STEVENAS JAY SCHNEIDERIS
VYRIAUSIASIS REDAKTORIUS

1001 FILMAS,

KURĮ PRIVALAI PAMATYTI PER SAVO GYVENIMĄ

1001 FILMAS,

KURĮ PRIVALAI PAMATYTI PER SAVO GYVENIMĄ

VYRIAUSIASIS REDAKTORIUS
STEVENAS JAY SCHNEIDERIS

NAUJOJI ROSMA

AUTORIAI

SJS – Steven Jay Schneider – filmų kritikas, akademikas ir prodiuseris, Harvardo ir Niujorko universitetuose įgijo filosofijos ir kino studijų magistro laipsnį. Veikalo *Designing Fear: An Aesthetics of Cinematic Horror* (Routledge) autorius; *The Horror Film and Psychoanalysis: Freud's Worst Nightmares* (Cambridge University Press), *100 European Horror Films* (British Film Institute) ir kt. redaktorius; *Understanding Film Genres* (McGraw Hill), *Underground U.S.A.: Filmmaking Beyond the Hollywood Canon* (Wallflower Press) ir kt. dalinis redaktorius.

GA – Geoff Andrew – pagrindinis Londono *Time Out* skilties apie kiną redaktorius, Nacionalinio kino teatro programų skyriaus vadovas. Daugelio knygų apie kiną autorius, įskaitant veikalus apie Nicholasą Ray, JAV 9-10 deš. „indėniškų" filmų kūrėjus, o taip pat Krzysztofo Kieslowskio trilogiją *Trys spalvos*.

LB – Linda Badley – anglų kalbos profesorė valstybiniame Middle Tennessee universitete, kur dėsto ir filmų tyrinėjimą. Ji yra knygos *Film, Horror, and the Body Fantastic* (Greenwood) autorė, yra publikavusi straipsnių apie fantastinius filmus, mokslinę fantastiką, o taip pat apie siaubo literatūrą, filmus ir televizijos laidas.

KB – Kathryn Bergeron – Medijos meno universiteto Arizonoje absolventė. Jos darbas daugiausiai yra susijęs su rasinių nesantaikų ir marginalų temomis filmuose.

JB – Joanna Berry, savo kino kritikės karjerą pradėjusi *Time Out*, vėliau tapo žurnalo *Empire* straipsnių apžvalgininkė. Ji publikavo savo straipsnius daugybėje žurnalų ir laikraščių, iš jų paminėtini *The Observer, Maxim* ir *Radio Times*.

EB – Edward Buscombe anksčiau buvo Britanijos Kino instituto Spaudos skyriaus vadovas. Parašė knygas *Stagecoach* ir *The Searchers*. 2003 m. buvo išleista jo studija *Cinema Today* – pasaulinio kinematografo istorija nuo 1970 m.

GC-Q – Garrett Chaffin Quiray – kino festivalių rėmėjas. Dėstė televizijos ir kinematografo istoriją. Yra parašęs knygų, filmų, televizijos laidų ir renginių recenzijų, keletą tyrinėjimų ir skyrių knygose, vieną apsakymą.

TCh – Tom Charity – filmų redaktorius Londono *Time Out* žurnale. Knygų *John Cassavetes: Life Works* (Omnibus Press) ir *The Right Stuff* (BFI) autorius.

TCr – Travis Crawford – Filadelfijos kino festivalio kuratorius. Jo festivalinės programos „New Korean Cinema" ir „Danger After Dark" pristato geriausius įvairių žanrų Azijos kinematografo atstovus. Yra rašęs straipsnių į *Film Comment, The Village Voice, Fangoria*, taip pat nuolat savo darbus spausdina žurnaluose *Filmmaker* ir *Moviemaker*.

AD – Adrian Danks – Kino studijų vadovas Taikomosios komunikacijos mokykloje, RMIT universitete (Australija). Šiuo metu yra Melburno sinematekos prezidentas ir vienas iš kuratorių, žurnalo *Cteq* priedo redaktorius, skelbia straipsnius interneto žurnale *Senses of Cinema*.

EdeS – Ethan de Seife – filosofijos doktorantas Viskonsino-Madisono universitete. Šiuo metu rašo disertaciją apie Franko Tashlino filmus.

DDV – David Del Valle – buvęs Films and *Filming* (Didžiojoje Britanijoje) ir *L'Ecran Fantastique* (Prancūzijoje) Holivudo korespondentas. Rašė leidiniams *Video Watchdog, Psychotronics, Films in Review* ir *Scarlett Street*. Jo interviu su Vincentu Price'u pasirodė DVD formatu: *Vincent Price: The Sinister Image* (All Day Entertainment), taip pat jis tvarko skiltį *Camp David* tinklalapyje *www.filmsinreview.com*.

RDe – Roumiana Deltcheva – filosofijos daktarė, nepriklausoma naujųjų technologijų mokslininkė Monrealyje, Kanadoje. Savo daugybėje tyrinėjimų nagrinėja tarpkultūrinius, tarpdisciplininius santykius; literatūrą, filmus, spaudą tyrinėja, ypatingą dėmesį kreipdama į kultūrinius reiškinius, kurie apibrėžia Rytų ir Centrinę Europą posttotalitaristiniu periodu.

WWD – Wheeler Winston Dixon – Jameso Ryano Endowedo Kino studijų profesorius, anglų kalbos profesorius Nebraskoje, Linkolne. Vienas iš *Quarterly Review of Film and Video* redaktorių. Jo naujausios autorinės arba redaguotos knygos yra *Visions of Paradise: Images of Eden in the Cinema* (Rutgers UP) ir *Film and Television After 9/11* (Southern Illinois UP).

DD – Dana Duma dėsto filmų istoriją Hyperiono universitete, Nacionaliniame kino ir teatro universitete Bukarešte. Parašė knygas *Self-Portraits of the Movie, Gopo* ir daug straipsnių periodiniams leidiniams, rašantiems apie filmus ir kultūrą.

RDw – Rachel Dwyer – Indijos studijų docentė SOAS, Londono Universitete. Tarp jos darbų: *Pleasure and the Nation: The History, Politics, and Consumption of Public Culture in India* (su C. Pinney, OUP), *Yash Chopra* (BFI) ir *Cinema India: The Visual Culture of Hindi Film* (kartu su D. Patel: Rutgers UP).

AE – Angela Errigo studijavo žurnalistiką ir kinematografiją Valstybiniame San Francisko universitete. Dirba laisvai samdoma rašytoja ir radijo laidų autore, bendradarbiauja su *Empire* leidiniu ir yra *BBC Radio 2 Arts Programme* kino kritikė.

CFe – Chiara Ferrari – Kalifornijos Los Andželo universiteto Filmų, televizijos ir skaitmeninių priemonių fakulteto doktorantė. Jos tyrinėjimai apima kultūrą, komunikacijos priemones ir visuomenę, Lotynų Amerikos kinematografą ir naujas komunikacijos priemones.

CFr – Cynthia Freeland – filosofijos profesorė adjunktė ir Moterų problemų tyrinėjimų vadovė Hiustono universitete. Publikavo daug straipsnių apie senovės filosofiją ir estetiką, parašė *The Naked and the Undead: Evil and the Appeal of Horror* (Westview Press) ir *But is it art?* (OUP), yra bendraautorė *Philosophy and Film* (Routledge).

J-MF – Jean-Michel Frodon – vyresnysis skilties apie kiną prancūzų dienraštyje Le Monde redaktorius. Dėsto Politikos mokslų institute. Sukūrė *L'Exception* asociaciją; išleido keletą knygų, tarp kurių L'Age *Monde du Cinéma Français* (Flammarion), *La Projection Nationale* (Odile Jacob) ir *Conversation avec Woody Allen* (Plon).

CFu – Chris Fujiwara – knygos *Jacques Tourneur: The Cinema of Nightfall* (Johns Hopkins UP) autorius; bendradarbiauja su žurnalu *Hermenaut*, nuolat rašo į *Boston Phoenix*.

TG – Tom Gunning – ilgametis Menų istorijos fakulteto ir Kinematografijos ir masinės informacijos priemonių profesorius Čikagos universitete. Knygų *Fritz Lang: Allegories of Vision and Modernity* (BFI) ir *D. W. Griffith and the Origins of American Narrative Film* (University of Illinois Press) autorius.

RH – Rahul Hamid – Niujorko universiteto Kino studijų fakulteto doktorantas; jo disertacija skirta Irano kinematografui. Publikuoja straipsnius apie šiuolaikinius filmus, taip pat žurnale *Cineaste*.

EH – Ernest Hardy – poetas, muzikos kritikas ir kino meno specialistas. Vienas iš „Sundance Fellow", kurio darbai pasirodė leidiniuose *New York Times, LA Times, Village Voice, Rolling Stone* ir *Vibe*. LAFCA (Los Andželo kino kritikų asociacijos) narys.

BH – Bernd Herzogenrath – knygos *An Art of Desire: Reading Paul Auster* (Editions Rodopi) autorius ir *From Virgin Land to Disney World: Nature and Its Discontents in the USA of Yesterday and Today* (Editions Rodopi). Šiuo metu dėsto Kiolno universitete.

MH – Mark Holcomb apie filmus rašo žurnalui *The Village Voice* ir kitiems leidiniams. Gyvena Bruklyne, Niujorke.

AI – Anikó Imre dėsto kino meną Tarpdisciplininių menų ir mokslų fakultete Vašingtono universitete, Takomoje. Rašo apie Vakarų ir Rytų Europos filmus, gilinasi į juose pateikiamas rasines ir lyčių problemas, prievartą ir postkolonijinius klausimus.

JKa – Jyotsna Kapur dėsto Pietų Illinojaus universiteto Kino ir fotografijos fakultete. Šiuo metu rašo knygą, skirtą naujoms pažiūroms į vaikystės problemas Amerikos vaikų kine, nuolat dalyvauja diskusijose „vaikai ir televizija" ir „marketinginių tyrimų vykdymas tarp vaikų" temomis.

PK – Philip Kemp – rašytojas, kino kritikas, nuolat publikuoja straipsnius žurnaluose *Sight and Sound, Total Film* ir *International Film Guide* bei kituose. Knygos *Lethal Innocence: The Cinema of Alexander Mackendrick* (Heinemann) autorius, o šiuo metu ruošia knygas apie Michaelą Balconą ir brolius Coenus.

JKe – James Kendrick dirba asistentu Indianos universiteto Masinės informacijos

priemonių ir kultūros fakultete, Bloomingtone. Jo tyrinėjimų centre yra žiaurumas visuomenės informavimo priemonėse, siaubo filmai ir kultiniai filmai, o taip pat Holivudo filmų postklasikiniu periodu istorija. Nuolatinis kino kritikas tinklalapyje *www.QNetwork.com*.

JKl – Joshua Klein – laisvai samdomas žurnalistas ir rašytojas, gyvenantis Čikagoje; nuolat rašo į skiltis apie DVD, jo straipsniai buvo spausdinti *Chicago Tribune, Washington Post* ir *The Onion*.

MK – Mikel J. Koven Waleso universitete, Aberystwyth'e skaito paskaitas apie filmus ir televizijos tyrinėjimus. Jis *Pocket Essentials guide on Blaxploitation Films* šiuo metu rašo veikalą apie policininkų filmus.

KK – Karen Krizanovich spausdino kino vertinimus daugelyje leidinių, tarp jų *Empire, NME, Word* žurnaluose, *Ms London* ir *Cosmopolitan UK*.

AK – Andrea F. Kulas neseniai Arizonos universitete įgijo medijos meno magistro laipsnį. Vienas iš *Ridley Scott: Interviews* (University Press of Mississippi) redaktorių.

FL – Frank Lafond – doktorantas, tyrinėjantis estetiką Lille universitete, Prancūzijoje. Parašė nemažai esė apie siaubo ir juoduosius filmus, publikavo knygą apie šiuolaikinius amerikiečių siaubo filmus (*Cauchemars américains*). Leidžia kasmetinį žurnalą *Rendez-vous avec la peur*.

CM – Colin MacCabe – žinomas anglų kalbos ir kinematografijos profesorius Pitsburgo universitete. Jo paskutinės knygos: *Godard: A Portrait of the Artist of 70* (Farrar, Straus and Giroux), *The Eloquence of the Vulgar* (BFI) ir atnaujintą leidimą *James Joyce and the Revolution of the Word* (2-asis leidimas, Palgrave).

AM – Adrian Martin – The Age kino kritikas, *The Mad Max Movies* (Currency), *Once Upon a Time in America* (BFI), *Phantasms* (Penguin) autorius. Vienas iš *Movie Mutations* (BFI) ir *Rouge (www.rouge.com.au)* redaktorius. Kandidatas į daktarus Monasho universitete, Meno ir dizaino fakultete.

EM – Ernest Mathijs skaito paskaitas apie kinematografiją Waleso universitete Aberystwyth'e. Jo paskutiniai darbai skirti Davido Cronenbergo suvokimui, Olandijos kinematografui ir tarpkultūrinių santykių *Žiedų valdove* tyrinėjimui.

AN – Annalee Newitz – tinklalapių *Bad Subjects* kūrėja. Parašė *White Trash: Race and Class in America* (Routledge) ir *The Bad Subjects Anthology* (New York UP). Jos publikacijos buvo išspausdintos *Feed, Gear, Alternative Press Review, New York Press, The San Francisco Bay Guardian* ir kelete akademinių žurnalų.

KN – Kim Newman – kino kritikas, romanų autorius ir laidos vedėjas parašė knygas *Nightmare Movies* (Bloomsbury), *Wild West Movies* (Bloomsbury), *Apocalypse Movies* (Griffin) ir *BFI Classics: Cat People*, taip pat yra *BFI Companion to Horror* (Continuum) redaktorius. Tarp jo romanų – *Anno Dracula, The Quorum* ir *Life's Lottery* loterija.

DO – Devin Orgeron – Kino studijų profesorius asistentas Šiaurės Karolinos universitete. Beveik baigtos jo knygos pavadinimas – *Road Pictures: Transportation of American Cinema*. Jo straipsniai pasirodo *CineAction, COIL, Film Quarterly, College Literature* ir *Post Script*.

MO – Marsha Orgeron – Kino studijų profesorė asistentė Šiaurės Karolinos universitete. Ruošiama leidybai jos knyga apie kino pramonės įtaką Amerikos kultūrai. Marshos straipsniai neseniai pasirodė Cinema Journal, *American Literature, Quarterly Review of Film & Video* ir *COIL*.

CO – Corinne Oster neseniai Lyginamosios literatūros fakultete Masačiusetso universitete apgynė disertaciją apie užribio atstovus šiuolaikiniame Prancūzijos moterų kine.

RBP – R. Barton Palmer – filosofijos daktaras Jeilio (viduramžių tyrinėjimai), o taip pat Niujorko (kinematografijos tyrinėjimai) universitete. Literatūros profesorius Klemsono universitete, o taip pat Kino instituto Pietų Karolinoje direktorius. Vienas iš jo darbų – *Hollywood's Dark Cinema: The American Film Noir* (Twayne).

RP – Richard Peña – Kino studijų Kolumbijos universitete profesorius adjunktas ir Linkolno kino centro programų direktorius.

MP – Murray Pomerance – Sociologijos fakulteto Ryersono universitete profesorius ir rektorius. Tarp jo knygų – *Ladies and Gentlemen, Boys and Girls: Gender in Film at the End of the Twentieth Century* (State Universty of New York Press) ir *Sugar, Spice, and Everything is Nice: Cinemas of Girlhood* (Wayne State UP). Jis yra vienas iš publikacijos Amerikos dekados (Rutgers UP) kūrėjų.

PP – Phil Powrie – Kino ir masinės komunikacijos priemonių studijų centro direktorius Newcastle universitete Tyne. Daug rašė apie prancūzų kinematografą, neseniai išleista knyga skirta Jeanui-Jacquesui Beineix (Manchester UP).

BR – Berenice Reynaud – knygų *Nouvelles Chines, nouveaux cinémas* (Editions du Jeu de Paume) ir *A City of Sadness* (BFI) autorė. Dėsto Kalifornijos menų institute.

DR – David Robinson – buvęs *The Times* kino kritikas, nepriklausomas kinematografo tyrinėtojas, o taip pat *Giornate del Cinema Muto* (Nebyliojo kino festivalis Pordenone) vadovas. Tarp gausybės jo publikacijų yra *World Cinema 1895–1980* (Eyre Methuen) ir *From Peepshow to Palace: The Birth of American Film* (Columbia UP).

JRom – Jonathan Romney – *Independent Sunday* kino kritikas, taip pat rašo į *Sight and Sound, Film Comment* ir kt. Jo knygos – *Atom Egoyan* (BFI) ir *Short Orders*.

JRos – Jonathan Rosenbaum – Chicago *Reader* kino kritikas: jo paskutinės knygos – *Abbas Kiarostami* (kartu su Mehrnaz Saeed-Vafa; University of Illinois Press) ir *Dead Man* (BFI).

MR – Martin Rubin kuria filmų programas „Gene Siskel" kino centrui Čikagoje. Yra išleidęs knygas apie Busby Berkeley (Columbia UP) ir trilerius (Cambridge UP).

MS – Marc Siegel rašo apie ekscentriškumo teoriją ir eksperimentinius filmus. Dažnai kviečiamas į Nepriklausomą Berlyno universitetą skaityti paskaitas apie kino tyrinėjimus.

AS – Adam Simon – režisierius ir rašytojas, kai kurie jo veikalai: *Braindead* (1990), *The Typewriter, The Rifle and the Movie Camera* (1996), *The American Nightmare* (2000) ir *Bones* (2001).

PS – Peter Stanfield – Anglijos Southamptono instituto Meninių masinės komunikacijos priemonių fakulteto docentas. Knygos *Hollywood, Westerns and the 1930s: The Lost Trail* (University of Exeter Press) autorius.

DS – David Sterritt – *The Christian Science Monitor* kino kritikas, teatro ir kino meno profesorius Long Ailendo universitete (Post Campus), Kino studijų fakulteto narys; Kolumbijos universitete rengia seminarą apie kiną ir tarpdisciplininius tyrinėjimus.

AT – Adisakdi Tantimedh – scenaristas ir filmų kūrėjas. Rašo scenarijus radijo ir BBC televizijos laidoms ir kt. Buvo apdovanotas BAFTA premija už *Zinky Boys Go to Underground*. Jo paskutinis darbas – trumpametražinis filmas *Open House*.

MT – Michael Tapper – Film International redaktorius. Daugelio knygų bendraautoris, tarp jų *Lars von Trier: Interviews* (University of Mississippi Press).

ET – Ella Taylor – LA Weekly kino kritikė. Buvusi akademikė; apie kino filmus daug rašė laikraščiuose ir žurnaluose.

MV – Matt Venne, kaip scenaristo, debiutas teatre – *White Noise II*. Autorius labai greitai išpopuliarėjo, kurdamas siaubo ir trilerio žanrų kūrinius.

GV – Ginette Vincendeau – Warwicko universiteto Kino studijų profesorė. Tarp jos naujausių knygų apie prancūzų kinematografą – *Jean-Pierre Melville: An American in Paris* (FBI).

KW – K. A. Winnick – filmų mokslininkas ir kritikas, gyvenantis Los Andžele.

JW – Josephine Woll Hovardo universitete dėsto rusų kinematografiją ir literatūrą. Naujausia publikacija – *Real Images: Soviet Cinema and Thow* (I. B. Tauris).

UDK 791.43 (100) (082)
Tu 33

„Quintessence" knyga

Versta iš „1001 movies you must see before you die"
ISBN-13: 978-1-84403-590
D. Britanijoje 2007 m. išleido „Cassell illustrated"

leidykla „Naujoji Rosma", 2007
A.Strazdelio g. 1, LT-02102 Vilnius
Tinklalapis internete www.rosmos.leidyklos.lt
El paštas rosm@post.omnitel.net

ISBN 978-9955-06-180-9

Vertė: Valentina Čeponienė (įžanga, 26-286, 381-480 p.),
Asta Bartkevičiūtė (287-380, 938-960 p.),
Austėja Martinkutė (481-506 p.),
Roma Stabrauskienė (507-640 p.),
Gintaras Kaminskas (641-780 p.),
Božena Petikonis (781-937 p.).

Redagavo Asta Bartkevičiūtė

Spausdinta Kinijoje

JŪS ATSIVERTĖTE KNYGĄ APIE 1001 FILMĄ, KURĮ PRIVALOTE PAMATYTI PER SAVO GYVENIMĄ

Keliauti po knygos puslapius jums padės jos sandaros paaiškinimas ir informacija apie filmus.

- Visų filmų pavadinimai išversti į lietuvių kalbą (taip pat išversti daugumos minimų literatūros ir muzikinių kūrinių pavadinimai), antrieji filmų pavadinimai pateikti originalo kalba lotyniškomis raidėmis.
- Filmai pateikti chronologiškai, pagal jų pasirodymą ekranuose.
- Gamybos šalis atitinka kino studijos vietą filmavimo metu, paskui vardijamos kino kompanijos, nurodyta filmo trukmė minutėmis, spalvotas ar nespalvotas filmas, pažymėta, jeigu filmas nebylus.
- Pateikiamas kalbų, naudojamų filme, sąrašas. Filmo kalba nurodoma, jei ji ne anglų.
- Į filmavimo grupės sąrašą įtraukti režisierius, prodiuseris, scenarijaus autorius, operatorius (vyriausiasis operatorius), kompozitorius arba filme panaudotos muzikos kūrėjas ir pagrindinių vaidmenų atlikėjai.
- Nurodytos už filmą gautos premijos, taip pat nominacijos (Amerikos kino akademijos „Oskaro“ premija, kasmetinių tarptautinių kino festivalių Kanuose, Berlyne ir Venecijoje premijos). Visi premijų ir jų kategorijų pavadinimai pateikti sutrumpinti.
- 12–25 puslapiuose pateikti filmų pavadinimai pagal žanrus. Daugelį filmų galima priskirti keliems žanrams, todėl jie paminėti ne viename skyriuje.
- Knygos pabaigoje pateikta abėcėlinė visų filmų pavadinimų rodyklė, po jos – režisierių, kurių filmai paminėti knygoje, sąrašas (pavardės ir vardai nelietuvinti) ir panaudotų iliustracijų duomenys.
- Kai kurie autoriai atskleidžia filmų siužeto detales arba pateikia informaciją apie filmo baigtį.

TURINYS

PRATARMĖ

Kaip rodo pavadinimas, knygoje *1001 filmas, kurį privalai pamatyti per savo gyvenimą* siekiama ne tik informuoti ir patarti, bet ir paskatinti smalsų skaitytoją tapti aistringu kinomanu – nereikia pamiršti, kad laikas bėga, o filmų, vertų pamatyti, iš tiesų labai padaugėjo.

Pastaruoju metu tiražuojamas leidinys *10 geriausių filmų*, bet jis sudaromas tik kasmet suskaičiavus kritikų balsus. Pokalbiai apie 100 garsiausių filmų paprastai siejami su specifiniais žanrais: komedijomis, siaubo filmais, moksline fantastika, melodramomis, vesternais. Jie gali apsiriboti vienos šalies – Prancūzijos, Kinijos, Italijos, Japonijos – nacionaline kinematografija. Kaip matome, neįmanoma arba neatsakinga iš daugybės visų kūrinių išsirinkti iš tikrųjų „geriausią" arba patį svarbiausią, nepamirštamą filmą. Turimi galvoje visi filmai, kurie pateisina ir aprėpia visą tų žanrų istoriją.

Kai buvo sumanytas šis darbas, net skaičius 1001 neatrodė pakankamas. Nors tai ir ne tiek mažai, vis dėlto į sąrašą neįtraukta begalė nebyliųjų filmų, dauguma Artimųjų Rytų, taip pat avangardo, multiplikacinių, dokumentinių ir trumpametražių filmų... Tačiau kūriniai buvo eliminuoti, laikantis griežtų kino filmų vertinimo kriterijų, siekiant atrinkti ribotą jų kiekį (nors toks sprendimas nebuvo lengvas), apimantį įvairius žanrus, vertus didžiausios kinematografo tradicijų pagarbos. Knyga, kurią laikote rankose, siūlo jums visų laikų, visų žanrų, viso

pasaulio filmus, kuriuos jums vertėtų pamatyti. Rizika, kuriai ryžotės, to verta, o jei pažiūrėsite visus knygoje nurodytus filmus, tapsite laimingu kino žinovu. Kuo daugiau pamatysite, tuo geriau jausitės!

Tad kaip nuspręsti, kurį filmą iš 1001 jums būtina pamatyti? Daug lengviau ir paprasčiau būtų nurodyti filmus, kurių jums jokiu būdu negalima žiūrėti. Nepaisant negarbingų Rogerio Eberto žodžių: „Neblogai, o dabar dar aukščiau, aukščiau!“, vargu ar kino kritika turi tikro mokslo teises, – juk vieniems žiūrovams reikia *Vidurnakčio kaubojaus* personažo, o kitiems artimesnis *Ištar* herojus. Galbūt yra būdų objektyviai palyginti ar netgi įvertinti susistemintus ir istoriškai specifinius ciklus, judėjimus ar požanrius, kaip antai 8-ojo deš. italų trilerį, remiantis žanrui būdingu estetizuotu žiaurumu, painiu pasakojimu ir psichologiniu rezonansu. Gal ir būtų teisėta atskirti neginčijamą Hitchcocko klasiką (*Į šiaurę per šiaurės vakarus, Langas į kiemą, Svaigulys, Psichozė, Paukščiai* ir kt.) nuo silpnesnių to paties režisieriaus bandymų (*Nuplėšta uždanga, Šeimyninės intrigos, Topazas, Paradaino byla*), tačiau kokie gali būti Tsai Ming-liango filmo *Kiek ten valandų?* ir Roberto Aldricho *Kas nutiko Džeinei?* lyginimo kriterijai? Arba kaip sugretinti George Melies'o *Kelionę į Mėnulį* su Marleen Gorris filmu *Tylos klausimas*? Jei šios knygos tikslas būtų įtraukti visko po truputį, ar tik ne kinematografinio popuri įvairovė, o ne tikroji

vertybė, paimtų viršų?

Žinoma, tai labai opūs klausimai. Pirmasis žingsnis, renkantis 1001 filmą, buvo atidus turimų „garsiausių“, „mėgstamiausių“ ir „geriausių“ juostų studijavimas. Pirmenybė buvo teikiama dažniau vartojamiems pavadinimams. Išskyrėme kanonus klasikinių filmų (įskaitant ir šiuolaikinius), kurie, mūsų nuomone, dėl savo ypatumų ir populiarumo užsitarnauja vietą šioje knygoje. Nors ne kiekvienas filmas, minimas šiuose trumpuose pagrindiniuose sąrašuose, būtinai iš numatyto skaičiaus išstūmė kitus, tačiau toks darbo pobūdis mums padėjo suvokti pradinius taškus ir sutrumpino neišvengiamą subjektyvų atrankos procesą.

Atrinkę apie 1300 pavadinimų, vėl ėmėme peržiūrinėti sąrašus (ir vėl, ir vėl, ir vėl...), turėdami dvigubą ir prieštaringą tikslą sutrumpinti bendrą skaičių išsaugant įvairių periodų, nacionalinių kinematografų, įvairių žanrų, judėjimų, tradicijų, žymių autorių filmus. Prie pastarosios, „autorių“, sąvokos mes stengėmės prieiti laisvai, ir įtraukėme ne tik režisierius (Woody Alleną, Ingmarą Bergmaną, Johną Cassavetesą, Federico Fellini, Jean-Lucą Godard'ą, Abbas Kiarostami, Satyajitą Ray ir kt.), bet ir aktorius (Humphrey Bogartą, Marlene Dietrich, Toshiro Mifune'ę), prodiuserius (Davidą O. Selznicką, Samą Spiegelį, Irvingą Thalbergą), scenaristus (Ernestą Lehmaną, Prestoną Sturgesą,

Cesare'į Zavattini), operatorius (Greggą Tolandą, Gordoną Willisą, Freddie Youngą), kompozitorius (Bernhardą Herrmanną, Ennio Morcicone'ę, Nino Rotą) ir pan.

Mūsų nuomone, nereikia teikti besąlygiškos pirmenybės neabejotinai aukštos „kokybės" filmams arba tiems, kurie priskiriami prie kinematografinio meno viršūnių (istoriniai epiniai kūriniai, Shakespeare'o pastatymai, rusų formalistiniai eksperimentai), vadinamųjų „žemųjų žanrų" (farsas, 4-ojo deš. gangsterių filmai, juodaodžių kinas) ignoravimo sąskaita. Mes neaplenkėme filmų, skleidžiančių abejotinas estetines vertybes (*Rožiniai flamingai*, *Šeštadienio nakties karštligė*, *Projektas: Bleiro ragana*) arba sąmoningai numatytų patikti publikai (*Asai*, *Lietaus žmogus*, *Didelis*, *Ateivis*). Įtraukti ir abejotinos ideologinės arba etinės vertės kūriniai (*Nacijos gimimas*, *Valios triumfas*, *Išsigimėliai*, *Salo, arba 120 Sodomos dienų*). Stengėmės parodyti tas mūsų išrinktų kandidatų pozicijas, kurios geriausiai atspindėtų jų privalumus. Ne visada ir viskas lengvai sekėsi, pavyzdžiui, juostos *Rožiniai flamingai* vaidyba vienoje nesąžiningoje publikacijoje paminėta kaip „prasto skonio". Bet kaip atskirti grūdus nuo pelų, jei skirtumas tarp jų atrodo nepastebimas ir nereikšmingas?

Sena patarlė sako: „Net jei kasdien galite suvalgyti gardžiausios filė, netikėtai užsimanysite mėsainio", taigi, net jei pirmenybę teikiate

klasikinio repertuaro filmams (*Pilietis Keinas, Rasiomonas, Įsiutęs bulius, Šarvuotis „Potiomkinas"*) arba Europos kino meno šedevrams (*Nuotykis, Hirosima, mano meile, Paskutinis tango Paryžiuje*), būtinai ateis laikas, kai panorėsite pažiūrėti kitokio žanro, pavyzdžiui, vieną iš populiariųjų Holivudo juostų (*Juros periodo parkas, Imperija puola, Titanikas*), o paskui jus sudomins neįprasti pogrindiniai filmai (*Prisikėlęs skorpionas, Liepsnojančios būtybės, Laikyk mane, kol nusirengsiu*) arba garbinami reti kūriniai (*Kurmis, Sekundės, Dykaduonis, Šuniškas gyvenimas, Tecujo*). Kai priėjome prie panašaus požiūrio, mūsų pagrindinis uždavinys buvo įsitikinti, kad, koks bebūtų jūsų kinematografinis skonis, – įprastinis ar išskirtinis, – ši knyga taps jūsų meniu, iš kurio pasirinkę bet kokį patiekalą, nepralošite.

Galų gale, baigę kankinamus paskutinius trumpinimus, po kurių į knygą buvo įtrauktas tik 1001 filmas, savo rezultatus pateikėme garsių autorių grupei išnagrinėti ir apsvarstyti. Jų kolektyvinė patirtis, žinios, peržiūrų ir diskusijų aistra, daugybė parašytų straipsnių patvirtino, kad joks sąrašas negali būti absoliučiai tobulas (kad ir ką tai reikštų) arba prieštaringas (juk būtų nuobodu?). Dabar prieš jus visa, kas geriausia. Tačiau šios knygos specifiką sudaro ne tik pats filmų sąrašas; svarbiausia joje – specialiai užsakyti straipsniai, lydintys kiekvieną šio

sąrašo filmą. Jie turiningi, apgalvoti, atskleidžiantys svarbius veiksmo ir vidinių komentarų momentus. Straipsniuose atsispindi kultūrinis ir istorinis kontekstas, pateikiami įdomūs ir negirdėti faktai (pvz., ar žinojote, kad *Šių dienų apokalipsės* režisieriumi iš pradžių turėjo tapti George'as Lucas'as?). Tegul jūsų neapgauna, regis, lengvas šių straipsnių skaitymas. Reikia tam tikrų įgūdžių, kad parašytum gilų, patrauklų 500 žodžių apimties tyrimą apie tokius filmus, kaip, pvz., *Kasablanka, Paieškos* ar *Žaidimo taisyklės*. Straipsniai apie filmus *Pašėlusios naktys, Riksmai ir šnabždesiai, Medžiotojo naktis* parašyti pavartojant mažiau nei 350 žodžių, ir (įsivaizduokite!) tik 200 žodžių skirta Market Lazarovo filmui *Pianistas* arba *Kleo nuo 5 iki 7*. Tačiau autoriai meistriškai atliko jiems skirtą užduotį.

Iš savo patirties rengiant šią knygą galiu pridurti, kad liūdesį dėl keleto išbrauktų asmeninių favoritų su kaupu kompensavo skaitymo malonumas. Radau daug puikių garsių kino kritikų straipsnių, sužinojau apie kinematografo istoriją, tradicijas ir slaptus šedevrus, apie kuriuos iki šiol nė nenumaniau. Ir net jei jau matėte 1001 filmą, aptartą ir išnagrinėtą šios knygos puslapiuose (sveikinu, nors labai tuo abejoju), vis dėlto tikiu, kad turėsite didžiulės naudos, perskaitę apie juos.

Laikas bėga... Skaitykite ir žiūrėkite!

***

Kaip vyriausiasis *1001 filmo, kurį privalai pamatyti per savo gyvenimą* redaktorius, turiu garbės ir privilegiją per spaudą padėkoti tiems, kurie prisidėjo prie šio malonaus ir vertingo projekto sukūrimo ir neabejotinos sėkmės.

Nuoširdžiai dėkoju Laurai Price, Catherine Osborne, taip pat visiems „Quintessence" bendradarbiams, „Quarto Group" skyriui, Andrew Lockettui iš Britanijos kinematografinio instituto, ir beveik 60 autorių iš aštuonių skirtingų šalių, kurie negailėdami laiko dirbo su tirone leidykla (t.y. su manimi), kad straipsniai, įtraukti į šią knygą, būtų pramoginiai ir turiningi. Dėkoju šeimai, draugams ir kolegoms, kurių moralinis palaikymas buvo ir bus mano ne toks jau slaptas ginklas.

STEVENAS JAY SCHNEIDERIS
VYRIAUSIASIS REDAKTORIUS

ŽANRINĖ FILMŲ RODYKLĖ

DRAMOS

EKSPERIMENTINIAI

FANTASTINIAI

JUODIEJI FILMAI

KARINIAI

KOMEDIJOS

KRIMINALINIAI

MIUZIKLAI

MOKSLINIAI FANTASTINIAI

NUOTYKIŲ

POLITINIAI

POLITINIAI TRILERIAI

ROMANTINIAI

SIAUBO

SUAUGUSIESIEMS

FILMAI ŠEIMAI

TRILERIAI

TRUMPAMETRAŽIAI

VEIKSMO

VESTERNAI

Prancūzija (Star), 14 min., nebylusis, nespalvotas

Režisierius Georges Méliès

Scenarijaus autorius Georges Méliès (pagal J. Verne'o romaną *Kelionė į Mėnulį*)

Operatoriai Michaut, Lucien Tainguy

Vaidina Victor André, Bleuette Bernon, Brunnet, Jeanne d'Alcy, Henri Delannoy, Depierre, Farjaut, Kelm, Georges Méliès

KELIONĖ Į MĖNULĮ (1902)
LE VOYAGE DANS LA LUNE

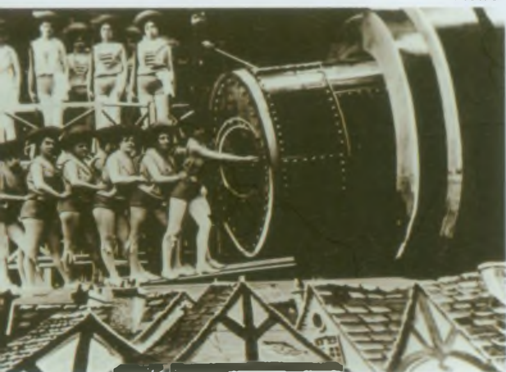
Prisiminęs *Kelionę į Mėnulį*, imi galvoti apie pirmines ir mitines ankstyvojo kinematografo idėjas, kurios formavosi pačiame kino gamybos procese. Šis 1902 m. susuktas prancūzų filmas tapo revoliuciniu trukmės atžvilgiu – jis truko apie keturiolika minučių, o kitos amžiaus pradžioje nufilmuotos juostos – paprastai dvi minutes.

Filmas betarpiškai atspindi jo režisieriaus Georges'o Méliès'o – aktoriaus ir fokusininko – artistiškumą. Jis drąsiai eksperimentuoja, naudodamasis pačiais žymiausiais to meto kinematografiniais būdais: kadrų uždėjimas, užslinkimas ir įvairūs montažo efektai, kurie plačiai naudoti pradėti tik ilgainiui. Nepaisant specialiųjų efektų paprastumo, filmas laikomas pirmuoju mokslinio fantastinio kino pavyzdžiu. Jame galima išskirti daugybę šiam žanrui būdingų bruožų (kosminis laivas, naujų pasaulių atradimas), *Kelionė* padėjo pamatus vėlesnėms fantastikos juostoms.

Filmas prasideda moksliniu kongresu, kuriame profesorius Barbanfajus (jį vaidina pats Méliès'as) bando įtikinti kolegas dalyvauti kelionėje į Mėnulį. Planas priimamas, ir mokslininkai kosminiu laivu vyksta į Mėnulį. Raketą primenantis laivas įsirėžia į Mėnulio, atrodančio kaip žmogaus veidas, akį. Atsiradę jo paviršiuje, mokslininkai susiduria su priešiškai nusiteikusiais vietiniais gyventojais, kurie nuveda juos pas karalių. Netrukus prancūzai pastebi, kad priešai, palietus juos skėčio smaigaliu, kaipmat išnyksta dūmų debesyje, tad jiems pavyksta išsigelbėti ir sugrįžti į Žemę. Keliautojai krinta į vandenyną ir ištiria gelmes, paskui juos išgelbėja ir Paryžiuje pagerbia kaip didvyrius.

Méliès'as sukūrė filmą, tapusį kertiniu kinematografo istorijos akmeniu. Nepaisant to, kad *Kelionė į Mėnulį* gali atrodyti kaip siurrealistinė kino juosta, ji yra pramoginė ir novatoriška, jungianti teatrališkus triukus su neįtikėtinomis kino galimybėmis. Iliuzionistas Méliès'as buvo šio filmo siela: scenaristas, prodiuseris, aktorius, kostiumų kūrėjas, operatorius, specialiųjų efektų, kurie jo laikais buvo laikomi revoliuciniais, rengėjas. Pirmojo mokslinio fantastinio filmo neturėtų praleisti žiūrovai, kuriuos domina tradicijų kilmė ir jų įtaka vėlesniems šio žanro filmams.

Kelionė į Mėnulį parodė skirtumą tarp meninių ir dokumentinių filmų. Tuo metu, kai filmų kūrėjai dar vaizdavo tik kasdienio gyvenimo įvykius (pvz., XIX a. pab. Lumière'ų filmai), Méliès'as sugebėjo parodyti žiūrovams pramoginį fantastinį reginį. Jis atvėrė duris būsimiems kino aktoriams, o vizualiniai ir kūrybiniai režisieriaus sprendimai šiuo požiūriu buvo pirmieji. **CFe**

JAV (Edison), 12 min., nebylusis, nespalvotas (atkurtas spalvotas)

Režisierius Edwin S. Porter

Scenarijaus autoriai Scott Marble, Edwin S.Porter

Operatoriai Edwin S.Porter, Blair Smith

Vaidina A.C.Abadie, Gilbert M. „Bronco Billy" Anderson, George Barnes, Walter Cameron, Frank Hanaway, Morgan Jones, Tom London, Marie Murray, Mary Snow

DIDYSIS TRAUKINIO APIPLĖŠIMAS (1903)
THE GREAT TRAIN ROBBERY

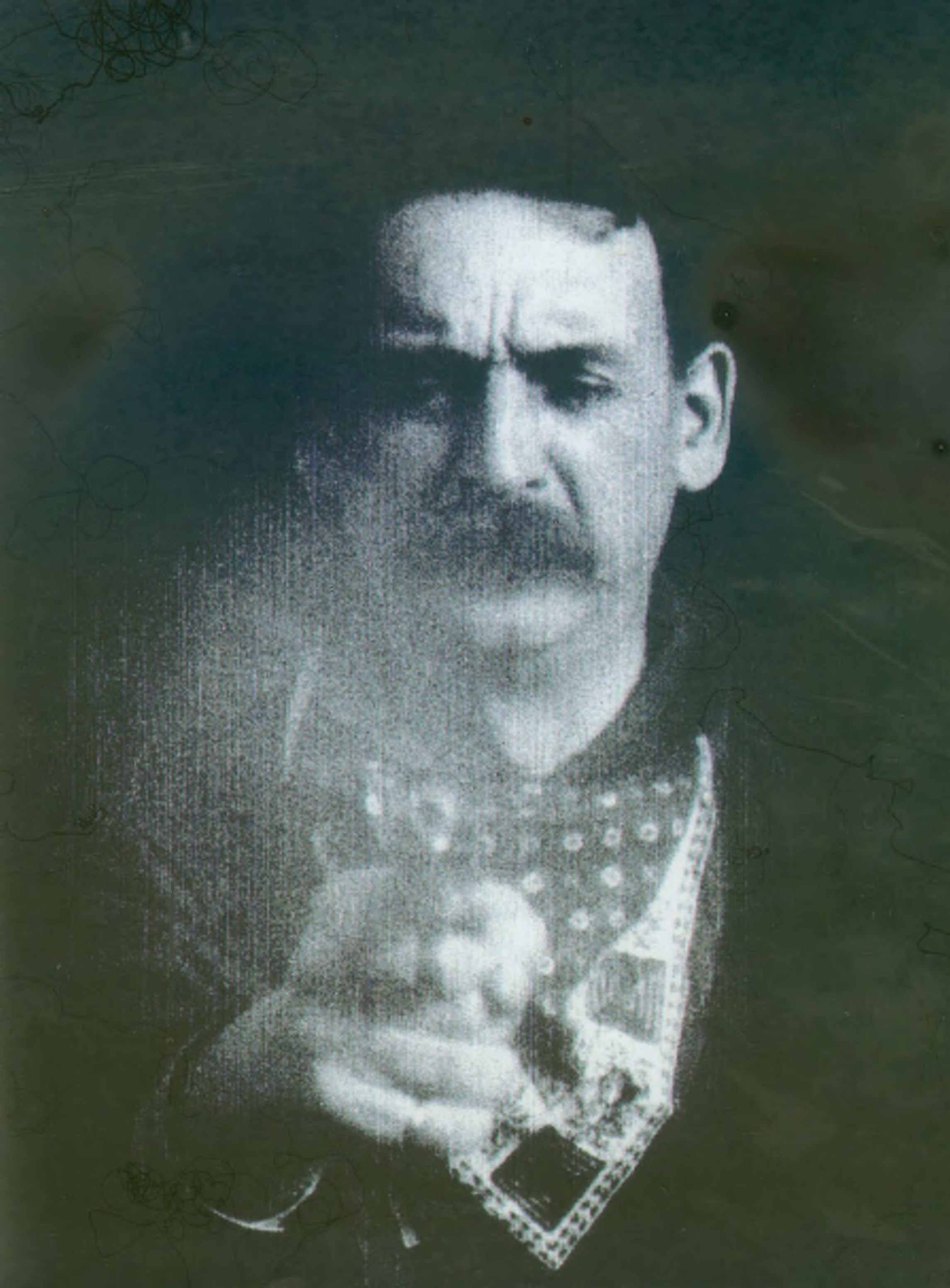
Kritikai *Didįjį traukinio apiplėšimą* vadina pirmuoju kaubojišku filmu, padėjusiu pagrindus vesterno žanrui, – tereikėjo kelerių metų, kad filmas taptų populiariausiu Amerikos kinematografe. Studijos „Edison Company" išleistas 1903 m. lapkritį, *Didysis traukinio apiplėšimas* Amerikos filmų nuomoje buvo pelningiausia juosta iki pat Griffitho filmų pasirodymo. Tai turėjo įtakos atsirasti daugybei panašaus siužeto filmų.

Edwino S. Porterio filmo ypatumas – sudėtingas, veiksmo kupinas siužetas: jį sudaro daugiau kaip tuzinas atskirų scenų, sukuriančių visą pasakojimą. Filmo pradžioje du ginkluoti kaukėti banditai priverčia telegrafistą išsiųsti melagingą pranešimą apie neišvengiamą neplanuotą traukinio sustojimą. Banditai įlipa į traukinį, patenka į pašto vagoną ir po muštynių išlaužia seifą. Kituose dviejuose epizoduose jie susidoroja su mašinistais ir kūrikais, vieną jų išmeta iš traukinio. Tada banditai sustabdo sąstatą ir apiplėšia keleivius. Kai kurie, bandydami pabėgti ir taip išsigelbėti, žūva. Grobikai palieka traukinį ir, kitoje scenoje persėdę ant arklių, nujoja. Tuo metu telegrafistas iš traukinio išsiunčia pranešimą su pagalbos prašymu. Nuolatiniai saliūno lankytojai, gavę žinią, apsiginklavę ima vytis nusikaltėlius. Kitame epizode jie pagauna banditus ir juos nužudo. Ryškiausias ir įsimintiniausias filmo epizodas – banditas, šaudantis tiesiai į ekraną. Jis rodomas tai filmo pabaigoje, tai pradžioje, tad žiūrovas pasijunta esąs ugnies linijoje.

Vienas filmo aktorių, G. M. Andersonas (tikrasis vardas Maxas Aronsonas), suvaidino traukinio keleivį, kuris buvo nušautas. Netrukus, nuo 1907 m., šis aktorius, pseudonimu Bronco Billy, tapo pirmąja žvaigžde daugiau kaip šimte vesternų.

Pastaruoju metu kai kurie kritikai vis dėlto suabejojo, ar *Didysis traukinio apiplėšimas* yra pirmasis vesternas, tvirtindami, esą arba filmas nebuvo žanro pradininkas, arba tai visai ne vesternas. Žinoma, dalelė tiesos čia yra, nes filmų kaubojų tematika buvo sukurta ir kiek anksčiau, pvz., Thomo Edisono *Atsitikimas Kriplo Kriko bare* (1899). Tačiau juose siužetas neplėtojamas taip, kaip Porterio filme. Pastarasis, Porterio filmas, pagrįstas vaidybinėmis scenomis, kurios kaitaliojamos su efektingais epizodais geležinkelyje. Kita vertus, niekas negali suabejoti šio vesterno, nufilmuoto autentiškoje aplinkoje (Niu Džersio valstijos Delaverio ir Lakevanos geležinkelio stotyse) tikrumu. Vis dėlto nuo Jesse'o Jameso laikų traukinių apiplėšimai, kaip ir kiti atributai, sukuriantys tikrą Vakarų atmosferą (šešių užtaisų revolveriai, kaubojiškos skrybėlės ir žirgai), tapo neatskiriama bet kurio vesterno dalimi. **EB**

JAV (D.W.Griffith & Epoch) 190min., nebylusis, nespalvotas

Režisierius D.W. Griffith

Prodiuseris D.W.Griffith

Scenarijaus autoriai Frank E. Woods, D. W. Griffith (pagal romanus *Slaptoji draugija*: *istorinis romanas apie kukluksklaną, Leopardo kailis* ir Thomo F. Dixono jaunesniojo pjesę *Slaptoji draugija*)

Operatorius G. W. Bitzer

Kompozitoriai Joseph Carl Breil, D. W. Griffith

Vaidina Lillian Gish, Mae Marsh, Henry B. Walthall, Miriam Cooper, Mary Alden, Ralph Lewis, George Siegmann, Walter Long, Robert Harron, Wallace Reid, Joseph Henabery, Elmer Clifton, Josephine Crowell, Spottiswoode Aitken, George Beranger

NACIJOS GIMIMAS (1915)
THE BIRTH OF A NATION

D. W. Griffitho *Nacijos gimimas* – vienas populiariausių ir kartu labiausiai kritikuojamų filmų kinematografo istorijoje. Jis įsimintinas tuo, kad dažnai kelia kardinaliai priešingus atsiliepimus, o tai pakelia filmo, kaip esminio istorinio artefakto, įvertinimą.

Nepaisant to, kad filmas susuktas pagal Thomo Dixono pjesę *Slaptoji draugija: istorinis romanas apie kukluksklaną*, kurioje ryškus rasizmo atspalvis, Griffithas iš esmės liko indiferentiškas šiai temai, tačiau tai režisierių pavertė nuolatinių ginčų, kurie tęsėsi ištisą šimtmetį, objektu. Vis dėlto per visus tuos metus nei techninė juostos pusė, nei aktorių vaidyba nebuvo kritikuojama. Griffithas pasirodė įdomesnis savo vizualiniais efektais nei idėjos gilumu, ir šia prasme padėjo šiuolaikinio Holivudo standartų pamatus.

Atvirai kalbant, *Nacijos gimimas* – pirmoji istorinė epopėja, įrodžiusi, kad ir nebyliojo kino eros žiūrovai galėjo ištverti trijų valandų dramą. Kartu su skaitlingomis meninėmis naujovėmis Griffithas iš esmės sukūrė šiuolaikinę kino kalbą, ir, nors kai kurie *Nacijos gimimo* elementai gali atrodyti senamadiški, praktiškai kiekvienoje šiuolaikinėje kino juostoje galima pastebėti į ją panašių ir kompozicijos, ir personažų bruožų. Griffithas įtvirtino naujas kino kameros galimybes (įspūdingus stambius planus, stopkadrus ir kt.) bei montažo būdus (paralelinį montažą, kadrų karpymą, kombinuotus filmavimus ir kt.). Pirmą kartą specialiai filmui buvo sukurta muzika.

Pirmoje filmo dalyje pasakojama apie vergų gyvenimą Amerikoje iki JAV pilietinio karo. Žiūrovai supažindinami su dviem šeimomis: šiauriečiais Stounmenais ir pietiečiais Kameronais. Siužetas pateikiamas per šių šeimų ir jų tarnų istoriją, parodant blogiausius rasizmo stereotipus. Kai nacija suskaldyta karo, vergai ir vergovės panaikinimo šalininkai traktuojami kaip griaunamoji jėga. Rasistinės nuotaikos

sustiprėja antroje filmo dalyje, kai kalbama apie Pietų rekonstrukciją po Pilietinio karo ir kukluksklano judėjimo, kurio nariai parodomi kaip tikri didvyriai, suklestėjimą. Būtų neapdairu pareikšti, kad Griffithas pernelyg perkrauna siužetą, pridėdamas meilės istoriją rasinio karo fone, bet, kita vertus, kaip tik dėl jos pasakojimas ir jaudina, ir kelia nerimą.

Be abejonės, *Nacijos gimimas* – išraiškinga propaganda. Regis, vienintelė išvada, kurią galima prieiti, yra žinia, jog tik kukluksklanas gali išsaugoti nacijos vienybę, todėl nenuostabu, kad vos pasirodęs ekranuose filmas sukėlė emocijų audras. Sukeldama didžiulį triukšmą, filmo rodymui pasipriešino Nacionalinė spalvotųjų gyventojų gynybos asociacija. Į kritiką Griffithas atsakė nauju ir dar pretenzingesniu filmu *Nepakantumas* (1916). Kaip ten bebūtų, *Nacijos gimimas,* nepaisant turinio, ligi šiol yra žiūrima ir pagarbos verta kino juosta. **JKI**

Prancūzija (Gaumont), 440 min., nebylusis, nespalvotas

Režisierius Louis Feuillade

Scenarijaus autorius Louis Feuillade

Kompozitorius Robert Israel

Vaidina Musidora, Edouard Mathé, Marcel Levesque, Jean Aymé, Fernand Herrmann, Stacia Napierkowska

VAMPYRAI (1915)
LES VAMPIRES

Legendinis Louiso Feuillade kūrinys laikomas išeities tašku serialų istorijoje, pabrėžtinos estetikos, kurią vėliau plėtojo Jeanas Renoiras ir Orsonas Welles'as, pradininku, ir artimu siurrealistinio kino giminaičiu. Toks tarpusavio ryšys padėjo atsirasti naujam žanrui – trileriui. Suskirstyta į dešimt nepriklausomų, neturinčių aiškios baigties, nevienodo ilgio dalių, rodomų įvairiu metu, juosta *Vampyrai* yra tarsi vidurys tarp serijinių filmų ir serialų. Painus, dažnai prieštaringas filmo siužetas pagrįstas istorija apie Paryžiaus banditų-vampyrų gaują ir jų bebaimį oponentą, reporterį Filipą Gerandė (Edouardas Mathé).

Persikūnijimo meistrai vampyrai, pavaldūs „Didžiųjų vampyrų" ketveriukei, visi paeiliui sunaikinami. Jie tarnauja moteriai – vampyrei Irmai Vep (jos vardas – žodžio „vampyras" anagrama), kuri yra ne tik vampyrų, bet ir viso filmo siela. Ryškiai ir emocionaliai suvaidinta Musidoros, po filmo pasirodymo ekranuose tapusios žvaigžde, Irma – patrauklesnis juostos personažas palyginti su mirtinai išblyškusiu Geranu ir jo komišku bičiuliu Mezametu (Marcelis Lėvesque). Jos charizma griauna juostos idėją – gėrio pergalė prieš blogį, ir suteikia filmui amoralią gaidelę, kurią sustiprina visų veikėjų skirstymas į gerus ir blogus, nors dažnai jie naudoja vienus ir tuos pačius dviveidiškus būdus, ir žiauraus vampyrų nužudymo scena filmo pabaigoje.

Panašus į detektyvą ir trilerius apie namus su vaiduokliais, filmas *Vampyrai* šlovina iš pažiūros tvirtą buržuazijos pasaulį, kartu jį griaudamas. Storos pilių ir viešbučių scenos ir perdenginiai išvagoti spąstais ir slaptais įėjimais. Masyvūs akmenys yra durys žmogžudžiams ir vagims, kurie vikriai it beždžionės laksto Paryžiaus namų kraigais. Miesto transporto stogai knibždėte knibžda keleivių be bilietų, o bėgliai įsmunka į netikrose grindyse atsivėrusius liukus. Kai nieko neįtariantis filmo herojus iškiša galvą pro savo buto langą, jam ant kaklo užmetama vielos kilpą, žmogus nutraukiamas žemyn, skubiai įgrūdamas į didžiulį krepšį ir nuvežamas taksi greičiau, nei truktų šūktelėti „Irma Vep!". Kitoje scenoje sienoje su židiniu atsiveria erdvi landa į langą, pro kurį galima patekti į greta esantį kabaretą.

Pseudostabilumą pabrėžiantis filmo siužetas išrikiuojamas kaip eilė įtikinamų inversijų; įmantri, klaidinanti regimybė egzistuoja abiejose įstatymo pusėse: mirę personažai atgyja, visuomenės stulpai (šventikas, teisėjas, policininkas) tampa vampyrais, o vykdyti įstatymus verčia užsimaskavę vampyrai. Feuillade sukuria vaizdingą ir platų dvilypį pasaulį – realų ir įsivaizduojamą, artimą ir sykiu labai tolimą. Tai ir yra esminis indėlis į trilerio žanro, kurio pradininku Feuillade teisėtai laikomas, kūrimą. **MR**

JAV (Triangle & Wark), 163 min., nebylusis, nespalvotas

Režisierius D. W. Griffith

Prodiuseris D. W. Griffith

Scenarijaus autoriai Tod Browning, D. W. Griffith

Operatoriai G. W. Bitzer, Karl Brown

Kompozitoriai Joseph Carl Breil, Carl Davis, D. W. Griffith

Vaidina Spottiswoode Aitken, Mary Alden, Frank Bennet, Barney Bernard, Monte Blue, Lucille Browne, Tod Browning, William H. Brown, Edmund Burns,William E. Cassidy, Elmer Clifton, Miriam Cooper, Jack Cosgrave, Josephine Crowell, Dore Davidson, Sam De Grasse, Edward Dillon, Pearl Elmore, Lilian Gish, Ruth Handforth, Robert Harron, Jooseph Henabery, Chandler House, Lloyd Ingraham, W. E. Lawrence, Ralph Lewis, Vera Lewis, Elmo Lincoln, Walter Long, Mrs. Arthur Mackley, Tully Marshall, Mae Marsh, Marguerite Marsh, John P. McCarthy, A. W. McClure, Seena Owen, Alfred Paget, Eugene Pallette, Georgia Pearce, Billy Quirk, Wallace Reid, Allan Sears, George Siegmann, Maxfield Stanley, Carl Stockdale, Madame Sul-Te-Wan, Constance Talmadge, F. A. Turner, W. S. Van Dyke, Guenther von Ritzau, Erich von Stroheim, George Walsh, Eleanor Washington, Margery Wilson, Tom Wilson

NEPAKANTUMAS (1916)
INTOLERANCE

Matyt, įžeistas tų, kurie rasinę temą filme *Nacijos gimimas* laikė nederama, D. W. Griffithas pradėjo kovą su cenzūra kino industrijoje. Konkrečiau idėjos buvo suformuluotos brošiūroje *Amerikos žodžio laisvės privalumai ir trūkumai,* išleistoje tuo metu, kai buvo demonstruojamas filmas *Nepakantumas*. Filme keturios siužetinės linijos, skirtos įvairiems istorijos periodams ir vienijamos vienos temos: „Meilė – amžina kova". Į filmą įtraukti siužetai iš Jėzaus gyvenimo; sakmė apie senovės Babiloną, kurio valdovas buvo išduotas už tai, kad nesutiko pripažinti religinio sektantizmo; istorija apie prancūzų protestantų naikinimą šv. Baltramiejaus dieną, kurį, patartas motinos, surengė Prancūzijos karalius Karlas IX, šiuolaikinė istorija apie jaunuolį, kuris neteisingai apkaltinamas nužudęs savo draugą, bet nuo mirties bausmės paskutinę akimirką jį išgelbėja mylimoji. Pasakojimai nėra atskiri, – vietoje to Griffithas komponuoja įvairias scenas, dažnai pasitelkdamas pagaulų kryžminio montažo būdą. Toks novatoriškas sprendimas nepritraukė daugybės žiūrovų, be to, juos gąsdino filmo trukmė (daugiau kaip trys valandos). Nors Griffithas į juostą investavo virš 2 mln. dolerių, bet filmas neatsipirko net ir tuomet, kai jį perdarius buvo išleisti du atskiri filmai: *Babilono žlugimas* ir *Motina ir įstatymas*.

Istorinei aplinkai atkurti lėšų negailėta. Neįtikėtino dydžio dekoracijos, naudotos filmuojant Babilono istoriją, ilgai buvo Holivudo turtas; masinėse scenose filmavosi 3000 statistų. Visos pagrindinės išlaidos buvo susijusios su brangiais rūbais ir masinėmis prancūzų istorijos scenomis. Griffithas pats parašė sudėtingą scenarijų, prie kurio dirbo ir filmavimo metu. Aktoriai puikiai susidorojo su savo vaidmenimis. Ypač įsimintina Constance Talmadge, Babilono istorijoje suvaidinusi mergaitę, įsimylėjusią princą Belšazarą (Alfredas Pagetas), ir Mae Marsh bei Bobby Harronas, šiuolaikinėje istorijoje suvaidinę įsimylėjėlius.

Kaip ir *Nacijos gimime,* juostoje *Nepakantumas* Griffithas, norėdamas išreikšti savo politines mintis, naudoja Viktorijos laikų melodramos struktūrą. Nepakantumas traktuojamas per tragiškos meilės, kurios emocionalumu ir patosu persunkti juostos siužetai, prizmę. Babilono istorijoje Belšazaras ir jo mylimoji Atarėja (Seena Owen) nusižudo, kad nepatektų į nugalėtojo Sairuso Persiečio (George'as Siegmannas) nelaisvę, o prancūzų istorijoje jaunajai porai (jis – katalikas, ji – protestantė) nepavyksta išsigelbėti nuo Baltramiejaus nakties skerdynių.

Nepakantumas – tai paminklas Griffitho talentui už jo scenarijų, režisūrą, montažą; tai plataus masto ir užmojo kino šedevras, kurio taip ir nepavyko pranokti. Jis padarė didesnį poveikį tarybiniam Sergejaus Eizenšteino kinematografui, negu Griffitho amžininkams Amerikoje. **RBP**

Vokietija (Decla Bioscop), 71 min., nebylusis, nespalvotas (nuspalvintas)

Režisierius Robert Wiene

Prodiuseriai Rudolf Meinert, Erich Pommer

Scenarijaus autoriai Hans Janowitz, Carl Mayer

Operatorius Willy Hameister

Kompozitoriai Alfredo Antonini, Giuseppe Becce, Timothy Brock, Richard Marriott, Peter Schirmann, Rainer Viertlböck

Vaidina Werner Krauss, Conrad Veidt, Friedrich Feher, Lil Dagover, Hans Heinrich von Twardowski, Rudolf Lettinger, Rudolf Klein-Rogge

DAKTARO KALIGARIO KABINETAS (1919)

DAS KABINETT DES DOKTOR CALIGARI

Daktaro Kaligario kabinetas – pagrindinis ekscentrinio ir fantastinio kino žanro, suklestėjusio Vokietijoje 3-ajame deš., filmas. Jis davė pradžią ekspresionistinei Vokietijos kino meno krypčiai. Pirmaisiais dviem savo gyvavimo dešimtmečiais kinematografas vystėsi daugiausiai „lango į pasaulį" stiliumi, sukurtu brolių Lumieré'ų; jis buvo paremtas išgalvotomis arba dokumentinėmis istorijomis, emocingomis ir įtaigiomis, verčiančiomis žiūrovą užmiršti, kad jis žiūri filmą. *Kaligaris* sukurtas George'o Mėlièso maniera. Jame gausu stilizuotų, magiškų ir teatrališkų efektų, perdėtai arba karikatūriškai perteikiančių tikrovę: valdžios atstovai sėdi ant aukštų kerėpliškų taburečių, ant sienų ir veidų nupiešti šešėliai, visi daiktai su dantytais kontūrais, peizažai akivaizdžiai dirbtiniai, aktorių vaidyba isteriška.

Pagal scenaristų Carlo Mayerio ir Hanso Janowitzo idėją, filmo veiksmas turėjo rutuliotis uždarame pasaulyje, todėl režisierius Robertas Weine'as bei dailininkai Hermanas Warmas, Walteris Roehrigas ir Walteris Reimanas kiekvienai scenai suteikia neįprastą vaizdą. Tačiau Fritzas Langas, kuris pradėjus filmuoti buvo režisierius, teigė, kad radikali *Kaligario* stilistika be „paaiškinimų" žiūrovui bus nesuprantama. F. Langas sugalvojo foninę istoriją, kurios herojus Francas (Friedrichas Feheris) pasakoja padavimą apie bloga lemiantį hipnotizuotoją, daktarą Kaligarį (Werneris Krausas), jo zombį primenantį vergą, lunatiką Cezarį (Conradas Veidtas) ir virtinę žmogžudysčių, įvykdytų sename Holstenvolo miestelyje. Pabaigoje išsiaiškinama, kad Francas – beprotnamio pacientas, kuris *Ozo šalies burtininko* stiliumi sukūrė istoriją su personažais iš savo įprastinės aplinkos. Daktaras Kaligaris, kuris pagrindinėje istorijoje yra beprotnamio direktorius, pasirodo esąs visai kilnus žmogus, pasirengęs padėti herojui. Tiesa, beprotnamis foninėje istorijoje atitinka tokius pačius „nerealius" namus pagrindinėje herojaus istorijoje, ir tai suteikia nerealumo ne tik Franco istorijai, bet ir visam filmui. Iš tiesų ši juosta, kurios pabaigoje išaiškėja, kad ekspresionistiniai reginiai priklauso bepročiui, net galėjo patikti konservatoriams, kurie visą modernistinį meną laikė beprotišku.

Weine'as nebuvo toks novatorius, kaip dauguma jo kolegų. Jis retai naudojo kinematografines priemones, išskyrus „retrospektyvas vidury retrospektyvos", pvz., kai Krauso herojus išprotėja, jam įsakius tapti Kaligariu. Visas filmas pagrįstas teatrinėmis meno priemonėmis: kamera, pritvirtinta scenos centre, fiksuoja dekoracijas ir kiekvieną aktorių, ypač Veidto, judesį arba reakciją. Lango indėlis suteikė šiam filmui dvilypį pobūdį: viena vertus, tai aukštos meninės vertės kinas, sukurtas elitinei publikai, įvertinusiai jo novatoriškumą, bet, antra vertus, tai – tipinis siaubo filmas su neįprasta aplinka, išprotėjusiu mokslininku hipnotizuotoju, triko apsitempusiu monstru, kuris pagrobia heroję. *Daktaro Kaligario kabinetas* – siaubo žanro filmų pradininkas; kurio epizodai, temos, charakteriai ir jausmai tapo kitų panašių filmų – Todo Browningo *Drakulos* ir Jameso Whale'o *Frankenšteino* (abu pasirodė 1931 m.) – pagrindu. **KN**

SULAUŽYTI ŪGLIAI (1919)
BROKEN BLOSSOMS

D. W. Griffitho reputacija kino mene gal kiek išpūsta, bet vis dėlto nepriekaištinga. Be jo kūrinių Amerikos (taip pat pasaulio) kinematografas niekada nebūtų tapęs toks, koks yra dabar. Didžiausią šlovę jam teisėtai pelnė *Nacijos gimimas* ir *Nepakantumas*, įsiminę dėl įspūdingų manipuliacijų siužetu ir montažu. Vis dėlto geriausiu šio režisieriaus filmu laikomas *Sulaužyti ūgliai* (1919). Tai iš tiesų gražiausias filmas.

Kartu su Williamo Beaudine'o juosta *Žvirbliai*, geriausiai parodančia nuostabiąją Meri Pikford, *Sulaužyti ūgliai* yra pavyzdys to, kas Holivude vadinta „švelniuoju stiliumi". Jo šaltiniu tapo glamūrinė fotografija. Kinematografininkai naudojo visas galimas priemones: koreguojantįjį makiažą, specialųjį apšvietimą, objektyvo tepalą ir net didžiules permatomo gazinio audinio atraižas, nukarusias nuo studijos lubų, – viską, kad tik sušvelnintų, pabrėžtų ir sustiprintų savo žvaigždžių grožį. *Sulaužytuose ūgliuose* neužmirštamosios Lillianos Gish veidas tiesiog skleidžia ryškią nežemišką šviesą, užtemdydamas visa kita.

Sulaužytų ūglių grožį reikia pajusti pačiam – jis iš tiesų stulbina. Gish ir jos filmo partneris, puikusis Richardas Barthelmessas, vaiduokliškai slidinėja po Londono peizažą, sukuriamą pasitelkus dūmus, blausius, palei skersgatvius sutūpusius žibintus ir mįslingas „rytietiškas" dekoracijas. Paprastą filmo siužetą, pasakojantį apie draudžiamą meilę, puikiai papildo įmantri ir mįslinga aplinka, sukurta Josepho Stringerio. Filmas *Sulaužyti ūgliai* nepanašus į jokį kitą.

Bendras Gish ir Griffitho darbas buvo vienas vaisingiausių Amerikos kinematografe: jie drauge dirbo *Nepakantume, Nacijos gimime, Audros našlaitėlėse* ir *Kelyje į Rytus*, jau nekalbant apie dešimtis trumpametražių juostų. Šis režisieriaus ir aktorės bendradarbiavimas prilygsta tik Scorsese'ės ir De Niro, Kirosawa'os ir Mifune'ės bei Leone'ės ir Eastwoodo sąjungoms, – tai etalonas, pagal kurį vertinamos visos kitos.

Griffithas puikiai derina siužetą apie tyrus žmogiškus santykius su abejotina, nesveika aplinka (didelė veiksmo dalis vyksta opiumo rūkytojų lindynėse ir pigiuose restoranuose). Susidoroti su tokiu formos ir turinio padalijimu reikia sumanaus ir savimi pasitikinčio režisieriaus. Griffitho sugebėjimai čia atsiskleidė geriausiai. Įtampa, atsirandanti tarp kasdieniškumo ir neįprastumo, išlaikoma per visą filmą. *Sulaužyti ūgliai* užima reikšmingą vietą kino istorijoje. **EdeS**

JAV (D. W. Griffith), 1830 m juosta, nebylusis, nespalvotas (nuspalvintas)

Režisierius D. W. Griffith

Prodiuseris D. W. Griffith

Scenarijaus autoriai: Thomas Burke, D. W. Griffith

Operatorius G. W. Bitzer

Kompozitorius D. W. Griffith

Vaidina Lillian Gish, Richard Barthelmess, Donald Crisp, Arthur Howard, Edward Peil Sr., George Beranger, Norman Selby

KELIAS Į RYTUS (1920)
WAY DOWN EAST

JAV (D. W. Griffith), 100 min., nebylusis, nespalvotas
Režisierius D. W. Griffith
Scenarijaus autoriai Anthony Paul Kelly, Joseph R. Grismer, D. W. Griffith (pagal Josepho R.Grismerio ir Williamo A. Bredy pjesę *Kelias į Rytus* bei Lottie Blair Parker pjesę *Ani Lor*)
Vaidina Lillian Gish, Richard Barthelmess, Lowell Sherman, Burr McIntosh, Kate Bruce, Mary Hay, Creighton Hale, Emily Fitzroy, Porter Strong, George Neville, Edgar Nelson.

Vos išleidus *Nacijos gimimą*, vieną pelningiausių filmų kino istorijoje, D. W. Griffithas pajuto, kad jo karjera smunka. Pagrindinė priežastis buvo ta, kad režisierius nesugebėjo prisitaikyti prie nuolat kintančių žiūrovų norų. Griffithas specializavosi statydamas Viktorijos laikų melodramas, kurių fabulos pagrindas – grėsmė moters dorovingumui, tačiau 1920 m. publika nustojo domėtis išsaugota arba saugoma nekaltybe. Tad Griffitho sprendimas ekranizuoti teatrinę melodramą *Kelias į Rytus* (1890) buvo visiškai netikėtas. Jis sugebėjo įkvėpti jai naujos gyvybės ir padaryti gana sėkmingą filmą.

Ana Mur (Lilliana Gish) iš mažyčio Naujosios Anglijos kaimelio atvyksta į Bostoną pas turtingus giminaičius. Čia ji sutinka patrauklų jauną vyrą, vardu Sandersonas.(Lowellas Shermanas), kuris suvedžioja ją, suorganizavęs netikras vestuves. Paskui jis išsiunčia Aną atgal į Naująją Angliją, uždraudęs pasakoti apie vedybas. Ana pasijunta esanti nėščia, praneša apie tai Sandersonui ir sužino karčią tiesą. Moterį persekioja nelaimės: miršta jos motina ir vaikas, šeimininkė, kurios mebliuotuose kambariuose glaudžiasi Ana, sužinojusi, kad nuomininkė neturi vyro, išvaro ją į gatvę. Laimė, Anai pavyksta gauti darbą gretimoje dvarininko Barleto (Burras Mcintoshas) fermoje, tačiau netoliese gyvena ir jos suvedžiotojas. Fermoje Ana susipažįsta su Deividu (Richardas Barthelmessas), dvarininko sūnumi, ir abu įsimyli.

Tačiau praeitis persekioja Aną. Dvarininkui ją atleidus, Ana pasiklysta siaubingoje pūgoje, ir atsiduria užšalusios upės viduryje. Ledinė srovė neša ją prie milžiniško krioklio, tačiau paskutinę minutę mylimąją išgelbėja Deividas. Sandersono piktadarybės demaskuojamos, o Ana susitaiko su atgailaujančiu dvarininku. Filmas baigiasi jųdviejų vestuvėmis. Dramatinės *Kelio į Rytus* akimirkos labai išraiškingos: Griffithas pasiekė pasakojimo dinamiškumą ir įtaigią puikių aktorių vaidybą. Filmas atskleidė režisieriaus galimybių viršūnę, sugebėjimą filmuoti natūralioje aplinkoje (dalis filmo buvo statoma ant užšalusios Vermonto upės), bei puikų montažą, kuriame yra ir dinamikos, ir žavesio. **RBP**

JAV (Micheaux), 79 min., nebylusis, nespalvotas

Režisierius Oscar Micheaux

Prodiuseris Oscar Micheaux

Scenarijaus autoriai Oscar Micheaux, Gene DeAnna

Kompozitorius Phillip Carli

Vaidina Evelyn Preer, Flo Clements, James D. Ruffin, Jack Chenault, William Smith, Charles D. Lucas, Bernice Ladd, Mrs. Evelyn, William Stark, Mattie Edwards, Ralph Johnson, E. G. Tatum, Grant Edwards, Grant Gorman, Leigh Whipper

MŪSŲ KIEME (1920)
WITHIN OUR GATES

Sėkmingai dirbęs kaip autorius, leidėjas, žemvaldys ir režisierius, Oscaras Micheauxas laikomas afroamerikietiško kinematografo tėvu. Iš 40 juostų, nufilmuotų nuo 1919 iki 1948 m., kurias kuriant Micheauxas dalyvavo kaip scenaristas, režisierius ir nepriklausomas prodiuseris, *Mūsų kieme* – tik antrasis jo darbas. Be pagaunančio siužeto ir meninių privalumų, filmas turi didžiulę istorinę vertę, nes tai pats ankstyviausias iš išlikusių afroamerikietiškų režisieriaus kūrinių. Stiprus ir poleminis filmas, net ir mūsų laikais įsimenamas dėl žiaurumų, kuriais toje epochoje baltieji amerikiečiai pasižymėjo juodųjų atžvilgiu, scenų, pasak vieno kritiko, išlieka „įtikinamas ir pamokantis kultūrinis paminklas, šiandien ne mažiau svarbus nei 1920 m.“.

Mūsų kieme, nufilmuotame vos praėjus penkeriems metams po to, kai pasirodė rasistinis D. W. Griffitho *Nacijos gimimas,* pasakojama apie Silviją Landri (Evelyn Preer), juodaodę mokytoją iš Pietų, atvykusią į Šiaurę parūpinti pinigų savo mokyklai. Tačiau tai tik viena iš keleto istorijų, kuriose Micheauxas (jis ir scenarijaus autorius) išreiškė savo požiūrį į fizines, moralines ir ekonomines represijas prieš afroamerikiečius.

Nedaugelis matė *Mūsų kieme* tokį, kokį buvo sumanęs Micheauxas. Filmą paredagavo cenzūra, kuri prievartos ir linčiavimo scenas po 1919 m. Čikagoje kilusių rasinių riaušių laikė per daug iššaukiančiomis. Kino juosta, glūdėjusi užmarštyje 70 metų, buvo surasta Ispanijos filmotekoje Madride ir restauruota. **SJS**

EKIPAŽAS VAIDUOKLIS (1921)
KÖRKARLEN

Ekipažas vaiduoklis, tapęs žinomu pasaulyje vos pasirodęs ekranuose, ne tik išgarsino režisierių, scenaristą ir aktorių Victorą Sjöströmą ir švedų nebylųjį kiną, bet ir padarė didelį meninį poveikį daugeliui garsių režisierių ir prodiuserių. Įsimintiniausias filmo elementas, be abejonės, yra tai, kaip vaizduojamas dvasių pasaulis – kankinantis netikrumas tarp dangaus ir žemės. Viena labiausiai cituojamų scenų kinematografo istorijoje: neapykantos ir savigraužos kupinas pagrindinis herojus, alkoholikas Deividas Holmas (Sjöströmas) Naujųjų Metų naktį prabunda nuo varpų gausmo ir nustebęs mato savo lavoną, suvokdamas, kad yra pasmerktas keliauti į pragarą.

Sukūręs paprastą, tačiau daug darbo reikalaujančią epizodų su dvigubomis ekspozicijomis seriją, režisierius, fotografas ir laboratorijos vedėjas sukūrė trimatę vaiduoklių pasaulio iliuziją. Iki tol kinematografo istorijoje nieko panašaus dar nebuvo. Galimas daiktas, jog daug svarbesnis vientisas filmo vaizdas, tačiau serija retrospektyvų ir net „retrospektyvos retrospektyvose“, padedančių suvokti siužetą, šį negudrų apsakymą apie skurdą ir degradaciją iškėlė iki poezijos meno kūrinio lygio.

Apžvelgę visą kūrybinę Sjöströmo karjerą pamatysime, kad *Ekipažas vaiduoklis* – tai teologinis ir filosofinis tęsinys socialinės tematikos, jo pateiktos poleminiame kūrinyje *Ingeborga Holm* (1913). Abu filmai parodo žmogiškojo orumo žlugimą šaltoje ir beširdėje visuomenėje, kuri savo auką priveda ligi sužiaurėjimo ir beprotystės. Šį ryšį pabrėžia ir Hilda Borgström, įsiminusi žiūrovams Ingeborgos Holm vaidmeniu ir nūnai vaidinanti iškamuotą žmoną, tokią pat, kaip iki nevilties privesta misis Holm. *Ekipaže vaiduoklyje* H. Borgström vaidina užjaučiančią, tačiau neturtingą motiną, kurios laukia savižudybė arba bepročių ligoninė.

Religinis Selmos Lagerlöf romano naivumas praėjus 80 metų galėtų kelti pasaulietinės publikos juoką, tačiau slogi realistinė vaidyba ir nelaimingas pagrindinių veikėjų gyvenimas, kuris, jeigu ne melodraminis finalas, turėtų ateiti prie savo logiškos atomazgos, visada darys mums įspūdį. **MT**

Švedija (Svensk) AB), 93 min., nebylusis, nespalvotas

Režisierius Victor Sjöström

Prodiuseris Charles Magnusson

Scenarijaus autoriai Victor Sjöström (pagal Selmos Lagerlöf romaną)

Operatorius Julius Jaenzon

Vaidina Victor Sjöström, Hilda Borgström, Tore Svennberg, Astrid Holm, Concordia Selander, Lisa Lundholm, Tor Weijden, Einar Axelsson, Olof Ås, Nils Ahrén, Simon Lindstrand, Nils Elffors, Algot Gunnarsson, Hildur Lithman, John Ekman

JAV (D. W. Griffith), 150 min., nebylusis, nespalvotas

Režisierius D. W. Griffith

Prodiuseris D. W. Griffith

Scenarijaus autoriai D. W. Griffith (pagal Eugène'o Cormono ir Adolphe'o d'Ennery pjesę *Dvi aukos*)

Operatoriai Paul H. Allen, G. W. Bitzer, Hendrik Sartov

Kompozitoriai Louis F. Gottschalk, William F. Peters

Vaidina Lillian Gish, Dorothy Gish, Joseph Schildkraut, Frank Losee, Katherine Emmet, Morgan Wallace, Lucille La Verne, Sheldon Lewis, Frank Puglia, Creighton Hale, Leslie King, Monte Blue, Sidney Herbert, Lee Kohlmar, Marcia Harris

AUDROS NAŠLAITĖLĖS (1921)

ORPHANS OF THE STORM

Audros našlaitėlės, paskutinė iš didžiųjų istorinių D. W. Griffitho melodramų, pasakoja apie dvi mergaites, patekusias į beprotišką Prancūzijos revoliucijos sūkurį. Lilliana ir Doroty Gish filme vaidina Henrietą ir Luizą Žirar, dvi mažyles, tapusias „seserimis". Bankrutavęs Henrietos tėvas nusprendžia vaiką palikti bažnyčioje, tačiau ten suranda Luizą, ir pasigailėjęs abi mergaites parsiveda namo. Deja, mergaitės anksti liko našlaitės. Luizai apakus, seserys patraukia į Paryžių ieškoti gydytojo. Ten jas atskyrė. Henrietai, pagrobtai tulžingo aristokrato pakaliko, padeda kilmingas bajoras Vodris (Josephas Schildkrautas). Skęstančią Senoje Luizą išgelbėja malonus jaunas vyras ir parsiveda į savo namus, tačiau negailestingas jo brolis mergaitę verčia dirbti. Nuotykiai seka vienas po kito. Labiausiai jaudinančios filmo akimirkos: kalinimas Bastilijoje, mirties nuosprendis viešpataujant jakobinų terorui ir išgelbėjimas nuo giljotinos po Dantono (Monte Blue) kalbos už tokio kraujo praliejimo nutraukimą.

Nors juostos pagrindas buvo pjesė, turėjusi didžiulį pasisekimą, vis dėlto Griffithas ir filmavimo metu rašė scenarijų. Nepaisant visų filmavimo sunkumų, *Audros našlaitėlės* tapo puikaus pastatymo ir aktorių vaidybos šedevru. Seserys Gish, galimas dalykas, čia geriausiai atliko vaidmenis per visą savo karjerą. **RBP**

Prancūzija, 54 min., nebylusis, nespalvotas

Režisierius Germaine Dulac

Scenarijaus autoriai Denys Amiel, André Obey

Operatoriai Maurice Forster, Paul Parguel

Vaidina Alexandre Arquillière, Germaine Dermoz, Jean d'Yd, Madeleine Guitty

BESIŠYPSANTI MADAM BIODĖ (1922)

LA SOURIANTE MADAME BEUDET

Garsusis Germaine Dulac filmas – vienas pirmųjų feministinio ir eksperimentinio kino pavyzdžių. Filmo siužetas pasakoja apie provincialios namų šeimininkės, patekusios į slogios buržuazinės santuokos tinklus, gyvenimą. *Besišypsanti madam Biodė* ypač žavi detalizuotais herojės (Germane Dermoz) svajonių apie gyvenimą už monotoniško egzistavimo ribų epizodais. Pasitelkusi radikalius specialiuosius efektus ir montažo techniką, Dulac įveda jos laikams būdingą ankstyvojo avangardo estetiką, padedančią parodyti gana turtingą, vaizdingą, moterišką madam Biodė įsivaizduojamą gyvenimą ir visą egzistavimo su vyru (Alexandre'as Arquillière'as) pilkumą. Ir štai, kai įvairialypis, kone apčiuopiamas jos galimo išsilaisvinimo vaizdas – vienintelis dalykas, galintis pražydinti šypseną jos veide, – suskeldėja įsibrovus į svajonę jos vyrui, herojei nebelieka nieko kita, tik jį nužudyti.

Nesėkmingas madam Biodė pasikėsinimas į vyro gyvybę liko nesuprastas, mesjė Biodė žmonos protesto net nepastebėjo. Apskritai, Dulac ne tik išsamiai parodė slegiantį moterų susvetimėjimą patriarchato sąlygomis, bet ir pateikė žiūrovams radikalią ir subjektyvią moters gyvenimo perspektyvą. Būtent todėl jos filmas pateko į pirmąjį Moterų kino festivalį Niujorke 1972 m. **CO**

ŽAIDĖJAS DR. MABUZĖ (1922)
DR. MABUSE, DER SPIELER

Ši dviejų dalių epopėja, išleista Vokietijoje 1922 m., turėjo didžiulį komercinį pasisekimą, nes apėmė „viską, ko tik širdis geidžia": grumtynių virpulį, siaubą, politiką, satyrą, seksą (taip pat ir atviras scenas), magiją, psichologiją, meną, prievartą, ant farso ribos balansuojančią komediją ir specialiuosius efektus. Palyginti su Fantomo triukais (ir net Fu Manču), balansuojančiais tarp siurrealizmo ir bulvariškumo, *Žaidėjas dr. Mabuzė* nuo pat pradžių buvo sumanytas ne tik kaip spalvingas trileris, bet ir kaip satyra – nepataisomo nusikaltėlio ir maskuotės meistro personaže turėjo įsikūnyti visi tikrieji epochos piktadariai.

Kiekvienos dalies subtitruose nuolat kartojami žodžiai „mūsų laikai", todėl filmo siužetas žiūrovams suprantamas jau nuo pirmosios scenos, kai Mabuzės gauja vagia Šveicarijos-Olandijos prekybos sutartį, norėdami sukelti paniką vertybinių popierių rinkoje. Jos dėka Mabuzė (Rudolfas Klein-Rogge), persirengęs karikatūriniu plutokratu, lengvai susikrauna kapitalą. Be to, jis suburia aklųjų gaują, kuri padirbinėja pinigus, ir tai leidžia to meto vokiečių auditorijai suprasti, kad pinigai nuvertėjo (Mabuzė numato tokį įvykių posūkį ir įsako pavaldiniams pereiti prie JAV valiutos padirbinėjimo – juk net tikros markės turi mažesnę vertę nei netikri doleriai).

Piktadarys, kurio vardu pavadintas filmas, maišydamas nuotraukas taip, tarsi tai būtų kortų kaladė, kasdien išsirenka naują tapatybę; jo „tikrasis" vardas atskleidžiamas tik po dviejų filmo valandų. Iki demaskavimo akimirkos Mabuzė spėja apsimesti įvairiausiais tipais: nuo gerbiamo psichiatro iki nedoro kortuotojo ir viešbučio valdytojo. Antroje dalyje jis pasirodo kaip vienarankis iliuzionistas. Galų gale Mabuzė praranda kontrolę ir virsta rėksniu bepročiu, net ir galutinėje priebėgoje persekiojamu šmėklų tų, kuriuos jis nužudė, ir griūvančių groteskinių statulų bei mechanizmų detalių (šis momentas baugina iki šiol). Filmo režisierius Fritzas Langas ir kiti nuolat sugrįždavo prie Mabuzės, įkūnydami jame savo meto piktadarius viename pirmųjų garsinių filmų *Daktaro Mabuzės testamentas* ir melodramoje *Tūkstantis daktaro Mabuzės akių* (1961). **KN**

Vokietija (Uco-Film / Ullstein / Universum), 95 min. (1 dalis), 100 min. (2 dalis), JAV, nebylusis, nespalvotas

Režisierius Fritz Lang

Prodiuseris Erich Pommer

Scenarijaus autoriai Norbert Jacques, Fritz Lang, Thea von Harbou

Operatorius Carl Hoffmann

Kompozitorius Konrad Elfers

Vaidina Rudolf Klein-Rogge, Alfred Abel, Aud Egede Nissen, Gertrude Welcker, Bernhard Goetzke, Robert Forster-Larrinaga, Paul Richterll, Hans Adalbert Schlettow, Georg John, Grete Berger, Julius Falkenstein, Lydia Potechina, Anita Berber, Paul Biensfeldt, Karl Platen

JAV (Les Frères Revillon, Pathé), 79 min., nebylusis, nespalvotas

Režisierius Robert J. Flaherty

Prodiuseris Robert J. Flaherty

Scenarijaus autorius Robert J. Flaherty

Operatorius Robert J. Flaherty

Kompozitorius Stanley Silverman

Vaidina: Nanook, Nyla, Cunayou, Allee, Allegoo, Berry Kroeger (pasakotojas pakartotiniame 1939 m. leidime)

NANUKAS IŠ ŠIAURĖS (1922)
NANOOK OF THE NORTH

Dokumentinio kino istorija, kuri, kaip priimta manyti, yra betarpiškos realybės filmavimas, prasideda nuo kinematografo atsiradimo. Dokumentinio kino tėvu laikomas Robertas J. Flaherty augo JAV ir Kanados pasienyje. Nuo pat vaikystės jam patiko tyrinėti atokias laukines vietoves, vėliau tyrinėjimai virto darbu – jis darė kartografines Kanados Užpoliarės nuotraukas. Prieš vykstant į vieną iš kelionių, kažkas Flaherty pasiūlė pasiimti kino kamerą, tad per kitus kelerius metus jis sukūrė nemažai filmų apie žemę, jos gyventojus ir 1916 m. ėmė juos rodyti Toronte privačiose peržiūrose. Reakcija buvo tiesiog stulbinanti, bet, ruošiantis išsiųsti filmuotą medžiagą į JAV, nuo Flaherty cigaretės ant filmavimo juostos pabiro pelenai, ir visi negatyvai – daugiau kaip 9000 m – sudegė. Prireikė ištisų metų, kad būtų surinkta pakankamai lėšų kelionei į Šiaurę ir naujai medžiagai nufilmuoti. Savo filmo herojumi jis pasirinko garsų inuitų medžiotoją Nanuką. Atrinkęs geriausias scenas iš jo kasdienio gyvenimo, Flaherty sukūrė įspūdingą filmą *Nanukas iš Šiaurės*, dėl kurio ginčijamasi ligi šiol.

Išsamiai parodytas kelių savaičių Nanuko ir jo šeimos gyvenimas – romantinė odė žmogiškajai narsai ir dvasios stiprybei, kuri išryškėja akis į akį susidūrus su nenugalima ir priešiška gamta. Nors Nanukas didžiuodamasis pasakoja apie Šiaurę, vis dėlto daugeliui žiūrovų po peržiūros įsimena tik siautėjantis Arkties peizažas. Be to, filmas buvo

efektyviai, deja, ir tragiškai, pareklamuotas, kai sužinota, jog Nanukas ir jo šeima žuvo siautulingoje pūgoje vos baigus filmuoti juostą. Išėjo įtaigus finalas, kai šeima ieško, kur pasislėpus nuo pūgos.

Daugelis studentų, šiandien studijuojančių kinematografiją, *Nanuką iš Šiaurės* vertina kritiškai, suvokdami, kad dauguma jo scenų padaryta kamerai (ne kartą galima suprasti, kad Flaherty šūkčioja Nanukui ir jo šeimai nurodymus). Vis dėlto net po šitiek metų išliko ir filmo gynėjų, pvz., André Bazinas, kurie įvertina didžiausią Flaherty pasiekimą – vykusį pasakojimą apie Užpoliarės medžiotojų buitį. Tokios ruonių medžioklės detalės, kaip oras arba šūvio akimirka yra tiek pat svarbios kaip ir ilgai trunkantis kadras, kuriame medžiotojoas sėlina prie grobio. Švytintis Nanuko veidas, kai jis šildo savo sūnaus rankas, toks išraiškingas, kad vyrą galima laikyti garsiausiu aktoriumi. Vadinkite filmą kaip jums patinka – dokumentiniu, meniniu arba vieno ir kito deriniu, tačiau, be jokios abejonės, *Nanukas iš Šiaurės* pagrįstai priskirtinas klasikai. **RP**

Vokietija (Jofa-Atelier Berlin-Johannisthal, Prana-Film), 94 min., nebylusis, nespalvotas

Režisierius F. W. Murnau

Scenarijaus autorius Henrik Galeen

Operatoriai Günther Krampf, Fritz Arno Wagner

Kompozitorius James Bernard (atnaujinta versija)

Vaidina Max Schreck, Alexander Granach, Gustav von Wangenheim, Greta Schröder, Georg H. Schnell, Ruth Landshoff, John Gottowt, Gustaw Botz, Max Nemetz, Wolfgang Heinz, Guido Herzfeld, Albert Venohr, Hardy von Francois

NOSFERATU, SIAUBO SIMFONIJA (1922)
NOSFERATU, EINE SYMPHONIE DES GRAUECS

Sukurti vieną įspūdingiausių nebyliojo kinematografo filmų režisierių įkvėpė Bramo Stokerio romanas *Drakula*. Regis, tarp pirminės medžiagos ir jos perteikimo priemonės yra kone antgamtinis ryšys. Romane, kurio didžiąją dalį sudaro susirašinėjimas, yra mažai dialogų ir daug aprašymų, todėl jis puikiai tinka nebyliajam kinui, kur pasakojimas tampa vizualus. Istorija apie amžina šviesos ir tamsos priešpriešą puikiai tinka formatui, sudarytam vien tik iš šviesos ir tamsos tarpusavio sąveikos.

Kai filmo režisierius F. W. Murnau nusprendė ekranizuoti Bramo Stokerio romaną, po juridinių autoriaus grasinimų pervadintą *Nosferatu*, jis jau buvo tapęs vokiečių ekspresionistinio judėjimo žvaigžde. Baigus filmavimą, buvo vos išvengta teisėjo sprendimo sunaikinti visas filmo kopijas, nors galiausiai Stokerio romanas buvo pakeistas tik truputį, išsaugant personažų vardus. Tikra *Nosferatu* sėkmė turėjo įtakos atsirasti daugybei vėlesnių *Drakulos* ekranizacijų, kurių dauguma buvo oficialiai patvirtintos.

Vis dėlto net po šitiek metų *Nosferatu* skiriasi nuo daugybės filmų apie Drakulą. Tai žymaus aktoriaus Maxo Schrecko nuopelnas (beje, jo pavardė išvertus reiškia „baimę"). Schreckas vaidina Drakulą labai natūralistiškai. Jo vaidinamas nakties tvarinys, su vos tvardoma aistra lekiantis užuosto kraujo link, mažai kuo skiriasi nuo jį lydinčių žiurkių.

Gateris (Gustavas von Wangenheimas), vos atvykęs į nuošalią, aukštai Karpatų kalnuose stūksančią grafo Orloko (Schreckas) pilį tvarkyti keistojo pono juridinių reikalų, patiria siaubą. Vos paminėjus grafo vardą, miestelio gyventojai išsigandę nutyla. Gateris dar labiau sunerimsta supratęs, kad į pilį jį veža karieta be vežėjo. Orlokas nemiega iki aušros ir uždaro Gaterį bokšte. Baimindamasis dėl savo gyvybės, o ypač baisėdamasis kraujo trokštančiu savo kankintoju, Gateris pabėga iš pilies ir grįžta į Bremeną. Tačiau Orlokas seka paskui jį, ir susidomi Gaterio žmona Elen (Greta Schröder). „Tavo žmonos toks nuostabus kaklas", – kalba Orlokas Gateriui. Kai meilė savo vyrui padėjo Elen apsaugoti jį nuo Orloko, moteris suprato, kad būtent jai teks įvilioti demonišką tvarinį į mirties (dabar jau amžinos) glėbį, – Drakula turi sudūlėti tekančios saulės spinduliuose.

Filme *Nosfertu* Murnau sukūrė vieną labiausiai įsimintinų personažų kinematografe: persekiodamas Gaterį, grafas Orlokas slapstosi savo pilyje, o jo šešėliai šokinėja sienomis; Orlokas manieringai išlipa iš karsto; saulės spindulių pluošte grafas iš siaubo traukiasi tol, kol visiškai išnyksta. Be to, režisierius parodė kai kuriuos mitus apie vampyrus, kurie randami ne tik kituose filmuose apie Drakulą, bet ir užplūdę visą popkultūrą. **JKI**

Danija, Švedija (Aljosha, Svensk), 87 min., nebylusis, nespalvotas

Režisierius Benjamin Christensen

Scenarijaus autorius Benjamin Christensen

Operatorius Johan Ankerstjerne

Kompozitoriai Launy Grøndahl (1922), Emil Reesen (1941 m. versija)

Vaidina Elisabeth Christensen, Astrid Holm, Karen Winther, Maren Pedersen, Ella La Cour, Emmy Schønfeld, Kate Fabian, Oscar Stribolt, Clara Pontoppidan, Else Vermehren, Alice O'Fredericks, Johannes Andersen, Elith Pio, Aage Hertel, Ib Schønberg

RAGANOS (1923)
HÄXAN

Garsaus danų kino režisieriaus, novatoriaus Benjamino Christenseno „dokumentinis“ filmas *Raganos* – įmantri nebyliojo kino retenybė, kuriame tyrinėjama būrimo ir juodosios magijos prigimtis nuo senovės Persijos iki šių laikų, naudojant įvairius kinematografinius metodus: nuo negyvų vaizdų iki efektingų gyvų modelių. Sunku aiškiai apibrėžti filmo žanrą, nes 3–iojo deš. pr. žanrų, ypač dokumentinių juostų, ribos buvo miglotos ir neaiškios. *Raganos* yra iš tiesų unikalus kūrinys: iš dalies rimtas akademinis darbas, siejantis senovės baimes su neteisingu psichinių ligų supratimu, iš dalies – nešvankus siaubo filmas, kuris trikdo ramybę net ir nūdienos persisotinusioje epochoje.

Norėdamas temos esmę padaryti regimą, Christensenas į kiekvieną kadrą įtraukia bauginančią būtybę, paimtą iš istorinių šaltinių, dažnai sumaišydamas faktus ir fantaziją. Matome seną, išsekusią raganą, kuri iš žabų krūvos ištraukia sukapotą, irstančią ranką. Mes tampame liudininkais šlykščių akimirkų, kai moteris pagimdo du didžiulius demonus, stebime raganų puotą ir išgyvename kankinimų kančias. Mes stebime begalinį visokio plauko ir dydžio demonų paradą: dalis jų daugiau ar mažiau panašūs į žmones, o kiti – gyvuliai: kiaulės, subjauroti paukščiai, katės ir kt.

Christensenas, žinoma, buvo kinematografo pranašas ir turėjo aštrų galingų mizanscenos efektų pojūtį. Nors *Raganomis* dažnai remiamasi kaip pagrindiniu šiuolaikinių „velniškų“ filmų, pvz., *Egzorcisto* (1973), pradininku, prisimenamas ir Tobe Hooperio efektyvus rekvizito ir šalutinių detalių panaudojimas filme *Kruvinosios skerdynės Teksase* (1974), siekiant sukurti atitinkamą atmosferą prieš prievartos scenas. Norint visapusiškai įvertinti idėjos ir meninio apiforminimo derinį, rekvizitų panaudojimą, uždarą erdvę ir kontrastinį apšvietimą reikiamai atmosferai sukurti, *Raganas* reikia žiūrėti ne vieną kartą. Nėra ko stebėtis, kad siurrealistai taip mėgo šį filmą, o jo gyvavimas buvo pratęstas iki 7-ojo deš. pabaigos, kai jis pakartotinai buvo išleistas į ekraną kaip vidurnakčio filmas su diktoriniu Williamo S. Burroughs'o tekstu. **JKe**

KVAILOS ŽMONOS (1922)
FOOLISH WIVES

Nors *Godulys* – garsiausias Ericho von Stroheimo filmas, *Kvailos žmonos* – režisieriaus šedevras. Kaip ir *Godulys*, filmas *Kvailos žmonos* griežtai redaguotas, bet tai, kas liko (ypač po pagrindinio atkūrimo 1972 m.) – užbaigtesnis ir nuoseklesnis variantas. Stroheimas pats atliko apsišaukėlio aristokrato iš Monte Karlo, ketinančio suvedžioti paliktą Amerikos diplomato žmoną, nesąžiningojo Kounto Karamzino vaidmenį.

Šis sąmojingas, negailestingai objektyvus filmas patvirtina, kad jo režisierius – pirmasis didis kino satyrikas. Karamzino antiherojus kupinas atstumiančių savybių: absurdiškai kvailas, įžūliai nenuoširdus, neišrankus ryšių atžvilgiu, ir, kaukėms nukritus, niekingai bailus. Tačiau jis ir jo pasileidę kolegos įdomesni nei dorybingasis amerikonas ir jo banali žmona. Akiplėšiškas, žaviai nesuvaržytas filmo tonas ryškiai atspindi įvykių raidą aplink herojus, suvienytus vienoje erdvėje vizualiais būdais (daugiasluoksne giluma, periferiniu judėjimu ir sudėtingu montažu). Stroheimas sumaišo kortas – sustingėlį, nuobodų amerikietį įkurdina sustingusiose, nuobodžiose erdvėse, kiekvieną kadrą akindamas ryškia, tviskia detalių, šviesos, gestų ir judesių sąveika. **MR**

JAV (Universal), 85 min., nebylusis, nespalvotas

Režisierius Erich von Stroheim

Scenarijaus autoriai Marian Ainslee, Walter Anthony, Erich von Stroheim

Operatoriai William H. Daniels, Ben F. Reynolds

Kompozitorius Sigmund Romberg

Vaidina Rudolph Christians, Miss DuPont, Maude George, Mae Busch, Erich von Stroheim, Dale Fuller, Al Edmundsen, Cesare Gravina, Malvina Polo, Louis K. Webb, Mrs. Kent, C. J. Allen, Edward Reinach

MŪSŲ SVETINGUMAS (1923)
OUR HOSPITALITY

Galimas dalykas, tai toks pat garsus Basterio Keatono filmas, kaip ir žymusis *Generolas* (1927). *Mūsų svetingumas* – meistriška melodramų, savo gėrėjimosi senais gerais laikais nusileidžiančio iki barbariškų papročių šlovinimo, parodija. Filmas prasideda puikiu prologu, kuriame pasakojama apie kruvinos nesantaikos tarp dviejų šeimynėlių ištakas. Pagrindinis herojus Vilis Mak Keinas – dvidešimties su trupučiu metų prastuolis, linksmai grįžta į gimtąjį miestą. Pakeliui jis susipažįsta su mergina – priešiškojo klano vadeivos dukra. Vilio merginimasis kelia jam daug problemų, net atsižvelgiant į tai, kad pagal pietietiškojo svetingumo įstatymus Vilio priešai privalo su juo elgtis padoriai tol, kol jaunuolis svečiuojasi jų namuose.

Nuo tos akimirkos nemažai komiškumo tenka niūrioms ironiškoms situacijoms, padedančioms Viliui likti savo potencialių žudikų svečiu, nors šie šypsodamiesi bando išprašyti jį iš namų. Keatono sąmojingumas pasireiškia ne pavieniais juokeliais, o sugebėjimu greitai įvertinti charakterį, keblias padėtis, vietą, kadrą (atkreipkite dėmesį, kaip kamera juda aktoriaus kritimo nuo dviračio trajektorija). Rezultatas ne tik linksminantis, bet ir įtikimas, ypač epizoduose, kur Vilis išgelbėja krioklyje skęstančią mylimąją. Niekada Keatono akimirkos pojūtis nebuvo toks taiklus, o jo sugebėjimas kelti vienu metu juoką ir susižavėjimą toks akivazdus. **GA**

JAV (Joseph M. Schenck), 74 min., nebylusis, nespalvotas

Režisieriai John G. Blystone, Buster Keaton

Prodiuseris Joseph M. Schenck

Scenarijaus autoriai Clyde Bruckman, Jean C. Havez

Operatoriai Gordon Jennings, Elgin Lessley

Vaidina Joe Roberts, Ralph Bushman, Craig Ward, Monte Colins, Joe Keaton, Kitty Bradbury, Natalie Talmadge, Buster Keaton jaunesn., Buster Keaton

Prancūzija (Abel Gance), nebylusis, nespalvotas

Režisierius Abel Gance

Prodiuseriai Abel Gance, Charles Pathé

Scenarijaus autorius Abel Gance

Operatoriai Gaston Brun, Marc Bujard, Léonce-Henri Burel, Maurice Duverger

Kompozitorius Arthur Honegger

Vaidina Severin-Mars, Ivy Close, Gabriel de Gravone, Pierre Magnier, Gil Clary, Max Maxudian, Georges Térof

RATAS (1923)
LA ROUE

Filmas *Ratas* prasideda efektinga ir didžiule traukinio katastrofa, kuri 1922 m. žiūrovams buvo toks pat užburiantis reginys, kaip ir 1895 m. į stotį atvykęs brolių Lumières'ų traukinys. Geležinkelininkas Sizifas (Severinas Marsas) išgelbėja nuo žūties Normą (Ivy Close) ir augina ją kaip savo dukrą. Jis ir jo sūnus Elis (Gabrielis de Gravone) įsimyli Normą, tad Sizifas priverstas ištekinti ją už turtingo žmogaus, tačiau ilgainiui mergina atsako meile į Elio jausmą. Jos vyras ir Elis muštynėse nužudo vienas kitą. Apakintas Sizifas miršta ant rūpestingų Normos rankų.

Ligi šiol nėra vienareikšmės nuomonės apie šį filmą, kurio originalios versijos trukmė – devynios valandos. Melodraminis *Rato* siužetas asocijuojasi su įvairiais literatūriniais šaltiniais, be abejonės, ir su graikų tragedija, pvz., herojaus Sizifo vardas ir jo aklumas aiškiai sietinas su incesto troškimu („Edipas"). Tokios „aliuzijos" kontrastavo su neįprastomis kinematografinėmis priemonėmis (veržliu ritmu, pasiektu montažo priemonėmis, drąsiais rakursais). Tai suartina filmą su avangardiniu siekiu „grynojo" kinematografo ir kubizmo, skelbiančio mašiną dabarties simboliu. Filmo prieštaravimai tiksliai išreikšti centrinėje pavadinimo metaforoje: likimo ratas (Sizifas nutraukia funikulieriaus judėjimą Monblane), aistros ratas ir paties filmo ciklinių formų ratas. **PP**

JAV (Douglas Fairbanks), 155 min., nebylusis, nespalvotas (nuspalvintas)

Režisierius Raoul Walsh

Prodiuseris Douglas Fairbanks

Scenarijaus autoriai Douglas Fairbanks, Lotta Woods

Operatorius Arthur Edeson

Kompozitorius Mortimer Wilson

Vaidina Douglas Fairbanks, Snitz Edwards, Charles Belcher, Julanne Johnston, Sojin, Anna May Wong, Brandon Hurst, Tote Du Crow, Noble Johnson

BAGDADO VAGIS (1924)
THE THIEF OF BAGDAD

Bagdado vagis buvo Douglo Fairbankso, suvaidinusio pagrindinį herojų chuliganiškais stilingais akiniais, karjeros viršūnė. Tai dar vienas vaizdingiausių ir patraukliausių filmų kino istorijoje, unikali ir būtina genialaus filmų kūrėjo Williamo Camerono Menzieso koncepcija. Šešiasdešimties su puse akrų plote pastatęs pasakišką Bagdadą (didžiausią Holivudo istorijoje), Menziesas sukūrė tviskantį, stebuklingą pasaulį, įsivaizduojamą kaip tikrovė ir įstringantį kaip sapnas, kuriame yra veidrodinių grindų, sklandančių minaretų, skraidančiųjų kilimų, įniršusių drakonų ir sparnuotų arklių.

Tuo metu, kai vagišius Achmedas ieško savo Princesės, Fairbanksas, atlapota krūtine ir glaudžiai aptemptais šilkiniais rūbais, kuria erotinį ekrano personažą su derama partnere Anna May Wong, vaidinančia mongolų vergę. Nors režisierius yra talentingasis Roulas Walshas, pagrindinę Bagdado vagies idėją nuo pradžios iki pabaigos parengė pats Fairbanksas. Jis čia buvo režisierius statytojas ir scenaristas, kino žvaigždė ir kaskadininkas, taip pat be galo ambicingas organizatorius. Beje, persų princą šiame filme suvaidino moteris – Mathilde Comont. **DR**

STREIKAS (1924)
STAČKA

Sergejus Eizenšteinas buvo revoliucionierius visomis šio žodžio prasmėmis. Jis išrado visiškai naują kinematografo formą, pagrįstą montažu, – nuostabų marksistinės filosofijos, konstruktyviosios estetikos ir savo žavesio derinį su į filmo siužetą įpintais vizualiniais kontrastais, prieštaravimais ir kolizijomis.

Streikas – pirmasis pilnametražis režisieriaus filmas – buvo planuojamas kaip viena iš istorinių revoliucinių juostų apie marksistinio-leninistinio valdymo pradžią. Tačiau vėlesniais metais sovietinės vyriausybės įvesta cenzūra sujaukė daugumą Eizenšteino planų, tad šis ciklas taip ir liko nebaigtas. Vis dėlto jaudinantis *Streiko* gyvybingumas tapo savotišku emocinės propagandos žygdarbiu ir laboratorija, kurioje buvo išbandomos ir tobulinamos jo vėlesnių nebyliojo kino šedevrų – *Šarvuotis „Potiomkinas"* (1925), *Spalis* (1927) ir *Sena ir nauja* (1928) – idėjos .

Streike pasakojama apie fabriko darbininkų, nusprendusių maištauti dėl savininkų gobšumo ir savivalės, sukilimą. Matome didėjantį darbininkų nepasitenkinimą, išdavikišką poelgį, pastūmėjusį juos ryžtingiems veiksmams, paskui maištą, ir, galiausiai, atsakomuosius fabrikantų veiksmus, virtusius masinėmis darbininkų žudynėmis. Filmas baigiasi įtemptu pavyzdžiu to, ką Eizenšteinas vadino „intelektualiniu montažu" – streikininkų skerdynių kadrai kaitaliojasi su gyvulių pjovimo skerdykloje kadrais.

Streiko veiksmas toks pat netradicinis, kaip ir filmo montažo metodai: realistiniai darbininkų paveikslai siejasi su stilizuotais fabriko savininkų ir jų šnipų personažais. Filmas demonstruoja tokias sovietines teorijas, kaip „tipažas", kai aktorių išorė turi atitikti jų personažų charakterinius tipus, ir „kolektyvinis herojus", kai pasakojimo protagonistas yra ne atskiras individas, o masė žmonių, turinčių tinkamą požiūrį į istoriją.

Politiniai *Streiko* imperatyvai paseno, tačiau vizualiniai poveikiai nė trupučio nesusilpnėjo. „Netikiu kinu-pažiūra", – kartą pasakė Eizenšteinas, remdamasis savo kolegos ir varžovo Dzigos Vertovo teiginiu. – „Aš tikiu kinu-kumščiu." Tokiu galingu principu persunktas kiekvienas šio puikaus filmo epizodas. **DS**

SSRS (Goskino, Proletkult), 82 min., nebylusis, nespalvotas

Režisierius Sergej M. Eizenštein

Prodiuseris Boris Michin

Scenarijaus autoriai Grigorij Aleksandrov, Sergej M. Eizenštein

Operatoriai Vasilij Chvatov, Vladimir Popov, Eduard Tisse

Vaidina Grigorij Aleksandrov, Aleksandr Antonov, Judif Glicer, Michail Gomorov, I. Ivanov, Ivan Kliukvin, Anatolij Kuznecov, M. Mamin, Maksim Štrauch, Vladimir Uralskij, Vera Janukova, Boris Jurcev

JAV (MGM), 140 min., nebylusis, nespalvotas

Režisierius Erich von Stroheim

Prodiuseris Louis B. Mayer

Scenarijaus autoriai Joseph Farnham, June Mathis

Operatoriai William H. Daniels, Ben F. Reynolds

Vaidina Zasu Pitts, Gibson Gowland, Jean Hersholt, Dale Fuller, Tempe Pigott, Sylvia Ashton, Chester Conklin, Frank Hayes, Joan Standing

GODULYS (1924)
GREED

Filmas *Godulys*, pirmą kartą nufilmuotas vien tik natūralioje aplinkoje, garsus ir savo sukūrimo istorija, ir galinga artistine energija. Režisierius Erichas von Stroheimas norėjo sukurti kuo realistiškesnį filmą, siekdamas tiksliai atkurti Franko Norriso romano „Maktigas“ turinį. Jame pasakojama apie darbininko Džono „Mako“ Maktigo, tapusio San Francisko dantistu, iškilimą ir žiaurią smurtinę mirtį. Šio filmo kūrimo darbai prasidėjo studijoje „Goldwyn-Company“, tačiau buvo nutraukti, kai studija pasivadino „Metro-Goldwyn-Mayer“ (MGM). Stroheimui teko bendradarbiauti su nauju generaliniu direktoriumi Irvingu Thalbergu.

MGM reikalavo komercinio kino, o Stroheimas norėjo kinematografinio realizmo eksperimento. Per du filmavimo metus jis išsinuomojo butą San Fransisko Laguna Street, kuriame įrengė Mako (Gibsono Gowlando) dantų gydytojo kabinetą. Dauguma scenų buvo nufilmuotos esant visiškai natūraliam apšvietimui. Stroheimas taip pat atkakliai reikalavo, kad jo aktoriai įsikurdintų šiame bute ir visiškai įsijaustų į vaidmenį. Filmas patrauklus tuo, kad jame galima pamatyti autentišką XX a. 3-tojo deš. pr. San Francisko gyvenimą. Atėjus laikui filmuoti finalines scenas Mirties slėnyje, Stroheimas nusiuntė ten filmavimo grupę. 50 laipsnių karštyje kameros taip perkaisdavo, kad pasidengdavo ledu.

Pirmasis filmo variantas truko devynias valandas – juostoje kruopščiai atkuriamas F. Norriso romanas, paremtas tikru XIX a. 9-ojo deš. pr. nusikaltimu. Daktaras šarlatanas padeda Makui pabėgti iš šachtininkų miestelio į Šiaurės Kaliforniją, kur praėjo jo vaikystė, – taip bėglys tampa San Francisko dantistu. Ten Makas sutinka Triną (Zasu Pitts), ir pamilsta ją. Jo geriausias draugas Markus (Jeanas Hersholtas), taip pat mylintis Triną, perleidžia ją Makui, tačiau, jai išlošus loterijoje, apsigalvoja. Pasinaudojęs savo ryšiais, Markus vikriai pašalina Maką iš verslo ir pasmerkia jį egzistavimui be prošvaisčių – sunkiam darbui,

girtuoklystei.

Trina į savo laimėjimą žiūri kaip į apsirūpinimo šaltinį, kaip savo akį saugo tūkstančius auksinėmis monetomis, nepaisydama, kad ir ji, ir Makas badauja. Viena žymiausių *Godulio* scenų: Trina su savo monetomis įsiropščia į lovą, glamonėja jas, nusirisdama iki erotinio šėlsmo. Kulminacinis momentas – Makas nužudo moterį, pavagia pinigus ir vyksta į Mirties slėnį, kur jo laukia liūdna gyvenimo pabaiga, nes jį aptinka Markus.

Labai nedaug žmonių matė originalią devynių valandų trukmės *Godulio* versiją. Kai draugas padėjo Stroheimui sutrumpinti juostą iki maždaug keturių valandų trukmės, studija atėmė iš jo šią versiją ir atidavė žemos kvalifikacijos montuotojui, kuris apkarpė ją iki 140 min. Ši manipuliacija, kurią Stroheimas pavadino „mano nuoširdaus darbo sudarkymas MGM vadovų rankomis", vis dėlto paliko filmą stiprų, žavų ir tikrai jaudinantį. 1999 m. filmų restauratorius Rickas Schmidlinas iš originalios filmuotos medžiagos pagal sutrumpintą Stroheimo scenarijų atkūrė keturių valandų trukmės *Godulio* versiją. **AN**

JAV (Buster Keaton), 44 min., nebylusis, nespalvotas

Režisieriai Roscoe „Fatty" Arbuckle, Buster Keaton

Prodiuseriai Joseph M. Schenck, Buster Keaton

Scenarijaus autoriai Clyde Bruckman, Jean C. Havez

Operatoriai Byron Houck, Elgin Lessley

Kompozitoriai Myles Boisen, Sheldon Brown, Beth Custer, Steve Kirk, Nik Phelps

Vaidina Buster Keaton, Kathryn McGuire, Joe Keaton, Erwin Connelly, Ward Crane

ŠERLOKAS JAUNESNYSIS (1924)
SHERLOCK, JR.

Šerlokas jaunesnysis – pats trumpiausias Busterio Keatono meninis filmas, tačiau tai nesumenkina jo privalumų: įtemptas siužetas, triukai (Keatonas pats meistriškai juos atlieka, nė nepagalvodamas, kad gali nusisukti sprandą), virtuoziškas artistiškumas ir avangardinis amžinosios realybės bei iliuzijos dichotomijos studijavimas. Keatonas vaidina kino mechaniką ir detektyvų gerbėją, kuris melagingai apkaltinamas pagrobęs savo merginos tėvo perlus. Jaunuolį, apšmeižtą varžovo (Wardas Crane'as), išvaro iš mylimosios namų. Prislėgtos būsenos jis užmiega darbe ir susapnuoja, kad patenka į filmą (puikus epizodas su optiniais efektais), kuriame vaidina elegantišką protagonistą Šerloką jaunesnįjį – antrąjį pasaulyje garsiausią detektyvą.

Neįtikėtini triukai ir rafinuoti juokai karštligiškoje įtampoje keičia vienas kitą visas 44 filmo minutes. Iš pradžių kinematografinė realybė atsisako priimti savo naujai iškeptą herojų. Autoriams puikiai pavyko perteikti tą įtampą tarp dviejų pasaulių, pasitelkiant erdvinių perkėlimų montažą: mūsų nustebęs herojus metamas tai į liūto irštvą, tai į šniokščiančias bangas, tai į pusnį. Pamažu jis visiškai ištirpsta kino pasaulyje. Siužetinėje fabuloje, pagrįstoje *mise-en-abyme* („į begalybę nueinančios perspektyvos") principu, piktadarys (jį irgi vaidina Wardas Crane'as) bergždžiai kėsinasi nužudyti herojų, kol Šerlokas jaunesnysis aiškinasi pavogtų perlų mįslę.

Šerloke jaunesniajame ne tik begalė neįtikinamų triukų, padariusių Keatoną įžymybe, bet ir keliama daugybė problemų. Socialiniu požiūriu šis filmas – atsakymas į fantazijas apie didėjantį mobilumą Amerikos visuomenėje. Psichologiniame plane jis pateikia įsivaizduojamos erdvės realizacijos siekio idėją, nes pagrindinis herojus nepajėgia to pasiekti įprastame, materialiame pasaulyje. Pirmiausia šis filmas – meno esmės apmąstymas.

Keatono filmai įdomūs ir šiandien: iš dalies dėl išskirtinio režisieriaus stoicizmo, iš dalies – dėl jų retkarčiais siurrealistinio pobūdžio, kuriuo žavėjosi Luisas Buñuelis ir Federicas García Lorca, taip pat dėl išsamaus kinematografo ir žmogaus egzistencijos tyrimo. Iš kino režisierių, kurie žavėjosi nepakartojamu Keatono padaužiškumu, paminėtini Chuckas Jonesas, Woody Allenas, Wesas Cravenas, Jackie Chanas ir Stevenas Spielbergas, o jo filmai, galimas dalykas, išliko patys prieinamiausi iš viso nebyliojo kino. **RDe**

HOW-TO BE
a
DETECTIVE

Vokietija (Universum, UFA), 77 min., nebylusis, nespalvotas

Režisierius F. W. Murnau

Prodiuseris Erich Pommer

Scenarijaus autorius Carl Mayer

Operatoriai Robert Baberske, Karl Freund

Kompozitoriai Giuseppe Becce, Timothy Brock, Peter Schirmann

Vaidina Emil Jannings, Maly Delschaft, Max Hiller, Emilie Kurz, Hans Unterkirchen, Olaf Storm, Hermann Valentin, Georg John, Emmy Wyda

PASKUTINIS ŽMOGUS (1924)
DER LETZTE MANN

Nepaisant kvailos ir neįtikinamos laimingos pabaigos, primestos UFA, Murnau *Paskutinis žmogus* išlieka ženklinis filmas, jame nėra titrų. Siužetas paprastas: viešbučio tarnautojas, įsižeidęs dėl prarasto socialinio statuso, kai jį dėl garbaus amžiaus pažemina iki tualetų valytojo, puola taip žemai, kad nusprendžia pavogti ir taip susigrąžinti savo uniformą (profesinės veiklos simbolį).

Tačiau, be šios alegorijos, egzistuoja vienas iš Murnau būdingų kinematografinės erdvės tyrimų: kamera dirba nuostabiai grakščiai ir tiksliai perteikia herojaus santykius su supančia aplinka, sekiodama paskui jį po viešbutį, miesto gatves ir namų aplinkoje, daugiabučiame skurdžiame name. Kartais kameros darbas išsiskiria „subjektyvumu", pvz., herojaus apgirtimas perteikiamas optiškai iškraipant. Kai kada iškalbingas kameros judrumas, pvz., epizode su besisukiojančiomis durimis, čia simbolizuoja likimą. Galbūt puiki kinematografinė technika iš tikrųjų per daug gera primityviai istorijai apie kažkokį senį, bet vis dėlto negalima nepastebėti virtuoziškai pastatytų F. W. Murnau mizanscenų ir operatoriaus Karlo Freundo darbo. **GA**

JAV (Buster Keaton), 60 min., nespalvotas / spalvotasis

Režisierius Buster Keaton

Prodiuseriai Joseph M. Schenck, Buster Keaton

Scenarijaus autoriai Clyde Bruckman, Jean C. Havez, Joseph A. Mitchell

Operatoriai Byron Houck, Elgin Lessley

Vaidina Buster Keaton, T. Roy Barnes, Snitz Edwards, Ruth Dwyer, Frances Raymond, Erwin Connelly, Jules Cowles

SEPTYNIOS GALIMYBĖS (1925)
SEVEN CHANCES

Septyniose galimybėse apgalvotas kiekvienas kadras, keliantis juoką dėl pritrenkiančios laiko, erdvės ir personažų sąveikos. Imkime kad ir garsųjį filmavimą bažnyčioje: Basteris miega priešais katedrą, nepastebimas šimtų groteskiškų moterų, kurios užpildo visą patalpą už jo. Ši scena – praktiškai viskas, kas liko iš šio filmo apgailėtiname 1999 m. perdirbinyje *Viengungis*.

Nedrumsčiamas Keatono komiškų triukų absurdiškumas guodė to meto siurrealistų širdis: iracionali siužeto skaičiaus „septyni" manija (septynios Basterio galimybės vesti per 27-ąjį gimtadienį septintą valandą) arba keisti juokeliai, kurie bet kurio žmogaus asmens identifikaciją daro visiškai beprasmišką. Pvz., epizode, kur grupė iš pirmo žvilgsnio baltųjų, tipiškų amerikiečių moterų galiausiai (tam tikra tvarka) virsta maža mergaite, žydu, negru ir vyru.

Patys geriausi ir ilgiausiai trunkantys komiški epizodai su Keatonu išsiskiria dinamiškumu ir permainingumu. Regis, pasaulis neturi pastovios formos ir visą laiką keičiasi mūsų akyse. Viename epizodų Basterį persekioja didžiulė minia moterų, ištroškusių keršto. Po to, kai jis suklumpa ant akmens, visas pasaulis virsta didžiule lavina. **AM**

OPEROS VAIDUOKLIS (1925)
THE PHANTOM OF THE OPERA

Šis nebylusis 1925 m. filmas yra tiksliausia Gastono Lerouxo siaubo romano ekranizacija, tačiau jo siužetas neatlaiko kritikos. Filmas yra keistas uolaus režisieriaus darbo ir neįtikėtino „Universal Pictures" dailininkų pastatymo derinys, tai atsiskleidžia, pvz., tada, kai labai liesi personažai (ypač erzina išdžiūvęs Normano Kerry herojus) pozuoja neįtikėtinai įspūdingose scenose.

Operos vaiduoklyje yra meistriškai sukurtų epizodų: kaukių balius (spalvotas), kur Fantomas pasirodo Edgaro Alleno Poe Raudonosios mirties kostiumu; sietyno pakabų kritimas Fantomui paskelbus, ką jis galvoja apie primadoną; mįslingos požemio karalystės po Paryžiaus Operos pastatu aplankymai; ir – geriausias epizodas – demaskavimas, kada sudarkytas piktadario veidas pirmą kartą parodomas žiūrovui (šis reginys taip šokiruoja, kad net kamera tarsi išsigąsta, o vaizdas kuriam laikui tampa neryškus).

Šis filmas tapo kinematografo klasika, kadangi įkūnijo vieną iš išraiškingiausių nebyliojo kino personažų, Lono Chaney'o sukurtą nepriekaištingai apsirengusį, kenčiantį nuo meilės ir įtūžusį genijų – pabaisą. Geriausias titras: „Tu šoki ant nukankintų žmonių kapų!" **KN**

JAV (Universal Pictures), 93 min., nebylusis, nespalvotas ir spalvotas (dvispalvis)

Režisieriai Rupert Julian, Lon Chaney

Prodiuseris Carl Laemmle

Scenarijaus autorius Gaston Leroux

Operatoriai Milton Bridenbecker, Virgil Miller, Charles Van Enger

Kompozitoriai Gustav Hinrichs (1925 m. versija), David Broekman, Sam Perry, William Schiller (1929 m. versija)

Vaidina Lon Chaney, Mary Philbin, Norman Kerry, Arthur Edmund, Carewe, Gibson Gowland, John St.Polis, Snitz Edwards

ŠARVUOTIS „POTIOMKINAS“ (1925)
BRONENOSEC POTIOMKIN

SSRS (Goskino, Mosfilm), 75 min., nebylusis, nespalvotas

Režisieriai Grigorij Aleksandrov, Sergej M. Eizenštein

Prodiuseris Jakov Blioch

Scenarijaus autoriai Nina Agadžanova, Sergej M. Eizenštein

Operatoriai Vladimir Popov, Eduard Tisse

Kompozitoriai Nikolaj Kriukov, Edmund Meisel, Dmitrij Šostakovič

Vaidina Aleksandr Antonov, Vladimir Barskij, Grigirij Aleksandrov, Michail Gomorov, Ivan Bobrov, Beatrice Vitoldi, N. Poltavseva, Julija Eizenštein

Šarvuotis „Potiomkinas“ – antrasis Sergejaus Eizenšteino meninis filmas – tapo ne tik ideologinio konflikto tarp Rytų ir Vakarų, kairiųjų ir dešiniųjų apraiška, bet ir filmu, kurį privalo pamatyti kiekvienas save gerbiantis kino žiūrovas. Cenzūros ir aktyvaus palaikymo dešimtmečiai, begalinė struktūros, simbolizmo, ištakų ir įtakos analizė, taip pat tūkstančiai vizualių citatų – už viso to mums dabar sunku įžvelgti istoriją, kuria pagrįstas šis filmas. Galimas dalykas, *Šarvuotyje „Potiomkine“* Eizenšteinas ne visai tikslus istoriniu požiūriu, tačiau jo legendinis malšinimo ir maišto, individualių ir kolektyvinių veiksmų matymas, jo, kaip menininko, siekis dirbti su apšvietimu, nereikšmingais objektais, simboliais, veidais, judesiu ir geometrinėmis formomis suteikia filmui unikalų charakterį.

Vis dėlto reikia prisiminti, kad panašus estetinis jautrumas turėjo tam tikrą politinę prasmę: „sąmoningų žmonių pasaulio pakeitimas“ buvo to meto svajonė, žinoma pavadinimu „Revoliucija“. Tačiau, nė nenutuokdami, kuo visa tai galiausiai pavirs, mes galime pajusti epinio nuotykio vėją, plūstantį iš ekrano ir viską išjudinantį. Šis nuotykis duoda unikalų impulsą, kviesdamas Odesos žmones į laisvę, laivo jūreivius – į kovą prieš badą ir pažeminimą, o patį filmo kūrėją – atrasti naujas kinematografines formas.

Šarvuotį „Potiomkiną“ dažnai matome sutrumpintą arba kaip pačių žymiausių epizodų atranką. Todėl visiškai nelauktai šis filmas daro gerokai didesnį poveikį žiūrint jį visą, t.y. kaip dramatinę istoriją, nei tada, kai bandoma jį panaudoti kaip lobių skrynelę, išimant iš jos kokią nors tinkamą bran-genybę.

Naujas, betarpiškas požiūris į filmą grąžins tikrąją prasmę scenoms, kurios tokios pažįstamos: vaikiškas vežimėlis ant laiptų; mirusio jūreivio veidas po stogeliu krantinės pakraštyje; kirminai mėsoje; odiniai batai; šautuvai, nutaikyti į žmones; apyaklių politikų akiniai; tuštumoje sustingę kariškiai ir cerkvės tarnai. Ir tada atgijęs akmeninis liūtas, suirzęs ir trokštantis gyventi, taps paties filmo metafora, o aukšta ir drąsi kino idėja pagaliau išvaduos filmą nuo monumentinio statuso, kad ateityje kiekvienas naujas žiūrovas galėtų naujai į jį pažvelgti. **J-MF**

AUKSO KARŠTLIGĖ (1925)
THE GOLD RUSH

Aukso karštligė sustiprino Charles Chaplino įsitikinimą, kad tragedija ir komedija – vienumos dalys. Jis patyrė didžiulį sukrėtimą, peržiūrėjęs stereoskopines skaidres apie aukso ieškotojų gyvenimą Klondaike per 1896–1898 aukso karštligę ir perskaitęs knygą apie Donnerio būrį (1846). Joje pasakojama apie grupę persikėlėlių, apsuptų Siera Nevados sniegynų ir iš bado valgančių savo mirusių draugų mokasinus ir lavonus. Palikęs nuošalyje šias niūrias detales, Chaplinas sukūrė puikią komediją. Akiplėša Mažasis Valkata, subūręs drąsių optimistų kompaniją, tampa aukso ieškotoju ir drąsiai pasitinka šaltį, badą, vienatvę ir meškų išpuolius.

Visais požiūriais filmas buvo geriausiai apgalvotas Chaplino darbas per visą jo karjerą. Dvi savaites filmavimo grupė dirbo natūralioje Traki apylinkėje, užsnigtoje Siera Nevados vietovėje. Chaplinas tiksliai atkūrė aukso ieškotojų persigavimo per Čilkuto perėją vaizdą. Dalyvavo apie 600 statistų, kurių dauguma buvo valkatos ir benamiai iš Sakramento. Pagrindiniam filmavimui grupė sugrįžo į Holivudo studiją, kur iš medienos, smulkios vielos tinklo, maišinio audeklo, tinko, druskos ir miltų buvo padarytos labai įtikinamos miniatiūrinės kalnų grandinės. Be to, studijos specialistai sumontavo dailius maketus, kurių Chaplinui prireikė specialiesiems efektams kurti, pvz., scenoje su audros nešama ir siūbuojančia ant bedugnės krašto šachtininkų lūšnele (tai vienas ilgiausiai trunkančių epizodų). Dažnai sunku pastebėti perėjimą nuo modelių prie realių objektų.

Aukso karštligėje gausu juokingų scenų, kurios dabar tapo klasikinėmis. XIX a. badaujančių pirmųjų persikėlėlių patirti baisumai įkvėpė epizodą, kuriame Charles ir jo partneris Didysis Džimas (Mackas Swainas) badauja užgriūti sniego. Charles, primenantis gurmaną, ruošia savo batą. Šis apdujusio Didžiojo Džimo akyse kaskart virsta viščiuku, pasiilgusiu orkaitės. Pastaroji scena buvo operatoriaus ir Chaplino triumfas.

Vienišo aukso ieškotojo svajonė surengti naujametinius pietus gražuolei šokėjai (Georgia Hale, kuri pakeitė šešiolikmetę Litą Grey, kai ši pastojo ir ištekėjo už Chaplino) buvo gera dingstis kitam epizodui – bandelių šokiui. Šį juoką galima pamatyti ir ankstesniuose režisieriaus filmuose, bet šįkart šokančioms kojoms iš šakučių ir bandelių Chaplinas suteikia unikalų charakterį.

Šiandien *Aukso karštligė* laikomas vienu geriausiu Chaplino filmu. Nors ilgainiui jo meilė saviems filmams susilpnėjo, gyvenimo pabaigoje jis ne kartą pareiškė labiausiai trokštąs, kad jį prisimintų dėl šio filmo. **DR**

JAV (Charles Chaplin), 72 min., nebylusis, nespalvotas

Režisierius Charles Chaplin

Prodiuseris Charles Chaplin

Scenarijaus autorius Charles Chaplin

Operatorius Roland Totheroh

Kompozitorius Max Terr (1942 m. versija)

Vaidina Charles Chaplin, Mack Swain, Tom Murray, Henry Bergman, Malcolm Waite, Georgia Hale

DIDYSIS PARADAS (1925)
THE BIG PARADE

Kingo Vidoro kino epopėja nufilmuota Laurence Stallingso (parašiusio Brodvėjuje didžiulio pasisekimo sulaukusią pjesę *Kiek kainuoja šlovė?*) pasakojimo motyvais, ir pasakoja apie Amerikos dalyvavimą Pirmajame pasauliniame kare. Pavaizduotas trijų skirtingos kilmės kareivių, atsidūrusių Prancūzijoje, likimas. Turtingas jaunuolis Džimas (Johnas Gilbertas), sužadėtinės įkalbėtas eiti į karą, kaime, kuriame buvo įkurdintas jų dalinys, sutiko gražią prancūzaitę (Renée Adorée). Kulkosvaidžio atakoje žūva du Džimo draugai, jis pats sužeidžiamas. Ieškodamas priebėgos netolimoje slėptuvėje, jis aptinka ten vokiečių kareivį, ir jiedu kartu surūko cigaretę. Galų gale jį suranda ir išsiunčia į lauko ligoninę. Bandydamas pasiekti fermą, kareivis netenka sąmonės.

Amerikoje Džimas sugrįžta į šeimą, tačiau jaučiasi labai nelaimingas, nes kare neteko kojos. Be to, sužadėtinė įsimylėjusi jo brolį. Motinai patarus, Džimas grįžta į Prancūziją, pažįstamą kaimą, ir randa savo prarastą mylimąją dirbančią lauke. *Didysis paradas,* puikus buitinės komedijos (ypač scenose, kur veiksmas vyksta prancūzų kaime) ir vykusios režisūros derinys, pademonstravo didžiulius kinematografo laimėjimus, daugeliu atvejų – prodiuserio Irvingo Thalbergo projekto kontrolės dėka. Tai leidžia laikyti juostą viena geriausių juostų, išleistų vėlyvuoju nebyliojo kino periodo metu.

Gilbertas puikiai suvaidino Džimą, susilaukė didžiulio populiarumo ir tapo viena žymiausių savo meto kino žvaigždžių, Jo mylimoji Adorée gana patraukliai atrodo šalia jo. *Didžiajame parade* parodyti karo baisumai, todėl filmas priskiriamas prie pacifistinių, tačiau iš tikrųjų jame nėra jokios politikos. Kaip ir norėjo Thalbergas, filmas laikytinas romantine komedija, kurioje karas yra tik priemonė, padėjusi Džimui tapti žmogumi ir suvokti, kaip iš tiesų jis nori gyventi. **RBP**

JAV (MGM), 141 min., nebylusis, nespalvotas (vietomis nuspalvintas)

Režisierius King Vidor

Prodiuseris Irving Thalberg

Scenarijaus autoriai Harry Behn, Joseph Farnham

Operatorius John Arnold

Kompozitoriai William Axt, Maurice Baron, David Mendoza

Vaidina John Gilbert, Renée Adorée, Hobart Bosworth, Claire McDowell, Claire Adams, Robert Ober, Tom O'Brien, Karl Dane, Rosita Marstini, George Beranger, Frank Currier

Vokietija (Universum / UFA), 120 min., nebylusis, nespalvotas

Režisierius Fritz Lang

Prodiuseris Erich Pommer

Scenarijaus autoriai Fritz Lang, Thea von Harbou

Operatoriai Karl Freund, Günther Rittau

Kompozitorius Gottfried Huppertz

Vaidina Alfred Abel, Gustav Frölich, Brigitte Helm, Rudolf Klein-Rogge, Fritz Rasp, Theodor Loos, Heinrich George

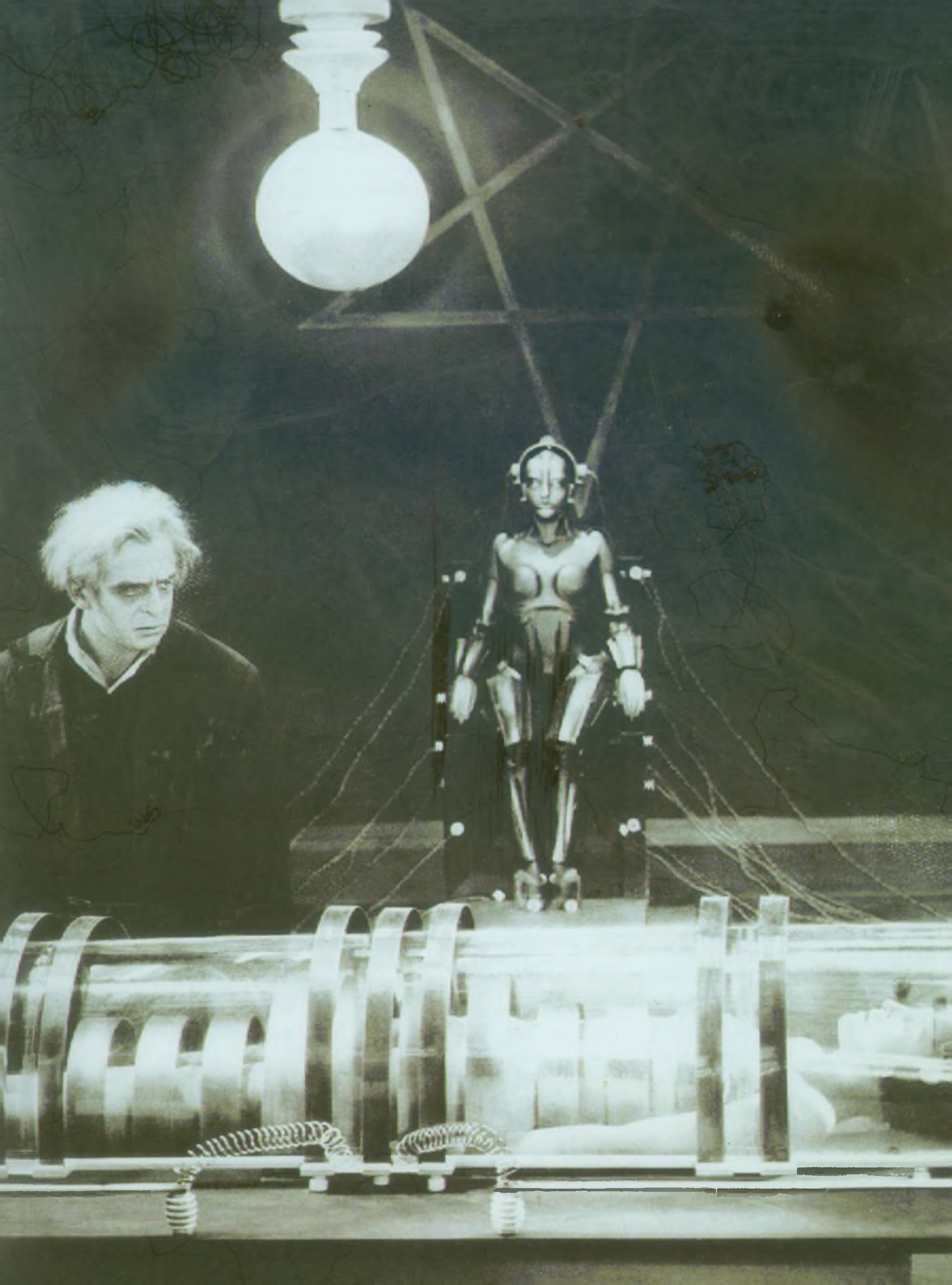

METROPOLIS (1927)
METROPOLIS

Daugiau nei dviejų valandų trukmės Fritzo Lango filmas *Metropolis* – pirmoji mokslinė fantastinė epopėja. Filmo kūrimui išleistos didžiulės lėšos, filmavosi tūkstančiai statistų, buvo naudojami tik ką atrasti specialieji efektai. Filme daug sekso ir smurto, masinių scenų, germanų gotikos elementų ir didelio masto fantastinių epizodų. *Metropolis* sukurtas UFA, stambios Vokietijos kino studijos lėšomis, sukėlė daug ginčų ir komerciniu požiūriu nenusisekė, vos neįvarė studijos į bankrotą.

Filmo siužetas beveik toks pat paprastas, kaip pasakos. Frederis Fredersenas (Gustavas Frölichas), išlepintas Metropolio Šeimininko sūnus (Alfredas Abelis), tiria nelaimingą darbininkų, savo darbu palaikančių puikų didžiulio miesto egzistavimą, gyvenimą. Frederis pamažu ima suvokti, kas aplink jį vyksta. Čia jam padeda šventoji Marija (Brigitte Helm), nuolatinė užtarėja ginčuose tarp darbininkų ir verslininkų. Frederis slapčia dirba šlifavimo staklėmis baisingomis dešimties valandų pamainos sąlygomis. Beprotis inžinierius Rotvangas (Rudolfas Klein-Rogge) sukuria robotę moterį, Marijos antrininkę, ir išleidžia ją į miestą. Robotė nuoga šoka dekadentiniame naktiniame klube ir kursto žmones griaunamajam maištui. Frederis ir tikroji Marija išgelbėja miesto vaikus. Visuomenė vėl susivienija, kai Marija paskelbia širdį (Frederį) tarpininku tarp smegenų (Šeimininko) ir rankų (darbininkų).

Netrukus po premjeros filmo demonstravimas nutraukiamas, jis prieš Lango valią montuojamas iš naujo. Tik sutrumpintas ir supaprastintas filmo variantas (toks buvo ir Giorgio Moroderio spalvotas 9-ojo deš. perdirbinys) žinotas iki pat XXI a. pr., kol dalinė restauracija įterpiant titrus, kompensavusius prarastas scenas, priartino jį prie originalios Lango versijos. Restauruojant juosta ne tik papildyta daugybe epizodų, kurių niekas nematė dešimtmečius, bet ir jie išdėstyti pirmine tvarka. Jei iki to *Metropolis* laikytas patraukiančiu, bet paprastu moksliniu fantastiniu filmu, tai dabar ši, kartu ir nauja, ir sena versija parodė, kad futuristinis filmo pobūdis turi ne pranašišką, o mitinę prasmę. 3-iojo deš. architektūros elementai, pramonė, dizainas ir politika jame suplakti su viduramžių ir bibliniais motyvais. Galiausiai buvo sukurti keisti personažai: robotas, kuris sudeginamas prie stulpo, beprotis mokslininkas su metaliniu protezu vietoje rankų, primenantis XV a. alchemiką, pavargę didžiulio fabriko darbininkai, kėblinantys į milžiniškus Mašinos, kuri yra niekas kita, o senovės dievas Molochas, nasrus. Nors Frölicho vaidyba atrodo kiek perdėta, Klein-Rogges'o inžinierius Rotvangas, Abelio Metropolio Šeimininkas, ir ypač Helmas dvigubame, šventosios gelbėtojos ir roboto vaidmenyje, yra tiesiog nuostabūs. Po didesnės filmo dalies atkūrimo šiame audringame siužete galima surasti gerokai daugiau prasmės. Šiandien aišku, kad šis kūrinys – ir paini drama, ir sykiu poema apie malšinimą, revoliuciją ir susitaikymą. **KN**

JAV (Fox), 97 min., nebylusis, nespalvotas

Režisierius F. W. Murnau

Prodiuseris William Fox

Scenarijaus autoriai Hermann Sudermann, Carl Mayer

Operatoriai Charles Rosher, Karl Struss

Kompozitoriai Timothy Brock, Hugo Riesenfeld

Vaidina George O'Brien, Janet Gaynor, Margaret Livingston, Bodil Rosing, J. Farrell MacDonald, Ralph Sipperly, Jane Winton, Arthur Housman, Eddie Boland, Barry Norton

„Oskaras": William Fox (už unikalią ir aukštos meninės vertės režisūrą), Janet Gaynor (aktorė), Charles Rosher, Karl Struss (operatorius)

„Oskaro" nominacija: Rochus Gliese (meninis apipavidalinimas ir dekoracijos)

SAULĖTEKIS (1927)
SUNRISE

Nors daugelyje vadovėlių teigiama, kad Williamo Wellmano *Sparnai* yra pirmasis kino filmas, gavęs „Oskarą", faktiškai juo buvo apdovanoti du filmai kartu: *Sparnai* už režisūrą ir Murnau *Saulėtekis* už unikalią ir aukštos meninės vertės režisūrą. Jau vien tai, kad antrojo filmo nominacija išraiškingesnė, iš dalies paaiškina, kodėl būtent *Saulėtekis* ligi šiol lieka vienu populiariausių filmų. Williamas Foxas pakvietė Murnau į Ameriką, pažadėjęs jam didelį biudžetą ir visišką kūrybos laisvę, tad Murnau maksimaliai pasinaudojo šiuo pasiūlymu. Savo šedevru jis patvirtino kinematografo genijaus šlovę.

Saulėtekis apgaulingai paprastas. Su mįslinga potekste „Dviejų žmonių daina", jis pasakoja apie provincialios sutuoktinių poros gyvenimą, kurio ramią tėkmę sutrikdo iš miesto atvykusi gundytoja. Murnau pavyko sustiprinti šio filmo įspūdį pasitelkus daugybę įdomių režisūrinių atradimų. Ypač puikiai panaudoti garsiniai efektai, ir tai buvo žingsnis nuo nebyliojo kino į garsinį. Šį pasiekimą nepelnytai nustūmė *Džiazo dainininkas*, išleistas tais pačiais 1927 m. Murnau taip pat kūrybiškai elgiasi su titrų posluoksniais (anksčiau filme *Paskutinis žmogus* titrai buvo be posluoksnių).

Tačiau geriausias *Saulėtekyje* – operatoriaus darbas (Charles Rosheras ir Karlas Strussas). Murnau daug ko sėmėsi iš vokiečių impresionizmo, taip pat iš pastoralinių Nyderlandų meistrų motyvų, ypač Jano Vermeerio. Priversdamas kamerą judėti sklandžiai ir netradiciškai, remdamasis jos galimybėmis (pvz., daugkartiniu eksponavimu), režisierius pasiekia, kad kiekvienas kadras tampa panašus į meistriškai padarytą nuotrauką.

Herojus (George O'Brienas) ketina nužudyti žmoną (Janet Gaynor) ir kankinasi graužiamas sąžinės, o ji savo ruožtu bijo, nes vyro ketinimai darosi vis akivaizdesni. Pasiplaukiojimas valtimi kupinas nežinomybės ir liūdesio, nes veikėjo viduje likęs gėris kovoja su jo siaubingais kėslais. Margaret Livingston, vaidinanti miestietę gundytoją, daug kuo primena vampyrą Orloką (iš 1922 m. Mornau filmo *Nosferatu*), – ji negailestingai medžioja vargšo herojaus sielą. Viename epizode jį netgi apsupa jos vaiduokliškos vizijos.

Deja, filmas patyrė nesėkmę ekranuose. Murnau po kelerių metų žuvo automobilio katastrofoje. Tačiau *Saulėtekis* liko nebyliojo ir garsinio kino etalonu. Tai meistriškumo viršūnė primityvesnės epochos, kurios rafinuotumas neatitinka turėtų priemonių. Šio filmo šešėlį galima pamatyti vėlesniuose kūriniuose – Orsono Wellesso *Pilietis Keinas* (1941) ir Jeano Cocteau *Gražuolė ir Pabaisa* (1946). **JKl**

JAV (Buster Keaton, United Artists) 75 min., nebylusis, nespalvotas (sepija)

Režisieriai Clyde Bruckman, Buster Keaton

Prodiuseriai Buster Keaton, Joseph M. Schenck

Scenarijaus autoriai Al Boasberg, Clyde Bruckman

Operatoriai Bert Haines, Devereaux Jennings

Kompozitoriai Robert Israel,William P. Perry

Vaidina Marion Mack, Charles Smith, Richard Allen, Glen Cavender, Jim Farley, Frederick Vroom, Joe Keaton, Mike Donlin, Tom Nawn, Buster Keaton

GENEROLAS (1927)
THE GENERAL

Keatonas sukūrė kelis filmus: *Mūsų svetingumas* (1923), *Šerlokas jaunesnysis* (1924), *Garlaivis „Bilas jaunesnysis"* (1928), kuriuos galima priskirti prie geriausių (ir juokingiausių) komedijos žanro filmų, tačiau nė vienas jų nepralenkia šio nesenstančio šedevro. Jis nėra vien nesibaigianti juokų lavina, kurią sukelia situacija ir herojus – tai neatskiriama nuo filmo dramaturgijos. *Generolas* įsidėmėtinas dėl puikaus humoro, istorinės rekonstrukcijos, charakterių išryškinimo, vizualinio patrauklumo ir techninio tikslumo. Be to, galima tvirtinti, kad vargu ar rasis meninių filmų, – tiek komedijų, tiek kitų žanrų, – kurie pasižymėtų tokiu nepriekaištingu užbaigtumu.

Didelį malonumą teikia siužetas. Jo pagrindu paimta knyga apie Šiaurės kareivių didvyrišką gyvenimą Pilietinio karo metu. Jie persirengė pietiečiais ir nuvarė traukinį, norėdami pasiekti Šiaurę ir prisijungti prie savo draugų junionistų, tačiau juos sučiupo ir nubaudė mirtimi. Keatonas, turėdamas galvoje, kad kuria komediją, praleido mirties bausmės sceną ir pakeitė herojams įvykių baigtį, todėl jo versijoje mašinistas Džonis Grei pasiaukojamai, nors ir kiek negrabiai, vienas persekioja šnipus junionistus, kartu su traukiniu „Generolu" pagrobusius jame buvusią Anabelę Li (Marion Mack), dar vieną jo gyvenimo aistrą. Pirmoje filmo pusėje Džoniui buvo atsakyta karinė pagalba, ir jis savarankiškai persekioja traukinį priešo teritorijoje. Antroje jis kartu su Anabele bėga nuo unijos karių į tėvynę, kur po „Generolo", o kartu ir traukinyje buvusio tikrojo Šiaurės armijos generolo perdavimo paskelbiamas didvyriu.

Puikus filmo siužetas patrauklus, išlaiko įtampą ir komiškumą. Vis dėlto kelionės motyvas suteikia filmui epinį pobūdį, kuris kartu su Keatonui būdingu istorinių detalių pavaizdavimo tikslumu, galimas dalykas, daro jį vienu geriausiu iš kada nors sukurtų filmų apie Pilietinį karą. Ir, pagaliau, yra Džonis, kurį suvaidino pats Busteris. Jis, nesišypsantis, bet vis dėlto gražus savo vyriškumu, kiek kerėplišku ryžtingumu, atitinka tragikomišką siužetą. Šio herojaus žmogiškumas toks pat gilus, kaip ir filmo. **GA**

NEŽINOMASIS (1927)
THE UNKNOWN

JAV (MGM), 65 min., nebylusis, nespalvotas

Režisierius Tod Browning

Scenarijaus autoriai Tod Browning, Waldemar Young

Operatorius Merritt B. Gerstad

Vaidina Lon Chaney, Norman Kerry, Joan Crawford, Nick De Ruiz, John George, Frank Lanning, Polly Moran

Cirko artistas Todas Browningas, tapęs režisieriumi, žinomas dėl pasaulinės siaubo klasikos *Drakula* (1931), kuriame vaidino Bela Lugosis, ir neįprasto filmo *Išsigimėliai* (1932), sukūrė visais požiūriais geriausią filmą *Nepažįstamasis*. Pagrindinį vaidmenį šiame deramai neįvertintame filme, nebyliojo kino epochos perle, atliko scenaristas ir prodiuseris, publikos numylėtinis, taip pat žymiausias to meto aktorius, „žmogus su tūkstančiu veidų" – Lonas Chaney.

Žymus ir žavėjęs mokėjimu pavaizduoti fizinį skausmą, Chaney Alonso – nusikaltėlio (viena jo ranka su papildomu nykščiu), kuris slapstėsi nuo persekiojimo kilnojamajame čigonų cirke, apsimesdamas berankiu peilių mėtytoju – vaidmeniu pralenkė pats save. Berankiui išsigimėliui iš pradžių sekasi. Alonso pasirodo su gražuole asistente Nanona (vienas pirmųjų Joanos Crawford vaidmenų), cirko savininko dukra. Ji turi didžiulį pasisekimą tarp vyrų (ji daro įspūdį ir Alonso varžovui, sunkiasvoriui stipruoliui Malabarui Galingajam (Normanas Kerry)), tačiau niekam neatsako tuo pačiu.

Alonso nužudo cirko šeimininką, kai šis atsitiktinai pamato apsimetėlio rankas. Nanona pastebi bjaurią žmogžudžio ranką, bet nemato jo veido. Netekęs proto nuo minties, kad ji gali išsiaiškinti, kas jis esąs iš tikrųjų, Alonso amputuoja savo rankas. Tačiau, kai po ilgo sveikimo jis sugrįžta į cirką, supranta, kad Nanona atšalo jam, ir jos jausmai dabar skirti Malabarui. Tai vienas žaviausių ir kupinas karčios ironijos *Nepažįstamojo* epizodų.

Trokšdamas teisingumo už per daug žiaurų likimo posūkį, Alonso pasinaudoja nauju Malabaro programos numeriu (stipruolis pririša savo rankas prie poros arklių, traukiančių jį visomis kryptimis), kad varžovas netektų rankų. Tačiau paskutinę akimirką Alonso planas žlunga, ir jis žūva pats, gelbėdamas Nanoną nuo arklio, vos nesumindžiojusio jos.

Reikalaudamas iš Chaney išraiškingos ir įsimintinos vaidybos, užpildydamas siužetą netikėtais posūkiais ir neužmirštamais personažais, Browningas sukuria psichologinės dramos, keliančios siaubą, šedevrą. Michaelis Kolleris rašė: „Filmas *Nepažįstamasis* iš tiesų šokiruoja, nugramzdindamas mus į pačias giliausias žmogaus sielos paslaptis." **SJS**

SSRS (Sovkino), 95 min., nebylusis, nespalvotas

Režisieriai Grigorij Aleksandrov, Sergej Eizenštein

Scenarijaus autoriai Grigorij Aleksandrov, Sergej Eizenštein

Operatoriai Vladimir Nilsen, Vladimir Popov, Eduard Tisse

Kompozitoriai Alfredo Antonini, Edmund Meizel

Vaidina Vladimir Popov, Vasilij Nikandrov, Liaščenko, Čibisov, Boris Livanov, Micholev, H. Podvoiskij, Smelskij, Eduard Tisse

SPALIS (1927)

OKTIABR'

1926 m. Sergejus Eizenšteinas nuvyko į Vokietiją pristatyti savo naują filmą *Šarvuotis „Potiomkinas"*. Jis išvažiavo kaip teikiantis vilčių režisierius, o sugrįžo kaip pasaulio kultūros superžvaigždė. Bolševikų pergalės dešimtmečiui paminėti buvo nuspręsta sukurti grandiozinę kino epopėją. Eizenšteinas entuziastingai ėmėsi šio sudėtingo uždavinio: parodyti ekrane kelią, kurį Rusija nuėjo nuo Kerenskio laikinosios vyriausybės iki pirmųjų Lenino ir jo bendražygių pergalių.

Lėšų nuspręsta negailėti. Buvo organizuotos masinės scenos, uždarytas miesto transportas, ir Eizenšteinas galėjo filmuoti tuose miesto rajonuose, kuriuose vyko istoriniai įvykiai. Filme nėra nė metro dokumentinių kadrų. Eizenšteinas baigė filmą tiksliai jubiliejui, tačiau oficialių asmenų, ir ne tik jų, atsiliepimai buvo be ypatingo susižavėjimo. Daugelis manė, kad filmą sunku suvokti, kiti stebėjosi, kodėl taip smarkiai sumenkintas Lenino vaidmuo (jį vaidinęs aktorius Vasilijus Nikandrovas tik kelis kartus pasirodo ekrane). Kai kurie kritikai, pritarę *„Potiomkinui"*, patarė režisieriui grįžti į montavimo cechą ir tęsti darbą.

Negalima nuneigti to, kad *Spalis* – tai savotiškas šedevras, tačiau suvokti jo prasmę – sudėtingas dalykas. Kaip didaktikos įrankis, turėjęs „išaiškinti" revoliucijos reikšmę masėms ir tėvynėje, ir užsienyje, filmas buvo tiesiog neefektyvus. Daugumai žiūrovų jis iš tiesų atrodė sudėtingas. Tačiau personažai labai paprasti: bet kuriam žmogui, turinčiam net paviršutiniškas istorijos žinias, nesunku juose įžvelgti grubią propagandą. Turbūt galingiausias ir labiausiai jaudinantis dalykas *Spalyje* – tai jo ambicijų laipsnis. Per pirmuosius penkiasdešimt kinematografo egzistavimo metų Sergejus Eizenšteinas, be abejonės, buvo žymiausia neįtikėtinos erudicijos asmenybė, be galo tikėjusi kino galimybėmis. Menininkas beprotiškai didžiavosi, kad kinematografas – tai „vizualinis mąstymas", kuris ne tik perteikia idėjas, bet taip pat yra ir procesas, kurio metu protas konstruoja idėjas. Fotografiniai atvaizdai, kinematografo „žaliava", turi būti „perdirbti" į pojūčius ir impulsus. Realus variklis, kuris valdytų kinematografo mašiną, pagal Eizenšteino sumanymą turi būti montažas arba redakcija – ta „mistinė" tarpusavio sąveika, kuri vyksta, kai dvi skirtingos filmo dalys sujungiamos draugėn.

Spalis – pats aiškiausias ir įtikinamiausias Eizenšteino kinematografinės teorijos ir praktikos pavyzdys. Jame galima pamatyti kelis pagaunančius epizodus: caro statulos nuvertimą, tilto pakėlimą ir ypač dažnai cituojamą „Už Dievą ir šalį". Šaltojo mechaniko, kuriuo iš pradžių ruošėsi tapti Eizenšteinas, bruožų galima surasti jo sudėtingame redaktoriaus darbe, primenančiame labirintą. Jūs pajusite jaudulį ir sąlytį su beprotybe menininko, stovinčio ant slenksčio to, kas pagal jo tikėjimą buvo drąsus naujasis pasaulis. **RP**

JAV (Warner Bros), 88 min., nespalvotas

Režisierius Alan Crosland

Scenarijaus autoriai Alfred A.Cohn, Jack Jarmuth

Operatorius Hal Mohr

Kompozitoriai Ernie Erdman, James V. Monaco, Lous Silvers, Irving Berlin

Vaidina Al Jolson, May McAvoy, Warner Oland, Eugenie Besserer, Otto Lederer, Bobby Gordon, Richard Tucker, Cantor Joseff Rosenblatt

„Oskaras": Alfred A. Cohn, Jack Jarmuth (už filmo įgarsinimą)

„Oskaro" nominacija: Alfred A. Cohn (scenarijus)

DŽIAZO DAINININKAS (1927)
THE JAZZ SINGER

Per visą kinematografo istoriją kai kurie filmai buvo ypatingo dėmesio centre, jei ne dėl savo estetikos, tai tikrai už kinematografo vystymosi vaidmenį. Alano Croslando *Džiazo dainininkas*, be abejonės, vienas iš filmų, vienodai priklausantis ir menui, ir komerciniam kinui. Filmą kūrė kino kompanija„Warner Bros", pagrindinį vaidmenį jame atliko Alas Jolsonas, vienas geriausių to meto dainininkų. 1927 m. pirmą kartą juostai pasirodžius ekranuose, ji vienbalsiai pripažinta pirmuoju pilnametražiu garsiniu filmu. Nors jame apsiribota muzikiniais numeriais ir keliais dialogais, kurie vyko prieš šiuos numerius arba juos lydėjo, garso panaudojimas į kino pramonę įnešė esminius pakeitimus, sukeldamas Holivude revoliuciją kaip joks kitas filmas.

Šio vodevilio ir melodramos mišinio siužetas paprastas. Džekis (Jolsonas) – vienintelis ir labai mylimas rabino Rabinovičiaus (Warneris Olandas), skatinančio savo vaiką tapti rabinu, sūnus. Nors Džekis giliai veikiamas žydiškų tradicijų, jo aistra – džiazas, ir jis svajoja apie dainininko karjerą. Rabinovičius, sužinojęs, kad Džekis dainuoja kavinėje, atsisako sūnaus ir išvaro iš namų. Praėjus keleriems metams, Džekis, dabar jau Džekas Robinas, norėdamas susitaikyti, grįžta jau kaip pripažintas džiazo dainininkas. Supratęs, kad tėvas kaip ir anksčiau abejingas jam, be to, dar ir serga, Džekas priverstas rinktis tarp „juodojo" dainininko karjeros ir savo šeimos tradicijų.

Tapęs kinematografo istorijos gaire ir padaręs lemtingą žingsnį naujo tipo kino ir naujo reginio istorijoje, *Džiazo dainininkas* – ne šiaip pirmasis garsinis kinas. Kaip tvirtino žymus politologas Michaelis Roginas, šią juostą galima laikyti tipišku žydų transformacijos JAV visuomenėje pavyzdžiu: joje gvildenamos temos liečia rasinę asimiliaciją „baltojoje" Amerikoje, religinio dogmatizmo susilpnėjimą ir verslo integraciją į Amerikos kino industriją. **CFe**

NAPOLEONAS (1927)
NAPOLEON

1927 m. Abelis Gance'as sukūrė biografinį filmą-epopėją. Ilgiausia šios juostos versija, išlikusi ligi šiol, trunka 333 min. Nors Bonaparto gyvenimas parodytas nuo jo mokyklos laikų iki triumfuojančios 1976 m. Italijos kampanijos, filmas nepakankamai gilus. Gance'ui Napoleonas (Albertas Dieudonné) buvo „likimo žmogus", o ne realus žmogus, turintis savo psichologiją. Jo garbinimo giesmė prancūzų imperatoriui yra kažkuo panaši į Sergejeus Eizenšteino *Aleksandrą Nevskį* (1938) (abu filmai – nacionalistinės propagandos pavyzdžiai).

Gance'as daugiau novatorius, nei menininkas, ir tai, kad *Napoleonas* ir mūsų laikais dinamiškas ir įtaigus, liudija apie tikrą autoriaus talentą. Niekas iš jo amžininkų, net Murnau, nenaudojo kameros su tokia fantazija. Gance'ui nieko nereiškė pririšti operatorius prie arklių, jis net ant giljotinos įtaisė kamerą. Viename iš puikių išraiškingo (nebyliojo) „Marselietės" atlikimo epizodų, jis, siekdamas perteikti revoliucinę dvasią, sukinėja kamerą virš filmavimo aikštelės. Tačiau pats efektyviausias ėjimas – poliekraninis filmavimas (vienalaikis keleto kadrų filmavimas ir demonstravimas ekrane), kurį Gance'as įvaldė, nors sinerama atsirado tik po trijų dešimtmečių. **TCh**

Prancūzija, Italija, Vokietija, Ispanija, Švedija, Čekoslovakija (Gance, Soc.générale), 378 min. (originalas), nebylusis, nespalvotas (iš dalies spalvotas)

Režisierius Abel Gance

Prodiuseris Robert A. Harris

Scenarijaus autorius Abel Gance

Operatoriai Jules Kruger, Joseph-Louis Mundwiller, Torpkoff

Kompozitorius Arthur Honegger

Vaidina Albert Dieudonné, Vladimir Rudenko, Edmond Van Daėlle, Alexandre Koubitzky, Antonin Artaud, Abel Gance, Gina Manės, Suzanne Bianchetti, Marguerite Gance, Yvette Dieudonné, Philippe Hériat, Pierre Batcheff, Eugénie Buffet, Acho Chakatouny, Nicolas Koline

JAUNESNYSIS BROLIS (1927)
THE KID BROTHER

Haroldas Lloydas laikomas Amerikos nebyliosios komedijos „trečiuoju genijumi". Jo 3-čiojo deš. kūriniai pelnė gerokai didesnį publikos pripažinimą nei Busterio Keatono ir net Charleso Chaplino filmai. Lloydo kino personažai dažnai asocijuojasi su džiazo epocha, garsėja savo energingu optimizmu, o jo filmuose gausu pašėlusiai drąsių, dažnai pavojingų akrobatinių triukų. Kurdamas daugelį juostų, jis ypatingą dėmesį skyrė dabarties stebuklams ir jų įkūnijimui perpildytame mieste. *Jaunesnysis brolis,* antrasis Lloydo filmas „Paramount" studijoje, dažnai vadinamas geriausia situacijų komedija. Daug kuo ji siejasi su praeitimi, sugrįždama į filmo *Anūkas* (1922) kaimo „idilę".

Du labiausiai jaudinantys epizodai sukuria tam tikrą kontrastą, demonstruodami sykiu subtilumą ir savotišką rūstų atletizmą, būdingą šiam geriausiam Lloydo kūriniui. Pirmame epizode Lloydas įsiropščia į aukštą medį, kad kuo ilgiau matytų moterį, kurią ką tik sutiko ir pamilo iš pirmo žvilgsnio. Čia demonstruojamas skrupulingas ir techniškai drąsus Lloydo požiūris į filmavimą (tolygiam kylančios kameros judėjimui pastatytas specialus keltuvas), turėjęs įtakos charakterių ir situacijų perteikimui. Kitas ilgai trunkantis epizodas, Lloydo kova su pagrindiniu varžovu, stulbina žiaurumu ir idealiu pastatymu. Abu epizodai demonstruoja Lloydo personažo charakterį: išskiria jo tariamas ydas ir parodo įprastą kelią nuo „mamytės sūnelio" iki triumfuojančio „vidutinio amerikiečio". **AD**

JAV (Paramount, Harold Lloyd), 84 min., nebylusis, nespalvotas

Režisieriai J. A. Howe, Ted Wilde

Prodiuseriai Jesse L.Lasky, Harold Lloyd, Adolph Zukor

Scenarijaus autoriai Thomas J. Crizer, Howard J. Green, John Grey, Lex Neal, Ted Wilde

Operatorius Walter Lundin

Vaidina Harold Lloyd, Jobyna Ralston, Walter James, Leo Willis, Olin Francis, Constantine Romanoff, Eddie Boland, Frank Lanning, Ralph Yearsley

JAV (MGM), 104 min., nebylusis, nespalvotas

Režisierius King Vidor

Prodiuseris Irving Thalberg

Scenarijaus autoriai King Vidor ir John V. A. Weaver

Operatorius Henry Sharp

Vaidina Eleanor Boardman, James Murray, Bert Roach, Estelle Clark, Daniel G. Tomlinson, Dell Henderson, Lucy Beaumont, Freddie Burke Frederick, Alice Mildred Puter

„Oskaro" nominacija: Irving Thalberg (geriausia juosta už unikalumą ir artistiškumą), King Vidor (režisierius)

MINIA (1928)
THE CROWD

„Tau bus gerai šiame mieste, jei sugebėsi pranokti minią", – taip kalbėjo jaunasis Džonas, pirmą kartą pamatęs Niujorką, kur, kaip jis buvo įsitikinęs, ypatingos vidinės savybės padės jam pakilti aukščiau beveidės minios.

Minios herojus savitai žiūri į daiktus, nors iš tikrųjų jo nereikėtų vadinti herojumi, nes režisieriaus Kingo Vidoro sumanymas – nupiešti portretą tokio vidutinio žmogaus, kuris visiškai atitiktų tipažą iš beveidės miesto minios. Jis gimsta kaip niekuo neišsiskiriantis kūdikis ir baigia gyvenimą kaip niekuo neišsiskiriantis Niujorko buržua. Laikotarpiu tarp šių dviejų įvykių jam tenka patirti tokius banalius išbandymus, kad tik tokia avantiūrinė studija kaip MGM, vadovaujama Irvingo J. Thalbergo, apskritai galėjo imtis šios medžiagos naujai Holivudo dramai.

Žinoma, būtų visai kas kita, jei Vidoras nebūtų scenų taip puikiai meniškai apdorojęs. Pvz., scena, kurioje Džonas sužino apie per ankstyvą tėvo mirtį, nufilmuota laiptų aikštelėje pasinaudojant nenatūralia perspektyva ir perimtu iš vokiečių kinematografo ekspresionizmo stiliumi. Džono ir jo žmonos, pagrindinių herojų su paprastais vardais, gyvenimas, ir visas filmas tokiu pat paprastu pavadinimu atspindi beveidės kino žiūrovų minios gyvenimą.

Nufilmavęs *Minią*, Vidoras pasiekė didelių laimėjimų Holivude, sėkmė lydėjo ir jo kino epopėją apie Pirmąjį pasaulinį karą *Didysis paradas*. Meri vaidmeniui jis pasirinko kino žvaigždę, savo žmoną Eleanorą Boardman, o Džono vaidmenį surizikavo patikėti mažai žinomam Jamesui Murray'ui, kurio karjera nepraėjus nė dešimčiai metų nutrūko dėl savižudybės.

Nors abu aktoriai vaidino puikiai, Murray'us, vadovaujant patyrusiam Vidorui, atrodo ryškesnis. Akivaizdus pavyzdys yra scena tragedijos, įvykusios sutuoktinių akyse. Joje aktoriai veikia išvien ir su įkvėpimu. Šis tik kelias sekundes trunkantis epizodas, sukurtas tobulo operatoriaus darbo dėka, laikomas vienu įsimintiniausių epizodų visame nebyliajame kinematografe. **DS**

NIUJORKO DOKAI (1928)
THE DOCKS OF NEW YORK

Holivudo nebyliojo kino epochos paskutinieji metai buvo 1928-ieji. Tais metais sukurti keli šedevrai, tapę formos, kuriai netrukus buvo lemta užgesti, vystymo kulminacija: *Žmogus-kamera, Minia, Gatvės angelas, Vestuvių maršas, Vėjas.* Kaip ir išvardintieji filmai, Josefo von Sternbergo juosta *Niujorko dokai* išsiskiria tobula struktūra ir subtilia vaidyba. Siužetas labai trumpas, filme tik keli veikėjai.

Niujorko dokų herojai, regis, iš fatalistinio Eugene'o O'Neillo pjesių natūralizmo atėję į stebuklingą pasakų pasaulį. Sternbergo išgalvota kranto linija dalija filmą į dvi pagrindines dalis: naktį ir rytą. Naktis tviska nuo žemę klojančios miglos, rūkstančios šviesos salelių ir svyrinėjančių atspindžių. Šioje užburtoje karalystėje nerangus kūrikas Bilas (George'as Bancroftas) traukia valkatą Mei (Betty Compson), turinčią polinkį žudytis, iš girtuoklystės liūno. Jie atsiduria triukšmingame saliūne ir paskubomis vienas kitam pasižada susituokti, galbūt nuoširdžiai, o gal tik norėdami kartu praleisti naktį. Šalta ir skaidri ryto šviesa gniuždo, nuvilia ir prablaivina, kai Bilas impulsyviai šoka į valtį ir nuplaukia atsiimti bausmę už pavogtą ir Mei padovanotą suknelę.

Vaidybos griežtumas ir tikslumas – tai atsargus Bancrofto atsainumas ir gerai apgalvotas subtilumas, kai jis velka savo masyvų kūną, glebus Compson nuobodulys, kančia ir viltis jos plačiai atvertose akyse. Visas nuoširdžias herojų mintis ir jausmus slepia pulsuojantis apgaulės šydas. Kiek kartų Bilas ir Mei blefuoja vienas kitam, kiek kartų jie apgaudinėja vienas kitą ir save!.. Prie visų vertinimų (įskaitant ir savus) Sternbergas parodė režisūrinį abejingumą, ir vis dėlto sukūrė kelis labai jaudinančius meilės, kuri visus mus daro kvailiais, galios liudijimus. *Niujorko dokai* – vienas iš tokių liudijimų, kuris atrodo įtikinamesnis dėl ypatingo santūrumo, su kokiu filme parodoma beprotiška širdis. **MR**

JAV (Famous Players-Lasky, Paramount), nebylusis, nespalvotas

Režisierius Josef von Sternberg

Prodiuseris J. G. Bachmann

Scenarijaus autoriai Jules Furthman (pagal Johno Monko Saunderso apysaką *Milžiniškas dokas*)

Operatorius Harold Rosson

Vaidina George Bancroft, Betty Compson, Olga Baclanova, Clyde Cook, Mitchell Lewis, Gustav von Seyffertitz, Guy Oliver, May Foster, Lillian Worth

ANDALŪZIJOS ŠUO (1928)
UN CHIEN ANDALOU

Prancūzija, 16 min., nebylusis, nespalvotas

Režisierius Luis Buñuel

Prodiuseris Luis Buñuel

Scenarijaus autoriai Luis Buñuel, Salvador Dalí

Operatorius Albert Duverger

Vaidina Pierre Batcheff, Simone Mareuil, Luis Buñuel, Salvador Dalí

Luiso Buñuelio režisierinio debiuto, bendradarbiaujant su dailininku Salvadoru Dalí, vaisiumi tapo filmas, įstrigęs mūsų sąmonėje tokiu vaizdu: skustuvas, perpjaunantis akies obuolį. Kas tai – šoko taktika, modernaus požiūrio simbolis, vyro agresija moters atžvilgiu? Jeanui Vigo – jis gerai įvertino *Andalūzijos šunį* už jo „socialinę sąmonę" – asociacinis Buñuelio montažas iškėlė filosofinį klausimą: „Kuo šis reginys baisesnis už debesį, slepiantį mėnulio pilnatį?" Ir dar vienas svarbus pastebėjimas: vaizdinys nusimeta klasikinę siurrealistinę Eroto parabolę, kuri ir paneigta, ir sužlugdyta nustatymų bei papročių.

Per daug dažnai *Andalūzijos šuo* buvo trumpinamas ir iš naujo rodomas kaip nesuderinamų ir tarpusavyje nesusijusių, vaizduotę stulbinančių reginių rinkinys: negyvas arklys ant pianino, skruzdėlės rankoje. Tačiau tokia apžvalga iš tikrųjų kalba mums apie tai, kad Buñuelis uoliai laikosi tam tikrų tradicijų tarp klasikinio vientisumo ir tarpusavio ryšio, kuris čia kuriamas suvokiant bauginančio pasakojamojo suvokimo fragmentus, iškilusius iš pasąmonės gelmių. Šią dialektiką tarp išorinio racionalumo ir gilių id jėgų Buñuelis tyrinėjo iki pat savo kūrybinės karjeros pabaigos. **AM**

ŽANOS D'ARK AISTROS (1928)
LA PASSION DE JEANNE D'ARC

Prancūzija (Société générale), 110 min., nebylusis, nespalvotas

Režisierius Carl Theodor Dreyer

Scenarijaus autoriai Joseph Delteil, Carl Theodor Dreyer

Operatorius Rudolph Maté

Vaidina Eugene Silvain, André Berley, Mauritze Schutz, Antonin Artaud, Michel Simon, Jean d'Yd, Louis Ravet, Armand Lurville, Jacques Arnna, Alexandre Mihalesco, Léon Larive

Carlo Dreyerio 1928 m. šedevras – paskutinis jo nebylusis filmas ir žymiausias iš visų kada nors sukurtų apie Žaną d'Ark – atnešė jam pasaulinį pripažinimą, nors, kaip ir dauguma vėlesnių kūrėjo juostų, nebuvo labai pelningas. Originalios versijos kopija, pasimetusi prieš pusę amžiaus, 9-ajame deš. vėl buvo atrasta Norvegijos intelektualinėje saugykloje. Kitas kopijas sunaikino gaisras sandėlyje, o dvi vėliau paplitusios versijos buvo iškarpytos.

Visų Dreyerio filmų pagrindu imami meniniai kūriniai ir pjesės, išskyrus *Žanos d'Ark aistras*, kuris iš esmės pagrįstas Žanos teismo proceso stenogramų šifruotėmis, nors tai buvo tik kruopščiai atrinkti ir ypač glausti visos procedūros fragmentai. Filmas sukurtas tik praėjus aštuoneriems metams po Žanos kanonizacijos Prancūzijoje ir dešimčiai metų po Pirmojo pasaulinio karo pabaigos – įvykių, užėmusių centrinę vietą Dreyerio režisūriniame sprendime. 1431 m. anglų kareivių šalmai buvo panašūs į nešiojamus paskutiniame kare, tad 1928 m. žiūrovai filmą žiūrėjo tarsi „dokumentinį", primenantį vėlyvuosius Peterio Watkinso filmus.

Žanos vaidmenį atliko Renée Falconetti – teatro aktorė, kurią Dreyeris pamatė bulvarinėje komedijoje. Ji vaidino be grimo. Visi aktoriai nufilmuoti beveik vien stambiu planu. Nors į kino istoriją Falconetti įėjo kaip aktorė, suvaidinusi vieną iš neeilinių vaidmenų, daugiau ji nesifilmavo nė viename filme. Antoninas Artaudas čia atlieka savo įsimintiniausią, Žanos brolio Mesju, vaidmenį.

Radikalus Dreyerio požiūris į erdvės konstravimą ir sklandų kameros judėjimą sudaro pojūtį, kad šiame „sudėtingame" filme, kaip visuose garsiuose filmuose, pasaulis tarsi kaskart gimsta iš naujo. Kino juosta *Žana d'Ark,* kaip ir kitos Dreyerio tragedijos, kelia slogų įspūdį, bet ji pergyvens net ir komerciškai sėkmingiausią kiną. **JRos**

JAV (Buster Keaton), 71 min., nebylusis, nespalvotas

Režisieriai Charles Reisner, Buster Keaton

Prodiuseris Joseph M. Schenck

Scenarijaus autorius Carl Harbaugh

Operatoriai Bert Haines, Devereaux Jennings

Vaidina Buster Keaton, Tom McGuire, Ernest Torrence, Tom Lewis, Marion Byron

GARLAIVIS „BILAS JAUNESNYSIS" (1928)
STEAMBOAT BILL, JR.

Šis filmas dar daugiau nei formaliai eksperimentinis *Šerlokas jaunesnysis* (1923), kartu su *Mūsų svetingumu* ir *Generolu* atskleidė Keatono kaip ne tik didelio komiko, bet ir režisieriaus talentą. *Garlaivyje „Bile jaunesniajame"* neįkyri, bet visada meistriškai nustatyta kamera sukuria įspūdį, kad esame mažame kaimelyje ant Misisipės kranto, į kurį Busteris, sostinės dabišius ir koledžo absolventas atvyksta aplankyti savo tėvo, kuris yra reikalais susirūpinęs garlaivio savininkas. Tėvą, iš prigimties grubų ir paprastą žmogų, erzina pižoniškos sūnaus manieros. Tačiau galutinai ramybę jis praranda sužinojęs, kad jo berniukas įsimylėjęs dukrą turtingo konkurento, nusprendusio atsikratyti „Bilo jaunesniojo" ir neleidusio laivo navigacijos.

Busterio herojus galiausiai gauna galimybę atskleisti savo temperamentą per taifūną, kuris ilgai trunkančiame epizode su virtuoziškais triukais sugriauna kaimą. Viena scena, kurioje tėvas ir sūnus perka skrybėles (jie vaidina tiesiai žvelgdami į kamerą, tarsi tai būtų veidrodis), ne tik juokinga, bet ir yra puikus pavyzdys, kad Keatonas savo komedijos personažą suvokia labai „šiuolaikiškai" ir žaismingai. Tai tiesiog stebuklinga. **GA**

SSRS (Mežrabpomfilm), 93 min., nebylusis, nespalvotas

Režisierius Vsevolod Pudovkin

Scenarijaus autoriai Osip Brik, I. Novokšenov

Operatorius Anatolij Golovnia

Vaidina Valerij Inkižinov, I. Dedincev, Aleksandr Čistiakov, Viktor Coppi, F. Ivanov, V. Pro, Boris Barnet, K. Gurniak, I. Inkišanov, L. Belinskaja, Anel Sudakevič

ČINGISCHANO PALIKUONIS (1928)
POTOMOK ČINGISCHANA

Tik baigęs filmuoti *1927: Sankt Peterburgo pabaigą*, Vsevolodas Pudovkinas šią mitinę epopėją ėmėsi kurti, matyt, įkvėptas dviejų kūrinių: I. Novokšenovo istorijos apie piemenį, tapusį didžiuoju vadu, ir filmuotos neliestų Mongolijos teritorijų panoramos. Pudovkino draugas Valerijus Inkižinovas suvaidino bevardį herojų – Mongolą, kuris praranda pasitikėjimą kapitalistais, kai kailių pirklys iš Vakarų sukčiaudamas atima iš jo retos sidabrinės lapės kailiukus. Ateina 1918 m., ir Mongolas prisijungia prie partizanų socialistų, kovojančių prieš Anglijos imperialistinę okupacinę kariuomenę. Patekęs į nelaisvę, jis nuteisiamas sušaudyti, bet jo gyvybę išsaugo rastas senovinis talismanas – herojaus vardu rašytas dokumentas, liudijantis, kad jo turėtojas yra tiesioginis Čingischano palikuonis. Anglai padaro iš jo marionetinį karalių, bet jis pabėga, kad galėtų vesti savo žmones į pergalę.

Čingischano palikuonis yra neįprastas dinamiškos avantiūros, sovietinės socialistinės propagandos ir etnografinės dokumentikos mišinys. Kompozicinę filmo sudėtį geriausiai parodo epizodas su kavalerija, užtvindžiusią erdvę iki pat horizonto, taip pat kai kurie epizodai, sumontuoti kubistiniu stiliumi. Galima išskirti ir piktą šaipymąsi iš budistinių ritualų bei vakarietišką tikėjimo praradimą. **TCh**

ŠANTAŽAS (1929)
BLACKMAIL

Didžioji Britanija (BIP, Gainsborough), 96 min., nespalvotas
Režisierius Alfred Hitchcock
Prodiuseris John Maxwell
Scenarijaus autoriai Alfred Hitchcock (pagal Charles'o Bennetto pjesę)
Operatorius Jack E. Cox
Kompozitoriai James Campbell, Reg Connelly
Vaidina Anny Ondra, Sara Allgood, Charles Paton, John Longden, Donald Calthrop, Cyril Ritchard, Hannah Jones, Harvey Braban, buvęs detektyvas, policijos seržantas Bishop

Alfredui Hitchcockui turime būti dėkingi už daugybės temų atsiradimą, prie kurių jis grįždavo per visą savo kūrybos laikotarpį. Jis pelnytai laikomas trilerio žanro meistru dėl filmo *Gyventojas* (1927). *Šantažas* iš tiesų atnešė jam šlovę ir atvėrė kelią į populiarumą ir sėkmę. Filmas pradėtas filmuoti kaip nebylusis, bet darbo procese buvo nuspręsta padaryti jį pirmuoju visiškai įgarsintu filmu Anglijoje. Jau vien tokio sprendimo priėmimo faktas rodo, kokių ambicijų šiame etape turėjo Hitchcockas, vis dėlto tai liudija ir apie akivaizdų jo prodiuserio, sutikusio finansuoti technines naujoves, nuovokumą. Vienu iš garsiausių Hitchcocko įpročių buvo tapti avangardiniu ir komerciškai sėkmingu vienu metu: taikoma tokio tipo naujamadiška technologija, kuri, daugelio nuomone, nelabai taikytina melodramai, nes ši gali būti aštri psichologiniu požiūriu, ir tuo pačiu sėkmingai sukelti žmonėms jaudulį.

Elis Vait (Anny Ondra) pykstasi su savo vaikinu – policininku Frenku (Johnas Longdenas) – ir įpykusi išeina su ištvirkėliu dailininku (Cyrilas Ritchardas) į šio namus. Dailininkui bandant ją išprievartauti, ji gindamasi duria jam peiliu ir pabėga. Tačiau pusryčiai su šeimos nariais primena jai apie padarytą traumą, ir žodis „peilis" bado ją pačią, o duonriekio vaizdas kone varo į isteriją. Kitiems režisieriams, perėjusiems prie garsinio kino, teko dėti neįtikėtinas pastangas, kad kiekviena dialogo frazė skambėtų taip, tarsi ji būtų oratoriaus kalbos pavyzdys. Hitchcockas šiai scenai padaro tokį garso takelį, kad didelė pokalbio dalis virsta nesuprantamu murmėjimu, bet dėl to tik labiau pabrėžiamas aiškiai ištariamas pagrindinis žodis. Jo ištarimo akimirką personažai nustoja kalbėti, ir realios garso, kaip papildomos režisieriaus arsenalo priemonės, galimybės tampa akivaizdžios.

Nuolat dirbdamas su čekų aktore, kurios angliškas tarimas buvo nepakankamai geras, Hitchcockas eksperimentuoja su dubliažu. Už kameros pasislėpusi Joan Barry skaitė tekstą sinchroniškai su Ondra, kuri tik žiodavosi, ir tai buvo neįprastas (bei retai pasitaikantis) požiūris į problemos sprendimą. Įdomu ir tai, kad Ondra, viena pirmųjų patrauklios išvaizdos Hitchcocko blondinių, kelia simpatijas nepaisant įvykdytos žmogžudystės, o niekšas, šantažuojantis ją, parodytas kaip tikras nevidonas. **KN**

SSRS (VUFKU), 80 min., nebylusis, nespalvotas
Režisierius Dziga Vertov
Scenarijaus autorius Dziga Vertov
Operatorius Dziga Vertov

ŽMOGUS SU KINO KAMERA (1929)
ČELOVEK S KINOAPARATOM

Dziga Vertovas (Denisas Kaufmanas) savo karjerą pradėjo nuo kino kronikos, filmuodamas Raudonąją Armiją per 1918–1921 m. Pilietinį karą Rusijoje. Įgyta patirtis padėjo Vertovui suformuluoti savo idėjas apie kinematografą, kurioms pritarė keletas jaunų kino režisierių, pasivadinusių „Kino akimi". Jų principai – dokumentinio kino sąžiningumas palyginti su meniniu, kino kameros tobulumas palyginti su žmogaus akimi – matyti pačioje nepaprastoje Vertovo juostoje *Žmogus su kino kamera*.

Šiame filme sužadinimo, netgi euforijos efektui pasiekti Vertovas sujungia radikalią politiką ir revoliucinę estetiką. Du kino gamybos komponentai – kino kamera ir montažas – veikia kaip lygūs partneriai. Operatorius, vyras, dirbantis su Vertovu (jo brolis Michailas Kaufmanas), filmuoja dieną iš šiuolaikinio miesto gyvenimo – tai, ką Vertovas pavadino „slapčiomis sekamu gyvenimu", o moteris, dirbanti redaktore (režisieriaus žmona Jelizaveta Svilova), karpo ir klijuoja filmuotą medžiagą, taip pakeisdama šį gyvenimą. Visas prieinamas kino filmavimo ir montažo priemones: sulėtintą filmavimą, animaciją, dvigubą vaizdą, poliekraninį filmavimą, padidintą ir sumažintą vaizdą, miglotus kadrus ir stop kadrą Vertovas panaudojo ne tik kino gamybos technikos vadovėliui, bet ir naujos Sovietų valstybės himnui sukurti.

Kamera pradeda dirbti, kai pabunda miestas, kai iš garažų ir depų pasirodo autobusai ir tramvajai, o tuščias gatves pripildo praeiviai. Ji stebi miesto gyventojus (daugiausiai Maskvos, nors nemažai buvo filmuota Kijeve, Jaltoje ir Odesoje) kada jie dirba ir ilsisi. Visas gyvenimas sutalpinamas į vieną dieną: kūdikio gimimas; gatvės fokusininku besižavintys vaikai; greitosios pagalbos automobilis, vežantis nukentėjusįjį. Nauji ritualai išstumia senus – poros tuokiasi ir skiriasi metrikacijos biure, o ne cerkvėje.

Pasitelkęs stulbinantį montažą, kuris seka rankų darbo virtimą mechanizuotu (moterys progresuoja – nuo siuvimo rankomis iki siuvamųjų mašinų, nuo skaitliukų naudojimo iki kasos aparatų), Vertovas vizualizuoja marksistinius principus ir šlovina greitį, konvejerinės gamybos efektyvumą. Darbininkai leidžia laisvalaikį bendraudami klubuose ir aludėse, grodami muzikos instrumentais ir žaisdami šachmatais, plaukiodami ir kaitindamiesi saulėje, sportuodami. Paprasti piliečiai, matydami save ekrane, pasijunta žvaigždėmis.

Galų gale Vertovas nesugebėjo prisitaikyti prie socialistinio realizmo, ir nepadarė karjeros. Vis dėlto, nufilmavęs *Žmogų su kino kamera*, jis pasiekė savo tikslą: kinematografe sukūrė nelinijinį pasakojimą, atidavė duoklę žavėjimuisi viskuo, ką gali kino gamyba. **JW**

Vokietija (Nero-Film), 97 min., nebylusis, nespalvotas

Režisierius Georg Wilhelm Pabst

Prodiuseris Seymour Nebenzal

Scenarijaus autoriai Joseph Fleisler, Georg Wilhelm Pabst (pagal Franko Wedekindo pjeses *Žemės dvasia* ir *Pandoros skrynia*)

Operatorius Günther Krampf

Vaidina Louise Brooks, Fritz Kortner, Francis Lederer, Carl Goetz, Krafft-Rasching, Alice Roberts, Gustav Diessl

PANDOROS SKRYNIA (1929)
DIE BÜCHSE DER PANDORA

Nemirtingasis G. W. Pabsto šedevras *Pandoros skrynia* sukurtas Franko Wedelkindo *Lulu žaidimai* motyvais. Įsimintinas Louise Brooks sukurtas Lulu personažas – naivi gundytoja, kurios atviras seksualumas griauna aplinkinių žmonių gyvenimą. Nors Pabstas savo laiku buvo kritikuojamas dėl to, kad vaidmeniui, kuris buvo laikomas grynai vokišku, parinko užsienietę, filmas iš esmės įsiminė dėl to, kad jame dalyvavo Amerikos žvaigždė Louise'ė Brooks. Ji skleidė tiek jėgos ir seksualumo, kad dėl to Holivude jai niekada nesisekė nuo nebyliųjų vėjavaikių vaidmenų pereiti prie vaidmenų su tekstu, kurių ji nusipelnė ir kurie būdavo atiduodami Shirley'ei Temple. Brooks, berniukiškos išvaizdos suvedžiotoja, sugalvojo trumpo kirpimo šukuoseną su tiesiais kirpčiukais, ligi šiol žinomą kaip „Louise'ė Brooks", arba „Lulu".

Istorija, pateikta atskirais teatriniais aktais, prasideda buržuazinio Berlyno namuose, kur Lulu – dievinama našlio, laikraščių leidėjo Peterio Šiono (Fritzas Kortneris) meilužė. Ji draugauja su meilužio sūnumi Alva (Francisas Ledereris) ir gnomą primenančiu suteneriu Šigolchu (Carlas Goetzas), kuris neva yra jos tėvas ar pirmasis meilužis. Šionui paskelbus, kad jis vėl veda, Lulu, regis, atkreipia dėmesį į stipruolį iš naktinio klubo (Kraft-Raschigas). Tačiau, išprovokuota Šiono žodžių, kuriais šis kreipėsi į sūnų, kad vyrai neveda tokių moterų, kaip ji, surengia pasimatymą su meilužiu miuzikholo užkulisiuose, ir ten šoka. Tai nutraukia leidėjo sužadėtuves ir priverčia jį vesti Lulu, nors vyras žino, kad tai jo pabaiga.

Po vyro savižudybės Lulu apkaltinama žmogžudyste. Pabėgusi su Alva, Šigolchu ir savo garbintoja, lesbiete grafiene Gešvic (Alice Roberts), ji nusigauna iki opiumo rūkytojo landynės, kurioje vos neparduodama į Egipto viešnamį. Galų gale Lulu atsiduria kalėdiniame Londone, kur ją persekioja Džekas Skerdikas (Gustavas Diesslas). Pabstas apsupa L. Brooks keistais antrojo plano personažais ir klaidinančiomis dekoracijomis. Tačiau būtent energingas, erotiškas, keliantis baimę ir sudaužantis širdį aktorės paveikslas užkariauja to meto publiką. Jis toks stiprus ir gaivus, kad Brooks įkūnija Madoną, panašią į Phyllis Diller, o jos vaidyboje nėra nebyliojo kino erai būdingo manieringumo, apgaulingos mimikos arba išraiškingo grimo, ir tai stulbina. Jos vaidyba išsiskiria nepaprastu sąžiningumu: žiūrovai tiesiog priversti suprasti, kokia Lulu ištvirkusi, net jei juos akina suvedžiotojos žavesys.

Originalus pjesės veiksmas vyksta 1888 m., kai Džekas Skerdikas žudė žmones. Pabstas sugalvoja fantastinę, tačiau šiuolaikišką istoriją, kuri prasideda 3-iojo deš. Berlyne, paskui perkeliama į ūkanotą Londoną žmogžudystės scenai, kuri yra pirmas reikšmingas mėginimas suvokti serijinio žudiko mąstymą. Lulu, tapusi gatvės prostitute dėl to, kad Šigolchas galėtų sau leisti suvalgyti paskutinį kalėdinį pudingą, pakeri žiaurųjį Džeką. Jis numeta peilį ir nuoširdžiai bando susilaikyti nuo žmogžudystės, bet neįstengia pasipriešinti norui smogti. **KN**

Vokietija (Universum Film A.G. – UFA), 99 min., nespalvotas

Vokiečių ir anglų kalbomis

Režisierius Josef von Sternberg

Prodiuseris Erich Pommerr

Scenarijaus autoriai Carl Zuckmayer (pagal Heinricho Manno romaną *Profesorius Unratas*)

Kompozitorius Frederick Hollander

Operatorius Günter Rittau

Vaidina Emil Jannings, Marlene Dietrich, Kurt Gerron, Rosa Valetti, Hans Albers, Reinhold Bernt, Eduard von Winterstein, Hans Roth, Rolf Müller, Roland Varno, Carl Balhaus, Robert Klein-Lörk, Charles Puffy, Wilhelm Diegelmann, Gerhard Bienert

ŽYDRASIS ANGELAS (1930)
DER BLAUE ENGEL

Simboliška, kad filmas, išgarsinęs Marlene Dietrich (nors tai buvo toli gražu ne pirmasis jos vaidmuo), prasideda kadru, kai moteris plauna langą, už kurio kabo plakatas su Dietrich, vaidinančią Lolą, o paskui derinasi prie šio idealizuoto personažo. Šiame palyginime aiškiai matosi neefektinga gatvės realybė (arba vėlesnės teatro scenos), kuri režisieriaus Josefo von Sternbergo protą valdo labiau nei iliuziniai idealai.

Juostose, kurias Sternbergas filmavo su Marlene Dietrich, dažnai retro stiliumi vaizduojamos puikios, keistos istorijos. *Žydrasis angelas,* nufilmuotas sykiu dviem, kažkuo skirtingomis, versijomis anglų ir vokiečių kalbomis, rodo, kad režisierius vis dar dirba ekspresionistine maniera. Jis sukuria niūrų, sunkų stilių, norėdamas akcentuoti galingą Emilio Janningso vaidybą. Aktorius vaidina Imanuelį Ratą, gerbiamą mokyklos mokytoją, pavergtą Lolos iš klubo „Žydrasis angelas“ žavesio.

Ši nuopuolio, „ritimosi žemyn“, istorija paimta iš Heinricho Manno romano. Ratas virsta juokdariu, veikiančiu kaip vienas iš kelių ironiškų pasmerktojo herojaus antrininkų. Sternbergas filme sistemingai, geometriškai, be gailesčio akcentuoja vertikalius santykius: Ratas į Lolą visada žiūri iš apačios (kai, pvz., ji meta jam ant galvos savo apatinius baltinius), išskyrus tada, kai, pasityčiojant iš aukštos mokytojo padėties, jį parodoje išstato piktas teatro direktorius.

Lola – klasikinis pavyzdys lemtingos moters, kuri suvilioja vyrus, o paskui, kai jie nusibosta, eina toliau ir mėgaujasi elgdamasi su jais kaip su vergais. Vis dėlto kažkuriuo metu jos santykiuose su Ratu yra švelnumo ir ištikimybės. Kai ji dainuoja žinomą dainą „Falling in Love Again“, mes beveik suvokiame jos pasyvų savo betikslio likimo pripažinimą („Aš niekuo nekalta“). **AM**

Prancūzija (Corinth), 60 min., nespalvotas

Prancūzų kalba

Režisierius Luis Buñuel

Prodiuseris Le Vicomte de Noailles

Operatorius Albert Duverger

Scenarijaus autoriai Luis Buñuel, Salvador Dalí

Kompozitorius Georges van Parys

Vaidina Gaston Modot, Lya Lys, Caridad de Laberdesque, Max Ernst, Joseph Llorens Artigas, Lionel Salem, Germaine Noizet, Durchange, Ibanez

AUKSO AMŽIUS (1930)
L'ÂGE D'OR

1928 m. Paryžiuje du ispanai – 28-erių Luisas Buñuelis ir 24-erių Salvadoras Dalí – sukūrė iš tiesų siurrealistinį trumpametražį filmą *Andalūzijos šuo*. Per dvi savaites nufilmuota juosta šokiravo, gąsdino ir žavėjo inteligentiją. Jos dėka režisieriai gavo pinigų meniniam filmui kurti. Dalí projekte nebedalyvavo (nors jo vardas liko titruose), taigi filmas *Aukso amžius* – Buñuelio nuopelnas. Pats režisierius sako: „Juostos substanciją formuoja seksualinis instinktas ir mirties nuojauta. Tai romantinis kinas, sukurtas su visu siurrealizmo beprotiškumu."

Aukso amžių paveikė siurrealistinė filmo idėja – beprotiška meilė, ir sykiu jame yra šis tas, kas neigia siurrealizmo principus, t. y. epizodinis įvykių nuoseklumas. Juosta prasideda dokumentiniu siužetu apie skorpionų gyvenimą (1912 m. realiai egzistavęs filmas, kurį Buñuelis papildė moksliniais komentarais). Alkanų galvažudžių gauja išlenda iš savo lūšnos tuo metu, kai paplūdimyje keturi vyskupai atlieka keistus ritualus. Ritualo dalyviai pamažu virsta skeletais. Garbingi žmonės valtimis atplaukia pagerbti vyskupų atminimą, tačiau ceremoniją pertraukia geidulingos moters ir vyro aimanos. Vyras areštuojamas ir velkamas per gatves. Toliau įvykiai rutuliojasi moters namuose ir viloje vykstančiame pobūvyje, kur meilės nuotykiai atsinaujina ir vėl nutrūksta. Siurrealistinio siautulio scenos pereina į finalą, kai de Sade'o pasekėjai palieka orgijas, vykstančias Šato de Selini. Jų lyderis labai panašus į Jėzų.

Nenuostabu, kad juosta sukėlė protestą ir polemiką tarp siurrealistų ir teisinių organizacijų. Patriotų lyga ir antižydiška asociacija organizavo demonstracijas, kurios privedė prie teatro žlugimo, policijos draudimo toliau rodyti filmą ir aršių politikų bei kritikų ginčų. Įsidėmėtina, kaip daugiareikšmiškai apie filmą ir jo kūrėją atsiliepė Henry Milleris: „Arba jūs esate civilizuotos žmonijos liekana, arba esate išdidus ir savimyla, kaip Buñuelis. O jeigu esate išdidus ir savimyla, vadinasi, jūs anarchistas ir mėtote bombas."

Sekdamas siurrealizmo dogma („nekurti meno"), Buñuelis iš talentingo operatoriaus Alberto Duvergerio reikalavo paprasto vaizdelio su paprastu apšvietimu. Jis nepanoro, kad muziką filmui kurtų Stravinskis, bet pats suplakė padaužišką kokteilį iš nešvankių temų, romantinių simfonijų (Wagnerio, Schuberto ir Debussy) bei raižaus gimtosios Calandos apeiginių būgnų dundesio.

Aukso amžius paliko pačius įsimintiniausius kinematografo personažus: mumifikuotus vyskupus, nupiepusį mirštantį dailininką banditą Maksą Ernstą, karvę elegantiškos buržuazinės vilos lovoje, Lia Li, žindančią statulos kojos pirštus, maniakišką Gastono Modo veidą, džiūgaujančių išsekusių ištvirkėlių lydimą Jėzų ant pakeliamo pilies tilto. Šis filmas egzistuoja už laiko ribų, jis taip pat jaudins bei šokiruos ir XXI a., ir vėliau. **DRob**

SSRS (VUFKU), 75 min., nebylusis, nespalvotas

Režisierius Aleksandr Dovženko

Scenarijaus autorius Aleksandr Dovženko

Operatorius Danil Demuckij

Kompozitorius Lev Revuckij (restauruota versija)

Vaidina Stepan Škurat, Semen Sviaščenko, Julija Solnceva, Jelena Maksimova, Nikolaj Nademskij, I. Franko, Archip, Piotr Masocha, V. Michailov, Pavel Petrik, P. Umanec, J. Bondina, L. Liašenko, M. Macuca, N. Michailov

ŽEMĖ (1930)
ZEMLIA

Aleksandro Dovženkos *Žemė* – tikriausiai didžiausias kone įspūdingiausio sovietinio nebyliojo kino pasiekimas. Skirtingai nuo savo amžininkų Marco Chagallo ir Sholomo Aleichemo, modernistas Dovženko įkvėpimo sėmėsi iš liaudies kūrybos. Jo odė, skirta kolektyvizacijos pradžiai Ukrainoje, yra vaizdų be ryšio šėlsmas: siūbuojantys kviečių laukai, nokstantys vaisiai ir išgąsdinti arkliai. Valstiečiai džiugiai sveikina atvažiuojantį traktorių ir įsivaizduoja savo naująjį gyvenimą, o išlikę buožės rengiasi nužudyti liaudies įkvėpėją – jauną kaimo partijos komiteto vadovą. Tačiau jo mirtis dar labiau sustiprina kaimo gyventojų sprendimą. Stulbinančiame finale, kai nužudytasis susijungia su žeme, kurią taip mylėjo, Dovženko suveda gimimo, mirties, derliaus pjūties, progreso ir solidarumo temas,.

Nė viena apžvalga negali visavertiškai perteikti išskirtinio filmo jutimiškumo – ne itin sovietinių cenzorių vertinamos savybės. Tarp epizodų, išbrauktų iš ankstesnių juostos versijų, yra vienas, kuriame susivienijimo ženklan valstiečiai šlapinasi ant traktoriaus radiatoriaus, ir kadras, kur vyrai įgauna jėgų, pakišę rankas po savo moterų marškiniais. Jei ieškote Andrejaus Tarkovskio kino meno ištakų, būtinai pradėkite nuo *Žemės*. **RP**

MAŽASIS CEZARIS (1930)
LITTLE CAESAR

Žanrą galima panaudoti ir praeities akimirkoms interpretuoti. Taip ir Mervyno LeRoy'aus *Mažasis Cezaris* padėjo išsiskirti gangsterinio filmo žanrui, be to, nufilmuotas Depresijos metu jis tapo visuomenės materialinės padėties simboliu. Filme atsispindi visuotinė sėkmės siekimo paranoja ekonominio nuopuolio sąlygomis. *Mažasis Cezaris* pradėjo garsinio kino epochą. Juostos tema pagrįsta socialinio pavaldumo reikalavimais, paplitusiais 4-ojo deš. pr., o tai reiškia, kad LeRoy'aus ekrano klasika yra gerokai daugiau, nei jos dalių suma.

Cezaris Bandelo (Edwardas G.Robinsonas), pravarde Riko, smulkus vagišius, dirba drauge su partneriu Džo (Douglas Fairbanks'as jaunesnysis). Jie suvokia visą savo ateities beviltiškumą ir persikelia į patį Čikagos centrą, kur Džo tampa konferansjė ir įsimyli šokėją Olgą (Glenda Farrell). Riko, priešingai, mėgaujasi gyvenimu. Jis tampa negailestingu psichopatu, patenka į dideles muštynes ir, gavęs kulką į pilvą, miršta.

Žiūrovams žmogžudys Riko, be jokios abejonės, buvo to meto visuomenės padėties atbalsis. Siužetas apribotas meninio kino struktūros rėmų, tačiau cenzūra jo nesudrumstė: Mažasis Cezaris demonstruoja ironišką požiūrį į laisvą verslininkystę, privestą iki absurdo. Dabar, kai filmas suvokiamas per senos istorijos apie nesąžiningai uždirbtas pajamas prizmę, jis tiksliai atgamina rezultatą – griūtį Volstrite, sukeltą silpnos kontrolės, masinės spekuliacijos ir visuotinės isterijos, kai mažuma lobo daugumos sąskaita.

Riko varomoji jėga yra tikslas „atsiriekti kuo didesnę pyrago porciją", jis trokšta pripažinimo ir ieško kelio į sėkmę visiškai abejingame pasaulyje. Grasindamas prastuoliams ir skurdindamas visuomenę, kurią nori kontroliuoti, Riko nugalimas šio jėgos kulto. **GC-Q**

JAV (First National), 79 min., nespalvotas
Režisierius Mervyn LeRoy
Prodiuseriai Hal B. Wallis, Darryl F. Zanuck
Scenarijaus autoriai Francis Edward Faragoh, Robert N. Lee (pagal W. R. Burnetto romaną)
Operatorius Tony Gaudio
Kompozitorius Erno Rapee
Vaidina Edward G. Robinson, Douglas Fairbanks jaunesn., Glenda Farrell, William Collier jaunesn., Sidney Blackmer, Ralph Ince, Thomas E. Jackson, Stanley Fields, Maurice Black, George E. Stone, Armand Kaliz, Nicholas Bela
„Oskaro" nominacija: Francis Edward Faragoh, Robert N. Lee (scenarijus)

VAKARŲ FRONTE NIEKO NAUJO (1930)
ALL QUIET ON THE WESTERN FRONT

Šis klasikinis antikarinis filmas, nepraradęs aktualumo iki šiol (atkurtas 1998 m.), sukurtas pagal Ericho Maria'os Remarque'o romaną, tapo kino meno gaire. To pasiekta realistiškai pavaizdavus Pirmojo pasaulinio karo tragediją: daug įtakos turėjo pasitelkti technikos išradimai, batalinių scenų vaizdingumas ir numatomas fanatiško nacionalizmo bei militarizmo pasmerkimas. 21-erių metų Lew Ayres, puikiai ir įtikinamai suvaidinęs svajojantį vykti į karą moksleivį, kurio iliuziją sugriauna karo beprasmiškumas ir baisumai, tapo pasaulinio masto žvaigžde. Finalinis kadras – artimas planas jo rankos, kuri siekia drugelio, virpa nuo kiekvienos šautuvų papliūpos, ir tyliai krinta, palytėta mirties. Tai tikrai griebiantis už širdies vaizdas.

Vakarų fronte nieko naujo – trečioji juosta, apdovanota Amerikos kino akademijos premija už geriausią filmą, o karo veteranas Lewis Milestone gavo savo antrąjį „Oskarą" už režisūrą. Įdomiausia, kad vokiečių cenzoriai, nepaisydami aršių fašistų protestų, filmą praleido. Likimo ironija – Ayers'o karjerą sužlugdė viešas pasmerkimas, nes aktorius atsisakė dalyvauti Antrajame pasauliniame kare; nebuvo atsižvelgta į tai, kad gydytojo tanyba didvyriškesnė už kovotojo. 1979 m. televizijai perdirbtas filmas buvo neblogas, tačiau toli gražu ne toks puikus, kaip originalas. **AE**

JAV (Universal Pictures), 131 min., nespalvotas

Anglų ir prancūzų kalbomis

Režisierius Lewis Milestone

Prodiuseris Carl Laemmle jaunesn.

Scenarijaus autoriai Erich Maria Remarque, Maxwell Anderson

Operatoriai Arthur Edeson, Karl Freund

Kompozitoriai David Broekman, Sam Perry, Heinz Roemheld

Vaidina Louis Wolheim, Lew Ayres, John Wray, Arnold Lucy, Ben Alexander, Scott Kolk, Owen Davis jaunesn., Walter Rogers, William Bakewell, Russell Gleason, Richard Alexander, Harold Goodwin, Slim Summerville, G. Pat Collins, Beryl Mercer

„Oskaras": Carl Laemmle jaunesnysis (geriausias filmas), Lewis Milestone (režisierius)

„Oskaro" nominacija: George Abbott, Maxwell Anderson, Del Andrews (scenarijus), Arthur Edeson (operatorius)

LAISVĘ MUMS! (1931)
À NOUS LA LIBERTÉ

Du bendrininkai, Lui (Raymondas Cordy) ir Emilis (Henris Marchandas), sumano pabėgti iš kalėjimo. Emilį sugauna, o Lui pasprunka į laisvę ir konvejerinės gamybos principu stato imperiją. Tuo metu Emilį išleidžia pirma laiko, ir jis atvyksta į Lui fabriką. Ten jis įsimyli sekretorę Žaną (Rolla France) ir kreipiasi į bičiulį pagalbos. Pagal atpildo taisykles, Lui grasinama atskleisti jo tikrąjį, pabėgusio kriminalinio nusikaltėlio veidą, ir abu priversti tapti visada laisvais gatvės valkatomis.

Skirtingai nuo Charles'o Chaplino filmo *Naujieji laikai,* kurį kino kompanija „Tobis", filmavusi *Laisvę mums!*, padavė į teismą už plagijavimą, Rene Clairo juosta parodo industrinės visuomenės siautėjimą. Ji prasideda nuo konvejerio ir baigiasi mechanizuota gamykla – čia apskritai nėra baimių, kurios neretai asocijuojasi su modernizacija. Tai situacijų komedija, kurioje į pirmą planą iškeliamos žmogiškosios vertybės.

Keista, tačiau didelė *Laisvė mums!* humoro dalis išauga iš tikslaus ekrano erdvės valdymo ir įvykių nuoseklumo. Iš pradžių lūžta konvejeris. Paskui darbininkas pamiršta, kad jam reikia stovėti, pertraukia kitą darbininką, pyksta ant viršininko ir kt. Tokiame metode nėra vietos dialogams – jis perimtas iš nebyliojo kino kaip tarpinis etapas pereinant prie garsinių filmų. **GC-Q**

Prancūzija (Sonores Tobis), 104 min., nespalvotas

Prancūzų kalba

Režisierius René Clair

Prodiuseris Frank Clifford

Scenarijaus autorius René Clair

Operatorius Georg Périnal

Kompozitorius George Auric

Vaidina Raymond Cordy, Henri Marchand, Paul Ollivier, André Michaud, Rolla France, Germaine Aussey, Léon Lorin, William Burke, Vincent Hyspa, Jacques Shelly

MILIJONAS (1931)
LE MILLION

Filmo veiksmas prasideda ant vieno Paryžiaus stogų. Du meilužiai flirtuoja, vėliau kiekvienas pasuka į savo namus, o kamera slydinėja palei horizontą, filmuodama dirbtinę perspektyvą, maketus ir blausius paveikslus. Tokie sudėtingi epizodai demonstruoja gana gilų kinematografinio stiliaus lygį ir kartu įrodo, kad Clairo juosta – toli gražu ne blogiausia muzikinė komedija.

Vargšas dailininkas, vardu Mišelis (René Lefèvre), iki kaklo paskęsta skolose. Sužadėtuvės su atviraširde Beatriče (Annabella) netrukdo jam užmiršti sužadėtinę ir merginti pasileidėlę Vandą (Vanda Greville), visiškai pasikliaujant draugu Prosperu (Louis Allibert). Gangsterį dėdulę Tiuli (Paul Ollivier) gaudo policija, jis papuola pas Beatričę. Supykusi ant Mišelio, ji atiduoda banditui seną sužadėtinio švarką. Vėliau Mišelis ir Prosperas sužino, kad jų pirktas bilietas išlošė milijoną, tačiau jis paliktas švarke, kurį Beatričė atidavė dėdulei Tiuli. Šis, savo ruožtu, užstato laimingąjį popierėlį tenorui Sopraneliui (Constantin Siroesco), besirengiančiam išvykti į Ameriką. Taip prasideda nuotykių komedijos *Milijonas* veiksmas. Painiavos, nesusipratimai, persirenginėjimai, nesėkmės, susitaikymai ir muzikiniai numeriai – ir viskas tam, kad Mišelis ir Beatričė vėl būtų kartu, o loterijos bilietas sugrįžtų pas teisėtą savininką.

Įsidėmėtiniausia šiame filme – garso ir vaizdo sinchronizacija. Kai prireikia derinti kamerą, žiūrovams siūlomi paaiškinamieji dialogai, trumpos replikos atrodo taip, tarsi filmo herojai tarpusavyje šnibždėtųsi. Kad tarpai tarp kalbos įrašymo nekristų į akis, epizodai sujungiami vienas su kitu bendra muzikine tema. Juosta *Milijonas* ne tik judresnė ir dinamiškesnė už daugumą ankstyvųjų garsinių filmų, bet ir gerokai patrauklesnė už daugelį po jos išėjusių į ekranus. Tai pirmiausia Clairo miklumo nuopelnas, tačiau nereikia pamiršti ir uolių aktorių, įgyvendinusių visas scenaristo ir režisieriaus fantazijas, vaidmens. **GC-Q**

Prancūzija (Sonores Tobis), 89 min., nespalvotas

Prancūzų kalba

Režisierius René Clair

Scenarijaus autorius René Clair (pagal Georges Berr ir Marcel Guillemaud pjesę)

Operatoriai Georges Périnal, Georges Raulet

Kompozitoriai Armand Bernard, Philippe Parès, Georges Van Parys

Vaidina Jean-Louis Allibert, Annabella, Raymond Cordy, Vanda Gréville, René Lefèvre, Paul Ollivier, Constantin Siroesco, Odette Talazac

TABU (1931)
TABU

Tabu – paskutinė Murnau, galimas dalykas, garsiausio nebyliojo kino režisieriaus, juosta. Jis neišgyveno iki garsinio kino atsiradimo. Užbaigęs muzikinio akompanimento darbus savo paskutiniam šedevrui ir likus savaitei iki filmo premjeros Niujorke, Murnau žuvo automobilio avarijoje. Kuriant filmą dalyvavo garsus dokumentalistas Robertas J. Flaherty, kurio pavardė teisėtai nurodyta juostos autorių sąraše. *Tabu* Pietų pajūriuose, vaidinant neprofesionaliems aktoriams, 1929 m. nufilmavo puikus operatorius Floydas Crosby'is. Be abejonės, filme dominuoja vokiškas Murnau romantizmas, ypač tai atsispindi herojiškose salos gyventojų pozose ir lemtingose kompozicijų įstrižainėse. Kaip žinoma, Flaherty galiausiai paliko projektą, nes Murnau, kurio rankose buvo visa finansinė kontrolė, negalėjo susitaikyti su būtinybe dalintis su kuo nors savo režisūrine šlove. Nelaimė, tai nesutrukdė daugumai kritikų suabejoti lygiateisiu Flaherty dalyvavimu darant filmą.

Didžiulis Murnau meniškumas buvo jo sugebėjimas atvaizduoti tiek studijinį meniškumą (tokios gigantiškos juostos, kaip *Paskutinis žmogus* 1924, *Faustas,* 1926, *Saulėtekis,* 1927), tiek dokumentinį natūralizmą (*Deganti žemė* (1922), *Nosferatu* (1922) ir *Tabu*). Toks daugiapusiškumas yra jungianti grandis tarp darbų, sukurtų Vokietijoje ir Amerikoje. Juosta *Tabu*, nufilmuota realioje aplinkoje, kurios, tiesą sakant, nepavadinsi nei vokiška, nei amerikietiška, demonstruoja režisieriaus talento ribas. Paprastas siužetas (filmą sudaro dvi dalys, pavadintos „Rojus" ir „Prarastas rojus") pasakoja erotinę meilės istoriją jaunos moters, kuriai seksas virsta tabu, kai šventikas, vienas baisiausių Murnau sukurtų mirties pranašų, pasirenka ją būti neseniai mirusios šventosios mergelės pakaitalu. Papildomas motyvas yra griaunamasis civilizacijos, ir ypač pinigų, poveikis tyram salos gyventojų hedonizmui. Murnau sumanė juostą, skrisdamas iš Holivudo studijos, tačiau 1931 m. studija „Paramount" atsisakė išleisti filmą. Nepaisant to, kad *Tabu* etnografinis idealizmas šiandien atrodo pasenęs, filmą tiesiog būtina pamatyti dėl kvapą gniaužiančio grožio ir meniško atlikimo. Subtili tragiška pabaiga, kurios muzikinė ir ritminė pusės sumanytos kaip pamažu tolstantis diminuendo, yra viena iš nebyliojo kino kulminacijų. **JRos**

JAV (Murnau-Flaherty, Paramount), 84 min., nebylusis, nespalvotas

Režisierius F. W. Murnau

Prodiuseris F. W. Murnau

Scenarijaus autoriai Robert J. Flaherty, F. W. Murnau

Operatorius Floyd Crosby

Kompozitoriai Hugo Riesenfeld, W. Franke Harling, Milan Roder, Chopin, Smetana

Vaidina Reri, Matahi, Hitu, Jean, Jules, Ah Kong, Anne Chevalier

„Oskaras": Floyd Crosby (operatorius)

JAV (Universal), 75 min, nespalvotas

Anglų ir vengrų kalbomis

Režisierius Tod Browning

Prodiuseriai E. M. Asher, Tod Browning, Carl Laemmle jaunesn.

Scenarijaus autoriai Garrett Fort (pagal John L. Balderston ir Hamilton Deane pjesę)

Operatorius Karl Freund

Kompozitoriai Schubert, Tchaikovsky, Wagner

Vaidina Bela Lugosi, Helen Chandler, David Manners, Dwight Frye, Edward Van Sloan, Herbert Bunston, Frances Dade, Joan Standing, Charles K. Gerrard, Tod Browning, Michael Visaroff

DRAKULA (1931)
DRACULA

Nors 1897 m. parašytą Bramo Stokerio romaną apie vampyrus Murnau ekranizavo 1922 m. (*Nosferatu, siaubo simfonija*), o režisieriaus Todo Browningo nebyliajame filme *Londonas po vidurnakčio* Lonas Chaney'us suvaidino fiktyvų vampyrą, tikroji siaubo filmų žanro ir populiariausios šio žanro atšakos – filmų apie vampyrus – pradžia buvo būtent šis garsinis filmas, baigtas 1930 m. pabaigoje, o išleistas 1931 m. šv. Valentino dieną.

Operatoriaus Karlo Freundo kūryba rėmėsi vokiečių ekspresionistiniu šešėlių teatru, o Browningas buvo karnavalo meistras, amerikietiško grotesko karalius, taigi, filmas tapo jųdviejų gebėjimų demonstracijos sinteze. Kaip ir kiti amerikietiški siaubo filmų šedevrai (*Katė ir kanarėlė* bei *Šikšnosparnis*), Drakula į ekranus ateina ne iš gotiškojo romano klasikos puslapių, o tiesiai iš scenos: scenarijus pagrįstas dviem teatrinėmis romano interpretacijomis, pastatytomis Hamiltono Deane'o ir Johno L. Balderstono. Ryškiausia naujo žanro žvaigžde tapo Bela Lugosis – jis vaidino Drakulą Brodvėjuje ir galų gale nusifilmavo juostoje (mylimiausias Browningo aktorius Lonas Chaney'as mirė per anksti). Galimas dalykas, kad būtent dėl Chaney'o mirties filme trūko kibirkštėlės – jo filme ne taip stipriai juntamas įkvėpimas, kaip ispanų filmo versijoje, sukurtoje Joho Melfordo tuo pat metu ir netgi su tokiomis pačiomis dekoracijomis. Tačiau Melfordo juostai trūksta galingo paties Drakulos paveikslo, o anglų kalbos versijoje scenarijus gerokai sutrumpėjo, atsikratęs 20 min. balasto.

Nepaisant kinematografinės technikos senamadiškumo ir scenarijaus spaudimo, kur kone visas veiksmas vyksta kambario centre, Browningo juosta išsaugojo didelę tamsios jėgos dalį, atskleidusi (tikrąja žodžio prasme, plonais spinduliais, nukreiptais tiesiai blogiui į akis) Lugosio žvaigždės valandą. Kiekvienas jo vengrišku akcentu ištartas žodis skamba grėsmingai: „Nekties voikai, išgyrskite manje" arba „Aš nėkada niageriu vino!" Filmas prasideda iškilmingai – grojama ištrauka iš „Gulbių ežero". Išklibusi karieta veža mus kartu su nekilnojamojo turto agentu Renfildu (Dwight Frye) į voratinkliais apkibusią, parazitų apniktą pilį. Drakula plačiai žengia pro voratinklio užuolaidą, jį varo nepakeliamas kraujo troškimas – jo svečias pjaustė duoną ir susižeidė pirštą, ant neatsargaus svečio iš kaži kur dar nukrinta trys besielės kraugerės nuotakos.

Kai siužetas pereina į grėsmingą kelionę jūra (visoje juostoje jis užima tik kelis fragmentus) ir grafas įsikuria Londone, Lugosis nuščiūva. Estafetę užtikrintai perima Edwardas Van Sloanas, vaidinantis vampyrų medžiotoją, profesorių Abrahamą van Helsingą, ir trapi, žavi Helen Chandler, atliekanti nukraujavusios, pusiau vampyre tapusios Minos vaidmenį. Frye puikiai suvaidina net ir tą sceną, kai jo personažas Renfildas paverčiamas muses ėdančiu, kikenančiu maniaku. Drakulos pilis su penkių sąvarų gotikiniais langais yra svariausias filmo dailininko pasiekimas, bet londonietiškas Drakulos būstas stulbina įspūdingais laiptais ir požemiais. Filmo pabaigoje Browningas netenka išraiškingumo ir jėgos: gana glebioje kulminacijoje, kur grafo įveikimas atrodo pernelyg paprastas, persmeigto Drakulos mirtis perteikiama jo atodūsiu už kadro. **KN**

DRACULA

The BLOODY TERROR of TRANSYLVANIA

as the 'Count' BELA LUGOSI

HELEN CHANDLER

Directed by TOD BROWNING

From a novel by ABRAHAM STOKER

FRANKENŠTEINAS (1931)
FRANKENSTEIN

Tai, ko gero, pats svarbiausias iš visų kada nors sukurtų siaubo filmų. James Whale iš gremėzdiško Mary Shelley romano paėmė klaidą padariusio mokslininko ir jo kenčiančio, vaikiškai naivaus, atstumto monstro istoriją. Colinas Clive, vaidinantis neurotišką Frankenšteiną, ir Dwightas Frye – jo asistentą, kuprotą neūžaugą, yra įspūdingi. O Williamui Henry Prattui (Pabaisa), 42 metų anglui, kadaise atsisakiusiam privilegijuoto išsilavinimo ir palikusiam šalį bei dirbusiam iš pradžių vairuotoju Kanadoje, vėliau epizodiniu aktoriumi Valstijose, šis filmas buvo lūžis jo karjeroje.

Kino kompanijos „Universal" makiažo genijus Jackas Pierse'as padarė monstrui viršugalvį, kaklo antdėklus, sunkius vokus ir prailgintas, randuotas rankas, o Whale aprengė jį apskarusiais rūbais ir apavė keverziškais asfalto klojėjų batais. Bet būtent Prattas maurojančią baidyklę pavertė liūdinčiu, keliančiu gailestį personažu, darančiu blogį tik atsitiktinai (kai skandina mergaitę), arba dėl teisingumo (kai karia neūžaugą, kankinusį jį ugnimi). Filmo titruose aktorius, vaidinantis Pabaisą, nenurodytas, ir tik pabaigoje žiūrovams pranešama, kad žmogus, gąsdinęs ir jaudinęs žiūrovus, yra Borisas Karloffas (pseudonimu Prattas).

Frankenšteine dėmesį patraukia kai kurie pagaunantys epizodai: „sukūrimo" scena su žaibais, besišvaistančiais aplink bokštą, pirmasis Pabaisos pasirodymas (jis stovi nugara į mus ir atgręžia galvą, parodydamas veidą, prie kurio bemat priartinama kamera); širdį draskantis epizodas su maža skęstančia mergaite; grubus herojės užpuolimas jos buduare vestuvių dieną (viena iš nedaugelio scenų, paimtų iš knygos); valstiečiai, su degančiais deglais rankose persekiojantys Pabaisą ligi pat seno malūno, kur kūrėjas ir jo kūrinys susieina draugėn tragiškame finale. Siaubo žanro ciklas pereina visą gamą įvertinimų – tobulumas, pastišas, parodija, tačiau galiausiai *Frankenšteinas*, kaip ir seniau, tebedaro įspūdį ir išlieka kertiniu viso žanro akmeniu. **KN**

JAV (Universal), 71 min., nespalvotas

Režisierius James Whale

Prodiuseris E. M. Asher, Carl Laemmle jaunesn.

Scenarijaus autoriai John L. Balderston, Francis Edward Faragoh, Garrett Fort (pagal Peggy Webling pjesę ir Mary Shelley romaną)

Operatoriai Arthur Edeson, Paul Ivano

Kompozitorius Bernhard Kaun

Vaidina Colin Clive, Mae Clarke, John Boles, Boris Karloff, Edward Van Sloan, Frederick Kerr, Dwight Frye, Lionel Belmore, Marilyn Harris

DIDMIESČIO ŽIBURIAI (1931)
CITY LIGHTS

Visiškai tikras, kad kalba tik sugadins kinematografo grožį, žymiausias mimikos žanro atstovas Charles Chaplinas priešiškai žiūrėjo į garso technologijų atsiradimą. Demonstratyviai nebyli juosta *Didmiesčio žiburiai*, pristatyta 1931 m. kaip „romantinė pantomimos komedija", tapo triumfu visais atžvilgiais: širdį draskantis filmo melodramiškumas ir linksmumas atsilaikė prieš publikos garsinio kino troškimą. Ir vis dėlto vėliau, baigęs filmuoti, Chaplinas papildė juostą garsiniais efektais, parašė ir atliko savo garsinį akompanimentą.

Mažasis Valkata, susižavėjęs akla gėlių pardavėja (nuostabioji Virginia Cherrill), išgelbėja nuo savižudybės ekscentrišką milijonierių. Valkata švelniai sukasi apie merginą, ir tvirtas sprendimas grąžinti jai regėjimą verčia jį imtis įvairiausių darbų. Vyrukui viskas krinta iš rankų, pavyzdžiui, „jau nulemtose" bokso varžybose. Lygiagrečiai jo santykiuose su neprognozuojamu magnatu rutuliojasi beprotiškų situacijų grandinė. Kaip visuomet esti nebyliuose Chaplino filmuose, choreografai subtiliai pasidarbavo prie komiškos pietų scenos ir nepasisekusio teismo proceso epizodo. Puikiai sukurtas veiksmas, nepriekaištingai balansuojantis tarp juoko ir išraiškingo patoso, vainikuojamas iki sielos gelmių jaudinančiu finalu. Iš tiesų genialus ir įsimintinas filmas. **AE**

JAV (Charles Chaplin), 87 min., nebylusis, nespalvotas

Režisierius Charles Chaplin

Prodiuseris Charles Chaplin

Scenarijaus autorius Charles Chaplin

Opreratoriai Gordon Pollock, Roland Totheroh, Mark Marklatt

Kompozitoriai Charles Chaplin, José Padilla

Vaidina Virginia Cherrill, Florence Lee, Harry Myers, Al Ernest Garcia, Hank Mann, Charles Chaplin

VISUOMENĖS PRIEŠAS (1931)
THE PUBLIC ENEMY

Williamo Wellmano melodraminė gangsterio Tomo Pauerso (James Cagney) pakilimo ir nuopuolio kronika – žymiausias iš pirmųjų 4-tojo deš. gangsterių filmų. Kartais gana simpatiški nusikaltėlių personažai, kurie, siekdami amerikietiškos svajonės įsikūnijimo, pažeidžia įstatymus ir moka už tai svetimų gyvenimų kaina, paakino Holivudo gamybinio kodo administracijos valdybą kontroliuoti Holivudo kino produkcijos moralinių vertybių tvirtumą. Pauersas išaugo Čikagos landynėse, ankstyvo amžiaus susidėjo su nusikaltėlių pasauliu, jaunas būdamas dalyvavo ginkluotame banko apiplėšime ir policininko nužudyme. Vėliau jis vertėsi kontrabanda ir pirmą kartą užsidirbo tikrų pinigų. Brolis ir motina pabandė įtikinti jį pasitraukti, tačiau Tomo padėtis gaujoje kilo. Ir tik sunkiai sužeistas kovoje su konkurentais, jis sutinka grįžti į šeimą. Tomą pagrobia iš ligoninės ir nužudo, o kūną numeta ant jo namų slenksčio.

Supaprastintas, moralizuojantis *Visuomenės priešo* siužetas beviltiškai paseno. Ir vis dėlto Cagney atrodo įtikinantis ir patrauklus – Pauersas valdo ekraną kiekvienoje scenoje ir nustato visų būsimų gangsterių filmų etaloną, įskaitant ir *Krikštatėvį*. Wellmanas režisavo filmą, kreipdamas dėmesį į žiūrovų suvokimą, ir sukūrė įsimintinas scenas, pavyzdžiui, kur Pauersas, netikėtai pagautas pykčio priepuolio, išspaudžia greipfrutą į savo merginos Kiti veidą. **RBP**

JAV (Warner Bros), 83 min., nespalvotas

Režisierius William A. Wellman

Prodiuseris Darryl F. Zanuck

Scenarijaus autoriai Harvey F. Thew (pagal John Bright ir Kubec Glasmon apysaką)

Operatorius Devereaux Jennings

Kompozitorius David Mendoza

Vaidina James Cagney, Edward Woods, Jean Harlow, Joan Blondell, Beryl Mercer, Donald Cook, Mae Clarke, Mia Marvin, Leslie Fenton, Robert Emmett O'Connor, Murray Kinnell, Snitz Edwards, Rita Flynn, Frank Coghlan jaunesn., Frankle Darro

„Oskaro" nominacija: John Bright, Kubec Glasmon (scenarijus)

Vokietija (Nero-Film AG), 117 min., nespalvotas

Režisierius Fritz Lang

Prodiuseris Seymour Nrbenzal

Scenarijaus autoriai Egon Jacobson, Fritz Lang

Operatorius Fritz Arno Wagner

Kompozitorius E. H. Grieg

Vaidina Peter Lorre, Ellen Widmann, Inge Landgut, Otto Wernicke, Theodor Loos, Gustaf Gründgens, Friedrich Gnaß, Fritz Odemar, Paul Kemp, Theo Lingen, Rudolf Blümner, Georg John, Franz Stein, Ernst Stahl-Nachbaur, Gerhard Bienert

M – MÖRDER – ŽUDIKAS (1931)
M

4-ojo deš. pr. genialusis MGM prodiuseris Irvingas Thalbergas parodė savo kino kompanijos rašytojams ir režisieriams Fritzo Lango trilerį, pavadintą *M*. Žinoma, Thalbergas pripažino, jei kas nors pasiūlytų kino kompanijai sukurti filmą apie serijinį vaikų žudiką, kuris pats pasirodo esantis tragiška auka ir kaltina visus visuomenės sluoksnius korupcija, būdamas psichopatas, jis greitai netektų savo vietos.

Holivude įgarsinti filmai buvo miuziklai ir saloniniai pastatymai, o Europos kino gamintojai pamatė, kokios galimybės atsiveria trileriams ir psichologiniams efektams kurti. Galimas dalykas, įkvėptas Alfredo Hitchcocko nebyliojo filmo *Gyventojas* (1927) ir jo pirmosios garsinės juostos *Šantažas* (1929), F. Langas, kurio karjera nebyliajame kine baigėsi *Metropoliu* (1927) ir *Moterimi Mėnulyje* (1929), nusprendė atstatyti savo meistro reputaciją. *M* pasakojimo forma neįprasta – filmas yra greitai viena kitą keičiančių scenų (kurias dažnai lydi naujas metodas – balsas už kadro) serija, ir tai sustiprina vaizduojamą siaubą vokiečių miestelyje. Neramumų priežastis buvo Francas Bekeris (Peter Lorre). Kaskart, artindamasis prie vaikų, kuriuos ketindavo nužudyti (ir, kaip duodama suprasti, išprievartauti), jis nuobodžiai švilpaudavo motyvą iš Edvardo Griego *Kalnų karaliaus urvų*. Jo piktadarystės perteikiamos išraiškingais būdais, tokiais kaip pamestas oro balionėlis, sklandantis virš telefono laidų, arba užmirštas sviedinys. Žymėdami simboliškumus, kurie ir šiandien šmėsteli filmuose apie serijinius žudikus, scenarijaus autoriai pasakojimą apie maniako gyvenimą pertraukia nusikaltimų tyrimu policijoje. Čia daug dėmesio skiriama šalutiniams klausimams: žmogžudysčių nušvietimas spaudoje; savateismis aktas, įvykdytas, kai vaikai nekalto žmogaus teiraujasi laiko, o jį bemat apsupa įniršusi žmonių minia; ir politikų spaudimas, kuris tvarkos sergėtojus ne tiek įkvepia, kiek jiems trukdo. Su cinizmo atspalviu parodoma, kaip ieškodama žudiko policija persekioja visą nusikalstamą veiklą, priversdama netgi šešėlinę profesionalių sukčių draugiją eiti žmogžudžio pėdsakais.

Filmo finalas įspūdingas – Bekeris patenka į teismą, kur savo gynybai pateikia nelauktai jaudinančius argumentus: nusikaltėlis kalba apie tai, kad jo kaltintojai vykdė nusikaltimus savo valia, o jis pats buvo paprasčiausiai priverstas juos daryti. Filme parodytas ir tradicinis policijos bei nusikaltėlių policijos inspektoriaus Karlo Lomano, pravarde Storulis (Otto Wernicke) ir kriminalinio barono juodomis pirštinėmis, vardu Šrankeris (Gustafas Gründgens), konkuravimas. Vis dėlto garsiausiai šiame filme skamba balsas nevilties kupino, įžvalgaus, žvėrį primenančio žudiko, priverčiančio tuos, kurie jį kaltina (ir mus visus), pažvelgti į savo vidų ir paieškoti ten psichozės, nenusileidžiančios jo paties psichozei, užuomazgų. Režisierius kūrybiškai akcentuoja dėmesį į technologinę garsinio palydėjimo raidą – mes girdime žudiką dar iki to, kai jį pamatė ir pažino akla liudininkė (kalbama, kad čia režisierius įgarsino Lorre švilpimą). **KN**

M

KALĖ (1931)
LA CHIENNE

Kalė, pirmas reikšmingas Jeano Renoiro filmas, pradėjo naują virtinę šedevrų, kuriuos režisierius sukūrė 4-ajame deš. Jame savo pirmą pagrindinį vaidmenį gavo puikus ir unikalus prancūzų aktorius Michelis Simonas. Filmas pastatytas pagal George'o de La Fouchardière'o romaną; vėliau Fritzas Langas perfilmavo jį pavadinimu *Nuodėmės gatvė* (1945). Lango juosta žavi savo išdidžiu susvetimėjimu ir nepaslėpta psichologinio tyrimo įtampa, o Renoiras vilioja mus savo gimtojo, gyvybingojo Monmartro atmosfera.

Simonas vaidina banko tarnautoją, Morisą Legrandą, kuris su panieka žiūri į savo darbą, kenčia barningos žmonos išpuolius ir paguodą randa tapyboje. Kartą jis susižavi jauna prostitute Lulu (Janie Mareze), kuri išnaudoja jį sutenerio Dede (Georges Flamant) paliepimu. Lulu ištraukia iš Moriso pinigus ir jo piešinius paskelbia savais. Kai Legrandas, užtikęs Lulu su Dede, pagautas pavydo ją nužudo, žmogžudyste apkaltinamas suteneris. Legrandas tampa valkata, o jo pavogti paveikslai pardavinėjami už didelius pinigus.

Nekreipdamas dėmesio į pirmųjų garsinio kino technologijų ribotumą, Renoiras filmuoja Monmartrą natūroje, ir tai labai praturtina vizualinį ir garsinį filmo apiforminimą. Filme aštriai jaučiama erdvė už kadro ribų – ten vyksta savas gyvenimas, užpildantis siužetą. Mareze'ės vaidinama Lulu begėdiškai geidulinga, laukinė ir apatiška, todėl ankstyva pačios aktorės mirtis atrodo dar liūdnesnė (ji žuvo automobilio avarijoje po dviejų savaičių baigus filmuoti).

Vis dėlto juostos vedantysis yra Michaelis Simonas, godžiai panaudojantis jam suteiktą galimybę. Pagautas aistros Lulu, virpantis iš nuolankumo Legrandas ir apgailėtinas, ir sykiu juokingas. Jis sugebėjo epizodams su Lulu suteikti gyvuliškos žmogaus ištvermės, seksualinio atsipalaidavimo metu griebdamasis pavėluoto, nenumatyto šanso. Patosinė Simono vaidyba ir užjaučiančio Renoiro žvilgsnio šiluma iškelia *Kalę* aukščiau antraeilių melodramų ir jos banalumą paverčia kažkuo jaudinančiu ir globaliu. **PK**

Prancūzija (Jean Renoir, Braunberger-Richebé), 91 min., nespalvotas

Režisierius Jean Renoir

Prodiuseriai Charles David, Roger Richebé

Scenarijaus autoriai André Girard (pagal Georges de La Fouchardière romaną)

Operatorius Theodor Sparkuhl

Kompozitorius Eugénie Buffet

Vaidina Michel Simon, Janie Marèze, Georges Flamant, Roger Gaillard, Romain Bouquet, Pierre Desty, Mille Doryans, Lucien Mancini, Jane Pierson, Argentin, Max Dalban, Jean Gehret, Magdeleine Bérubet

VAMPYRAS (1932)
VAMPYR

Pirmasis Carlo Theodoro Dreyerio garsinis filmas yra puikus iš dalies dėl vampyrų temos atskleidimo seksualumo ir erotikos požiūriu, iš dalies dėl jame sukurtų gilių individualių personažų ir šiek tiek dėl režisieriaus radikalaus pasakojamosios formos pakeitimo. Juosta ne šiaip hipnotizuoja – joje griūva nusistovėjusios filmavimo ir siužeto nuoseklumo tradicijos, atrandama sava pasakojamoji kalba. Kartais šia kalba perteikti filmo personažai atrodo iš tiesų grėsmingi: ilga karsto su jame gulinčiu lavonu kelionė, vaiduokliškų šešėlių šokis svirne, moters vampyrės kūniško geidulio išreiškimas savo trapiai seseriai, paslaptinga ištvirkėlio daktaro mirtis nuo dusulio ir niūri, užsitęsusi sapnų seka.

Filmo rėmėjas ir prodiuseris, olandų sinefilas baronas Nicolas de Gunzburgas, pasirinkęs Juliano Westo pseudonimą, atliko pagrindinį, Deivido Grėjaus vaidmenį. *Vampyras* yra laisva Sheridano Le Fanu apysakos (o ne romano, kaip klaidingai nurodoma filmo titruose) *Karmila*, išleistos rinkinyje *Per blausų veidrodį*, interpretacija. Kaip ir daugelis kitų garsinių Dreyerio filmų, ši juosta komerciškai nebuvo sėkminga, bet (kaip ir kiti nekomerciniai filmai) liko lyg tam tikra siaubo ir fantastikos sintezė, vienareikšmiškai nepatenkanti nė į vieną iš šių žanrų.

Esminiu jautraus ir įsimintino filmo antgamtiškumo elementu tapo garso takelis, kuris, skirtingai nuo natūroje nufilmuotų personažų, buvo ištisai užrašytas studijoje. Dreyeris nuo pat pradžių išleido keturias filmo versijas (prancūzų, anglų, vokiečių ir danų kalbomis). Dauguma juostos egzempliorių turi du tris šių versijų elementus, nors dialogų filme mažai. Jei nematėte nė vieno Dreyerio kūrinio ir jums įdomu, kodėl dauguma kritikų vadina jį, galima dalykas, didžiausiu iš visų režisierių, geriausia pradėti nuo šio filmo. **JRos**

Vokietija (Tobis Klangfilm), 83 min., nespalvotas

Režisierius Carl Theodor Dreyer

Prodiuseriai Carl Theodor Dreyer, Julian West

Scenarijaus autoriai Carl Theodor Dreyer, Christen Jul (pagal Sheridano Le Fanu apysaką *Karmila*)

Operatoriai Rudolph Maté, Louis Née

Kompozitorius Wolfgang Zeller

Vaidina Julian West, Mauritze Schutz, Rena Mandel, Sybille Schmitz, Jan Hieronimko, Henriette Gérard, Albert Bras, N. Babanini, Jane Mora

MYLĖK MANE ŠIĄNAKT (1932)
LOVE MY TONIGHT

Kaip ir daugumoje kitų, nepakankamai įvertintų Roubeno Mamouliano filmų, geriausia šioje meistriškoje variacijoje romantinio miuziklo tema yra tai, kaip režisieriui pavyksta, kombinuojant nepagarbų humorą ir technines naujoves, tiek nuvainikuoti paties žanro tradicijas, tiek padėti jam stiprėti ir augti. Režisierius įstengė numatyti pasiekimus, vėliau plačiai taikomus formos meistrų Ernsto Lubitscho ir René Clairo, regis, nedėdamas tam pastangų. Jo juosta daro ramaus suglebimo, geraširdiškumo ir kažin kokio... na, tarkime, tobulumo įspūdį. Žinoma, Mamoulianui labai padėjo galimybės dirbti naudojantis sąmojingomis ir kartu melodingomis Richardo Rodgerso ir Lorenzo Harto dainomis. Ir vis dėlto meistro ranką parodo subtilaus linksmumo, taikiai koegzistuojančio su kinematografiniais išradimais, jausmas.

Jeanette MacDonald ir Maurice'as Chevalier filme atliko pagrindinius vaidmenis: įkūnijo arogantišką, bet nuobodžiaujančią (ir, jei taip galima sakyti, seksualiai nepatenkintą) princesę, besislepiančią nuo žmonių senamadiškoje pilyje, ir pravažiuojantį siuvėją („geriausią visame Paryžiuje"), kurį mergina, norėdama užmiršti žemą jo padėtį, išaukština emocionaliai ir su patraukliai subtilia parodine ironija. Patys įsimintiniausi antrojo plano aktoriai – Myrna Loy, Charles Ruggles, Charles Butterworthas ir seras C. Aubrey Smithas (ypač puikūs kupletai iš „Mimi"). Bet labiausiai filme *Mylėk mane šiąnakt* pritrenkia tai, kaip muzikos, šokių, dialogų, atlikimo, dekoracijų, kostiumų, operatoriaus darbo, montažo ir specialių efektų derinys sudaro komedinę draminę visumą. Epizodas „Argi tai ne romantiška?" prasideda nuo Chevalier ir jo lankytojo, o paskui pereina į dainą. Ji perteikiama nuo vieno epizodinio personažo kitam (vienu momentu net visam karių būriui!) ir pagaliau pasiekia vienišos MacDonald buduarą, virsdama pirmąja abu įsimylėjėlius jungiančia gija. Ne mažiau įspūdingas ir finalas – kulminacinis vijimosi epizodas (ne blogesnis už komiškas scenas, sukurtas Sovietų Sąjungoje). Trumpai tariant, šis filmas – ypač patrauklus šedevras. **GA**

JAV (Paramount), 104 min., nespalvotas

Režisierius Rouben Mamoulian

Prodiuseris Rouben Mamoulian

Scenarijaus autoriai: Samuel Hoffenstein, Waldemar Young, George Marion jaunesn. (pagal Paulo Armonto ir Lepoldo Marchando pjesę *Siuvėjas pilyje*)

Operatorius Victor Milner

Kompozitoriai Richard Rodgers, John Leipold

Vaidina Maurice Chevalier, Jeanette MacDonald, Charles Ruggles, Charles Butterworth, Myrna Loy, C. Aubrey Smith, Elizabeth Patterson, Ethel Griffles, Blanche Frederici, Joseph Cawthorn, Robert Greig, Bert Roach

BUDIU, IŠGELBĖTAS IŠ VANDENS (1932)
BOUDU SAUVÉ DES EAUX

Prancūzija (Pathé, Sirius), 90 min., nespalvotas

Prancūzų kalba

Režisierius Jean Renoir

Prodiuseriai Jean Gehret, Michel Simon

Scenarijaus autoriai Jean Renoir, Albert Valentin (pagal René Fauchois pjesę)

Operatoriai Léonce-Henri Burel, Marcel Lucien

Kompozitoriai Léo Daniderff, Raphael, Johann Strauss

Vaidina Michel Simon, Charles Granval, Marcelle Hainia, Severine Lerczinska, Jean Gehret, Max Dalban, Jean Dasté, Jane Pierson, Georges D'Arnoux, Régine Lutèce, Jacques Becker

Renoiras spėjo sukurti vienuolika filmų, kai į jį kreipėsi Simonas, ir pasiūlė nufilmuoti to paties pavadinimo René Fauchoiso pjesės adaptaciją. Iki šios juostos duetas kartu dirbo tris kartus, kiekvienas jų turėjo augančią individualybę, laisvės jausmą ir norą ištirti nežinomas teritorijas.

Taigi, panašiai kaip milžiniška Afroditė, valkata Budiu (Simonas) atgimė iš vandens – jis grįžo į gyvenimą, kurį norėjo palikti, ir visa tai – Lestingua šeimos malonės dėka. Siužetas kelia asociacijas su Charleso Chaplino personažu, patekusiu į panašią situaciją. Abu valkatos iš tiesų turi daug bendra: gyvenimo pojūtis, būdingas visiems, išgelbėtiems nuo mirties, amoralus visuomenės taisyklių pažeidinėjimas, turto ir skurdo priešpriešа ir sekso troškimas. Tačiau tarp jų yra skirtumas, kuris atspindi visą aukščiau nurodyto recepto žavesį, – tai juostos panašumas ir skirtumas, lyginant su vodeviliu (buržuazinio teatro taisyklėmis) bei Simono išvaizda ir dikcija.

Budiu personažo balsas ir fizinis buvimas veikia kartu it gašlumo sprogimas, disonuojanti ir drauge hipnotizuojanti violončelė, įsiveržusi į laimingą kvartetą tylaus namo, pilno mielų žmonių, tenorinčių, kad Žemė nesiliautų suktis. Juostą užbaigiantis Budiu sugrįžimas prie pradinių ištakų – tai ne tik linksmas epikūrinės istorijos posūkis, bet ir kelianti nerimą hipotezė apie tai, kad pati tolimiausia praeitis glaudžiai susijusi su ateitimi, į kurią veržiasi ši upė. **JMf**

AŠ – PABĖGĘS KATORGININKAS (1932)
I AM A FUGITIVE FROM A CHAIN GANG

JAV (Vitaphone, Warner Bros), 93 min., nespalvotas

Režisierius Mervyn LeRoy

Prodiuseris Hal B. Wallis

Scenarijaus autoriai Howard J. Green (pagal Roberto E. Burnso memuarus)

Operatorius Sol Polito

Kompozitoriai Leo F. Forbstein, Bernhard Kaun

Vaidina Paul Muni, Glenda Farrell, Helen Vinson, Noel Francis, Preston Forster, Allen Jenkins, Berton Churchill, Edward Ellis, David Landau, Hale Hamilton, Sally Blane, Louise Carter, Willard Robertson, Robert McWade, Robert Warwick

„Oskaro" nominacija: Hal B. Wallis (geriausias filmas), Paul Muni (aktorius), Nathan Levinson (garsas)

Griežtas Mervyno LeRoy kaltinimas jo laikais paplitusiai bausmės praktikai su puikia Paulo Muni vaidyba (visiškai kitokį vaidmenį jis sukūrė tais pačiais metais statytame filme *Žmogus su randu*), yra, matyt, pati nenuolaidžiausia iš socialinio protesto dramų, sukurtų 4-ajame deš. „Warner Bros" studijoje. Juosta vadinama kalėjimo kino seneliu.

Filmas *Aš – pabėgęs katorgininkas*, paremtas autobiografine Roberto E. Burnso apysaka, pasakoja apie paprastą žmogų, kuriam teko tapti žiauriu ir daryti nusikaltimus. Jį, visko netekusį Pirmojo pasaulinio karo veteraną, sukaustė grandinėmis ir privertė sunkiai dirbti Pietuose. Norėdamas pradėti naują gyvenimą, jis pabėga, jį išduoda, jis vėl bėga, pasmerkdamas save bėglio katorgininko gyvenimui. Akmenų skaldykla, sadistai sargybiniai, pabėgimai, įkalinimas vienutėje – štai šio žanro filmo apie gyvenimą už grotų žodyno pagrindas. Šį filmą verta pažiūrėti nors dėl to, kad būtų galima įvertinti, kaip dažnai jis cituojamas (paskutinį kartą – Coeno juostoje *Ak, kur gi tu, broli?*). Filmas paseno, bet vis dar jaudina iki paties paskutinio išgarsėjusio epizodo. Akimirką, kai katorgininkas Džimis (Muni) išnyksta tamsoje, jo mylimoji liūdnai klausia: „Kaipgi tu gyveni?" Iš tamsos pasigirsta tragiškai ironiškas šnabždesys: „Aš vagiu." **AE**

JAV (Paramount), 83 min., nespalvotas

Režisierius Ernst Lubitsch

Prodiuseris Ernst Lubitsch

Scenarijaus autoriai Grover Jones (pagal Aladaro Laszlo pjesę *Sąžiningas ieškotojas*)

Operatorius Victor Milner

Kompozitorius W. Franke Harling

Vaidina Miriam Hopkins, Kay Francis, Herbert Marshall, Charles Ruggles, Edward Everett Horton, C. Aubrey Smith, Robert Greig

NEMALONUMAI ROJUJE (1932)
TROUBLE IN PARADISE

Emigravęs iš Europos ir pačiame nebyliojo kino epochos saulėlydyje persikėlęs į Holivudą, Ernstas Lubitschas greitai įsitvirtino kaip komedijos žanro meistras. Gerbėjai jam vienam būdingus talentus vadina „Lubitscho teptuku", nors režisierius niekada nedirbo pagal nustatytas normas arba sistemą. Vietoj to jis iš Europos atsinešė subtilų jautrumą, kuris išjudino visą Holivudą ir davė toną amerikinėms komedijoms.

Tačiau tas pats subtilumas sutrukdė Lubitschui pasukti į farso ir juo labiau į akivaizdaus fizinio humoro pusę. Pagarsėjęs „Lubitscho teptukas" – tai vikrus seksualinių santykių išreiškimo per vieną akimirką metodas, rafinuotas būdas žodžiais ir pasakojimais nuvainikuoti, nuslopinti arba švelniai nustumti gana fariziejiškus amerikinio kino standartus.

Pačios talentingiausios „Lubitscho teptuko" briaunos išryškėja jau pirmame, vienos pirmųjų režisieriaus garsinių juostų, kadre. Pavadinimas pasirodo dalimis, tad žodis „Nemalonumai..." kurį laiką užsibūna virš lovos. Tuo metu, kai ekrane pagaliau atsiranda žodis „rojuje", Lubitschas spėja paaiškinti, ką reiškia pavadinimas: taip pat sėkmingai filmą buvo galima pavadinti „Nemalonumai lovoje". Be abejonės, *Nemalonumai rojuje* tik netiesiogiai paliečia sekso temą, tačiau taip ir turi būti romantinėse komedijose – žanre, kurio pagrindinis pradininkas ir buvo Lubitschas.

Herberto Marschallo ir Miriam Hopkins herojai – pora, sukurta danguje. Jie abu yra vagys ir sukčiai virtuozai, o jų flirtas prasidėjo nuo lemtingos nakties Venecijoje, juodviem vienas kitą apvogus. Vakarieniaudami jie nedrąsiai giriasi, demonstruodami vienas iš kito pavogtus asmeninius daiktus. Meilės ryšiai pagrįsti apgaule, ironišku afrodiziaku, o veikėjai nesmerkia partnerio pasirinktos profesijos. Jiems puikiai sekasi iki tol, kol atkreipia dėmesį į turto paveldėtoją Kei Frensis. Hopkins mato tik didžiulę banko sąskaitą, užtai Marshallas pastebi gerokai daugiau. Jis pabando prasiskinti kelią iki Frensis seifo, ir staiga suvokia, kad pakeliui visą laiką jį persekioja jausmai paveldėtojai.

Siužeto intrigos skirtos surinkti draugėn visus personažus, tuo pačiu juosta pasakoja veikiau ne apie aferas, o apie draugystę. Iš pradžių Marshallas nori gauti Francis pinigus, o vienišai paveldėtojai reikia būtent jo. Netrukus, dideliam Hopkins nusivylimui, jie tampa meilužiais. Tačiau *Nemalonumai rojuje* ne toks nuspėjamas, kaip gali atrodyti. Meilės negalima nupirkti arba pavogti – būtent tuo paaiškinamas visas kriminale įklimpusių pagrindinių herojų nesusipratimas. Trokšdami gauti Francis palikimą net savo pačių santykių kaina, veikėjai supranta, kad unikaliomis vagių gyvenimo aplinkybėmis jie tiesiog sukurti vienas kitam. **JKl**

ŽMOGUS SU RANDU: NACIJOS GĖDA
(1932)
SCARFACE: THE SHAME OF A NATION

Žnogus su randu: nacijos gėda, laikomas filmų apie gangsterius viršūne, pasakoja apie liūdnai pagarsėjusius makiaveliškus monstrus iškrypėliškame Horatio Algero mite, kuris imamas bet kurio gangsteriško filmo pagrindu. Įsidėmėtina, kad Briano De Palmos 1983 m. versija neįstengė sumažinti Howardo Hawkso originalo šlovės. Priešingai, kaip geriausiose Shakespeare'o (tinkamiausias pavyzdys būtų „Makbetas") tradicijose, pačią dramos esmę juostoje sudaro hipnotizuojanti korumpuoto pagrindinio herojaus ir ne mažiau korumpuotos jo aplinkos patrauklumo ir pasibjaurėjimo kombinacija.

Juosta baigta filmuoti iki to, kai 1934 m. įsigalėjo konservatyvus Kino gamybos kodeksas. Legendos apie Al Capone'ę pagrindu – skerdynių šv. Valentino dieną ir Big Jim Colosimo nužudymo inscenizacijoje – buvęs žurnalistas Benas Hechtas rašo scenarijų, kuriame sausojo įstatymo eros Amerika parodoma kaip šių laikų Sodoma ir Gomora. Policininkai žiaurūs ir ima kyšius, o žurnalistai – ciniški sensacijų medžiotojai. Palyginti su jais, pagrindinis herojus visiškai atitinka Capone'ę, – Tonis Randas Kamontė (Paul Muni) bent jau sąžiningai pripažįsta trokštąs valdžios ir visagalio dolerio.

Pirmapradė *Žmogaus su randu* ironija yra ta, kad kol Tonis žiūri į savo žmogžudystes kaip į darbą, viskas sekasi gerai. Vos tik į žaidimą įeina emocijos, jis pasmerktas. Seseriai Ceski (Ann Dvorak) susidėjus su jo draugu Gvinu Rinaldu (George Raftas), Tonis ima nebekontroliuoti savęs. Situacija susiklostė arba dėl kraujomaišiškos aistros seseriai, arba dėl malšinamo seksualinio potraukio draugui. Hawksas aiškiai parodo, kad Tonis stojo į griovimo kelią; šis kelias išreikštas simboliais – žaibais ir gatvės ženklais. Pirmą kartą gangsteris pasirodo kaip Nosferatu – žmogžudystės akimirką ant sienos matyti jo siluetas. Finalinį pasirodymą filmo pabaigoje lydi kryžiaus pavidalo šešėliai; gangsterio kūnas guli griovyje po kelio iškaba, ironiškai tvirtinančia: „Visas pasaulis tavo." **MT**

JAV (Caddo, United Artists), 99 min., nespalvotas

Režisierius Howard Hawks

Prodiuseriai Howard Hawks, Howard Hughes

Scenarijaus autoriai Ben Hecht, Fred Pasley, Seton I. Miller, John Lee Mahin, W. R. Burnett (pagal Armitage'o Trailo romaną)

Kompozitoriai Shelton Brooks, W. C. Handy

Operatoriai Lee Garmes, L. William O'Connell

Vaidina Paul Muni, Ann Dvorak, Karen Morley, Osgood Perkins, C. Henry Gordon, George Raft, Vince Barnett, Boris Karloff, Purnell Pratt, Tully Marshall, Inez Palange, Edwin Maxwell

ŠANCHAJAUS EKSPRESAS (1932)
SHANGHAI EXPRESS

Septyniuose filmuose, kuriuose Josefas von Sternbergas filmavo Marlene Dietrich, jo aistringas suinteresuotumas aktore pasiekia neįtikėtino intensyvumo ir stilizacijos, todėl ir žvaigždę, ir siužetą pasigauna vieninga reginio ir intrigos banga. *Šanchajaus ekspresas* užima vietą ciklo viduryje, o visos sudedamosios dalys subalansuotos idealiai.

Sternbergas manė, kad jo filmai kontroliuojami šviesos ir šešėlio žaismo eksperimentais, todėl jam puikiai tiko siužetas, kuriame veiksmas apribotas traukinio. Filme pasakojama apie kelionę iš Pekino į Šanchajų, netikėtai nutraukiamą plėšikų užpuolimo, o štai juostos objektas – tai Marlene's Dietrich veidas, kuriame atsispindi begalinė variacijų serija: tai jis uždengtas vualiu, tai paslėptas šešėlyje, tai apgaubtas dūmų, tai slepiasi plunksnų debesyje, tai aprėmintas mįslingomis juodai baltomis formomis. Pati Dietrich, kaip „tipiška kinų pakrantės gyventoja", Šanchajaus Lili, išsaugo paslaptingumą; ir, kol Sternbergas su savo nepakeičiamuoju operatoriumi Lee Garmesu paverčia jos veidą į subtilų ekraną, kuriame projektuojamos emocijos, aktorė atsargiai į viską žiūri pro primerktus vokus.

Šanchajaus ekspreso dekoracijos, kaip norėjo Sternbergas, pastatytos studijoje. Jos demonstruoja išgalvotą Kiniją, kai didžiulis lokomotyvas pajuda iš Pekino stoties ir traukia tiesiai per siauros gatvelės, kunkuliuojančios nuo juodadarbių, pardavėjų palapinėse, vaikų ir gyvulių, centrą. Po daugelio metų, pirmą kartą atvykęs į Kiniją, Sternbergas apsidžiaugė sužinojęs, kad realybė visiškai kitokia.

Clive Brookas, atliekantis buvusio Lili mylimojo, britų armijos karininko vaidmenį, vaidina tradicinį anglą. Palyginti su suspaustomis jo lūpomis, žiauri realybė atrodo glebi. Ne mažiau komiškai atrodo ir Anna May Wong Rytų klastą įkūnijančiu vaidmeniu. Ir vis dėlto juostą valdo Sternbergas, Dietrich ir keista fetišistinė chemija tarp jų. Drauge jie įstengė sukurti kinematografe kažką unikalaus. Atkurti visą šią magiją skyrium jiems niekada nebūtų pavykę. **PK**

JAV (Paramount), 84 min., nespalvotas

Anglų, prancūzų, kantonų, vokiečių kalbomis

Režisierius Josef von Sternberg

Scenarijaus autorius Jules Furthman

Operatorius Lee Garmes

Kompozitorius W. Franke Harling

Vaidina Marlene Dietrich, Clive Brook, Anna May Wong, Warner Oland, Eugene Pallette, Lawrence Grant, Louise Closser Hale, Gustav von Seyffertitz, Emile Chautard

„Oskaras": Lee Garmes (operatorius)

„Oskaro" nominacija: geriausias filmas, Josef von Sternberg (režisierius)

IŠSIGIMĖLIAI (1932)
FREAKS

JAV (MGM), 64 min., nespalvotas

Režisierius Tod Browning

Prodiuseris Tod Browning

Scenarijaus autoriai Clarense Aaron „Tod" Robins (pagal jo romaną *Pentinai*)

Operatorius Merritt B. Gerstad

Vaidina Wallace Ford, Leila Hyams, Olga Baklanova, Roscoe Ates, Henry Victor, Harry Earles, Daisy Earles, Rose Dione, Daisy Hilton, Violet Hilton, Schlitze, Josephine Joseph, Johnny Eck, Frances O'Connor, Peter Robinson

Todo Browningo filmas *Išsigimėliai* iš pradžių buvo traktuojamas kaip siaubo filmas, sukurtas pagal Luiso Buñuelio ir Alaino Robbe-Grilleto tradicijas. Jame yra kelių žanrų elementų: siaubo, „elito kino" ir dokumentinės kronikos. Pastarajai jį galima priskirti dėl tos priežasties, kad filme vaidina tikri išsigimėliai. Vis dėlto, nepaisant viso koncepcijos originalumo, taip pat sugebėjimo jaudinti ir gąsdinti auditoriją, filmas *Išsigimėliai* šiandien nepakankamai įvertintas.

Juosta prasideda nuo epizodo, kuriame mugės šauklys kreipiasi į kelis suinteresuotus žiūrovus. Vos pamatęs, kad visiškai šalia jų išsigimėlė moteris vaidina intermediją, kai kurios moterys minioje surinka, o šauklys ima pasakoti jos istoriją. Kleopatrą (Olga Baklanova), atliekančią oro trapecijos numerius, įsimyli neūžauga Hansas (Harry Earles). Kleopatra turi romaną su Herakliu (Henry Victoras), Stipruoliu, ir porelė sumano užvaldyti Hanso palikimą. Kleopatra turi ištekėti už jos niekinamo neūžaugos ir jį nunuodyti. Nepamirštamos vestuvių ceremonijos, įvedimo į klaną ir apeigų iniciacijos metu Kleopatra labai šiurkščiai elgiasi su pakviestaisiais išsigimėliais (parinkdamas aktorius, Browningas surinko didžiausią profesionalių išsigimėlių skaičių). Ji be gailesčio juos erzina, vadina purvinais ir šlykščiais. Pasislėpusi savo vagonėlyje, ji įberia nuodų į Hanso gėrimą, tačiau planas žlunga, o pačią Kleopatrą užpuola išsigimėliai, – jie susivienijo žiauriam revanšui. Vėl sugrįžę prie mugės šauklio, matome, kas įvyko po to, kai Kleopatra buvo užpulta: ji virto bekoju, pusakliu strampu – šaižiai klykiančia moterimi-višta. Finalinėje scenoje, kuri buvo pridėta kino studijos, reikalavusios laimingos pabaigos, pageidavimu, mes matome Hansą – jis, susitaikęs su savo buvusia mergina, neūžauga Frida (Daisy Hilton), kaip milijonierius gyvena prabangiame name.

Šį baisų ir sykiu įžvalgų filmą būtina pamatyti nors dėl to, kad „patikėtum" juo. Daugelis šią pačią didžiausią pasaulinio kino keistenybę (išsigimimą?) laiko žymiausiu kūriniu karjeroje režisieriaus, kurio vardas minimas tarp dirbusių prie pačios pirmosios *Drakulos* (1931) ekranizacijos. **BG**

AŠ IR MANO MERGINA (1932)
ME AND MY GAL

Filmo veiksmas vyksta Manhetene ir pasakoja apie minkštaširdį, ne itin galvotą policininką (Spenceris Tracy), merginantį padavėją (Joann Bennett). Per kvailą atsitiktinumą jis gaudo gangsterį, pasislėpusį savo sesers namo palėpėje. Raouliui Walshui ir scenaristams šis nepatvarus statinys buvo signalas, reiškiantis, kad galima daryti viską, kas patinka. Išėjo žavus, nepretenzingas, o vietomis net absurdiškas filmas.

Filmo *Aš ir mano mergina* populizmas atrodo nuoširdus. Galimas dalykas, jame rodomas Depresijos meto Airijos amerikiečių gyvenimo būdas Niujorke kiek idealizuotas. Tačiau už idealizacijos neklystant matomas tikras optimizmas, švelnumas, šiluma ir išgyvenimų gilumas. Filme, sukurtame dar iki sausojo įstatymo atšaukimo, nuolat dalyvauja komiškas agresyvaus jauno girtuoklio (Willis Stantonas) leitmotyvas, jame yra ir vestuvių scena, kurioje garbinama girtuoklystė, o nuotakos tėvas (J. Farrell MacDonaldas), parodytas stambiu planu, guviai klausia tiesiai į kamerą: „Gal išgeriam?"

Filmas komiškas, todėl nenuostabu, kad praktiškai nėra rimtosios siužeto pusės. Filme matyti lengvabūdiškas drąsumas, kurį Walshas parodo kurdamas erdves. Nuostabi ir nauja yra jo meilė užkietėjusiems ir minkštaširdžiams personažams bei tobulas medžiagos valdymas visais jos niuansais. **CFu**

JAV (Fox), 79 min., nespalvotas
Režisierius Raoul Walsh
Scenarijaus autoriai Philip Klein, Barry Conners, Arthur Kober
Operatorius Arthur C. Miller
Kompozitorius James F. Hanley
Vaidina Spencer Tracy, Joan Bennett, Marion Burns, George Walsh, J. Farrell MacDonald, Noel Madison, Henry B. Walthall, Bert Hanlon, Adrian Morris, George Chandler

NULIS UŽ ELGESĮ (1933)
ZERO DE CONDUITE

Nors antrasis filmo *Nulis už elgesį* pavadinimas (*Jaunieji velniai koledže*) suponuoja lengvą komišką siužetą, tačiau trumpametražis Jeano Vigo filmas buvo sumanytas kaip rimtas. Šiame trumpame siužete, kuriame vaikai sukilo prieš despotišką mokyklos instituciją, kalbama apie patį tikriausią siurrealistinį manifestą – jo mastų globalumas patvirtinamas paskutiniu kadru, kuriame jaunieji velniai švenčia pergalę ant vieno iš stogų ir atrodo taip, tarsi būtų pasirengę vykti į mūšį.

Šis filmas įdomus, nes studentai nepasiruošę tam, ką jiems netrukus parodys: nepridengtą nuogumą, pornografinį, lėkštą humorą, antireliginę šventvagystę, krintančią į akis homoerotiką. Kartu juostos siužetas išeina iš paprasto dvilypumo „jaunystė – autoritetas" rėmų (skirtingai nuo vėlesnės, 1968 m. versijos, filmo *Jeigu...*). Prie to priveda parodytas šventeiviškų mokytojų, sielos gilumoje sugedusių ir paslėptai amoralių, paveikslas.

Tikroji provokacija pateikta ne tik turinyje, bet ir formoje: eksperimentai su sulėtintais ir kombinuotais kadrais bei animacija stulbina. Vigo perėmė Luiso Bunuelio ir Rene Clairo avangardizmą, ir pats atrado unikalią estetikos formą – kiną kaip magišką seansą, „filmavimą akvariume", keliančiame klaustrofobiją, kur iš kiekvieno kampo ir nišos išlenda keisti vaiduokliai. **A.M.**

Prancūzija (Argui-Film), 41 min., nespalvotas
Prancūzų kalba
Režisierius Jean Vigo
Prodiuseriai Jacques-Louis Nounez, Jean Vigo
Scenarijaus autorius Jean Vigo
Operatorius Boris Kaufman
Kompozitorius Maurice Jaubert
Vaidina Jean Dasté, Robert le Flon, Du Verron, Delphin, Léon Larive, Mme. Emile, Louis De Gonzague-Frick, Raphael Diligent, Louis Lefebvre, Gilbert Pruchon, Coco Golstein, Gérard de Bédarieux

42-OJI GATVĖ (1933)
42ND STREET

„Sojer, išeini iš čia mergaitė, bet sugrįžti privalai žvaigždė!" Visų miuziklų apie užkulisinį gyvenimą senelis išsaugo savo melodingą žavesį (po 50 metų miuziklą pastatė Brodvėjuje) ir ypatingą vietą kino istorijoje užima dėl keleto svarbių priežasčių. Filmo *42-oji gatvė* siužetas tapo vienu mėgstamiausių pramogų verslo tradicijoje. Nežinoma šokėja Pegė Sojer Depresijos laikais atvažiuoja į Niujorką ir įsidarbina miuziklo *Gražuolė* kordebalete. Temperamentinga spektaklio žvaigždė Doroti Brok (Bebe Daniels) premjeros išvakarėse susižeidžia kulkšnį, ir ją pakeičia Pegė. Ji repetuoja iki visiško išsekimo, drąsiai pasirodo publikai ir ją apstulbina. Net po 70 metų scenarijus išlieka uždegantis naivumo ir veržlaus sąmojo mišinys.

Dramoje vaidina garsus ansamblis aktorių, vėliau tapusių tipažais: nervingas režisierius (Warneris Baxteris), irzlus šokių statytojas (George Stoune), veržlūs kordebaleto šokėjai (Una Merkel ir Gingeris Rogersas), valiūkiškas jaunuolis (Dickas Powelas) ir ištvirkęs turtuolis rėmėjas (Guy Kibbee), įsižiūrėjęs pagrindinio vaidmens atlikėją, kuri jį paprasčiausiai vedžioja už nosies, slapčia susitikinėdama su nuskurdusiu vodevilio aktoriumi (George Brentas). Baxteris gavo „Oskaro" premiją kaip geriausias aktorius už bandito Cisko Kido vaidmenį filme *Senoji Arizona*, Danielsas buvo tikra nebyliojo kino žvaigždė, Brentas turėjo romantinio herojaus reputaciją. Pustuzinis kitų aktorių, įskaitant Rogersą, kuris netrukus pasirodė duetu su Fredu Astaire, tuo metu jau buvo populiarūs. Dickas Powellas buvo vienas tų, kurių karjera prasidėjo nuo *42-osios gatvės*. Tikras atradimas filme buvo Ruby Keeler, Brodvėjaus favoritė ir Alo Jolsono žmona, – ji nuostabiai šoko čečiotką.

Kino kompanijos „Warner Bros" filmai visada garsėjo realizmu. Tačiau muzikiniam lygiui pakelti Mervynas LeRoy'us (dirbęs projekte tol, kol liga privertė jį perduoti režisūrą Lloydui Baconui) įtraukė poetą Alą Dubiną ir kompozitorių Harry Warreną, pagrindinius kino kompanijos dainų kūrėjus. LeRoy'us išsireikalavo pakviesti išradingą šokių statytoją Busby'į Berkeley'į. Jis sukūrė numerius daugumai tais laikais populiarių dainų, įskaitant „Shuffle off to Buffalo", „Young and Healthy", „You're Beginning to be a Habit with Me". Finalinei dainai, pavadintai taip pat, kaip ir miuziklas, Berkeley'is sukūrė nemirtingą numerį, kuriame Ruby šoka ant taksi ir siūbuojančių Manheteno dangoraižių, o pusnuogės gražuolės, sustojusios į geometrines figūras ir nufilmuotos iš viršaus, sudaro ritmišką kaleidoskopą. Pamatę, ką sugeba Berkeley'is, „Warner Bros" savininkai sudarė su juo kontraktą ir suteikė veikimo laisvę – taip prasidėjo ilga akinančių šokio subtilybių, nušvietusių dešimtmetį ir likusių pirmame ekranizuotų miuziklų plane, kelionė. **AE**

JAV (Warner Bros.), 89 min., nespalvotas

Režisierius Lloyd Bacon

Prodiuseriai Hal B. Wallis, Darryl F. Zanuck

Scenarijaus autoriai Rian James, James Seymour (pagal Bradfordo Ropeso romaną)

Operatorius Sol Polito

Kompozitorius Harry Warren

Vaidina Warner Baxter, Bebe Daniels, George Brent, Ruby Keeler, Guy Kibbee, Una Merkel, Ginger Rogers, Ned Sparks, Dick Powell, Allen Jenkins, Edward J. Nugent, Robert McWade, George E. Stone

„Oskaro" nominacija: Hal B. Wallis, Darryl F. Zanuck (geriausias filmas), Nathan Levinson (garsas)

JAV (Warner Bros), 104 min., nespalvotas

Režisierius Lloyd Bacon

Prodiuseris Robert Lord

Scenarijaus autoriai Manuel Seff, James Seymour

Operatorius Georges Barnes

Kompozitoriai Al Dubin, Sammy Fain, Irving Kahal, Harry Warren, Walter Donaldson, Gus Kahn

Vaidina James Cagney, Joan Blondell, Ruby Keeler, Dick Powell, Frank McHugh, Ruth Donnely, Guy Kibbee, Hugh Herbert, Claire Dodd, Gordon Westcott, Arthur Hohl, Renee Whitney, Barbara Rogers, Paul Porcasi, Philip Faversham

PARADAS PRIE RAMPOS (1933)
FOOTLIGHT PARADE

Šį, puikiausią iš visų Depresijos metu pastatytų miuziklų, iš tikrųjų sudaro tarsi du filmai. Pirmas – lengvabūdiška linksma istorija iš užkulisių gyvenimo, pasakojanti apie bandymus kino teatruose pastatyti muzikines interliudijas. Joje Jamesu Cagney savo geriausiais laikais atlieka reiklaus prodiuserio vaidmenį: veikėjas per daug užsiėmęs, kad kreiptų dėmesį į jį dievinančią sekretorę (Joana Blondell). Antras – tai kulminacinis altorius trims vienam po kito einantiems Busby Berkeley spektakliams.

Priminsiu valiūkišką numerį iš „Medaus mėnesio viešbutis" ir „Šanchajaus Lil", kad galėčiau susikoncentruoti ties spektakliu „Prie krioklio". Šioje akvatinėje rapsodijoje, kur figūruoja puikūs kūnai ir geometrinės grupinės figūros, formuojamos vandens nimfų, pagrindinė įtampa tarp formos ir turinio vis didėja, kol pasiekia tarpplanetinę erdvę, kurioje gylis išnyksta. Išnyksta skirtumai tarp oro ir vandens, o žmogiškieji kūnai virsta kažkuo panašiu į elementariąsias daleles. Galima patirti kulminaciją kaip *2001 m. kosminėje odisėjoje* (1968), nufilmuotoje „Žvaigždžių vartų" maniera; kai vaizdas taps sąmonę pribloškiančiomis kinematografinėmis kelionėmis, pasinersiu į Berkeley'aus „Krioklį". **MR**

JAV (Warner Bros), 96 min., nespalvotas

Režisierius Mervyn LeRoy

Prodiuseriai Robert Lord, Jack L. Warner, Raymond Griffith

Scenarijaus autoriai David Boehm, Erwin S. Gelsey

Operatorius Sol Polito

Kompozitorius Harry Warren

Vaidina Warren William, Joan Blondell, Aline MacMahon, Ruby Keeler, Dick Powell, Guy Kibbee, Ned Sparks, Ginger Rogerss

„Oskaro" nominacija: Nathan Levinson (garsas)

1933-ŲJŲ AUKSO IEŠKOTOJAI (1933)
GOLD DIGGERS OF 1933

Iš visų 4-ojo deš. „Warner Bros" studijos klasikinių miuziklų su Busby'io Berkeley'io pastatytais numeriais, *1933-ųjų aukso ieškotojai* geriausiai perteikia Didžiosios depresijos atmosferą. Scenarijus sukasi aplink Brodvėjaus šokėjas, kurios, kovodamos su skurdu, daro viską, ką gali, ir net, naudodamosi turtingais prastuoliais, išbando „aukso ieškojimo" techniką. Paskutinėse filmo scenose vyrauja vaizdingi Berkeley'io numeriai: energingas „Švelnumai parke", elegantiškas „Šešėlių valsas" ir aktualus „Prisiminkite mano nelaimėlį".

Ironiška scenoje karaliaujančio pertekliaus ir ekonominių krizių už kino teatrų sienų disproporcija parodyta juostą pradedančiame pasirodyme „Mes maudomės piniguose", kur energingos giriamosios dainos, atliekamos choriscių su kostiumais iš monetų, repeticiją pertraukia spektaklio kreditoriai. Pirmo numerio tarpusavio ryšys tarp pinigų ir sekso pranašauja ir kulminaciją – numerį „Prisiminkite mano nelaimėlį". Jame prostitutė (Joan Blondell) apverkia paprasto žmogaus praradimus – sugebėjimą užsidirbti pinigų ir seksualinę jėgą, šio žmogaus pergalė Pirmajame pasauliniame kare užmiršta. Numeris primena 1932 m. bedarbių karo veteranų žygį ir demonstruoja ryškius vaizdus, jungiančius į vieną visumą karą, emancipaciją ir bedarbystę – tai vienas garsiausių politinių pareiškimų, nuskambėjusių 4-ojo deš. Holivude. **MR**

JI PAKENKĖ JAM (1933)
SHE DONE HIM WRONG

4-ojo deš. pr. Holivudas dėl perėjimo į garsinį kiną patyrė finansinių ir gamybos nuostolių, todėl, norėdamas žiūrovus grąžinti į kino teatrus, kreipiasi į populiariausius teatro režisierius. Žymiausia iš jų buvo Mae West, kurios pjesė *Diamand Lil* turėjo pasisekimą ne tik Brodvėjuje. Paaiškėjo, kad „Paramount" pasirinko teisingai – West būdingas rafinuotas, galima sakyti, nepadorus humoras lengvai įsiliejo į ekraną, o jau pirmas filmas pagal jos scenarijų *Naktis po nakties* (1932) labai patiko publikai. Groteskinės West figūros, o ypač jos garsiosios dviprasmybės ir nerūpestingas stilius žeidė religinių konservatorių jausmus ir galų gale 1934 m. privertė Breeno žinybą priimti kino gamybos kodeksą. Filmai pagal West scenarijus po 1934 m. buvo įdomūs, bet jau ne tokie patraukiantys. Įsimintiniausia iš jų – „Oskarui" nominuota pjesės *Diamand Lil* ekranizacija *Ji pakenkė jam*.

Pati West filme atlieka saliūno, esančio Baueryje, Niujorke, šeimininkės Ledi Lu, susipainiojusios su visais apygardos nusikaltėliais, vaidmenį. Apie Lu rėžia sparną du verslininkai, jos sužadėtinis tik ką išėjo iš kalėjimo, tačiau vyro jai nereikia – Lu gyvena prabangiuose apartamentuose ir turi įspūdingą briliantinių papuošalų kolekciją. Vis dėlto Lu pagauna aistra naujajam jos kaimynui, Gelbėjimo armijos delegacijos vadovui (Cary Grantas). Jos pirmasis jauno vyro patrauklumo įvertinimas įėjo į Holivudo legendas. West kreipiasi į Grantą garsiąja fraze: „Kodėl jums neužsukus pas mane kada nors?" Demonstruodama savo simpatiją (ir galią), ji už savo briliantus nuperka delegaciją ir padovanoja ją Grantui. Galiausiai Grantas pasirodo esą detektyvas ir visus sukčius įkiša į kalėjimą. West laukia visai kitoks „įkalinimas" – santuoka. Klasikinė Holivudo komedija, kupina valiūkiškumo ir smagaus humoro. **RBP**

JAV (Paramount), 66 min., nespalvotas

Režisierius Lowell Sherman

Prodiuseris William LeBaron

Scenarijaus autoriai Mae West, Harry Thew, John Bright (pagal Mae West pjesę *Diamand Lil*)

Operatorius Charles Lang

Kompozitoriai Ralph Rainger, Shelton Brooks, John Leipold, Stephan Pasternacki

Vaidina Mae West, Cary Grant, Owen Moore, Gilbert Roland, Noah Beery, David Landau, Rafaela Ottiano, Dewey Robinson, Rochelle Hudson, Tammany Young, Fuzzy Knight, Grace La Rue, Robert Homans, Louise Beavers

„Oskaro" nominacija: William LeBaron (geriausias filmas)

ANTIENOS SRIUBA (1933)
DUCK SOUP

Ši patrakusi, 1933 m. išleista komedija vainikuoja humoristinės brolių Marxų komandos, tikro Niujorko fenomeno, šlovę. Jie savo meistriškumą ištobulino vodeviliuose ir patraukė užkariauti Brodvėjų komediniais filmais, įskaitant *Kokosus* ir *Zoologinius trapučius*. Broliai buvo ne tik geri atlikėjai, bet ir sugebėjo laiku pasirodyti: garso technologijos pagriebdavo vieną filmą po kito – taip pat, kaip jie užkariaudavo scenas ir ieškodavo naujų teritorijų.

Iš penkių Niujorko kino kompanijos „Paramount" studijose nufilmuotų juostų su broliais Groucho, Harpo, Chico ir Zeppo, *Antienos sriuba* buvo paskutinė, ir jos kūrime jie visi dalyvavo. Juosta kupina sąmojų, kurie ir šiandien tokie pat gyvi kaip 1933 m. Filmas buvo taip blogai sutiktas, kad „Paramount", jį išleidus, iškart nutraukė sutartį su broliais Marxais, tad jiems teko pasukti į Holivudo vakarus, studiją MGM, kurioje buvo sukurtos juostos *Vakaras operoje* ir *Diena arklių lenktynėse*.

Antienos sriuba trunka tik 70 minučių, tačiau į ją sudėta begalės juokų: nuo spyrių Polui Rivia ir replikų šiuolaikinių miuziklų adresu iki medžiagos iš filmotekos ir stulbinančiai išradingų miniatiūrų įtraukimo, pavyzdžiui, „scenos su trimis skrybėlėmis", pastatytos brolių prieš daugelį metų teatre. Prisimintinas ir garsusis veidrodinis epizodas; vėliau jį parodijuos daugelis komikų: vilkintis naktiniais marškiniais ir užsidėjęs naktinę kepuraitę, su cigaru burnoje ūsuotasis Groucho tarpduryje pasitinka „pats save" (taip pat apsirengusį Harpo).

Groucho atlieka Freedonijos valstybės diktatoriaus vaidmenį. Herojų, vardu Rufus T. Fajerflai, globoja turtinga misis Tizdeil, kurią neapsakomai pagarbiai ir gracingai vaidina Margaret Dumont. Jei Groucho replikos ir neprilygstamas dialogų stilius priklauso brolių Marxų plunksnai, tai prie scenarijaus prisidėjo daug puikių komedijų rašytojų, tarp kurių buvo ir S. J. Perelmanas. Išėjo nuostabi komedija. Broliams Marxams pavyko pasiekti sąmojingų dialogų ir reto pastabumo. Tai irgi padėjo filmui išgyventi, o, tarkime, brolių Ritzų juostos amžiams išnyko.

Silvanijos pasiuntinys Trintino (Louis Calhern) nori užvaldyti Freedoniją ir sumoka Harpo ir Chico herojams, kad šie jam šnipinėtų. Tokia plona siužetinė linija gana patvari, kad ant jos būtų galima suverti kelis puikius komedinius epizodus ir pakankamai įžeidžianti, kad kurie laikytų ją siurrealistine satyra. Benito Mussolini uždraudė rodyti filmą Italijoje, įžvelgęs Groucho vaidmenyje asmeninį įžeidimą. Daugiau pasitenkinimo broliams niekas negalėjo suteikti. Be to, prieš išeinant filmui, Fredonijos miestelis Niujorko valstijoje pasiskundė dėl jo pavadinimo panaudojimo ir pridėtos raidės „e". Į tai broliai Marxai atsakė: „Pakeiskite miesto pavadinimą, jis gadina mums filmą." **KK**

JAV (Paramount), 70 min., nespalvotas
Režisierius Leo McCarey
Prodiuseris Herman J. Mankiewicz
Scenarijaus autoriai Bert Kalmar, Harry Ruby
Operatorius Henry Sharp
Kompozitoriai Bert Kalmar, John Leipold, Harry Ruby
Vaidina Groucho Marx, Harpo Marx, Chico Marx, Zeppo Marx, Margaret Dumont, Raquel Torres, Louis Calhern, Edmund Breese, Leonid Kinskey, Charles Middleton, Edgar Kennedy

JAV (MGM), 97 min., nespalvotas

Režisierius Rouben Mamoulian

Prodiuseris Walter Wanger

Scenarijaus autoriai S. N. Behrman, H. M. Harwood

Operatorius William H. Daniels

Kompozitorius Herbert Stothart

Vaidina Greta Garbo, John Gilbert, Ian Keith, Lewis Stone, Elizabeth Young, C. Aubrey Smith, Reginald Owen, Georges Renavent, David Torrence, Gustav von Seyffertitz, Ferdinand Munier

Venecijos kino festivalis: Rouben Mamoulian – Mussolinio taurės nominacija

KARALIENĖ KRISTINA (1933)
QUEEN KRISTINA

Roubeno Mamouliano atkurta XVII a. Švedija suteikė Gretai Garbo puikią galimybę užvaldyti ekraną. Karaliaus Gustavo Adolfo duktė Kristina buvo estetė vienišė. Ji atsisakė sosto ir iš liuteronų tikėjimo perėjo į katalikų. Vaidinama Garbo, karalienė įgyja patrauklų vyriškų ir moteriškų savybių derinį. Ji protinga, nepalenkiama ir sykiu seksualiai patyrusi, kartais net priešiška, bet griežtai ginanti savo nepriklausomybę.

Siužetas pasakoja apie karalienės patarėjų reikalavimą ištekinti ją už Karlo Prancūzo, tai pykdo ir pačią karalienę, ir jos „vyrą", grafą Magnusą (Janas Keith). Slėpdamasi nuo teismo ir jai, kaip moteriai, reikalaujamų apribojimų, Kristina apsirengia vyriškais drabužiais ir visiškai atsitiktinai susitinka su ispanų pasiuntiniu Antonio (Johnas Gilbertas, su kuriuo Garbo tuo metu turėjo romaną). Toliau vyksta kelios komiškos scenos su persirenginėjimais į priešingos lyties asmenis, o kai Kristina įsimyli Antonio, prasideda ir erotika. Antonio žūva gindamas jos garbę. Kristina atsisako sosto ir pagaliau pasiekia vienatvę, kuri, regis, nuo pat pradžių buvo jos lemtis. Garbo atlieka savo vaidmenį su įkvėpimu ir jai padeda taurinanti Mamouliano kameros maniera. Apgalvota estetika, montažas ir muzikinis akompanavimas paverčia *Karalienę Kristiną* sensacingu reginiu. **RBP**

Ispanija (Ramón Acín), 27 min., nespalvotas

Ispanų kalba

Režisierius Luis Buñuel

Prodiuseriai Ramón Acín, Luis Buñuel

Scenarijaus autoriai Luis Buñuel, Rafael Sánchez Ventura

Operatorius Eli Lotar

Kompozitorius J. Brahms

Vaidina Abel Jacquin (balsas už kadro)

ŽEMĖ BE DUONOS (1933)
LAS HURDES

Dokumentinis Luiso Buñuelio filmas – įkvepiantis ir kartu nesentimentalus pasakojimas apie skurdą, ligas, badą ir tamsumą, kuriems leista egzistuoti išoriškai civilizuotoje krikščioniškoje šalyje. Jis nufilmuotas 1932 m. atkampiame Las Hurdes, esančiame kalnų rajone šiauriau Ekstramaduros ir virš 100 km į pietus nuo universitetinio Salamankos miestelio. Kino kamera ramiai parodo fizines, psichines ir socialines ligas. Buñuelis žino, kad vaizdai kalbės patys už save. Vis dėlto kaip priešpriešа rodomi kadrai su turtingais žmonėmis katalikų bažnyčiose ir, kaip vėliau paaiškėjo, režisierius nesiruošė pabrėžti savo argumentų scenomis, kai nušauna ožį arba ištepa medumi asilą, kad jis pritrauktų mirtiną bičių spiečių.

Ką visa tai turi bendro su siurrealizmu? Parodomi baisumai ne tik matomi, jie tarsi atėję iš nakties košmarų. Atrodo, kad Buñuelis per daug gerai žino, kad Hurdeso gyventojams vienintelis būdas išsivaduoti iš žiaurių kančių (jei tik neįsikiš valstybė arba bažnyčia) yra mirtis, o dauguma jų veiksmų, skirtų palengvinti jų alkį ir skausmą, tarytum sukelti iškreipto siekio išmirti. Filmas žiaurus, šaltakraujiškas, keistai gražus ir ėdus it sieros rūgštis. **JA**

KING KONGAS (1933)
KING KONG

King Kongas, be abejonės, yra visų filmų apie monstrus čempionas ir aukščiausias specialiųjų efektų pasiekimas Holivudo formavimosi laikotarpiu – tai vienas ilgiausiai gyvuojančių ir mėgstamiausių meninio kino šedevrų. Tiesą sakant, beždžionės istorija paimta iš *Gražuolės ir pabaisos,* bet papasakota be laimingos pavirtimo pabaigos ir Gargantiua mastais: Meriano C. Cooperio ir Ernesto B. Schoedsacko filmas jungia rimtą darbą su modeliais ir emocinį rezonansą, – vargu ar tai pavyktų pakartoti šimtams mėgdžiotojų, kurių neišvengiamai atsiras.

Siužetas plėtojamas seno kaip pasaulis konflikto tarp miesto ir gamtos fone. Į salą grėsmingu Kaukolės pavadinimu vyksta ekspedicija surasti milžinišką priešistorinę gorilą, kurios bijo ir gerbia aborigenai, atvežti ją į Niujorką ir padaryti puikią atrakciją. Tačiau galingajam Kongui nepatinka narvas; jis pabėga į griaunamąjį žygį po miestą.

Scenos saloje net šiandien daro įspūdį: pirmasis stulbinantis Kongo pasirodymas, scenos su priešistorinėmis būtybėmis, su kuriomis tenka susidurti ekspedicijai, ginant ir ieškant pagrobtos En Derou (Fay Wray). Iš tikrųjų Kongą gąsdina En grožis, ir kai jis pabėga iš nelaisvės ir lekia per Niujorką, pirmiausia, ką padaro – tai pagrobia merginą ir paverčia ją savo meilės belaisve. Kabaruodamasis po Empair Steit Bildingą ir vaikydamas įkyrius lėktuvus, Kingas veikiau paaukotų savo gyvybę nei nuskriaustų En. Todėl garsusis filmo finalas jaudinantis: „Pabaisą pražudė grožis".

Tai, kad gigantiškas primatas iš bauginančio neigiamo personažo tampa simpatišku teigiamu herojumi, o nepalankumas virsta jo pasekėjų perspektyva, parodo sudėtingos ir išraiškingos Williso O'Briano modelių animacijos sėkmę (jo asistentas buvo būsimasis modelių animacijos specialistas Ray Harryhausenas). Nors juosta King Kongas iš esmės priklauso „B" kategorijai, ji Holivude nustatė specialiųjų efektų fetišą. Kalbama, kad būtent dėl *King Kongo* dauguma šiandienos filmų labiau koncentruoti į formą, o ne į turinį. Tačiau, skirtingai nuo dabar naudojamų specialiųjų efektų, Kongo didybė pasmerkta ilgam amžiui. **JKl**

JAV (RKO), 100 min., nespalvotas

Režisieriai Merian C. Cooper, Ernest B. Schoedsack

Prodiuseriai Merian C. Cooper, Ernest B. Schoedsack, David O. Selznick

Scenarijaus autoriai James Ashmore Creelman, Ruth Rose, Edgar Wallace

Operatoriai Edward Linden J. O. Taylor, Vernon L. Walker, Kenneth Peach

Kompozitorius Max Steiner

Vaidina Fay Wray, Robert Armstrong, Bruce Cabot, Frank Reicher, Sam Hardy, Noble Johnson, Steve Clemente, James Flavin

JAV (Columbia), 88 min., nespalvotas

Anglų, kinų, prancūzų kalbomis

Režisierius Frank Capra

Prodiuseris Walter Wanger

Scenarijaus autoriai Edward E. Paramore jaunesn., Grace Zaring Stone

Operatorius Joseph Walker

Kompozitorius W. Franke Harling

Vaidina Barbara Stanwyck, Nils Asther, Toshia Mori, Walter Connolly, Gavin Gordon, Lucien Littlefield, Richard Loo, Helen Jerome Eddy, Emmett Corrigan

KARTI GENEROLO JENO ARBATA (1933)

THE BITTER TEA OF GENERAL YEN

Netipiška Franko Capros melodrama pasakoja apie Amerikos misionierę (Barbara Stanwyck) Šanchajuje: tipiška manieringos Naujosios Anglijos atstovė Megan Devis, susižada su kitu misionieriumi, savo vaikystės draugu. Įsiliepsnojus Pilietiniam karui, ji patenka nelaisvėn pas kinų karo vadą Jeną (Nilsas Astheras). Rafinuota, subtili, kaprizinga, mistinė ir aistringa, neįtikėtina meilės istorija tapo viena didžiųjų ketvirtojo dešimtmečio Holivudo meilės istorijų. Stanwyck ir Astheras drauge – nuostabūs. Josephas Walkeris filmavo per filtrus ir su šviesos šešėliais. Edwardas E. Paramore'as scenarijų parašė remdamasis Grace Zaringo Stone istorija. Įdomu, kad ši nestandartinė ir graži juosta buvo atrinkta „Radio City Music Hall" koncertinei salei atidaryti 1933 m. Filmas neatnešė Caprai komercinės sėkmės, tačiau gerokai pralenkė visus kitus jo filmus.

Tarp pagrindinių filmo momentų – įsidėmėtinas epizodas, kuriame Megan sapnuoja, kad į jos miegamąjį įsiveržia Geltonasis Monstras, kurį visi laiko Jenu, o paskui Megan išgelbėja žmogų su kauke ir kaubojiškais drabužiais, kurį visi laiko Megan sužadėtiniu. Tačiau, kai ji nuima kaukę, pasirodo, kad tai Jenas. Jis stovi šalia lovos, kai ji prabunda. Ne mažiau įsimintinas subtilus finalinis epizodas, – jį būtų galima interpretuoti kaip Holivudo pop-budizmo prekinį ženklą, nepaisant to, kad jis pateiktas švelniai ir subtiliai. **JRos**

JAV (Hal Roach, MGM), 68 min., nespalvotas

Režisierius William A. Seiter

Prodiuseris Hal Roach

Scenarijaus autorius Frank Craven

Operatorius Kenneth Peach

Kompozitoriai William Axt, George M.Cohan, Marvin Hatley, Paul Marquardt, O'Donnell-Heath, Leroy Shield

Vaidina Stan Laurel, Oliver Hardy, Charley Chase, Mae Busch, Dorothy Christy, Lucien Littlefield, John Elliott, William Gillespie, John Merton

DYKUMOS SŪNŪS (1933)

SONS OF THE DESERT

Ši komedija, pilnametražis filmo *Būti dideliu* (1931) variantas, kuriame vaidina Stanas Laurelis ir Oliveris Hardy, yra ketvirtas ir, matyt, geriausias jų filmas. Filmų, kuriuose vaidina šiedu aktoriai, herojai dažniausiai gyvena neįprastuose pasauliuose (pavyzdžiui, stebuklingoje šalyje juostoje *Vaikai miške* arba kaubojiškoje fantazijoje *Kelias iš Vakarų)*. Nepaisant to, kad *Dykumos sūnūs* – viena tradiciškiausių Laurelio ir Hardy komedijų, ji geriausiai parodo keistą namų pragarą, pilną despotiškų žmonų, slaptų susirinkimų, draudimų rūkyti ir gerti.

Siužetas rutuliojasi aplink kelionę į Havajus ir Stano bei Oli mėginimus slėpti išvyką nuo savo žmonų. Filmo masoniškai skambiu pavadinimu siužetas farsinis, ir tai, be abejonės, pati geriausia persikūnijimų komedija. Puiki vaidyba, ypač Mae Busch ir komiko Charley'io Chase'ės, vaidinančių misis Hardi ir girtuoklį, kartu su sumania Williamo A. Seiterio (kita jo garsi komedija – *Aptarnavimas numeriuose* (1938) kartu su broliais Marxais) režisūra iki šiol išlaikė Dykumos sūnų populiarumą, nors šiai komedijai jau virš 70 metų. **KK**

TAI DOVANA (1934)
IT'S A GIFT

Be abejonės, šis filmas – geriausias iš visų komedijų su W. C. Fieldsu. Nors jame nėra tokios įkvepiančiai aikštingos nerealių kadrų beprotystės, kaip *Niekada nenuolaidžiaukite mulkiui* (1941) arba *Lemtingas alaus bokalas* (1933), tačiau tai neabejotinai pats harmoningiausias ir juokingiausias iš visų filmų.

Nepaisant to, kad McLeodo filmas *Tai dovana* tarsi sudarytas iš senų ankstesniojo *Tai senas karinis žaidimas* (1926) pobūdžio kino eskizų ir scenų, jis iš tiesų labai panašus į tikrą istoriją. Haroldas Bisonetas (Fieldsas) taip nukamuotas nuolatinio šeimos jungo ir parduotuvės valdymo, kad slapčiomis už sunkiai uždirbtas santaupas nusiperka Kalifornijos apelsinų giraitę, savo svajonę. Jis ten vyksta su šeima (labai išsigandęs to, ką padarė) tik tam, kad sužinotų, jog jų pirkinys nepanašus į pilį iš reklamos paveikslėlio. Šis siužetas, žinoma, tik pagrindas dar vienam Fieldso etiudui apie giminystės, santuokos, kaimynystės ir draudimų pavojus bei klaidas. Jis padeda autoriui nukreipti mūsų simpatiją į senojo šykštuolio, jaučiančio, kad jam žiaurus visas pasaulis, pusę.

Labai sunku atrinkti ryškiausius momentus iš tokios be galo lygiareikšmės etiudų sekos. Tačiau griaunamasis silpno, kurčio, aklo ir karingo pono Maklo (Charles Sellonas) apsilankymas Fieldso parduotuvėje yra savotiška kulminacija politiškai nekorektiškose linksmybėse. Nesėkmingas pagrindinio herojaus bandymas pamiegoti prieangyje, triukšmingi kaimynai, bambanti žmona (Kathleen Howard), baisingas atsuktuvas Baby LeRoy rankoje, riedantis kokosas, sulaužytas hamakas, šautuvas ir be galo linksmas draudikas – puikus ir košmariškas kasdienio gyvenimo portretas šioje ramiausioje Holivudo komedijoje. Pastebėsite, kad labai vykusi skutimosi scena. O paskui buvo vakarienė su šeima ir dar daug kitko. **GA**

JAV (Paramount), 73 min., nespalvotas

Režisierius Norman Z. McLeod

Prodiuseris William LeBaron

Scenarijaus autoriai Jack Cunningham, W. C. Fields

Operatorius Henry Sharp

Kompozitoriai Lew Brown, Buddy G. DeSylva, Ray Henderson, Al Jolson, John Leipold

Vaidina: W. C. Fields, Kathleen Howard, Jean Rouverol, Julian Madison, Tommy Bupp, Baby LeRoy, Tammany Young, Morgan Wallace, Charles Sellon, Josephine Whittell, T. Roy Barnes, Diana Lewis, Spencer Charters, Guy Usher, Dell Henderson

Vokietija (Leni Riefenstahl, NSDAP-Reichsleitung), 114 min., nespalvotas

Vokiečių kalba

Režisierė Leni Riefenstahl

Prodiuserė Leni Riefenstahl

Scenarijaus autoriai Leni Riefenstahl, Walter Ruttmann

Operatoriai Sepp Allgeier, Karl Attenberger, Werner Bohne, Walter Frentz, Willy Zielke

Kompozitorius Herbert Windt

Vaidina Adolf Hitler, Max Amann, Martin Bormann, Walter Buch, Walter Darré, Otto Dietrich, Sepp Dietrich, Hans Frank, Josef Goebbels, Hermann Goring, Jakob Grimminger, Rudolf Hess, Reinhard Heydrich, Konstantin Hierl, Heinrich Himmler, Robert Ley, Viktor Lutze, Erich Raeder, Fritz Reinhardt, Alfred Rosenberg, Hjalmar Schacht, Franz Xaver Schwarz, Julius Streicher, Fritz Todt, Werner von Blomberg, Hans Georg von Friedeburg, Gerd von Rundstedt, Baldur von Schirach, Adolf Wagner

VALIOS TRIUMFAS (1934)
TRIUMPH DES WILLENS

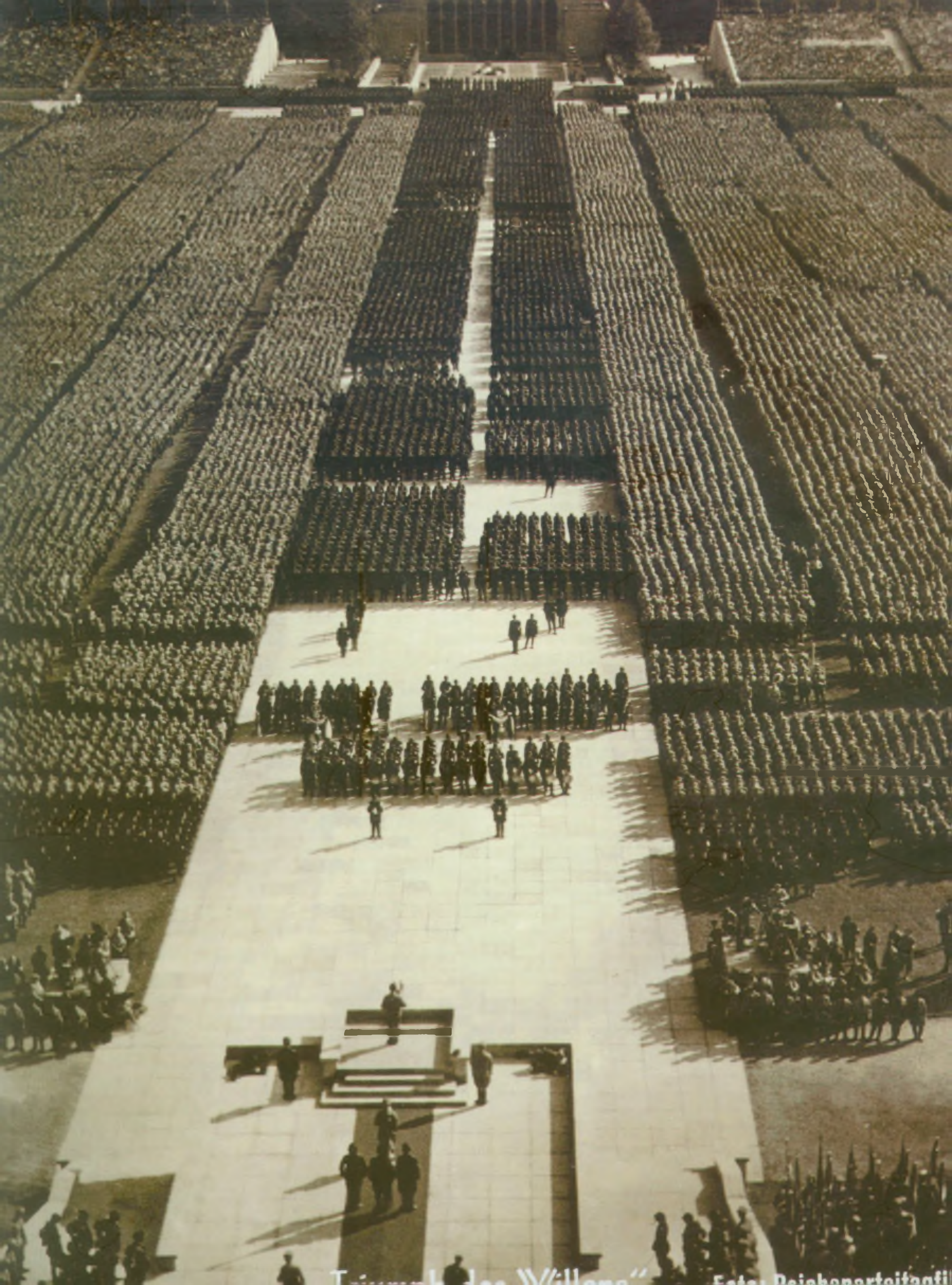
Pats Adolfas Hitleris įkvėpė buvusią šokėją ir aktorę, vėliau kino režisierę Leni Riefenstahl sukurti grandiozinę šventinę ataskaitą apie šeštąjį nacistų partijos kongresą Niurnberge 1934 m. rugsėjį. Likimo ironija, kad 1945–1946 m. ten susirinks nugalėtojai teisti Trečiojo reicho karinius nusikaltėlius. L. Riefenstahl buvo karjeristė ir kartu turėjo kūrybinį talentą. Yra įrodymų, kad jos entuziazmas fašizmo atžvilgiu buvo jei ne naivumas (dėl to verta ginčytis), tai gudrybė. Ir vis dėlto jokie ginčai dėl motyvacijos negali sumenkinti stulbinančio efekto, kurį kelia *Valios triumfas*. Tai – pagaunantis, grubiai, bet mitiškai ir techniškai pritrenkiantis ir su pasitikėjimu suorganizuotas reginys.

Ji turėjo viską, apie ką tik gali svajoti dokumentininkas. Niurnbergas buvo paruoštas taip kruopščiai, tarsi būtų didžiulis pavilijonas, iš karto talpinantis kelias detaliai parengtas filmavimo aikšteles. Riefenstahl pareikalavo, kad miesto centre būtų įrengti nauji tilteliai, privažiuojamieji keliai, pastatyti apšviečiantys bokštai ir kameroms nutiesti bėgiai. Turėdama savo dispozicijoje 30 kamerų ir 120 technikų, Riefenstahl puikiai įgyvendino užduotį išgarbinti nacių valstybės galybę ir sustiprinti jos valdžią. Ji sukūrė šedevrą, kuris ligi šiol laikomas garsiausiu kada nors sukurtų propagandistinių filmų.

Dokumentinis filmas, per pusmetį suredaguotas ir sutrumpintas iki dviejų valandų trukmės, sutalpino tik tris nufilmuotos medžiagos procentus. Jis prasideda nuo Hitlerio išlipimo iš lėktuvo. Nusileidimas iš debesų primena Wagnerio herojaus pasirodymą, o aplink diktatoriaus galvą spindi saulės šviesos aureolė. Politinio filosofavimo apie pasaulinį teatrą centras yra fiurerį sveikinantis triukšmingas pritarimas ir minios keliaklupsčiavimas. Iš jos Hitleris semia savo charizmą, kuriai netrukdo net ketinimų demonstracija ir atžarumas, kiekvienam pažįstami iš žinių archyvų, istorinių dramų ir meistriškų parodijų, kaip antai Charles'o Chaplino *Didysis diktatorius* (1940). Tai kompensuoja pagaunančių personažų kaleidoskopas ryžtingų jaunų žmonių linksmybės, fakelų apšviestos procesijos, svastikos iškėlimo ritualas, tūkstančiai muštruotų žygiuojančių vaikų ir begalinis folkloro paradas, užbaigiamas nacistų himnu – Horsto Wesselio daina.

Valios triumfas – inovacinė techninių priemonių demonstracija nuo originalių rakursų ir stulbinančios kompozicijos iki tolygaus montažo tempo. Propagandinė filmo jėga eina per kerintį, grėsmingą sugebėjimą atvirai politikai suteikti nenuoširdžią dvasinę estetiką. Po Antrojo pasaulinio karo amerikiečiai ir prancūzai už dalyvavimą nacizmo propagandoje Riefenstahl įkalino ketveriems metams, nepaisydami jos pareiškimų, kad ji kūrė „grynai istorinį filmą, filmą-tiesą". Pakartotini bandymai sugrįžti prie karjeros buvo nesėkmingi. Vėliau Riefenstahl susidomėjo povandeniniu filmavimu ir įrodė, kad amžinai liko meno žmogus. **AE**

ATALANTĖ (1934)
L'ATALANTE

Nors šiais lyčių politikos laikais būtų galima sakyti, kad tai eretinis filmas, Jeano Vigo *Atalantė* – heteroseksualinės aistros odė. Neįmanoma nepajusti nuostabios poezijos, nestebint romantinės lyčių kovos. Lyčių supriešinimas aiškiai juntamas kiekvienu lygiu – dvasiniu, fiziniu, erotiniu ir emociniu. Tik šie aštrūs „skirtumo" pojūčiai gali sukelti ir nebendravimo su mylimaisiais kančią, ir jų galimo susijungimo malonumą.

Tai toli gražu ne tam laikui būdingas romanas. Vigo kartą pasakė: „Reikia dviejų porų lūpų ir trijų tūkstančių metrų kino juostos joms sujungti, o paskui tiek pat joms atskirti." Panašiai kaip Stanley Kubricko *Plačiai užmerktos akys* (1999), *Atalantė* tampa nemirtinga nuotykių filmo žanro istorija. Vyras (Jeano Daste's atliekamas Žano vaidmuo) – jūrininkas-avantiūristas; moteris (Ditos Parlo atliekamas Džiuljetos vaidmuo) – miesto gyventoja. Išbandymai ir kliūtys, išskiriančios juos, projektuojamos įtampos akimirką kone fiziškai kenčiant. Tirštame rūke Žanas grabaliodamasis vaikšto baržos bortu, kol galų gale suranda savo sužadėtinę. Jis čiumpa ją į glėbį ir juodu eina pasimylėti į žemutinį denį.

Tarp vyro ir moters filmo režisierius pastato laivo savininką Pjerą Žiulsą (Michaelis Simonas). Tai, be abejonės, Vigo, savo dalyko žinovo, kurio vaizduotė galėjo susiprojektuoti ir į heteroseksualinę idėją, ir į šio įkvėpto bepročio asmenybę, atradimas. Žiulsas – įvairiapusė būtybė: vyras ir moteris, vaikas ir suaugęs, draugas ir mylimasis, be ribų (vienu momentu net vizualiai susidvejinęs), nes kovoja pats su savimi. Žiulsas – siurrealistinis Vigo sentimentalumas, įkūnytas Simono, stebėtinai anarchiško, instinktyvaus aktoriaus.

Vigo plečia ir gilina savo ankstesnio filmo *Nulis už elgesį* (1933) režisūrinius atradimus. Iš šiek tiek parodinio kino ir Rene Clairo jis paima siužetus savo prologui: laidotuvių procesija, einanti palei kamerą vis greičiau ir greičiau, kol pavirsta nepaklusnia, šiurpia minia. Ant laivo borto Vigo atranda savo mėgstamus „kambarius-akvariumus" su gausybe kačių, keistenybių ir stebuklų, kaip Žiulso kajutėje su egzotišku antikvariatu. Denyje jis naudoja vaiduokliška, naktinį apšvietimą. Filmą vienija puikus ritminis ir išraiškingas muzikinis akompanimentas, kartkartėmis paversdamas *Atalantę* miuziklu.

29-mečio Vigo mirtis buvo tragiška netektis, tačiau *Atalantė* vainikuoja jo palikimą. Ar yra kinematografe bent viena patrauklesnė scena, nei didingas, kone eizenšteiniškas Žano ir Džiuljetos kūnų, nutolusių, vienijamų abipusio potraukio ir meilės akto, kuris tapo galimas tik jausmingos kino kalbos dėka, montažas? **AM**

Prancūzija (Gaumont-Franco Film-Aubert), 89 min., nespalvotas

Prancūzų kalba

Režisierius Jean Vigo

Prodiuseris Jaques-Louis Nounez

Scenarijaus autoriai Jean Guinée, Albert Riéra

Operatoriai Jean-Paul Alphen, Louis Berger, Boris Kaufman

Kompozitorius Maurice Jaubert

Vaidina Michel Simon, Dita Parlo, Jean Dasté, Gilles Margaritis, Louis Lefebvre, Maurice Gilles, Raphaël Diligent

JUODAS KATINAS (1934)
THE BLACK CAT

Šis filmas – pirmasis Boriso Karloffo (afišose – „KARLOFF“) ir Belos Lugosi išėjimas į žvaigždžių ekraną 4-ajame deš. *Juodas katinas* iškart tapo labiausiai iškreipta ir originaliausia studijos „Universal“ siaubo juosta. Ji kupina keisto Edgaro G. Ulmero jausmingumo, taip pat scenaristo Peterio Rurico poetinio beformiškumo.

Tik pagrindiniais momentais paremtas Edgaro Allano Poe pasakojimu, filmas primena paskutinį ekspresionistinį vokiečių siaubo filmą. Jame pasakojama apie juodąją magiją, kerštą, nekrofiliją, išdavystę ir visą gotiškos pilies gyvenimo būdą. Ją savo našlei ant broliškų kapų, kuriuos jis per Pirmąjį pasaulinį karą parodė priešui, pastatė architektas-šėtonas Hjalmaras Piolcichas (Karloffas). Siaubo filmų stiliaus jaunavedžiai – Devidas Menersas ir Žaklina Vels – kone komiški savo įžvalgumu, panaudoti kaip Bredo ir Žanetos šablonai filme *Šiurpiojo Rokio šou* (1975), it nekviesti svečiai užstringa tarp Piolcicho, kuris savo meilužių saugomas rūsyje vaškinės figūros pavidalu, ir keršto pagauto Vitaus Verdegasto (Lugosi), kuris, prieš susprogstant piliai, pradeda keistą šachmatų partiją, nudirdamas gyvam piktadariui odą. Sąmoningai piktinantys, erzinantys, bet elegantiškai Karloffo pateikiami ritualai yra tik banalios klišės („cum granulo salis“), pastatytos su lotynišku vapaliojimu. **KN**

JAV (Universal), 65 min., nespalvotas

Režisierius Edgar G. Ulmer

Prodiuseris Carl Laemmle jaunesn.

Scenarijaus autoriai Edgar G. Ulmer (pagal to paties pavadinimo Edgaro Allano Poe apsakymą)

Operatorius John J. Mescall

Kompozitoriai James Huntley, Heinz Roemheld

Muzika P. Čaikovskij, F. Liszt

Vaidina Boris Karloff, Bela Lugosi, David Manners, Julie Bishop, Lucille Lund, Egon Brecher, Harry Cording, Henry Armetta, Albert Cont

TEISĖJAS PRISTAS (1934)
JUDGE PRIEST

Johnas Fordas savo pirmąjį „Oskarą“ iškovojo už prestižinį ir nuobodų *Informatorių* (1935). Tačiau šis, mažiau žinomas, metais anksčiau išleistas kūrinys sutiktas daug geriau, nepaisant jo chaotiškos struktūros, perteklinio sentimentalumo ir akivaizdaus politinio korektiškumo trūkumo. Bilis Pristas (Willis Rogersas), vieno Kentukio valstijos miesto teisėjas, padeda giminaičiui susituokti su „tinkama mergaite“ ir trukdo neteisingam teismo ieškiniui prieš slapų kalvį. Siužetas lieka antrinis, palyginti su daugybe parodijų (įtraukiant puikų juodąjį komiką Stepiną Fetchitą), dainomis, lakstymu, vapaliojimu ir momentais, būdingais idealiam „Senųjų Pietų“ pasauliui, kur nėra jokio pompastiškumo, nepakantumas kontroliuojamas, o juodaodžiai ir baltieji sugyvena darniai.

Kelios vidinės užuominos ir bendros paralelės sieja *Teisėjo Pristo* režisierių su jo herojais. Jis tvarko publiką, leisdamas sau nukrypti nuo priimtų elgesio taisyklių teismo salėje ir begėdiškai valdo liudininkų emocijas, pačiu kritiškiausiu proceso momentu priversdamas orkestrą groti „Diksi“. *Teisėjas Pristas* – vienas originaliausių Amerikos ekranuose požiūrių į nekaltumą. Teisėjas Fordas sumaniai primena, kaip labai reikia išmonės, kad legenda būtų stipresnė už faktą. **MR**

JAV (Fox), 80 min., nespalvotas

Režisierius John Ford

Prodiuseris Sol M. Wurtzel

Scenarijaus autoriai Irvin S. Cobb, Dudley Nichols

Operatorius George Schneiderman

Kompozitoriai Cyril J. Mockridge, Emil Gerstenberger, Samuel Kaylin

Vaidina Will Rogers, Tom Brown, Anita Louise, Henry B. Walthall, David Landau, Rochelle Hudson, Roger Imhof, Frank Melton, Charley Grapewin, Berton Churchill, Brenda Fowler, Francis Ford, Hattie McDaniel, Stepin Fetchit

JAV (Columbia), 105 min., nespalvotas

Režisierius Frank Capra

Prodiuseriai Frank Capra, Harry Cohn

Scenarijaus autoriai Samuel Hopkins Adams, Robert Riskin

Operatorius Joseph Walker

Kompozitoriai Howard Jackson, Louis Silvers

Vaidina Clark Gable, Claudette Colbert, Walter Connolly, Roscoe Karns, Jameson Thomas, Alan Hale, Arthur Hoyt, Blanche Frederici, Charles C. Wilson

„Oskaras": Frank Capra, Harry Cohn (geriausias filmas), Frank Capra (režisierius), Robert Riskin (scenarijus), Clark Gable (aktorius), Claudete Colbert (aktorė)

Venecijos kino festivalis: Frank Capra - Mussolinio taurės nominacija

TAI NUTIKO VIENĄ NAKTĮ (1934)
IT HAPPENED ONE NIGHT

Piteris (Clarcas Gable'as) – aštrialiežuvis žurnalistas; Eli (Claudete Colbert) – „svaiginanti dama", pabėgusi iš griežto tėvo namų. Jie susitinka kelyje ir priversti nenoriai, tačiau vis dėlto bendradarbiauti. Jis – žemės druska, ji – turtingas vaikas, ir abu vienas kitą išnaudoja: jam ji reiškia didelį straipsnį laikraštyje, jai jis – būdas patekti į Niujorką pas sužadėtinį. Filme jie nuo neapykantos pereina prie meilės. Tai galėjo būti viena iš šimto įprastų 4-ojo arba 5-ojo deš. amerikietiškų romantinių komedijų, bet *Tai nutiko vieną naktį* – stebuklingas kinas. Magiškai traukia visa jo aplinka – „žmogiškoji Amerika", pilna visokiausių sukčių ir minkštaširdžių piliečių, visada pasirengusių papasakoti istoriją ir padainuoti arba paprasčiausiai parodyti savo patrauklų originalumą. Eli tėvas Endriu (Walteris Connoly) pasirodo esąs simpatiškas, malonus vaikinas, o plepus autobuso keleivis Šapeli (Roscoe Karnsas) – skundikas kokių reta.

Capra buvo ekspertas gudriai kurti istorijas iš gerai žinomų motyvų: valgymas, slengas („ak, kvailuti"), knarkimas, prausimasis, rengimasis ir nusirengimas. Geriausiose romantinių komedijų tradicijose personažai bemat išnyksta, kai būtinas maskaradas ir koks nors pasilinksminimas. *Tai nutiko vieną naktį* – tolimas šiandienos „nesąmonių komedijų", pavyzdžiui, brolių Farrelly kūrinių, pirmtakas. Lėkštų juokelių gausa („Tai, ant ko jūs atsisėdote, – mano"); negailestingas privilegijuotųjų ir turtuolių išjuokimas (net jų vardai juokingi – karalius Vestlis (King Westley)); mėgstamas Colberto būdas sustabdyti transportą – tik apnuoginus kojas. Paskui seksualinės įtampos momentas: keturias naktis Piteris ir Eli kartu, siužetas sutelktas sukurti simbolinę „Jerichono sieną", kuri galiausiai sugriūva, – atsikratoma antklodės kaip paskutinio meilės barjero.

Nors kritikams gali nepatikti Capros montažas arba mizanscenos; toks stilius buvo jam būdingas. Bet kas iš tiesų yra, – tai nepriekaištingas scenarijaus jausmas (ir apskritai, ir detalėse) bei puikus kontaktas su charizmatiniais aktoriais. Gable'as ir Colbert iš tikrųjų padeda sustiprinti kovos už lyčių pirmenybę liniją, susilpnindami idėjinę scenarijaus kryptį, pagal kurią numatoma, kad proletarų vaikinai turi mokyti pagedusias mergiūkštes realaus gyvenimo. Užkrečiančioje šių žvaigždžių vaidyboje – jų abipusiame troškime žaisti, juoktis, būti pažeidžiamais, suprasti juokus – mes susiduriame su idealu, kurį visiškai ir iš tikrųjų prarado šiuolaikinis kinas. **AM**

JAV (Cosmopolitan, MGM), 93 min., nespalvotas

Režisierius W. S. Van Dyke

Prodiuseris Hunt Stromberg

Operatorius James Wong Howe

Scenarijaus autoriai Albert Hacket (pagal Dashielio Hammetto romaną)

Kompozitorius William Axt

Vaidina William Powell, Myrna Loy, Maureen O'Sullivan, Nat Pendleton, Minna Gombell, Porter Hall, Henry Wadsworth, William Henry, Harold Huber, Cesar Romero, Natalie Moorhead, Edward Brophy, Edward Ellis, Cyril Thornton

„Oskaro" nominacija: Hunt Stromberg (geriausias filmas), W. S. Van Dyke (režisierius), Frances Goodrich, Albert Hackett (scenarijus), William Powel (aktorius)

SUBTILUS ŽMOGUS (1934)

THE THIN MAN

Aktorių Myrnos Loy ir Williamo Powello vaidyba filme *Manheteno melodrama* (1934) buvo tokia įtikinama, kad jo režisierius W. S. Van Dyke tais pačiais metais filmavo juos kartu. Niko ir Noros Čarlzų vaidmenimis jie tapo unikalūs kinematografo istorijoje. Tai pirmi populiarūs sutuoktiniai-detektyvai.

Subtilaus žmogaus siužetas painus. Nikas Čarlzas – detektyvas, oficialiai pasitraukęs nuo bylų. Tačiau jį sudomina aikštingo išradėjo, pravarde „Subtilus žmogus", dingimo byla. Jo duktė (Maureen O'Sullivan) – sena Niko pažįstama. Išradėjo gyvybei grėsmę kelia įtartina šeimininkė, mitruolė buvusi žmona ir jos nuolat pinigų stingantis vyras (Cesaris Romero). Banditų ir laisvo elgesio merginų dalyvavimas kelia įspūdį, kad aplink prabangų Čarlzo viešbučio numerį nuolat sukiojasi visas kriminalinis pasaulis.

Nora nuolatos sąmojingai pasišaipo iš vyro alkoholio pomėgio. Jo naktinis incidentas nuginkluojant nekviestą svečią jau aprašytas ryto žiniose. „Į „Tribune" mano nuotrauka pateko du kartus", – sako Nikas. „Skaičiau, kad bulvarinėje spaudoje ji pasirodė penkis kartus", – atsako jam Nora. „Netiesa, ji tokiai spaudai nebuvo nė pateikta." Taip nevaržomai pasakytos užuominos suprantamos ir be papildomo akcento. Nikas gali atrodyti alkoholikas, tačiau sugeba bemat nuo lengvabūdiško nesantūrumo pereiti prie susilaikymo. Per didelis alkoholio vartojimas, regis, ne itin paveikia poros veiklą, veikiau tai subtilus palaikymas – gyvybiškai būtinas komponentas šalyje, kuri tik ką pradeda gautis po Didžiosios depresijos.

Niko ir Noros istorijos iš Dashiellio Hammetto romano prototipui pasitarnavo Hammetto ir dramaturgės Lillian Hellman santykiai. Per 14 demonstravimo dienų ši puiki detektyvinė istorija surinko daugiau nei 2 mln. dolerių, o Kino akademija jai skyrė keturias nominacijas. Nenuostabu, kad pasakojimo populiarumas vėliau pagimdė keturias istorijas, tarp kurių buvo filmai, radijo ir televizijos spektaklis, o paskui įkvėpė sukurti televizijos šou (*Sutuoktiniai Mak Millanai* ir *Hartų pora*). **KK**

JAV (Cosmopolitan, First National, Warner Bros), 119 min., nespalvotas

Anglų, prancūzų kalbomis

Režisierius Michael Curtiz

Prodiuseriai Harry Joe Brown, Gordon Hollingshead, Hal B. Wallis

Scenarijaus autoriai Casey Robinson (pagal Rafaelio Sabatini romaną)

Operatoriai Ernest Haller, Hal Mohr

Kompozitoriai Erich Wolfgang Korngold, F. Liszt

Vaidina Errol Flynn, Olivia de Havilland, Lionel Atwill, Basil Rathbone, Ross Alexander, Guy Kibbee, Henry Stephenson, Robert Barrat, Hobart Cavanaugh, Donald Meek, Jessie Ralph, Forrester Harvey, Frank McGlynn vyresn., Holmes Herbert, David Torrence

„Oskaro“ nominacija: Erich Wolfgang Korngold (geriausias filmas – neįteikta), M. Curtiz (režisierius), C. Robinson (scenarijus), Leo F. Forbstein (muzika), Nathan Levinson (garsas)

KAPITONAS BLADAS (1935)
CAPTAIN BLOOD

Avantiūrinė istorija, režisieriaus Michaelio Curtizo *Kapitonas Bladas*, vos per vieną naktį žvaigžde padarė patrauklų australą Errolą Flynną. Jo jausmingas žavesys Jackui Warneriui paliko didelį įspūdį, tad, Robertui Donatui atsisakius vaidmens, J. Warneris suteikė aktoriui šansą. Šiame filme pirmą kartą ekrane kartu pasirodė Flynnas ir Olivia de Havilland.

Flynnas vaidina kilnų XVII a. daktarą, airį Piterį Bladą. Jį neteisingai nuteisė ištremti į Karibus ir pardavė vergovei. Daktaras rodo dėmesį subtiliai šeimininkei (de Havilland). Suorganizavęs pabėgimą, jis tampa plėšiku, jūros platybių siaubu, ir sudaro neišvengiamą sąjungą su niekšingu prancūzų piratu (Basilas Rathbone). Santykiai tampa įtempti, kai jie susipyksta dėl prisiplėšto turto, be to, abu apakinti de Havilland herojės grožio. Situacija abiem išsisprendžia mirtina dvikova. Labai puikus ir jaudinantis kovos su špagomis epizodas. Filme *Kapitonas Bladas* yra visokių nuotykių: jūrų mūšiai, geležčių žybsniai, patrakęs herojus, pavojų persekiojama, bet drąsi herojė, žmogžudžiai, skrybėlės su plunksnomis, baudžiamas blogis, nutrūktgalviai, it gimnastai besisupantys ant stiebų, ir, pagaliau, įkvepianti Ericho Wolfgango Korngoldo muzika. Tai aukščiausios klasės malonumas. **AE**

JAV (MGM), 132 min., nespalvotas

Režisierius Frank Lloyd

Prodiuseriai Albert Lewin, Irving Thalberg

Scenarijaus autoriai Talbot Jennings, Jules Furthman (pagal Charleso Nordhoffo ir Jameso Hallo knygą)

Operatorius Arthur Edeson

Kompozitoriai Herbert Stothart, Walter Jurmann, Gus Kahn, Bronislau Kaper

Vaidina Charles Laughton, Clark Gable, Franchot Tone, Herbert Mundin, Eddie Quillan, Dudley Digges, Donald Crisp, Henry Stephenson, Francis Lister, Spring Byington, Movita, Mamo Clark, Byron Russell, Percy Waram, David Torrence

„Oskaras“: Albert Lewin, Irving Thalberg (geriausias filmas)

„Oskaro“ nominacija: Frank Lloyd (režisierius), Jules Furthman, Talbot Jennings, Carey Wilson (scenarijus), Clark Gable, Franchot Tone, Charles Laughton (aktoriai), Margareth Booth (montažas), Nat W. Finston (muzika)

MAIŠTAS „BAUNTYJE“ (1935)
MUTINY ON THE BOUNTY

Franko Lloydo *Maištas „Bauntyje“* – puikus kinematografininkų darbas. Didelis juostos biudžetas ir jos, kaip kelionių filmo žanro, atlikimo kokybė leido sukurti puikią nuotykių istoriją. Be to, amerikiečio požiūris šiai angliškai pamokomai istorijai suteikė Depresijos periodo optimizmo. Atsižvelgiant į MGM stilių, t. y. derinant pelną su nusišalinimu nuo realių problemų ir atvira pramoga, juosta nufilmuota gerai.

Veiksmas vyksta XVIII a. pabaigoje – tada, kai Britų imperija garsėjo laivynu. Laivo „Bauntis“ komanda sukelia maištą dėl blogo elgesio su ja. Vadovaujami Fletčerio Kristiano (Clarkas Gable'as; jis pasirodo be ūsų) jūrininkai jūroje išlaipina žiaurųjį kapitoną Bligą (Charles'as Laughtonas). Kelią į uostą jam gali padėti surasti nebent stebuklas. Pakeliui patirdama įvairiausių sunkumų, „Baunčio“ komanda išplaukia į Ramiojo vandenyno pietus.

Suregztas iš daugybės paralelinių siužetinių linijų, filmas galiausiai tapo ne tik įsimintinu, bet ir davė toną vėlesniems meniniams pastatymams. **GC-Q**

VAKARAS OPEROJE (1935)
A NIGHT AT THE OPERA

Man buvo šiek tiek daugiau kaip dešimt metų, kai Prancūzijos kino teatre žiūrėjau filmą *Vakaras operoje*, kuriame vaidina broliai Marxai. Mano amžiaus žmogui skaityti subtitrus buvo gana sunku, ypač kai šuoliuojantis ūsuotas herojus su cigaru kulkosvaidžio greičiu išrėkdavo žodžius. Tačiau galvoti apie tai nebuvo kada: aš juokiausi taip garsiai, taip nesulaikomai ir smarkiai, kad didesnė filmo dalį žiūrėjau sėdėdamas ant grindų tarp krėslų. Nuo to laiko ne kartą turėjau malonumo žiūrėti *Vakarą operoje* ir kitus brolių Marxų filmus. Aš aiškiai suvokiu ir neatsiejamą tų filmų ryšį, ir jų skirtumą. Mane apstulbino puiki aktorių vaidyba. Ir kūnu, ir siela ligi šiol jaučiu neįtikėtiną energiją, kurią skleidžia šis ypatingo dėmesio užsitarnaujantis filmas.

Daugelis filmo scenų, – pavyzdžiui, ta, kurioje minia susirenka laivo kajutėje, – *Vakarą operoje* puikia komedija padarė dėl pačių elementariausių priemonių: vienintelis žodis, tačiau ištartas tarp kitko, arba gestas, atliktas stebėtinai jaučiant ritmą. Apie griaunamąją trijų brolių, kurių pastangomis atsirado lūžio momentas operos spektaklio veiksme, veiklą galima kalbėti be galo. Ketvirtas brolis, naivuolis Zeppo, šiame procese atrodo nereikalingas. Groucho plepumas ir juokinga figūra, nenatūralus Harpo tylumas ir vaikiškai nuoširdi aistra griauti, Chico meno subtilybių išmanymas ir „užsienietiška dvasia“ – visa tai padeda sutrikdyti operą. Šie elementai žiūrovui įdomūs, todėl *Vakaras operoje* buvo ir liks be galo linksmas filmas. **J-MF**

JAV (MGM), 96 min., nespalvotas
Anglų, italų kalbomis
Režisierius Sam Wood
Prodiuseris Irving Thalberg
Scenarijaus autoriai James Kevin McGuinness, George S. Kaufman
Operatorius Merritt B. Gerstad
Kompozitoriai Nacio Herb Brown, Walter Jurmann, Bronislau Kaper, Herbert Stothart
Vaidina Groucho Marx, Chico Marx, Harpo Marx, Kitty Carlisle, Allan Jones, Walter Woolf King, Sig Ruman, Margaret Dumont, Edward Keane, Robert Emmett O'Connor

Didžioji Britanija (Gaumont British), 86 min., nespalvotas

Režisierius Alfred Hitchcock

Prodiuseriai Michael Balcon, Ivar Montagu

Scenarijaus autoriai Charles Bennet (pagal Johno Buchano romaną)

Operatorius Bernard Knowles

Kompozitoriai Jack Beaver, Hubert Bath

Vaidina Robert Donat, Madeleine Carroll, Lucie Mannheim, Godfrey Tearle, Peggy Ashcroft, John Laurie, Helen Haye, Frank Cellier, Wylie Watson, Gus McNaughton, Jerry Verno, Peggy Simpson

39 LAIPTAI (1935)
THE 39 STEPS

Po kelių ankstesnių kūrinių filmas *39 laiptai* buvo pirmasis Alfredo Hitchcocko britų periodo kūrybinis pasiekimas. Tai, be jokios abejonės, buvo sparčiai kylančio režisieriaus sėkmė – tuo metu jis jau buvo sukūręs 18 filmų. Po finansinės sėkmės ir kritikų pripažinimo Hitchcockas sutvirtino didžiojo kino režisieriaus reputaciją, davęs pradžią kone beprecedentinei patrauklių trilerių serijai. Ir iš tiesų, daugelis jo populiariausių juostų, pavyzdžiui, *Į šiaurę per šiaurės vakarus* (1959) įsišaknijo tame ankstyvame jo veiklos periode.

Hitchcockas pateikė žiūrovui daugybę dėmesio vertų atradimų, o *39 laiptai* supažindina mus su vienu iš jų. „Ne to žmogaus" idėja – liudininko, persekiojamo arba nubausto už nusikaltimą, kurio jis nepadarė, apkaltinimas. (Prie „ne to žmogaus" temos režisierius nuolat sugrįžta, o tiesiogine prasme – 1956 m. filme *Ne tas žmogus*).

Ričardas Chanėjus (Robertas Donatas), atostogaudamas Anglijoje, sutinka moterį, kuri vėliau randama nužudyta paslaptingomis aplinkybėmis. Regis, jis susidūrė su šnipų suokalbiu, susijusiu su kažkuo, vadinamu „39 laiptais". Jis jaučia, kad tai žinodamas tik jis pats gali išgelbėti savo gyvybę. Sukaustytas grandine su savo atsitiktine bendrininke (Madeleine Carroll), Chanėjus sykiu turi vengti susitikimų su policija ir pagrindiniu piktadariu, persekiojant netekusiu piršto. Be to, jam reikia įspėti paslaptį.

Tradicine Hitchcockui maniera mįslingųjų „39 laiptų" atskleidimas ir visas šnipų suokalbis atrodo kone antraeilis palyginti su dviejų pagrindinių herojų flirtu. Tikrąja prasme prikaustyti vienas prie kito, tarsi pajuokiant santuokinius ryšius, Donatas ir Carroll herojė pasikeičia kandžiomis pašaipomis, taip paversdami šnipų trilerį viena neįtikėtinų meilės istorijų. Filmas, kaip ir jų santykiai, rutuliojasi begalinėje veiksmų ir persekiojimo scenų, besikaitaliojančių su sąmojingais dialogais ir pagaunančiu neapibrėžtumu, sekos virtinėje. **JKl**

FRANKENŠTEINO NUOTAKA (1935)
BRIDE OF FRANKENSTEIN

Studijai „Universal" teko laukti beveik ketverius metus, kol Jamesas Whale'as pagaliau priėmė pasiūlymą sukurti filmo *Frankenšteinas* (1931) tęsinį. Buvo verta: *Frankenšteino nuotaka* yra puikus siaubo filmo ir komedijos derinys, todėl jis pranoko pirmąją juostą (prodiuseris Carlas Laemmle jaunesnysis didesnę dalį filmavo Berlyne).

Nepaisant Boriso Karloffo prieštaravimų, buvo nuspręsta, kad dabar Monstras turi ištarti kelis žodžius. Pabaisos sužmoginimas daro jo personažą visiškai panašų į Mary Shelley romano herojų, o jo beviltiškos gyvenimo draugo paieškos labai jaudina. *Frankenšteino nuotakoje* Monstras priverstas žudyti dėl susiklosčiusios situacijos. Net monstro draugė, specialiai jam sugalvota, iš pradžių atstumia jį dėl jo išsigimimo. Be abejonės, nuotaka (Elsa Lanchester) ir mūsų laikais liko vienas nuostabiausių personažų, kada nors suvaidintų ekrane. Jos pasirodymas savotiškoje groteskinėje vestuvių ceremonijos versijoje ligi šiol yra garsiausias siaubo filmų momentas: mumifikuotas, gulbiškas šnypštimas ir keista egiptietiška šukuosena, dekoruota juodomis ir baltomis juostomis.

Frankenšteino nuotakos siužetas pagrįstas ryškiais kontrastais, kurie mėto žiūrovą nuo siaubo į patosą arba komediją. Specifinį Whale'o humoro jausmą, kuris dažnai apibūdinamas kaip manierinis, įkūnija namų darbininkė Mini (Una O'Konnor) ir moteriškas daktaras Pretorijus (Ernestas Thesigeris). Antras beprotiškai protingas mokslininkas (Pretorijus), kuris priverčia Henrį Frankešteiną (Colin Clive) vėl sukurti žmogų, pabrėžia vieną iš grėsmingų Shelley sumanymo reikšmių: gyvenimo (at)kūrimas žmogui prieinamas. Po keturių metų Whale'o šedevras pagimdė „sūnų", tačiau nuotakos tėvas su tuo visiškai nesusijęs. **FL**

JAV (Universal), 75 min., nespalvotas

Režisierius James Whale

Prodiuseriai Carl Laemmle jaunesnysis, James Whale

Scenarijaus autoriai William Hurlbut, John L. Balderston

Operatorius John J. Mescal

Kompozitorius Franz Waxman

Vaidina Boris Karloff, Colin Clive, Valerie Hobson, Elsa Lanchester, Ernest Thesiger, Gavin Gordon, Douglas Walton, Una O'Connor, E. E. Clive, Lucien Prival, O. P. Heggie, Dwight Frye, Reginald Barlow, Mary Gordon, Anne Darling

„Oskaro" nominacija: Gilbert Kurland (garsas)

JAV (RKO), 101 min., nespalvotas

Režisierius Mark Sandrich

Prodiuseris Pandro S. Berman

Scenarijaus autoriai Allan Scott, Dwight Taylor

Operatorius David Abel

Kompozitoriai Irving Berlin, Max Steiner

Vaidina Fred Astaire, Ginger Rogers, Edward Everett Horton, Erik Rhodes, Eric Blore, Helen Broderick

„Oskaro" nominacija: Pandro S. Bergman (geriausias filmas), Carroll Clark, Van Nest Polglase (meninis apipavidalinimas ir dekoracijos), Irving Berlin (muzika), Hermes Pan (šokiai)

CILINDRAS (1935)
TOP HAT

Visi 4-ojo deš. Fredo Astaire'o miuziklai turi trūkumų, tačiau *Cilindras*, matyt, arčiausiai tobulybės. Jo siužeto formulė klasikinė: Fredas įsimyli Ginger, tačiau dėl kvailo nesusipratimo (ji palaiko jį savo draugės vyru) joje iki paskutinės minutės išlieka priešiškumo jausmas jam.

Filmo režisierius – nepakankamai publikos įvertintas Markas Sandrichas, elegantiškai nublizgino savo kūrinius. Pats žymiausias filmo numeris – „Cilindras". Pintų dekoracijų fone pasirodo Fredas ir džentelmenų su cilindrais choras, tačiau *Cilindro* širdimi tapo dvi didingiausios romantinės kompozicijos „Ar ne puiki diena" ir „Skruostas prie skruosto". Pirmoji atliekama Londone orkestro aikštelėje per audrą, antroji – grubių tviskančių Venecijos *art deco* stiliaus kanalų dekoracijų fone. Šokiais Fredas perteikia savo jausmus – nuo pasipriešinimo iki kapituliacijos. Tai jo pagrindinis ginklas kovoje dėl Ginger. Tačiau klaidinga traktuoti šokius tik seksualiniu kontekstu. Pagrindiniai herojai atlieka aistringo gerbėjo ir neprieinamos damos vaidmenis, sustiprindami subtilų erotinį žaidimą. **MR**

Prancūzija (Pantheon), 40 min., nespalvotas

Prancūzų kalba

Režisierius Jean Renoir

Prodiuseris Pierre Braunberger

Scenarijaus autorius Jean Renoir (pagal Gui de Maupassanto apysaką)

Operatoriai Jean Bourgoin, Claude Renoir

Kompozitorius Joseph Kosma

Vaidina Sylvia Bataille, Georges St. Saens, Jane Marken, André Gabriello, Jacques B. Brunius, Paul Temps, Gabrielle Fontan, Jean Renoir, Marguerite Renoir

PASIVAIKŠČIOJIMAS UŽMIESTYJE (1936)
UNE PARTIE DE CAMPAGNE

Vienas galingiausių ir jaudinančių filmo momentų – tai epizodas „po kelerių metų", kuris jaudina mus svajingu liūdesiu. Filmas – istorija apie išskirtinį likimą. Filmo finale Žana Renuara Henrieta (Sylvia Bataille) gyvena nelaimingoje santuokoje su vyru, buku klerku Anatolijumi (Paul Temps), su kuriuo buvo susižadėjusi filmo pradžioje.

Juosta užbaigta ne ta forma, kurią iš pradžių sumanė Renoiras Gui de Maupassanto apysakos motyvais. Vis dėlto tokia ji kelia susidomėjimą Centrinė linija skiriama neteisėtai avantiūristų Rudolfo (Jacques Borelis) ir Henrio (Georges D'Arnouxas) sąjungai su Henrieta ir jos motina Džiuljeta (Jane Marken). Renoiras sukuria puikius charakterių kontrastus: Rudolfas ir Džiuljeta nešvankūs ir lengvabūdiški, o Henris ir Henrieta – kupini rimtų jausmų. Galiausiai tai, kas prasidėjo, pasak Henrietos, kaip „neaiškus troškimas", baigiasi siaubingai, nes „metai eina, o sekmadieniai tokie pat liūdi, kaip ir pirmadieniai". **AM**

NAUJIEJI LAIKAI (1936)
MODERN TIMES

Naujieji laikai buvo paskutinis filmas, kuriame Charles Chaplinas atlieka Mažojo Valkatos vaidmenį, sumanytą 1914 m. Didžiosios depresijos laikais, 1936 m., Mažasis Valkata priešgyniavo nemalonumams, kurie ne itin skiriasi nuo XXI a. bėdų: skurdas, nedarbas, streikai, politinis nepakantumas, ekonominė nelygybė, mašinų spaudimas ir narkotikai.

Tai buvo problemos, kurias Chaplinas įsidėmėjo savo 18 mėn. trukusioje kelionėje po pasaulį 1931–1932 m. Jis matė nacionalizmo augimą, socialinius Depresijos ir automatizacijos padarinius. 1951 m. laikraščio interviu Chaplinas pareiškė: „Bedarbystė – gyvybiškai svarbus klausimas... Mašinos turi duoti žmonijai naudos. Jos neturi kelti tragedijų ar palikti žmones be darbo.“

Iškeldamas šias problemas į komedijos centrą, Chaplinas paverčia Mažąjį Valkatą vienu iš milijono darbininkų. Jis pirmą kartą vaidina darbininką, besikraustantį iš proto dėl monotoniško, žiauraus darbo prie konvejerio. Be to, jį išnaudoja kaip bandomąjį triušį, išbandant mašiną, sukurtą darbininkams maitinti. Mažasis Valkata, grumdamasis su nauju pasauliu, susiranda kompanionę, jauną merginą (Paulette Goddard), kurios tėvas buvo užmuštas streiko metu. Ši pora – ne maištininkai ir ne aukos, bet, pasak Chaplino, „dvi vienišos gyvos sielos automatų pasaulyje“.

Tuo metu, kai filmas buvo išleistas, garsinis kinas egzistavo jau beveik dešimtmetį. Chaplinas pamąstydavo apie dialogų panaudojimą ir net parengė scenarijų, tačiau pripažino, kad Mažasis Valkata neatskiriamas nuo pantomimos. Vis dėlto vieną akimirką girdisi jo balsas, kai dirbdamas dainuojančiu oficiantu, dainą jis paverčia apgaulingu itališku kratiniu.

Sumanytas keturių „aktų“, kurių kiekvienas prilygo senai dviejų ričių komedijai, filmas *Naujieji laikai* parodo, kad Chaplinas vis dar išlieka vizualių komedijų kūrimo viršūnėje. Filmas vis dar įdomus, kaip ir žmogaus išlikimo problema ne tik XX a., o, galimas dalykas, ir XXI a. industrinėmis, ekonominėmis ir socialinėmis sąlygomis. **DR**

JAV (Charles Chaplin, United Artists), 87 min., nespalvotas

Režisierius Charles Chaplin

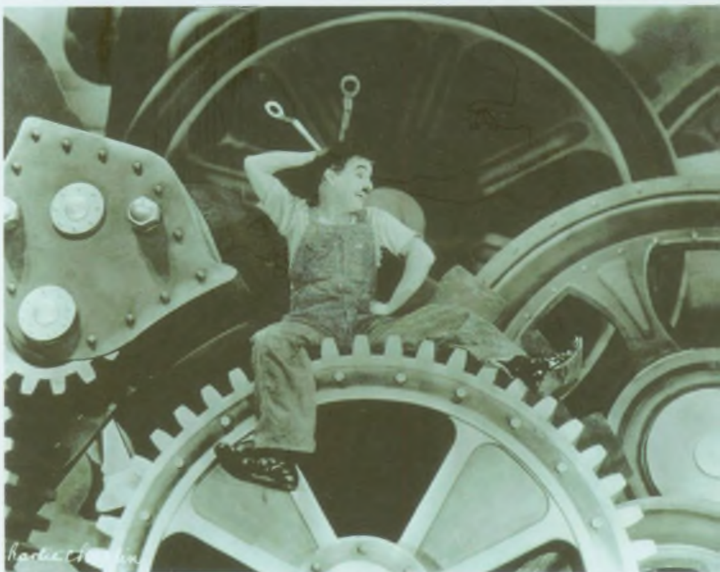
Prodiuseris Charles Chaplin

Scenarijaus autorius Charles Chaplin

Operatoriai Ira H. Morgan, Roland Totheroh

Kompozitorius Charles Chaplin

Vaidina Charles Chaplin, Paulette Goddard, Henry Bergman, Tiny Sandford, Chester Conklin, Hank Mann, Stanley Blystone, Al Ernest Garcia, Richard Alexander, Cecil Reynolds, Mira McKinney, Murdock MacQuarrie, Wilfred Lucas, Edward LeSaint, Fred Malatesta

JAV (RKO), 103 min., nespalvotas

Režisierius George Stevens

Prodiuseris Pandro S. Berman

Scenarijaus autoriai: Erwin Gelsey, Howard Lindsay, Allan Scott (Elwino Gelsay apysakos *Džono Garneto gyvenimas* motyvais)

Operatorius David Abel

Kompozitoriai Jerome Kern, Dorothy Fields

Vaidina Fred Astaire, Ginger Rogers, Victor Moore, Helen Broderick, Eric Blore, Betty Furness, Georges Metaxa

„Oskaras": Jerome Kern, Dorothy Fields (muzika)

„Oskaro" nominacija: Hermes Pan (šokiai)

SVINGO METAS (1936)
SWING TIME

Georgeso Stevenso dainų ir šokių fantazija *Svingo metas* – užkulisinės muzikinės komedijos žanro audiovizualinis reginys. Be abejonės, šis filmas, aukščiausias 4-ojo deš. vid. pasiekimas, – elegantiškos Fredo Astaire'o ir Ginger Rogers poros bandymas sužadinti žiūrovą.

Sumontuotas legendinio RKO prodiuserio Pandro S. Bermano, *Svingo metas* – istorija apie populiarų profesionalų šokėją Luką Garnetą (Fredas Astaire'as). Jis susižadėjęs su miela, nors ir nuobodžia Margaret Votson (Betty Furness). Santuokai Lukas turi užsidirbti pinigų, ir jų vestuvės atidedamos. Jis vyksta į Niujorką. Ten sutinka Peni (Ginger Rogers), savo tikrąją meilę. Tolesnį siužetą sudaro įvairiausi nesusipratimai, kol galiausiai jiedu puola vienas kitam į glėbį.

Žinoma, nepaisant trumpų nesėkmių periodų, pabaiga laiminga. Didesnę dalį muzikos Jerome Kernas sukūrė pagal Dorothy Feelds žodžius. Jų bendros pastangos formuoja juostos muzikinės dalies pagrindą. Ši muzika ir tikra energija, Astaire'o ir Rogers įkvėpimas ir laimingas beprotiškumas, papildytas judesiais ir batelių bildesiu, – štai kas kiekvienam numeriui suteikia švytėjimo.

Pačios ryškiausios filmo akimirkos yra du Luko solo: „Kaip tu šįvakar atrodai" – populiari naktinių barų daina, ir „Niekada nešoksiu" – liūdnai ironiška daina, kuriai skambant jis eina oru. Puikūs ir du Astaire'o ir Roger duetai: „Šokame svingo metu" ir, žinoma, garsusis „Nuostabus romansas". Be abejonės, audringų aplodismentų susilaukia „Harlemo bodžanglas". Čia Lucky, pritariant chorui, atlieka juodaodžio vaidmenį. **GC-Q**

MANO VYRESNYSIS LIOKAJUS GODFRIS (1936)
MY MAN GODFREY

4-ojo deš. Holivudo visuomenė nemėgo subtilių saloninių komedijų meistro Gregory La Cavos. Jo arkliuku tapo socialinės ir politinės krypties satyra, kuri aiškiai juntama tokiuose filmuose kaip *Gabrielis Baltuosiuose rūmuose* arba *Ji ištekėjo už savo boso* ir ypač jo garsiausiame kūrinyje *Mano vyresnysis liokajus Godfris*. Nufilmuota Didžiosios depresijos pabaigoje, ši ekscentriška komedija pasakoja apie skurdžių dykūną Godfrį (Williamas Powellas). Pasamdytas dirbti vyresniuoju liokajumi, jis tampa aukštosios visuomenės gyvenimo Park aveniu dalyviu. Koks šimtas šaunių išsišokimų, ir vyrukas ima kontroliuoti turtingų žmonių namus: sužavi gražuolę Iren (Carole Lombard), demaskuoja apgaviką – kvailokos jos motinos meilužį (beje, pagal cenzūrą jis pavadintas „protežė"), ir padeda niurzgliui tėvui už sukčiavimą išvengti bankroto ir kalėjimo.

Nėra ko stebėtis – pasirodo, kad Godfris, visai neseniai buvęs valkata, gali vesti moterį iš aukštuomenės. Tačiau tuo metu aukštasis sluoksnis jau buvo parodytas prieš kamerą kaip savimylų ir infantilių idiotų sambūris. Be abejonės, anuomet tai buvo viena iš didžiulės filmo sėkmės priežasčių. *Mano vyresnysis liokajus Godfris* dalies savo sąmojo netenka antroje dalyje, kai viršų ima pasaka ir filmas baigiasi kvaila pastaba: pinigai – tai dar ne viskas! Bet net toks filmas sužavėjo auditoriją akivaizdžiu sąmojingo scenarijaus inteligentiškumu. La Cavos tempas stebėtinai veržlus – jis parodo žodžio galią faktiškai kiekvienoje scenoje ir pasakoja taip lengvai, kad tai gali tapti klasikinio Holivudo kino pavyzdžiu. Nors premjera įvyko kone prieš septyniasdešimt metų, juosta išliko viršūnėje ir iš jos galima padaryti variantą bet kurios auditorijos skoniui. **MT**

JAV (Universal), 94 min., nespalvotas

Režisierius Gregory La Cava

Prodiuseriai Gregory La Cava, Charles R. Rogers

Scenarijaus autoriai Eric Hatch, Morrie Ryskind (pagal Erico Hatcho romaną)

Operatorius Ted Tetzlaff

Kompozitoriai Charles Previn, Rudy Schrager

Vaidina William Powell, Carole Lombard, Alice Brady, Gail Patrick, Eugene Pallette, Alan Mowbray, Jean Dixon, Molly, Mischa Auer, Carlo, Robert Light, Pat Flaherty

„Oskaro" nominacija: Gregory La Cava (režisierius), Eric Hatch, Morrie Ryskind (scenarijus), William Powell (aktorius), Mischa Auer (antrojo plano aktorius), Carole Lombard (aktorė), Alice Brady (antrojo plano aktorė)

JAV (Columbia), 115 min., nespalvotas

Režisierius Frank Capra

Prodiuseris Frank Capra

Scenarijaus autoriai Clarence Budington Kelland, Robert Riskin

Operatorius Joseph Walker

Kompozitorius Howard Jackson

Vaidina Gary Cooper, Jean Arthur, George Bancroft, Lionel Stander, Douglas Dumbrille, Raymond Walburn, H. B. Warner, Ruth Donnelly, Walter Catlett, John Wray

„Oskaras": Frank Capra (režisierius)

„Oskaro" nominacija: Frank Capra (geriausias filmas), Robert Riskin (scenarijus), Gary Cooper (aktorius), John P. Livadary (garsas)

MISTERIS DIDSAS PERSIKELIA Į MIESTĄ (1936)
MR. DEEDS GOES TO TOWN

Šis filmas iš esmės išranda absurdo komediją ir propaguoja režisieriaus Franko Capros požiūrį į amerikiečių gyvenimą – tradicinių, provincialių vertybių prioritetą.

Didsas Longfelou (Gary'is Cooperis) – poetas iš kaimiškos Vermonto valstijos, kurio gyvenimas pasikeičia (ir ne į gerąją pusę), kai jis netikėtai gauna dėdės multimilijonieriaus palikimą. Po kelių nelaimingų atsitikimų ir kelionės į Manheteną Didsas įsitikina, kad pinigai neatneš jam džiaugsmo, ir bando pasitraukti nuo reikalų, ketindamas vietoje to išlaikyti kaimo bežemių fermerių komuną. Dėdės advokatai nuveda jį į teismą, tvirtindami, esą jis beprotis, – jų manymu, niekas ir niekada neatsisako tokių pinigų. Lemtinga figūra Didso byloje tampa Beibas Benetas (Jeanas Arthuras) – kupinas sarkazmo reporteris.

Pripildytas ryškių, komiškų akimirkų (pvz., kai Didsas groja tūba, norėdamas praskraidinti savo sąmonę, arba kai spurgomis šeria arklius), *Misteris Didsas persikelia į miestą* tapo antimaterializmo ir paprasto geriausių Henry Davido Thoreau tradicijų kaimo gyvenimo himnu. **RBP**

DAMA SU KAMELIJOMIS (1936)
CAMILLE

George'o Cukoro *Dama su kamelijomis* – ankstyvojo garsinio kino triumfas, puikios Gretos Garbo ir Roberto Tayloro bei ištikimų kino studijos aktorių Lionelio Barrymore'o ir Henry Daniello vaidybos pavyzdys. Cukoras atsigręžia į XIX a. vidurio Paryžių, siekdamas melodramatinės, galimas dalykas, pačios populiariausios kada nors Alexandre'o Dumas parašytų dramų stilizacijos. Sąmojingi ir verčiantys susimąstyti dialogai perkelia herojus iš kitos eros į žiūrovų auditoriją.

Margarita Gotje (Garbo), Dama su kamelijomis, – kurtizanė, kuri įsimyli savo „palydovą" Armaną Diuvalį iš įtakingos šeimos. Jų santykiai, kurie niekada nebus įteisinti, turi būti nutraukti, ir jie nutrūksta – dviejose garsiose scenose, kuriomis aktorės visuomet mėgaudavosi. Pirmoje scenoje Armano tėvas įtikinėja Margaritą būtinybe palikti Armaną, kad jis galėtų tęsti diplomatinę karjerą. Palaužta sielvarto, ji palieka meilužį, pamelavusi, jog jis nebedomina jos. Vėliau Armanas sugrįžta ir randa ją mirties patale. Ji gęsta jam nepaliaujamai raudant. Kino studijos cenzoriai, matyt, taip pat buvo sujaudinti uždraustos ir tragiškos meilės istorijos su scenomis, kuriose formaliai „neįteisinta" pora prisiekia nemirtingą meilę. **RBP**

JAV (MGM), 109 min.

Režisierius George Cukor

Prodiuseriai David Lewis, Bernhard H. Hyman

Scenarijaus autoriai Zoe Akins (pagal Alexandre'o Dumas sūnaus romaną ir pjesę *Dama su kamelijomis*)

Operatoriai William H. Daniels, Karl Freund

Kompozitoriai Herbert Stothart, Edward Ward

Vaidina Greta Garbo, Robert Taylor, Lionel Barrymore, Elizabeth Allan, Jessie Ralph, Henry Daniell, Lenore Ulric, Laura Hope Crews, Rex O'Malley

„Oskaro" nominacija: Greta Garbo (aktorė)

SABOTAŽAS (1936)
SABOTAGE

Prieš šitą juostą Alfredas Hitchockas susuko filmą pavadinimu *Slaptasis agentas* W. Somerseto Maughamo apsakymų motyvais. Kitas jo filmas paremtas Josepho Conrado to paties pavadinimo romanu *Slaptasis agentas*, todėl filmą teko pervadinti *Sabotažu*. Oskaras Homolka, vaidinantis misterį Verloką – rūstus neaiškios užsienio valdžios agentas, raginantis sabotuoti. Verlokas ir jo žmona (Sylvia Sydney) valdo nedidelį kino teatrą, ir tai Hitchcockui suteikia progą pasilinksminti, sujungiant pasakojimą su filmais, pasirodančiais ekrane.

Sabotaže yra dvi nepamirštamos scenos. Pirmoje ponios vyras Verlokas siunčia jaunesnįjį žmonos brolį Stivį (Desmondas Testeris) atnešti skardinę dėžutę su filmu. Stivis nežino, kad joje yra bomba, nustatyta sprogti 13:45 val. Mes sekame paskui Stivį po visą Londoną, ir, kadangi jis dėl kamščių vėluoja, bomba sprogsta jam sėdint autobuse. Hitchcockas vėliau gailėjosi dėl to, nes tai neva pažeidė nebylią režisieriaus sutartį su publika nekenkti tam, kas kelia simpatiją ir yra palaikomas, nors tą patį jis darė filme *Psichozė* (1960). Šiaip ar taip, Stivio mirtis atveda į antrą bravūrinę sceną – Verloką iš keršto nužudo jo žmona. **EB**

Didžioji Britanija (Gaumont British), 76 min., nespalvotas

Režisierius Alfred Hitchcock

Prodiuseriai Michael Balcon, Ivor Montagu

Scenarijaus autoriai Charles Bennett, Ian Hay, Helen Simpson, E. V. H. Emmett (pagal Josepho Conrado romaną *Slaptasis agentas*)

Operatorius Bernard Knowles

Kompozitorius Louis Levy

Vaidina Sylvia Sidney, Oskar Homolka, John Loder, Desmond Tester, Joyce Barbour, Matthew Boulton, S. J. Warmington, William Dewhurst

DODSVORTAS (1936)
DODSWORTH

Nepakartojama Williamo Wylerio ekranizacija Sinclairo Lewiso romano apie turtingos amerikiečių poros iširimą motyvais – inteligentinio Holivudo kinematografo viršūnė. Pagrindinį automobilių magnato Dodsvorto vaidmenį atlieka Walteris Hustonas. Jis parduoda savo verslą ir su žmona Fren (Ruth Chaterton) nusprendžia pakeliauti po Europą. Sutuoktiniai palieka JAV, norėdami atskleisti sau kontinentinę kultūrą. Europoje pora supranta, kad jie iš gyvenimo nori visai skirtingų dalykų, tiesiog kiekvienas savaip stengiasi atitolinti senatvę. Fren flirtuoja su plevėsomis, nuolat besisukinėjančiais aplink turtingą ir prašmatnią porą. Ji darosi vis nepakantesnė provincialioms vyro manieroms. Dodsvortas negali taikstytis su Fren ir bijo būti nenaudingas. Kelionėje jie sutinka amerikietę emigrantę Editą Kortrait (Mary Astor). Ji surado savo būdą gyventi, gyventi ryškiai, ir gali pasiūlyti Dodsvortui išeitį.

Wyleris nesistengia pavaizduoti Fren tik iš neigiamos pusės, bet verčia mus suprasti ir užjausti tiek vyrą, tiek žmoną. Viena aštriausių *Dodsvorto* akimirkų ta, kai Fren mato įsivaizduojamą gyvenimą, kokį taip norėjo susikurti. Amerikos kino akademijos nominuotas kaip geriausias aktorius, Hustonas tobulai atlieka daugiaveidį Dodsvorto vaidmenį. Jo charakteris nuo pasitikinčio savimi magnato pasikeičia iki susikrimtusio, liūdno žmogaus. Hustonas perteikia šiuos kitimus nuoširdžia kankinama vaidyba. Astoras, jaunas ir energingas Davidas Nivenas, bei Marija Uspenskaja puikiai atlieka antrojo plano vaidmenis. Mūsų laikais, kai viešpatauja amerikiečių kinematografas, orientuotas į 14-mečių skonį, *Dodsvortas* – malonus priminimas, kad Holivudas kadaise suko filmus suaugusiesiems. **RH**

JAV (Samuel Goldwyn), 101 min., nespalvotas

Režisierius William Wyler

Prodiuseriai Samuel Goldwyn, Merritt Hulburd

Scenarijaus autoriai Sidney Howard (pagal Sinclairo Lewiso romaną)

Operatorius Rudolph Maté

Vaidina Walter Huston, Ruth Chatterton, Paul Lukas, Mary Astor, David Niven, Gregory Gaye, Marija Uspenskaja, Odette Myrtil, Spring Byington, Harlan Briggs, Kathryn Marlowe, John Payne

„Oskaras": Richard Day (meninis apipavidalinimas ir dekoracijos)

„Oskaro" nominacija: Samuel Goldwyn, Merritt Hulburd (geriausias filmas), William Wyler (režisierius), Sidney Howard (scenarijus), Walter Huston (aktorius), Maria Uspenskaja (antrojo plano aktorė), Oscar Lagerstrom (garsas)

ATEITIES VAIZDAS (1936)
THINGS TO COME

Herberto Wellso romano apie pasaulio ateitį po to, kai Antrasis pasaulinis karas sunaikina žydų civilizaciją, ekranizavimas režisuojant Williamui Cameronui – galbūt pirmasis tikrai mokslinis fantastinis filmas. Tik Fritzo Lango *Metropolis* (1926) pateikia panašią išsamią naujojo kurso istorijos analizę. Faktiškai nedaug mokslinių fantastinių filmų taip tiksliai, kaip *Ateities vaizdas*, apibrėžia griežtą istorinį požiūrį į aprašytąją pranašystę. Ir tai, galimas dalykas, atsitinka todėl, kad scenarijų parašė pats Wellsas, remdamasis idėjomis, pasiimtomis iš savo *Istorijos apybraižų*.

Nei Wellsas, nei Menziesas neteikė didelės reikšmės personažams, todėl pasakojimas nutolęs ir nepriklausomas nuo jų. Filme parodyta ištiso šimtmečio istorija. Antrasis Europos karas trunka 25 metus ir praktiškai sunaikina visą pasaulį, kuris nusileidžia iki viduramžių feodalizmo lygio. Tačiau progresas neišvengiamas, nes žmogaus intelektas ir racionalumas visada įveikia kylantį norą susinaikinti. Ateities vaizdas atspindi optimistiškesnį požiūrį į žmogaus poelgius nei Freudo nuolatinio konflikto tarp *eros* ir *tanatos*, meilės ir mirties, suvokimas. Wellsas mato ateitį, kurioje sustiprėja žmogaus aplinkos kontrolė. Vėlesni filmo pasekėjai, pavyzdžiui, *Metropolis*, rodo ateities miestą. Būtent dėmesio akcentavimas į ateities architektūrinius aspektus ir dizaino sprendimus yra pagrindinis Menzieso filmo nuopelnas. *Ateities vaizdas* – vizualiai pagaunantis mokslinių fantastinių filmų, pateikiančių urbanizuotą ateitį, kaip, pavyzdžiui, Ridley Scotto *Bėgantis skustuvo ašmenimis* (1982), pradininkas.

Nepaisant žymių aktorių (Raymondas Massey, Cedricas Hardwicke ir Ralphas Richardsonas) dalyvavimo, šiame neįprastame filme reikšmingesnis kūrinio ryšys su istorijos filosofija ir žmogaus prigimtimi. Jis puikiai parodo 4-ojo deš. Didžiosios Britanijos pavojus ir viltis, numatydamas tas bėdas ir netektis, kurios užgrius Londoną praėjus ketveriems metams po filmo išėjimo į ekranus. **RBP**

Didžioji Britanija (London), 100 min., nespalvotas

Režisierius William Cameron Menzies

Prodiuseris Alexander Korda

Scenarijaus autoriai H. G. Wells (pagal jo romaną *Ateities vaizdas*)

Operatorius Georges Périnal

Kompozitorius Arthur Bliss

Vaidina Raymond Massey, Edward Chapman, Ralph Richardson, Margaretta Scott, Cedric Hardwicke, Maurice Braddell, Sophie Stewart, Derrick De Marney, Ann Todd, Pearl Argyle, Kenneth Villiers, Ivan Brandt, Anne McLaren, Patricia Hilliard, Charles Carson

Prancūzija (Cinéas), 85 min., nespalvotas

Prancūzų kalba

Režisierius Sacha Guitry

Prodiuseris Serge Sandberg

Scenarijaus autorius Sacha Guitry

Operatorius Marcel Lucien

Kompozitorius Adolphe Borchard

Vaidina Sacha Guitry, Marguerite Moreno, Jacqueline Delubac, Roger Duchesne, Rosine Deréan, Elmire Vautier, Serge Grave, Pauline Carton, Fréhel, Pierre Labry, Pierre Assy, Henri Pfeifer, Gaston Dupray

APGAVIKO ROMANAS (1936)

LE ROMAN D'UN TRICHEUR

Daugelio nuomone, šis rašytojo, režisieriaus, aktoriaus Sachos Guitry'io šedevras (nors jis gali varžytis su *Karūnos briliantais* (1937)) – mitrumo ir išradingumo koncertas. Visas *Apgaviko romanas* skirtas parodyti, kaip pagrindinis herojus (pats Guitry) per visą savo gyvenimą mokėsi išpešti naudos iš apgavysčių.

Garsus antikinematografinis režisierius Guitry, kurio pirmoji meilė buvo teatras, vis dėlto turėjo kinematografinių triukų jausmą, kai būdavo ekranizuojamos jo pjesės (šiuo atveju – jo romanas *Apgaviko prisiminimai*). *Apgaviko romanas* daugiau priskirtinas gyvam ir elegantiškai išradingam nebyliajam kinui, su Guitry'io herojumi skaitančiam paskaitas už kadro. Nors Guitry skiriasi nuo šio meistro tuo, kaip jo paties individualybė neišvengiamai žlugdo jo herojų individualybę, François Truffaut buvo taip sužavėtas, kad pavadino Guitry'į prancūziškuoju Ernsto Lubitscho broliu. **JS**

JAV (MGM), 115 min., nespalvotas

Režisierius Victor Fleming

Prodiuseris Louis D. Lighton

Scenarijaus autoriai Marc Connelly, John Lee Mahin, Dale Van Every (pagal Rudyardo Kiplingo romaną)

Operatorius Harold Rosson

Kompozitorius Franz Waxman

Vaidina Freddie Bartholomew, Spencer Tracy, Lionel Barrymore, Melvyn Douglas, Charley Grapewin, Mickey Rooney, John Carradine, Oscar O'Shea, Jack La Rue, Walter Kingsford, Donald Briggs, Sam McDaniel, Bill Burrud

„Oskaras“: Spencer Tracy (aktorius)

„Oskaro“ nominacija: Louis D. Lighton (geriausias filmas), Marc Connely, John Lee Mahin, Dale Van Every (scenarijus), Eimo Veron (montažas)

DRĄSŪS KAPITONAI (1937)

CAPTAINS COURAGEOUS

Rudyardas Kiplingas, miręs 1936 m., nesulaukė pritrenkiančios Victoro Flemingo vaikiškos epopėjos *Drąsūs kapitonai* ekranizacijos premjeros, kuri įvyko praėjus vieneriems metams nuo jo mirties. Garvijus Čeina (Freddie Bartolomewas) – išlepintas turtingas vaikas, kuris po šešių bokalų vaisvandenių su ledais iškrinta iš lainerio. Jį paima žvejų laivas, kurio komandos, įskaitant geraširdį Manuelį Fidelo (Spenceris Tracy), nenustebina jo būklė ir padėtis. Įsižeidusį Garvijų žvejai palieka Manuelio globai. Galų gale vaikas išmoksta vertinti sunkų darbą ir realų gyvenimą. Prieš sugrįžtant į uostą Manuelis žūva nelaimingo atsitikimo metu. Uoste Garvijų pasitinka tėvas (Melvynas Douglas), bet Garvijus nori likti su žvejais. Po ceremonijos, skirtos pagerbti mirusio draugo atminimą, tėvas ir sūnus susitaiko.

Mažasis Bartholomewas puikiai atliko vaidmenį, pagal kurį jis turi būti ir nemalonus, ir nepakartojamas. Garbanoti plaukai ir nuo kosmetikos rudas Spencerio Tracy veidas sukuria puikų portugalų jūrininko paveikslą. *Drąsių kapitonų* humoras ir patosas daro jį vienu geriausių vaikiškų filmų, susuktų Holivude. **RBP**

VIDURNAKČIO DAINA (1937)
YE BAN GE SHENG

Kinija (Xinhua), 123 min., nespalvotas
Kinų kalba
Režisierius Ma-Xu Weibang
Prodiuseris Shankun Zhang
Scenarijaus autorius Weibang Ma-Xu
Operatoriai Boging Xue, Xingsan Yu
Kompozitorius Xinghai Xian (dainos)
Vaidina Menghe Gu, Ping Hu, Shan Jin, Chao Shi

1919 m. Gastono Lerouxo romanas *Operos vaiduoklis* įkvėpė daugelį režisierių. Ma-Xu Weibango *Vidurnakčio daina*, susukta Šanchajuje 1936 m., – viena labiausiai įkvepiančių juostų, pastatytų pagal šį romaną. Ma-Xu (1905–1961) darbą kine pradėjo nuo pavadinimų dizainerio ir nuosekliai praėjo dekoratoriaus, aktoriaus ir režisieriaus etapus. Nebyliojo kino eros pabaigoje jis jau buvo susukęs šešis filmus. *Vidurnakčio daina* – jo antroji garsinė juosta.

Filmas nuo pat pradžių sukuria niūrią ir grėsmingą nuotaiką. Į apšiurusį, tuščią ir apgriuvusį teatrą, jau dešimtmetį apleistą po operos žvaigždės Songo Danplingo mirties, atvyksta nauja trupė. Jaunas solistas repetuoja teatre ir girdi gražų balsą, valdantį jį jam dainuojant. Tai, žinoma, siaubingai subjaurotas Songas Danpingas. Jis pasakoja savo tragišką istoriją, rodomą retrospektyvoje. Dėl jo dabartinės būklės kaltas piktas feodalas, kuris niršo dėl Songo meilės jo dukrai. Nuo to laiko jis uždarytas teatre ir laukia dainininko, kuris gali atlikti jo operos kūrinį. Tam vaidmeniui ir tinka jaunasis dainininkas. Be to, jis vyksta kaip pasiuntinys pas buvusią Songo mylimąją Li Siaosią, kurios dvasia palaužta liūdesio.

Revoliucinis filmo skirtumas nuo vakarietiškų romano versijų yra tas, kad Vaiduoklis, užuot buvęs paslėpta grėsmė, tampa užjaučiančiu ir gera linkinčiu pagrindiniu herojumi. Visose kitose Vaiduoklio protežė ekranizacijose dainininkės ir Vaiduoklio poelgiai motyvuojami seksualiniu pavydu jos sužadėtiniui. Keisdamas protežė lytį, Ma-Xu plėtoja sudėtingesnius ir nevienareikšmius santykius. Songas mato jaunuolį savo buvusioje Li Siaosios mylimojo vietoje ir pavydą perkelia į gynimą, kai sužino, kad jaunasis vyras turi draugę.

Įkvėpta vokiečių ekspresionistinio kino, filmo atmosfera išraiškinga, meistriškai panaudojama šviesa ir šešėliai. Svarbi didžiulio filmo populiarumo sudedamoji dalis – dainos, kurias Kinijoje labai pamėgo. 1941 m. Ma-Xu buvo priverstas sukurti tęsinį *Vidurnakčio daina II*. Filmas taip pat įkvėpė sukurti du Honkongo variantus *Vidurnakčio košmaras* (1962) ir *Vaiduokliškas meilužis* (1995). **DR**

DIDŽIOJI ILIUZIJA (1937)
LA GRANDE ILLIUSION

Prancūzija (R.A.C.), 114 min., nespalvotas

Prancūzų, vokiečių, anglų kalbomis

Režisierius Jean Renoir

Prodiuseriai Albert Pinkovitch, Frank Rollmer

Scenarijaus autoriai Jean Renoir, Charles Spaak

Operatorius Christian Matras

Kompozitorius Joseph Kosma

Vaidina Jean Gabin, Dita Parlo, Pierre Fresnay, Erich von Stroheim, Julien Carette, Georges Péclet, Werner Florian, Jean Dasté, Sylvain Itkine, Gaston Modot, Marcel Dalio

„Oskaro" nominacija: Frank Rollmer, Albert Pinkovitch (geriausias filmas)

Venecijos kino festivalis: Jean Renoir (indėlis į vystymą), Jean Renoir – Mussolinio taurės nominacija

Kartais tenka patirti karo baisumus, kad surastum ką nors bendra. Ši ironija su humanizmo atspalviu – Jeano Renoiro filmo apie gyvenimą ir draugystę vokiečių karo belaisvių stovyklose per Pirmąjį pasaulinį karą branduolys. Prancūzų leitenantai Morešalis (Jeanas Gabinas) ir Boldjė (Pierre Fresnay) daro dėl savo žmonių viską, ką gali. Stovyklai vadovauja mandagus vokiečių karininkas fon Raufenšteinas (Erichas von Stroheimas). Jie sukūrė veidrodinį aristokratinės visuomenės personažą, pagrįstą garbe, tvarka ir abipuse pagarba.

Tačiau tai tik miražas – tai griaunamojo konflikto šerdis, iš čia ir filmo pavadinimas: didžioji iliuzija to, kad vardas ir auklėjimas kelia šiuos karininkus aukščiau karo įstatymo. Tačiau kulkos nemato genealoginio skirtumo. Karininkai nenuilstamai rausia išsigelbėjimo tunelį, nepagalvodami, kad vos sugrįžus į laisvę apgaulinga draugystės, atsiradusios nelaisvėje, dvasia išnyks.

Vienas aštriausių *Didžiosios iliuzijos* aspektų yra tas, kad pagrindiniai personažai per daug suvokia šią tiesą, be to, pasąmonėje tikisi, kad viskas gali būti kitaip. Galite pajusti, kad liūdnajam fon Rufenšteinui iš tiesų gaila, jog jam netenka bendrauti su prancūzų karininkais kitomis aplinkybėmis. Belaisvių stovykloje Rozentalis (Marcelis Dalio) – vienas iš tų vaikinų. Jis tik žydas, ryškus Antrojo pasaulio nelaimių priminimas. Vokiečiai Prancūzijos okupacijos metais uždraudė *Didžiąją iliuziją* – toks efektyvus buvo šis savalaikis humanistinis matymas. Šį puikų Renoiro filmą su aštriomis temomis, gyvais dialogais, ryškiais herojais dėl jo politinio kryptingumo galėjome prarasti amžinai. Tai ryškus priminimas kino galios ir jo sugebėjimo perteikti gilias tiesas ir moralinius principus, kuriais vadovaujamės gyvenime. **JKl**

STELA DALAS (1937)
STELLA DALLAS

Kingo Vidoro filmas *Stela Dalas* – gyvas ir jaudinantis portretas stiprios moters iš darbininkų klasės, pasiaukojančios dėl dukters įsitvirtinimo visuomenėje. Žinomas Olive Higgins Prouty romanas jau buvo sėkmingai ekranizuotas 1925 m., tačiau, skirtingai nuo nebyliosios Henry Kingo versijos, Vidoro filmas dėl pagrindinio vaidmens atlikėjos Barbaros Stanwyck turėjo daugiau privalumų.

Stenwyck vaidinama Stela – nenusimenanti, žavi, protinga moteris. Nesunku suprasti, kodėl klestintis Stivenas Dalasas (Johnas Boles) ryžosi dėl jos palikti savo šeimą. Netrukus po dukters Laurielės (Anne Shirley) gimimo Stivenas sugrįžta pas savo žmoną. Stela augina Laurielę viena, skirdama savo gyvenimą dukters laimei. Tačiau paauglę mergaitę labiau traukia turtingas tėvo gyvenimas, ji nori gyventi su juo. Stela iš pradžių priešinasi, bet galiausiai nusileidžia, ir, apsimetusi girta, priverčia dukrą išvykti. Laurielė apsigyvena tėvo namuose, netrukus išteka už žmogaus iš aukštuomenės. Per prašmatnias vestuves ji pro langą probėgšmais pamato gatvėje verkiančią motiną.

Stela bręs, bet niekada neperžengs ribos, skiriančios ją nuo Laurielės. Jaudinanti ir nuoširdi istorija Vidoro talento dėka netapo saldžiai sentimentali. **RBP**

JAV (Samuel Goldwyn), 105 min., nespalvotas

Režisierius King Vidor

Prodiuseriai Samuel Goldwyn, Merritt Hulburd

Scenarijaus autoriai Joe Bigelow, Harry Wagstaff Gribble, Sarah Y. Mason, Gertrude Purcell, Victor Heerman (pagal Olive Higginso Prouty romaną)

Operatorius Rudolph Maté

Kompozitorius Alfred Newman

Vaidina Barbara Stanwyck, John Boles, Anne Shirley, Barbara O'Neil, Alan Hale, Marjorie Main, George Walcott, Ann Shoemaker, Tim Holt, Nella Walker, Bruce Satterlee, Jimmy Butler, Jack Egger, Dickie Jones

„Oskaras": Barbara Stanwyck (aktorė), Anne Shirley (antrojo plano aktorė)

EMILIO ZOLA GYVENIMAS (1937)
THE LIFE OF EMILE ZOLA

Williamo Dieterle'o *Emilio Zola* gyvenimas sekė paskui jo labai sėkmingą biografinį filmą *Apysaka apie Lui Pasterą* (1935). Filmo pradžioje Zola (Paulas Muni) iš visų jėgų stengiasi įsitvirtinti kaip autorius, dar iki *Nanos*, jo sensacingo romano apie prostitutę, publikacijos. Sėkmė lydi sėkmę, ir Zola mėgaujasi klestinčia senatve. Pas jį ateina prancūzų karininko Alfredo Dreyfuso, apkaltinto šnipinėjimu vokiečiams ir išsiųsto į Velnio salą, žmona. Zola sąžinė užgauta. Muni pageidaujant, į filmą įtraukta scena, kurioje Zola balsu skaito vyriausiajam laikraščio redaktoriui garsųjį straipsnį „Aš kaltinu". Būdingu kino kompanijai „Warner Bros" stiliumi padarytas epizodas, kuriame žmonės godžiai puola prie laikraščių su šiuo straipsniu.

Juosta iškovojo „Oskarą" už geriausią filmą. Nors Dreyfusas buvo neigiamų antisemitinių nusistatymų auka, *Emilio Zola gyvenime* nė karto neištartas žodis „žydas". Kompanija aiškiai bijojo, kad 1937 m. Europoje plintant antisemitizmui, filmas apie antižydiškas nuotaikas įžiebs neigiamus nusistatymus, kuriuos ji norėjo demaskuoti. **EB**

JAV (Warner Bros), 116 min., nespalvotas

Režisierius William Dieterle

Prodiuseris Henry Blanke

Scenarijaus autoriai Norman Reilly Raine, Heinz Herald, Geza Herczeg (pagal Matthewo Josephsono knygą)

Operatorius Tony Gaudio

Kompozitorius Max Steiner

Vaidina Paul Muni, Gale Sondergaard, Joseph Schildkraut, Gloria Holden, Donald Crisp, Erin O'Brien-Moore, John Litel, Henry O'Neill, Morris Carnovsky, Louis Calhern, Ralph Morgan, Robert Barrat

„Oskaras": Henry Blanke (geriausias filmas), Heinz Herald, Geza Herczeg, Norman Reilly Raine (scenarijus), Joseph Schildkraut (antrojo plano aktorius)

„Oskaro" nominacija: William Dieterle (režisierius), Heinz Herald, Geza Herczeg (scenarijus), Paul Muni (aktorius), Anton Grot (meninis apipavidalinimas ir dekoracijos), Russel Saunders (režisieriaus padėjėjas), Max Steiner (muzika), Nathan Levinson (garsas)

UŽLEISK KELIĄ RYTDIENAI (1937)
MAKE WAY FOR TOMORROW

Šiame unikaliame vieno garsiausių Amerikos režisierių šedevre Victoras Moore ir Beulah Bondi vaidina Barką ir Liusi Kuperius. Pagyvenusi pora susiduria su finansiniais sunkumais ir kreipiasi pagalbos į savo suaugusius vaikus. Pirmasis vaikų žingsnis atskiriant tėvus yra jų susitarimas dėl globos pasiskirstymo tarpusavyje. Pamažu smukdomas senukų pasitikėjimas savimi ir orumas, ir jie paklūsta sąlygoms: vienas jų lieka privačioje sanatorijoje Niujorke, kitam tenka vykti į Kaliforniją.

Leo McCarey režisūrinis darbas tikrai puikus. Visi aktoriai vaidina ekspansyviai ir natūraliai, McCarey be galo didžiadvasiškas savo herojams. Jis subtiliai nukreipia dėmesį nuo pagrindinės poros, norėdamas parodyti kitų personažų esmę. Tačiau režisierius neprimeta nuomonės, kad jų užuojauta maloninga arba kad jų abejingumas pavojingas, todėl jie mums nekelia gailesčio arba pykčio. McCarey papasakotoje istorijoje nėra nieko išgalvoto, todėl neįmanoma nepajausti jos aštrumo.

Dviejų pavyzdžių pakanka parodyti ypatingą filmo diskretiškumą. Slegiančiame epizode, kur marti duoda Liusi suprasti, kad ši nereikalinga priimant svečius, Liusi skambina Barkui. Kadangi telefonu ji kalba garsiai – vienas erzinančių bruožų, kuriuos McCarey ir scenaristė Vina Deimar pasistengė priskirti savo herojams, – svečiai nutraukia savo žaidimą ir suklūsta. Jų reakcijoje (kuri ne pabrėžta, o tiesiog parodyta) jaučiame susierzinimą, diskomfortą ir liūdesį.

Paskutinė filmo dalis, kurioje senukai susitinka Manhetene, įžvalgi ir pakili. McCarey parodo mums aplinkinių simpatijas (automobilių pardavėjas; mergina, besimatuojanti paltą; viešbučio vadybininkas; džiazo orkestro dirigentas), bet niekada neprimeta jų jausmų. *Užleisk kelią rytdienai* – tikras, giliai jaudinantis filmas. **CFu**

JAV (Paramount), 91 min., nespalvotas

Režisierius Leo McCarey

Prodiuseriai Leo McCarey, Adolph Zukor

Scenarijaus autorius Vina Delmar (pagal Josephine Lawrence romaną *Tokie ilgi metai*)

Operatorius William C. Mellor

Kompozitoriai George Antheil, Victor Young, Sam Coslow, Leo Robin, Jean Schwartz

Vaidina Victor Moore, Beulah Bondi, Fay Bainter, Thomas Mitchell, Porter Hall, Barbara Read, Maurice Moscovitch, Elisabeth Risdon, Minna Gombell, Ray Mayer, Ralph Remley, Lousise Beavers, Louis Jean Heydt, Gene Morgan

SNIEGUOLĖ IR SEPTYNI NYKŠTUKAI (1937)
SNOW WHITE AND THE SEVEN DWARVES

Snieguolė ir septyni nykštukai prasideda vaizdui lėtai artėjant prie didžiulės pilies, kur piktoji Karalienė klausia stebuklingo veidrodžio: „Veidrodėli, pasakyk teisybę: kas pasaulyje gražiausia?“ Žinoma, bus paminėta nekalta Snieguolė, kuri netrukus taps Karalienės tuščiagarbiškumo auka. Pagal klasikinę brolių Grimmų istoriją, Snieguolė įtraukia mus į stebuklingą, kartais net baisų pasaulį. Tuo metu Holivudas pirmą Walto Disney'aus bandymą susukti pilnametražį multiplikacinį filmą traktavo kaip visišką beprotybę. Kas atlaikys 90 min. trukmės multiplikacinį filmą?

Snieguolė atsakė į šį klausimą – ji tapo vienu iš klasikinių kino istorijos pavyzdžių ir patvirtino Disney'aus studijos, esančios pirmoje eilėje, vardą. Faktiškai Disney'us to ir siekė. Į garsinę multiplikaciją buvo pereita *Viliaus garlaiviuke*, o po kelių metų multiplikacijai suteiktos ryškios spalvos. *Snieguolė* tiesiog buvo dar vienas žingsnis ir į meistriškumą, ir į materialinę gerovę: žaidimų filmai atnešdavo dideles pajamas.

Interpretuodamas žinomą brolių Grimmų pasaką, Disney atrišo rankas animatorių komandai, davęs jiems visišką laisvę kuriant filmą. Juosta kupina sąmojų ir jausmų, gražių personažų ir įsimintinų dainų, pvz., „Dirbdamas švilpauk“ ir „Vieną dieną ateis mano Princas“, taigi, *Snieguolė* įsimintina ir pirmuoju komerciniu garso takeliu.

Neįmanoma pervertinti filmo efekto. Jis ne tik įtvirtino Disney studijos autoritetą, bet ir pakėlė multiplikacijos būklę iki tokio lygio, kuris iki kompiuterinės animacijos atsiradimo buvo tiesiog neįmanomas, ir, galimas dalykas, pastūmėjo prie jos. Kūrybinis *Snieguolės* triumfas įkvėpė šimtus multiplikatorių; neperdėsime sakydami, jog filmas iki šiol liko visų animacinių kūrinių pavyzdžiu. **JKl**

JAV (Walt Disney), 83 min., spalvotas (*Technicolor* sistema)

Prodiuseris Walt Disney

Scenarijaus autoriai Ted Sears, Richard Creedon

Operatorius Maxwell Morgan

Kompozitoriai Frank Churchill, Leigh Harline, Paul J. Smith

Vaidina Roy Atwell, Stuart Buchanan, Adriana Caselotti, Eddie Collins, Pinto Colvig, Marion Darlington, Billy Gilbert, Otis Harlan, Lucille La Verne, James MacDonald, Scotty Mattraw, Moroni Olsen, Harry Stockwell

„Oskaras“: (garbės apdovanojimas – viena didelė ir septynios miniatiūrinės statulėlės)

„Oskaro“ nominacija: Frank Churchill, Leigh Harline, Paul J. Smith (muzika)

JAV (Columbia), 91 min., nespalvotas

Režisierius Leo McCarey

Prodiuseriai Leo McCarey, Everett Riskin

Scenarijaus autoriai Viña Delman (pagal Arthuro Richmano pjesę)

Operatorius Joseph Walker

Kompozitoriai Ben Oakland, George Parrish

Vaidina Irene Dunne, Cary Grant, Ralph Bellamy, Alexander D'Arcy, Cecil Cunningham, Molly Lamont, Esther Dale, Joyce Compton, Robert Allen, Robert Warwick, Mary Forbes

„Oskaras": Leo MacCarey (režisierius)

„Oskaro" nominacija: Leo McCarey, Everett Riskin (geriausias filmas), Viña Delman (scenarijus), Irene Dunne (aktorė), Ralph Bellamy (antrojo plano aktorius), Al Clark (montažas)

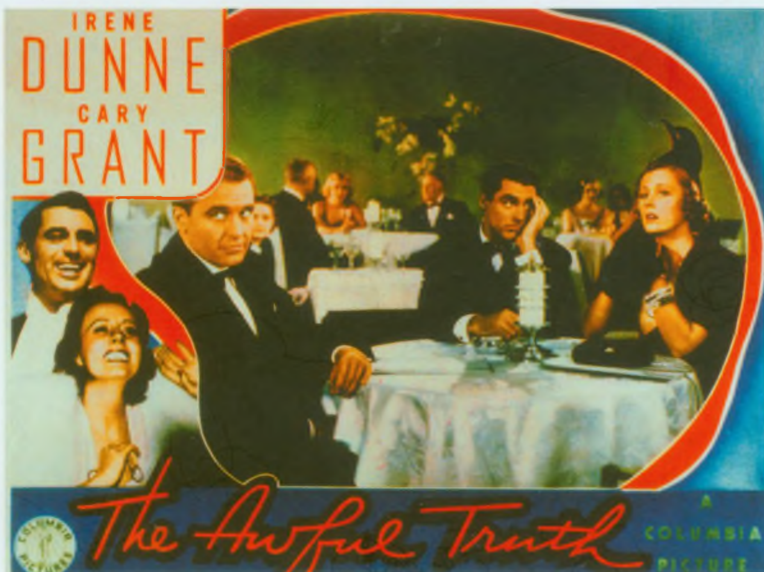
SIAUBINGA TIESA (1937)
THE AWFUL TRUTH

Leo McCarey'aus filmas *Siaubinga tiesa* buvo statomas kasdien improvizuojant. Pagrindiniai juostos bruožai – spontaniškumas, žaismingumas, sugebėjimas juoktis iš paties savęs – daro ją ryškią ir sukuria šiltą humoro jausmą.

Tačiau scenarijaus fabula vidutiniška. Viskas prasideda nuo atotrūkio: Džeris (Cary Grantas) ir Liusi (Irene Dunne), tikri, kad vienas kitą pagavo svetimoteriaujant, meluojant ir, blogiausia, nesant pasitikėjimo, nusprendžia skirtis. Tik įpusėjus filmui, įskaitant Liusi flirtą su Denu (Ralphas Bellamy), išaiškėja, kad ji vis dar myli Džersį. Bet tada ateina jo eilė užmegzti naujus ryšius su „patrakusia paveldėtoja". Vos išnykus šiems ginčo dalykams, istorija tampa vaizdu kelio, vedančio link trobelės miške – su dviem lovomis ir 30 minučių, kol įsigalioja sprendimas skirtis.

McCarey'us čia nušlifuoja kiekvieną romantinės komedijos komponentą, nuo Niujorko gyventojų ir pietiečių priešpriešos iki žaidimų, dainų ir šokių, kurie tampa būdais išsiaiškinti herojų simpatijas ir jų atsidavimą. *Siaubingoje tiesoje* yra ir rimtų, širdį draskančių akimirkų, pavyzdžiui, kai Džeris ir Liusi prisimena savo priesaiką („Tai iš širdies, visada jus garbinsiu").

Filmą labai sunku perpasakoti. Tai susiję su subtiliais juokeliais, kur paprastos frazės papuoštos neperteikiamu ritmu ir intonacija: nuo Liusi kartojimų „privalai išeiti" ir Džerio mikčiojimų iki suirzusio Deno „Mam!"ir juodaodžio tarnautojo reakcijos į dirbtinį Džerio įdegį: „Jūs atrodote geeeraaaaai..." Bet apskritai šis filmas – stebuklingo jo žvaigždžių patrauklumo paminklas. **EM**

PEPĖ LE MOKO (1937)
PÉPÉ LE MOKO

Pepė Le Moko – filmas, padaręs Gabiną kino žvaigžde ir sukūręs jam „kieto vyruko" įvaizdį – išoriškai ciniško, bet sielos gilumoje turinčio romantiškų bruožų, kurie ir yra jo žūties priežastis. Pepė – prancūzų emigrantas, šeimininkaujantis Kasbache (Alžyro arabų kvartale). Jis mėgaujasi savo valdžia, tačiau ilgisi Paryžiaus. Todėl kai graži prancūzų turistė (Mireille Balin), jo trokštamos tėvynės įsikūnijimas, gaudo jo žvilgsnį, pagunda labai padidėja. Tačiau kartą už Kasbacho ribų jis tampa pažeidžiamas, nes jį medžioja nepailstantis policininkas (Lucas Dridouxas).

Režisierius Julienas Duvivieras, dėl savo sugebėjimo perteikti dinamišką veiksmą, sukuria ryškų ir romantišką Kasbacho vaizdą – egzotiškas vingiuotų takelių labirintas, pilnas pikantiškų dalykėlių. Perėmęs Holivudo gangsterinio kino motyvus, pagražintas lemtingu prancūzų romantizmu, *Pepė Le Moko* tapo juodųjų filmų prototipu. Juosta persmelkta nostalginės nuotaikos, jaunystės svajonių, kurios nebesugrįš, ilgesio, troškimų, kurie niekada neišsipildys. Toks fatalizmas privedė iki to, kad Vichy režimas karo metu uždraudė filmą, tačiau po laikino draudimo jis buvo sutiktas labai šiltai ir nuoširdžiai, ir tai patvirtino jo kinematografo klasikos statusą. **PK**

Prancūzija (Paris), 90 min., nespalvotas

Prancūzų kalba

Režisierius Julien Duvivier

Prodiuseriai Raymond Hakim, Robert Hakim

Scenarijaus autoriai Jacques Constant, Julien Duvivier

Operatoriai Marc Fossard, Jules Kruger

Kompozitoriai Vincent Scotto, Mohamed Ygerbuchen

Vaidina Jean Gabin, Mireille Balin, Gabriel Gabrio, Lucas Gridoux, Gilbert Gil, Line Noro, Saturnin Fabre, Fernand Charpin, Marcel Dalio, Charles Granval, Gaston Modot, René Bergeron, Paul Escoffier, Roger Legris, Jean Témerson

IZABELĖ (1938)
JEZEBEL

Filmas *Izabelė* suteikė Bettei Davis puikią galimybę ryškiu ištvirkusios pietų gražuolės vaidmeniu parodyti savo talentą. Davis vaidina Džuli Marsten, kuri išpopuliarėja atsidūrusi XIX a. 6-ojo deš. Naujojo Orleano aukštuomenėje, – visuomenėje su labai konservatyviomis ir griežtomis elgesio taisyklėmis. Susižadėjusi su šiaurės gyventoju Prestonu Dilardu (Henry Fonda), Džuli nenutraukia santykių su kilniu džentelmenu iš pietų ir pačiu simpatiškiausiu šios istorijos personažu Baku Kantrelu (George Brentas). Netrukus Prestonas palieka Naująjį Orleaną ir išvyksta į šiaurę. Sugrįžęs į miestą, jis veda kitą moterį. Džuli kaprizas provokuoja dvikovą, kurioje Bakas žūva, ir ją atstumia net jos pačios šeima. Tačiau Džuli savo kaltę išperka herojiškai aukodamasi per geltonojo drugio epidemiją, lydėdama sunkiai sergantį Prestoną į karantino vietą.

To laiko atmosferai perteikti Williamas Wyleris negailį lėšų: didelis biudžetas ir dailininkų darbas leido detaliai atkurti to meto padėtį. Kruopštesnis charakterių išryškinimas nei *Vėjo nublokštuose* (1939) leido *Izabelei* išvengti „kolonijinio mito" dalios. Naujasis Orleanas filme – dekadentinė vieta be šokančių „juodžių", kuriame puotą kelia savo pavyduoliško garbės jausmo užvaldyti žemvaldžiai. **RBP**

JAV (First National, Warner Bros.), 103 min., nespalvotas

Režisierius William Wyler

Prodiuseriai Henry Blanke, Hal B. Wallis, William Wyler

Scenarijaus autoriai Clements Ripley, Abem Finkel, John Huston, Robert Buckner (pagal Oweno Daviso pjesę)

Operatorius Ernest Haller

Kompozitoriai Al Dubin, Max Steiner, Harry Warren

Vaidina Bette Davis, Henry Fonda, George Brent, Margaret Lindsay, Donald Crisp, Fay Bainter, Richard Cromwell, Henry O'Neill, Spring Byington, John Litel, Gordon Oliver, Janet Shaw, Theresa Harris, Margaret Early, Irving Pichel

„Oskaras": Bette Davis (aktorė)

„Oskaro" nominacija: Hal B. Wallis, Henry Blanke (geriausias filmas), Fay Bainter (aktorė), Ernest Haller (operatorius), Max Steiner (muzika)

JAV (First National, Warner Bros.), 102 min., spalvotas (*Technicolor* sistema)

Režisieriai Michael Curtiz, William Keighley

Prodiuseriai Henry Blanke, Hal B. Wallis

Scenarijaus autoriai Norman Reilly Raine, Seton I. Miller

Operatoriai Tony Gaudio, Sol Polito

Kompozitorius Erich Wolfgang Korngold

Vaidina Errol Flynn, Olivia de Havilland, Basil Rathbone, Claude Rains, Patrick Knowles, Eugene Pallette, Alan Hale, Melville Cooper, Ian Hunter, Una O'Connor, Herbert Mundin, Montagu Love, Leonard Willey, Robert Noble, Kenneth Hunter

„Oskaras": Carl Jules Weyl (meninis apipavidalinimas ir dekoracijos), Ralph Dawson (montažas), Erich Wolfgang Korngold (muzika)

„Oskaro" nominacija: Hal B. Wallis, Henry Blanke (geriausias filmas)

ROBINO HUDO NUOTYKIAI (1938)
THE ADVENTURES OF ROBIN HOOD

Robino Hudo nuotykius galima laikyti filmu apie patrakėlį chuliganą, kostiumine melodrama arba istorine inscenizacija, tačiau jis vis tiek yra geriausias savo žanro filmas. Kol karalius Ričardas eina į kryžiaus žygius, karalystę valdo jo niekšingas brolis Džonas. Vaidinamas Claude'o Rainso, jis panašus į irzlų tironą, kuris klausosi riksmų, sklindančių iš kankinimo kameros, ir stebisi: „Ak, jie vėl skundžiasi, kad mūsų draugai saksai uždėjo naujų mokesčių." Dar negailestingesnį Džono bendrininką, serą Gajų Gizburną, su aštriu it skustuvas pykčiu įkūnija Basilas Rathbone.

Visų gražiausia ledi Merien (Olivia de Havilland), pasakiškai nuostabi dėl švelnių *technicolor* sistemos atspalvių. Tačiau šį intrigų dvarą gyvenimu pripildo ištremtas nusikaltėlis Robinas Lokslis. Šauni Errollo Flyno barzdelė, tasmaniškas akių spindesys daro Robiną nepaprastu herojumi, kuris gali būti tai nerūpestingas apgavikas, tai kaip nepalaužiamas maištininkas vaikščioti skustuvo ašmenimis („Aš nekenčiu neteisybės, o ne Normandijos!"), tai romantiškai ropštis į balkoną.

Nuostabu, koks dinamiškas ir sodrus filmas; jo siužetas ne mažiau mįslingas nei Shakespeare'o komedija. Mūšiai su kardais ir šaudymo iš lanko varžybos tiesiog puikios, o finalas toks, koks ir turi būti panašiose istorijose, – gėris nugali, o įsimylėjėliai lieka kartu. **KN**

JAV (First National), 97 min., nespalvotas

Režisierius Michael Curtiz

Prodiuseris Samuel Bischoff

Scenarijaus autoriai Rowland Brown, John Wexley, Warren Duff

Operatorius Sol Polito

Kompozitorius Max Steiner

Vaidina James Cagney, Pat O'Brien, Humphrey Bogart, Ann Sheridan, George Bancroft, Billy Halop, Bobby Jordan, Leo Gorcey, Gabriel Dell, Huntaz Hall, Bernard Punsly, Joe Downing, Edward Pawley, Adrian Morris, Frankie Burke

„Oskaro" nominacija: Michael Curtiz (režisierius), Rowland Brown (scenarijus), James Cagney (aktorius)

ANGELAI PURVINAIS VEIDAIS (1938)
ANGELS WITH DIRTY FACES

Michaelio Curtizo juosta skelbia socialinę atsakomybę, o filmas *Angelai purvinais veidais* – jo geriausias pamokslas. Draugai iš Niujorko nusikalstamo rajono, Rokis ir Džeris, tampa aršiu gangsteriu (James Cagney) ir entuziastingu šventiku (Patas O'Brienas). Paauglių gauja dievina Rokį ligi tol, kol Džerio tėvas įtikina savo nuteistą draugą „bėgti" iš areštinės. Nors filmas didaktinis, jo personažai ir aktorių vaidyba per daug išraiškingi ir kone priartėja prie karikatūros. Iš tikrųjų, Cagney vaidyba, jo įžūlus pasipūtimas ir ištempti pečiai tapo puikiu modeliu impresionistams Frankui Gorshinui ir Richui Little'iui.

Curtizas gali atrodyti per daug pamokslaujantis, tačiau paviršutinišku jo nepavadinsi. Finalinė Rokio kapituliacija – tai piliulė, kurią sunku nuryti, bet režisierius nepabarsto jos cukrumi. Rokis – patrauklus maištininkas, o Džerio tėvas – šventeiviškas įkyruolis. Tačiau filmas atvirai pareiškia, kas iš jų daugiau tarnauja gėriui. Širdį draskantis finalas, nakties košmaras iš šlykščių detalių ir ekspresionistinių šešėlių, kuriame raudantis Rokis sodinamas į elektros kėdę, gali piktinti žiūrovus, nesutinkančius su negailestingu pamokomu filmo požiūriu. Tačiau Maiko tėvui toks santykis geriausiu atveju atrodo sentimentalus, blogiausiu atveju – neatsakingas. **MR**

OLIMPIADA (1938)
OLYMPIA
OLIMPIADA, 1 DALIS – TAUTŲ FESTIVALIS
OLYMPIA 1. TEIL – FEST DER VÖLKER
OLIMPIADA, 2 DALIS – GROŽIO FESTIVALIS
OLYMPIA 2. TEIL – FEST DER SCHÖNHEIT

Epinis dokumentinis Leni Riefenstahl filmas apie 1936 m. Berlyno olimpines žaidynes neretai kritikuojamas už jo politinį kryptingumą. Filmą finansavo pats Hitleris, ir jame iš tikrųjų yra epizodų, propaguojančių „arijų" pranašumą. Vis dėlto Olimpinis komitetas apdovanojo filmo autorę aukso medaliu. Tai įvyko 1948 m., kai hitlerinis reichas jau nebeegzistavo. Žinoma, tai neneigia fakto, kad *Olimpiada* buvo propagandos dalis. Riefenstahl nebūtų gavusi didžiulės finansinės paramos ir palaikymo, jei rezultatas nebūtų naudingas politiškai. Apskritai, juosta labiau panaši į šlovinamąją atletinio heroizmo ir žmogaus kūno judesio poezijos giesmę.

Nedaug kūrėjų demonstravo Riefenstahl būdingą estetinį fizinės formos ir judesio interesą. Šiandien žaidynėms filmuoti ir montažui reikia tiesiog Heraklio jėgos. 4-tojo deš. pab. šis darbas buvo atliekamas naudojant primityvią įrangą. Nepaisant atvirai politinės idėjos, juosta tapo meniniu triumfu. Ji liudija ne tik apie Riefenstahl talentą, bet ir apie jos kelių šimtų asistentų grupės energiją ir patirtį.

Filmavimui reikėjo kruopščiai pasiruošti. Stadione buvo įrengti bokšteliai kameroms, pastatytos platformos stebėti kino kadrams. Vokietija ieškojo didžiausių talentų. Nufilmuota daugiau kaip 250 valandų, montažo darbus (įskaitant garso efektus ir muzikinį akompanavimą) Riefenstahl kontroliavo asmeniškai. Laikantis geriausių vokiečių dokumentinio kino tradicijų, galutinėje filmo versijoje meistriškai išlaikytas tempas, puikiai priderintos ištraukos, o besikartojančios varžybos gana įvairiopos. Riefenstahl pareiškimai apie jos politinį nekaltumą gali atrodyti neįtikinami. Kartu *Olimpiada* turi ir kitą, gyvybingąją pusę. Kitaip tariant, *Olimpiada* – pats dinamiškiausias kino įrašas apie sportą ir fizines varžybas. **RBP**

Vokietija (IOC, Olympia Film, Tobis), 118 min.ir 107 min., nespalvotas

Vokiečių kalba

Režisierius Leni Riefenstahl

Prodiuseris Leni Riefenstahl

Scenarijaus autorė Leni Riefenstahl

Operatoriai Wilfried Basse, Werner Bundhausen, Leo de Lafrue, Walter Frentz, Hans Karl Gottschalk, Willy Hameister, Walter Hege, Carl Junghans, Albert Kling, Ernst Kunstmann, Guzzi Lantschner, Otto Lantschner, Kurt Neubert, Erich Nitzschmann, Hans Scheib, Hugo O. Schulze, Károly Vass, Willy Zielke, Andor von Barsy, Franz von Friedl, Heinz von Jaworsky, Hugo von Kaweczynski, Alexander von Lagorio

Kompozitoriai Herbert Windt, Walter Gronostay

Vaidina David Albritton, Jack Beresford, Henri de Baillet-Latour, Philip Edwards, Donald Finlay, Wilhelm Frick, Josef Goebbels, Herman Göring, Ernest Harper, Rudolf Hess, Adolf Hitler, Cornelius Johnson, Theodor Lewald, Luz Long, John Lovelock, Ralph Metcalfe, Seungyong Nam, Henri Nannen, Dorothy Odam, Martinus Osendarp, Jesse Owens, Leni Riefenstahl, Julius Schaub, Fritz Schilgen, Kee-chung Sohn, Julius Streicher, Forrest Towns, Werner von Blomberg, August von Mackensen, Glenn Morris, Conrad von Wangenheim

Venecijos kino festivalis: Leni Riefenstahl (Mussolinio taurė už geriausią filmą)

KEPĖJO ŽMONA (1938)
LA FEMME DU BOULANGER

Orsonas Welles laikė Raimu žymiausiu savo laiko aktoriumi, ir filmas *Kepėjo žmona* tai įrodo. Juostą pagal Jeano Giono apysaką sukūrė Marcelis Pagnolas. Joje pasakojama apie vidutinio amžiaus kepėjo Anabelio Kastanjė (Raimu) iš Provanso kaimo gyvenimą. Kai jauna žmona Aurelija (Ginette Leclerc) palieka jį dėl simpatiško piemens, proto netekęs kepėjas liaujasi kepęs, ir kaimo gyvenimas neturint duonos apmiršta. Katalikų dvasininkas, veidmainis mokytojas, pilies savininkas ir visi kaimo gyventojai pamiršta seną priešiškumą ir susivienija, kad sugrąžintų kepėjui jo palaidūnę žmoną. Po to vėl prasideda laimingas gyvenimas.

Iš raizgios istorijos Pagnolui pavyko sukurti komedinio žanro perlą ir humanizmo šedevrą. Lengva režisieriaus ranka kartu su aktorių talentu laužo grubius stereotipus (moteriškas aristokratas, pedantiškas mokytojas, burbeklė senmergė, apgautas vyras) ir sukuria pasaulį, kuriame kiekvienas vaidina savo aiškiai apibrėžtą vaidmenį. Giono ir Pagnolo Provansas konservatyvus ir patriarchališkas, bet vis dėlto tai pasaulis, kuriame socialiniai santykiai sutvirtina bendras fundamentines vertybes. Jis juostoje parodytas duonos – ir krikščionybės, ir pagonybės – simboliu.

Nesuvaldoma Raimu vaidyba komišką teatrališkumą be jokių pastangų pakeičia minimalistiniu realizmu ir kuriozišką raganosį paverčia tragišku herojumi. Raimu buvo puikus teatro aktorius, nuodugniai susipažinęs su įmantria Marselio dialekto kalba bei ekspresyvia maniera. Vis dėlto kinematografinį šiuolaikiškumą lėmė jo sugebėjimas akimirksniu pakeisti nepakankamai įvertintus momentus, suteikiant jiems emocionalumo, ir tai rodo žymioji juostos finalinė scena: kai atgailaujanti žmona sugrįžta namo, Raimu pasitinka ją kaip niekur nieko, ir vietoj jos savo skriaudą ugningai išlieja benamei katei. Netikiu, kad tokią puikią sudėtingos komedijos akimirką kas nors liktų abejingas. Nors filmas vadinasi *Kepėjo žmona*, bet iš tikrųjų jis priklauso Raimu. **GV**

Prancūzija (Marcel Pagnol), 133 min., nespalvotas

Prancūzų kalba

Režisierius Marcel Pagnol

Prodiuseriai Leon Bourrely, Charles Pons

Scenarijaus autoriai Marcel Pagnol (pagal Jeano Giono apysaką *Žanas Mėlynasis*)

Operatorius Georges Benoît

Kompozitorius Vincent Scotto

Vaidina Raimu, Ginette Leclerc, Robert Vattier, Robert Bassac, Fernand Charpin, Edouard Delmont, Charles Blavette, Marcel Maupi, Maximilienne, Alida Rouffe, Odette Roger, Charles Moulin, Yvette Fournier, Charblay, Julien Maffre

MAŽYLIO AUKLĖJIMAS (1938)
BRINGING UP BABY

Beprotiška komedija *Mažylio auklėjimas* buvo pirmoji juosta, kurią Howardas Hawksas sukūrė pagal 1937 m. su RKO kino kompanija pasirašytą kontraktą šešiems filmams. Mažai perspektyviu pasakojimu apie jauną porą ir jų dresuotą leopardą paremtas filmavimas keturiasdešimčiai dienų nukrypo nuo grafiko ir viršijo biudžetą. 1938 m. išleista juosta davė tiek mažai pajamų, kad Hawksas buvo atleistas iš RKO, o Katherinei Hepburn teko išpirkti savo kontraktą. Lenkiantis savo laiką, pritrenkiantis ritmas ir sąmojingi dialogai nustatė naujus visų panašios rūšies komedijų standartus.

Cary Grantas vaidina gražų ir drovų paleontologą Devidą Hakslį, kuris, kritikuojamas burbeklės žmonos, visą savo laiką leidžia iš dalių rinkdamas brontozauro skeletą. Ir štai, kai tik vienas kaulas skiria jį iki projekto užbaigimo, Hakslis įsigudrina sužlugdyti svarbų susitikimą su turtingu potencialiu klientu golfo žaidimo aikštelėje. Ten jis susitinka Siuzaną Vens (Hepburn). Naudodamasi savo grožiu, ji patraukia golfo kamuoliuką, ir nuo tada pasaulis, kuriame gyveno Hakslis, visam laikui pasikeičia. Visaip stengdamasi sutrukdyti daktarui vesti kitą merginą ir nukreipti jo dėmesį, Vens pasinaudoja dresuoto leopardo Mažylio, kurį jai brolis atsiuntė iš Pietų Amerikos, pagalba. Tą akimirką, kai naminis šunelis užkasa Haksliui brangų brontozauro kaulą, porelė jau vežama į kalėjimą.

Juokeliai filme neapsimestiniai, po jais praktiškai nepastebima 4-ojo deš. stiliaus sekso ir santuokos analizė. Kritikai taip atkakliai įtarinėjo scenarijaus seksualinę potekstę, jog viskas, ką išdarinėjo Hakslis, norėdamas surasti „pamestą kaulą", buvo suvokiama kaip užuomina į prarastą vyriškumą. Scena, kurioje Hakslis velkasi Vens chalatą, niekaip neprisideda prie panašios nuomonės neigimo, būtent joje pirmą kartą žodis „gay" (angl. linksmas) minimas prasme, tolima „visiškai laimingam". Kritikai gali išdėti filmą į šuns dienas, žiūrovai nepasirodyti kino salėje, jis gali laiku negauti „Oskaro", bet vis dėlto *Mažylio auklėjimas* lieka tuo, kuris juokiasi paskutinis. **KK**

JAV (RKO), 102 min., nespalvotas
Režisierius Howard Hawks
Prodiuseris Howard Hawks, Cliff Reid
Scenarijaus autoriai Hagar Wilde, Dudley Nichols
Operatorius Russell Metty
Kompozitorius Roy Webb
Vaidina Katharine Hepburn, Cary Grant, Charles Ruggles, Walter Catlett, Barry Fitzgerald, May Robson, Fritz Feld, Leona Roberts, George Irving, Tala Birell, Virginia Walker, John Kelly

JAV (Walter Wanger), 96 min., nespalvotas

Režisierius John Ford

Prodiuseriai Walter Wanger, John Ford

Scenarijaus autoriai Ernest Haycox, Dudley Nichols

Operatorius Bert Glennon

Kompozitoriai Louis Gruenberg, Richard Hageman, Franke Harling, John Leipold, Leo Shuken

Vaidina Claire Trevor, John Wayne, Andy Devine, John Carradine, Thomas Mitchell, Louise Platt, George Bancroft, Donald Meek, Berton Churchill, Tim Holt, Tom Tyler

„Oskaras": Thomas Mitchel (antrojo plano aktorius)

„Oskaro" nominacija: Walter Wagner (geriausias filmas), John Ford (režisierius), Bert Glennon (operatorius), Alexander Toluboff (meninis apipavidalinimas ir dekoracijos), Otho Lovering, Dorothy Spencer (montažas), Richard Hageman, W. Franke Harling, John Leipold, Leo Shuken (muzika)

DILIŽANAS (1939)
STAGECOACH

4-asis deš. buvo ne pats geriausias vesternų istorijoje. Po kelių brangiai kainuojančių nesėkmių, tokių kaip *Didysis takas* (1930) ir *Simaronas* (1931), dauguma stambių kino studijų atsisakė šio žanro. Johnas Fordas jau dešimt metų nebuvo kūręs vesternų, kai galų gale nufilmavo istoriją su Johnu Wayne'u ir Claire'u Trevoru apie kelionę diližanu pavojingomis indėnų teritorijomis. Bandydamas juostą parduoti prodiuseriui Davidui O. Sleznickui, Fordas apibūdino *Diližaną* kaip „klasikinį vesterną", gerokai pralenkiantį šios kategorijos juostas, filmuotas ir paties Wayno. „Klasikinis vesternas" turėtas omenyje ir skiriant jį moteriškajai auditorijos daliai. Todėl Fordas kartu su scenaristu Dudley Nicholsu originalią Ernesto Haycoxo istoriją papildė meilės linija ir kūdikio gimimu. Bet ir tai Slenickui atrodė per mažai, jis žiūrėjo į juostą niekinamai ir atmetė projektą.

Tačiau *Diližanas* neapsiriboja ir tradiciškesniais žanro elementais. Paskutinėje filmo dalyje gausu veiksmo, pvz., susišaudymas tarp Wayno ir Plamerio gaujos bei indėnų užpuolamas per tuščią dykumą lekiantis diližanas. Paskutiniame epizode Yakima Canuttas, vaidinantis puolantį apačį, atlieka triukus: užšoka ant vieno į ekipažą įkinkytų arklių, pašautas krinta po jų kanopomis ir pradingsta po ratais.

Wayne'ui buvo suteiktas antras šansas tapti žvaigžde po *Didžiojo tako* nesėkmės, ir jis stvėrėsi jo abiem rankomis. Nuo pirmosios savo pasirodymo akimirkos – stovintis dykumoje ir mojantis nuo pakylos – jis įsimena kaip išraiškinga figūra Ringo Kido, kurį išleidžia iš kalėjimo tam, kad atkeršytų plameriečiams, nužudžiusiems jo tėvą ir brolį. Wayne'as pasirodo ne iš karto; iš pradžių Fordas studijuoja kitus diližano keleivių charakterius. Kiekvienas jų subtiliai pabrėžtas: lengvo elgesio moteris (Claire Trevor), kurią kartu su girtuokliu (Thomasas Mitchellas) puritoniškosios Įstatymo ir tvarkos sąjungos damos išvarė iš miesto; drovus viskio prekeivis (Donaldas Meekas); kortų lošėjas iš pietų (Johnas Carradine); nėščia kavalerijos karininko žmona (Louise Platt) ir bankininkas (Bertonas Churchillis), bėgantis su savo lėšomis. Ant karietos stogo pasodintas apkūnus vežikas (Andy Devine) ir vietos šerifas (George'as Bancroftas). Santykiai tarp šios keistai parinktos grupės leidžia Fordui plėtoti jo numylėtą temą – aukštas moralines savybes tų, kuriuos niekina „garbingoji" visuomenė.

Diližanas buvo pirma juosta, kurią Fordas nufilmavo Paminklų slėnyje – peizaže, kur aukšti smėlynai iškyla virš Jutos ir Arizonos sienos. Kol mažytis ekipažas rieda per dykumą savo keliu, vidinės atmosferos trapumas dvigubai sustiprėja, kai į kamerą patenka grupė indėnų, sekančių paskui diližaną. Fordas nė nesistengia parodyti indėnų kaip asmenybių, – čia jie tiesiog gamtos jėga. Palankus filmo vertinimas padėjo atkurti vesterno žanrą. **EB**

Japonija (Shochiku), 143 min., nespalvotas

Japonų kalba

Režisierius Kenji Mizoguchi

Scenarijaus autoriai Matsutarō Kawaguchi, Yoshikata Yoda (pagal Shôfû Muramatsu romaną)

Operatoriai Yozō Fuji, Minoru Miki

Kompozitoriai Shirō Fukai, Senji Itō

Vaidina Shōtarō Hanayagi, Kōkichi Takada, Gonjurō Kawarazaki, Kakuko Mori, Tokusaburo Arashi, Yōko Umemura

PASAKOJIMAS APIE VĖLYVĄJĄ CHRIZANTEMĄ (1939)

ZANGIKU MONOGATRI

XIX amžius. Tingus, netalentingas kabuki teatro aktorius iš turtingos šeimos įsimyli brolio žindyvę. Jo šeima prieš tokią sąjungą, todėl mergina išvaroma iš namų. Aktorius išeina paskui ją, ir ji aukoja visą savo gyvenimą tam, kad padėtų jaunuoliui tobulinti savo meną. Mergina suserga, ir galiausiai miršta namuose, kol jis, galų gale pasiekęs pripažinimą kaip aktorius, valtimis keliauja po Osaką triumfo procesijos priešakyje.

Pasakojimas apie vėlyvąją chrizantemą – vienas iš gilios prasmės Kenji Mizoguchi filmų. Kūrinys, kuriame yra ir akinamo subtilumo, ir iškilmingo sustingimo, ir rimtų išpuolių prieš socialinius kanonus, primetančius moterims aukų vaidmenį. Ilgi Mizoguchi kino kadrai pasakojimą plėtoja lėtai, griežta įvykių logika rikiuojama stambesnių ir sudėtingesnių struktūrų viduje. Kol herojai, suradę savo vietą valdžios piramidėje, demonstruoja baimę, siaubą, liūdesį arba pasipiktinimą tuo, kas vyksta, žiūrovai turi laiko viską apgalvoti ir sudėlioti. Pasakojimas su akcentu į metaforines keliones – aktorių trupės persikraustymai ir herojaus kelias į meninę tobulybę, – leidžia Mizoguchi sukurti dvigubą metaforinį filtrą. Jam kinas ir teatras yra mechanizmai, padedantys išgryninti grožį ir pasiekti tragiškąjį suvokimą. **CFu**

JAV (MGM), 93 min., nespalvotas

Režisierius Busby Berkeley

Prodiuseris Arthur Freed

Scenarijaus autoriai Jack McGowan, Kay Van Riper

Operatorius Ray June

Kompozitoriai (dainos) Harold Arlen, Nacio Herb Brown, Richard Rodgers

Vaidina Mickey Rooney, Judy Garland, Charles Winninger, Guy Kibbee, June Preisser, Grace Hayes, Betty Jaynes, Douglas McPhail, Rand Brooks, Leni Lynn, Henry Hull, Barnett Parker, Ann Shoemaker, Margaret Hamilton, Joseph Crehan

„Oskaro" nominacija: Mickey Rooney (aktorė), Roger Edens, George E. Stoll (muzikinis akompanavimas)

GINKLUOTOS GRAŽUOLĖS (1939)

BABES IN ARMS

Busby'is Berkeley'is *Ginkluotas gražuoles* nufilmavo perėjęs į MGM, teikiančią pirmenybę literatūros kūrinių ekranizacijai. Jo sėkmė turėjo įtakos kuriant tris panašius tęsinius, kuriuose Berkeley'is toliau dirbo su paauglių dievaičiais Mickey'u Rooney'u ir Judy Garland.

Filmo centre – tėvų ir vaikų problema. Spręsdama ją, juosta juda dviem kryptimis – nostalgiškų prisiminimų apie mirštančias pasilinksminimų tradicijas (menestrelių šou, vodevilius), kuriuos taip mėgo tėvai, ir vaikų siekio užimti savo vietą po rampų šviesa, nepaisant tėvų protesto. Nepakantumas randa išeitį pačiame įspūdingiausiame filmo numeryje. Rooney veda paskui save įžūlią fakelais mojuojančių paauglių minią per vingiuotus tuščius skersgatvius į vaikų žaidimo aikštelę. Ten į pagrindinę dainą, polifoniškai ją papildydami, įsijungia vaikiški pokštai, o netikri laužai atstoja altorių, kuriame aukojama viskas, kas susiję su vaikyste. Todėl filmas tik išlošia dėl santūrios vaidybos: June Preisser atlieka mandagiai pasipūtusio buvusio žvaigždės vaiko, vaidmenį, o Margaret Hamilton vaidina intrigų pilną bobikę su geriausiu patvirkusiu raganišku pradu, kurios pagrindinis noras – visus „negrabailas" nuo scenos pakylų išsiųsti į miesto darbininkų mokyklą. **MR**

MISTERIS SMITAS VYKSTA Į VAŠINGTONĄ (1939)
MR. SMITH GOES TO WASHINGTON

Pagiriamoji odė Franko Capros amerikinei valstybinei sistemai su kaltinamuoju aktu „grupių su ypatingais interesais“ korumpuotumui laikyta per daug skaudžia. Kai kas Vašingtone išreiškė nuomonę, kad filmo *Misteris Smitas vyksta į Vašingtoną* karo išvakarėse negalima išleisti. Siekdamas įrodyti, kad sistema dirba, Capra privalėjo pademonstruoti jos sugebėjimą koreguoti save. Filme respublikoniškumą (visai ne demokratiją) gelbėja didvyriškos atkaklaus geriausių džefersoniško individualizmo tradicijų idealisto pastangos. Jis atsisako sekti paskui partijos bosus, sumaniusius jį sunaikinti. Sugėdintas saldžiakalbis politikas, kuriam pavesta diskredituoti idealistą, viešai prisipažįsta apie sąmokslą.

James Stewartas, vaidinantis Džefersoną Smitą, nuostabus. Pagrindinis herojus nesudėtingas; tai žmogus, kuris visą savo laiką praleidžia mokydamas jaunųjų „reindžerių“ grupę. Jis provincialus, bet toli gražu ne kvailas, netrūksta jam ir drąsos. Pirmiausia Smitas įtikina cinišką damą (Jean Arthur), priskirtą jam prižiūrėti, apie savo dorybingumą. Paskui nesąmoningai susikuria sunkumų, įrengęs berniukų stovyklą toje vietoje, kurią „aparatas“ planavo panaudoti „valdiškam loviui“. Teisme jam tenka gintis dėl falsifikuotų smurto kaltinimų. Smito likimą lemia senatorius Džozefas Peinas (C. Rainsas). Priešingai negu savanaudis politikos bosas Džimas Teiloras (E. Arnoldas), Peinas tiki amerikietiškąja sistema. Smitas bus išgelbėtas tik tada, jei Peinas pereis į jo pusę. Išgelbėti galėjo ir specifinė Amerikos obstrukcionistų institucija, kuris leidžia atskiram asmeniui, – tai gana simboliška, – o ne grupei kalbėti pagal nustatytas taisykles. Tad Smitas gauna kovos prieš kaltinimus priemonę ir pasiekia savo reabilitaciją.

Capros filmas – išraiškinga amerikinio gyvenimo dalis, apžvelgianti atmintinus momentus. Ypač tai išryškėja sekant naujai atvykusio senatoriaus kelionę, kurios metu jis susipažįsta su Vašingtone esančiais paminklais, neaplenkdamas Linkolno memorialo. **RBP**

JAV (Columbia), 125 min., nespalvotas

Režisierius Frank Capra

Prodiuseris Frank Capra

Scenarijaus autoriai Lewis R. Foster, Sidney Buchman

Operatorius Joseph Walker

Kompozitorius Dimitrij Tiomkin

Vaidina Jean Arthur, James Stewart, Claude Rains, Edward Arnold, Guy Kibbee, Thomas Mitchell, Eugene Pallette, Beulah Bondi, H. B. Warner, Harry Carey, Astrid Allwyn, Ruth Donnelly, Grant Mitchell, Porter Hall, Pierre Watkin

„Oskaras“: Lewis R. Foster (scenarijus)

„Oskaro“ nominacija: Frank Capra (geriausias filmas), Frank Capra (režisierius), Sidney Buchman (scenarijus), James Stewart (aktorius), Claude Rains (antrojo plano aktorius), Harry Carey (antrojo plano aktorius), Lionel Banks (meninis apipavidalinimas ir dekoracijos), Gene Havlick, Al Clark (montažas), Dimitrij Tiomkin (muzika), John P. Livadary (garsas)

JAV (MGM), 101 min., nespalvotas

Režisierius Victor Fleming

Prodiuseriai Mervyn LeRoy, Arthur Freed

Scenarijaus autoriai Noel Langley, Florence Ryerson, Edgar Allan Woolf (pagal L.Franko Baumo romaną *Stebuklingas Ozo šalies burtininkas*)

Operatorius Harold Rosson

Kompozitoriai Harold Arlen, E. Y. Harburg, George Bassman, George E. Stoll, Herbert Stothart

Vaidina Judy Garland, Frank Morgan, Ray Bolger, Bert Lahr, Jack Haley, Billie Burke, Margaret Hamilton, Charley Grapewin, Pat Walsche, Clara Blandick, šuo Terry, „Dainuojantys liliputai"

„Oskaras": Herbert Stothart (muzika), Harols Arlen, E. Y. Harburg (daina)

„Oskaro" nominacija: Mervyn LeRoy (geriausias filmas), Harold Rosson (operatorius), Cedric Gibbons, William A. Horning (meninis apipavidalinimas ir dekoracijos), A. Arnold Gillespie (specialieji vaizdo efektai), Douglas Shearer (specialieji garso efektai)

Kanų kino festivalis: Victor Fleming – „Auksinės palmės šakelės" nominacija

OZO ŠALIES BURTININKAS (1939)
THE WIZARD OF OZ

Pagal L. Franko Baumo klasikinį romaną vaikams *Stebuklingas Ozo šalies burtininkas* sukurtas filmas yra vienas žymiausių filmų-pasakų, taip pat puikus miuziklas. Filme vaidinanti talentinga vaikų teatro aktorė Judy Garland tapo kino žvaigžde. *Ozo šalies burtininkas* po pirmo išėjimo į ekranus nebuvo labai pelningas, galbūt todėl, kad jo gamyba brangiai kainavo, tačiau jis tapo mėgstamu vėlesnių kartų filmu. Jo populiarumas 6-ajame deš. labai išaugo, kasmet rodant filmą televizijoje per Kalėdas.

Tornadas iš blankaus dulkėto Kanzaso nuneša Dorotę Geil (Garland) į *technicolor* sistema nuspalvintą Ozo šalį. Ten jos namas nukrinta tiesiai ant raganos. Geroji fėja Glinda (Billie Burke) padovanoja mergaitei stebuklingus raudonus užmuštosios burtininkės batelius. Dorotė geltonų plytų taku eina į Smaragdo miestą – ji ten tikisi rasti būdą sugrįžti į fermą, iš kurios kažkada taip norėjo pabėgti. Tema „visur gerai, bet namuose geriausia" bei scenaristų siekis kiekvieną personažą sukoncentruoti į savo kelionės tikslą primena kažkokį bėgimą nuo tikrovės (kaip galima užsinorėti palikti visus Ozo šalies stebuklus ir sugrįžti į Kanzasą?). Tai niekaip nesiderina su netinkamomis filmo interpretacijomis, traktuojančiomis jį kaip kliedesio sapną, kuriame Dorotė visus, kuriuos pažįsta, Ozo šalyje paverčia savo draugais arba priešais.

Filme daug gerų dalykų: puikus Haroldo Arleno ir E. Y. Harburgo muzikinis akompanimentas (pradedant nuo svajingos dainos „Išilgai per vaivorykštę" ir iki užkrečiamai linksmų „Mes einame pas burtininką", „Din don, ragana mirė" bei klasikinės komedinės „Jei tik turėčiau smegenis"); neįtikėtinos MGM studijos dekoracijos, šimtai mažų spiegiančių žmogiukų ir skraidančių beždžionių; labai unikalios improvizacijos ir puikus reginys. Filmas išsiskiria ir nepamirštamais epizodais: Ray Bolgerio vaidinama Kaliausė sudraskoma į skutelius, o Geležinis Medkirtys (Jackas Haley) skundžiasi: „O aš toks visas apdrabstytas"; Bailusis Liūtas (Bertas Lahras) bando pasirodyti grėsmingas („Aš kausiuos su tavimi vieną leteną prisirišęs prie nugaros"); piktos raganos (Margaret Hamilton) žūtis nuo vandens („Aš tirpstu, aš tirpstu"); burtininko (Frankas Morganas) pasirodymas iš po užuolaidos („Žmogus aš geras, tik burtininkas nekoks").

Ozo šalies burtininkas gavo aukštą įvertinimą už režisūrą – Victoro Flemingo profesionalumą, nors iš tikrųjų tai buvo prodiuserio darbo triumfas. Mervynas LeRoy sugebėjo suvienyti visas skirtingas toli gražu nelengvų filmavimų sudedamąsias dalis. Geriausia juostos frazė: „Širdys niekada nebus tikros, jei galima padaryti taip, kad jos niekada nedužtų." **KN**

JAV (Universal), 94 min., nespalvotas

Režisierius George Marshall

Prodiuseriai Islin Auster, Joe Pasternak

Scenarijaus autoriai Felix Jackson (pagal Maxo Brando romaną)

Operatorius Hal Mohr

Kompozitoriai Frederick Hollander, Frank Skinner, Ralph Freed

Vaidina Marlene Dietrich, James Stewart, Mischa Auer, Charles Winninger, Brian Donlevy, Allen Jenkins, Warren Hymer, Irene Hervey, Una Merkel, Billy Gilbert, Samuel S. Hinds, Jack Carson, Tom Fadden, Virginia Brissac, Edmund MacDonald

DESTRIS VĖL BALNE (1939)

DESTRY RIDES AGAIN

Panašiai kaip dauguma komedinių vesternų, *Destris vėl balne* – tai didvyriško heroizmo tradicijos satyra. Destris (vaidinamas Jameso Stewarto jam būdinga maniera „ei, vištytės"), neramaus miestelio Botlneko šerifas, mėgsta viskį su pienu ir atsisako nešioti ginklą. Tuo jis pasiekia merginos iš saliūno, Frenči (Marlenos Dietrich vaidmuo čia praktiškai analogiškas vaidmeniui filme žydrasis angelas), palankumo. Saliūne „Paskutinis šansas" Dietrich dainuoja keletą dainų, iš jų ir garsiąją „Pažiūrėk, kas bus pas berniukus užpakaliniame kambaryje". Čia laužomas dar vienas stereotipas: tipiška muštynių saliūne scena vyksta tarp dviejų moterų – Frenči ir Lili Bel (Una Merkel).

Frenči palieka sukčių Kentą (Brianas Donlevy) ir susidraugauja su Destriu. Ji veda miesto moteris į paskutinį „blogų vaikinų" žygį, savimi pridengia Destrį ir gauna kulką. Tai nuostabi istorija, papasakota subtiliai ir visiškai kitokia dvasia nei originalus Maxo Brando, našiausio vesterno žanro rašytojo, romanas. Pirma ekranizacija buvo 1932 m. kurioje pagrindinį vaidmenį atliko Tomas Mixas, paskui 1954 m. su Audie Murphy **EB**

TIK ANGELAI TURI SPARNUS (1939)
ONLY ANGELS HAVE WINGS

Beveik visi Howardo Hawkso darbai skiriami pavojingų profesijų (ir ypač aviacijos) žmonių draugystei, pvz., tokie koviniai 4-ojo deš. filmai kaip *Rytinis patrulis, Minia verkia* ir *Aukščio riba – nulis*. Tačiau nuo šios 1939–ųjų m. dramos jis keičia savo stilių ir taip sukuria vienu metu herojinę, komišką ir romantinę juostą. Vėliau Hawksas panašia maniera suka filmus *Turėti ir neturėti, Rio Bravo* ir *Eldoradas*. Juostos herojų charakteriai prieštaringi – tai matome grubių vaikinų manieringumo protrūkį, tai cinizmą, slepiantį savyje tikrą sentimentalumą.

Filme *Tik angelai turi sparnus* daugybė puikių, jaudinančių, efektingų skrydžių scenų, iš kurių ypač išsiskiria pavojingas nusileidimas ir skrydis nuo Andų aukštikalnių plokštumos. Tačiau pagrindiniai dalykai vyksta žemėje. Dėmesio centre – grupė įvairiausių žmonių, susirinkusių aplink Džefą Karterį, herojų balta skrybėle (C. Grantas). Už komandą aukštesnis visa galva, kiekvienu savo judesiu pranešdamas apie tai, kad prieš mus žvaigždė, Džefas vadovauja oro paštui Pietų Amerikoje. Jis įkvepia nepatyrusių skraidyti ir už gyvenimo borto išmestų veteranų grupę pasenusiais aeroplanais perskristi Andus. Oro uoste nuolat sukinėjasi šokėja Boni Li (Jean Arthur). Iš pradžių ją gąsdina rodomas brutalus pilotų elgesys, bet vienam jų žuvus beprasmėje avarijoje, ji prasiskverbia prie jų. Li prisijungia prie Džefo linksmame spektaklyje „Žemės riešutų sviesto tiekėjas".

Ši, tiesą sakant, muilo opera pasakoja apie krizių ir nelaimių parblokštus žmones, ginančius savo svarbą. Visa tai kaitaliojasi su linksmais, familiariais, gosliais dialogais žemėje ir ne mažiau efektingomis oro mūšių scenomis. Filme skamba aforizmais tapusios frazės, pavyzdžiui, „Kviečiantis tarpeklis" ir „Kas tas Džo?" **KN**

JAV (Columbia), 121 min., nespalvotas

Režisierius Howard Hawks

Prodiuseris Howard Hawks

Scenarijaus autoriai Jules Furthman, Howard Hawks

Operatorius Joseph Walker

Kompozitoriai Dimitrij Tiomkin, Manuel |lvarez Maciste

Vaidina Cary Grant, Jean Arthur, Richard Barthelmess, Rita Hayworth, Thomas Mitchell, Allyn Joslyn, Sig Ruman, Victor Kilian, John Carroll, Don „Red" Barry, Noah Beery jaunesn., Manuel Maciste, Milisa Sierra, Lucio Villegas, Pat Flaherty

„Okaro" nominacija: Joseph Walker (operatorius), Roy Davidson (specialieji vaizdo efektai), Edwin C. Hahn (specialieji garso efektai)

JAV (Selznick), 222 min., spalvotas (*Technicolor* sistema)

Režisieriai Victor Fleming, George Cukor

Prodiuseris David O. Selznick

Scenarijaus autoriai Sidney Howard (pagal Margaret Mitchell romaną)

Operatoriai Ernest Haller, Ray Rennahan, Lee Garmes

Kompozitorius Max Steiner

Vaidina Clark Gable, Vivien Leigh, Leslie Howard, Olivia de Havilland, Thomas Mitchell, Barbara O'Neil, Evelyn Keyes, Ann Rutherford, George Reeves, Fred Crane, Hattie McDaniel, Oscar Polk, Butterfly McQueen, Victor Jory, Everett Brown

„Oskaras": William Cameron Menzies (garbės apdovanojimas už darbą su spalvomis), David O. Selznick (geriausias filmas), Victor Fleming (režisierius), Sidney Howard (scenarijus), Vivien Leigh (aktorė), Hattie McDaniel (antrojo plano aktorė), Lyle R. Wheeler (meninis apipavidalinimas ir dekoracijos), Ernest Haller, Ray Rennahan (operatoriai), Hal C. Kern, James E. Newcom (montažas), Don Musgrave (už techninius pasiekimus)

„Oskaro" nominacija: Clark Gable (aktorius), Olivia de Havilland (antrojo plano aktorė), Max Steiner (muzika), Thomas T. Moulton (garsas), Jack Cosgrove, Fred Albin, Arthur Johns (specialieji efektai)

VĖJO NUBLOKŠTI (1939)
GONE WITH THE WIND

Margaret Mitchell bestseleris apie Pilietinį karą labai sudomino didybės manija sergantį prodiuserį Devidą Selznicką. Jis atmetė autorės pasiūlymą Reto Batlerio vaidmenį skirti Basilui Rathbone'ui ir pasirinko publikos numylėtinį Clarką Gable'ą. Suorganizavęs talentų paiešką visoje šalyje ir sukėlęs rietenas Holivude, kuriose dalyvavo visos aktorės, pretenduojančios į pagrindinį vaidmenį, Selznickas nusprendė gražuolės Skarlet O'Haros vaidmenį atiduoti anglei Vivien Leigh. Selznickas reikalavo, kad filme kiekviena smulkmena būtų nuostabi. Jis nukamavo mažiausiai tris režisierius (Samą Woodą, George Cukorą ir Victorą Flemingą); statydamas gaisro Atlantoje sceną sudegino dekoracijas, likusias nuo King Kongo; epizodams apie Pilietinį karą panaudojo didžiules masines scenas ir ramiai sulaukė „Oskaro" bei audringų aplodismentų.

Filmas *Vėjo nublokšti* tapo populiaraus epinio kinematografo etalonu, iki kurio atsiradimo dar buvo likę keli dešimtmečiai. Dauguma iš tiesų didingų scenų yra pirmoje dalyje, kurią iš esmės pastatė Cukoras, parodęs savo meistriškumą dirbti su iš tiesų epochiniu užmoju. Flemingas, labiau žinomas kaip brutalių kovinių filmų režisierius, įsigudrino parodyti pačias sentimentaliausias juostos scenas: pagrindinių herojų santuoka, susilpninusi pokarines problemas, jaudina labiau nei jų romanas karo fone.

Siužeto „variklis" yra abejojanti Skarlet O'Haros širdis. Ji be galo įsimylėjusi tikrą džentelmeną Ešlį Vilksą (L. Howardas). Kai šis veda sąlyginai moteriškesnę Melani (Olivia de Havilland), Skarlet irgi išteka tai už vieno, tai už kito vyro, kurie yra be charakterio, kaip ir Ešlis. Filme pasirodo Retas Batleris, veikiau pragmatikas nei idealistas. Skarlet išteka už jo, prisiekusi daugiau niekada nebadauti ir bet kokia kaina išsaugoti tėvo dvarą Tarą. Ir tik Retui ją atstūmus, Skarlet supranta, kad tikrai jį myli. Visa tai suponuoja klasikinę nebaigtą pabaigą. Jis išeina („Atvirai sakant, brangioji, man vis tiek"), o ji prisiekia jį vėl užkariauti („Rytoj bus nauja diena").

Vėjo nublokšti apima didžiulį istorijos tarpsnį, tačiau filme parodyti tik laimingi ištikimi vergai, o pokarinis Ešlio dalyvavimas kukluksklane pateiktas kaip herojiškas poelgis. Selznicko epizodus galima pavadinti vienais simboliškiausių kino istorijoje: kamera atitraukiama nuo sužeistiesiems padedančios Skarlet, ir tada visą ekraną užpildo sužaloti kareiviai pilkais drabužiais; šuoliavimas per liepsnas Atlantos gaisro metu; Retas, nešantis Skarlet laiptais aukštyn. Papuoštas ryškiomis 1939 m. *technicolor* sistemos spalvomis ir pritrenkiančia Maxo Steinerio muzika, šis filmas, kaip ir anksčiau, turi teisę vadintis paskutiniu Holivudo kino meno žodžiu. **KN**

Prancūzija (Sigma, Vauban), 93 min., nespalvotas

Prancūzų kalba

Režisierius Marcel Carné

Scenarijaus autoriai Jacques Prévert, Jaques Viot

Operatoriai Philippe Agostini, André Bac, Albert Viguier, Curt Courant

Kompozitorius Maurice Jaubert

Vaidina Jean Gabin, Jules Berry, Arletty, Mady Berry, René Génin, Arthur Devère, René Bergeron, Bernard Blier, Marcel Pérès, Germaine Lix, Gabrielle Fontan, Jacques Baumer, Jaqueline Laurent

Venecijos kino festivalis: Marcel Carné – Mussolinio taurės nominacija (geriausias filmas)

DIENA PRASIDEDA (1939)
LE JOUR SE LÈVE

Režisieriaus Marcelio Carné juosta *Diena prasideda* buvo ne pirmoji, kur retrospektyvai naudojamas užslinkimas, tačiau 1939 m. ji atrodė tokia naujoviška, kad prodiuseriai reikalavo naudoti paaiškinančius titrus, pavyzdžiui, „Žmogus įvykdė žmogžudystę. Uždarytas kambaryje it spąstuose jis prisimena, kaip tapo žudiku".

Žudikas, vardu Fransua (Jeanas Gabinas), yra paprastas gamyklos darbininkas. Nužudyti jį pastūmėjo pati auka, amoralus sukčius – varjetė konferansjė Valentinas (Jules Berry). Jųdviejų likimus į vieną sujungė moterys: žemiška, jautri Klara (Arletty), palikusi Valentiną dėl Fransua, ir idealizuota Fransuaza (Jaqueline Laurent), įsimylėjusi Fransua ir suviliota kito vyro.

Įsidėmėtinoje serijoje klasikinių filmų, sukurtų Carné kartu su scenaristu Prevertu (*Rūkų krantinė* (1938), *Vakariniai lankytojai* (1942) ir ypač *Galiorkos vaikai* (1945)), žinoma, *Diena prasideda* – pats žymiausias. Jame yra temos, prie kurių autoriai negrįš juostoje *Galiorkos vaikai*. Filmo alegorijos labai paprastos. Aišku, kad Fransua – darbininkų klasės atstovas, o pati juosta – Liaudies fronto balsas. 4-ojo deš. pab. jo šalininkai buvo nusivylę, nes valstybė atsisakė progresyvių, socialistinių reformų ir horizonte pasirodė pirmieji fašizmo požymiai. Kai vienas Fransua draugų iš minios, susirinkusios prie jo namo, šaukia jam, kad vilties dar yra, šis prieštarauja: „Viskas baigta, Fransua jau nebėra... Daugiau nieko nebėra."

Niūri nutolimo nuo realybės nuojauta ir rūsti, klaustrofobiją kelianti atmosfera, suponavo „juodojo" kino nuotaiką ir formą. 1946 m. RKO perfilmavo juostą pavadinimu *Ilga naktis* su Henry Fonda ir Vincentu Prise'u (kino studija stengėsi sunaikinti visas originalo kopijas, bet, laimė, jai nepavyko, ir nežinomybėn nugrimzdo pati *Ilga naktis*). Tad Gabinas su savo grubiai aptašytu romantiniu darbininkų klasės herojaus portretu pasirodė gerokai anksčiau negu amerikiečiai antrininkai Johnas Garfieldas ir Humphrey Bogartas. Filmą *Diena prasideda* galima pavadinti prancūzų romantinio realizmo šedevru. **TCh**

GUNGA DIN (1939)
GUNGA DIN

Holivudo klasika tapusi nuotykių istorija, kaip bebūtų keista, pagrįsta Rudyardo Kiplingo eilėraščiu. Iš jo Benas Hechtas ir Charles MacArthuras paėmė tik veiksmo vietą ir šalutinį personažą, kurio vardu ir pavadintas filmas.

Gunga Din, žymiausias 4-ojo deš. filmas, pasakoja trijų profesionalių kariškių (C.Grantas, D.Fairbanksas jaunesnysis ir V.McLagenas) iš „imperijos ulonų" istoriją. Iš pradžių atrodo, kad trijulė tuoj tuoj išsiskirs: vienas draugų susiruošė vesti, o tai, vyrų nuomone, blogiau už mirtį. Netrukus virš bendrijos pakimba neregėta fanatiškos ritualinių žmogžudžių, tagų sektos, grėsmė. Toliau eina dvi meistriškai Stevenso pastatytos batalinės scenos. Filmo kulminacijoje trys seržantai apsupami tagų, kurių piktavalis vadas panaudojo juos privilioti į spąstus visą pulką. Netikėtai, tarsi prisikėlęs iš numirusiųjų, pasirodo Gunga Din (S. Jaffe), pučia ragą, perspėdamas būrį, kuriam pavyksta susidoroti su fanatikais. Trijulė grįžta į pulką ir pagerbia žuvusio draugo heroizmą.

Gunga Din nufilmuotas panaudojant didžiulį tiems laikams biudžetą. Pasekmė – stulbinantis reginys, vienas išraiškingiausių kovinių filmų, geriausia šio žanro juosta apie vieno pulko kareivius. **RBP**

JAV (RKO), 117 min., nespalvotas

Režisierius George Stevens

Prodiuseris George Stevens

Scenarijaus autoriai Ben Hecht (pagal Rudyardo Kiplingo eilėraštį)

Operatorius Joseph H. August

Kompozitorius Alfred Newman

Vaidina Cary Grant, Victor McLaglen, Douglas Fairbanks jaunesn., Sam Jaffe, Eduardo Ciannelli, Joan Fontaine, Montagu Love, Robert Coote, Abner Biberman, Lumsden Hare

„Oskaro" nominacija: Joseph H. August (operatorius)

NINOČKA (1939)
NINOČKA

Labai žavioje ir juokingoje komedijoje, Ernsto Lubitscho nufilmuotoje europietiška dvasia, Greta Garbo atlieka jai neįprastą komišką vaidmenį. Veiksmas vyksta 4-ojo deš. Paryžiuje. *Ninočkos* siužetas sukasi apie sovietinės vyriausybės mėginimus grąžinti neįkainojamas ištremtos didžiosios hercogienės Svanos (I. Claire) brangenybes. Trys nepaslankūs biurokratai nesusitvarko su jiems skirta misija – juos sugundo Vakarų visuomenės prabanga ir laisvė. Dabar tik nuo Ninočkos (Garbo) priklauso brangenybių grąžinimas – jai teks turėti reikalų su didžiosios hercogienės meilužiu, gražuoliu Leonu (M. Douglas).

Galų gale Ninočkai pavyksta gauti brangenybes, bet tik su sąlyga, kad ji grįš į Maskvą ir nutrauks ryšius su Leonu, kuris netrukus seka paskui ją į Rusiją. Jie myli vienas kitą, tačiau Ninočka atsisako išduoti savo šalį. Leonui tenka visokiomis gudrybėmis siekti, kad Ninočka patektų į Stambulą. Ten jie susitinka ir nusprendžia susituokti. Politinės temos juostoje, galimas dalykas, nerimtos, tačiau yra gera dingstis juokingoms scenoms. Matyt įsimintiniausias Ninočkos mėginimas madingo Paryžiaus naktinio klubo moterų tualete įtikinti moteris kelti streiką. Douglas – žavingas, visiems savo norams nuolaidžiaujantis Leonas – nuostabus, o Garbo tai buvo paskutinis žymus vaidmuo didžiajame ekrane. **RBP**

JAV (Loew's, MGM), 110 min., nespalvotas

Režisierius Ernst Lubitsch

Prodiuseris Ernst Lubitsch

Scenarijaus autoriai Melchior Lengyel, Charles Brackett

Operatorius William H. Daniels

Kompozitorius Werner R. Heymann

Vaidina Greta Garbo, Melvyn Douglas, Ina Claire, Bela Lugosi, Sig Ruman, Felix Bressart, Alexander Granach, Gregory Gaye, Rolfe Sedan, Edwin Maxwell, Richard Carle

„Oskaro" nominacija: Sidney Franklin (geriausias filmas), Melchior Lengyel, Charles Brackett, Walter Reisch, Billy Wilder (scenarijus), Greta Garbo (aktorė)

Prancūzija (Les Nouvelles Editions Françaises), 110 min., nespalvotas

Prancūzų kalba

Režisierius Jean Renoir

Prodiuseris Claude Renoir

Scenarijaus autoriai Carl Koch, Jean Renoir

Operatoriai Jean-Paul Alphen, Jean Bachelet, Jaques Lemare, Alain Renoir

Kompozitorius Roger Désormières

Vaidina Nora Gregor, Paulette Dubost, Mila Parély, Odette Talazac, Claire Gérard, Anne Mayen, Lise Elina, Marcel Dalio, Julien Carette, Roland Toutain, Gaston Modot, Jean Renoir, Pierre Magnier, Eddy Debray, Pierre Nay

ŽAIDIMO TAISYKLĖS (1939)
LA RÈGLE DU JEU

Po didelės filmų *Didžioji iliuzija* (1937) ir *Žmogus-žvėris* (1938) sėkmės Jeanas Renoiras kartu su broliu Claude'u ir trimis draugais įkūrė kino studiją „Les Nouvelles Editions Françaises". Pirmasis NEF projektas buvo Pierre'o de Marivauxo Marijanos kaprizai ekranizacija ir išbaigimas. Kai Renoiro paprašė papasakoti apie šį filmą, jis atsakė: „Tikslus mūsų laikų buržuazijos apibūdinimas." Juostos pavadinimas – *Žaidimo taisyklės*.

Per rekordiškai trumpą laiką atlikęs transatlantinį skrydį, aviatorius André Žiurjė (Rolandas Toutainas) per radiją praneša apie savo nusivylimą – kažkokia persona neatvyko į oro uostą jo pasveikinti. „Kažkokia persona" buvo austrė Kristina (Nora Gregor), mechaninių paukščių kolekcionieriaus Robero de la Šenjeso (M. Dalio) žmona. André ir Kristinos draugas bei patikėtinis Oktavas (pats Renoiras) savo reputacijos gelbėjimo vardan įtikina Roberą pakviesti André pamedžioti jo prabangiame dvare. Roberas tikisi, kad André atitrauks Kristiną, kol jis suvedinės sąskaitas su savo ilgamete meiluže Ženevjeva (M. Parely). Tai vyksta ponų draugijoje. Atsigręžę į tarnų pusę, matome Kristinos kambarinę Lizetą (P. Dubost). Ji susituokusi su dvaro ūkvedžiu Šumacheriu (G. Modot), kuris persekioja Robero tarnu pasamdytą brakonierių Marso (J. Carette). Renoiro scenarijus vienija įvairiausius ponų ir tarnų meilės nuotykius ir pasiekia kulminaciją, kai André „atsitiktinai" žūva nuo kulkos. Žmogus paaukojamas, kad nesikeistų korumpuota socialinė tvarka.

Šioje juostoje tobuli kinematografiniai erdvės gilumos perteikimo ir kameros judėjimo būdai – Renoiras pabrėžia atmosferos teatrališkumą. Nepriekaištingi vaidmenų atlikėjai: Dalio (Roberas), Carette (Marso), Dubost (Lizetė), Modotas (Šumacheris). Dar kelerius metus kritikai ginčijosi dėl Gregor, vaidinančios Kristiną. Juos stebino, kad šitiek vyrų filme jautė jai aistrą, bet, matyt, čia ir yra esmė. Pats Renoiras sukūrė stulbinantį portretą žmogaus, užpildančio savo gyvenimo tuštumą tarpininkaudamas kitų meilės reikaluose.

Po pirmojo parodymo 1939 m. vasarą *Žaidimo taisyklės* patyrė nesėkmę. Juostą kelis kartus permontavo, tačiau komercinės sėkmės ji nesusilaukė. Prasidėjus karui filmas, neva ardantis visuomenės moralės normas, buvo uždraustas. 5–6-ojo deš. sandūroje Andre Bazinas ir jo pasekėjai iš „Cahiers du Cinéma" grąžino filmui gyvenimą. Jie tvirtino, kad kartu su *Piliečiu Keinu* (1941) *Žaidimo taisyklės* buvo šiuolaikinio kinematografo pranašas. Be to, buvo žinoma sutrumpinta filmo versija (88 min.). 1956 m. filmas praktiškai atkurtas iki pilnos apimties (113 min.; vis dėlto vienos scenos trūko). 1959 m. juosta demonstruota Vienos kino festivalyje. Galų gale ji tarptautiniu mastu pripažinta šedevru, kaip ir buvo nuo pat pradžių. **RP**

JAV (Samuel Goldwyn), 103 min., nespalvotas

Režisierius William Wyler

Prodiuseris Samuel Goldwyn

Scenarijaus autoriai Charles MacArthur (pagal Emily Brontė romaną)

Operatorius Gregg Toland

Kompozitorius Alfred Newman

Vaidina Merle Oberon, Laurence Olivier, David Niven, Flora Robson, Donald Crisp, Geraldine Fitzgerald, Hugh Williams, Leo G. Carroll, Miles Mander, Cecil Kellaway, Cecil Humphreys, Sarita Wooton, Rex Downing, Douglas Scott

„Oskaras“: Gregg Toland (operatorius)

„Oskaro“ nominacija: Samuel Goldwyn (geriausias filmas), William Wyler (režisierius), Ben Hecht, Charles MacArthur (scenarijus), Laurence Olivier (aktorius), Geraldine Fitzgerald (antrojo plano aktorė), Alfred Newman (muzika), James Basevi (meninis apipavidalinimas ir dekoracijos)

VĖTRŲ KALNAS (1939)
WUTHERING HEIGHTS

Williamo Wylerio filmas *Vėtrų kalnas* pagal Emily Brontė romaną iki šiol neprilygstamas. Tai gotikinė istorija apie nesuvaldomą aistrą, kuriai kelią pastoja socialiniai prietarai ir nesėkmės. Vienišas keliautojas daktaras Kenetas (Donaldas Crispas) braunasi per durpingą Šiaurės Anglijos vietovę ir nakvoti apsistoja „Vėtrų kalne“. Pagyvenęs tarnas pasakoja jam tragišką Hetklifo (Laurence Olivieras), dabartinio namo savininko, istoriją. Jį, beglobį čigoną, įsūnijo ir išaugino Ernšou šeima. Hetklifas visur lydi jaunąją Keti (Merle Oberon), o jos brolis, snobas Haindlis (Hugh Williamsas), niekina jį. Keti įsimyli turtingas kaimynas Edgaras Lintonas; ji palieka Hetklifą, ir šis išvyksta į Ameriką. Galų gale mergina išteka už Edgaro. Hetklifas, turtingas žmogus, grįžta į Angliją. Keti išdavystė jį įsiutina, ir jis veda Edgaro seserį (Geraldine Fitzgerald), pavertęs moterį keršto įrankiu. Edgaras nesuteikė Keti laimės; ji suserga, tačiau prieš mirtį įsimylėjėliai trumpam susivienija.

Hetklifo monologas apie tai, kaip juodu su Keti kartu gyvens, – labiausiai jaudinantis Holivudo kinematografe. Būtent Oliviero ir Oberon vaidyba padarė filmą tokį įsimintiną. **RBP**

JAV (Columbia), 92 min., nespalvotas

Režisierius Howard Hawks

Prodiuseris Howard Hawks

Scenarijaus autoriai Ben Hecht, Charles MacArthur

Operatorius Joseph Walker

Kompozitoriai Sidney Cutner, Felix Mills

Vaidina Cary Grant, Rosalind Russell, Ralph Bellamy, Gene Lockhart, Porter Hall, Ernest Truex, Cliff Edwards, Clarence Kolb, Roscoe Karns, Frank Jenks, Regis Toomey, Abner Biberman, Frank Orth, Helen Mack, John Qualen

JO MERGINA PENKTADIENIS (1940)
HIS GIRL FRIDAY

Klasikinė pjesė apie žurnalistus Beną Hekstą ir Čarlzą Mak Arturą Pirmoji juosta buvo sėkmingai ekranizuota anksčiau, o šiuo puikiu 1940 m. pastatymu vėl atsidūrė viršūnėje. Tačiau čia įžvalgus, aštraus proto režisierius Howardas Hawksas padarė paprastą ėjimą, kurį galima vadinti genialiu, – reporterį Hildį Džonsoną jis pavertė moterimi. Pagrindiniai šio filmo herojai yra patys didžiausi greitakalbiai visoje romantinės ekscentriškos komedijos žanro istorijoje.

Kibirkščiuojanti Rosalind Russel vaidina sarkastišką, talentingą žurnalistę, kurios redaktorius ir buvęs vyras (Cary Grantas, vaidinantis neprincipingą ir žavų Volterį Bernsą) tiesiog negali sau leisti jos netekti. Tuo metu jis seka pikantišką nužudymo istoriją. Kai moteris pareiškia, kad išeina iš redakcijos ir ketina ištekėti už taikaus gyventojo (Ralphas Bellamy), Volteris pradeda klastingas varžybas. Šelmio Volterio manymu, Hildi nepraleis triukšmingos istorijos, ir bemat sugalvoja jos absurdišką dalyvavimą pabėgant iš kalėjimo ir demaskuojant korupcininkus. Grantas ir Russelas pradeda svaiginantį žodinį žaidimą automatų serijų greičiu. Siužetas pasiekia absurdo lygį, ir visa tai lydi ciniškas choras pokerio lošėjų, kramtančių gumą ir apgaubtų rašeivų dūmų. Komišku darnumu ir sąmojų kibirkščiavimu ryškus ir stilingas filmas *Jo mergina Penktadienis* neturi sau lygių. **AE**

REBEKA (1940)
REBECCA

Keista, kad, nepaisant ilgos vaisingos karjeros ir kelių vėlesnių nominacijų, tik *Rebeka*, pirmasis amerikinis Alfredo Hitchcocko filmas, gavo akademijos premiją kaip geriausia juosta. Tai yra ir prodiuserio Davido O. Selznicko nuopelnas. Įkvėptas filmo *Vėjo nublokšti* (1939) sėkmės, Selznickas griebėsi galimybės padirbėti su Hitchcocku, parinkęs režisieriui gotikinį romaną su Daphne'o du Mauriero vaiduokliais.

Hitchcockas Menderli vilą pavertė savarankišku personažu – vėliau šį būdą jis panaudojo Ksandau vilai pagyvinti filme *Pilietis Keinas*. Puikus dvaras pajūryje sukūrė įtemptų romantiškų santykių tarp Joan Fontaine ir Laurence Oliviero personažų atmosferą. Turtingas našlys sukasi apie merginą, ji nė minutės neabejoja, kad likimas jai nusišypsojo ir ji surado mylimą žmogų. Po svaiginančio romano juodu susituokia, tačiau kuo labiau tvirtėja jų santykiai, tuo dažniau Fontaine heroję persekioja mirusios vyro žmonos Rebekos dvasia. Ar persekiojimas tik jos vaizduotės vaisius, paranojos rezultatas, ar veikia kažkokia tamsi jėga?

Rebeka tapo sėkmingo Hitchcocko pasirodymo Amerikoje simboliu. Įdomu, kad „Oskaro" teikimo ceremonijoje šis filmas aplenkė paskutinę Hitchcocko britų juostą *Užsienio korespondentas*. Visos meninės filmo savybės buvo panaudotos maksimaliai: čia yra tamsi paslaptinga priešistorė, neaiškūs įtarimai, pasakiška meilė, į kurią kėsinasi praeities šešėliai, ir ryški pinklių bei intrigų įvairovė. *Rebekai* šiek tiek trūksta Hitchcockui būdingo žaismingumo, humoro jausmo. Lengvumo stoką lemia įtemptas, niūrus melodramatinio Du Mauriero romano gotikinis pobūdis. Nekalta herojė vos neišprotėja nuo Menderlyje slypinčių paslapčių, tačiau Hitchcockui labai patinka kelti atmosferos įtampą artėjant finalui. **JKl**

JAV (Selznick), 130 min., nespalvotas

Režisierius Alfred Hitchcock

Prodiuseris David O. Selznick

Scenarijaus autoriai Philip MacDonald (pagal Daphne'o Du Mauriero romaną)

Operatorius George Barnes

Kompozitorius Franz Waxman

Vaidina Laurence Olivier, Joan Fontaine, George Sanders, Judith Anderson, Gladys Cooper, Nigel Bruce, Reginald Denny, C. Aubrey Smith, Melville Cooper, Florence Bates, Leonard Carey, Leo G. Carroll, Edward Fielding, Lumsden Hare, Forrester Harvey

„Oskaras": David O.Selznick (geriausias filmas), George Barnes (operatorius)

„Oskaro" nominacija: Alfred Hitchcock (režisierius), Robert E. Sherwood, Joan Harrison (scenarijus), Laurence Olivier (aktorius), Joan Fontaine (aktorė), Judith Anderson (antrojo plano aktorė), Lyle R. Wheeler (meninis apipavidalinimas ir dekoracijos), Hal C. Kern (montažas), Jack Cosgrove, Arthur Johns (specialieji efektai), Franz Waxman (muzika)

FANTAZIJA (1940)
FANTASIA

JAV (Walt Disney), 120 min., spalvotas (*Technicolor* sistema)

Režisierius Ben Sharpsteen (vyriausiasis)

Prodiuseriai Walt Disney, Ben Sharpsteen

Scenarijaus autoriai Joe Grant, Dick Huemer

Operatoriai James Wong Howe, Maxwell Morgan

Muzika Bach, Beethoven, Dukas, Musorgskij, Schubert, Stravinskij, Čaikovskij

Vaidina Leopold Stokowski (Filadelfijos orkestro dirigentas), Deems Taylor (pasakotojas), Julietta Novis (solistė)

„Oskaras": Walt Disney, William E. Garity, J. N. A. Hawkins (garbės premija), Leopold Stokowski ir orkestras (garbės premija)

Personažų ir vaizdų kūrimas muzikai interpretuoti tapo revoliucija, kai Walto Disney'aus studija visų nuostabai ir pripažinimui sumanė ir įgyvendino šį drąsų multiplikacijos ir stereofoninių garso įrašų projektą. Dalyvaujant garsiai muzikos žvaigždei, Filadelfijos orkestro dirigentui Leopoldui Sokowskiui, aštuoni įvairiaplaniai *Fantazijos* epizodai grojant Čaikovskio, Musorgskio, Schuberto ir kt. muzikai sudaro koncertą iš smagių, puikių ir novatoriškų multiplikacinių filmų.

Net ekranuose parodyti patys naujausi kasmetiniai šio 1940 m. išleisto animacijos kelrodžio perleidimai, versijos ir variantai (penkiais fragmentais papildyta 2000 m. išleista *Fantazija*) gali sukelti nusivylimą. Šis kūrinys yra kičinis, nors ir impresyvus bei novatoriškas pasiekimas. Tie, kas mėgavosi šia juosta jaunystės metais, ir dabar yra ištikimiausia jos auditorija. Kai kurie nepaprasti fragmentai ištvėrė laiko bandymus, kaip ir dera filmui, kurį sukūrė šešiasdešimt animatorių, vadovaujant ne mažiau kaip vienuolikai režisierių (jų vyresnysis buvo Benas Sharpsteenas).

Ypač puikūs savo laiką pralenkiantys fragmentai grojant Bacho muzikai, kuriuose daugiakanalis garsas puikiai sinchronizuotas su paveikslėliu ir, regis, liejasi tiesiai iš ekrano. Kaip niekada puikiai peliukas Mikis atrodė „Burtininko pameistryje", kur herojus beviltiškai stengėsi sustabdyti besidauginančias šluotas. Šokantys kiniški grybai, puikus blakstienomis lapsinčių dramblių choras, grakščiai šokinėjantys begemotai baletiniais sijonėliais, „Laikrodžių šokyje" skraidantys krokodilai su pelerinomis – tai tik linksmos scenelės. Visos kartu jos sudaro nuostabaus reginio valandą. Kai kurie epizodai, matyt, niekada nepasens. Žinoma, vieni ar kiti momentai, kaip antai lekiojančios fėjos, subtiliai nupieštos nuogos, bet be lytinių organų, rodos, nesibaigsiantis dinozaurų nykimas skambant Stravinskio „Šventajam pavasariui", banali kvailybė, lydinti Beethoveno „Pastoralinę simfoniją" (flirtuojantys kentaurai, persekiojantys drovias, įtartinai lytiškai subrendusiai atrodančias nimfas su vienodomis Joan Crawford stiliaus šukuosenomis) gali sukelti skeptikų priekaištų. **AE**

FILADELFIJOS ISTORIJA (1940)
THE PHILADELPHIA STORY

1940 m. George Cukoro adaptuotas Philipo Barry teatralinis farsas yra klasikinis rafinuoto pigaus balagano pavyzdys. Katherine Hepburn šioje pjesėje Brodvėjuje atliko pagrindinį vaidmenį. Sklido gandai, kad scenaristas Philipas Barry pagrindinį moters personažą sukūrė jos paveikslo pagrindu. Toli gražu ne idealiomis sąlygomis išėjusi iš RKO studijos, Hepburn publikos akimis atrodė nemoteriška komanduotoja, tolima 4-tojo deš. moters idealui.

Pirmoje scenoje, nūnai žinomoje kaip praktiškai dialogų neturintis siautėjimas, paveldėtoja Treisė Lorda (Hepburn) stebi, kaip jos buvęs vyras, lėbautojas Deksteris Heivenas (C. Grantas), kraunasi savo mantą į automobilį ir iš pykčio golfo ritmuša baksnoja klubą. Stengdamasi įrodyti, kad ji vis dar gali mylėti, Treisė ketina ištekėti už gerbiamo, nors ir nuobodaus vyro. Norėdamas sužlugdyti vestuves, Deksteris atsiveda du žurnalistus – Maiką Konorą (J. Stewartas) ir Lizą Imbri (R. Hussey). Puiki aktorė Hepburn šiuo vaidmeniu pranoko save. Jos scenos su Stewartu naktį sode prieš lemtingas vestuves perteiktos labai aistringai.

Būtent Hepburn sukūrė *Filadelfijos istoriją*. Ji turėjo projekto teises, kurias vėliau pardavė MGM su sąlyga, kad jai teks pagrindinis vaidmuo ir ji pasirinks režisierių bei aktorius. Jai norėjosi Deksterio vaidmeniui pakviesti Clarką Gable'ą, o Maiko – Spen'serį Tracy'į, bet jie buvo užsiėmę. Vietoje jų buvo parinkti Grantas, jos ekrano partneris trijuose ankstesniuose filmuose, ir Stewartas. George'as Cukoras privertė negatyvų visuomeninį Hepburn personažą dirbti ekrano personažui, sukeldamas gailestį tokiai gražiai ir nesuprastai moteriai. Filmas turėjo didžiulį pasisekimą. 1956 m. su papildomais muzikiniais numeriais pjesė vėl buvo pastatyta pavadinimu *Aukštuomenė*. **KK**

JAV (MGM), 112 min., nespalvotas

Režisierius George Cukor

Prodiuseris Joseph L. Mankiewicz

Scenarijaus autoriai Donald Ogden Stewart (pagal Philipo Barry pjesę)

Operatorius Joseph Ruttenberg

Kompozitorius Franz Waxman

Vaidina Cary Grant, Katharine Hepburn, James Stewart, Ruth Hussey, John Howard, Roland Young, John Halliday, Mary Nash, Virginia Weidler, Henry Daniell, Lionel Pape, Rex Evans

„Oskaras": Donald Ogden Stewart (scenarijus), James Stewart (aktorius)

„Oskaro" nominacija: Joseph L. Mankiewicz (geriausias filmas), George Cukor (režisierius), Katharine Hepburn (aktorė), Ruth Hussey (antrojo plano aktorė)

JAV (Fox), 128 min., nespalvotas

Režisierius John Ford

Prodiuseriai Nunnally Johnson, Darryl F. Zanuck

Scenarijaus autoriai Nunnally Johnson (pagal Johno Steinbecko romaną)

Operatorius Gregg Toland

Vaidina Henry Fonda, Jane Darwell, John Carradine, Charley Grapewin, Dorris Bowdon, Russel Simpson, O. Z. Witehead, John Qualen, Eddie Quillan, Zeffie Tilbury, Frank Sully, Frank Darien, Darryl Hickman, Shirley Mills, Roger Imhof

„Oskaras": John Ford (režisierius), Jane Darwell (antrojo plano aktorė)

„Oskaro" nominacija: Darryl F. Zanuck, Nunnally Johnson (geriausias filmas), Nunnally Johnson (scenarijus), Henry Fonda (aktorius), Robert L. Simpson (montažas), Edmund H. Hansen (garsas)

RŪSTYBĖS KEKĖS (1940)
THE GRAPES OF WRATH

Nedaugelis 4-ojo deš. filmų paliečia Didžiosios depresijos sukeltų kančių ir netvarkos temą. Apskritai Holivudas pirmenybę dokumentuoti nacionalinę katastrofą paliko teatrams, knygoms ir fotografijai. Johno Steinbecko romanas *Rūstybės kekės* pirmą kartą publikuotas 1939 m. Jame nuodugniai studijuojamos sąlygos, į kurias pateko nuosavybę praradusios fermerių šeimos iš Oklahomos, kai persikėlė į Kalifornijos sodus ieškoti laikino darbo.

Nepaisant konservatyvių finansininkų, kontroliuojančių studiją, prieštaravimo, Darrylas Zanuckas nupirko šią knygą kino studijai „XXth-Century Fox". Jis žinojo, kad Johnas Fordas, pažįstantis Amerikos tautą ir žinantis Amerikos istoriją, buvo tinkamas šios ekranizacijos režisierius. Fordas net sugebėjo išskirti patį liūdniausią, į širdį įstringantį Džoudo šeimos skausmą – ne jos didžiulį skurdą, o psichologinę traumą likus be gimtųjų namų, atsidūrus gatvėje ir netekus šaknų. Vienoje įsimintinų scenų mama Džoud (J. Darwell) sudegina daiktus, kurių negali pasiimti su savimi.

Savo herojaus Tomo Džoudo vaidmeniui Fordas parinko Henry'į Fondą, kuris jau vaidino kituose dviejuose Fordo filmuose apie amerikiečių buitį ir kultūrą. Filme taip pat vaidino nuolatinės neoficialios Johno Fordo teatro trupės nariai: Russelas Simpsonas (Džoudo tėvas), Johnas Qualenas (Miuli draugas) ir Johnas Carradine'as (keliaujantis pamokslininkas). Operatoriui Greggui Tolandui puikiai pavyko perkelti į filmą Dorothea Lange nuotraukose užfiksuotą sausringų JAV vakarinių rajonų tragediją. Tai ypač matyti epizoduose, kai Džoudai persikelia į išeivių stovyklą. Kamera nuslysta per rūsčius jos gyventojų veidus ir varganas lūšnas.

Nors *Rūstybės kekės* apskritai neatitrūksta nuo pagrindinės temos ir parodo siaubingus dalykus, vis dėlto filmas iš esmės skiriasi nuo romano. Steinbecko knygoje Džoudai iš pradžių gauna prieglobstį ir paramą vyriausybinėje stovykloje, bet galiausiai lieka su elgetišku atlyginimu. Filme jie randa vyriausybinę stovyklą ir pamažu grįžta prie įprasto gyvenimo. Apie tai finale kalba mama Džoud: „Mes tapome žmonėmis... Ir tokie būsime visada."
EB

ŠOK, MERGAITE, ŠOK (1940)
DANCE, GIRL, DANCE

Žinantys Lucille Ball iš populiaraus 1950 m. televizijos serialo, gali susipažinti su jos vaidmeniu Dorothy Arzner retro klasikoje *Šok, mergaite, šok*. Filmo herojė, kurią vaidina O'Hara, paaukojusi savo gyvenimą baletui, priversta arba vaidinti abejotiname spektaklyje, arba mirti badu.

Šok – tai dažnai pasitaikanti istorija tame skurdžiame pasaulėlyje, kuris atsiveria Džudi O'Brajan (O'Hara), balerinai, įkvėptai jos mokytojos madam Basilovos (visada manieringa Marija Uspenskaja) padovanotos vilties. Tačiau Basilovą partrenkia automobilis, dar jos protežė negavus galimybės pasirodyti scenoje. Burbuliukas (Lucille Ball) pasiūlo Džudei porininkės vietą savo prastame spektaklyje. Džudi negali to pakęsti ir, kreipdamasi į vyrų auditoriją, karštai išrėžia: „Nagi, žiūrėkite, kad veltui neprapultų jūsų penkiasdešimt centų!" Daugelis tai palaikė Arzner feministine pozicija dar iki to, kai feminizmas tapo madingas.

Jei jums įdomios užkulisinės kačių grumtynės ir reginiai su pagrindinius vaidmenis atliekančiomis moterimis, pažiūrėkite *Šok, mergaite, šok*. Kaip pasakytų Burbuliukas, „klausyk, vaikuti, aš negrimztu į purvą – aš susirenku savo pinigėlius". Likimo ironija – Ball tapo savininke tos studijos, kuri nufilmuota šioje juostoje, – RKO! **DDV**

JAV (RKO), 90 min., nespalvotas

Režisierė Dorothy Arzner

Prodiuseriai Harry E. Edington, Erich Pommer

Scenarijaus autoriai Tess Slesinger, Frank Davis (pagal Vicki Baum apysaką)

Operatoriai Russell Metty, Joseph H. August

Kompozitroriai Chet Forrest, Edward Ward, Bob Wright

Vaidina Maureen O'Hara, Louis Hayward, Lucille Ball, Virginia Field, Ralph Bellamy, Marija Uspenskaja, Mary Carlisle, Katharine Alexander, Edward Brophy, Walter Abel, Harold Huber, Ernest Truex, Chester Clute, Lorraine Krueger, Lola Jensen

PINOKIS (1940)
PINOCCIO

Disney'us, filmuodamas šią istoriją, atmetė kai kuriuos niūrius itališkos Carlo Collodi pasakos fragmentus. Ilgametis multiplikacinio filmo *Pinokis* pripažinimas patvirtina, kad daugybė studijos padarytų pakeitimų šioje istorijoje apie medinę lėlę buvo tik į gera. Tačiau kai kurie labiausiai bauginantys epizodai išliko kaip ir pasakoje. Klasikinėje versijoje yra vietų, kai bendraamžiai Pinokį erzina ir trukdo jam, nutolindami jį nuo tikslo tapti tikru berniuku. Valdomas (bet ne visada vedamas) svirplio – savo „sąžinės" – Džiminio Kriketo, Pinokis, pažindamas nekaltai išdykėlišką gyvenimą, turi išmokti ne tik atsakomybės, bet ir drąsos bei meilės.

Antras (po *Snieguolės*) pilnametražis Disney'aus multiplikacinis filmas *Pinokis* parodė, kad nepažintas animacijos pasaulis pilnas galimybių, kurių dėka gali atsirasti nuostabūs ir nežemiški tvariniai – švytinti Žydroji Fėja, ir puikūs epizodai – pabėgimas iš prakeiktos Malonumų salos ir jaudinantis susitikimas su monstru Kitu. Pridėkite dar dabar jau įprastas dainas, sakykim, „Kai tu sugalvoji norą"... Tad ar reikia stebėtis, kodėl *Pinokis* ir šiandien yra daugelio multiplikacinių filmų pavyzdys? **JKl**

JAV (Walt Disney), 88 min., spalvotas (*Technicolor* sistema)

Režisieriai Hamilton Luske, Ben Sharpsteen

Prodiuseris Walt Disney

Scenarijaus autoriai Aurelius Battaglia (pagal Carlo Collodi romaną)

Kompozitoriai Leigh Harline, Paul J. Smith, Ned Washington

Vaidina (įgarsino) Dickie Jones, Don Brodie, Walter Catlett, Frankie Darro, Cliff Edwards, Charles Judels, Christian Rub, Evelyn Venable

„Oskaras": Leigh Harline, Paul J. Smith, Ned Washington (muzika), Leigh Harline, Ned Washington (daina)

JAV (Loew's, MGM), 100 min., nespalvotas

Režisierius Frank Borzage

Prodiuseris Frank Borzage

Scenarijaus autoriai George Froeschel, Hans Rameau, Claudine West (pagal Phylliso Bottome'ės romaną)

Operatorius William H. Daniels

Kompozitoriai Bronislau Kaper, Eugene Zador

Vaidina Margaret Sullavan, James Stewart, Robert Young, Frank Morgan, Robert Stack, Bonita Granville, Irene Rich, William T. Orr, Marija Uspenskaja, Gene Reynolds, Russel Hicks, William Edmunds, Esther Dale, Dan Dailey, Granville Bates

MIRTINA AUDRA (1940)
THE MORTAL STORM

Tai vienas iš nedaugelio antinacistinių filmų, sukurtų Holivude iki Perl Harboro tragedijos, detalus ir emocingas požiūris į nacizmą. Franko Borzage'o juostos *Mirtina audra* veiksmas prasideda nuo tos dienos, kai Adolfas Hitleris tampa Vokietijos kancleriu. Atsitiko taip, kad tą dieną savo 60 metų jubiliejų švenčia gerbiamas Pietų Vokietijos universiteto gamtos mokslų profesorius Viktoras Rotas (Frankas Morganas). Filme parodomas nacistinės Vokietijos tvirtėjimas naikinant „ne ariją" Rotą ir jo šeimą: žmoną, du įvaikintus sūnus arijus, tapusius aršiais nacistais, ir tikrą dukterį Frei (Margaret Sullavan).

Borzage'as nacizmą parodo kaip formą beprotystės, į kurią filme patenka daug vyrų ir net viena moteris, tarsi užsikrėtusi arba turinti tam įgimtą polinkį. Filmas neanalizuoja socialinių ekonominių nacizmo šaknų. Žmogiškumo likučiai negali taikstytis su šia beprotyste. Didingoje baigiamojoje scenoje šį konfliktą atskleidžia herojus (Robertas Stackas). Vienas pats jis klaidžioja po tuščius patėvio namus. Kamera, tyrinėdama šešėlius, seka veikėją, kartojami dialogai iš ankstesnių scenų, girdimi žingsniai, kai vyras išeina laukan.

Mirtina audra yra ir viena garsiausių amerikinio kino meilės istorijų. Borzage'as įžvalgiai ir subtiliai parodo Frei ir Martino (James Stewartas) tarpusavio santykius. Per visą savo režisieriaus karjerą jis demonstruoja savo tikėjimą išskirtine meilės galia – idealizmu, kuriam ištikima aktorių Sullavano ir Stewarto vaidyba. Prieš meilužiams išvykstant į kelionę po kalnuotą tarpeklį anapus Austrijos sienos, motina Martina (Marija Uspenskaja) priverčia juos sutvirtinti savo sąjungą: jie geria vyną iš apeiginės taurės. Tai viena gražiausių scenų Borzage'o kūryboje.

Titruose neminimas antrasis prodiuseris Victoras Saville'is sakė, kad jis nufilmavo didesnę juostos dalį. Šis pareiškimas ne sykį pakartotas, tačiau kai kurie aktoriai ir filmavimo grupės nariai jį atmetė. Be abejonės, *Mirtina audra* visiškai atspindi Franko Borzage'o stilių, filosofiją ir jam rūpimus dalykus. **CFu**

BANKO SEKLYS (1940)
THE BANK DICK

W. S. Fieldso kūrinys, pavadintas „Mahatma Keinas Dživsas", leidžia kai ką spręsti apie jo ambicijas. *Banko seklį* pastatė režisierius Edis Cline'as, tarsi koks policininkas reguliuotojas, išvalęs kelią Fieldsui, kad šis galėtų įgyvendinti daugybę individualių sugebėjimų. Pagrindinis personažas – paprastas žmogus, tylus negrabaila, trokštantis tik vieno – kad jį paliktų ramybėje. Tačiau jis priverstas nuolat dėti pastangas atsakyti į įžūlų kišimąsi į jo palaimingą snūduriavimą.

Egbertas Sausas – užuitas negrabaila, jam nieko nereikia, tik galimybės leisti gyvenimą bare, patyliukais pasigerti. Sausą nuolat zilina skandalistė žmona (Cora Witherspoon), grubi uošvė (Jessy Ralph), nepakenčiama paauglė duktė (Una Merkel), jos kiniškas stabukas jaunikis (Grady'is Suttonas) ir įkyrus jaunesnysis vaikas – jie verčia Egbertą ką nors daryti. Kartą Sausas, per klaidą susidūręs su sukčiumi, sutrukdo apiplėšti banką, todėl priimamas dirbti į saugumo tarnybą. Jis pradeda kištis į susigulėjusią kasdienę tvarką, taip prieš save nuteikdamas pasipūtusius vadovus, užsispyrusius sukčius (vienas iš potencialių plėšikų, kaip visose farso komedijose, pradedamas persekioti) ir agresyvius pirkėjus.

Kaip ir visų geriausių Fieldso filmų (*Tai – dovana,* 1934, *Niekada nenuolaidžiaukite mulkiui,* 1941), šio siužetas yra tik pretekstas sukurti vodevilinių eskizų seką. Aktorius vaidina per daug keistą personažą, kad būtų paprastas žmogus, bet ne itin ydingą, kad taptų auka. Kai kurios *Banko seklio* scenos gerokai nutolsta nuo banko tematikos, tačiau pompastiškos marmurinės komercijos ir kapitalo salės, pilnos džiaugsmingai sveikinamų piniguočių, kurie gauna savo atpildą Sausui kažin kokiu būdu praturtėjus ir „persitvarkius", yra idealios sąlygos sukčiavimui ir anarchijai klestėti. Fieldsas turėjo retą komedinį talentą, mokėjo būti juokingas bet kurioje situacijoje, ir šis 75 min. trukmės filmas yra vienas jo šedevrų. **KN**

JAV (Matty Fox), Universal, 74 min., nespalvotas

Režisierius Edward F. Cline

Prodiuseris Jack J. Gross

Scenarijaus autorius W. C. Fields

Operatorius Milton R. Krasner

Kompozitorius Charles Previn

Vaidina W. C. Fields, Cora Witherspoon, Una Merkel, Evelyn Del Rio, Jessie Ralph, Franklin Pangborn, Shemp Howard, Dick Purcell, Grady Sutton, Russel Hicks, Pierre Watkin, Al Hill, George Moran, Bill Wolfe, Jack Norton

JAV (Mercury, RKO), 119 min., nespalvotas

Režisierius Orson Welles

Prodiuseriai Orson Welles, Richard Baer, George Schaefer

Scenarijaus autoriai Herman J. Mankiewicz, Orson Welles

Operatorius Gregg Toland

Kompozitoriai Bernard Herrmann, Charlie Barnet, Pepe Guízar

Vaidina Orson Welles, Joseph Cotten, Dorothy Comingore, Agnes Moorehead, Ruth Warrick, Ray Collins, Erskine Sanford, Everett Sloane, William Alland, Paul Stewart, George Coulouris, Fortunio Bonanova, Gus Schilling, Philip Van Zandt, Georgia Backus, Harry Shannon

„Oskaras“: Herman J. Mankiewicz , Orson Welles (scenarijus)

„Oskaro“ nominacija: Orson Welles (geriausias filmas), Orson Welles (režisierius), Orson Welles (aktorius), Perry Ferguson, Van Nest Polglase, A. Roland Fields, Darrell Silvera (meninis apipavidalinimas ir dekoracijos), Gregg Toland (operatorius), Robert Wise (montažas), Bernard Herrmann (muzika), John Aalberg (garsas)

PILIETIS KEINAS (1941)
CITIZEN KANE

Kritikų išrinktų žymiausių filmų sąraše, kuris nuo 1962 m. publikuojamas žurnale *Sight & Sound*, garsi debiutinė Orsono Welleso juosta *Piletis Keinas* yra viršutinė. 1998 m. Amerikos kino institutas *Pilietį Keiną* pavadino žymiausiu visų laikų filmu. Niujorko kino kritikų ratelio ir Nacionalinės kino apžvalgos tarybos jis buvo premijuotas kaip geriausias filmas, o už geriausią scenarijų apdovanotas „Oskaru“. Susidomėjimą šia legenda iš dalies kurstė tai, kad kuriant šį filmą Wellesui tebuvo 24 metai, o iš dalies – akivaizdus panašumas tarp pagrindinio filmo herojaus ir spaudos magnato Williamo Randolpho Hearsto, kuris darė viską, kad sustabdytų filmavimą, o kai nepavyko sutrukdyti išleisti filmą, stengėsi jį diskredituoti. Tačiau nepaisant triukšmingos reklamos, kad kiekvienas filmas – tai „žymiausias visų laikų kinas“, *Pilietis Keinas* dėl daugelio priežasčių yra nepaprastai įdomi ir svarbi juosta.

Čarlzas Fosteris Keinas (jo vaidmenį puikiai atliko pats Wellesas) gimė skurde, tačiau netikėtai praturtėjo motinos aukso kasyklos dėka. Jaunuolis ima rinkti populistinę laikraščių ir radijo imperiją, galiausiai veda Amerikos prezidento giminaitę ir balotiruojasi į gubernatoriaus postą. Tačiau valdžios siekimo kelyje jis sutinka kliūčių. Bėgant metams jis tolsta nuo valdžios ir darosi vis žiauresnis artimoms moterims: iš pradžių žmonai, vėliau meilužei. Kone vienišas jis miršta savo perstatytoje, bet neužbaigtoje pilyje, ilgėdamasis vaikystės paprastumo. Pagal „naujo vyriausybės kurso“ populizmo tradicijas, *Pilietis Keinas* šlovina tikrą amerikinę poziciją – už pinigus laimės nenusipirksi, tačiau tai daro labai proziška, kone dikensiška maniera.

Reikšminga, kad filmas prasideda Keino mirtimi, jam ištariant mįslingus žodžius: „Rožinis pumpuras“. Kino operatoriai stengiasi atskleisti šių paskutinių žodžių prasmę ir apklausia kelis Keino pažįstamus. Kiekvienas personažas pažįsta Keiną tik iš vienos pusės. Filmo išdėstymo sudėtingumas perteiktas stebėtinai išradingai, todėl kritikė Pauline Kael pareiškė, kad tikrasis filmo genijus yra ne vunderkindas Wellesas, o scenaristas Hermanas J. Mankiewicz.

Tačiau tikroji filmo jėga – kinematografija; Greggas Tolandas sugalvojo filmavimo naudojant gilų fokusą techniką, kada tai, kas yra priešais objektą, pats objektas ir užpakalinis fonas vienu metu yra fokusuoti bet kurioje dalyje. Ši technika savo laiku buvo kritikuojama už tiesioginį klasikinės Holivudo kinematografijos kodekso pažeidimą (geras filmavimas turi būti nepastebimas!), bet netgi ir pagal nūdienos standartus, *Piliečio Keino* kinematografija yra įspūdinga ir nepamirštama. **MK**

ANE

JAV (Paramount), 97 min., nespalvotas

Režisierius Preston Sturges

Prodiuseris Paul Jones

Scenarijaus autoriai Monckton Hoffe, Preston Sturges

Operatorius Victor Milner

Kompozitoriai Clara Edwards, Sigmund Krumgold

Vaidina Barbara Stanwyck, Henry Fonda, Charles Coburn, Eugene Pallette, William Demarest, Eric Blore, Melville Cooper, Martha O'Driscoll, Janet Beecher, Robert Greig, Dora Clement, Luis Alberni

„Oskaro" nominacija: Moncton Hoffe (scenarijus)

LEDI EVA (1941)
THE LADY EVE

Ledi Eva – klasikinė keistuolių komedija ir labai Prestonui Surgesui būdingas filmas, atspindintis scenaristo ir režisieriaus nuomonę, kad romantiniai santykiai yra didžiausia apgaulė. Scenarijuje gausu puikių frazių, gyvų ir sąmojingų dialogų, o siužetas – talentinga variacija amžinos lyčių kovos tema.

Filmo veiksmas prasideda kruiziniame laineryje. Rafinuota gundytoja Džina Herington (B. Stanwyck) bando suvilioti naivų Čarlzą Strakalą Paiką (H. Fonda), norėdama užvaldyti jo turtą. Visiškai neįtikėtinas, tačiau ne mažiau žavingas siužeto posūkis perkelia veiksmą į Strakalo vilą Konektikute, kur vėl atsiranda Džina, šįkart kaip anglė paveldėtoja, ledi Eva Sidvič. Ji vėl gundo Strakalą, susituokia su juo, ketindama nubausti, kad jis ją paliko. Galų gale Evos sumanymas atsisuka prieš ją – ji įsimyli Čarlzą.

Nepaisant cenzūros apribojimų, Sturgesui *Ledi Evoje* pavyko daug ką išsaugoti. Ausdamas užuominų į biblinį nuopuolio siužetą tinklą, jis pabrėžia seksualumą taip, kaip dauguma to meto kino režisierių nebūtų išdrįsę. Juosta buvo perfilmuota 1956 m. (gerokai nesėkmingiau) pavadinimu *Paukščiai ir bitės* su Mitzi Gaynor ir Davidu Nivenu. **RDe**

ŽMOGUS VILKAS (1941)
THE WOLF MAN

JAV (Universal), 70 min., nespalvotas

Režisierius George Waggner

Prodiuseriai Jack J. Gross, George Waggner

Scenarijaus autorius Curt Siodmak

Operatorius Joseph A. Valentine

Kompozitoriai Charles Previn, Hans J. Salter, Frank Skinner

Vaidina Claude Rains, Warren William, Ralph Bellamy, Patric Knowles, Bela Lugosi, Marija Uspenskaja, Evelyn Ankers, J. M. Kerrigan, Fay Helm, Lon Chaney jaunesn., Forrester Harvey

Žmogaus vilko personažas – kinematografinės vilkolakio archetipo variacijos, efektingai įkūnijusios Džekilo ir Haido (superego ir id) dichotomiją, – pirmą kartą dėmesio centre atsidūrė kino studijos „Universal" filme *Vilkolakis iš Londono* (1935), kuriame pagrindinį vaidmenį atliko Henry Hullas. Po kelių dešimtmečių Jackas Nicholsonas pakartojo jį filme *Vilkas* (1994). Curtas Siodmakas parašė *Žmogui vilkui* scenarijų, filmą pastatė režisierius George Waggneris. Juosta turėjo tapti paskutine „Universal Pictures" klasikinių siaubų naujove po *Drakulos* (1931), *Frankenšteino* (1931) ir *Mumijos* (1932). žinomiausioje mito versijoje Lonas Chaney jaunesnysis vaidina velsietį Lorensą Talbotą. Jis gavo išsilavinimą Amerikoje ir tenorėjo vieno – išsigydyti nuo savo per pilnatį nesuvaldomos likantropijos.

Grimo karalius Jackas Pierce'as sugalvojo Chaney'ui mįslingą gauruotą kostiumą, kuris tapo gausybės Helovino kaukių pagrindu. Lyginant su ankstesniais filmais apie vilkolakius, skiriamasis Siodmarko bruožas yra slopinamos seksualinės energijos akcentavimas; ji – Talboto transformacijų varomoji jėga. Kaip aiškino čigonė Maleva (Marija Uspenskaja), „net tas, kurio širdis tyra ir kuris kas vakarą meldžiasi, gali tapti vilku, kai pražysta kurpelė ir ryškiai šviečia rudens mėnulis".

Po Waggnerio filmo sėkmės vien 5-tajame deš. sukurtos dar keturios juostos apie žmogų vilką su pagrindinio vaidmens atlikėju Chaney'u. Nuo to laiko pasirodė dešimtys pamėgdžiotų, perfilmuotų juostų, karikatūrų ir parodijų. **SJS**

JAV (First National, Warner Bros.), 101 min., nespalvotas

Režisierius John Huston

Prodiuseriai Henry Blanke, Hal B. Wallis

Scenarijaus autorius John Huston (pagal Dashiellio Hammetto romaną)

Operatorius Arthur Edeson

Kompozitorius Adolph Deutsch

Vaidina Humphrey Bogart, Mary Astor, Gladys George, Peter Lorre, Barton MacLane, Lee Patrick, Sydney Greenstreet, Ward Bond, Jerome Cowan, Elisha Cook jaunesn., James Burke, Murray Alper, John Hamilton

„Oskaro" nominacija: Hal B. Wallis (geriausias filmas), John Huston (scenarijus), Sydney Greenstreet (antrojo plano aktorius)

MALTOS SAKALAS (1941)
THE MALTESE FALCON

Iki 1941 m. didysis Dashiellio Hammetto romanas apie privatų detektyvą ekranizuotas du kartus, originaliu pavadinimu 1931 m. su Ricardo Cortezu, vaidinančiu Semą Speidą ir 1935 m. *Šėtonas sutiko ledi* su tą patį vaidmenį atliekančiu Warrenu Williamu. Johnas Hustonas, dirbdamas stažuotoju scenaristu, pasirinko šią knygą iš „Warner Brothers" studijos katalogo. Jis buvo taip įsitikinęs medžiagos jėga, kad jo scenarijų iš esmės sudarė perrašyti dialogai. Debiutinis filmas nebuvo sutiktas taip triukšmingai, kaip tais pačiais metais išleistas *Pilietis Keinas,* ir anonsavo ne žmogaus, statančio kitą į keblią padėtį, o visiško profesionalo atsiradimą.

Laikomas kraštutiniu juoduoju filmu, *Maltos sakalas* nepiktnaudžiauja simbolinių šešėlių naudojimu. Jie pasaugomi iki akimirkos, kai filmo pabaigoje lifto durys meta kalėjimo grotų šešėlį ant dvilypės herojės veido. Beveik visas veiksmas plėtojasi tvarkinguose nežinomų viešbučių ir įstaigų patalpose – atmosferoje, tolimoje abejotino žavesio filmams *Didysis miegas* (1946) ir *Sudie, mano gražute* (1944). Humphrey Bogartas nuo „blogų vaikinų" vaidmens perėjo prie nepalaužiamo romantinio herojaus amplua. Jis vaidina Semą Speidą, privatų detektyvą iš San Francisko. Verslininkas turi surasti savo partnerio žudiką ir sutrukdyti gaujai avantiūristų, kurie taip įsitraukė į legendinio brangaus paukščio paieškas, kad padarė lemtingą klaidą, laikydami visus žmones tokiais parsiduodančiais ir godžiais, kaip jie. Mary Astor iš pirmo žvilgsnio gali atrodyti per daug solidi lemtingai moteriai, tačiau jos keistas manieringumas, nepriekaištingi drabužiai ir šukuosena idealiai tinka tai, kuri visuomet pasiruošusi meluoti. Šnekus, storas savimyla Kasparas Hatmanas (Sydney Greenstreetas) ir mandagus, melancholiškas, išsikvėpinęs, nuolat aimanuojantis Džoelas Keiro (Peter Lorre) – nemirtingi ekrano kriminaliniai herojai, kaip Bingas ir Bobas, arba Lorel ir Hardi, taip pat amžinas nelaimėlis Elisha Cookas jaunesnysis (piktas nedidukas teroristas Vilmeris), pasmerktas niekada neturėti tarnybos.

Hammetto filme privatūs detektyvai yra patyrę profesionalai, o ne šiaip sekliai. Režisieriui patiko painūs ir keisti siužetai, primenantys jakobinų dramą. *Maltos sakalo* atomazgoje yra ir netikėtų posūkių (kai juodas paukštis pasirodo esąs kopija), ir detektyvo prisipažinimas žudikei, kad ją myli. Tačiau pasitaikius progai jis pasirengęs mylimąją įkišti į kalėjimą. Kol kiti didieji Holivudo režisieriai įgyvendina savo originalų siužetų matymą, Hustonas geriausiai iš visų perteikia lengvų klasikinių romanų – *Siera Madrės brangenybės* (1948), *Asfalto džiunglės* (1950), *Sotus miestas* (1972), *Išmintingas kraujas* (1979), *Miręs* (1987) – turinį. **KN**

JAV (Warner Bros.), 134 min., nespalvotas

Režisierius Howard Hawks

Prodiuseris Howard Hawks, Jesse L. Lasky, Hal B. Wallis

Scenarijaus autoriai Harry Chandlee, Abem Finkel

Operatorius Sol Polito

Kompozitorius Max Steiner

Vaidina Gary Cooper, Walter Brennan, Joan Leslie, George Tobias, Stanley Ridges, Margaret Wycherly, Ward Bond, Noah Beery jaunesn., June Lockhart

„Oskaras“: Gary Cooper (aktorius), William Holmes (montažas)

„Oskaro“ nominacija: Jesse L. Lasky, Hal B. Wallis (geriausias filmas), Howard Hawks (režisierius), Harry Chandlee, Abem Finkel, John Huston, Howard Koch (scenarijus), Walter Brennan (antrojo plano aktorius), Margaret Wycherly (antrojo plano aktorė), Sol Polito (operatorius), John Hughes, Fred M. MacLean (meninis apipavidalinimas ir dekoracijos), Max Steiner (muzika), Nathan Levinson (garsas)

SERŽANTAS JORKAS (1941)
SERGEANT YORK

Tuo metu, kai Amerika ruošėsi Antrajam pasauliniam karui, Howardo Hawkso filmas skirtas Pirmajam pasauliniam karui. Agresyvi filmo potekstė akivaizdi; ji gerai dera prie pagrindinio herojaus seržanto Jorko požiūrių sistemos.

Elvinas Jorkas (Gary Cooperis) kalba kaip paprastas kaimo vyrukas. Jo virtimas iš guvaus Tenesio fermerio į krikščionį pacifistą, o vėliau – herojų pėstininką atitinka Holivudo tradicijų su šventomis motinomis ir sąžiningais viršininkais kanonus.

Tyčia nerodomos globalinės Pirmojo pasaulinio karo problemos. Filme *Seržantas Jorkas* susikoncentruota ties vyriškumo ir aukų tema. Jungdamas amžinas biblines dorybes su meistriškų susišaudymų epizodais, filmas pasakoja apie draugystę, tyrą meilę, durtines kovas. Apskritai, tai Hawkso pasaulis aplinkoje, nutolusioje nuo mažų miestelių vertybių ir priartėjusioje prie žiaurių konfliktų, kurie išgarsino realų Elviną Jorką. **GC-Q**

JAV (Walt Disney), 64 min., spalvotas (*Technicolor* sistema)

Režisierius Ben Sharpsteen

Prodiuseris Walt Disney

Scenarijaus autoriai Otto Englander (pagal Helenos Aberson knygą)

Kompozitoriai Frank Churchill, Oliver Wallace

Vaidina (įgarsino) Herman Bing, Billy Bletcher, Edward Brophy, Jim Carmichael, Hall Johnson Choir, Cliff Edwards, Verna Felton, Noreen Gammill, Sterling Holloway, Malcolm Hutton, Harold Manley, John McLeish, Tony Neil, Dorothy Scott, Sarah Selby, Billy Sheets, Charles Stubbs, Margaret Wright

„Oskaras“: Frank Churchill, Oliver Wallace (muzika)

„Oskaro“ nominacija: Frank Churchill, Ned Washington (daina)

Kanų kino festivalis: Walt Disney (geriausias multiplikacinio filmo apipavidalinimas)

DUMBO (1941)
DUMBO

Net šiandien Walto Disney'aus multiplikacinių filmų fabrikas reguliariai ima siužetus iš tradicinių ir žinomesnių liaudies pasakų, tačiau ketvirtasis pilnametražis Disney'aus filmas *Dumbo*, kaip ir iškart po jo išėjęs *Bembis*, buvo sukurtas pagal mažai žinomą knygą, matyt, išlaisvinusią animatorius nuo tradicinių romantinių siužetų.

Dumbo sentimentalumu jiems nė trupučio nenusileidžia. Pagrindiniai herojai su žmogiškais charakteriais: pamestas cirko drambliukas Dumbo, kurio didelės ausys ir nevikrumas kelia juoką, ir jo linksmas bičiulis peliukas Timotis dalyvauja ir linksmuose kvailiojimuose, ir cirko spektakliuose. Vis dėlto du epizodai išsiskiria iš visus jaudinančios ir gyvos multiplikacijos įsimintinomis dainomis: rožinio drambliuko haliucinacija ir švelnus, ilgesingas Dumbo susitikimas su neteisingai narve uždaryta jo mama. Nuo pat pradžių galima numatyti Dumbo pergalę prieš piktavalius ir jo susitikimą su mama filmo pabaigoje, tačiau emocinė įtampa kuriama taip kruopščiai, kad visos galimos kliūtys, pasitaikančios visų mylimo drambliuko kelyje, tik sustiprina atomazgos džiaugsmą. **JKl**

AUKŠTOJI SIERA (1941)
HIGH SIERRA

Kovinis filmas *Aukštoji Siera* – gangsterinio žanro posūkio taškas, persilaužimo momentas Humphrey Bogarto karjeroje ir režisieriaus Raoulio Walsho veiksmo filmų egzistencializmo modelis. Kaip ir filmas *Audringas trečiasis dešimtmetis* (1939), *Aukštoji Siera* – elegiškas gangsterinis filmas. Jame palankiai (o tai neįprasta tam periodui) pavaizduotas atstumtasis gangsteris. Konservatyvus žmogus (Bogartas) kilniu Rojaus Erlo vardu labai tolimas banditams ir veidmainiams, kuriuos sutinka abiejose įstatymo pusėse. Jis vadovauja viešbučio apiplėšimui, neapgalvotai persekioja gerbiamą merginą (J. Leslie) ir netrukus susiranda tinkamesnę tokios pat nevykėlės (I. Lupino) kompaniją.

Johnas Fordas, Howardas Hawksas, Frankas Capra ir Michaelis Curtizas pabrėžė visuomenės ir kolektyvo vertę. Walshas tuo periodu didesnę reikšmę teikė savo herojų savarankiškumui, kitokioms pažiūroms ir asocialioms savybėms. *Aukštojoje Sieroje* dorybinga visuomenė atrodo apgailėtinai. Labiausiai tai jaučiama scenoje, kurioje Rojų palieka jo pasipūtėlė princesė iš viduriniosios klasės, pakeitusi jį į savimylą ir ribotą gerbėją konformistą.

Ištisus dešimtmečius vaidinęs miesčionis ir banditus, Bogartas šiame filme gavo kiek reikšmingesnį vaidmenį. Svarbiame filme *Maltos sakalas* (1941) aktorius ekspansyvus, familiarus, valdingas. Walsho pasaulyje *Aukštojoje Sieroje* subtilesnė Bogarto vaidyba atskleidžia visiškai kitokią asmenybę: niūrus, uždaras, įsitempęs, pakumpęs ir sukaustytais judesiais, pabrėžiančiais charakterio santūrumą.

Aukštoji Siera prasideda ir baigiasi didingu Vitni kalno vaizdu, nuolat pasirodančiu filme kaip vienišo herojaus likimo kelrodė žvaigždė. Kažkas Rojui pasakė: „Prisimeni, ką apie tokius kaip tu ir jis vaikinus sakė Džonis Dilindžeris? Jis sakė, kad jūs tiesiog skubate į mirtį. Taip, būtent į mirtį!" Puiki automobilio vijimosi scena, kai policininkai persekioja Rojų iki neišvengiamo galo ant kalno, – vaizdingas apdovanojimas už įtemptą slenkantį įvykių vystymąsi, – gražiausiai perkelia šiuos žodžius į dinamišką vaizdinę kovinio filmo kalbą. **MR**

JAV (Warner Bros.), 100 min., nespalvotas

Režisierius Raoul Walsh

Prodiuseris Mark Hellinger, Hal B. Wallis

Scenarijaus autoriai John Huston (pagal W. R. Burnetto romaną)

Operatorius Tony Gaudio

Kompozitorius Adolph Deutsch

Vaidina Ida Lupino, Humphrey Bogart, Alan Curtis, Arthur Kennedy, Joan Leslie, Henry Hull, Henry Travers, Jerome Cowan, Minna Gombell, Barton MacLane, Elisabeth Risdon, Cornel Wilde, Donald MacBride, Paul Harvey, Isabel Jewell

JAV (Paramount), 90 min., nespalvotas

Režisierius Preston Sturges

Prodiuseriai Paul Jones, Buddy G. DeSylva, Preston Sturges

Scenarijaus autorius Preston Sturges

Operatorius John F. Seitz

Kompozitoriai Charles Bradshaw, Leo Shuken

Vaidina Joel McCrea, Veronica Lake, Robert Warwick, William Demarest, Franklin Pangborn, Porter Hall, Byron Foulger, Margaret Hayes, Robert Greig, Eric Blore, Torben Meyer, Victor Potel, Richard Webb, Charles R. Moore, Almira Sessions

SALIVENO KELIONĖS (1941)
SULLIVAN'S TRAVELS

Kaip vienas ankstyvųjų Amerikos režisierių, turinčių individualų kūrybinį braižą, Prestonas Sturgesas daro labai šiuolaikiško žmogaus įspūdį (geriausia jo motinos draugė buvo Isadora Duncan; būdamas jaunas jis skersai išilgai išmaišė Atlanto vandenyną; tarp jo patentuotų išradimų buvo bučiniams atsparūs lūpų dažai ir telegrafo aparato juostelė). Jis yra 5-ojo deš. filmų, nūnai tapusių klasikiniais, atsiradimo pradininkas. Šie filmai garsėja puikiais sąmojingais dialogais, audringu komedinių siužetų plėtojimu ir kruopščiu ekscentriškų antrojo plano personažų vaizdavimu. Savo, ko gero, tobuliausiame ir sudėtingiausiame filme *Saliveno kelionės* (1941) Sturgesas puikiai suderina šiurkštų humorą ir subtilų diktoriaus tekstą, kaip ir filmuose *Didysis Mak Gintis* (1940) ir *Ledi Eva* (1941). Jis parodo, kad socialinė padėtis iš esmės yra labai nestabili ir gali gerokai pasikeisti dėl melo, nesusipratimų ir saviapgaulės.

Džonas L. Salivenas (Joelis McCrea) – Holivudo režisierius, kuriantis primityvias komedijas. Naivų režisierių globoja rūpestingi bendradarbiai, kurie nenori, kad jis, rizikuodamas jų uždarbiu, keistų žanrą arba per daug įniktų į kinematografines ambicijas. Vis dėlto Salis sumano socialinį epinį filmą apie sunkius depresijos laikus Amerikoje, pavadintą *Ak, kur tu, broli?* (išgalvotą pavadinimą broliai Coenai vėliau panaudojo filmui, kurį kaip duoklę Sturgesui sukūrė 2000 m.). Gilindamasis į būsimą filmą, Salis, persirengęs valkata, keliauja po šalį.

Pakeliui įvyksta daugybė įvairiausių nuotykių, susitikimų (pavyzdžiui, su ne itin sėkmės lydima mergina, kurią vaidina Veronica Lake) ir nesusipratimų. Galų gale Salis supranta savo tikrąją misiją: jis – nepretenzingas kinematografininkas, turintis talentą juokinti žmones. Jis įsitikina, kad veiksmo įtampa ir dirbtinai sukuriama intriga plačiajai žiūrovų auditorijai reiškia mažiau nei senas geras humoras, padedantis, nors ir neilgam, užmiršti problemas.

Negalima neigti, kad Saliveno kelionės turi autobiografinę potekstę: Sturgesas pripažįsta, kad geriausia, ką jis sukūrė, yra linksmos komedijos, pakeliančios žiūrovams nuotaiką, nepaisant jo, kaip rimto, „socialinio" Holivudo kinematografininko, šlovės. Nekreipiant dėmesio į asmeninius režisieriaus tvirtinimus matyti, kad išradingame scenarijuje neįtikėtinai suderinti žanrai: šiurkštus farsas, kovinis filmas, melodrama, dokumentinis filmas, romanas, miuziklas ir banditiškas filmas. **SJS**

KOKS ŽALIAS BUVO MANO SLĖNIS (1941)
HOW GREEN WAS MY VALLEY

Johnas Fordas geriau žinomas kaip vesternų kūrėjas, tačiau jis mėgo ir tai, kas susiję su Airija. Pagal Richardo Llewellyno romaną sukurto, „Oskaru" apdovanoto filmo siužetas per Airijos jūrą perkelia į Velso slėnį, kur rengiamos akmens anglių kasimo vietos. Filmas persunktas tokio pat stipraus šeimyninio gyvenimo senojoje šalyje tradicijų ilgesio, kokiu pasižymi 1952 m. juosta *Tylus žmogus*. Iš tikrųjų Fordo Velsas – tokia pat tyli vieta kaip ir jo numylėtoji Airija. Tai paaiškina, kodėl angliakasių kaimas, iki smulkiausių detalių atkurtas „Fox" kino studijoje, sukuria veikiau Velso atmosferos archetipo nei kažkokio tikro kaimelio įspūdį.

Visa tai visiškai atitinka nostalgišką nuotaiką, persunkiančią juostą *Koks žalias buvo mano slėnis* nuo pradžios iki pabaigos. Pasakotojas yra žmogus, prisimenantis savo tolimą vaikystę. Jis, jauniausias Morganų šeimos sūnus (Roddy McDowallis), kasdien stebėjo, kaip jo tėvas (Donaldas Crispas) ir keturi broliai kėblino į kalną prie anglių duobės. Jis prisimena ne tik sunkias darbo sąlygas, skurdo grėsmę, šaltį, badą ir tragiškas mirtis, bet ir šilumą, meilės ir bendrumo jausmą, vyraujantį šeimos narių ir visų kaimo gyventojų širdyse. Tačiau ta laiminga vienybė buvo visam laikui prarasta, kai, sumažinus atlyginimą, prasidėjo nesutarimai ir konfliktai tarp gero, tačiau tradicinio šeimos tėvo, ir aktyvesnių sūnų. Sūnūs išvyko ieškoti darbo į Ameriką.

Visas filmas nuspalvintas ir karčiais, ir mielais prisiminimais: apie šeimos praradimą, vaikišką naivumą, gimtą šalį, apie rūstų, bet teisingą tėvą. Fordas iš tikrųjų idealizuoja savo vaizduojamą pasaulį, todėl šis toks ryškus. Filmas net išspaudžia ašarą, o jo akcentas yra keistas visos Didžiosios Britanijos ir Airijos dialektų kratinys. **GA**

JAV (Fox), 118 min., nespalvotas

Režisierius John Ford

Prodiuseris Darryl F. Zanuck

Scenarijaus autorius Philip Dunne (pagal Richardo Llewellyno romaną)

Operatorius Arthur C. Miller

Kompozitorius Alfred Newman

Vaidina Walter Pidgeon, Maureen O'Hara, Anna Lee, Donald Crisp, Roddy McDowall, John Loder, Sara Allgood, Barry Fitzgerald, Patric Knowles, Morton Lowry, Arthur Shields, Ann E. Todd, Frederick Worlock, Richard Fraser, Evan S. Evans

„Oskaras": Darryl F. Zanuck (geriausias filmas), John Ford (režisierius), Donald Crisp (antrojo plano aktorius), Richard Day, Nathan Juran, Thomas Little (meninis apipavidalinimas), Arthur C. Miller (operatorius)

„Oskaro" nominacija: Philip Dunne (scenarijus), Sara Allgood (antrojo plano aktorė), James B.Clark (montažas), Alfred Newman (muzika), Edmund H. Hansen (garsas)

ATSITIKIMAS PALM BYČE (1942)
THE PALM BEACH STORY

Šioje ekscentriškoje komedijoje Rudy Vallee atlieka savo geriausią milijonieriaus Džono D. Hekensekerio III vaidmenį. Claudette Colbert, ambicingo, bet skurstančio inžinieriaus architekto (J. McCrea) žmona, išvyksta į Floridą. Ją ima merginti Hekensekeris. Kai pasirodo vyras, ji įtikina jį prisistatyti jos broliu. Matome tokius nepamirštamus Sturgeso kūrinius kaip Vini Kingas (Robertas Dudley), neįtikėtinai kenksmingas klubas „El ir mergaitės", surūgusi Hekensekerio sesutė (M. Astor), jos neaiškios kilmės europietis bičiulis.

Hekensekerio charakteris artimesnis Sturgeso parodiniam autoportretui, tačiau *Atsitikimas Palm Byče* pripildytas tokio absurdo ir humoro, kad peržengia jo asmenybės ribas. Vaidmuo Vallee buvo sukurtas, kai Sturgesas pamatė jį miuzikle. Žiūrovai juokėsi vos spėjus jam atverti burną, ir Sturgesas suprato, kad šis žmogus nė pats nežino, koks yra juokingas. Šis nežinojimas vaidino pagrindinį vaidmenį Sturgeso komedijos koncepcijoje, be to, žiūrovų, kaip veikiančiųjų asmenų, patiklumas. Padūkusi keičiančių vienas kitą įvykių virtinė baigiasi netikėtai, žiūrovams dar nė nepradėjus suprasti, kas vyksta. Kritikas Jamesas Harvey taikliai pastebėjo: „Šiame filme, kai išnyksta realybė – pavyzdžiui, pakeliui taksi vairuotojas sutinka pavėžėti Colbert nemokamai, – jūs paprasčiausiai tai priimate." **JRos**

JAV (Paramount), 88 min., nespalvotas

Režisierius Preston Sturges

Prodiuseris Paul Jones

Scenarijaus autorius Preston Sturges

Operatorius Victor Milner

Kompozitorius Victor Young

Vaidina Claudette Colbert, Joel McCrea, Mary Astor, Rudy Vallee, Sig Arno, Robert Warwick, Arthur Stuart Hull, Torben Meyer, Jimmy Conlin, Victor Potel, William Demarest, Jack Norton, Robert Greig, Roscoe Ates, Dewey Robinson

METAS, KELIAUNINKE (1942)
NOW, VOYAGER

Irvingo Rapperio filmo *Metas, keliauninke* populiarumas neblėsta dėl emocijų perteikimo, aktorių žvaigždžių ir ypač malonumo, kurį patyriame matydami Bette Davis virtimą iš bjauraus ančiuko puikia gulbe (ji buvo nominuota „Oskarui" už aktorinį meistriškumą).

Filme pasakojama istorija apie senmergę Šarlotę Veil (Davis), senamadišką (tai matyti iš tankių antakių ir akinių) despotiškos mamytės iš Bostono dukrą. Psichiatras Džekvitas (Claude'as Rainsas) išgelbėja Šarlotę nusiųsdamas ją į sanatoriją, kur gydymas prasidėjo daktarui atsitiktinai sudaužius jos akinius (o ir kokiai normaliai moteriai jų reikia?). Ir pamatome Šarlotę (grojant dramatiškai Maxo Steinerio muzikai) kaip kino žvaigždę Bette Davis: nuostabią nuo grakščios antakių linijos iki batelių galiukų. Į šviesą atskridusi peteliškė vyksta į kruizą ir įsimyli vedusį vyrą Džerį Diuransą (Paulas Henreidas). Romantiškų ryšių istorija perteikiama išraiškingu pagrindinių herojų cigarečių rūkymu – tai simbolizuoja seksą. Galiausiai jie priima sprendimą, kad jiems tereikia draugystės. Šarlotė ištaria garsiąją, nors ir mįslingą frazę: „Ak, Džeri, nenorėkime mėnulio, juk jau turime žvaigždes." **MO**

JAV (Warner Bros.), 117 min., nespalvotas

Režisierius Irving Rapper

Prodiuseris Hal B. Wallis

Scenarijaus autorius Casey Robinson (pagal Olive Higgins Prouty romaną)

Operatorius Sol Polito

Kompozitorius Max Steiner

Vaidina Bette Davis, Paul Henreid, Claude Rains, Gladys Cooper, Bonita Granville, John Loder, Ilka Chase, Lee Patrick, Franklin Pangborn, Katharine Alexander, James Rennie, Mary Wickes

„Oskaras": Max Steiner (muzika)

„Oskaro" nominacija: Bette Davis (aktorė), Gladys Cooper (antrojo plano aktorė)

JAV (Warner Bros.), 102 min., nespalvotas

Anglų, prancūzų ir vokiečių kalbomis

Režisierius Michael Curtiz

Prodiuseriai Hal B. Wallis, Jack L. Warner

Scenarijaus autoriai Murray Burnett, Joan Alison

Operatorius Arthur Edeson

Kompozitoriai M.K. Jerome, Jack Scholl, Max Steiner

Vaidina Humphrey Bogart, Ingrid Bergman, Paul Henreid, Claude Rains, Conrad Veidt, Sydney Greenstreet, Peter Lorre, S.Z. Sakall, Madeleine LeBau, Dooley Wilson, Joy Page, John Qualen, Leonid Kinskey, Curt Bois

„Oskaras": Hal B. Wallis (geriausias filmas), Michael Curtiz (režisierius), Julius J. Epstein, Philip G. Epstein, Howard Koch (scenarijus)

„Oskaro" nominacija: Humphrey Bogart (aktorius), Claude Rains (antrojo plano aktorius), Arthur Edeson (operatorius), Owen Marks (montažas), Max Steiner (muzika)

KASABLANKA (1942)
CASABLANCA

Tai pati mėgstamiausia juosta iš gavusių „Oskarą" geriausio filmo nominacijoje. Romantinė karinė melodrama įkūnija 5-ojo deš. egzotikos maniją. Warnerių kino studijos filmavimo aikštelė virto fantastiška, gražesne už tikrąją Šiaurės Afriką. *Kasablanka* padarė kultiniais daugiau aktorių ir padovanojo daugiau sparnuotųjų frazių nei bet kuris kitas kino aukso amžiaus filmas.

Humphrey Bogarto herojus Rikas („iš visų barų...") baltu išeiginiu kostiumu arba apsiaustu su diržu ir Ingrid Bergman herojė Ilza („žinau, man daugiau niekada neužteks jėgų tave vėl palikti") – reginys, labiau tinkantis studijos aikštelei nei miestui dykumoje. Svajojant kazino kavinėje, įstringanti į atmintį melodija („Kaip eina laikas") perkelia mus į ankstesnį gyvenimą iki karo. Bet pats įdomiausias Claude'o Rainso herojus – ciniškas, tačiau romantiškas policijos vadovas. Jis pastebi visas gyvenimo kvailybes, bet kartu yra ir prisitaikėlis, ir pats tikriausias romantikas, vertas žinomos finalinės scenos („tai galėjo būti puikios draugystės pradžia"). Būtent jis, o ne Ilza, yra tinkamas laisvės idealams ištikimo Riko palydovas.

Įsimena ir daug antrojo plano aktorių: čekų patriotas Viktoras Laslas (Paulas Henreidas), vedantis paskui save visuomenės atmatas iš žemyno vis garsiau skambant „Marselietei", kuri nustelbia nacistų chorą ir pažadina net pačių aršiausių kolaborantų ir parazitų patriotinį įkarštį, energingasis Jugartas (Peteris Lorre), droviai prisipažįstantis, kad pasitiki Riku, kulnais kaukšintis nacistų majoras Štraseris (Conradas Veidtas), kuris amžinai skuba paskambinti, bet to nepadaro, ištikimasis Semas (Dooley Wilsonas), nuolat skambinantis fortepijonu ir besikeičiantis žvilgsniais su pagrindiniais herojais, riebus mažordomas Karlas (S. Z. Sakallas) ir verslininkas Feraris (Sydney Greenstreetas), turkiškai sėdintis ant daikto, primenančio kilimą-lėktuvą. Puikiai parinkta net masuotė, stiprinanti linksmą, kerintį, gyvą filmo pojūtį. Jo fanatikai norėtų patekti į šią atmosferą – impulsas, verčiantis su didele pagarba žiūrėti į Woody Alleno darbą filme *Pagrok tai dar kartą, Semai.*

Curtizas pasakoja painią ir ne itin turiningą istoriją, apsunkintą ekspozicijų ir besirutuliojančią aplink pagrindinį trumpą retrospektyvinį epizodą Paryžiuje. Visa juosta atrodo besiūlė, nepaisant to, kad siužetas buvo nuolat perrašinėjamas ir Bergman iki finalinės scenos filmavimo nežinojo, ar jos herojei reikės skristi su Henreidu, ar pasilikti su Bogartu. Kultinę didybę juosta pasiekė ir dėl neužbaigtumo jausmo. Nufilmuota iki karo pabaigos, ji tiesiog verčia herojus pakibti ore arba likti dykumoje, o žiūrovai tegali spėlioti, kas su jais atsitiko (nors problemos iš esmės yra niekinės) per kelerius ateinančius audringus metus. **KN**

JAV (Romaine), 99 min., nespalvotas

Režisierius Ernst Lubitsch

Prodiuseriai Alexander Korda, Ernst Lubitsch

Scenarijaus autoriai Melchior Lengyel, Edwin Justus Mayer

Operatorius Rudolph Maté

Kompozitoriai Werner R. Heymann, Miklūs Rūzsa

Vaidina Carole Lombard, Jack Benny, Robert Stack, Felix Bressart, Lionel Atwill, Stanley Ridges, Sig Ruman, Tom Dugan, Charles Halton, George Lynn, Henry Victor, Maude Eburne, Halliwell Hobbes, Miles Mander

„Oskaro" nominacija: Werner R. Heymann (muzika)

BŪTI AR NEBŪTI (1942)
TO BE OR NOT TO BE

„Tai, ką jis padarė su Shakespeare'u, dabar mes darome su Lenkija", – juokavo vokiečių pulkininkas apie Ernstą Lubitschą, persistengusį vaidinant tragišką aktorių juodojoje karinėje komedijoje. Amžiuje, kai nėra nieko šventa arba rimta, teatras taip pat tampa piktos satyros objektu. Sunku įsivaizduoti, kokie prieštaravimai nuo pat pradžių supo sąmojingą, nepaprastai juokingą, ekscentrišką Lubitscho farsą.

Vokietijos žydas Lubitschas, 3-iajame deš. persikėlęs į Ameriką, sukūrė pritrenkiančių, stilingų komedijų. Vis dėlto jis buvo kiek neryžtingas, kai Lengyelas, pagal kurio idėją buvo nufilmuota *Ninočka* (1939), išsakė jam savo naują sumanymą. Teatro aktoriai, prisidengę gestapo kariškiais, bando išgelbėti lenkų Pasipriešinimo narius. Bet galų gale režisierius priėmė sprendimą. Jis puoselėjo viltį, kad amerikiečius sudomins Lenkijos likimas, jeigu jam pavyktų sužadinti jų simpatijas pasitelkiant juoką, panaudojant garsųjį „Lubitscho teptuką" (taip pat mįslingą Edwino Justuso Mayerio scenarijų).

Komikas Jackas Benny, pasiekęs populiarumo aukštumas, atlieka tuščiagarbio aktoriaus ir teatrinės trupės vadovo Džozefo Turo vaidmenį. Jis plėšosi tarp koketiškos žmonos ir primadonos Marijos (gundančioji Carole Lombard, dalyvavusi filmavime nepaisydama blogos vyro Clarko Gable'o nuojautos, ir tragiškai žuvusi dar nepasirodžius filmui). Vos pavykus sureguliuoti šeimyninius santykius, jiems atsiranda rimtesnių problemų, nes į Lenkiją įsiveržia nacistai. Sutuoktiniai įtraukiami į šnipų veiklą. Po išdavystės Mariją ir jos meilužį iš Pasipriešinimo (Robertas Stackas) suima gestapas. Trupės aktoriai pamiršta savo nesutarimus ir sumano drąsų maskaradą, kad išgelbėtų vadovą ir jo mylimąją.

Dažnai minėta, jog tai pats pakiliausias Lubitscho filmas, nes pats rimčiausias Melo Brookso 1983 m. variantas persunktas vaipymosi, jame išnyksta drąsių poelgių pavojingu metu būtinybės jausmas. Sardoniškas juokas (kaip Tomo Dugano suvaidinto šėtoniško Hitlerio atveju) neužtemdo satyrinės esmės, suvokimo, kiek daug blogio gali padaryti paprasti žmonės, pajutę valdžią, ir filmo idėjos, kad net savimylos aktoriai geba daryti ką nors gero, kai elgiasi žmoniškai. **AE**

ŽMONĖS KATĖS (1942)
CAT PEOPLE

JAV (RKO), 73 min., nespalvotas

Režisierius Jacques Tourneur

Prodiuseriai Val Lewton, Lou L. Ostrow

Scenarijaus autorius DeWitt Bodeen

Operatorius Nicholas Musuraca

Kompozitorius Roy Webb

Vaidina Simone Simon, Kent Smith, Tom Conway, Jane Randolph, Jack Holt

Valo Lewtono 5-ajame deš. RKO studijoje išleisti siaubo filmai – vieni geriausių. Juose sukuriama vos juntama baimės aura, ir įspūdį daro būtent tai, o ne specialieji efektai. Režisieriaus Jacques'o Tourneur *Žmonės katės* – tai tragiška moters katės Irenos, kuri bijo sužlugdyti mylimiausių žmonių gyvenimą, istorija.

Olis Ridas (Kentas Smithas) pastebėjo, kad miela ir seksuali Irena Dubrovna (Simone Simon) zoologijos sode darė juodosios panteros eskizą. Jųdviejų svaiginamas romanas baigiasi vestuvėmis, bet netrukus pasirodo nelaimės pranašai. Regis, Irena kraustosi iš proto dėl didžiųjų kačių, naktimis ji girdi jų klyksmus. Tačiau Irenai padovanotas kačiukas šnypščia ir urzgia. „Keista, – sako Oliui naminių gyvūnų parduotuvės savininkas, – katės visuomet jaučia, jei žmogui kas nors ne taip.“

Kas ne taip, iki pabaigos lieka nesuvokiama, ir tai filmo jėga. Arba Irena yra prislėgta jauna moteris, bijanti santuokinių ryšių, kaip mano jos psichiatras (Tomas Conway), arba paveldėjo šėtoną garbinančių raganų iš gimtojo Serbijos kaimelio sugebėjimus. Irena bijo, kad aistra, pavydas arba pyktis išlaisvins joje slypinčią panterą žudikę. Ir tai tampa nekontroliuojama: viename epizode ji nužudo savo psichoterapeutą, kitame – sėlina prie Elis (Jane Randolph), kuri dirba kartu su Oliu ir taip pat jį įsimylėjusi.

Žmonės katės jus mirtinai išgąsdins. Filme nepiktnaudžiaujama erotinėmis scenomis kaip nevykusiame 1982 m. Paulo Schraderio variante, kur demonstruojamos smurto scenos. Ypač efektingai stingdančio siaubo pojūtis sukuriamas pasitelkiant šviesą ir šešėlius. Scenoje, kuri teisėtai išgarsėjo, Irena įstumia Elis į baseiną rūsyje, priversdama ją, apimtą panikos, pasitraukti vandeniu. Pasigirsta nesuprantami garsai, plevena šešėliai, atsirandantys dėl vandenyje atsispindinčios šviesos.

Nors filmas *Žmonės katės* kiek paseno, jame yra puikių dialogų. Elis patraukli kaip „naujas moters tipas“: protinga, nepriklausoma, santūri, rūpestinga. Olis, matyt, per silpnas nusipelnyti tokių nuostabių moterų meilės. Būtent Irena, viena simpatiškiausių pabaisų iš siaubo filmų (kaip ir Borisas Karloffas *Frankenšteine*), visada lieka žiūrovo dėmesio centre. Simone žavinga, truputį lyg ne iš šio pasaulio, turinti katės manierų, miela, liūdna ir, pati to nežinodama, pavojinga. **CFr**

JAV (Mercury, RKO), 88 min., nespalvotas

Režisieriai Orson Welles, Fred Fleck

Prodiuseriai Jack Moss, George Schaefer, Orson Welles

Scenarijaus autorius Orson Welles (pagal Bootho Tarkingtono romaną)

Operatorius Stanley Cortez

Kompozitoriai Bernard Herrmann, Roy Webb

Vaidina Joseph Cotten, Dolores Costello, Anne Baxter, Tim Holt, Agnes Moorehead, Ray Collins, Erskine Sanford, Richard Bennett, Orson Welles (pasakotojas)

„Oskaro" nominacija: Orson Welles (geriausias filmas), Agnes Moorehead (antrojo plano aktorė), Stanley Cortez (operatorius), Albert S. D'Agostino, A. Roland Fields, Darrell Silvera (meninis apipavidalinimas ir dekoracijos)

ŠAUNIEJI EMBERSONAI (1942)
THE MAGNIFICENT AMBERSONS

Beprecedentis kontraktas su RKO, kurį Orsonas Wellesas pasirašė 1940 m. dviem filmams, suteikė visišką kūrybinę laisvę, tačiau biudžetas buvo apribotas. *Šaunieji Embersonai* – dažnai be dėmesio paliekamas antrasis kontrakto filmas. Filmuoti pradėta užbaigus *Pilietį Keiną* (1941), bet dar toli iki to, kai Williamo Randolpho Hearsto pyktis ir nepastovus Welleso genialumas sužlugdė jo, kaip Holivudo kinematografininko, karjerą. Welleso noras ekranizuoti Bootho Tarkingtono romaną *Embersonai*, matyt, buvo jam svarbesnis asmeninis projektas nei *Pilietis Keinas*. Tuo metu romanas jau buvo perdirbtas „Mercury" teatrui, ir spektaklis transliuojamas tiesioginiame radijo eteryje.

Istorija vyksta buržuazinio pasaulio aukštojoje visuomenėje amžių sandūroje, kokią ją Wellesas prisiminė iš vaikystės. Džordžas Embersonas Minaferis (Timas Holtas), talentinga, bet nepatraukli aristokratų šeimos atžala, kaskart visų baudžiamas. Be kitų paralelių, vienas Welleso vardų buvo Džordžas. Kadangi visa tai gali atrodyti ne tik kaip autobiografija, bet ir pranašiškai, Wellesas daro garbę, kad pagrindiniam vaidmeniui pasirinko jauną kaubojų Holtą, kuris retai kada gaudavo rimtą vaidmenį.

Per pirmąsias 70 minučių žiūrovui atskleidžiamas režisierinės kūrybos genijus, vos nepranokstantis *Piliečio Keino*. Filmas prasideda įdomia, bet kritiška paskaita apie vyrų madą, kurią skaito Wellesas, o apdarus demonstruoja Josephas Cottenas. Paskui tiksliai atkuriamas sąmyšio pilnas, keistas Embersonų pasaulis, kurį nuolat į dalis drasko prasidėjęs XX amžius. Dirbdamas su operatoriumi Cortezu, Wellesas kuria vizualiai tokį pat pritrenkiantį filmą kaip ir *Pilietis Keinas*. Šioje juostoje perteikiamas šiltas, šviesus to meto vizitinės kortelės – jodinėjimo arkliais – ilgesys. Parodoma, kaip klasinėje visuomenėje padorūs žmonės pasmerkti visą gyvenimą užimti tik jiems skirtą varganą vietą. Judžinas (Cottenas) netenka mylimosios Izabelės (Costello), kuri išeina pas kvailį iš kilmingos šeimos. Tačiau Judžinas neįstengia atsispirti Embersonų šaunumui, net kai ilgainiui iš jo telieka varganos nuotrupos.

Skirtingai nei *Pilietis Keinas*, tarsi sudarytas iš atskirų epizodų, *Šaunieji Embersonai* – ištisinė juosta. Galima laikyti tragedija tai, kad buvo pakeistas originalus Welleso montažas, matyt, tada, kai jis puikiai leido laiką Brazilijoje ir neatsakinėjo į telefono skambučius. Paskutines dešimt filmo minučių pagrindiniai herojai sako banalias frazes, artėdami prie laimingos pabaigos, sugalvotos kažkieno kito (galimas dalykas, redaktoriaus Roberto Wise'o). Tai tas pat, kaip Monai Lizai priklijuoti ūsus. Nors 2002 m. variante Alfonso Arau panaudojo Welleso signalinio scenarijaus finalą, jis nesulaukė simpatijų. Matyt, filmo žavesys buvo nepakartojamas. **KN**

JAV (Warner Bros.), 126 min., nespalvotas

Režisierius Michael Curtiz

Prodiuseriai William Cagney, Hal B. Wallis, Jack L. Warner

Scenarijaus autoriai Robert Buckner, Edmund Joseph

Operatorius James Wong Howe

Kompozitoriai George M. Cohan, Ray Heindorf, Heinz Roemheld

Vaidina James Cagney, Joan Leslie, Walter Huston, Richard Whorf, Irene Manning, George Tobias, Rosemary DeCamp, Jeanne Cagney, Frances Langford, George Barbier, S.Z. Sakall, Walter Catlett, Douglas Croft, Eddie Foy jaunesn., Minor Watson

„Oskaras": James Cagney (aktorius), Ray Heindorf, Heinz Roemheld (muzika), Nathan Levinson (garsas)

„Oskaro" nominacija: Jack L. Warner, Hal B. Wallis, William Cagney (geriausias filmas), Michael Curtiz (režisierius), Robert Buckner (scenarijus), Walter Huston (antrojo plano aktorius), George Amy (montažas)

JANKIS DUDLIS DENDIS (1942)

YANKEE DOODLE DANDY

Ko gero, labai lengva būtų filmą *Jankis Dudlis Dendis* iš postmodernizmo, politinio korektiškumo ir didelės patirties pozicijų laikyti šovinistine propaganda. Iš tikrųjų vėliavomis mosuojantis muzikinis, ekstravagantiškas, biografinis filmas pasakoja apie Amerikos airio, patrioto, dainininko ir šokėjo George'o M. Cohano (pirmojo aktoriaus, apdovanoto Kongreso Garbės ordinu) gyvenimą. Juostą sudaro srautas sentimentalių, paprastų muzikinių numerių, atliekamų kibirkščiuojančiu, įžūliu Cohano šokio stiliumi. Tekstus palaiko patys nešališkiausi Amerikos simboliai: „Didžioji sena vėliava", „Perduokite mano linkėjimus Brodvėjui", „Kažkur ten", daina, pavadinta kaip pats filmas, ir kt. Filme retrospektyviai rodomas kuklaus Cohano pasakojimas Franklinui Delano Rooseveltui, pasibaigiantis pareiškimu: „Būdamas jūsų vietoje, nesijaudinčiau dėl šios šalies. Mes puikiai tvarkomės. Kur dar pasaulyje paprastas vaikinas kaip aš gali ateiti pas svarbiausią šalies žmogų ir su juo pasikalbėti?"

Tačiau esant tokiam ciniškam suvokimui prarandama galimybė pamatyti ką nors ypatinga, jaudinančio ir kilnaus, tai per filmą *Jankis Dudlis Dendis* pereina it tyras srautas. Nuostabus pagrindinio vaidmens atlikėjo Jameso Cagney atvirumas. Jis pasireiškia jo maniera droviai šypsotis išsakant mintis švelniu, tyliu balsu; pritrenkiančiu virtuoziškumu šokio, užkrečiančio ir originalaus, atletiško ir kartu vaikiškai žaismingo bei gražiai beprasmiško; ir tuo, ką nūnai retai pamatysi ekrane, – visišku Cagney tikėjimu tuo, ką jis daro. Michaelis Curtizas, kaip režisierius, ne itin jį garbina. O nepakartojama nespalvota Jameso Wong'o Howe kinematografija nepraleidžia nė vieno jo pozos arba veido išraiškos niuanso akinančioje šviesoje. Ir kai jo tėvas guli mirties patale, o George'as sėdi prie jo, Cagney užvaldo tikri jausmai, ir jis verkia. Mes imame taip išgyventi dėl šio žmogaus, kad užmirštame, jog tai tik filmas. Cagney tapo Cohanu. Negana to, jis tapo optimistine ekrano dvasia. **MP**

VIDURDIENIO ŠEŠĖLIAI (1943)
MESHES OF THE AFTERNOON

Garsiajame epizode iš klasikinio avangardinio filmo *Vidurdienio šešėliai* tragikė aktorė, žvaigždė Maya Deren stovi prie lango. Stikle romantiškai atsispindi medžio lapai. Ji ilgesingai žvelgia pro langą, priglaudusi rankas prie stiklo. Ši scena daug kartų keitėsi: Anna Karina prie futuristinio viešbučio lango (*Alfavilis*, 1965); Annette Bening veltiniu aptrauktoje psichiatrinės palatoje (*Sapnai*, 1998); Caroline Dulcey tviskančiame baltutėliame bute (*Romanas*, 1999). Ta scena išlieka kaip ryškus, fantastinis, bauginantis moters įkalinimo vaizdas.

Šešėliai – tai amerikietiškas avangardas su siurrealistinėmis herojaus kelionėmis nuolat kintančiais vaizdais ir fantazijomis. Maya Deren rėmėsi savo fantazijomis ir filmavo savo namuose. Šios moters intuicija leido sukurti filmą, sukėlusį didžiulį rezonansą. Jos Los Andželo regėjime šis mitinis poetinis impulsas sukuria juodojo filmo atmosferą, tam panaudojama patalpų architektūra ir dizainas, jau nekalbant apie siaubo ir grėsmės tvyrojimą.

Tai buvo vienas pirmųjų filmų, kai herojė suskyla į daugybę asmenybių, kamuojamų regėjimų, slidinėjančių tarp įvairių realybių, neatskiriamai susijusių su ryškių detalių atspindžiu (saulėti namo kampai, kuriuose negailestingai aiškiai matyti viskas iki smulkiausių detalių – nuo svetainės laiptų nuolydžio iki peilio duonai riekti ant stalo). Pasak Deren, būtent namų kasdienybė išdėlioja tinklus, kurie įtraukia ir traumuoja moteris.

Deren vertėsi įvairiomis meno rūšimis, ypač jai sekėsi šokiai. Jos nepaprasta kūno kalba *Šešėliuose* kasdieniams ritualams suteikia choreografijos, šis derinys dešimtmečius darė poveikį moterų kinui. Ji naudoja judesius tarsi sukdama įvykių kaleidoskopą, turėdama galvoje ritmą ir išraiškingas formas. Šiame įsivaizduojamų regėjimų sraute ji viena yra inkaras.

Ir vis dėlto, nepaisant visų jos judesių, iš paskutinių *Šešėlių* kadrų suvokiama, kad herojė, galimas dalykas, net nepasikėlė nuo savo krėslo svetainėje. Bet tai, ką ji įsivaizdavo, galėjo ją nužudyti. Tai istorija apie persekiojančią svajonę, svajonę, kuri pražudo. **AM**

JAV, 18 min., nebylusis, nespalvotas

Režisieriai Maya Deren, Alexander Hammid

Scenarijaus autorė Maya Deren

Operatorius Alexander Hammid

Kompozitorius Teiji Ito (papildyta 1952 m.)

Vaidina Maya Deren, Alexander Hammid

Didžioji Britanija (Crown), 80 min., nespalvotas

Režisierius Humphrey Jennings

Prodiuseris Ian Dalrymple

Operatorius C.M. Pennington-Richards

Kompozitorius William Alwyn

Vaidina Philip Dickson, George Gravett, Fred Griffiths, Johnny Houghton, Loris Rey

PRASIDĖJO GAISRAI (1943)
FIRES WERE STARTED

Iš pradžių pasirodė visa klasikinio karinio Humprey Jenningso filmo versija dėmesį atkreipiančiu pavadinimu *Aš buvau gaisrininkas*, kuris ne itin derėjo prie kolektyvinio Didžiosios Britanijos paveikslo karo metais. 1942 m. *Prasidėjo gaisrai* buvo laikomas dokumentiniu filmu ir priešpriešinamas komercinei kino gamybai. Jis turėjo didelį pasisekimą kaip įtikimesnis filmas, palyginti su „Ealing" studijos vaidybiniu filmu ta pačia tema *Varpai nutyla*. Filme *Prasidėjo gaisrai* vaidina neprofesionalūs aktoriai, gaisrininkai. Tai neįprastas pasakojimas apie dienos pamainą ir nakties gaisrą šviečiant pilnačiai („mėnulis bombarduotojui"). Viskas veikiau panėši į neorealizmą ir visiškai nesiderina su Holivudo kino gamybos tradicija. Filme yra kronikinės medžiagos, tačiau gaisrinės stotis – tai dekoracijos, ir gaisrai buvo daromi dirbtiniai. Juosta šiurkščiai perteikia tiesą, todėl kartais kai kurie aktoriai jaučiasi nesmagiai.

Tarp pagrindinių vaidmenų atlikėjų matome Fredą Griffithsą, kuris išgarsėjo kaip charakterinis aktorius, ir naujoką vaidinantį Williamą Sansomą, tapusį įdomių siaubo pasakojimų rašytoju. Tai trumpas Endo Chinamano *Mito apie karą* išdėstymas, kur grupė skirtingų klasių ir net kultūrų (kinas iš Ist Endo) žmonių imasi reikalo, kad padarytų jį iki galo. Čia nėra nė žodžio apie biurokratus švariais marškiniais ir telefono operatorius, kurių darbas toks pat reikalingas kovojant su gaisrais kaip ir gaisrininkų (dažnai parodijuojamas momentas – telefono operatorius atsiprašinėja dėl sugaišties, nes sprogus bombai palindo po stalu).

Fejeriškas finalas, kai pavyksta sustabdyti ugnį dar jai nepasiekus šaudmenų sandėlio, suteikia filmui dinamikos ir įtampos. Tačiau Jenningsas skiria tam mažiau dėmesio nei žmonėms stebėti. Jie dainuoja skambant fortepijonui, žaidžia amerikietiškąjį biliardą, treniruojasi, vykdo smulkius įpareigojimus, apskritai elgiasi kaip visi žmonės. **KN**

PILKAI VILKINTIS ŽMOGUS (1943)
THE MAN IN GREY

Anglų kinas, ko gero, daugiau garsėja realistinėmis dramomis, antras svarbus žanras – kostiuminė melodrama. Puikiausias pavyzdys ir vienas populiariausių studijos „Gainsborough“ filmų yra *Pilkai vilkintis žmogus*. Filmo siužetas visiškai neįsimena. Kalbama apie dvi jaunas moteris, kurių gyvenimai susikerta. Klarisa (Phyllis Calvert) išteka už žiauraus markizo Roeno (Jamesas Masonas), bet jos draugė Estera (Margaret Lockwood) supažindina ją su kitu vyru, įžūliu ir amoraliu Rokbiu (Stewartas Grangeris). Netrukus abu sutuoktiniai susiranda po naują partnerį, bet viskas baigiasi blogai, kai nelaiminga Klarisa miršta, o markizas mirtinai sumuša Esterą.

Tačiau pagrindinės režisieriaus Leslie'io Arlisso pastangos nukreiptos ne į siužetą, paimtą iš prasto Eleanoros Smith romano; Calvert ir Lockwood perteikia ryškią blondinės ir brunetės, kaip pagrindinių herojų, priešpriešinimo situaciją. Tikrasis filmo originalumas yra meninis apipavidalinimas. Anglija detaliai atkuriama apgalvotu apstatymu ir stilingais baldais, taip pat puikiai pasiūtais elegantiškais personažų kostiumais. Išorinė *Pilkai vilkinčio žmogaus* prabanga yra ryškus tamsios, išvirkštinės aristokratiško gyvenimo pusės kontrastas, ir žiūrovas entuziastingai seka šios gotikinės istorijos eigą. **RBP**

Didžioji Britanija (Gainsborough), 116 min., nespalvotas

Režisierius Leslie Arliss

Prodiuseris Edward Black

Scenarijaus autoriai Leslie Arliss, Margaret Kennedy

Operatorius Arthur Crabtree

Kompozitorius Cedric Mallabey

Vaidina Margaret Lockwood, James Mason, Phyllis Calvert, Stewart Granger, Helen Haye, Raymond Lovell, Nora Swinburne, Martuota Hunt Jane Gill-Davis, Amy Veness, Stuart Lindsell, Diana King, Beatrice Varley

PULKININKO BLIMPO GYVENIMAS IR MIRTIS (1943)
THE LIFE AND DEATH OF COLONEL BLIMP

Klaivas Vainas Kendis (Rogeris Livesey), Anglų-būrų ir Pirmojo pasaulinio karų veteranas, mano, kad visus gyvenimo konfliktus galima spręsti garbingai ir laikantis padorumo. Jis nesuvokia, kad pasaulis aplink jį pasikeitė ir jo senamadiškos elgesio taisyklės Antrojo pasaulinio karo laukuose nebeveikia. Ir vis dėlto, būdamas geras, užsispyręs kareivis, jis neatsisako savo įsitikinimų ir pasirengęs juos apginti.

Michaelas Powellas ir Emericas Pressburgeris nufilmavo *Pulkininko Blimpo gyvenimą ir mirtį* pačiame Antrojo pasaulinio karo įkarštyje, kai vokiečiai kas naktį bombarduodavo Londoną. Atrodė, kad papročių komedija būtų ne geriausias būdas pasakoti apie to meto įvykius. Tačiau Powello ir Pressburgerio komanda ne kartą atlaikė išbandymus, meistriškai, taktiškai ir su humoru atskleisdama siaubingą tiesą apie šiuolaikinius kariavimo būdus. Istorija perteikiama per trijų romanų prizmę. Livesey daugelį metų rėžia sparną apie nevystančios Deborah Kerr herojes (trys skirtingi vaidmenys). Tai vienas pretenzingiausių ir įspūdingiausių ne tik Powello ir Pressburgerio, bet ir viso britų kinematografo laimėjimų. **JKI**

Didžioji Britanija (Independent, Archers), 163 min., spalvotas (*Technicolor* sistema)

Režisieriai Michael Powell, Emeric Pressburger

Prodiuseriai Michael Powell, Emeric Pressburger, Richard Vernon

Scenarijaus autoriai Michael Powell, Emeric Pressburger

Operatorius Georges Périnal

Kompozitorius Allan Gray

Vaidina James McKechnie, Neville Mapp, Vincent Holman, Roger Livesey, David Hutcheson, Spencer Trevor, Roland Culver, James Knight, Deborah Kerr, Dennis Arundell, David Ward, Jan Van Loewen, Valentine Dyall, Carl Jaffe, Albert Lieven

JAV (RKO), 69 min., nespalvotas

Režisierius Jacques Tourneur

Prodiuseris Val Lewton

Scenarijaus autoriai Inez Wallace, Curt Siodmak

Operatorius J. Roy Hunt

Kompozitorius Roy Webb

Vaidina James Ellison, Frances Dee, Tom Conway, Edith Barrett, James Bell, Christine Gordon, Theresa Harris, Sir Lancelot, Darby Jones, Jeni Le Gon

AŠ VAIKŠTINĖJAU SU ZOMBIU (1943)
I WALKED WITH A ZOMBIE

Antras Valo Lewtono ir Jacques'o Tourneur siaubo filmas *Aš vaikštinėjau su zombiu* perkelia Jane Eyre siužetą į Vakarų Indiją. Jauna auklė (Frances Dee) aptinka, kad burtininkas pavertė šeimininko žmoną (Christine Gordon) gyvu lavonu. Antrame plane skambantis kalipsas papildo siužetą („Šeimos gėda ir bėda") ir suteikia juostai grėsmingą skambesį.

Herojė Betsi Konel (Dee) negali atsilaikyti prieš rafinuotą antgamtiškumo atmosferos žavesį ir stengiasi suprasti aborigenų, kurie kituose filmuose atrodytų prietaringi, kultūrą. Tačiau čia jie labiau nei bet kuris civilizuotas baltasis herojus derinasi prie to, kas vyksta. Kaip daugumoje Lewtono filmų, įsimintiniausias epizodas – naktinis pasivaikščiojimas, kai Dee eina su blondine zombe per cukranendrių laukus ir atveda ją pas išverstakę būtybę iš salos (Darby Jones). Filme naudojamas Karibų folkloras ir keisti religiniai personažai (šventojo Sebastiano figūros raižinys), siekiant suteikti romantiškai istorijai pikantiškumo. Ji visiems baigiasi liūdnai, o pagrindinis kaltininkas suranda atilsį okeano dugne, sekdamas įkandin savo mylimosios zombės. **KN**

JAV (RKO), 71 min., nespalvotas

Režisierius Mark Robson

Prodiuseris Val Lewton

Scenarijaus autoriai DeWitt Bodeen, Charles O'Neal

Operatorius Nicholas Musuraca

Kompozitorius Roy Webb

Vaidina Tom Conway, Jean Brooks, Isabel Jewell, Kim Hunter, Evelyn Brent, Erford Gage, Ben Bard, Hugh Beaumont, Chef Milani, Marguerita Sylva

SEPTINTOJI AUKA (1943)
THE SEVENTH VICTIM

Galimas dalykas, geriausias RKO kino studijos siaubo filmas, Valo Lewtono sukurtas 5-ajame deš., *Septintoji auka* – labai šiuolaikiškas ir persunktas fatalizmo. Naivi našlaitė Meri Gibson (Kim Hunter) atvyksta į Manheteną ieškoti nepažįstamos vyresnės sesers Žaklinos (Jean Brooks su garsiąja Kleopatros šukuosena) ir sužino, kad ji – madingos satanizmo sektos narė. Už kulto išdavystę ją priverčia įvykdyti žmogžudystę.

Režisierius Markas Robsonas sukūrė kelis puikius įtemptus epizodus: du satanistai bando atsikratyti lavono perpildytame metro traukinyje, mieste Brooks persekioja grėsmingos figūros. Jis artistiškai panaudojo paslaptingumo šešėlį, todėl filmas suvokiamas ne kaip tradicinė juodosios magijos istorija, o prisipildo realios baimės dėl gyvybės. *Septintojoje aukoje* gausu akimirkų, kurios 1943 m. tikriausiai atrodė šokiruojančios ir ligi šiol yra neįprastos: daugybė lesbiečių personažių (gana patrauklių), herojė, kuri atrodo tokia pat viską apskaičiuojanti kaip ir pagrindiniai piktadariai, ir kupinas nevilties finalas, kai mirštanti moteris (Elizabeth Russell) apsirengia prieš paskutinį išėjimą į miestą, o nevilties apimta Žaklina, sumaniusi pasikarti, užsidaro niūriame kambaryje. **KN**

ATSITIKIMAS OKS BOU (1943)
THE OX-BOW INCIDENT

Svarbiausias filmas 5-ojo deš. vesternų istorijoje parodė, kad, seniau laikytas nerimtu žanru, vesternas gali kelti ir svarbius klausimus. Nedideliame miestelyje Nevadoje pasigirdo gandai, kad vietos rančos savininką nužudė galvijų vagys. Kol šerifas buvo išvykęs, miestelio gyventojai sučiupo tris atklydėlius. Nepaisant protestų ir tvirtinimų, kad jie nekalti, žmones pakorė. Po to teisės pažeidėjai sužino, kad rančos savininkas nežuvo, o tikrieji nusikaltėliai surasti.

Šiame trumpame filme (75 min.) surinkta daug žvaigždžių. Henry Fonda vaidina kaubojų; žiūrovas iš pradžių mato jį kaip saliūno peštuką be jokios minties galvoje, paskui jis stoja prieš minią. Tris aukas vaidina Dana Andrewsas (pavyzdingas šeimos tėvas), Anthony Quinnas (meksikietis valkata) ir Francis Fordas (žymesniojo Johno brolis, išprotėjęs senis). Frankas Conroy puikiai atlieka siautėjančio mero, kuris verčia sūnų padėti rengiant susidorojimą, vaidmenį. Jane Darwell, prieš trejus metus vaidinusi motiną Džoud Johno Fordo filme *Rūstybės kekės*, atlieka negailestingos senos šėrikės vaidmenį.

Atsitikimas Oks Bou ragina vadovautis įstatymu kaip pagrindiniu civilizacijos rodikliu. Be Fondos herojaus, vieninteliai miestelio žmonės, kurie priešinasi minios isterijai, yra krautuvininkas (Harry'is Davenportas) ir juodasis dvasininkas (Leigh Whipperis). Pastarasis turi svarių priežasčių protestuoti, nes buvo nulinčiuotas jo brolis. Pabaigoje, kai išaiškėja visa teisybė, Fondos herojus priverčia minią gėdytis, skaitydamas jai Andrewso personažo parašytą laišką žmonai.

Tuo metu kino studijai „20th Century Fox" vadovavęs Darrylas Zanuckas reikalavo, kad juostai filmuoti užtektų nedidelio biudžeto ir tai būtų daroma savo studijos aikštelėje. Iš tikrųjų apribota erdvė suteikia *Atsitikimui Oks Bou* didesnę įtampą, nei to buvo galima tikėtis filmuojant plačiuose Vakarų rajonuose. Scenarijus parašytas remiantis pirmuoju Walterio Van Tilburgo Clarko romanu. Jo paskutinis romanas *Katės pėdsakas* taip pat tapo Williamo A. Wellmano filmo pagrindu. **EB**

JAV (Fox), 75 min., nespalvotas
Režisierius William A. Wellman
Prodiuseris Lamar Trotti
Scenarijaus autorius Lamar Trotti (pagal Walterio Van Tilburgo Clarko romaną)
Operatorius Arthur C. Miller
Kompozitorius Cyril J. Mockridge
Vaidina Henry Fonda, Dana Andrews, Mary Beth Hughes, Anthony Quinn, William Eythe, Harry Morgan, Jane Darwell, Matt Briggs, Harry Davenport, Frank Conroy, Marc Lawrence, Paul Hurst, Victor Kilian, Chris-Pin Martin, Willard Robertson
„Oskaro" nominacija: Lamar Trotti (geriausias filmas)

ABEJONĖS ŠEŠĖLIS (1943)
SHADOW OF A DOUBT

Interviu savo gerbėjui ir žinomam padėjėjui François Truffaut Alfredas Hitchcockas *Abejonės šešėlį* pavadino savo mėgstamiausiu filmu. Tai viena ramiausių jo juostų – neskubus tylaus priemiesčio papročių studijavimas. Parodydamas, kaip jo gyvenimas krinka dėl žmogžudysčių ir apgaulių, Hitchcockas pabrėžia tradicinę įtampą pasitelkdamas mįslingai išdėstytus epizodus, taip pat istorijai suteikdamas humoro.

Čarli (Teresa Whright) džiaugiasi atvažiavus dėdei Čarliui (jį puikiai vaidina Josephas Cottenas). Netrukus ji ima įtarinėti, kad jos mylimas dėdulė iš tikrųjų yra serijinis „linksmųjų našlių žudikas". Suvokęs jos įtarinėjimus, dėdė Čarlis norėtų nuslėpti savo darbelius, o jaunesnioji Čarli nežino, kaip suderinti savo meilę dėdei ir baimę.

Hitchcockas *Abejonės šešėlį* filmavo mažame Santa Rozos miestelyje Kalifornijoje. Thorntono Wilderio parašytame scenarijuje, dalyvaujant Hitchcocko žmonai Almai Reville, su pasitenkinimu nuvainikuojamas stereotipinis tylaus gyvenimo mažame miestelyje paveikslas. Savitumo filmui suteikia daugybė nuorodų į gėrio ir blogio vienybę ir skirtumus, įkūnytus patiklios ir nekaltos Čarli ir jos pavojingo bei klastingo dėdulės tarpusavio santykiuose.

Dimitrijaus Tiomkino muzika palaiko įtemptą atmosferą, ypač valsas „Linksmoji našlė" – dėdės Čarlio kaltės ženklas. Smalsūs kaimynai išsako prielaidas, kaip galima sugauti žudiką. Tai, kad tikrasis žudikas slepiasi gretimame name, suteikia siužetui ironiškumo. Čarli bando susigaudyti savo jausmuose dėdei, kol jis kartą ir visiems laikams padarys tai už ją. **JKI**

JAV (Skirball, Universal), 108 min., nespalvotas

Režisierius Alfred Hitchcock

Prodiuseris Jack H. Skirball

Scenarijaus autoriai Gordon McDonell, Thornton Wilder

Operatorius Joseph A. Valentine

Kompozitorius Dimitrij Tiomkin

Vaidina Teresa Whright, Joseph Cotten, Macdonald Carey, Henry Travers, Patricia Collinge, Hume Cronyn, Walace Ford, Edna May Wonacott, Charles Bates, Irving Bacon, Clarence Muse, Janet Shaw, Estelle Jewell

„Oskaro" nominacija: Gordon McDonell (scenarijus)

Italija (ICI), 142 min., nespalvotas

Italų kalba

Režisierius Luchino Visconti

Prodiuseris Libero Solaroli

Scenarijaus autoriai Luchino Visconti, Mario Alicata

Operatoriai Domenico Scala, Aldo Tonti

Kompozitorius Giuseppe Rosati

Vaidina Clara Calamai, Massimo Girotti, Dhia Cristiani, Elio Marcuzzo, Vittorio Duse, Michele Riccardini, Juan de Landa

MANIJA (1943)
OSSESSIONE

Vienas spekuliatyvių žaidimų, kurį galima žaisti su kino istorija, susijęs su Luchino Visconti filmu *Manija*. Ar tik ne šis filmas paskelbė naujos kinematografijos krypties Italijoje atsiradimą, o ne Roberto Rossellini *Roma – atviras miestas*? Tai būtų iš tiesų įdomu. Bet, deja, mes niekada nesužinosime tiesos, nes Visconti scenarijus buvo visiškai nukopijuotas nuo Jameso M. Caino *Laiškanešys visada skambina du kartus*. Filmas *Manija* nedemonstruotas Amerikoje iki 1976 m. Cainas jau buvo miręs ir, matyt, niekada jo nematė – ir labai gaila, nes, galimas dalykas, jis galėjo įžvelgti jame geriausią savo darbo interpretaciją.

Valkatai Džino Kostai (Massimo Girotti) pavyko gauti darbą pakelės kavinėje pas operos mėgėją Bragana (Juanas de Landa). Netrukus šeimininko žmona Džovana (nuostabioji Clara Calamai, pirmoji pretendentė į Annos Magnani herojės vaidmenį filme *Roma – atviras miestas*) ir Džino atsiduria vienas kito glėbyje, kurdami planus kartu pabėgti. Tiksliai laikytis Caino siužetinės linijos Visconti padeda Calamai ir Girotti abipusis fizinis potraukis. Visi gyvuliškos aistros aprašymai *Manijoje* perteikiami su kone gąsdinančia jėga. Materialinis suinteresuotumas nužudyti čia yra antraeilis dalykas. Visconti neišvengia užuominų dėl homoseksualinių Džino ir ispanų gatvės aktoriaus Ispano (Elio Marcuzzo) santykių.

Vienas epizodas, kuris būtų sužavėjęs Caina, nes jis pats buvo operos solisto sūnus, – tai vietinis operos konkursas, kuriame dalyvauja Bragana. Šiurkštus ir nesvetingas – nutolęs priminimas apie nerangų kvailį Sesilį Kelavėją 1946 m. Holivudo versijoje pagal Tay Garnetto romaną, – jis staiga atgyja, kai uždainuoja ariją ir triumfuodamas ją užbaigia. *Manija* galėtų tapti puikiu Amerikos juodojo kino ir Italijos neorealizmo susiliejimo pavyzdžiu. **RP**

JAV (MGM), 113 min., spalvotas (*Technicolor* sistema)

Režisierius Vincente Minnelli

Prodiuseriai Roger Edens, Arthur Freed

Scenarijaus autoriai Irving Brecher, Fred F. Finklehoffe (pagal Sally Bensono romaną)

Operatorius George J. Folsey

Kompozitoriai Ralph Blane, Hugh Martin, Nacio Herb Brown, Arthur Freed, George E. Stoll

Vaidina Judy Garland, Margaret O'Brien, Mary Astor, Lucille Bremer, Leon Ames, Tom Drake, Marjorie Main, Harry Davenport, June Lockhart, Henry H. Daniels jaunesnysis, Joan Carroll, Hugh Marlowe, Robert Sully, Chill Wills, Gary Gray, Dorothy Raye

„Oskaro" nominacija: Irving Brecher, Fred F. Finklehoffe (scenarijus), George J. Folsey (operatorius), George E. Stoll (muzika), Ralph Blane, Hugh Martin (dainos)

SUSITIKSIME SENT LUISE (1944)

MEET ME IN ST. LOUIS

Nepaklusni maža mergaitė Tuti (Margaret O'Brien) verkdama išbėga į gatvę. Ji piktai ima griauti savo sniego senį – jos gyvenimo šeimoje stabilumo ir patikimumo simbolį. Kas galėjo pagalvoti, kad Judy Garland daina „Linksmai pasitik Kalėdas" taip paveiks jautrią vaiko arba net mūsų psichiką?

Vincente'o Minnelli filmas *Susitiksime Sent Luise* – vienas labiausiai neįprastų ir perkrautų miuziklų Holivudo istorijoje. Jis sieja du žanrus – miuziklą ir melodramą ir pačiomis niūriausiomis akimirkomis (epizodas su Helovino baidyklėmis) beveik prilygsta siaubo filmams. Jį galima suvokti įvairiai: kaip nekaltą tradicinių šeimos vertybių garbinimą arba kaip sunkų apmąstymą visko, kas griauna šeimą iš vidaus. Kitaip tariant, kaip raminantį prasiblaškymą, „apsauginį vožtuvą", kurio pakaktų viskam užglaistyti ir sutvirtinti esamą padėtį, arba kaip nevaldomo įtūžio klyksmą, griaunantį visas šeimos vertybes.

Taip, kalbu apie tą patį filmą, kuriame Garland svajoja ir niūniuoja dainą „Kaimynų vaikinas" ir pačiame ryškiausiame epizode įsisiūbuoja su keleivių minia ir garsiai dainuoja „Troleibuso dainą" („Dzin, dzin, dzin, skamba širdies stygos..."). Minnelli projektas nepretenzingas: jis ne tik pasakoja vidutinės pagal statistiką šeimos, kuri garbingai priima likimo smūgius, istoriją, bet ir pateikia naujos, savimi pasitikinčios XX a. visuomenės istorijos apmatus. Meninis Minnelli jautrumas patenkina ir moterų troškimus, ir vyrų smalsumą, o to ir kito perteklius daro kūrinį melodramatišką. Malonus, niurzgus Leono Ameso herojus bando įtvirtinti šeimoje patriarchatą. Jam taip pat reikia vadovauti kavalierių paradui, skirtam merginoms.

Minnelli ir jo padėjėjai nuėjo ilgą kelią komponuodami dainas ir šokius į įmantrų, pasakišką pasakojimą. Dainos prasideda frazėmis, pasakytomis arba padainuotomis gatvėje ar namie, jos nutyla, kai keičiasi veiksmas. Elegantišku stiliumi su manieringumo šešėliu nufilmuotame filme tik Tuti leista reikšti laukines, nevaldomas emocijas, pavyzdžiui, kaip jos linksmame egzotiškame duete su Džudi „Po bambuku". **AM**

JAV (Warner Bros.), 100 min., nespalvotas

Režisierius Howard Hawks

Prodiuseriai Howard Hawks, Jack L. Warner

Scenarijaus autorius Jules Furthman (pagal Ernesto Hemingway'aus romaną)

Operatorius Sidney Hickox

Kompozitoriai Hoagy Carmichael, William Lava, Franz Waxman

Vaidina Humphrey Bogart, Walter Brennan, Lauren Bacall, Dolores Moran, Hoagy Carmichael, Sheldon Leonard, Walter Szurovy, Marcel Dalio, Walter Sande, Dan Seymour, Aldo Nadi

TURĖTI IR NETURĖTI (1944)
TO HAVE AND HAVE NOT

Filmo *Turėti ir neturėti* scenarijų pagal to paties pavadinimo Hemingway'aus romaną parašė du Nobelio premijos laureatai – Ernestas Hemingway'us ir Williamas Faulkneris. Režisierius ir aktoriai kurdami filmą pateikė savo požiūrį. Tai dar romantiškesnė juosta nei *Kasablanka*. Pirmame plane yra meilės istorija, kuri išstumia iš ekrano Antrąjį pasaulinį karą. Hawksas, kuris Lauren Bacall atrado anksčiau nei Bogartas, pasijuto išduotas, kai žvaigždės susituokė.

Atsidūręs Viši, o ne Kuboje, kaip romane, ekspatriantas jankis (Bogartas) susitinka su prancūze (Bacall). Jų užsimezgusi meilė atveda prie optimistinio finalo, kuris žiūrovams labiau patinka nei *Kasablankos* finalas. Skirtingai nei Rikas (Bogartas) ir Ilza (I. Bergman), Haris ir Slim išgelbėja vienas kitą nuo vienatvės ir lieka drauge, nes nori darbuotis, kad būtų laimėtas karas. Hawksas nepaverstų herojės namų šeimininke, todėl Slim tokia pat bebaimė ir įžūli kaip Haris. Ji ne tik mylimoji, bet ir bendražygė.

Hawksas kiekvieną *Turėti ir neturėti* epizodą pripildo mielų detalių: linksmas, jaudinantis herojų pokalbis („Tu moki švilpauti?"); situaciją švelninantis bičiulis, klausiantis: „Ar tau kada nors įgėlė negyva bitė?"; Hoagy Carmichaelis, pritariantis užkimusiai Bacall, dainuojančiai „Honkongo bliuzą" (gal tai Andy Williamso balsas?); ir Bogartas, tikro demokratijos šalininko tonu niurzgantis ant smulkių valdininkų ir fašistų. Kai 1948 m. Johnas Hustonas negalėjo parinkti finalo savo trileriui *Kėjus Largo* su Bogartu ir Bacall, Hawksas padovanojo jam baigiamąją sceną valtyje iš Hemingway'aus romano, kurios nenorėjo įtraukti į savo filmą. **KN**

LAURA (1944)
LAURA

Vyrai ją dievina. Moterys žavisi. Dizainerė Laura Hant (Gene Tierney) filme *Laura* užima toli gražu ne pagrindinę vietą. Ne svarbesnę nei jos šalta draugė En iš aukštuomenės (Judith Anderson), jos suktas gerbėjas (Vincentas Price'as) arba vėtytas ir mėtytas detektyvas Markas Makas Personas (Dana Andrewsas), kuris ieško jos žudiko ir įsimyli jos sielą. Tačiau labai stulbina meilikautojo radijo diktoriaus elgesys, kai šis padaro Laurą įžymybe, o paskui įpainioja į savo tinklus.

Otto Premingerio filmas *Laura* intriguoja stilių įvairumu: beviltiška psichologinė drama, melodrama ir trileris. Trumpomis herojų portretų apibūdinimo akimirkomis jis tampa monumentalus. Ypač įsidėmėtina scena, kurioje En aiškina Laurai, kodėl būtent jai turi priklausyti Šelbis („Mes abu nevykėliai"), arba romantiškas susitikimas policijos nuovadoje, kur Markas regi švytėjimą, sklindantį nuo Lauros. Tačiau didžiausią įspūdį daro diktoriaus, kalbančio Laurai apie Šelbio trūkumus, susivaldymas. „Aš pakviesiu jį", – atsako ji išsigandusi. „Jo čia nėra, – susierzinęs sako diktorius. – Juk jis pietauja su En." Jis ne tik dievina jos gyvenimo būdą, jis apsigyvena joje. Tai, galimas dalykas, pirmas vyras pasakojamajame kine, kuris norėtų būti moteris. **MP**

JAV (Fox), 88 min., nespalvotas
Režisieriai Otto Preminger, Rouben Mamoulian
Prodiuseris Otto Preminger
Scenarijaus autoriai Jay Dratler, Samuel Hoffenstein, Elizabeth Reinhardt (pagal Veros Caspary romaną)
Operatoriai Joseph LaShelle, Lucien Ballard
Kompozitorius David Raksin
Vaidina Gene Tierney, Dana Andrews, Clifton Webb, Vincent Price, Judith Anderson, Cy Kendall, Grant Mitchell
„Oskaras": Joseph LaShelle (operatorius)
„Oskaro" nominacija: Clifton Webb (antrojo plano aktorius), Otto Preminger (režisierius), Jay Dratler, Samuel Hoffenstein, Elizabeth Reinhardt (scenarijus), Lyle R. Wheeler, Leland Fuller, Thomas Little (meninis apipavidalinimas ir dekoracijos)

DUJINĖ LEMPA (1944)
GASLIGHT

JAV (MGM), 114 min., nespalvotas
Režisierius George Cukor
Prodiuseris Arthur Hornblow jaunesn.
Scenarijaus autoriai John Van Druten, Walter Reisch, John L. Balderston (pagal Patricko Hamiltono pjesę *Angelų gatvė*)
Operatorius Joseph Ruttenberg
Kompozitorius Bronislau Kaper
Vaidina Charles Boyer, Ingrid Bergman, Joseph Cotten, Dame May Whitty, Angela Lansbury, Barbara Everest, Emil Rameau, Edmund Breon, Halliwell Hobbes, Tom Stevenson, Heather Thatcher, Lawrence Grossmith
„Oskaras“: Ingrid Bergman (aktorė), Cedric Gibbons, William Ferrari, Edwin B. Willis, Paul Huldschinsky (meninis apipavidalinimas ir dekoracijos)
„Oskaro“ nominacija: Arthur Hornblow jaunesn. (geriausias filmas), John L. Balderston, Walter Reisch, John Van Druten (scenarijus), Charles Boyer (aktorius), Angela Lansbury (antrojo plano aktorė), Joseph Ruttenberg (operatorius)

George'o Cukoro sukurta anglų gotikinio romano Holivudo versija – baisus trileris. Paula Olkvaist (Ingrid Bergman) susipažįsta su patraukliu, bet godžiu Gregoriu Antonu (Charles'is Boyeris). Pasirodo, jį labiau domina Paulos butas Londone nei pati baikšti, drovi moteris. Antonas – protingas vagis, prieš kelerius metus nužudęs Paulos tetą, kai nepavyko pavogti jos brangenybių. Apieškodamas Paulos namą, jis daro viską, kad įtikintų ją ir kitus, esą ji kraustosi iš proto. Jis visiškai ją kontroliuoja, kad galėtų ramiai apieškoti namą. Tačiau Antono užmačias atskleidžia Brajanas Kameronas (Josephas Cottenas). Jis įsimyli Paulą, laiku įsikiša ir išgelbėja ją.

Nors filmo *Dujinė lempa* siužetas paprastas, Cukoras įdomiai pasakoja apie visus personažus. Pavyzdžiui, apie įžūlią tarnaitę (debiutantė Angela Lansbury), kuri panašiai kaip visi kiti namuose, regis, kažką sumano prieš šeimininkę. *Dujinė lempa* – geriausias to periodo Holivudo detektyvinis filmas. **RBP**

HENRIKAS V (1944)
HENRY V

Didžioji Britanija (Two Cities), 135 min., spalvotas (*Technicolor* sistema)
Anglų ir prancūzų kalbomis
Režisierius Laurence Olivier
Prodiuseriai Dallas Bower, Filippo Del Giudice, Laurence Olivier
Scenarijaus autoriai Dallas Bower, Alan Dent (pagal Williamo Shakespeare'o pjesę)
Operatoriai Jack Hildyard, Robert Krasker
Kompozitorius William Walton
Vaidina Felix Aylmer, Leslie Banks, Robert Helpmann, Vernon Greeves, Gerald Case, Griffith Jones, Morland Graham, Nicholas Hannen, Michael Warre, Laurence Olivier, Ralph Truman, Ernest Thesiger, Roy Emerton, Robert Newton, Freda Jackson
„Oskaras“: Laurence Olivier (garbės apdovanojimas)
„Oskaro“ nominacija: Laurence Olivier (geriausias filmas), Laurence Olivier (aktorius), Paul Sheriff, Carmen Dillon (meninis apipavidalinimas ir dekoracijos), William Walton (muzika)

Britų vyriausybė filmą *Henrikas V* pripažino idealia patriotizmo propaganda karo metu. Karinių oro pajėgų karininkui Laurence'ui Olivier buvo suteiktas pagrindinis vaidmuo. Filmo režisieriumi jam pasiūlė būti atsisakius Williamui Wyleriui. Stengdamasis išsaugoti Shakespeare'o teatrinį meistriškumą ir vaizdo pakilumą, Olivier plėtoja veiksmą „Globus“ teatre. Filmo *Henrikas V* pradžioje kamera sklando virš puikiai padarytos Elžbietos laikų Londono miniatiūros ir panirsta į teatro žiūrovų šurmulio ir nepadoraus elgesio atmosferą. Olivier tai daro tik norėdamas pereiti į kinematografinę erdvę ir perkelti veiksmą į Prancūziją.

Stiliai keičiasi viso filmo metu. Prancūzijos rūmų scenose naudojamos ryškios spalvos ir paprastos viduramžių miniatiūrų perspektyvos. Realistinis mūšio pavaizdavimas primena Sergejaus Eizenšteino filmą *Aleksandras Nevskis* (1938). Šekspyriško teksto harmonija, pakeista pagal karines situacijas – iš pradžių žūva trys anglų išdavikai, – palaikoma gyvos Olivier vaidybos ir veržlios Williamo Waltono muzikos. *Henrikas V* – tai pirmas filmas pagal Shakespeare'ą, kuris iškart sugebėjo tapti tikrai šekspyrišku ir visapusiškai kinematografiniu. **PK**

IVANAS RŪSTUSIS, I IR II DALYS (1944)
IVAN GROZNYJ, I i II

SSRS (Almata), 100 min., nespalvotas

Rusų kalba

Režisierius Sergej M. Eizenštein

Prodiuseris Sergej M. Eizenštein

Scenarijaus autorius Sergej M. Eizenštein

Operatoriai Andrej Moskvin, Eduard Tisse

Kompozitorius Sergej Prokofjev

Vaidina Nikolaj Čerkasov, Liudmila Celikovskaja, Serafima Birman, Michail Nazvanov, Michail Žarov, Amvrosi Buchma, Michail Kuznecov, Pavel Kadočnikov, Andrej Abrikosov, Aleksandr Mgebrov, Maksim Michailov, Vsevolod Pudovkin

Sergejus M. Eizenšteinas – tai vienas vardų, su kuriuo neišvengiamai susitinki studijuodamas teorinius ir estetinius kinematografijos aspektus. Rusų režisierius išgarsėjo kino filmu *Šarvuotis „Potiomkinas"* (1925). Vėliau jis savo didžiulį talentą patvirtina filmu *Ivanas Rūstusis*. Ši epinė juosta pasakoja apie despotiško caro gyvenimą ir iš pradžių buvo sumanyta kaip trilogija. Filmuoti pradėta 1940 m. Stalinui užsakius. Tačiau dėl ankstyvos mirties Eizenšteinas spėjo užbaigti tik dvi dalis. Pirmoji pasirodė 1945 m., o antroji buvo vyriausybės cenzūruota. Stalinas įžvelgė, kad *Ivane Rūsčiajame* jis yra kritikuojamas, ir uždraudė filmą. Antra dalis išėjo į ekranus tik 1959 m., po Eizenšteino ir Stalino mirties.

Filme vaizduojamas vieno garsiausių carų, Ivano IV, viduramžiais suvienijusio šalį, gyvenimas. Pirma dalis prasideda Ivano (Nikolajus Čerkasovas) karūnavimu ir jo ketinimu susidoroti su bajorais. Čia daugiausia dėmesio skiriama patvaldystės formavimui ir valstietijai palaikyti. Antroje filmo dalyje bajorai kovoja dėl valdžios ir bando nužudyti Ivaną. Caras darosi vis žiauresnis ir, siekdamas kontroliuoti šalį, sukuria baudžiamąjį organą. Ivanas atskleidžia sąmokslus ir žudo priešus. Eizenšteinas dažnai naudoja stambų planą, regis, jį daugiau domina herojų požiūris į įvykius nei patys įvykiai. Antroje dalyje atrodo keistas spalvos naudojimas dviejuose epizoduose, nors filmas nespalvotas.

Aleksandras Nevskis (1938) ir *Ivanas Rūstusis* – tai vieninteliai garsiniai Eizenšteino filmai. Palyginus paskutinį filmą su nebyliaisiais filmais, kuriuos jis sukūrė 1920 m., galima pamatyti ne tik stiliaus (iš esmės dėl filmų įgarsinimo), bet ir pasakojimo būdo kitimą. Čia nėra proletariato kovos, kuriai jis ankstesniuose savo filmuose skyrė daugiausia dėmesio. Režisierius sugrįžta prie epinio pasakojimo, susijusio su „viltinga" praeitimi, kurioje nėra demonstratyvios šiuolaikinių politinių įvykių kritikos. **CFe**

DVIGUBAS DRAUDIMAS (1944)
DOUBLE INDEMNITY

JAV (Paramount), 107 min., nespalvotas

Režisierius Billy Wilder

Prodiuseris Joseph Sistrom

Scenarijaus autoriai Billy Wilder, Raymond Chandler (pagal Jameso M. Caino romaną Dvigubas draudimas)

Operatorius John F. Seitz

Kompozitorius Miklós Rózsa

Vaidina Fred MacMurray, Barbara Stanwyck, Edward G. Robinson, Porter Hall, Jean Heather, Tom Powers, Byron Barr, Richard Gaines, Fortunio Bonanova, John Philliber

„Oskaro" nominacija: Joseph Sistrom (geriausias filmas), Billy Wilder (režisierius), Raymond Chandler, Billy Wilder (scenarijus), Barbara Stanwyck (aktorė), John F. Seitz (operatorius), Miklós Rózsa (muzika), Loren L. Ryder (garsas)

Filmą *Dvigubas draudimas* sukūrė režisierius Billy Wilderis, o scenarijus parašytas kartu su Raymondu Chandleriu realistinio J. M. Caino romano motyvais. Tai niūri istorija apie įstumtą į neviltį moterį ir godų vyrą, savanaudišką žmogžudystę ir žiaurią išdavystę. Ir vis dėlto filme yra lemtingo romantizmo bruožų („Iš kur man žinoti, kad žmogžudystė gali kvepėti sausmedžiu?"), taip pat 1944 m. nebūdingas visiškas demaskavimas, kai prisipažįstama ne tik dėl nužudymo, bet ir dėl dviejų vyrų meilės vienas kitam. „Ir aš tave myliu" – tokie paskutiniai mirštančio Fredo MacMurray'aus žodžiai susisielojusiam Edwardui G. Robinsonui.

Sužeistas vyras nakties metu įsvirduliuoja į Los Andželo draudimo bendrovės kontorą ir susmunka prie savo darbo stalo, kad padiktuotų prisipažinimo laiškelį „Ditriksonų ieškiniui". Jis prisistato kaip „draudikas Valteris Nefas, 35 metų, nevedęs, dar neseniai buvęs be randų". MacMurray'us, iš pradžių priklausęs „Paramount" studijai, vėliau Disney'aus kompanijai, po to filmavęsis situacijų komedijose, visą savo karjerą praleido kaip gražus geraširdis vaikinas, visuomet besišypsantis, visuomet paprastas. Dukart (kitas pasikeitimas – irgi Wilderio režisuotame *Bute*) jis nustojo šypsotis ir stebuklingai suvaidino tikrą šunsnukį skeltu prakaituotu ir neskustu smakru; nesutrikdoma jo suvaidinto pardavėjo kalba yra ištvirkimo, vagystės ir žudikiškų kėslų priedanga. Masalas, kuris gundo šį vidutinišką menkystą išklysti iš tiesaus kelio, įeina po saulės vonių tik vos vos susisupusi į rankšluostį, žybčiodama apyrankėmis. Skambindamas į tariamus ispanų rūmus Los Feliz bulvare dėl draudimo liudijimo pratęsimo, Nefas netikėtai susitinka misis Filisę Ditrikson (Barbara Stanwyck) ir negali susilaikyti jos neužkalbinęs. Nefas išsižioja, kai ji lyg tarp kitko paklausia, ar galima būtų apdrausti jos vyresnį vyrą (Tomas Powersas) nuo nelaimingų atsitikimų jam apie tai nežinant. Nefas tai apsvarsto ir sutinka padėti įgyvendinti šį žmogžudystės planą.

Pora apgaule priverčia misterį D. pasirašyti draudimo polisą, pagal kurį išmokama dviguba suma, jeigu žūvama po traukiniu, o paskui taip viską sutvarko, kad nelaimėlio kūnas nusukta galva randamas ant geležinkelio bėgių. Prisijungia kolumbišku atkaklumu pasižymintis ieškinio tyrėjas Bartonas Kajus (Robinsonas), kurio vienintelė silpna vieta yra atsidavimas Nefui. Kajus nervinasi dėl įvykio: jis išsiaiškina, kad nusižudymo versija šokant iš traukinio atmetama, žudike automatiškai laikoma suktoji blondinė, tik dar lieka atkapsyti, kas gi buvo jos partneris, dalyvavęs nužudyme. Kajus neturi pernelyg daug darbo, nes įtampa, kilusi po nusikaltimo, jau išskyrė Nefą ir Filisę, tad jie stengiasi nepanikuoti, vienas kitą susitikę vietinėje parduotuvėje ir įtarinėja vienas kitą papildomais vargais. Tuose slogiuose, apytamsiuose rūmuose su radijo imtuvu ir sausmedžių kvapu ore meilužiai vienas kitą suvarpo kulkomis, o Nefas išsvirduliuoja prisipažinti. Kajus jį pasitinka kontoroje ir susikrimtęs išsiaiškina istorijos pabaigą. Nefas prašo keturių valandų, kad galėtų nuvykti į Meksiką, bet Kajus sako: „Tu niekad neįveiksi sienos. Tu jau niekad netgi liftu nebesivažinėsi." **KN**

SUDIE, MANO GRAŽUTE (1944)
MURDER, MY SWEET

JAV (RKO), 95 min., nespalvotas

Režisierius Edward Dmytryk

Prodiuseriai Sid Rogell, Adrian Scott

Scenarijaus autorius John Paston (pagal Raymondo Chandlerio romaną *Lik sveika, mano brangute*)

Operatorius Harry J. Wild

Kompozitorius Roy Webb

Vaidina Dick Powell, Claire Trevor, Anne Shirley, Otto Kruger, Mike Mazurki, Miles Mander, Douglas Walton, Donald Douglas, Ralf Harolde, Esther Howard

Pirmoji Chandlerio romano *Lik sveika, mano brangute* ekranizacija vadinosi *Sakalas ateina į valdžią* (1942). Tai buvo skubiai išleistas filmas, kuriame Filipas Marlo (privatus seklys) pakeistas detektyvu džentelmenu (George'as Sandersas). Augant Chandlerio populiarumui, RKO nusprendė, kad reikia kokybiškesnės ekranizacijos. Buvęs estrados dainininkas Dickas Powellas sužavėjo žiūrovus atžariu charakteriu ir romantizmu kaip pirmasis Marlo įkūnijimas ekrane. Filmo pavadinimas buvo pakeistas, nes manyta, kad publika klaidingai suvoks tai kaip sentimentalų karo laikų romaną.

Pirmasis šaltinis buvo viena romano apie Marlo serija. Chandleris, panaudojęs keletą ankstesnių, ne tokių brandžių romanų, labai iškraipė jų turinį. Tai paaiškina, kodėl yra kelios siužetinės linijos, kurios, pasirodo, susikerta dėl neįtikimai keisto sutapimo. Filmo pradžia – scena, kai apakusį Marlo sučiumpa policininkai. Pasakojimas pirmuoju asmeniu supažindina su herojaus istorija. Trumpi retrospektyviniai epizodai prasideda tuo, kad recidyvistas Malojus, pravarde Musas (Briedis) (Mike'as Mazurkis), pasamdo Marlo sekti buvusią, jį pardavusią draugužę. Istorija daro staigų posūkį, kai jį pasamdo ir žavi gundytoja Helen Greil (Claire Trevor), norėdama susigrąžinti pavogtus nefrito dirbinius ir išvaryti šantažuotoją ekstrasensą (Otto Krugeris).

Jokia kita juosta taip patraukliai neperteikia juodojo filmo siužeto. Jame rodomi šešėliai, lietus, haliucinacijos pavartojus narkotikų ir staigūs žiaurumo proveržiai, siužetinių spąstų ir niekšingų rafinuotų perėjūnų, lemtingų moterų, baisių gangsterių, iš nuobodulio besikamuojančių policininkų ir gydytojų šarlatanų raizginys.

Kaip visada Chandlerio romanuose, nusikaltėlė yra pati stipriausia moteris. Paaiškėja, kad vulgari Muso draugė Velma ir elegantiška žudikė Helen – tas pats asmuo. **KN**

MŪŠIS PRIE SAN PIETRO (1945)
THE BATTLE OF SAN PIETRO

Sukurtas JAV armijai per Antrąjį pasaulinį karą, propagandinis Johno Hustono filmas *Mūšis prie San Pietro* yra geriausia dokumentinė juosta, nepaisant to, kad kai kurią medžiagą norisi atmesti. Recenzentų nuomone, filmas galėjo per daug sujaudinti visuomenę. Hustonas pavaizdavo, kaip amerikiečių kareiviai užima italų miestą. Žūva daugiau kaip tūkstantis amerikiečių.

Pagrindinis filmo tikslas – parodyti karą vadų, kurių nejaudino, ko yra daugiau – pralaimėjimų ar laimėjimų, akimis. Hustoną apima baimė, jis sutrinka: amerikiečių kareivių sužeidimai; civilių gyventojų skausmas ir kančios; namų ilgesys; neišvengiama „pergalės" kaina, matuojama daugybe maišų su lavonais ir laikinų kapų.

Filmas pradėtas rodyti tik po pergalės Europoje, per daug vėlai, kad būtų galima pakeisti suvokimą apie karą. *Mūšis prie San Pietro* – tai Hustono duoklė drąsiems žmonėms, gyvenusiems šalia jo. Be to, tai įžvalgus, vaizdingas mūšio ir jo padarinių aprašymas. Kai kurie stereotipiniai epizodai ir akivaizdžiai sukurtos scenos nesumažina bendro tikrumo ir objektyvumo efekto. **RBP**

JAV (U.S. ARMY), 33 min., nespalvotas

Režisierius John Huston

Prodiuseris Frank Capra

Scenarijaus autorius John Huston

Operatorius Jules Buck

Kompozitorius Dimitrij Tiomkin

Vaidina John Huston (balsas už kadro)

UŽKERĖTASIS (1945)
SPELLBOUND

Alfredo Hitchcocko filmas *Užkerėtasis* pateikia intriguojantį ir daug žadantį galvosūkį. Gregory'aus Pecko herojus serga amnezija. Jis pakviečia daktarę Konstansą Peterson (Ingrid Bergman), kad ši nustatytų jo asmenybę ir padėtų sužinoti apie gyvenimą žmogaus, kuris dabar yra jis. Tačiau dėl psichoanalizės filme daugiau nei reikia dėmesio skiriama pasąmonės baimėms ir nenagrinėjami faktai. Tai viena įdomesnių Hitchcocko „nesėkmių". Ji iš esmės įsidėmėtina ne dėl pagrindinio detektyvinio siužeto, o dėl aktorių vaidybos, pastatymo, muzikos.

Siekdamas sukurti seriją garsių sapnų, kuriuos herojus regėjo hipnozės seanso metu, išradingasis Hitchcockas sumaniai (ir labai pagarbiai) įtraukė dailininką siurrealistą Salvadorą Dali. Šios įkyrios haliucinacijos apie lošimus kortomis, seklius ir keistus kraštovaizdžius vertos pagyrimo ir kaip nedidukai, ir kaip savarankiški meno kūriniai. Novatoriška ir Miklūso Rūzsos muzika, apdovanota „Oskaru" kaip pirmasis kūrinys su elektroniniu teremino garsu. Jo grėsmingas, permainingas garsas tapo pagrindiniu daugelio filmų elementu. Beno Hechto ekranizacijoje panaudojamas neaiškus vapaliojimas be jokio ryšio, o *Užkerėtasis* parodė vis didėjantį Hitchcocko susidomėjimą pasąmone. **JKl**

JAV (Selznick), 111 min., nespalvotas

Režisierius Alfred Hitchcock

Prodiuseris David O. Selznick

Scenarijaus autoriai Angus MacPhail, Ben Hecht

Operatorius George Barnes

Kompozitorius Miklūs Rūzsa

Vaidina Ingrid Bergman, Gregory Peck, Michael Chekhov, Leo G. Carroll, John Emery, Steven Geray, Paul Harvey, Donald Curtis, Rhonda Fleming, Norman Lloyd, Wallace Ford, Bill Goodwin, Art Baker, Regis Toomey, Irving Bacon

„Oskaras": Miklūs Rūzsa (muzika)

„Oskaro" nominacija: David O. Selznick (geriausias filmas), Alfred Hitchcock (režisierius), Michael Čechov (antrojo plano aktorius), George Barnes (operatorius), Jack Cosgrove (specialieji efektai)

MILDREDA PIRS (1945)
MILDRED PIERCE

Naktį griaudžia patrankos šūviai ir sunkiai kvėpuodamas mirštantis vyras ištaria: „Mildreda!“ Retrospektyvinis epizodas grąžina mus į pradžią – įkyrios idėjos atsiradimą ir žmogžudystės akimirką. Mildreda Pirs (Joan Crawford) per apklausą policijoje aiškina, kokį sunkų kelią nuo namų šeimininkės, padavėjos iki klestinčio restorano savininkės jai teko nueiti, kad patenkintų dukters Vedos (Ann Blyth) poreikius. Beje, už šį vaidmenį Crawford gavo „Oskarą“ ir atgaivino 41 metų amžiaus gęstančios kino žvaigždės karjerą. Jos abi susižavėjusios veidmainiu dviveidžiu nemokša (Zachary Scottas). Nervingas Mildredos nuolaidžiavimas ir nedėkingos Vedos siekiai nebekontroliuojami ir virsta seksualine išdavyste bei seksu.

Michaelio Curtizo filmas pagal Ranaldo MacDougallo scenarijų, paremtą intriguojančiu skandalingu Jameso M. Caino (pagal jo romanus sukurti *Dvigubas draudimas* ir *Laiškanešys visada skambina du kartus*) romanu, pateikia tipišką 5-ojo deš. moters portretą. Be to, tai muilo opera ir puikus juodasis filmas. Jis griauna tradicinės motinystės idealus. Mildreda žavi darbštumu ir pasiaukojimu. Ji supratinga, ambicinga ir atkakli – tai savybės, į kurias Amerikos visuomenė žiūri su pagarba ir labai vertina. Mildreda palieka padorų vyrą (Bruce'as Bennettas), kurį aplenkia sėkmė, o pasipūtėlę Vedą myli labiau už švelnią jaunesnę dukrą. Vaiko mirtis nepažadina joje atgailos. Matome nesveiką, patologinę, kone maniakinę Mildredos būseną.

Jausminga melodrama griauna nusistovėjusį požiūrį. Vaidindama nesulaikomą Mildredą, plačiapetė, gruboka Crawford atrodo tragiškai sudarkyta, bet jai neįmanoma atsispirti, ji prikausto net tų žiūrovų dėmesį, kurių ji anksčiau nedomino. Blyth, kuriai buvo tik septyniolika metų, labai jausmingai vaidina arogantišką lemtingą moterį. Curtizo asmenybės atspaudu paženklintas bet kurio žanro filmas. Jis meistriškai panaudoja aktorius. Žiūrovus jaudina kino operatoriaus Ernesto Hallerio sukurti išraiškingi perėjimai nuo saulėto priemiesčio į niūrių košmarą ir jausminga Maxo Steinerio muzika. **AE**

JAV (Warner Bros.), 111 min., nespalvotas

Režisierius Michael Curtiz

Prodiuseriai Jerry Wald, Jack L. Warner

Scenarijaus autorius Ranald MacDougall (pagal Jameso M. Caino romaną)

Operatorius Ernest Haller

Kompozitorius Max Steiner

Vaidina Joan Crawford, Jack Carson, Zachary Scott, Eve Arden, Ann Blyth, Bruce Bennett, Lee Patrick, Moroni Olsen, Veda Ann Borg, Jo Ann Marlowe

„Oskaras“: Joan Crawford (aktorė)

„Oskaro“ nominacija: Jerry Wald (geriausias filmas), Ranald MacDougall (scenarijus), Eve Arden (antrojo plano aktorė), Ann Blyth (antrojo plano aktorė), Ernest Haller (operatorius)

Prancūzija (Pathé), 190 min., nespalvotas

Prancūzų kalba

Režisierius Marcel Carné

Prodiuseriai Raymond Borderie, Fred Orain

Scenarijaus autorius Jacques Prévert

Operatoriai Marc Fossard, Roger Hubert

Kompozitoriai Joseph Kosma, Maurice Thiriet

Vaidina Arletty, Jean-Louis Barrault, Pierre Brasseur, Pierre Renoir, Maria Casares, Gaston Modot, Fabien Loris, Marcel Pérès, Palau, Etienne Decroux, Jane Marken, Marcelle Monthil, Louis Florencie, Habib Benglia, Rognoni

„Oskaro" nominacija: Jacques Prévert (scenarijus)

ROJAUS VAIKAI (1945)
LES ENFANTS DU PARADIS

1945 m. išvaduotoje Prancūzijoje pasirodžiusio filmo *Rojaus vaikai* premjerą lydėjo triumfas, ir tai yra žymiausias prancūzų filmas. Tai buvo poetinio realizmo (nors tinkamesnis terminas būtų „pesimistinis romantizmas"), taip pat scenaristo Jacques'o Prévert'o ir režisieriaus Marcelio Carné bendradarbiavimo pikas. Jie ir sukūrė šį žanrą. Ši pora buvo nepaprasta (du visiškai skirtingų charakterių žmonės): Prévert'as – mėgstantis bendrauti, ūmus, aistringas politikas, vienas populiariausių XX amžiaus prancūzų poetų; Carné – dievinantis vienatvę, subtilus, šaltas pedantas. Kartu jie kinematografe padarė kažką magiška. Pavieniui nė vienas iš jų negalėtų sukurti panašaus filmo. *Rojaus vaikai* – tai paskutinis didelis jų bendradarbiavimo laimėjimas.

Juosta buvo filmuojama 18 mėnesių. Buvo pastatyta didžiausia prancūzų kinematografo studija. Ji užėmė ketvirtadalio mylios plotą, buvo skrupulingai atkurtos visos „Boulevard du Crime" (XIX a. 4-ojo–5-ojo deš. teatro rajonas) detalės. Karo metu trūko transporto, medžiagų, juostos. Italų prodiuseris-bendraautoris, kapituliavus Italijai, atsisakė dalyvauti. Pirmajam prancūzų prodiuseriui teko išeiti, kai nacistai ėmė jį persekioti. Vienas pagrindinių aktorių, garsus nacizmo šalininkas, Normandijoje išsilaipinus sąjunginei kariuomenei, pabėgo į Vokietiją. Jį pakeitė paskutinę minutę. Žymus dekoratorius Alexandre'as Trauneris ir kompozitorius Josephas Kosma, abu žydai, buvo priversti dirbti pogrindyje ir savo nurodymus perdavinėti per tarpininkus.

Nepaisant viso to, *Rojaus vaikai* – grandiozinė sudėtingo XIX a. romano sėkmė. Masinėse scenose, išplėtotose triukšminguose bulvaruose, panaudota 1500 stilizuotų, kruopščiai detalizuotų ir kiekvieną ekrano kampelį užpildančių elementų. Drąsiai gindami prancūzų teatro kultūrą šalies užkariavimo ir okupacijos metu, filmo autoriai samprotauja apie maskarado, iliuzijų ir personažų prigimtį. Labai sodrūs dialogai, meistriškai inscenizuoti įvykiai. Carné pirmiausia buvo puikus režisierius aktoriams. Filme trys pagrindiniai vyrų personažai: Lemetras – puikus romantiškas aktorius (Pierre'as Brasseuras), Debiuro – garsus mimas (Jean-Louis Barrault) ir Laseneris – nevykęs dramaturgas, tapęs mėgstančiu puoštis nusikaltėliu (Marcelis Herrandt'as). Visi jie – realios istorinės asmenybės. Moteris, kurią jie myli, Garans (ryškiausias Arletty vaidmuo ekrane), – išgalvota asmenybė. Ji ne reali moteris, o veikiau nemirtingas neapčiuopiamos ir be galo trokštamos moters paveikslas.

Nors filmas *Rojaus vaikai* trunka tris valandas, nė viena minutė neatrodo nereikalinga. Tai šventė, skirta teatrui, kaip populiariai XIX a. meno rūšiai (filmas pasirodė XX a.). Į plataus masto pasakojimą jis sujungia farsą, romaną, melodramą ir tragediją. Malonumo teikia puiki ekranizacija – sąmojinga, grakšti, aistringa, kelianti laikinumo ir melancholijos, kuri yra romantinio meno pagrindas, pojūtį. **PK**

ROMA – ATVIRAS MIESTAS (1945)
ROMA, CITTÁ APERTA

Estetinės revoliucijos kine iniciatoriaus Roberto Rossellini *Roma – atviras miestas* buvo pirmasis didelis italų neorealizmo kūrinys. Šis filmas padėjo sugriauti Mussolinio „baltųjų telefonų filmo“, madingo 5-ojo deš. pr. Italijoje, kanonus. Rossellini filmo scenarijus apie italų Pasipriešinimą parašytas pogrindinės kovos su nacizmu periodu. Panaudojant Sergejaus Eizenšteino „kolektyvinio herojaus“ formulę, jame pasakojama apie grupę patriotų, besislapstančių spaustuvininko Frančesko (Francesco Grandjaquet'as) bute. Gestapas persekioja grupės vadovą komunistą, galų gale sugauna jį ir nužudo. Frančesko žmona Pina (Anna Magnani) ir simpatiškas dvasininkas Donas Pietro (Aldo Fabrizi) taip pat žūva padėdami Manfredžiui bėgti. Tačiau svarbus būtent Romos, miesto, kuris laukia galutinės pergalės prieš okupantus, solidarumas.

Dėl techninių ir finansinių lėšų stokos *Roma – atviras miestas* buvo nufilmuotas kaip dokumentinė juosta. Rodydamas realius žmones realiomis sąlygomis, filmas įliejo gaivumo į Vakarų kinematografą. Dėl laisvo kameros kilnojimo ir charakterių tikrumo, susiejant su nauju pasakojimo būdu, *Roma – atviras miestas* tiesiog sukrėtė Kanų kino festivalį. Filmas buvo apdovanotas „Auksine palmės šakele“. Netrukus neorealizmas tapo režisierių, suinteresuotų ryškiu istorijos ir visuomenės aprašymu, estetiniu modeliu.

Įspūdingas kiekvieno charakterio dramatinis pavaizdavimas. Daugelis herojų visados liks žiūrovų širdyse. Kas gali užmiršti nėščią Piną, bėgančią švilpiant kulkoms, arba gerąjį dvasininką, sušaudytą matant išsigandusiems vaikams? Nepaisant šiokio tokio melodramatiškumo, ši istorija ir šiandien tokia pat jaudinanti kaip tais laikais. Ir nenuostabu, kad Magnani tapo viena garsiausių italų kinematografo aktorių. **DD**

Italija (Excelsa, Minerva), 100 min., nespalvotas

Italų ir vokiečių kalbomis

Režisierius Roberto Rossellini

Prodiuseriai Giuseppe Amato, Ferruccio De Martino, Roberto Rossellini

Operatorius Ubaldo Arata

Scenarijaus autoriai Sergio Amidei, Federico Fellini

Kompozitorius Renzo Rossellini

Vaidina Aldo Fabrizi, Anna Magnani, Marcello Pagliero, Maria Michi, Harry Feist

„Oskaro“ nominacija: Sergio Amidei, Federico Fellini (scenarijus)

Kanų kino festivalis: Roberto Rossellini („Auksinė palmės šakelė“)

JAV (Paramount), 101 min., nespalvotas

Režisierius Billy Wilder

Prodiuseris Charles Brackett

Scenarijaus autoriai Charles Brackett, Billy Wilder (pagal Charleso R. Jacksono romaną)

Operatorius John F. Seitz

Kompozitorius Miklós Rózsa

Vaidina Ray Milland, Jane Wyman, Phillip Terry, Howard Da Silva, Doris Dowling, Frank Faylen, Mary Young, Anita Sharp-Bolster, Lillian Fontaine, Frank Orth, Lewis L. Russell, Clarence Muse

„Oskaras": Charles Brackett (geriausias filmas), Billy Wilder (režisierius), Charles Brackett, Billy Wilder (scenarijus), Ray Milland (aktorius)

„Oskaro" nominacija: John F. Seitz (operatorius), Doane Harrison (montažas), Miklós Rózsa (muzika)

Kanų kino festivalis: Billy Wilder („Auksinė palmės šakelė"), Ray Milland (aktorius)

PRARASTAS SAVAITGALIS (1945)
THE LOST WEEKEND

Iki juostos *Prarastas savaitgalis* girtuokliai Holivudo filmuose buvo linksmi personažai, mieli juokdariai, laidantys nekaltus sąmojus ir mylintys gražuoles. Billy Wilderis ir jo nuolatinis scenarijaus bendraautoris Charlesas Brackettas įsidrąsino sukurti brandaus inteligentiško žmogaus, sergančio alkoholizmu, personažą ir parodė jo degradavimą.

Ray'us Millandas vaidina Doną Birnamą, rašytoją iš Niujorko. Šis vaidmuo lėmė aktoriaus karjerą (jis gavo pirmąjį „Oskarą"). Herojus kovoja su savo aistringu įpročiu ir galiausiai vieną karštą savaitgalį pasiduoda jam. Kaip ir su Fredu MacMurray filme *Dvigubas draudimas* (1994), Wilderis panaudoja Millando kuriamo geranoriško ekrano herojaus bejėgiškumą. Užuot vertinęs įvykius iš šalies, Wilderis traukia mus kartu su Birnamu žemyn. Mes lydime jį moralinio nuopuolio keliu. Norėdamas gauti pinigų alkoholiui, jis jau sugeba meluoti, sukčiauti ir vogti. Galų gale susirgęs baltąja karštlige herojus patenka į ligoninę.

Juosta iš dalies filmuota Manheteno priemiesčiuose. Wilderis parodo Johno F. Seitzo įamžintas niūrias, nuo saulės išblukusias gatves, tarsi jas bedžiaugsmiu, savęs nekenčiančiu žvilgsniu matytų Birnamas. Nepamirštama nuosekli kadrų seka parodo, kaip rašytojas, priverstas dėl alkoholio parduoti savo rašomąją mašinėlę, pavargęs sunkiai velka ją dulkėta 3-iąja aveniu, bet galiausiai sužino, kad visi lombardai uždaryti. Dar labiau širdį drasko scena naktiniame klube, kur Birnamas neatsispiria pagundai pavogti pinigus iš moters rankinės, bet pagaunamas ir išmetamas, o tuo metu klubo pianistas atveda lankytojus, kurie choru šaukia: „Kažkas pavogė jos piniginę" (į toną šūksniui: „Kažkas pavogė mano mergaitę"). Miklósas Rózsa meistriškai panaudoja seną elektroninį instrumentą tereminą. Jo antgamtinis žemas garsas sukelia tokius vaizdinius, lyg būtum apkvaitęs nuo alkoholio.

Griežta Hayso Code'o filmo kritika privertė sukurti laimingą pabaigą. Netgi tada „Paramount" studija buvo įsitikinusi, kad filmas pasmerktas nesėkmei. Alkoholio pramonės atstovai pasiūlė studijai 5 mln. dolerių už filmo sunaikinimą, o tie, kurie uždraudė filmą, pareiškė, kad juosta sukels alkoholio potraukį. Kad ir kaip būtų, *Prarastas savaitgalis* komerciškai buvo labai sėkmingas. „Būtent po šio filmo, – sakė Wilderis, – žmonės pradėjo žiūrėti į mane rimtai". Nė vienas vėlesnis filmas apie alkoholizmą arba kitokį pražūtingą potraukį negali nepritarti *Prarastam savaitgaliui*. **PK**

JAV (PRC), 67 min., nespalvotas
Režisierius Edgar G. Ulmer
Prodiuseriai Leon Fromkess, Martin Mooney
Scenarijaus autorius Martin Goldsmith (pagal jo romaną)
Operatorius Benjam H. Kline
Kompozitoriai Leo Erdody, Clarence Gaskill, Jimmy McHugh
Vaidina Tom Neal, Ann Savage, Claudia Drake, Edmund MacDonald, Tim Ryan, Esther Howard, Pat Gleason

APLINKINIS KELIAS (1945)
DETOUR

„Į mano gyvenimą be jokios priežasties įsisuko likimas arba kažkokia mįslinga jėga." Kuriant vieną geriausių B kategorijos filmų *Aplinkinis kelias* nemėginta viršyti biudžeto ir nepaisyti glausto filmavimo grafiko. Pasitenkindami mažomis lėšomis, filmo kūrėjai pateikė pasauliui kažką tarp fikcijos ir egzistencializmo, kur gyvenimas trumpas ir nevertinamas.

Apsileidęs džiazo muzikantas (Tomas Nealas) autostopu keliauja po šalį, sustodamas pigiuose pakelės baruose. Jis kaltinamas vairuotojo nužudymu. Muzikantas susideda su ištvirkusia moterimi (Ann Savage); tai baigiasi jo degradavimu, ir jis tampa žudiku. Veiksmas pasiekia kulminacinį tašką per muštynes motelyje, kai telefono laidas apsiveja apie Savage kaklą.

Vokiečių ekspresionistas Edgaras G. Ulmeris, nors ir sunkiai įveikdamas skurdą, buvo pretenzingas režisierius. Bet tai vienintelis šedevras, sukurtas jo epochoje. Nežinomi aktoriai (Nealas, realiame gyvenime nevykėlis, vėliau sėdėjo kalėjime už žmogžudystę) visiškai neintriguoja, o dekoracijos paviljone, bevardės šalikelės ir peizažai vaizduotėje sukelia nekontroliuojamo pasaulio įspūdį. Kūrinys, kurio siužeto pagrindas – nerūpestingai parašytas scenarijus, pasmerktas patirti negailestingą lemtį. **KN**

Didžioji Britanija (Rank, The Archers), 92 min., nespalvotas
Anglų ir gėlų kalbomis
Režisieriai Michael Powell, Emeric Pressburger
Prodiuseriai George R. Busby, Michael Powell, Emeric Pressburger
Scenarijaus autoriai Michael Powell, Emeric Pressburger
Operatorius Erwin Hillier
Kompozitorius Allan Gray
Vaidina Wendy Hiller, Roger Livesey, George Carney, Pamela Brown, Walter Hudd, Captain Duncan MacKenzie, Ian Sadler, Finlay Currie, Murdo Morrison, Margot Fitzsimmons, Captain C.W.R. Knight, Donald Strachan, John Rae, Duncan McIntyre, Jean Cadell

ŽINAU, KUR EINU! (1945)
I KNOW WHERE I'M GOING!

Filmą *Žinau, kur einu!* galima laikyti 5-ojo deš. šedevru, sukurtu kūrybinės Michaelo Powello ir Emerico Pressburgerio sąjungos. Labai seksuali, elegantiškais kostiumėliais vilkinti Džoana Vebster (Wendy Hiller) – praktiška pokario mis – vyksta į Hebridus ištekėti už seno milijonieriaus. Bet pakeliui nepažįstami škotai atveda ją pas vietinį neturtingą dvarininką, karo didvyrį Torkvilą Makneilą (Rogeris Livesey).

Be to, kad Powellas ir Pressburgeris buvo vieninteliai prodiuseriai, kuriems pavyko išsisukti iš padėties, pavadinus savo romantinį herojų Torkvilu, jie taip pat pasisakė prieš cinišką klastingų girtų škotų vaizdavimą kino studijos „Ealing" filme *Viskio iki kaklo!* (1949). Juostoje *Žinau, kur einu!* parodyti žmonės, kurie gyveno izoliuotai, bet darbavosi bendram labui. Miestietiški Džoanos įpročiai greitai išnyksta romantiškomis sąlygomis, aplinkui tvyrant daugybės keltų legendų dvasiai. Tai galiausiai baigiasi laimingu išsigelbėjimu jūroje. Iš antrojo plano aktorių ypač įsimintina Pamela Brown, vaidinanti baikščią žavingą vietinę merginą Katrioną Pots. **KN**

GERIAUSI MŪSŲ GYVENIMO METAI (1946)
THE BEST YEARS OF OUR LIVES

Devynių „Oskarų" laimėtojas, 172 min. trukmės filmas-epopėja apie tris Antrojo pasaulinio karo veteranus, grįžtančius į taikų gyvenimą, mūsų dienomis jau nebeaktualus. Kai juosta pasirodė ekranuose, kritikai Manny Farberis ir Robertas Warshowas labai niekinamai atsiliepė apie ją. Farberis traktavo filmą kaip liberalią rašliavą, o Warshowas kritikavo jį veikiau marksistinių idėjų požiūriu. Režisieriui Williamui Wyleriui ir MacKinlay Kantoro romanui, pagal kurį parašytas scenarijus, nūnai toli iki populiarumo. Aktorius veteranas Haroldas Russellas, kare netekęs abiejų rankų, buvo Warshowo, paskleidusio abejonių dėl jo vyriškumo, įžeidžiamai kritikuojamas. Po daugelio metų humoristas Terry Southernas net liguistai iš jo pasišaipė. Nepaisydamas to, pavadinčiau šį filmą pačiu geriausiu mano matytu amerikietišku filmu apie karo veteranų likimą. Kaip kai kurie Holivudo filmai, jis gina savo epochą ir amžininkus.

Filmas nepanašus į Holivudo juostas tuo, kad aštriai parodo klasinius skirtumus. Gretinami veteranų, priklausančių skirtingiems visuomenės sluoksniams, likimai ir karjera: pasiturinčio (Marchas), vidutinioko (Russellas) ir darbininko (Andrewsas). Atvejis, kai jie drauge susitinka bare vadovaujant Hoagy Carmichaelui, kažkuo primena sentimentalų klasinių skirtumų armijoje naikinimą, trumpam perkeliamą į civilinį gyvenimą. Bet čia yra sava tiesa. Aplinkybės, ribojančios Russellą kaip aktorių, neperžengia juostos rėmų, tačiau faktas, kad mes suvokiame jį kaip tikrai negalintį dirbti veteraną, koks jis ir buvo, regis, iškyla į pirmą vietą. Šiuo atveju teisingumas yra svarbiau nei meniniai sumanymai. Santykių aiškinimasis tarp jo herojaus ir sužadėtinės sukelia ne visai teisingų samprotavimų. Tačiau amerikiniame kine yra tik keletas epizodų, palyginamų su jais. **JRos**

JAV (Samuel Goldwyn), 172 min., nespalvotas

Režisierius William Wyler

Prodiuseris Samuel Goldwyn

Scenarijaus autorius Robert E. Sherwood (pagal MacKinlay Kantoro romaną *Garbė man*)

Operatorius Gregg Toland

Kompozitorius Hugo Friedhofer

Vaidina Myrna Loy, Fredric March, Dana Andrews, Teresa Wright, Virginia Mayo, Cathy O'Donnell, Hoagy Carmichael, Harold Russell, Gladys George, Roman Bohnen, Ray Collins, Minna Gombell, Walter Baldwin, Steve Cochran, Dorothy Adams

„Oskaras": Harold Russell (garbės premija), Samuel Goldwyn (geriausias filmas), William Wyler (režisierius), Robert E. Sherwood (scenarijus), Fredric March (aktorius), Harold Russell (aktorius), Daniel Mandell (montažas), Hugo Friedhofer (muzika)

„Oskaro" nominacija: Gordon Sawyer (garsas)

TRUMPAS SUSITIKIMAS (1946)
BRIEF ENCOUNTER

Yra pavojus, kad Davido Leano vėlesnieji filmai-epopėjos gali užtemdyti palyginti kuklius ankstesnius kūrinius. Tačiau skiriant per daug dėmesio vien tik *Arabijos Lorenco* arba *Daktaro Živago* žiūrimumui, galima praleisti kai kuriuos svarbiausius režisieriaus laimėjimus. Galų gale tik aukščiausios klasės kinematografininkas galėjo sukurti *Arabijos Lorencą*. Toks pat tobulas formos valdymas demonstruojamas pagrindiniuose jo filmuose, nors ir gerokai mažesniu mastu.

Leanas jau buvo pastatęs tris ekranizacijas, nufilmuotas pagal Noelio Cowardo kūrinius, kai pradėjo kurti filmą *Ramus gyvenimas*. Tačiau neilga pjesė privertė režisierių išplėsti medžiagą. Trumpas retrospektyvinis epizodas pasakoja mums apie tai, kad filmas skiriamas platoniškai namų šeimininkės Lauros (Celia Johnson) ir daktaro Aleko (Trevoras Howardas) meilės istorijai. Juos traukia vieną prie kito, tačiau jie žino, kad jų romanas negali plėtotis toliau nei keli slapti susitikimai per pietus.

Įspūdinga Leano melodrama turėjo pasisekimą ir leido jam greitai kilti ne tik dėl Noelio Cowardo kūrinio kokybės. Jis papildė romaną keliomis detalėmis ir panaudojo visas turimas kinematografines priemones. Jis taip pat plačiai naudojo garso efektus (dažniausiai greitojo traukinio garsus), taip pat muziką – 2-asis Rachmaninovo koncertas fortepijonui skamba kaip nenutrūkstama filmo tema.

Bet ypač svarbu tai, kad Leanas dažnai stambiu planu rodo Johnson akis, kurios pasako daugiau nei pati istorija. Johnson ir Howardas ypač žavūs tuose pačiuose liūdniausiuose epizoduose. Kiekvienas jų judesys įgyja vis didesnę reikšmę, o emocionalūs dialogai nepriekaištingi. Žvilgsnis, lengvas prisilietimas prie rankos ir bendras juokas – tai, tiesą sakant, viskas, kas leista nelaimingiems įsimylėjėliams, o Johnson ir Howardas puikiai perteikia šį liūdesį. **JKI**

Didžioji Britanija (Cineguild, Rank), 86 min., nespalvotas

Režisierius David Lean

Prodiuseriai Noel Coward, Anthony Havelock-Allan, Ronald Neame

Scenarijaus autoriai Anthony Havelock-Allan, David Lean (pagal Noelio Cowardo pjesę *Ramus gyvenimas*)

Operatorius Robert Krasker

Kompozitorius S. Rachmaninov

Vaidina Celia Johnson, Trevor Howard, Stanley Holloway, Joyce Carey, Cyril Raymond, Everley Gregg, Marjorie Mars

„Oskaro" nominacija: David Lean (režisierius), Anthony Havelock-Allan, David Lean, Ronald Neame (scenarijus), Celia Johnson (aktorė)

Kanų kino festivalis: David Lean („Auksinė palmės šakelė")

PAIZA (1946)
PAISÁ

Galima atleisti žiūrovams, nežinantiems, kad filmas *Paiza* – neorealizmo šedevras, nes jį Italijoje nufilmavo Amerikos kompanija. Muzikos stilius – holivudinis, aktorių replikos – kariškai šiurkščios. Tik po pirmųjų šešių vienas su kitu nesusijusių epizodų šis Roberto Rossellini kūrinys ima traukti savo magiška jėga. Pavyzdžiui, iškart po to, kai kulka netikėtai pakerta kareivį, pasakojantį savo gyvenimo istoriją, mes pamatome jo draugo, vokiečių nužudyto ir amerikiečių užmiršto „purvino italo", lavoną.

1943–1946 m. Rossellini filmai-kronikos parodo šalies nusmukdymą, žiaurumą, nesupratimą. Amerikietis negali įsivaizduoti, kad moteris, kurią jis įsimylėjo, – prostitutė; gatvės berniūkštis padeda girtam juodaodžiam kareiviui ir pavagia jo batus, kai šis užmiega; neužmirštamoje, liūdnoje finalinėje filmo scenoje matome, kaip nužudomas partizanų būrys.

Rossellini filmo struktūrą sukuria pagal įvykių seką, remdamasis siužeto daugtaškiais, kryžminiais dialogais įvairiomis kalbomis ir nesentimentaliu tragiškų įvykių vaizdavimu. *Paizoje* siužetinės atskiros asmenybės gyvenimo linijos įterptos į tragiškų karo įvykių istoriją. **AM**

Italija (Foreign Film, OFI), 120 min., nespalvotas

Italų, anglų ir vokiečių kalbomis

Režisierius Roberto Rossellini

Prodiuseriai Mario Conti, Rod E. Geiger, Roberto Rossellini

Scenarijaus autoriai Sergio Amidei, Federico Fellini

Operatorius Otello Martelei

Kompozitorius Renzo Rossellini

Vaidina Carmela Sazio, Robert Van Loon, Benjamin Emmanuel, Harold Wagner, Merlin Berth, Dots Johnson, Alfonsino Pasca, Maria Michi, Gar Moore, Harriet Medin, Renzo Avanzo, William Tubbs, Dale Edmonds, Cigolani, Allen Dan

„Oskaro" nominacija: Alfred Hayes, Federico Fellini, Sergio Amidei, Marcello Pagliero, Roberto Rossellini (scenarijus)

LAIŠKANEŠYS VISADA SKAMBINA DU KARTUS (1946)
THE POSTMAN ALWAYS RINGS TWICE

Dar nė viename filme Lana Turner nebuvo tokia patraukli kaip vaidindama Korą Smit. Bėgdama nuo skurdo Kora išteka už pagyvenusio vyro (Cecilas Kellaway). Tačiau, labai nusivylusi, ji pasiduoda jauno žvejo Frenko Čembero (Johnas Garfieldas) traukai. Kaip ir daugelyje juodųjų filmų, pasmerkta nesėkmei šios poros istorija glaudžiai susijusi su nusikaltimu, su Koros vyro nužudymu. Advokato dėka jaunikiui ir nuotakai panaikinami kaltinimai. Tačiau jiems nepavyksta pasiekti laimės, nes Kora žūva automobilio katastrofoje, o Frenkas nuteisiamas už šį „nusikaltimą".

Režisieriaus Tay Garnetto naudojami greitai bėgantys kadrai kaip atsvara panoraminiams vaizdams pabrėžia lemtingą įsimylėjėlių padėtį, o niūriose filmo scenose sukuriama ideali atmosfera baisiam pasakojimui. Dėl baltų kostiumų ir pagyvinto apšvietimo Turner tapo vizualiu istorijos, kurios pagrindas yra Jameso M. Caino romanas, centru.

Laiškanešys visada skambina du kartus atspindi 4-ojo deš., kurį lydėjo ekonominis nuopuolis, kultūrą. Didesnė filmo scenų dalis sukurta respektabiliose pakelės kavinėse – įtikinamas stabilumo nebuvimo ir ribotų galimybių patvirtinimas. Šis filmas yra vienas ryškiausių pesimizmo pavyzdžių. **RBP**

JAV (MGM), 113 min., nespalvotas

Režisierius Tay Garnett

Prodiuseris Carey Wilson

Scenarijaus autorius Harry Ruskin (pagal Jameso M. Caino romaną)

Operatorius Sidney Wagner

Kompozitorius George Bassman

Vaidina Lana Turner, John Garfield, Cecil Kellaway, Hume Cronyn, Leon Ames, Audrey Totter, Alan Reed, Jeff York

JAV (Fox), 97 min., nespalvotas
Režisierius John Ford
Prodiuseriai Samuel G. Engel, Darryl F. Zanuck
Operatorius Joseph MacDonald
Scenarijaus autoriai Samuel G. Engel, Sam Hellman
Kompozitorius Cyril J. Mockridge
Vaidina Henry Fonda, Linda Darnell, Victor Mature, Cathy Downs, Walter Brennan, Tim Holt, Ward Bond, Alan Mowbray, John Ireland, Roy Roberts, Jane Darwell, Grant Withers, J. Farrell MacDonald, Russell Simpson

MANO BRANGIOJI KLEMENTINA (1946)
MY DARLING CLEMENTINE

Nors *Susišaudymas O.K. Korale, Revolverio valanda, Dokas, Tombstounas* ir *Vaitas Erpas* „istoriškai tikslesni", romantinė, primenanti baladę Johno Fordo juosta jiems artima savo dvasia.

Taikus piemuo Vaitas Erpas (Henry Fonda) atjoja į Tombstouno miestelį, kuriame siautėja banditai. Jis atsisako šerifo pareigų, nors yra vienintelis, galintis sutramdyti girtus indėnus. Kai suteneriai nužudo vieną jo brolių, Vaitas, Fordo herojų stiliumi, kalbasi su antkapio plokšte ant jo kapo ir tampa šerifu. Erpas įveda tvarką „ydų" miestelyje ir užtikrina paprastiems žmonėms ramų gyvenimą. Miestelėnams, lankantiems bažnyčią ir mėgstantiems liaudies šventes, teko sėdėti namuose, kol čia karaliavo „Senis" Klentonas (Walteris Brennanas) ir jo sūnų žudikų gauja. Paminklų slėnio didybė (įprastas peizažas, vaizdingai papildytas kaktusais) ir moralinis Fondos tyrumas – kita šio kryžiaus žygio prieš savivalę pusė. Pergalė pasiekiama tik Doko Holidėjaus (Victoras Mature'as), garsaus recidyvisto, žuvusio su kitais banditais, gyvenimo kaina. Ši niūri tema vėl iškyla domestikuoto vesterno iliuzijas griaunančiame filme *Žmogus, kuris nušovė Libertį Velansą* (1962).

Mature'as turėjo nejautraus žmogaus reputaciją, tačiau čia jo vaidinamas chirurgas banditas buvo pats tas. Fondos herojus pamažu atsitiesia ir grakščiai it maldininkas pasirodo vienoje firminių Fordo šokio scenų. Kaip ir visuose Fordo vesternuose, įvykiai artilerijos mūšio epizode nestokoja komiškų akimirkų: girtas herojus, kuriam reikia pasufleruoti įpusėjus monologą „Būti ar nebūti", romantiška painiava su Čichuacha (L. Darnell) ir mokytoja Klementina (C. Downs). Tačiau bendra atmosfera, prieš akis tvyrant gražiam peizažui, dažnai tokia svajinga ir maloni, kokia gali būti tik nuotaiką keliančiomis šeštadienio ryto akimirkomis. **KN**

JAV (Haig, International, RKO), 95 min.

Režisierius Orson Welles

Prodiuseris Sam Spiegel

Scenarijaus autoriai Anthony Veiller, Victor Trivas, Decia Dunning

Operatorius Russell Metty

Kompozitorius Bronislau Kaper

Vaidina Edward G. Robinson, Loretta Young, Orson Welles, Philip Merivale, Richard Long, Konstantin Shayne, Byron Keith, Billy House, Martha Wethworth

„Oskaro“ nominacija: Victor Trivas (scenarijus)

Venecijos kino festivalis: Orson Welles – „Auksinio liūto“ nominacija

NEPAŽĮSTAMASIS (1946)
THE STRANGER

Nepažįstamasis mažiausiai atitiko Orsono Welleso režisūrinių darbų dvasią. Lėšų šiam vidutinio biudžeto filmui Wellesas gavo iš prodiuserio Samo Spiegelio, norėdamas įrodyti, kad iš jo galima padaryti „tikrą komercinį kiną“. Juosta pasirodė iškart po karo. Tai trileris apie nacistinių karo nusikaltėlių demaskavimą (kaip ir *Įspeistas į kampą*, 1945, *Prasta šlovė*, 1946). Filmas pagrįstas Welleso antifašistiniais principais, apie kuriuos jis pareiškė savo filme *Julijus Cezaris*. Jis taip pat panėši į romaną, pagal kurį Wellesas rengėsi filmuoti iki apsistodamas prie *Piliečio Keino* (1941), – detektyvinę Nicholas Blake'o istoriją apie britų fašizmą *Besišypsantis su peiliu*.

Valstybinis tardytojas Vilsonas (Edwardas G. Robinsonas) Konektikuto universitetiniame miestelyje persekioja charizmatišką nacistą Francą Kindlerį. Kindleris dedasi esąs istorijos profesorius Čarlzas Renkinas. Jis ką tik vedė Aukščiausiojo teismo teisėjo dukrą Meri (Loretta Young). Nors ir ne tokia sudėtinga kaip meilės ir politinis trikampis filme *Prasta šlovė*, šiame filme tęsiama analogiška tema. Vilsonas įkalba Meri padėti demaskuoti jos vyrą, kol viskas paaiškės, kaip populiariuose 5-ojo deš. trileriuose (*Dujinė lempa*, 1944, ir *Dvi misis Kerol*, 1947), kuriuose pikti vyrai nužudo nekaltas žmonas.

Wellesas sukuria įtikinamą antžmogio niekšo personažą, kuris kalbantis pareiškia, kad „Marxas buvo ne vokietis, o žydas“. Jo amoralumas prasiskverbia į smulkmenišką mažo miestelio pasaulį, kai jis atsiduoda savo įkyriai aistrai restauruoti senovinį laikrodį. Filmui *Nepažįstamasis* būdingas ir Welleso elegantiškumas, tačiau 1946 m. aistra sekliams ir groteskas baigėsi tuo, kad jis sukūrė juodąjį filmą.

Ypač dramatiškas filmo finalas. Veiksmas vyksta ant klibančių laiptų laikrodžio bokšte, kur Kindleris kaip King Kongas įspraudžiamas į kampą ir žūva. Laikrodžio mechanizmo detalė perduria jį – akivaizdus smurto aktas, pateisinamas 1946 m. Holivudo filme, jei nusikaltėlis buvo neatgailaujantis nacistas. Jame parodomi užkandinių lankytojai-mąstytojai; jie sukčiauja žaisdami šaškėmis ir išeina pasivaikščioti su gražuolėmis, kurios išteka už fašistų. **KN**

GRAŽUOLĖ IR PABAISA (1946)
LA BELLE ET LA BÊTE

Jeanas Cocteau niekada nevadino savęs prodiuseriu. Jis laikė save poetu. Filmas buvo viena iš daugelio meninio kūrinio formų, kurias jis kruopščiai studijavo per visą savo karjerą. Nors Cocteau laikė save poetu, jo puiki, svajinga šios liaudies pasakos interpretacija įtikinamai visiems įrodė, kad pagrindiniai herojai neprieštriešinami vienas kitam. *Gražuolė ir pabaisa* lieka mėgstamiausiu jo kūriniu ir atskleidžia jo talento daugiašališkumą. Skirtingai nei kito žanro juostas, žiūrovai gerai priėmė šį filmą.

Cocteau sumanė kurti *Gražuolę ir pabaisą* visiškai suvokęs jo mastą ir vadovaudamasis aktualiomis problemomis. Režisieriaus amžininkai siekė atkurti prancūzų kinematografiją po jos nuopuolio per vokiečių okupaciją. Filmas turėjo tapti Prancūzijos kūrybinio elito pareiškimu apie jų tikslą. Tačiau Cocteau užsipuolė kritikai, kaltindami jį aristokratiniu pasipūtimu ir publikos skonio nesupratimu. Ar jis gali sukurti filmą, kurį priimtų liaudis?

Prisimindamas šiuos du reikalavimus, Cocteau pajuto palengvėjimą sumanęs filmuoti pasaką, kuri leido prasiveržti jo patiems slapčiausiems, fantastiniams kūrybiniams impulsams. Paprasta pasakos struktūra paskatino jį tokiam eksperimentui. Kai tėvą nuošalioje pilyje užlaiko Pabaisa (Jeanas Marais), duktė (Josette Day) sutinka pasilikti vietoj jo. Tačiau Pabaisa nori vesti Gražuolę. Jis prašo jos nekreipti dėmesio į jo išvaizdą, o tik įsiklausyti į jo gerą širdį.

Cocteau perkelia juos į magišką pilį – puikus būdas viską papuošti gražiais efektais. Gražuolė ne šiaip eina per sales, ji plaukia. Žvakės stovi ne tradicinėse, o žmogaus rankos pavidalo žvakidėse. Veidrodžiai pavirto skaidriomis durimis, šviesa mirksi ir gęsta, perteikdama veikėjų jausmus, statulos atgyja. Pilis naudojama kaip personifikuoto kūrybinio proceso metafora ir siekiant pateisinti daugybę froidistinių personažų. Kadangi Gražuolė negali susituokti su Pabaisa, kol šis nevirs žmogumi, Cocteau priverčia ją glamonėti peilius ir veda ilgais koridoriais, panaudodamas tai kaip priemonę atskleisti jos pasąmonės troškimus.

Tačiau didžiausias Cocteau laimėjimas yra tas, kad bjauri Pabaisa įtikinama ir patraukli. Jos gerumą reikėjo perteikti per poelgius, atskleidžiant po žvėries išore slypinčias žmogiškas savybes. Jeano Marais sukurtas portretas buvo toks sėkmingas, kad jau per filmo premjerą Greta Garbo ištarė garsiąją frazę: „Kur mano puikioji pabaisa?"
JKI

Prancūzija (DisCina), 96 min., nespalvotas

Prancūzų kalba

Režisierius Jean Cocteau

Prodiuseris André Paulvé

Scenarijaus autoriai Jean Cocteau, Jeanne-Marie Leprince de Beaumont

Operatorius Henri Alekan

Kompozitorius Georges Auric

Vaidina Jean Marais, Josette Day, Mila Parély, Nane Germon, Michel Auclair, Raoul Marco, Marcel André

JAV (First National, Warner), 114 min., nespalvotas

Režisierius Howard Hawks

Prodiuseriai Howard Hawks, Jack L. Warner

Scenarijaus autorius William Faulkner (pagal Raymondo Chandlerio romaną)

Operatorius Sidney Hickox

Kompozitorius Max Steiner

Vaidina Humphrey Bogart, Lauren Bacall, John Ridgely, Martha Vickers, Dorothy Malone, Peggy Knudsen, Regis Toomey, Charles Waldron, Charles D. Brown, Bob Steele, Elisha Cook jaunesn., Louis Jean Heydt

DIDYSIS MIEGAS (1946)

THE BIG SLEEP

Sakoma, kad režisierius Howardas Hawksas paprašė romanisto Raymondo Chandlerio paaiškinti daugybę romano *Didysis miegas* raizginių, vingrybių ir staigmenų. Autorius sąžiningai atsakė: „Nesuprantu." Tai visai nereiškia, kad triukai ir netikėti posūkiai visai nesvarbūs *Didžiajam miegui.* Veikiau miglotas detektyvinis Chandlerio romanas paaštrina sudėtingą pasakojimą apie korupciją Los Andžele, dar pailgindamas begalinį abejotinos reputacijos asmenų sąrašą.

Todėl nėra ko stebėtis, kad Hawksas ekranizacijoje šiek tiek atitolo nuo tyrimo proceso, akcentuodamas privataus seklio Marlou (Humphrey Bogartas) personažą. Prisimindamas filmo *Turėti ir neturėti* (1944) sėkmę, Hawksas vėl kartu filmavo Bogartą ir Lauren Bacall, pasinaudodamas bendros jųdviejų vaidybos magnetizmu. Kai jie ekrane kartu, detektyvinė istorija atsitraukia į antrą planą (beje, baigus filmuoti po pusmečio jie susituokė). Hawksas panaudojo šią seksualinę įtampą, pridėdamas scenų su aktorių duetu. Pasitelkęs netiesiogines, labai pikantiškas užuominas (ypač keitimąsi frazėmis, susijusiomis su arkliais ir balnais), jis akcentavo dialogus, atsižvelgdamas į tos epochos kinematografinę cenzūrą.

Ką galima pasakyti apie šį detektyvą? Laimė, nors pagrindinis tyrimas ir klaidina, stebėti jį malonu. Marlou veikia kaip žvalgas, kai byla pasiekia pačius tamsiausius ir purviniausius Holivudo kampus, jis atskleidžia žmogžudystės ir šantažo planą, kuriame dalyvauja pornografijos verslo vertelgos, nimfomanės ir parsidavėliai.

Didysis miegas – tai atsigręžimas į mirtį, ir, iš tikrųjų, mirtis eina per visą filmą. Tai detektyvinio kino šedevras, kuriame trūksta kai kurių žanro bruožų. Yra daug moterų likimų, bet nėra požiūrio į praeitį; yra šviesa ir šešėliai, bet nėra balsų už kadro. Svarbiau, kad Bogarto Marlou, regis, nesutriko melo ir apgaulės pasaulyje, o visada yra tvirtas ir kontroliuojantis save žmogus. Jis – komiškas antiherojus, šaltakraujiškas, kai susiduria su žiaurumu, abejingas amoralumo apraiškoms ir visada mokantis vertinti žavesį. **JKl**

ŽUDIKAI (1946)
THE KILLERS

Pirmąsias dešimt minučių juodasis Roberto Siodmako filmas kone pažodžiui atkuria Hemingway'aus 1927 m. apysaką. Du samdyti žudikai barža atplaukia į naktinį miestą nužudyti bejėgio atsiskyrėlio švedo (Lancasteris). Naudodamas vaizdžią ekstrapoliaciją, kino dramaturgas Anthony Veilleris ir Johnas Hustonas sukuria atkaklaus seklio Riordano (E. O'Brienas), kuris atskleidžia švedo praeitį, personažą. Jis, buvęs tarnas, susidėjo su abejotinos reputacijos moterimi (Ava Gardner), pavogė pinigus ir pasislėpė.

Filme *Žudikai* naudojamas etapinis rodymo būdas, perstatant laikiną retrospektyvinių epizodų seką. Procesas, primenantis paveikslėlio-galvosūkio surinkimą, sustiprina grįžtamąjį ryšį tarp žiūrovo ir Riordano. Tirdamas švedo praeitį, fanatiškai firmai atsidavęs darbuotojas Riordanas patiria stiprius pojūčius tarsi pragyvendamas gyvenimą detektyviniame filme. Ryšys tarp Riordano ir įstatymui nusižengiančio švedo pasaulio tampa analogiškas ryšiui tarp žiūrovo ir filmo. Tai materializuojasi, kai prieš prisipažinimą pirmame plane matomas Riordano siluetas, tarsi jis būtų kino teatro pirmoje eilėje. *Žudikai* – tai ne tik puikus detektyvinis filmas; jis taip pat paaiškina, kodėl mums patinka detektyvinis kinas. Mums reikia pabėgti nuo nuobodžios monotonijos ir pasinerti į pavojų bei mirties pasaulį, tačiau tik saugiu atstumu. **MR**

JAV (Mark Hellinger, Universal), 105 min., nespalvotas

Režisierius Robert Siodmak

Prodiuseris Mark Hellinger

Scenarijaus autorius Anthony Veiller (pagal Ernesto Hemingway'aus apysaką)

Operatorius Elwood Bredell

Kompozitorius Miklós Rósza

Vaidina Burt Lancaster, Ava Gardner, Edmond O'Brien, Albert Dekker, Sam Levene, Vince Barnett, Virginia Christine, Jack Lambert, Charles D. Brown, Donald MacBride, Charles McGraw, William Conrad

„Oskaro" nominacija: Robert Siodmak (režisierius), Anthony Veiller (scenarijus), Arthur Hilton (montažas), Miklós Rózsa (muzika)

GYVENIMO IR MIRTIES KLAUSIMAS (1946)
A MATTER OF LIFE AND DEATH

Fantastiškas Michaelo Powello ir Emerico Pressburgerio kūrinys *Gyvenimo ir mirties klausimas* (rodyti JAV pervadintas *Laiptais į debesis*) išleistas kaip propagandinis filmas. Jo tikslas buvo pagerinti Didžiosios Britanijos ir Amerikos santykius. Tačiau filmas viršijo jam keliamus tikslus. Tai – ilgas pasakojimas apie meilės ryšius ir žmogiškąjį gerumą, vizualiai jaudinantis ir įdomus.

Antrojo pasaulinio karo anglų lakūnas (Davisas Nivenas) įsimyli amerikietės radistės (Kim Hunter) balsą. Iš degančio lėktuvo jis šoka į mirtį ir atsibunda ant kranto, manydamas, kad pateko į Dangų. Suvokęs, kad yra gyvas, jis trokšta iš tikrųjų įsimylėti amerikietę merginą. Tačiau jėgos iš viršaus apsiriko, ir dangiškasis vedlys 71 (Marius Goringas) pasiunčiamas pasakyti jam teisybę ir pasiimti jį. Žymus Alfredo Junge'o meninis apipavidalinimas pakelia filmą į labai aukštą lygį, virš jaudinančio sentimentalumo ir sąmojingo scenarijaus. Juostoje lengvai pereinama iš žemiškojo gyvenimo (nufilmuota spalvotai) į belytį nespalvotą Danguje. Su stop kadru ir įspūdingomis dekoracijomis kuriant Anapilio pasaulį įtraukiamos nuotraukos, kurių neišpeiktų ir Salvadoras Dali. **KK**

Didžioji Britanija (The Archers, Independent Rank), 104 min., nespalvotas ir spalvotas (*Technicolor* sistema)

Režisieriai Michael Powell, Emeric Pressburger

Prodiuseriai George R. Busby, Michael Powell, Emeric Pressburger

Scenarijaus autoriai Michael Powell, Emeric Pressburger

Operatorius Jack Cardiff

Kompozitorius Allan Gray

Vaidina Davis Niven, Kim Hunter, Robert Coote, Kathleen Byron, Richard Attenborough, Boran Colleano, Joan Maude, Marius Goring, Roger Livesey, Robert Atkins, Bob Roberts, Edwin Max, Betty Potter, Abraham Sofaer, Raymond Massey

Didžioji Britanija (Cineguld, Rank), 118 min., nespalvotas

Režisierius David Lean

Prodiuseriai Anthony Havelock-Allan, Ronald Neame

Scenarijaus autoriai Anthony Havelock-Allan, David Lean, Ronald Neame (pagal Charleso Dickenso romaną)

Operatorius Guy Green

Kompozitoriai Walter Goehr, Kenneth Pakeman

Vaidina John Mills, Anthony Wagner, Valerie Hobson, Jean Simmons, Bernard Miles, Francis L. Sullivan, Finlay Currie, Martita Hunt, Alec Guinness, Ivor Barnard, Freda Jackson, Eileen Erskine, George Hayes, Hay Petrie, John Forrest

„Oskaras“: John Bryan, Wilfred Shingleton (meninis apipavidalinimas ir dekoracijos), Guy Green (operatorius)

„Oskaro“ nominacija: Ronald Neame (geriausias filmas), David Lean (režisierius), David Lean, Ronald Neame, Anthony Havelock-Allan (scenarijus)

DIDIEJI LŪKESČIAI (1946)
GREAT EXPECTATIONS

Juosta *Didieji lūkesčiai,* nufilmuota 1946 m. po filmų *Trumpas susitikimas* ir *Džiugi nuotaika* sėkmės, buvo pirmoji Charleso Dickenso romano ekranizacija, sukurta Davido Leano. Įkūnydamas literatūrinį šedevrą kinematografe, Leanas tiria emocines pasakojimo galimybes. Jis paverčia filmą dinamiška hipnotine vizualia kelione. Rezultatas – puiki literatūros kūrinio ekranizacija, vienas geriausių britų filmų, sukurtų iki to laiko.

Juostoje *Didieji lūkesčiai* yra daugybė elementų, būdingų siaubo filmams, pradedant didžiule pelke, kuri atveda į tuščias, užmirštas kapines. Ši scena tokia svarbi, kad Leanas, kuris puikiai įsivaizdavo, kaip turi atrodyti filmas, pakviestą scenaristą Robertą Kraskerį pakeitė Guy Greenu. Jauną herojų Pipą išgąsdina agresyvus, į neviltį įstumtas nusikaltėlis Magvičas (F. Currie), reikalaujantis maisto ir dildės grandinėms nuimti. Vėliau Pipas patenka į apgriuvusį namą pas sukriošusią pikčiurną mis Cheviš (M. Hunt). Prieš daugelį metų apgauta per savo vestuvių puotą, ji vis dar dėvi seną vestuvinę suknelę ir sėdi tarp apdulkėjusių, supuvusių ir graužikų nuėstų šių lemtingų pietų likučių. Jos niūrus planas yra savo jauną ir gražią globotinę Estelą (J. Simmons) padaryti keršytoja. Pipas ją įsimyli. Jo gyvenimas keičiasi, kai paslaptingas globėjas duoda jam lėšų persikelti į Londoną ir padaro turtingu žmogumi. Pipas gyvena kambaryje kartu su Herbertu Poketu (pirmasis didelis A. Guinnesso vaidmuo). Pipas (J. Millsas) siekia patekti į aukštuomenę. Jis mano, kad mis Cheviš jo globėja, o Estela skirta būti jo žmona. Dikenso gerbėjai geriau žino detales.

38 metų Millsas buvo kiek per senas 20–21 metų pagrindinio herojaus vaidmeniui. Tačiau filme Millsui tereikėjo būti liudininku dramos, kuri vyko aplink jį, o ne aktyviu savo likimo dalyviu. Leanas, prieš tapdamas režisieriumi, septynerius metus dirbo redaktoriumi montuotoju, gerai išmanė savo darbą. Todėl jis apsupo Millsą solidžia, ryškia antrojo plano aktorių grupe. Kai kurios scenos tiesiog puikios. Pavyzdžiui, Pipo vizitas į jo advokato Vemiko (I. Barnardas) namus, kur jis sutinka garbaus amžiaus Vemiko tėvą.

Filmas *Didieji lūkesčiai* neprarado didybės ir aktualumo. Jis gavo aukščiausią įvertinimą tarp pačių geriausių Didžiosios Britanijos filmų, apdovanotų Britanijos kinematografijos instituto. Taip pat iškovojo akademinę premiją už geriausią nespalvotą filmą ir meninį apipavidalinimą, buvo nominuotas kaip geriausias filmas, už kino scenarijų ir režisieriaus darbą. Masto, žiūroviškumo ir pasakojimo prasme tai puikiausia iš Dickenso kūrinių ekranizacijų. **KK**

JAV (RKO, Vanguard), 101 min., nespalvotas

Anglų ir prancūzų kalbomis

Režisierius Alfred Hitchcock

Prodiuseris Alfred Hitchcock

Scenarijaus autorius Ben Hecht

Operatorius Ted Tetzlaff

Kompozitorius Roy Webb

Vaidina Cary Grant, Ingrid Bergman, Claude Rains, Louis Calhern, Leopoldine Konstantin, Reinhold Schünzel, Moroni Olsen, Ivan Triesault, Alex Minotis

„Oskaro“ nominacija: Ben Hecht (scenarijus), Claude Rains (antrojo plano aktorė)

PRASTA ŠLOVĖ (1946)
NOTORIOUS

Prodiuseris Davidas O. Selznickas vėl subūrė draugėn sėkmingą trio – režisierių Alfredą Hitchcocką, žvaigždę Ingrid Bergman ir rašytoją Beną Hechtą, dalyvavusius Hitchcocko dramos *Užkerėtasis* ekranizacijoje. Vis dėlto Selznickas kontraktą pardavė studijai RKO ir suteikė Hitchcockui galimybę filmuoti juostą pačiam. Net Selznicko biografas pripažįsta, jog filmas išėjo geras tik todėl, kad Selznickas nespėjo jo sugadinti.

Antrojo pasaulinio karo pabaigoje mandagus slaptasis agentas, profesionalas Devlinas (C. Grantas), norėdamas įsiskverbti į ištremtų nacistų grupę Argentinoje, verbuoja nuteisto emigranto dukrą Alisiją Huberman (Bergman). Ji atskleidžia savo giminystę ir gyvena palaidą gyvenimą. Susidomėjusi vyru, išgelbėjusiu ją nuo beprasmio gyvenimo, Alisija jaučia, kam ji iš tikrųjų reikalinga Devlinui, ir dėl to labai kenčia. Tačiau pasiryžta kraštutinumui ir išteka už fašisto Aleksandro Sebastiano (C. Rainsas), kuris tinka jai į tėvus. Prabangiame, nejaukiame vyro name Alisija sukelia pagiežingai jos atžvilgiu nusiteikusių tremtinių, tarp jų ir iš pykčio dūstančios Sebastiano motinos (madam Konstantin), neapykantą. Pasitelkęs klasikinį pavojaus artėjimo būdą, Hitchcockas papildė filmą tinkama detale: vyno rūsyje, kur atsiduria angeliškoji Alisija ir velniškasis Devlinas, buteliai pripildyti urano, skirto nacistų aviacinėms bomboms gaminti. Atomazga yra kankinamas Sebastiano apgaulės atskleidimo momentas ir tikėjimo, kad jo žmona tik neištikima jam, o visai ne šnipė, žlugimas.

Įtemptas dramatinis *Prastos šlovės* trikampis visą laiką verčia mus keisti savo požiūrį į tris pagrindinius herojus – Rainsas finale atrodo net didvyriškai. Šis filmas – dar ir puikus romanas, kur Grantas ir Bergman visą laiką atskiriami, kad galų gale susilietų ilgam bučiniui, parodytam ekrane stambiu planu. Operatorius Tetzlaffas savo darbą atliko puikiai. Epizodas, kai žiauri motina stebi nuodų išgėrusios Alisijos mirtį, sukelia kartėlio jausmą ir pabrėžia bendrą įtempto filmo įspūdį. **KN**

JUODASIS NARCIZAS (1946)
BLACK NARCISSUS

Davidas Thomsonas, matyt, kai ką nutyli, kalbėdamas apie *Juodąjį narcizą* kaip apie „retą erotinį anglų filmą apie vienuolių fantazijas". Sukurtas pagal Rumero Goddeno romaną, filmas pasakoja apie vienuoles. Jos gavo dovanų pastatą aukštai Himalajuose ir bando organizuoti mokyklą-ligoninę. Seniau pastatas buvo haremas ir jis vis dar papuoštas freskomis, kuriose vaizduojamos atviros lytinio gyvenimo scenos. Kikenanti tarnaitė žino apie ankstesnius laikus ir vaipydamasi pranašauja, kad seserys taps čia tvyrančios atmosferos aukomis.

Viena vertus, *Juodasis narcizas* – sausa sąskaita imperijos nesėkmėms: protingi krikščionys atvyksta su gerais ketinimais, tačiau patenka į absurdišką situaciją. Mokykloje dėstoma tik tiems mokiniams, kuriems už pamokų lankymą moka vietinis maharadža, o pačios pamokos jiems nieko nereiškia. Gydo jie tik menkas ligas, nes vos imasi rimtesnio darbo, ligoninė ištuštėja lyg prakeikta. Režisieriai Powellas ir Pressburgeris su humoru žiūri į vienuolių nepasitenkinimą. Jie stebi kultūrų susidūrimą, neketindami daryti išvadų nei racionaliu, nei primityviu požiūriu. Režisieriai mėgaujasi situacijos ironiškumu, kai patys religingiausi herojai – patys protingiausi, o bedieviai – linkę į prietarus.

Jauna ir labai ambicinga sesuo Klodag (D. Kerr) bando sutelkti misiją it nepatyręs karininkas iš karinio filmo. Ji dažnai būna viena su ūmiu ir abejotinos reputacijos misteriu Dinu (D. Farraras), sukeldama žiaurų iš aistros degančios, bet susivaldančios sesers Rufos (K. Byron) pavydą. Juosta gausiai paįvairinta studijine egzotika ir mirguliuojančiomis, ryškiomis Jacko Cardiffo kinematografijos *Technicolor* sistemos spalvomis, taip pat Kerr ir Byron, vaidinančių aistringas įsimylėjusias vienuoles, virpančias po vienuoliškais rūbais, vaidyba. Tarp nuostabių anglų kinematografo akimirkų – sesers Rufos demaskavimas, kai ji parodo savo tikrąjį veidą. Apsivilkusi paštu užsakyta suknele, kraujo spalva nudažytomis lūpomis, virtusi harpija, ji bando nuo varpinės nustumti Klodag. **KN**

Didžioji Britanija (Independent, Rank, The Archers), 100 min., spalvotas (*Technicolor* sistema)

Režisieriai Michael Powell, Emeric Pressburger

Prodiuseriai George R. Busby, Michael Powell, Emeric Pressburger

Scenarijaus autoriai Michael Powell, Emeric Pressburger (pagal Rumero Goddeno romaną)

Operatorius Jack Cardiff

Kompozitorius Brian Easdale

Vaidina Deborah Kerr, Sabu, David Farrar, Flora Robson, Esmond Knight, Jean Simmons, Kathleen Byron, Jenny Laird, Judith Furse, May Hallatt, Eddie Whaley jaunesn., Shaun Noble, Nancy Roberts, Ley On

„Oskaras": Alfred Junge (meninis apipavidalinimas ir dekoracijos), Jack Cardiff (operatorius)

JAV (Liberty, RKO), 130 min., nespalvotas

Režisierius Frank Capra

Scenarijaus autoriai Philip Van Doren Stern, Frances Goodrich

Vaidina James Stewart, Donna Reed, Lionel Barrymore, Thomas Mitchell, Henry Travers, Beulah Bondi, Frank Faylen, Ward Bond, Gloria Grahame, H. B. Warner, Frank Albertson, Todd Karns, Samuel S. Hinds, Mary Treen, Virginia Patton

„Oskaro" nominacija: Frank Capra (geriausias filmas), Frank Capra (režisierius), James Stewart (aktorius), William Hornbeck (montažas), John Aalberg (garsas)

NUOSTABUS GYVENIMAS (1946)
IT'S A WONDERFUL LIFE

4-ojo deš. kinematografo klasikoje *Tai atsitiko vieną naktį*, *Misteris Didsas persikelia į miestą* ir *Jūs to nenusinešite* Frankas Capra šlovina paprastą žmogų. Pirmame savo pokario filme režisierius taip pat žavisi paprastos liaudies gerumu, kuklių (net ir neišsipildančių) troškimų vertingumu. Siužetas pagrįstas trumpa istorija, pavadinta *Pati geriausia dovana*, parašyta Philipo Van Doreno Sterno ant Kalėdų atviruko. Pagrindinio herojaus – rūpesčių kamuojamo jauno žmogaus – vaidmenį atliko ką tik grįžęs iš karo Jamesas Stewartas. Filmas pasirodė 1946 m. ir sulaukė įvairių spaudos atsiliepimų. Jis buvo pasiūlytas penkioms „Oskaro" nominacijoms (tarp jų ir kaip geriausias filmas, ir geriausio aktoriaus), tačiau nė vienoje iš jų nelaimėjo. Galbūt juostą reikėjo žiūrėti ne vieną kartą, norint ją deramai įvertinti, o galbūt ji nufilmuota netinkamu laiku. 7-ajame deš. filmo autorių teisių galiojimo terminas baigėsi, draudimas demonstruoti plačiajai publikai buvo atšauktas. Dažnai kartojama per Kalėdas, juosta tapo geriausiu filmu, skirtu šeimai.

Išstypęs, geraširdis Džordžas Beli (Stewartas) auga mažyčiame Konektikuto valstijos Bedford Folso miestelyje, bet svajoja apkeliauti pasaulį. Tačiau pareigos jausmas žlugdo Džordžo svajones. Laisvės netekimą sušvelnina tik jo vedybos su vietos gražuole Meri (Donna Reed) ir labdara, o vėliau daugiavaikė jauna šeima ir jo labdaringa veikla – jis padeda darbininkams nusipirkti būstus. Galiausiai Džordžui tenka prisiimti atsakomybę už šeimos išlaikymą, mokėti didelę paskolą. Jam nuolat trukdo godus miesto bankininkas, misteris Poteris (Lionelis Barrymore'as, ypač nemalonus jo vaidmuo). Džordžą taip prislegia ši našta, kad jis bando nusižudyti šokdamas nuo tilto. Tačiau įvyksta stebuklas: iš Dangaus atsiunčiamas angelas Klarensas (Henry Traversas) parodyti Džordžui, kas atsitiktų mažam miesteliui, jei Džordžas negyventų. Ir tik jei Džordžas, įsitikinęs savo gyvenimo prasmingumu, atsisakys savižudybės, gyvenimas miestelyje sugrįš į savo vėžes, o angelas Klarensas gaus sparnus.

Beveik po 60 metų filmas *Nuostabus gyvenimas* dėl savo misijos – įkvėpti daug žadančia pastaba „O kas, jeigu..." – tapo rodymo poilsio dienomis favoritu. Pažiūrėjus jį didžiajame ekrane be Kalėdų intrigų galima pasakyti, jog tai žavi ir įžvalgi, ekscentriška komedija, kupina trumpų, kandžių replikų meilės, sekso ir visuomenės temomis. **KK**

JAV (Columbia), 110 min., nespalvotas

Režisierius Charles Vidor

Prodiuseris Virginia Van Upp

Scenarijaus autoriai Jo Eisinger, E. A. Ellington

Operatorius Rudolph Maté

Kompozitoriai Doris Fisher, Allan Roberts, Hugo Friedhofer

Vaidina Rita Hayworth, Glenn Ford, George Macready, Joseph Calleia, Steven Geray, Joe Sawyer, Gerald Mohr, Robert E. Scott, Ludwig Donath, Donald Douglas

GILDA (1946)
GILDA

„Statistika rodo, kad pasaulyje moterų daugiau nei bet ko kito," – pareiškia ciniškas herojus Džonis Farelas (Glennas Fordas) ir ypač pasibjaurėdamas priduria: „Išskyrus vabzdžius!" Ši neapykanta moterims egzistuoja režisieriaus Charles Vidoro filme, kuriame vaidina subtilios prigimties Gilda (Rita Hayworth). Džonis iš pirmo žvilgsnio atrodo nepataisomas, negailestingas cinikas, jis pritaria žodžiams: „Kaltink mamą." Gilda jam sušoka egzotišką striptizą. Panaudojamas ilgų aksominių pirštinių nutempimo veiksmas – lemtingų moterų, viliojančių vyrus, simbolis.

Užkietėjęs sukčius Džonis tampa kazino savininko Balino Mandsono (George'as Macready) dešiniąja ranka Buenos Airėse. Mandsonas yra šaltas žmogus, mokantis naudotis ginklu, mėgsta iš specialaus savo įstaigos kambario šnipinėti klientus ir partnerius. Mandsonas – meilės trikampio, tapusio siužeto pagrindu, viršūnė. Labai užsiėmusiems, tačiau žaviems ir fotogeniškiems aktoriams Fordui ir Hayworth filmavimas būdavo paskirstytas tiesiog minutėmis. Ir filmuojant Macready buvo periodų, kai jam tekdavo būti piktadariu už visus. Kaip tvirtino afišos, „niekada dar nebuvo tokios moters kaip Gilda!" **KN**

JAV (Charles Chaplin, United Artists), 124 min., nespalvotas

Režisierius Charles Chaplin

Prodiuseris Charles Chaplin

Scenarijaus autorius Charles Chaplin

Operatorius Roland Totheroh

Kompozitorius Charles Chaplin

Vaidina Charles Chaplin, Mady Correll, Allison Roddan, Robert Lewis, Audrey Betz, Martha Raye, Ada May, Isobel Elsom, Marjorie Bennett, Helene Heigh, Margaret Hoffman, Marilyn Nash, Irving Bacon, Edwin Mills, Virginia Brissac

„Oskaro" nominacija: Charles Chaplin (scenarijus)

MESJĖ VERDU (1947)
MONSIEUR VERDOUX

Charles Chaplinas už 5000 dolerių nusipirko idėją savo dokumentinei komedijai iš Orsono Welleso, iš pradžių planavusio sukurti dokumentinę dramą apie legendinį serijinį moterų žudiką Henri Desirė Landru. Chaplinas suteikė istorijai naują aštrų socialinį-satyrinį atspalvį, atsakydamas į šaltojo karo metais stiprėjančią politinę psichozę. Mandagus ir keliantis simpatiją Verdu (Chaplinas) dėl ekonominio nuopuolio neteko galimybės sąžiningai užsidirbti pragyvenimui. Jis sugalvoja pelningą „profesiją" – vesti turtingas našles ir jas žudyti. Galų gale Verdu įkliūva. Jo gynėjai teisme remiasi tuo, kad pavienis žudikas teisiamas, o masinės žudynės, tarkime, karas, šlovinamos: „Vienas žudikas tampa nusikaltėliu, milijonai – didvyriais. Skaičiai pateisina." Šis požiūris 1946 m. Amerikoje nebuvo populiarus, ir Chaplinas vis dažniau tampa politinės „raganų medžioklės" taikiniu. Tai ir privertė jį 1952 m. palikti Ameriką.

Verdu gyvos, linksmos muzikos fone (Chaplinas, kaip visada, pats sukūrė muziką) yra ryškus personažas. Sunkios pokario periodo ekonominės sąlygos vertė Chapliną dirbti sparčiau ir ekonomiškiau naudoti lėšas. Jis sakė, kad tai „protingiausias ir puikiausias filmas per visą mano karjerą". **DR**

IŠ PRAEITIES (1947)
OUT OF THE PAST

Seklys Džefas Makhemas (R. Mitchumas) Akapulko paplūdimyje bučiuoja Keti Mofat (J. Greer) – moterį, kurią jis turi surasti jos buvusiam draugužiui, gangsteriui Vaitui Sterlingui (K. Douglasas). Keti leidžia Džefui suprasti, kad žino apie jo misiją. Ji prisipažįsta šovusi į Vaitą, tačiau neigia pavogusi 40 000 dolerių. Ji prašo Džefą tikėti ja. Džefas šnabžda: „Mažyle, man tai nerūpi."

Jacques'o Tourneur juostą *Iš praeities*, sukurtą pagal Danielio Mainwaringo romaną *Pastatykite aukščiau mano ešafotą*, galima priskirti prie juodojo kino šedevrų. Jame yra visi šio žanro elementai, pavyzdžiui, moteris, kuri meluoja, tačiau tokia žavi, kad jai galima atleisti viską arba numirti kartu su ja. Kankinantys praeities įvykiai kaskart išplaukia iš atminties, lėtai žudydami pagrindinį herojų. Aštraus proto ir išmanantis savo darbą privatus seklys padaro klaidą, patikėdamas objektui savo aistras, ir ne kartą. Mitchumas tobulai įkūnijo šį personažą. Kaip ir Humphrey Bogartas, jis nepriklausomas ir pasitikintis savimi. Skirtingai nei apdairaus Bogarto, Mitchumo Džefas tiesiog prislėgtas praeities naštos. Jo lėtas atlyžimas jo pažeidžiamumą daro ne tik panašų į tiesą, bet ir tragišką.

Ar tikra Keti ir Džefo aistra? Nepaisant jos sugebėjimo dėl jo kęsti materialinius sunkumus ir jos požiūrio į meilę kaip į likimą, ar ji tikrai myli jį? Nors jis skambina policijai, norėdamas paaiškinti jų pabėgimo priežastis, ar galima manyti, kad jis dar kartą pasidavė jos kerams? Tai klausimas, kurį filmo pabaigoje Džefo draugė iš miestelio En (Huston) užduoda kurčiajam Džefo palydovui Mažyliui (D. Moore'as). Ar jis sako tiesą? Mes jaučiame, kad šis gestas vėliau išvaduos En nuo pavojaus įsipainioti į lemtingą Džefo pasaulį. Bet ar tai suprantama kaip melas? Filmas *Iš praeities*, kaip ir visi juodieji filmai, užmena mums lemtingos aistros ir meilės dviprasmiškumo, kai į ją įsimaišo baimė, mįslę. **TG**

JAV (RKO), 97 min., nespalvotas

Režisierius Jacques Tourneur

Prodiuseris Warren Duff

Scenarijaus autorius Daniel Mainwaring (pagal jo romaną *Pastatykite aukščiau mano ešafotą*)

Operatorius Nicholas Musuraca

Kompozitorius Roy Webb

Vaidina Robert Mitchum, Jane Greer, Kirk Douglas, Rhonda Fleming, Richard Webb, Steve Brodie, Virginia Huston, Paul Valentine, Dickie Moore, Ken Niles

JAV (Fox), 104 min., nespalvotas

Režisierius Joseph L. Mankiewicz

Prodiuseris Fred Kohlmar

Scenarijaus autoriai R. A. Dick, Philip Dunne (pagal R. A. Dicko romaną)

Operatorius Charles Lang

Kompozitorius Bernard Herrmann

Vaidina Gene Tierney, Rex Harrison, George Sanders, Edna Best, Vanessa Brown, Anna Lee, Robert Coote, Natalie Wood, Isobel Elsom, Victoria Horne

„Oskaro" nominacija: Charles Lang (operatorius)

VAIDUOKLIS IR MISIS MUAR (1947)
THE GHOST AND MRS. MUIR

Romantiška, rami ir visiškai nebaisi istorija apie vaiduoklius *Vaiduoklis ir misis Muar* pasakoja apie sielas, kurios suranda viena kitą, ir apie vaizduotės jėgą. Gene Tierney vaidina patrauklią jauną našlę, nuomojančią namą su vaiduokliais kalvos viršūnėje. Vienas mėgstamiausių režisieriaus Josepho L. Mankiewicziaus aktorių Rexas Harrisonas vaidina jūrų kapitono vaiduoklį, kuris tampa jos patarėju ir globėju. Jis priverčia publikuoti savo memuarus jos vardu. Šilti, tačiau dėl aiškių priežasčių neidealūs jų tarpusavio santykiai suteikia žavesio ir pikantiškumo atspalvį. Aštri Harrisono vaidybos maniera ir George'o Sanderso, Tierney gerbėjo, mandagaus įžūlumo demonstravimas nepaverčia fantazijų užgaida ir išsaugo filmo sentimentalumą.

Nepaisant daugelio cenzorių kritikos, scenaristas Philipas Dunne'as sumaniai panaudojo vulgarią kapitono leksiką. *Vaiduoklyje ir misis Muar* matyti puikus, su švelniais pustoniais operatoriaus Charleso Lango darbas ir girdėti rami, lyriška Bernardo Herrmanno muzika. Filmas buvo postūmis sukurti populiarią 7-ojo deš. televizijos seriją. **PK**

Didžioji Britanija (Two Cities), 116 min., nespalvotas

Režisierius Carol Reed

Prodiuseriai Carol Reed, Phil C. Samuel

Scenarijaus autorius R. C. Sherriff (pagal F. L. Greeno romaną)

Operatorius Robert Krasker

Kompozitorius William Alwyn

Vaidina James Mason, Kathleen Ryan, Robert Newton, Cyril Cusack, Peter Judge, William Hartnell, Fay Compton, Denis O'Dea, W. G. Fay, Maureen Delaney, Elwyn Brook-Jones, Robert Beatty, Dan O'Herlihy, Kitty Kirwan, Beryl Measor, Roy Irving

„Oskaro" nominacija: Fergus McDonnell (montažas)

LOŠĖJAS, LIKĘS BE POROS (1947)
ODD MAN OUT

Carolio Reedo filmas–kronika apie airių kareivį respublikoną – tai aistringa ekspresionisto svajonė. Jamesas Masonas vaidina antibritų grupės vadovą Džonį Makvizą. Jis ketina įvykdyti vagystę ir taip gauti grupei lėšų. Nusikaltimo naktį Džonis nužudo žmogų, o pats sužeidžiamas. Jis priverstas slapstytis nuo valdžios, kuri apsupo miestą. Veiksmas vyksta per vieną naktį, kai Džonis ieško prieglobsčio, o jo draugė Ketlin (Kathleen Ryan) bando jį surasti.

Džonis supranta, kad žmonės, kuriais jis pasitikėjo, dėl jo nerizikuos savo gyvybe. Jis eina nuo vieno žmogaus pas kitą. Kiekvienas randa priežasčių atsisakyti jam pagelbėti arba pasinaudoti juo savo tikslais. Kai jo būklė dėl sužeidimo pablogėja, Džonis ima suprasti, kad iš esmės jis vienas visame pasaulyje. Filmo muzika ir niūri, nespalvota juosta sustiprina vidinio netikrumo jausmą. Tad *Lošėjas, likęs be poros* nukrypsta nuo standartinių politinio trilerio žanro kanonų, yra jaudinantis ir turiningas. **RH**

DVIRAČIŲ VAGYS (1948)
LADRI DI BICICLETTE

Antonijus Ričis (L. Maggiorani) pokario Romoje neteko darbo. Jo žmonai išpirkus užstatytą dviratį, vyras įsidarbina kino afišų klijuotoju. Tačiau kol Ričis su sūneliu Brunu (E. Staiola) klijuoja įspūdingų matmenų popierių, kažkoks praeivis pavagia dviratį. Ričis ir Brunas skersai išilgai išnaršo miestą, ieškodami dviračio. Jie susiduria su įvairiomis Romos visuomenės problemomis, jos klasiniais skirtumais.

Šis šedevras buvo plačiai pripažintas kaip vienas svarbiausių italų neorealizmo kūrinių. Prancūzų kritikas André Bazinas priskyrė jį prie žymiausių komunistinių filmų. Faktas, jog jis gavo „Oskarą" kaip geriausias užsienio filmas, kelia minčių, kad Jungtinėse Valstijose dar nesuvokė, apie ką jis. Įdomu tai, kad vienintelis dalykas, kėlęs Amerikos cenzorių nerimą, – tai scena, kurioje mažas berniukas šlapinasi gatvėje. Kai kuriems autorių teorijos šalininkams filmas neteko savo galios dėl to, kad neturi bendro kūrybinio šaltinio. Scenaristo Cesare Zavattini, režisieriaus Vittorio De Sicos, neprofesionalių aktorių darbas davė rezultatą, bet neįmanoma nustatyti kiekvieno dalyvio indėlio net vertinant individualius laimėjimus.

Dviračių vagyse, galimas dalykas, yra reikšmingiausias kinematografo istorijoje ir iki sielos gelmių jaudinantis tėvo ir sūnaus santykių atskleidimas, pilnas neapibrėžiamo mainymosi ir subtilių atspalvių. Filme yra ir Chaplino komedijos elementų – stulbinamai išsiskiriantis dviejų berniukų, valgančių viename restorane, elgesys. Gretinant filmą su *Gyvenimas yra gražus* (1997), galima matyti, kiek infantilesnės tapo pasaulinio kinematografo tendencijos. **JRos**

Italija (De Sica), 93 min., nespalvotas

Italų kalba

Režisierius Vittorio De Sica

Prodiuseriai Giuseppe Amato, Vittorio De Sica

Scenarijaus autoriai Cesare Zavattini, Oreste Biancoli, Suso d'Amico, Vittorio De Sica, Adolfo Franci, Gerardo Guerrieri (pagal Luigi Bartolini romaną *Dviračių vagys*)

Operatorius Carlo Montuori

Kompozitorius Alessandro Cicognini

Vaidina Lamberto Maggiorani, Enzo Staiola, Lianella Carell, Gino Saltamerenda, Vittorio Antonucci, Giulio Chiari, Elena Altieri, Carlo Jachino, Michele Sakara, Emma Druetti, Fausto Guerzoni

„Oskaras": Giuseppe Amato, Vittorio De Sica (geriausias užsienio filmas)

„Oskaro" nominacija: Cesare Zavattini (scenarijus)

JAV (Rampart, Universal), 86 min., nespalvotas

Režisierius Max Ophüls

Prodiuseris John Houseman

Scenarijaus autoriai Howard Koch, Stefan Zweig (pagal Stefano Zweigo novelę *Nepažįstamosios laiškas*)

Operatorius Franz Planer

Kompozitorius Daniele Amfitheatrof

Vaidina Joan Fontaine, Louis Jourdan, Mady Christians, Marcel Journet, Art Smith, Carol Yorke, Howard Freeman, John Good, Leo B. Pessin, Erskine Sanford, Otto Waldis, Sonja Bryden

NEPAŽĮSTAMOSIOS LAIŠKAS (1948)
LETTER FROM AN UNKNOWN WOMAN

Koncertuojantis pianistas dendis iš amžių sandūros meto Vienos, Stefanas Brandas (L. Jourdan), grįžta namo po eilinės lengvabūdiškų pasilinksminimų nakties. Nebylys sargas įteikia jam laišką. Jis nuo damos, ir pirmieji laiško žodžiai: „Tuo metu, kai tai skaitysite, aš jau būsiu mirusi..." – priverčia jį iš naujo pažvelgti į savo gyvenimą.

Veiksmas, kuris plėtojasi po tokios neįprastos užuomazgos, gali teisėtai pretenduoti ne tik į geriausią režisieriaus Maxo Ophülso filmą arba puikų melodramos žanro laimėjimą, bet ir į vieną žymiausių juostų pasaulinio kinematografo istorijoje. Tai vienas iš nedaugelio filmų, kurį galima pavadinti tobulu iki smulkiausių detalių.

Puiki Stefano Zweigo novelės ekranizacija pagal Howardo Kocho scenarijų tapo filmų apie lemtingą meilę apoteoze. Sugrįždamas į praeitį, kad suvoktų aistringą jaunos merginos Lizos Berndl (Joan Fontaine) jausmą Stefanui, Ophülsas parodo mums gyvą, širdį draskantį meilės, kuri neturėjo teisės egzistuoti, paveikslą. Naivus Lizos idealizavimas priešpriešinamas Stefano abejingam prieinamų moterų sudaiktinimui ir tragediją daro dar didesnę. Intuityvus Ophülso visų nelygios lyčių padėties XX a. Vakarų visuomenėje detalių suvokimas tiesiog stulbina.

Priversdamas mus išgyventi Lizos aistras ir visos visuomenės, išauklėtos masinės kultūros, svajones, *Nepažįstamosios laiškas* kartu yra ir aštri, griaunanti romantiškos meilės mitų ir ideologijos kritika. Mūsų istorijos suvokimas pagrįstas subtilia nuotaikų kaita.

Ophülso mizanscenos negailestingai sklaido Lizą supančias iliuzijas. Tai parodoma banali realybė, pabrėžianti fantazijos polėkius, tai lengvais judesiais, kiek atitolusiais nuo pasakojimo tikrovės, sukuriama perspektyva, aplenkianti herojų istorijas.

Filmas – puikus ne tik raiškaus ir įprasminto stiliaus, bet ir dinamiškos pasakojimo struktūros pavyzdys. Jaudinantis Lizos pasakojimas už kadro sujungia dešimtmečius. Svarbiausi metai subtiliai perteikiami detalėmis su pasikartojančiais gestais (tokiais kaip gėlės teikimas), dialogų frazėmis (visuotinis praėjusių laikų priminimas) ir pagrindiniais objektais (laiptai, vedantys į Stefano butą). Kai Ophülsas prieina prie Holivudo kadrų (jaunoji Liza iškyla Stefano prisiminimuose kaip vaiduoklis) – tai ne iki šleikštulio įgrisusi klišė. Nesulaiko ašarų net šiuolaikiniai žiūrovai, nemėgstantys senamadiškų muilo operų.

Nepažįstamosios laiškas – stiprus filmas, paskatinęs daugybę kino mėgėjų pabandyti pasiaiškinti jo prasmę, struktūrą, sumanymus, ironiją. Žinoma, tokia trumpa analizė negali perteikti to gilaus ir nuostabaus jausmo, kurį sukelia šis šedevras. **AM**

JAV (Diana), 99 min., nespalvotas

Režisierius Fritz Lang

Prodiuseriai Fritz Lang, Walter Wanger

Scenarijaus autoriai Rufus King, Silvia Richards

Operatorius Stanley Cortez

Kompozitorius Miklós Rózsa

Vaidina Joan Bennett, Michael Redgrave, Anne Revere, Barbara O'Neil, Natalie Schafer, Anabel Shaw, Rosa Rey, James Seay, Mark Dennis, Paul Cavanagh

PASLAPTIS UŽ DURŲ (1948)
SECRET BEYOND THE DOOR

Fritzo Lango kūrybos gerbėjus galima skirstyti į tuos, kurie pirmenybę teikia intelektualiems filmams, tokiems kaip *M* (1931), *Metropolis* (1926) ir *Didžioji kaitra* (1953), ir tuos, kuriems patinka neįprasti, mįslingi ir nedorovingi popkultūros filmai, tarp jų *Ranča, turinti prastą šlovę* (1952) ir *Munflitas* (1955). *Paslaptis už durų* pagal kai kuriuos vertinimus yra geras juodasis detektyvas. Tačiau filme įdomiai susipina daugybė formų: moterų melodrama, froidiškoji analizė, paslaptys apie serijinį žudiką ir meninė alegorija. Filmas primena holivudinį moteriškos gotikos ciklą. Jis tiria lemtingą moters (Joan Bennett) potraukį prie vyro (Michaelas Redgrave'as), kuris yra mįslingas, žavus, bet kartu ir potencialiai pavojingas. Kaip ir Hitchcocko filme *Rebeka*, paskatinusiame Langą sukurti šią juostą, herojė atsiduria nepažįstamų žmonių name. Tai žmonės, slepiantys sielos traumas ir nesveikus slaptus ryšius.

Langas sadomazochistinį siužeto dviprasmiškumą įtraukia į naują romano kontekstą: kas sudaro tikrąją patino esmę – jautrumas ar agresija? Ko tokiu atveju tikisi iš jo moteris – meilės ar mirties? Kenčiantis architektas genijus (Redgrave'as) pastatė namą su „laimingais kambariais", kurie atkuria grėsmingas, atviras psichoseksualines žmogžudysčių scenas.

Paslaptis už durų įeina į ypatingą 5-ojo deš. filmų grupę. Jai priklauso Jeano Renoiro filmas *Moteris paplūdimyje* (1947) ir Valo Lewtono *Septintoji auka* (1943). Jų galinga vaiduokliška aura sukuriama kinematografinių priemonių įvairove ir siužetais, paremtais laisvomis asociacijomis. Pasakojimas filme vyksta už kadro ir netvarkingai pereina nuo Bennett prie Redgrave'o ir atvirkščiai. Režisieriui, aršiam autorinio kino šalininkui, tai gali atrodyti šventvagiška. Tačiau tai, kad kompanija „Universal" montuodama filmą privertė Langą iškirpti kai kuriuos epizodus, tik sustiprino filmo fantastiškumą. Galimas dalykas, galutiniam variantui trūksta logiškų ryšių ir paaiškinimų. Bet tai vienas tų retų atvejų, kai Langui pavyko jo filmams būdingam fatalizmui suteikti ryškų poetinį atspalvį. Daug reikšmės turėjo originalus operatoriaus Stanley Cortezo darbas ir puiki Miklóso Rózsos muzika. **AM**

BLOGIO JĖGA (1948)
FORCE OF EVIL

Kaip ir *Medžiotojo naktis,* filmas *Blogio jėga* yra unikalus įvykis Amerikos kino istorijoje. Juostos režisierius Abrahamas Polonsky sukūrė dar du filmus ir parašė scenarijus daugybei kitų, bet šis yra vienintelis filmas, kuriame jo talentas, dar nepaveiktas makartizmo, tiesiog švytėjo.

Nepaisant žvaigždės (Johnas Garfieldas), kurios vardas asocijuojasi su „kietu" kinu, dalyvavimo, *Blogio jėga* ne itin telpa į juodojo kino rėmus. Tai pats poetiškiausias filmas. Baltosios eilės, skaitomos už kadro, ir puikiai stilizuoti, dainingi dialogai tapo sukrečiančia ir radikalia naujove 5-ojo deš. kine, pralenkusia Malicko *Nederlingas žemes* (1973).

Tai istorija apie amoralumą, kaltę ir jos išpirkimą, papasakota pasitelkiant kone biblinį atvejį – išdavystę tarp dviejų brolių. Polonsky pašalina neišvengiamą juostos niūrumą (finalinė nusileidimo prie kūno šiukšlių krūvoje scena stingdo kraują) pasitelkdamas jaudinančią ir labai šiuolaikišką Garfieldo ir Beatrice Pearson meilės istoriją.

Filmas pagal poetinį sumanymą stilizuotas iki smulkiausių detalių, siekiant išlaisvinti garsą, personažus bei vaidybą ir priversti juos susijungti į svaiginančią polifoniją. **AM**

JAV (Enterprise, MGM), 78 min., nespalvotas

Režisierius Abraham Polonsky

Prodiuseris Bob Roberts

Scenarijaus autoriai Abraham Polonsky, Ira Wolfert (pagal Iros Wolfert romaną *Takerio žmonės*)

Operatorius George Barnes

Kompozitorius David Raksin

Vaidina John Garfield, Thomas Gomez, Marie Windsor, Howland Chamberlain, Roy Roberts, Paul Fix, Stanley Prager, Barry Kelley, Paul McVey, Beatrice Pearson, Fred O. Sommers

PAVASARIS MIESTE (1948)
XIAO CHENG ZHI CHUN

Vienas didžiųjų filmų būdingų bruožų yra vaizduoti herojus minimaliomis priemonėmis. Fei Mu *Pavasaris mieste* savo didybę demonstruoja nuolat. Juostoje subtiliai ir aštriai atskleidžiami penki pagrindiniai personažai: vieniša ir pavargusi nuo šeimos reikalų Žmona (Wei Wei); liguistas melancholikas Vyras (Shi Yu); jauna ir gyvybinga Sesuo (Zhang Hongmei); visada įsitempęs Tarnas (Cui Chaoming'as) ir į šį miestą įeinantis (ir išeinantis iš praeities) Svečias, kad duotų pradžią permainoms.

Filmas tiksliai atkuria pokario dramą: troškimus, viltis, svajones ir praradimus. Herojų jausmai, kameros pagauti stambiu planu, perteikiami žvilgsniais, netikėtais pasipriešinimo arba paklusnumo gestais. Yra ir modernistinis elementas – už kadro pasakoja Žmona. Jos balsas poetiškai apibūdina viską, kas mums rodoma, įvykius, kurių liudininke ji nebuvo, ir griežtus žodžius papildo liūdnomis realijomis.

Šis kinų kinematografo šedevras tik neseniai pelnė pasaulio pripažinimą, kurio yra vertas. Jis stipriai paveikė Kar Wai Wong'o *Meilės laukimą* (2001), suteikė pagrindą puikiam 2002 m. variantui. *Pavasaris mieste* – subtili, stipri ir jaudinanti melodrama. **AM**

Kinija, 85 min., nespalvotas

Literatūrine kinų kalba

Režisierius Fei Mu

Scenarijaus autorius Li Tianji

Operatorius Li Shengwei

Kompozitorius Huang Yijun

Vaidina Cui Chaoming, Li Wei, Shi Yu, Wei Wei, Zhang Hongmei

JAV (Charles K. Feldman, Monterey), 133 min., nespalvotas

Režisieriai Howard Hawks, Arthur Rosson

Prodiuseriai Charles K. Feldman, Howard Hawks

Scenarijaus autoriai Borden Chase, Charles Schnee

Operatorius Russell Harlan

Kompozitorius Dimitrij Tiomkin

Vaidina John Wayne, Montgomery Clift, Joanne Dru, Walter Brennan, Coleen Gray, Harry Carey, John Ireland, Noah Beery jaunesn., Harry Carey jaunesn., Chief Yowlachie, Paul Fix, Hank Worden, Mickey Kuhn, Ray Hyke, Wally Wales

„Oskaro“ nominacija: Borden Chase (scenarijus), Christian Nyby (montažas)

RAUDONOJI UPĖ (1948)
RED RIVER

Raudonoji upė – vesterno stiliaus juostos *Maištas „Bauntyje“* (1935) variantas, gerokai išsamesnis nei pirmtakas. Pastarajame filme pradėję plėtotis Blajaus ir Kristinos santykiai šiame filme parodomi per tėvų ir vaikų konfliktą. Hawksas įdomia maniera sieja ir kartu priešpriešina aktorių Johno Wayne'o ir fotogeniško Montgomery Clifto personažus vyriškos neurozės, kuri tapo madinga kitą dešimtmetį, kontekste. Wayne'as – vienas geriausių 4-ojo deš. pagrindinių vyro vaidmenų atlikėjų, kurį kiek sendina prigimtinis polinkis vaidytis.

Po ilgo prologo matome, kaip nuskurdęs Tomas Dansonas (Wayne'as) ir našlaičiu tapęs Metju Gartas (Cliftas) sujungia savo galvijų bandas. Veiksmas vyksta po Pilietinio karo ekonominės depresijos metu. Pergindamas galvijus į Misūrį, nepalenkiamasis Dansonas darosi vis despotiškesnis ir bando įtikinti Metju pasukti bandą į vakarus saugesniu maršrutu iki Abilino. Dansonas žavisi jaunuolio vyriškumu, tačiau prisiekia susekti jį ir nušauti. Vienas emocionaliausių šio žanro finalų – kai du vienas kitą mylintys žmonės apsupti galvijų susiduria Abilino gatvėse.

Didysis vyriškų veiksmų metraštininkas Hawksas nustumia kaubojus į antrą planą, į pirmą iškeldamas gražius, lyriškus, jaudinančius paniško bėgimo, audros ir susišaudymo su indėnais epizodus. Pagrindiniai aktoriai nuostabūs: Wayne'as savo subtilumu papildo Cliftą, Walteris Brentanas vaidina bedantį prastuolį, Johnas Irelandas – išstypusį gangsterį, Joanne Dru – atradėją, sugebančią ištverti sužeidimą. Hawksas, pagarsėjęs savo vesternais, sukūrė stebėtinai mažai šio žanro juostų. Jis filmuoja vis tuos pačius aktorius: vyresnįjį ir jaunesnįjį Harry Carey, Hanką Wordeną ir Wayne'ą. Hawksas atiduoda duoklę Johnui Fordui, tarsi sakydamas: „Ir aš taip galiu.“ Hawksas turi fordišką požiūrį į pavojingas Vakarų grožybes, kaip ir į Dimitrijaus Tiomkino muziką folkloro dainų pagrindu. **KN**

VIRVĖ (1948)
ROPE

Alfredas Hitchcockas šlovę pelnė dėl patrauklių filmų, tarp jų ir trilerių, ir visada buvo aršiausias eksperimentuotojas iš visų komercinių režisierių. *Virvė* nufilmuota pagal Patricko Hamiltono (išgarsėjusio *Dujine lempa*) pjesę, pagrįstą Leopoldo ir Loebo byla. Ji vėliau buvo ekranizuota 1959 m. ir pavadinta *Smurtu*. Filmas *Virvė* atkreipia dėmesį teatrališkumu. Juostos dalys sujungtos taip, tarsi ji būtų nufilmuota vienu kvėptelėjimu. 1948 m. nedaugelis žiūrovų pastebėjo, kad filmas susideda iš trumpų fragmentų. Net dabar dauguma juostų filmuojama taip, tarsi veiksmas vyktų paprastame teatre. Hitchcockas veikiausiai norėjo kreiptis į savo kolegas profesionalus, parodydamas jiems, kad yra alternatyvus kino pasakojimo būdas, kuris daug kuo paveikė, pavyzdžiui, *Projektą: Bleiro ragana* (1999).

Pasakojant istoriją „realiu laiku“, kamera turėjo sekti paskui personažus dideliame Niujorko bute. Du viename bute gyvenantys viengungiai (Johnas Dallas ir Farley Grangeris) lengvabūdiškai nužudo žmogų, siekdami įrodyti kažin kokią neaiškią idėją. Juosta kartu ir psichologinė drama, ir juodoji *Arseno ir senų nėrinių* (1944) stiliaus komedija. Žudikai pasikviečia profesorių Džeimsą Stiuartą, norėdami apstulbinti jį savo protu, ir vos nedemaskuojami. Hitchcockas paverčia šią situaciją katės ir pelės žaidimu.

Viskas pasirodo ne taip linksma, kaip norėjosi. Stewarto ir Dallo herojai turi apsispręsti, kokį vaidmenį jų gyvenime vaidina dorybingumas. Galimas dalykas, kad dėl ilgų epizodų kritikai nepamatė atviro tariamų homoseksualinių žudikų santykių pavaizdavimo. Apie tai nekalbama, tačiau bute, kuriame žudikai gyvena dviese, yra tik vienas miegamasis. **KN**

JAV (Transatlantic, Warner Bros.), 80 min., spalvotas (*Technicolor* sistema)

Režisierius Alfred Hitchcock

Prodiuseris Sidney Bernstein

Scenarijaus autoriai Hume Cronyn, Arthur Laurents (pagal Patricko Hamiltono pjesę *Virvagalis*)

Operatoriai William V. Skall, Joseph A. Valentine

Kompozitorius David Buttolph

Vaidina James Stewart, John Dall, Farley Granger, Cedrick Hardwicke, Constance Collier, Douglas Dick, Edith Evanson, Dick Hogan, Joan Chandler

JAV (Fox), 108 min., nespalvotas

Režisierius Anatole Litvak

Prodiuseriai Robert Bassler, Anatole Litvak, Darryl F. Zanuck

Scenarijaus autoriai Millen Brand, Frank Partos (pagal Mary Jane Ward romaną)

Operatorius Leo Tover

Kompozitorius Alfred Newman

Vaidina Olivia de Havilland, Mark Stevens, Leo Genn, Celeste Holm, Glenn Langan, Helen Craig, Leif Erickson, Beulah Bondi, Lee Patrick, Howard Freeman, Natalie Schafer, Ruth Donnelly, Katherine Locke, Frank Conroy, Minna Gombell

„Oskaro" nominacija: Robert Bassler, Anatole Litvak (geriausias filmas), Anatole Litvak (režisierius), Frank Partos, Millen Brand (scenarijus), Olivia de Havilland (aktorė), Alfred Newman (muzika)

GYVATĖS DUOBĖ (1948)
THE SNAKE PIT

Tarp įspūdingiausių pokario kūrinių, kai Holivudas vis dažniau grįždavo prie realizmo, A. Litvako filmas – žiauri savo atvirumu istorija apie išprotėjimą ir gydymą psichiatrijos ligoninėje. Matome beviltiškų dvasios ligonių perpildytą palatą, vadinamą gyvatės duobe. *Gyvatės duobėje* pati liga ir jos gydymo būdai parodyti primityviau nei vėlesniuose filmuose – pavyzdžiui, tokiuose kaip *Skrydis virš gegutės lizdo* (1976).

Virdžinija Kaninheim (O. de Havilland) iš pradžių atrodo beviltiška ligonė, tačiau jautraus daktaro Marko Kiko (L. Gennas) pastangų dėka pasiduoda gydymui žodžiu. Vaikystėje Virdžinija nepatyrė ne tik motinos meilės, bet ir anksti mirusio tėvo dėmesio. Be to, ji išgyveno žmogaus, kurį mylėjo, netektį, ir dėl jo mirties kaltina save. Daktaro Kiko pastangomis ligonė perkeliama į „geriausią" palatą, bet ten ji patenka į despotiškos medicinos sesers rankas. Virdžinija nubaudžiama už patį pirmąjį nusižengimą ir atsiduria „gyvatės duobėje". Tačiau tokia šokiruojanti terapija netikėtai padaro teigiamą poveikį.

Optimistinis *Gyvatės duobės* realizmas kontrastuoja su pseudofroidišku kitų to meto filmų, tokių kaip Alfredo Hitchcocko *Užkerėtasis* (1945), sprendimu. **RBP**

JAV (Columbia, Mercury), 87 min., nespalvotas

Anglų kalba ir kinų kalbos Kantono tarme

Režisierius Orson Welles

Prodiuseriai William Castle, Orson Welles, Richard Wilson

Scenarijaus autorius Orson Welles (pagal Sherwoodo Kingo knygą *Jei numirsiu nepabudęs*)

Operatorius Charles Lawton jaunesn.

Kompozitoriai Doris Fisher, Allan Roberts, Heinz Roemheld

Vaidina Rita Hayworth, Orson Welles, Everett Sloane, Glenn Anders, Ted de Corsia, Erskine Sanford, Gus Schilling, Carl Frank, Louis Merrill, Evelyn Ellis, Harry Shannon

LEDI IŠ ŠANCHAJAUS (1948)
THE LADY FROM SHANGHAI

Savo *Nepažįstamuoju* (1946) įrodęs, kad norėdamas gali filmuoti „įprastą" kiną, Orsonas Wellesas grįžta prie juodojo kino, kone aklai pasirinkdamas Sherwoodo Kingo romaną *Jei numirsiu nepabudęs*. Iš jo jis sukūrė kažką galingo ir neįprasto, ir tai garantavo galvos skausmą „Columbia" studijos vadovui Harry Cohnui. Ilgaplaukę Ritą Hayworth pavertęs dažyta blondine trumpai kirptais plaukais, Wellesas sąmoningai pakeitė studijos žvaigždės, buvusios savo žmonos, įvaizdį. Jis tai padarė dar neišaiškėjus, jog ji vaidins ne meilutę, kaip *Gildoje* (1946), o tokią vulgarią piktadarę, kad net jos seksualumas taps atstumiantis.

Wellesas suvaidino jūreivį, kurio kalboje kartais girdėti airiškas akcentas. Jachtai valdyti ir, galimas dalykas (kaip Welleso atkurtoje istorijoje filme *Nemirtinga istorija*, 1968), patarnauti jo gražuolei žmonai jį nusamdė šlubas juristas (Everettas Sloane'as, pasibaisėtinos, primenančios driežą išvaizdos žmogus). Paskui įvykdoma žmogžudystė ir ji tiriama. Visi herojai teisme elgiasi, švelniai tariant, neetiškai, ir beprotiškas kaleidoskopas į šipulius sudūžta finalinėje scenoje, nufilmuotoje veidrodinėje salėje. Pats filmas *Ledi iš Šanchajaus* primena sudužusį veidrodį, iš kurio genialių šukių neįmanoma surinkti nieko prasmingo. **KN**

BALTAVEIDIS (1948)
THE PALEFACE

Jane Russell vaidina Kalamiti Džein, Amerikos vyriausybės užverbuotą sekti baltųjų išdavikų, parduodančių ginklus indėnams, gaują. Kad galėtų traukinio, vykstančio į vakarus, vagone apsimesti emigrante, ji išteka už nekompetentingo ir bailaus dantisto Peinleso Peterio Poterio. Ji susipažįsta su juo maudykloje – esant tokiai situacijai niekas neieško panašumo į tiesą! Daug kas *Baltaveidžio* humore nuspėjama – indėnai įkvepia linksminamųjų dujų, o Peinlesas, kuris elgiasi toli gražu ne didvyriškai, per klaidą palaikomas bebaimiu indėnų kariu. Peinlesas, žinoma, kraustosi iš proto dėl gundančios Kalamiti: „Jūsų burna kaip tik tokia, prie kokių man patinka dirbti." Paskui girdėti keli juokeliai apie nuolatinį sutuoktinių pareigos atlikimo atidėjimą, kai Russell tęsia savo „blogų vaikinų" likvidavimo operaciją.

Peinlesas ir Kalamiti įkliūva ir juos nuveda į indėnų stovyklą. Indėnus vaidina Chiefas Yowlachie (tikras Amerikos indėnas) ir Ironas Eyesas Cody (italų kilmės amerikietis). Nors juokelius jų adresu vargu ar pavadintum politiškai korektiškais, jie per daug kvaili, kad rimtai įžeistų.

Hope'as maloniu balsu atlieka dainą „Sagos ir raišteliai", sukurtą Victoro Youngo (jis gavo „Oskarą" už muziką). Ji ragina merginas nukreipti savo žvilgsnius į rytus ir vilkėti gražius drabužius. Tačiau Russell vienodai žavingai atrodo ir su atlasinėmis suknelėmis, ir su elnių odos kelnėmis. Hope'as ir Russell susijungia, šį kartą palaikomi Rojaus Rodžerso ir jo arklio Trigerio, kuriam skirta daina „Keturkojis draugas". **EB**

JAV (Paramount), 91 min., spalvotas (*Technicolor* sistema)

Režisierius Norman Z. McLeod

Prodiuseris Robert L. Welch

Scenarijaus autoriai Edmund L. Hartmann, Frank Tashlin

Operatorius Ray Rennahan

Kompozitoriai Ray Evans, Jay Livingston, Victor Young

Vaidina Bob Hope, Jane Russell, Robert Armstrong, Iris Adrian, Bobby Watson, Jackie Searl, Joseph Vitale, Charles Trowbridge, Clem Bevans, Jeff York, Stanley Andrews, Wade Crosby, Chief Yowlachie, Iron Eyes Cody, John Maxwell

„Oskaras": Jay Livingston, Ray Evans (garsas)

Didžioji Britanija (Independent, Rank, The Archers), 133 min., spalvotas (*Technicolor* sistema)

Režisieriai Michael Powell, Emeric Pressburger

Prodiuseriai George R. Busby, Michael Powell, Emeric Pressburger

Scenarijaus autoriai Emeric Pressburger, Michael Powell, Keith Winter (pagal Hanso Christiano Anderseno pasaką)

Operatorius Jack Cardiff

Kompozitorius Brian Easdale

Vaidina Anton Walbrook, Marius Goring, Moira Shearer, Robert Helpmann, Léonide Massine, Albert Bassermann, Liudmila Čerina, Esmond Knight

„Oskaras": Hein Heckroth, Arthur Lawson (meninis apipavidalinimas ir dekoracijos), Brian Easdale (muzika)

„Oskaro" nominacija: Michael Powell, Emeric Pressburger (geriausias filmas), Emeric Pressburger (scenarijus), Reginald Mills (montažas)

RAUDONI BATELIAI (1948)
THE RED SHOES

1948 m. Michaelo Powello ir Emerico Pressburgerio sukurtą filmą ypač pamėgo mergaitės, svajojusios tapti balerinomis. Akinančiame senos kaip pasaulis šou žvaigždės gimimo istorijos sūkuryje žavi, aikštinga ir talentinga jauna šokėja Viktorija Peidž (M. Shearer) patenka į impresarijaus Boriso Lermontovo (A. Walbrookas) trupę. Jo prototipai veikiausiai buvo Svengali, Rasputinas ir Diagilevas. Ji aukoja asmeninį gyvenimą (romaną su kompozitoriumi M. Goringu) dėl aistringo ir kone skausmingo atsidavimo menui. Tai netrukus virsta gražia drama. Kai primabalerina Boronskaja (L. Čerina) išteka ir palieka sceną, Viki sėkmingai debiutuoja balete pagal Anderseno pasaką apie mergaitę ir stebuklingus batelius. Jie suko ją šokyje tol, kol ji krito negyva. Ši istorija įkvėpė režisierius, dirbusius su šokėju choreografu Robertu Helpmannu, aktoriumi Léonide'u Massine'u ir dirigentu seru Thomu Beechamu, sukurti 20 minučių šokio fantaziją. Ji suteikė pradžią miuziklo (žr. *Amerikietis Paryžiuje* ir *Oklahomos mieste*) su panašiomis interliudijomis krypčiai.

Žinoma, užkulisinis Viki gyvenimas liūdnai atkartoja Anderseno herojės gyvenimą. Jo kulminacija tampa baleto šuolis priešais publiką nepakartojamo pasirodymo metu. Ji atlieka savo, dabar iš jos atimtą, žvaigždės šokį balete *Raudoni bateliai* tik tam, kad pasiliktų teisę vaidinti šį vaidmenį. Miniatiūrinės Shearer debiutas kine – įstabus. Ji – galingas energijos užtaisas, taurinantis grandiozinį Walbrooko spektaklį. Shearer keri tiek vaidindama naivią merginą, šokančią užkandinėje su trečiarūše trupe, tiek garsiąją, viso pasaulio dievinamą įžymybę. Herojė šoka tarp keistų, pasakiškų baleto dekoracijų. Dizaineris Heinas Heckrothas, dailininkas Arthuras Lawsonas ir kino operatorius Jackas Cardiffas pasistengė, kad ir įprastos užkulisinio gyvenimo scenos būtų tokios pat nepaprastos kaip teatro dekoracijos.

Walbrooko akys dega, kai jų neslepia tamsūs akiniai, kalbantis praslysta mefistofeliškos savimeilės gaidos. Visiškai suprantama: jis, nors ir tragiškai vienišas, atsidavęs baletui lyg vienuolis, lengvai savo valiai priverčia paklusti viską aplinkui. *Raudoni bateliai* – neįprastas miuziklas, užburiantis teatralizuoto spektaklio magija, tačiau kad suteiktų žiūrovams malonumo, jo kūrėjai išliejo nemažai prakaito. Gandai apie jį, kaip apie kūrinį išrinktiesiems, išplėtė baleto, kuriuo anksčiau domėjosi tik aukštuomenės publika, auditoriją. Dabar joje matyti iš anksto nekantriai spektakliu besimėgaujanti studentų minia viršutinėse eilėse. Šis puikus šedevras švyti, jame liejasi klasikinės muzikinės kompozicijos, šviesą keičia sutemos, o tai visiškai atitinka tradicinių disnėjiškų pasakų dviprasmiškumą. **KN**

JAV (Warner Bros.), 126 min., nespalvotas

Režisierius John Huston

Prodiuseriai Henry Blanke, Jack L. Warner

Scenarijaus autoriai John Huston, B. Traven (pagal B. Traveno romaną)

Operatorius Ted D. McCord

Kompozitoriai Buddy Kaye, Max Steiner

Vaidina Humphrey Bogart, Walter Huston, Tim Holt, Bruce Bennett, Barton MacLane, Alfonso Bedoya, Arturo Soto Rangel, Manuel Dondé, José Torvay, Margarito Luna

„Oskaras": John Huston (režisierius, scenarijus), Walter Huston (antrojo plano aktorius)

„Oskaro" nominacija: Henry Blanke (geriausias filmas)

SIERA MADRĖS BRANGENYBĖS (1948)
THE TREASURE OF THE SIERRA MADRE

Nesėkmingos paieškos, skatinamos garbės troškimo ir žlungančios dėl godulio ir nesutarimų, buvo Johno Hustono mėgstamas siužetas. Jį traukė romantikos ir cinizmo, būdingų jo charakteriui, mišinys. Valkatos amerikiečiai – visiškai skirtingo būdo, nesugebantys susitarti tarpusavyje – atsidūrę Meksikoje susivienija ieškoti aukso. Jie suranda jo, tačiau, apakinti noro pasipelnyti, galiausiai vėl netenka. Hustonas visuomet puikiai pritaikydavo ekranui literatūros kūrinius. Kaip istorijos pagrindą jis paėmė mįslingo rašytojo atsiskyrėlio B. Traveno romaną ir, kaip visada, atidžiai ir su meile išstudijavęs turinį, išsaugojo daug lakoniškų dialogų ir sardoniškų autoriaus minčių.

Filmuoti natūraliai, ne studijoje, bent jau kuriant A kategorijos filmus, tuo metu buvo retenybė. Nepaisant studijos prieštaravimo, Hustonas reikalavo filmuoti Meksikoje, netoli kaimelio, esančio 140 mylių į šiaurę nuo sostinės. Už jo nesitaikstymą buvo atlyginta. Filme dulkėtas Meksikos landšaftas perteiktas taip, kad žiūrovai tarsi jaučia tarp dantų girgždantį smėlį. Netekę studijos teikiamo komforto ir priversti susidurti su nepatogumais aktoriai vaidino sudirgę, tvyrant įtemptiems santykiams. Tai atitiko *Brangenybių* temą: aplinkybių spaudžiamų žmonių reakcija. Senas aukso ieškotojas (jį vaidina režisieriaus tėvas W. Hustonas) ir naivus jaunuolis (aktorius T. Holtas) tvirtai laikosi savo principų susidūrę su pagunda pasiimti auksą, o paranoikas Fredas S. Dobsas (įsimintiniausias H. Bogarto vaidmuo) neišlaiko ir palūžta.

Hustono sprendimas filmuoti *Brangenybes* kaip jam norėjosi atsipirko. Jackas Warneris iš pradžių bjaurėjosi filmu, tačiau šis buvo ne tik populiarus ir davė didžiulį pelną „Warner Bros.", bet ir buvo apdovanotas Kino akademijos premija. Hustonas gavo „Oskarą" už režisūrą ir scenarijų, o jo tėvas – už antrojo plano vaidmenį. Tai buvo pirmas ir ligi šiol vienintelis kartas, kai tėvas ir sūnus drauge buvo įvertinti „Oskarais". **PK**

LUIZIANOS ISTORIJA (1948)
LOUISIANA STORY

Žymusis dokumentinių filmų kūrėjas Flaherty sutiko, kad šį paskutinį jo nespalvotą filmą paremtų „Standard Oil". Jis norėjo sukurti filmą apie naftos paieškas Luizianos valstijos ežeruose. Finansuojama buvo neatidėliojant, galbūt tik todėl Flaherty sušvelnino naftos kompanijos portretą, pavaizdavo ją kaip palankią jėgą, nedarančią žalos laukinei gamtai. Įvykius prie ežerų ir naftininkų atvykimą matome 12 metų berniuko (Boudreaux) akimis. Vaiduoklių prieglobstį primenanti pelkėta vietovė tampa magiška vieta su gausia tankia lapija, gyva egzotika ir naftos bokštais.

Dialogų filme labai mažai – iš dalies todėl, kad režisierius, kaip įprasta, filmavo ne profesionalius aktorius, o vietos gyventojus. Pateikdamas savo istoriją žiūrovui, Flaherty iš esmės pasikliovė lyriniais personažais ir Thomsono muzika, subtiliai sukurta originaliomis temomis ir apdovanota Pulitzerio premija. Tai pirmoji tokio įvertinimo sulaukusi filmo muzika. *Luizianos istorijoje,* kaip ir visuose geriausiuose savo filmuose, Flaherty šlovina gamtos grožį, jos civilizacijos nepaliestų kampelių pavojingumą ir žavesį. **PK**

JAV (Robert Flaherty), 78 min., nespalvotas

Anglų ir prancūzų kalbomis

Režisierius Robert J. Flaherty

Prodiuseris Robert J. Flaherty

Scenarijaus autoriai Frances H. Flaherty, Robert J. Flaherty

Operatorius Richard Leacock

Kompozitorius Virgil Thomson

Vaidina Joseph Boudreaux, Lionel Le Blanc, E. Bienvenu, Frank Hardy, C. P. Guedry

„Oskaro" nominacija: Frances H. Flaherty, Robert J. Flaherty (scenarijus)

PAVELDĖTOJA (1949)
THE HEIRESS

JAV (Paramount), 115 min., nespalvotas

Režisierius William Wyler

Prodiuseriai Lester Koenig, Robert Wyler, William Wyler

Scenarijaus autoriai Augustus Goetz, Ruth Goetz (pagal Henry Jameso romaną *Vašingtono aikštė*)

Operatorius Leo Tover

Kompozitorius Aaron Copland

Vaidina Olivia de Havilland, Montgomery Clift, Ralph Richardson, Miriam Hopkins, Vanessa Brown, Betty Linley, Ray Collins, Mona Freeman, Selena Royle, Paul Lees, Harry Antrim, Russ Conway, David Thursby

„Oskaras": William Wyler (geriausias filmas), William Wyler (režisierius), Olivia de Havilland (aktorė), John Meehan, Harry Horner, Emile Kuri (meninis apipavidalinimas ir dekoracijos), Edith Head, Gile Steele (kostiumai), Aaron Copland (muzika)

„Oskaro" nominacija: Ralph Richardson (antrojo plano aktorius), Leo Tover (operatorius)

„Kaip gali būti tokia žiauri?" – „Turėjau gerus mokytojus." Neužmirštamos Henry Jameso romano *Vašingtono aikštė* ekranizacijos autorius – Williamas Wyleris. Olivia de Havilland, už šį vaidmenį gavusi antrąjį savo „Oskarą", iki širdies gelmių jaudina labai naivios ir nedailios herojės istorija. Tai amžina senmergė, nepaisant turtų, kuriuos paveldi iš šalto ir pašaipaus tėvo (R. Richardsonas), matančio joje tik kliuvinį.

Turtingų nuotakų medžiotojas, plevėsa Montgomery Cliftas – toks pat nenuoširdus kaip ir nepakartojamas – sugundo ją. Nepakęsdama įžeidžiančių tėvo prieštaravimų, bet tyliai sutikus beprotei tetai Ketrin, ji planuoja pabėgimą su mylimuoju. Tačiau paskutinę akimirką jis keičia planus, baimindamasis praleisti šansą kitoje vietoje, ir tai tampa jai žiauriu išbandymu. Tą akimirką, kai naivioji Ketrin supranta esanti apgauta ir pamesta, ji lipa laiptais aukštyn. Nuo to laiko ją nuolat persekioja šis lėtas, alinantis kopimas, giliai įsirėžęs jai į atmintį. Finalinis lipimas laiptais ir karti pergalė, kai sugrįžta puolęs į neviltį jos gerbėjas, veikia su ne mažesne jėga. Kūrinio vientisumą pabrėžia „Oskaru" įvertinta Aarono Coplando muzika. **AE**

GEROS ŠIRDYS IR KARŪNOS (1949)
KIND HEARTS AND CORONETS

Geros širdys ir karūnos – ankstyvasis „Ealing Comedies“ kūrinys, kurį išleido sero Michaelo Balcono Vakarų Londono komedinės kūrybos židinys. Filmas – geriausias juodosios komedijos žanro taktiško anglų humoro pavyzdys. Juosta rafinuota ir skandalinga, ji tapo nauju „Ealing“ studijos firminiu ženklu ir aštriu istorijos geluonimi.

Roberto Hamerio komedijoje aštuoni turtingos, aristokratiškos de Eskoinų šeimos nariai nenori į savo ratą priimti nuožmaus vargšo giminaičio Luiso Macini (mokantis bendrauti D. Price'as) ir kartu provokuoja jį nužudyti žmogų. Hameris ir Johnas Dightonas scenarijų kūrė pagal kandų Roy Hornimano romaną apie visuomenės dekadansą *Izraelis Renkas*. Be to, jį neginčytinai paveikė Charles'io Chaplino filmas *Mesjė Verdu* (1947). Macini susieja savo likimą su dviem moterimis: Edita de Eskoin (V. Hobson, liūdnai pagarsėjusio 1963 m. seksualinio skandalo, privertusio atsistatydinti Britanijos vyriausybę, kaltininko žmona), kilnia vienos jo aukų našle, ir Sibile, labai ekscentriška, pavojinga, seksualia gundytoja, kurią vaidina „Ealing“ studijos numylėtinė Joan Greenwood.

Aštuonis išsigimusius, keistokus de Eskoinus vaidina „Ealing“ studijoje dirbantis tūkstantį veidų turintis žmogus – nuostabusis Alecas Guinnessas. Jis puikiai persikūnija iš vieno personažo į kitą. Tai ir siauraveidė sufražistė ledi Agata, nušauta oro balione, ir plačiakaktis generolas, pasmerktas neilgam ikrų su sprogmenimis valgymo malonumui, ir beprotis admirolas, kuris atliko Macini darbą paskendęs kartu su savo laivu.

Geros širdys ir karūnos – režisieriaus Hamerio neilgaamžės karjeros viršūnė. Jis perteikė neįkainojamą montažo meistro patirtį ir sugebėjo išlaviruoti tarp subtilių dialogų ir lakoniškų, satyrinių pasakojimo scenų. Puikus nespalvotas D. Slocombe'o, buvusio karo naujienų operatoriaus, vėliau tapusio kinematografininku, darbas užtikrino jam ilgą ir sėkmingą karjerą. 7-ajame deš. jis nufilmavo daugybę klasikinių britų juostų, tarp kurių tokie visame pasaulyje pripažinti hitai kaip trilogija apie Indianą Džonsą. **AE**

Didžioji Britanija (Ealing Studios), 106 min., nespalvotas

Režisierius Robert Hamer

Prodiuseriai Michael Balcon, Michael Relph

Scenarijaus autoriai Robert Hamer, Roy Horniman, John Dighton (pagal Roy Hornimano romaną *Izraelis Renkas*)

Operatorius Douglas Slocombe

Kompozitorius Ernest Irving

Vaidina Dennis Price, Valerie Hobson, Joan Greenwood, Alec Guinness, Audrey Fildes, Miles Malleson, Clive Morton, John Penrose, Cecil Ramage, Hugh Griffith, John Salew, Eric Messiter, Lyn Evans, Barbara Leake, Peggy Ann Clifford

Venecijos kino festivalis: Robert Hamer – „Auksinio liūto“ nominacija

JAV (King, Pioneer), 86 min., nespalvotas

Režisierius Joseph H. Lewis

Prodiuseriai Frank King, Maurice King

Scenarijaus autoriai MacKinlay Kantor, Millard Kaufman

Operatorius Russel Harlan

Kompozitorius Victor Young

Vaidina Peggy Cummins, John Dall, Berry Kroeger, Morris Carnovsky, Anabel Shaw, Harry Lewis, Nedrick Young, Russ Tamblyn, Ross Elliott

PAMIŠĘ DĖL GINKLO (1949)
GUN CRAZY

Kultinis J. H. Lewiso filmas *Pamišę dėl ginklo* (antrasis pavadinimas – *Žudo moteris*) šiandienos debatuose apie termino „juodasis filmas" prasmę tapo tarsi lakmuso popierėliu. Filmo pagrindas – liūdnai pagarsėjusių 4-ojo deš. banditų Bonnie Parkerio ir Clyde'o Barrow istorijos interpretacija (scenarijų parašė MacKinlay Kantoras ir į juodąjį sąrašą patekęs rašytojas Daltonas Trumbo, kuris titruose nurodytas kaip M. Kaufmanas). Filme pasakojama apie kaimišką meilę tremtyje. Regis, ką bendra ji gali turėti su užkietėjusiu, naktinį gyvenimą gyvenančiu nusikalstamu miesto pasauliu, kuris dažniausiai parodomas juodajame kine. *Pamišę dėl ginklo* patenka į niūrią marginalų temą, būdingą ir tokiems juodojo kino kanonams kaip *Laiškanešys visada skambina du kartus* (1946) ir *Aplinkinis kelias* (1945).

Bartas Tea (Johnas Dallas) nuo vaikystės dievina šaunamąjį ginklą. Po demobilizacijos jis sutinka ir iškart pamilsta merginą kerinčiai gražiu vardu Eni Lori Star (Peggy Cummins). Ji ką tik atliko pagrindinį taiklaus šaudymo numerį šapito – cirko palapinėje. Eni taip pat jaučia ginklų potraukį. Prieš žūdami nuo teisėsaugininkų rankos, kartu jie įvykdo keletą apiplėšimų. Paskutinis iš jų – ginkluotas mėsos kombinato kasos užpuolimas.

Filmo *Pamišę dėl ginklo* pretenzijos į išskirtinį B kategorijos juostos statusą pateisinamos dėl estetinio novatoriškumo ir riboto biudžeto (ilgas, vienu kvėptelėjimu nufilmuotas banko apiplėšimo ir persekiojimo skerdykloje epizodas). Cummins sukuria neprilygstamą nestabilios psichikos lemtingos moters personažą. Ši nepavaldi laikui istorija apie *amour fou* (beprotišką meilę) padarė didelę įtaką prancūzų klasikiniam naujosios bangos režisieriaus Jeano-Luco Godard'o filmui *Iki paskutinio atodūsio* (1960). **PS**

ADOMO ŠONKAULIS (1949)
ADAM'S RIB

„Kiekvienas turi savų ypatybių." Ši puiki komedija apie lyčių kovą tapo daugybės kitų juostų ir televizijos serialų apie poras, kariaujančias ir kartu seksualiai traukiančias vienas kitą, įkvėpimo šaltiniu. Tarp devynių juostų, kuriose legendiniai porininkai Spenceris Tracy ir Katarine Hepburn 1942–1967 m. filmavosi kartu, *Adomo šonkaulis*, be abejonės, geriausia. Ji ligi šiol trykšta sąmojingais dialogais, gyvu dvilypės moralės ir lyčių stereotipų aptarimu bei puikia aktorių vaidyba. Scenarijų parašė geriausi Tracy ir Hepburn draugai – sutuoktiniai Ruth Gordon ir Garsonas Kaninas. Siužeto pagrindas – reali istorija apie juristus sutuoktinius Viljamą ir Doroti Vitnius, skyrybų byloje atstovaujančius misterio ir misis Reimond Mesi interesams. Išsiskyrę jie susituokė su savo klientais.

Adomo šonkaulyje iki tokios pabaigos neprieita. Mielą, kvailoką blondinę Doris Etindžer (J. Holliday) apkaltina pasikėsinimu į savo neištikimo vyro Voreno (T. Ewellas) gyvybę. Advokatė, arši moterų teisių gynėja Amanda „Pinki" Boner (K. Hepburn), sutinka ginti ją teisme, o jos vyras Adamas „Pink" Boneris (S. Tracy) yra kaltintojas. Kova posėdžių salėje netrukus persikelia į miegamąjį. Priešiškumą sustiprina Amandą iki ausų įsimylėjusio poeto Kipo (D. Wayne'as), sukūrusio jos garbei dainą „Lik sveika, Amanda" (autorius C. Porteris), dėmesys.

Režisierius supranta neišvengiamą situacijų teatrališkumą teismo salėje ir sąmoningai nuo pirmo epizodo kuria nenatūralų veiksmą. Jame Doris pasakoja apie tai, kaip sekė Voreną nuo jo darbovietės iki susitikimo su vulgaria meilužė (J. Hagen) momento ir apie savo nevykusį šūvį. Pagrindiniai filmo epizodai – kai talentinga Amanda pirmą kartą apklausia kvailutę Doris ir scena, kurioje Adamas su ašaromis akyse prisiliečia prie kaltinamosios, norėdamas susigrąžinti žmonos palankumą. Kai kurie argumentai šiandien, ko gero, senamadiški, tačiau filmo žavumas dėl to nenublanksta. **AE**

JAV (MGM), 101 min., nespalvotas

Režisierius George Cukor

Prodiuseris Lawrence Weingarten

Scenarijaus autoriai Ruth Gordon, Garson Kanin

Operatorius George J. Folsey

Kompozitoriai Cole Porter, Miklós Rózsa

Vaidina Spencer Tracy, Katharine Hepburn, Judy Holliday, Tom Ewell, Francis Attinger, David Wayne, Jean Hagen, Hope Emerson, Eve March, Clarence Kolb, Emerson Treacy, Polly Moran, Will Wright, Elizabeth Flournoy

„Oskaro" nominacija: Ruth Gordon, Garson Kanin (scenarijus)

Didžioji Britanija (Ealing Studios, Rank), 82 min., nespalvotas

Anglų ir gėlų kalbomis

Režisierius Alexander Mackendrick

Prodiuseriai Michael Balcon, Monja Danischewsky

Scenarijaus autoriai Angus MacPhail, Compton MacKenzie (pagal Comptono Mackenzie romaną)

Operatorius Gerald Gibbs

Kompozitorius Ernest Irving

Vaidina Basil Radford, Catherine Lacey, Bruce Seton, Joan Greenwood, Wylie Watson, Gabrielle Blunt, Gordon Jackson, Jean Cadell, James Robertson Justice, Morland Graham, John Gregson, James Woodburn, James Anderson, Jameson Clark, Duncan Macrae

VISKIO IKI KAKLO! (1949)
WHISKY GALORE!

Viskio iki kaklo! – puiki klasikinė komedija, užėmusi pirmąją vietą tarp garsių „Ealing Studios" šio žanro pokario filmų. Visus sužavėjęs filmas davė pradžią vėlesnėms juostoms būdingam „nutylėjimo" ir žeminančiam satyriniam tonui. Jose išsiskiria drąsaus mažo žmogaus, triumfuojančio prieš tuos, kurie už jį stipresni, tema.

Mackendricko filmas – kultūrų susidūrimo komedija, puikiai nufilmuota Hebridų salyne esančioje Baros saloje kaip dokumentinio kino parodija. Liaudies šauktinių būrio kapitonas (Basilas Radfordas), dievobaimingas anglas blaivininkas, nori paimti iš laivo „trofėjinį" salyklinio viskio krovinį, skirtą Amerikai. Jo planus sumaniai sugriauna šelmiški Todlėjaus, gudriai apsukusio dar ir valdininkus, vergai. Rašytojo Comptono MacKenzie įamžintos istorijos pagrindas – tikras 50 000 viskio dėžių dingimo atvejis prie Eriskajaus salyno krantų sudužus krovininiam laivui. Rašytojas romanistas ir scenaristas MacKenzie filme vaidina laivo „SS Cabinet Minister" kapitoną.

Filmas *Viskio iki kaklo!* nufilmuotas anksčiau nei kitos „Ealing Studios" komedijos, tačiau jo senamadiškam žavesiui priešpriešinamos karštligiškos linksmybės, atsargus ir įžvalgus įvykių stebėjimas, Hebridų gyvenamosios aplinkos autentiškumas ir puiki aktorių vaidyba. Viena geriausių studijos aktorių, žavingoji anglė J. Greenwood nuostabiai vaidina koketišką praktiško baro savininko Makruno (Watsonas) dukterį. Šis filmas patrauklus tuo, kad jame idealizuojamas tolimų kaimų, atkirstų nuo pasaulio ir knibždėte knibždančių keistuolių, gražių merginų ir sumanių žmonių, sugebančių įveikti jiems kelią pastojusius pasipūtusius biurokratus, gyvenimas.

Iš Škotijos kilęs (gimė Amerikoje) Mackendrickas – trijų „Ealing Studios" „perlų" (kiti du – *Žmogus baltu kostiumu,* 1951, ir *Širdžių ėdikai*, 1955) režisierius. Vėliau, ypač persikėlęs į Ameriką, jis lygiai taip pat ryškiai pademonstravo savo režisieriaus talentą ir dramos srityje, 1957 m. sukūręs filmą *Saldus sėkmės kvapas*. **AE**

BALTOJI KARŠTINĖ (1949)
WHITE HEAT

„Ar žinai, ką daryti?“ – mauroja Kodi (Jamesas Cagney) ant savo neišskiriamo draugo įžūlaus traukinio apiplėšimo pradžioje. Bet vos vaikinas prasižioja, Kodi pertraukia jį: „Veik, užteks plepėti!“ Šis užsidegimas veikti nesvarstant būdingas visiems Raulio Walsho filmams, kuriuose „individualios energijos impulsas“ metamas į „beprotiškos orbitos, iš kurios paskui atsiranda ritmo konstrukcija“, vidų. Nedaugelio filmų pasakojimas toks įtemptas, nepertraukiamas ir glaustas kaip *Baltojoje karštinėje*.

Walshas – negailestingai tiesus ir nuolat besiveržiantis pirmyn režisierius. Savo kūrinyje jis bando panaudoti naujus, XX a. atsivėrusius psichologijos horizontus. Pasirengęs viskam Kodi negailestingai žudo. Kartą, it įvarytam į narvą žvėriui slapstantis nuo žmonių su draugelių kompanija, kaip ir vėliau, patekus į kalėjimą, ima reikštis jo psichikos patologija: abejingumas kitų kančiai, dėmesio sutelkimas į motiną, kuri atvedė jį į nusikaltimų kelią, ir žiaurūs migrenos priepuoliai, sukeliantys jo įniršį.

Kodi, Cagney įamžinto scenoje, vykstančioje mašinų salėje, yra kraštutinio konflikto, nuleidžiančio gangsterinį kiną iš dangaus į žemę, įkūnijimas. Tai fantastiška savimeilė ir svajonės apie neįveikiamumą („Nagi, ma, pirmyn į pasaulio aukštumas!“), nuo neatmenamų laikų ardomos žmogui būdingų aistrų ir silpnybių. **AM**

JAV (Warner Bros.), 114 min., nespalvotas

Režisierius Raoul Walsh

Prodiuseris Louis F. Edelman

Scenarijaus autoriai Virginia Kellogg, Ivan Goff, Ben Roberts

Operatorius Sidney Hickox

Kompozitorius Max Steiner

Vaidina James Cagney, Virginia Mayo, Edmond O'Brien, Margaret Wycherly, Steve Cochran, John Archer, Wally Cassell, Fred Clark

„Oskaro“ nominacija: Virginia Kellogg (scenarijus)

BEPROTYBĖS AKIMIRKA (1949)
THE RECKLESS MOMENT

Beprotybės akimirka – neįprastas juodasis filmas, kuriame moterys ir vyrai keičiasi vietomis, paeiliui suvaidindami pažįstamą istoriją nekaltojo (kaip *Dvigubame žaidime* ir *Nuodėmės gatvėje*), kurį iš pradžių suvilioja smerktinu dalyku, o paskui įpainioja į nusikaltimą. Čia klasika ir respektabilumas užėmė įprastinių sekso ir pinigų vietas. Namų šeimininkė Lusija Harper (Joan Bennett) randa nužudytą vyrą (Shepperdas Strudwickas), su kuriuo susitikinėjo jos duktė (Geraldine Brooks). Ji nežino, ką daryti, ir, norėdama išvengti skandalo, visaip stengiasi paslėpti lavoną.

Lusiją demaskuoja Jamesas Masonas – neįprastai, bet sėkmingai suvaidinęs niekšą airį, kuris ketina ją šantažuoti. Tačiau jis netikėtai įsimyli ir nuoširdžiai bando suartėti. Filmo dėmesio centras keičiasi, kai nusikaltėlis priverstas aukotis, ir tai išgelbės herojei gyvybę, bet kartu ir pasufleruos, kad Bennett – kuri galų gale buvo pasivaikščiojimų mėgėja *Nuodėmių gatvėje* (1945), – galimas dalykas, nesąmoningai juo visada manipuliuoja savo naudai. Vienos režisierių Maxą Ophülsą labiau domino ne nusikaltimas ir drama, o ironija ir jausmai – filme būtent jie verčia žiūrovą išgyventi. Ir režisierius paskatina pagrindinius veikėjus atlikti demaskuojančius ir neįprastus veiksmus. **KN**

JAV (Columbia), 82 min., nespalvotas

Režisierius Max Ophüls

Prodiuseris Walter Wagner

Scenarijaus autoriai Mel Dinelli, Henry Garson

Operatorius Burnett Guffey

Kompozitorius Hans J. Salter

Vaidina James Mason, Joan Bennett, Geraldine Brooks, Henry O'Neill, Shepperd Strudwick, David Blair, Roy Roberts

Didžioji Britanija (British Lion, London), 104 min., nespalvotas

Anglų ir vokiečių kalbomis

Režisierius Carol Reed

Prodiuseriai Hugh Perceval, Carol Reed

Scenarijaus autoriai Graham Greene, Alexander Korda

Operatorius Robert Krasker

Kompozitoriai Henry Love, Anton Karas

Vaidina Joseph Cotten, Alida Valli, Orson Welles, Trevor Howard, Paul Hörbiger, Ernst Deutsch, Erich Ponto, Siegfried Breuer, Hedwig Bleibtreu, Bernard Lee, Wilfrid Hyde-White

„Oskaras“: Robert Krasker (operatorius)

„Oskaro“ nominacija: Carol Reed (režisierius), Oswald Hafenrichter (montažas)

TREČIAS ŽMOGUS (1949)
THE THIRD MAN

Trečias žmogus iš pradžių Grahamo Greene'o buvo parašytas kaip kino scenarijus, o faktiškai tai – romanas. Carolis Reedas filme efektingai perkelia 5-ojo deš. juodojo Holivudo kino urbanistinio pasaulio košmarą į Europos aplinką. Jis demonstruoja karo sustiprintas nuotaikas. Tokios nuotaikos jau pasirodė ankstyvuose Hitchcocko filmuose *Ledi dingsta* (1938) ir *Slaptasis agentas* (1936), brandžiuose Fritzo Lango kūriniuose – pagal Greene'ą nufilmuotame filme *Baimės ministerija* (1944) arba Geoffrey Householdo įkvėptoje *Žmogaus medžioklėje* (1941), taip pat Erico Amblerio ekranizacijose, pavyzdžiui, *Kelionė į baimę* (1942) ir *Dimitrijaus kaukė* (1944). Matome keturių šalių nugalėtojų kontroliuojamą ir reketininkų užtvindytą Vieną. Panaši aplinka pati savaime fantastiška ir verta bet kokios studijoje sukurtos egzotikos. Tačiau Reedui ir jo komandai užteko drąsos filmuoti tarp tikrų griuvėsių ir prabangos, fiksuojant juostoje net per daug realų baimės pasaulį.

Į šį nuniokotą ir ištvirkusį pasaulį patenka naivus amerikietis Holis Martinsas (J. Cottenas). Jį, bulvarinių romanų autorių, kažkodėl pakvietė skaityti rimtos literatūros paskaitas intelektualiai auditorijai. Jei kas ir skaitė jo kūrinius, tai tik karo policijos seržantas (B. Lee). Holį sukrečia žinia, kad jo vaikystės draugas Haris Laimas (O. Wellesas) neseniai žuvo per nelaimingą atsitikimą ir kad jis, įtariama, prisidėjo prie ypač niekšingo sukčiavimo. Ieškodamas trečio žmogaus, kurį matė nešant Laimo kūną, Holis susipažįsta su viena Hario draugių (A. Valli) ir daugybe niūrių personažų. Iš tikrųjų Haris inscenizuoja savo mirtį norėdamas atsikratyti policininko Kelovėjaus (T. Howardas) persekiojimo.

Prabėgus šitiek metų vargu ar tai netikėta, tačiau demaskavimo akimirka atrodo stebuklas, kai Welleso Haris pasirodo apšviestas gatvės žibinto ir katė apuostinėja jo batus. Žymiausia kalba, pasakyta *Trečiame žmoguje,* – anekdotas apie laikrodį su gegute, sudėliojęs taškus ant „i“ Vienos Velnio rate, – Welleso parašyta paskutinę akimirką papildyti Greeno originalą. Ji praturtino personažą ir, galimas dalykas, garantavo nenykstančią juostos didybę.

Neįprastas anglų filmas, nepriekaištingas technikos požiūriu, sukurtas pagal geriausias Holivudo tradicijas, *Trečias žmogus* yra stulbinantis politinio trilerio, lemtingo romano, gotikinės misterijos, romantinės kančios, išaustos iš džiaugsmo ir liūdesio, mišinys. Wellesas, tikrai stebinęs penkias minutes, visiškai užvaldė spaudos dėmesį, nors visi filmo aktoriai vaidino su įkvėpimu, sutartinai. Puikus Botteno, vaidinančio sukėlusį sąmyšį ir nuvainikuotą herojų, darbas – jo „mokslinė paskaita“ atrodo keistai ir įdomiai, taip pat akinančios gražuolės, italų žvaigždės, vaidinančios bejėgę heroję, vaidyba. Šiame filme viskas užlieta raibuliuojančios šviesos – naktinio miesto gatvės, įsimenantys, ryškiai apšviesti veidai, vandens kanalizacijos kolektoriuose srautai, galiausiai nuplaunantys Laimą ir nunešantys jį tolyn. **KN**

JAV (MGM), 98 min., spalvotas (*Technicolor* sistema)

Režisierius Stanley Donen, Gene Kelly

Prodiuseriai Roger Edens, Arthur Freed

Scenarijaus autoriai Adolph Green, Betty Comden (pagal jų pjesę)

Operatorius Harold Rosson

Kompozitoriai Leonard Bernstein, Saul Chaplin, Roger Edens

Vaidina Gene Kelly, Frank Sinatra, Betty Garrett, Ann Miller, Jules Munshin, Vera-Ellen, Florence Bates, Alice Pearce, George Meader, Judy Holliday

„Oskaras“: Roger Edens, Lennie Hayton (muzika)

VIENA DIENA NIUJORKE (1949)
ON THE TOWN

Du jūrininkai, Geibas (G. Kelly) ir Čipas (F. Sinatra), lydimi taksistės Hildos (B. Garrett), patenka į piešimo pamoką dailės mokykloje. Jiems užima kvapą išvydus nuogą moterį, kurią jie mato iš nugaros. Modelis atsisuka: pasirodo, ji vilki suknele atvira nugara. Trijulė išbėga ir čia pat netikėtai susiduria su trečiu jūrininku Oziu (J. Munshinas) ir jo drauge Kler (A. Miller), antropologijos fakulteto studente.

Ši komedija su improvizacijos elementais kupina lengvo humoro. Jos pagrindas – atsitiktinio sekso vaikymasis: trys jūrininkai, gavę 24 valandų leidimą į miestą, nori pasilinksminti. Žinoma, tai filme nėra pateikiama atvirai. Vis dėlto tokio tikslo įrodymų pilna kiekviename žingsnyje: tai ir herojų „kultūrinės priemonės“ (siurrealistinis menas, Žmogaus muziejus), dviprasmiški posakiai (Hildos žodžiai: „Jis norėjo pamatyti Niujorko įžymybes, ir aš jam parodžiau jų pakankamai“), o labiausiai – jausmingos dainos ir šokiai.

Per dieną jie patiria daugybę paprastų ir linksmų nuotykių, tačiau filmo bendraautoriams Kelly ir Donenui tai – tik preliudija siekiant sukurti harmoningą miuziklą. Kai tik jūrininkai išsiskirsto (kiekvienas su savo mergina), filmas tampa ypač turiningas, kai kur su farso elementais („Gali manimi pasitikėti“) ir puikiai sukurtais choreografiniais motyvais, atliekamais Sinatros ir Garrett („Eime pas mane“). Ir visa tai vyksta skambant Bernsteino džiazui.

Dažnai nekreipiama dėmesio į Kelly nuokrypį į „kairę“ gyvenime ir karjeroje. Kartu su seksualine potekste filme *Viena diena Niujorke* slepiami tam tikri politiniai motyvai. Šioje „miesto simfonijoje“ iš tiesų apdainuojami paprastų darbininkų, kurie nori patirti visus gyvenimo malonumus, džiaugsmai ir lūkesčiai. **AM**

ORFĖJAS (1949)
ORPHÉE

„Mitai pasmerkti nemirtingumui“, – sako pasakotojas filmo pradžioje. Ir tai tinka Jeano Cocteau fantastikos žanro filmui, labai neįprastai, tačiau patraukliai alegorijai, kuri tam tikra prasme yra užšifruota režisieriaus biografija. Orfėjas (vaidina mėgstamas Cocteau aktorius Jeanas Marais) – pripažintas, tačiau nebemadingas poetas. Kai jo nekenčiamą varžovą partrenkia du uniformuoti motociklininkai, jis įsimyli princesę Mirtį (María Casarès). Vis dėlto kai miršta jo palikta žmona Euridikė (Marie Déa), Orfėjas vyksta paskui ją į mirusiųjų karalystę, norėdamas ją susigrąžinti.

Nors filme gausu specialiųjų efektų, kūrinys išgarsėjo ne dėl jų. Šis filmas išskirtinis tuo, kad Cocteau sumaniai pasinaudojo įvykių atbulinės eigos vaizdavimu pasitelkiant retrospektyvą. Veidrodžiai jo filme – vartai į aną pasaulį („Žiūrint į veidrodį visą gyvenimą, galima pamatyti, kai tavęs pasiimti ateis Mirtis“), nors tik poetai užsinorėję gali praeiti pro juos. Kančia – tai sulėtinto veikimo skaistykla, kur netaikomi fizikos dėsniai. Nors šis mįslingas pasakojimas kartais atitrūksta nuo legendos (ir Orfėjas, ir Cocteau daugiau susidomėję Mirtimi nei Euridike), mus užburia poetiški filmo personažai. **TCh**

Prancūzija (Andre Paulve, Palais Royal), 112 min., nespalvotas

Prancūzų kalba

Režisierius Jean Cocteau

Prodiuseris André Paulvé

Scenarijaus autorius Jean Cocteau

Operatorius Nicolas Hayer

Kompozitorius Georges Auric

Vaidina Jean Marais, François Périer, María Casarès, Marie Déa, Henri Crémieux, Juliette Gréco, Roger Blin, Edouard Dermithe, Maurice Carnege, René Worms, Raymond Faure, Pierre Bertin, Jacques Varennes, Claude Mauriac

ASFALTO DŽIUNGLĖS (1950)
THE ASPHALT JUNGLE

Galimas dalykas, kad tai – vienas talentingiausių nuotykių filmų, sukurtų Holivude. Režisierius Johnas Hustonas parodė juvelyrikos parduotuvės apiplėšimą ir nusikaltėlių tarpusavio santykius – pradedant nuo paslaptingo lyderio, suplanavusio nusikaltimą, baigiant profesionaliu vagimi, atidarančiu seifą, ir stipruoliu, sekančiu paskui apsaugą. „Toks nusikaltimas – tik abejotinas pabandymas“, – sako „gerbiamas“ verslininkas, turintis supirkti vogtus daiktus.

Šiame filme daugiausia dėmesio skiriama vagystei, o ne asmeniniam gaujos narių, kurių individualumas atsiskleidžia iš jų pokalbių ir išvaizdos, gyvenimui. Hustonas parinko puikius aktorius, tarp jų – ir Marylin Monroe, kuri vaidina lengvabūdę pagyvenusio vyriškio meilužę. Šis vaidmuo – vienas svarbesnių ankstyvajame jos karjeros etape. Kaip ir daugumos Hustono filmų, šio teminis akcentas – gaujos narių sėkmės ir nesėkmės, bet nusikaltėliai neišvengiamai patenka į teisėsaugininkų rankas. Gaujos vadas Dokas Ridenšnaideris (Samas Jaffe'as) suimamas jam užsibuvus kavinėje, kai jis grožisi jauna šokančia mergina. Ištvermingas vaikinas Diksas (Sterlingas Haydenas) plūsta kraujais, bandydamas sugrįžti į kaimą pas savo mylimus arklius. Tokie melodramos elementai sumaniai kontrastuoja su susvetimėjimu, išdavyste ir visuomenės niekinimu. **RBP**

JAV (MGM), 112 min., nespalvotas

Režisierius John Huston

Prodiuseris Arthur Hornblow jaunesn.

Scenarijaus autoriai W. R. Burnett, Ben Maddow, Joh Huston (pagal W. R. Burnetto romaną)

Operatorius Harold Rosson

Kompozitorius Miklós Rózsa

Vaidina Sterling Hayden, Louis Calhern, Jean Hagen, James Whitmore, Sam Jaffe, John McIntire, Commissionier Hardy, Marc Lawrence, Barry Kelley, Anthony Caruso, Teresa Celli, Marilyn Monroe, William „Wee Willie“ Davis, Dorothy Tree, Brad Dexter, John Maxwell

„Oskaro“ nominacija: John Huston (režisierius), Ben Maddow, John Huston (scenarijus), Sam Jaffe (antrojo plano aktorius), Harold Rosson (operatorius)

Japonija (Daiei), 88 min., nespalvotas

Japonų kalba

Režisierius Akira Kurosawa

Prodiuseriai Minoru Jingo, Masaichi Nagata

Scenarijaus autoriai Ryunosuke Akutagawa, Akira Kurosawa, Shinobu Hashimoto (pagal Ryunosuke Akutagawos apysakas *Rasiomonas* ir *Miško giraitėje*)

Operatorius Kazuo Miyagawa

Kompozitorius Fumio Hayasaka

Vaidina Toshirō Mifune, Machiko Kyō, Masayuki Mori, Takashi Shimura, Minoru Chiaki, Kichijiro Ueda, Fumiko Honma, Daisuke Katō

„Oskaras": Akira Kurosawa (garbės premija)

„Oskaro" nominacija: So Matsuyama, H. Motsumoto (meninis apipavidalinimas ir dekoracijos)

Venecijos kino festivalis: Akira Kurosawa („Auksinis liūtas"), Akira Kurosawa (Italijos kino kritikų premija)

RASIOMONAS (1950)
RASHOMON

Trys klajūnai nuo audros slepiasi šventyklos griuvėsiuose. Medkirtys (T. Shimura), dvasininkas (M. Chiaki) ir prasčiokas (K. Ueda) užsikuria laužą ir svarsto apie juos jaudinantį įvykį. Taip prasideda „pasakojimas pasakojime" apie sutuoktinių porą ir banditą, su kuriuo vyras ir moteris susiduria miško take. Vėliau medkirtys randa vyro kūną ir duoda parodymus policininkams. Šis pasakojimas dvasininkui sukelia tokį siaubą ir taip sujaudina prasčioką, kad per tą laiką, kol trunka audra, jie sugalvoja keturis įvykdyto nusikaltimo variantus.

Plėtojantis siužetui, herojų požiūrius papildo kadrai, nufilmuoti sklandžiai judančia kamera, su nukreipta ryškia šviesa. Filmo detalės pateiktos visiškai nesuvokiamu rakursu, tačiau ekrano herojų ir jų poelgių tikrumas galiausiai pasirodo esąs apgaulingas ir nenatūralus. Faktais, pateiktais tyrimui, bemat suabejojama. Vyro, žmonos ir bandito parodymų nesuderinamumas apsunkina tiesos paieškas. Kitaip tariant, kiekvienas pasakotojas per visą istoriją slepia tiesą.

Paties bandito Tachomaru (T. Mifune) požiūriu tai, kas atsitiko miško take, galima priskirti nedideliam nuotykiui. Masako (M. Kyō) atsidavė jam savo valia dar iki tol, kai jis užmušė jos vyrą samurajų Takechiro (M. Mori), ir abu vyrai kovėsi, kol vienas buvo užmuštas. Pasak Masako, ją išprievartavo, nuplėšė garbę; paskui vyras jos atsisakė ir pagauta isterijos priepuolio ji nužudė jį. Mediumas (F. Honma) iškviečia Takechiro dvasią, kuri sutinka tik su tuo, jog buvo užmuštas, ir paaiškina, kad jo žmona pajuto aistrą Tachomaru, paskui panoro jį nužudyti bandito rankomis. Nematydamas žmogžudystės prasmės, Tachomaru pabėga, paskui jį ir Masako, o Takechiro nusižudo.

Kiekvienas herojus pasakoja savo istoriją, siekdamas pasirodyti kuo geriau. Galiausiai Tachomaru pasirodo esąs negailestingas nusikaltėlis, Masako – nekalta auka, o Takechiro – išdidus karys. Visa tai atrodo panašu į tiesą, bet medkirtys papasakoja, ką jis matė stebėdamas šešėlius. Jo versija patvirtina žmonos lengvabūdiškumą, melagingą bandito bravūrą ir vyro bailumą. Tačiau medkirtys irgi bando nuslėpti dalyvavimą nusikaltime, kol prasčiokas demaskuoja jį, taip užbaigdamas tiesos paieškas.

Kurosawa savo žiaurų pasakojimą baigia pozityvia gaida: po griuvėsiais randamas pamestas vaikas. Norėdamas išpirkti savo kaltę, medkirtys pasiima vaiką ketindamas rūpintis juo, ir tai suteikia filmui humaniškumo idėją. Nepaisant šizofrenijos atbalsio, *Rasiomonas* išsiskiria nepralenkiama pasakojimo maniera ir laikomas pirmuoju Kurosawos šedevru. **GC-Q**

JAV (Universal), 92 min., nespalvotas

Režisierius Anthony Mann

Prodiuseris Aaron Rosenberg

Scenarijaus autoriai Borden Chase, Stuart N. Lake, Robert L. Richards (pagal Stuarto N. Lake'o romaną)

Operatorius William H. Daniels

Kompozitorius Walter Scharf

Vaidina James Stewart, Shelley Winters, Dan Duryea, Stephen McNally, Millard Mitchell, Charles Drake, John McIntire, Will Geer, Jay C. Flippen, Rock Hudson, John Alexander, Steve Brodie, James Millican, Abner Biberman, Tony Curtis

VINČESTERIS '73 (1950)
WINCHESTER '73

Pirmas iš aštuonių bendrų režisieriaus Anthony Manno ir aktoriaus Jameso Stewarto filmų, *Vinčesteris '73,* tapo šio legendinio bendradarbiavimo gaire. Jų sukurti vesternai persunkti neįprasto kartėlio ir ypatingo grožio, su mįslinga neaiškių moralinių papročių potekste.

Filmo siužetas susijęs su brangiu šautuvu, nuolat pereinančiu iš rankų į rankas. Kiekvienas, kas jį turi, kažkuria prasme keičiasi – kartais į gerąją, o kartais į blogąją pusę. Kulminacija yra šaudymo varžybos, o jų nugalėtojas gaus šautuvą.

Tarp filmo aktorių daug žinomų vardų. Puiki Shelly Winters vaidyba, o antraplanius vaidmenis atlieka tokie įvairiapusiški aktoriai kaip Millardas Mitchellas, Stephenas McNally, Willas Geeras ir neprilygstamasis Danas Duryea.

Nors šiuo metu Stewartas laikomas nepaprastai daugiašališku aktoriumi, išleidžiant filmą *Vinčesteris '73* jis buvo sunerimęs dėl savo siauro amplua. Jo personažas Linas Mak Adamas neįprastas – jis kažkuria prasme eksperimentuotojas ir filme yra pagrindinis moralės gynėjas. Stewarto vaidyba Manno filmuose įgyja vis daugiau sodrumo ir ciniškumo, ypač vėlesnėse juostose *Žmogus iš Larami* ir *Nuogas pentinas* ir, be abejonės, kiekvienas vaidmuo, kurio jis imasi, tampa svarbus. **EdeS**

JAV (Argosy, Republic), 105 min., nespalvotas

Režisierius John Ford

Prodiuseriai Merian C. Cooper, John Ford, Herbert J. Yates

Scenarijaus autoriai James Warner Bellah, James Kevin McGuinness (pagal Jameso Warnerio Bellah romaną *Misija be dienoraščių*)

Operatorius Bert Glennon

Kompozitoriai Dale Evans, Stan Jones, Tex Owens, Victor Young

Vaidina John Wayne, Maureen O'Hara, Ben Johnson, Claude Jarman jaunesn., Harry Carey jaunesn., Chill Wills, J. Carrol Naish, Victor McLaglen, Grant Withers, Peter Ortiz, Steve Pendleton, Karolyn Grimes, Alberto Morin, Stan Jones, Fred Kennedy

RIO GRANDĖ (1950)
RIO GRANDE

Tai paskutinė Johno Fordo „kavalerinės trilogijos“ dalis, kitos dvi buvo *Apačių fortas* (1948) ir *Ji nešiojo geltoną juostą* (1949). Filmas *Rio Grandė* buvo ne tokio didelio masto, tačiau svarbus kūrinys. Fordas pradėjo jį, norėdamas surinkti lėšų projektui *Tylus žmogus* (1952). Juostoje *Rio Grandė* mažiau grįžimo į praeitį, išmonės ir nostalgijos nei ankstesniuose trilogijos filmuose, melodramos elementai joje derinami su jojimu.

Šiurkštus amerikietis kapitonas Kirbis Jorkas (Johnas Wayne'as, nepanašus į tą Kirbį Jorką, kurį matome *Apačių forte*) taikosi su savo žmona, pietiete Ketlin (Maureen O'Hara), kurios namus jis sudegino per pilietinį karą. Dabar Jorkas nori rūpintis jų mažamečiu sūnumi (Claude'as Jarmanas jaunesnysis). Sūnus patenka tėvo įtakon, tačiau nepraranda motinos jautrumo. Jorkas su savo komanda vejasi iš Meksikos pabėgusius indėnus, planuodamas pagrobti vaiką. Šis siužetas tapo Fordo ir Wayne'o šedevro *Paieškos* (1956) pagrindu. *Rio Grandės* nuotykiams būdinga mažesnė emocijų kaitra, tačiau didesnis veiksmų aktyvumas. Tai yra vienas iš tų retų Fordo filmų, kuriame neabejotinai išryškėja teigiamas karo su indėnais aspektas. **KN**

VISKAS APIE IEVĄ (1950)
ALL ABOUT EVE

Tai vienas reikšmingiausių ir niūriausių filmų apie pramogų verslą. Josepho L. Mankiewicziaus siužeto pagrindas – apsakymas *Ievos išmintis* (1946) iš žurnalo *Cosmopolitan*. Pagal jį buvo pastatytas ir radijo spektaklis. Dėl sąmojingo scenarijaus su cinizmo šešėliu ir puikaus aktorių ansamblio derinio šio apsakymo versija ekrane turėjo stulbinantį pasisekimą. Filmas *Viskas apie Ievą* buvo nominuotas 14 „Oskarų“, tačiau gavo šešis, tarp jų už geriausią filmą ir antrojo plano vaidmenį (George'as Sandersas), taip pat už režisūrą ir scenarijų (Mankiewiczius). Buvo nominuotos Bette Davis, Anne Baxter, Celeste Holm ir Thelma Ritter, ir tai viršijo visus moterų nominavimo viename filme rekordus.

Nuo pat filmo pradžios žiūrovus sudomina patrauklios jaunos aktorės Ievos Harington (Baxter) monologas. Toliau pagal siužetą Edisonas de Vitas (Sandersas) savo pasakojime grįžta į tuos laikus, kai aktorę pradėjo lydėti sėkmė, ir pasakoja, kaip tai vyko. Bette Davis vaidina 40-metę Brodvėjaus aktorę Margo Čening. Ji susidraugauja su savo jauna gerbėja Ieva, kuriai labai sunku gyventi. Kostiumininkė Margo, vardu Birdi (Ritter), pirmoji įsijaučia į liūdną Ievos istoriją, sakydama: „Kokia liūdna istorija! Na ir nepasisekė gyvenime.“ Ne kartą, pasinaudojusi Margo pasitikėjimu, Ieva įsibrauna į savo stabo profesinį ir asmeninį gyvenimą. Ji apgauna geriausią draugę Margo (Holm), jai ištikimą, tačiau patiklų teatro kritiką (Sandersas) ir ištikta garbės troškimo priepuolio bando nuvilioti Margo jaunikį Bilą (Garry Merrillas, kuris realiame gyvenime buvo Davis vyras). Į vakarėlį pas Margo ateina Marilyn Monroe, kurią pakvietė de Vitas. Šiame vakarėlyje Margo ištaria savo garsiąją frazę: „Prisisekite diržus. Tai bus naktelė!“

Mankiewiczius 1949 m. gavo „Oskarą“ už filmą *Laiškas trims žmonoms*, o juosta *Viskas apie Ievą* – jo talento patvirtinimas. Jo brolis Hermanas taip pat apdovanotas „Oskaru“ už originalų *Piliečio Keino* scenarijų. *Viskas apie Ievą* – auksinė gija daugiametėje Davis karjeroje. Galima prikibti tik prie Baxter personažo – ši herojė tapo moters garbės troškimo įsikūnijimu. **KK**

JAV (Fox), 138 min., nespalvotas

Režisierius Joseph L. Mankiewicz

Prodiuseris Darryl F. Zanuck

Scenarijaus autorius Joseph L. Mankiewicz (pagal Mary Orr romaną *Ievos išmintis*)

Operatorius Milton R. Krasner

Kompozitorius Alfred Newman

Vaidina Bette Davis, Anne Baxter, George Sanders, Celeste Holm, Gary Merrill, Hugh Marlowe, Gregory Ratoff, Barbara Bates, Marilyn Monroe, Thelma Ritter, Walter Hampden, Randy Stuart, Craig Hill, Leland Harris, Barbara White

„Oskaras“: Darryl F. Zanuck (geriausias filmas), Joseph L. Mankiewicz (režisierius), Joseph L. Mankiewicz (scenarijus), George Sanders (antrojo plano aktorius), Edith Head, Charles Le Maire (kostiumai)

„Oskaro“ nominacija: Anne Baxter, Bette Davis (aktorės), Celeste Holm, Thelma Ritter (antrojo plano aktorės), Lyle R. Wheeler, George W. Davis, Thomas Little, Walter M. Scott (meninis apipavidalinimas ir dekoracijos), Miltor R. Krasner (operatorius), Barbara McLean (montažas), Alfred Newman (muzika)

Kanų kino festivalis: Joseph L. Mankiewicz (speciali žiuri premija), Bette Davis (aktorė)

JAV (Paramount), 110 min., nespalvotas

Režisierius Billy Wilder

Prodiuseris Charles Brackett

Scenarijaus autoriai Charles Brackett, Billy Wilder, D.M. Marshman jaunesn. (pagal Charleso Bracketto ir Billy Wilderio romaną *Skardinė pupelių*)

Operatorius John F. Seitz

Kompozitoriai Jay Livingston, Franz Waxman

Vaidina William Holden, Gloria Swanson, Erich von Sroheim, Nancy Olson, Fred Clark, Lloyd Gough, Jack Webb, Franklyn Farnum, Larry J. Blake, Charles Dayton, Cecil B. DeMille, Hedda Hopper, Buster Keaton, Anna Q. Nilsson, H.B. Warner

„Oskaras": Charles Brackett, Billy Wilder, D.M. Marshman jaunesnysis (scenarijus), Hans Dreier, John Meehan, Sam Comer, Ray Moyer (meninis apipavidalinimas ir dekoracijos), Franz Waxman (muzika)

„Oskaro" nominacija: Charles Brackett (geriausias filmas), Billy Wilder (režisierius), William Holden (aktorius), Gloria Swanson (aktorė), Erich von Stroheim (antrojo plano aktorius), Nancy Olson (antrojo plano aktorė), John F. Seitz (operatorius), Doane Harrison, Arthur P. Schmidt (montažas)

SANSETO BULVARAS (1950)
SUNSET BLVD.

Filmo pradžioje baseine surandamas negyvas bedarbis scenaristas Džo Džilinsas (W. Holdenas). Paskui Holdeno balsas už kadro pasakoja apie jo nevykusius asmeninius ir profesinius santykius su nebyliojo kino karaliene Norma Desmond (G. Swanson), sergančia didybės manija. Būdama 50 metų ji atkakliai siekia atrodyti jauna, bet, kad ir kaip būtų paradoksalu, atrodo gerokai vyresnė nei yra. Norma gyvena apšiurusiame name Sanseto bulvare ir kas naktį atlieka savo mylimos beždžionės atminų apeigas. Ji rašo scenarijų, pagal kurį niekada nebus statomas filmas, ir svajoja apie savo grįžimą į kiną vaidinti Salomėjos, o tai jau neįmanoma. Jai patarnauja niūrus vyresnysis liokajus (E. von Stroheimas), kuris kadaise buvo jos mėgstamas režisierius ir pirmasis vyras.

Nors toks filmas ne visiškai Wilderio skonio, tačiau scenarijus jį sudomino ir įkvėpė sukurti personažus, kurie sukelia *Operos fantomo* ir Ksanadu dvaro iš *Piliečio Keino* (stambus planas herojaus, baltomis pirštinėmis grojančio nesuderintais vargonais, kol antrame plane dreba į spąstus pakliuvęs senos damos belaisvis) prisiminimus. Filmas kartais vargina nostalgiškais kraupaus namo motyvais. Tačiau jį gali žiūrėti nesyk, nepaisant to, kad kartais jo įtaka jaučiama vėlesniuose siaubo filmuose (R. Aldricho *Kas nutiko Džeinei?*) ir A.L. Webberio *Operos fantomo* sceniniame spektaklyje.

Sanseto bulvare yra užslėptos pašaipos. Pavyzdžiui, Norma negali susidoroti su savo beprotyste, tačiau kino industrija faktiškai net skatina tą, kuris elgiasi taip, kad virstų pabaisa. Cecilis B.D. Mille'as (vaidinantis pats save) atsargiai primena Normai, kad kino industrija pakeitė savo papročius. Tačiau Wilderis užbaigia šią sceną, nukreipdamas kamerą į savo lakuotus jodinėjimo batus ir parodydamas kerėplišką eiseną. Nors

aktoriai suprato, kad jų vaidmenys šiame filme bus paskutinis šlovės blyksnis, Swanson (kuriai šis vaidmuo teko, kai jo atsisakė Mary Pickford) ir von Stroheimas suprato Wilderio žvilgsnio negailestingumą ir jo siekį paversti pabaisomis visus personažus. Filmas kupinas kontrastų ir cinizmo, tokiame fone plėtojasi nelaimę lemiantis sentimentalus meilės romanas. Filmo pabaigoje Norma išsigąsta sužinojusi, kad Džo rašo scenarijų („Meilės istorija be pavadinimo") jaunai aktorei (N. Olson). Norma bijo, kad jis paliks ją dėl jaunos konkurentės. Swanson elgiasi vis beprotiškiau („Aš per daug didi aktorė, ir šie paveikslai neverti manęs"). Tai pasiekia kulminaciją, kai ji suimama už žmogžudystę. O ji kviečiasi fotokorespondentą ir pareiškia, kad yra pasirengusi jam pozuoti. Wilderis filmuoja Normą bendrame plane, kartu pabrėždamas jos izoliaciją dėl pamišimo, didelės minios smalsuolių, susirinkusių pasižiūrėti į garsiąją artistę žudikę, fone. Tai primena Wilderio filmą *Didysis karnavalas* (1951) ir tai, kaip žiniasklaida pelnosi iš nusikaltimų aprašymų. Jau pusė amžiaus šitai nepraranda aktualumo. **KN**

VERTI UŽUOJAUTOS (1950)
LOS OLVIDADOS

Meksika (Ultramar), 85 min., nespalvotas

Ispanų kalba

Režisierius Luis Buñuel

Prodiuseriai Óscar Dancigers, Sergio Kogan, Jaime A. Menasce

Scenarijaus autoriai Luis Alcoriza, Luis Buñuel

Operatorius Gabriel Figueroa

Kompozitoriai Rodolfo Halffter, Gustavo Pittaluga

Vaidina Alfonso Mejía, Estela Inda, Miguel Inclán, Roberto Cobo, Alma Delia Fuentes, Francisco Jambrina, Jesús Navarro, Efraín Arauz, Sergio Villarreal, Jorge Pérez, Javier Amézcua, Mário Ramírez

Kanų kino festivalis: Luis Buñuel (režisierius)

Nors filme *Verti užuojautos* paliečiama daugybė visuomenės problemų, svarstomų ir kituose filmuose, režisierius nuėjo gerokai toliau. Luisas Buñuelis nubloškia du pagrindinius herojus, pasmerktus vilkti sunkų gyvenimo jungą, į Meksiko lindynes. Pedro (A. Mejía) nori būti geras, o vyresnysis nepataisomas Žaibo (R. Cobo) deda visas pastangas išvesti Pedro iš tiesos kelio. Kritiškai žiūrėdamas į italų neorealizmą, Buñuelis panoro išplėsti realizmo sąvoką. Filme jis palietė tokias sąvokas kaip svajonė, poezija ir gyvenimo absurdiškumas, atsispindinčias naktiniuose Pedro košmaruose, kur kaltės jausmas susipina su troškimu išreikšti save.

Kiti sielų paklydėliai Buñuelio mieste yra atstumiantis aklas elgeta Karmelo (M. Inclánas), Karmelo pavergtas pamestas berniukas Ochitos (M. Ramírezas), nimfomanė Mečė (A. D. Fuentes), kurios nuogos šlaunys viename iš daugybės nekuklių filmo epizodų apšlakstytos pienu, ir dorybingas Chulijanas (J. Amézcua), kurį nužudo Žaibo. Kalbant baigiamaisiais žodžiais iš filmo *Nešvilis*, galima pasakyti, kad paskutinis žodis jūsų, veidmainingasis stebėtojau. Svarbiausias veiksnys, išskiriantis šį filmą iš kitų, nagrinėjančių visuomenės problemas, yra agresyvi painiava, į kurią jis įtraukia žiūrovą. Ypač tą akimirką, kai Pedro, grįždamas iš paauglių nusikaltėlių kolonijos, į kamerą meta kiaušinį.

Ne taip vaizdingai, tačiau tokiais pat stulbinamais štrichais filme smerkiama žiūrovų kilnios užuojautos, kurios paprastai siekia liberalių „idėjinių" filmų kūrėjai, pozicija. Kandus, aštrus filmo tonas pabrėžia tam tikrą nusišalinimą nuo to, kas vyksta, ir herojų poelgių prieštaringumą. Tai išryškėja, pavyzdžiui, kai matai gailestį keliantį aklą Karmelo, kurį sumušė Žaibo gauja, ir beprasmiškai nugnybtą viščiuką. Buñuelis atsargiai apeina tai, kas daug kartų matyta idėjiniuose filmuose. Juose neišvengiamai dalyvauja nerealūs herojai ir dėmesys sutelkiamas į siužetines peripetijas, o tai sušvelnina aktualias problemas. Juosta buvo kritikuojama už beširdiškumą ir konstruktyvių sprendimų nebuvimą. Tačiau Buñuelis – menininkas, o ne teisėjas, ir užuojauta šiame filme ne iškart krinta į akis tik todėl, kad ji užmaskuota sentimentalumu. **MR**

NUOŠALIOJE VIETOJE (1950)
IN A LONELY PLACE

Filmas *Nuošalioje vietoje* šedevru laikomas dėl daugelio priežasčių. Pirma, tai vienintelis geriausias kultinio režisieriaus Nicholas Ray filmas. Antra, tai unikali juodojo stiliaus drama apie pasmerktą meilę. Trečia, šiame filme galima pamatyti puikią Humphrey Bogarto ir Glorios Grahame vaidybą. Pagaliau tai – vienas ryškiausių ir įsimintiniausių filmų apie Holivudą.

Temperamentingą scenaristą Diksą Stilą (Bogartas) kaltina žiauriai nužudžius žmogų, tačiau artimiausia jo kaimynė Lorel Grei (Grahame) pasirengusi patvirtinti jo alibi. Tarp jų užsimezga aistringas romanas, kuris netrukus baigiasi. Lorel išgąsdina Dikso žiaurumas, ir ji ima abejoti, ar Diksas neprisidėjo prie žmogžudystės. Daugelį metų vaidinęs romantiškus tvirtus vaikinus, čia Bogartas skverbiasi giliau į savo herojaus vidinį pasaulį, pavaizduodamas jo kraštutinį nervingumą, trikdžiusį kitus personažus.

Grėsmingą Ray filmo siužetą papildo niūrūs personažai ir kone siurrealistiniai eilėraščiai. Įdomus pats Dorothy B. Hughes romano perkėlimas į ekraną. Knygoje Stilas iš tiesų pasirodo esąs žudikas, tačiau ekrano versija pateikiama su niūresne potekste: svarbiausia ne tai, kad pagrindinis herojus nėra kaltas, o tai, kad galėjo toks būti. **KN**

JAV (Columbia, Santana), 94 min., nespalvotas

Režisierius Nicholas Ray

Prodiuseriai Henry S. Kesler, Robert Lord

Scenarijaus autoriai Dorothy B. Hughes, Edmund H. North, Andrew Solt (pagal Dorothy B. Hughes romaną)

Operatorius Burnett Guffey

Kompozitorius George Antheil

Vaidina Humphrey Bogart, Gloria Grahame, Frank Lovejoy, Carl Benton Reid, Art Smith, Jeff Donnell, Martha Stewart, Robert Warwick, Morris Ankrum, William Ching, Steven Geray, Hadda Brooks

DIDYSIS KARNAVALAS (1951)
THE BIG CARNIVAL

Didysis karnavalas vilioja tuo, kad tai vienintelis bendras Kirko Douglaso ir Billy Wilderio darbas, taip pat vienas pikčiausių ir skaudžiausių kada nors Holivude išleistų filmų.

Douglasas vaidina cinišką, arogantišką reporterį Čaką Teitumą, kuris, atleistas iš darbo keliose didelėse leidyklose, dirba mažai žinomo laikraščio redakcijoje Naujojoje Meksikoje. Kai Čakui suteikiama galimybė parašyti straipsnį apie nuošliaužos užverstą kalnakasį (Richardas Benedictas), jis pamato, kad turi šansą pagerinti savo padėtį. Darydamas spaudimą šerifui, Čakas siekia atidėti gelbėjimo brigados atvykimą tol, kol atvyks susidomėję šiuo įvykiu turistai ir smalsuoliai. Jis kaitina žiniasklaidos susidomėjimą, norėdamas parodyti, kad yra vienintelis reporteris, sugebantis suteikti žinių apie įvykį, ir šią tragediją paverčia karnavalu. Net kalnakasio žmona (Jan Sterling) įsitraukia į šį Teitumo surengtą cirką, kartu pabrėždama jų savanaudiškų interesų bendrumą. Viskas vyksta taip, kaip buvo galima tikėtis, ir tai iš tiesų labai baisu.

Pažiūrėjus filmą ilgam lieka nemalonus jausmas. Wilderiui sunkiai sekasi kartėlį pridengti „saldžiu prieskoniu" – kažkuria prasme mes jaučiamės kalti. Tai labai aštrus ir niūrus filmas, verčiantis apie daug ką susimąstyti. **AT**

JAV (Paramount), 111 min., nespalvotas

Anglų ir lotynų kalbomis

Režisierius Billy Wilder

Prodiuseriai William Schorr, Billy Wilder

Scenarijaus autoriai Walter Newman, Lesser Samuels, Billy Wilder

Operatorius Charles Lang

Kompozitorius Hugo Friedhofer

Vaidina Kirk Douglas, Jan Sterling, Robert Arthur, Porter Hall, Frank Cady, Richard Benedict, Ray Teal, Frank Jaquet

„Oskaro" nominacija: Billy Wilder, Lesser Samuels, Walter Newman (scenarijus)

Venecijos kino festivalis: Billy Wilder (tarptautinė premija), „Auksinio liūto" nominacija

JAV (Charles K. Feldman, Warner Bros.), 122 min., nespalvotas

Režisierius Elia Kazan

Prodiuseris Charles K. Feldman

Scenarijaus autoriai Tennessee Williams, Oscar Saul (pagal Tennessee Williamso pjesę)

Operatorius Harry Stradling vyresn.

Kompozitorius Alex North

Vaidina Vivien Leigh, Marlon Brando, Kim Hunter, Karl Malden, Rudy Bond, Nick Dennis, Peg Hillias, Wright King, Richard Garrick, Ann Dere, Edna Thomas, Mickey Kuhn

„Oskaras“: Vivien Leigh (aktorė), Karl Malden (antrojo plano aktorius), Kim Hunter (antrojo plano aktorė), Richard Day, George James Hopkins (meninis apipavidalinimas ir dekoracijos)

„Oskaro“ nominacija: Charles K. Feldman (geriausias filmas), Elia Kazan (režisierius), Tennessee Williams (scenarijus), Marlon Brando (aktorius), Harry Stradling vyresn. (operatorius), Lucinda Ballard (kostiumai), Alex North (muzika), Nathan Levinson (garsas)

GEISMŲ TRAMVAJUS (1951)
A STREETCAR NAMED DESIRE

„Aš visuomet priklausiau nuo nepažįstamųjų gerumo.“ T. Williamsas sumanė pjesę apie beviltišką, susižavėjimo vertą Blanšos Diubua heroizmą. Tačiau šiurkštus, gyvuliškas Brando magnetizmas dominavo ir traukė dėmesį labiau nei trapi, vystanti gražuolė (V. Leigh). Prieš ketverius metus šioje Brodvėjuje pastatytoje pjesėje (tas pats režisierius E. Kazanas) žiūrovus įelektrindavo Jessica Tandy (Blanša). Brando vaidybos natūralizmo, žemiško seksualumo ir jo šūksnio „Stela a a a a!“ negalėjo perteikti kiti aktoriai, bandę atlikti jautraus ir kartu žiauraus Stenlio Kovalskio vaidmenį.

Likimo ironija, bet Kazano ekrano versija, parašyta Williamso, tačiau cenzūruota dėl per daug atvirų scenų, gavo tris iš keturių „Oskarų“ už geriausius vaidmenis. Vivien Leigh vaidino Blanšą Londono Vest Ende pastatytoje pjesėje, kurios režisierius buvo jos vyras seras Laurence'as Olivier. „Oskarus“ už antrojo plano vaidmenis gavo K. Hunter ir K. Madlenas. Brando statulėlės negavo – ji teko H. Bogartui už vaidmenį *Afrikos karalienėje*. Vis dėlto Brando, nusifilmavęs *Tramvajuje*, stojo į vieną gretą su geriausiais to meto aktoriais, žinomais ir įtakingais aktorių studijos „Metodas“ atstovais.

Iššvaisčiusi šeimos turto likutį padengti skolas ir susigrąžinti savo reputaciją, Blanša, norėdama užsimiršti ir ieškodama paguodos, atvyksta į Naująjį Orleaną pas savo nėščią seserį ir šiurkštoką svainį Stenlį, ir apsigyvena jų ankštame, tvankiame kambarėlyje. Įsitikinęs, kad Blanšos palikimas – mitas, Stenlis jai esant tampa nevaldomas, bando išguiti jos puikybę ir sugriauti iliuzijas. Stenliui įžeidinėjant ir tyčiojantis, žlunga paskutinės Blanšos viltys, ir ji tampa psichopate.

Nors *Geismų tramvajus* – septintas Kazano vaidybinis filmas, šis siužetas labiau tinka scenai nei ekranizuoti. Filmo jėga – jo teatrinis prototipas, ypač įtraukia dvikova tarp efemeriškos ir griežtos, nepalaužiamos ir artistiškos Leigh ir ūmaus, pagal instinktus veikiančio Brando. Jų požiūris į vaidybą skirtingas, kaip skirtingos ir Blanšos bei Stenlio asmenybės. Kazanas – vienas Aktorių studijos (1947) kūrėjų ir ligi šiol svarbi figūra Amerikos teatre – ne itin domėjosi vizualinėmis kino galimybėmis. **AE**

NEPAŽĮSTAMIEJI TRAUKINYJE (1951)
STRANGERS ON A TRAIN

JAV (Warner Bros.), 101 min., nespalvotas

Režisierius Alfred Hitchcock

Prodiuseris Alfred Hitchcock

Scenarijaus autoriai Raymond Chandler, Whitfield Cook, Czenzi Ormonde (pagal Patricios Highsmith romaną)

Operatorius Robert Burks

Kompozitorius Dimitrij Tiomkin

Vaidina Farley Granger, Ruth Roman, Robert Walker, Leo G. Carroll, Patricia Hitchcock, Kasey Rogers, Marion Lorne, Jonathan Hale, Howard St. John, John Brown, Norma Varden, Robert Gist

„Oskaro" nominacija: Robert Burks (operatorius)

Nieko nuostabaus, kad Alfredą Hitchcocką patraukė Patricios Highsmith romanas *Nepažįstamieji traukinyje*. Jos pirmas romanas *Nepažįstamieji* sulaukė atgarsio kone visuose painaus siužeto, su blogai paslėpta homoseksualine potekste Hitchcocko filmuose, kur mėgaujamasi žmogžudystėmis. Kai žymus scenaristas Raymondas Chandleris pritaikė ir Benas Hechtas pataisė originalą, filmas pagal jų scenarijų tapo vienu įspūdingiausių Hitchcocko kūryboje.

Nepažįstamieji traukinyje prasideda gana nekaltai. Sėkmės lydimas tenisininkas Gajus Heinsas (F. Grangeris) traukinyje netikėtai susipažįsta su ekscentrišku ir ūmiu Bruno Entoniu (R. Walkeris). Abiejų gyvenime yra po žmogų, be kurio jiems būtų daug geriau. Gajus siekia atsikratyti savo žmonos, o Bruno – tirono tėvo. Bruno planuoja „idealią" žmogžudystę, kuri išspręstų jų abiejų problemas: jie paprasčiausiai susikeis aukomis. Gajus purtosi tokios beprotiškos idėjos, bet netrukus Bruno ima jį šantažuoti ir reikalauja įvykdyti dalį sandėrio.

Nepaisant to, kad filmas – juodoji komedija, jame yra ir nenatūralus asistavimo ritualas, kai Heinso padorumas priešpriešinamas Entonio beprotybei. Kaip visada, Hitchcockas patiria ypatingą malonumą panaudodamas sunkinančią savo pagrindinio herojaus padėtį. Personažų pokalbis darosi vis gyvesnis, Entoniui vis stipriau prie sienos priremiant Heinsą. Tai būtų galima pavadinti aukščiausios klasės tenisu kino istorijoje. Tik neužmirškite, kad žiūrite Hitchcocko filmą. Finale matome jaudinančią sceną su karusele, kai Heinsas ir Entonis susiremia, o nevaldomas atrakciono ratas sukasi vis greičiau.

Aštriame finale susipina beprotybė, šantažas ir kaltė, ir vis dėlto Hitchcockui pavyksta susidoroti su savo uždaviniu. Kuo atviriau žavus Entonis ragina nužudyti, tuo labiau ir išoriškai jis pavirsta piktadariu, ir tik teisėsauga gali padaryti galą jo sumanymui. Faktiškai Walkeris dominuoja visame filme. Jis suvaidino paleistą nuo grandinės žmogų, kurio vulgarus įžūlumas pasiekia beprotybės ribą. Ją Hitchcockas labiau paslėpta forma po devynerių metų pavaizdavo *Psichozėje*. **JKl**

Didžioji Britanija (Ealing, Rank), 78 min., nespalvotas

Režisierius Charles Crichton

Prodiuseriai Michael Balcon, Michael Truman

Scenarijaus autorius T E. B. Clarke

Operatorius Douglas Slocombe

Kompozitorius Georges Auric

Vaidina Alec Guinness, Stanley Holloway, Sid James, Alfie Bass, Marjorie Fielding, Edie Martin, John Salew, Ronald Adam, Arthur Hambling, Gibb McLaughlin, John Gregson, Clive Morton, Sydney Tafler, Marie Burke, Audrey Hepburn

„Oskaras“: T. E. B. Clarke (scenarijus)

„Oskaro“ nominacija: Alec Guinness (aktorius)

GAUJA IŠ LAVENDER HILO (1951)

THE LAVENDER HILL MOB

Gauja iš Lavender Hilo – viena juokingiausių komedijų, prodiuserio M. Balcono sukurtų „Ealing“ studijoje. Ji buvo populiari visame pasaulyje dėl kandaus ir ironiško, nesulyginamo ir nepralenkiamo anglų humoro. Matome nepakartojamo Aleco Guinnesso suvaidintą paprastą akiniuotą banko klerką. Išėjęs į pensiją jis svajoja gyventi plačiai. Kartu su suvenyrų gamintoju Stanley Holloway ir vagimis Sidu Jamesu bei Alfie Bassu jis nusprendžia pavogti milijono svarų sterlingų vertės aukso ir sudaro akiplėšišką apiplėšimo planą. Visi trys jie anksčiau vaidino policininkus filme pagal T. E. B. Clarke'o scenarijų. Tas scenarijus buvo apdovanotas „Oskaru“.

Juostoje veiksmas kaitaliojasi su linksmomis scenomis. Pavyzdžiui, herojai perlydo pagrobtą auksą į Eiffelio bokšto figūrėles. Guinnessas ir Holloway bėga spiraliniais laiptais bergždžiai ieškodami anglių moksleivių, nupirkusių auksines Paryžiaus įžymybės figūrėles. Visa tai baigiasi triukšmingai, kai dainuojantis Velso policininkas puola vytis automobilio su dviem sprunkančiais plėšikais. Pirmuose Rio de Žaneiro kadruose, kai geranoriškas, tvarkingas Guinnessas visą šią istoriją pasakoja susidomėjusiems klausytojams, matyti jauna Audrey Hepburn. **AE**

Didžioji Britanija (Dorkay, Romulus), 122 min., spalvotas (*Technicolor* sistema)

Anglų ir ispanų kalbomis

Režisierius Albert Lewin

Prodiuseriai Joseph Kaufman, Albert Lewin

Scenarijaus autorius Albert Lewin

Operatorius Jack Cardiff

Kompozitorius Alan Rawsthorne

Vaidina James Mason, Ava Gardner, Nigel Patrick, Sheila Sim, Harold Warrender, Mario Cabré, Marius Goring, John Laurie, Pamela Mason, Patricia Raine, Margarita D'Alvarez, La Pillina, Abraham Sofaer, Francisco Igual, Guillermo Beltrán

MIRTINAME PAVOJUJE (1951)

PANDORA AND THE FLYING DUTCHMAN

Nepaisant to, kad kadaise šis romantiškas, fantazijos kupinas filmas buvo laikomas pretenzingu ir keistu, ilgainiui jis išpopuliarėjo. Veiksmas vyksta 4-ajame deš. nedideliame Esperansos (išvertus iš ispanų k. – viltis) miestelyje Ispanijoje, Viduržemio jūros pakrantėje, kur galima pamatyti dykinėjančių turtuolių ir paprastų žvejų. Filmo pradžioje aptinkami du už rankų susikibę skenduoliai. Paskui parodomas trumpas retrospektyvinis epizodas apie tai, kaip amerikietė dainininkė Pandora Reinolds (A. Gardner), įpratusi vyrus privesti iki beprotybės ir nevilties, susipažįsta su likimo jai skirtu vyru Hendriku van der Zė (J. Masonas). Jis kapitonas ir vienintelis prabangios jachtos „Skrajojantis olandas“ komandos narys. Šia jachta jis vagoja jūras ir vandenynus ieškodamas moters, pasirengusios dėl jo paaukoti gyvenimą.

Prodiuseris, režisierius ir scenaristas Albertas Lewinas, vienas iš nedaugelio intelektualinio kino atstovų Holivude, buvo puikus literatūros žinovas (jo filmuose gausu eiliuotų citatų ir net Pandora ištaria frazę, kad viskas, ką ji girdi iš žmonių, skamba kaip citata). Jis taip pat buvo linkęs į romantizmą (visų jo kūrinių siužeto pagrindas – beviltiška meilė, kai laimingos akimirkos susipina su kančiomis ir skausmu). Jacko Cardiffo tamsiais jaudinančiais *Technicolor* sistemos spalviniais tonais nufilmuota juosta atiduoda duoklę Avos Gardner grožiui ir stipriai svajotojo Jameso Masono asmenybei. **KN**

AFRIKOS KARALIENĖ (1951)
THE AFRICAN QUEEN

Didžioji Britanija (Horizon, Romulus), 105 min., spalvotas (*Technicolor* sistema)

Anglų, vokiečių ir suahelių kalbomis

Režisierius John Huston

Scenarijaus autoriai James Agee, John Huston (pagal C. S. Foresterio romaną)

Vaidina Humphrey Bogart, Katharine Hepburn, Robert Morley, Peter Bull, Theodore Bikel, Walter Gotell, Peter Swanwick, Richard Marner

„Oskaras": Humphrey Bogart (aktorius)

„Oskaro" nominacija: John Huston (režisierius), James Agee, John Huston (scenarijus), Katharine Hepburn (aktorė)

Šis Johno Hustono darbas – vienas įspūdingiausių ir įdomiausių Holivudo nuotykių filmų, jau įėjusių į istoriją. Sukurta pagal to paties pavadinimo C. S. Foresterio romaną (1935), *Afrikos karalienė* pasakoja neįprastą krovininio laivo kapitono Čarlio Olnato (Humphrey Bogartas) ir manieringos anglų misionierės Rouz Sejer (Katharine Hepburn) meilės istoriją. Rouz širdyje nekenčia Čarlio, tačiau likimas juos suveda draugėn. Prasideda Pirmasis pasaulinis karas, ir Rouz tenka plaukti su Čarliu jo senu buksyriniu laivu. Kai kelią jiems pastoja vokiečių karo laivas, Rouz sukuria planą, kaip sunaikinti vokiečius ir išsigelbėti.

Vis dėlto nuotykiai filme užima antrąją vietą po pasakojimo apie netvirtus Čarlio ir Rouz tarpusavio santykius. Nepaisant akivaizdžiai politinio turinio, daugiausia susidomėjimo kelia meilės istorija. Manieringą, santūrią senmergę anglę Rouz traukia amžinai nesiskutęs, džiną geriantis ir vyriškumu spinduliuojantis amerikietis Čarlis. Nors filmo veiksmas vyksta 1914 m., jame, be abejonės, numanoma situacija, susidariusi po Antrojo pasaulinio karo.

Hepburn ir Bogartas puikiai vaidina panaudodami mimiką ir gestus. Tai persmelkia filmo atmosferą šviesiu humoru ir pabrėžia aktorių sugebėjimus. Filmo herojai jaučia didžiulį potraukį vienas kitam ir be ypatingų pastangų įtikinamai pereina nuo visiško nesusikalbėjimo prie draugiškų santykių ir meilės. Tačiau įdomiausia stebėti juos tomis akimirkomis, kai jie pasiruošę vienas kitam griebti už gerklės. Spalvota juosta ir įstabūs džiunglių kadrai dar labiau patraukia žiūrovų dėmesį. Bogartas už šį filmą gavo savo vienintelį „Oskarą", nominuoti ir Hustonas (už režisūrą ir scenarijų), Hepburn bei scenaristas Jamesas Agee. Ši recenzija ir bet kokie kiti pagyrimai negali perteikti visos filmo magijos. Net kelis kartus pažiūrėję filmą jūs šypsositės ir būsite geros nuotaikos. Iš daugybės šioje knygoje pateiktų puikių filmų šitą juostą tikrai verta pažiūrėti. **RH**

Prancūzija (UGC), 110 min., nespalvotas
Prancūzų kalba
Režisierius Robert Bresson
Scenarijaus autorius Robert Bresson (pagal Georges'o Bernanos romaną)
Prodiuseriai Léon Carré, Robert Sussfeld
Operatorius Léonce-Henri Burel
Kompozitorius Jean-Jacques Grünenwald
Vaidina Claude Laydu, Léon Arvel, Antoine Balpêtré, Jean Danet, Jeanne Étiévant, André Guibert, Bernard Hubrenne, Nicole Ladmiral, Martine Lemaire, Nicole Maurey, Louise (madam Louise) Martial Morange, Jean Riveyre, Gaston Séverin, Gilberte Terbois, Marie-Monique Arkell
Venecijos kino festivalis: Robert Bresson (tarptautinė premija, Italijos kino kritikų prizas, OCIC premija), „Auksinio liūto" nominacija

KAIMO ŠVENTIKO DIENORAŠTIS (1951)
JOURNAL D'UN CURE DE CAMPAGNE

Robertas Bressonas, vienas žymiausių kinematografininkų, ieškojo įkvėpimo šaltinio ir rado jį filme *Kaimo šventiko dienoraštis*. Šis kryptingai dirbantis meistras, turintis lakią vaizduotę, priėjo prie išvados, kad filmui sukurti nebūtinai reikia turėti didelį biudžetą, žvaigždžių ir naudoti specialiuosius efektus. Paprastomis kino priemonėmis galima papasakoti bet kurią istoriją, sukelti bet kokį jausmą, atskleisti ryšį tarp materialumo ir dvasingumo, asmeniškumo ir visuomeniškumo.

Georges'o Bernanos romane pasakojama apie jauną kaimo šventiką, kuriam kasdieniame gyvenime tenka įveikti nemažai sunkumų ir spręsti jam, kaip dvasininkui, iškeltus uždavinius. Bernanos nepalieka ramybėje tikinčiųjų ir ateistų, tarp kurių nuolat kyla kivirčų. Bressono ekranizacija niekuo nauju nepapildo romano, kuriame atsiskleidžia krikščioniškojo tikėjimo esmė. Kino priemonėmis tai transformuojama į vaizdą ir garsus: žodis įsikūnija. Kinas leidžia pateikti konkrečią situaciją visuomenės požiūriu ir įsikūnijimo paslaptis. Bressono filmas parodo, kad viską galima įgyvendinti: žaidimą su mirtimi ir troškimu, užrašus ekrane, vidinius sielos polėkius, meilę Prancūzijos kaimo gyvenimui ir religinių problemų sprendimą. **J-MF**

JAV (MGM), 113 min., spalvotas (Technicolor sistema)
Anglų ir prancūzų kalbomis
Režisierius Vincente Minnelli
Prodiuseriai Roger Edens, Arthur Freed
Scenarijaus autorius Alan Jay Lerner
Operatoriai John Alton, Alfred Gilks
Kompozitorius Saul Chaplin
Vaidina Gene Kelly, Jerry Mulligan, Leslie Caron, Lise Bouvier, Oscar Levant, Adam Cook, Georges Guétary, Henri Baurel, Nina Foch, Milo Roberts
„Oskaras": Arthur Freed (geriausias filmas), Alan Jay Lerner (scenarijus), Cedric Gibbons, E. Preston Ames, Edwin B. Willis, F. Keogh Gleason (meninis apipavidalinimas ir dekoracijos), Alfred Gilks, John Alton (operatoriai), Orry-Kelly, Walter Plunkett, Irene Sharaff (kostiumai), Johnny Green, Saul Chaplin (muzika)
„Oskaro" nominacija: Vincente Minnelli (režisierius), Adrienne Fazan (montažas)

AMERIKIETIS PARYŽIUJE (1951)
AN AMERICAN IN PARIS

Filmas įvertintas šešiais akademiniais apdovanojimais, tarp jų už geriausią filmą (aplenkęs *Geismų tramvajų* ir *Vietą po saule*). Specialų prizą už puikią choreografiją gavo Gene Kelly, o MGM prodiuseris Alanas Freedas buvo apdovanotas Thalbergo premija. Linksmas Vincente Minnelli miuziklas *Amerikietis Paryžiuje* pastatytas pagal originalų scenarijų, ir Freedas laikė jį tinkamu atskleisti Kelly gabumus. Tam jis panaudojo populiarias George'o Gershwino dainas („Ritmu", „Tai puiku").

Malonios išvaizdos, bet nė grašio kišenėje neturintis dailininkas (G. Kelly) atsiduria Monmartre su jo audringomis linksmybėmis ir šokiais ir ten įsimyli merginą (L. Caron). Jis varžosi dėl jos su saldžiabalsiu prancūzų dainininku (G. Guétary). Tuo metu turtinga dailininko globėja (N. Foch) pavyduliauja, o viską abejingai stebi kompozitoriaus draugas, kurį suvaidino Gershwino dainų atlikėjas, pianistas Oscaras Levantas. Parodijuodamas „prarastosios amerikiečių kartos" susidomėjimą prancūzų kultūra, Minnelli pripildo savo filmą neginčijamų detalių, romantizmo ir spalvų šėlsmo. Ypač dėmesį prikausto 18 minučių trukmės baletas, atliekamas paties Kelly pagal Gershwino muziką. Jo personažai primena prancūzų dailininkų kūrinius, ypač Toulouse'o Lautreco. Įdomus, kupinas romantiško žavesio šokis, atliekamas Kelly ir Caron, – „Mūsų meilė liks čia". **AE**

VIETA PO SAULE (1951)
A PLACE IN THE SUN

JAV (Paramount), 122 min., nespalvotas

Režisierius George Stevens

Prodiuseriai Ivan Moffat, George Stevens

Scenarijaus autoriai Harry Brown, Theodore Dreiser, Patrick Kearney, Michael Wilson (pagal Theodore'o Dreiserio romaną *Amerikietiškoji tragedija* ir Patricko Kearney pjesę *Vieta po saule*)

Operatorius William C. Mellor

Kompozitorius Franz Waxman

Vaidina Montgomery Clift, Elizabeth Taylor, Shelley Winters, Anne Revere, Keefe Brasselle, Fred Clark, Raymond Burr, Herbert Heyes, Shepperd Strudwick, Frieda Inescort, Kathryn Givney, Walter Sande, Ted de Corsia, John Ridgely, Lois Chartrand

„Oskaras": George Stevens (režisierius), Michael Wilson, Harry Brown (scenarijus), William C. Mellor (operatorius), Edith Head (kostiumai), William Hornbeck (montažas), Franz Waxman (muzika)

„Oskaro" nominacija: George Stevens (geriausias filmas), Montgomery Clift (aktorius), Shelley Winters (aktorė)

Kurdamas Th. Dreiserio romano *Amerikietiškoji tragedija* konversiją, režisierius George'as Stevensas susidūrė su niūraus pasakojimo apie klasinius prieštaravimus perkėlimo į ekraną sunkumais. Juk reikėjo privilioti 6-ojo deš. žiūrovus, daugiau besidominčius pramoginiu žanru. Režisierius puikiai susidorojo su savo uždaviniu, akcentuodamas seksualinį Džordžo (M. Cliftas) ir gražuolės Andželos (E. Taylor) patrauklumą. Vargšas turtingo pramonininko giminaitis Džordžas motinai reikalaujant važiuoja pas jį, ketindamas užsidirbti pinigų. Tačiau išaugęs skurde ir atskirai nuo visuomenės, Džordžas nerodo iniciatyvos ir susidomėjimo darbu. Vos pradėjęs dirbti fabrike, jis pažeidžia vieną pagrindinių jo taisyklių: ima susitikinėti su kartu dirbančia mergina. Ji tampa nėščia, bet jo jau nebedomina vargšė nevilties prislėgta mergaitė.

Suteikdamas savo herojui jaudinančio naivumo, Cliftas pabrėžia jo grožį ir žavesį. *Vieta po saule* – viena labiausiai jaudinančių ir tragiškiausių meilės istorijų. Ji tapo Holivudo kino klasika dėl puikios Stevenso režisūros. Jis ragino pagrindinių vaidmenų atlikėjus akcentuoti gestų, o ne žodžių kalbą, ir tai lėmė dviejų stilių darną viename filme. Netikėta Džordžo pažintis su naivia Andžela nuolat yra operatoriaus akiratyje. Operatorius labai šališkai sugretina kadrus, nufilmuotus stambiu planu. O scenos fabrike su pirma Džordžo mergina Elis (Sh. Winters) ir vėliau teismo salėje nufilmuotos juodojo filmo stiliumi: šviesos ir šešėlių efektai, nesubalansuota kadrų komponuotė. Tai dar labiau pabrėžia grėsmę, pakibusią virš Džordžo troškimo išsikovoti „vietą po saule".

Nėščia Elis grasina Džordžui viską papasakoti jo giminaičiams, jei jis jos neves. Jį išgelbėja tik tai, kad municipaliteto pastatas savaitgalį buvo uždarytas. Džordžas pasiūlo Elis paplaukioti valtimi ežere, jis suplanavęs „nelaimingą atsitikimą", per kurį Elis turi paskęsti. Tačiau jam nepavyksta įvykdyti žmogžudystės, nes išsigandusi Elis pati netyčia apverčia valtį. Ji skęsta, nes Džordžas nė nemano jos gelbėti, ir už abejingumą jam teks sumokėti savo gyvenimu. Vis dėlto dėl Stevenso meistriškumo Džordžas mūsų atmintyje išlieka kaip nelaimingas meilužis, o ne socialinės-politinės sistemos auka. **BP**

JAV (Fox), 92 min., nespalvotas
Režisierius Robert Wise
Prodiuseris Julian Blaustein
Scenarijaus autoriai Harry Bates, Edmund H. North (pagal Harry Bateso romaną *Atsisveikinimas su mokytoju*)
Operatorius Leo Tover
Kompozitorius Bernard Herrmann
Vaidina Michael Rennie, Patricia Neal, Hugh Marlowe, Sam Jaffe, Billy Gray, Frances Bavier, Lock Martin

DIENA, KAI SUSTOJO ŽEMĖ (1951)
THE DAY THE EARTH STOOD STILL

Branduolinio karo grėsmė, atspindėta filme, labai sujaudino žiūrovus, pavargusius nuo politinių debatų. Juostos pradžia beveik dokumentinio stiliaus, dėmesį prikausto specialieji efektai ir įsimintini personažai. Neįprasta, kad tai – pirmas populiarus mokslinės fantastikos filmas suaugusiesiems, verčiantis susimąstyti apie žmonijos išgelbėjimą.

Tarpplanetinis žvalgas Klaatu nusileido Vašingtone perduoti laišką dėl karo nutraukimo Žemėje. Jo orlaivį apsupa amerikiečių tankai ir patrankos. Klaatu netikėtai sužeidžiamas, paskui nuvežamas į karo ligoninę. Laivą saugo daugiau kaip dviejų metrų aukščio robotas Gortas. Gortas yra beveidis, jis nemoka kalbėti ir turi mirtiną lazerinį spindulį, todėl yra nenugalimas. Vienintelis būdas pašalinti jį iš posto – ištarti frazę: „Gortai, Klaatu barada niekas“, kurią atmintinai išmoko visi vaikai, žiūrėję šį filmą.

Klaatu pabėga iš ligoninės ir susipažįsta su gražia, inteligentiška moterimi Helen (P. Neal) ir jos sūnumi Bobu (B. Gray). Būtent Helen teks nuginkluoti negailestingąjį Gortą.

Klaatu vaidina Michaelis Rennie, jo kampuotas veidas ir ramus charakteris suteikia jo herojui tam tikro pranašumo. Neal, moters drąsos simbolis, sujungė savyje geriausia, ką turi žmonija. Gorto vaidmenį atliko Martinas, dirbęs šveicoriumi Graumanno kinų teatre Los Andžele. Dėl sunkaus kostiumo Martinui reikėjo papildomos pagalbos laikyti ant rankų Neal, todėl kai kuriose scenose galima pamatyti pagalbinių laidų. Kad laivas atrodytų vientisas, durų plyšys buvo užglaistytas ir nudažytas sidabro spalva. Tačiau prireikus plyšys atsiverdavo, ir netikėtai pasirodydavo durys. Filmo *Diena, kai sustojo Žemė* perdirbinių nėra. Jis klasikinis dėl daugelio priežasčių: ne tik dėl savo antikarinio pobūdžio ir apgalvotų specialiųjų efektų, bet ir dėl Bernardo Herrmanno panaudoto teremino (senas elektroninis muzikos instrumentas). **KK**

RAMUS ŽMOGUS (1952)
THE QUIET MAN

Režisierius Johnas Fordas labai išgarsėjo savo filmais, šlovinančiais Amerikos istoriją ir kultūrą, tačiau jis sukūrė ir filmų, kuriuose pastebimos jo keltiškos, ypač airiškos šaknys. Iš jų sėkmingiausias – *Ramus žmogus*. Derinant dramos ir komedijos elementus, filme pasakojama apie airių kilmės amerikiečio Šono Torntono (Johnas Wayne'as) grįžimą į tėvynę, kur užsimezga jo ir Meri Keit Danacher (Maureen O'Hara) aistringas ir audringas romanas. Veiksmas vyksta Golvėjaus grafystėje, iš kurios Fordo šeima emigravo į Jungtines Valstijas. Daugelis scenų nufilmuota epiniu Fordo stiliumi su jam būdinga kulminacija: pavyzdžiui, buvęs boksininkas Šonas kumščiuojasi su Meri broliu Vilu Danacheriu (Victoras McLaglenas), pastarajam atsisakius atiduoti Meri amerikiečiui į žmonas.

Muštynės baigiasi tuo, kad abu vyrai taip apgirsta (per pertraukas jie patraukia iš butelio), kad nebegali tęsti kovos, ir jų priešiškumas virsta draugyste. Vilui sutikus, jo šeima irgi pritaria šiai santuokai. Ir vis dėlto šio filmo dėmesio centre yra ne tik vyriškos vertybės. Meri – ne šiaip jų ginčo objektas. Nepaisant jos meilės Šonui, ji atsisako priešintis brolio valiai ir tekėti už jo. Tokiomis aplinkybėmis santuoka su Šonu žeistų ją. Iš pradžių Šonas, ringe užmušęs žmogų, nekovoja už Meri, ir jai atrodo, jog jis myli ją ne taip stipriai, kad konfliktuotų su broliu. Kiti kaimo gyventojai rezga planą, kaip priversti Danacherį duoti sutikimą. Galiausiai įsimylėjėliai susituokia. Bet netrukus brolis atskleidžia apgaulę ir nusprendžia neatiduoti jai kraičio. Meri atsisako miegoti su Šonu tol, kol bus atiduotas kraitis, užtikrinantis jos nepriklausomybę. Tačiau kitos muštynės išsprendžia abi problemas, ir pora susijungia.

Filme *Ramus žmogus* tradicinis kaimo gyvenimas neatsiejamas nuo gražaus peizažo, improvizacijos ir juokingų scenų. Tai – sumanios Fordo režisūros rezultatas. Apskritai filmas palieka neišdildomą įspūdį. **BP**

JAV (Argosy, Republic), 129 min., spalvotas (*Technicolor* sistema)

Anglų ir gėlų kalbomis

Režisierius John Ford

Prodiuseriai Merian C. Cooper, G.B. Forbes, John Ford, L.T. Rosso

Scenarijaus autoriai Frank S. Nugent, Maurice Walsh (pagal Maurice'o Walsho romaną *Žalia nendrė*)

Operatorius Winton C. Hoch

Kompozitorius Victor Young

Vaidina John Wayne, Maureen O'Hara, Barry Fitzgerald, Ward Bond, Victor McLaglen, Mildred Natwick, Francis Ford, Eileen Crowe, May Craig, Arthur Shields, Charles B. Fitzsimons, James Lilburn, Sean McClory, Jack MacGowran, Joseph O'Dea

„Oskaras“: John Ford (režisierius), Winton C. Hoch, Archie Stout (operatoriai)

„Oskaro“ nominacija: John Ford, Merian C. Cooper (geriausias filmas), Frank S. Nugent (scenarijus), Victor McLaglen (antrojo plano aktorius), Frank Hotaling, John McCarthy jaunesnysis, Charles S. Thompson (meninis apipavidalinimas ir dekoracijos), Daniel J. Bloomberg (garsas)

Venecijos kino festivalis: John Ford (tarptautinė premija), (OCIC premija), „Auksinio liūto“ nominacija

DRAUDŽIAMI ŽAIDIMAI (1952)
JEUX INTERDITS

Daugelyje filmų visas gyvenimo absurdas ir žiaurumas parodytas vaikų akimis. Tačiau nedaugeliui pavyko taip išsamiai atspindėti šias problemas kaip puikiai René Clément'o juostai *Draudžiami žaidimai*. Kaip ir daugumoje jo filmų, veiksmas vyksta Antrojo pasaulinio karo metais. Penkerių metų Poletės (B. Fossey) tėvai žūva per oro antskrydį, ji lieka našlaitė. Valstiečių šeima nenoriai imasi auklėti mergaitę. Poletė susidraugauja su jaunesniuoju jų sūnumi 11 metų Mišeliu (G. Poujouly). Vaikai susikuria slaptą mirties pasaulį, kurį mato aplinkui. Rinkdami negyvus gyvūnus ir vabzdžius jie atlieka su jais šventas apeigas ir laidoja apleistoje pašiūrėje, tardami ne visai suprantamas frazes iš gedulingų mišių. Tokie „draudžiami žaidimai" papiktina suaugusiuosius, prislėgti ir sutrikę vaikai atskiriami.

Clement'as išgarsėjo dokumentiniu filmu *Mūšis ant bėgių* (1946), kuriame kalbama apie Pasipriešinimo judėjimą prancūzų geležinkelyje. Filmo *Draudžiami žaidimai* pradžia labai realistinė. Vokiečių naikintuvai mėto bombas ir apšaudo pabėgėlių koloną. Natūralus garsas, kurio nelydi muzika, vasaros sausros nukamuotam prancūzų kaimui kelia dar didesnį siaubą. Tačiau po šios scenos juosta atrodo labiau stilizuota. Viena vertus, vaikai nuoširdžiai susidomėję ir suglumę stebi suaugusių valstiečių pasaulį. Režisierius išjuokia smulkių savininkų, prisidengusių tikėjimu Dievu, rietenas. Jų gyvenimą valdo godumas ir pyktis. Antra vertus, Clément'as švelniai ir su užuojauta žiūri į vaikus, susikūrusius savo slaptą, fantastinį pasaulį. Slogų įspūdį palieka jų prievartinis išskyrimas.

Clément'as iš vaidmenų atlikėjų reikalauja ekspresyvumo ir įtikinamumo, neakcentuodamas jų vaikiško patrauklumo. Filme skamba išraiškinga ir paprasta, už širdies griebianti gitara atliekama lyrinė Narciso Yepes melodija. **PK**

Prancūzija (Silver), 102 min., nespalvotas

Prancūzų kalba

Režisierius René Clément

Prodiuseris Robert Dorfmann

Scenarijaus autoriai François Boyer, Jean Aurenche, Pierre Bost, René Clément (pagal François Boyer romaną *Nežinomi žaidimai*)

Operatorius Robert Juillard

Kompozitorius Narciso Yepes

Vaidina Georges Poujouly, Brigitte Fossey, Amédée, Laurence Badie, Madeleine Barbulée, Suzanne Courtal, Lucien Hubert, Jacques Marin, Pierre Merovée, Violette Monnier, Denise Péronne, Fernande Roy, Louis Saintève, André Wasle

„Oskaras": Prancūzija (geriausias užsienio filmas)

„Oskaro" nominacija: François Boyer (scenarijus)

Venecijos kino festivalis: René Clément („Auksinis liūtas")

ANGELIŠKAS VEIDELIS (1952)
ANGEL FACE

Daugumoje Amerikos juodojo kino žanro filmų pasakojama apie nelaimingus meilės romanus ir lemtingas moteris, vikriai manipuliuojančias patikliais vyrais ir įstumiančias juos į neviltį. Otto Premingerio *Angeliškas veidelis* – vėlyvoji šio žanro juosta, daug kuo primenanti ankstesnius filmus, kaip antai Jacques'o Tourneur *Anapus praeities* (1947). Jame Robertui Mitchumui teko analogiškas privataus seklio, atskleidusio mylimos amoralios moters machinacijas, vaidmuo.

Angeliškas veidelis pasižymi dideliu cinizmu ir sarkazmu. Jame pasakojama apie darbininkų klasės atstovą Frenką Džesupę (Mitchumas), apakintą meilės gražiai ir turtingai moteriai. Ji įtraukia jį į savo pamotės nužudymo planą. Anksčiau Diana Treimen (J. Simmons) tyčia sužlugdė Frenko ir puikios, normalų gyvenimą įkūnijančios moters Meri (M. Freeman) sužadėtuves. Tačiau po pažinties su Diana trokštančiam turtingo gyvenimo Frenkui šių sužadėtuvių nebereikia. Žmogžudystės planas suveikia, tačiau tik nenumatytos Dianos tėvo mirties kaina. Ji nesijaučia kalta dėl tėvo mirties, ir niekas nesuardo jos planų. Netrukus pora apkaltinama žmogžudyste, tačiau padedant apsukriam advokatui jiems pavyksta išvengti bausmės. Nors, regis, jiems lemta būti kartu, tačiau Frenką ima graužti sąžinė. Po teisminio bylos nagrinėjimo jis bando nutraukti su Diana ryšius ir gyventi kaip anksčiau. Frenkas pats sau paskelbia nuosprendį, leisdamas Dianai nuvežti jį į autobusų stotį, bet moteris veikiau mirtų nei atsisakytų jo. Ji nuvairuoja automobilį ant uolos, ir meilužiai žūva. Tai primena nelaimingą atsitikimą, kurio planą ji sumanė iš anksto.

Prie puikios Mitchumo ir Simmons vaidybos prisideda Premingerio sumaniai sukurtos mizanscenos. Tai klasikinis juodasis filmas. **BP**

JAV (RKO), 91 min., nespalvotas

Režisierius Otto Preminger

Prodiuseriai Otto Preminger, Howard Hughes

Scenarijaus autoriai Chester Erskine, Oscar Millard, Frank S. Nugent

Operatorius Harry Stradling vyresn.

Kompozitorius Dimitrij Tiomkin

Vaidina Robert Mitchum, Jean Simmons, Mona Freeman, Herbert Marshall, Leon Ames, Barbara O'Neil, Kenneth Tobey, Raymond Greenleaf, Griff Barnett, Robert Gist, Morgan Farley, Jim Backus

DAINUOJANTYS LIETUJE (1952)
SINGIN' IN THE RAIN

Kai kurie filmai buvo sėkmingi dėl puikios pagrindinių vaidmenų atlikėjų vaidybos. Bet yra filmų, unikalių tiesiog dėl savo žanro. Pastariesiems priklauso *Dainuojantys lietuje*. Jame nėra kokių nors reikšmingų atradimų ir meninė kalba nepasižymi ypatingu naujumu. Nedaug rasis filmų, kuriuose yra visa geriausia, ką gali pasiūlyti kinas: džiugūs pakilimai, apgailėtini nuopuoliai ir begaliniai svyravimai tarp šių polių.

JAV (MGM), 103 min., spalvotas (*Technicolor* sistema)

Režisieriai Stanley Donen, Gene Kelly

Prodiuseris Arthur Freed

Scenarijaus autoriai Betty Comden, Adolph Green

Operatorius Harold Rosson

Kompozitoriai Nacio Herb Brown, Lennie Hayton

Vaidina Gene Kelly, Donald O'Connor, Debbie Reynolds, Jean Hagen, Millard Mitchell, Cyd Charisse, Douglas Fowley, Rita Moreno

„Oskaro" nominacija: Jean Hagen (antrojo plano aktorė), Lennie Hayton (muzika)

Logiška, kad *Dainuojantys lietuje* tapo vienu geriausių miuziklų. Filmo veiksmas vyksta 1927 m. Pagrindinis herojus Donas Lokvudas (Gene'as Kelly) – nebyliojo kino žvaigždė. Filmuojant Lokvudą ir jo ekrano partnerę Liną Lamont (Jean Hagen), studija sužino apie artėjančią vodevilio *Džiazo dainininkas* premjerą ir nutraukia darbą. Vienintelis būdas užbaigti filmą – paversti jį miuziklu. Tačiau čia iškyla dvi kliūtys: Donas sunkiai pakenčia Liną, o jos šiurkštus Niujorko akcentas netinka garsiniam kinui. Ką daryti? Nuspręsta, kad Lamont įgarsins melodingą balsą turinti Keti (Debbie Reynolds). Visi tikėjosi, kad žiūrovai nesupras. Tačiau po tokio sprendimo iškilo dar viena problema: Donas įsimylėjo Keti ir nutraukė profesinius santykius su Lina. Filme *Dainuojantys lietuje* (režisieriai Gene'as Kelly ir Stanley Donenas) yra keletas puikių epizodų su dainomis ir šokiais, pavyzdžiui, Donaldo O'Connoro „Priverskite juos juoktis" ir garsusis Kelly solo atliekant dainą „Dainuojantys lietuje". Geltonu lietpalčiu vilkintis Kelly, pakylėtas naujos meilės, sukasi laikydamasis už žibinto stulpo ir susižavėjęs taškosi po balas. Įdomu, kad kai kurios šio miuziklo dainos jau naudotos kituose MGM studijos filmuose. Tačiau Kelly kartu su aktorių ansambliu įkvėpė joms naują gyvenimą, ir nūnai jos susijusios su *Dainuojančiais lietuje*. Adolpho Greeno ir Betty Comden scenarijus plėtojamas lengvai ir nevaržomai, jame gausu juokingų akimirkų, sąmojingai pajuokiamas duobėtas perėjimas nuo nebyliojo prie garsinio kino.

Keista, tačiau filmas buvo sutiktas šaltai, liko nepastebėtas ir nepelnė apdovanojimų, bet ilgainiui buvo sunku atsispirti jo linksmiems numeriams ir žaviems aktoriams. Vėliau kino kritikai negailėjo jam pagiriamųjų atsiliepimų, pavadinę *Dainuojančius lietuje* miuziklų karaliumi. Šis filmas įėjo į geriausių miuziklų dešimtuką. Pasirodžius *Dainuojantiems lietuje*, geresnis ir turtingesnis tapo kino pasaulis ir pasaulis apskritai. **JKl**

GYVENTI (1952)
IKIRU

Nors Akira Kurosawa geriausiai žinomas dėl savo epinių filmų apie samurajus (*Septyni samurajai, Asmens sargybinis*), iš tikrųjų jis neturėjo tikslo rodyti kraują ir prievartą. Tačiau nė vienas kitas režisierius taip kruopščiai ekrane nenagrinėjo smurto. Kurosawa buvo didis kino humanistas, ir tai niekur neatsiskleidė su tokia jėga kaip jo filme *Gyventi*.

Juostoje kalbama apie vidurinės grandies valdininką Kendzį Vatanabę (T. Shimura), kurio gyvenimas pilkas ir neteikia pasitenkinimo. Per 30 darbo miesto municipalinio valdymo skyriuje metų jis nepraleido nė vienos dienos ir tuo didžiuojasi, neapgailestaudamas dėl savo gyvenimo monotoniškumo. Jis tiesiog neturėjo kito pasirinkimo.

Viskas keičiasi jam sužinojus, kad serga vėžiu ir gyventi liko visai nedaug. Paskutiniais gyvenimo mėnesiais Vatanabė permąsto savo vertybes, prioritetus ir nusprendžia, jog dar nevėlu pakeisti pasaulį, kad jis taptų geresnis. Visas savo jėgas jis skiria visuomenės parkui įrengti – kuklus gestas, svarbus ir Vatanabei, ir Kurosawai.

Shimura visiškai susilieja su savo herojumi. Vatanabei sužinojus apie ligą, aktoriaus veidas išreiškia viską, ką mes turime žinoti – pradedant neapsakoma kančia ir baigiant susitaikymu. Neįmanoma nepajusti Vatanabės skausmo ir kančios, per visą filmą atsispindinčių jo žvilgsnyje.

Nors filmas *Gyventi* kupinas liūdesio, jis turi nemažą dvasinį užtaisą. Pasak Kurosawos, tik per kančias žmogus gali pasiekti pasitenkinimą ir laimę. Tačiau kančios – gyvenimo dalis, jas irgi galima panaudoti gerovei. Nepaisant mirties temos, *Gyventi* – labai optimistinis filmas. Talentingajam Kurosawai pavyko įrodyti, kad gyvenimo ir mirties sąvokos viena kitai neprieštarauja, jos susijusios kaip neatsiejamos gyvenimo dalys. Jo nuoširdus tikėjimas tuo, kad ir maži dalykai svarbūs, labai mus jaudina, stiprina mūsų jėgas, ypač kasdieniame, ironijos persunktame gyvenime. **EdeS**

Japonija (Toho), 143 min., nespalvotas

Japonų kalba

Režisierius Akira Kurosawa

Prodiuseris Sojiro Motoki

Scenarijaus autoriai Shinobu Hashimoto, Akira Kurosawa, Hideo Oguni

Operatorius Asakazu Nakai

Kompozitorius Fumio Hayasaka

Vaidina Takashi Shimura, Shinichi Himori, Haruo Tanaka, Minoru Chiaki, Miki Odagiri, Bokuzen Hidari, Minosuke Yamada, Kamatari Fujiwara, Makoto Kobori, Nobuo Kaneko, Nobuo Nakamura, Atsushi Watanabe, Isao Kimura, Masao Shimizu, Yunosuke Ito

Berlyno tarptautinis kino festivalis: Akira Kurosawa (užsienio delegacijų premija)

EUROPA '51 (1952)
EUROPA '51

Roberto Rossellini filme *Europa '51* dera labiausiai neprognozuojami dalykai, kurie galbūt jums nepatiks. Tai – skandinavų aktorė, virtusi Holivudo žvaigžde; italų neorealizmo tėvas; socialinė miestų padėtis pokario Europoje; metafiziniai pamąstymai apie gėrio ir blogio prigimtį bei prigimtinę nepriklausomo egzistavimo teisę; buržuazijos ir paprastos liaudies priešpriešinimas; vaiko mirtis; išdavystė ir motinos nuodėmių atpirkimas... *mamma mia*! Ir štai sėdite tamsoje, sužybsi ekranas ir prasideda filmas, paprastas ir atviras, labai jaudinantis.

Prieš metus *Strambolyje* Rossellini nepažabojamą Ingrid Bergman pavertė „išpuošta lėle". Tame filme viskas buvo kitaip. Ankstesnis liko tik Rossellini ir Bergman improvizacijos siekis kartu su režisieriui nebūdingais melodramos ir autorinio kino, paliečiančio etines ir socialines problemas, intarpais. Kiekvienoje *Europos '51* situacijoje yra įprastų sąvokų ir kartu kiekviena scena netikėta, kupina slogaus realybės pojūčio. Nepaisant to, jose jaučiamas paslėptas ryšys su istorine praeitimi ir realaus gyvenimo įvykiais. Viskas vyksta be ypatingo dramatizmo, išorinių emocijų, priešingai, neįtikėtinai santūriai (tai šiame filme ryšku režisieriaus ir aktorės, kurių santūrumu tikrai neapkaltinsi, darbe). Tokia nuotaika būdinga visam filmui ir aktorių vaidybai.

Filmas *Europa '51* peržengia savo žanro rėmus, be ypatingų gudrybių pasiekdamas tikrojo humanizmo viršūnę. Bergman herojė Iren Žirar savo kelyje įveikia visas kliūtis, ji paskelbiama šventąja, ir pagal siužetą atperkamos visos jos nuodėmės. Filmas apie teisuolišką gyvenimą? O kodėl gi ne? **J-MF**

Italija (Ponti-De Laurentiis), 113 min., nespalvotas

Italų kalba

Režisierius Roberto Rossellini

Prodiuseriai Dino De Laurentiis, Roberto Rossellini

Scenarijaus autoriai Sandro De Feo, Mario Pannunzio, Ivo Perilli, Brunello Rondi, Roberto Rossellini

Operatorius Aldo Tonti

Kompozitorius Renzo Rossellini

Vaidina Ingrid Bergman, Alexander Knox, Ettore Giannini, Giulietta Masina, Teresa Pellati, Sandro Franchina, William Tubbs, Alfred Brown

Venecijos kino festivalis: Roberto Rossellini (tarptautinė premija), „Auksinio liūto" nominacija

JAV (Loew's, MGM), 118 min., nespalvotas

Režisierius Vincente Minnelli

Prodiuseris John Houseman

Scenarijaus autoriai George Bradshaw, Charles Schnee

Operatorius Robert Surtees

Kompozitorius David Raksin

Vaidina Lana Turner, Kirk Douglas, Walter Pidgeon, Dick Powell, Barry Sullivan, Gloria Grahame, Gilbert Roland, Leo G. Carroll, Vanessa Brown, Paul Stewart, Sammy White, Elaine Stewart, Ivan Triesault

„Oskaras": Charles Schnee (scenarijus), Gloria Grahame (antrojo plano aktorė), Cedric Gibbons, Edward C. Carfagno, Edwin B. Willis, F. Keogh Gleason (meninis apipavidalinimas ir dekoracijos), Robert Surtees (operatorius), Helen Rose (kostiumai)

„Oskaro" nominacija: Kirk Douglas (aktorius)

PIKTI IR GRAŽŪS (1952)
THE BAD AND THE BEAUTIFUL

Geriausio Holivudo filmo apie Holivudą *Pikti ir gražūs* siužeto pagrindas – laisva Davido O. Selznicko karjeros istorijos interpretacija. Prodiuserio gyvenimas davė dingstį perkelti į ekraną įdomius įvykius iš Valo Lewtono, Orsono Welleso, Raymondo Chandlerio, Dianos Barrymore, Alfredo Hitchcocko ir Irvingo Thalbergo gyvenimo.

Trys žmonės, ne be pagrindo nekenčiantys prodiuserio Džonatano Šildso (K. Douglasas), susirenka drauge laukdami skambučio iš Paryžiaus dėl projekto, kuriuo suinteresuotas liūdnai pagarsėjęs Šildsas. Paskui slenka retrospektyviniai kadrai, parodantys jo kilimą iš skurdo į šlovę, ir mūsų herojai pasakoja, kodėl jie taip nekenčia jo. Vienas jų, režisierius Fredas Amielas (B. Sullivanas), seniau buvo Šildso partneris – prodiuseris įkvėpė jį sukurti pigų siaubuką *Vyrai katės* (Lewtono *Žmonės katės* prototipas). Tačiau vėliau Amielas nušalinamas nuo dalyvavimo pelningame jo išsvajotame meksikiečių projekte *Tolimas kalnas*. Girtuoklio valkatos duktė Džordžija Lorison (L. Turner) yra Johno Barrymore'o dukters, jo tradicijų perėmėjos, kopija. Būdama iš prigimties atkakli, ji išbrenda iš prastuomenės luomo ir tampa antrosios kartos kino žvaigžde, paskui dėl prostitutės (E. Stewart) kaltės premjeros vakarą patiria fiasko. Labiausiai su Šildsu nesitaiksto profesionalus scenaristas Džeimsas Li Bartlou (D. Powellas). Šildsas flirtuoja su jo žmona (už šį vaidmenį Grahame pelnė „Oskarą"), pasinaudodamas nesutarimais šeimoje, ir iškiša ją „lotynų meilužiui" Viktorui „Gaučo" Riberai (G. Rolandas). Sudužus lėktuvui, ji žūva.

Niekas neprilygsta Douglasui, atliekančiam ambicingo, sergančio didybės manija prodiuserio vaidmenį. Jo herojus savimi pasitikintis ir apsukrus. Tai vienas geriausių jo vaidmenų. Pikantiškų smulkmenų prikimštas scenarijus (Charlesas Schnee pelnė už jį „Oskarą") labai dera su režisieriaus Vincente Minnelli melodramatiškumu ir kerinčia Davido Raksino muzika. **KN**

DIDŽIULIS DANGUS (1952)
THE BIG SKY

Howardo Hawkso filmo *Didžiulis dangus* veiksmas vyksta XIX a. 4-ajame deš. Kirkas Douglasas ir Dewey Martinas vaidina kailių pirklius, valtimi Misūriu keliaujančius į Blekfuto miestelį. Filmas sukurtas pagal puikų A. B. Guthrie jaunesniojo romaną. Jis parašė ir juostos *Šeinas* (1953) scenarijų, o pagal jo romanus *Šis tūkstantis kalvų* ir *Kelias į vakarus* nufilmuoti vesternai. Pakeliui Douglasas ir Martinas susiduria su daugybe gamtos ir žmonių sukeltų pavojų. Iškilo grėsmė ir jų herojų draugystei, kai jie įkaite paima indėnų merginą Žalsvai Mėlynos Akys (Elizabeth Threatt), turinčią užtikrinti jų saugumą. Abu ją įsimyli, tačiau viskas išsisprendžia savaime.

Nespalvotame Hawkso filme gausu puikių peizažų. Vis dėlto autorius kur kas mažiau reikšmės skiria epinėms scenarijaus galimybėms nei puikiam aktorių ansambliui. Hankas Wordenas vaidina beprotį senį indėną, Arthuras Hunnicuttas – drąsų veteraną, o Stevenas Geray – laivo kapitoną Frenčį. Filme gausu Hawksui būdingo juodojo humoro, pavyzdžiui, scenoje, kai Douglasui tenka amputuoti pirštą (anksčiau ją *Raudonajai upei,* 1948, sukūrė Johnas Wayne'as). **EB**

JAV (Winchester), 140 min., nespalvotas

Režisierius Howard Hawks

Prodiuseriai Howard Hawks, Edward Lasker

Scenarijaus autoriai A. B. Guthrie jaunesn., Dudley Nichols (pagal A. B. Guthrie jaunesn. romaną)

Operatorius Russell Harlan

Kompozitorius Dimitrij Tiomkin

Vaidina Kirk Douglas, Dewey Martin, Elizabeth Threatt, Arthur Hunnicutt, Buddy Baer, Steven Geray, Henri Letondal, Hank Worden, Jim Davis

„Oskaro" nominacija: Arthur Hunnicutt (antrojo plano aktorius), Russell Harlan (operatorius)

LYGIAI VIDURDIENĮ (1952)
HIGH NOON

Vieną sekmadienio rytą nuobodaus Naujosios Meksikos valstijos Hedlvilio miestelio policijos nuovados viršininkas Vilis Keinas (Gary Cooperis) sužino, kad iš kalėjimo paleistas ir 12 valandos traukiniu atvyksta žiaurus žudikas Frenkas Mileris (Ianas MacDonaldas), kurį jis įkišo į kalėjimą. Kol aršesni Milerio bendrininkai (tarp kurių – nemokšiškai lūpine armonikėle grojantis Lee Van Cleefas) lūkuriuoja stotyje, Keinas paprašo miestelio žmonių pagalbos. Tačiau jo kolegos, draugai ir aukšti pareigūnai nesutinka rizikuoti savo gyvybe ir padėti jam susidoroti su nusikaltėliais. O banditai nori ne tik atkeršyti Keinui, bet ir užpulti Hedlvilį.

Visi laikrodžiai rodo artėjantį vidurdienį, ir miestelio gyventojai įtikinėja Keiną palikti miestą, tačiau jis turi atlikti savo pareigą. Filmo *Lygiai vidurdienį* siužetas plėtojamas realiu laiku, vis arčiau girdėti laikrodžio tiksėjimas, ir suskamba baladė – filmo leitmotyvas („Nepalik manęs, mielasis"), – kaitindama įtampą tose scenose, kur Keinas laukia susitikimo su nusikaltėliais. Filmas įtikinamas ir mūsų laikais, kai vyrauja siužetai, kur „vienas prieš visus". Finale Keinas vienas susiremia su keturiais banditais. Fredo Zinnemanno juostą labai sąlygiškai galima pavadinti vesternu. Panaši baimės ir įtarinėjimo atmosfera viešpatavo McCarthy epochoje. **KN**

JAV (Stanley Kramer), 85 min., nespalvotas

Režisierius Fred Zinnemann

Prodiuseriai Carl Foreman, Stanley Kramer

Scenarijaus autoriai John W. Cunningham, Carl Foreman (pagal Johno W. Cunninghamo apsakymą *Alavinė žvaigždė*)

Operatorius Floyd Crosby

Kompozitorius Dimitrij Tiomkin

Vaidina Gary Cooper, Thomas Mitchell, Lloyd Bridges, Katy Jurado, Grace Kelly, Otto Kruger, Lon Chaney jaun., Harry Morgan, Ian MacDonald, Eve McVeagh, Morgan Farley, Harry Shannon, Lee Van Cleef, Robert J. Wilke, Sheb Wooley

„Oskaras": Gary Cooper (aktorius), Elmo Williams, Harry W. Gerstad (montažas), Dimitrij Tiomkin (muzika), Dimitrij Tiomkin, Ned Washington (daina)

„Oskaro" nominacija: Stanley Kramer (geriausias filmas), Fred Zinnemann (režisierius), Carl Foreman (scenarijus)

Italija (Amato, De Sica, Rizzoli), 91 min., nespalvotas

Italų kalba

Režisierius Vittorio De Sica

Prodiuseriai Giuseppe Amato, Vittorio De Sica, Angelo Rizzoli

Scenarijaus autorius Cesare Zavattini

Operatorius Aldo Graziati

Kompozitorius Alessandro Cicognini

Vaidina Carlo Battisti, Maria-Pia Casilio, Lina Gennari, Ileana Simova, Elena Rea, Memmo Carotenuto

„Oskaro" nominacija: Cesare Zavattini (scenarijus)

UMBERTO D (1952)
UMBERTO D

Filmas *Umberto D* apie išėjusį į pensiją mokytoją (Carlo Battisti) ir jo šunį Flaiką jums tikrai įsimins. Neorealizmo stiliaus klasikinės juostos *Dviračių vagys* (1948) režisierius Vittorio De Sica ir scenaristas Cesare Zavattini filme *Umberto D* sugrįžo prie analogiškos temos ir kūrybos metodo. Šio metodo esmė ta, kad visas filmo siužetas susijęs su emociškai jaudinančia paprasto žmogaus istorija. Per ją apnuoginamos šalies socialinės gyvenimo sąlygos.

Umberto D filmuotas Romos gatvėse, o pagrindinius vaidmenis atlieka neprofesionalūs aktoriai, ir tai suteikia filmui dar didesnio nuoširdumo ir įtikinamumo. Neorealizmo oponentai teigia, kad melodraminė paprastos istorijos traktuotė mažina filmo socialinį aštrumą ir kelia abejonių dėl jo realistinės krypties. Tai labai liūdnas filmas apie vilties netekusį senuką ir jo meilę savo augintiniui. Pagrindinio herojaus kritiškas požiūris į socialinę neteisybę suteikia žiūrovui puikią galimybę susidaryti savo nuomonę apie vieną svarbiausių krypčių pasaulio kinematografo istorijoje.

Mokytojas (Battisti) nepasitiki savimi ir susitaiko su susiklosčiusia situacija. Jis gauna labai mažą pensiją, kurios vos pakanka gyventi nuomojamame kambaryje. Mokytojas visiškai priklausomas nuo savo bejausmės šeimininkės, kuri nori jo atsikratyti. Vietos labdaros organizacijoje gaunamą maistą jis dalijasi su savo šunimi, vieninteliu draugu ir paguoda. Kai virš jų susitvenkia debesys, jam ne kartą tenka rinktis tarp savo ir Flaiko gyvenimo. Viename pagrindinių filmo epizodų Flaikas pasimeta, ir Umberto baiminasi, kad jis gali pražūti miesto šunų prieglaudoje. Kaip ir *Dviračių vagyse*, beviltiškų paieškų sukeltas nežinomybės jausmas gali konkuruoti su Hitchcocko trileriais. Filmo kūrėjų vaizduojamas šuo – bedžiaugsmio egzistavimo prasmė (kaip ir didžiojo vargo metais uždarbio šaltinis dviratis) – gali sukelti tokį patį susidomėjimą ir išgyvenimus kaip slapto ginklo brėžiniai arba vogtų brangenybių lobis keistame scenarijuje. Čia Sica verčia mus pamąstyti, ar Umberto meilė visiškai nuo jo priklausomam šuniui yra jo išsigelbėjimas, ar betikslis laiko švaistymas. **RH**

AUKSINĖ KARIETA (1952)
LE CARROSSE D'OR

Pirmas Jeano Renoiro „teatrinės" trilogijos filmas (kiti du – *Prancūzų kankanas*, 1955, ir *Elena ir vyrai,* 1956) yra bendras italų ir prancūzų kūrinys, kuriame dalyvavo anglų ir italų aktoriai, tarp jų ir neprilygstamoji Anna Magnani. Filmuojant anglų variantą ji apgailestavo, kad dėl savo nepakartojamo ir labai pastebimo itališko akcento negali vaidinti užsienio kalba. Magnani vaidina Kamilą (Kolombina *commedia dell'arte* trupėje), kuri su savo trupe atvyksta į Peru. Vietoj auksu grįstų gatvių ji pamato, kad gatvių apskritai nėra. Jiems net tenka statyti teatrą, į kurį pakviesti.

„Kas gi bus su naujuoju pasauliu?"

„Jis bus puikus, kai jie užbaigs jį."

Netrukus Kamilą ima merginti trys gerbiami vyrai, vienas jų – ispanų karaliaus vietininkas (D. Lamontas) – padovanoja jai auksinę karietą. Bet, deja, aktorių jausmai už teatro ribų nėra laimės garantija. Pagal, regis, lengvabūdišką ir dirbtinį siužetą sukurtas liūdesio kupinas filmas apie sudėtingus meilės, meno ir gyvenimo santykius. Pasak Truffaut, tai „puikus ir subtilus filmas... Jame yra visko: rafinuotumo ir elegancijos, gracijos ir šviežumo... Tai filmas apie teatrą pačiame teatre." **TCh**

Italija/Prancūzija (Hoche, Panaria), 103 min., spalvotas (*Technicolor* sistema)

Režisierius Jean Renoir

Prodiuseriai Francesco Alliata, Renzo Avanzo

Scenarijaus autoriai Renzo Avanzo, Jack Kirkland, Ginette Doynel, Giulio Macchi, Jean Renoir (pagal Prospero Mérimée pjesę *Švenčiausiojo sakramento karieta*)

Operatorius Claude Renoir

Kompozitorius Antonio Vivaldi

Vaidina Anna Magnani, Odoardo Spadaro, Nada Fiorelli, Dante, Duncan Lamont, George Higgins, Ralph Truman, Gisella Mathews, Raf De La Torre, Elene Altieri, Paul Campbell, Riccardo Rioli, William Tubbs, Jean Debucourt

DVIMOTERIS (1953)
THE BIGAMIST

Tai nuotykių filmas – vienas iš nedaugelio režisierės Idos Lupino šedevrų. Ją vadino „apgailėtina Betty Davis kopija", kai ji 5-ajame deš. buvo studijos „Warner Brothers" kino žvaigždė. Edmondas O'Brienas vaidina gerokai gyvenimo vėtytą ir mėtytą šaldytuvų prekeivį Harį Gremą, kuris galų gale veda dvi žmonas, Evą (Joan Fontaine) ir Filis (Lupino). Nė viena jų nežino apie kitos egzistavimą. Lupino parodo savo herojes santūrias, bejėges, vertas gailesčio.

Dvimoterio drama yra trijų personažų nepasitenkinimas gyvenimu: Hario vienatvė, Evos sielvartas dėl tėvo mirties ir negalėjimas pastoti bei Filis nenoras priversti Harį pripažinti ją, nes ji nenori būti jam našta. Visas filmas yra nepasitenkinimo įsikūnijimas. Prie to nemažai prisideda veiksmo vieta (dvilypis Hario gyvenimas plėtojasi San Franciske ir Los Andžele), žmonių elgesys (bejėgiškas, liguistas Hario pasyvumas, nelaimingos Filis izoliacija, kupini nevilties ir gailestį keliantys Evos bandymai būti sykiu nepriekaištinga žmona ir puikia verslo partnere), bet, svarbiausia, šių žmonių vienas kitam svaidomi žvilgsniai, iškart nuleidžiant akis. Baigiamojoje teismo salės scenoje jų veidų ir žvilgsnių dviprasmiškumas bei įtampa primena Carlą Dreyerį ir Nicholasą Ray. **CFu**

JAV (Filmmakers), 80 min., nespalvotas

Režisierius Ida Lupino

Prodiuseris Collier Young

Scenarijaus autoriai Larry Marcus, Lou Schor, Collier Young

Operatorius George E. Diskant

Kompozitorius Leith Stevens

Vaidina Joan Fontaine, Edmund Gwenn, Ida Lupino, Edmond O'Brien, Kenneth Tobey, Jane Darwell, Peggy Maley

JAV (MGM), 111 min., spalvotas (*Technicolor* sistema)

Režisierius Vincente Minnelli

Prodiuseris Arthur Freed

Scenarijaus autoriai Betty Comden, Adolph Green

Operatorius Harry Jackson

Kompozitorius Arthur Schwartz (dainos)

Vaidina Fred Astaire, Cyd Charisse, Oscar Levant, Nanette Fabray, Jack Buchanan, James Mitchell, Robert Gist

„Oskaro“ nominacija: Betty Comden, Adolph Green (scenarijus), Mary Ann Nyberg (kostiumai), Adolph Deutsch (muzika)

TEATRO FURGONAS (1953)
THE BAND WAGON

Kaip ir metais anksčiau pasirodęs filmas *Dainuojantys lyjant,* Vincente Minnelli *Teatro furgonas* – puikiai viso žanro istoriją atspindintis miuziklas, bandant sukurti naują, vientisą stilių. Šis stilius pagrįstas charakterinėmis siužeto ypatybėmis ir kartu naudojasi senojo reviu privalumais. Autoriams tai pavyko dėl daugiapusiško Fredo Astaire'o talento, kuris atsiskleidė filme *Cilindras* (1935). *Teatro furgone* Astaire'ui tenka taikstytis su Orsono Welleso (J. Buchananas) stiliaus režisieriaus pažiūromis ir galų gale jam pavyksta įrodyti senamadiško, tačiau į trupę uždegančiu šou įsiliejusio šokėjo talentą.

Kaip ir daugelyje miuziklų, *Teatro furgone* dera kartais nesuderinamos tendencijos. Veikiantieji asmenys simbolizuoja kraštutinį primityvumą – Tonis Hanteris (Fredas Astaire'as), ir aukštą kultūrą – jo nesukalbama partnerė balerina Gabrielė Žerar (Cyd Charisse). Tačiau einant prie reikalo tokie kultūriniai barjerai griūva: Tonis pasirodo esąs subtilus meno vertintojas, o Gabi lyg vikri vokalinio šokių šou šokėja šoka pagal dainą „Matau naują saulę“. Toks estetinis posūkis suteikia filmui romantinių motyvų, nuskambėjusių nemirtingame duete „Šokiai tamsoje“ Niujorko centriniame parke.

Tačiau *Teatro furgonas* yra puikus „spalvingų atrakcionų mišinys“, pradedant uždegančiu komediniu N. Fabray ir O. Levanto, kurių prototipai buvo scenaristai B. Comden ir Adolphas Greenas, talentu. Minnelli parodo mums įvairių mizanscenų, skirdamas dėmesio dekorui ir architektūrai scenoje, kur Buchananas „Fauste“ stengiasi išdainuoti aukštą natą, o žmonės iš trijų gretimų kambarių klausosi; greitą aktorių nuotaikų kaitą neužmirštamuose spektaklio numeriuose; linksmą teatrinį „trijų kvailių“ numerį.

O paskutinė scena – apskritai kvapą gniaužiantis reginys. Tai 11 minučių trunkanti pritrenkianti džiazo misterija „Merginų medžioklė“, parodijuojanti juodąjį filmą (kintančiais spalviniais tonais). Čia Michaelio Kiddo šokio choreografija išsilieja į stilizuotą veiksmą su charakteringa atributika (šaudymas, rūkymas, imtynės), o žvaigždės mūsų dėmesį patraukia arba demonstruodamos erotiką (Charisse), arba juokingai eidamos (Astaire'as). **AM**

MADAM DE... (1953)
MADAME DE...

Nedaug filmų turi tiek daug visko ir šykščiomis priemonėmis sukurti tokiu aukštu lygiu kaip didysis M. Ophülso kūrinys *Madam de...* Luizą (D. Darrieux) vadina Madam de... todėl, kad niekas nežino jos vardo, ir tai labai būdinga aukštosios visuomenės atstovams. Filmo pradžioje Luiza ketina užstatyti auskarus. Šie tampa dramatinių įvykių kaltininkais. Kamera seka auskarų buvimo vietą, ir galiausiai veidrodyje matome Luizą, apsuptą jos pirkinių. Nuo tos akimirkos Ophülsas ypač akcentuoja turtingo pasaulio atributus: krūvą pinigų ir skolų, visur esančius tarnus, pasirengimus einant į aukštosios visuomenės susitikimus. Net kelią iš miegamojo iki paradinių durų herojė paverčia elegantiška procesija.

Be namų ir lombardo, veiksmas vyksta cerkvėje (vietos, kur klesti buržuazinė veidmainystė) ir operoje, kur viskas paverčiama spektakliu. Ten matome Luizos vyrą Andrė (Ch. Boyer), „gerutį" tol, kol jam pavyksta kontroliuoti reikalus (savo ir žmonos), lemiančius vadinamąją santuoką. Kai auskarai trečią kartą sugrįžta į Andrė rankas, o Luiza, patenkindama savo savimeilę ir tuščiagarbiškumą, beatodairiškai įsimyli Donati (Vittorio De Sica) (auskarai sieja visus herojus, primindami ankstesnį Ophülso filmą *Ratas*, 1950), natūraliai baigiasi siužetinė linija. Auskarai Luizai, atsiribojusiai nuo sąlygų, teikiančių jai tariamą laisvę, – jos meilės Donati simbolis. Andrė jie – patriarchalinės, karinės ir aristokratinės valdžios, kurią jis turi, simbolis.

Tačiau *Madam de...* parodo šios valdžios netvirtumą. Filmas yra sykiu žiaurus ir jaudinantis, jo herojai kelia gailestį. Ophülsas vaizduoja šį pasaulį su Brechto skrupulingumu, bet niekada nesumažina santūrių herojų išgyvenimų reikšmės. Net kol jie kankinasi savo išgalvotoje nelaisvėje ir vienas kitam užkerta kelius pasitraukti, jų aistros mus labai jaudina, ypač scenoje, kai Andrė uždaro langus priešais Luizą ir lyg kalinys pusbalsiu paslaptingai ištaria: „Aš tave myliu." **AM**

Prancūzija, Italija (Franco London, Indus, Rizzoli), 105 min., nespalvotas

Prancūzų kalba

Režisierius Max Ophüls

Prodiuseris Ralph Baum

Scenarijaus autoriai Marcel Achard, Max Ophüls, Annette Wademant (pagal Louise de Vilmorin romaną *Madam de*)

Operatorius Christian Matras

Kompozitoriai Oscar Straus, Georges Van Parys

Vaidina Charles Boyer, Danielle Darrieux, Vittorio De Sica, Jean Debucourt, Jean Galland, Mireille Perrey, Paul Azaïs, Josselin Hubert Noël, Lia Di Leo

„Oskaro" nominacija: Georges Annenkov, Rosine Delamare (kostiumai)

DABAR IR VISADA (1953)
FROM HERE TO ETERNITY

JAV (Columbia), 118 min., nespalvotas

Režisierius Fred Zinnemann

Prodiuseris Buddy Adler

Scenarijaus autoriai James Jones, Daniel Taradash (pagal Jameso Joneso romaną)

Operatorius Burnett Guffey

Kompozitoriai George Duning, James Jones, Fred Karger, Robert Wells

Vaidina Burt Lancaster, Montgomery Clift, Deborah Kerr, Donna Reed, Frank Sinatra, Philip Ober, Mickey Shaughnessy, Harry Bellaver, Ernest Borgnine, Jack Warden, John Dennis, Merle Travis, Tim Ryan, Arthur Keegan, Barbara Morrison

„Oskaras": Buddy Adler (geriausias filmas), Fred Zinnemann (režisierius), Daniel Taradash (scenarijus), Frank Sinatra (antrojo plano aktorius), Donna Reed (antrojo plano aktorė), Burnett Guffey (operatorius), William A. Lyon (montažas), John P. Livadary (garsas)

„Oskaro" nominacija: Montgomery Clift (aktorius), Burt Lancaster (aktorius), Deborah Kerr (aktorė), Jean Louis (kostiumų dizainas), Morris Stoloff, George Duning (muzika)

Filme *Dabar ir visada* išsaugota scena iš Jameso Joneso to paties pavadinimo bestselerio, kai Burtas Lancasteris ir Deborah Kerr bučiuojasi ant banglentės Havajuose. Vis dėlto Fredo Zinnemanno versija apie amerikiečių armijos gyvenimą 1941 m. prieš japonų puolimą Perl Harbore, palyginti su romanu, šiek tiek pakeista. Nors filme mažiau sekso ir smurto, autorius nemažai dėmesio skiria santuokinei neištikimybei, prostitucijai, korupcijai ir muštynėms su sadizmo elementais. Todėl filmas pelnė didelį populiarumą tarp žiūrovų, buvo laikomas Holivudui neįprastu ir apdovanotas aštuoniais „Oskarais". Po daugelio metų sensacingos filmo scenos neatrodo tokios drąsios ir nekuklios, įsimena tik puiki aktorių vaidyba. Lancasteris vaidina principingą, bet pragmatišką seržantą Vorderį, Montgomery Cliftas – naujoką signalininką, kurio sąmoningas atsisakymas boksuotis sukelia išankstinį neigiamą karininkų požiūrį į jį. Frankas Sinatra vaidina jo draugą Madžo, kurį erzina nemalonus forto seržantas Fatso (jo įsimintiną personažą sukūrė E. Borgnine'as). Tokių rūsčių vyriškų charakterių su jiems būdingu garbės jausmu ir besipriešinančių konformistiniams visuomenės lūkesčiams fone moterų vaidmenų atlikėjos mažiau pastebimos. Anglų kino žvaigždė Kerr nelabai įtikinamai vaidina aistringą, vyrui neištikimą amerikietę, o Donna Read atlieka šokių salės prostitutės, kuri dedasi esanti jos šeimininkė, vaidmenį.

Savo dalyko žinovas Zinnemannas pradėjo nuo kuklių, tačiau gana ryškių filmų. Šis filmas buvo posūkis jos karjeroje. Už juostą gauti „Oskarai" atvėrė jam kelią sukurti žymesnių, kokybiškesnių filmų, tačiau *Dabar ir visada* ir be realistinių štrichų būtų buvęs toks pat populiarus. Iš esmės tai melodrama su niūraus ekspresionizmo elementais. **GA**

TOKIJO APYSAKA (1953)
TOKYO STORY

Japonija (Shochiku), 136 min., nespalvotas

Japonų kalba

Režisierius Yasujiro Ozu

Prodiuseris Takeshi Yamamoto

Scenarijaus autoriai Kôgo Noda, Yasujiro Ozu

Operatorius Yuharu Atsuta

Kompozitorius Kojun Saitô

Vaidina Chishu Ryu, Chieko Higashiyama, Setsuko Hara, Haruko Sugimura, Sô Yamamura, Kuniko Miyake, Kyôko Kagawa, Eijirô Tono, Nobuo Nakamura, Shirô Osaka, Hisao Toake, Teruko Nagaoka, Mutsuko Sakura, Toyoko Takahashi, Toru Abe

„Gyvenimas – vieni nusivylimai!“ – per savo motinos laidotuves sako paauglė našlaujančiai brolienei. „Taigi“, – atsako ši šypsodamasi. Toks pasikeitimas trumpomis frazėmis, būdingas Yasujiro Ozu šedevrui *Tokijo apysaka,* liudija sentimentalumo stoką ir ramų požiūrį į įvykius; tai ir išskiria šį filmą iš kitų jo darbų. Veiksmas vyksta paprastame vidurinės klasės šeimos name, kur mergina iki šiol gyveno su senyvais tėvais. Visi dialogai natūralūs, ir sunku patikėti, kad jie buvo iš anksto suplanuoti kaip siužetinių linijų dalis, tačiau žodžiai tariami labai emocionaliai ir turi filosofinę prasmę. Ozu filmų reikšmė dažnai nepakankamai įvertinama: apgaulingai paprasti tarpusavio santykiai iš esmės apibūdina vidurinės klasės japonų gyvenimo kasdienius namų ir profesinius ritualus ir neišryškina idiosinkrazinio akcentų ir prioritetų (dramatinių ir stilistinių) nebuvimo. Tai gali suklaidinti neatidų žiūrovą, kuris palaikys filmą banaliu. Senyvi sutuoktiniai palieka savo jaunesniąją dukrą namuose provincijoje, o patys važiuoja į Tokiją aplankyti kitų vaikų. Jie niekada nebuvę sostinėje ir nori daug suspėti, žinodami, kad jiems liko mažai laiko. Bet vaikai turi savo šeimas, jie neturi laiko tėvams ir sunkiai slepia siekį susitvarkyti gyvenimą pokario Japonijoje. Tik vyro per karą netekusi marti negaili jiems savo laiko.

Ozu papročiu visa tai filmuojama nejudančia kamera, pritvirtinta 60 cm virš žemės, išskyrus vieną kadrą, tačiau ir jis labai lėtas, būtent ta akimirka, kai sutuoktiniai nusprendžia grįžti namo. Kaip Ozu pavyksta prikaustyti mūsų dėmesį, jei viskas, ką matome ir girdime, neįdomu? Vis dėlto daugumai žiūrovų tai atrodo neįprastai ir dramatiškai. Toks stebėtojiškas režisieriaus požiūris į gyvenimą parodo, kad visi žmonių veiksmai, kad ir kokie „nereikšmingi“ jie atrodytų, verti mūsų dėmesio. Bet, skirtingai nuo Ozu kinematografinio stiliaus, jo herojų išgyvenimai, jausmai ir mintys tokie pat universalūs kaip ir viskas, kas vaizduojama kine. Tai paradoksas, dėl kurio šis filmas teisėtai laikomas vienu geriausių. **GA**

ATOSTOGOS ROMOJE (1953)
ROMAN HOLIDAY

Jei šio filmo kūrėjai būtų žinoję, su kuo turi reikalų, galimas dalykas, juostą *Atostogos Romoje* būtų pavadinę *Žvaigždės gimimu*. Audrey Hepburn iki šio Williamo Wylerio filmo vaidino tik keliose Europos juostose ir Brodvėjaus spektaklyje *Džidži*. Vaidmenį filme *Atostogos Romoje* ji atliko nepriekaištingai, šis filmas buvo sensacija, o Hepburn pasiekė šlovės viršūnę. Tai buvo savotiška pasaka apie Pelenę, įgyvendinta Holivudo magijos dėka.

Faktiškai filmas yra atvirkštinė pasakos apie Pelenę pusė. Hepburn vaidinama princesė Ana pavargo nuo pompastiškumo ir savo oficialių pareigų. Kartą naktį ji pasprunka nuo giminaičių apsaugos ir, apsimetusi paprasta mergina, susipažįsta su amerikiečiu žurnalistu Džo Bredli (Gregory Peckas). Atpažinęs princesę jis nusprendžia, kad iš to gali išpešti naudos karjerai. Tačiau artimiau su ja susipažinęs, Džo kaltina save, kad pasinaudojo jos naivumu. Jiedu vaikštinėja po Romą ir galiausiai įsimyli vienas kitą, tačiau dėl jų padėties skirtumo tokie santykiai neįmanomi. Jie gėrisi miestu, jo kerinčiu žavesiu, žinodami, kad netrukus jų trumpa draugystė baigsis. Peckas ir Hepburn puikiai suvaidino beviltiškus įsimylėjėlius, o Eddie Albertas labai įtikinamai atliko visada pasirengusio dirbti Pecko operatoriaus vaidmenį. Wyleris, vienas talentingiausių Holivudo režisierių, juostą filmavo Romoje. Miesto įžymybės dar labiau sustiprina ir šiaip užburiančią meilės istoriją. Didelės reikšmės turi pats scenarijus, kurį parašė į juoduosius sąrašus patekęs rašytojas Daltonas Trumbo. Po kelių dešimtmečių Trumbo pagaliau buvo deramai įvertintas už dalyvavimą kuriant puikų filmą. **JKI**

JAV (Paramount), 118 min., nespalvotas

Režisierius William Wyler

Prodiuseriai Robert Wyler, William Wyler

Scenarijaus autoriai Ian McLellan Hunter, John Dighton

Kompozitorius Georges Auric

Operatoriai Henri Alekan, Franz Planer

Vaidina Gregory Peck, Audrey Hepburn, Eddie Albert, Hartley Power, Harcourt Williams, Margaret Rawlings, Tullio Carminati, Paolo Carlini, Claudio Ermelli, Paola Borboni, Alfredo Rizzo, Laura Solari, Gorella Gori, Heinz Hindrich, John Horne

„Oskaras“: Audrey Hepburn (aktorė), Edith Head (kostiumai), Ian McLellan Hunter (Dalton Trumbo) (originalus siužetas)

„Oskaro“ nominacija: William Wyler (geriausias filmas), William Wyler (režisierius), Ian McLellan Hunter (Dalton Trumbo), John Dighton (scenarijus), Eddie Albert (antrojo plano aktorius), Hal Pereira, Walter H. Tyler (meninis apipavidalinimas ir dekoracijos), Franz Planer, Henri Alekan (operatorius), Robert Swink (montažas)

BAIMĖS ATLYGIS (1953)
LE SALAIRE DE LA PEUR

Atrodo, kad Henrio Džordžo Clouzot *Baimės atlygis* pelnytai laikomas vienu iš labiausiai įtemptų filmų. Po nuotykinio filmo kauke vaizduojamas godumas ir pražūtinga kapitalizmo įtaka. Veiksmas vyksta Pietų Amerikoje. Dvi nusikaltėlių gaujos lenktyniauja, kas greičiau įvykdys palyginti paprastą užduotį: 482 km ilgio kalnų keliu, vingiuojančiu pro naftos valymo gamyklą, perveš sunkvežimį nitroglicerino. Kas kelia nerimą? Jeigu vairuotojai bus neatsargūs, sprogi medžiaga ištaškys juos į gabalus.

Clouzot su sadistiniu išradingumu duobėtame kalnų kelyje pridėlioja daugybę kliūčių. Rungtyniaujantieji rieda vėžlio greičiu. Staigūs kelio posūkiai ir siūbuojantys tiltai ir šiaip yra pavojingi, kiekviena provėža ir krentanti uoliena gali nešti mirtį. Abi vairuotojų poros šio rizikingo darbo ėmėsi ne dėl šlovės, o dėl pinigų. Tampa vis įdomiau stebėti, kuo visa tai baigsis.

Prieš vaizduodamas mirtinai pavojingas situacijas, Clouzot gana ilgą juostos atkarpą, kažkuomet iškirptą dėl politinių priežasčių, skiria Pietų Amerikos varguomenės kvartalams. Juose, daugiau neturėdami kur eiti, gyvenimą baigia keliauninkai ir valkatos, o banditai dėl pinigų ant kortos stato savo gyvenimą. Nepaprastai rizikingi jų poelgiai motyvuojami egoizmu ir neviltimi. Tuo naudojasi oportunistinės organizacijos, kurios su nusikaltėliais bendrauja taikydamos „botago ir saldainio" principą. Godūs, kitais žmonėmis nepasitikintys ir juos niekinantys banditai vedami primityvių, laukinių instinktų. Aplinkiniams jie kelia tokią pat grėsmę, kaip jiems patiems – sunkvežimis su nitroglicerinu. Tai pasigailėtinas reginys, nes finišo linija, už kurios jų laukia žadėtasis atlyginimas, gali būti pasiekta tik sunaikinus dvasingumą. **JKl**

Prancūzija, Italija (CICC, Filmsonor, Fono, Vera), 141 min., nespalvotas

Prancūzų, anglų, ispanų, vokiečių kalbomis

Režisierius Henri-Georges Clouzot

Prodiuseriai Raymond Borderie, Henri-Georges Clouzot, Louis Wipf

Scenarijaus autoriai Henri-Georges Clouzot, Jérôme Géronimi (pagal Georges'o Arnaud romaną)

Operatorius Armand Thirard

Kompozitorius Georges Auric

Vaidina Yves Montand, Charles Vanel, Peter van Eyck, Antonio Centa, Darling Légitimus, Luis De Lima, Jo Dest, Dario Moreno, Faustini, Seguna, William Tubbs, Véra Clouzot, Folco Lulli, Jeronimo Mitchell

Berlyno tarptautinis kino festivalis: Henri-Georges Clouzot („Auksinis lokys")

Kanų kino festivalis: Henri-Georges Clouzot („Auksinė palmės šakelė"), Charles Vanel (specialus prizas už vaidybą)

JAV (Loew's, MGM), 91 min., spalvotas (*Technicolor* sistema)

Režisierius Anthony Mann

Prodiuseris William H. Wright

Scenarijaus autoriai Sam Rolfe, Harold Jack Bloom

Operatorius William C. Mellor

Kompozitorius Bronislau Laper

Vaidina James Stewart, Janet Leigh, Robert Ryan, Ralph Meeker, Millard Mitchell

„Oskaro" nominacija: Sam Rolfe, Harold Jack Bloom (scenarijus)

NUOGAS PENTINAS (1953)
THE NAKED SPUR

Nuogas pentinas – trečiasis iš nuostabių Anthony'aus Manno režisuotų vesternų serijos, kurioje vaidina Jamesas Stewartas. Šįsyk jis – Hovardas Kempas, pagiežingas samdomas žudikas. Jis nori užsidirbti pinigų, kad galėtų atgauti ranča, kurią Pilietinio karo metu prarado dėl žmonos išdavystės. Kelyje Hovardas susipažįsta su senstelėjusiu aukso ieškotoju Džesiu (Millardas Mitchell) ir persimetėliu karininku Andersonu (Ralph Meeker). Galiausiai Stewartas randa auką – cinišką žudiką, vardu Benas (Robertas Ryanas), tačiau nemalonumai tik prasideda. Kelionė per dykvietę, mėginant atiduoti Beną į teismą, tampa paskutiniu lašu Kempo kantrybės taurėje.

Filmas išskirtinis dėl dviejų priežasčių. Pirma, dėl nuostabaus scenarijaus ir puikios aktorių vaidybos – jiems pavyksta perteikti tarp herojų tvyrančią įtampą. Ir Kempas, ir Benas stengiasi įgyti psichologinę persvarą. Benas kaip jauku pasinaudoja savo mergina Lina (Janet Leigh), nes jaučia, kad po griežta išore slepiasi pažeidžiamas Kempas. Jamesas Stewartas puikiai suvaidino žmogų ties nervų krizės riba. Antra, kiekvieno personažo vidinę būseną Mannas perteikė pasitelkdamas įstabų negyvenamos kalnų vietovės peizažą. Juosta buvo nufilmuota natūralioje aplinkoje. **EB**

JAV (Fox), 80 min., nespalvotas

Režisierius Samuel Fuller

Prodiuseris Jules Schermer

Scenarijaus autorius Samuel Fuller (pagal Dwight Taylor apsakymą)

Operatorius Joseph MacDonald

Kompozitorius Leigh Harline

Vaidina Richard Widmark, Jean Peters, Thelma Ritter, Murvyn Vye, Richard Kiley, Willis Bouchey, Jerry O'Sullivan, Harry Carter, George E. Stone, George Eldredge, Stuart Randall, Frank Kumagai, Victor Perry, Emmett Lynn, Parley Baer

„Oskaro" nominacija: Thelma Ritter (antrojo plano aktorė)

Venecijos kino festivalis: Samuel Fuller – „Auksinio liūto" nominacija

ATSITIKIMAS PIETŲ GATVĖJE (1953)
PICKUP ON SOUTH STREET

Antikomunizmo dvasia pastatytas šnipų filmas, sukurtas šaltojo karo pradžioje, laikomas vienu geriausiu šio žanro pavyzdžių. Nudžiovęs slaptą mikrofilmą, kišenvagis blaškosi tarp patriotizmo ir savo naudos. Spalvingas žemųjų Niujorko gyventojų sluoksnio paveikslas dinamiškai laužo žanro ribas. Samuelis Fulleris parodė neeilinį stilistinį išradingumą – jis kone kiekvienai scenai rado naują formą. Labiausiai dėmesį prikausto filmavimas stambiu planu. Kamera tiesiog remiasi į aktoriaus veidą, nuo kvėpavimo apgaruoja objektyvas. Tokiu filmavimo būdu autorius akcentuoja vidinį personažų pasaulį, jų ideologiją nukeldamas į antrąjį planą.

Pagrindinių vaidmenų atlikėjai sukėlė sensaciją: savimi pasitikintis cinikas Richardas Widmarkas, kilniaširdė Jean Peters, niekšingas išdavikas Richardas Kiley'us ir klastinga skundikė Thelma Ritter. Įsimintiniausioje scenoje nusikamavusi Ritter žūsta nuo ginkluoto bandito Kiley'aus kulkos. Filmas giliai atskleidžia veikėjų charakterius, todėl galime daryti išvadą, kad Thelma labiausiai baidosi ne mirties, o bevardžio kapo. Vienoje scenoje ji meta kandžią frazę: „Tetrenkia mane perkūnas, jeigu turiu būti palaidota velniai žino kur!" **MR**

DŽENTELMENAI RENKASI BLONDINES
(1953)
GENTLEMEN PREFER BLONDES

JAV (Fox), 91 min., spalvotas (*Technicolor* sistema)
Režisierius Howard Hawks
Prodiuseris Sol C. Siegel
Scenarijaus autorius Charles Lederer (pagal Anitos Loos romaną ir Josepho Fieldso bei Anitos Loos pjesę)
Operatorius Harry J. Wild
Kompozitoriai Harold Adamson, Hoagy Carmichael, Leo Robin, Jule Styne
Vaidina Jane Russel, Marilyn Monroe, Charles Coburn, Elliott Reid, Tommy Noonan, George Winslow, Marcel Dalio, Taylor Holmes, Norma Varden, Howard Wendell, Steven Geray, Henri Letondal, Leo Mostovoj, Alex Frazer, George Davis

Nors dainos „Kai meilėje nesiseka" („When love goes wrong") negalima laikyti žymiausiu šio akinančio, triukšmingo miuziklo numeriu, ji pavergė daugelio žiūrovų širdis. Dorotė (Jane Russell) ir Lorelei (Marilyn Monroe) Paryžiaus kavinės užduryje skundžiasi nesugebančios išlaikyti romantiškų santykių su vyrais. Susirinkus miniai, nusiskundimai pasiekia kulminaciją, tad draugės pašoka iš savo vietų ir kartu su smalsuoliais žingsniuoja bei trypčioja choreografo Jacko Cole'o stiliumi. Staiga sąmyšis nurimsta: muzika tyla, minia sklaidosi, o mūsų veikėjas nuveža taksi – banalybės ir ekstazės samplaika, išliekanti viso filmo metu.

Džentelmenai renkasi blondines yra kandi, tipiška 6-ojo deš. komedija apie turtų ieškojimą, kurioje nebijoma derinti sentimentalių svajonių ir šiurkštaus sarkazmo, kerinčio žavesio ir materialistinių jausmų, nusakančių, kaip mergina turi elgtis, kad galėtų sudurti galą su galu. Pasakojimas sudarytas iš linksmų, šviesių kontrastų, kuriuos įamžina Monroe veikėjos kartojama frazė: „Deimantai yra geriausi merginų draugai." Anot Jonathano Rosenbaumo, filmas yra „neįmanomas dalykas – sielos sinemaskopas, kapitalistas Potiomkinas."

Kritikų nuomone, filme galima rasti nemažai paslėptų motyvų. Jis sukurtas remiantis Anitos Loos romanu, brodvėjiška versija su Leo Robino bei Jule'ės Styne ir Hoagy'io Carmichaelio bei Haroldo Adamsono dainomis atveria dviejų energija trykštančių žvaigždžių galimybes. Russel veikėja įkūnija seksualumą ir praktiškumą, Monroe veikėja – ryškus efektingo erotizmo ir vaikiško nuoširdumo mišinys; persunktas užuominomis į manipuliacijas protu. Visos komedijos kulminacija – abiejų veikėjų apsikeitimas vaidmenimis.

Howardas Hawksas laikomas klasikiniu režisieriumi, jo filmai išsiskiria santūrumu, tačiau šįkart Hawksas pastatė jaudinančią, efektingą, vulgarią Franko Tashlino stiliaus komediją. Čia jam pagelbėjo puikus groteskinis aktorius Georgas Winslow. Kai kurių scenų nesaikingumas ir keistumas (pvz., kai Russel veikėja abejingam vyriškiui skiria serenadą „Ar yra bent vienas, kurį verta mylėti?") bei santykiai, nukrypstantys nuo pagrindinio siužeto, daro filmą patrauklų šiuolaikiniam žiūrovui. **AM**

DIDŽIOJI KAITRA (1953)
THE BIG HEAT

Kaip ir vesternas *Žinoma ranča* (1952), *Didžioji kaitra* yra Fritzo Lango baladė apie „neapykantą, žmogžudystes ir kerštą". Filmas prasideda kadru, kuriame stambiu planu rodomas ginklas – juo nusišaus parsidavėlis policininkas Tomas Dankanas. Toliau seka siaubo ir nesėkmių scenos, kurios formuoja veikėjų charakterius: kai policininko Deivo Beinono (Glennas Fordas) žmona (Jocelyn Brando) vietoj jo žūva nuo bombos, Deivas iš šeimos žmogaus virsta pamišėliu; kai Molės Debi (Gloria Grahame) draugas, gangsteris Vincas (Lee Marvin) šliūkšteli jai į veidą verdančios kavos, mergina įsiunta ir pradeda ieškoti Beinono. Pagiežingas Deivas negali ryžtis šaltakraujiškai žmogžudystei, todėl vietoje jo šitą turi padaryti policininko antrininkas, veikiantis teisingumo vardan. „Didžioji kaitra", pakirtusi nusikaltėlių šulą Laganą (Alexander Scourby), tampa dar kaitresnė, kai pasirodo Debi ir užmuša savo „seserį, dėvinčią audinės kailinius" – godžią policininko našlę.

Didžioji kaitra apima didesnį politinį užmojį negu kiti Lango filmai. Tai vienas iš nedaugelio 6-ojo deš. filmų, kuriame kalbama apie miestą valdančią nusikaltėlių gaują. Pastebima F. Lango simpatija ekspresionizmui. Kai kurios filmo scenos atspindi pagrindinių veikėjų gyvenimo stilių: šalta Dankano namų prabanga, gauta už nešvarius pinigus, neskoningas Lagano vilos apstatymas, šiuolaikiška Vinco ir Debi mansarda, kurioje policijos komisaras lošia kortomis su žudikais, nedidelis, kuklus, dorai įsigytas Beinono šeimos butelis ir viešbučio numeris, kuriame nevilties apimtas Beinonas mėgina nusižudyti. Filmo pabaiga nepaguodžia – po nusikaltėlių gaujos žlugimo pagrindinis veikėjas grįžta dirbti į žmogžudysčių tyrimo skyrių. Bendradarbiai jo nepriima, nekviečia kartu gerti kavos. Užrašas „Pabaiga" pasirodo tuomet, kai Beinonas apsirengia, užsideda skrybėlę ir išeina į Pietų gatvę. **KN**

JAV (Columbia), 89 min., nespalvotas

Režisierius Fritz Lang

Prodiuseris Robert Arthur

Scenarijaus autorius Sydney Boehm (pagal Williamo P. McGiverno romaną)

Operatorius Charles Lang

Kompozitoriai Daniele Amfitheatrof, Arthur Morton

Vaidina Glenn Ford, Gloria Grahame, Jocelyn Brando, Alexander Scourby, Lee Marvin, Jeanette Nolan, Peter Whitney, Willis Bouchey, Robert Burton, Adam Williams, Howard Wendell, Chris Alcaide, Michael Granger, Dorothy Green, Carolyn Jones

PONO JULIO ATOSTOGOS (1953)
LES VACANCES DE M. HULOT

Šis klasikinis prancūzų režisieriaus Jacqueso Tati darbas (tai jo antrasis filmas) iki šiol kelia didžiulį susidomėjimą. Dėl *Pono Julio atostogų* J. Tati laikomas vienu išradingiausių ir originaliausių savo meto stilistų. Siužeto nėra. Veiksmas vystosi kurorte, ir dauguma, atrodytų, banalių kasdieninio gyvenimo detalių kelia nesulaikomą juoką. Čia įsiterpia kruopščiai apgalvoti įvykiai, pvz., grupė turistų bėga nuo vieno perono prie kito, o tuo metu iš garsiakalbio sklinda iškraipytas balsas. Filme nemažai komiškų momentų, kai išvis nieko nevyksta. Žmonės tiesiog sėdi, valgo, skaito ir žvalgosi į šalis, kaip kad būtina atostogų metu. Stoiška ramybė ypač užkrečiama.

Tati, kaip ir Alfredas Hitchcockas, priėjo išvadą, jog mizanscenų geriau nekurti, – parankiau jų ieškoti kasdieniniame gyvenime: kaip žmonės žiūri vienas į kitą, kaip (kartu ar atskirai) sėdima valgykloje, kaip atidžiai suplanuoto prancūziško laisvalaikio metu laikomasi etiketo reikalavimų. Stebėdamas tokias akimirkas, Tati semiasi įkvėpimo.

Žaismingų sąmojų lydimos komiškos situacijos ir sinchroninis filmavimas griežtai normuojami, netgi besikartojantis spyruoklinių durų cypimas tampa kvatojimosi priežastimi, nes Tati jį „įgarsina". Režisierius naudojasi žinomais Busterio Keatono stiliaus juokais. Pavyzdžiui, kai pagrindinis herojus piktai parodijuoja keistuolį šokėją, tai filmuojama nesuvokiamu būdu: mūsų dėmesį nuolat atitraukia kitas juokingas įvykis.

Nors vėlesniuose filmuose Tati tyčia retai naudojo komiškas situacijas, kerėpliška pono Julio figūra susilaukia didžiausio dėmesio ir suteikia progą pasilinksminti. Galime įžvelgti numatomą, bet taip ir neįvykusį meilės romaną. Ponas Julio nuolatos dvejoja, ar verta eiti vienur arba kitur, atsiprašinėja, mandagiai su visais sveikinasi, bet dėl savo pernelyg nerimastingų judesių amžinai prisišaukia nemalonumų. Visą filmą drąsiai galima laikyti šmaikštumo viršūne. **AM**

Prancūzija (Cady Films, Specta Films), 114 min., nespalvotas

Prancūzų kalba

Režisieirus Jacques Tati

Prodiuseris Fred Orain

Scenarijaus autoriai Jacques Tati, Henri Marquet, Pierre Aubert, Jacques Lagrange

Operatorius Jacques Mercanton, Jean Mousselle

Kompozitorius Alain Romans

Vaidina Nathalie Pascaud, Michèle Rolla, Raymond Carl, Lucien Frégis, Valentine Camax

„Oskaro" nominacija: Jacques Tati, Henri Marquet (scenarijus)

Prancūzija, Italija (Titanus, Italia, Junior, Ariane, S.E.C., SCG, Sveva), 100 min., nespalvotas

Režisierius Roberto Rossellini

Scenarijaus autoriai Vitaliano Brancati, Roberto Rossellini

Operatorius Enzo Serafin

Kompozitorius Renzo Rossellini

Vaidina Ingrid Bergman, George Sanders, Leslie Daniels, Natalia Ray, Maria Mauban, Anna Proclemer, Jackie Frost, Paul Müller

KELIONĖ Į ITALIJĄ (1953)
VIAGGIO IN ITALIA

Pasak Jacqueso Rivette'o, Roberto Rossellini filmas *Kelionė į Italiją* „prakirto skylę, kurią, net ir rizikuodamas žūti, turi pereiti kiekvienas filmas". Tai akivaizdu jau nuo pirmųjų fimo kadrų – jie netikėti ir rėžiantys akį: kratus kelias į Neapolį, peizažas ir galiausiai dvi žvaigždės, Ingrid Bergman ir George'as Sandersas, kurios, plaukusios iš anksto nesuplanuotu kruizu ir atsidūrusios toli nuo Holivudo, išgyveno laivo sudužimą. Kelionės metu per glaustas banalybes ir paprastus žemiškus gestus atsiskleidžia patys slapčiausi herojų charakterių bruožai.

Šiuolaikiniai kritikai išskiria „komedijos apie pakartotinę santuoką" žanrą: pora nori išbandyti savo sąjungos tvirtumą, ir, įveikę daugybę kliūčių, susituokia antrąkart. *Kelionė į Italiją* – daug gilesnis filmas. Tai drama apie „pakartotinę santuoką", kurioje sutuoktiniams, pripratusiems būti kartu, būtina surasti nors menkutę sielų vienybės ir artimumo kibirkštėlę. Aleksas (Sanders) ir Katrina (Bergman) Džoisai nežino, kaip gyventi toliau – jie pavargę ir pikti. „Poilsis" drauge atneša nusivylimą, kartais juos erzina svetimos šalies kultūra: nežinomas maistas, noras nusnūsti neįprastu metu, susidūrimai su nepažįstamaisiais, kurie elgiasi nesantūriai ir nuvilioja „poilsiautojus" nežinia kur.

Filme gausu gražių peizažų, nuostabių Neapolio, Kaprio ir Pompėjos vaizdų. *Kelionė į Italiją* žymi radikalų Rossellini posūkį 6-ajame deš. – filmuose jau nėra „socialinio" neorealizmo elementų, bet dar juntama gilesnio emocinio realizmo įtaka (šis realizmas panaudotas kaip prototipas Michelangelo Antonioni darbuose, o ypač ryškus Jeano-Luco Godardo *Paniekoje*, 1963). Tačiau remdamiesi tuo, kaip rodomi vaizdai, kuriuos pro automobilio langą stebi Katrina, kaip pateikiamos cerkvės, katakombos, maurais apaugę tvenkiniai ir archeologiniai kasinėjimai, filmą galėtume priskirti dokumentiniam realizmui... Tokia įsimenanti aplinka, papildyta istorinėmis ir mitologinėmis detalėmis, atgaivina sutuoktinių domėjimąsi gyvenimu. Praeitis priartėja prie dabarties, pagrindiniai veikėjai nuolatos prisimena gražiausius bendros praeities momentus, kurių dėka nedidelė santykių krizė virsta gigantišku gimimo, mirties ir atgimimo ciklu.

Kelionėje į Italiją nėra užuominų, bet ir taip viskas aišku. Juk filmą užbaigti galima garbingai – dar neparodžius skubančios minios nufilmuoti sklandančių gervių porą ir ištarti nesenstančią frazę „aš tave myliu". **AM**

BLYŠKUS MĖNULIS (1953)
UGETSU MONOGATARI

6-ojo deš. vid. imami organizuoti tarptautiniai kino filmų festivaliai, suintensyvėja užsienio filmų gamyba. Vakarų kinematografai atrado tai, ką jų kolegos Japonijoje jau seniai žinojo: Kenji Mizoguchi filmai – unikalus reiškinys. Nors *Blyškus mėnulis* ne pats geriausias Mizoguchi filmas (ši garbė veikiausiai atitektų *Pasakojimui apie vėlyvąją chrizantemą*, 1939), bet jis patraukė daugelio šalių dėmesį ir tapo žinomas tiek Europoje, tiek Amerikoje. Tai vienas iš pasaulinio kino šedevrų.

Nuo 1920 m. Mizoguchi rašė scenarijus ir statė filmus, tačiau dėl nežinomų priežasčių dauguma jo darbų daugiausia rodyti Japonijoje, tačiau nežinomi Vakaruose. Kai *Blyškus mėnulis* pasiekė kitas šalis, jis tapo sensacija. Europos ir Amerikos kino kritikai išliaupsino filmą ir skelbė, kad jis žymi visiškai naujo stiliaus atsiradimą. Atrodo, jie buvo teisūs. Tačiau kas išskiria šitą filmą iš kitų?

Realybės ir antgamtiškumo derinys yra pagrindinė tema, kuri persunkia ir režisieriaus darbą, ir aktorių vaidybą. Meistras mus vedžioja iš vienos realybės į kitą, kartais iš anksto perspėdamas, o kartais ne. Savo rankose jis puikiai laiko filmo atmosferą ir nuotaiką – antgamtiškumo ir ydingumo aura niekuomet neišsisklaido.

Tačiau tai – ne tik paprasta išmonė: realaus ir antgamtiškojo pasaulių reiškiniai panaudojami tam, kad būtų galima išstudijuoti sąvokas „meilė“, „garbė“, „atsakomybė“ ir „šeima“. Kiekviena iš jų vienaip arba kitaip egzistuoja išgalvotame pasaulyje, kurį Mizoguchi vaizduoja esantį virš žinomo pasaulio. Abiejose plotmėse laikas nestovi vietoje. Kvaili vyrai ir kenčiančios moterys patiria pražūtingą realybės ir antgamtiškumo sąveiką.

Blyškus mėnulis jaudina, stulbina ir pavergia savo santūriu ir didingu grožiu. Žiūrėti šitą filmą reiškia jausti didybės buvimą. **EdeS**

Japonija (Daiei), 94 min., nespalvotas

Japonų kalba

Režisierius Kenji Mizoguchi

Prodiuseris Masaichi Nagata

Scenarijaus autorius Matsutarō Kawaguchi, Akinari Ueda, Yoshikata Yoda (pagal Akinari Ueda apsakymus *Namas meldynuose* ir *Gyvatės gašlumas*)

Operatorius Kazuo Miyagawa

Kompozitoriai Fumio Hayasaka, Tamekichi Mochizuki, Ichirō Saitō

Vaidina Masayuki Mori, Machiko Kyō, Kinuyo Tanaka, Eitarō Ozawa, Ikio Sawamura, Mitsuko Mito, Kikue Mōri, Ryosuke Kagawa, Eigoro Onoe, Saburo Date, Sugisaku Aoyama, Reiko Kondo Shozo Nanbu, Kozabuno Ramon, Ichirō Amano

„Oskaro“ nominacija: Kusune Kainosho (kostiumai)

Venecijos kino festivalis: Kenji Mizoguchi („Sidabrinis liūtas“), „Auksinio liūto“ nominacija

JAV (Paramount), 118 min., spalvotas (*Technicolor* sistema)

Režisierius George Stevens

Prodiuseris Ivan Moffat, George Stevens

Scenarijaus autorius A. B. Guthrie jaunesn. (pagal Jack Schaefer apsakymą)

Operatorius Loyal Griggs

Kompozitorius Victor Young

Vaidina Alan Ladd, Jean Arthur, Van Heflin, Brandon De Wilde, Jack Palance, Ben Johnson, Edgar Buchanan, Emile Meyer, Elisha Cook jaunesn., Douglas Spencer, John Dierkes, Ellen Corby, Paul McVey, John Miller, Edith Evanson

„Oskaras": Loyal Griggs (operatorius)

„Oskaro" nominacija": George Stevens (geriausias filmas), George Stevens (režisierius), A. B. Guthrie jaunesn. (scenarijus), Brandon De Wilde (antrojo plano aktorius), Jack Palance (antrojo plano aktorius)

ŠEINAS (1953)
SHANE

Mano akimis *Šeinas* nėra pats žymiausias vesternas. Už jį šlovingesnis – *El Dorado* (1967), vyriškesnis – *Raudonoji upė* (1948), autentiškesnis – *Makeibas ir misis Miler* (1971), stipresnis – *Džonis Gitara* (1954), dramatiškesnis – *Diližanas* (1939). Tačiau kad ir kaip ten bebūtų, šis vesternas gana portretinis ir ilgam įsimenantis. Beveik kiekvienoje scenoje veikia portretiniai pavyzdžiai: pagrindinis herojus, vilkintis baltos elnio odos kelnėmis (Alanas Laddas), atsitiktinai atvykęs į nediduką miestelį; klastingas rančos savininkas (Emile'is Meyeras), supamas purvinų neišauklėtų kaubojų; kuklus apylinkės valdytojas (Vanas Heflinas) su ištikima nuoširdžia žmona (Jean Arthur) ir valiūkišku sūnumi (Brandonas De Wilde'as); nekalbus pagyvenęs baro šeimininkas ir parduotuvės savininkas (Paulas McVey'us); bukštus naujakurys švedas (Douglas Spenceris); atgrasus rūškanas samdomas žudikas Vilsonas, blogio įsikūnijimas, nuo galvos iki kojų dėvintis juodai (Jackas Palance'as). Kiekvienas filmo veikėjas turi savo istoriją.

Rančos savininkas nori iš apylinkės valdytojo atimti žemę. Šeinas padeda beteisiam valdytojui išsaugoti žemę, tuo pat metu sužavėdamas valdytojo žmoną (gal kiek per stipriai) ir išpūstaakį sūnų. Norėdamas atlaisvinti žemę nuo naujakurių, rančos savininkas į pagalbą kviečiasi Vilsoną, bet pasipainioja Šeinas ir – akis į akį, šautuvas į šautuvą, garbė prieš blogį – teisingumas laimi. Gėris prieš blogį laimi taip besąlygiškai, kad Šeinas tampa šeimos autoritetu. Filmo pabaigoje jis sėda ant žirgo ir nujoja tolyn, į saulėtekį, prieš kurį nublanksta visi kiti saulėtekiai. Paskui raitelį, šaukdamas „Šeinai! Aš tave myliu!", bėga mažasis Džonas.

Filmas pastatytas dar neatsiradus plačiaekraniam kinui ir „Dolby" garso sistemai; jame gausu portretinių scenų: purpurinis Grand Tetonso kraštovaizdis, elnias prie skaidraus tvenkinio rupšnoja žolę, o berniukas šaudo į jį žaisliniu automatu; atstumianti šypsena, nuslenkanti rančos savininko veidu, kai Staretas (Heflinas) atsisako apleisti žemę; Palance'o veido išraiška, jam šaunant į beginklį Frenką Torį (Elista Cook jaunesn.), pravarde Akmeninė siena, ir šiam krentant į purvą. Filmo režisieriaus vaizduojamas purvas apčiuopiamas lyg tirpstantis šokoladas.

Yra pora kadrų, kurie tapę kino istorija. Kai pasipūtęs Vilsonas, skimbsint pentinams ant jo batų, žengia mediniu šaligatviu, stambiu planu rodomas uodegą pabrukęs miesto šunėkas. Šeinui susipažinus su Staretų šeima, jis pakviečiamas vakarienės. Patiekiamas puikus obuolių pyragas: didžiulis, dar šiltas, su traškia auksine plutele. Jį iš krosnies išima ir su juoda kava patiekia simpatiška mėlynai vilkinti mergina. Ne ginklai, ne gyvuliai ir ne svajingas žvilgsnis į naujus horizontus, o šitoks obuolių pyragas yra Amerikos Vakarų simbolis. **MP**

PERGUDRAUTI VELNIĄ (1953)
BEAT THE DEVIL

Nepaisant filmo įžūlumo ir ciniškumo, Holivude sukurtas filmas turi nemažai priežasčių, kodėl jį vertėtų pažiūrėti. Visų pirma, pavergia ryškus talentas. Johnas Hustonas filmo pagrindu paėmė sąmojingą kandų scenarijų, kurį rašė kartu su gerai žinomu Trumanu Capote. Operatoriaus Oswaldo Morriso asistentas buvo būsimasis kinematografijos virtuozas Freddie'is Francis. Netgi ir jaunasis Stephenas Sondheimas dalyvavo filme – jis buvo vaikinukas, duodantis filmavimo pradžios ženklą. Antroji priežastis – nuostabi aktorių rinktinė. Humphrey Bogartas buvo vienas iš filmo prodiuserių, – tai jo dėka kūrinys susilaukė tokios šlovės. Bogarto herojus susietas su veikėja Gina Lollobrigida ir Jennifere Jones bei dviem įžymiais charakteringų vaidmenų atlikėjais Peteriu Lorre'u ir Robertu Morley. Tai kūrinys, kurį stebėdamas matai, jog aktoriams buvo smagu filmuotis.

Pasakojimas sukasi apie teises į Afrikoje esantį uraną, bet tai ne taip svarbu. Tradicinis priežasties ir pasekmės principas čia ne toks griežtas, galbūt taip yra dėl to, kad filmas tapo nepriklausomu tarptautiniu projektu. Tai kinematografininkams suteikė didelę veiklos laisvę, finansinę nepriklausomybę ir leido visiškai atsiskleisti filmo kūrėjų talentams. Šis patrakėliškas filmas nė vieno nepaliks abejingo. **EdeS**

Didžioji Britanija, JAV, Italija (Rizzoli-Haggiag, Romulus, Santana), 100 min., nespalvotas

Režisierius John Huston

Prodiuseris Jack Clayton

Scenarijaus autoriai Truman Capote, John Huston (pagal Jameso Helvicko romaną)

Operatorius Oswald Morris

Kompozitorius Franco Mannino

Vaidina Humphrey Bogart, Jennifer Jones, Gina Lollobrigida, Robert Morley, Peter Lorre, Edward Underdown, Ivor Barnard, Marco Tulli, Bernard Lee, Mario Perrone, Giulio Donnini, Saro Urzì, Aldo Silvani, Juan de Landa

DŽONIS GITARA (1954)
JOHNNY GUITAR

Sunku atsispirti hipnotizuojančiam *Džonio Gitaros* poveikiui – melodrama tokia originali, kad gali būti laikoma juokinga. Joana Crawford vaidina saliūno šeimininkę Vjeną. Saliūnas stovi ant žemės, per kurią planuojama tiesti geležinkelį. Stambaus žemės savininko duktė Ema Smol (Mercedes McCambridge), juodai vilkinti senmergė, beprotiškai trokšta gauti Šokantį Kidą (Scottas Brady'is). O šis rėžia sparną aplink Vjeną, kuri anksčiau turėjo kitą vyrą, Džonį Gitarą (Sterlingas Haydenas). Netekusi proto dėl neišsipildžiusių svajonių, Ema surenka žmones ir kėsinasi padegti Vjenos saliūną bei pakarti Kidą. Bet Vjena nepajudinama. Filmo pabaigoje tarp jos ir Emos įvyksta susišaudymas, kuris atrodo esąs savotiškas nukrypimas nuo tradicijos. Kai kurie kritikai filmą laiko feminizmo propaganda. Taip pat juostą galima traktuoti kaip „antimakartizmo" alegoriją, nukreiptą prieš minios isteriją ir prieš tuos, kurie stoja ginti savo principų.

Ne taip svarbu, kokia tikroji filmo reikšmė. Finansuotas nedidelės „Republic" studijos, jis kupinas absurdo, ryškių spalvingų kontrastų, įžūlaus bravūriškumo (čia pasistengė Crawford), o teminė filmo daina, atliekama Peggy Lee, ilgam įstringa atmintyje. Tačiau jeigu jūs negalite pakęsti tokių triukais paremtų filmų, rekomenduoju žiūrėti dokumentiką. **EB**

JAV (Republic), 110 min., spalvotas (*Technicolor* sistema)

Režisierius Nicholas Ray

Prodiuseris Herbert J. Yates

Scenarijaus autorius Philip Yordan (pagal Roy'aus Chansloro romaną)

Operatorius Harry Stradling vyresn.

Kompozitorius Victor Young

Vaidina Joan Crawford, Sterling Hayden, Mercedes McCambridge, Scott Brady, Ward Bond, Ben Cooper, Ernest Borgnine, John Carradine, Royal Dano, Frank Ferguson, Paul Fix, Rhys Williams, Ian MacDonald

JAV (Columbia, Horizon), 108 min., nespalvotas

Režisierius Elia Kazan

Prodiuseris Sam Spiegel

Scenarijaus autoriai Malcolm Johnson, Budd Schulberg (pagal Malcolmo Johnsono straipsnius)

Operatorius Boris Kaufman

Kompozitorius Leonard Bernstein

Vaidina Marlon Brando, Karl Malden, Lee J. Cobb, Rod Steiger, Pat Henning, Leif Erickson, James Westerfield, Tony Galento, Tami Mauriello, John F. Hamilton, John Heldabrand, Rudy Bond, Don Blackman, Arthur Keegan, Abe Simon

„Oskaras“: Sam Spiegel (geriausias filmas), Elia Kazan (režisierius), Budd Schulberg (scenarijus), Marlon Brando (aktorius), Eva Marie Saint (antrojo plano aktorė), Richard Day (meninis apipavidalinimas ir dekoracijos), Boris Kaufman (operatorius), Gene Milford (montažas)

„Oskaro“ nominacija: Lee J. Cobb (antrojo plano aktorius), Karl Malden (antrojo plano aktorius), Rod Steiger (antrojo plano aktorius), Leonard Bernstein (muzika)

Venecijos kino festivalis: Elia Kazan (OCIC premija), „Sidabrinis liūtas“, italų kino kritikų premija, „Auksinio liūto“ nominacija

PRIEPLAUKOJE (1954)
ON THE WATERFRONT

„Aš galėjau būti svarus visuomenėje. Man būtų nebuvę lygių. Aš galėjau būti kažkuo, tik ne valkata, koks esu dabar.“ Filmas *Prieplaukoje*, vienas iš pačių žinomiausių amerikietiškų filmų, suskaldė šalį, kuri buvo sukrėsta išdavysčių ir antikomunizmo paranojos. Jis, žiaurus ir tiesmukas, atvėrė naujo ryškaus socialinio realizmo erą Holivude. Prie to daug prisidėjo nepamirštama, išraiškinga ir natūralistiška pokario kartos aktorių vaidyba.

Jausmingas, bet lėtai mąstantis nevykęs boksininkas Teris Malojus (Marlonas Brando, žavus, kaip niekad vėliau), dirba nusikaltėlių gaujos boso Džonio Frendlio (Lee J. Cobb) pasiuntiniu. Teris prislėgtas, nes atsitiktinai dalyvavo išdaviko dokininko nužudyme. Kai įsimyli Edi Doili (Evos Marie Saint debiutas), nužudytojo seserį, jis jaučiasi siaubingai kaltas. Krizė pasiekia kulminaciją, kai Teris įsisąmonina, jog jį šaltakraujiškai gali išduoti vyresnysis brolis Čarlis (Rodas Steigeris), kuris yra Frendlio advokatas ir dešinioji ranka. Kai Edi apkaltina parapijos dvasininką (Karlas Maldenas), jog jis ėmė vadovauti „šventajam karui“, siekdamas sustabdyti prieplaukos profsąjungos reketą, Frendlis ima siusti dar labiau. Teris sulaužo tylėjimo įžadus ir duoda parodymus teisme. Nepaisant to, kad jis pasielgia teisingai, prieplaukos profsąjunga vyruką apkaltina išdavyste. Teris mirtinai primušamas laivų statykloje. Tik po to pasirodo įbauginti jo bendrininkai ir nutraukia Frendlio vadovavimą jų gyvenimams ir darbui.

Akivaizdu, kad filmo pagrindu tapo laikraštyje spausdintų Malcolmo Johnsono straipsnių „Nusikaltimas prieplaukoje“ serija – ten buvo rašoma apie reketą Niujorko ir Niu Džersio laivų statyklose. Paprašytas režisieriaus Elios Kazano, scenarijų ėmėsi rašyti Arthuras Milleris, tačiau bendradarbiavimą nutraukė sužinojęs, jog Kazanas kreipėsi į organizaciją, besirūpinančią antikomunistine veikla. Tuomet filmo režisierius pagalbos kreipėsi į žinomą rašytoją Buddą Schulbergą. Abiejų reputacija buvo gan stipriai sugadinta, tad daug kas mano, jog filmas *Prieplaukoje* yra savotiškas atsiprašymas arba gynybos akcija. Kazanas prisipažino, kad Teris Malojus išreiškė priešpriešą tarp ištikimybės nusikalstamai grupuotei ir įstatymui. Kurią pusę bepalaikytų žiūrovai, žiauri realybė suteikia filmui atstumiantį, bet tikrovišką emocinį turinį. Juostą realistinę daro ir filmo tema, ir meninis apipavidalinimas bei natūrali aktorių vaidyba (daug pagelbsti išraiškinga Leonardo Bernsteino muzika).

Terio ir Čarlio grumtynių ant galinės taksi sėdynės scena jau tapo klasika. Žinoma, filme yra ir kitų įsimintinų momentų: Brando sukalioja rankose mažutytę veikėjos Sent pirštinaitę, o po to ją užsimauna; Teris aptinka, kad visus jo mylimus balandžius sunaikino kaimynų berniukas; Teris, reikšdamas savo meilę, išlaužia Edi kambario duris, o po to jiedu, aistringai bučiuodamiesi, palengva sėdasi ant grindų.

Net ir praėjus 50-čiai metų, filmas skatina susimąstyti apie išdavystės kainą. **AE**

JAV (MGM), 102 min., spalvotas (Anscolor sistema)

Režisierius Stanley Donen

Prodiuseris Jack Cummings

Scenarijaus autoriai Albert Hackett, Frances Goodrich, Dorothy Kingsley (pagal Stepheno Vincento Beneto apsakymą *Raudančios moterys*)

Operatorius George J. Folsey

Kompozitoriai Adolph Deutsch, Saul Chaplin, Johnny Mercer, Gene de Paul

Vaidina Jane Powell, Howard Keel, Jeff Richards, Russ Tamblyn, Tommy Rall, Marc Platt, Matt Mattox, Jacques d'Amboise, Julie Newmar, Nancy Kilgas, Betty Carr, Virginia Gibson, Ruta Lee, Norma Doggett, Ian Wolfe

„Oskaras": Adolph Deutsch, Saul Chaplin (muzika)

„Oskaro" nominacijos: Jack Cummings (geriausias filmas), Albert Hackett, Frances Goodrich, Dorothy Kingsley (scenarijus), George J. Folsey (operatorius), Ralph E. Winters (montažas)

SEPTYNIOS NUOTAKOS SEPTYNIEMS BROLIAMS (1954)
SEVEN BRIDES FOR SEVEN BROTHERS

Tai puikus ir nepaprastai jaudinantis 1954-ųjų m. miuziklas. Iš pradžių buvo galvota jį filmuoti natūralioje aplinkoje, bet galiausiai pereita į garso studiją. Filmas sukurtas sumaniai vadovaujant Stanley'ui Donenui ir yra pertekęs šokių, kuriuos pastatė Michaelis Kiddas. *Septynios nuotakos septyniems broliams* paremtas Stepheno Vincento Beneto apsakymą, kuris sukurtas remiantis siužetu apie sabinių pagrobimą. Šeši broliai, besiverčiantys kailinių žvėrelių prekyba, jų vyriausiajam broliui Adomui (Howardas Keelas) vedus Milę (Jane Powell), atvyksta į miestą ieškoti žmonų. Vedami instinkto, broliai pagrobia moteris, tačiau turi išlaukti visą žiemą, nes kitaip būsimos žmonos pavasarį jiems neatleis.

Neįprastoje pagrobimo versijoje, skambant puikiai Johnny'io Mercero ir Gene'o de Paulo muzikai, vaidina Russas Tamblynas, Virginia Gibson, Tommy'is Rallas, – veikėjai vedami gerų ketinimų ir kartais yra visai mieli. Žymiausių muzikinių numerių pavadinimai byloja apie seksualines filmo tendencijas: „Kokia glotni tavo oda", „Raudančios moterys", „Asistavimas", „Aš vienišas šeškas" ir „Pavasaris, pavasaris, pavasaris". **JRos**

Prancūzija (Filmsonor, Vera), 114 min., nespalvotas

Prancūzų kalba

Režisierius Henri-Georges Clouzot

Prodiuseris Henri-Georges Clouzot

Scenarijaus autoriai Henri-Georges Clouzot, Jérôme Géronimi, Frédéric Grendel, René Masson (pagal Pierre'o Boileau ir Thomas'o Narcejaco romaną *Ta, kurios nebuvo*)

Operatorius Armand Thirard

Kompozitorius Georges Van Parys

Vaidina Simone Signoret, Véra Clouzot, Paul Meurisse, Charles Vanel, Jean Brochard, Pierre Larquey, Michel Serrault, Thérèse Dorny, Noël Roquevert, Yves-Marie Maurin, Georges Poujouly, Georges Chamarat, Jacques Varennes, Robert Dalban, Jean Lefebvre

ŠĖTONIŠKOSIOS (1954)
LES DIABOLIQUES

Apleistoje provincijos mokykloje aistros virte verda. Silpnavalė melagė žmona (Véra Clouzot) ir jausminga griežto mokyklos direktoriaus (Paulas Meurisse'as) meilužė (Simone Signoret) nužudo vyriškį, o jo kūną įmeta į baseiną. Išleidus vandenį paaiškėja, kad nelaimėlio kūnas dingęs. Moterys pradeda kraustytis iš proto, nes vienas mokinys tvirtina matęs vaiduoklį. Netrukus abiem nusikaltėlėms pradeda rodytis haliucinacijos, o vonios kambaryje jos pamato kažką klaikaus.

Filmas *Šėtoniškosios* tapo populiariausiu tarptautiniu 1954-ųjų m. filmu ir iki šiol vis dar jaudina. Dešimtys filmų, tarp jų *Mirtini spąstai, Tyliau... Tyliau, mieloji Šarlote*, perėmė painų juostos siužetą ir šokiruojančias scenas. Henrio-Georges'o Clouzot'o kūrinys pasižymi žiaurumu. Nemalonus įmantrus siužetas, vertas paties Hitchcocko, derinamas su neprilygstama pagrindinių veikėjų vaidyba ir bloga lemiančiu fonu (kalbama, kad Hitchcockas sukūrė *Psichozę* tam, kad susigrąžintų siaubo karaliaus laurus, taip lengvai pagriebtus Clouzot'o). Kai kurios filmo vietos kelia siaubą (ypač atmintin įstringa triukas su kontaktiniais lęšiais), ir netgi stebint gana įprastas scenas, oda bėgioja šiurpuliukai, pavyzdžiui, kai Meurisse'o veikėjas savo žmoną priverčia suvalgyti šlykščius mokyklinius pusryčius. **KN**

GYVULIŲ ŪKIS (1954)
ANIMAL FARM

Tai pirmasis pilnametražis animacinis anglų filmas. *Ūkio*, sukurto pagal politinę Georges'o Orwello satyrą, režisieriai – šeimyninis vengro Halaso ir anglės Batchelor duetas.

Filmo išleidimo metu pilnametražes multiplikacines juostas filmavo daugiausia Waltas Disney'us. Režisieriai norėjo atitrūkti nuo įmantraus disnėjiško gyvūnų vaizdavimo, todėl su džiaugsmu priėmė amerikiečių prodiuserio Louiso De Rochemonto pasiūlymą kurti pirmąjį pilnametražį animacinį filmą suaugusiems apie gyvenimą už „geležinės uždangos". Iki paskutinio kadro griežtai nenukrypstama nuo romano, kurį Orwellas sukūrė norėdamas išjuokti Rusijos revoliucijos siektų idealų išsižadėjimą. Menoro ūkyje gyvuliai sukyla prieš nusigėrusį šeimininką ir sukuria demokratinę, nuo žmonių nepriklausomą visuomenę, kurioje „visi gyvuliai lygūs". Tačiau palaipsniui nuovokesnės kiaulės įsteigia totalitarinę valstybę, kurios diktatore tampa kiaulė, vardu Napoleonas. Valstybėje „visi gyvuliai lygūs, bet kai kurie „lygesni" negu likusieji". Baugštūs gyvuliai vieną valdovą pakeitė kitu.

Kad galėtų sukurti šį filmą, „Halas-Batchelor" kompanija išplėtė savo veiklą ir tapo pačia didžiausia animacijos kompanija Vakarų Europoje. Filmukas išlaiko pusiausvyrą tarp stilizacijos ir natūralizmo – gyvuliai neantropomorfizuoti, o ferma atrodo labai realistiškai. Tikras gyvulių erzelis fermoje buvo įrašytas į garso takelį. Talentingas kompozitorius Matyas Seiberis (anglas, gimęs Vengrijoje), sukūrė jaudinantį muzikinį akompanimentą, sujungiantį liaudies ir šiuolaikinės muzikos motyvus. Visus gyvulius labai įtikinamai įgarsino aktorius Maurice'as Denhamas.

Gyvulių ūkyje išsaugotos piktos Orwello romano gaidelės, užuojauta ir ciniškas humoras. Kai kurios scenos skleidžia žiaurumą – tai sukėlė siaubą tiems, kurie, tikėdamiesi sentimentalios disnėjiškos animacijos, filmo pažiūrėti atėjo su vaikais. Tik pati pabaiga truputėlį optimistiškesnė. Ji pakeista, nes De Rochemontas, Halasas ir Batchelor nusprendė, kad slogios romano pabaigos žiūrovai neištvers. Pakeitimas turi šiokį tokį istorinį motyvą – kuriant filmą mirė Stalinas. **PK**

Didžioji Britanija (Halas and Batchelor), 72 min., spalvotas (*Technicolor* sistema)

Režisierius Joy Batchelor, John Halas

Prodiuseris Louis De Rochemont, John Halas

Scenarijaus autoriai Joy Batchelor, John Halas, Borden Mace, Philip Stapp, Lothar Wolff (pagal George'o Orwello romaną)

Operatorius S. G. Griffiths, J. Gurr, W. Traylor, R. Turk

Kompozitorius Matyas Seiber

Vaidina Gordon Heath (pasakotojas), Maurice Denham (visi gyvuliai)

JAV (Paramount, Patron), 112 min., spalvotas (*Technicolor* sistema)

Režisierius Alfred Hitchcock

Prodiuseris Alfred Hitchcock

Scenarijaus autorius John Michael Hayes (pagal Cornello Woolricho apsakymą *Greičiausiai tai buvo žmogžudystė*)

Operatorius Robert Burks

Kompozitorius Franz Waxman

Vaidina James Stewart, Grace Kelly, Wendell Corey, Thelma Ritter, Raymond Burr, Judith Evelyn, Ross Bagdasarian, Georgine Darcy, Sara Berner, Frank Cady, Jesslyn Fax, Rand Harper, Irene Winston, Havis Davenport

„Oskaro" nominacija: Alfred Hitchcock (režisierius), John Michael Hayes (scenarijus), Robert Burks (operatorius), Loren L. Ryder (garsas)

LANGAS Į KIEMĄ (1954)
REAR WINDOW

Alfredo Hitchcocko *Langas į kiemą* – psichoseksualinių vaizdinių apoteozė ir sėkmingiausias (galbūt išskyrus *Svaigulį*, 1958) pramogos, intrigų ir psichologiškumo derinys visoje režisieriaus karjeroje. Šiame filme įkyrus vujarizmo siekis perteiktas nuostabia aktorių rinktine, nuostabiu scenarijumi ir, svarbiausia, nuostabiu meniniu apipavidalinimu.

Siekdamas maksimalios laisvės, Hitchcockas pastatė sudėtingas perpildyto bruzdaus Niujorko daugiabučio ir tokio pat triukšmingo kiemo dekoracijas. Kiekvienas namo langas suteikia galimybę žvilgtelėti į svetimą gyvenimą ir pasakoja vis kitokią istoriją: viename bute kompozitorius kankinasi prie naujo kūrinio, kitame repetuoja šokėja, trečiame gyvena vieniša, meile nusivylusi moteris, o ketvirtame – vienas kitą įsimylėję jaunavedžiai.

L. B. „Džefas" Džefris (Jamesas Stewartas), sėkmingai dirbantis fotožurnalistas, lūžus kojai turi sėdėti namie. Kiauras dienas nepakildamas iš vežimėlio, jis ima stebėti kaimynus. Gali būti, kad tai protestas, bet Džefo draugė manekenė Liza, svajojanti už jo ištekėti (ją suvaidino patrauklioji Grace Kelly, netrukus palikusi kiną), ir dirgli medicinos sesuo Stela (Thelma Ritter) mano, kad vyras yra lytinis iškrypėlis.

Džefas tik vargais negalais gali atplėšti akis nuo gražuolės Lizos, tačiau viskas apsiverčia, kai jis pradeda įtarti, kad vienas kaimynas

(piktasis Raymondas Burras) nužudė savo žmoną. Šią paslaptį Džefas patiki Lizai ir Stelai, ir bando atkapstyti Burro įkalčius. Džefas vis giliau pasineria į tyrimą, o mes matome ir kitų kaimynų, tų, kurie nenori pastebėti baisių dalykų, vykstančių tiesiog už sienos, istorijas.

Filmas *Langas į kiemą* sukurtas taip pat nepriekaištingai, kaip ir jo žavingos dekoracijos. Žmonių sekimas virsta gyvos ekosistemos studijavimu, o šis dar pagardinamas nužudymo paslapties siaubu, suteikiančiu filmui pikantiškumo. Hitchcockas mėgaujasi be galo postmodernistiniu scenarijumi. Veikėjai, užhipnotizuoti aplinkinių žmonių elgesio, į transą įveda ir žiūrovus. Tai ydingas pagaunantis ratas, supintas su juoduoju humoru ir seksualumu.

Nepaisant to, kad Džefas gali atskleisti name įvykusį nusikaltimą, iš pradžių jo dėmesį patraukia gretimuose butuose vykstantys romantiški pasimatymai. Likimo ironija: maniakiškas kaimynų meilės nuotykių stebėjimas trukdo vyrui pamatyti, kad Liza įsimylėjo. Viengungiški įpročiai sekti kaimynus tampa dingstimi su moterimi bendrauti per atstumą. Tik tuomet, kai Liza dėl Džefo kaltės atsiduria pavojuje, šis pripažįsta, kad tai, kas yra šalia, tūkstantį kartų geriau negu tai, ką gali pamatyti per langą. **JKl**

JAV (Transcona, Warner Bros.), 181 min., spalvotas (*Technicolor* sistema)

Režisierius George Cukor

Prodiuseris Vern Alves, Sidney Luft

Scenarijaus autorius Moss Hart (pagal 1937 m. Alano Campbello ir Dorothy Parker pjesę bei Williamo A. Wellmano apsakymą)

Operatorius Sam Leavitt

Kompozitoriai Harold Arlen, Ray Heindorf

Vaidina Judy Garland, James Mason, Jack Carson, Charles Bickford, Tommy Noonan, Lucy Marlow, Amanda Blake, Irving Bacon, Hazel Shermet

„Oskaro" nominacija: James Mason (aktorius), Judy Garland (aktorė), Malcolm C. Bert, Gene Allen, Irene Sharaff, George James Hopkins (meninis apipavidalinimas ir dekoracijos), Jean Louis Mary, Ann Nyberg, Irene Sharaff (kostiumai), Ray Heindorf (muzika), Harold Arlen, Ira Gershwin (dainos)

ŽVAIGŽDĖ GIMĖ (1954)
A STAR IS BORN

Tai trečias ir geriausias iš keturių to paties pavadinimo filmų, kurių tema – santuoka, iš anksto pasmerkta nesėkmei, nes jaunoji žmona atsidavusi svaiginamai karjerai, o jos mylimasis, buvęs įkvėpėju ir auklėtoju, nusileidus jo žvaigždei, pasiduoda savigriovai. Pirmasis 1937 m. filmas (drama) buvo režisuotas Williamo Wellmano, jame vaidino Fredricas Marchas ir Janet Gaynor; antrasis, statytas 1976 m., – roko versija su Barbra Streisand ir Krisu Kristoffersonu, įsimena dėl puikų Barbros dainų. Tačiau Cukoro miuziklas (tai antrasis režisieriaus filmas), kuriame vaidina su triumfu sugrįžusi Judy Garland ir Jamesas Masonas, tiesiog nepakartojamas. Jis nutiesė naują kelią muzikiniam žanrui, o dramatinį pasakojimą sustiprino dainomis, – ypač ryški Garland atliekama „Vyras, kuris išėjo" ir daina „Gimęs lagamine". Masonas labai įtikinamai suvaidino girtuoklį Normaną Meiną, ir buvo nominuotas „Oskarui".

Filme yra ir satyrinių scenų. Nuotaikingai vyksta kuklios Esteros Blodžet virtimas žavingąja Vika Lester. Pašaipiai parodytas Garland veikėjos kopimas į šlovę ir Masono personažo nuosmukis. Miuziklas *Žvaigždė gimė* – gražus muzikos, sąmojo ir romantinės tragedijos derinys. 1983 m. buvo atkurta daugiau kaip 20 min. iškirptos juostos, – čia buvo ir du numeriai, kuriuos Haroldas Arlenas ir Ira Gershwin sukūrė aktorei Garland. **AE**

JAV, Italija (Figaro, Rizzoli-Haggiag), 128 min., spalvotas (*Technicolor* sistema)

Režisierius Joseph L. Mankiewicz

Prodiuseris Franco Magli

Scenarijaus autorius Joseph L. Mankiewicz

Operatorius Jack Cardiff

Kompozitorius Mario Nascimbene

Vaidina Humphrey Bogart, Ava Gardner, Edmond O'Brien, Marius Goring, Valentina Cortese, Rossano Brazzi, Elizabeth Sellars, Warren Stevens, Franco Interlenghi, Mari Aldon, Alberto Rabagliati, Enzo Staiola, Maria Zanoli, Renato Chiantoni, Bill Fraser

„Oskaras": Edmon O'Brien (antrojo plano aktorius)

„Oskaro" nominacija: Joseph L. Mankiewicz (scenarijus)

BASAKOJĖ GRAFAITĖ (1954)
THE BAREFOOT CONTESSA

Išorinis Mankiewicziaus filmo *Basakojė grafaitė* patrauklumas akivaizdus. A. Gardner vaidina žavingą aktorę Mariją Vargas, o H. Bogartas – šiurkštoką režisierių Harį Douzą. Juostoje gausu retorinių frazių („Formuoti charakterį niekada nevėlu") ir komiškų užuominų į garsenybes, pavyzdžiui, Ritą Hayward ar Howardą Hughesą. Bet tai dar ne viskas.

Mozaikinė filmo struktūra leidžia stebėti veikėjus daugeliu aspektų, bet jie vis vien lieka mįslingi. Iš pradžių rodomos Marijos laidotuvės, o po to seka aštuonios retrospektyvinės scenos, komentuojamos keturių pasakotojų. Mankiewiczius pritaiko nuoseklaus vaizdavimo metodą (jį matėme ir *Bulvariniame skaitale,* 1994): Marijos keitimasis rodomas Bravano (Marius Goringas) ir Vincenzo (Rossano Brazzi) akimis.

Dar įdomiau sekti personažų keliones per tris socialinius sluoksnius – pramogų verslą, visuomenės grietinėlę ir aristokratiją. Visur karaliauja tuštuma, nuosmukis ir mirtis. Tokios griovimo pasekmės yra klasikinio Mankiewicziaus filmo *Viskas apie Ievą* (1950) atgarsis. Nors režisieriaus kūriniai kartais kritikuojami dėl teatrališkumo ir nenatūralumo, teatrinio reginio elementai išlaiko nepaprastą *Basakojės grafaitės* darnumą ir ekspresyvumą. Charakteringi režisūrinės Mankiewicziaus manieros štrichai labiausiai matomi, kai siužeto vystymas sustabdomas, o pasakotojas atskleidžia vidinį veikėjo pasaulį. **AM**

KELIAS (1954)
LA STRADA

Kelias, ketvirtasis Federico Fellini filmas, atnešė režisieriui pasaulinį pripažinimą. Pagrindinius vaidmenis atliko Anthony Quinnas, suvaidinęs stipruolį Dzampano, ir Fellini žmona Giulietta Masina, įkūnijusi valkatą Dželsominą. Tai meilės ir pavydo istorija, kuri vystoma cirke – aplinkoje, į kurią Fellini nuolat sugrįžta. Dzampano ieško pagalbininko, todėl nusiperka Dželsominą, kad ši lydėtų jį kelyje. Mergaitė elgiasi kaip klounas, o jos gestai primena Charles Chapliną. Kai jiedu prisijungia prie klajojančio cirko, Dželsomina susižavi akrobatu, pravarde Juokdarys (Richardas Basehartas). Nors jis su Dželsomina elgiasi ne per geriausiai, Dzampano ima pavydėti, o tolesni stipruolio veiksmai veda prie ekspresyvios atomazgos.

Istoriją sukūrė F. Fellini. Juntamas atotrūkis nuo pokarinio neorealizmo, būdingo daugumai itališkų juostų. Nors filmuota natūralioje aplinkoje, istorija būtų aktuali ir prieš šimtmetį, ir šiandien. Dželsomina ir Dzampano yra archetipai, paprasti personažai, valdomi primityvių emocijų ir troškimų. Filmo tragizmas kyla iš to, kad veiksmas vyksta taip, lyg būtų iš anksto nulemtas, o veikėjai turi elgtis taip, kaip elgiasi. Įžeistos, bet ryžtingos Dželsominos vaidmuo darė įtaką tiek Masinos vaidmenims kituose Fellini filmuose, tiek visai jos aktorinei karjerai. Quinnas sukūrė įsimintiną grubaus stipruolio, nesugebančio susivokti savo jausmuose, paveikslą. Abu aktoriai pabrėžia veikėjų charakterių ir gyvenimo būdo skirtumus.

Kurdamas filmą, Fellini suko galvą, kaip perteikti prieštaravimus tarp nenatūralios veikėjų išorės ir jų sujaukto, paslaptingo vidinio pasaulio. *Kelias* gavo „Oskarą“ kaip geriausias užsienio filmas ir, atrodo, yra suprantamiausias ir mėgstamiausias režisieriaus kūrinys, tačiau snobai ir kino kritikai neturėtų šito suprasti kaip trūkumo, nes sudėtinga ir jaudinanti juosta, žiūrint ją keletą kartų, vis labiau atskleidžia savo idėjas ir vidinį veikėjų pasaulį. **RH**

Italija (Ponti-De Laurentiis), 94 min., nespalvotas

Italų kalba

Režisierius Federico Fellini

Prodiuseriai Dino De Laurentiis, Carlo Ponti

Scenarijaus autoriai Federico Fellini, Tullio Pinelli

Operatoriai Otello Martelli, Carlo Carlini

Kompozitorius Nino Rota

Vaidina Anthony Quinn, Giulietta Masina, Richard Basehart, Aldo Silvani, Marcella Rovere, Livia Venturini

„Oskaras“: Italija (geriausias užsienio filmas)

„Oskaro“ nominacija: Federico Fellini, Tullio Pinelli (scenarijus)

Venecijos kino festivalis: Federico Fellini („Sidabrinis liūtas“), „Auksinio liūto“ nominacija

SEPTYNI SAMURAJAI (1954)
SHICHININ NO SAMURAI

Japonija (Toho), 155 min., nespalvotas
Japonų kalba
Režisierius Akita Kurosawa
Prodiuseris Sojiro Motoki
Scenarijaus autoriai Shinobu Hashimoto, Akira Kurosawa, Hideo Oguni
Operatorius Asakazu Nakai
Kompozitorius Fumio Hayasaka
Vaidina Takashi Shimura, Toshirō Mifune, Yoshio Inaba, Seiji Miyaguchi, Minoru Chiaki, Daisuke Katō, Isao Kimura, Keiko Tsushima, Yukiko Shimazaki, Kamatari Fujiwara, Yoshio Kosugi, Bokuzen Hidari, Yoshio Tsuchiya, Kokuten Kodo, Jiro Kumagai
„Oskaro" nominacija: So Matsuyama (meninis apipavidalinimas ir dekoracijos), Kōhei Ezaki (kostiumai)
Venecijos kino festivalis: Akira Kurosawa („Sidabrinis liūtas"), „Auksinio liūto" nominacija

Akira Kurosawa – garsiausias japonų režisierius, o patrauklus, humaniškas epinis filmas *Septyni samurajai* – pats žinomiausias kūrėjo šedevras. Holivude kurta *Šaunioji septyniukė* (1960) laikoma geriausiu Kurosawos filmo perdirbiniu (prie tokių sėkmingų darbų priskiriamas *Smurtas* (1964), *Rasiomono* (1950) perdirbinys, ir vesternas *Dolerių sauja* (1964), Sergio Leone'ės lėšomis pastatytas remiantis filmu *Asmens sargybinis* (1961)). Nuoširdi kultūrų tarpusavio sąveika – nuostabus Kurosawos filmų patrauklumo ir kalbinio universalumo liudininkas. Japonų režisierių įkvėpė Johno Fordo vesternai, tad jis gerokai nutolo nuo tipiškos japonų *jidai-geki*, istorinės kostiuminės dramos, tradicijų – šis žanras paremtas kova su kardais, kuri vyksta viduramžių Japonijoje, primenančioje fantastinį kraštą. *Septyniuose samurajuose* įstabiai suderinti viliojantys poelgiai, komiški ir liūdni įvykiai, socialinė drama, nuostabus charakterių atskleidimas ir pareigos bei noro priešprieša. Visos scenos pavaizduotos neįtikėtinai tikroviškai.

Vargingo kaimelio gyventojai priklauso nuo banditų malonės: šie puldinėja jų gyvenvietę, kad galėtų prievartauti, žudyti ir plėšikauti. Kaimiečiai nusprendžia pasipriešinti užpuolikams, ir nusamdo *ronin*, keliaujantį nepriklausomą samurajų. Skriaudžiamieji įstengia atsilyginti tik menka ryžių porcija, todėl garbingas samurajus Kambėjus (Takashi Shimura) užduoties imasi iš gailesčio. Jis suranda dar penkis keliauninkus, kurie pasirengę kovoti dėl valgio šaukšto arba dėl pramogos. Tarp jų yra geraširdis senas draugas, patiklus mokinys, įgudęs mažakalbis fechtuotojas ir ūmus kerėpliškas jaunuolis Kikučijo (Toshiro Mifune). Iš pradžių pastarasis nėra priimamas į patyrusių karių gretas, bet jis, buvęs kaimietis, seka paskui, be galo trokšdamas padaryti įspūdį Kombėjui. Kaimo gyventojai jaunuoliu nepasitiki, nors kartais jų santykiai draugiški. Drąsuoliai, vadovaujami Kombėjaus, atkakliai pasipriešina banditams ir išveja juos iš kaimelio.

Filmas nevargina, veiksmo nestabdo nereikalingos detalės. Niūri paslaptinga nuojauta persmelkia visą kūrinį. Valstiečiams ieškant savo gelbėtojų ir pasakojant savo rūpesčius Kombėjui, kadrai keičiasi pribloškiančiu greičiu. Filme daug scenų, kurios stulbina vizualine ir emocine jėga. Pavyzdžiui, iš degančio malūno išpuola mirštanti moteris ir tiesia savo kūdikį Kikučijo. Šis, ištiktas stabo, sėdi upelyje ir rauda: „Šitas vaikas – tai aš. Tas pats ir man nutiko", o tuo metu virš jų galvų sukasi liepsnojantys malūno sparnai. Žinoma, labiausiai sukrečia finalas: trys išlikę kovotojai žvelgia į savo draugų kapus, o nedėkingieji kaimiečiai tuo metu užsiėmę ryžių sėja. **AE**

Italija (Lux), 117 min., spalvotas (*Technicolor* sistema)

Anglų, italų kalbomis

Režisierius Luchino Visconti

Prodiuseris Domenico Forges Davanzati

Scenarijaus autoriai Carlo Alianello, Giorgio Bassani, Paul Bowles, Suso Cecchi d'Amico, Giorgio Prosperi, Luchino Visconti, Tennessee Williams (pagal Camillo Boito romaną)

Operatoriai Aldo Graziati, Robert Krasker

Kompozitorius Anton Bruckner

Vaidina Alida Valli, Farley Granger, Heinz Moog, Rina Morelli, Christian Marquand, Sergio Fantoni, Tino Bianchi, Ernst Nadherny, Tonio Selwart, Marcella Mariani, Massimo Girotti

Venecijos kino festivalis: Luchino Visconti – „Auksinio liūto" nominacija

JAUSMAS (1954)
SENSO

Jausmas – trečiasis Luchino Visconti filmas, bet pirmasis spalvotas. Veiksmas vyksta 1860 m. Venecijoje ir Veronoje. Netrukus į Austriją bus ištremtas Giuseppe'ė Garibaldis, bus sukurta šiuolaikinė Italijos valstybė. Filmas žymi visišką atsitraukimą nuo darbininkų klasės vaizdavimo, kuriuo Visconti remiasi filmuose *Pamišimas* (1942) ir *Žemė dreba* (1948), – juostoje su tokiu pat „pasitikėjimu" vaizduojama prabangi aristokratiška aplinka (Visconti reikalavo, kad visuose kambariuose, nesvarbu, kad kažkuriame nebus filmuojama, kasdien būtų pamerkta ką tik nuskintų gėlių).

Grafienė Livija Sepjeri (Alida Valli), Garibaldžio šalininkė, užtaria savo pusbrolį, kai šis neapdairiai iškviečia austrų karininką į dvikovą. Leitenantas Francas Maleris (Farley Granger) atsisako kautis. Patrauklus, neprincipingas suvedžiotojas Maleris persekioja grafienę, kol galiausiai ji neapgalvotai išduoda savo vyrą, garbę ir netgi meilę tėvynei.

Jausmas – aukšto meninio lygio melodrama. Prie scenarijaus kūrimo prisidėjo T. Williamsas ir P. Bowlesas (iš viso šeši scenaristai). Ne pirmos jaunystės, bet degančiomis akimis ir akinamo baltumo šypsena Livija savo poelgius įsisąmonina tik šiek tiek; pamiršusi atsargumą, ji visas lėšas švaisto neprincipingam ir bailiam austrų karininkui. (JAV filmas buvo pavadintas *Lengvabūdė grafienė*). F. Grangerio vaidyba dar nuostabesnė, ypač tai išryškėja kulminacinėje scenoje, kurioje nesulaikomai prasiveržia pasišlykštėjimas pačiu savimi. Tokie nelygiaverčiai sadomazochistiniai santykiai rutuliojami ir vėlesniuose Visconti darbuose – filmuose *Prakeiktieji* (1969) ir *Mirtis Venecijoje* (1971), tačiau nė viename nėra tiek žiaurumo.

Veiksmas prasideda operoje, Brucknerio muzika sustiprina kiekvieną prasidedančios dramos vingį. „Man labai patinka opera, bet tiktai scenoje", – kalba grafienė, mėgindama perkalbėti Malerį, kad šis nedalyvautų dvikovoje su jos pusbroliu. Akivaizdu, kad Visconti, Italijoje pripažintas operų statytojas, manė kitaip. **TCh**

SIDABRINĖ GYSLA (1954)
SILVER LODE

Šiame įdomiame vesterne Johnas Payne'as vaidina Deną Balardą, gerbiamą ir visų mylimą nedidelio miestelio rančos savininką. Švenčiant Nepriklausomybės dieną, mieste pasirodo ketverto nepažįstamųjų būrys, vadovaujamas agresyvaus galvažudžio (Danas Duryea). Jis skelbiasi amerikiečių maršalu, turinčiu orderį suimti Balardą už žmogžudystę. Kol jie aiškinasi, gyventojai nusisuka nuo Balardo, susiburia į minią ir nori kaltinamąjį užspeisti į kampą, o šis bando įrodinėti savo nekaltumą.

Sidabrinė gysla yra Allano Dwano filmas *par excellence:* trumpas, suprantamas, pramanus, sklandus, ironiškas, nežymus, bet gražus. Kaip jokiame kitame vesterne, labai daug scenų filmuota per langą (Dwanas mėgsta kruopščiai apgalvotas scenas, – jose į pirmą planą iškeliamos situacijos, kuriose veikėjai stebi vienas kitą). Nedaug kam Holivude pavyko taip tikroviškai pavaizduoti Amerikos Vakarų miestelio architektūrą ir dekorą. Viename nuostabiame kadre Dwano kamera seka Payne'ą, bėgantį per keturis kvartalus. Kūrybinio režisieriaus matymo (ir Johno Altono talento) dėka *Sidabrinė gysla* laikytina vienu iš geriausių amerikietiškų vesternų, kuris nebuvo deramai įvertintas. **CFu**

JAV (Pinecrest), 81 min., spalvotas (*Technicolor* sistema)

Režisierius Allan Dwan

Prodiuseris Benedict Bogeaus

Scenarijaus autorius Karen DeWolf

Operatorius John Alton

Kompozitorius Louis Forbes

Vaidina John Payne, Lizabeth Scott, Dan Duryea, Dolores Moran, Emile Meyer, Robert Warwick, John Hudson, Harry Carey jaunesn., Alan Hale jaunesn.

KARMEN DŽOUNS (1954)
CARMEN JONES

Gražuolė afroamerikiečių aktorė Dorothy Dandridge, kaip ir kiti sekso simboliai, kankinosi dėl savo grožio. Net ir praėjus daugeliui metų po aktorės mirties, filmas *Karmen Džouns* užkariauja žiūrovų širdis savo patrauklumu ir kūrybine autorių fantazija.

Filmo siužeto pagrindu tapo Bizet opera *Karmen*. Tai ambicingos jaunos moters (Dandridge) ir gero, beprotiškai ją įsimylėjusio Džo (Harry Belafonte) meilės istorija. Moters savimeilė ir godumas priveda Džo prie degradacijos. Filme gausu klasikinių dainų (ir muziką, ir žodžius parašė legendinis Oscaras Hammersteinas), jame puikiai vaidina antrojo plano aktorės Pearl Bailey ir Diahann Carroll, neatskiriama filmo dalis – garsūs muzikiniai numeriai. Nepaisant to, kad tiek pirmojo, tiek antrojo plano aktoriai, tiek visa filmavimo grupė dirba nepriekaištingai, daugiausia dėmesio pritraukia Dandridge vaidyba. Jos veikėją Karmen, kuriai būdingas karštas charakteris ir pražūtinga jėga, galima laikyti viena iš pačių geidžiamiausių kino dievaičių. Paveikslą papildo lengvutė katės eisena, gundanti figūra, kibirkščiuojantis žvilgsnis ir aistros bei paniekos ją supantiems vyrams derinys. Šis vaidmuo pranoksta visus lūkesčius ir užkabina filmui klasikinio kūrinio etiketę. **EH**

JAV (Fox, Carlyle), 105 min., spalvotas

Režisierius Otto Preminger

Prodiuseris Otto Preminger

Scenarijaus autorius Harry Kleiner (pagal Prospero Mérimée romaną *Karmen*)

Operatorius Sam Leavitt

Kompozitoriai Georges Bizet, Oscar Hammerstein

Vaidina Harry Belafonte, Dorothy Dandridge, Pearl Bailey, Olga James, Joe Adams, Brock Peters, Roy Glenn, Nick Stewart, Diahann Carroll, LeVern Hutcherson, Marilyn Horne, Marvin Hayes

„Oskaro" nominacija: Dorothy Dandridge (aktorė), Herschel Burke Gilbert (muzika)

Berlyno tarptautinis kino festivalis: Otto Preminger („Bronzinis lokys")

Japonija (Daiei), 120 min., nespalvotas

Japonų kalba

Režisierius Kenji Mizoguchi

Prodiuseris Masaichi Nagata

Scenarijaus autoriai Yahiro Fuji, Ogai Mori, Yoshikata Yoda (pagal Ogai Mori apsakymą)

Operatorius Kazuo Miyagawa

Kompozitoriai Fumio Hayasaka, Tamekichi Mochizuki, Kanahichi Odera

Vaidina Kinuyo Tanaka, Yoshiaki Hanayagi, Kyôko Kagawa, Eitarô Shindô, Akitake Kôno, Masao Shimizu, Ken Mitsuda, Kazukimi Okuni, Yôko Kosono, Noriko Tachibana, Ichirô Sugai, Teruko Omi, Masahiko Kato, Keiko Enami, Bontarô Akemi

Venecijos kino festivalis: Kenji Mizoguchi („Sidabrinis liūtas"), „Auksinio liūto" nominacija

VALDYTOJAS SANŠIO (1954)

SANSHÔ DAYÛ

„Žmogus, neturintis užuojautos, jau ne žmogus", – mąsto Taira (Masao Shimizu), viduramžių Japonijos valdovas, dėl liberalios politikos išgintas pas jauną sūnų Dzusijo. Šis kartu su motina Tamaki (žaviąja Kinuyo Tanaka) ir seserimi Andzu palieka šeimos dvarą. Juos pastebi žynė. Dzusijo ir Andzu pakliūva į žiaurumu garsėjančio valdytojo Sanšio (Eitarô Shindô) vergovę, o jų motina pagrobiama, nuvežama į atkampią salą ir tampa prostitute. Taip prasideda viena iš didžiausių psichologinių ir filosofinių kelionių kino istorijoje. Filmas, sukurtas likus porai metų iki Kenji Mizoguchi mirties, laikomas nepertraukiamos jo šedevrų eilės kulminacija. Kūrybinis metodas, kai tolygiai judėdama kamera kuria begalines kadrų virtines, režisieriaus naudotas jau 1930 m., atspindi kūrėjo matymo tobulybę.

Po tokios liūdnos pradžios prabėga keletas metų. Dzusijo (Yoshiaki Hanayagi), stiprus, suaugęs, bet morališkai sugniuždytas žmogus, tampa vienu iš ištikimiausių Sanšio šalininkų. Su neįtikėtinu žiaurumu jis pildo įsakymus, kankina ir žaloja žmones. Kartą jam pavedama išnešti sergančią senutę už Sanšio rezidencijos ribų, kad ji ten numirtų. Andzu (Kyôko Kagawa) seka iš paskos, tariamai norėdama padėti. Bandydami nulaužti medžio šakelę, brolis ir sesuo pargriūva, juos užplūsta vaikystės prisiminimai apie laiką, kurį draúge praleido laisvėje. Netikėtai Dzusijo suvokia, koks žiaurus jis pasidarė. Brolis ir sesuo nusprendžia bėgti. Andzu baiminasi, kad juos pagaus, ir pasiaukoja vardan brolio.

Dzusijo pavyksta ištrūkti ir pagaliau grąžinti šeimos garbę. Sanšio rezidencijoje jis pasirodo kaip laisvas žmogus; valdytoją išgena, kalinius išlaisvina. Po to seka šviesaus, smarkaujančio pamišimo scena, – jie sudegina savo kankintojo rezidenciją. Dzusijo išvyksta ieškoti motinos. Prieš daugelį metų jis ir Andzu girdėjo pasakojimus apie seną, raišą, saloje gyvenančią prostitutę, kuri dainuojanti graudžią dainą apie prarastus vaikus. Dzusijo išsiruošia į salą ir tuščiame paplūdimyje suranda motiną. Vyras prieš ją puola ant kelių, prašydamas atleidimo už tai, ką bloga padarė. Motina prieštarauja, sakydama, jog tėvas būtų didžiavęsis tuo, kad sūnus taip ištikimai laikėsi jo mokymo.

Jeigu šitoje vietoje jūs dar neverkiate, – turite akmeninę širdį. Mizoguchi pasaulis juodas kaip degutas: smurtas, išdavystės ir beprasmiškas žiaurumas čia tampa kasdienybe. To pakeisti neįmanoma, bet galima priešintis tiesiog ištikimai laikantis savo idealų. Kova tarp gėrio ir blogio yra kova su pačiu savimi. Nuostabi baigiamoji scena, kurioje motina ir sūnus apsikabinę vienas kitą verkia, leidžia pajusti, jog toji meilė – stipriausia visatos jėga. Ji negali nugalėti pasaulio, bet gali jį pakeisti. **RP**

JAV (Independent, Intl Union of Mine, Mill & Smelter Workers), 94 min., nespalvotas

Režisierius Herbert J. Biberman

Prodiuseriai Adolfo Barela, Sonja Dahl Biberman, Paul Jarrico

Scenarijaus autoriai Michael Biberman, Michael Wilson

Operatoriai Stanley Meredith, Leonard Stark

Kompozitorius Sol Kaplan

Vaidina Rosaura Revueltas, Will Geer, David Wolfe, Mervin Williams, David Sarvis, Juan Chacón, Henrietta Williams, Ernesto Velásquez, Įngela Sánchez, Joe T. Morales, Clorinda Alderette, Charles Coleman, Virginia Jencks, Clinton Jencks, Víctor Torres

ŽEMĖS DRUSKA (1954)
SALT OF THE EARTH

Šis nepaprastas klasikinis filmas yra vienintelis nepriklausomas amerikiečių pilnametražis meninis filmas, sukurtas komunistų. Tai išgalvota istorija apie cinko kasyklų šachtininkus Naujajame Meksike. Darbininkai kovoja prieš anglų vadovavimą. Tai, kad režisierius Herbertas Bibermanas, scenarijaus autorius Michaelis Wilsonas, prodiuseris ir buvęs scenarijaus autorius Paulas Jarrico bei kompozitorius Solas Kaplanas buvo įtraukti į juodąjį sąrašą, tapo dingstimi kurti šį filmą. Kaip vėliau pareiškė Jarrico, kadangi už „griaunamąją veiklą" juos išvijo iš Holivudo, teko „įvykdyti nusikaltimą, kad būtų galima pateisinti bausmę." Todėl ir buvo pastatytas toks naikinamasis filmas. Nepaisant to, kad kai kurios scenos naivios ir senstelėjusios, galutinis rezultatas – stipri ir apgalvota kairiųjų jėgų propaganda.

Nors iki 1965 m. amerikiečių kino teatruose šio filmo vengta kaip maro, Europoje juosta demonstruota ir sulaukė didžiulio pasisekimo. Amerikoje filmas pelnyto pripažinimo taip ir nesulaukė. Deja, žymi amerikiečių kritikė Pauline Kael savo straipsnyje išjuokė kūrinį, pavadinusi jį „propaganda". Skrupulingai laikydamasi kairiosios (radikaliosios) pusės klišių, ji padrikai pateikia pavyzdžius iš pirminio scenarijaus, o ne iš paties filmo, ir visiškai nepaaiškina, kodėl šis filmas netgi po pusšimčio metų išlieka toks aktualus. **JRos**

JAV (Paramount), 109 min., spalvotas (*Technicolor* sistema)

Režisierius Frank Tashlin

Prodiuseris Paul Nathan, Hal B. Wallis

Scenarijaus autoriai Don McGuire, Frank Tashlin (pagal Michaelio Davidsono ir Normano Lessine'o apsakymą *Rock-a-bye baby*)

Operatorius Daniel L. Fapp

Kompozitorius Harry Waren

Vaidina Dean Martin, Jerry Lewis, Shirley MacLaine, Dorothy Malone, Eddie Mayehoff, Eva Gabor, Anita Ekberg, George Winslow, Jack Elam, Herbert Rudley, Richard Shannon, Richard Webb, Alan Lee, Otto Waldis

DAILININKAI IR MODELIAI (1955)
ARTISTS AND MODELS

Ir Douglaso Sirko melodramose, ir Franko Tashlino komedijose perdėtas dėmesys skiriamas populiarioms amerikietiškoms 6-ojo deš. vertybėms: svarbiausią vietą filme užima reklama, televizija, kinas ir pramogų verslas. Tashlinas tai įteikia žaismingai išjuokdamas šabloniškas frazes ir stereotipus, apibrėžiančius populiarųjį meną.

Dailininkai ir modeliai – tai kvapą gniaužiančio Deano Martino ir Jerry'o Lewiso šlovės valanda. Eugenijus Falstakas (Lewisas) – komiškas, dėl skaitymo pamišęs personažas. Jo rožines svajones Rikas Todas (Martinas) užrašė ir pardavė. Svajones atspindi dvi moterys: impulsyvi grafikė Ebė (Dorothy Malone) ir šlagerių atlikėja Besė (Shirley MacLaine). Tashlino išradingumas ir originalumas atsiskleidžia per nesibaigiančius šių keturių veikėjų persikėlimus ir pavertimus, besibaigiančius humoristiniu sąmyšiu, pvz., audringo Judžino ir Besės pasimatymo metu, skambant romantinei baladei „Įsimylėjusioji".

Nenuspėjamas siužeto vystymasis, skambant nuostabiam muzikiniam akompanimentui („Kai tu apsimetinėji"), išsirutulioja iki tarptautinio šnipinėjimo (dalyvaujant Evai Gabor). Visai nestebina, kad meninius filmo metodus pasiskolino linksmos šiuolaikinės Jacqueso Rivette'o (*Selina* ir *Žiuli irstosi*), P. T. Adersono (*Įkaušusi meilė*) bei australo Yahoo Seriouso (*Ponas Atsitiktinumas*) komedijos. **AM**

VAIKINAI IR LĖLYTĖS (1955)
GUYS AND DOLLS

Holivudiniai nacionalinės kultūros ypatumų stereotipai dažnai nuteikia gan nemaloniai, tačiau negali likti abejingas, kai pagrindinėje filmo *Vaikinai ir lėlytės* scenoje matai Havaną. Galantiškas ir azartiškas lošėjas Skajus Mastersonas (Marlonas Brando) įkalba Gelbėjimo armijos narę Sarą Braun (Jean Simmons) lėktuvu nuskristi su juo į Kubą ir ten pavakarieniauti. Ji įkaušta ir pasiduoda savo nerūpestingiems proveržiams. Staigi Saros varžovė, ekstravagantiška šokėja, bando sužavėti Skajų, tad netrukus visa salė pasineria į nuotaikingą, nežabotą apgirtusių aistrų šokį.

Ši scena – neprilygstamos, novatoriškos Michaelio Kiddo choreografijos pavyzdys. Paprasti judesiai, pvz., žingsniavimas ar mojavimas rankomis, šiek tiek stilizuoti, tad atrodo kampuoti ir ritmingi iki pat šokio kulminacijos. Herojų judėjimas nupina įmantrias figūras, be to, šokio pastatyme jaučiama improvizacija, negrabumas ir apsimestinis neprofesionalumas, pvz., kai girta Sara šoka svingą.

Vaikinai ir lėlytės – du filmai viename, kuriame žiba dvi – Brando ir Franko Sinatros – žvaigždės. Jų užstalės dialogas tapo Al Pacino ir Roberto De Niro pokalbio, įvykusio po 40-ies metų filme *Karštis* (1995), pagrindu. Natano Detroito (Sinatra) paveikslą filmo režisierius ir scenarijaus autorius Mankiewiczius beveik nekeistą paėmė iš Damono Runyono apsakymo apie užkietėjusius simpatiškus apgavikus (itin hiperbolizuotas jų „etninis“ niujorkietiškas akcentas). Natanas susižadėjęs su vargše Adelaide (Viviana Blane), kurios niekaip neprisiruošia nusivesti prie altoriaus. Ši graudi istorija, skambant Franko Loessero muzikai, pasakojama dainoje „Adelaidės rauda“.

Nepaisant to, kad kai kurios grupinės scenos, kaip antai, „Man pasisekė, kad esu moteris“ ir „Sėsk, tu siūbuoji valtį“, yra tradiciškai apipavidalintos, jos sukelia audringą žiūrovų reakciją ir įsimena labiau nei kitos. Ypač romantiškas Saros ir Sajaus duetas, kurį vaizduodamas Mankiewiczius atitrūksta nuo įprastinio daugiažodžiavimo. Dainos „Jeigu būčiau varpas“ ir „Aš suprasiu, kai mane aplankys meilė“ liudija meilės jausmo augimą. Mankiewicziaus filme jos skamba nuostabių mizanscenų, vaizduojančių dviejų pasigėrėtinų veikėjų susitikimus ir išsiskyrimus, potraukį ir priešiškumą, fone. **AM**

JAV (Samuel Goldwyn), 150 min., spalvotas (*Eastmancolor* sistema)

Režisierius Joseph L. Mankiewicz

Prodiuseris Samuel Goldwyn

Scenarijaus autorius Joseph L. Mankiewicz (pagal Jo Swerlingo ir Abe'ės Burrowso pjesę bei Damono Runyono apsakymą *Mis Saros Braun idilė*)

Operatorius Harry Stradling vyresn.

Kompozitoriai Jay Blackton, Frank Loesser

Vaidina Marlon Brando, Jean Simmons, Frank Sinatra, Vivian Blaine, Robert Keith, Stubby Kaye, B. S. Pulley, Johnny Silver, Sheldon Leonard, Danny Dayton, George E. Stone, Regis Toomey, Kathryn Givney, Veda Ann Borg, Mary Alan Hokanson

„Oskaro“ nominacija: Oliver Smith, Joseph C. Wright, Howard Bristol (meninis apipavidalinimas ir dekoracijos), Harry Stradling vyresn. (operatorius), Irene Sharaff (kostiumai), Jay Blackton, Cyril J. Mockridge (muzika)

Indija (Government of West Bengal), 115 min., nespalvotas

Bengalų kalba

Režisierius Satyajit Ray

Scenarijaus autorius Satyajit Ray (pagal Bibhutibhushan Bandyopadhyay romaną)

Operatorius Subrata Mitra

Kompozitorius Ravi Shankar

Vaidina Kanu Bannerjee, Karuna Bannerjee, Subir Bannerjee, Uma Das Gupta, Chunibala Devi, Runki Bannerjee, Reba Devi, Aparna Devi, Haren Bannerjee, Tulsi Chakraborty, Nibhanani Devi, Roma Ganguli, Binoy Mukherjee, Harimohan Nag, Kshirod Roy, Rama Gangopadhaya

Kanų kino festivalis: Satyajit Ray (už humanizmą dokumentikoje), OCIC premija

KELIO DAINA (1955)
PATHER PANCHALI

Filmo *Kelio daina* pagrindu paimtas klasikinis bengalų rašytojo Bibhutibhushano Bandyopadhyay'aus romanas. Šis pirmasis režisieriaus Satyajito Ray'aus darbas tapo trilogijos apie Apu dalimi (kitos dvi dalys – *Aparajito* (1957) ir *Apu gyvenimas* (1959)). Ray'ui, dirbančiam Kalkutos reklaminėje agentūroje, tik vargais negalais pavyko gauti pinigų filmo kūrimui. Galiausiai jam pasisekė surinkti sumą, kurios turėjo pakakti filmavimo pradžiai. Režisierius tikėjosi, kad nufilmuotoji medžiaga įtikins rėmėjus užbaigti filmą. Kelio dainos filmavimas buvo pradėtas 1952 m., o baigtas tik 1955-ųjų pradžioje.

Berniukas Apu (Subir Bannerjee) gyvena atkampiame bengalų kaimelyje. Jo tėvai skursta, pinigų vos užtenka, kad Apu ir jo vyresnė sesuo Durgu (Uma Das Gupta), neskaitant nusenusios tetos (Chunibala Devi), būtų pavalgę. Filmo pradžioje Durgu pavagia keletą mangų ir duoda juos tetai, tačiau šią bara vaikų motina Sarbadžaja (Karuna Bannerjee). Kiek vėliau pasiturintis kaimynas apkaltina Durgu pavogus vėrinį. Sugėdinta Sarbadžaja dukrą išveja iš namų. Žiūrovas stebi ne tik motinos ir dukters širdgėlą, bet ir Apu reakciją: berniukas besąlygiškai palaiko sesers pusę.

Tokie nereikšmingi dramos momentai kaitaliojasi su didelėmis tragedijomis. Tikriausiai vienoje žymiausių filmo scenų vaikai pykstasi, motina vėl bara dukterį. Ši pabėga, o ją vejasi Apu. Pasirodo tiršti dūmai, iš kurių išnyra traukinys. Apu ir Durga bėga jo link, apžavėti reginio, priklausančio plačiajam pasauliui. Grįždami atgal, susitaikę vaikai randa tetą, sėdinčią bambukų giraitėje. Kai Durga prasibrauna iki jos, moteris kniumba. Ji mirusi.

Šeimynos tėvas Charicharas (Kanu Bannerjee), tikėdamasis šiek tiek užsidirbti, išvyksta į miestą. Jam būnant mieste, nuo plaučių uždegimo miršta Durga. Tėvas nieko nežino. Nusišypsojus sėkmei, jis priperka dovanų ir grįžta namo. Durgai jis atveža sarį. Sielvartaujanti Sarbadžaja puola prieš jį ant kelių ir rauda. Charicharas palaužtas liūdesio, – Apu girdi tėvo verksmą.

Charicharas nusprendžia su šeima kraustytis į miestą. Pakuojantis daiktus, Apu suranda taurėje paslėptą vėrinį. Suvokimas, kad Durga iš tikrųjų buvo jį pavogusi, sustiprina berniuko skausmą. Jis įmeta papuošalą į tvenkinį.

Stebinančiai subtilios Ray'aus sukurtos mizanscenos padeda išreikšti stiprius jausmus ir lyrinį susižavėjimą. Neįmanoma užmiršti, kaip Apu ir Durga girdi keliaujančio saldumynų prekeivio balsą. Net ir neturėdami pinigų, vaikai bėga paskui, juos seka smalsus šunėkas, o visa procesija atsispindi kūdros vandenyje.

Kelio daina, lydima puikios Ravi Shankaro muzikos, užsitarnavo pasaulinį pripažinimą, o Ray'aus darbas buvo įvertintas 1956 m. Kanų filmų festivalyje. **EB**

JAV (MGM), 81 min., spalvotas (*Eastmancolor* sistema)

Režisierius John Sturges

Prodiuseriai Herman Hoffman, Dore Schary

Scenarijaus autoriai Howard Breslin, Don McGuire, Millard Kaufman (pagal Howardo Breslino apsakymą *Bloga diena Hondo*)

Operatorius William C. Mellor

Kompozitorius André Previn

Vaidina Spencer Tracy, Robert Ryan, Anne Francis, Dean Jagger, Walter Brennan, John Ericson, Ernest Borgnine, Lee Marvin, Russell Collins, Walter Sande

„Oskaro" nominacija: John Sturges (režisierius), Millard Kaufman (screenplay), Spencer Tracy (aktorius)

Venecijos kino festivalis: Spencer Tracy (aktorius) kartu su filmo *Didelė šeima* aktoriais

BLOGA DIENA BLAK ROKE (1955)

BAD DAY AT BLACK ROCK

Filmo veiksmas vyksta 1945 m., tik ką pasibaigus Antrajam pasauliniam karui. Spenceris Tracy'is – kareivis, mūšyje netekęs rankos, traukiniu atvyksta į Blak Roką, tolimą Kalifornijos miestelį. Atvykimo priežastis nežinoma nei mums, nei miestelio gyventojams. Šie jo atžvilgiu nusiteikę priešiškai, ir netrukus darosi akivaizdu, jog kažką slepia. Režisierius Johnas Sturgesas neskubėdamas didina įtampą: Tracy'is mėgina atkapstyti tiesą, o miestelio gyventojai nukerta telefono laidus, sudaužo mašiną, kuria veikėjas bando pasprukti iš miesto.

Nepaisant vesterno ypatumų, *Bloga diena Blak Roke* panašesnė į juodąjį filmą, slepiantį niūrią paslaptingą praeitį. Juostoje maža fizinio veiksmo ir susišaudymo, tačiau įsimena scena, kai Tracy'is priima iššūkį ir susiremia su stačioku Ernestu Borgnine'u. Vienarankis Tracy'o herojus demonstruoja karatė smūgius, tad jo priešininkas krinta žemėn kaip pakirstas.

Tracy'o herojus susiduria su gausia piktadarių minia, ir turi pasikliauti silpnesniais miestelio gyventojais. Galų gale pagrindiniam veikėjui pavyksta jiems įkvėpti drąsos ir jie truputėlį padeda, nors galiausiai vis vien tenka pasikliauti savo jėgomis.

Paaiškėja, kad miestelio gyventojai slėpė, kad po mūšio Perl Harbore buvo nužudytas atgrasus japonų kilmės amerikietis. Filmo prodiuseris Dore'as Schary'is studijoje MGM pastatė keletą liberalių filmų ir narsiai sutiko žinią, kad yra įtrauktas į juodąjį sąrašą. *Blogą dieną Blak Roke* galima laikyti puikiu tokio liberalizmo pavyzdžiu: tai įtemptas, profesionaliai sukurtas ir suvaidintas trileris, skleidžiantis nedviprasmišką idėją apie rasinius prietarus. Iš visų, turinčių tinkamus ketinimus, labiausiai įsimename Tracy'į, – nedaug aktorių gerąsias savybes atskleidžia be menkiausios užuominos į veidmainiškumą. **EB**

IŠPROTĖJĘ VIRŠININKAI (1955)
LES MAÎTRES FOUS

1954-aisiais etnografinių filmų kūrėją Jeaną Rouchą pakvietė nedidelė Haukos grupelė, norėdami, kad jis Akroje, Vakarų Afrikos mieste, nufilmuotų jų kasmetinį religinį ritualą. Apeigų metu genties nariai pasineria į transą ir jiems pasivaidena vakariečių kolonistų dvasios (inžinierius, gydytojo žmona, generalgubernatorius, žiaurus majoras ir kiti).

Nors *Išprotėję viršininkai* trunka tik 36 min., filmo vaizdai tiesiog pribloškiantys ir kartais keliantys nerimą: pamišėliai, žvelgiantys besivartaliojančiomis akimis, apsiputoję svilina savo kūnus fakelais. Beje, Peterio Brooko filme *Maratas / Sadas* (1966) tiriamas scenų pompastiškumas ir dramatiškumas bei išgalvota veikėjų kalba, pasiskolinta iš Roucho.

Tačiau pats režisierius pastebėjo, kad Hauko ceremonija yra tiesa, o ne pramanas. Filme ritualo paaiškinimo nėra, dėl to Roucho pasakojimas tampa užuomina, kad religinis ritualas – savotiškas katarsis. Hauko grupės nariams (daugiausia darbininkams, išvykusiems iš miesto) režisierius suteikia jėgų, kad jie neprarastų savigarbos ir toliau dirbtų sunkiomis sąlygomis. Vieno specialisto manymu, svarbiausia filmo, kuriame „engiamieji vienai dienai tampa apsėstaisiais viršininkais", idėja yra patirtis, kurią Hauko grupės nariai įgyja bendraudami su kolonistais. *Išprotėję viršininkai* – vienas iš etnografinio kino šedevrų. **SJS**

Prancūzija (Pléïade), 36 min.
Prancūzų kalba
Režisierius Jean Rouch
Operatorius Jean Rouch
Vaidina Jean Rouch (pasakotojas)

24-OJI AUKŠTUMA NEATSAKO (1955)
HILL 24 DOESN'T ANSWER

Tai pirmasis izraelietiškas filmas, susilaukęs tarptautinio pripažinimo. Dickinsonas savo kailiu pajuto dokumentinių ir meninių filmų, kurtų Didžiojoje Britanijoje Antrojo pasaulinio karo metu, įtaką. Režisierius naudoja laiko patikrintus metodus (aiškinamuosius mūšių planus, užkadrinį balsą), kad papasakotų istoriją apie nedidelį karinį izraeliečių dalinį, 1948-ais m. nuo arabų saugantį strategiškai svarbią kalvą netoli Jeruzalės.

Dickinsonas, panašiai kaip Davidas Leanas filme *Kuriame mes tarnaujame*, pačiam veiksmui skiria nedaug dėmesio. Veiksmas tėra pasakojimo pagrindas, – kalba sukasi apie keturis pagrindinius veikėjus: Amerikos žydą, airį, grynakraujį izraelietį ir Pirėnų pusiasalio žydą. Jie visi žūva kalvos apgulties metu, o kalva po JT nario vizito atiduodama Izraeliui. Retrospektyviniai kadrai aiškina, kodėl kiekvienas kareivis nusprendė dalyvauti susirėmime. Filmas smarkiai prosionistinis; jame drūzai ir britai parodyti palankiai, o arabai pavaizduoti kaip beveidžiai, priešiškai nusiteikę griovėjai. Nepaisant šios vienareikšmiškos propagandos, kuklus Dickinsono filmas vertas susižavėjimo, jame įdomiai perteikti motyvų ir herojiškų poelgių tyrinėjimai negailestingo ideologinio karo metu. **BP**

Izraelis (Israel Motion Picture, Sik'or), 101 min., nespalvotas
Anglų, hebrajų kalbomis
Režisierius Thorold Dickinson
Prodiuseriai Thorold Dickinson, Peter Frye, Zvi Kolitz, Jack Padwa
Scenarijaus autoriai Peter Frye, Zvi Kolitz
Operatorius Gerald Gibbs
Kompozitorius Paul Ben Chayim
Vaidina Edward Mulhare, Michael Wager, Margalit Oved, Arik Lavi, Michael Shillo, Haya Harareet, Eric Greene, Stanley Preston, Haim Eynav, Zalman Lebiush, Azaria Rapaport

Didžioji Britanija (Ealing, Rank), 97 min., spalvotas (*Technicolor* sistema)

Režisierius Alexander Mackendrick

Prodiuseris Michael Balcon, Seth Hold

Scenarijaus autorius William Rose

Operatorius Otto Heller

Kompozitorius Tristram Cary

Vaidina Alec Guinness, Cecil Parker, Herbert Lom, Peter Sellers, Danny Green, Jack Warner, Katie Johnson, Philip Stainton, Frankie Howerd

„Oskaro" nominacija: William Rose (scenarijus)

ŠIRDŽIŲ ĖDIKAI (1955)
THE LADYKILLERS

Tai paskutinis (ir tamsiausias) Alexandero Mackendricko filmas, nufilmuotas „Ealing" studijoje prieš režisieriui išvykstant į Holivudą, kur jis sukūrė nepamirštamą, pykčio kupiną juostą *Saldus sėkmės kvapas* (1957). *Širdžių ėdikai* – puiki juodojo humoro komedija, nufilmuota anglišku stiliumi. Gauja vagių, apsimetusi muzikantų kvintetu, slepiasi aristokratiškame name, priklausančiame atviraširdei ir nepaprastai dorai pagyvenusiai moteriškei Ketei Džonson. Jai sužinojus apie neseniai naujųjų gyventojų įvykdytą vagystę ir ruošiantis grąžinti pavogtus daiktus, įnamiai nusprendžia moteriškę nužudyti. Didžiausia painiava kyla dėl to, kad vagių garbės samprata visiškai iškreipta: jie nesugeba prisiversti užmušti mielos senutės, bet pasiruošę vienas kitam perkąsti gerkles.

Iš esmės filmas yra klasikinio nepavykusio apiplėšimo parodija. Žiūrovų dėmesį prikausto apsukrūs ir mitrūs veikėjai (išradingas vagis bastūnas, šiurkštokas kareivis, samdomas žudikas italas, įtartinas dabita ir bukas atletas). Autoriai išsako spėjimą, kad pokarinė Britanija, gerbianti pagyvenusius žmones, negalėjo žengti į šiuolaikinę erą. Spalvotas Otto Hellero filmavimas ir meninis Jimo Morahano apipavidalinimas dar labiau sustiprina praeityje įkalintos visuomenės pojūtį. **GA**

JAV (Hecht, Hill & Lancaster, Steven), 91 min., nespalvotas

Režisierius Delbert Mann

Prodiuseris Harold Hecht

Scenarijaus autorius Paddy Chayefsky

Operatorius Joseph LaShelle

Kompozitoriai George Bassman, Harry Warren, Roy Webb

Vaidina Ernest Borgnine, Betsy Blair, Esther Minciotti, Augusta Ciolli, Joe Mantell, Karen Steele, Jerry Paris

„Oskaras": Harold Hecht (geriausias filmas), Delbert Mann (režisierius), Paddy Chayefsky (scenarijus), Ernest Borgnine (aktorius)

„Oskaro" nominacija: Joe Mantell (antrojo plano aktorius), Betsy Blair (antrojo plano altorė), Ted Haworth, Walter M. Simonds, Robert Priestley (meninis apipavidalinimas ir dekoracijos), Joseph LaShelle (operatorius)

Kanų kino festivalis: Delbert Mann („Auksinė palmės šakelė"), OCIC premija

MARTIS (1955)
MARTY

Marčio scenarijų Paddy'is Chayefsky'is parašė televizijos pasiekus aukso amžių. Kūrinys vertas dėmesio, nes jame pasakojama apie kasdieninį nevedusio mėsininko gyvenimą. Vėliau Chayefsky'is scenarijų pritaikė didžiajam ekranui (pagrindinis vaidmuo skirtas Ernestui Borgnine'ui). Vystantis veiksmui, Martis Piletis tampa įžymybe, jam pavyksta būti laimingam ir išsivaduoti iš 6-ojo deš. kasdienybės rutinos, persmelktos visuotinai priimtomis dogmomis ir prietarais.

„Ši meilės istorija apie neapdainuotą herojų" žavėjo pasakojimu apie žmogų, gyvenantį su itale motina, valdančia visus namus. Traukdamas kupletus su savo geriausiu draugu Endžiu (Joe Mantell), Martis susipažįsta su Klara (Betsy Blair) ir jiedu ima susitikinėti. Endis pavyduliauja, ponia Pileti (Esther Minciotti) pasimatymus vertina nepalankiai, bet Martis nenustoja mergintis Klarai.

Toks pagrindinio veikėjo portretas nėra labai įdomus, tačiau filme pavaizduotas pokario epochos su jai būdingomis baisybėmis, grasinančiomis namų ramybei, tipažas, todėl jis yra sociologiškai svarbus. Bet netgi ir palikus nuošalyje šiuolaikines kultūrines tendencijas, vienišų žmonių kova už pripažinimą ir meilę – neabejotinai svarbi tema. Ji suteikia filmui optimizmo ir moko kasdienybėje bei paprastame gyvenime ieškoti grožio. **GC-Q**

ŽODIS (1955)
ORDET

Tai nuostabus ir, atrodo, labiausiai pavykęs režisieriaus Carlo Theodoro Dreyer'io filmas, sukurtas pagal Kajaus Munko pjesę. *Žodis* nufilmuotas naudojant paprastas kinematografines priemones ir be specialiųjų efektų, tačiau priverčia žiūrovus patikėti, kad stebuklų iš tiesų būna.

Pasakojama apie fermerių Borgenų šeimą, kurioje karaliauja meilė. Tarp šeimos narių kyla ir vaidų, iš dalies dėl vieno brolio atkaklumo. Joganas (Prebenas Lerdoffas Rye'us) išprotėja, nes be saiko studijuoja religinius traktatus, tačiau niekas šeimoje jo nelaiko bepročiu. Kai miršta antrojo brolio žmona Inger (Birgitte Federspiel), jos sūnus prašo Jogano sugrąžinti mamą. Tiesą sakant, Dreyeris žiūrovui palieka teisę nuspręsti, ar jos prisikėlimas įvyko dėl mūsų nesugebėjimo suprasti tai, kas neįmanoma, ar dėl tikėjimo. Pati scena itin šviesi; ji sukelia neišdildomą įspūdį, ypač kai Joganas atsisako paaiškinti tai, kas vyksta, – juk tai paspartintų dramatinę filmo atomazgą.

Ši juosta – kur kas daugiau negu „realistinis" ir „natūralistinis" filmas apie tikėjimo bei meilės (visomis prasmėmis) jėgą ir antgamtiškumą. Dreyeris vengia bet kokių triukų. Nors kai kurie nespalvoti kadrai šiek tiek supaprastinti, operatoriaus Henningo Bendtseno dėka Borgenų šeimos vasarnamis ir ganykla pavergia neįtikėtinu grožiu. Ramus tempas, sulėtintas filmavimo greitis ir apgaulingai paprastos mizanscenos tarsi teigia, kad filmas – atvira kamerinė drama apie vidutinių fermerių gyvenimą. Fone išsiskiria tik meilikaujantis Jogano balsas, bet juk jam ne visi namie. Kuo šis filmas ypatingas? Kai įvyksta „stebuklas", mes jau visiškai pavergti vyksmo, mes suprantame veikėjus, nes jų poelgiai, jausmai ir mintys sutampa su mūsiškėmis. Kai Inger vėl atmerkia akis, gali būti, kad jaučiame tą patį, ką ir personažai: nuostabą, laimę, tikrą susidomėjimą. Netgi jeigu filmui *Žodis* nepavyko mūsų atversti į tikėjimą, mes tapome aukštos klasės kinematografinio meno liudininkais. **GA**

Danija (Palladium), 126 min., nespalvotas

Danų kalba

Režisierius Carl Theodor Dreyer

Prodiuseris Carl Theodor Dreyer, Erik Nielsen, Tage Nielsen

Scenarijaus autorius Kaj Munk (pagal jo pjesę)

Operatorius Henning Bendtsen

Kompozitoriai Poul Schierbeck, Sylvia Schierbeck

Vaidina Hanne Agesen, Kirsten Andreasen, Sylvia Eckhausen, Birgitte Federspiel, Ejner Federspiel, Emil Hass Christensen, Cay Kristiansen, Preben Lerdoff Rye, Henrik Malberg, Gerda Nielsen, Ann Elisabeth Rud, Ove Rud, Susanne Rud, Henry Skjær, Edith Trane

Venecijos kino festivalis: Carl Theodor Dreyer („Auksinis liūtas")

Prancūzija (OGC, Play Art, Cyme), 98 min., nespalvotas

Prancūzų kalba

Režisierius Jean-Pierre Melville

Prodiuseris Jean-Pierre Melville

Scenarijaus autoriai Auguste Le Breton, Jean-Pierre Melville

Operatorius Henri Decaë

Kompozitorius Eddie Brclay

Vaidina Isabelle Corey, Daniel Cauchy, Roger Duchesne, Guy Decomble, André Garet, Gérard Buhr, Claude Cerval, Colette Fleury, René Havard, Simone Paris, Howard Vernon, Henry Allaume, Germaine Amiel, Yvette Amirante, Dominique Antoine

LOŠĖJAS BOBAS (1955)

BOB LE FLAMBEUR

Ketvirtasis režisieriaus Jeano Pierre'o Melville'o filmas žymi ryškų posūkį istorijoje, iš dalies ir kino istorijoje – jis atspindi to meto ypatybes. Anksčiau buvo europiečių ir amerikiečių, klasikinis ir šiuolaikinis kinas, gangsterių filmai, komedijos ir kasdieninės naujienų kronikos. 39-erių Jeanas Pierre'as Melville'is, jau nemažai matęs savo gyvenime, sukūrė neįprastai gilų filmą apie karą (*Jūros tylėjimas*), Jeano Cocteau romano ekranizaciją (*Baisūs vaikai*) ir nevykusią melodramą (*Kai skaitysi šį laišką*). Vėliau jis tapo prancūzų „naujosios bangos" pradininku, kūrė juodojo kino žanro filmus ir nutiesė kelią režisieriams Sergio Leone, Johnui Woo ir kt. Melville'is turėjo savo kino studiją (ji greitai nuskurdo) ir buvo paskutinis europietiško kino dendis. Melville'is, antroje XX a. pusėje kurdamas *Bobą lošėją*, naudojosi pirmosios amžiaus pusės metodais. Nors filme matomi nostalgijos ir farso elementai, juosta kupina užuojautos. Pagrindinį vaidmenį čia vaidina vietos, daiktai, žodžiai ir svajonės, artimos kiekvieno žmogaus širdžiai.

Muštynės kazino, plačiapečiai banditai, bravūriški pokalbiai, tamsoje skriejantys automobiliai, išdavystės... Taip! Pagrindinė filmo tema – žmogus, žmogiško balso intonacijos, prisiminimai apie senus gerus laikus, kurių niekada nebuvo. Dažnai sakoma, kad didieji filmai aktualūs visais laikais, tačiau šis filmas unikalus dėl atvirkštinės priežasties: jis, daugmaž sąmoningai pereidamas į visai kitokią ateitį, aktualus būtent savam laikui ir vietai. Nepaisant ironiškų filmo momentų, gelmę jam suteikia grožis ir melancholija. Aišku, po *Bobo lošėjo* sukūrimo laikas nesustojo, tačiau kūrinys šiek tiek jį pristabdo, idant galėtume atsigręžti ir prisiminti. O tai ne taip jau blogai. **J-MF**

UŽBUČIUOK MANE NEGYVAI (1955)
KISS ME DEADLY

Skandalingąjį filmą *Užbučiuok mane negyvai* pagal bulvarinį Mickey'o Spillane'o romaną sukūrė režisierius Aldrichas ir scenarijaus autorius Bezzeridesas. Nepaisant atskirų poetinių momentų (Christinos Rosetti eilėraštis „Prisimink mane"), filmas yra neįtikimos prievartos ir žiaurumo apologija: moteris mušama per apnuogintas kojas ir kankinama žnyplėmis; apsvaigusių narkomanų gatvės rietenas keičia nepažįstami personažai ir įtartini gaivalai.

Privatus detektyvas Maikas Hameris (Ralphas Meekeris), važiuodamas naktį plentu, pastebi išrengtą ir praradusią viltį Kristiną (Cloris Leachman). Ji įtraukia vyriškį į istoriją, kurioje veikia visi įmanomi personažai: šnipai, banditai, policininkai. Nusikalstamos grupuotės lyderis įtikinėja lengvabūdę blondinę laikytis toliau nuo žmogaus, galinčio užmušti bet kurį, pasipainiojusį po kojomis. Slaptieji agentai mėgina atspėti slaptažodį („Los Alamos... Triniti... Manheteno projektas") ir medžioja lagaminą su ypač svarbiu turiniu (nesuskaitomos brangenybės, kurios gali būti tiek grynas plutonis, tiek Medūzos galva). Grėsmingasis Meekerio personažas (ko verta vien jo šypsena, kai jis laužo nepakeičiamus operos įrašus arba kankina nekaltus liudininkus, trupindamas jų pirštus stalčiumi) skinasi kelią, bendraudamas su iškrypėliais ir prostitutėmis. O paskui nueina po grybo formos debesiu, kuris pakyla virš pakrantės namelio lyg 6-ojo deš. apokalipsės ženklas. **KN**

JAV (Parklane), 106 min., nespalvotas

Režisierius Robert Aldrich

Prodiuseris Robert Aldrich

Scenarijaus autoriai Mickey Spillane, A. I. Bezzerides (pagal Mickey'o Spillane'o romaną)

Operatorius Ernest Laszlo

Kompozitorius Frank De Vol

Vaidina Ralph Meeker, Albert Dekker, Paul Stewart, Juano Hernandez, Wesley Addy, Marian Carr, Marjorie Bennett, Maxine Cooper, Fortunio Bonanova, Cloris Leachman, Gaby Rodgers, Robert Cornthwaite, Nick Dennis, Jack Lambert, Jack Elam

ŽMOGUS IŠ LARAMI (1955)
THE MAN FROM LARAMIE

Tai paskutinis žymus Anthony'io Manno vesternas, galiausiai virtęs stambaus masto (gali būti, kad ne tokiais įdomiais) projektais, pvz., *El Cid* (1961). Žinoma, pagrindinį vaidmenį atlieka Jamesas Stewartas – jo vaidinami nerimo apimti 6-ojo deš. kaubojai yra lygiagretūs savimi nepasitikintiems Hitchcocko personažams. Siužetas primena juodojo kino siužetus. *Žmoguje iš Larami*, kiek primenančiame Shakespeare'o *Karalių Lyrą*, Vilas Lochartas (Stewartas) tiria brolio žūties aplinkybes. Likimas jį suveda su aklu gyvulių prižiūrėtoju (Donaldas Crispas), kurio numylėtasis sūnus (Alexas Nicolas) – sadistinių polinkių turintis bailys. Galiausiai Lochartas įtraukiamas į kovą.

Bosas Vikas Hansbro (Arthuras Kennedy'is), kaip ir ankstesniame Manno filme *Upės vingis* (1952), gan vyriškas, bet čia jis yra demoniška pirmesniojo veikėjo priešingybė. Jis jaučiasi įžeistas, nes valdo šeimos rančą, bet neįrašytas jos paveldėtoju. Vikui pasitaiko galimybė sudalyvauti nešvariame reikale ir parduoti šautuvų išdavikams apačiams. *Žmogus iš Larami* – tai įtemptas, tragizmo kupinas pasakojimas, kurį lydi įsimintina muzikinė tema, Mannui būdingas gilinimasis į neviltin puolusių ir baimės pagautų žmonių santykius ir nelaimę pranašaujantis bei nestabilią psichinę veikėjų būseną pabrėžiantis peizažas. **KN**

JAV (Columbia), 104 min., spalvotas (*Technicolor* sistema)

Režisierius Anthony Mann

Prodiuseris William Goetz

Scenarijaus autoriai Philip Yordan, Frank Burt (pagal Thomaso T. Flynno apsakymą)

Operatorius Charles Lang

Kompozitorius George Duning

Vaidina James Stewart, Arthur Kennedy, Donald Crisp, Cathy O'Donnell, Alex Nicol, Aline MacMahon, Wallace Ford, Jack Elam, John War Eagle, James Millican, Gregg Barton, Boyd Stockman, Frank DeKova

MAIŠTAS BE PRIEŽASTIES (1955)
REBEL WITHOUT A CAUSE

JAV (Wrner Bros.), 111 min., spalvotas (*Warnercolor* sistema)

Režisierius Nicholas Ray

Prodiuseris David Weisbart

Scenarijaus autoriai Nicholas Ray, Irving Shulman, Stewart Stern

Kompozitorius Leonard Roseman

Vaidina James Dean, Natalie Wood, Sal Mineo, Jim Backus, Ann Doran, Corey Allen, William Hopper, Rochelle Hudson, Dennis Hopper, Edward Platt, Steffi Sidney, Marietta Canty, Virginia Brissac, Beverly Long, Ian Wolfe

„Oskaro" nominacija: Nicholas Ray (scenarijus), Sal Mineo (antrojo plano aktorius), Natalie Wood (antrojo plano aktorė)

Šis klasikinis filmas dažnai prisimenamas kalbant apie aktorių Jamesą Deaną, – jo vaidmuo šiame filme laikomas sėkmingiausiu per visą jo karjerą (iš viso aktorius per savo tragiškai trumpą gyvenimą nusifilmavo trijuose filmuose). *Maištas be priežasties* laikomas vienu iš geriausių 6-ojo deš. filmų. Jis pasakoja apie paauglių nusikalstamumą. Tai žymiausias nepaprastai talentingo ir įvairiapusio, tačiau ir šiandien tinkamai nevertinamo režisieriaus Nicholaso Ray'aus šedevras.

„Jūs mane suplėšysit į gabalus!" – klykia Deano personažas Džimas Starkas savo besivaidijantiems tėvams, taip iškeldamas kankinantį pasimetimą ir atitolimą, būdingą daugumai Ray'aus protagonistų. Nuo pat pirmojo filmo *Jie gyvena naktimis* (1949) režisierius nuolatos skyrė dėmesio Amerikos pašaliečių problemoms; ypač jis simpatizavo silpnai jaunuomenei, ieškančiai atramos senojoje kartoje, bet ši buvo tokia pat naivi ir nelaiminga. Džimą slopina jo šeima, mokytojai, policininkai, dauguma bendraamžių. Šie nuolatos ieško preteksto pradėti muštynes, jų tėvai atsisako spręsti moralines problemas. Džimas ir dar pora pasiklydusių sielų, Džudė (Natalie Wood) ir Platonas (Sal Mineo), mėgina sukurti savo šeimą, pagrįstą tarpusavio supratimu. Trijulė susipažįsta absurdiškai ir beprasmiškai žuvus draugui – šis, užgraužtas nuobodulio, sumanė išbandyti savo jėgas ir užkopti į skardį. Veikėjus sujungia idealistinė „nuoširdumo" sąvoka. Jie apsigyvena išgalvotame pasaulyje Los Andželo kalnuose, toli nuo žmonių.

Ray'us kaip reta materialistiškai atsako į klausimą, kaip pavaizduoti savo jaunų svajingų herojų romantinį idealizmą. Iš pradžių buvo planuotas nespalvotas filmas, bet režisierius įkalbėjo brolius Warnerius leisti filmuoti spalvotai. Ryškūs ekspresionistiniai niuansai ir charakteringa kadrų kompozicija perteikia nerūpestingą jaunystę. Planetariumo tamsoje paaugliai vienas kitam pasakoja juokingus nutikimus, svajoja, tamsa tampa jų pribėga, ir jie netgi susigalvoja po kampelį kosmose, kuriame galėtų gyventi. Aukštybėse pritvirtinta kamera suteikė galimybę išorinę terasą paversti apšviesta arena, kurioje be galo dramatiškais judesiais grumiasi peiliais ginkluoti veikėjai. Ray'us supanta, kad žmogus, ypač jaunas, savo gyvenimą suvokia kaip dramą. Nepriekaištingas režisieriaus spalvų, kompozicijos, kadrų montažo, apšvietimo ir vaidybos pojūtis pabrėžia vyksmo svarbą.

Ray'us ir Deanas netruko susigyventi; kūriniui dramatiškumo suteikė ne tik vaidybos maniera, bet ir visa aktoriaus asmenybė. Mes stebime Deano charakterio formavimąsi. Žinoma, tai tinka prie *Maišto* temos, be to, sumani Ray'aus režisūra padeda išreikšti gyvenimišką jaunystės polėkį. Deja, suplanuoti bendri Ray'aus ir Deano projektai taip ir liko neįgyvendinti. Turės pakakti šio vieno reikšmingo filmo. **GA**

JAV (Allied Artists), 100 min., nespalvotas

Režisierius Phil Karlson

Prodiuseris Samuel Bischoff, David Diamond

Scenarijaus autoriai Daniel Mainwaring, Crane Wilbur

Operatorius Harry Neumann

Kompozitorius Harry Sukman

Vaidina John McIntire, Richard Kiley, Kathryn Grant, Edward Andrews, Lenka Peterson, Biff McGuire, Truman Smith, Jean Carson, Kathy Marlowe, John Larch, Allen Nourse, Helen Martin, Otto Hulett, George Mitchell, Ma Beachie

FENIKSO MIESTO ISTORIJA (1955)
THE PHENIX CITY STORY

Tvarkingi Alabamos miestelio, dėl klestinčio reketo vadinamo „Nuodėmės miestu JAV", gyventojai, norėdami pakeisti padėtį, sukelia kruviną karą. Natūralioje aplinkoje filmuotos Philo Karlsono juostos siužetas paremtas tikrais įvykiais. Joje kalbama apie įvairius pokarinius reiškinius: masinių informacijos priemonių papirkinėjimą, korupciją ir miestą valdančią nusikaltėlių gaują, tačiau nė viena tema iki galo neatskleidžia unikalios vidinės filmo jėgos.

Nors Holivudas dar nebuvo matęs tokio vaizdingo žiaurumo, nedidelio biudžeto filmas išskirtinis dar ir tuo, kad naujas jo turinys pareikalavo ir naujos formos. Režisierius tyčia vaizduoja nemalonius, atstumiančius herojus, prastas pakelės užkandines, viskas filmuojama neteisingu kampu (t. y., nekomponuojami kadrai) ir su šlykščiu, nė su kuo nepalyginamu žiaurumu. Priemiesčio laukymėje randamas mažos mergaitės su stiklinėmis akimis kūnas, senas luošys susilaukia šūvio tiesiai į burną, miesto gyventojai nuolatos įsisukę į kruvinas skerdynes. Nežmoniškas elgesys rodomas lyg prieš akis, lyg per atstumą. Jau nuo neatmenamų laikų daugelyje filmų matėme netgi rafinuotesnį ir dar stipriau išreikštą žiaurumą, bet tik nedaugeliui pavyko taip akivaizdžiai pademonstruoti padriką jo galybę. **MR**

Švedija (Svensk), 108 min., nespalvotas

Švedų kalba

Režisierius Ingmar Bergman

Prodiuseris Allan Ekelund

Scenarijaus autorius Ingmar Bergman

Operatorius Gunnar Fischer

Kompozitorius Erik Nordgren

Vaidina Ulla Jacobsson, Eva Dahlbeck, Harriet Andersson, Margit Carlqvist, Gunnar Björnstrand, Jarl Kulle, Åke Fridell, Björn Bjelfvenstam, Naima Wifstrand, Jullan Kindahl, Gull Natorp, Birgitta Valberg, Bibi Andersson

Kanų kino festivalis: Ingmar Bergman (apdovanojimas už komiškumą ir poetiškumą)

VASAROS NAKTIES ŠYPSENOS (1955)
SOMMARNATTENS LEENDE

Pirmasis Ingmaro Bergmano filmas, atnešęs jam pasaulinį pripažinimą, šiandien gali pasirodyti neįprastas. Duodamas interviu, režisierius dažnai sakosi neturintis talento kurti komedijas, – tą patvirtina paskutiniai jo darbai *Šėtono akis* (1960) ir *Visos tos moterys* (1964). Tačiau *Laukiančios moterys* (1954) ir ypač *Meilės pamoka* (1954) – labai sąmojingos ir įmantrios komedijos. Jose pagrindinius vaidmenis suvaidino puikūs aktoriai Gunnaras Björnstrandas ir Eva Dahlbeck; jie įkūnijo vidutinio amžiaus sutuoktinius, juokais kankinančius vienas kitą.

Vasaros nakties šypsenos – tokios formulės variacija. Veiksmas perkeliamas į XIX a., siužetas primena šekspyriškąjį *Vasarvidžio nakties sapną*. Jame Björnstrandas vaidina pagyvenusį miesčionį, o Dahlbeck – senstančią aktorę. Abu pasipūtėliai personažai vaikosi garbės. Ir vienas, ir kitas turi savo šeimą, bet jose santykiai nepatvaresni, negu pašaliniai ryšiai. Svaiginantis vynas ir magiška vasariškos nakties prieblanda atidengia tikruosius veikėjų ir jų sutuoktinių jausmus, – kiekvienas susiranda sau skirtą antrąją pusę. Tokį buržuazinį pasitenkinimą Bergmanas visiškai sugriauna, filmuose *Scenos iš vedybinio gyvenimo* (1973) ir *Iš marionečių gyvenimo* (1980) pavaizdavęs sunkų vedybinį gyvenimą ir vidurio amžiaus krizę. **MT**

NAKTIS IR RŪKAS (1955)
NUIT ET BROUILLARD

Nepaisant to, kad žmonės visada buvo žiaurūs vieni kitiems, pasaulis prastokai pasiruošė holokausto baisybėms, kurių metu nutiko tokių siaubingų įvykių, kad jie ir šiandien netelpa galvoje. Režisierius Alainas Resnais (vėliau jis išgarsėjo filmais *Hirosima, mano meile* ir *Praėjusiais metais Marienbade*) buvo įsitikinęs, kad laikas gydo visas žaizdas, todėl nusprendė nacistų nežmoniškumą perkelti į ekraną. Jeigu ne palikuonims, tai bent tam, kad nuolatos būtų primenama apie tai, ką gali padaryti žmogus.

Kai buvo kuriamas *Naktis ir rūkas*, pirmasis filmas apie holokaustą, Antrojo pasaulinio karo žaizdos dar nebuvo užgijusios. Nespalvoti archyviniai koncentracijos stovyklų ir jų aukų kadrai kino juostoje rodomi sumišai su spalvotais pastatų vaizdais, filmuotais po dešimtmečio. Resnais filmavo Prancūzijoje, Belgijoje, Lenkijoje, bet tik ne Vokietijoje, – taip jis atidengė nepasitikėjimą praeitimi ir jos neigimą – požiūrį, kuris buvo gyvas ir praėjus dešimčiai metų po Trečiojo reicho žlugimo. Režisierius parodė, kad dauguma žmonių, dirbusių mirties lageriuose, arba nežinojo, kaip elgtis suvokus savo kaltę už dalyvavimą tragiškuose įvykiuose, arba paprasčiausiai nenorėjo apie tai net pagalvoti.

Pamatinė juostos idėja – tragedijos neigimas. Resnais įtraukė scenas, kuriose vaizduojami buldozerio sutraiškyti žuvusieji, kaliniai, pakarti ant spygliuotąja viela apsuktų tvorų, pajuokai iškelti nuogi sudžiūvę kūnai su sustingusia siaubo išraiška veide, nežinia iš kur pasirodantys ir nežinia ką nežinia kur vežantys traukiniai ir sunkvežimiai. Filme rodomos dujų kameros ir krematoriumai, šiurpūs nacistų bandymai kur nors panaudoti savo aukų mantą, kaulus, odą.

Resnais žiūrovo dėmesį kreipia į tai, kad koncentracijos stovyklos buvo įkurtos ne tik izoliuotose vietovėse, bet ir didmiesčių pašonėse. Taip jis pateikia užuominą, kad prie viso vyksmo galėjo prisidėti ir miestų gyventojai, nors ne tik jie, bet ir lageriuose dirbę nacistai neigia savo kaltę. Visų atsakymas vienodas: „Aš nekaltas." Tačiau jeigu ne jie, tuomet kas?

Filmas *Naktis ir rūkas* reikalauja, kad atsakytų žmonės, o ne konkretus asmuo. Resnais suvokė, kad žmogaus atmintis trumpalaikė, tad holokausto žiaurumai gali užsimiršti. „Atvirukuose krematoriumas gali atrodyti visai patraukliai, – kalba pasakotojas. – Dabar turistai prie jo net fotografuojasi." Scenarijų kūrė holokaustą išgyvenęs Jeanas Cayrolas, o muziką – Hannsas Eisleris (vokietis marksistas, kuris, „švarinant" Holivudą nuo komunistų, buvo ištremtas iš Amerikos). Tiems, kurie abejoja tragiškųjų įvykių tikrumu, šis mirties ir siaubo paveikslas galės paliudyti tiesą. *Naktis ir rūkas* neilgas, tačiau labai ekspresyvus filmas; jei tai būtų atvirukas, jame būtų užrašyta nepaprastai svarbi žinia apie tai, jog blogis bet kada gali sugrįžti. **JKl**

Prancūzija (Argos), 32 min., nespalvotas ir spalvotas

Prancūzų kalba

Režisierius Alain Resnais

Prodiuseris Anatole Dauman, Samy Halfon, Philippe Lifchitz

Scenarijaus autorius Jean Cayrol

Operatoriai Ghislain Cloquet, Sacha Vierny

Kompozitorius Hanns Eisler

Vaidina Michel Bouquet, Reinhard Heydrich, Heinrich Himmler, Adolf Hitler, Julius Streicher

JAV (Paul Gregory, United Artists), 93 min., nespalvotas

Režisierius Charles Laughton

Prodiuseris Paul Gregory

Scenarijaus autorius James Agee (pagal Daviso Grubbo romaną)

Operatorius Stanley Cortez

Kompozitorius Walter Schumann

Vaidina Robert Mitchum, Shelley Winters, Lillian Gish, James Gleason, Evelyn Varden, Peter Graves, Don Beddoe, Billy Chapin, Sally Jane Bruce, Gloria Castillo

MEDŽIOTOJO NAKTIS (1955)
THE NIGHT OF THE HUNTER

Tai vienintelis režisieriaus Charleso Laughtono filmas. Jo pagrindu buvo paimtas nežymus ir paviršutiniškas Daviso Grubbo romanas. Filmas, sukurtas Didžiosios depresijos laikais, yra tamsus, bet nepaprastai humaniškas, jis pasakoja apie psichozę ir tikėjimą. Nors pasakojama vaikų vardu, o pati istorija primena pasaką, joje verda suaugusiųjų aistros. Plėšikas Benas Harperis (Peteris Gravesas) pavagia pinigų ir atiduoda juos saugoti savo vaikams Džonui (Billy Chapin) ir Perlui (Sally'is Jane'as Bruce'as). Nenumaldoma Beno našlė Vila (Shelley Winters) ima traukti vieno piktadario dėmesį. „Tėvelis" Haris Pauelas (Robertas Mitchumas) dėvi juodai baltą sutaną ir paplokščią puritonišką kepuraitę, primenančią velnio ragus, nešiojasi Bibliją ir spyruoklinį peilį. Ant pirštų jis išsitatuiravęs du žodžius: „meilė" ir „neapykanta". Savo ceremonijų metu jis alegoriškai aukština jėgas, nužengiančias ant jo tuomet, kai, galynėdamasis su savimi, suspaudžia kumščius. Pauelas pradeda merginti Vilą, jam pavyksta apgauti moterį (galiausiai ji surandama vandens telkinio dugne), bet ne vaikus. Po žmogžudystės jie pabėga, išsinešdami lėlytėje paslėptus pinigus.

Mitchumas, paprastai vaidinantis ciniškus herojus, čia tampa paskutiniu nevidonu, serijiniu žudiku. Nepaisant ryškaus Pykčio ir Neapykantos pavaizdavimo, filme tikroviškai perteiktas Gėris ir Meilė. Laughtonui pavyko įkalbėti nebyliojo kino žvaigždę Lillianą Gish, nors ji tuo metu nedaug filmavosi, suvaidinti Reičelę, malonią moterį, kurios durys visuomet atviros mažamečiams bėgliams. Pauelas, panašus į Rojaus žaltį, taikosi sugriauti idilišką Reičelės gyvenimą: jis bando sužavėti vieną fermoje gyvenančią merginą. Paskutinėje scenoje prie Mitchumo, grėsmingai traukiančio kiek pakeistą himną („Mokykis" – „Leanin'"), prisijungia Gish, mokanti visus žodžius („Pasitikėk Jėzumi" – „Lean on Jesus"). Moteris išvaiko vyriškį apsėdusias tamsiąsias jėgas jam dar nespėjus visiškai pralaimėti. **KN**

LOVE

Prancūzija, Vakarų Vokietija (Florida, Gamma, Oska-Film), 110 min., spalvotas (*Eastmancolor* sistema)

Prancūzų, anglų, vokiečių kalba

Režisierius Max Ophüls

Prodiuseris Albert Caraco

Scenarijaus autoriai Max Ophüls, Annette Wademant, Jacques Natanson (pagal Cécilės Saint-Laurent romaną *Nuostabus Lolos Montė gyvenimas*)

Operatorius Christian Matras

Kompozitorius Georges Auric

Vaidina Martine Carol, Peter Ustinov, Anton Walbrook, Henri Guisol, Lise Delamare, Paulette Dubost, Oskar Werner, Jean Galland, Will Quadflieg, Héléna Manson, Germaine Delbat, Carl Esmond, Jacques Fayet, Friedrich Domin, Werner Finck

LOLA MONTĖ (1955)
LOLA MONTÈS

Nors filmo režisierius Maxas Ophülsas gimė Vokietijoje, jis daug ką perėmė iš prancūzų ir Vienos gyventojų. Jis puikiai perkėlė į ekraną fatališkos moters Lolos Montė gyvenimą. Montė, garsi šokėja ir kurtizanė, XIX a. vid. Europoje sukėlė nemažai skandalų; tarp jos meilužių buvo Franzas Lisztas ir Bavarijos karalius.

Paskutinis (ir vienintelis spalvotas) Ophülso filmas nelaikomas biografiniu, – atvirkščiai, jame daug įmantrios ekstravagancijos, tad vietomis jis panašus į cirką, o vietomis – į maskaradą. Uždarą, emociškai atsiribojusią Lolą Montė vaidina Martine Carol, o liūdnąjį karalių – širdį pavergiantis Antonas Walbrookas. Tačiau, nepaisant trūkumų, Carol atitinka Ophülso įsivaizduojamą Montė. Režisierius kaip visuomet dėmesį kreipia į bedugnę, žiojinčią tarp idealios meilės ir ydingos, iliuzijų neturinčios realybės. Lola – švarus popieriaus lapas, kuriame vyrai rašo savo fantazijas. Lolos gyvenimas panašus į cirko numerį; ji puola taip žemai, kad bučiuojasi už dolerį. *Lola Montė* – klasikinis *film maudit* (uždraustas filmas), kuris buvo griežtai cenzūruotas, tad gana ilgai rodyta sutrumpinta jo versija. Iškarpytos vietos neseniai buvo atkurtos, tad dabar galime mėgautis skaudžiu, nutvieskiančiu Ophülso gulbės giesmės grožiu. **PK**

JAV (MGM), 98 min., spalvotas (*Eastmancolor* sistema)

Režisierius Fred M. Wilcox

Prodiuseris Nicholas Nayfack

Scenarijaus autoriai Irving Block, Allen Adler, Cyril Hume

Operatorius George J. Folsey

Kompozitoriai Bebe Barron, Louis Barron

Vaidina Walter Pidgeon, Anne Francis, Leslie Nielsen, Robby the Robot, Warren Stevens, Jack Kelly, Richard Anderson, Earl Holliman, George Wallace, Robert Dix, Jimmy Thompson, Jamess Drury, Harry Harvey jaunesn., Roger McGee, Peter Miller

„Oskaro" nominacija: A. Arnold Gillespie, Irving G. Ries, Wesley C. Miller (specialieji efektai)

UŽDRAUSTA PLANETA (1956)
FORBIDDEN PLANET

Nuostabų mokslinį-fantastinį filmą, skirtą didžiajam ekranui, režisierius Fredas M. Wilcoxas pastatė 6-ojo deš. vid. Kūrinys neturi nieko bendra su makartizmo periodo prietarais (tuo laiku visi baidėsi priešiškų okupantų iš kosmoso). Daug kas paimta iš Williamo Shakespeare'o *Audros* ir remiasi apgaulingomis prielaidomis, esą pavojingos baidyklės slepiasi mūsų pasąmonės gelmėse.

Į Altairo 4 planetą išvyksta misijos vadas, kapitonas Džonas Dž. Adamsas (Leslie Nielsen). Jam pavesta išsiaiškinti, kas nutiko iš Žemės siųstos ekspedicijos dalyviams, dingusiems prieš daugybę dešimtmečių. Pagaliau kapitonui pasiseka rasti vienintelį likusį gyvą, genialų, bet išdidų mokslininką Edvardą Morbiusą (Walteris Pidgeonas) ir jo žavingą lengvabūdę dukrą Altairą (Anne Francis). Ją mergina mėgstamas metalinis ekranų herojus, mielas ir universalus robotas Robis. Daktaras Morbiusas aptinka senovinės, išnykusios „krelų" civilizacijos pėdsakus, tačiau jos tyrinėjimas visiems atneša pražūtį. Nuostabūs specialieji efektai (taip pat ir atgiję pasąmonės „monstrai"), stebinantys požeminiai civilizacijos statiniai ir niūri iškilminga elektroninė muzika prisidėjo prie filmo sėkmės. Kūrinys ir kitus režisierius įkvėpė naudotis šiuolaikinėmis technologijomis kuriant mokslinius-fantastinius filmus. **AE**

BIRMIETIŠKA ARFA (1956)
BIRUMA NO TATEGOTO

Nepaisant to, kad žymiausiu japonų režisieriumi laikomas Akira Kurosawa, ne ką menkesniu meistriškumu pasižymi ir jo amžininkas Kon Ichikawa. Tarp pasisekusių jo darbų yra ir *Birmietiška arfa* – elegija apie prarastą nekaltybę. Veiksmas prasideda Antrojo pasaulinio karo pabaigoje. Kapitonas Inujo (Rentaro Mikuni) veda savo būrį į Birmą, naudingai derindamas karinę discipliną ir muzikavimą. Ne tik kautis, bet ir dainuoti išmokyti kariai yra neįprasti šauktiniai, sulaukę karo pabaigos.

Dar būdami Britų internuotųjų stovykloje ir laukdami, kol juos išsiųs namo, kareiviai išgirsta apie nenorinčią pasiduoti japonų grupelę. Arfininkas Midzušima (Shōji Yasui), Inujo būrio dvasinis vedlys, japonus įkalbinėja pasiduoti. Užsispyrėliai japonai jo nepaklauso ir žūva, o Midzušima pranyksta be pėdsako, nors kalbama, kad arfininkas liko gyvas.

Po to, kai sužeistas ir išsigandęs Midzušima pabunda, prasideda jo kelionė. Valstiečių išgelbėtas vyras siekia susirasti Inujo būrį, bet pamažu atsiranda didesnis tikslas. Persirengęs budistų vienuolio rūbais, Midzušima klajoja po pietvakarių Aziją ir prideramai laidoja žuvusiuosius. Apverkdamas karo aukas jis supranta, kad pasaulis laikosi dėl tarpusavio pagalbos ir asmeninės ištikimybės, todėl atsisako savo praeities ir keliauja po pasaulį padėdamas visiems, kam reikia jo pagalbos. Midzušima nesyk susitinka Inujo būrį, tačiau bendražygiams savo pasišalinimą iš tarnybos aiškina tuo, jog dabar jis suteikia paskutinius patarnavimus žuvusiesiems: ir nekaltiems, ir kaltiems, geriems ir blogiems, nes tik jų dėka įmanoma ateitis.

Birmietiškos arfos scenarijus turi tamsų atspalvį, dėl to pabrėžiama tikroji žmonių vertė ir jų gerumas. Ankstyvajame Ichikawos šedevre Birma yra tik pasyvus veiksmo fonas, o dvasinio atsinaujinimo idėja, pateikta be dogmų ir propagandos, tampa tinkamu epilogu Antrojo pasaulinio karo baisumams. **GC-Q**

Japonija (Nikkatsu), 116 min., nespalvotas

Japonų kalba

Režisierius Kon Ichikawa

Prodiuseris Masayuki Takaki

Scenarijaus autorius Natto Wada (pagal Michio Takeyamos romaną)

Operatorius Minoru Yokoyama

Kompozitorius Akira Ifukube

Vaidina Rentaro Mikuni, Shōji Yasui, Jun Hamamura, Taketoshi Naitō, Ko Nishimura, Hiroshi Tsuchikata, Sanpei Mine, Yoshiaki Kato, Sojiro Amano, Yōji Nagahama, Eiji Nakamura, Shojiro Ogasawara, Tomoko Tonai, Tatsuya Mihashi, Yunosuke Ito

„Oskaro" nominacija: Japonija (geriausias užsienio filmas)

Venecijos kino festivalis: Kon Ichikawa – OCIC garbės premija ir „Auksinio liūto" nominacija

JAV (Whitney, Warner Bros.), 120 min., spalvotas (*Technicolor* sistema)

Režisierius John Ford

Prodiuseriai Merian C. Cooper, Patrick Ford, C. V. Whitney

Scenarijaus autorius Frank S. Nugent (pagal Alano Le May'aus romaną)

Operatorius Winton C. Hoch

Kompozitoriai Stan Jones, Max Steiner

Vaidina John Wayne, Jeffrey Hunter, Vera Miles, Ward Bond, Natalie Wood, John Qualen, Olive Carey, Henry Brandon, Ken Curtis, Harry Carey jaunesn., Antonio Moreno, Hank Worden, Beulah Archuletta, Walter Coy, Dorothy Jordan

PAIEŠKOS (1956)
THE SEARCHERS

Pirmieji filmo kadrai – iš namo vidaus stebimas dykumos peizažas. Artinasi kažkoks raitelis. Pasirodo, kad tai Etanas Edvardsas (Johnas Wayne'as), iš Pilietinio karo grįžtantis į brolio rančą Teksase. Iš žvilgsnių ir gestų darosi aišku, kad Etanas įsimylėjęs brolio žmoną Martą (Dorothy Jordan). Kitą dieną Edvardsas su Teksaso patruliais išjoja ieškoti indėnų, pavogusių jų gyvulius. Tuo metu rančą užpuola komančių gentis, užmuša brolį, jo žmoną, o dvi jų dukras pagrobia. Likusią filmo dalį, kuri apima penkeris metus, Etanas ir jo draugas, pusiau grynakraujis indėnas Martinas (Jeffrey'is Hunteris), norėdami surasti mergaites, griozdžia visas valstijas.

Kaip Johnui Fordui pavyko šią paprastą istoriją paversti vienu iš žymiausių vesternų? Žinoma, didelę reikšmę turėjo filmavimo aplinka: daugumą vesternų Fordas statė Paminklų slėnyje, Jutos ir Arizonos valstijų sankirtoje. Raudonos sudūlėjusio smiltainio uolos sukuria nuostabų reginį, savotišką aurą suteikia ir tikslus Fordo kompozicijos jausmas. Bekraščių erdvių fone žmogus atrodo ypač pažeidžiamas, o Teksaso gyventojų būtis – beviltiška, priklausoma nuo aplinkybių. Ir kaip galima gyventi tokioje nederlingoje dykynėje?

Siužeto centre – Etano Edvardso figūra. Jį vaidinantis Wayne'as įkūnija geležinės valios ir nesutramdomo būdo žmogų, kuris visus gali nugalėti. Tačiau juntamos ir tragizmo gaidelės: Etaną kankina neapykanta indėnams, akivaizdu, kad jį valdo rasizmas. Martino nuomone, Etanas savo dukterėčią Debę (Natalie Wood) nori ne išgelbėti, o nužudyti; Etanui atrodo, kad ji pernelyg pasidavė nukariautojų komančių įtakai. Palaipsniui išaiškėja, kad komančių vedlys Skaras (Henry'is Brandonas) yra savotiškas Etano atspindys – jis išprievartauja ir nužudo Martą, o apie tai buvo galvojęs ir Etanas. Jo noras užmušti Skarą ir Debę kyla iš troškimo nuslopinti kylančius draudžiamus jausmus.

Filmas unikalus tuo, kad mes, nekreipdami dėmesio į atvirą rasizmą, gailimės Etano. *Paieškos* sukelia gilesnę reakciją negu liberalesni to paties žanro filmai, pvz., *Sulaužyta strėlė* (1950). Fordas nemoralizuodamas parodo rasinę diskriminaciją Amerikoje.

Filme daug kas malonu, įskaitant nuostabią Maxo Steinerio muziką ir daugybę komiškų scenų, kurias kuria Johno Fordo kompanija: Harry'is Carey'us jaunesnysis, Kenas Curtisas, Hankas Wordenas ir Wardas Bondas. Nuostabioji Vera Miles suvaidino Marčio draugę Laurę, o jos motina buvo Olive Carey, pirmosios Fordo vesternų žvaigždės, Harry'io Carey'aus našlė.

1992 m. žurnalas *Sight & Sound* apklausė nemažai kino kritikų. Filmas *Paieškos* buvo įtrauktas į visų laikų geriausių filmų penketuką. Tai didelis pasiekimas, o Fordo filmas jo vertas. **EB**

Prancūzija (Gaumont, Nouvelles Éditions), 99 min., nespalvotas

Prancūzų kalba

Režisierius Robert Bresson

Prodiuseriai Alain Poiré, Jean Thuillier

Scenarijaus autorius Robert Bresson (pagal André Devigny memuarus)

Operatorius Léonce-Henri Burel

Kompozitorius Wolfgang Amadeus Mozart

Vaidina François Leterrier, Charles Le Clainche, Maurice Beerblock, Roland Monod, Jacques Ertaud, Jean Paul Delhumeau, Roger Treherne, Jean Philippe Delamarre, César Gattegno, Jacques Oerlemans, Klaus Detlef Grevenhorst, Leonhard Schmidt

Kanų filmų festivalis: Robert Bresson (režisierius)

PABĖGĘS MIRTININKAS (1956)

UN CONDAMNÉ À MORT S'EST ÉCHAPPÉ OU LE VENT SOUFFLE OÙ IL VEUT

Jeigu mėgstate minimalistinius kūrinius, geriausia būtų pradėti nuo šio. Beveik visą laiką ekrane matome kameroje sėdintį pagrindinį veikėją Fonteną (François Leterrier). Jis bendrauja su kitais nuteistaisiais ir po truputį slenkasi laisvės link.

Pabėgusiame mirtininke, kaip ir kituose Bressono filmuose, atsispindi režisieriaus mėgstamos kinematografinės teorijos: daugumą vaidmenų atlieka neprofesionalūs aktoriai, fone stipriai pabrėžiamas garsinis akompanimentas ir jo perduodama informacija; muzikinio akompanimento nėra iki pat iškilmingos paskutinės scenos. *Pabėgusiame mirtininke* iškeliama žmogiškųjų kančių ir laisvės troškimo alegorija, randama ir kituose prancūziškuose filmuose apie nuteistuosius. Beje, filme juntamas ir jaudinantis laukimas, dėl kurio juosta gali konkuruoti su geriausiais Alfredo Hitchcocko kūriniais.

Filmas ilgai buvo vertinamas, nes palietė egzistencinį ir dvasinį aspektus: žmogaus vienatvę, trapius žmonių tarpusavio santykius, dieviškąjį gailestingumą. Ne per seniausiai į pirmąjį planą iškeltas politinis juostos aspektas; ji laikoma Bressono dalyvavimo Pasipriešinimo judėjime atspindžiu. Tai režisieriaus karjerai, lydimai priklausomybės ir „dvasinių kančių" temų, suteikė socialinio aktualumo. **AM**

JAV (Universal), 99 min., spalvotas (*Technicolor* sistema)

Režisierius Douglas Sirk

Prodiuseris Albert Zugsmith

Scenarijaus autorius George Zuckerman (pagal Roberto Wilderio romaną)

Operatorius Russell Metty

Kompozitoriai Frank Skinner, Victor Young

Vaidina Rock Hudson, Lauren Bacall, Robert Stack, Dorothy Malone, Robert Keith, Grant Williams, Robert J. Wilke, Edward Platt, Harry Shannon, John Larch, Joseph Granby, Roy Glenn, Sam, Maidie Norman, William Schallert, Joanne Jordan

„Oskaras": Dorothy Malone (antrojo plano aktorė)

„Oskaro" nominacija: Robert Stack (antrojo plano aktorius), Victor Young, Sammy Cahn (dainos)

UŽRAŠYTA VĖJYJE (1956)

WRITTEN ON THE WIND

Girtas kaip pėdas Robertas Stackas į sieną sudaužo butelį. Lauren Bacall nualpsta prie miegamojo užuolaidos. Šūviai, mirtis, ašaros. O fone girdimas vyrų choras traukia: „Mūsų pavogtos laimės naktis buvo užrašyta vėjyje." Jau nuo pirmųjų kadrų aišku, kad šioje Holivudo melodramoje daug kas pasiskolinta iš kitų filmų ir pateikta su išsamiomis lyrinėmis smulkmenomis.

Filmas pasakoja apie supainiotus ryšius tarp sekso, šlovės ir pinigų. Herojai yra perkreipti vienas kito atvaizdai, gėris kovoja su blogiu, tačiau galiausiai kiekvienas personažas neįtikimai užima sudėtingą, prieštaringą padėtį. Dorothy Malone puikiai suvaidino blogą mergaitę, kuri mėgsta išgerti, rūko, klausosi džiazo, naftos bokštuose ieško vaikinų, o savo tėvą nubrazdina nuo laiptų.

Tik nedaugelis filmų taip giliai perteikia vidinį veikėjų pasaulį. Tam tikra prasme, *Užrašyta vėjyje* – aistros, rimties ir sveiko proto kupina muilo opera. Režisierius Douglasas Sirkas specializavosi kurdamas filmus, kuriuos intelektualai seniau atmesdavo kaip sentimentalius kūrinius. Kai 8-ojo deš. pr. jie buvo vėl atrasti ir parodyti tarptautiniuose kino festivaliuose, buvo įvertintas jų įžūlumas ir tikras kaltinamasis pobūdis. **AM**

ŽMOGUS, KURIS ŽINOJO PER DAUG (1956)
THE MAN WHO KNEW TOO MUCH

Vienintelis A. Hitchcocko savojo filmo perdirbinys, pastatytas Amerikoje, buvo pranašesnis už Anglijoje kurtus filmus. Nors originalioji, 1934 m. išleista filmo versija švyti sąmoju, jos perdirbinys ekspresyvesnis ir meistriškiau pagamintas, jame yra tvirta ranka režisuotų, Hitchcockui būdingų scenų. Amerikietis gydytojas (Jamesas Stewartas) su savo šeima atostogauja Maroke. Netikėtai jis sužino, kad planuojama nužudyti svarbų politinį veikėją. Kartu atostogaujantys draugiški sutuoktiniai anglai pasirodo esą šnipai. Jie iš Stewarto pagrobia sūnų, kad užsitikrintų ano tylėjimą.

Hitchcockas daugiau dėmesio skiria personažų veiksmams, o ne tarptautinėms intrigoms. Stewartas, neatsižvelgdamas į žmonos (Doris Day) gebėjimus, iš tikrųjų „žino per daug", tačiau, vystantis siužetui, be moters pagalbos neapsieinama, nors ir gresia emocijų protrūkis. Filmo kulminacija įvyksta Albert Halle, mėgstamiausioje Hitchcocko filmavimų vietoje. *Žmogus, kuris žinojo per daug* išskirtiniu laikytinas dėl puikios Stewarto ir Day, taip pat Bernardo Miles'o ir Brendos De Banzie, įkūnijančių anglų agentus, vaidybos. Bernardo Herrmanno muzika (jis pats pasirodo kaip orkestro dirigentas) yra viena iš geriausių jo kompozicijų. **BP**

JAV (Paramount), 120 min., spalvotas (*Technicolor* sistema)

Režisierius Alfred Hitchcock

Prodiuseris Herbert Coleman

Scenarijaus autoriai Charles Bennett, D. B. Wyndham-Lewis, John Michael Hayes

Operatorius Robert Burks

Kompozitorius Bernard Hermann

Vaidina James Stewart, Doris Day, Brenda De Banzie, Bernard Miles, Ralph Truman, Daniel Gélin, Mogens Wieth, Alan Mowbray, Hillary Brooke, Christopher Olsen, Reggie Nalder, Richard Wattis, Noel Willman, Alix Talton, Yves Brainville

„Oskaras": Jay Livingston, Ray Evans (dainos)

MILŽINAS (1956)
GIANT

Edna Ferber rašė sentimentalias šeimynines sagas; kai kurių veiksmas vyksta JAV vakaruose. Jos 1930 m. išleistą romaną *Simaronas* Holivudas ekranizavo dukart, buvo pastatytas filmas *Plaukiojantis teatras* (1926), – jo veiksmas žiūrovus nukelia į pačias pietines valstijas. *Milžino* scenarijus rašytas 1950 m. Bikas Benediktas (Rock Hudson) yra Teksaso piemuo, vedęs Leslę (Elizabeth Taylor), gražuolę iš Merilendo. Biko sesuo pusę savo turto palieka buvusiam darbininkui Džetui Rinkui (James Dean). Šis aptinka naftos ir tampa milijonieriumi, tačiau asmeninis gyvenimas klostosi nekaip (Džetas įsimylėjęs Leslę), tad galiausiai vyrukas prasigeria. Bėga metai, Bikas su Lesle ima galvoti, kas po jų mirties perims ūkį. Duktė (Carroll Baker) norėtų gauti valdas, bet su tuo nesutinka motina. Dideliam Biko nusivylimui, jo sūnus (Dennis Hopper) vedė merginą iš Lotynų Amerikos ir tapo gydytoju. Kaip ten bebūtų, Bikas ir Leslė randa išeitį.

Beveik tris valandas trunkantis *Milžinas* patvirtina savo pavadinimą. Aktoriai vaidina puikiai, ne išimtis ir Jeamesas Deanas (baigus filmavimą, jis žuvo avarijoje). Juostos režisierius George'as Stevensas leidžia grožėtis Teksaso peizažais. Neįprasta tai, kad 6-ojo deš. filme užgriebtos rasinės ir klasinės diskriminacijos problemos. **EB**

JAV (Giant, Warner Bros.), 197 min., spalvotas (*Warnercolor* sistema)

Anglų, ispanų kalbomis

Režisierius George Stevens

Prodiuseriai Henry Ginsberg, George Stevens

Scenarijaus autoriai Fred Guiol, Ivan Moffat (pagal Ednos Ferber romaną)

Operatorius William C. Mellor

Kompozitorius Dimitrij Tiomkin

Vaidina Elizabeth Taylor, Rock Hudson, James Dean, Carroll Baker, Jane Withers, Chill Wills, Mercedes McCambridge, Dennis Hopper, Sal Mineo, Rod Taylor, Judith Evelyn, Earl Holliman, Robert Nichols, Paul Fix

„Oskaras": George Stevens (režisierius)

„Oskaro" nominacija: George Stevens, Henry Ginsberg (geriausias filmas), Fred Guiol, Ivan Moffat (scenarijus), James Dean (aktorius), Rock Hudson (aktorius), Mercedes McCambridge (antrojo plano aktorė), Boris Leven, Ralph S. Hurst (meninis apipavidalinimas ir dekoracijos), Moss Mabry, Marjorie Best (kostiumai), William Hornbeck, Philip W. Anderson, Fred Bohanan (montažas), Dimitrij Tiomkin (muzika)

JAV (Universal), 89 min., spalvotas (*Technicolor* sistema)

Režiasierius Douglas Sirk

Prodiuseris Ross Hunter

Scenarijaus autoriai Peg Fenwick, Edna L. Lee, Harry Lee (pagal Ednos L. Lee apsakymą)

Operatorius Russell Metty

Kompozitorius Frank Skinner

Vaidina Jane Wyman, Rock Hudson, Agnes Moorehead, Conrad Nagel, Virginia Grey, Gloria Talbott, William Reynolds, Charles Drake, Hayden Rorke, Jacqueline deWit, Leigh Snowden, Donald Curtis, Alex Gerry, Nestor Paiva, Forrest Lewis

TAI, KO NEDRAUDŽIA DANGUS (1956)
ALL THAT HEAVEN ALLOWS

Douglaso Sirko filmas *Tai, ko nedraudžia dangus* panašus į ironišką pasaką, XX a. vid. paverstą televizine muilo opera, tačiau emociniai veikėjų išgyvenimai ir šiandien lieka aktualūs. Nuostabi spalvota 6-ojo deš. melodrama iš tiesų gali būti laikoma labiausiai atitinkančia klasikos standartus iš visų, kurias „Universal" studijoje pastatė danų kilmės režisierius Sirkas (tikr. Detlefas Sierckas). Kartu su žydaite žmona iš nacistinės Vokietijos pabėgęs į Holivudą, Sirkas tapo garsiu kino režisieriumi. Iš pradžių niekam nežinomas emigrantas jėgas bandė kurdamas nepelningus ir neoriginalius projektus. Savo europietiško išsilavinimo ir kūrybinio matymo dėka jis absurdiškas ir verksmingas istorijas pavertė įdomiomis, realistinėmis ir buitinėmis dramomis. Iš jų galima paminėti *Nuostabią maniją* (1954), *Užrašyta vėjyje* (1956), *Apjuodinti angelai* (1958) ir *Gyvenimo imitacija* (1959).

Filme Tai, ko nedraudžia dangus pasakojama apie mielą vidurinės klasės našlę Kerę Skot (Jane Wyman). Ji susirūpinusi, nes nutolo nuo savo egoistų vaikų ir kenčia visuomenės patyčias, tačiau nelauktai įsimyli jauną sodininką Roną Kirbį (jį vaidina Sirko mėgstamas aktorius Rockas Hudsonas, ir *Nuostabioje manijoje* pasirodęs kaip Jane'ės Wyman partneris). Moters sūnus Nedas (William Reynolds) užsiėmęs savo karjeros reikalais, o išpaikinta mokyklinio amžiaus duktė Keja (Gloria Talbott) širsta dėl to, kad motina turi savų siekių ir poreikių. Vaikai mamai suteikia didžiulę malonę, jeigu kartu pažiūri televizorių. Meilė įveikia visas kliūtis, bet tai įvyksta tik patyrus negailestingas apkalbas, pasiaukojamus išsiskyrimus ir krizes, gresiančias įsimylėjėlių gyvenimui. Tai būdinga visų Sirko filmų moterims, tačiau režisierius jų charakteriams suteikia ir emocinio gilumo, paslėpto po džiugaus provincialumo kauke, ir vos juntamą slaptų troškimų valdymą.

Tai, ko nedraudžia dangus kartu su *Gyvenimo imitacija* tapo įžūlios ir ekspresyvios Toddo Hayne'ės melodramos *Toli nuo rojaus* (2002) pamatu, taip pat filmu pasinaudojo režisierius Raineris Werneris Fassbinderis, kurdamas socialines ir ekonomines problemas iškėlusį perdirbinį *Baimė žudo sielą* (1974). Jame pasakojama apie Vokietijoje gyvenančią našlę, neteisingai išjuoktą už tai, kad įsimylėjo Ali, dorą ir vienišą imigrantą iš Šiaurės Afrikos. Šio filmo kostiumų dizainas panaudotas prancūzų farsinėje juostoje *Aštuonios moterys* (2002), kuriame dukra (Catherine Deneuve) per atostogas namo grįžta apsirengusi taip pat, kaip Talbotto herojė.

Hudsonas labai įtikinamai suvaidino griežtą, bet jausmingą jaunąjį sodininką, su kuriuo Wymen randa šilumą ir užuojautą. Filmas gražus pažiūrėti: puikiai suderintos jo spalvos, meistriškai sudėliotos kompozicijos, tinkamai parinktas apšvietimas, meninis apipavidalinimas, kostiumai ir dekoracijos. Žinoma, ši išorinė dermė reikalinga tam, kad galėtume stebėti apgaulingą žmogaus prigimtį ir atsiskleidžiančią melodramos turinio esmę. **AE**

JAV (Allied Artists, Walter Wanger), 80 min., nespalvotas

Režisierius Don Siegel

Prodiuseris Walter Wanger

Scenarijaus autorius Daniel Mainwaring (pagal Jacko Finney'aus romaną *Kūnų grobikai*)

Operatorius Ellsworth Fredericks

Kompozitorius Carmen Dragon

Vaidina Kevin McCarthy, Dana Wynter, Larry Gates, King Donovan, Carolyn Jones, Jean Willes, Ralph Dumke, Virginia Christine, Tom Fadden, Kenneth Patterson, Guy Way, Eileen Stevens, Beatrice Maude, Jean Andren, Bobby Clark

KŪNŲ GROBIKŲ ĮSIVERŽIMAS (1956)
INVASION OF THE BODY SNATCHERS

Populiarus paranojiškas amerikiečių mokslinės fantastikos aukso amžiaus filmas *Kūnų grobikų įsiveržimas*, režisuotas Dono Siegelo, laikomas ambivalentiška šaltojo karo alegorija ir tuo pačiu pasaka apie ateivių terorą.

Nepaisant to, kad Siegelo filmas, sukurtas pagal Jacko Finney'aus romaną, laikomas antrarūšiu, jame daugiau vietos skiriama ne išraiškingoms mokslinio fantastinio stiliaus detalėms, o socialiniame gyvenime slypinčių pavojų dramatizavimui ir suvokimui, kad įsiveržimas visuomenei gresia ne tik iš išorės, bet ir iš vidaus. Tai, kad filme nepasirodo joks monstras (iš dalies taip padaryta ekonominiais sumetimais), nesumenkina įspūdžio: net ir nematant pabaisų, „kasdieninis gyvenimas" nebėra toks, kaip anksčiau. Kimas Newmanas rašė: „Daug labiau negu guminiai nagai, animaciniai dinozaurai ir mirtini ateivių spinduliai siaubą kelia pievelę šienaujantis žmogus, apleistas daržovių kioskas pakelėje, savininko neturinti užkandinė, motina, į vaiko žaidimo aptvarėlį kelianti nežinomą augalą, ir minia, susirenkanti miesto aikštėje šeštadienio rytą 7:45."

Gydytojas Mailsas Benelis (Kevinas McCarthy) iš medikų susirinkimo grįžta į nedidelį Santa Miros miestelį Kalifornijoje. Kai kurie jo pacientai prisipažįsta pastebėję, jog iš pažiūros sveiki jų giminaičiai nebepanašūs į save. Mailsas įsitikina, kad tai tiesa: jam su draugais lauke kepant mėsą, pasirodo du didžiuliai kevalai, iš kurių sunkiasi putojantis skystis ir atsiranda du žmonės; vienas iš jų atrodo lygiai taip, kaip Mailsas. Įtardamas, kad tai – ateivių įsiveržimas, gydytojas ir jo mylimoji Bekė (Dana Wynter) bando pasprukti.

Kas tai – siaubo filmas apie galimą komunistų grėsmę ar „antimakartiška" žinutė, pridengta apsauginiu mokslinės fantastikos luobu? *Kūnų grobikų įsiveržimas* patvirtina abi hipotezes. Akivaizdžiai pesimistinė pabaiga, kai Mailsas bėga keliu ir tiesiai į kamerą šaukia: „Tu kitas!", paskatina susimąstyti, kas iš tiesų šalia mūsų miega naktimis. **SJS**

NE TAS ŽMOGUS (1956)
THE WRONG MAN

Tai pats tamsiausias Hitchcocko filmas. Henry'is Fonda vaidina Manį Balestrerą, džiazo muzikantą, kuris klaidingai atpažįstamas kaip žmogus, apiplėšęs draudimo bendrovę. Nors Manis paleidžiamas sumokėjus užstatą, jo susijaudinusią žmoną Rožę (Vera Miles) ima kankinti nerimas ir panieka. Sutuoktiniai mėgina rasti žmonių, galinčių paliudyti Manio nekaltumą, bet veltui. Prieš bylos svarstymą Rožei pakrinka nervai, tad ji paguldoma į psichinę ligoninę. Galų gale visiškai netikėtai atrandamas tikrasis nusikaltėlis, tačiau žinia nepagerina Rožės sveikatos.

Juodai baltas filmas pastatytas dokumentinio realizmo dvasia. Pats Hitchcockas trumpame prologe praneša, kad filmas paremtas tikrais įvykiais. Jame plėtojama režisieriaus mėgstama tema apie neteisingai apkaltintą žmogų (analogišką situaciją randame juostoje *Į šiaurę per šiaurės vakarus,* 1959). Hitchcockas meistriškai parodo, kad kaltinimo procedūra ir žmogaus pasodinimas į kalėjimą patvirtina gandus apie jo kaltumą. Šiame įgudusia ranka nufilmuotame kūrinyje Hitchcockas subjektyviai vaizduoja žeminančias Manio kančias, kai jį areštuoja, apieško ir paima pirštų atspaudus – rašalu ištepti pirštai tarytum patvirtina kaltę. **EB**

JAV (First National, Warner Bros.), 105 min., nespalvotas

Režisierius Alfred Hitchcock

Prodiuseriai Herbert Coleman, Alfred Hitchcock

Scenarijaus autoriai Angus MacPhail, Maxwell Anderson (pagal Maxwellio Andersono romaną *Tikra Kristoferio Emanuelio Balestreros istorija*)

Operatorius Robert Burks

Kompozitorius Bernard Herrmann

Vaidina Henry Fonda, Vera Miles, Anthony Quayle, Harold Stone, John Heldabrand, Doreen Lang, Norma Connolly, Lola D'Annunzio, Robert Essen, Dayton Lummis, Charles Cooper, Esther Minciotti, Laurinda Barrett, Nehemiah Persoff, Kippy Campbell

DAUGIAU NEI GYVENIMAS (1956)
BIGGER THAN LIFE

Nuostabus Nicholaso Ray'aus filmas *Daugiau nei gyvenimas* yra ekspresionistinė melodrama, kuri paliečia aktualias to meto prieštaras, sukeltas „stebuklingo narkotiko" kortizono (steroidinis hormoninis preparatas). Filme tai panaudojama, siekiant sukritikuoti materialistinį vidurinės klasės, įkūnijusios amerikietiškąją svajonę, konformizmą.

Jamesas Masonas (jis ir filmo prodiuseris) tikroviškai suvaidino vieno miestelio mokytoją, kuris susirūpinęs pinigais ir savo amžiumi. Jam paskiriami steroidiniai preparatai, tad vyras tampa priklausomas nuo jų suteikiamo malonumo. Steroidai paverčia mokytoją dirgliu, nesantūriu tironu žmonai, sūnui ir visiems aplinkiniams. Atrodo, kad narkotikas – viso labo katalizatorius, slopinantis pasišlykštėjimą savimi ir nepajudinamu, pernelyg patenkintu pasauliu, tapusiu spąstais veikėjui. Personažo neviltis tokia gili, kad jis nusprendžia užmušti savo sūnų, jog išgelbėtų jį nuo žmonijos nedorovingumo. Žmona (Barbara Rush) jam primena, kad Dievas sulaikė Abraomą, susiruošusį paaukoti Izaoką. Į tai Masonas atsako: „Dievas apsiriko."

Vienas iš giliausių holivudinių filmų išsiskiria ne tik dėl paniekos provincialiai sąvokai „normali būklė", bet ir dėl nuostabiai grėsmingo šio sodraus, spalvoto vaizdo aiškumo. Tai tikras šedevras. **GA**

JAV (Fox), 95 min., spalvotas (DeLuxe sistema)

Režisierius Nicholas Ray

Prodiuseris James Mason

Scenarijaus autoriai Cyril Hume, Richard Maibaum (pagal Burtono Roueche'o straipsnį)

Operatorius Joseph MacDonald

Kompozitorius David Raksin

Vaidina James Mason, Barbara Rush, Walter Matthau, Robert F. Simon, Christopher Olsen, Roland Winters, Rusty Lane, Rachel Stephens, Kipp Hamilton

Venecijos kino festivalis: Nicholas Ray – „Auksinio liūto" nominacija

JAV (Bing Crosby, MGM, Sol C. Siegel), 107 min., spalvotas (*Technicolor* sistema)

Režisierius Charles Walters

Prodiuseris Sol C. Siegel

Scenarijaus autorius John Patrick (pagal Philipo Barry pjesę *Filadelfijos istorija*)

Operatorius Paul Vogel

Kompozitoriai Saul Chaplin, Cole Porter

Vaidina Bing Crosby, Grace Kelly, Frank Sinatra, Celeste Holm, John Lund, Louis Calhern, Sidney Blackmer, Louis Armstrong, Margalo Gillmore

„Oskaro" nominacija: Edward Bernds, Elwood Ullman (scenarijaus autoriai)*, Johnny Green, Saul Chaplin (muzika), Cole Porter (dainos)

* Nominacija atšaukta Akademijai nusprendus, kad Berndso ir Ullmano *Aukštuomenė* bus painiojama su Solo Siegelo kūryba.

AUKŠTUOMENĖ (1956)
HIGH SOCIETY

Šis filmas – šiuolaikiška muzikinė romantinės Georgeso Cukoro komedijos *Filadelfijos istorija* versija. Ji sujungė neprilygstamus muzikinius talentus Bingą Crosby'į, Franką Sinatrą, Louisą Armstrongą ir gražuolę Grace Kelly, kuri dėl Monako princesės karūnos paliko Holivudą.

Šalta ir išlepusi Treisė (Kelly) verčiama tekėti už rūškano, patikimo Džordžo (Johnas Lundas), tačiau vestuvių išvakarėse grįžta jos buvęs vyras Deksteris (Crosby'is) ir bando sugadinti iškilmes. Žurnalistai Liza (Celeste Holm) ir Maikas (Sinatra) pasiruošę ištrimituoti apie metų įvykį, o džiazo karalius Louisas Armstrongas (jis vaidina pats save) suburia kažką panašaus į graikų chorą. Tuo metu atmosfera tarp Deksterio ir Treisės vis labiau kaista.

Režisierius, sekdamas holivudinėmis 5-ojo deš. miuziklo tradicijomis, filmą papildo gražiomis dainomis ir šokiais. Armstrongas, su savo orkestru sėdintis ant galinės limuzino sėdynės, užveda dainą, kuri paaiškina filmo siužetą, o Holm ir Sinatra, pasilikę vestuvinėmis dovanomis užverstame Treisės kambaryje, uždegančiai traukia „Kas nori tapti milijonieriumi?" *Aukštuomenė* – tai lengva ir šviesi muzikinė komedija. **JB**

JAV (Cecil B. DeMille, Paramount), 220 min., spalvotas (*Technicolor* sistema)

Režisierius Cecil B. DeMille

Prodiuseriai Cecil B. DeMille, Henry Wilcoxon

Scenarijaus autoriai Ęneas MacKenzie, Jesse Lasky jaunesn., Jack Gariss, Fredric M. Frank (pagal šiuos romanus: J. H. Ingrahamo *Ugnies stulpas*, A. E. Southono *Ant erelio sparnų* ir Dorothy Clarke Wilson *Egipto princas*)

Operatorius Loyal Griggs

Kompozitorius Elmer Bernstein

Vaidina Charlton Heston, Yul Brynner, Anne Baxter, Edward G. Robinson, Yvonne De Carlo, Debra Paget, John Derek, Cedric Hardwicke, Nina Foch

„Oskaras": John P. Fulton (specialieji efektai)

„Oskaro" nominacija: Cecil B. DeMille (geriausias filmas), Hal Pereira, Walter H. Tyler, Albert Nozaki, Sam Comer, Ray Moyer (meninis apipavidalinimas ir dekoracijos), Loyal Griggs (operatorius), Edith Head, Ralph Jester, John Jensen, Dorothy Jeakins, Arnold Friberg (kostiumai), Anne Bauchens (montažas), Loren L. Ryder (garso įrašymas)

DEŠIMT ĮSAKYMŲ (1956)
THE TEN COMMANDMENTS

Beveik keturių valandų trukmės paskutinysis Cecilio B. DeMille'o filmas neįprastas ir patraukiantis. Jame nemažai absurdo ir vulgarumo, bet spalvotas filmavimas nuostabus, o DeMille'o sugebėjimas padaryti įspūdį tiesiog nepriekaištingas (jis yra ne tik šio filmo režisierius, prodiuseris, bet ir pasakotojas). Charltono Hestono sukurtas Mozė gali būti laikomas aktoriaus karjeros apoteoze, žinoma, jeigu kas nors nesumanys pareikšti, jog Hestonas yra Mozės apoteozė. Kiti aktoriai irgi vaidina šauniai.

Įdomioje istorijoje gausu juokingų scenų, apimamos ir socialinės problemos. Juostą reikėtų vertinti kaip ideologinį, dvasinį DeMille'o atsaką į 1956 m. vykusį šaltąjį karą. Pagrindinis režisieriaus uždavinys pasakojant apie 30 Mozės gyvenimo metų, aprašytų Biblijoje, buvo ne tik naudotis istoriniais šaltiniais, bet ir paaiškinti žiūrovams, jog „filmo tema yra ta, kad žmogus paklūsta arba Dievo įsakymams, arba į Ramzį panašaus diktatoriaus įgeidžiams." Be abejonės, sakydamas „diktatorius", DeMille'is galvoje turėjo Mao Dzeduną, – tai aišku stebint Ramzį vaidinantį Yulą Brynnerį.

Filmas buvo keletą kartų perleistas, paskutinį kartą 1990 m., tačiau didžiajame ekrane kiekvienas kadras atrodo apkarpytas. Dalyvavimą šiame filme galima laikyti savotiška Dievo bausme: DeMille'is, filmuodamas kino triukus, mėgo rodyti aktorių kojas, todėl dauguma pagrindinių vaidmenų atlikėjų nebeteko privatumo. **JRos**

12 PIKTŲ VYRŲ (1957)
12 ANGRY MAN

Yra kelios priežastys, kodėl Sidney'aus Lumeto drama *12 piktų vyrų* net ir po daugelio metų tebėra populiari: tai aktorių rinktinė, netikėti siužeto posūkiai ir aistringi monologai. Unikali, puikiai nufilmuota drama, išskyrus trumpą prologą, tvankią popietę vyksta ne teismo salėje, o prisiekusiųjų kambaryje.

Henry'is Fonda vaidina prisiekusįjį Nr. 8 – jo pagrįstos abejonės ir argumentuotas pasipriešinimas trukdo likusiems vienuolikai iškelti skubotą nuosprendį apkaltinant paauglį užmušus savo tėvą. Sukurti šį vaidmenį Fondą įkvėpė painus Reginaldo Rose'ės televizijos filmo, rodyto 1954 m. CBS kanalu, scenarijus (ši juosta rasta 2003 m., o iki tol laikyta dingusia). Nusprendęs, kad vaidmuo nuostabiai tinka jo ramiam, nuoširdžiam charakteriui, Fonda pasišovė įkūnyti tokį personažą ir pats rėmė filmo kūrimą. Aktorius kreipėsi į Lumetą, energingą ir profesionalų dramų tiesioginiame televizijos eteryje statytoją, bei patyrusį operatorių Borisą Kaufmaną, sugebėjusį nespalvotai filmuoti ribotoje erdvėje, – tai sustiprino augančią sudėtingo, raizgaus Rose'ės scenarijaus įtampą. Filmavimas truko vos 20 dienų.

Šis garsiausias Lumeto filmas – jo debiutas kine; teatrališkumas ir dirbtinumas pabrėžia įtemptą, klaustrofobišką filmo siužetą. Kiekvienas aktorius vaidina tikroviškai, pradedant dvejojančiu prisiekusiųjų vyresniuoju Martinu Balsamu ir baigiant agresyviai nusiteikusiu Lee J. Cobbu, prisiekusiuoju Nr. 3. Beje, du aktoriai, Josephas Sweeney, vaidinantis įžvalgų senyvo amžiaus prisiekusįjį Nr. 9, ir George'as Voskovecas, įkūnijantis metodiškai mąstantį prisiekusįjį Nr. 11, vaidino ir televiziniame filme. Klasiniai ir etniniai prietarai, pavieniai sprendimai ir asmenybės susilieja kovoje siekiant priimti teisingą nuosprendį. Berlyno kino festivalyje filmas apdovanotas „Auksiniu lokiu". Žinoma, didžiausias filmo pliusas tai, kad kiekvienas, norintis tapti prisiekusiuoju, pažiūrėjęs filmą svajoja tapti tokiu teisybės gynėju kaip Fonda, nesvarbu, koks bebūtų nusikaltimas. **AE**

JAV (Orion–Nova), 96 min., nespalvotas

Režisierius Sidney Lumet

Scenarijaus autorius Reginald Rose

Operatorius Boris Kaufman

Kompozitorius Kenyon Hopkins

Vaidina Henry Fonda, Lee J. Cobb, Ed Begley, E. G. Marshall, Jack Warden, Martin Balsam, John Fiedler, Jack Klugman, Ed Binns, Joseph Sweeney, George Voskovec, Robert Webber

„Oskaro" nominacija: Henry Fonda, Reginal Rose (geriausias filmas), Sidney Lumet (režisierius), Reginal Rose (scenarijaus autorius)

Berlyno tarptautinis kino festivalis: Sidney Lumet („Auksinis lokys"), Sidney Lumet (OCIC premija)

Švedija (Svensk), 96 min., nespalvotas

Švedų kalba

Režisierius Ingmar Bergman

Prodiuseris Allan Ekelund

Scenarijaus autorius Ingmar Bergman (pagal Ingmaro Bergmano pjesę *Medinis paveikslas*)

Operatorius Gunnar Fischer

Kompozitorius Erik Nordgren

Vaidina Gunnar Björnstrand, Bengt Ekerot, Nils Poppe, Max von Sydow, Bibi Andersson, Inga Gill, Maud Hansson, Inga Landgré, Gunnel Lindblom, Bertil Anderberg, Anders Ek, Åke Fridell, Gunnar Olsson, Erik Strandmark

Kanų kino festivalis: Ingmar Bergman (specialus žiuri prizas)

SEPTINTAS ANTSPAUDAS (1957)
DET SJUNDE INSEGLET

Kino mėgėjų atmintyje ilgam įstringa vaizdas, kai juodai apsirengusi baltaveidė Mirtis (Bengtas Ekerotas) žaidžia šachmatais su gyventi pavargusiu kryžiuočiu (Maxas von Sydowas). Vien šita švedų filmo *Septintas antspaudas* scena itin reikšminga norint suprasti naujų tendencijų įtaką kino vystymuisi tuo metu, kai Holivude sumažėjo gamybos apimtys. Kaip kitaip galima būtų paaiškinti iškraipymus ir užuominas, kurios atsikartoja tokiuose filmuose: Rogerio Cormano *Raudonosios mirties kaukė* (1964), Woody Alleno *Meilė ir mirtis*, Johno McTiernano *Paskutinis veiksmo filmo herojus* (1993) ir Peterio Hewitto *Netikra Bilo ir Tedo kelionė* (1991) (pastarajame Mirtis spendžia pinkles)?

Minėtoji scena dažnai suklaidina žiūrovus, dažnai manoma, kad ji filme svarbiausia. Nereikėtų galvoti, kad scenarijaus autorius ir režisierius Ingmaras Bergmanas, mėgindamas sukurti tam tikrą svarbos ir pretenzingumo archetipą, siekė padaryti slogų įspūdį. Nepaisant to, kad *Septintas antspaudas* paliečia reikšmingus dalykus, rūpimus Bergmanui, filmas itin gyvas ir turintis nemažai komiškų elementų. Jį galima vertinti kaip viduramžių pasaką, įkvėptą režisieriaus žavėjimosi Kurosawos filmais apie samurajus. Juostoje yra vietos ir paprastiems džiaugsmams bei malonumams, ir giliems išgyvenimams.

Antonijus Blokas (Sydowas), grįžęs po kruvino kryžiaus žygio, kurio vedlys pasirodė besąs negarbingas žmogus, pragyvenimui užsidirbantis apiplėšinėdamas lavonus, jaučia, kad jo tikėjimas Dievu – tai liga, kurios žmonija turi kuo greičiau atsikratyti. Kartu su savo neperskiriamu draugu dvarininku (Gunnaras Björnstrandas) Blokas susiduria su mirtimi, pamatęs nuo maro mirusiojo kūną, o kiek vėliau susitinka ir pačią Mirtį. Riterio ir Mirties žaidimas šachmatais – kova ne tik už riterio gyvenimą, bet ir už jausmus Dievui, religijai ir žmonėms. Filmo pabaigoje viltį atneša kitokia šventoji šeima: klajojančio cirko

akrobatas (Nilsas Poppe'ė), jo žemiška, jausminga žmona (Gunnel Lindblom) ir jų gyvybingas, nekaltas mažylis. Juos Blokas išgelbėja nuo maro, o pats pasiryžęs pradėti šokį su Mirtimi, kuriai labiau patinka pagedusios ir savanaudiškos sielos.

Riteris, kamuojamas Dievo buvimo klausimų (jis netgi raganos, vežamos sudeginti, klausia, ką velnias žino apie Dievą), atskleidžia vieną, o atviraširdis cirkininkas, kuriam švelniai priekaištauja jo praktiškoji žmona („Tu per daug svajoji“), – kitą Bergmano pusę. Linksmindamas žmones, cirkininkas ieško atpirkimo, ir pasibaisėja, kai nekaltas jo pasirodymas virsta siaubingu, Bažnyčios palaimintu atgailaujančių nuodėmingųjų minios pliekimu rimbais. Bergmaną visuomet erzino ir slėgė žmonių pyktis, ypač palaikomas religijos, tačiau *Septintame antspaude* atsiranda vietos kūniškai ir dvasinei meilei, maistui ir gėrimams. Kūrybinei režisieriaus manierai būdinga ekspresija bei pagarba tikrajam grožiui. **KN**

JAV (Fox), 119 min., DeLuxe

Režisierius Leo McCarey

Prodiuseris Leo McCarey, Jerry Wald

Scenarijaus autoriai Leo McCarey, Mildred Cram, Delmer Daves, Donald Ogden Stewart

Operatorius Milton R. Krasner

Kompozitoriai Hugo Friedhofer, Harry Warren

Vaidina Cary Grant, Deborah Kerr, Richard Denning, Neva Patterson, Cathleen Nesbitt, Robert Q. Lewis, Charles Watts, Fortunio Bonanova, George Winslow

„Oskaro" nominacija: Milton R. Krasner (operatorius), Charles Le Maire (kostiumai), Hugo Friedhofer (muzika), Harry Warren, Harold Adamson, Leo McCarey (dainos)

ĮSIMINTINAS ROMANAS (1957)

AN AFFAIR TO REMEMBER

„Brangusis, jei galėsi piešti, aš vėl galėsiu vaikščioti!" Jau daugelį metų erškėčiuotas Cary'io Granto ir Deborah'os Kerr kelias Įsimintiname romane kelia neaprašomą susižavėjimą. Vėliau filmas nustojo populiarumo, tačiau nemažai jo scenų buvo sėkmingai atkurtos 1993 m. filme *Nemiegantys Sietle*. Įsimintinas romanas yra komiškos dramos *Meilės istorija* (1939), kurioje vaidina Irene Dunne ir Charlesas Boyeris, perdirbinys. Jis atspindi dvi skirtingas kūrybinės prodiuserio, scenarijaus autoriaus ir režisieriaus Leo McCarey'aus manieros puses. Savo karjeros pradžioje jis sėkmingai pasireiškė kaip komedijos meistras, nufilmavęs Laurel ir Hary brolių Marxų *Antienos sriuboje*, už keistoką klasikinį filmą *Siaubinga tiesa*, kuriame vaidino Grantas, gavo pirmąjį „Oskarą". Tačiau McCarey'us išskirtinis ir nepadoriu sentimentalumu, kuris ryškus jo mėgstamiausiame 5-ojo deš. filme *Einu savo keliu*, gavusiame „Oskarą" kaip geriausias filmas, taip pat už režisūrą ir scenarijų.

Grantas vaidina sąmojingą plevėsą, nevykėlį menininką Nikį Ferantę, o Kerr – savimi nepasitikinčią naktinio klubo dainininkę Terę Makej (ją įgarsina žinoma studijos dainininkė Marnie Nixon, dubliavusi Kerry ir filme *Karalius ir aš*). Veikėjai susipažįsta prabangaus laivo denyje, įsimyli vienas kitą, o jų romano vystymasis lydimas geraširdiško humoro. Deja, abudu jau susižadėję, tad sudaro romantišką sutartį: per šešis mėnesius jie turi įvertinti savo gyvenimą ir, jeigu sugalvos jį pakeisti, susitiks ant Empire Strait Bildingo stogo ir gyvens ilgai ir laimingai. Praėjus sutartam laikui, Grantas meta savo teptukus ir džiaugsmingai jaudindamasis žingsniuoja po dangoraižio apžvalgos aikštelę, bet Kerry, lėkdama pas jį kaip ant sparnų, pakliūva po automobiliu.

Tai, kas seka po to, šiuolaikiniams žmonėms, pripratusiems prie mobiliųjų telefonų, gali būti nesuprantama. Grantas, galvodamas esąs apgautas, virsta pagiežingu ciniku. Jis nežino, kad Kerr, didvyriškai mėgindama susitaikyti su tuo, kad yra paralyžiuota, pernelyg išdidi, jog apie nelaimę praneštų Grantui. Visa likusioji filmo dalis kelia graudulio ašaras, o nežinioje palikti žiūrovai spėlioja, bus mylimieji vėl kartu, ar ne. McCarrey'us į filmą įtraukė daug dainų, bet net ir Kerry, subūrusi žavingų padaužų chorą, negali sukliudyti atskleisti jos paslaptį, iš naujo susitikti mylimąjį ir laimingai užbaigti istoriją. **AE**

ŽEMUOGIŲ PIEVELĖ (1957)
SMULTRONSTÄLLET

Šis Ingmaro Bergmano filmas gali būti laikomas žymiausiu jo šedevru. Pagyvenęs profesorius Izaokas Borgas (Victoras Sjöströmas), kurio vardas švedų kalba reiškia „ledinė tvirtovė“, patiria geografinę ir dvasinę kelionę. Lydimas marčios Marijanos (Ingrid Thulin), jis vyksta į Stokholmo Lundo universitetą atsiimti garbingo daktaro laipsnio diplomo. Kelyje jis susipažįsta su trimis jaunuoliais, kurie keliauja pakeleivingais automobiliais. Tarp jų yra energinga Sara (Bibi Andersson), vardu ir charakteriu primenanti profesoriui mylimą moterį, ir vidutinio amžiaus pora. Pagrindinis veikėjas aplanko nusenusią motiną, vėliau bando nuoširdžiai pasikalbėti su sūnumi Evaldu (Gunnaras Björnstrandas). Šis yra ciniškas mizantropas, tad Marijana ruošiasi su juo išsiskirti. Tėvo ir sūnaus pokalbis – filmo raktas, ir ne tik dėl to, kad gali išgelbėti santuoką, bet ir dėl to, kad kelionė profesoriui padėjo pažinti save. Borgas suvokė, kad yra paprastas mirtingasis, pajautė savo uždarumą, paveldėtą iš tėvų ir sustiprėjusį dėl gyvenimiškų nusivylimų ir pasinėrimo į darbą. Visa tai tarytum virusas buvo perduota Evaldui.

Bergmano kūrinys apie vieną gyvenimo dieną, – arba, kita vertus, gyvenimą per vieną dieną, per ilgą dieną, kupiną prisiminimų, padedančių peržvelgti nueitą kelią, – svarbus tuo, kad jame sujungiamos dvi (objektyvi ir subjektyvi) Borgo gyvenimo realybės. Vidinės ir išorinės detalės pamažu nušviečia šio žmogaus gyvenimą. Mums jį suprasti (o ir jam pačiam suprasti save) padeda ne tik svajonės ir prisiminimai, bet ir susitikimai bei pokalbiai su kitais žmonėmis. Marijana, nepaisydama savo taktiškumo ir atsidavimo, vienprasmiškai užsimena apie Borgo trūkumus. Sara jam primena nežabotą jaunystę. Sutuoktinių ginčas panašus į jo paties polinkį piktintis gyvenimu ir paskatina susimąstyti apie Marijanos ir Evaldo ateitį.

Išganingas Borgo savęs pažinimas turi įtakos aplinkiniams; *Žemuogių pievelė* unikali tuo, kad Bergmanas niekada nebūna sentimentalus. Nuostabios ir įtaigios žinomo švedų režisieriaus Sjöströmo vaidybos dėka šis nepaprastas filmas sulaukė daugybės imitacijų. Jis pavergia galinga emocine jėga ir sąžiningumu, kuriais remdamasis autorius, vaizduodamas protagonisto kelionę, išryškina savo pasaulėžiūrą. **GA**

Švedija (Svensk), 91 min., nespalvotas

Švedų ir lotynų kalbomis

Režisierius Ingmar Bergman

Prodiuseris Allan Ekelund

Scenarijaus autorius Ingmar Bergman

Operatorius Gunnar Fischer

Kompozitorius Erik Nordgren

Vaidina Victor Sjöström, Bibi Andersson, Ingrid Thulin, Gunnar Björnstrand, Jullan Kindahl, Folke Sundquist, Björn Bjelfvenstam, Naima Wifstrand, Gunnel Broström, Gertrud Fridh, Sif Ruud, Gunnar Sjöberg, Max von Sydow, Åke Fridell, Yngve Nordwall

„Oskaro“ nominacija: Ingmar Bergman (scenarijus)

Berlyno tarptautinis kino festivalis: Victor Sjöström (FIPRESCI apdovanojimas), Ingmar Bergman („Auksinis lokys“)

Venecijos kino festivalis: Ingmar Bergman (Italijos kino filmų kritikų premija)

Italija, Prancūzija (De Laurentiis, Marceau), 110 min., nespalvotas

Italų kalba

Režisierius Federico Fellini

Scenarijaus autoriai Federico Fellini, Ennio Flaiano, Tullio Pinelli, Pier Paolo Pasolini

Vaidina Giulietta Masina, Franĕois Périer, Amedeo Nazzari, Aldo Silvani, Franca Marzi, Dorian Gray, Mario Passante, Pina Gualandri, Polidor, Ennio Girolami, Christian Tassou, Jean Mollier, Riccardo Fellini, María Luisa Rolando, Amedeo Girardi

„Oskaras": Italija (geriausias užsienio filmas)

Kanų kino festivalis: Giulietta Masina (aktorė), Federico Fellini (OCIC premija – specialus prizas)

KABIRIJOS NAKTYS (1957)
LE NOTTI DI CABIRIA

Pagrindinį vaidmenį klasikiniame Federico Fellini filme suvaidino režisieriaus žmona Giulietta Masina, kuri Kanų filmų festivalyje visiškai pelnytai buvo įvertinta kaip geriausia aktorė už naivios prostitutės vaidmenį. Drovėdamasi savo profesijos, narsi Kabirija nesėkmingai bando rasti turtingą globėją, kuris ją pasiimtų kartu, nors širdies gilumoje ji trokšta rasti amžiną meilę.

Dėl katalikų bažnyčios protesto po filmo premjeros buvo iškirptas fragmentas, kuriame vaizduojama graži samarietė su maišeliu, pilnu gerų darbų. Pasirodo, netikėtas dosnumas yra provincialus bruožas, laimei, filmuota medžiaga buvo grąžinta. Gėrio tema Fellini filmuose pati svarbiausia. Iš pažiūros žemiška Kabirija kaip niekas kitas trokšta tapti laiminga. Ji – prostitutė, turinti auksinę širdį, ji niekad nebūna paniurusi, ji pasirengusi dėl menkiausios priežasties džiaugtis gyvenimu.

Kabirija aplink save sėja gėrį, bet dažnai tai atsisuka prieš ją pačią ir virsta neviltimi ar netgi pažeminimu. Karnavale ji netikėtai susipažįsta su hipnotizuotoju (Aldo Silvani), kuris išsiaiškina slaptus jos norus. Scena jaudina, bet kartu yra gana žiauri, nes atskleidžia tariamą moters svajonių ir fantazijų apie geresnį gyvenimą įvykimą. Kabirijos tiesumas ir atvirumas leidžia žiūrovams tyčiotis iš jos užslėptų troškimų. Net ir žymus kino aktorius (Akberto Lazzari), kuris su Kabirija elgiasi kaip su šuniu, sukelia joje tuščias viltis.

Kabirijos svajonėms nelemta išsipildyti, ji tampa savo kvailo naivumo auka. Vis dėlto Fellini moters istoriją pasakoja ne tik tam, kad sukeltų mūsų simpatiją. Kabirija stipri ir išdidi moteris, kuri, įvykus nesėkmei, sutelkia savo dvasines jėgas ir, pamiršusi praeitį, pradeda gyventi iš naujo. *Kabirijos naktų* istorija, kaip ir to paties režisieriaus *Saldus gyvenimas* (1960), pasakojama iš varguomenės perspektyvos; tai žvilgsnis į visiems žinomą kitą pusę, paauksuotą optimistišku džiugesiu, bet galiausiai nugramzdinamą liūdesyje. **JKI**

KRUVINAS SOSTAS (1957)
KUMONOSU JO

Akiros Kurosawos filmas *Kruvinas sostas* – niūri, paprasta ir visai nuo originalo nenutolusi Shakespeare'o *Makbeto* versija, kurią verta laikyti labiausiai pavykusia pjesės ekranizacija. Siužetas ir psichologinis fonas puikiai atitinka feodalinę Japoniją. Drąsus samurajus Vašidzu (Toshiro Mifune) ir jo smarki žmona ponia Asadzi (Isuzu Yamada), vedini nežmoniškų ambicijų ir įkvėpti raganos pranašystės, užmuša savo karvedį ir užgrobia karalystę, o save pasmerkia neišvengiamam ritualiniam prakeiksmui, kurį lydi kraujo praliejimas, paranoja, pamišimas ir degradacija.

Neprilygstamojo T. Mifune'ės, mėgstamo Kurosawos aktoriaus, vaidyba (kartu jie bendradarbiavo daugiau kaip 16-oje filmų) tokia pat nepriekaištinga, kaip ir Roberto De Niro Martino Scorsese'ės filmuose. Būtent dėl *Kruvino sosto* Mifune'ė visame pasaulyje imtas laikyti žymiausiu Japonijos aktoriumi, o nuostabi mirties scena, kurioje veikėjas varstomas strėlių, yra viena iš kino istorijos viršūnių. *Kruviname soste* sujungti japonų no teatro ir kovų menų elementai, tikri istoriniai įvykiai ir mintys apie gamtoje esantį gėrį ir blogį. Čia jie uždarame paslaptingame grėsmingų ir magiškų pranašiškų ženklų (kurie matomi miške ir pilyje) pasaulyje susilieja į vieną visumą. **AE**

Japonija (Toho), 105 min., nespalvotas

Japonų kalba

Režisierius Akira Kurosawa

Prodiuseris Akira Kurosawa, Sojiro Motoki

Scenarijaus autoriai Shinobu Hashimoto, Ryuzo Kikushima, Akira Kurosawa, Hideo Oguni (pagal Williamo Shakespeare'o pjesę *Makbetas*)

Operatorius Asakazu Nakai

Kompozitorius Masaru Satô

Vaidina Toshirô Mifune, Isuzu Yamada, Takashi Shimura, Akira Kubo, Hiroshi Tachikawa, Minoru Chiaki, Takamaru Sasaki, Kokuten Kodo, Kichijiro Ueda, Eiko Miyoshi, Chieko Naniwa, Nakajiro Tomita, Yu Fujiki, Sachio Sakai, Shin Otomo

Venecijos kino festivalis: Akira Kurosawa – „Auksinio liūto" nominacija

NEĮTIKĖTINAI SUSITRAUKĘS ŽMOGUS (1957)
THE INCREDIBLE SHRINKING MAN

Skotas Keris (Grantas Williamsas), kruizo metu paveiktas mįslingo ir, rodos, radioaktyvaus debesies, suvokia, kad ėmė mažėti. Monotoniška režisieriaus Jacko Arnoldo maniera puikiai atitinka Richardo Mathestono siužeto absurdiškumą ir neapibrėžtumą. Pagrindinis veikėjas prieš mus stoja su savo medicininiais, namų ir socialiniais-ekonominiais rūpesčiais. Kūrinys lygiavertis Nicholaso Ray'aus filmui *Daugiau nei gyvenimas* (1956) ir Douglaso Sirko *Užrašyta vėjyje* (1956), – jame taip pat ironiškai ir bauginančiai vaizduojama išvirkščioji vidurinės amerikiečių klasės gyvenimo pusė. Filmui įpusėjus, Skotas, susitraukęs iki batų kulniuko dydžio, klaidžioja laivo triume ir yra priverstas susidoroti su įvairiais gamtiniais pavojais. Ši dalis – ypač pagauli ir meistriškiausiai nufilmuota visoje mokslinės fantastikos žanro istorijoje. Įkvėpta pabaiga yra retas populiaraus filmo santykio su metafizika pavyzdys.

Juostos paveikumas kyla iš jos psichologinio aštrumo ir tikslaus, ekspresyvaus objektų vaizdavimo. Skotas Keris Mathesonui ir Arnoldui – eilinis atominio amžiaus žmogus: jo nuotykiai yra objektyvi pamoka, gaunama iš priešiškos aplinkos ir žmogui būdingo polinkio save laikyti visų daiktų matu. **CFu**

JAV (Universal), 81 min., nespalvotas

Režisierius Jack Arnold

Prodiuseris Albert Zugsmith

Scenarijaus autoriai Richard Matheson, Richard Alan Simmons (pagal Richardo Mathesono romaną *Susitraukęs žmogus*)

Operatorius Ellis W. Carter

Kompozitoriai Foster Carling, Earl E. Lawrence

Vaidina Grant Williams, Randy Stuart, April Kent, Paul Langton, Raymond Bailey, William Schallert, Frank J. Scannell, Helene Marshall, Diana Darrin, Billy Curtis

Indija (Epic), 127 min., nespalvotas

Indų kalba

Režisierius Satyajit Ray

Prodiuseris Satyajit Ray

Scenarijaus autorius Satyajit Ray (pagal Bibhutibhushan Bandyopadhyay romaną)

Operatorius Subrata Mitra

Kompozitorius Ravi Shankar

Vaidina Kanu Bannerjee, Karuna Bannerjee, Pinaki Sengupta, Smaran Ghosal, Santi Gupta, Ramani Sengupta, Ranibala, Sudipta Roy, Ajay Mitra, Charuprakash Ghosh, Subodh Ganguli, Mani Srimani, Hemanta Chatterjee, Kali Bannerjee, Kalicharan Roy

Venecijos kino festivalis: Satyajit Ray („Auksinis liūtas")

APARAJITO (1957)

APARAJITO

Tai antrasis Satyajito Ray'aus filmas iš filmų apie berniuką Apu trilogijos. Po sesers mirties filme *Kelio daina* dar nedidelis Apu (Pinakis Sengupta) su tėvais persikrausto į Benaresą. Kol tėvas Charikaras (Kanu Bannerjee) uždirba duoną, ant Gango kranto skelbdamas tikėjimą, berniukas, apžavėtas vaizdų ir garsų gausos, klaidžioja po miestą. Charikaras suserga maliarija ir miršta, o Apu motina Sarbodžaja (Karuna Bannerjee), negalėdama savarankiškai užsidirbti pragyvenimui, su sūnumi grįžta į kaimą, į uošvio namus. Pamatęs pasaulio, Apu nebenori gyventi paprastame gimtajame kaimelyje. Vietinis mokytojas diegia berniukui garbės troškimą ir smalsumą. Sulaukęs šešiolikos, jis gauna stipendiją ir gali mokytis Kalkutoje. Apu (dabar jį vaidina Smaranas Ghosalas) įtraukia judrus perpildyto didmiesčio gyvenimas, jis retai ir nenoromis parvyksta į namus. Vieniša ir sunkiai serganti Sarbodžaja nesiskundžia sūnui, nes bijosi, kad jam teks mesti mokslus. Galiausiai Apu, gavęs dėdės laišką, grįžta namo. Per vėlai. Po laidotuvių paauglys, nenorėdamas sekti tėvo pėdomis ir tapti dvasininku, važiuoja į Kalkutą.

Kaip ir pridera antrajam trilogijos filmui, *Aparajito* yra savotiškas Satyajito trilogijos tiltas. Kūrinys prasideda apleistame bengalų kaimelyje, po to stebime griaunamąją miesto įtaką, kurią atskleidžia pagrindinio veikėjo paveikslas. Apu pasaulis suskyla į dvi dalis, vaikas pamažu ir nesulaikomai tolsta nuo tėvų. Ray'us, kaip visuomet, nė vienam personažui nesuteikia pirmenybės. Mes suprantame, kodėl Apu veržiasi į platųjį pasaulį, mes drauge išgyvename jo žavėjimąsi mokslu, jo didžiavimąsi asmeniniais pasiekimais. Tuo pat metu išgyvename ir Sarbodžajos skausmą: ji neteko dukters, o dabar praranda ir sūnų. Pati liūdniausia filmo akimirka – kai mirštanti Sarbodžaja laukia naktinio traukinio, kuriuo Apu turi paskutinį kartą grįžti namo. Išgirdusi dundant traukinį, ji pašoka ir žvelgia į tamsą. Deja, motiną pasitinka tik tyla ir besiblaškančios plaštakės. **PK**

SUSIŠAUDYMAS O.K. KORALE (1957)
GUNFIGHT AT THE OK CORRAL

Žymus Johno Strugeso vesternas, kuriame Vajatas Erpas Tombstoune, Arizonos valstijoje, 1881 m. spalio 26 d. kaunasi su Klentono gauja, nėra pirmoji filmo versija, tačiau ji detalesnė negu Johno Fordo *Mano brangioji Klementina* (1946). *Susišaudymas O.K. Korale* – gražiai nufilmuotas reginys, kurio kūrimui išleista krūva pinigų, jame vaidina profesionalūs aktoriai. Valdingąjį Erpą, kartais pribloškiantį savo ryžtingumu, puikiai vaidina Burtas Lancasteris. Kirkas Douglasas įkvėptai įkūnija viską savo kelyje naikinantį Holidėjų – jo veide įspausta nieko gero nežadanti šypsena. Gerai atrodo ir Jo Van Fleet, vaidinanti Keitę, pravarde Didžianosė, Doko mylimąją, ir Johnas Irelandas, atliekantis bandito Džonio Ringo vaidmenį.

Malonu klausytis Dimitrijaus Tiomkino sukurto muzikinio akompanimento, o Frankie'o Laine'o atliekama filmo daina sukėlė tikrą sensaciją. Beje, norintieji pamatyti niūresnę Vajato Erpo istorijos versiją gali pažiūrėti tęsinį *Revolverio valanda*, kurį 1967 m. pastatė Sturgesas. Jame O.K. Koralo įvykis – tik pati pradžia. **EB**

JAV (Paramount), 122 min., spalvotas (*Technicolor* sistema)

Režisierius John Sturges

Prodiuseriai Joseph H. Hazen, Paul Nathan, Hal B. Wallis

Scenarijaus autoriai George Scullin, Leon Uris (pagal George'o Scullino straipsnį *Žudikas*)

Operatorius Charles Lang

Kompozitorius Dimitrij Tiomkin

Vaidina Burt Lancaster, Kirk Douglas, Rhonda Fleming, Jo Van Fleet, John Ireland, Lyle Bettger, Frank Faylen, Earl Holliman, Ted de Corsia, Dennis Hopper, Whit Bissell, George Mathews, John Hudson, DeForest Kelley, Martin Milner

„Oskaro" nominacija: Warren Low (montažas), George Dutton (garsas)

TILTAS PER UPĘ KVAI (1957)
THE BRIDGE ON THE RIVER KWAI

Vagys gali neturėti garbės, bet priešai kare yra visai kitas dalykas. Tuo filme *Tiltas per upę Kvai* šventai tikėjo Aleco Guinnesso personažas pulkininkas Nikolsonas. Jis atkakliai tvirtina, kad japonų prižiūrėtojai gerai elgėsi su juo ir kitais Birmos lageryje kalinčiais karo belaisviais, kenčiančiais nuo kaitros. Tačiau kai patyręs karvedys ir angliškojo pragmatizmo atstovas ima priešams statyti geležinį tiltą, grupė amerikiečių, vykdydama majoro Širso (Williamas Holdenas), pabėgusio iš karo belaisvių stovyklos, įsakymą, statinį ruošiasi sprogdinti.

Vis augantį konfliktą režisierius Davidas Leanas vaizduoja ironiškai, paversdamas Guinnesso personažą aršiu bejausmio jankio (Holdenas) priešininku. Labiausiai dėmesį šiame filme apie Antrąjį pasaulinį karą patraukia trys pagrindinių vaidmenų atlikėjai: griežtas ir nepalenkiamas Guinnessas, nevalyvas ir ciniškas Holdenas bei japonų pulkininką vaidinantis Sessue Hayakawa. Filme galima išskirti ne tik šauniai pastatytas finalines griovimo scenas, bet ir neabejotinai puikią choreografiją. **JKI**

Didžioji Britanija (Columbia, Horizon), 161 min., spalvotas (*Technicolor* sistema)

Anglų, japonų, tajų kalbomis

Režisierius David Lean

Prodiuseris Sam Spiegel

Scenarijaus autoriai Carl Foreman, Michael Wilson (pagal Pierre'o Boulle romaną *Tiltas per upę Kvai*)

Operatorius Jack Hildyard

Kompozitorius Malcolm Arnold

Vaidina William Holden, Alec Guinness, Jack Hawkins, Sessue Hayakawa, James Donald, Geoffrey Horne, André Morell, Peter Williams, John Boxer, Percy Herbert, Harold Goodwin, Ann Sears, Heihachiro Okawa, Keiichiro Katsumoto, M. R. B. Chakrabandhu

„Oskaras": Sam Spiegel (geriausias filmas), David Lean (režisierius), Pierre Boulle, Carl Foreman, Michael Wilson (scenarijus)*, Alec Guinness (aktorius), Jack Hildyard (operatorius), Peter Taylor (montažas), Malcolm Arnold (muzika)

* – į juodąjį sąrašą įtrauktiems rašytojams Carlui Foremanui ir Michaeliui Wilsonui „Oskarai" skirti po mirties, 1984 m.

„Oskaro" nominacija: Sessue Hayakawa (antrojo plano aktorius)

MOTINA INDIJA (1957)
BHARAT MATA

Netgi po 50 metų nuo premjeros *Motiną Indiją* galima laikyti vienu iš geriausių filmų. Jame pasakojama apie moterį Radžą (Nargis), kuri bando sujungti tradicines vertybes, gyvenimą kaime ir pažadėtąją šiuolaikinę utopiją. *Motina Indija* buvo itin populiari Azijoje ir Afrikoje – šių šalių gyventojai Indiją laikė kovos už laisvę pavyzdžiu; filmas susilaukė pripažinimo ir Europoje bei Amerikoje, nes buvo vienas iš keleto indiškų filmų, apdovanotų „Oskaru".

Mehboobas Khanas, vienas iš pirmųjų indų režisierių, naudojusių spalvas, statė epinius istorinius filmus, o vėliau savo įgūdžius panaudojo filmuodamas kaimo gyvenimą. Pamažu jis sukūrė nacionalinį epą, naują istoriją naujai kartai. *Motina Indija* prasideda pagrindinės veikėjos vestuvėmis, o baigiasi jai pasenus. Prisimenama daugybė legendų; veikėjų vardai asocijuojasi su pagrindinių indų mitologijos figūrų vardais.

Filme vaidina žymiausi to laikotarpio aktoriai: Nargis, Rajus Kumaras ir Sunilas Duttas. Daugelį pritrenkė žinia, kad Nargis, kuri buvo įsimylėjusi Rajų Kapoorą, baigus filmavimą ištekėjo už Sunilo Dutto, vaidinusio jos sūnų. *Motina Indija* žymi ir nesenstančia Naushado Ali muzika, sujungiančia liaudiškos ir klasikinės muzikos motyvus, kuriuos vakarietišku stiliumi atlieka šimto instrumentų orkestras. Ali dėka tokia muzika buvo ne tik madinga, bet ir tapo indų kino simboliu. Juostoje yra įspūdingų, jau klasika tapusių scenų: vienoje iš jų pagrindinė veikėja sunkiai velka plūgą, kitoje rodomi laimingi Radžos ir jos sūnų veidai nuėmus derlių – sovietinio realizmo stiliumi jie svajoja apie šviesią ateitį.

Tai, kad filmas sudėtingas ir gali būti įvairiai suprastas, iki šių dienų traukia žiūrovus. Tai vienas iš tų indiškų filmų, kuriuos reikėtų žiūrėti pirmiausia. **RDw**

Indija (Mehboob), 172 min., spalvotas (*Technicolor* sistema)

Hindi kalba

Režisierius Mehboob Khan

Prodiuseris Mehboob Khan

Scenarijaus autoriai Mehboob Khan, Wajat Mirza, S. Ali Raza

Operatorius Faredoon A. Irani

Kompozitorius Naushad

Vaidina Nargis, Sunil Dutt, Raaj Kumar, Rajendra Kumar, Kanhaiyalal, Kumkum, Master Sajid, Sitara Devi, Mukri, Sajid Khan, Azra, Chanchal, Kanan Kaushal, Sheela Naik

„Oskaro" nominacija: Indija (geriausias užsienio filmas)

SKRENDA GERVĖS (1957)
LIETIAT ŽURAVLI

Paskutiniais Stalino valdymo metais sovietinis kinas praktiškai išnyko. Visos pajėgos buvo skirtos atstatyti karo nuniokotą šalies ekonomiką. Dėl to retkarčiais sužibančios SSRS kino studijos beveik visiškai nustojo egzistuoti. 1953 m. mirus Stalinui, sovietinis kinas pamažu ėmė atsigauti, o tokio kėlimosi simboliu tapo Michailo Kalatozovo režisuotas filmas *Skrenda gervės*. Jame pasakojama apie Boriso (Aleksejaus Batalovo) ir Veronikos (Tatjanos Samoilovos) meilę. Mylimuosius išskiria prasidėjęs karas. Filmas drąsiai metė iššūkį beveik visoms šio žanro klišėms. Nepaisant šlovingos Sovietų Armijos pergalės, filme užgriebtos tragiškiausios karo akimirkos, pvz., siaubą keliantis galingas vokiečių tankas tiesiog sutriuškina neorganizuotus ir menkai ginkluotus rusų kareivius, vėliau tapusius herojais.

Pasibaigus karui, juntamas šioks toks nusivylimas ir suvokiama, kad reikia naujo vado. Keista, bet Sovietų Sąjungos gyventojai šiltai sutiko tokią savo išgyvenimų versiją. Pavargę nuo propagandos, jie per daug gerai įsisąmonino, kad iš tikrųjų kare ne visi buvo didvyriai. Batalovas ir Samoilova labai ekspresyviai, jausmingai ir aistringai vaidina įsimylėjėlius. Žinoma, didžiausia filmo žvaigždė – operatorius Sergejus Urusevskis. Filmuodamas kvapą gniaužiantį gervių skrydį, naudodamas panoraminius vaizdus ir meniškai kilnodamas kamerą, Urusevskis (jis dirbo su Dovženko kuriant žymų dokumentinį karinį filmą *Mūšis už sovietinę Ukrainą*) pavaizdavo pasaulį, kuris neturi savo atramos taško ir savo moralinio, politinio ar kitokio vedlio. Urusevskis toliau bendradarbiavo su Kalatozovu, statant liūdnai pagarsėjusį, bet publikos susižavėjimą sukėlusį filmą *Aš – Kub*a (1964). Nepaisant to, kad *Skrenda gervės* atrodo netikras ir stilizuotas, jo vizualiniai efektai visuomet turi prasmę. Tai pirmasis sovietų filmas, sukurtas šaltojo karo metu, ir kino studijos „Warnes Bros." dėka susilaukęs palankaus įvertinimo JAV. **RP**

SSRS (Mosfilm), 97 min., nespalvotas

Rusų kalba

Režisierius Michail Kalatozov

Prodiuseris Michail Kalatozov

Scenarijaus autorius Viktor Rozov (pagal savo pjesę *Amžinai gyvi*)

Operatorius Sergej Urusevskij

Kompozitorius Moisej Vainberg

Vaidina Tatjana Samoilova, Aleksej Batalov, Vasilij Merkurijev, Irina Šmeliova, Aleksandr Švorin, Svetlana Charitonova, Konstantin Nikitin, Valentin Zubkov, Antonina Bogdanova, Boris Kokovkin, Jekaterina Kuprijanova

Kanų filmų festivalis: Michail Kalatozov („Auksinė palmės šakelė"), Tatjana Samoilova (specialus prizas)

JAV (Bryna, Harris–Kubrick), 87 min., nespalvotas

Anglų, vokiečių kalbomis

Režisierius Stanley Kubrick

Prodiuseriai Kirk Douglas, James B. Harris, Stanley Kubrick

Scenarijaus autoriai Stanley Kubrick, Calder Willingham, Jim Thompson (Humphrey'aus Cobbo romaną)

Operatorius Georg Krause

Kompozitorius Gerald Fried

Vaidina Kirk Douglas, Ralph Meeker, Adolphe Menjou, George Macready, Wayne Morris, Richard Anderson, Joe Turkel, Christiane Kubrick, Jerry Hausner, Peter Capell, Emile Meyer, Bert Freed, Kem Dibbs, Timothy Carey, Fred Bell

GARBĖS KELIAI (1957)

PATHS OF GLORY

Stanley'is Kubrickas prie karo temos grįš ir vėliau. Šis ryškus ir žymus filmas sukurtas Humphrey'aus Cobbo romano apie gėdingą atsitikimą prancūzų kariuomenėje Pirmojo pasaulinio karo metu motyvais (scenarijaus autoriai Kubrickas, Jimas Thompsonas ir Calderis Willinghamas). Filmas dar įtaigesnis dėl režisieriaus manieros abejingai vaizduoti neapsakomai baisius dalykus.

Du kvaili negailestingi vadai (Adolphe'as Menjou ir George'as Macready'is) įsako savo vyrams susisprogdinti prie vokiečių pozicijų. Kai keletas išlikusiųjų grįžta, pulkas juos išvadina bailiais, o tris pėstininkus, išrinktus kaip pakliuvo, nusiunčia į tribunolą. Juos karštai gina pulkininkas Daksas (Kirkas Douglasas), bet, nepaisant jo pastangų, trys nekalti, tačiau drąsūs kareiviai nuteisiami mirti. Tai puikus karinis filmas, pasižymintis nepralenkiama aktorių vaidyba – žiūrint jį, žmones pagauna pyktis. Po nuteistųjų mirties mes matome emocionaliausią iš visų kada nors nufilmuotų Kubricko scenų: linksmų kareivių minia verčia vokietaitę (Susanne Christian, vėliau – Cristiane Kubrick) dainuoti, o jos negrabiai atliekama daina skamba nuoširdžiai ir melancholiškai. **KN**

JAV (Hecht, Hill & Lancaster, Norma–Curtleigh), 96 min., nespalvotas

Režisierius Alexander Mackendrick

Prodiuseriai Tony Curtis, Harold Hecht, James Hill, Burt Lancaster

Scenarijaus autoriai Clifford Odets, Ernest Lehman, Alexander Mackendrick (pagal Ernesto Lehmano apysaką)

Operatorius James Wong Howe

Kompozitorius Elmer Bernstein

Vaidina Burt Lancaster, Tony Curtis, Susan Harrison, Martin Milner, Sam Levene, Barbara Nichols, Jeff Donnell, Sally, Joe Frisco, Emile Meyer, Edith Atwater, Chico Hamilton

SALDUS SĖKMĖS KVAPAS (1957)

SWEET SMELL OF SUCCESS

Tai nuostabus satyrinis filmas. Apsukrus spaudos agentas Sidnis Falkas ((Tony'is Curtisas) visaip bando įtikti pagiežingam laikraščių apžvalgininkui Dž. Dž. Hansekeriui (Burt Lancaster), bet, norėdamas pasiekti daugiau, jis rizikuoja susigadinti savo gyvenimą. Filme *Saldus sėkmės kvapas* skamba gerai žinomas Chico Hamiltono atliekamas džiazas ir populiarios niujorkietiškos tų metų melodijos. Mes lankomės triukšminguose naktiniuose klubuose, kurių lankytojai pasirengę parduoti sielą velniui, ir lietaus nuplautose gatvėse, kuriose žiaurūs policininkai gaudo džiazo muzikantus, ieško narkotikų, negyvai primuša Dž. Dž. Hansekerio priešininkus.

Režisierius Alexanderis Mackendrickas ekscentrišką komediją paverčia nuožmiu trileriu. Jis išsaugo Ernesto Lehmanno pjesėje buvusią cinišką stebėtojo poziciją ir papildo ją kiek tamsesnėmis detalėmis. Nepalenkiamasis Lancasteris, žybsintis frankenšteiniškomis akimis, dega neapykanta („Parungtyniaukim, Sidni!"), o Curtisas tiesiog nuostabiai vaidina pataikūną Sidnį, pasiruošusį iš kailio nertis, kad tik Hensekeriui padarytų paslaugą. Viena iš tokių paslaugų – jis sugriauna romantišką džiazo atlikėjo (Marty Milneris) ir gležnos Dž. Dž. sesers (deja, nedaug tesifilmavusi Susan Harrison), kuriai Hensekeris jaučia incestinius jausmus, draugystę. **KN**

VAKARIETIS (1958)
MAN OF THE WEST

JAV (Ashton), 100 min., spalvotas

Režisierius Anthonny Mann

Prodiuseris Walter Mirisch

Scenarijaus autorius Reginald Rose (pagal Willo C. Browno romaną *Nepaisantys sienų*)

Operatorius Ernest Haller

Kompozitorius Leigh Harline

Vaidina Gary Cooper, Julie London, Lee J. Cobb, Arthur O'Connell, Jack Lord, John Dehner, Royal Dano, Robert J. Wilke

Anthony'is Mannas, 6-ajame deš. sukūręs seriją garsių vesternų, kuriuose pagrindinį vaidmenį vaidino Jamesas Stewartas, ėmė bendradarbiauti su senstančiu Gary'iu Cooperiu. Filme *Vakarietis* jam prisiėjo žvilgtelėti į seniai pamirštą praeitį. Visuose Manno vesternuose filmo personažų praeitis juos stipriai veikia, prisiminimus gali ištrinti tik mirtis. Cooperis vaidina gerbiamą pilietį Linką Džonsą, besiruošiantį savo miesteliui samdyti mokytoją. Po traukinio, kuriuo jis važiavo, apiplėšimo Džonsas atsiduria nežinomoje vietoje kartu su barmene Bili (Julie London). Linkas nusprendžia kreiptis pagalbos į netoliese gyvenančius senus pažįstamus, tačiau paaiškėja, kad praeityje jis buvo susijęs su kriminaliniu pasauliu. Buvę draugai susivienijo į pavojingų nusikaltėlių gaują; juos suvaidino nuolatinės vesternų žvaigždės Royalis Dano, Robertas Wilke'as ir Johnas Dehneris. Netrukus tampa akivaizdu, jog niekšų grupuotė, grasindama išprievartauti Bili, mėgina Linką priversti dalyvauti apiplėšime. Toks elgesys sukelia nevaldomą iki tol buvusio nuolaidaus Linko pyktį, ir jis žiauriai sumuša vieną gaujos narį.

Gaujos lyderis – Dokas Tobinas (Lee J. Cobbas). Manno vesternuose šeiminiai ryšiai visuomet pasirodo esą tvirtesni, negu kokie nors kiti santykiai, tad Tobino gauja – liūdnoka giminės parodija. Dokas su Linku elgiasi kaip su „sūnumi". Kulminacinėje, šmėklų pilnoje grumtynių scenoje Dokas, norėdamas išprovokuoti Linką, išprievartauja Bili, tad Linkas priverstas įvykdyti „tėvažudystę". Pagaliau išsivadavęs nuo „tėvo", Linkas savyje aptinka nevaldomą laukinį žiaurumą.

Atslūgus įtampai tarp Linko ir nusikaltėlių gaujos, filme nemažai vietos užima tamsūs ir niūrūs interjerai, nors tai Manno vesternams nebūdinga, tačiau operatoriaus darbas atliktas nepriekaištingai. Būtinai pažiūrėkite šį filmą! **EB**

JAV (Universal), 95 min., nespalvotas

Režisierius Orson Welles

Prodiuseris Albert Zugsmith

Scenarijaus autorius Orson Welles (pagal Whito Mastersono romaną *Blogio ženklelis*)

Operatorius Russell Metty

Kompozitorius Henry Mancini

Vaidina Charlton Heston, Janet Leigh, Orson Welles, Joseph Calleia, Akim Tamiroff, Joanna Cook Moore, Ray Collins, Dennis Weaver, Valentin de Vargas, Mort Mills, Victor Millan, Lalo Rios, Risto, Michael Sargent, Phil Harvey, Joi Lansing

BLOGIO PRISILIETIMAS (1958)
TOUCH OF EVIL

„Jis buvo kitokios rūšies žmogus." Jau keletą dešimtmečių kinematografininkai atiduoda pagarbą ryškiam Orsono Welleso kūriniui *Blogio prisilietimas*. Tai juodasis filmas. Scenarijus buvo parašytas 6-ajame deš. Tai kraupus pasakojimas apie korupciją ir sąžinę. Jo veiksmas vyksta įvairiose skurdaus pasienio miestelio landynėse ir moteliuose. Charltonas Hestonas vaidina kilnų meksikietį valdininką, kovojantį su narkotikų prekeiviais. Atgrasų amerikietį policininką, kaltinamą žmogžudyste, įkūnija pats Orsonas Wellesas, o Janet Leigh čia – mirtinai Welleso ir Hestono dvikovos išgąsdinta marionetė.

Hestonas siekė, kad režisuoti filmą ir suvaidinti Henką Kvinlaną „Universal" pakviestų iš Holivudo „išgintąjį" Wellesą. Šis bemat metė kūręs savo scenarijų, „perrašė" bulvarinį Whito Mastersono romaną *Blogio ženklelis* ir pigų antrarūšį trilerį pavertė kino šedevru. Filmas persunktas pykčio ir baimės, įsimintina jo pradinė panoraminė scena, kurioje per tris minutes parodomas triukšmingas naktinis miestas. Migelis „Maikas" Vargas (Hestonas) ir jo atžari amerikietė žmona Siuzana (Leigh) keliauja po JAV, bet nepažįstamasis į jų automobilį meta bombą. Jaunavedžiai ir pasienio patrulio darbininkai ima aiškintis įvykio aplinkybes. Medaus mėnuo baigtas.

Tirti įvykio atvyksta policijos viršininkas Kvinlenas, o tuo metu Siuzana nutykoja meksikiečius narkotikų prekeivius, kuriuos Vargas siekia nutverti. Per minutę išdalijamos kortos ir pradedamas pavojingas žaidimas, kuriame nepaisoma jokių taisyklių. Kad sukliudytų Vargui jį apkaltinti, Kvinlenas pagrobia Siuzaną ir suleidžia jai narkotikų. Išpurtusio psichopato Kvinleno paveikslas – vienas iš įsimintiniausių juodojo kino istorijoje. Įgaliojimų peržengimas paverčia jį pabaisa (Wellesui po drabužiais buvo pakišta pagalvių, priklijuota dirbtinė nosis). Vyrą ne iškart atpažįsta kažkada su juo bendravusi paslaptinga prostitutė (Marlena Dietrich). Meksikietį vaidinantis Hestonas atrodo gan kvailokai, bet vaidina įdomiai. Įspūdingiausia – tragiška Kvinleno mylimo liokajaus Pito Menzio (Joseph Calleia) figūra.

Su pirmaisiais kadrais gali konkuruoti sudėtingi epizodai, dėl kurių filmas pavadintas juodojo kino epitafija. Wellesas dirbtinai paryškina šio žanro elementus; realistiškumą pasiekti padeda operatoriaus Russello Meanso meistriškumas ir Henry'o Mancinio sukomponuotos Lotynų Amerikos, džiazo bei rokenrolo melodijos. Beprotiškoje kulminacinėje gaudynių scenoje gausu akį rėžiančių vaizdų, garso efektų ir besismelkiančios pražūties nuojautos.

Wellesui nepatiko studijos „Universal" redakcija, tad 1998 m. pagal jo išsamius užrašus filmas buvo visiškai atkurtas. Jis tapo dviem minutėmis ilgesnis, buvo grąžintos Siuzanos buvimo viešbutyje ir Vargo su Kvinlenu kelionės scenos. Tiek senoji, tiek atkurtoji *Blogio prisilietimo* versijos – technikos, vaizduotės ir ekscentriško įžūlumo šedevrai. **AE**

Egiptas (Gabriel Talhami), 95 min., nespalvotas

Arabų kalba

Režisierius Youssef Chahine

Prodiuseris Gabriel Talhami

Scenarijaus autoriai Mohamed Abu Youssef, Abdel Hay Adib

Operatorius Alevise Orfanelli

Kompozitorius Fouad El-Zahry

Vaidina Farid Shawqi, Hind Rostom, Youssef Chahine, Hassan el Baroudi, Abdel Aziz Khalil, Naima Wasfy, Said Khalil, Abdel Ghani Nagdi, Loutfi El Hakim, Abdel Hamid Bodaoha, F. El Demerdache, Said El Araby, Ahmed Abaza, Hana Abdel Fattah, Safia Sarwat

KAIRO STOTIS (1958)

BAB EL HADID

Iš pradžių apie Egipto kinematografą žinota labai mažai, tačiau Egipte, arabų šalyse ir Afrikoje kurta daug ryškių filmų etnine tematika. Jie nebuvo rodomi kitose šalyse, tad apie juos beveik niekas nežinojo. Po antikolonijinio judėjimo bangos prabudo Afrikos ir Arabijos tautos. Tai paskatino kurti muzikines komedijas ir salsvas melodramas, kuriose vaidino jauni aktoriai, svaidantys karštus, jausmingus žvilgsnius ir paperkantys skambiais balsais. Tuose kokybiškuose filmuose buvo daug egzotikos, ir jeigu jūs matėte bent vieną egiptietišką filmą, greičiausiai jį įvertinote atlaidžiai.

Kino teatruose pasirodžius *Kairo stočiai*, susidarė įspūdis, jog egiptiečių kinas, kuris buvo pasiekęs aukštą išsivystymo lygį, ėmęs tyrinėti nežinomą pasaulį vėl grįžo į savo vaikystę. Mokydamiesi iš holivudinio ir italų neorealizmo, Egipto kino kūrėjai sukūrė savitą stilių; jų filmai kupini humoro, išminties ir kančios. Filmuose dėmesys skiriamas neesminėms kasdieninio miesto gyvenimo detalėms, juose klasikinės ir vakarietiškos mitologijos bei religijos fone vaizduojamos laukinės aistros ir troškimai, išmonė supinama su tikrove. *Kairo stotis* – gyvas ir jaudinantis filmas, jame tiksliai perteikiami veikėjų paveikslai. Juosta originali ir dėl individualių portretų, ir dėl kultūrinių šalies ypatumų, panašių į vakarietiškus, bet vis dėlto kitokių, kūrimo.

Kas viskam vadovavo? Pagautas liūdesio ir nusivylimo, savo neramius atradimus apie save ir gyvenimą į ekraną perkelia „pamišęs" režisierius Youssefas Chahine'as. Jis vaidina šlubą laikraščių pardavėją Kenauji, kuris beprotiškai įsimylėjęs gražuolę limonado pardavėją (Hind Rostom). Nors siužetas gana paprastas, filme pavaizduotas pasaulis sudėtingas ir pavojingas. Vienas kitą sekantys įvykiai atidengia tamsias miesto gyvenimo dėmes, atsiradusias nepaisant iš pažiūros draugiškų žmonių santykių. Tik pasirodęs ekranuose, kūrinys nesusilaukė savo tėvynainių palaikymo, tačiau, pristačius jį po 20-ies metų, buvo pripažintas įdomiu darbu. **J-MF**

DŽIDŽI (1958)
GIGI

MGM kino studijoje pastatytas Vincente'o Minnellio miuziklas *Džidži* pagal gautų „Oskarų" skaičių nurungė filmą *Vėjo nublokšti*. Juostos siužetas paremtas Collette'ės pasakojimu apie jauną paryžietę, kurią senelė ir teta pagal šeimos tradicijas ruošė būti kurtizane. Lerner ir Loewe sukūrė nuostabias dainas, galima paminėti „Dėkojimas dangui už mergaites" ir „Džiaugiuosi, kad jaunystė baigėsi" (abi dainos Maurice'ui Chevalier padėjo atgaivinti karjerą).

Nuostabiai atrodo linksmą vaiką vaidinantį Leslie Caron. Ji vos ne vos ištveria etiketo pamokas, nenori koketuoti ir perprasti gundymo meno, nusivokti apie brangakmenius. Vėliau ji virsta patrauklia santūria mergina. Louisas Jordanas puikiai atlieka nuobodžiaujančio miestelėno, sutrikdyto veikėjai jaučiamų jausmų, vaidmenį. Žaviai atrodo XIX a. pab. Paryžius (filmuota Bolonės miške, Tiuilri ir prabangiame „Maksimo" restorane). Cecilio Beatono kurti kostiumai gali konkuruoti tik su jo paties darbu Lerner ir Loewe miuzikle *Mano puikioji ledi*. Filmas *Džidži* visados žavės. **AE**

JAV (MGM), 119 min., spalvotas (*Metrocolor* sistema)

Režisierius Vincente Minnelli

Prodiuseris Arthur Freed

Scenarijaus autoriai Alan Jay Lerner, Anita Loos (pagal Colette'ės romaną)

Operatorius Joseph Ruttenberg

Kompozitorius Frederick Loewe

Vaidina Leslie Caron, Maurice Chevalier, Louis Jourdan, Hermione Gingold, Eva Gabor, Jacques Bergerac, Isabel Jeans, John Abbott

„Oskaras": Arthur Freed (geriausias filmas), Vincente Minnelli (režisierius), Alan Jay Lerner (scenarijus), William A. Horning, E. Preston Ames, Henry Grace, F. Keogh Gleason (meninis apipavidalinimas), Cecil Beaton (kostiumai), Adrienne Fazan (montažas), André Previn (muzika), Frederick Loewe, Alan Jay Lerner (dainos)

NEPAKLUSNIEJI (1958)
THE DEFIANT ONES

Ryškus ir reikšmingas Stanley'o Kramerio filmas *Nepaklusnieji* iškelia rasinių santykių JAV problemą. Du nuteistieji, baltasis ir juodasis (Tony'is Curtisas ir Sidney'is Poitier), prieš vežami į kalėjimą sukaustomi viena grandine. Juos vežantis sunkvežimis apvirsta. Abu negali pakęsti žmonių, turinčių kitokią odos spalvą, tad iš pradžių didžiausias jų noras – nutraukti grandinę ir išsiskirti. Logiška, jog šioje alegorinėje amerikiečių juostoje sukaustytiesiems atsiskirti nepavyksta. Neišvengiamas buvimas kartu priverčia pamiršti stereotipus ir išankstinį nusistatymą vienas kito atžvilgiu, jie mokosi pažinti vienas kitą kaip individualybę.

Jiedviem nepasiseka pavogti maisto, ir, baltojo apmaudui, juos ima persekioti priešiškai nusiteikusi minia. Tik kai veikėjai patenka į fermą pas vienišą baltąją moterį, jie pagaliau nukerta grandinę, tačiau ir po to nepasuka skirtingais keliais, nors moteris stengiasi priversti juos išsiskirti. Paskutinis žingsnis į laisvę per pelkę, o po to prekiniu traukiniu baigiasi nesėkme, ir bėgliai vėl atsiduria už grotų.

Puiki Curtiso ir Poitier vaidyba pasakojimui suteikia gyvybingumo ir dvasinės jėgos, be šito filmas būtų buvęs tik pigi melodrama. Atrodo, kad 6-ajame deš., kai amerikiečių visuomenė bandė susitaikyti su afroamerikiečių egzistavimu, filmas buvo aktualesnis „realistams" liberalams. **BP**

JAV (Curtleigh, Lomitas), 97 min., nespalvotas

Režisierius Stanley Kramer

Prodiuseris Stanley Kramer

Scenarijaus autoriai Nedrick Young, Harold Jacob Smith

Operatorius Sam Leavitt

Kompozitorius Ernest Gold

Vaidina Tony Curtis, Sidney Poitier, Theodore Bikel, Charles McGraw, Lon Chaney jaunesn., King Donovan, Claude Akins, Lawrence Dobkin, Whit Bissell, Carl „Alfalfa" Switzer, Kevin Coughlin, Cara Williams

„Oskaras": Nedrick Young, Harold Jacob Smith (scenarijus), Sam Leavitt (operatorius)

„Oskaro" nominacija: Stanley Kramer (geriausias filmas), Stanley Kramer (režisierius), Tony Curtis (aktorius), Sidney Poitier (aktorius), Theodore Bikel (antrojo plano aktorius), Cara Williams (antrojo plano atorė), Frederic Knudtson (montažas)

Berlyno tarptautinis kino festivalis: Sidney Poitier („Sidabrinis lokys")

JAV (Alfred J. Hitchcock, Paramount), 128 min., spalvotas (*Technicolor* sistema)

Režisierius Alfred Hitchcock

Prodiuseris Alfred Hitchcock

Scenarijaus autoriai Samuel A. Taylor, Alec Coppel (pagal Pierre'o Boileau ir Thomaso Narcejaco romaną *Iš numirusiųjų*)

Operatorius Robert Burks

Kompozitorius Bernard Herrmann

Vaidina James Stewart, Kim Novak, Barbara Bel Geddes, Tom Helmore, Henry Jones, Raymond Bailey, Ellen Corby, Konstantin Shayne, Lee Patrick

„Oskaro" nominacija: Hal Pereira, Henry Bumstead, Sam Comer, Frank R. McKelvy (meninis apipavidalinimas ir dekoracijos), George Dutton (garsas)

SVAIGULYS (1958)
VERTIGO

Nors tuo metu, kai *Svaigulys* pasirodė kino teatruose, Alfredas Hitchcockas buvo pasiekęs šlovės viršūnę, šis filmas sutiktas nelabai palankiai. Dauguma kritikų pabrėžė neįtikėtiną ir painų siužetą: piktadarys sudaro neįsivaizduojamai žiaurios žmogžudystės planą ir užklumpa aplinkinius. Filmo kulminacija netikėta – žudikui pavyksta išvengti bausmės, nors baigiamojoje scenoje, kurią Hitchcockas pastatė televiziniu stiliumi, yra užuomina į tai, jog nevidonas vis dėlto pakliuvo į teisingumo rankas. Filmuojant Jimmy Stewarto ir Kim Novak santykius (jais paremtas siužetas) justa šiokia tokia įtampa, bet per ilgą laiką, kol aiškintosi autorinės teisės, filmas buvo iš naujo įvertintas ir dabar laikomas vienu iš režisieriaus šedevrų.

Džonas „Skotis" Fergiusonas (Stewartas) – Niujorko policininkas, kuris meta darbą, nes dėl to, kad bijo aukščio, neišgelbėjo bendradarbio (tai matome prologe). Jam dirbant privačiu detektyvu, Džoną nusamdo senas draugas Gevinas Elsteris (Tomas Elmore'ė), kad detektyvas pasektų jo žmoną Madleną (Novak). Bejausmę blondinę persekioja į ją panaši prosenelė, nuskendusi XIX a. Pirmoji filmo dalis primena pasakojimus apie vaiduoklius. Skotis įsimyli nervingąją Madleną. Jis spėja, kad jos reinkarnacija gali pastūmėti moterį link savižudybės. Hitchcockas pasirodo kaip sumanus siaubo ir įtarumo atmosferos, tikrų nežemiškų aistrų atgaivinimo kūrėjas. Po to, kai Madlena šoka nuo varpinės ir užsimuša, filmas keičia kryptį – įtampa tik išauga. Skotis susipažįsta ir užmezga ryšius su Džudi Barton (vėl Novak), įžūlia pardavėja brunete, kuri primena žuvusią Madleną. *Svaigulys* – vienas iš nedaugelio žymių Holivudo filmų, kurie kupini nerimo ir įtampos. Ypač tai juntama epizoduose, kuriuose Skotis naujajai merginai, jo senosios meilės įsikūnijimui, patarinėja, kaip rengtis ir šukuotis, kad būtų panaši į Madleną. Daugeliui žiūrovų scena, kai Džudi su vampyrišku goduliu apkabina Skotį, yra tokia pat fiziškai ir emociškai šokiruojanti, kaip ir *Psichozės* scena duše.

Svaigulys, kaip ir daugelis kitų Hitchcocko kūrinių, susilaukė daugybės pamėgdžiojimų; į Briano De Palmos *Apsėdimą* panašūs filmai yra pilnametražiai originalo perdirbiniai. Į repertuarą įtraukti ir techniniai triukai – vienu metu atliekamas vaizdo priartinimas ir nutolinimas, kuris perteikia Stewarto galvos svaigimą (Stevenas Spielbergas jį naudojo *Nasruose*). Kadrai iš *Svaigulio* kituose filmuose (pvz., Terry Gilliamo filme *Dvylika beždžionių*) būdavo įterpiami, norint sukurti reikiamą nuotaiką. Kitaip tariant, *Svaigulys* – įmantrus, nerimą keliantis, šaltas romantinis filmas, kuriame dominuoja plieno spalva, prisiminimai panašūs į siurrealistinius vaizdus, o Bernardo Herrmanno muzika įkyri ir giliai įsiskverbianti. **KN**

PELENAI IR DEIMANTAI (1958)
POPIÓL I DIAMENT

6-ojo deš. pab., tuo metu, kai italų neorealizmas jau baigė išsikvėpti, o prancūzų kinas dar nebuvo spėjęs tapti mada, žiūrovų dėmesį patraukė lenkų vaidybiniai filmai. Jų siužetai sudėtingi ir painūs, gvildenamos karinio solidarumo, pasiaukojimo ir ištikimybės socializmo idėjoms žmogiškais veidais temos. Gali būti, jog Andrzejaus Wajdos režisuoti *Pelenai ir deimantai* – geriausias to laikmečio lenkų filmas, apimantis jaunosios Vakarų Europos menininkų ir intelektualų kartos problemas.

Filmas paremtas prieštaringu Jerzy'io Andrzejewskio romanu apie paskutinę Antrojo pasaulinio karo dieną. Priešas pasidavė, tačiau nugalėtojai dar abejoja pergale: ir komunistai, ir nacionalistai supranta, kad jų karinis aljansas labai netvirtas. Ūmus jaunuolis Enteris Maciekas (Zbigniewas Cybulskis) įstoja į pogrindinę provincijos miestelio nacionalistų organizaciją. Jam pavedama nušauti neseniai atvykusį vietinį komunistų lyderį, ir vyrukas visą naktį slepiasi viešbutyje. Tačiau toji naktis – pati pirmoji rami naktis jo suaugusiojo gyvenime, tad Maciekas trokšta sužinoti, ką dar gali pasiūlyti gyvenimas. Jis susipažįsta su simpatiška mergina ir ją įsimyli, tačiau jausmai gresia sužlugdyti misiją.

Per visą filmą Wajda nenaudoja ryškaus rakurso, – taip vienoda reikšmė suteikiama skirtingiems personažams ir aktualioms politinėms problemoms. Žymus įvykis kuriant filmą buvo sprendimas pakviesti lenkų aktorių Cybulskį suvaidinti Macieką. Pro akinių stiklus žvelgiantis, nerangiai judantis ir drovia šypsena paperkantis aktorius buvo vadinamas „rytietiškuoju Jamesu Deanu" – kartos, kurią traukė ne politinės etiketės, o konkrečios žmogiškosios vertybės, simboliu. Užtenka keleto kadrų, kad Cybulskis nuo beprotybės pereitų prie bejėgiškumo ir pykčio. Finalinis „mirties šokis", kai jis, mirtinai sužeistas, bet juokdamasis eina per lauką, – viena iš paveikiausių ir dažnai minimų scenų kino istorijoje. **RP**

Lenkija (Polski, ZRF), 105 min., nespalvotas

Lenkų kalba

Režisierius Andrzej Wajda

Prodiuseris Stanislaw Adler

Scenarijaus autoriai Jerzy Andrzejewski, Andrzej Wajda (pagal Jerzy'io Andrzejewskio romaną *Pelenai ir deimantai*)

Operatorius Jerzy Wójcik

Kompozitoriai Jan Krenz, Filip Nowak

Vaidina Zbigniew Cybulski, Ewa Krzyzewska, Waclaw Zastrzezynski, Adam Pawlikowski, Bogumil Kobiela, Jan Ciecierski, Stanislaw Milski, Artur Mlodnicki, Halina Kwiatkowska, Ignacy Machowski, Zbigniew Skowronski, Barbara Krafftówna, Aleksander Sewruk, Zofia Czerwinska, Wiktor Grotowicz

Venecijos kino festivalis: Andrzej Wajda (FIPRESCI apdovanojimas)

DRAKULA (1958)
DRACULA

Šis Terence'o Fisherio režisuotas, „Hammer" studijos išleistas filmas, kurtas pagal Bramo Stokerio romaną, ir šiandien laikomas garsiausiu siaubo filmu. Pagrindinius vaidmenis, turėjusius įtakos aktorių karjerai, suvaidino Peteris Cushingas (atletiškai sudėtas inteligentas Van Helsingas) ir Christopheris Lee (šaltas, valdingas, gražus grafas).

Panašiai kaip ir ankstesnysis studijos filmas *Frankenšteino prakeiksmas, Drakula* sukėlė šoką tiek ir tada, tiek ir po daugelio metų. 8-ojo deš. pr. „Hammer" kino studija ėmė akcentuoti fizinius siaubo aspektus; tai tapo svarbiu žanro vystymosi posūkiu ir skiriamuoju legendinės kino studijos bruožu. Net ir šiais laikais įspūdžiams imlus žiūrovas sugeba įvertinti tą įžūlumą, su kuriuo filmas peržengia visas ankstesniųjų siaubo filmų ribas. Ypač tai pastebima, kai matome laukines Drakulos akis ir iltis, iš vampyrėmis paverstų moterų širdžių lašantį kraują ir aiškiai seksualinius vampyro ir jo aukų santykius. Iš pradžių Drakula įeina į aukos miegamąjį ir užtrenkia duris tiesiai prieš kamerą. Logiška būtų buvę sceną taip ir užbaigti, bet Fisheris patenka į kambarį ir stebi, kaip Drakula tempia merginą link lovos. Toks poelgis pabrėžia negailestingumą, žiaurumą ir siaubą. **CFu**

Didžioji Britanija (Hammer), 82 min., spalvotas (*Technicolor* sistema)

Režisierius Terence Fisher

Prodiuseris Michael Carreras, Anthony Hinds, Anthony Nelson Keys

Scenarijaus autorius Jimmy Sangster (pagal Bramo Stockerio romaną)

Operatorius Jack Asher

Kompozitorius James Bernard

Vaidina Peter Cushing, Christopher Lee, Michael Gough, Melissa Stribling, Carol Marsh, Olga Dickie, John Van Eyssen, Valerie Gaunt, Janina Faye, Barbara Archer, Charles Lloyd Pack, George Merritt, George Woodbridge, George Benson, Miles Malleson

MANO DĖDĖ (1958)
MON ONCLE

Savo pirmuosiuose filmuose *Šventinė diena* (1948) ir *Pono Julio atostogos* (1953) režisierius Jacquesas Tati puikiai perteikė provincialaus, netvarkingo ir negrabaus žmogelio žavumą. Juostoje *Mano dėdė* režisierius išjuokia kasdieninei gyvenimo tvarkai gresiančią mechanizacijos aistrą.

Numylėtas Tati ekrano personažas, kerėpliškas tylenis ponas Julio gyvena sename aptriušusiame Paryžiaus kvartale. Netoliese apsistoję Arpeliai – jo sesuo ir svainis (Adrienne Servantie ir Jeanas-Pierre'as Zola). Jie įsikūrę labai moderniame name, prigrūstame madingų buitinių prietaisų, kurių dauguma neveikia, ypač tada, kai su savo kilniais ketinimais pasirodo ponas Julio.

Humoras čia, kaip ir visuose Tati filmuose, beveik čiuopte apčiuopiamas. Ne visiems komedijų režisieriams pasisekė taip meistriškai traškesiais, ūžesiais, šnypštimais ir burbuliavimais perteikti įvairiausių įtaisų garsus Arpelių namuose ir gamykloje, kurioje Arpelis per savo kvailą galvą įdarbina svainį. Apskritai tokie garsai kartais priveda iki beprotybės. Savotišką džiaugsmą Tati patiria, parodydamas, kaip buitinė technika, sukurta, kad pagerintų gyvenimą, sukelia žmonėms diskomfortą. Nereikėtų pamiršti ir žmogiškojo faktoriaus, kurį vaizduoja vaikščiojantis „nelaimingas atsitikimas" – ponas Julio. Galime pajusti ne tik grįžtamąją *Mano dėdės* melancholiją, bet ir ilgesingą optimizmą. **PK**

Prancūzija, Italija (Alter, Centauro, Gray, Specta), 110 min., spalvotas (*Eastmancolor* sistema)

Prancūzų kalba

Režisierius Jacques Tati

Prodiuseriai Louis Dolivet, Jacques Tati, Alain Terouanne

Scenarijaus autoriai Jacques Lagrange, Jean L'Hôte, Jacques Tati

Operatorius Jean Bourgoin

Kompozitoriai Franck Barcellini, Alain Romans

Vaidina Jean-Pierre Zola, Adrienne Servantie, Lucien Frégis, Betty Schneider, Jean-François Martial, Dominique Marie, Yvonne Arnaud, Adelaide Danieli, Alain Bécourt, Régis Fontenay, Claude Badolle, Max Martel, Nicolas Bataille, Jacques Tati

„Oskaras": Prancūzija (geriausias užsienio filmas)

Kanų kino festivalis: Jacques Tati (specialus žiuri prizas)

Indija (Aurora), 100 min., nespalvotas

Bengalų kalba

Režisierius Satyajit Ray

Prodiuseris Satyajit Ray

Scenarijaus autorius Satyajit Ray (pagal Tarashankaro Banerjee romaną)

Operatorius Subrata Mitra

Kompozitoriai Ustad Vilayat Khan, Asis Kumar, Robin Majumder, Dakhin Mohan Takhur

Vaidina Chhabi Biswas, Padma Devi, Pinaki Sen Gupta, Gangapada Basu, Tulsi Lahiri, Kali Sarkar, Waheed Khan, Roshan Kumari, Sardar Akhtar, Tulsi Chakraborty, Bismillah Khan, Salamat Ali Khan

MUZIKOS SALONAS (1958)
JALSAGHAR

Režisierius Satyajitas Ray'us labiau žinomas savo trilogija apie Apu. Šie filmai visam pasauliui, jau pripratusiam prie ekscentriškų ir vaizdingų Bolivudo miuziklų, pristatė indų kinematografą. Ray'us parodė visiškai kitokią Indiją, tradicinio kaimelio gyvenimą, sunkiai pakeliamą alkį, šaltį ir skurdą. Gražūs ir jaudinantys Ray'aus filmai atskleidė moralinę ir socialinę neteisybę. Nemažai įtakos jiems turėjo italų neorealizmas. Filmai buvo kuriami kaimo vietovėse, kad vaizduojama Indija būtų kuo tikroviškesnė. Tačiau *Muzikos salone* Ray'aus stilius ir ketinimai pasikeitė. Šis neįprastas, elegiško liūdesio kupinas filmas taps tikra staigmena tiems, kurie tikisi pamatyti reginį, panašų į *Apu* trilogiją ar *Tolimą griaustinį* (1973).

Filmo veiksmas vyksta 3-iajame deš., siužetas paremtas Čechovo stiliaus istorija. Pagrindinis veikėjas – nuskurdęs aristokratas Huzuras Rojus (mėgstamas Ray'aus aktorius Chhabi Biswas). Jis prarado savo valdžią ir padėtį, jo dvaras sugriuvo, tarnai išsilakstė, dabar jis visą laiką sėdi ant stogo ir prisimena praėjusią šlovę. Maksimas Ganguli (Gangapada Basu) – palūkininkas, šiurkščios jo manieros nepalieka abejonių dėl aukštos ir įtakingos padėties. Ganguli įasmenina tai, ką prarado Rojus. Kuomet jis praneša, kad ruošiasi surengti koncertą, Rojus irgi sumano tą patį vakarą suorganizuoti koncertą, idant senoji ir jaunoji kartos susiremtų baigiamajame mūšyje. Rojus jaučia savotišką aistrą nuosavam muzikos salonui. Filme yra retrospektyvinių kadrų, kuriuose vaizduojami anksčiau vykę koncertai. Būsimasis įvykis taps paskutiniu plačiu mostu, nors jam Rojus atiduos paskutinius turto likučius. Tai vienintelė galimybė gyventi taip, kaip yra įpratęs, tad jis pasitinka savo neatšaukiamą lemtį, o paskutinį vakarą užpildo muzika ir grožiu.

Griuvimo ir melancholijos atmosfera itin užkrečiama. Mes juntame Rojaus pasaulio pabaigą, bet vis tiek, kaip ir jis pats, tuščiai svajojame, kad toji pabaiga neateitų. Filme nuostabiai perteiktos laikui ir vietai būdingos ypatybės, kurios tipiškos neorealizmo stiliumi kurtiems Ray'aus filmams, tačiau pabaiga artimesnė ekspresionizmui – veikėjo pasaulis sugriūva. Mes stebime, kaip dviem likusiems tarnams nepavyksta kovoti su stichija, ir dvaras apauga žolėmis. Negyvenamos lygumos, į kurias žvelgia Rojus, tampa jo nuopuolio išraiška. Šiame filme Satyajitas Ray'us naudoja naujas idėjas ir metodus; įdomu stebėti, kaip tobulinamas režisieriaus stilius. Filmas *Muzikos salonas* teikia didelį malonumą ir yra pripažintas pasaulinio kino šedevras. **RH**

Prancūzija (Carrosse, Sédif), 94 min., nespalvotas

Prancūzų kalba

Režisierius François Truffaut

Prodiuseris François Truffaut

Scenarijaus autorius François Truffaut

Operatorius Henri Decaë

Kompozitorius Jean Constantin

Vaidina Jean-Pierre Léaud, Claire Maurier, Albert Rémy, Guy Decomble, Georges Flamant, Patrick Auffray, Daniel Couturier, François Nocher, Richard Kanayan, Renaud Fontanarosa, Michel Girard, Henry Moati, Bernard Abbou, Jean-François Bergouignan, Michel Lesignor

„Oskaro" nominacija: François Truffaut, Marcel Moussy (scenarijus)

Kanų kino festivalis: François Truffaut (režisierius), OCIC premija

KETURI ŠIMTAI SMŪGIŲ (1959)

LES QUATRE CENTS COUPS

Pirmasis François Truffaut filmas *Keturi šimtai smūgių* 1959 m. Kanų filmų festivalyje apdovanotas už geriausią režisūrą. Jaunas režisierius akimirksniu buvo pripažintas pasauliniu kinematografu, ir pakeltas į tas pačias gretas kaip įžymybės Jeanas-Lucas Godard ir Ericas Rohmeris.

Kaip ir kiti „naujosios bangos" režisieriai, Truffaut savo idėjas skleidė *Cahiers de Cinéma* žurnalo straipsniuose. Žurnalo redaktorius buvo André Bazinas, kuris manė, kad kritikai gali turėti savo įsitikinimus. Truffaut reiškėsi kaip aktyvus grupės narys ir tūžmingai kritikavo „tradicinį kokybės vaikymąsi" prancūzų kine, tuo pat metu kurdamas *politique des auteurs* („autorinį kiną").

Filme *Keturi šimtai smūgių* matomas autorinio kino dvelksmas, apie kurį kino kritikas Truffaut prirašė tiek giriamųjų straipsnių. Filmo herojaus Antuano Duanelio (Jeanas-Lucas Godard) prototipas buvo pats autorius. Vėliau Truffaut prisipažino, kad 15-mečio aktoriaus vaidybą pagilino, suteikęs jam ypatingą privatumą – tai jį išskyrė iš kitų kūrybinės grupės aktorių. Žymus operatorius Henris Decaë juostą filmavo Paryžiuje, natūralioje aplinkoje. Norėdamas išryškinti jaudinančias detales, Truffaut dažnai nukrypdavo nuo siužeto. Viename epizode Antuanas, besisukdamas pramogų parko atrakcione, raitosi ir sukinėjasi – tai simbolizuoja jo norą maištauti prieš griežtas visuomenės normas. Kitoje, filmo pabaigos scenoje, kamera seka Antuaną, o šis dusdamas bėga iš internato nežinia kur, po to stambiu planu rodomame veide užfiksuojama neapsakoma baimė. Ši scena teisėtai gali būti laikoma pačia stipriausia „naujosios bangos" kino istorijoje.

Truffaut ir Léaud nufilmavo Antuano nuotykių tęsinį. Tai keturi paskesni filmai, baigiamasis, *Meilė bėgte* (1979), buvo nufilmuotas likus ketveriems metams iki ankstyvos Truffaut mirties. Nors šie tęsiniai savotiškai įdomūs, tik *Keturi šimtai smūgių* yra neprilygstamas šedevras ir ryškių kūrybinių „naujosios bangos" požiūrių kvintesencija. **DS**

Į ŠIAURĘ PER ŠIAURĖS VAKARUS (1959)
NORTH BY NORTHWEST

Po to, kai Cary'io Granto herojus Rodžeris O. Tornhilas, reklamos vadybininkas, ištaria savo vardą, moteris jo klausia, ką gi reiškia raidė „O". Ką atsako Grantas? „Nieko." Tačiau raidė „o", panašiai kaip ir kitos šio vieno iš įdomiausių Alfredo Hitchcocko filmų detalės, tampa pagalbine priemone veiksmui vystyti.

Kartais visas filmas atrodo nesuprantamas, bet, kad ir kaip keista, tai tik sustiprina filmo patrauklumą. Juostoje viskas apversta aukštyn kojomis: Tornhilas klaidingai palaikomas šnipu, įtariamu nužudžius JT diplomatą, jam tegali padėti vien žavesys ir sąmojingumas. Jis bėga, jį persekioja banditai (vadovaujami Jameso Masono ir šiurpaus Martino Landau), o šiems ant kulnų lipa valstybės agentai. Maždaug per vidurį filmo pasirodo pritrenkiančiai graži ir neapsakomai jausminga Evė Kendal (Eva Marie Saint), kuri nuolatos linksta tai į gerųjų, tai į blogųjų vaikinų pusę.

Ar pavyks Grantui pasprukti nuo galimų žudikų? Ar pasiseks jam sužinoti tiesą, kodėl buvo palaikytas žmogžudžiu, ir ką visa tai reiškia? Filme yra keletas nuostabių scenų: piktadariai, lėktuvu besivejantys Grantą, herojaus persekiojimas Rušmoro kalnuose. Šis filmas tapo priderama auksinio Alfredo Hitchcocko kūrybos periodo pabaiga. Įspūdį daro netgi titrai, sugalvoti Saulo Basso, o Bernardo Herrmanno muziką galima lyginti su pagrindinėmis *Psichozės* (1960) ir *Svaigulio* (1958) muzikinėmis temomis.

Priešingai negu šalta Kim Novak blondinė filme *Svaigulys*, Saint veikėja yra viena iš pažeidžiamiausių Hitchcocko moterų. Jau nuo pat pirmojo netikėto susitikimo aišku, kad ji ir Grantas sukurti vienas kitam. Tačiau skersai kelio į amžinos laimės viršūnę stoja herojaus išbandymas ugnimi. Kyla klausimas ne ar veikėjai bus kartu, o kaip tai atsitiks. Grantui tenka įveikti įvairias kliūtis, kad išgelbėtų ne tik savo kailį, bet ir būsimą ateitį su Saint, o romantiškas sadistas Hitchcockas smaginasi, veikėjams ant tako dėliodamas visokiausius barjerus. **JKI**

JAV (MGM), 136 min., spalvotas (*Technicolor* sistema)

Režisierius Alfrred Hitchcock

Scenarijaus autorius Ernest Lehman

Operatorius Robert Burks

Kompozitorius Bernard Herrmann

Vaidina Cary Grant, Eva Marie Saint, James Mason, Jessie Royce Landis, Leo G. Carroll, Josephine Hutchinson, Philip Ober, Martin Landau, Adam Williams, Edward Platt, Robert Ellenstein, Les Tremayne, Philip Coolidge, Patrick McVey, Ed Binns

„Oskaro" nominacija: Ernest Lehman (scenarijus), William A. Horning, Robert F. Boyle, Merrill Pye, Henry Grace, Frank R. McKelvy (meninis apipavidalinimas ir dekoracijos), George Tomasini (montažas)

DŽIAZE TIK MERGINOS (1959)
SOME LIKE IT HOT

JAV (Ashton, Mirisch), 120 min., nespalvotas

Režisierius Billy Wilder

Prodiuseriai I. A. L. Diamond, Doane Harrison, Billy Wilder

Scenarijaus autoriai I. A. L. Diamond, Billy Wilder

Operatorius Charles Lang

Kompozitoriai Adolph Deutsch, Gus Kahn, Bert Kalmar, Leo Wood

Vaidina Marilyn Monroe, Tony Curtis, Jack Lemmon, George Raft, Pat O'Brien, Joe E. Brown, Nehemiah Persoff, Joan Shawlee, Billy Gray, George E. Stone, Dave Barry, Mike Mazurki, Harry Wilson, Beverly Wills, Barbara Drew

„Oskaras": Orry-Kelly (kostiumai)

„Oskaro" nominacija: Billy Wilder (režisierius), I. A. L. Diamond, Billy Wilder (scenarijus), Jack Lemmon (aktorius), Ted Haworth, Edward G. Boyle (meninis apipavidalinimas ir dekoracijos), Charles Lang (operatorius)

Džo (Tony'is Curtisas) ir Džeris (Jackas Lemmonas), du nevykėliai džiazo muzikantai, 1929 m. šv. Valentino dieną tampa gangsterių susidūrimo liudininkais. Jie turi sprukti, tad, apsimetę Džozefina ir Dafne, prisijungia prie moterų džiazo kolektyvo, vykstančio į Majamį. Abu įsimyli jausmingą, mėgstančią išgerti dainininkę Širdelę (Marilyn Monroe). Prie Dafnės prispinta ištvirkęs plevėsa Osgudas Fildingas III (Joe E. Brownas). Padėtį dar labiau komplikuoja tai, kad banditai, – Čikagos mafijos galva Getras Kolombo (George'as Raftas) su savo bendrais, – nuo kurių bėgo mūsų muzikantai, atvyksta į tą patį Floridos viešbutį, kuriame organizuojamas mafijos susirinkimas.

Ši legendinė komedija paperka netikėtomis komiškomis situacijomis, kruopščiai apgalvotais sužaidimais ir mistifikacijomis bei puikia aktorių vaidyba. Savo klestėjimo viršūnėje esanti žavinga, žiūrovus iš proto vedanti ir juos prajuokinanti Monroe, 6-ojo deš. sekso simbolis, tiesiog neprilygstama, nors tai nemažas jos kolegų ir režisieriaus nuopelnas. Drovus, kiek nuošalyje esantis Curtiso personažas – priešingybė nesivaržančiam, absurdiškai besielgiančiam Lemmono personažui.

Filmas yra režisieriaus ir prodiuserio Billy'io Wilderio pastangų rezultatas, scenarijų jis antrąkart kūrė su I. A. L. Diamondu. Siužetą įkvėpė vokiečių komedija *Meilės fanfaros* (1951): du bedarbiai muzikantai prisijungia prie merginų grupės, keliauja traukiniu ir įsimyli grupės dainininkę. Wilderis nenorėjo, kad veikėjai atrodytų homoseksualūs; jie turėjo būti susijaudinę heteroseksualūs vyrai, todėl linksmos išdaigos traukinyje, pilname pagundų, buvo juokingai kankinančios. Žinoma, jie turėjo pateisinamą priežastį apsimesti moterimis – siekis išlikti gyviems buvo stipri motyvacija. Nors banditai turi savų rūpesčių, dėl pramogos jie grasina muzikantams. Tai kai kuriems filmo epizodams suteikia panašumo į juodąjį kiną, pvz., kai stambiu planu rodomas veikėjo Rafto apavas.

Garsiąją filmo frazę Diamondas parašė paskutinio filmavimo išvakarėse. Abejojančiam Wilderiui scenarijaus autorius įrodinėjo, kad frazė kelia juoką, nes yra netikėta – juk žiūrovai mažiausiai tikisi, kad Osgudas, išgirdęs Džerio prisipažinimą („Bet juk aš VYRAS"), gūžtelėjęs pečiais pareikš: „Visi turi savų keistenybių!" Kitas žymus epizodas yra Dafnės pranešimas apie sužadėtuves. Ekstazės pagautas Lemmonas krato marakas, meistriškai nustatydamas reikiamą ritmą, nes Wilderis reikalavo, kad tarp džiugesio priepuolių purtant barškalus būtų palikta vietos numanomam žiūrovų kvatojimui. Nespalvotai buvo filmuojama ne tik norint pabrėžti veiksmo laiką, bet ir siekiant paslėpti veikėjų makiažą. Smagus tapatybės pakeitimas jį nuspalvinus būtų virtęs grotesku. Kalbėta, kad filmas patirs nuostolių, nes jį kuriant buvo sulaužyta keletas tradicinių taisyklių (istorija prasideda masinėmis žudynėmis, pradėjus filmuoti, turėta tik pusė scenarijaus, filmas tęsiasi dvi valandas), tačiau žiūrovai buvo pakerėti ir vis dar žavisi net ir daugybei metų prabėgus po to, kai Amerikos kinematografijos institutas filmą pripažino geriausia visų laikų komedija. **AE**

ŽMOGŽUDYSTĖS ANATOMIJA
(1959)
ANATOMY OF A MURDER

Ekranuose pasirodęs Otto Premingerio filmas sukėlė prieštaringą reakciją. Žiūrovams buvo gan neįprasta girdėti žodžius „kelnaitės", „išžaginimas", „spermatogenezė", ir matyti užuominas į kandžią, nuožmią, griežtą, sąmojingą Amerikos teisinės sistemos analizę.

Žmogžudystės anatomija – filmas, savo žanru nepanašus į kitus Holivudo filmus, pradedant Saulo Basso kurtais titrais ir baigiant Duke'o Ellingtono džiazo variacijomis. Jame yra nužudymo scenų ir scenų, kurios vyksta teisme. Taip režisierius mums palieka teisę lygiai su prisiekusiaisiais spręsti, ar iš tiesų ūmus, bet dabar viskam abejingas leitenantas Frederikas Menjonas (Benas Gazzara) pasidavė „neįveikiamam impulsui", panašiam į pamišimą, ir nušovė baro savininką Barnį Kvilą, išprievartavusį atžarią Menjono žmoną Laurą (Lee Remick, dėvinti neįtikėtinai aptemptas kelnes). Menjono advokatu tampa Polas „Polis" Bigleris (Jamesas Stewartas), buvęs apygardos prokuroras, kuris bando susigrąžinti prarastas pozicijas ir pakeisti savo įpėdinį. Polas naudojasi gudrios sekretorės (Eve Arden) ir tyrimą atliekančio kolegos (Arthuras O'Connellis), savo darbo žinovo ir taurelės mėgėjo, paslaugomis. Sutrikdytas apkaltinimo, apygardos prokuroras iš artimo didmiesčio į teismą pakviečia manieringą juriskonsultą Klodą Danserį (George'as C. Scottas), sumanumu ir proto aštrumu prilygstantį Jameso Stewarto herojui. Teisėjo vaidmenį atlieka tikras teisinių reikalų žinovas – profesionalus prokuroras Josephas Welchas; jo atkaklios pastangos surasti tiesą („Nejaugi neturite gėdos?") priartino senatoriaus Josepho McCarthy karjeros pabaigą.

Žmogžudystės anatomija – vienas iš geriausių filmų apie nusikaltimo tyrimą, mažiau supainiotas negu puikus, nors kiek ir perdėtas *12 piktų vyrų*. Stewartas ir Scottas (abu buvo nominuoti „Oskarui") šauniai susidorojo su teisėjų vaidmenimis. Jų personažai pasitiki savimi ir prisiekusiesiems įgudusiai įrodinėja savąją tiesą. **KN**

JAV (Carlyle, Columbia), 160 min., nespalvotas

Režisierius Otto Preminger

Prodiuseris Otto Preminger

Scenarijaus autorius Wendell Mayes (pagal Johno D. Voelkerio romaną)

Operatorius Sam Leavitt

Kompozitorius Duke Ellington

Vaidina James Stewart, Lee Remick, Ben Gazzara, Arthur O'Connell, Eve Arden, Kathryn Grant, George C. Scott, Orson Bean, Russ Brown, Murray Hamilton, Brooks West, Ken Lynch, John Qualen, Howard McNear, Alexander Campbell

„Oskaro" nominacija: Otto Preminger (geriausias filmas), Wendell Mayes (scenarijus), James Stewart (aktorius), Arthur O'Connell (antrojo plano aktorius), George C. Scott (antrojo plano aktorius), Sam Leavitt (operatorius), Louis R. Loeffler (montažas)

Venecijos kino festivalis: James Stewart („Volpi" taurė – geriausias aktorius), Otto Preminger – „Auksinio liūto" nominacija

AKYS BE VEIDO (1959)
LES YEUX SANS VISAGE

Apie Georgeso Franju filmą *Akys be veido* buvo rašyta nemažai. Šį siaubo filmą, vienintelį per savo karjerą, sukūrė vienas iš Paryžiaus filmotekos steigėjų. Nors kūrinys atitinka žanrą, kuriam yra priskiriamas, dažnai ieškoma analogijų tarp jo išgalvoto siužeto, vaizdingo poetinio įkūnijimo ir Jeano Cocteau kurtų Edgaro Alleno Poe ekranizacijų. Talentingas gydytojas Ženesjė (Pierre Brasseur) atlieka eksperimentus, tyrinėdamas persodintų organų atmetimo reakcijas. Jo dukra Kristiana (Edith Scob) buvo sužalota per avariją, įvykusią dėl gydytojo kaltės, tad Ženesjė ieško jaunos moters, kuri savo veidą „atiduotų" jo dukrai.

Franju pavaizduoti pagrindiniai veikėjai – pamišęs mokslininkas ir jo padėjėja (Alida Valli) – sudėtingi ir jausmingi, jau nekalbant apie „monstrus", kurie neduoda jam ramybės. Nuo pat pirmųjų kadrų režisierius mus priverčia patikėti, kad Kristiana tikrai be veido. Pradinėje scenoje matome naktinį Prancūzijos kaimelio peizažą, apšviestą dviem automobilio žibintais. Vaizdas, stebimas iš automobilio vidaus, sukuria kaukės įspūdį, kurį galima palyginti su išraiškos netekusia Kristianos kauke, irgi matoma iš vidinės pusės. Pirmoji pažintis su filmu vyksta iš po tos kaukės, o kai pagaliau parodomas Kristianos veidas, tai yra tik dirbtinė jos kaukės išraiška, o nuėmus kaukę – nesufokusuotai rodomas raumenynas, kuris prikausto mūsų dėmesį. Atrodo, kad moters akis mes jau kažkur matėme... Taip, tai buvo tasai pirmasis kadras. Filmas įtikina, jog mes gydytojui Ženesjė esame tie „monstrai", dėl kurių jis įvykdo baisų nusikaltimą.

Filmą *Akys be veido* galima laikyti „Grand Guignol" teatru didžiajame ekrane – filme gausu kraupių momentų: Kristianos kaukė, jos veidas be menkiausios išraiškos, jaunosios aukos veido nuėmimas, kiti medicininiai siaubai, galiausiai epizodas, kuriame gydytoją drasko pasiutę šunys. Panašiomis scenomis Franju parodo skirtumus tarp aukštojo ir žemojo kutlūrinių skonių, tarp grožio ir poezijos, paslėptų po siaubo kauke – tai režisieriaus nenoras atsisakyti grafinio vaizdavimo. Jeigu mes iš tikrųjų būtumėm tie monstrai, kaip teigia filmas, jame parodyti įvykiai neatrodytų tokie šiurpūs. **MK**

Prancūzija, Italija (Champs-Élysées, Lux), 88 min., nespalvotas

Prancūzų kalba

Režisierius Georges Franju

Prodiuseris Jules Borkon

Scenarijaus autoriai Pierre Boilleau, Claude Sautet, Pierre Gascar, Thomas Narcejac (pagal Jeano Redono romaną)

Operatorius Eugen Schüfftan

Kompozitorius Maurice Jarre

Vaidina Pierre Brasseur, Edith Scob, Alida Valli, François Guérin, Alexandre Rignault, Béatrice Altariba, Juliette Mayniel, Charles Blavette, Claude Brasseur, Michel Etcheverry, Yvette Etiévant, René Génin, Lucien Hubert, Marcel Pérès

JAV (Columbia), 73 min., spalvotas (*Eastmancolor* sistema)

Režisierius Budd Boetticher

Prodiuseriai Budd Boetticher, Harry Joe Brown

Scenarijaus autorius Burt Kennedy

Operatorius Charles Lawton jaunesn.

Kompozitorius Heinz Roemheld

Vaidina Randolph Scott, Karen Steele, Pernell Roberts, James Best, Lee Van Cleef, James Coburn

VIENIŠAS RAITELIS (1959)

RIDE LONESOME

Septyni Buddo Boetticherio vesternai, kuriuose pagrindinį vaidmenį atlieka Randolphas Scottas, žinomi dėl ironiško ir lakoniško vėjo nugairinto Scotto virtuoziškumo, išraiškingos antrojo plano aktorių vaidybos, vaizdo grakštumo, atšiauraus, abstraktaus gamtovaizdžio ir vos juntamo tragizmo. *Vienišas raitelis* nuo kitų vesternų skiriasi optimistiška pabaiga ir nerūpestingais Robertso ir Coburno, mėgstamų Boetticherio aktorių, santykiais. Puikų filmo scenarijų parašė B. Kennedy'is.

Benas Brigada (Scottas) vaidina ypatingą vardą turintį nusikaltėlių gaudytoją. Jau pirmoje filmo scenoje jis pričiumpa pavojingą žudiką (kiek infantiliškas Jamesas Bestas) ir veža jį per laukus tikėdamasis atlyginimo. Kelyje Brigada, kad ir visai nenorėdamas, sutinka tris pakeleivius: patrauklią stoties viršininko žmoną (Karen Steele) ir linksmus galvažudžius (Robertsas ir Coburnas), tykojančius pagrobti Brigados belaisvį. Tuo metu grupę paskubomis seka belaisvio brolis (Lee Van Cleefas) – dar vienas nusikaltėlis.

Filmo veikėjai nuolatos varžosi, siekdami savo tikslų; nė vienas kitų nekliudomas negali žengti nė žingsnio. Visi supranta, kad jų laukia neišvengiamas demaskavimas. Plačiaekraniame filme Boetticheris vienodai vertina ir sąmojingą scenarijų, ir puikią aktorių vaidybą. **CFu**

Brazilija, Prancūzija, Italija (Dispat, Gemma, Tupan Filmes), 100 min., spalvotas (*Eastmancolor* sistema)

Portugalų kalba

Režisierius Marcel Camus

Prodiuseris Sasha Gorden

Scenarijaus autoriai Vinicius De Moraes, Marcel Camus, Jacques Viot (pagal Vinicius De Moraes pjesę *Orfeu do Carnaval*)

Operatorius Jean Bourgoin

Kompozitoriai Luiz Bonfá, Antonio Carlos Jobim

Vaidina Breno Mello, Marpessa Dawn, Lourdes de Oliveira, Léa Garcia, Ademar Da Silva, Alexandro Constantino, Waldemar De Souza, Jorge Dos Santos, Aurino Cassiano

"Oskaras": Prancūzija (geriausias užsienio filmas)

Kanų kino festivalis: Marcel Camus („Auksinė palmės šakelė")

JUODASIS ORFĖJAS (1959)

ORFEU NEGRO

Marcelio Camus filmo, paremto mitu apie Orfėją, veiksmas vyksta Rio de Žaneiro karnavalo metu. Kanų filmų festivalyje juosta netikėtai buvo apdovanota „Auksine palmės šakele", o kiek vėliau įvertinta „Oskaru" už geriausią užsienio filmą. *Juodasis Orfėjas* pastatyas neorealizmo stiliumi – vaidina neprofesionalūs aktoriai, filmuota pilnose Rio gatvėse. Filmas sulaukė pripažinimo, nes ryškiai ir gyvai atvaizdavo brazilų gyvenimą ir tradicijas. Tais laikais filmas buvo neįprastas jau vien dėl to, kad jame (viename iš pirmųjų) vaidino aktoriai, turintys tokią tamsią odos spalvą. Nuostabus filmo garso takelis sukurtas dviejų žymiausių sambų kompozitorių – Brazilijos juodaodžių Luizo Bonfá ir Antonio Carloso Jobimo (1967 m. Jobimas parašė dainą „Mergaitė iš Ipanemos").

Nors ir keista, Brazilijoje šis filmas dažnai kritikuojamas dėl to, kad jame perdėtai pabrėžiamas šalies egzotiškumas, joje kiaurą naktį šoka aistringi, karikatūriškai vaizduojami lotynų amerikiečiai. Nepaisant to, kad tokia kritika visai pateisinama, nes atspindi politines to laikmečio pažiūras, *Juodasis Orfėjas* – puikus savo žanro pavyzdys: jame žavingai vaidina Marpessa Dawn ir Brenas Mello, nepamirštama scena su Stikso upe ir keltininku Charonu – senis čia yra naktinis vyriausybės pastato sargas, stovintis koridoriuje tarp vėjo blaškomų popieriaus skiaučių. **RH**

ŠEŠĖLIAI (1959)
SHADOWS

Pirmasis, puikiai nufilmuotas 16 mm juostoje, o vėliau išplėstas iki 35 mm, Johno Cassaveteso filmas *Šešėliai* kupinas kartaus sarkazmo. Jame pasakojama apie Manhetene gyvenančius du brolius ir seserį. Vyriausias brolis – niekam tikęs naktinio klubo dainininkas (Hughas Hurdas) – yra juodaodis, o likę jo artimieji (Benas Carruthers'as ir Lelia Goldoni) turi pakankamai šviesią odą, kad būtų laikomi baltaodžiais. Tai vienintelis Cassaveteso filmas, neturintis scenarijaus tiesiogine šio žodžio prasme, nors Cassaveteso kūrybos tyrinėtojas Ray'us Carney'is aiškino, jog šis užrašas, skelbiantis, kad viskas, ką mato žiūrovai, yra improvizacija, greičiausiai įdėtas dėl akių ir neperteikia objektyvios autoriaus pozicijos. Iš tiesų siužetą kūrė Cassavetesas ir Robertas Alanas Aurthuras, aktoriai improvizavo pagal jų nurodymus. Atrodo, kad trumpas pirmutinis filmo variantas, kuriame pasakojimas dar laisvesnis, dingo.

Nedažnai amerikiečių filmuose jaučiama tokia nesumeluota šiluma, delikatumas ir nuoširdumas. Ekranuose juosta pasirodė kartu su ankstyvaisiais prancūzų „naujosios bangos" šedevrais *Iki paskutinio atodūsio* ir *Keturi šimtai smūgių*, ją su šitais filmais pelnytai galima lyginti naujos ir laisvos autorių kūrybinės manieros dėka. Filme matome jau nebeegzistuojantį „bitnikų" periodo Manheteną. Miesto vaizdas perteikia anuos sunkius laikus. Vaidindami aktoriai nekeitė savo tikrųjų vardų. Pagrindinius vaidmenis atliko Tony'is Ray'us (režisieriaus Nicholas'o Ray'aus sūnus), Rupertas Crosse'ė, Dennisas Sallasas, Tomas Allenas, Davey Jonesas, o epizodiniuose vaidmenyse pasirodė pats Cassavetesas ir Seymouras Casselis.

Nuostabi Charleso Minguso džiazo improvizacija pritariant saksofonistui Shafi Hadi tokia pat ekspresyvi, kaip ir aistrų įkarštis. Suprantama, Cassavetesas kūrė ir geresnius filmus, bet *Šešėliai*, kartu su paskutiniu jo darbu *Meilės srovės* (1984), kuriame pasakojama apie šiltus brolių ir seserų tarpusavio santykius, nusipelno susižavėjimo. **JRos**

JAV (Lion), 81 min., nespalvotas
Režisierius John Cassavetes
Prodiuseriai Seymour Cassel, Maurice McEdree
Scenarijaus autorius John Cassavetes
Operatorius Erich Kollmar
Kompozitorius Shifi Hadi
Vaidina Ben Carruthers, Lelia Goldoni, Hugh Hurd, Anthony Ray, Dennis Sallas, Tom Allen, David Pokitillow, Rupert Crosse, David Jones, Pir Marini, Victoria Vargas, Jack Ackerman, Jacqueline Walcott, Cliff Carnell, Jay Crecco

Indija (Satyajit Ray), 117 min., nespalvotas

Bengalų kalba

Režisierius Satyajit Ray

Prodiuseris Satyajit Ray

Scenarijaus autorius Satyajit Ray (pagal Bibhutibhushan Bandyopadhyay romaną *Aparajito*)

Operatorius Subrata Mitra

Kompozitorius Ravi Shankar

Vaidina Soumitra Chatterjee, Sharmila Tagore, Alok Chakravarty, Swapan Mukherjee, Dhiresh Majumdar, Sefalika Devi, Dhiren Ghosh, Belafani, Shanti Bhattacherjee, Abhijit Chatterjee

APU PASAULIS (1959)
APUR SANSAR

Filmas *Apu pasaulis* užbaigia *Apu* trilogiją, kuri išgarsino režisierių Satyajitą Ray'ų, o pasauliui suteikė progą susipažinti su indų kinematografu. Suaugęs našlaitis Apu (Soumitra Chaterjee) gyvena Kalkutoje, apgailėtiname kambarėlyje prie geležinkelio, ir bando tapti rašytoju. Jo draugas Pulu (Swapanas Mukherjee) pakviečia jį į sesers Aparnos (Sharmila Tagore'ė) vestuves bengalų kaimelyje. Laimė trunka neilgai – jaunikis pasirodo esąs pamišėlis, tačiau jeigu nuotaka paskirtu laiku neištekės, ji amžiams bus sugėdinta. Protestuodamas Apu veda merginą ir išsiveža ją į miestą. Nepaisant skubotų vedybų, santuoka sėkminga. Po metų laimingo gyvenimo Aparna vyksta namo gimdyti; Apu gauna laišką, kad gimdydama žmona mirė. Sukrėstas vyras nenori net matyti sūnaus. Po penkerių metų Pulu suranda Apu, dirbantį tolimoje anglių kasykloje, ir įkalbinėja jį grįžti ir imti rūpintis vaiku. Iš pradžių berniukas šiurkščiai atstumia nepažįstamą žmogų, bet pamažu jie pradeda pasitikėti vienas kitu, tuomet Apu su sūnumi ant pečių grįžta į miestą ir į pasaulį.

Taip Apu parsiranda į gimtąjį kaimelį, į vaikystės prisiminimus, ir tai visai trilogijai suteikia užbaigtumą. Kiekvienoje trilogijos dalyje yra dvi mirtys, tiesa, *Apu pasaulyje* antrasis miršta pats Apu. Tai dvasinė mirtis praradus Aparną, ir tik atsitiktinumas išgelbėja vyrą nuo savižudybės. Prisikėlimas įvyksta pripažinus sūnų. Savižudybės „įrankiu" Apu pasirenka traukinį; visoje trilogijoje traukinys simbolizuoja neįveikiamas beveides jėgas, nešančias pokyčius, išsiskyrimą ir mirtį.

Filmo branduolys – Apu ir Aparnos vestuvės. Jos vyksta paskubomis (filme trunka ne daugiau kaip pusvalandį), tačiau turi stiprų emocinį ir jausminį „užtaisą". Ray'us nesiekia parodyti seksualinių jaunavedžių

santykių, o jeigu ir būtų pamėginęs, to nebūtų leidę indų moraliniai nuostatai. Stiprius erotinius jausmus, kurie sieja veikėjus, režisierius perteikia naudodamasis detalėmis. Ray'us įžvelgė vaidybinį debiutantų Chaterjee ir Tagore'ės talentą, – savo vaidmenis aktoriai atlieka ypač giliai ir pasitikėdami savimi. Nenuostabu, kad abu tapo indiško kino žvaigždėmis ir pagrindiniais aktoriais Ray'aus filmuose. Tagore'ei, suvaidinusiai žavingąją Aparną, buvo tik 14 m. Būtent dėl šių aktorių vaidybos, tikros šilumos ir subtilios Ray'aus režisūros pagrindinių veikėjų meilė laikoma viena iš šviesausių ir labiausiai jaudinančių sutuoktinių santykių istorijų kino pasaulyje. *Apu pasaulis* ne tik užbaigia puikiai pastatytą Ray'aus trilogiją – tai jaudinantis pasakojimas apie meilę ir praradimą. **PK**

IKI PASKUTINIO ATODŪSIO (1959)
A BOUT DE SOUFFLE

Prancūzija (Impéria, Georges de Beauregard, SNC), 87 min., nespalvotas

Prancūzų kalba

Režisierius Jean-Luc Godard

Prodiuseris Georges de Beauregard

Scenarijaus autoriai Jean-Luc Godard, François Truffaut

Operatorius Raoul Coutard

Kompozitorius Martial Solal

Vaidina Jean-Paul Belmondo, Jean Seberg, Daniel Boulanger, Jean-Pierre Melville, Henri-Jacques Huet, Van Doude, Claude Mansard, Jean-Luc Godard, Richard Balducci, Roger Hanin, Jean-Louis Richard, Liliane David, Jean Domarchi, Jean Douchet, Raymond Huntley, André S. Labarthe, François Moreuil, Liliane Robin

Berlyno tarptautinis kino festivalis: Jean-Luc Godard ("Sidabrinis lokys"), "Auksinio lokio" nominacija

Kas jaunuosius žiūrovus televizijos reklamų amžiuje traukia prie šio Jeano-Luco Godard'o filmo, kuriame vaidinusios kino žvaigždės senų seniausiai iškeliavo Anapilin (tarp jų ir Jeanas Sebergas) arba nebesifilmuoja (pvz., Jeanas Paulis Belmondo)? Dabartinėse „manierų komedijose" mes verčiami juoktis iš amerikietiško ir europietiško gyvenimo būdo keistenybių, mums nuolatos brukami antrarūšiai televiziniai „snukiadaužiai" su pigiu gangsterinių filmų siužetu ir landžiais vikruoliais, kurie puikuojasi naujamadiškais žodelyčiais.

Keista, bet Godard'ui, pasižyminčiam maištingu mąstymu ir veržlia karjera, filmas *Iki paskutinio atodūsio* buvo ganėtinai kuklus debiutas. Baisingas siužetas, nusikaltimai, policijos gaudynės ir galutinis susišaudymas leidžia juostą laikyti tikru trileriu. Juodojo filmo dvasią tinkamai papildo Martialo Solalo sukurtas džiazo akompanimentas.

Nereikėtų pamiršti paslėptų filmo privalumų. Godard'as, statydamas scenas apie nelaimingus atsitikimus ir pan., rinkosi operatyvų filmavimo stilių ir pasitenkino minimaliomis lėšomis. Parodęs Orsono Welleso vertą išradingumą, Godard'as atsisakė natūralaus kalbos ir aplinkos garsų įrašymo. Tai ne tik pagreitino dialogų kūrimą, bet ir leido pateikti įgarsinimą, kuriame neįmanoma atskirti tikrų ir režisieriaus pridėtų garsų. Panašiai ir filmavimas patalpoje iš labai arti inspiravo naują kūrybinį metodą, kai šiek tiek besiskiriantys kadrai nuosekliai sudėliojami į kubistinę skirtingų veikėjų nuotaikų ir asmenybių mozaiką.

Filmas *Iki paskutinio atodūsio* nelieka nepastebėtas, tačiau didelį populiarumą mūsų laikais jis išsaugo dėl šiuolaikiškos meilės istorijos. Pokario metais egzistencializmo, bitnikų kultūros ir popkultūros pasekėjai meilę vertina kaip žaidimą, o patys yra nesąmoningi maištininkai. Filmo personažai blaškosi tarp atmetamų tradicinių vertybių ir tų dar nesančių, kurios turės rastis iš meilės. Viskas atrodo taip pažįstama, ar ne? **AM**

BEN HURAS (1959)
BEN-HUR

Williamo Wylerio filmas *Ben Huras* paremtas XIX a. generolo Lewo Wallace'o, Pilietinio karo dalyvio, romanu. Tai trečia ir pati žymiausia legendinio pasakojimo apie krikščionišką atleidimą žiauriais Romos imperijos laikais versija. Filmas garsus patrauklia, veržlia vežimų lenktynių scena, kuri kainavo milijoną dolerių; jame bent po keletą žodžių ištaria 350 aktorių, dar 50 000 filmavosi masinėse scenose. *Ben Huras* buvo nominuotas dvylikai „Oskarų", o apdovanotas vienuolika. Šį rekordą praėjus 40-čiai metų pakartojo tik *Titanikas*. Besaikis filmo pastatymo užmojis atrodė kaip kažkas nepaprasta. Tai atsispindi ir garsioje Morto Salio frazėje: „Mylėk jį, nekęsk Huro." Gali būti, kad tai – komercinis komentaras apie „Ben-His" ir „Ben-Hers" rankšluosčius, pardavinėtus tuo metu, kai išėjo filmas, ir vienas iš ankstyviausių kino ir prekybos sąsajų pavyzdžių.

Juostos neva apie Jėzų Kristų siužetas paremtas draugyste tarp romėno Mesalos (Stephenas Boydas) ir jauno žydo Judos Ben Huro (Charltonas Hestonas), kuris imamas persekioti už pasikėsinimą nužudyti Romos valdininką. Ben Huras pasiunčiamas vergauti į galerą, pagrobiama jo žmona ir dukra, todėl jis trokšte trokšta Mesalos mirties. Šis tuo metu tampa romėnų legionieriumi. Buvusių draugų dvikova – žymiosios, mirtinai pavojingos vežimų lenktynės. Baigiant filmuoti turėta virš 40 filmo scenarijaus versijų. Gore'as Vidalis, vienas iš scenaristų, siekė, kad būtų pavaizduoti homoseksualūs Mesalos ir Ben Huro santykiai. Tai galima įžvelgti, stebint Boydo vaidybą, tačiau aktorius sakė, jog Mesalos ir Ben Huro bendravimas motyvuotas žmogaus meile žmogui.

Pagrindinė *Ben Huro* tema – meilė, pagrindinis tikslas – pinigai. Filmą stačiusi kino studija MGM išgyveno sunkius laikus. Nepaisant filmavimo metu iškylančių problemų (pvz., ginčas, kaip turi atrodyti hipodromas), filmas garantavo pasisekimą tarp žiūrovų. Tai studiją išgelbėjo nuo bankroto, o Hestonas tapo įžymybe. **KK**

JAV (MGM), 212 min., spalvotas (*Technicolor* sistema)

Režisierius William Wyler

Prodiuseris Sam Zimbalist

Scenarijaus autorius Karl Tunberg (pagal Lewo Wallace'o romaną)

Operatorius Robert Surtees

Kompozitorius Miklós Rósza

Vaidina Charlton Heston, Jack Hawkins, Haya Harareet, Stephen Boyd, Hugh Griffith, Martha Scott, Cathy O'Donnell, Sam Jaffe, Finlay Currie, Frank Thring, Terence Longdon, George Relph, André Morell

„Oskaras": Sam Zimbalist (geriausias filmas), William Wyler (režisierius), Charlton Heston (aktorius), Hugh Griffith (antrojo plano aktorius), William A. Horning, Edward C. Carfagno, Hugh Hunt (meninis apipavidalinimas ir dekoracijos), Robert Surtees (operatorius), Elizabeth Haffenden (kostiumai), A. Arnold Gillespie, Robert MacDonald, Milo B. Lory (specialieji efektai), Ralph E. Winters, John D. Dunning (montažas), Miklós Rósza (kompozitorius), Franklin Milton (garsas)

„Oskaro" nominacija: Karl Tunberg (scenarijus)

Prancūzija (Lux), 75 min., nespalvotas

Prancūzų kalba

Režisierius Robert Bresson

Prodiuseris Agnès Delahaie

Scenarijaus autorius Robert Bresson

Operatorius Léonce-Henri Burel

Kompozitorius Jean-Baptiste Lully

Vaidina Martin LaSalle, Marika Green, Jean Pélégri, Dolly Scal, Pierre Leymarie, Kassagi, Pierre Étaix, César Gattegno

Berlyno tarptautinis kino festivalis: Robert Bresson – „Auksinio lokio" nominacija

KIŠENVAGIS (1959)
PICKPOCKET

Savo filmuose Robertas Bressonas dvasinį gyvenimo skurdą siekia parodyti paradoksaliai: prieš žiūrovus jis paskleidžia aprašymui nepasiduodančias nuomones, sujungdamas jas į konkrečius vaizdus ir garsus. Savo kamera Bressonas fiksuoja kiekvieną fizinio pasaulio detalę ir niuansą. Aktoriai nedramatizuoja įvykių, nėra melodramatiškumo, siužetas, žinoma, nesudėtingas – pasakojama vystant veiksmą. Nesujaudinamas balsas už kadro paaiškina veikėjų jausmus ir motyvaciją. Bressono filmuose dažnai vaidino neprofesionalūs aktoriai, vadinami „modeliais", režisierius reikalavo, kad aktoriai vengtų teatrališkumo ir sklandžiai „judėtų" rutuliojantis siužetui. Visos detalės filmuose supaprastintos, toks supaprastinimas ir neskubrus veiksmo plėtojimas žiūrovui suteikia galimybę nevaržomai interpretuoti vyksmą, tad ir stebėtojai, ir aktoriai kelia tuos pačius klausimus ir mėgina išspręsti rūpimas problemas.

Kišenvagis – vienas iš charakteringiausių Bressono stiliaus pavyzdžių. Pagrindinis veikėjas Mišelis (Martinas LaSalle'as) – jaunas, gyvenimu nepatenkintas intelektualas, apimtas noro vagiliauti iš kišenių. Iš pradžių vagystės padeda sudurti galą su galu, bet netrukus jis nusikalstamą veiksmą ima laikyti kūryba. Po vieno nevykusio bandymo vyrukas atsiduria policijos rankose, vėliau tampa profesionalaus vagies mokiniu. Scenos, kuriose Mišelis vagiliauja, ypač pagaulios ir virtuoziškos. Nors jis bendrauja su ligota motina ir turi merginą Žaną (Marika Green), visavertį emocionalų žmogišką bendravimą pajusti leidžia tik vagystės iš kišenių. Tai dar labiau išryškėja, kai Mišelis tęsia savo darbelius nesiekdamas praturtėti, o kai galiausiai areštuojamas, jis lieka visiškai tam abejingas.

Nors Bressonas išvengė tradicinių dramos elementų panaudojimo, *Kišenvagis* – įdomus filmas. Mus jaudina moralinės problemos ir Mišelio atskirtumo jausmas. Tai vienas iš tų filmų, kurie iš pagrindų keičia mūsų suvokimą apie tai, kas yra kinas ir kuo jis gali tapti. Bressonas – originalus režisierius novatorius. Jam pavyksta atskleisti vidinį veikėjų pasaulį ir abstrakčias filosofines sąvokas. Kišenvagiu Bressonas patvirtina esąs sumanus režisierius. Norimą efektą jis pasiekia naudodamas būdingas kino žanro ypatybes ir, pasitelkdamas realaus pasaulio priemones, sukuria kai ką ypatinga. Bressono *Kišenvagis* užima savęs vertą vietą pasauliniame kinematografe; filmo peržiūra – nelengvas, bet labai malonus užsiėmimas. **RH**

Prancūzija, Japonija (Argos, Como, Dalei, Pathé), 90 min., nespalvotas

Prancūzų, japonų, anglų kalbomis

Režisierius Alain Resnais

Prodiuseriai Anatole Dauman, Samy Halfon, Sacha Kamenka, Takeo Shirakawa

Scenarijaus autorė Marguerite Duras

Operatoriai Michio Takahashi, Sacha Vierny

Kompozitoriai Georges Delerue, Giovanni Fusco

Vaidina Emmanuelle Riva, Eiji Okada, Stella Dassas, Pierre Barbaud, Bernard Fresson

„Oskaro" nominacija: Marguerite Duras (scenarijus)

HIROSIMA, MANO MEILE (1959)
HIROSHIMA MON AMOUR

Kurdamas savo pirmąjį vaidybinį filmą, Alainas Resnais naudojosi patirtimi, įgyta kuriant dokumentinį kiną. Prancūzė (Emmanuelle Riva), atvykusi į Hirosimą filmuotis, užmezga romaną su architektu japonu (Eiji Okada). Resnais pasinaudojo 1945 m. dokumentiniu filmu apie branduolinį sprogimą, taip pat pridėjo kadrus su muziejaus vaizdu ir atstatyta Hirosima (iš tiesų pirmiausia galvota kurti filmą apie ant Hirosimos numestą bombą, bet galiausiai Resnais nusprendė nufilmuotą medžiagą panaudoti vaidybiniame filme). Šie kadrai kaitomi su lyriškomis romantinių santykių tarp pagrindinių veikėjų scenomis. Švelni meilė karo siaubų fone priverčia aktorę prisiminti savo praeitį Prancūzijos Neverso mieste. Karo metu ji buvo įsimylėjusi vokiečių kareivį, ruošėsi su juo išvykti, bet paskutinio mūšio metu jis buvo nušautas. Iki skausmo brangūs prisiminimai aiškiai iškyla bendraujant su japonu. Filmo gale romanas nutrūksta, ir abu grįžta pas savo sutuoktinius.

Scenarijų parašė Marguerite Duras, jos kūryba turėjo reikšmingos įtakos prancūzų kinui. Galiausiai rašytoja pati tapo režisiere. Jos darbai patvirtina, kad didžiulę reikšmę Duras turėjo prisiminimų vaidmuo ir praeities įtaka dabarčiai. Resnais filmuose praeities prisiminimai irgi yra nuolatinė tema. Vienas iš jo dokumentinių filmų apie Nacionalinę Prancūzijos biblioteką pavadintas *Visa pasaulio atmintis* (1956). Juostoje *Hirosima, mano meile* Resnais veiksmą dažnai pertraukia retrospektyviniais kadrais – jie pamažu praskleidžia praeities uždangą ir parodo jos įtaką dabarčiai. Tokį kūrybinį metodą svariai papildo įkyri Georgeso Delerue ir Giovannio Fusco muzika, taip pat įsimintina ir išraiškinga aktorių vaidyba. Ypač Rivos veidas perteikia visus prieštaringus jos jausmų niuansus. Filmas lyg sako, kad mūsų asmenybė priklauso nuo mūsų prisiminimų, tačiau galiausiai jie blėsta ir visiškai pranyksta. **EB**

RIO BRAVO (1959)
RIO BRAVO

Fredo Zinnemanno filme *Lygiai vidurdienį* (1952) buvo pasakojama apie vieną žmogų, įstatymo vardan drąsiai stojusį prieš nelaimes. Howardo Hawkso filmas Rio Bravo kiek panašus į pirmesnįjį: jame irgi pasakojama apie drąsų žmogų, ginantį įstatymus, tačiau šįkart istorija vyksta nedideliame Teksaso miestelyje, o drąsusis šerifas Džonas T. Čansas (Jphnas Wayne'as) ne vienas. Jo pusėje – vietinis girtuoklis (Deanas Martinas), ginklais apsikarstęs dainuojantis jaunas kaubojus (Ricky'is Nelsonas) ir senas luošas deputatas, pravarde Neūžauga (Walteris Brennanas). Kartu jie turi susidoroti su galvažudžių gauja – šie, norėdami iš kalėjimo ištraukti brolį, užtvindo miestą.

Hawksas ilgai buvo laikomas vienu iš gerbiamiausių ir daugiapusių režisierių, tačiau pasirodžius filmui *Džentelmenai renkasi blondines* (1953) dėl apmaudaus nesusipratimo jis paliko Ameriką ir apsigyveno Europoje. *Rio Bravo* simboliškai reiškė jo grįžimą į Ameriką ir prie savo kūrybos. Filmo apoteoze tapo miesto apsiaustis, kurioje įvairaus plauko veikėjai susirinko lemiamam susirėmimui. Žinoma, dar yra muzikinis numeris (kaipgi be jo, jeigu vaidina Martinas ir Nelsonas?!), komedijos elementai, romantiški pasažai (dėkui suktai keliauninkei Angie Dickenson) ir pakankamai veiksmo.

Šis Hawkso filmas – vesterno žanro klasika. Remdamiesi juo, savo filmus kūrė tokie Hawkso kūrybą gerbiantys režisieriai kaip Johnas Carpenteris ir George'as Romero, manę, kad kuklus meninis filmo *Rio Bravo* apipavidalinimas puikiai tinka ir jų mažo biudžeto juostoms. Hawkso kūrinyje svarbi ne aplinka, o jame veikiančių personažų tarpusavio santykiai. Subūręs visus į vieną krūvą, režisierius patenkintas stebėjo, kaip jie puldinėja vienas kitą, atskleisdami įdomias, bet beveik nepastebimas veikėjų charakterių savybes, padedančias įveikti reikšmingas kliūtis. *Rio Bravo* ekranuose pasirodė praėjus keleriems metams po Johno Fordo *Paieškų* (1956) – panegirikos Vakarams. Jis yra vienas iš paskutiniųjų savo žanro atstovų. Tai malonus, kiek senamadiškas ir linksmas vesterniškas paišdykavimas, kuriame riba tarp gerųjų ir blogųjų negali būti visiškai aiški. **JKI**

JAV (Armada), 141 min., spalvotas (*Technicolor* sistema)

Režisierius Howard Hawks

Prodiuseris Howard Hawks

Scenarijaus autoriai Leigh Brackett, Jules Furthman (pagal B. H. McCampbell apsakymą)

Operatorius Russell Harlan

Kompozitorius Dimitri Tiomkin

Vaidina John Wayne, Dean Martin, Ricky Nelson, Angie Dickinson, Walter Brennan, Ward Bond, John Russell, Pedro Gonzales-Gonzales, Estelita Rodriguez, Claude Akins, Malcolm Atterbury

Prancūzija, Italija (Filmsonor, Play Art, Titanus), 109 min., nespalvotas

Prancūzų kalba

Režisierius Jacques Becker

Prodiuseris Serge Silberman

Scenarijaus autoriai Jean Aurel, Jacques Becker, José Giovanni (pagal José Giovannio romaną)

Operatorius Ghislain Cloquet

Kompozitorius Philippe Arthuys

Vaidina Michel Constantin, Jean Keraudy, Philippe Leroy, Raymond Meunier, Marc Michel, André Bervil, Jean-Paul Coquelin, Eddy Rasimi, Gérard Hernandez, Paul Pavel, Catherine Spaak, Dominique Zardi

SKYLĖ (1959)
LE TROU

Skylė – tai paskutinis puikaus, bet mažai žinomo režisieriaus Jacques'o Beckerio darbas, nufilmuotas José Giovannio romano motyvais. Romane pasakojama tikra istorija apie autoriaus bandymą 1947 m. pabėgti iš kalėjimo. Scenarijų Beckeris rašė kartu su Giovanniu, filme vaidino neprofesionalūs aktoriai, o vienas jų, Jeanas Keraudy, ir filme, ir gyvenime atliko tą patį vaidmenį.

Neprofesionalų dalyvavimas pabrėžia šios neįprastos juostos tikroviškumą. Scenos, kurioje penki vienoje kameroje kalintys žmonės pramuša akmenines grindis, filmavimas užtruko apie keturias minutes – veikėjai atiduoda tiek pat jėgų, kiek jų reikėtų iš tiesų atliekant tokį darbą. Beckeris, palikdamas veikėjus ir žiūrovus ištverti vienodą veiksmo laiką, pastaruosius priverčia išgyventi kolektyvines pastangas.

Dar stipriau kalinčiųjų rūpesčiai mus užgriūva dėl to, kad mes, nors ir ne visiškai, suvokiame Kasparo (Marcas Michelis), atkelto iš kitos kameros ir netikėtai sutrikdančio nuteistųjų ramybę, požiūrį. Jo pasirodymas skatina kalinius nuspręsti: ar atsisakyti savo plano, ar papasakoti apie jį Kasparui. Nors pasirenkamas antrasis variantas, naujokas taip ir lieka nepritapęs prie kolektyvo, – jį skiria ne tik išsilavinimas ir manieros, bet ir tai, kad jis yra vienintelis, kurio nusikaltimo smulkmenas žinome. Įtampa, kurią sukelia vyro buvimas, suteikia savotišką psichologinį krūvį, kuris maksimumą pasiekia kulminacinėje scenoje.

Vaizduodamas Kasparo vienatvę, Beckeris leidžia mums suprasti ir vertinti kitų įkalintųjų bendrystę. Draugiškus kameros draugų santykius įrodo pritariantys žvilgsniai ir šypsenos žengiant į laisvę. Vienu iš tų retų momentų, kai Kasparas randa bendrą kalbą su kitais, jis dalijasi ryžių paplotėliu. Praėjus daugeliui metų, režisieriai ėmė pritylinti garsą, nutraukti scenas, o Beckerio kamerai įdomios ir begarsės scenos; jos byloja apie tai, kad personažai egzistuoja už ribų, tiesiogiai sukurtų siužeto.

Filmas buvo lyginamas su Roberto Bressono *Pabėgusiu mirtininku* (1956) ir Jeano Renoiro *Didžiąja iliuzija* (1937), tačiau Beckerį mažai domino transcendencija, išryškinta Bressono, ir Renoiro kritikuota socialinė nelygybė. Mūsų dėmesį patraukia teigiamos kalinių savybės: kruopštumas, išradingumas ir gebėjimas suburti kolektyvą. Gali būti, kad iš visų režisierių, įskaitant ir Howardą Hawksą, geriausiai šias vertybes suvienijo Beckeris.

Jau filmuojant ir montuojant juostą, Beckeris sunkiai sirgo, tad numirė nespėjus garsinti filmo. Kūrinys baigtas atsižvelgiant į režisieriaus pageidavimus, bet po pirmosios 104 min. trukmės versijos pasirodymo prodiuseris Serge'as Silbermanas jį sutrumpino 24 min. Iškirptos vietos yra praradimas, bet ir nepaisant to, *Skylė* laikytina puikiu filmu. **CFu**

PLŪDURIUOJANTYS DUMBLIAI (1959)
UKIGUSA

Filmas *Plūduriuojantys dumbliai* – antrasis spalvotas Yasujiro Ozu kūrinys, nufilmuotas operatoriaus Kazuo Miyagawos. Tai gražus vėlyvasis Ozu filmas, kuriame režisierius parodė savo kylantį meistriškumo lygį ir meninių tonų įvairovę. *Plūduriuojantys dumbliai*, vienas iš neabejotinų perdirbinių, sukurtų Ozu, pasakoja apie klajojančių aktorių trupę „Plūduriuojantys dumbliai" ir išlaiko režisieriui būdingą siekį parodyti šeimų ir kartų bendravimą. Skirtingai negu kitas, daug dramatiškesnis ir komiškesnis Ozu filmas *Istorija apie plūduriuojančius dumblius* (1934), *Plūduriuojantys dumbliai* niūresnis, su nostalgijos ir filosofiniais elementais – tai iliustruoja tykios scenos ir išgrynintas garso bei vaizdo derinys.

Nors Ozu dažnai eksperimentuoja su erdve, šis filmas palieka tarpusavyje susietų natiurmortų serijos įspūdį; jo ritmas atitinka ramų, pasikartojantį kasdieninio gyvenimo ritmą. Filmo pradžioje gretinama butelio ir švyturio apimtis, forma, spalva. Nėra nė menkiausios užuominos į judesį. Pukšinčio valties motoro garsas sustiprina ekrane matomo vaizdo „pilnatvę" ir „užbaigtumą". Panašių epizodų dėka pasiekiama tokia netrikdoma ramybė, kokia buvo *Tokijo istorijoje* (1953), pačiame liūdniausiame Ozu filme. **AD**

Japonija (Daiei), 119 min., spalvotas (*Eastmancolor* sistema)

Japonų kalba

Režisierius Yasujiro Ozu

Prodiuseris Masaichi Nagata

Scenarijaus autoriai Kôgo Noda, Yasujiro Ozu

Operatorius Kazuo Miyagawa

Kompozitorius Kojun Saitō

Vaidina Ganjiro Nakamura, Machiko Kyô, Ayako Wakao, Hiroshi Kawaguchi, Haruko Sugimura, Hikaru Hoshi, Yosuke Irie, Hideo Mitsui, Hitomi Nozoe, Chishu Ryu, Masahiko Shimazu, Haruo Tanaka, Kumeko Urabe, Mantarô Ushio

ROKO IR JO BROLIAI (1960)
ROCCO E I SUOI FRATELLI

Geriausias Luchino Visconti filmas *Roko ir jo broliai* užima reikšmingą vietą režisieriaus pereinamojo periodo kūryboje, kai jis atsisakė griežto neorealizmo principų laikymosi ir daugiau dėmesio (ypač paskutiniuosiuose darbuose) skyrė dramatiniams ir romantiniams išgyvenimams bei perdėtam dekoratyviškumui. Puikus juodai baltas operatoriaus Giuseppe'ės Rotunno darbas efektingai balansuoja tarp žiauraus dokumentinio stiliaus neorealizmo ir juodųjų filmų stilizacijos. Išraiškinga Nino Rotos muzika atitinka vidinę pasakojimo dinamiką. Filme pasakojama apie šeimą, atvykusią iš Sicilijos į Milaną. Jos nariai nutraukia tarpusavio ryšius dėl vienatvės, pražūtingų piniginių įplaukų ir sekso.

Sunku patikėti, kad neatremiamasis Alainas Delonas, vaidinantis boksininką, aukojasi, apgailėtinai mėgindamas suvienyti šeimą, o Katina Paxinou yra nerimstanti šeimos motina. Beje, Renato Salvatori nepaprastai įtaigiai vaidina nuožmų ir neatsakingą vyresnįjį brolį, kurį pražudė godumas ir įkyrus pavyduliavimas. Emociškai nepastovią merginą, esančią tarp Salvatori ir Delono personažų, gundančiai ir įtikinamai vaidina Annie Girardot. Paskutiniai jos kankinančios mirties kadrai kelia drebulį, tačiau tuo pačiu padeda patirti katarsį. **GA**

Prancūzija, Italija (Marceau-Cocinor, Titanus), 175 min., nespalvotas

Italų kalba

Režisierius Luchino Visconti

Prodiuseris Goffredo Lombardo

Scenarijaus autoriai Luchino Visconti, Suso Cecchi d'Amico, Vasco Pratolini, Pasquale Festa Medioli (pagal Giovannio Testori romaną *Gisolfos tiltas*)

Operatorius Giuseppe Rotunno

Kompozitorius Nino Rota

Vaidina Alain Delon, Renato Salvatori, Annie Girardot, Katina Paxinou, Alessandra Panaro, Spiros Focás, Max Cartier, Corrado Pani, Rocco Vidolazzi, Claudia Mori, Adriana Asti, Enzo Fiermonte, Nino Castelnuovo, Rosario Borelli, Renato Terra

Venecijos kino festivalis: Luchino Visconti (FIPRESCI apdovanojimas), specialus prizas, „Auksinio liūto" nominacija

Italija, Prancūzija (Pathé, Riama), 167 min., nespalvotas

Italų, anglų kalbomis

Režisierius Federico Fellini

Prodiuseriai Giuseppe Amato, Franco Magli, Angelo Rizzoli

Scenarijaus autoriai Federico Fellini, Ennio Flaiano, Tullio Pinell, Brunello Rondi

Kompozitorius Nino Rota

Operatorius Otello Martelli

Vaidina Marcello Mastroianni, Anita Ekberg, Anouk Aimée, Yvonne Furneaux, Magali Noël, Alain Cuny, Annibale Ninchi, Walter Santesso, Valeria Ciangottini, Riccardo Garrone, Ida Galli, Audrey McDonald, Polidor, Alain Dijon, Enzo Cerusico

„Oskaras“: Piero Gherardi (kostiumai)

„Oskaro“ nominacija: Federico Fellini (režisierius), Federico Fellini, Tullio Pinelli, Ennio Plaiano, Brunello Rondi (scenarijus), Piero Gherardi (meninis apipavidalinimas)

Kanų kino festivalis: Federico Fellini („Auksinė palmės šakelė“)

SALDUS GYVENIMAS (1960)
LA DOLCE VITA

Epinis Federico Fellini filmas puikiai perteikia Romos elito gyvenimo būdo ir tarpusavio santykių stilių 1959 m. vasarą, – taip režisierius parodė jų charakterių ir jausmų žemiškumą ir parazitinį egzistavimą. Stiprus filmo *Saldus gyvenimas* poveikis sąlygotas neatitikimo tarp nesaikingumo, būdingo nedorovingiems elito atstovams, ir tokio gyvenimo, kuriame kvailą pasaulį valdo šiuolaikiniai dekadentai, patrauklumo.

Šis filmas, panašiai kaip ir *Prisukamas apelsinas, Šių dienų apokalipsė* bei *Volstritas*, pasakoja apie dykinėjimą, skatindamas žmones, mėgdžiojant saldų veikėjų gyvenimą, sėdėti Via Veneto kavinėse. Žodis „paparacis“ kilo nuo šio filmo personažo Paparacio vardo, jis reiškia įkyrių fotografų, bėgiojančių paskui kiekvieną įžymybę ir besigrumiančių dėl geresnės vietos ir įspūdingesnių nuotraukų, būrį. Panaši žurnalistų minia, susigrūdusi aplink amerikiečių superžvaigždę Silviją (Anita Ekberg), partrenkia niekuo dėtą moterį, einančią namo. Tai, kad reporteriai ją laiko „didžia aktore“, Silvijai glosto širdį, bet iš tikrųjų jie moterimi domisi dėl to, kad jos vyras, filosofas Štaineris (Alain Cuny), nušovė jų vaikus ir nusišovė pats.

Marcello Mastroianni įkūnija šaltą stebėtoją juodais akiniais, o mes su įdomumu ir užuojauta stebime jo visus mylinčio personažo nuosmukį. Kadaise jis buvo rimtas rašytojas, o dabar – prastas žurnalistas, pataikaujantis turtingiems ir garsiems, persisotinęs malonumais ir pavargęs padlaižiauti pasaulio galingiesiems. Įsimintina filmo *Saldus gyvenimas* scena – Trevi fontane šokanti Ekberg. Vaizdas Marcello Mastroianni veikėjui Rubiniui sukelia tam tikrą sumišimą ir susinepatoginimą, – šie jausmai perpildo jo kantrybės taurę. Vyras niekinamai vadina aktorę „didele lėle“, tačiau, pagautas aistros, pasielgia netikėtai sau pačiam (vidury nakties ieško pieno benamiam kačiukui), o vėliau šoka į fontaną ir nenoromis ištaria italams žinomą frazę: „Tu pirmoji moteris pirmąją sukūrimo dieną!“ Moteris nesupranta šio protrūkio, o ryte žurnalistą nugirdo netvirtai ant kojų stovintis aktorius, Silvijos meilužis (Lex Barker). Marcello žurnalistą išblaivina pritrenkianti filosofo žmogžudystė ir savižudybė, palydimos skandalingų straipsnių spaudoje. Šias scenas keičia apleistos vilos kadrai. Vaiduokliška vila (kur Nico dėvi viduramžių šalmą), nenusisekusi orgija, panaši į puotą Todo Browningo *Išsigimėliuose*, kai kojas raito priekvaišis šokėjas, Marcello, besišaipantis iš vienos apgirtusios orgijos dalyvės, o galiausiai jūroje sugaunama milžiniška žuvis. „1965-aisiais čia bus visiškas ištvirkimas“, – kalba susimąstęs stebėtojas, o beprasmis triukšmas užgožia tyrą besišypsančią mergaitę, galimos Marcello vilties simbolį, ir jam telieka liūdnai susilieti su pasmerkta minia. **KN**

Didžioji Britanija (Bryanston, Woodfall), 89 min., nespalvotas

Režisierius Karel Reisz

Prodiuseris Tony Richardson, Harry Saltzman

Scenarijaus autorius Alan Sillitoe (pagal savo romaną)

Operatorius Freddie Francis

Kompozitorius John Dankworth

Vaidina Albert Finney, Shirley Anne Field, Rachel Roberts, Hylda Baker, Norman Rossington, Bryan Pringle, Robert Cawdron, Edna Morris, Elsie Wagstaff, Frank Pettitt, Avis Bunnage, Colin Blakely, Irene Richmond, Louise Dunn, Anne Blake

ŠEŠTADIENIO VAKARAS IR SEKMADIENIO RYTAS (1960)
SATURDAY NIGHT AND SUNDAY MORNING

5–6-ojo deš. sandūroje britų kino režisieriai grįžo prie socialinio realizmo žanro filmų kūrimo. Jie rodė jaunus maištaujančius, gyvenimu nepatenkintus darbo klasės atstovus, siekiančius pagerinti savo padėtį ir suvokiančius, ko nori iš gyvenimo. Beveik visi tokie filmai buvo pastatyti pagal „įtūžusių jaunuolių" apsakymus bei romanus (kaip antai Johno Osborne'o *Atsigręžk rūstybėje*, Johno Braine'o *Kelias į viršūnes* ir Stano Barstowo *Meilė... Meilė?*). Alano Sillitoe'ės knyga *Šeštadienio vakaras ir sekmadienio ryta*s tapo geriausiu tokios rūšies filmu. Žinoma, režisierius Karelas Reiszas neatsisakė savo polinkio į sentimentalumą, bet šitai būdinga visiems režisieriams, kurie mokslus baigė Kembridže, persikėlė į šiaurę ir neįprastų peizažų fone vaizdavo šiukšlių konteinerius bei nesuprantamai besielgiančius gamyklų darbininkus.

Filmas perteikia Sillitoe'ės požiūrį („Man rūpi tik linksmybės, visa kita – propaganda"), kuris matomas ir sąmojinguose Alberto Finney'aus, puikiai suvaidinusio niurzgų hedonistą Artūrą Sitoną, pareiškimuose. Darbo vietoje jis riečia nosį, o poilsio metu siautėja. Filmo pavadinimas – aliuzija į jaunimo silpnavališkumą, būdingą Artūro klasei, kuri šeštadienio vakarą pasiduoda išgertuvėms ir paleistuvystei, sekmadienio rytą moka už malonumus, tačiau patylomis svajoja apie laimingą santuoką ir naują namą.

Mes matome, kaip Artūro tėvas (Frankas Pettitt'as), kuris buvo priverstas filmuotis televizijoje, ir seni jo draugai (tiesą sakant, vienas vyras, su kurio žmona Pettitt'o herojus buvo susidėjęs) netrukus atsiduria spąstuose. Nepaisant to, kad malonią, bet senamadišką merginą (Shirley Anne Field) įsimylėjęs Artūras su ja susižada ir nutraukia santykius su ištekėjusia moterimi (Rachel Roberts), jis vis tiek tebesvaido akmenis į langus. Filmas *Šeštadienio vakaras ir sekmadienio rytas*, panašiai kaip ir kiti to laikotarpio filmai, teigiamai vertina darbininkų klasės vyriškojo prado, nekenčiančio moterų, apraiškas (pasak Artūro, visos moterys tik ir suka galvas, kaip tave suvilioti). Roberts veikėja, primenanti Simone'os Signoret veikėją filme *Kelias į viršūnes* (1959), iš tikrųjų kenčia, o jos jausmai ryškiai kontrastuoja su Artūro nenuolankumu. **KN**

ŠAUKITE Į PIANISTĄ (1960)
TIREZ SUR LE PIANISTE

Antroji François Truffaut vaidybinė juosta *Šaukite į pianistą* stulbinamai skiriasi nuo jo pripažinto filmo *400 smūgių*, kuriuo jis debiutavo. Pirmasis darbas buvo realistiškas, autobiografinis ir prisodrintas ryškių išgyvenimų. Filmas *Šaukite į pianistą* turi farso elementų ir sukurtas pagal filmų apie gangsterius, kuriuose regime niūrius nevykėlius ir nusikaltėlius, stilių. „Aš norėjau nutolti nuo tiesioginio pasakojimo, – vėliau sakė Truffaut, – ir sukūriau filmą, kuriame kiekvienoje scenoje išlieka kas nors man artima."

Filmas pastatytas pagal Davido Goodiso kriminalinį bulvarinį romaną „Ten, žemai" ir yra klasikinis juodojo žanro kūrinys. Pagrindinis herojus – žymus koncertuojantis pianistas (jį nepakartojamai suvaidino Charles'is Aznavouras). Sužinojęs apie savo žmonos neištikimybę jis atsisako karjeros ir ima groti pigiame Paryžiaus bare. Broliai jį įpainioja į nešvarius darbelius, ir jį įtraukia kriminalinis pasaulis. Jis įsimyli padavėją ir įsitraukia į avantiūrą, kurios metu įvyksta susišaudymas ir pagrobiami vaikai.

Neturėdamas pakankamai lėšų kurti filmą studijoje, Truffaut jį filmavo Paryžiaus gatvėse. Tai pakoregavo scenarijų, o baigiamojoje filmo dalyje dalyvauja praeiviai. Dėl tokio netradicinio filmavimo būdo atsiranda nenusakoma nuotaikų kaita, o dialogai ne visuomet atitinka situaciją. Kažką panašaus būtų galima rasti Quentino Tarantino filme *Pasiutę šunys* (1992 m.). Atstumiantys personažai primena komiksų herojus, o pagrindinio herojaus brolių vardai panašūs į brolių Marksų: Čiko, Momo ir Fido. Režisierius jaučia malonumą, kurdamas kinematografinius triukus. Vos atskalūnas prisiekia savo motinos gyvybe, tuoj pat regime, kaip pagyvenusi moteris krinta negyva ant grindų. Kvaila dainelė, kurią dainuoja baro lankytojai, dar labiau sustiprina viso to, kas vyksta, absurdiškumą („Atviras įžeidimas ir avietė yra gyvenimo speniai").

Filmas *Šaukite į pianistą* tapo sensacija tarp kinematografininkų, o paprastą publiką erzino žanrų maišalynė, galbūt dėl to filmas nesulaukė komercinio pasisekimo. Sukrėstas nesėkmės Truffaut vėl grįžo prie labiau tradicinio stiliaus kūrybos, tačiau nė vieno iš vėlesnių savo filmų jis nekūrė su tokiu užsidegimu. **PK**

Prancūzija (Pléįade), 85 min., nespalvotas

Prancūzų kalba

Režisierius François Truffaut

Prodiuseris Pierre Braunberger

Scenarijaus autoriai Marcel Moussy, François Truffaut (pagal Davido Goodiso romaną *Ten, žemai*)

Operatorius Raoul Coutard

Kompozitoriai Georges Delerue, Boby Lapointe, Félix Leclerc, Lucienne Vernay

Vaidina Charles Aznavour, Marie Dubois, Nicole Berger, Michèle Mercier, Albert Rémy, Serge Davri, Claude Mansard, Richard Kanayan, Jean-Jacques Aslanian, Daniel Boulanger, Claude Heymann, Alex Joffé, Boby Lapointe, Catherine Lutz

Italija, Prancūzija (Cino Del Duca, Cinematografiche Europee, R. & R. Hakim, Lyre), 145 min., nespalvotas

Italų kalba

Režisierius Michelangelo Antonioni

Prodiuseris Amato Pennasilico

Scenarijaus autoriai Michelangelo Antonioni, Elio Bartolini, Tonino Guerra

Operatorius Aldo Scavarda

Kompozitorius Giovanni Fusco

Vaidina Gabriele Ferzetti, Monica Vitti, Lea Massari, Dominique Blanchar, Renzo Ricci, James Addams, Dorothy De Poliolo, Lelio Luttazzi, Giovanni Petrucci, Esmeralda Ruspoli, Jack O'Connell, Angela Tommasi Di Lampedusa, Franco Cimino, Prof. Cucco, Giovanni Danesi

Kanų kino festivalis: Michelangelo Antonioni (speciali žiuri premija)

NUOTYKIS (1960)
L'AVVENTURA

Šis filmas 1960 metais Kanų kino festivalyje žiūrovų buvo nušvilptas. Tačiau daugelis kino kritikų ir režisierių pasisakė prieš tokį filmo priėmimą ir *Nuotykį* pavadino reikšmingiausiu filmu kino festivalių istorijoje. Po dvejų metų per tarptautinę apklausą, kurią surengė britų žurnalas *Sight & Sound*, filmas buvo pripažintas antru tarp svarbiausių kino istorijoje. Nors scenaristas ir režisierius Michelangelo Antonioni per 20 metų sukūrė nemažai dokumentinių ir vaidybinių juostų, jo epinis filmas tapo svarbia kūrybos gaire ir sulaukė didelės komercinės sėkmės. Šio filmo sėkmei daugiausia įtakos turėjo bendradarbiavimas su Monica Vitti, tapusia žmogiškųjų vertybių ir dvasingumo įsikūnijimu. Būtent per savo herojės pasaulėžiūrą Antonioni atspindėjo visuomenės abejingumą, persisotinimą ir nužmogėjimą. Vėliau Monica Vitti vaidino pirmuosius vaidmenis jo filmuose *Naktis, Užtemimas* ir *Raudonoji dykuma*.

Nors filmo siužetas stebėtinai paprastas, tačiau labai jaudinantis. Jaunų Romos gyventojų kompanija plaukdama laiveliu iš Sicilijos išsilaipina negyvenamoje, uolėtoje saloje, iš anksto džiaugdamasi nuostabia diena. Tačiau ši diena suteikia rūsčių išbandymų, nes dingsta Ana (Lea Massari). Išpuikusi, pasipūtusi Ana pareiškia savo protingai draugei Klaudijai (Monica Vitti), kad įžvelgė tarp jos ir savo meilužio Sandro (Gabriele Ferzetti), architekto pagalbininko, kažkokią intrigą. Ji užsimena draugams, kad tarsi matė ryklį. Antrą kartą žiūrėdami filmą ir žinodami, kad po 26 min. ši herojė išnyks, iš tikrųjų pamatome ryklį ir nedidelės, pro šalį praplaukiančios paslaptingos valties šešėlį.

Antonioni taip ir nepaaiškina, kas atsitiko Anai. Dėl to *Nuotykis* buvo taip aštriai priimtas žiūrovų. Ieškantys merginos, Sandro ir Klaudija jaučia vienas kitam potraukį, bet nieko nejaudina pradingusios merginos likimas. Stipriausią emocinį poveikį juostoje sukuria Klaudijos kaltės jausmas, ji labiau susirūpinusi savo santykiais su Sandro negu dingusios draugės paieškomis.

Filmas primena Hitchcocko *Psichozę* (1960). Ten taip pat netikėtai paslaptingai dingsta mergina, o tarp jos meilužio ir moters, suinteresuotos savo gerove, užsimezga romanas. Pagrindinė *Nuotykio* tema turi kažką bendra su *Saldaus gyvenimo* tema. Filme *Nuotykis* kaip Anitos Ekberg analogas palaido elgesio kaprizingą ir įnoringą rašytoją vaidina jauna talentinga kino žvaigždė (Dorothy De Poliolo). Herojė praardo savo aptemptą sijoną viešumoje (kažin ar sąmoningai?) ne todėl, kad sugadintų neseniai užsimezgusius pagrindinių veikėjų santykius, o tik todėl, kad atskleistų jų netikrumą. Šiame filme nėra dviprasmiškumo, būdingo Fellini filmams. Panašiai kaip aktoriaus Marcello Mastroianni sukurtas herojus, iš rašytojo tapęs garsėjančiu žurnalistu, architektas, kurio vaidmenį atlieka Ferzetti, tapęs žymiu žmogumi, sulaužo duotą žodį. Antonioni suranda vienintelę vilties prošvaistę Monicos Vitti sukurtame herojės paveiksle. Jos herojė nepasiduoda griaunančiai lengvų pinigų ir lengvabūdiško sekso įtakai. **KN**

JAV, Meksika (Olmeca), 95 min., nespalvotas

Anglų, ispanų kalbomis

Režisierius Luis Buñuel

Prodiuseris George P. Werker

Scenarijaus autoriai Hugo Butler, Luis Buñuel (pagal Peterio Matthiesseno romaną *Keliaujantis žmogus*)

Operatorius Gabriel Figueroa

Vaidina Zachary Scott, Bernie Hamilton, Key Meersman, Crahan Denton, Claudio Brook

Kanų kino festivalis: Luis Buñuel (specialus paminėjimas)

MERGINA (1960)
LA JOVEN

Meksikiečių filmų kūrimo periodu Luisas Buñuelis pastatė du filmus anglų kalba: *Mergina* ir *Robinzono Kruzo nuotykiai* (1952). Abu jie buvo blogai priimti. Režisierius juos sukūrė po ankstyvojo savo kūrybos periodo siurrealizmo šedevrų (*Andalūzijos šuo, Aukso amžius, Žemė be duonos*) ir prieš pasirodant vėlesniesiems jo europietiškiems darbams (*Viridiana, Tas miglotas aistros objektas*), kurie jam grąžino pasaulinę šlovę. Filme *Mergina* regime įtemptų, trileriams būdingų situacijų ir komedijos elementų. Veiksmas rutuliojasi saloje, medžioklės draustinyje Karolinos pakrantėje, tačiau iš tikrųjų filmavimas vyko Meksikoje. Į salą atplaukia amerikietis džiazo muzikantas negras (Bernie Hamiltonas), vengiantis jam primesto kaltinimo išprievartauti baltąją moterį. Saloje jis susidraugauja su jauna našlaite (Key Meersman), neseniai mirusio darbininko anūke. Nesvetingas draustinio direktorius (Zachary Scottas), kuris nusižiūrėjo merginą, bando muzikantą užmušti.

Šioje niūrokoje, bet jausmingoje komedijoje smerkiama rasinė diskriminacija, seksualinis priekabiavimas, nors autorius savo pozicijos aiškiai neišsako. Scenarijų pagal Peterio Matthiesseno romaną parašė į juoduosius sąrašus įrašytas Hugo Butleris. Filme gausu lyrinių intarpų ir netikėtų veiksmo posūkių, kurie atskleidžia autoriaus filosofinį įžvalgumą. **JRos**

Indija (Chitrakalpa), 134 min., nespalvotas

Bengalų kalba

Režisierius Ritwik Ghatak

Scenarijaus autorius Ritwik Ghatak (pagal Shaktipados Rajguru romaną)

Operatorius Dinen Gutpa

Kompozitorius Jyotirindra Moitra, Rabindranath Tagore

Vaidina Supriya Choudhury, Anil Chatterjee, Niranjan Ray, Gita Ghatak, Bijon Bhattacharya, Gita De, Dwiju Bhawal, Gyanesh Mukherjee, Ranen Ray Choudhury

ŽVAIGŽDĖ UŽ TAMSAUS DEBESIES (1960)
MEGHE DHAKA TARA

„Kenčiantys už kitus – amžini kankiniai“, – sako vienas šio gana garsaus Ritwiko Ghatako filmo personažų. Tai melodrama, artima tragedijai. Filmo herojei pritrūksta drąsos pasipriešinti neteisybei ir kovoti už savo svajones. Nita (Supriya Choudhury) dirba dieną ir naktį, kad išmaitintų savo šeimą, Bengalijos bėglius. Jos tėvas yra mokytojas, tačiau uždirba menkus grašius, o vyresnysis brolis nori būti dainininkas ir pareiškia, kad turi teisę pats tvarkyti savo gyvenimą. Nitos motina tikisi, kad Nitos jaunikis galų gale pasirinks jos seserį.

Šis meistriškai nufilmuotas filmas kupinas sielvarto ir parodo skausmą. Indijoje jis sulaukė milžiniškos komercinės sėkmės. Nepaisant paslėptos rūsčių socialinių sąlygų, kuriomis gyvena bėgliai, kritikos, šiame filme ne taip atvirai paliečiamos politinės problemos kaip vėlesniuose Ghatako darbuose: iš dalies *Auksinėje upėje* (1965) ir *Upėje, kuri vadinama Titu* (1973). „Aš nieko nekaltinu“, – tyliai finalinėje scenoje ištaria senas žmogus.

Šis filmas, kuriame gausu išraiškingų mizanscenų ir muzikos, yra persunktas skaudžių išgyvenimų dėl negrąžinamų praradimų. **TCh**

TARNAITĖ (1960)
HAYNO

Filmas *Tarnaitė* pasirodė beveik prieš keturiasdešimt metų. Vesterno mėgėjams jis sukelia malonių jausmų ne tik dėl režisieriaus Kim Ki jaunesniojo sukurtų talentingų paveikslų, bet ir dėl nenuspėjamo veiksmo. Korėjiečio režisieriaus Kim Ki jaunesniojo kūryba labai primena Luiso Buñuelio darbus ir geba giliai prasiskverbti į žmogaus sąmonę, atskleisti jo troškimus ir poelgius. Drauge režisierius su sarkazmu pabrėžia kiekvieną detalę. Neskoningame spalvotame fone detalės atspindi žmogaus būseną.

Filmas sužavi aistros, kurią vienas kitam patiria kompozitorius ir jo tarnaitė, stiprumu. Regime meilės trikampį: vyras, žmona ir meilužė. Jų santykiai bet kurią minutę gali sprogti. Tokį efektą režisierius pasiekia neįprasta kadrų, kuriuose rodomi kasdieniai dalykai, trukme, pateikdamas juos poparto stiliumi arba demonstruodamas moters kūno dalis. Neįprastas filmavimo būdas ir atstumia, ir pritraukia. Atrodytų, paprastas muzikinis akompanimentas bei sentimentalumo ir žiaurumo derinys žiūrovams sukelia nepatirtų pojūčių. Režisierius taip apnuogina vidinį savo herojų pasaulį, kad galima įžvelgti užuominų į antihumanišką Pietų Korėjos visuomenės vystymąsi po pilietinio karo, taip pat dvasinių vertybių sumenkinimą ir veržimąsi prie materialinių gėrybių.

Filmas *Tarnaitė* – pirmasis reikšmingas Kim Ki jaunesniojo laimėjimas. Jis jautė gailestį moterims, smerkiamoms jo atstovaujamos visuomenės sluoksniuose. Tai pastebime jo filmuose *Moteris vabzdys* (1972), *Kūno pažadas* (1975), *Ugninė moteris* (1970), *Prerijų grobuonys* (1985) ir *Vandeninė moteris* (1979).

Režisierius naudojo įvairius žanrus: melodramą ir parodiją, klasikinę tragediją ir fantazijas su siaubo filmų elementais. Tačiau filmas *Tarnaitė* palieka neišdildomą įspūdį, atidarydamas paslaptingas kino istorijos duris. **J-MF**

Pietų Korėja (Kuk Dong, Seki), 90 min., nespalvotas

Korėjiečių kalba

Režisierius Kim Ki jaunesn.

Scenarijaus autorius Kim Ki jaunesn.

Operatorius Kim Deok-jin

Kompozitorius Han Sang-gi

Vaidina Lee Eun-shim, Ju Jeung-nyeo, Kim Jin Kyu

JAV (Shamley, Alfred Hitchcock), 109 min., nespalvotas

Režisierius Alfred Hitchcock

Prodiuseris Alfred Hitchcock

Scenarijaus autorius Joseph Stefano (pagal Roberto Blocho romaną)

Operatorius John L. Russell

Kompozitorius Bernard Herrmann

Vaidina Anthony Perkins, Vera Miles, John Gavin, Martin Balsam, John McIntire, Simon Oakland, Vaughn Taylor, Frank Albertson, Lurene Tuttle, Patricia Hitchcock, John Anderson, Mort Mills, Janet Leigh

„Oskaro" nominacija: Alfred Hitchcock (režisierius), Janet Leigh (antrojo plano aktorė), Joseph Hurley, Robert Clatworthy, George Milo (meninis apipavidalinimas ir dekoracijos), John L. Russell (operatorius)

PSICHOZĖ (1960)
PSYCHO

Tai viena žymiausių kino juostų ir tikriausiai reikšmingiausias siaubo filmas per visą kino istoriją. *Psichozėje* surasime visus įmanomus savitus elementus, būdingus šiam žanrui: vampyrus, zombius, vilkolakius ir pan. vieno žmogaus-monstro paveiksle. Po šio filmo Normano Beitso vardas tapo bendriniu ir visam laikui garantavo jo kūrėjui siaubo filmų karaliaus šlovę.

Scenarijų pagal niūrų mažai žinomo autoriaus Roberto Blocho romaną parašė Josephas Stefanas. Normano personažas sukurtas pagal realų serijinio žudiko Edo Geino iš Viskonsino paveikslą. Jauna mergina Merion Krein pagrobia iš darbo 40 tūkstančių dolerių ir galvotrūkčiais palieka miestą turėdama vienintelį troškimą – išsiskirti su vedusiu meilužiu. Visą naktį važiavusi mašina per liūtį, ji apsistoja motelyje. Ten dirba nerangus, bet gana malonus jaunuolis Normanas (nepakartojamasis Anthony Perkinsas). Tą patį vakarą Merion nuduriama duše ilgu mėsai pjaustyti skirtu peiliu. Šie klaikūs kadrai priverčia žiūrovą šaukti iš siaubo. Žudikas atrodo kaip senutė. Scenas lydintys skvarbūs džeržgiantys garsai (sukurti Bernardo Herrmanno) suteikia veiksmui dar daugiau kraupumo. Nė viename filme pagrindinė herojė dar nebuvo taip žiauriai nužudyta beveik pačioje filmo pradžioje. Po to, kai detektyvas patvirtina žmogžudystę, o Miltonas Arbogastas (Martinas Balsamas) taip pat randamas nužudytas, Merion sesuo Laila (Vera Miles) ir jos meilužis Semas Lumis (Johnas Gavinas), ieškodami Merion, atsiduria Beitso šeimos name. Jie sužino, kad žudikas – Normanas, nesveikos psichikos žmogus. Priepuolių metu jis persikūnija į savo motinos pavidalą. Nors filmo pabaigoje psichologas (Simonas Oaklandas) „paaiškina" Normano ligos priežastį, tikrieji jo veiksmų motyvai slypi už žmogiškojo suvokimo ribų.

Psichozei pasirodžius ekrane, kritika neparodė didelio entuziazmo – sureagavo ne stipriau nei į Michaelo Powello filmą *Pro rakto skylutę,* 1960 m. nufilmuotą tuo pačiu žanru. Tačiau žiūrovų reakcija buvo pritrenkianti, žmonės veržėsi prie kasų, kad nusipirktų į šį filmą bilietų. Norėdamas dar labiau suintriguoti žiūrovus, Hitchcockas išleido „specialų įsakymą" nieko neįleisti į salę prasidėjus seansui. Neabejotina, kad šis britų režisierius turėjo sugebėjimų paveikti amerikiečių psichiką. Sukūręs tokį tikrovišką monstrą, suderinęs seksą, beprotybę ir žmogžudystę baisioje, grėsmingoje istorijoje, jis meistriškai nuspėjo klaikių straipsnių antraštes vėlesnių dešimtmečių spaudoje.

Psichozės sėkmė paskatino sukurti tris mažai žinomus filmo tęsinius. Vieną jų 1986 m. pastatė pats Perkinsas, antras buvo greitai pamirštas televizijos serialas *Beitso motelis* (1987) ir pagaliau 1998 m. buvo nufilmuotas liūdnai pagarsėjęs Guso Van Santo spalvotas perdirbinys. Pastarasis filmas nesugebėjo užtemdyti originalios nespalvotos Hitchcocko versijos. **SJS**

Italija (Galatea, Jolly), 87 min., nespalvotas

Italų kalba

Režisieriai Mario Bava, Lee Kresel

Prodiuseriai Samuel Z. Arkoff, Massimo De Rita

Scenarijaus autoriai Mario Bava, Ennio De Concini, Mario Serandrei (pagal Nikolajaus Gogolio apysaką)

Operatorius Mario Bava

Kompozitorius Robert Nicolosi

Vaidina Barbara Steele, John Richardson, Andrea Checchi, Ivo Garrani, Arturo Dominici, Enrico Olivieri, Antonio Pierfederici, Tino Bianchi, Clara Bindi, Mario Passante, Renato Terra, Germana Dominici

ŠĖTONO KAUKĖ (1960)
LA MASCHERA DEL DEMONIO

Iš pradžių Italijoje filmas buvo žinomas *Demono kaukės* pavadinimu, bet Didžiosios Britanijos filmų platintojai jį pavadino *Šėtono kauke*. Jungtinėse Amerikos Valstijose slogią Roberto Nicolosi muziką pakeitus Leso Baxterio džiazu, filmąs buvo pavadintas *Juoduoju sekmadieniu*. Po to, kai keletą metų filmas buvo uždraustas rodyti ir iš jo buvo iškirpta daugelis epizodų, Didžiojoje Britanijoje jis buvo pervadintas *Vampyro kerštu*.

Vienas šio filmo kūrėjų Mario Bava keletą kartų buvo ne tik filmų režisierius, bet ir operatorius. Taip buvo kuriant filmus *Vampyrai* (1957) ir *Kaltiki, nemirtinga pabaisa* (1959) pagal Riccardo Fredos kūrinį ir garsiuose Stevo Reeveso filmuose apie Heraklį. Kurdamas savo filmą, Bava pasinaudojo Nikolajaus Gogolio kūriniu *Baubas*. XIX a. jaunas gydytojas (Johnas Richardsonas) atvyksta į moldavų kaimą, kuriame apsigyveno vaiduokliai. Jis įsimyli turtingą paveldėtoją Katią Vaidą (Barbara Steele), kurios kūną užvaldžiusi jos promotė Asa (vaidina taip pat Steele), nubausta už raganavimą.

Siužete susipina paslaptingi įvykių posūkiai, šeimos prakeikimas ir netikėta mirtis. Kiekvienas epizodas prisodrintas baisių įtraukiančių detalių. Filmas prasideda stulbinančia groteskiška bausmės scena: prie raganų kaukolių prikalamos šėtono kaukės. Prieš mūsų akis praplaukia baisūs kadrai, kuriuose, skambant grėsmingai muzikai, tarp kraujo klanų iš savo kapų kyla vampyrai. Nespalvotoje juostoje galime gėrėtis nuostabia aktorės Steele vaidyba. Tai pati jautriausia aktorė, kuri kada nors filmavosi siaubo filmuose. Būdama ne itin perspektyvi kilmingų merginų pensiono auklėtinė, ji taip pat baigė ir aktorių akademiją. Tamsiaplaukei, didžiaakei Steele retai kada buvo siūlomi vaidmenys anglų filmuose ir jai teko išvykti į užsienį. Greitai ji tapo 7-ojo deš. italų siaubo filmų žvaigždė, o 1963 metais ji parodijavo Sophią Loren Federico Fellini filme *8½*.

Kad ir kaip būtų pavadintas šis Mario Bavos kūrinys, tai pats reikšmingiausias siaubo filmas italų kino istorijoje. **KN**

PRO RAKTO SKYLUTĘ (1960)
PEEPING TOM

Didžioji Britanija (Anglo-Amalgamated, Michael Powell), 101 min., spalvotas (*Eastmancolor* sistema)

Režisierius Michael Powell

Prodiuseris Michael Powell

Scenarijaus autorius Leo Marks

Operatorius Otto Heller

Kompozitoriai Brian Easdale, Angela Morley, Freddie Phillips

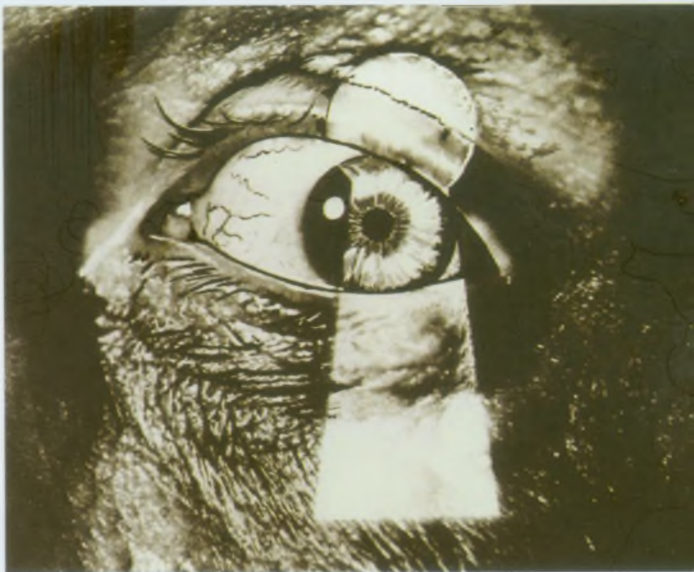
Vaidina Karlheinz Böhm, Moira Shearer, Anna Massey, Maxine Audley, Brenda Bruce, Miles Malleson, Esmond Knight, Martin Miller, Bartlett Mullins, Michael Goodliffe, Nigel Davenport, Jack Watson, Shirley Anne Field, Pamela Green, Brian Wallace

Skandalingasis Michaelo Powello filmas *Pro rakto skylutę* kitados buvo sutiktas be didelio entuziazmo, jame daug kas kelia nerimą ir atstumia. Jaunas žmogus Markas Luisas (Karlheinzas Böhmas), apsimetęs režisieriumi dokumentalistu, ieško pažinčių su moterimis. Prie kameros pritvirtintu metaliniu strypu filmavimo metu jis žudo savo aukas. Tai matydami jau pirmuose filmo *Pro rakto skylutę* kadruose tampame žiaurių žudynių, kurias režisierius nufilmavo ypač smulkmeniškai, stebėtojais.

Žinoma, Markas – pabaisa, tačiau filme taip pat parodomi kadrai apie jo sunkią vaikystę, jie mus priverčia užjausti pagrindinį herojų. Jo tėvas buvo sadistas ir kankino berniuką, filmuodamas su sūnumi atliekamus psichoanalitinius bandymus, nukreipdavo ryškią šviesą jam į akis, kad šis prabustų, mesdavo į jo lovą driežus. Vėliau parodomi kombinuoti kino kadrai, kuriuose berniukas stovi su mirusia motina, ir kadrai su tėvo antrųjų vedybų vaizdais. Seksas, mirtis, meilė ir neapykanta Markui susilieja į viena, ir tiktai kamera gali užfiksuoti jo akimirksniu besikeičiančius jausmus. Tik susiliejant šioms emocijoms Markas sugeba susitaikyti su žiauriais ir prieštaringais savo sąmonės proveržiais.

Žiūrovai priėmė filmą priešiškai tikriausiai dėl nevienareikšmiškų pagrindinio herojaus poelgių arba dėl to, kad žymusis režisierius Powellas nufilmavo tokią slogią juostą. Žiūrovai galėjo nusigręžti ir dėl to, kad filme paslėpta užuomina, jog dėl Marko vykdomų žmogžudysčių kažkiek kalti ir žiūrovai – stebėtojai, mat juos pritraukia jo iškrypėliškas žiaurumas.

Michaelas Powellas atskleidžia mums painią istoriją pasinaudodamas savo meistriškumu ir patirtimi, kurie pastebimi ir kituose, mažiau įžeidžiuose jo filmuose. *Pro rakto skylutę* pripildytas grėsmingų vaizdų, pasiekiančių kulminaciją pačiais netikėčiausiais žiūrovui momentais. Netgi palyginus su panašia spalvota Hitchcocko kino juosta *Psichozė* (pasirodžiusia ekrane tais pačiais metais), gyvas, ekspresyvus filmas *Pro rakto skylutę* stipriau sužadina nerimą ir sukelia siaubą. Mes pasineriame į bepročio sąmonės gelmes ir mums ne taip lengva iš ten ištrūkti. **JKI**

JAV (Mirisch), 125 min., nespalvotas

Režisierius Billy Wilder

Prodiuseriai I.A.L. Diamond, Doane Harrison, Billy Wilder

Scenarijaus autoriai Billy Wilder, I. A. L. Diamond

Operatorius Joseph LaShelle

Kompozitorius Adolph Deutsch

Vaidina Jack Lemmon, Shirley MacLaine, Fred MacMurray, Ray Walston, Jack Kruschen, David Lewis, Hope Holiday, Joan Shawlee, Naomi Stevens, Johnny Seven, Joyce Jameson, Willard Waterman, David White, Edie Adams

„Oskaras“: Billy Wilder (geriausias filmas), Billy Wilder (režisierius), Billy Wilder, I. A. L. Diamond (scenarijus), Alexandre Trauner, Edward G. Boyle (meninis apipavidalinimas ir dekoracijos), Daniel Mandell (montažas)

„Oskaro“ nominacija: Jack Lemmon (aktorius), Shirley MacLaine (aktorė), Jack Kruschen (antrojo plano aktorius), Joseph LaShelle (operatorius), Gordon Sawyer (garsas)

Venecijos kino festivalis: Shirley MacLaine („Volpi“ taurė geriausiai aktorei), Billy Wilder „Auksinio liūto“ nominacija

BUTAS (1960)
THE APARTMENT

Billy Wilderis visada vaizdavo tik gerąją Amerikos visuomenės pusę. Įkvėptas Davido Leano filmo *Trumpas susitikimas* (1945) jis laukė dar dešimt metų, kol susilpnės cenzūra, ir nufilmavo istoriją apie žmogų, kuris užleidžia savo butą meilužių poroms. Filmas buvo įvertintas penkiais „Oskarais“ (kaip geriausias filmas, už režisūrą, scenarijų, meninį apipavidalinimą ir montažą) ir yra laikomas paskutiniu tikrai realistiniu Wilderio filmu.

Kai kurie kritikai pasmerkė Jacko Lemmono herojaus S. S. Baksterio, kuris daro karjerą darbe tik dėl to, kad teikia paslaugas aukštas pareigas einantiems asmenims, neištikimiems savo žmonoms, amoralumą. Billy Wilderio filmuose Lemmonas visada vaidindavo paprastą miesčionį, tačiau *Bute* jis apdovanoja savo herojų dideliu humaniškumu. Filmo finale Baksteris pasirodo lyg vergaujantis klerkas, patenkantis į nekontroliuojamas situacijas kaip ir istorijos pradžioje. Nepaisant viso to, kas vyksta, komiškumo, filmas buvo aštriai kritikuojamas dėl tokio amerikiečių visuomenės gyvenimo būdo ir seksualinių poelgių pateisinimo. Filme taip pat buvo pasmerkta kapitalistinės sistemos korupcija, kai žmonės, einantys aukštas pareigas, gali pelnytis kitų sąskaita.

Bute puikiai suderinti įvairūs žanrai: filmas prasideda satyrinės komedijos dvasia, virsta ryškia drama ir baigiasi kaip romantinė komedija. Šį filmą, nufilmuotą pagal apgalvotą iki smulkmenų Billy Wilderio ir I. A. L. Diamondo scenarijų, tam tikra prasme galima laikyti nespalvoto niūraus filmo *Neištikimybė po septynerių metų* (1955) satyriniu užbaigimu. Po vasaros atostogų vyrai nutraukia trumpalaikius ryšius. Fren Kubelik (Shirley MacLaine), tapusi viena paliktų merginų, mano, kad meilės ryšiai negali būti vartotojiški. Galų gale įsimylėjęs šią vienišą merginą biurokratas Lemmonas persvarsto savo vertybes, tačiau filme nėra jokių užuominų į sentimentalumą. Vargu ar Wilderis Lemmoną ir McLaine laikė idealia pora, bet žiūrovai, žinoma, galėjo turėti kitą nuomonę. **FL**

JAV (Bryna), 196 min., spalvotas (*Technicolor* sistema)

Režisierius Stanley Kubrick

Prodiuseriai Kirk Douglas, Edward Lewis

Scenarijaus autorius Dalton Trumbo (pagal Howardo Fasto romaną)

Operatoriai Russell Metty, Clifford Stine

Kompozitorius Alex North

Vaidina Kirk Douglas, Laurence Olivier, Jean Simmons, Charles Laughton, Peter Ustinov, John Gavin, Nina Foch, John Ireland, Herbert Lom, John Dall, Charles McGraw, Joanna Barnes, Harold Stone, Woody Strode, Peter Brocco

„Oskaras": Peter Ustinov (antrojo plano aktorius), Alexander Golitzen, Eric Orbom, Russell A. Gausman, Julia Heron (meninis apipavidalinimas ir dekoracijos), Russell Metty (operatorius), Valles, Bill Thomas (kostiumai)

„Oskaro" nominacija: Robert Lawrence (montažas), Alex North (muzika)

SPARTAKAS (1960)
SPARTACUS

Vos prasidėjus filmavimui pirmasis šio epinio filmo režisierius Anthony Mannas buvo atleistas reikalaujant pagrindinio vaidmens atlikėjui, kino žvaigždei Kirkui Douglasui. Filmo pabaigoje liko keletas scenų, kurias Mannas nufilmavo dykumoje. Vietoj jo buvo pasirinktas Stanley Kubrickas. Jis pagal Howardo Fasto romaną sukūrė filmą apie vergų maištą Senovės Romoje. Kubrickas meistriškai susidorojo su užduotimi. Čia matome gladiatorių kovas ir broliškų jausmų tarp vergų pabudimą.

Pasakojimo centre – gladiatorius Spartakas (Kirkas Douglasas), kuris rengia sukilimą prieš vergų engėjus. Prie jo prisijungia ir jaunasis Antonijus (Tony Curtisas), mylimiausias Marko Kraso (Laurence'as Olivier) vergas. Sužinojęs apie savo numylėtinio pabėgimą, Krasas įniršta. Praėjus trims dešimtmečiams po filmo pristatymo į jį buvo įtraukta scena pirtyse, kuri 1960 metais buvo iškirpta dėl užuominų apie homoseksualinius šeimininko ir jo vergo santykius. Šiame epizode Olivier įgarsino aktorius Anthony Hopkinsas.

Kubrickas puikiai nufilmavo vergų maištą ir jo padarinius, bet ypač stebinantys buvo režisieriaus, kuris retai filmavo emocines scenas, sielą draskantys finaliniai kadrai. Juose Spartako mylimoji Varinija (Jean Simmons) laiko prieš Spartaką jo sūnų, kad šis matytų, kaip miršta jo tėvas, nukryžiuotas kartu su savo bendražygiais. Tai – tikras šedevras. **JB**

JAV (NBI, Newton, Warner Bros.), 124 min., spalvotas (*Technicolor* sistema)

Režisierius Elia Kazan

Scenarijaus autorius William Inge

Prodiuseriai William Inge, Elia Kazan, Charles H. Maguire

Operatorius Boris Kaufman

Kompozitorius David Amram

Vaidina Natalie Wood, Pat Hingle, Audrey Christie, Barbara Loden, Zohra Lampert, Warren Beatty, Fred Stewart, Joanna Roos, John McGovern, Jan Norris, Martine Bartlett, Gary Lockwood, Sandy Dennis, Crystal Field, Marla Adams

„Oskaras": William Inge (scenarijus)

„Oskaro" nominacija: Natalie Wood (aktorė)

PUIKYBĖ ŽOLĖJE (1961)
SPLENDOR IN THE GRASS

Jau iš pirmųjų jaudinančių Davido Amramo muzikos akordų ir filmo kadrų, kuriuose Badas (pirmasis Warreno Beatty vaidmuo) ir Dini (Natalie Wood) bučiuojasi mašinoje, darosi aišku, kad *Puikybė žolėje* yra viena geriausių Holivudo melodramų. Kunkuliuojančios aistros, gniaužiamos visuomenės (veiksmas vyksta Kanzase 1928 m.), atsiskleidžia kiekviename spalvų, gestų ir garsų protrūkyje.

Filme jausmų slopinimas jaučiamas kiekviename žingsnyje, ir ši jėga priverčia žmones vykdyti neįtikėtinus, nesuprantamus poelgius. Vyrai turi atrodyti klestintys ir vyriški, o moterys – rinktis tarp skaistybės ir pasileidimo. Būtent taip ir atsitinka į svetimą aplinką patekusiai jaunesniajai Bado seseriai Džini (neprilygstamoji Barbara Loden).

Režisierius Elia Kazanas filme *Puikybė žolėje* suderina klasikinio pasakojimo elementus su naujomis dinamiškomis metodiško žaidimo ir prancūziškosios „naujosios bangos" judėjimo formomis. Bendradarbiaudamas su scenaristu Williamu Inge'u, jis pasiekė šių metodų sintezę. Filme atskleidžiami socialiniai prieštaravimai, nulemti padėties visuomenėje, turto, pramonės vystymosi, bažnyčios ir šeimos. Tuo pat metu aktorių sukurti herojai atrodo labai tikroviški, jų vaidyboje nėra jokių užuominų į Holivudo štampus. **AM**

PRAĖJUSIAIS METAIS MARIENBADE (1961)
L'ANNÉE DERNIÈRE À MARIENBAD

Šis filmas – tikra modernistinio kino ir iš dalies prancūzų pokarinio kino klasika.

Antrasis vaidybinis režisieriaus Alaino Resnais filmas *Praėjusiais metais Marienbade*, kaip ir jo pirmasis *Hirosima, mano meile* (1959), pažymėjo kūrėjo radikalų nukrypimą nuo tradicinės naujosios bangos krypties, kuria sekė jaunieji Resnais kolegos. Jo kino juosta buvo tikrai neeilinė. Joje jis nutolo nuo pasakojimo stiliaus ir ignoravo „teisingą" filmų kūrimo metodiką, pradedant scenarijaus paruošimo darbais ir kadrų komponavimu ir baigiant savo herojų evoliucija.

Praėjusiais metais Marienbade – puikus kūrinys ne vien Resnais dėka. Jis sužibėjo ir dėl poetiško Alaino Robbe-Grillet scenarijaus, kuris daug įžvalgesnis ir ekscentriškesnis, negu apie jį mano daugelis jo gerbėjų, taip pat dėl operatoriaus Sachos Vierney darbo, kuris, be abejonės, yra tikrai meistriškas. Prancūzų žurnalo *Cahiers du Cinéma* kino kritikai atsiliepė apie šį filmą palankiai. Jame atskleista modernistinės tapybos raida, egzistencializmo ir bergsonizmo srovės Europos filosofijoje ir kitos svarbios teorinės, kultūrinės ir socialinės-politinės šio vaisingo prancūzų kultūros periodo kryptys.

Kino juostoje filmavosi žymūs prancūzų aktoriai, tarp jų legendinė Delphine Seyring (moteris A), Giorgio Albertazzi (paslaptingas nepažįstamasis X) ir rafinuotas ekspresyvusis Sacha Pitoëffas (sutrikęs vyras M). Keistoje istorijoje aktoriai vaidina paslaptingus personažus, slopinančius savo jausmus, o jų vaidyba labai tikroviška.

Ir vis dėlto, jei atidžiau pažvelgsime į Resnais *Praėjusiais metais Marienbade*, surasime panašumų su kitais nuostabiais šio režisieriaus filmais – *Miurelis, arba Sugrįžimo laikas* (1963), *Dievo apvaizda* (1977), *Mano dėdulė amerikietis* (1980). Filmas *Praėjusiais metais Marienbade* turėjo didelę įtaką progresyviajam kinui. Su jam būdingu kuklumu Resnais vieną kartą savo filmą pavadino „nesubrendusiu ir primityviu... bandymu" sukurti „mintį ir jos mechanizmą". Jis aiškiai savęs neįvertino. Filmas išėjo neįprastas ir gniaužiantis kvapą. Nė viename kitame filme nebuvo taip įtikinamai ir teisingai atskleista sunkiai suvokiama pasąmonės ir atminties tema. **DS**

Prancūzija, Italija (Argos, Cineriz, Cinétel, Como, Cormoran, Tamara, Precitel, Silver, Soc. Nouvelle, Terra), 94 min., nespalvotas

Prancūzų kalba

Režisierius Alain Resnais

Prodiuseriai Pierre Courau, Raymond Froment

Scenarijaus autorius Alain Robbe-Grillet (pagal Adolfo Bioy Casares romaną *Morelio išradimas*)

Operatorius Sacha Vierny

Kompozitorius Francis Seyrig

Vaidina Delphine Seyrig, Giorgio Albertazzi, Sacha Pitoëff, Françoise Bertin, Luce Garcia-Ville, Héléna Kornel, François Spira, Karin Toche-Mittler, Pierre Barbaud, Wilhelm von Deek, Jean Lanier, Gérard Lorin, Davide Montemuri, Gilles Quéant, Gabriel Werner

„Oskaro" nominacija: Alain Robbe-Grillet (scenarijus)

Venecijos kino festivalis: Alain Resnais („Auksinis liūtas")

Prancūzija (Argos), 28 min., nespalvotas
Prancūzų kalba
Režisierius Chris Marker
Prodiuseris Anatole Dauman
Scenarijaus autorius Chris Marker
Operatoriai Jean Chiabaut, Chris Marker
Kompozitorius Trevor Duncan
Vaidina Jean Négroni, Hélène Chatelain, Davos Hanich, Jacques Ledoux, André Heinrich, Jacques Branchu, Pierre Joffroy, Étienne Becker, Philbert von Lifchitz, Ligia Branice, Janine Klein, William Klein, Germano Faccetti

PAKILIMO TAKAS (1961)
LA JETÉE

Trumpas eksperimentinis Chriso Markerio filmas su mokslinės fantastikos elementais *Pakilimo takas* (1995 m. Terry Gilllamas sukūrė perdirbinį *Dvylika beždžionių*) laikui bėgant atrodo apgaulingai primityvus. Nepaisant to, kad beveik visą filmą matome nespalvotas fotografijas, Markeris mus priverčia susimąstyti apie tai, kas vyksta. Jis įrodo, kad, norint sujaudinti veikėją, kadrai nebūtinai turi judėti.

Filmo veiksmas vyksta artimoje ateityje. Po branduolinio kataklizmo išlikę žmonės yra priversti gyventi po žeme. Pasakojama žmogaus, kuris nusiųstas į praeitį išsiaiškinti viską sugriovusio karo priežasčių, vardu. Visos kelionės metu jam ramybės neduoda žiaurūs vaikystės prisiminimai – žmogaus nužudymas – ir gražios, paslaptingos moters atvaizdas. Kai jis suvokia ryšį tarp šių elementų, jau būna per vėlu. Ir istorija vėl kartojasi.

Režisierius Markeris ypač daug dėmesio skyrė filmo įgarsinimui. Šnabždantys balsai ir keisti garsai nepaprastai gerai atspindi kelionę laiku, kuris filme vaizduojamas kaip metafizinis erdvės ir atminties valdymas. Pasakotojui keliaujant laiku vis toliau, garsai tampa aiškesni, o kulminaciją pasiekia svarbiausiuose filmo epizoduose. Vienintelėje judančioje scenoje Markeris parodo gražią miegančią moterį, netikėtai atmerkiančią akis. Šis momentas atskleidžia sąryšį tarp pasakotojo ir šios moters. Mes suvokiame, kodėl pagrindinis veikėjas stengėsi išvengti jam patikėtos misijos, bet iki galo viskas paaiškėja tik istorijos pabaigoje.

Filmas tęsiasi šiek tiek ilgiau kaip 25 minutes, bet jame daugiau prasmės negu ilgo metražo filme. Objektyvus filmavimo metodas sukelia žiūrovui pačių įvairiausių jausmų. Tai patvirtina režisieriaus meistriškumą ir išmoningumą, taip pat paaiškina, kodėl toks neįprastas filmas laikomas mokslinės fantastikos šedevru. **JKl**

VIENAAKIAI VALETAI (1961)
ONE-EYED JACKS

Neabejotina, kad Marlonas Brando – nepralenkiamas aktorius. Filmas *Vienaakiai valetai* – pirmasis jo, kaip režisieriaus, darbas.

Būtent Brando pradėjo populiarinti Stanislavskio sistemą amerikiečių kine 6-ojo deš. pr. ir jai būdingas stilius matomas jau pirmojoje filmo scenoje. Filmo herojus Rio, bandos vadeiva, su pasigardžiavimu žiaumoja bananą, ir kamera juda atgal, parodydama, kaip ramiai jis apiplėšinėja banką. Rio nusišypso, ir kamera sustoja vietoje. Jis praryja paskutinį banano gabalėlį, po to paima iš banko lankytojos žiedelį.

Šioje nuostabiai nufilmuotoje scenoje susipažįstame su Rio bendru, šiurkščiu ir netašytu Tėveliu Longvortu (Karlas Maldenas). Nuo šio momento vesternas rutuliojasi pašėlusiu tempu. Veiksmas pereina į gaudynes, kurios prasideda Šiaurės Meksikoje, o baigiasi Monterėjuje. Nepaisant to, kad filmas *Vienaakiai valetai* buvo priimtas be didelio entuziazmo, jis patraukia dėmesį puikia kompozicija ir nuostabia Karlo Maldeno vaidyba. Tuo pat metu matome herojų moralinių nuostatų dvilypumą ir jų poelgių motyvus.

Tėvelis apgauna Rio ir palieka jį meksikiečių kalėjime. Čia prasideda jo ilga kova su kameros gyventojais. Po penkerių metų jam pavyksta pabėgti iš kalėjimo. Apakintas keršto troškimo, Rio prisijungia prie nusikaltėlių gaujos, vadovaujamos Bobo Eimori (Benas Johnsonas), ir jie šuoliuoja į šiaurę Kalifornijos pakrante, ketindami susidoroti. Pagaliau Monterėjuje jie suranda Tėvelį, dabar vietinį šerifą, vedusį Mariją (Katy Jurado). Jis turi podukrą Luizą (Pina Pellicer). Rio apsimeta draugišku. Tėvelis visus apgaudinėja dėl savo praeities, Bobas planuoja banko apiplėšimą, o Luiza įsimyli patrauklųjį nusikaltėlį. Žinoma, Rio pavyksta atkeršyti savo priešui, o visi kiti žūva siekdami savo neatidėliotinų tikslų.

Brando išsiskyrė šiuo dar vienu nuostabiu aktoriniu darbu. Filmas tapo perėjimu nuo klasikinių 6-ojo deš. vesternų į eksperimentinius to paties žanro 8-ojo deš. darbus. Šis filmas ypatingas tuo, kad jame bandoma analizuoti dvi žmogaus puses. Tai ir paaiškina filmo pavadinimą. **GC-Q**

JAV (Paramount, Pennebaker), 141 min., spalvotas (*Technicolor* sistema)

Režisierius Marlon Brando

Prodiuseris Frank P. Rosenberg

Scenarijaus autoriai Guy Trosper, Calder Willingham (pagal Charleso Neidero romaną *Autentiška Hendrio Džounso mirtis*)

Operatorius Charles Lang

Kompozitorius Hugo Friedhofer

Vaidina Marlon Brando, Karl Malden, Katy Jurado, Pina Pellicer, Ben Johnson, Slim Pickens, Larry Duran, Sam Gilman, Timothy Carey, Miriam Colon, Elisha Cook jaunesn., Rodolfo Acosta, Joan Petrone, Tom Webb, Ray Teal

„Oskaro" nominacija: Charles Lang (operatorius)

Prancūzija, Italija (EIA, Roma-Paryžius), 90 min., nespalvotas

Prancūzų kalba

Režisierius Jacques Demy

Prodiuseriai Carlo Ponti, Georges de Beauregard

Scenarijaus autorius Jacques Demy

Operatorius Raoul Coutard

Kompozitorius Michel Legrand

Vaidina Anouk Aimée, Marc Michel, Jacques Harden, Alan Scott, Elina Labourdette, Margo Lion, Annie Duperoux, Catherine Lutz, Corinne Marchand, Yvette Anziani, Dorothée Blank, Isabelle Lunghini, Annick Noël, Ginette Valton, Anne Zamire

LOLA (1961)
LOLA

Po savo pirmojo talentingo vaidybinio filmo *Lola* Jacques'as Demy sukūrė du šedevrus *Šerbūro skėčiai* ir *Merginos iš Rošforo*. *Loloje* režisierius pateikė nepakartojamą romaną, besiskleidžiantį Atlanto vandenyno uosto kasdienybės fone. Veiksmas vyksta gimtajame Demy mieste Nante, pilname nuostabios muzikos ir šokių. Jau pirmuose filmo kadruose sukuriama nuotaika, kai skambant Beethoveno muzikai ir Michelio Legrand'o džiazinėms improvizacijoms į miestą atvyksta paslaptingas baltas kadilakas.

Pagrindinė herojė Lola (Anouk Aimée), žavinga ir paslaptinga kabareto šokėja, viena augina vaiką. Pirmą kartą ją pamatome filme dainuojančią romantišką dainelę. Lola turi pasirinkti vieną iš kelių gerbėjų, laukdama savo mylimojo, kuris išvykęs į užsienį. Nepaisant filmo paprastumo, operatoriaus Raoulio Coutard'o darbas (jo filmas – duoklė Maxui Ophülsui), linksmos melodijos ir netikėti veiksmo posūkiai pripildo jį skaudaus suvokimo, kad laimė – tai akimirka, o meilė – sunkumai ir negandos. Filmas gerokai sudėtingesnis ir painesnis, negu atrodo iš pirmo žvilgsnio. Situacijos, į kurias patenka antraplaniai personažai, atspindi tai, kas vyksta su pagrindiniais herojais. Nepaisant visko, Anouk vaidyba tiesiog nepakartojama. **GA**

JAV (Jurow-Shepherd, Paramount), 115 min., spalvotas (*Technicolor* sistema)

Režisierius Blake Edwards

Prodiuseriai Martin Jurow, Richard Shepherd

Scenarijaus autorius George Axelrod (pagal Trumano Capote romaną)

Operatorius Franz Planer

Kompozitorius Henry Mancini

Vaidina Audrey Hepburn, George Peppard, Patricia Neal, Buddy Ebsen, Martin Balsam, José Luis de Villalonga, John McGiver, Alan Reed, Dorothy Whitney, Beverly Powers, Stanley Adams, Claude Stroud, Elvia Allman, Mickey Rooney

„Oskaras": Henry Mancini (muzika), Henry Mancini, Johnny Mercer (daina)

„Oskaro" nominacija: George Axelrod (scenarijus), Audrey Hepburn (aktorė), Hal Pereira, Roland Anderson, Sam Comer, Ray Moyer (meninis apipavidalinimas ir dekoracijos)

PUSRYČIAI PAS TIFANI (1961)
BREAKFAST AT TIFFANY'S

Trumanas Capote, pagal kurio romaną nufilmuotas šis filmas, linksmosios Holi Golaitli vaidmenyje matė Marilyn Monroe. Šiandien sunku įsivaizduoti labiau tinkančią šiam vaidmeniui aktorę nei Audrey Hepburn. Nepamirštamoje pirmojoje scenoje Hepburn stovi prie juvelyrikos parduotuvės *Pas Tifani* Manhetene. Ji atrodo tiesiog stulbinamai.

Capote romane Holi yra mergina pagal iškvietimą, bet kadangi režisierius Blake'as Edwardsas filmą kūrė 1961 metais, cenzūros piko metu, filmo herojė vaizduojama kaip mergina, bohemišką gyvenimą gyvenanti iš gerbėjų dovanų. Ji gyvena tame pačiame name kaip ir pradedantis rašytojas Polas (George'as Peppardas), kurį išlaiko turtinga meilužė (Patricia Neal). Holi ir Polo santykiai su jų rėmėjais atsiduria pavojuje, kai rašytojas įsimyli žavingą, bet lengvabūdę kaimynę.

Audrey Hepburn su savo į viršų sušukuotais plaukais, stilinga, prabangia suknele, elegantišku cigaretės laikikliu rankoje palieka neišdildomą įspūdį. Negalima nepaminėti ir jaudinančios Henry Mancini muzikos, ir kino klasika tapusių filmo scenų: Hepburn atliekamos dainos *Mėnulio upė* ir herojės mylimos katės paieškų liūtyje. Filmas *Pusryčiai pas Tifani* tapo viena nuostabiausių romantinių Holivudo dramų. **JB**

NAKTIS (1961)
LA NOTTE

Tai antrasis Michelangelo Antonioni trilogijos filmas (pirmasis – *Nuotykis*, 1960, trečiasis – *Užtemimas*, 1962). Režisierius jį sukūrė būdamas pasaulinės šlovės viršūnėje. Kino juostoje *Naktis* pasikartoja daugelis liūdnų temų ir tų pačių stilistinių priemonių, kurias autorius panaudojo savo filme *Nuotykis*. Filme daugiausia dėmesio skiriama turtingų aristokratų skurdiems, išsigimusiems jausmams atskleisti. *Naktis* baigiasi liūdnais atsiminimais apie buvusius herojų seksualinius troškimus, primenančius Jameso Joyce'o apsakymo *Mirusieji* sceną. Kaip tik po šio filmo 7-ajame deš. susiformavo nuomonė, kad Michelangelo Antonioni yra nuobodžių filmų apie persisotinusius turtuolius autorius, nors šiuose filmuose ir atsispindėjo režisieriaus požiūris.

Šis filmas yra įvairiapusiškesnis nei *Nuotykis* ar *Užtemimas*. Aktorių vaidyba čia geresnė negu pirmojoje trilogijos dalyje, bet ne tokia gera kaip paskutinėje. Veiksmo laikas yra viena naktis. Žiūrovas tampa gęstančios aistringos meilės tarp garsėjančio romanisto Džiovanio Pontano (Marcello Mastroiani) ir jo nelaimingos žmonos Lidijos (Jeanne Moreau) liudininku. Geriausi filmo momentai susiję su herojų santykių pradžia ir pabaiga, pavyzdžiui, trumpas rašytojo susitikimas su nimfomane ligoninėje, jam lankant mirštantį draugą (Bernhardas Wicki), ir jo ilgas bendravimas vakarėlyje su pramonininko dukra (Monica Vitti). Abu susitikimai – įrodymas, kaip akimirksniu keičiasi herojaus poelgiai ir nuotaikos. Šiuose epizoduose mizanscenos atskleidžia intriguojantį siužetą ir paslaptingas emocijas. Pati silpniausia filmo vieta yra ilgas Jeanne Moreau herojės pasivaikščiojimas po Milaną, pripildytas simboliškų detalių, atspindinčių jos dvasinius išgyvenimus. Šioje scenoje jaučiama režisieriaus Ingmaro Bergmano filmų įtaka. Nepaisant to, filmas *Naktis* yra laikomas vienu žymiausių kinematografijos kūrinių, kuriame atsiskleidė visas Michelangelo Antonioni meistriškumas. **JRos**

Italija, Prancūzija (Nepi, Silver, Sofitedip), 122 min., nespalvotas

Italų kalba

Režisierius Michelangelo Antonioni

Scenarijaus autoriai Michelangelo Antonioni, Ennio Flaiano, Tonino Guerra

Operatorius Gianni di Venanzo

Kompozitorius Giorgio Gaslini

Vaidina Marcello Mastroianni, Jeanne Moreau, Monica Vitti, Bernhard Wicki, Rosy Mazzacurati, Maria Pia Luzi, Guido A. Marsan, Vittorio Bertolini, Vincenzo Corbella, Ugo Fortunati, Gitt Magrini, Giorgio Negro, Roberta Speroni

Berlyno tarptautinis kino festivalis: Michelangelo Antonioni („Auksinis lokys")

Prancūzija (Carrosse, Sédif), 100 min., nespalvotas

Prancūzų kalba

Režisierius François Truffaut

Prodiuseris Marcel Berbert

Scenarijaus autoriai Jean Gruault, François Truffaut (pagal Henri-Pierre'o Roché romaną)

Operatorius Raoul Coutard

Kompozitorius Georges Delerue

Vaidina Jeanne Moreau, Oskar Werner, Henri Serre, Vanna Urbino, Boris Bassiak, Anny Nelsen, Sabine Haudepin, Marie Dubois, Christiane Wagner, Michel Subor

ŽIULIS IR DŽIMAS (1961)
JULES ET JIM

Ant kiekvieno piršto ji nešiojo po žiedą. Ji dainavo dainą. Ji turėjo ūselius ir dėvėjo siaubingą kepurę, o įsimylėjusi ji buvo iš karto du – prancūzą ir vokietį, nes artinosi karo pradžia. Ji mylėjo ir kitus vyrus iki, po ir karo metu, o kreivu laimės keliu greitai riedėjo dviračiai. Pabaigoje atėjo mirtis.

François Truffaut filmas apie Žiulį (Oskaras Werneris) ir Džimą (Henri Serre) – 7-ojo deš. pr. prancūzų kino sužydėjimo ženklas. Bet šie herojai atėjo iš visai kito, dar XX a. pr. pasaulio, kai Henri Pierre'as Roshé realiame gyvenime išgyveno šiuos įvykius ir užrašė juos dienoraštyje. Žiulis ir Džimas atidarė duris, ir Katrina (Jeanne Moreau), žėrinti moterišku gracingumu, įbėgo per jas spinduliuodama jėgą ir tikėjimą. Ji tapdavo visų varžybų, vykstančių ant tilto, nugalėtoja, netgi tų, kurių metu tiltas per vidurį sulūžo. Šis filmas galėjo tapti tragedija, bet jame pasakojama istorija buvo pateikta kaip farsas.

Niekada nežiūrėkite dubliuotos *Žiulio ir Džimo* versijos. François Truffaut balsas už kadro primena vėjo dvelksmą, kuris vieną pasaulį priverčia išnykti, o kitą – atsirasti. Neįmanoma nesigėrėti šiuo juodų ir baltų tonų paveikslu su subtiliais jausmų blyksniais, atėjusiais iš pirmtakų ir vis dėlto šiuolaikiškais, sugebančiais perduoti ryškią kūrinio energiją. O nuostabi Moreau vaidyba! François Truffaut buvo ją įsimylėjęs (argi galėjo būti kitaip?). Būtent iš šios meilės gimė filmas *Žiulis ir Džimas*. Jo sukūrimas nebūtų buvęs įmanomas, jeigu nebūtų egzistavusi nenusakoma meilė, kurią jautė režisierius, filmuodamas šią aktorę, ir jėga, kuria jie dalinosi vienas su kitu. Visuomet, kai tik ji dingsta iš kadro, jaučiamas lengvas liūdesio atspalvis, ir kiekvieną kartą, kai tik ji pasirodo, užlieja džiaugsmo ir troškimų pliūpsnis.

Kinas leidžia juostoje įamžinti ne tik objektus, bet ir vaizdo formas, garsus, taip pat iškreiptą realybę, kuri tokia tampa dėl stiprių emocijų. *Žiulyje ir Džime* kaip tik ir matome tokią pakeistą iki neįsivaizduojamų ribų tikrovę. Karas buvo neišvengiamas, ir tai filme jaučiama, kaip ir apgavystė, mirtis, o juoda ir balta gama atspindi sielvartą dėl to, kas vyksta. Tai buvo trečiasis François Truffaut filmas, sukurtas originaliu „naujosios bangos" stiliumi. Ir vis dėlto po autobiografinio filmo Keturi *šimtai smūgių* (1959) apie berniuko likimą ir avangardinio ekscentriškojo *Šaukite į pianistą* (1960), *Žiulis ir Džimas* – daug brandesnis jaunojo Truffaut filmas. Režisierius neprarado griaunančios „revoliucijos", kurią jis ir jo bendraminčiai surengė kinematografijos pasaulyje, energijos. Būtent tai ir įvyko po filmo pristatymo. Trečiasis François Truffaut filmas sukėlė su niekuo nepalyginamą audrą – tai buvo šuolis į ateitį su meilės vėliava. **J-MF**

VIRIDIANA (1961)
VIRIDIANA

1960 m. nauja ispanų režisierių karta paskatino Luisą Buñuelį grįžti į gimtąją Ispaniją, kurią jis paliko 1936 m. Buvo planuojama, kad jo filmas *Viridiana* bus filmuojamas kaip satyrinė drama. Herojė Viridiana (Silvia Pinal) prieš įšventinimą į vienuoles aplanko turtingą žemvaldį dėdę (Fernando Rey). Apakintas jos panašumo su žuvusia jo žmona, jis nusprendžia Viridianą išprievartauti, bet paskutinę akimirką ima atgailauti. Kankinamas sąžinės priekaištų jis nusižudo, visą turtą palikdamas Viridianai ir savo nesantuokiniam sūnui cinikui. Trokšdama tobulesnio pasaulio, herojė suteikia prieglaudą atgrasiai vagių bandai, išmaldoms prašytojams ir prostitutėms. Jos gailestingumas ir gerumas neišvengiamai atsisuka prieš ją – ji žūva.

Ispanijos cenzoriai gerai įvertino filmo scenarijų, įtraukdami nežymių pataisų, bet iki pat Kanų kino festivalio 1961 m. jie negalėjo pamatyti *Viridianos*, užbaigtos iki galo. Nepaisant to, kad filmas buvo apdovanotas Didžiuoju prizu, iškart po festivalio jį buvo uždrausta rodyti Ispanijoje kelerius metus. Luisas Buñuelis įdėjo į filmą dar žiauresnių smulkmenų, neprarasdamas sugebėjimo šokiruoti ir nervinti fanatiškus kritikus. Šis filmas, prisodrintas siurrealistinių detalių, – vienas geriausių Luiso Buñuelio kūrinių apie beviltišką žmogaus prigimties menkumą ir karčią likimo ironiją. **DR**

Ispanija, Meksika (59, Gustavo Alatriste, UNINCI), 90 min., nespalvotas

Ispanų kalba

Režisierius Luis Buñuel

Prodiuseriai Gustavo Alatriste, Ricardo Muñoz Suay, Pedro Portabella

Scenarijaus autoriai Julio Alejandro, Luis Buñuel

Operatorius José F. Aguayo

Kompozitorius Gustavo Pittaluga

Vaidina Silvia Pinal, Francisco Rabal, Fernando Rey, José Calvo, Margarita Lozano, José Manuel Martín, Victoria Zinny, Luis Heredia, Joaquín Roa, Lola Gaos, María Isbert, Teresa Rabal

Kanų kino festivalis: Luis Buñuel („Auksinė palmės šakelė“), pasidalijo su Henri Colpi filmu *Toks ilgas laukimas*

MERGININKAS (1961)
THE LADIES MAN

Žiūrovai net neįtarė, kad toks neįtikėtinai populiarus komedinio žanro filmų aktorius Jerry Lewisas pasirodys esąs toks pat talentingas režisierius, taip pat ir kurdamas savo filmą *Mergininkas*.

Lewisas visų dėmesį atkreipė kaip nepakartojamas mizanscenų meistras. Tik nedaugeliui režisierių pavyko taip nuostabiai užfiksuoti smulkiausias detales ir pasiekti komiškų efektų viename kadre. Tai įrodo filmo scena, kur namo, kuriame gyvena vien moterys, gyventojos prabunda ir atlieka savo rytinius ritualus. Viename kadre matome merginas įvairiuose kambariuose, besišukuojančias plaukus, darančias rytinę mankštą ir grojančias valtorna (!). Kamera iki koktumo seka viską, kas vyksta „lėlių namelyje“. Susidaro įspūdis, kad merginos atmintinai išmokusios kartoja savo veiksmus, skambant puikiai parinktai muzikai puošnių dekoracijų fone. Gyvai, nuoširdžiai pateikti filmo epizodai virsta psichine ir seksualine beprotybe.

Negalima pamiršti ir neprilygstamos Lewiso vaidybos, ir jo, kaip režisieriaus, atradimų, dėl kurių jis linksmai, nedvejodamas atsisako realistinio vaizdavimo, kaip ir keistame epizode „Moteris voras“. Filme nuostabiai perteiktos pamažu stiprėjančios herojų emocijos. Filmas sulaukė didelio žiūrovų susidomėjimo dėl komedinio Jerry Lewiso talento ir jo mizanscenų kūrimo meno. **EdeS**

JAV (Paramount), spalvotas

Režisierius Jerry Lewis

Prodiuseriai Ernest D. Glucksman, Jerry Lewis

Scenarijaus autoriai Jerry Lewis, Bill Richmond

Operatorius W. Wallace Kelley

Kompozitoriai Jack Brooks, Walter Scharf, Harry Warren

Vaidina Jerry Lewis, Helen Traubel, Kathleen Freeman, Hope Holiday, Lynn Ross, Gretchen Houser, Lillian Briggs, Mary LaRoche, Madlyn Rhue, Alex Gerry, Jack Kruschen, Vicki Benet, Pat Stanley, Dee Arlen, Francesca Bellini

Švedija (Svensk), 89 min., nespalvotas

Švedų kalba

Režisierius Ingmar Bergman

Prodiuseris Allan Ekelund

Scenarijaus autorius Ingmar Bergman

Operatorius Sven Nykvist

Kompozitorius Johann Sebastian Bach

Vaidina Harriet Andersson, Gunnar Björnstrand, Max von Sydow, Lars Passgård

„Oskaras“: Švedija (geriausias užsienio filmas)

„Oskaro“ nominacija: Ingmar Bergman (scenarijus)

Berlyno tarptautinis kino festivalis: Ingmar Bergman (OCIC premija), „Auksinio lokio“ nominacija

PRO BLAUSŲ STIKLĄ (1961)
SÅSOM I EN SPEGEL

Filmas *Pro blausų stiklą* yra pirmasis iš Ingmaro Bergmano trilogijos filmų apie Dievo užmarštį (nors pats režisierius visada buvo prieš tokį formalų panašių filmų kūrimo būdą). Veiksmas prasideda pasirodžius keturiems herojams – Karinai (Harriet Andersson), jos vyrui Martinui (Maxas von Sydowas), tėvui Davidui (Gunnaras Björnstrandas) ir paaugliui broliui Minui (Larsas Passgårdas), išeinantiems iš jūros tarsi iš nebūties. Jie džiaugsmingai juokiasi, ir mes matome jų apgaulingą dvasinį artumą. Šios šeimos nariai kartu praleidžia poilsio dienas. Tai pirmas filmas, kurį Bergmanas filmavo Faro saloje, vėliau tapusioje jo namais. Leidžiantis saulei juntamas jų susitaikymas ir mėgavimasis gyvenimu. Tik po dienos sužinome apie neviltį, abejones ir barjerus, trukdančius šeimai gyventi.

Karina sužino, kad jos psichikos pakrikimas, kurį, kaip jai atrodė, įveikė, neišgydomas. Martinas supranta, kad jo meilė žmonai nepajėgi nugalėti prasidedančių haliucinacijų. Davidas prisipažįsta, kad ruošiasi pateikti savo eilinį kūrinį šeimai aptarti (jis – klestintis rašytojas), ir kad, nepaisant visų savo kančių, jis negali pasikeisti. Miną, jautrų paauglį, ypač jaudina didėjanti Karinos beprotystė. O Karina, vildamasi, kad Dievas jai padės, praranda savikontrolę, kai Jis pasirodo kaip šaltas, negailestingas voras. Ši siaubinga scena (mes nematome voro, o tik stebime beprotišką Karinos reakciją į iškilusį Dievo vaizdinį) tampa dramatiška filmo kulminacija. Tuo pat metu tai loginė ir teminė dramos atomazga, daug stipresnė negu kituose Bergmano filmuose.

Filme *Pro blausų stiklą* herojai izoliuoti nuo išorinio pasaulio, laiko rėmai apriboti, vyrauja ramūs vizualiniai paveikslai (be herojų, matome tik jų namą, jūrą, dangų, uolėtą krantą ir sulūžusią valtelę, kurioje Kariną pirmą kartą ištinka priepuolis). Visame tame juntama Strindbergo įtaka. Emocinė ir filosofinė filmo jėga su niekuo nepalyginama. Nenuostabu, kad būtent šis Bergmano filmas tapo pirmuoju jo žingsniu kuriant šedevrą *Asmenybė* (1966). **GA**

VIENOS VASAROS KRONIKA (1961)
CHRONIQUE D'UN ÉTÉ

Šį filmą sukūrė antropologas Jeanas Rouchas ir sociologas Edgaras Morinas. Tai viena žinomiausių ir dažnai minimų dokumentinių juostų. Remdamiesi savo pirmtakų šiame žanre Dzigos Vertovo ir Roberto Flaherty filmų kūrimo tradicijomis ir metodais, Rouchas ir Morinas kino juostoje įamžino 7-ojo deš. pr. Paryžiaus įvykius ir papročius. Pasinaudodami naujausiais laimėjimais – kino aparatūra, kuria galima filmuoti 16 mm juostoje, ir moderniais filmavimo metodais, režisieriai sugebėjo objektyviai atspindėti mus supančios aplinkos nepastovumą.

Nors filmo *Vienos vasaros kronika* kūrėjai į viską, kas vyksta aplinkui, žiūri iš šalies, tačiau filme aiškiai išreikšta autorių metodologinė ir estetinė pozicija. Šiuo požiūriu jie nuėjo toliau negu Flaherty, kuris siekė tikslaus eskimų tematikos atspindžio savo filme *Nanukas iš Šiaurės* (1922), dokumentalizmas. Rouchas ir Morinas į savo filmą įtraukė „užbaigto" filmo analizę ir kritiką. Nepaisant to, kad filme *Vienos vasaros kronika* parodyti momentai iš jų herojų gyvenimo (kai kurie veikėjai kalba su pačiu Morinu, o kiti dalyvauja masinėse scenose), visos temos tarpusavyje susietos. Tiesą sakant, tai eksperimentas etnografijos ir antropologijos srityje.

Tikriausiai juosta pastebima tiek dėl vaizduojamos realybės, tiek dėl autorių sugebėjimo analizuoti ir įamžinti herojų poelgius šiandieniniame gyvenime (kaip pačios tikrovės atspindį). Skirtingai nuo Fredericko Wisemano dokumentinių filmų, kuriuose autorius bandė apsieiti be operatoriaus ir režisieriaus, Roucho ir Morino juostoje šių profesionalų dalyvavimas yra būtinas. Tokiu būdu filmų autoriai yra ne tik stebėtojai, bet ir kūrėjai bei dalyviai viso to, kas vyksta. Tačiau epizode, kai koncentracijos stovykloje išgyvenusi Marceline klaidžioja Paryžiaus gatvėmis kalbėdamasi pati su savimi, jau galima pajusti atitolimą nuo *cinéma vérité* (kino tiesos) žanro. Filmo *Vienos vasaros kronika* išgalvotame siužete juntama kritiška „tiesaus kino" metodų analizė. **AD**

Prancūzija (Argos), 85 min., nespalvotas

Prancūzų kalba

Režisieriai Edgar Morin, Jean Rouch

Operatoriai Raoul Coutard, Roger Morillière, Jean-Jacques Tarbès

Vaidina Marceline Loridan Ivens, Marilù Parolini, Jean Rouch

JAV (Fox), 134 min., nespalvotas

Režisierius Robert Rossen

Prodiuseris Robert Rossen

Scenarijaus autoriai Sidney Carroll, Robert Rossen (pagal Walterio Teviso romaną)

Operatorius Eugen Schüfftan

Kompozitorius Kenyon Hopkins

Vaidina Paul Newman, Jackie Gleason, Piper Laurie, George C. Scott, Myron McCormick, Murray Hamilton, Michael Constantine, Stefan Gierasch, Clifford A. Pellow, Jake LaMotta, Gordon B. Clarke, Alexander Rose

„Oskaras": Harry Horner, Gene Callahan (meninis apipavidalinimas ir dekoracijos), Eugen Schüfftan (operatorius)

„Oskaro" nominacija: Robert Rossen (geriausias filmas), Robert Rossen (režisierius) Sidney Carroll, Robert Rossen (scenarijus), Paul Newman (aktorius), George C. Scott (antrojo plano aktorius, nominacija buvo atmesta), Jackie Gleason (antrojo plano aktorius), Piper Laurie (aktorė)

SUKČIUS (1961)
THE HUSTLER

Filme *Sukčius* Paulas Newmanas vaidina Felsoną, pravarde Greitasis Edis, savimi pasitikintį biliardo žaidėją, einantį iš vienos lindynės į kitą ir ieškantį naivuolių, kuriuos galėtų apkvailinti. Jo vadybininkui George'ui C. Scottui, primenančiam grobuonį, Edis gali būti naudingas, todėl šis stengiasi jį įtikinti, kad raktas į pergalę – šaltakraujiškumas. Bet Edis supranta, kad dėl savo įpročių jam teks iš gyvenimo išbraukti visus ir viską, išskyrus lošimo stalą ir žmones, kuriuos jis nori aplošti.

Šiame plačiaekraniame nespalvotame filme apie žmonių aistras gausu kvapą gniaužiančių epizodų, kurių veiksmas verda prirūkytose lindynėse. Filme vaidina nuostabūs aktoriai. Be Newmano ir Scotto, įsimena nekalbusis Jackie Gleasonas ir alkoholikė (Piper Laurie), pagal siužetą Newmano mylimoji (nors jų santykius sunku pavadinti meile).

Šiame Roberto Rosseno filme su ypatingu kartėliu ir cinizmu atspindima žmogaus prigimties esmė. *Sukčiuje* atskleidžiamas pasaulis, kuriame ištikimybė ir atsidavimas – tik momentiniai reiškiniai, o pergalę ne visuomet pavyksta atskirti nuo pralaimėjimo. **JKl**

JAV (Mirisch, Seven Arts), 151 min., spalvotas (*Technicolor* sistema)

Anglų, ispanų kalbomis

Režisieriai Jerome Robbins, Robert Wise

Prodiuseris Robert Wise

Scenarijaus autoriai Jerome Robbins, Ernest Lehman (pagal Arthuro Laurentso pjesę)

Operatorius Daniel L. Fapp

Kompozitoriai Leonard Bernstein, Saul Chaplin

Vaidina Natalie Wood, Richard Beymer, Russ Tamblyn, Rita Moreno, George Chakiris, Simon Oakland

„Oskaras": Robert Wise (geriausias filmas), Robert Wise, Jerome Robbins (režisierius), George Chakiris (antrojo plano aktorius), Rita Moreno (antrojo plano aktorė), Boris Leven, Victor A. Gangelin (meninis apipavidalinimas ir dekoracijos), Daniel L. Fapp (operatorius), Irene Sharaff (kostiumai), Thomas Stanford (redaktorius), Saul Chaplin, Johnny Green, Sid Ram, Irwin Kostal (muzika), Fred Hynes, Gordon Sawyer (garsas)

„Oskaro" nominacija: Ernest Lehman (scenarijus)

VESTSAIDO ISTORIJA (1961)
WEST SIDE STORY

Šio filmo pagrindas – Brodvėjaus miuziklas pagal Williamo Shakespeare'o dramą *Romeo ir Džuljeta*. Jis buvo įvertintas daugeliu „Oskarų" ir lieka kino miuziklo klasika netgi praėjus dešimtmečiams.

Filme pasakojama apie įsimylėjėlius, kurie susipažino nusikaltėlių gaujų pilname Niujorke. Pagrindinė herojė priklauso puertorikiečių „ryklių" gaujai, o pagrindinis herojus – baltųjų „džetų" („reaktyvininkų") gaujai. Flegmatiškasis režisierius Robertas Wise'as filmavo nemuzikines scenas, tačiau filme daug muzikinių epizodų, nufilmuotų Jerome'o Robbinso: šokiai, kurie primena kautynes, ir kautynės, kurios panašios į šokius. Beveik visa kino juosta buvo filmuojama natūraliai, realiose vietose.

Vestsaido istorijai sėkmės nepridėjo necharizmatiškas Richardas Beymeris, atlikęs pagrindinį vaidmenį (Robertas Wise'as atmetė Elvio Presley kandidatūrą šiam vaidmeniui), ir ne itin puertorikietės vaidmeniui tinkanti Natalie Wood. Tačiau kiti aktoriai – tiesiog nepakartojami: Russas Tamblynas („džetų" gaujos vadeiva: „Mažyli, tu jau suaugęs, tu karalius"), George'as Chakiris („ryklių" gaujos vadeiva), taip pat neprilygstamoji Rita Moreno (geriausia pagrindinės veikėjos draugė, dainuojanti solo masinėje muzikinėje scenoje „Man patinka Amerikoje"). Neužmirštami taip pat klasika tapę epizodai pagal Leonardo Bernsteino ir Stepheno Sondheimo muziką: „Man gera", „Jeigu tu priklausai „džetų" gaujai", „Šiandien vakare", „Karininkas Krupkė", „Marija", „Išsaugok šaltakraujiškumą, mažyli" ir „Ten yra vietos mums". **KN**

ŠUNIŠKAS GYVENIMAS (1962)
MONDO CANE

Šiame itin populiariame dokumentiniame filme tiesos ir išmonės ribos tarsi ištrintos. Kino juosta *Šuniškas gyvenimas* nužymėjo kelią naujo filmų apie gyvenimą žanro („šokiruojančio dokumentinio") pasirodymui. Ji sulaukė ir sekėjų bangos. Filmas kurtas pasinaudojant tokių žanrų kaip parodija, filmai su realių žmogžudysčių vaizdavimu, atvira pornografija, siaubo filmai ir „reali televizija" tradicijomis.

Režisierius Gualtiero Jacopetti patvirtina posakį: tiesa būna dar keistesnė negu išmonė, ir vis dėlto pažeidžia savo realios tiesos atspindėjimo taisykles, panaudodamas dirbtinai sukurtą (o galbūt apskritai suklastotą) medžiagą. Sensualistinis Gualtiero Jacopetti filmas šokiravo žiūrovą įvairių kultūrų papročiais, „pradedant egzotiškais ir baigiant erotiškais ir atstumiančiais".

Gualtiero Jacopetti, praeityje buvusio žurnalisto ir karo korespondento, paprašė sukurti tekstą dviem reklaminiams filmukams apie populiarius naktinius klubus. Po to jam šovė į galvą idėja sukurti *Šunišką gyvenimą*. Tačiau Gualtiero Jacopetti norėjo, kad jo dokumentinis filmas būtų kupinas sensacijų, kaip ir kiti užsienietiški to meto filmai. Režisierius apkeliavo visą Europą, Aziją, Šiaurės Ameriką ir Afriką, įamžindamas juostoje genčių apeigas, stulbinantį žiaurų elgesį su gyvuliais, religinius ritualus, taip pat gamtos katastrofas. Tokia netvarkingai surinkta medžiaga virto 105 min. filmu, kurio epizodai sujungti tiksliu asociatyviniu ryšiu.

Neužmirštamas muzikinis filmo įgarsinimas (daina „Daugiau" buvo įvertinta „Grammy" apdovanojimu ir nominuota „Oskarui"). Po jo pasirodymo daugelyje filmų apie gyvenimą kūrėjų kino juostose dažnai galima išgirsti balsą už kadro, primenantį pasakotojo iš *Šuniško gyvenimo* balsą. Pirmieji žodžiai skamba už kadro ir po to pasirodo ekrane titrų pavidalu: „Viskas, ką pamatysite šiame filme, – tiesa ir ji pagrįsta realiais įvykiais. Netgi jei jus jie šokiruoja, pasaulyje egzistuoja daug panašių dalykų. Be viso to, kronikos kūrėjo uždavinys yra ne glaistyti tiesą, o ją objektyviai parodyti." Netgi tuomet, jei tai, kas parodyta, jau yra buvę gyvenime, epizodai nufilmuoti nešališkai, su visišku abejingumu tam, kas vyko. Telieka spėlioti, kokia medžiaga yra tikra, kokia – atgaminta, o kokia – inscenizuota. Ir vis dėlto režisieriai pažeidžia duotą pažadą: filmas yra koks tik nori, bet tik ne objektyvus. Be didelės dozės dezinformacijos, Stefano Sibaldi balsas už kadro skamba išdidžiai ir globėjiškai, o kartais net girdima rasistinė potekstė.

Nepaisant ksenofobinės filmo nuostatos, jame yra epizodų, pajuokiančių vakarietiškąją kultūrą, pavyzdžiui, scena, kurioje grupė pagyvenusių amerikiečių pasiruošę išleisti visas savo santaupas kelionei į Havajus. Režisieriai perkelia save į vieną lygmenį su savo personažais ir, kaip sako pats filmo pavadinimas, mes jaučiamės lyg stebėdami „šunišką gyvenimą" („mondo cane" verčiamas kaip „šunų pasaulis"). **SJS**

Italija (Cineriz), 105 min., spalvotas (*Technicolor* sistema)

Italų kalba

Režisieriai Paolo Cavara, Gualtiero Jacopetti, Franco E. Prosperi

Scenarijaus autoriai Paolo Cavara, Gualtiero Jacopetti

Operatoriai Antonio Climati, Benito Frattari

Kompozitoriai Nino Oliviero, Riz Ortolani

Vaidina Rossano Brazzi, Stefano Sibaldi

„Oskaro" nominacija: Riz Ortolan, Nino Oliviero, Norman Newell (daina)

Prancūzija, Italija (Rome-Paris), 90 min., spalvotas ir nespalvotas

Prancūzų kalba

Režisierė Agnès Varda

Prodiuseris Georges de Beauregard

Scenarijaus autorė Agnès Varda

Operatorius Jean Rabier

Kompozitorius Michel Legrand

Vaidina Corinne Marchand, Antoine Bourseiller, Dominique Davray, Dorothée Blank, Michel Legrand, Jose Luis de Villalonga, Loye Payen, Renée Duchateau, Lucienne Le Marchand, Serge Korber, Robert Postee

KLEO NUO 5 IKI 7 (1962)
CLÉO DE 5 À 7

Šis antrasis režisierės ir scenaristės Agnès Vardos vaidybinis filmas (pirmasis – *Puent Kurtas,* 1956) tapo prancūzų „naujosios bangos“ pradininku. Jo herojė – prancūzų dainininkė (Corrine Marchand) – laukia gyvybiškai svarbių medicininės apžiūros rezultatų. Kaip matyti iš filmo pavadinimo, Varda parodo nerimastingo Kleo blaškymosi konkretų laikotarpį. Režisierė pasinaudojo pasirodžiusiais ir patobulėjusiais „tiesioginio filmo“ kūrimo metodais. Scenoje, kai jauna moteris klaidžioja po kairįjį Senos krantą, prie Monparnaso stoties, pasakojimo nenuoseklumas padeda suderinti dokumentinius ir išmonės elementus. Filme regime nuostabią Paryžiaus panoramą. Realistinio vaizdavimo būdo dėka režisierei pavyksta pažadinti stiprias žiūrovų emocijas, pasiekiančias kulminaciją, kai matome praradusią viltį pagrindinę heroję.

Filme *Kleo nuo 5 iki 7* atsispindi to meto socialinės-politinės aplinkybės. Kleo bare susipažįsta su kareiviu, kuriam laikas grįžti į Alžyrą, – tam tikra prasme jis taip pat pasmerktas. Kino mėgėjai gali pasigėrėti trumpa nebylia kino juosta pačiame filme, dalyvaujant Jeanui Lucui Godard'ui ir kitiems žymiems aktoriams, tarp jų Eddie Constantine'ui, Annai Karinai ir Yves'ui Robert'ui. **FL**

JAV (Canyon Cinema), 30 min., spalvotas

Režisierius Stan Brakhage

Prodiuseris Stan Brakhage

Scenarijaus autorius Stan Brakhage

Operatoriai Jane Brakhage, Stan Brakhage

Vaidina Jane Brakhage, Stan Brakhage

ŠUO, ŽVAIGŽDĖ, ŽMOGUS (1962)
DOG STAR MAN

Kai žiūrime labai asmeniškus Stano Brakhage'o, žymaus ir kūrybingo amerikietiškojo avangardinio kino atstovo, filmus, tarsi dalyvaujame chaotiškame mąstymo procese. Režisierius turėjo tikslą ištyrinėti žmogaus suvokimo tyrumą ir jėgą, kol išsimokslinimas ir sukultūrinimas neapribojo laisvos dvasinės jo energijos.

Filmo *Šuo, žvaigždė, žmogus* stilius būdingas Stanui Brakhage'ui, pradedant estetine autoriaus pozicija ir baigiant filosofiniais pagrindinio herojaus egzistencialisto apmąstymais. Jis blaškosi, ieškodamas beribių galimybių pereiti iš fizinio, psichologinio ir dvasinio pasaulio į vidinę ir išorinę erdvę. Filme mažai pasakojimo: Žmogus (Stanas Brakhage'as) su savo šunimi bando įveikti ilgą kelią per kalnus. Bet juosta tampa labiau prisodrinta, kai penki atskiri epizodai, su kuriais susipina vis didėjantis kadrų skaičius, susidėlioja į mįslingą mozaiką.

Vardu „Šuo, žmogus, žvaigždė“ būtų galima pavadinti pagrindinį veikėją. Filme metamas iššūkis visiems žmogaus pradams – biologiniam, kosmologiniam, pačiai žmogaus esmei. Ir visa tai suraizgyta taip sudėtingai ir painiai, kad ką nors panašaus galima surasti tik mūsų sąmonės ir pasąmonės slaptavietėse. **DS**

RUDENS DIENA (1962)
SANMA NO AJI

Po spalvoto filmo *Labas rytas!* Yasujiro Ozu nufilmavo paskutinę ir tik antrąją spalvotą juostą *Rudens diena*. Šis filmas tapo vertinga režisieriaus karjeros pabaiga. Jis kūrė šį filmą jam būdingu unikaliu stiliumi, pasitelkdamas retą jausmų jėgą. Po keleto ankstyvųjų darbų Ozu ėmėsi kurti namų dramas ir komedijas, kurias filmavo nejudančia kamera, įtaisyta 36 cm aukštyje nuo žemės. Režisierius naudojo tas pačias temas ir siužetus. Ir šis kupinas kartėlio filmas faktiškai tapo jo *Vėlyvo pavasario* (1949) perdirbiniu. Mėgstamas Ozu aktorius Chishu Ryu taip pat vaidina našlį, kuris bando įkalbėti suaugusią dukrą ištekėti.

Jis supranta, kad po tokio įvykio liks vienišas. Mes jaučiame kartėlį ir beatodairišką tėvo ir dukters meilę. Jiems iškyla banali dilema, tačiau šios problemos sprendimas turi milžinišką reikšmę abiem personažams. Ozu meistriškai pavaizduoja tokią netvirtą emocijų pusiausvyrą. Jis sutelkia dėmesį į mažiausias detales ir nuspalvina visa, kas vyksta, lengvu humoru bei visa spalvų gama, atspindinčia paslėptą pagrindinių herojų melancholiją. **GA**

Japonija (Shochiku), 112 min., spalvotas (*Agfacolor* sistema)

Japonų kalba

Režisierius Yasujiro Ozu

Prodiuseris Shizuo Yamanouchi

Scenarijaus autoriai Kôgo Noda, Yasujiro Ozu

Operatorius Yûshun Atsuta

Kompozitorius Kojun Saitô

Vaidina Chishu Ryu, Shima Iwashita, Shinichirô Mikami, Keiji Sada, Mariko Okada, Nobuo Nakamura, Kuniko Miyake, Ryuji Kita, Eijirô Tono, Teruo Yoshida, Daisuke Katô, Miseyo Tamaki, Haruko Sugimura, Kyôko Kishida, Noriko Maki

UŽTEMIMAS (1962)
L'ECLISSE

Filmas *Užtemimas* – paskutinis iš Michelangelo Antonioni trilogijos apie XX a. vid. Italijos gyvenimą (pirmieji – *Nuotykis*, 1960, ir *Naktis*, 1961). Tikriausiai *Užtemimas* – pats reikšmingiausias kino filmas per režisieriaus karjerą, nors jame lyg ir nėra siužeto. Buvusi vertėja (Monica Vitti) stengiasi užmiršti nevykusį meilės romaną ir pradeda susitikinėti su biržos makleriu (Alainas Delonas). Veiksmas vyksta Romoje. Nuostabioje finalinėje scenoje, galbūt pačioje žymiausioje per visą Antonioni karjerą, pagrindiniai veikėjai nedalyvauja. Nepaisant to, Monica Vitti ir Alainas Delonas šiame filme su jiems būdingu žavesiu ir neįtikėtinu meistriškumu sukūrė, atrodo, geriausius savo vaidmenis. Jų išnykimas dar iki filmo baigties suteikė *Užtemimui* stulbinamą ištuštėjimo efektą.

Filme suderinti pasakojimo ir poemos proza apie šiuolaikinį pasaulį elementai, ir meilės istorija jame yra ne vienintelis leitmotyvas. *Užtemime* labai ekspresyviai perteikta herojų nuotaika; filmas prisodrintas melodingų ir ritmingų mizanscenų. Antonioni puikiai nufilmavo žmonių minią Romos biržoje, panaudodamas giliai fokusuotą filmavimo metodą kaip ankstyvuosiuose Orsono Welleso filmuose. Pirmasis ir antrasis planas čia susilieja į vienumą. Bet būtent baigiamajame *Užtemimo* epizode, kur montažo meistriškumas pastebimas labiau negu mizanscenų meniškumas, jaučiame režisieriaus viltį ir neviltį. **JRos**

Italija, Prancūzija (Cineriz, Interopa, Paris), 118 min., nespalvotas

Prancūzų ir italų kalbomis

Režisierius Michelangelo Antonioni

Prodiuseriai Raymond Hakim, Robert Hakim, Danilo Marciani

Scenarijaus autoriai Michelangelo Antonioni, Elio Bartolini, Tonino Guerra, Ottiero Ottieri

Operatorius Gianni Di Venanzo

Kompozitorius Giovanni Fusco

Vaidina Alain Delon, Monica Vitti, Francisco Rabal, Louis Seigner, Lilla Brignone, Rosanna Rory, Mirella Ricciardi

Kanų kino festivalis: Michelangelo Antonioni (speciali žiuri premija)

Didžioji Britanija (Horizon), 216 min., spalvotas (*Technicolor* sistema)

Režisierius David Lean

Prodiuseris Sam Spiegel

Scenarijaus autorius Robert Bolt (pagal T. E. Lawrence'o memuarus)

Operatorius Freddie Young

Kompozitorius Maurice Jarre

Vaidina Peter O'Toole, Alec Guinness, Anthony Quinn, Jack Hawkins, Omar Sharif, José Ferrer, Anthony Quayle, Claude Rains, Arthur Kennedy, Donald Wolfit, I. S. Johar, Gamil Ratib, Michel Ray, John Dimech, Zia Mohyeddin

„Oskaras": Sam Spiegel (geriausias filmas), David Lean (režisierius), John Box, John Stoll, Dario Simoni (meninis apipavidalinimas ir dekoracijos), Freddie Young (operatorius), Anne V. Coates (montažas), Maurice Jarre (muzika), John Cox (garsas)

„Oskaro" nominacija: Robert Bolt (scenarijus), Peter O'Toole (aktorius), Omar Sharif (antrojo plano aktorius)

ARABIJOS LORENCAS (1962)
LAWRENCE OF ARABIA

Arabijos Lorence, viename reikšmingiausių kino filmų-epopėjų, galima atrasti pačių geriausių dalykų, kokius tik gali pasiūlyti kinas. Davido Leano filme, kuris yra tikras šedevras, įvertintas septyniais „Oskarais", pasakojama apie ekscentriško britų karininko T. E. Lorenco gyvenimą ir jo kampaniją prieš turkus Pirmojo pasaulinio karo metu. Daugelis režisierių, tarp jų ir George'as Lucasas bei Stevenas Spielbergas, sėmėsi įkvėpimo iš šio filmo, tačiau, palyginti su *Arabijos Lorencu*, jų filmai buvo ne tokie efektingi. Vėliau Spielbergas su Martinu Scorsese atkūrė *Lorencą* iki pradinės apimties. Maurice'o Jarre'o muzika, intriguojantis Roberto Bolto scenarijus, nuostabūs operatoriaus Freddie Youngo nufilmuoti dykumos vaizdai su milžiniškomis masinėmis scenomis nusipelnė susidomėjimo filmu.

Šis plačiaekranis kūrinys nufilmuotas naudojant 70 mm juostą. Žiūrint matomos smulkiausios detalės: skvarbios žydros pagrindinio veikėjo vaidmenį atliekančio Peterio O'Toole'o akys, lakiuosius smėlynus svilinanti saulė. Žymiosios scenos labai patrauklios ir neužmirštamos. Omaras Sharifas pasirodo tarsi iš miražo dykumoje. Ypač sukrečia saulėtekio vaizdai ir kvapą gniaužianti Akabos ataka. Jie atrodo dar įspūdingesni, kai pagalvojame, kad filmas buvo kuriamas prieš pradedant naudoti kompiuterinius specialiuosius efektus. Spielbergas pareiškė, kad *Arabijos Lorencas,* filmuojamas dabar, atsieitų apytiksliai 285 milijonus dolerių. Iš tikrųjų nė vienas režisierius nesugebėtų prilygti Leanui, sukūrusiam savo filmą kūrybinės šlovės viršūnėje.

Arabijos Lorenco turinys visiškai atitinka tai, ką matome ekrane. Tai tik pabrėžia filmo reikšmingumą ir režisieriaus meistriškumą. Neįtikėtinai tikroviškai nufilmuotas sveiku protu nesuvokiamas kolonijinio režimo beprotiškumas ir karo veidmainystė. Pulkininkas Lorencas siekia suvienyti arabų gentis kovai su turkais, o suvokęs, kad garbės troškimą pakeitė kraujo troškimas, drąsą – pasipūtimas, nusivilia. Mes stebime jo dvasinę krizę. *Arabijos Lorencas* – tikroviškas filmas-epopėja, tikras kino pasaulio šedevras. **JKl**

JAV (Pakula-Mulligan, Brentwood, Universal), 129 min., nespalvotas

Režisierius Robert Mulligan

Prodiuseris Alan J. Pakula

Scenarijaus autorius Horton Foote (pagal Harper Lee romaną)

Operatorius Russell Harlan

Kompozitoriai Elmer Bernstein, Mack David

Vaidina Gregory Peck, Mary Badham, John Megna, Frank Overton, Rosemary Murphy, Ruth White, Brock Peters, Estelle Evans, Paul Fix, Collin Wilcox Paxton, James Anderson, Alice Ghostley, Robert Duvall, William Windom, Crahan Denton, Richard Hale

„Oskaras": Horton Foote (scenarijus), Gregory Peck (aktorius), Alexander Golitzen, Henry Bumstead, Oliver Emert (meninis apipavidalinimas ir dekoracijos)

„Oskaro" nominacija: Alan J. Pakula (geriausias filmas), Robert Mulligan (režisierius), Mary Badham (antrojo plano aktorė), Russell Harlan (operatorius), Elmer Bernstein (kompozitorius)

Kanų kino festivalis: Robert Mulligan (Gary Cooperio premija)

NEŽUDYK STRAZDO GIESMININKO (1962)
TO KILL A MOCKINGBIRD

Šis filmas pasakoja apie vaikus, gyvenančius pietuose Didžiosios depresijos laikais. Jis sukurtas pagal nuostabų Harper Lee romaną, apdovanotą Pulitzerio premija. Prodiuseris Alanas J. Pakula ir režisierius Robertas Mulliganas 7-ąjį deš. sukūrė šešis šiuolaikinius filmus. Filmo scenarijus, sukurtas Hortono Foote'o (apdovanotas „Oskaru"), atspindėjo scenaristo požiūrį į Amerikos kaimą ir jo gyventojus.

Visus įvykius regime mažos mergaitės akimis (jos ne pagal amžių brandžias mintis už kadro įgarsino garsus metodinės vaidybos sekėjas Kimas Stanley). Filmas įsimena ir dėl nuostabios Gregory Pecko (taip pat gavusio „Oskarą") vaidybos. Jo sukurtas herojus Atikus Finčas apdovanotas pačiomis geriausiomis savybėmis. Jis – našlys, gerbiamas advokatas iš Alabamos, uoliai puola ginti negrą (Brockas Petersas), melagingai apkaltintą baltosios moters išžaginimu. Nedidelio pietų miestelio gyventojai sukrėsti advokato fanatizmo, o jo vaikai gauna iš to, kas vyksta, skaudžią pamoką.

Filmą *Nežudyk strazdo giesmininko* galima laikyti puikiu kūrinio ekranizacijos pavyzdžiu, sujungiančiu reikšmingas smulkmenas ir globalumą, pribloškiančius įvykius lyg vaikų žaidimą: alkanas žemdirbio vaikas, paskandinęs savo pietus sirupe; Atikus, šaunantis į pasiutusį šunį; agresyviai nusiteikusi minia prie kalėjimo, sugėdinta vaiko; negrai, įtemptai stebintys teismo proceso eigą iš perpildyto balkono. Mulliganui šioje dramoje meistriškai pavyko perteikti atmosferą ir herojų jausmus.

Nepaprastai tikroviškai vaidina mažieji aktoriai, pagrindinio veikėjo vaikai. Ypač įdomi devynmetė Mary Badham (Skaut Finč). Jos brolis Johnas, tuo metu studijavęs Yale'io universitete, vėliau tapo filmų *Šeštadienio vakaro karštligė* (1977) ir *Karo žaidimai* (1983) režisieriumi. Filme *Nežudyk strazdo giesmininko* savo pirmąjį vaidmenį suvaidino Robertas Duvallis. Jis vaidino Bu Redlį, advokato kaimyną, gyvenantį fantazijų pasaulyje, kuris filmo pabaigoje išgelbėja vaikus. Po 20 metų Duvallis gavo „Oskarą" kitame žymiame filme *Švelnus širdingumas*, nufilmuotame pagal Hortono Foote'o scenarijų. Taip pat neužmirštama filme skambanti persmelkianti Elmerio Bernsteino muzika. **AE**

MANDŽIŪRIJOS KANDIDATAS (1962)
THE MANCHURIAN CANDIDATE

Šis neįprastas ir ekspresyvus Holivudo filmas buvo pastatytas pagal to paties pavadinimo Richardo Condono romaną. Jis pasirodė 1962-aisiais, bet pagrindinio vaidmens atlikėjas Frankas Sinatra 8-ąjį deš. įsigijo jo nuosavybės teisę ir neleido filmo platinti. *Mandžiūrijos kandidatas* – įvairių kino žanrų derinys, sukeliantis žiūrovams prieštaringų emocijų. Dvi valandas, kol rodomas filmas, sunku atitraukti dėmesį nuo to, kas vyksta ekrane. Apie šį trilerį teigiamai atsiliepė JAV prezidentas Johnas F. Kennedy, mat jam patiko romanas, o dar ir Frankas Sinatra buvo jo draugas.

Šis filmas yra vienintelis komercinis amerikinis filmas, nufilmuotas prancūziškosios „naujosios bangos" dvasia. Iš pradžių matome meistriškai 360 laipsnių kampu nufilmuotus panoraminius kadrus. Kamera rodo moterų sodininkių klubo susirinkimą, po to netikėtai ideologinę kinų komunistų demonstraciją, primenančią šaltojo karo laikų naktinį košmarą. Nuo šios scenos prasideda drąsūs politiniai išpuoliai, panaudojant kandžią satyrą, juodąjį humorą, siurrealistinį absurdiškumą ir kraujomaišą.

Neįtikėtinai tikroviški Angelos Lansbury, atliekančios bjaurios motinos vaidmenį, ir Laurence'o Harvey, nuo jos priklausomo sūnaus mazochisto, sukurti personažai. Frankas Sinatra ir Janet Leigh *Mandžiūrijos kandidate* suvaidino savo geriausius vaidmenis. Ne mažiau susižavėjimo verti antraplanių vaidmenų kūrėjai Jamesas Gregory, Jamesas Edwardsas, Leslie Parrish, Johnas McGiveris, Khigh Dhiegh. **JRos**

JAV (M. C. Productions), 126 min., nespalvotas

Režisierius John Frankenheimer

Prodiuseriai George Axelrod, John Frankenheimer, Howard W. Koch

Scenarijaus autorius George Axelrod (pagal Richardo Condono romaną)

Operatorius Lionel Lindon

Kompozitorius David Amram

Vaidina Frank Sinatra, Laurence Harvey, Janet Leigh, Angela Lansbury, Henry Silva, James Gregory, Leslie Parrish, John McGiver, Khigh Dhiegh, James Edwards, Douglas Henderson, Albert Paulsen, Barry Kelley, Lloyd Corrigan, Madame Spivy

„Oskaro" nominacija: Angela Lansbury (antrojo plano aktorė), Ferris Webster (montažas)

LOLITA (1962)
LOLITA

„Kaip pavyko pastatyti kino filmą *Lolita*?" – skelbė akiplėšiška afiša, reklamuojanti filmą, kurį Vladimiro Nabokovo uždrausto romano motyvais 1962 m. sukūrė Stanley Kubrickas. Kaip pagrindą naudodamas scenarijų, kurį parašė pats romano rašytojas, Kubrickas šiek tiek padidino dvylikametės Doloresos (Lolitos) Cheiz (Sue Lyon) amžių maždaug iki keturiolikos metų. Bet visa kita, neperžengiant cenzūros leistinų ribų, perteikiama tiksliai, kaip romane – erotizmas, absurdiškumas, įkyrumas, erudicija ir humoro stoka.

Kubricko filme, nufilmuotame Didžiojoje Britanijoje, nėra scenų su pigiais amerikietiškais moteliais ir pakelės atrakcionais. Daugiau dėmesio skiriama herojui Humbertui Humbertui (šį vaidmenį puikiai atliko Jamesas Masonas). Jis negrabiai asistuoja vulgariai motinai Lo (Shelley Winters), o pats apimtas aistros nepilnametei gundytojai Lolitai. Filmo pradžioje matome orgijos padarinius ir vaizdą, kai Humbertas nužudo savo varžovą pedofilą Klerą Kuiltį (Peteris Sellersas). Po to pereinama į parodijos žanrą: kovos scena su sudedamąja lovele motelio numeryje. Filmas baigiasi tragedija, kai Humbertas rauda suvokęs, kokią pasigailėtiną vietą jis užėmė Lolitos gyvenime. Sellersas tiesiog nepralenkiamas Kuilčio vaidmenyje, o jo aiškinimosi scena su Masonu – aktorinės vaidybos šedevras. **KN**

JAV, Didžioji Britanija (Anya, Harris-Kubrick, Seven Arts, Transwood), 152 min., nespalvotas

Režisierius Stanley Kubrick

Prodiuseris James B. Harris

Scenarijaus autorius Vladimir Nabokov (pagal jo romaną)

Operatorius Oswald Morris

Kompozitoriai Bob Harris, Nelson Riddle

Vaidina James Mason, Shelley Winters, Sue Lyon, Gary Cockrell, Jerry Stovin, Diana Decker, Lois Maxwell, Cec Linder, Bill Greene, Shirley Douglas, Marianne Stone, Marion Mathie, James Dyrenforth, Maxine Holden, John Harrison

„Oskaro" nominacija: Vladimir Nabokov (scenarijus)

Venecijos kino festivalis: Stanley Kubrick – „Auksinio liūto" nominacija

Brazilija, Portugalija (Cinedistri, Francisco de Castro), 98 min., nespalvotas

Portugalų kalba

Režisierius Anselmo Duarte

Prodiuseriai Francisco de Castro, Anselmo Duarte, Oswaldo Massaini

Scenarijaus autorius Anselmo Duarte (pagal Alfredo Diaso Gomeso pjesę)

Operatorius H. E. Fowle

Kompozitorius Gabriel Migliori

Vaidina Leonardo Villar, Glória Menezes, Dionísio Azevedo, Norma Bengell, Geraldo Del Rey, Roberto Ferreira, Othon Bastos, Canjiquinha, Américo Coimbra, Walter da Silveira, Veveldo Diniz, João Di Sordi, Napoleao Lopes Filho, Milton Gaucho, Alair Liguori, Gilberto Marques, Garibaldo Matos, Jurema Penna, Antonio Pitanga, Cec lia Rabelo, Conceição Senna, Irenio Simoes, Carlos Torres, Enoch Torres

„Oskaro" nominacija: Brazilija (geriausias užsienio filmas)

Kanų kino festivalis: Anselmo Duarte („Auksinė palmės šakelė")

PAŽADO TESĖTOJAS (1962)
O PAGADOR DE PROMESSAS

Filmas sukurtas pagal brazilų dramaturgo Alfredo Diaso Gomeso pjesę, pasakojančią apie besąlygišką žmogaus tikėjimą, nepaisant gyvenimo negandų. Siužeto centre – Ze do Buro (Leonardo Villaris), paprastas atviraširdis fermeris, trokštantis išpildyti dvasiai duotą pažadą. Ze mano, kad ši išgelbėjo jo beždžionėlę. Ze ir jo žmona Rosa (Glória Menezes) gyvena fermoje apie 30 kilometrų nuo Salvadoro. Brazilams Salvadoras yra tikėjimo centras, kuriame katalikiški ir pagoniški afrikiečių ritualai susilieja į vieną pozityvią visumą.

Stebuklingai išgijus beždžionėlei, Ze keliauja į šventas vietas Salvadore, nešdamas ant nugaros milžinišką kryžių, kurį jis ketina pastatyti Šv. Barboros bažnyčioje. Tačiau jo svajonės sudūžta į šipulius, kai jis susiduria su nesukalbamu dvasininku Olavu (Dionísio Azevedo). Jis neleidžia Ze eiti į šią bažnyčią. Ze atviraširdiškumas atsiskleidžia ir jam bendraujant su kitais neigiamais herojais. Čia ryškiai parodyta žiauri žmonių tarpusavio kova, todėl nenuostabu, kad geriausia Ze draugė – beždžionėlė.

Filme *Pažado tesėtojas* nedviprasmiškai smerkiama katalikų bažnyčiai būdinga tolerancijos stoka. Kaip priešprieša tam vaizduojamas nuoširdus paprastų brazilų tikėjimas. Filmo pabaiga – tragiška. Ji sukelia kartėlio jausmą, bet tuo pat metu užburia grožiu.

Pažado tesėtojas buvo nominuotas „Oskarui" kaip geriausias užsienio filmas. Taip pat jis 1962 m. Kanų kino festivalyje įvertintas „Auksine palmės šakele". **RDe**

JAV (John Ford, Paramount), 123 min., nespalvotas

Režisierius John Ford

Prodiuseris Willis Goldbeck

Scenarijaus autoriai James Warner Bellah, Willis Goldbeck, Dorothy M. Johnson

Operatorius William H. Clothier

Kompozitorius Cyril J. Mockridge

Vaidina John Wayne, James Stewart, Vera Miles, Lee Marvin, Edmond O'Brien, Andy Devine, Ken Murray, John Carradine, Jeanette Nolan, John Qualen, Willis Bouchey, Carleton Young, Woody Strode, Denver Pyle, Strother Martin

„Oskaro" nominacija: Edith Head (kostiumai)

ŽMOGUS, KURIS NUŠOVĖ LIBERTĮ VELANSĄ (1962)
THE MAN WHO SHOT LIBERTY VALANCE

Šiame filme režisierius prieina prie išvados, kad jeigu legenda geriau negu tiesa, vadinasi, reikia „kurti legendą". Filmo herojus advokatas Rensomas Stodardas (Jamesas Stewartas) išgelbėja miestą nuo vietinio nusikaltėlio (Lee Marvinas) ir greitai tampa stambia politine XX a. figūra. Tuo metu tikrasis Liberčio Velanso žudikas (Johnas Wayne'as) miršta nuo girtuoklystės be skatiko kišenėje. Labiausiai stebina tai, kad vesterno herojus šauna Liberčiui į nugarą, kai visų smerkiamas politikas atvirai eina sutikti savo mirties.

Šis nespalvotas kino filmas buvo filmuojamas garso paviljone, kad būtų išvengta Fordo epopėjų, kurių veiksmas plėtojamas Paminklų slėnyje, lyrizmo. Jame vėl plėtojama nepageidautinų asmenų išvijimo iš miesto tema, kuri buvo paliesta ankstesniame filme *Mano brangioji Klementina* (1946), ciniškai vertinant laukinės vietovės kultūrinimo procesą. Wayne'as, panašiai kaip ir Stewartas, per daug senas savo vaidmeniui, bet, nepaisant to, jis puikiai vaidina drąsų ir sąžiningą kaubojų, kuris nustoja toks būti, kai advokatas, mokytojas ir kongresmenas (Jamesas Stewartas) imasi Laukinių Vakarų užkariavimo. **KN**

KAS NUTIKO DŽEINEI? (1962)
WHAT EVER HAPPENED TO BABY JANE?

Ši kino juosta nufilmuota pagal geriausio Holivudo „Grand Guignol" teatro tradicijas. Savo absurdiškumu ji pralenkia *Sanseto bulvarą* (1950). Dvi senstančios aktorės, gyvenančios aptriušusioje viloje, tiesiog drasko viena kitą į gabalus.

Nepakartojamoji Joan Crawford vaidina 4-ojo deš. žvaigždę, prikaustytą prie invalido vežimėlio ir gyvenančią pas savo beprotę seserį Džeinę (nuostabioji Bette Davis). Pagyvenusi aktorė ir toliau dėvi savo senus sceninius kostiumus, dainuoja vienintelę hitu tapusią dainą („Aš parašiau laišką tėveliui") ir svajoja apie didingą grįžimą į sceną. Filmo siužetas prasideda senu nelaimingu įvykiu, kai aktorė Blanša (Crawford) savo kūrybinės šlovės viršūnėje tampa invalide. Pamažu ji daro netikėtus atradimus.

Režisieriaus dėmesys nuolat nukreiptas į abi seseris, kurios atvirai reiškia viena kitai neapykantą. Ypatingo pikantiškumo filmui suteikia Agnes Moorehead, vaidinanti suskretėlę ekonomę, ir Victoras Buono, pianistas, stojęs į Džeinės pusę. Scena, kai Džeinė atneša Blanšai pietums virtą žiurkę, tiesiog sukrečia. **KN**

JAV (Aldrich, Seven Arts, Warner Bros.), 134 min., nespalvotas

Režisierius Robert Aldrich

Prodiuseriai Robert Aldrich, Kenneth Hyman

Scenarijaus autorius Lukas Heller (pagal Henry Farrellio romaną)

Operatorius Ernest Haller

Kompozitorius Frank De Vol

Vaidina Bette Davis, Joan Crawford, Victor Buono, Wesley Addy, Julie Allred, Anne Barton, Marjorie Bennett, Bert Freed, Anna Lee, Maidie Norman, Dave Willock, William Aldrich, Ernest Anderson, Russ Conway, Maxine Cooper

„Oskaras": Norma Koch (kostiumai)

„Oskaro" nominacija: Bette Davis (aktorė), Victor Buono (antrojo plano aktorius), Ernest Haller (operatorius), Joseph D. Kelly (garsas)

Prancūzija (Pléïade, Pathé), 80 min., nespalvotas
Prancūzų kalba
Režisierius Jean-Luc Godard
Prodiuseris Pierre Braunberger
Scenarijaus autorius Jean-Luc Godard (pagal Marcelio Sacotte knygą)
Operatorius Raoul Coutard
Kompozitorius Michel Legrand
Vaidina Anna Karina, Sady Rebbot, André S. Labarthe, Guylaine Schlumberger, Gérard Hoffman, Monique Messine, Paul Pavel, Dimitri Dineff, Peter Kassovitz, Eric Schlumberger, Brice Parain, Henri Attal, Gilles Queant, Odile Geoffroy, Marcel Charton
Venecijos kino festivalis: Jean-Luc Godard (Pasinetti premija, speciali žiuri premija), „Auksinio liūto" nominacija

GYVENTI SAVO GYVENIMĄ (1962)
VIVRE SA VIE: FILM EN DOUZE TABLEAUX

Pirmasis Jeano Luco Godard'o šedevras pasakoja apie trumpą jaunos prostitutės gyvenimo periodą. šis analitinis ir labai jausmingas filmas, kaip ir daugelis puikių Godard'o filmų, nustebina rūsčiu, šaltu grožiu. Tuo jis ir skiriasi nuo kitų jo ryškių ir spalvingų kino juostų, tokių kaip *Pasmerkimas* (1963) ir *Išprotėjęs Pjero* (1965). Kurdamas *Gyventi savo gyvenimą* režisierius įkvėpimo sėmėsi iš Carlo Theodoro Dreyerio ir Roberto Bressono, taip pat iš užmirštų nebyliojo kino juostų. Šių meistrų įtaka Godard'ui ypač akivaizdi, kai pagrindinė filmo veikėja (Anna Karina) nuspėja savo kančias panašiai kaip Jeanne D'Arc Dreyerio nebyliojo kino šedevre *Žanos d'Ark aistros*.

Godard'o kūryboje galima pastebėti daugybę vietų, kur jis rėmėsi Dreyeriu: pavyzdžiui, baladė muzikiniame automate, prostitucijos vadovėlis, diskusija su filosofu Brice'u Parainu ir Edgaro Poe „Ovalinis portretas". Filmas padalintas į 12 paveikslų, kuriuose žodinis pasakojimas susipina su autobiografinėmis detalėmis. Prieštaringi elementai dėl charakteringo Godard'o stiliaus ir jam būdingos kinematografinės raiškos formų puikiai dera tarpusavyje. Ypač tai atsispindi pagrindinės herojės sukurtame paveiksle: jos veidas toks pat patrauklus kaip ir daugelio nebyliojo kino žvaigždžių, jame matyti vidinė harmonija, būdinga visam filmui. Tai ir išskiria šį filmą iš kitų. **MR**

JAV, 66 min., nespalvotas
Režisierius Harry Smith

DANGAUS IR ŽEMĖS MAGIJA (1962)
HEAVEN AND EARTH MAGIC

Harry Smithas – ne itin gerai žinomas amerikiečių avangardinio kino režisierius. Jo filmuose pastebimas susidomėjimas alchemija ir okultizmu, taip pat minimi praėjusių epochų kultūrinio palikimo atradimai. Po savo mirties 1991 m. Smithas paliko eklektiškus kūrinius – žymųjį darbą *Amerikiečių liaudies muzikos antologija* ir keletą filmų, dauguma iš jų – nebaigti. *Dangaus ir žemės magija* – jo pats reikšmingiausias ir daugiau ar mažiau užbaigtas kūrinys, kurį jis kūrė 6-ąjį deš.

Filmo turinys nėra visiškai aiškus. Jam būdingi kai kurie siurrealizmo elementai, o jo animacija dažniausiai abstrakti ir simbolinė. Filme pateikta keletas istorijų. Žiūrovas gali pajusti grafinę ir asociatyvią sąsają tarp daiktų ir formų, egzistuojančių vienų rėmų ribose. Kurdamas filmą, Smithas nuo akivaizdumo ir logikos procesų bandė atsiriboti, skverbdamasis į pasąmonės, nesąmoningumo ir simbolinio mąstymo sritis.

Dangaus ir žemės magijoje apčiuopiamas hipnotizuojantis vaizdo ir garso sugretinimas. Tai sukelia ekstazę, kaip ir filme *Rouz Hobartas* (1936). Taip pat stebina išmąstytos smulkmenos. Šis neįprastas neužbaigtas filmas, nufilmuotas su dideliu meistriškumu pagal ankstyvojo Viktorijos periodo katalogo medžiagą, neabejotinai sulauks žiūrovų įvertinimo. **AD**

PAUKŠČIAI (1963)
THE BIRDS

Filmas *Paukščiai* nevisiškai būdingas Alfredui Hitchcockui. Pirmiausia – tai pats baisiausias siaubo filmų žanro kūrinys ir tikriausiai pats mįslingiausias iš režisieriaus kūrinių. *Paukščiai* sulaukė daugybės interpretacijų, tačiau nė prie vienos iš jų Hichcockas neprisidėjo. Netgi jei jis ir norėjo filmui suteikti kokią nors ypatingą prasmę, jis vengia aiškinti visus siaubingus vaizdus, kurių apstu šiame filme.

Filmo herojė (Tippi Hedren) atvyksta į Bodega Bei, nedidelį ramų pakrantės miestelį, ir gyvūnų parduotuvėje susipažįsta su herojumi (Rodas Tayloras). Ji nusprendžia padaryti jam staigmeną – netikėtai atvykti į jo namus. Tačiau kelyje ją užpuola žuvėdra, pranašaudama viso miestelio likimą: netrukus Bodega Bei gyventojai taps pamišusių paukščių būrių išpuolių aukomis. Jų elgesys nepaaiškinamas, ir jie nieko nesigaili. Viskas, ką gali miestelio gyventojai, – slėptis savo namuose ir su siaubu laukti mirtį nešančios, nepaaiškinamos paukščių atakos.

Tippi Hedren filmuodamasi beveik pasiekė nervinio išsekimo ribą: ji buvo nepajėgi atlaikyti Hitchcocko nesuvokiamą sadizmą filmavimo metu. Kino filmas *Paukščiai* ekranuose pasirodė po *Psichozės* (1960). Žodis „paukščiai" filme, matyt, slepia dviprasmišką užuominą („paukštis" anglų žargonu – moters pravardė). Jeigu atkreipsime dėmesį į tai, kad Rodas Tayloras buvo vienintelis vyriškos giminės herojus, kuris buvo apsuptas moterų, siekiančių jo dėmesio, galėsime manyti, kad filmas turėjo nepakantumo moterims potekstę.

Ir nors Hichcockas savo kūrinyje daugiausia dėmesio skiria baimės ir siaubo atmosferai stiprinti, vis dėlto jo filmo prasmė lieka neaiški. Kurdamas *Paukščius,* režisierius pirmasis panaudojo kombinuoto filmavimo metodus. Kadre pasirodo iš karto keletas mechaninių ir tikrų paukščių, o tai dar labiau padidina įvykių baisumą. Įtampa sustiprinama ir nuostabios elektroninės muzikos, sukurtos vadovaujant Bernardui Herrmannui, taip pat neįprastų, įvarančių siaubą garsų sąskambio dėka. **JKI**

JAV (Alfred J. Hitchcock, Universal), 119 min., spalvotas (*Technicolor* sistema)

Režisierius Alfred Hitchcock

Prodiuseris Alfred Hitchcock

Scenarijaus autorius Evan Hunter (pagal Daphne Du Maurier apysaką)

Operatorius Robert Burks

Vaidina Tippi Hedren, Rod Taylor, Jessica Tandy, Suzanne Pleshette, Veronica Cartwright, Ethel Griffies, Charles McGraw, Ruth McDevitt, Lonny Chapman, Joe Mantell, Doodles Weaver, Malcolm Atterbury, John McGovern, Karl Swenson, Richard Deacon

„Oskaro" nominacija: Ub Iwerks (specialieji vaizdo efektai)

JAV (Jerry Lewis, Paramount), 107 min., spalvotas (*Technicolor* sistema)

Režisierius Jerry Lewis

Prodiuseriai Ernest D. Glucksman, Arthur P. Schmidt

Scenarijaus autoriai Jerry Lewis, Bill Richmond

Operatorius W. Wallace Kelley

Kompozitoriai Louis Y. Brown, Walter Scharf

Vaidina Jerry Lewis, Stella Stevens, Del Moore, Kathleen Freeman, Med Flory, Norman Alden, Howard Morris, Elvia Allman, Milton Frome, Buddy Lester, Marvin Kaplan, David Landfied, Skip Ward, Julie Parrish, Henry Gibson

PAKVAIŠĘS PROFESORIUS (1963)
THE NUTTY PROFESSOR

Šią filmo *Daktaras Džekilas ir misteris Haidas* parodiją (vėliau tai aptiko Eddie Murphy) galėjo sukurti tik režisierius, ne ypač įsitikinęs žiūrovų palankumu. 1963 m. filmas buvo priimtas kaip Martino ir Lewiso filmų apibendrinimas. Be to, infantilusis komikas Jerry Lewisas pareiškė, kad jis gali apsieiti be to prasčioko ir pats puikiausiai suvaidins abu vaidmenis, o gyvybingasis Haidas – Badis Lav – atrodo kaip vulgari Dino karikatūra. Iš tikrųjų Badis primena Franką Sinatrą patrono Dino Martino Reta Peko vaidmenyje. Viena, ko pasiekė Jerry Lewisas, – pademonstravo tamsiąją savo pramogų verslo pusę, o jo komiško herojaus saldus vaikiškumas sumišęs su atstumiančiais bruožais. Juliaus Kelpo grimas, tiksli Džekilo kopija, stebėtinai primena Fredrico Marcho, atliekančio Haido vaidmenį 1932-aisiais, grimą. Lewiso personažas (Kelpas) kalba gailiu, inkščiančiu balsu, sukeliančiu žiūrovams norą jį pasmaugti. Kelpą žemina dekanas, futbolo žaidėjai, atletas (Richardas Kielas sukūrė ryškų epizodinį vaidmenį) ir studentai. Jis sulaukia užuojautos tik iš nuostabiai gražios blondinės, studentės Stelos Pardi (Stella Stevens).

Badis Lav, kurį vaidino Murphy, keršija Šermanui Klampui, o Lewisas, atliekantis Badžio vaidmenį, smerkia savo antrąjį „aš“ ir merginasi Stelai tokia absurdiška maniera, kad atrodo kaip didžiausias pagyrūnas. Kelpas atrodo vis labiau nevykęs, po to tampa „gyvybinguoju Badžiu“, kuris finale įgauna naujų jėgų.

Pakvaišęs profesorius – viena labiausiai nevykusių amerikietiškų komedijų. Skirtingai nei Džekilas, Kelpas iš savo istorijos gauna gerą pamoką, bet tik po to, kai prisipažįsta, kad jo viduje gyvena monstras. Finalinė scena, kurioje Lav virsta Kelpu prieš visą universitetą, nekelia juoko ir yra tokia pat absurdiška kaip ir silpnaprotiškumo sugrąžinimas Cliffo Robertsono herojui paskutiniame filmo *Čarlis* (1968) perdirbinyje. **KN**

BLONDINĖ KOBRA (1963)
BLONDE COBRA

Šis Keno Jacobso filmas laikomas vienu Niujorko pogrindžio šedevrų. Jame savo paskutinį tragikomišką vaidmenį suvaidino neprilygstamasis Jackas Smithas, miręs nuo AIDS 1989 m. 7-ajame ir 8-ajame deš. jis buvo žinomas kaip operatorius, scenaristas, režisierius, aktorius ir žymus Niujorko avangardinio kino atstovas. Šį filmą, sukurtą pasinaudojus medžiaga, surinkta Smitho ir Bobo Fleischnerio, sudaro komiški epizodai, kuriuose dalyvauja Smithas ir Jerry Simsas. Jie vilkėjo ilgus aptemptus juodos odos apdarus.

Tamsiuose be vaizdo kadruose girdime pasakojant linksmas, nepadorias istorijas, kurias už kadro monotonišku nosiniu balsu atkartoja Smithas. Tokios „išpažintys“ apie mažo berniuko „sudužusias viltis“ ir pagyvenusios vienuolės svajones apie lesbietišką meilę dažnai paįvairinamos Smitho pasamprotavimais („Kam skustis... jeigu aš nematau gyvenimo prasmės?“), taip pat ištraukomis iš radijo laidų, vokišku tango bei Fredo Astaire'o ir Ginger Rogers atliekamomis dainomis. Nors filmas, kaip sakė pats Smithas, atrodo kiek „varginantis“, tačiau žiūrovus jis sužavi stebinančiu eksperimentuojančio aktoriaus talentu improvizuoti. **MS**

JAV, 33 min.

Režisierius Ken Jacobs

Vaidina Ken Jackobs, Jack Smith

ŠALTAS PASAULIS (1963)
THE COOL WORLD

„Kai pakliuvau į Holivudą, visi galingiausi jo magnatai pareiškė, kad yra nustebinti mano filmų realistiškumo. Kaip man tai pavyko? Aš atsakiau: „Ne taip jau sunku Harlemą pavaizduoti kaip Harlemą.“ Taip scenaristė ir režisierė Shirley Clarke atpasakojo garsių Holivudo režisierių reakciją į jos dokumentinį-vaidybinį filmą *Šaltas pasaulis*. Šis nuostabus darbas – 7-ojo deš. amerikiečių eksperimentinio radikalios krypties kino pavyzdys. Filmas kurtas realioje vietoje, siužetas nesudėtingas, aktoriai vaidina labai tikroviškai, o dėl puikaus montažo ir operatoriaus darbo gyvai perteikiamos Harlemo gaujų muštynės ir žiaurumas.

Filmo pagrindas – Warreno Millerio ir Roberto Rosseno pjesė (pagal žinomą Millerio romaną), o jo prodiuseriu tapo pripažintas dokumentalistas Frederickas Wisemanas (po ketverių metų, 1967-aisiais, jis sukūrė savo pirmąjį vaidybinį filmą Titticut Follies). *Šaltame pasaulyje* taip pat įsimena ryškus džiazas, kurį atlieka Malas Waldonas, buvęs Billie Holiday akompaniatorius. Muzikos ekspresyvumas pabrėžia rūsčias herojų gyvenimo sąlygas. Filmas išskirtinis neužmirštamais kadrais, kuriuos kino kritikė Judith Christ aprašė kaip „ilgą ir garsų šauksmą visuomenei, sudariusiai nežmoniškas gyvenimo sąlygas Harlemo jaunimui“. Būtinai pažiūrėkite šį filmą – nenusivilsite. **SJS**

JAV (Wiseman), 125 min., nespalvotas

Režisierė Shirley Clarke

Prodiuseris Frederick Wiseman

Scenarijaus autoriai Shirley Clarke, Carl Lee, Robert Rossen (pagal Warreno Millerio romaną ir pjesę)

Operatorius Baird Bryant

Kompozitorius Mal Waldron

Vaidina Hampton Clanton, Yolanda Rodríguez, Bostic Felton, Gary Bolling, Carl Lee, Clarence Williams, Gloria Foster, Georgia Burke

Italija, Prancūzija (Cineriz, Fracinex), 145 min., nespalvotas

Italų, anglų, prancūzų kalbomis

Režisierius Federico Fellini

Prodiuseris Angelo Rizzoli

Scenarijaus autoriai Federico Fellini, Ennio Flaiano, Tullio Pinelli, Brunello Rondi

Operatorius Gianni Di Venanzo

Kompozitorius Nino Rota

Vaidina Marcello Mastroianni, Claudia Cardinale, Anouk Aimée, Sandra Milo, Rossella Falk, Barbara Steele, Madeleine LeBeau, Caterina Boratto, Eddra Gale, Guido Alberti, Mario Conocchia, Bruno Agostini, Cesarino Miceli Picardi, Jean Rougeul, Mario Pisu

„Oskaras": Piero Gherardi (kostiumai), Italija (geriausias užsienio filmas)

„Oskaro" nominacija: Federico Fellini (režisierius), Federico Fellini, Ennio Flaiano, Tullio Pinelli, Brunello Rondi (scenarijus), Piero Gherardi (meninis apipavidalinimas ir dekoracijos)

8 ½ (1963)

Marcello Mastroianni vonioje su skrybėle ant galvos ir cigaru... Baltos senovinės sienos ir juoda rimbo linija. Gundančios moterys ir keistos fantazijos... Neužmirštami kadrai ir muzika iš Federico Fellini filmo *8½* (man labai gaila tų, kurie nė karto nematė šio filmo originalo – italų – kalba). Filmas sukurtas puošniu baroko stiliumi ir labai aktualus XX a. vid. Europai. Tai vienas puikiausių, įspūdingiausių ir neįprasčiausių to meto kūrinių. Bet tai dar ne viskas. Filmas *8½* tapo vieno talentingiausių XX a. vid. režisierių lemtingu karjeros posūkiu. Jis asmenines krizes meistriškai paversdavo meno kūriniais. Šis filmas Federico Fellini tapo svarbiu žingsniu kuriant tokius šedevrus kaip *Amarcord, Roma, Satyrikonas, Moterų miestas, Kazanova, Ir laivas plaukia*.

Sukūręs pirmus aštuonis filmus, Fellini pelnė pasaulinę šlovę (jau nekalbant apie žiūrovų pripažinimą, apdovanojimus, kino kritikų liaupsinimus, skandalus ir netgi atskyrimą nuo bažnyčios po filmo *Saldus gyvenimas* pasirodymo ekranuose). Jis atidavė skolą savo mokytojams (Rossellini, Visconti, De Sicai ir kitiems), tačiau toliau nebekūrė jų maniera. Sulaukęs 43 metų, Fellini visiškai save realizavo. Kino juosta *8½* tapo tilteliu tarp ankstyvųjų jo darbų ir naujųjų kūrinių, pačių originaliausių, kurie priskiriami antrajam jo kūrybos periodui (egzistuoja ir trečiasis periodas).

Bet filmas *8½* svarbus ne tik dėl to. Šiuo filmu Fellini žengė gigantišką žingsnį šiuolaikinio modernaus kino link, sugebėdamas tiksliai tarsi atspindį veidrodyje atskleisti patį kūrybinį procesą. Dvasingumas greta materialinių, psichologinių ir seksualinių gyvenimo aspektų filme perteikiamas su Luigi Pirandello būdingu ekstravagantiškumu. Tai sužavi kiekvieną, ką domina meniniai sugebėjimai ir dvasinės galios keliai kuriant meno kūrinius. Tačiau filmas unikalus ne tik dėl to. Egzistuoja viena ne mažiau svarbi, bet pati slapčiausia priežastis, dėl kurios *8½* laikomas išskirtiniu meno kūriniu.

Kino juostoje pasakojama apie režisieriaus, filmuojančio filmą, kūrybines kančias. Būdamas menininkas, jis jaučia būtinybę kurti, ir tuo pat metu jis žmogus, bendraujantis su moterimis ir susiduriantis su gyvenimu ir mirtimi. Filmas užgauna jautriausias žmogaus stygas. Lakios režisieriaus vaizduotės dėka regime sudėtingas situacijas, į kurias patenka filmo herojai. *8½* – tarytum kiekvieno žmogaus santykių su aplinkiniu pasauliu, tėvais, vaikais, kolegomis išbandymas. Jame paliestos senėjimo, paklydimų ir vaikiškų baimių sugrįžimo problemos. Šis nuostabus nespalvotas griežto ritmo filmas, kuriame netrūksta dviprasmiškų kadrų, užburiančios muzikos ir tolimų nuo tikrovės režisieriaus kūrybinių regėjimų, neperša jokių nuostatų dėl požiūrio į meną. Jame nėra psichologinės analizės. Priešingai, kiekvieno iš mūsų viduje, ar būtume menininkai, ar paprasčiausi žmonės, jis atidaro „langelį". **J-MF**

Lenkija (P.P., WFF), 62 min., nespalvotas

Lenkų kalba

Režisieriai Witold Lesiewicz, Andrzej Munk

Scenarijaus autoriai Andrzej Munk, Zofia Posmysz-Piasecka

Operatorius Krzysztof Winiewicz

Kompozitoriai Tadeusz Baird; Johann Sebastian Bach

Vaidina Aleksandra Slaska, Anna Ciepielewska, Jan Kreczmar, Marek Walczewski, Maria Koscialkowska, Irena Malkiewicz, Leon Pietraszkiewicz, Janusz Bylczynski, A. Golebiowska

Kanų kino festivalis: Andrzej Munk (specialus paminėjimas)

Venecijos kino festivalis: Andrzej Munk (Italijos kino kritikų premija)

KELEIVĖ (1963)
PASAZERKA

Žymiausias lenkų režisieriaus Andrzey Munko filmas tapo ir jo paskutiniu darbu. Dėl Munko mirties kino juosta *Keleivė* liko neužbaigta. Ji buvo atkurta tik 1963 m. kaip pamąstymas apie Munko ir jo herojų suformuluotus klausimus ir galimus atsakymus į juos. Tokia analitinė forma puikiai tinka šiam liūdnam filmui.

Pagrindinė herojė Liza (Aleksandra Slaska) pasakoja dvi savo praeities versijas, kai ji buvo lėktuvo palydovė Osvencime. Pirmojoje, geresnėje, versijoje ji pasiima su savimi į komfortišką lainerį ir savo vyrą, su kuriuo pasibaigus karui pirmą kartą grįžta į Vokietiją. Lizos dėka vėl susitinka du įsimylėję karo belaisviai, bet herojė bejėgė pakeisti šių personažų tolesnį likimą. Antrojoje, išsamesnėje, savo praeities versijoje, kurią vienatvėje prisimena Liza, jos poelgių motyvai atrodo painūs ir neaiškūs, o bendravimas su areštuota mergina atrodo nevisiškai normalus.

Psichologine analize pagrįsti santykiai filme *Keleivė* pavaizduoti tiksliai, iki smulkmenų perteiktas vidinis nusiteikimas ir žiaurumas, būdingas pagrindiniams herojams. Šis fragmentiškas filmas toks pat tragiškas ir duobėtas kaip ir trumpa, bet ryški Munko karjera. **CFu**

Prancūzija, Italija (Compagnia, Concordia, Rome-Paris), 103 min., spalvotas (*Technicolor* sistema)

Prancūzų, anglų, vokiečių, italų kalbomis

Režisierius Jean-Luc Godard

Prodiuseriai Carlo Ponti, Georges de Beauregard

Scenarijaus autoriai Jean-Luc Godard (pagal Alberto Moravios romaną *Pasmerkimas*)

Operatorius Raoul Coutard

Kompozitorius Georges Delerue

Vaidina Brigitte Bardot, Michel Piccoli, Jack Palance, Giorgia Moll, Fritz Lang

PASMERKIMAS (1963)
LE MÉPRIS

Filmas *Pasmerkimas* – šeštasis Jeano-Luco Godard'o, paties drąsiausio režisieriaus, 7-ajame deš. kūrusio „naujosios bangos" krypties kinematografijoje dvasia, filmas. Herojų – sutuoktinių – likimas susipina su filmo kūrimo istorija. Kamilė (Brigitte Bardot) ištekėjusi už scenaristo Polio (Michelis Piccoli). Pirmajame kadre Kamilė, apžiūrinėdama savo apnuogintą kūną, klausia vyro, kokia jo dalis jam labiausiai patinka. Po to jie kartu vyksta į Polio susitikimą su Holivudo prodiuseriu Džeremu Prokošu (Jackas Palance'as). Drauge su režisieriumi Fritzu Langu (Langas vaidina patį save) jis pagal Homero poemą kuria filmą *Odisėjas*. Palance'as, tardamas prodainiu: „Man patinka dievai. Aš tiksliai žinau, ką jie jaučia", savo vaidmeniui atiduoda visą save. Langas jam atsako išmintingu teiginiu: „Plačiaekranis kinas tinka filmuoti gyvates ir karstus."

Pasmerkime yra daug panašumų su Chaplino ir Griffitho darbais, taip pat Hawkso, Ray, Minnelli ir kitų prancūzų žurnalo *Cahiers du Cinéma*, kuriame kritikos apžvalgininkas buvo pats Godard'as, veikėjais. Neužmirštama Polio frazė: „Parodyk moteriai kamerą, ir ji iš karto parodys užpakalį", – paslėpta pašaipa Brigitte Bardot, kuri dažnai apsinuogina kadre.

Kokia filmo pavadinimo potekstė? Kamilė smerkia vyrą ir kaltina tuo, kad jis nori ją suvesti su prodiuseriu Prokošu ir išduoti savo principus dėl pinigų. Tai labai pamokantis, rafinuotas filmas, jo kulminacija pritrenkianti. **EB**

HADAS (1963)
HUD

Šiuolaikinis Martino Ritto vesternas buvo filmuojamas neišraiškingame Vakarų Teksaso peizaže. Paulas Newmanas vaidina Hadą Benoną, kuriam, be moterų ir girtuokliavimo, daugiau niekas nerūpi. Jo pasaulėžiūra kupina cinizmo: „Patraukite nusidėjėlius toliau nuo šventųjų ir tuomet galėsite tapti Abrahamu Lincolnu." Jo nerūpestingumas žavi septyniolikmetį Lonį (Brandonas de Wilde'as), jo žuvusio brolio sūnų. Hadas ir jo tėvas (Melvynas Douglasas), šios žemės atradėjas ir rančos valdytojas, neapkenčia vienas kito. Hadas ketina eksploatuoti naftos gręžinius tėvo valdose, bet tėvas neduoda tam leidimo: „Man nereikalingi tokia kaina gauti pinigai." Alma (Patricia Neal), nejauna namo valdytoja, nepasiduoda Hado merginimui.

Kai kyla įtarimų, kad neįkainojama tėvo kaimenė užsikrėtė snukio ir nagų liga, Hadas pasiūlo parduoti gyvulius iki pasklis liūdna žinia. Senis nenori apie tai net girdėti, o kaimenės nykimas atima jam norą gyventi. Filmo pabaigoje Lonis ir Alma išvyksta, palikdami Hadą vieną su buteliu. Aktoriai vaidina tiesiog nepakartojamai ir nuostabiai perteikia originalaus Larry McMurtry romano *Raitelis joja pro šalį* nuotaiką. **EB**

JAV (Paramount, Salem-Dover), 112 min., nespalvotas
Režisierius Martin Ritt
Prodiuseriai Irving Ravetch, Martin Ritt
Scenarijaus autoriai Harriet Frank jaunesn., Irving Ravetch (pagal Larry McMurtry romaną *Raitelis joja pro šalį*)
Operatorius James Wong Howe
Kompozitorius Elmer Bernstein
Vaidina Paul Newman, Melvyn Douglas, Patricia Neal, Brandon De Wilde, Whit Bissell, Crahan Denton, John Ashley, Val Avery, George Petrie, Curt Conway
„Oskaras": Patricia Neal (aktorė), Melvyn Douglas (antrojo plano aktorius), James Wong Howe (operatorius)
„Oskaro" nominacija: Martin Ritt (režisierius), Irving Ravetch, Harriet Frank jaunesn. (scenarijus), Paul Newman (aktorius), Hal Pereira, Tambi Larsen, Sam Comer, Robert R. Benton (meninis apipavidalinimas ir dekoracijos)
Venecijos kino festivalis: Martin Ritt (OCIC premija), „Auksinio liūto" nominacija

ŽIEMOS ŠVIESA (1963)
NATTVARDSGÄSTERNA

Tai antrasis Bergmano trilogijos filmas apie Dievo užmarštį (pirmasis – *Pro blausų stiklą*, 1961, trečiasis – *Tylėjimas*, 1963). Nedidelės parapijos pastorius (Gunnaras Björnstrandas) po žmonos mirties be galo sielvartauja ir pradeda abejoti Dievo buvimu. Jo tikėjimas patiria išbandymus. Egzema serganti mokytoja (Ingrid Thulin) bando jį suvilioti ir ištekėti už jo. Nusiminusiam žmogui (Maxas von Sydowas) reikia pagalbos, kad nugalėtų savo baimes ir norą nusižudyti.

Šiame neįtikėtinai įtemptame ir rimtame filme Bergmanas pasakoja santūriai, be nereikalingų smulkmenų. Gabus operatorius Svenas Nykvistas aktorius filmavo daugiausia stambiu planu, tai leido išryškinti herojų jausmus ir sustiprinti to, kas vyksta, svarbą. Paprasta, nesvetinga aplinka dar labiau sutirština tragišką atmosferą. Filme nėra jokios vilties, jo herojai likimą priima besąlygiškai. Tai būdinga daugumai vėlesnių Bergmano filmų. Režisierius parodo, kad tai nėra žmogaus išgyvenimų ribos. Filmas *Žiemos šviesa* – savitai unikalus. **GA**

Švedija (Svensk), 81 min., nespalvotas
Švedų kalba
Režisierius Ingmar Bergman
Prodiuseris Allan Ekelund
Scenarijaus autorius Ingmar Bergman
Operatorius Sven Nykvist
Vaidina Ingrid Thulin, Gunnar Björnstrand, Gunnel Lindblom, Max von Sydow, Allan Edwall, Kolbjörn Knudsen, Olof Thunberg, Elsa Ebbesen

JAV, 45 min., nespalvotas
Režisierius Jack Smith
Vaidina Joel Markman, Mario Montez

LIEPSNOJANČIOS BŪTYBĖS (1963)
FLAMING CREATURES

Jacko Smitho filmas *Liepsnojančios būtybės,* nufilmuotas 1963 m., buvo planuojamas kaip komedija, bet (likimo ironija) jis tapo skandalingiausiu amerikiečių avangardiniu kūriniu. 7-ąjį ir 8-ąjį deš. panašių filmų pasirodymas sukeldavo agresyviai nusiteikusių žmonių nepasitenkinimą ir policininkų įniršį. Audringa negatyvi reakcija į šį filmą geriau nei bet kokie žodžiai rodo tariamą visuomeninių normų paisymą renkantis lytį ir seksualinę orientaciją.

Smithas *Liepsnojančioms būtybėms* filmuoti naudojo nespalvotą juostą, įamžindamas savo draugus, vilkinčius įvairius egzotiškus moteriškus apdarus. Vietoj nuoseklaus siužeto filmą sudaro keletas atskirų epizodų, primenančių estetines Josefo von Sternbergo pažiūras ir ekscentriškąjį Smitho dievuką, 5-ojo deš. „*Technicolor* karalių“ Mario Montezą.

Liepsnojančios būtybės prasideda ilgu, juokingu filmo herojų prisistatymu, po to matome baikštaus flirto sceną ir puikų linksmą epizodą su lūpų dažais. Šiurkštus, bet santūrus Francis Francine'as vaikosi Puikiąją Doloresą (Sheila Bick) ir bando ją glamonėti, prisideda ir kiti personažai. Žiūrovui perduodama beprotiškos herojų orgijos nuotaika. Jų laukinį šėlsmą nutraukia dėl tariamo žemės drebėjimo pradėjęs byrėti tinkas. Herojai krinta bejausmiai ir guli nekvėpuodami tol, kol iš karsto pakyla Dievo gimdytoja (žavingoji Joel Markman) ir įkvepia jiems gyvybę. Po to prasideda linksmas baigiamasis šokis. Avangardinio kino žvaigždė Mario Montezas (suvaidinęs filme Delorą Floresą) pasirodo kaip ispanų mergaitė ir šoka baigiamosios scenos viduryje, mojuodamas vėduokle. Filme eklektiškai suderintos dainos, atliekamos Deannos Durbin, Bėlos Bartóko muzika, *Everly Brothers* pasirodymas ir Sternbergo bei Montezo filmų ištraukos.

Kino juosta *Liepsnojančios būtybės* patraukia puikiais vaizdais, nufilmuotais portatyvine kamera, kuriuose užfiksuoti įvairūs audiniai, kūno dalys ir ryškiai išdažyti veidai. Tamprus viso to ryšys – iššūkis visuomenei. Šis filmas – pavyzdys, kaip nugyventi gyvenimą lyg pasakoje. **MS**

DIDYSIS PABĖGIMAS (1963)
THE GREAT ESCAPE

Šis Johno Sturgeso filmas karo tema, kuriame vaidino daug žymių aktorių, iki šių dienų žiūrovams yra toks pat įdomus, jaudinantis ir žavintis, kaip ir 1963 m., kai tik pasirodė ekranuose. Beveik kiekviena *Didžiojo pabėgimo* scena tapo klasika.

Amerikiečių ir britų karo belaisviai rengia pabėgimo iš stovyklos planą. Ruošiamasi bėgti per tris tunelius, kurie pavadinami Tomu, Diku ir Hariu. Pabėgimo planą sumanė Richardas Attenborough ir Gordonas Jacksonas, drąsūs britų kariai. Tarp kitų potencialių bėglių irgi matome ryškių personažų. Charlesas Bronsonas kenčia dėl klaustrofobijos. Donaldas Pleasence'as – silpnai matantis kalvis. Jamesas Garneris gali pergudrauti ką tik nori – net apsaugą ir savo kameros draugus. Ir, žinoma, Hiltas, kurį vaidina Steve'as McQueenas, užgrūdintas bėglys, pramintas Beždžionyno karaliumi. Jis po kiekvieno nepavykusio pabėgimo ir arešto sodinamas į vienutę.

Šis grandiozinis nuotykių filmas primena ankstesnį Sturgeso filmą *Šaunusis septynetukas* (jame filmavosi McQueenas, Bronsonas ir Jamesas Coburnas). *Didysis pabėgimas* nufilmuotas pagal Paulo Brickhillo romaną, o neužmirštamą muziką, kuri sustiprina to, kas vyksta, įstabumą, parašė Elmeris Bernsteinas. **JB**

JAV (Mirisch), 172 min., spalvotas (Color DeLuxe sistema)

Režisierius John Sturges

Prodiuseris John Sturges

Scenarijaus autoriai James Clavell, W. R. Burnett (pagal Paulo Brickhillo knygą)

Operatorius Daniel L. Fapp

Kompozitorius Elmer Bernstein

Vaidina Steve McQueen, James Garner, Richard Attenborough, James Donald, Charles Bronson, Donald Pleasence, James Coburn, Hannes Messemer, David McCallum, Gordon Jackson, John Leyton, Angus Lennie, Nigel Stock, Robert Graf, Jud Taylor

„Oskaro" nominacija: Ferris Webster (montažas)

ŠOKO KORIDORIUS (1963)
SHOCK CORRIDOR

Samuelis Fulleris filmavo antrarūšius eksperimentinius mažo biudžeto filmus ir nesitikėjo didelio pelno iš jų platinimo. Bet tai jam suteikė didesnę veiksmų laisvę realizuoti savo prieštaringas idėjas ir panaudoti naujus filmavimo metodus, negu tai galėjo daryti jo labiau žinomi kolegos.

Pagrindinis filmo *Šoko koridorius* herojus – narsus reporteris, kuris gulasi į psichiatrijos ligoninę, kad atskleistų žmogžudystę. Be abejo, jis atranda kur kas daugiau negu tikėjosi. Ir vis dėlto tai – ne tik eksperimentinis filmas.

Filmo operatorius Stanley Cortezas (*Šaunieji Embersonai, Medžiotojo naktis*), ryškioje, ekspresyvioje šviesoje filmuodamas ligoninės globotinius, kuria stebuklus, plastiškai perkeldamas kamerą, filmuodamas stambiu planu ir pereidamas nuo nespalvotų kadrų prie spalvotų. Aktoriai vaidina nepriekaištingai, kiekvienas iš jų išreiškia savo dvasinę būseną. Apkūnus vyras pareiškia esąs žymus operos dainininkas, grupė nimfomanių klaidžioja po palatą tarsi laukiniai gyvūnai, o negras propaguoja rasizmą. Žiūrint filmą atrodo, kad Fulleris ir pats ne visuomet žino, kas vyks toliau, bet tai netrukdo. Užtat režisierius savo kūrinį pakrauna tokio energijos užtaiso, kokį tiksliausiai apibūdina filmo pavadinimas. **JKl**

JAV (Allied Artists, F & F), 101 min., nespalvotas ir spalvotas (*Technicolor* sistema)

Režisierius Samuel Fuller

Prodiuseriai Sam Firks, Leon Fromkess, Samuel Fuller

Scenarijaus autorius Samuel Fuller

Operatorius Stanley Cortez

Kompozitorius Paul Dunlap

Vaidina Peter Breck, Constance Towers, Gene Evans, James Best, Hari Rhodes, Larry Tucker, Paul Dubov, Chuck Roberson, Neyle Morrow, John Matthews, Bill Zuckert, John Craig, Philip Ahn, Frank Gerstle, Rachel Romen

Italija, Prancūzija (S.G.C., Nouvelle Pathé, Titanus), 205 min., spalvotas (*Technicolor* sistema)

Italų, anglų kalbomis

Režisierius Luchino Visconti

Prodiuseris Goffredo Lombardo

Scenarijaus autoriai Suso Cecchi D'Amico, Pasquale Festa Campanile, Massimo Franciosa, Enrico Medioli, Luchino Visconti (pagal Giuseppe Tomasi Di Lampedusos romaną)

Operatorius Giuseppe Rotunno

Kompozitoriai Nino Rota, Vincenzo Bellini, Giuseppe Verdi

Vaidina Burt Lancaster, Claudia Cardinale, Alain Delon, Paolo Stoppa, Rina Morelli, Romolo Valli, Terence Hill, Pierre Clémenti, Lucilla Morlacchi, Giuliano Gemma, Ida Galli, Ottavia Piccolo, Carlo Valenzano, Brook Fuller, Anna Maria Bottini

„Oskaro" nominacija: Piero Tosi (kostiumai)

Kanų kino festivalis: Luchino Visconti („Auksinė palmės šakelė")

LEOPARDAS (1963)
IL GATTOPARDO

Šio kultinio klasikinio Luchino Visconti filmo, pastatyto pagal Giuseppe Tomasi Di Lampedusos romaną, veiksmas vyksta Sicilijoje 1860-aisiais. Jame parodytas turtingų aristokratų, kurių gyvenimas prasideda tik naktį, pasaulis. *Leoparde* paliesti Italijoje vykstantys esminiai socialiniai pokyčiai jai susijungus („Risorgimento"). Jie visi atskleisti per princo Fabricio di Salinos (Burtas Lancasteris) gyvenimo prizmę. Vengdamas susidurti su Garibaldžio armija, jis su šeima išvyksta į Donafugatos dvarą. Salina – vienas iš nedaugelio aristokratų, kurie pripažįsta, kad pasaulis keičiasi negrįžtamai, ir trokšta pasirašyti susitarimą su buržuazijos atstovais. Remdamasis savo posakiu: „Kad viskas liktų savo vietose, kas nors turi pasikeisti", jis nutaria apvesdinti savo giminaitį Tankredį Falkonerį (Alainas Delonas) su vietinio mero dukra. Vestuvių scenoje švenčiama sąjunga tarp „Leopardo" ir „Šakalo", apie kurią pasakoja trečioji filmo dalis.

Būtent šioje įstabiai nufilmuotoje dalyje įgyvendintas pagrindinis kūrinio sumanymas. Operatorius Giuseppe Rotunno puikiai nufilmavo kostiumus ir įamžino dvaro didybę. Bet žiūrovai suvokia, kad filme vaizduojamas pasaulis neišvengiamai nyksta. Netgi herojų portretai turi paslėptą simbolinę prasmę. Pavyzdžiui, Salinos šeimos nariai blyškiais veidais sutuoktuvių metu labai skiriasi nuo savimi patenkintų ir bukų naujųjų aristokratų.

Kritikai ne kartą analizavo šio unikalaus istorinio filmo pagrindines idėjas ir stilių. Kai kurie iš jų atkreipė dėmesį į autobiografinę *Leopardo* potekstę. Visconti buvo aristokratas, „flirtavęs" su komunistų partija. Autoriaus ir pagrindinio veikėjo analogija apčiuopiama ir gilesniu, psichologiniu lygmeniu: abu gilinosi į mirties temą ir visur matė jos simbolius. Visconti ne kartą grįžo prie šios temos kituose savo darbuose: *Dievų žūtis* (1969), *Mirtis Venecijoje* (1971), *Liudvigas* (1972) ir filme *Šeimos portretas interjere* (1975), kuriame Burtas Lancasteris vėl vaidina režisieriaus antrąjį „aš". Joks kitas režisierius taip nefilmavo Lancasterio kaip Visconti. Jo filme aktorius atrodo aristokratiškas, subtilus ir kartu natūralus. Jo vaidybos dėka princas Salina tapo vienu žymiausių herojų aristokratų kino istorijoje. Negalima nepaminėti ir puikios Alaino Delono vaidybos, ir neįsivaizduojamai patrauklios Claudios Cardinale.

Šis spalvotas, labai įspūdingas filmas, sukurtas išsamių Luchino Visconti tyrinėjimų vaizduojamojo meno srityje pagrindu, tapo lūžiu jo karjeroje. Kai kurie kritikai jį pavadino „įkvepiančiu darbu pirmuoju asmeniu". Galbūt tai tiesa, bet *Leopardas* dėl to nepraranda savo uniklumo. Sukurti tokį labai asmenišką autorinį filmą, į kurį nuolat renkasi minios žmonių, svajoja kiekvienas režisierius. **DD**

Brazilija (Sino), 103 min., nespalvotas

Portugalų kalba

Režisierius Nelson Pereira dos Santos

Prodiuseriai Luiz Carlos Barreto, Herbert Richers, Danilo Trelles

Scenarijaus autorius Nelson Pereira dos Santos (pagal Graciliano Ramoso romaną)

Operatoriai Luiz Carlos Barreto, José Rosa

Kompozitorius Leonardo Alencar

Vaidina Genivaldo, Gilvan, Átila Iório, Orlando Macedo, Maria Ribeiro, Jofre Soares

Kanų kino festivalis: Nelson Pereira dos Santos (OCIC premija)

SKURDŪS GYVENIMAI (1963)
VIDAS SECAS

Itališkojo neorealizmo įtaka pasaulinei kinematografijai buvo begalinė. 6-ojo deš. vid., kai Italijoje šis judėjimas jau nunyko, jo sekėjų buvo galima surasti visuose žemės kampeliuose. Alexo Viany filmas *Adata šiene* (1953) – lengva komedija, neorealizmo pranašas Brazilijoje. Svarbiausias jo pagalbininkas kuriant šią kino juostą buvo Nelsonas Pereira dos Santosas, studijavęs teisę. Jis 1955 m. sukūrė filmą *Rio, 40 laipsnių* – drąsų Rio portretą, kuriame pasakojama keletas istorijų, nutikusių vieną dieną.

Rūsčios gyvenimo sąlygos Rio varguolių kvartaluose filme *Skurdūs gyvenimai* pavaizduotos be jokio sentimentalumo. Gyvas, tikslus operatoriaus darbas padėjo tapti šiam filmui naujojo Brazilijos kino simboliu.

Pasirodžius ekranuose penktajam Nelsono Pereiros dos Santoso filmui *Skurdūs gyvenimai* toks naujasis kinas, arba *cinema novo*, kaip jį vėliau imta vadinti, tapo svarbiausia 1963 m. kultūrine srove. Neįprasta to paties pavadinimo Graciliano Ramoso romano – vieno Brazilijos literatūros šedevrų – ekranizacija pasakoja apie darbininkų emigrantų šeimą, gyvenančią šaltame miesto šiaurės vakarų rajone. Ramoso romanas (1938), sudarytas iš trumpų dalių, apimančių dvejų metų periodą, atspindi individualią herojų pasaulėžiūrą. Šis kūrinys dažnai lyginamas su Faulknerio romanais. Dos Santosas meistriškai naudoja panašius literatūrinius metodus, o vienoje labiausiai jaudinančių scenų netgi atskleidžia mirštančio šuns „pasaulėžiūrą“. Nenuoseklus filmo pasakojimas baigiasi taip, kaip ir prasideda: šeima vėl atsiduria gatvėje.

Šis dos Santoso filmas palieka panašų įspūdį kaip Luiso Buñuelio *Žemė be duonos*. Jums atrodo, kad supratote, kas realiai vyksta, ir suvokėte kažką jums svarbaus, tolimo, bet kartu ir labai reikšmingo. Baigiamajame vyro ir žmonos dialoge girdima užuomina apie galimas permainas. Bet iki to momento pamatome labai daug, kad suvoktume, jog išeitis iš aklavietės paprasta. **RP**

VIDURŽEMIS (1963)
MÉDITERRANÉE

Jeano Danielio Pollet 45 min. trukmės filmas *Viduržemis* buvo sukurtas 1963-iaisiais, tačiau ekranuose pasirodė tik po ketverių metų. Ir iki šiol jis yra pats reikšmingiausias eksperimentinis režisieriaus darbas. Jeaną Lucą Godard'ą, kuriantį savo kino juostą *Pasmerkimas*, labai paveikė ir įkvėpė filmas *Viduržemis*. Viena svarbiausių susižavėjimo šiuo kūriniu priežasčių buvo ta, kad Pollet daug dėmesio skyrė montažui, atsisakydamas nereikšmingų detalių. Nuostabų tekstą filmui parašė rašytojas Philippe'as Sollersas, o jaudinančią muziką – Antoine'as Duhamelis, kuris taip pat sukūrė muziką Godard'o filmui *Išprotėjęs Pjero* (1965). Kino juosta buvo filmuojama Viduržemio jūros šalyse. Kūrinyje paliestos įvairios temos: matome Sicilijos sodą, graikų šventyklą, žvejį, mergaitę ant operacinės stalo. Šie kadrai rodomi keletą kartų įvairia tvarka ir skirtingai tęsiami.

Godard'as 1964 m. apie *Viduržemį* parašė vieną poetiškiausių atsiliepimų, kuris žurnale *Cahiers du Cinéma* buvo išspausdintas tik 1967 m. Režisierius rašė: „Šis iš pirmo žvilgsnio įprastas kadrų, nufilmuotų naudojant 16 mm juostą, nuoseklumas gali konkuruoti su plačiaekraniais filmais, ir būtent mums privalu mintimis padidinti erdvę, išplečiant įvykių rėmus... arba netgi priešingai... kadangi ekrane mes matome plastišką kadrų nuoseklumą tarsi nugludintus akmenėlius ant jūros kranto." **JRos**

Prancūzija, 45 min.
Prancūzų kalba
Režisieriai Jean-Daniel Pollet, Barbet Schroeder
Scenarijaus autoriai Jean-Daniel Pollet, Philippe Sollers
Operatorius Jean-Daniel Pollet
Kompozitorius Antoine Duhamel

NAMAS YRA JUODAS (1963)
KHANEH SIAH AST

Nespalvotas 20 min. dokumentinis Forugh Farrokhzados filmas pasakoja apie raupsuotųjų koloniją Irano šiaurėje. Tai vienas ryškiausių, poetiškiausių ir humaniškiausių Irano filmų. Farrokhzada (1935–1967) – žymi XX a. Irano poetė. Jos eilėraštį *Mus nuneš vėjas* cituoja taip pat pavadinto Abbaso Kiarostami filmo (1999) herojus. Vienintelis Farrokhzados filmas, kuriam tikriausiai turėjo įtakos sovietiniai filmai, nebuvo jų darinys. Poetiniai metodai atitinka filmavimą, montažą, įgarsinimą ir pasakojimo būdą. Mes girdime du balsus už kadro: vienas – filmo prodiuserio Ebrahimo Golestano, garsaus režisieriaus ir Farrokhzados mylimojo, kuris kalba esminius dalykus, o moteriškas mąslus balsas – tai Farrokhzados balsas. Kai ji kalba apie filmo herojus, cituodama Senojo Testamento ištraukas, jis įgauna poetinį ir emocinį atspalvį.

Lyriškas ir tuo pat metu stebėtinai proziškas, neturintis sentimentalumo, humaniškas filmas atspindi kasdienį raupsuotųjų gyvenimą kolonijoje – kaip jie valgo, gydosi, kaip žaidžia ir mokosi vaikai. Šis dvasingas, gyvenimą teigiantis kūrinys savitas ir neturi analogų Vakarų kinematografe. Jis primena maldą. **JRos**

Iranas (Golestan), 20 min., nespalvotas
Persų kalba
Režisierė Forugh Farrokhzad
Prodiuseris Ebrahim Golestan
Scenarijaus autorius Forugh Farrokhzad
Operatorius Soleiman Minasian
Vaidina (pasakotojai) Forugh Farrokhzad, Ebrahim Golestan

Didžioji Britanija (Argyle, MGM), 112 min., nespalvotas

Režisierius Robert Wise

Prodiuseriai Denis Johnson, Robert Wise

Scenarijaus autorius Nelson Gidding (pagal Shirley Jackson romaną)

Operatorius Davis Boulton

Kompozitorius Humphrey Searle

Vaidina Julie Harris, Claire Bloom, Richard Johnson, Russ Tamblyn, Fay Compton, Rosalie Crutchley, Lois Maxwell, Valentine Dyall, Diane Clare, Ronald Adam

ŠMĖKLA (1963)
THE HAUNTING

Žinoma rašytoja Shirley Jackson 1959 m. išleido romaną *Namo ant kalvos vaiduoklis*. Nuo to laiko šis kūrinys laikomas vienu niūriausių ir grėsmingiausių. Praėjus trejiems metams režisierius Robertas Wise'as, norėdamas pagerbti savo mokytojo Valo Lewtono atminimą, nusprendė perkelti šią istoriją į ekraną. Ir dabar dauguma kritikų, pavydūs gerbėjai ir siaubo filmų garbintojai, pripažįsta, kad *Šmėkla* yra vienas baisiausių visų laikų siaubo filmų.

Iš šiurpulį keliančio prologo sužinome namo ant kalvos istoriją. Šį namą prieš 80 metų pastatė Hju Kreinas, rūstus ir beširdis žmogus. Per tą laiką namas tapo ne mažiau kaip keturių moterų mįslingų mirčių liudininku. Netrukus susipažįstame su Eleonora Lenc (Julie Harris), vieniša, savimi nepasitikinčia balzakiško amžiaus moterimi. Ji sutinka dalyvauti psichologiniame daktaro antropologo Džono Markvėjaus (Richardas Johnsonas) eksperimente. Daktaras ieško mokslinių įrodymų, kad egzistuoja paranormalūs reiškiniai. Tik atvykusi į namą ant kalvos, Eleonora iš karto susižavi daktaru. Ji susipažįsta ir su Luku Sandersonu (Russas Tamblynas), skeptiškai nusiteikusiu Markvėjaus sūnėnu, taip pat su Teodora – „tiesiog Teodora" (Claire Bloom), menininke, turinčia paranormalių sugebėjimų ir, labai tikėtina, lesbiete. Teodora akivaizdžiai susidomėjusi naująja savo kambario kaimyne.

Netrukus name prasideda keisti dalykai – naktį girdėti šiurpūs garsai, neįprastu šalčiu dvelkia kambariai, išnyksta žmogus, kurį Eleonora laikė už rankos. Pamažu tampa aišku, kad name esančios šmėklos dėmesys nukreiptas į Eleonorą. Kažkokiu būdu būtent joje slepiasi paranormalių reiškinių priežastis. Kai netikėtai pasirodo daktaro Markvėjaus žmona, Eleonorai sutrinka protas (šią niūrią Eleonoros vidinę būseną Harris perteikia vidiniu savo herojės monologu). Eleonora išsiunčiama iš namo ant kalvos, baiminantis, kad ji visiškai neišprotėtų. Veikiama nematomų jėgų ji nesuvaldo mašinos ir trenkiasi į medį. Ji žūva toje pačioje vietoje kaip ir pirmoji Hju Kreino žmona.

Namas, nufilmuotas neproporcingais kadrais, panaudojant veidrodinius atspindžius, objektyvus, vadinamus „žuvies akimi", baisius vaizdus ir garsus, iš tikrųjų atrodo gyvas. Jis žiūrovams, nesuvokiantiems, kur slypi tikroji grėsmė, sukelia siaubą. Nepatartina šio filmo žiūrėti vienam. **SJS**

Japonija (Daiei), 113 min., spalvotas (*Eastmancolor* sistema)

Japonų kalba

Režisierius Kon Ichikawa

Prodiuseris Masaichi Nagata

Scenarijaus autoriai Daisuke Itō, Teinosuke Kinugasa, Natto Wada (pagal Otokichi Mikami romaną)

Operatorius Setsuo Kobayashi

Kompozitorius Yasushi Akutagawa

Vaidina Kazuo Hasegawa, Fujiko Yamamoto, Ayako Wakao, Eiji Funakoshi, Narutoshi Hayashi, Eijirō Yanagi, Chûsha Ichikawa, Ganjiro Nakamura, Saburo Date, Jun Hamamura, Kikue Môri, Masayoshi Kikuno, Raizō Ichikawa, Shintarō Katsu, Yutaka Nakayama

AKTORIAUS KERŠTAS (1963)
YUKINOJO HENGE

Filmas *Aktoriaus kerštas* – viena patraukliausių japonų kino juostų. Režisieriumi Konu Ichikawa kino studijų savininkai nelabai pasitikėjo, kadangi ankstesni jo darbai nedavė pelno. Kaip bausmė jam buvo pavesta sukurti filmą, skirtą paminėti 300-ąjį legendinio aktoriaus Kazuo Hasegawos vaidmenį. Buvo tikimasi, kad šis filmas taps žymiausio kūrinio, kuriame vaidino Hasegawa, senos melodramos *Yukinojo kerštas* perdirbiniu. Aktorius vėl turėjo suvaidinti du vaidmenis – transvestito, kabukio teatro aktoriaus, keršijančio už savo tėvų mirtį, ir jam padedančio vagies. Kuriant pirmąją versiją Hasegawai buvo 27 metai, o dabar – 55.

Užuot užglaistęs nesklandumus ir nevykusias detales, Ichikawa pabrėžia to, kas vyksta, absurdiškumą ir dirbtinumą, netikėtai keisdamas intonacijas ir pasakojimo stilių ir naudodamasis savo dailininko karikatūristo patirtimi. Jis sukuria akivaizdžiai netikrovišką aplinką ir iškreiptus vizualinius paveikslus nevykusios muzikos fone. Matome tikrą kabukio teatro tradicijų parodiją su jo pernelyg stilizuotu apšvietimu ir horizontaliomis juostomis ekrane. *Aktoriaus keršte* taip pat apčiuopiamos seksualinės užuominos: viename epizode Hasegawa laiko save moterimi, užsiimančia lesbietiška meile. **PK**

Didžioji Britanija (Elstree, Sprinukok), 112 min., nespalvotas

Režisierius Joseph Losey

Prodiuseriai Joseph Losey, Norman Priggen

Scenarijaus autorius Harold Pinter (pagal Robino Maughamo romaną)

Operatorius Douglas Slocombe

Kompozitorius John Dankworth

Vaidina Dirk Bogarde, Sarah Miles, Wendy Craig, James Fox, Catherine Lacey, Richard Vernon, Anne Firbank, Doris Knox, Patrick Magee, Jill Melford, Alun Owen, Harold Pinter, Derek Tansley, Brian Phelan, Hazel Terry

Vienos kino festivalis: Joseph Losey – „Auksinio liūto" nominacija

TARNAS (1963)
THE SERVANT

Britų režisierius Josephas Losey, emigravęs į Ameriką, visada atsargiai vertino amerikietiškas tradicijas. *Tarnas* – pirmasis iš jo trijų filmų, sukurtų bendradarbiaujant su scenaristu Haroldu Pinteriu. Losey atidžiai seka, kas vyksta, ir su jam būdingu sarkazmu analizuoja valdžios, klasinius ir seksualinius santykius 7-ajame deš. Londone. Jaunas išpaikintas aristokratas, viengungis Tonis (pirmasis Jameso Foxo vaidmuo) pasisamdo tarną Baretą (Dirkas Bogarde'as), kuris pamažu užima šeimininko vietą, užgniaužia jį ir sunaikina.

Tarne Bogarde'as, pagaliau atsikratęs įžymybės įvaizdžio, sukuria vieną geriausių savo vaidmenų, o ciniška, paniekos kupina šypsenėlė ir įtikinamas akcentas atspindi visą jo atstovaujamos socialinės klasės pyktį ir nepasitenkinimą. Losey ir Pinteris pabrėžia beviltiškumo, apėmusio abu herojus, jausmą. Pamažu jie keičiasi vaidmenimis, bet lieka pririšti vienas prie kito dėl abipusės naudos. Filmo operatorius Douglas Slocombe'as meistriškai perteikia šią nuotaiką filmuodamas uždaras namo su terasa, primenančio prabangiai įrengtą narvą, erdves. Jo gyventojai jam kelia nerimą. Žiūrėdamas šį niūrų, įtemptą filmą žiūrovas jaučiasi išmuštas iš vėžių. **PK**

AUKSAPIRŠTIS (1964)
GOLDFINGER

Daktaras Nou buvo sukurtas Fu Manču stiliumi pirmųjų palydovų paleidimo epochoje, Erico Amblerio nuotykių filmas *Iš Rusijos su meile* buvo filmuojamas šaltojo karo laikotarpiu, o *Auksapirštis* – naujo kino žanro apie Džeimsą Bondą ženklas. Ankstesnieji filmai apie agentą 007 išsiskyrė kandžiu sąmojingumu. Pirmą kartą matome superagentą (Seanas Connery) su katiliuku ant galvos, po naro kostiumu vilkintį prašmatnų smokingą; jis atsikrato piktadario įmesdamas į vonią virdulį, o išvydęs herojaus mirtį ištaria: „Koks siaubas!"

Arogantiškas milijonierius Orikas Auksapirštis (Gertas Fröbe) – pavojingas nusikaltėlis – nepanašus į sovietinį SMERŠ žvalgą iš Iano Flemingo knygos ir į komunistams dirbantį agentą, kurie buvo parodyti pirmuose dviejuose filmuose apie Džeimsą Bondą. *Auksapirštyje* režisierius nukrypo nuo geopolitinio realizmo ir pavertė filmą komedija, išskyrus epizodą, kai, norėdami sužlugdyti Vakarų ekonomiką, kinai perduoda branduolinį ginklą neigiamam herojui. Filme parodomos kelios žmogžudystės dėl aukso, matome nepriekaištingai apsirengusį korėjiečių kovotoją (Haroldas Sakata), herojes paikais vardais (Honor Blackman), žiaurius kankinimus lazerio spinduliais ir Fort Nokso ilgai trunkančio švitinimo schemą, – priemones, skirtas papildyti Auksapirščio aukso atsargas. Atkreipkite dėmesį į Aúksapirščio būstą su Fort Nokso modeliu po stiklu, kurį jis naudoja kaip kavos staliuką su ventiliacinėmis angomis nuodingoms dujoms išleisti. Šis kambarys skirtas vienkartiniam naudojimui. Be to, filme ryški Iano Flemingo mintis apie tai, kad žmogus nusipelno paniekos, jei kalba su užsienietišku akcentu ir apgaudinėja žaisdamas golfą. Taip pat aiškiai parodytas antifeministinis požiūris. Visai pakanka trumpų apsikabinimų šieno kupetoje su Seanu Connery, kad Katytę įkalbėtų ne tik pereiti į priešo pusę, bet ir pakeisti seksualinę orientaciją. Nuo to laiko ši istorija ne sykį buvo kartojama. **KN**

Didžioji Britanija (Danjaq, Eon), 112 min., spalvotas (*Technicolor* sistema)

Režisierius Guy Hamilton

Prodiuseriai Albert R. Broccoli, Harry Saltzman

Scenarijaus autoriai Richard Maibaum, Paul Dehn (pagal Iano Flemingo romaną)

Operatorius Ted Moore

Kompozitoriai John Barry, Monty Norman

Vaidina Sean Connery, Honor Blackman, Gert Fröbe, Shirley Eaton, Tania Mallet, Harold Sakata, Bernard Lee, Martin Benson, Cec Linder, Austin Willis, Lois Maxwell, Bill Nagy, Michael Mellinger, Peter Cranwell, Nadja Regin

„Oskaras": Norman Wanstall (specialieji garso efektai)

JAV (Puck), 29 min., spalvotas
Režisierius Kenneth Anger
Vaidina Bruce Byron

PRISIKĖLĘS SKORPIONAS (1964)
SCORPIO RISING

Šis 29 minučių trukmės filmas – vienas žymesnių eksperimentinių filmų kino istorijoje. Jo pavadinimas tampa aiškus filmą žiūrint. Pagrindinis herojus, vilkintis juodą odinę motociklininko striukę, prieina prie muzikos automato, iš kurio sklinda populiarūs 6–7-ojo deš. sandūros šlageriai (Elvis Presley *Devil in Disguise*, grupės „Angels" *My Boyfriend's Back*, Ray Charleso *Hit the Road, Jack*). Beveik viskas nufilmuota Bruklino motociklų garaže. Juostoje panaudoti įvairūs fetišistiniai elementai: juoda oda, žvilgantys plaukai, apnuoginti kūnai, chromuoti gaminiai, žaislai ir motociklai, kadrai iš komiksų ir filmų (su Jamesu Deanu, epizodai iš filmo *Laukinis* su Marlonu Brando, 1953), žiedai ir ženkleliai, taip pat raumeningi patrauklūs vaikinai aptemptais džinsais ir kepurėmis su snapeliu.

Pažiūrėjęs šį filmą, Martinas Scorsese nusprendė panaudoti popmuziką savo kino juostoje *Piktos gatvės* (1973). Davidas Lynchas Bobby Vintono dainoje „Mėlynasis aksomas" aptiko užslėptą mintį, o veiksmo filmuose atsirado homoseksualumo potekstė. Labiausiai netikęs atrodo epizodas, kai grupės „Cristals" atliekamos dainos *Jis maištininkas* fone parodomi kadrai, vaizduojantys sekmadieninės mokyklos mokinius, skaitančius ištraukas iš Jėzaus Kristaus gyvenimo. Čia įžvelgiama eretiška, net šventvagiška užuomina į apaštalus, pavaizduojant linksmą, išpuikusią jaunimo kompaniją, pažeidžiančią nustatytą tvarką net ir tuomet, kai už kadro skamba žodžiai: „Nesuprantu, kodėl aš neturiu jo mylėti."

Įvykiai klostosi skambant Party Lights muzikai, atliekamai grupės „Ron-Dells", kadrai su Jėzumi Kristumi kaitaliojasi su epizodais, vaizduojančiais motociklininką, apsikarsčiusį svastikomis ir lekiantį į Valpurgijos naktį. Vėliau filme *Laukiniai angelai* (1966) ją apdainavo Rodgeris Cormanas.

Tačiau tai ne toks niūrus filmas kaip dauguma kitų šio režisieriaus darbų, kuriuos kartais parodo MTV kanalas. Kanalo direkcija mano, jog tam, kad filmas pavyktų, nebūtina kaip klasikiniuose Holivudo miuzikluose dainas atlikti prieš kamerą. Jas galima iliustruoti įvairiais intarpais, įtraukti atskirus fragmentus, ne visuomet atitinkančius jų turinį, tačiau, nepaisant to, suteikiančius filmui didelę prasmę. **KN**

ŠERBŪRO SKĖČIAI (1964)
LES PARAPLUIES DE CHERBOURG

Daugelis kino žiūrovų labiau mėgsta miuziklus, nes jie padeda pabėgti nuo realybės. Įsivaizduokite: jausmai tokie stiprūs, kad jų neįmanoma išreikšti žodžiais, ir herojai pradeda dainuoti ir šokti. Jacques'o Demy filmo *Šerbūro skėčiai* herojai nėra išimtis, tačiau šioje nuostabioje melodramoje režisierius panaudoja dainas ir šokius ne tam, kad žiūrovai atitoltų nuo realybės, o kad pasinertų į ją. Šis filmas neįprastai patrauklus ir jaudinantis.

Demy nutolo nuo miuziklų kūrimo principų, jo herojai nuolat dainuoja pagal Michelio Legrand'o muziką. Todėl *Šerbūro skėčiai* veikia hipnotizuojamai ir visiškai užvaldo žiūrovą. Nuolat girdima muzika dar stipriau įtraukia į šią tragišką istoriją, o dainavimas pabrėžia nuostabią aktorių vaidybą. Catherine Deneuve vaidina jauną merginą, vardu Ženevjeva Emeri, įsimylėjusią mechaniką Gi (Nino Castelnuovo). Jie prisiekia vienas kitam amžiną meilę, tačiau netrukus Gi išvyksta į karą, o Ženevjeva sužino, kad yra nėščia. Ji priversta ištekėti už turtingo vyro, parduotuvės savininko (Marcas Michelis), pas kurį dirba jos motina. Jis taip stipriai myli merginą, kad pažada auginti jos vaiką kaip savo.

Emocionali Ženevjevos tragedija perteikta labai tikroviškai. Kai ji gauna žinią nuo mylimojo Gi, įsijaučiame į jos išgyvenimus lyg į savus. Demy nenusileidžia iki paprasto sentimentalumo. Finalinė filmo *Šerbūro skėčiai* scena mus labai sukrečia, tačiau tai vyksta savaime. Nepaisant to, kad nemažą vaidmenį čia atlieka filmo herojų jausmus atspindinti Legrand'o muzika, ši scena neatrodo sentimentali. *Šerbūro skėčiai* traukia žiūrovus liūdnu neišvengiamumo jausmu. Demy, kaip ir visi mes, suprato, kad realiame gyvenime ne kiekviena meilės istorija baigiasi laimingai. Puiki aktorių vaidyba (ypač nuostabios ir labai įtikinamai vaidinančios Deneuve) padėjo jam meistriškai sukurti iš tiesų stebuklingą, rimtą, gyvenimišką ir talentingą filmą. **JKl**

Prancūzija, Vakarų Vokietija (Beta, Madeleine, Parc), 87 min., spalvotas (*Eastmancolor* sistema)

Prancūzų kalba

Režisierius Jacques Demy

Prodiuseris Mag Bodard

Scenarijaus autorius Jacques Demy

Operatorius Jean Rabier

Kompozitorius Michel Legrand

Vaidina Catherine Deneuve, Nino Castelnuovo, Anne Vernon, Marc Michel, Ellen Farner, Mireille Perrey, Jean Champion, Pierre Caden, Jean-Pierre Dorat, Bernard Fradet, Michel Benoist, Philippe Dumat, Dorothée Blank, Jane Carat, Harald Wolff

„Oskaro“ nominacija: Prancūzija (geriausias užsienio filmas), Jacques Demy (scenarijus), Michel Legrand, Jacques Demy (muzika), Michel Legrand (kompozitorius), Michel Legrand, Jacques Demy (dainos)

Kanų kino festivalis: Jacques Demy („Auksinė palmės šakelė“ ir OCIC premija)

MARNI (1964)
MARNIE

Kai Tippi Hedren pirmą kartą suvaidino Hitchcocko filme *Paukščiai* (1963), režisierius jai davė vaidmenį ir kitame savo filme. Šį kartą aktorę išvystame vaidinančią kleptomanę. Mes matome ją einančią geležinkelio peronu. Viešbutyje nusiplovusi juodus plaukų dažus, ji vėl tampa blondine. Sužinome, kad neseniai ji apvogė savo darbdavį, ir suvokiame ją esant nevisiškai sveiką. Išvydusi raudoną šviesą, ji patiria isterijos priepuolį. Netrukus Marni įsidarbina pas gražų verslininką Marką Ratlendą (Seanas Connery). Vienoje ypač įtemptoje scenoje, kol valytoja valo grindis, Marni atidaro jo seifą.

Netrukus Markas suseka Marni ir siūlo jai pasirinkti: ištekėti už jo arba jis perduosiąs ją policijai. Kruizo metu, kai jaunavedžiai leidžia medaus mėnesį, Marni jam prisipažįsta, kad negali pakęsti vyro prisilietimų, tačiau jis prievartauja ją. Norėdamas perprasti žmonos psichiką, Markas studijuoja knygą *Seksualinės moterų nusikaltėlių anomalijos*, tačiau Marni vėl bando jį apvogti. Šį kartą Markas priverčia žmoną kartu su juo vykti pas jos motiną ir tik tuomet jam pavyksta suvokti Marni ligos priežastį.

Nepaisant to, kad filme gausu intriguojančių detalių, būdingų Hitchcocko filmams, jis – iš dalies dėl Marko charakterio – sukelia keistų, nerimastingų jausmų. Nors jis prisipažįsta mylįs Marni ir stengiasi padėti jai įveikti baimes, jo elgesyje juntamas nepridengtas sadizmas. Jis elgiasi su savo žmona kaip su paukščiu narvelyje. Pati Marni sako: „Esu tik tavo trofėjus." Scena, kurioje Connery ją prievartauja, sukėlė nesutarimų tarp Hitchcocko ir scenaristo Evano Hunterio. Jis nenorėjo įtraukti šio epizodo, parodančio Marką iš neigiamos pusės. Hitchcockas nesutiko su juo, ir scenarijų užbaigė Jay Pressonas Allenas. **EB**

JAV (Geoffrey-Stanley, Universal), 130 min., spalvotas (*Technicolor* sistema)

Režisierius Alfred Hitchcock

Prodiuseris Alfred Hitchcock

Scenarijaus autorius Jay Presson Allen (pagal Winstono Grahamo romaną)

Operatorius Robert Burks

Kompozitorius Bernard Herrmann

Vaidina Tippi Hedren, Sean Connery, Diane Baker, Martin Gabel, Louise Latham, Bob Sweeney, Milton Selzer, Mariette Hartley, Alan Napier, Bruce Dern, Henry Beckman, S. John Launer, Edith Evanson, Meg Wyllie

MANO PUIKIOJI LEDI (1964)
MY FAIR LADY

Linksmame miuzikle *Mano puikioji ledi* neįprastai dera Brodvėjaus komedijų ir Holivudo filmų elementai. Šis kūrinys būdingas 7-ojo deš. vid. Senus metodus naudoję Holivudo kinematografo veteranai susidūrė su naujais filmo kūrimo būdais. Vis dėlto, nepaisant visų siužeto trūkumų ir paviršutiniškumo, jaunas André Téchiné, tuo metu žurnalo *Cahiers du Cinéma* apžvalgininkas, žavėjosi jo „nuostabiu vakuumu". Pati istorija (pagal rašytojo George'o Bernardo Shaw pjesę „Pigmalionas") yra labai jaudinanti ir sukuria tikroviškos šiuolaikiškos pasakos įspūdį.

Siužeto centre – irzlaus kalbininko Henrio Higinso (Rexas Harrisonas) ir Elizos Dulitl (Andrey Hepburn), gatvės gėlių pardavėjos, santykiai, iš neapykantos virtę meile. Harrisonas atsiveda ją į namus atlikti „socialinio eksperimento". Mes užjaučiame Elizą kiekviename jos išbandymų etape – neturtingą merginą, nenorinčią mokytis pas Higinsą, jo padėjėją, pamažu įsimylinčią savo mokytoją, ir pagaliau nuostabią ledi, bėgančią nuo kvailų gerbėjų. George'o Cukoro filmo emocingumas puikiai dera su neįtikėtinais šio žvaigždžių dueto santykiais. Filmą meniškai apipavidalino, dekoracijas ir kostiumų dizainą kūrė Cecilis Beatonas. Miuziklo dainos tiesiog nepamirštamos. **AM**

JAV (Warner Bros.), 170 min. spalvotas (*Technicolor* sistema)
Režisierius George Cukor
Prodiuseris Jack L. Warner
Scenarijaus autorius Alan Jay Lerner (pagal George'o Bernardo Shaw pjesę *Pigmalionas*)
Operatorius Harry Stradling vyresn.
Kompozitorius Frederick Loewe
Vaidina Audrey Hepburn, Rex Harrison, Stanley Holloway, Wilfrid Hyde-White, Gladys Cooper, Jeremy Brett, Theodore Bikel, Mona Washbourne
„Oskaras": Jack L. Warner (geriausias filmas), George Cukor (režisierius), Rex Harrison (aktorius), Gene Allen, Cecil Beaton, George James Hopkins (meninis apipavidalinimas ir dekoracijos), Harry Stradling vyresn. (operatorius), Cecil Beaton (kostiumų dizainas), André Previn (kompozitorius), George Groves (garsas)
„Oskaro" nominacija: Alan Jay Lerner (scenarijus), Stanley Holloway (antrojo plano aktorius), Gladys Cooper (antrojo plano aktorė), William H. Ziegler (montažas)

MOTERIS SMĖLYNUOSE (1964)
SUNA NO ONNA

Šiame alegoriniame, egzistencializmo dvasia sukurtame Hiroshi Teshigaharos pasakojime yra neįprasta pusiausvyra tarp tikrovės ir fantazijos. Entomologas (Eiji Okada), jūros pakrantėje renkantis vabzdžius, priima paslaptingos moters (Kyôko Kishida) kvietimą. Tačiau netrukus jis suvokia, kad į jos namus, panašiai kaip jo surinkti trofėjai, pateko lyg į spąstus. Mat namas pastatytas smėlio duobės dugne, kur begalinį smėlio kaupimąsi galima sumažinti tik nuolat jį išsemiant.

Filmas *Moteris smėlynuose* – tai savotiškas neofeministinės patirties, politinio traktato ir pasakos apie išgyvenimą derinys. Okada neįstengia išsigauti iš duobės neprisišaukęs bėdos, tačiau kokia prasmė statyti pilį ant smėlio? Kishida, atsilygindama už darbą, Okadai siūlo save, tačiau ar nebando ji taip gelbėtis nuo vienatvės? Koks gi šio filmo tikslas: pasijuokti iš traukos prie namų židinio, jo išaukštinimo ar paprasčiausiai parodyti Sizifo darbą? Teshigaharos filmas neatsako į šiuos klausimus, tačiau jame nuostabiai pavaizduotas smėlis. Kaip ir pati kino juosta, Hiroshi Segawos nufilmuotas smėlis nuolat keičiasi, slysta, nugrimzta ir išbyra būtent ten, kur mažiausiai to tikitės. **JKI**

Japonija (Teshigahara, Toho), 123 min., nespalvotas
Japonų kalba
Režisierius Hiroshi Teshigahara
Prodiuseriai Kiichi Ichikawa, Tadashi Oono
Scenarijaus autorius Kôbô Abe (pagal jo romaną)
Operatorius Hiroshi Segawa
Kompozitorius Tôru Takemitsu
Vaidina Eiji Okada, Kyôko Kishida, Hiroko Ito, Koji Mitsui, Sen Yano, Kinzo Sekiguchi
„Oskaro" nominacija: Japonija (geriausias užsienio filmas), Hiroshi Teshigahara (režisierius)
Kanų kino festivalis: Hiroshi Teshigahara (specialus žiuri prizas)

Didžioji Britanija (Hawk), 93 min., nespalvotas

Režisierius Stanley Kubrick

Prodiuseriai Stanley Kubrick, Victor Lyndon

Scenarijaus autoriai Terry Southern, Stanley Kubrick (pagal Peterio George'o romaną *Raudonas telefonas neatsako*)

Operatorius Gilbet Taylor

Kompozitorius Laurie Johnson

Vaidina Peter Sellers, George C. Scott, Sterling Hayden, Keenan Wynn, Slim Pickens, Peter Bull, James Earl Jones, Tracy Reed, Jack Creley, Frank Berry, Robert O'Neil, Glenn Beck, Roy Stephens, Shane Rimmer, Hal Galili

„Oskaro" nominacija: Stanley Kubrick (režisierius), Stanley Kubrick (geriausias filmas), Stanley Kubrick, Peter George, Terry Southern (scenarijus), Peter Sellers (aktorius)

DAKTARAS STREINDŽLAVAS, ARBA KAIP AŠ IŠMOKAU NESIJAUDINTI IR PAMILAU ATOMINĘ BOMBĄ (1964)

DR. STRANGELOVE OR: HOW I LEARNED TO STOP WORRYING AND LOVE THE BOMB

„Džentelmenai, čia negalima muštis! Juk čia Karo kambarys!" *Daktaras Streindžlavas* – puiki juodojo humoro komedija, kurioje juntamas pasišaipymas iš politinio režimo. Joje suderinti farso ir pamokomos istorijos apie naujas to meto technologijas elementai. Kai fanatiškas amerikiečių generolas įsako pradėti branduolinę ataką prieš SSRS, JAV prezidentas, kovodamas su savo patarėjais ir agresyviai nusiteikusiais mokslininkais, grąžina bombarduotojus ir nuramina sovietinę liaudį. Siužetas paimtas iš rimto britų karo aviacijos pajėgų karininko Peterio George'o romano. Amerikoje jis buvo išleistas pavadinimu *Raudonas telefonas neatsako*, o Didžiojoje Britanijoje – *Dvi valandos iki žūties*. Kubrickui patiko šis kūrinys, ir jis nusprendė, kad išnaikinimo pavojaus įbauginti žmonės abejingai reaguos į dokumentinį filmą arba dramą apie branduolinę ataką. Todėl jis nustebino žiūrovus, vaizduodamas realią globalinio sunaikinimo galimybę su papiktinančiu humoru ir provokaciniu komizmu.

Kubrickas ir scenaristas Terry Southernas parinko iš pirmo žvilgsnio netinkamus aktorius, kurių absurdiška vaidyba pabrėžė veiksmų realumą (dar didesnį efektą suteikė nuostabus operatoriaus Gilberto Tayloro darbas su juoda ir balta spalvomis). Informacija apie baisų išradimą, kaip ir apie strateginės aviacijos vadovybės bei ekipažo B-52 operacijas, paremta tikrais faktais.

Įvykiai klostosi trijose vietose ir nė vienoje iš jų nėra ryšio priemonių. Išprotėjęs Burpelsono karinės oro bazės generolas Džekas Riperis (Sterlingas Haydenas) įsako bombarduotojams susprogdinti „rusus" ir paima įkaitu britų karinių oro pajėgų karininką Lajonelį Mendreiką (Peteris Sellersas). Užsispyręs majoras T. Dž. „Karalius" Kongas (Slimas Pickensas) lėktuve B-52 su savo ekipažu (jame – ir debiutavęs Jamesas Earlis Jonesas) neturi radijo ryšio priemonių ir negirdi primygtinių raginimų grįžti. Siaubingoje scenoje Pentagono Karo kambaryje, nuostabiai nufilmuotoje dailininko Keno Adamo dėka, prezidentas Merkinas Maflis (Sel-

lersas), žiaurus generolas Bakas Terdžidsonas (George'as C. Scottas), sovietų pasiuntinys de Sadeskis (Peteris Bullas) ir išprotėjęs daktaras Streindžlavas (vėl Sellersas, parodijuojantis beprotį mokslininką Rotvangą iš *Metropolio*) veltui nesėkmingai bando sustabdyti armagedoną.

Sellersas nuostabiai suvaidino visus tris komiškus vaidmenis. Du epizodai tiesiog neužmirštami: Kongas raitomis ant vandenilio bombos, murmantis kažką sau po nosimi, ir pamišęs daktaras Streindžlavas, nesugebantis sustabdyti savo mechaninės rankos, sveikinančios nacistus ir jį smaugiančios. Kiekviename filmo kadre gausu gyvų dialogų, o scena, kurioje prezidentas Maflis „karštąja linija" kalba su Maskva ir praneša sovietų ministrui pirmininkui, kad vienas jo bazės vadų „išvažiavo ir kvailai pasielgė", jau tapo klasika. Kubrickas kituose savo darbuose – *2001 m. kosminė odisėja, Prisukamas apelsinas, Metalinis apvalkalas* – grįžta prie šio filmo temų, tačiau nė vienas jo filmas nesukelia tokio nesuvaldomo juoko kaip šis. **AE**

Didžioji Britanija (Proscenium), 87 min., nespalvotas

Režisierius Richard Lester

Prodiuseris Walter Shenson

Scenarijaus autorius Alun Owen

Operatorius Gilbert Taylor

Kompozitoriai George Harrison, John Lennon, George Martin, Paul McCartney

Vaidina John Lennon, Paul McCartney, George Harrison, Ringo Starr, Wilfrid Brambell, Norman Rossington, John Junkin, Victor Spinetti, Anna Quayle, Deryck Guyler, Richard Vernon, Edward Malin, Robin Ray, Lionel Blair, Alison Seebohm

„Oskaro" nominacija: Alun Owen (scenarijus), George Martin (muzika)

SUNKIOS DIENOS VAKARAS (1964)
A HARD DAY'S NIGHT

Ši Lesterio komedija su grupe „The Beatles" ir jos muzika, žurnalo *Village Voice* nuomone, populiarinant popmuziką kine turėjo tokią pat reikšmę, kaip *Pilietis Keinas* tarptautinei kinematografijai. Galbūt ir nėra visiškai taip, tačiau bet kokiu atveju *Sunkios dienos vakaras*, dalyvaujant popmuzikos atlikėjams, visiškai pakeitė filmų kūrimo stilių. Pagal sąmojingo Liverpulio dramaturgo Aluno Oweno scenarijų nufilmuota juosta atspindi to meto socialinio realizmo tendencijas; joje juntamas britų siurrealizmo poveikis. Filme *Sunkios dienos vakaras* patraukliai parodyta viena diena iš grupės gyvenimo. Kamera seka „bitlus" (jie vaidina patys save), fiksuodama, kaip muzikantai slankioja be darbo, atsakinėja į kvailus reporterių klausimus ir pasirodo publikai.

Lenonas, McCartney, Harrisonas ir Starras parodyti kaip malonūs, truputį maištingi, inteligentiški jauni žmonės, kurie pagal realistines šiaurės anglų tradicijas yra praktiški, nepretenzingi ir sugebantys įžvelgti žmogaus prigimties dirbtinumą. „Aš koviausi kare dėl tokių kaip tu", – sako Starrui senas gyventojas su katiliuku. Į tai šis atsako: „Lažinuosi, kad jūs gailitės pasiekęs pergalę." Toks nuolatinis visų – televizijos prodiuserių, reklamos agentūrų darbuotojų, valdžios atstovų apskritai – atstūmimas galėjo ir neatkreipti į save dėmesio, jei tai nebūtų suderinta su nuostabia ir užburiančia „The Beatles" muzika. Panaši grupės dalyvių reakcija į juos supančią aplinką propagavo ne tik pačią grupę, bet ir „jaunąją kartą", apie kurią tuomet buvo tiek daug kalbama. Tačiau negalima manyti, kad *Sunkios dienos vakaras* buvo neoficialios disidentinės kultūros priežastis, nuvertusi senąjį Holivudą ir užbaigusi karą Vietname. Šis filmas buvo nuolat rodomas, juo žavėjosi daugelis būsimų talentingų kultūros veikėjų. **KK**

RAUDONOJI DYKUMA (1964)
IL DESERTO ROSSO

Savo pirmuoju spalvotu filmu Michelangelo Antonioni parodė esąs didelis spalvos pritaikymo meistras. Norėdamas gauti būtinus atspalvius, režisierius spalvos pripildė visą ekrano plotą. Atnaujintos kopijos leidžia suprasti, kodėl panašios naujienos šitaip sužavėjo žiūrovus. Jiems patiko ne tik ekspresyvus spalvos panaudojimas, bet ir nuostabus montažas. Filmas *Raudonoji dykuma*, sukurtas iš karto po žymios trilogijos *Nuotykis* (1960), *Naktis* (1961) ir *Užtemimas* (1962), užbaigia palankesnį Antonioni kūrybos periodą. Bet galbūt *Raudonoji dykuma* nėra toks žymus Antonioni laimėjimas, palyginti su trilogijos filmais. Filme paliestos ekologinės problemos šiandien atrodo daug aktualesnės nei anuo metu.

Monica Vitti vaidina ištekėjusią neurastenikę moterį Džulijaną, kuri užmezga romaną su verslininku (Richardas Harris). Herojei braunantis per kažkokį fantastinį pramoninį šiurpulingo grožio peizažą, visa atmosfera aplinkui prisodrinta nenatūralių spalvų ir formų. Lygiai kaip kiekviena Antonioni herojė, Vitti ieško meilės ir gyvenimo prasmės, o suranda vien tik seksą. Viename epizode Džulijanos liūdesys po meilės pasimatymo perteiktas ekspresionistiškai panaudojant spalvą, atspindinčią jos permainingą dvasios būseną. **JRos**

Italija. Prancūzija (Federiz, Duemila, Franco Riz), 120 min., spalvotas (*Technicolor* sistema)

Italų kalba

Režisierius Michelangelo Antonioni

Prodiuseriai Tonino Cervi, Angelo Rizzoli

Scenarijaus autoriai Michelangelo Antonioni, Tonino Guerra

Operatorius Carlo Di Palma

Kompozitoriai Giovanni Fusco, Vittorio Gelmetti (elektroninė muzika)

Vaidina Monica Vitti, Richard Harris, Carlo Chionetti, Xenia Valderi, Rita Renoir, Lili Rheims, Aldo Grotti, Valerio Bartoleschi, Emanuela Paola Carboni, Bruno Borghi, Beppe Conti, Julio Cotignoli, Giovanni Lolli, Hiram Mino Madonia, Giuliano Missirini

Venecijos kino festivalis: Michelangelo Antonioni (FIPRESCI apdovanojimas, „Auksinis liūtas“)

UŽMIRŠTŲ PROTĖVIŲ ŠEŠĖLIAI (1964)
TINI ZABUTYKH PREDKIV

Sergejaus Paradžanovo filme, sukurtame pagal Michailo Kociubinskio romaną, savitai suderinta legenda, istorija, poezija, etnografija, šokiai ir apeigos. *Užmirštų protėvių šešėliai* laikomas vienu geriausių sovietinių garsinių filmų ir netgi vėlesni Paradžanovo darbai negali lygintis su juo.

Veiksmas vyksta nuostabiuose Karpatuose. Filme pasakojama apie tragišką jaunų žmonių, priklausančių priešiškai nusiteikusioms Ivano (Ivanas Mikolajčukas) ir Maričkos (Larisa Kadočnikova) šeimoms, meilę, apie Ivano gyvenimą ir vedybas po mylimosios mirties. Siužetas paveikia stipriai, bet Paradžanovui tai – tik būdas perteikti jaudinamą lyrišką filmo nuotaiką. Operatorius, žymusis Jurijus Iljenka, panaudojo naujus gamtos ir interjero filmavimo būdus. Filme meistriškai perteiktas pagoniškų ir krikščioniškų apeigų folkloras ir fantastiškumas, o spalvų gama ir muzika nuostabiai suderinta su veiksmu.

Juosta verta paties Aleksandro Dovženkos, kurio poetiniu ukrainiečių gyvenimo supratimu dažnai remiasi kiti režisieriai. Filme taip pat yra pasakos elementų. Vidinis materialumas ne mažiau akivaizdus ir daugelyje kitų epizodų. Viename nuostabiame kadre kamera užfiksuoja ką tik nupjautą medį, priversdama žiūrovą fiziškai pajusti jo svaiginantį kritimą. **JRos**

SSRS (Dovženkos kino studija), 97 min., spalvotas (*Sovcolor* sistema)

Rusų ir ukrainiečių kalbomis

Režisierius Sergej Paradžanov

Scenarijaus autorius Ivan Čendej (pagal Michailo Kociubinskio apsakymą)

Operatoriai Viktor Bestajev, Jurij Iljenka

Kompozitorius Miroslav Skorik

Vaidina Ivan Mikolajčuk, Larisa Kadočnikova, Tatjana Bestajeva, Spartak Bagašvili, Nikolaj Grinko, Leonid Jengibarov, Nina Alisova, Aleksandr Gaj, Neonila Gnepovskaja, A. Raidanov, I. Dziura, V. Glianko

Didžioji Britanija (Alta Vista, AIP, Anglo-Amalgamated), 89 min., spalvotas (*Pathécolor* sistema)

Režisierius Roger Corman

Prodiuseris Roger Corman

Scenarijaus autoriai Charles Beaumont, R. Wright Campbell (pagal Edgaro Allano Poe apsakymus *Raudonosios mirties kaukė* ir *Strykt pastrykt*)

Operatorius Nicolas Roeg

Kompozitorius David Lee

Vaidina Vincent Price, Hazel Court, Jane Asher, David Weston, Nigel Green, Patrick Magee, Paul Whitsun-Jones, Robert Brown, Julian Burton, David Davies, Skip Martin, Gaye Brown, Verina Greenlaw, Doreen Dawn, Brian Hewlett

RAUDONOSIOS MIRTIES KAUKĖ (1964)

THE MASQUE OF THE RED DEATH

Kiekvienas Rogerio Cormano filmas, pastatytas pagal Allano Poe kūrinių motyvus dalyvaujant Vincentui Price'ui ir nufilmuotas Amerikoje (pirmasis – *Ašerių namo žlugimas,* 1960, o paskutinis – *Varnas*, 1963) – vis labiau tolsta nuo originalo ir įgauna komiškų bruožų. Tačiau kai filmai buvo pradėti kurti Didžiojoje Britanijoje, jų bendra nuotaika gerokai pasikeitė. Ypač tai juntama *Raudonosios mirties kaukėje* ir šiurpiame filme *Ligėjos kapas* (1965).

Price'as filme *Raudonosios mirties kaukė* nuostabiai suvaidino princą Prospero, italų satanistą, siaučiant marui rengiantį dekadentinį kostiumų balių. Princas pagrobia jauną nekaltą mergaitę (Jane Asher), kuri jį įsimyli. Tačiau pagrindinis akcentas – herojaus palaidumas. Tai ypač matyti scenose, kuriose princas raito savo ūsus ir grakščiai išlenkia antakius, rodančius nuobodulį ir cinizmą veide tuo metu, kai į kaukių balių įsiveržia Mirtis ir platina marą. Filmo operatorius Nicolas Roegas įnešа savo detalių, nufilmuodamas keletą įvairiaspalvių kambarių (šis vaizdas paimtas iš Poe apsakymo), ir jo jaudinantys efektai apstulbina drąsiu geidulingumu. Beždžione aprengtą herojų (Patrickas Magee) gyvą sudegina linksmas nykštukas (personažas paimtas iš Poe kūrinio *Strykt pastrykt*). Veikėja (Hazel Court) įkaitinta geležimi darosi įspaudus savo kūne, taip atiduodama duoklę šėtonui, o vėliau ją užmuša staiga atskridęs sakalas. **KN**

Italija (Cineriz, Iride), 115 min., nespalvotas

Italų kalba

Režisierius Bernardo Bertolucci

Scenarijaus autoriai Gianni Amico, Bernardo Bertolucci

Operatorius Aldo Scavarda

Kompozitoriai Ennio Morricone, Gino Paoli, Aldo Scavarda; Giuseppe Verdi

Vaidina Evelina Alpi, Gianni Amico, Adriana Asti, Cecrope Barilli, Francesco Barilli, Amelia Bordi, Salvatore Enrico, Guido Fanti, Iole Lunardi, Antonio Maghenzani, Allen Midgette, Morando Morandini, Goliardo Padova, Cristina Pariset, Ida Pellegri

PRIEŠ REVOLIUCIJĄ (1964)

PRIMA DELLA RIVOLUZIONE

Statant nuostabų filmą *Prieš revoliuciją,* jo režisieriui Bernardo Bertolucci buvo tik 22 metai. Ši istorija, turinti tam tikrų analogijų su Stendhalio romanu *Parmos vienuolynas*, pasakoja apie jaunuolį Fabricijų (Francesco Barilli) ir jo beviltišką meilę 10 metų už jį vyresnei tetai Džinai (Adriana Asti).

Nepaisant filmo pavadinimo, jame nėra net užuominos į karo veiksmus ar didvyrišką revoliucinę kovą, priešingai – tai elegiškas filmas apie buržuazijos atstovus, kurių gyvenimas griūva dėl artėjančios revoliucijos. Siužetas nesudėtingas: Fabricijus, beveik suaugęs vyras, gyvena kaip vidutinės klasės žmogus. Po savo draugo Agostino (Allenas Midgette'as) mirties Fabricijus, susižavėjęs Džina, pradeda abejoti dėl savo ateities. Paskutinėje filmo dalyje rytdiena, atvaizduota Fabricijaus mokytojo komunisto, ryškiai kontrastuoja su herojaus likimu: jis kaipmat praras paveldėtą turtą. Tai priverčia Fabricijų suvokti, kad jis nesugeba gyventi nei ateitimi, nei praeitimi, o pripažįsta tik nerimastingą dabartį. Filme *Prieš revoliuciją* meistriškai parodyta karta, kuriai teko susidurti su 7-ojo deš. pab. sukilimais ir maištais. Jame nuostabiai perteiktas Parmos, gimtojo Bertolucci miesto, vaizdas. **CM**

GERTRŪDA (1964)
GERTRUD

Carlas Theodoras Dreyeris savo paskutiniame filme *Gertrūda* susumuoja kūrybinio stiliaus, kuriam jis buvo ištikimas beveik 40 metų, tobulinimo ir supaprastinimo proceso rezultatus. Jame galima pajusti savanorišką senojo režisieriaus pasiaukojimą ir kartu filmas labai šiuolaikinis. Asketiškas *Gertrūdos* paprastumas, introspekcinis stiliaus minimalizmas primena tuo metu kūrusių jaunų režisierių, pvz., Michelangelo Antonioni ir Miklóso Jancsó, kūrybos metodus. Tačiau Dreyeris niekada nesistengė sekti mados – tų pačių rezultatų 75-metis režisierius pasiekė eidamas savo keliu.

Filmas pastatytas pagal 1906 m. sukurtą švedų dramaturgo Hjalmaro Söderbergo pjesę. Jos herojė turi daug bendra su moterimi, kurią rašytojas buvo įsimylėjęs. Dreyerio ekranizacijoje nėra antifeministinės potekstės (Dreyerio mylimoji paliko jį dėl jauno vyriškio), ir Gertrūda pasirodo mums kaip meilę ir seksą idealizuojanti moteris. Ją įsimylėję trys vyrai: jos sutuoktinis, poetas ir jaunas muzikantas. Kadangi nė vienas jų nesugeba visko paaukoti dėl meilės jai, moteris juos atstumia, pasirinkdama vienišą gyvenimą Paryžiuje, ir atsideda dvasiniam tobulėjimui. Epiloge pasenusi ir vis vieniša herojė ištaria savo epitafiją: „Dabar aš žinau, kas yra meilė.“

Dreyerio juosta nufilmuota ypač santūriai. Filmas trunka beveik dvi valandas, jame yra ne mažiau kaip 90 scenų. Ilgų epizodų metu kamera visiškai nejuda ir, stebėdama du besišnekučiuojančius personažus, yra mizanscenos viduryje. Herojai, užvaldyti stiprios aistros, meilės ir nevilties, retai pakelia balsą. *Gertrūdoje* nedaug dekoracijų ir tik vienas epizodas buvo filmuojamas už studijos ribų, meninis apipavidalinimas sumažintas iki minimumo. Iš visų žymių režisierių tikriausiai tik Ozu ryždavosi filmuoti panašaus stilistinio santūrumo kino juostas. Per premjerą Paryžiuje žiūrovai ir kritikai filmą sutiko neįprastai priešiškai. Nuo to laiko *Gertrūda* laikoma paskutiniu didžiu vieno iš neeilinių režisierių kūriniu – filmas, kaip ir jo herojė, vertintinas kitaip negu kiti.
PK

Danija (Palladium), 119 min., nespalvotas

Danų kalba

Režisierius Carl Theodor Dreyer

Prodiuseris Jørgen Nielsen

Scenarijaus autorius Carl Theodor Dreyer (pagal Hjalmaro Söderbergo pjesę)

Operatorius Henning Bendtsen

Kompozitoriai Jørgen Jersild, Grethe Risbjerg Thomsens

Vaidina Nina Pens Rode, Bendt Rothe, Ebbe Rode, Baard Owe, Axel Strøbye, Karl Gustav Ahlefeldt, Vera Gebuhr, Lars Knutzon, Anna Malberg, Edouard Mielche

Kanų kino festivalis: Carl Theodor Dreyer (FIPRESCI apdovanojimas)

Prancūzija, Italija (Arco, Lux) 137 min., nespalvotas

Italų kalba

Režisierius Pier Paolo Pasolini

Prodiuseris Alfredo Bini

Scenarijaus autorius Pier Paolo Pasolini

Operatorius Tonino Delli Colli

Kompozitorius Luis Enríquez Bacalov

Vaidina Enrique Irazoqui, Margherita Caruso, Susanna Pasolini, Marcello Morante, Mario Socrate, Settimio Di Porto, Alfonso Gatto, Luigi Barbini, Giacomo Morante, Giorgio Agamben, Guido Cerretani, Rosario Migale, Ferruccio Nuzzo, Marcello Galdini, Elio Spaziani

„Oskaro" nominacija: Luigi Scaccianoce (meninis apipavidalinimas ir dekoracijos), Danilo Donati (kostiumų dizainas), Luis Enríquez Bacalov (muzika)

Venecijos kino festivalis: Pier Paolo Pasolini (OCIC premija, speciali žiuri premija), „Auksinio liūto" nominacija

EVANGELIJA PAGAL MATĄ (1964)
IL VANGELO SECONDO MATTEO

Šis ankstyvasis Piero Paolo Pasolini filmas su savo religinėmis, marksistinėmis ir neorealistinėmis tendencijomis visam laikui pakeičia mūsų įsivaizduojamą pasakojimą apie Bibliją. Prieš tapdamas režisieriumi, Pasolini buvo kino kritikas, scenaristas, politinis apžvalgininkas; daugelyje darbų ryški jo asmeninė pasaulėžiūra. Šiame palyginti nesudėtingame filme, kurio veiksmas plėtojasi Italijos pietuose, Pasolini naudoja mažiausiai dekoracijų ir su paprasta kamera įtaigiai perteikia Biblijos epochos atmosferą. Aktorių jaunumas ir nepatyrimas sukelia įspūdį, kad atsiradęs krikščionių judėjimas yra neišbaigtas ir nesuformuluotas. Tarytum Pasolini norėtų ištrinti 2000 tradicijų ir dogmų egzistavimo metų, kad iš naujo suprastų Evangelijos prasmę.

Siekdamas išaukštinti paprastą istoriją, Pasolini įkvėpimo sėmėsi iš kitų meno kūrinių. Trumpo dialogo metu operatorius filmuoja personažus stambiu planu, – tai žiūrovui primena religinius viduramžių paveikslus. Šiuos epizodus keičia ilgesni kadrai, panašūs į Peterio Breugelio darbus. Taigi, Jėzaus Kristaus istorija interpretuojama įvairiai. Muzika, pradedant Bacho ir Mozarto mišiomis ir baigiant bliuzu, suteikia filmui papildomą prasmę, padidindama kartais nepakankamai išreikštą neprofesionalių aktorių emocingumą.

Filme *Evangelija pagal Matą* režisierius dėl įvykių neužkrauna atsakomybės visuomenei, nors tai būdinga jo vėlesniems darbams. Filmas yra puiki kūrybinės Pasolini karjeros pradžia. **RH**

DIEVAS IR VELNIAS SAULĖS ŽEMĖJE
(1964)
DEUS E O DIABO NA TERRA DO SOL

Pažiūrėjęs Glauberio Rochos filmą *Dievas ir velnias saulės žemėje,* vienas brazilų kino kritikas susižavėjęs pareiškė: „Dieve mano, pasirodė dar vienas Eizenšteinas... tik šį kartą jis brazilas!" Glauberis gimė Bahijoje, Brazilijos šiaurės rytų valstijoje, afrobrazilų kultūros centre, jis nuo vaikystės domėjosi misticizmu ir amerikiniais vesternais. Būdamas vos daugiau kaip dvidešimties, jis persikėlė į Rio de Žaneirą, kur susipažino su jaunais kino mėgėjais, vėliau įkūrusiais „Cinema Novo" („Naujojo kino") judėjimą.

Glauberis, kaip ir daugelis jo kartos atstovų, būdamas radikalios politikos šalininkas, siekė išnagrinėti smurtą, esant istorinėms permainoms. Laimė, Brazilijos istorijoje nebuvo smurtinio valdžios nuvertimo atvejų. Visi svarbiausi pokyčiai – perėjimas iš kolonijinės santvarkos į nepriklausomą imperiją, iš nepriklausomos imperijos į nepriklausomą respubliką ir t. t. – vyko palyginti ramiai.

Rochos filme pasakojama apie liaudies sukilimą Brazilijos gilumoje. Nužudęs savo žiaurų šeimininką, Manoelis (Geraldo Del Rey) su žmona Rosa (Yoná Magalhães) kraustosi į sausringas atokias vietas, vadinamas *sertao*. Jie susipažįsta su negru mistiku Sebastjao (Lidio Silva), pranašaujančiu artėjant tūkstantmečio perversmą, kuris pavers „vandenį žeme, o žemę vandeniu". Rosa Sebastjao užmuša, o jo sekėjus grasindamas šautuvu išvaiko nepažįstamasis Antonijus das Mortesas (Maurício do Valle), pasamdytas bažnyčios ir stambių žemvaldžių. Netrukus Manoelis ir Rosa susipažįsta su Korisko (Othonas Bastosas), baltuoju velniu, paskutiniu gyvu išlikusiu banditu *(cangaceiro)*, kuris žiūrovams asocijuojasi su Robinu Hudu. Galų gale das Mortesas jį nužudo, o vis dar maištaujantys Manoelis ir Rosa vėl bėga, suprasdami, kad nei banditizmas, nei misticizmas jiems nepadės.

Filmuojant naudota nespalvota juosta, o atrodo, kad kiekvienas kadras lydosi nuo karščio. Staigūs kameros judesiai dera su dinamišku montažu ir jaudinama vėjo, šauksmų bei šūvių fone skambančia Heitoro Villos-Loboso muzika. Susidaro įspūdis, kad filmas ir jame pavaizduota šalis gyvena savo gyvenimą. Nenuostabu, kad tarp filmo užbaigimo ir pasirodymo ekrane Brazilijoje įvyko karinis perversmas, atvedęs į daugiau nei 20 metų išsilaikiusią diktatūrą. **RP**

Brazilija (New Cinema, Copacabana Luiz Augusto Mendes), 110 min., nespalvotas

Portugalų kalba

Režisierius Glauber Rocha

Prodiuseriai Luiz Paulino Dos Santos, Luiz Augusto Mendes

Scenarijaus autoriai Walter Lima jaunesn., Glauber Rocha, Paulo Gil Soares

Operatorius Waldemar Lima

Kompozitoriai Sérgio Ricardo, Glauber Rocha

Vaidina Othon Bastos, Billy Davis, Geraldo Del Rey, Sonia Dos Humildes, Maurício do Valle, João Gama, Mário Gusmão, Yoná Magalhães, Marrom, Antonio Pinto, Maria Olívia Rebouças, Milton Rosa, Regina Rosenburgo, Roque Santos, Lidio Silva

Japonija (Kindai Eiga Kyokai, Toho, Tokyo Eiga), 103 min., nespalvotas

Japonų kalba

Režisierius Kaneto Shindô

Prodiuseriai Hisao Itoya, Tamotsu Minato, Setsuo Noto

Scenarijaus autorius Kaneto Shindô

Operatorius Kiyomi Kuroda

Kompozitorius Hikaru Hayashi

Vaidina Nobuko Otowa, Jitsuko Yoshimura, Kei Sato, Jukichi Uno, Taiji Tonoyama, Somesho Matsumoto, Kentaro Kaji, Hosui Araya

DEMONAS (1964)
ONIBABA

Kaneto Shindô filme *Demonas* istoriniai įvykiai parodyti kaip žmogaus žiaurumo drama. Tai pagal siaubo filmų žanro tradicijas nufilmuota kraupi alegorija apie beturčių gyvenimą ir klasinę bei lytinę diskriminaciją.

Filme pasakojama apie dvi valstietes: motiną (Nobuko Otowa) ir jos marčią (Jitsuko Yoshimura). Išlikti gyvoms per viduramžių karą joms pasiseka nužudžius pasiklydusį keliaujantį samurajų ir pardavus jo ginklą, kad galėtų nusipirkti maisto. Kartą į senos moters lūšną įeina samurajus su kraupia kauke ir prašo parodyti kelią per nendres. Apimta noro pamatyti samurajaus veidą, moteris jį nužudo. Vienoje šiurpių scenų moteris nuima nuo nužudytojo kaukę ir išvysta atominio bombardavimo aukos *(hibakusha)* veidą.

Senoji moteris užsideda kaukę, ir ji stipriai priauga prie jos veido. Marti suskaldo kaukę kirviu ir pamato subjaurotą, paplūdusį kraujais *hibakusha* veidą. Siaubo apimta ji pabėga. Filmas užbaigiamas trimis besikartojančiais kadrais, vaizduojančiais seną moterį, bėgančią paskui savo marčią ir šaukiančią: „Aš ne demonas, aš žmogus!“

Shindô filme *Demonas*, velnio kaukę *hibakusha* pavertęs subjauroto veido apdangalu, meistriškai sujungė japonų tradicijas su realiomis baimėmis savo tėvynėje. **JKe**

JAV (Andy Warhol), 70 min.

Režisierius Andy Warhol

Scenarijaus autorius Ronald Tavel (pagal Anthony Burgesso romaną *Prisukamas apelsinas*)

Operatorius Andy Warhol

Vaidina Edie Sedgwick, Tosh Carillo, Gerard Malanga, J. D. McDermott, Ondine, Jacques Potin

VINILAS (1965)
VINYL

Andy Warholo filme, susidedančiame iš dviejų nespalvotų, po 33 min. užimančių ričių, visiškai nėra montažo. Tai patraukli, aistringa Anthony Burgesso romano *Prisukamas apelsinas* versija. Filmo *Vinilas* centre – homoerotiniai sadomazochizmo aspektai. Mažametį Viktorą, gana buką nepilnametį nusikaltėlį, kurį puikiai suvaidino Gerardas Malanga, perauklėja policininkai. Pagal sąmojingą Ronaldo Tavelo, dažnai dirbusio su Warholu, scenarijų Viktoras sumuša vaikiną, o už tai pats gauna nuo policininkų. Jis mato kitų mažamečių nusikaltėlių žiaurumą, dėvi sadomazochistinę odinę kaukę, šniurkščioja nosimi ir pašėlusiai šoka. Į Viktoro perauklėjimo istoriją įsipina sadomazochistinė scena, kurioje Dokas (baltais džinsais apsitempęs Toshas Carillo) erzina savo lytiniam aktui pasiruošusį partnerį.

Filmas sudomina meistrišku Warholo darbu. Visos scenos nufilmuotos nejudančia kamera ir atrodo taip, lyg būtų įtrauktos į vientisą dinaminę kadro erdvę: Viktoro perauklėjimas yra priekyje, sadomazochistiniai Doko veiksmai – gale, moteriška Ondinė – centre, o dešiniajame ekrano kampe atsiduria galbūt labiausiai sukrečiantis tylusis Edie Sedgwickas. **MS**

PARDUOTUVĖ AIKŠTĖJE (1965)
OBCHOD NA KORZE

Tai galbūt labiausiai sukrečianti drama apie holokaustą. Jáno Kadáro ir Elmaro Kloso filme kalbama apie žmogaus ir visuomenės moralinę atsakomybę. Ši tema sukėlė čekų cenzūros nepasitenkinimą. Nors filme paliestos neišspręstos žydų ir kitų tautybių tarpusavio santykių problemos vokiečių okupuotoje Čekoslovakijoje, didelio nusiminimo fone jaučiame utopinę bendros laimės viltį. Pagrindinis herojus Tono (Jozefas Kroneris) nedideliame miestelyje dirba staliumi, daugiausia nemalonumų jam suteikia amžinai nepatenkinta žmona Evelina (Hana Slivkova). Ji reikalauja, kad vyras uždirbtų pinigus bendradarbiaudamas su vokiečiais, kaip tai daro jo parsidavėlis žentas Markusas (Frantisekas Zvarikas).

Atmetęs tokį metodą, Tono įsidarbina „arijų revizoriumi“ nedidelėje žydų parduotuvėlėje, kurios savininkė yra pagyvenusi ponia Lautman (Ida Kaminska). Tono supranta, kad parduotuvė neduoda pelno, o našlę remia miesto žydai. Netrukus jie pasamdo Tono, kad šis prižiūrėtų seną moterį. Pirmąkart gyvenime Tono turi leisti laiką su žyde, ir netrukus ši keista pora tampa neišskiriama. Gaunama žinia, kad žydus ruošiamasi pervežti į „darbo“ stovyklą. Iš pradžių Tono stengiasi priversti nesuvokiančią moterį prisijungti prie kitų, bet ji atkakliai priešinasi. Apimtas panikos Tono nusprendžia slėpti ją sandėliuke tol, kol bus baigta vežti žydus, tikėdamasis, kad galų gale jie išsigelbės. Tačiau jo žiaurus elgesys su pagyvenusia moterimi galiausiai ją pražudo. Kai Tono pamato negyvą ponią Lautman, jį apima kaltės jausmas, ir vyras baigia gyvenimą savižudybe.

Tono parodomas kaip pilietis, abejingas ideologinei kovai, tačiau aplinkybės priverčia jį priimti sprendimus ir veikti. Savo veiksmais jis prisiima atsakomybę ir, jausdamas kaltę, pradeda stebėti gyvenimą už savo aplinkos ribų, bendrą ideologiją ir nacionalinius persekiojimus. Nuostabiai pastatytas filmas *Parduotuvė aikštėje*, kuriame vaidina puikūs aktoriai, laikomas čekų renesanso šedevru. **RBP**

Čekoslovakija (Barrandov), 128 min., nespalvotas

Čekų ir slovakų kalbomis

Režisieriai Ján Kadár, Elmar Klos

Scenarijaus autoriai Ladislav Grosman, Ján Kadár, Elmar Klos

Vaidina Ida Kaminska, Jozef Kroner, Hana Slivková, Martin Holly, Adám Matejka, Frantisek Zvarík, Mikulas Ladizinsky, Martin Gregor, Alojz Kramar, Gita Misurova, Frantisek Papp, Helena Zvaríková, Tibor Vadas, Eugen Senaj, Luise Grossova

„Oskaras“: Čekoslovakija (geriausias užsienio filmas)

„Oskaro“ nominacija: Ida Kaminska (aktorė)

Kanų kino festivalis: Jozef Kroner, Ida Kaminska (specialus paminėjimas – vaidyba)

DAKTARAS ŽIVAGO (1965)
DOCTOR ZHIVAGO

Šis Davido Leano kūrinys, sukurtas pagal to paties pavadinimo Boriso Pasternako romaną, tikriausiai yra didžiausias filmas-epopėja. Jame pavaizduotas XX a. pr. Rusijos gyvenimas. Pirmasis pasaulinis karas ir revoliucija naikino senąją santvarką, ir šalis susidūrė su Pilietinio karo baisumais, politine sumaištimi ir netikrumu dėl rytojaus.

Scenaristas Robertas Boltas ilgą romaną, kuriame 4-ojo deš. įvykiai susipina su retrospektyviniais ankstesnio laikotarpio kadrais, sutrumpino. Živago (Omaras Sharifas) – gerbiamas daktaras, besidomintis poezija. Jis veda nuo vaikystės mylimą Tonią (Geraldine Chaplin), o vėliau išvyksta į karą, kur susipažįsta su Lara (Julie Christie), didžiąja savo gyvenimo meile. Ji ištekėjusi už žinomo revoliucionieriaus. Po revoliucijos daktaro Živago šeima skursta, per Pilietinį karą bolševikai pašaukia herojų į medicinos tarnybą. Galų gale jis pabėga ir sužino, kad jo šeima, norėdama išvengti arešto ar dar blogesnės baigties, emigravo į Paryžių. Živago suranda Larą, jie pradeda gyventi kartu, ir vyras parašo geriausius savo eilėraščius. Tačiau mylimiesiems tenka išsiskirti ir daugiau susitikti jiems nelemta.

Šioje liūdnoje, tragiškoje meilės istorijoje, kurią labai įtikinamai pavaizdavo Christie ir Sharifas, kai kurie epizodai yra tiesiog nepamirštami: kazokai, puolantys maištininkų grupę; begalinė Živago šeimos kelionė traukiniu per visą šalį; sunkus jo įveiktas kelias, kad galėtų būti kartu su Lara apleistame kaimo dvare. Leano filme puikiai suvaidino žymūs įvairių šalių aktoriai, iš jų ypač išsiskiria antraplanių vaidmenų atlikėjai Rodas Steigeris ir Tomas Courtenay. Operatoriui Freddie Youngui pavyko meistriškai atvaizduoti rusiško peizažo erdves ir jo rūstų grožį. Maurice'o Jarre'o muzika nuostabiai dera su ekrane rodomu veiksmu.

Filmas *Daktaras Živago* turėjo didžiulį pasisekimą ir iki šiol pritraukia žiūrovus neužmirštama aktorių vaidyba, kerinčiu siužetu ir jaudinančiais svarbiausiais istoriniais įvykiais. **RBP**

JAV (MGM, Sostar), 197 min., spalvotas (*Metrocolor* sistema)

Režisierius David Lean

Prodiuseriai Arvid Griffen, David Lean, Carlo Ponti

Scenarijaus autorius Robert Bolt (pagal Boriso Pasternako romaną)

Operatorius Freddie Young

Kompozitorius Maurice Jarre

Vaidina Omar Sharif, Julie Christie, Geraldine Chaplin, Rod Steiger, Alec Guinness, Tom Courtenay, Siobhan McKenna, Ralph Richardson, Rita Tushingham, Jeffrey Rockland, Tarek Sharif, Bernard Kay, Klaus Kinski, Gérard Tichy, Noel Willman

„Oskaras“: Robert Bolt (scenarijus), John Box, Terence Marsh, Dario Simoni (meninis apipavidalinimas ir dekoracijos), Freddie Young (operatorius), Phyllis Dalton (kostiumų dizainas), Maurice Jarre (muzika)

„Oskaro“ nominacija: Carlo Ponti (geriausias filmas), Davin Lean (režisierius), Tom Courtenay (antrojo plano aktorius), Norman Savage (montažas), A. W. Watkins, Franklin Milton (garsas)

Kanų kino festivalis: David Lean – „Auksinės palmės šakelės“ nominacija

KARO ŽAIDIMAS (1965)
THE WAR GAME

Filme *Karo žaidimas* parodyti galimos į Angliją nukreiptos branduolinės atakos padariniai. Šį filmą buvo uždrausta demonstruoti per BBC televiziją, dalyvavusią jį kuriant. Tikriausiai taip nuspręsta dėl to, jog filmas buvo „pernelyg baisus, kad jį būtų galima rodyti plačiajai publikai". Netrukus jis tapo populiarus, buvo apdovanotas „Oskaru" ir iki šiol laikomas vienu žymiausių Peterio Watkinso darbų.

Kronikiniai epizodai filme kaitaliojasi su dokumentiniu stiliumi nufilmuotais epizodais (viena portatyvine kamera) ir juose pavaizduoti įvykiai kartais atrodo nerealūs. Pasakotojas už kadro mandagiu BBC diktoriaus balsu komentuoja įvykius, pranešdamas ankstesnę datą taip, lyg ji jau būtų buvusi. Po to netikėtai pereina prie informacinės įvykių suvestinės arba išvardija galimus įvykių variantus („Jeigu būtų buvę sudaryti evakuacijos planai, to nebūtų įvykę", „Būtent taip atrodė Didžioji Britanija paskutinėmis savo ramaus gyvavimo minutėmis"). Watkinsas laisvai naudoja įvairius pasakojimo metodus, leidžiančius filme pajusti nerimą, tokį pat nenugalimą, kaip ir parodytoji globalinio sunaikinimo perspektyva. *Karo žaidimas* neprarado savo aktualumo iki šiol, ir net praėjus keliems dešimtmečiams labai jaudina žiūrovus. **CFu**

Didžioji Britanija (BBC), 48 min., nespalvotas

Režisierius Peter Watkins

Scenarijaus autorius Peter Watkins

Operatorius Peter Bartlett

Vaidina Michael Aspel, Peter Graham

„Oskaras": Peter Watkins (už dokumentiką)

Venecijos kino festivalis: Peter Watkins (specialusis prizas)

TOKIJO OLIMPIADA (1965)
TOKYO ORIMPIKKU

Suteikęs reportažams daugiau meniškumo, filmu apie 1964 metų Tokijo olimpiadą Ichikawa pakėlė dokumentinio filmo-epopėjos žanrą į aukštesnį lygį. Nuo to laiko sporto programų kūrėjai stengiasi sekti jo pavyzdžiu. Filmas prasideda saulės patekėjimu ir lygiai taip pat baigiasi, o šio vaizdo fone matome Japonijos vėliavos iškėlimo ceremoniją. Filme užfiksuoti tiek žymūs, tiek ir ne itin žymūs Tokijo olimpiados įvykiai.

Ichikawai meistriškai pavyksta perteikti varžybų atmosferą. Matome sportininkų kojas, sėdmenis ir įtemptus kaklus, jų pergalė sklidina grakštumo ir energijos. Kiekvieno sporto laimėjimo pagrindas yra ryžtas ir tikslo siekimas ir, kaip dažnai būna dokumentiniuose filmuose, parodyti įvykiai turi didžiulę istorinę reikšmę.

Šiandien toks sporto varžybų filmavimo metodas atrodo pasenęs, kai kurios rungtynių rūšys jau nebeįtraukiamos į olimpinę programą, daugelis kadrų atrodo tarsi netinkami. Nepaisant to, įspūdį palieka finalinis moterų 80 m distancijos bėgimas, kai muzika ir visi garsai nuščiūva, o mes matome atskiras sulėtinto filmavimo akimirkas. Mirguliuoja antkeliai, veidai iškreipti nuo įtampos, raumenys atsipalaiduoja ir susitraukia. Būtent tai yra sporto įvykių fiksavimo kino juostoje esmė ir pagrindinė priežastis. **GC-Q**

Japonija (XVIII olimpiados organizacinis komitetas, Toho), 170 min., spalvotas (*Eastmancolor* sistema)

Japonų kalba

Režisierius Kon Ichikawa

Prodiuseris Suketaru Taguchi

Scenarijaus autoriai Kon Ichikawa, Yoshio Shirasaka, Shuntaro Tanikawa, Natto Wada

Operatoriai Shigeo Hayashida, Kazuo Miyagawa, Shigeichi Nagano, Kenichi Nakamura, Tadashi Tanaka

Kompozitorius Toshiro Mayuzumi

Vaidina Abebe Bikila, Jack Douglas

MŪŠIS DĖL ALŽYRO (1965)
LA BATTAGLIA DI ALGERI

Gillo Pontecorvo baigė universiteto Chemijos fakultetą, vėliau dirbo žurnalistu, o Antrojo pasaulinio karo metais vadovavo Italijos partizaniniam antifašistiniam Pasipriešinimo judėjimui. Į kino pasaulį jis įėjo kaip dokumentinių filmų režisierius. Kurdamas šį ekspresyvų, įtemptą politinį trilerį, vaizduojantį kruviną alžyriečių kovą su prancūzais už nepriklausomybę, jis panaudojo savo aštrų protą, tvirtus politinius įsitikinimus ir asmeninę patirtį. Dramos su griežtos dokumentikos elementais veiksmas vyksta tarp 1954 ir 1962 metų. Filme iš esmės vaidina neprofesionalūs aktoriai, ir savo pasakojimu jis primena kroniką.

Kovotojas už Alžyro išlaisvinimą ir ieškomasis Ali La Pointas (Brahimas Haggiagas) kartu su savo artimiausiais sekėjais, tarp kurių yra jo žmona su vaiku, patenka į pasalą. Prancūzų kariuomenė elgiasi ypač žiauriai. Prancūzai įsako alžyriečiams pasiduoti, kitaip jie visi žus. Per suteiktas paskutines minutes parodoma Ali praeitis: kadaise jis buvo smulkus vagis, vėliau pateko į karinę tarnybą ir nusprendė kovoti už Alžyro išlaisvinimą. Paskui jis tampa gyva Alžyro legenda ir herojumi kankiniu. Tuo tarpu, atsakydami į maištininkų suaktyvėjimą, prancūzai nusamdo būrį parašiutininkų, veikiančių vadovaujant puikiam taktikui, geležinės valios vadui (Jeanas Martinas).

Nors Alžyro vyriausybė suteikė Pontecorvo finansinę paramą ir filmas turi antikolonizavimo potekstę, kraupios ir širdį veriančios prievartos bei žudynių scenos parodytos visiškai nešališkai. Mes suprantame abi puses ir suvokiame, jog tam, kad konfliktas būtų išspręstas, daugeliui tenka mokėti gyvybe. Veiksmas patraukia žiūrovus nuo pat pirmųjų kadrų. Ypač stiprų įspūdį daro scena, kai alžyrietės moterys prasiskverbia pro kontrolinius punktus ir meta primityvias bombas – aerouoste, baruose, o nieko neįtariantys, populiarias dainas dainuojantys prancūzų paaugliai staiga sutinka savo mirtį. Nuoširdžią, jausmingą muziką filmui sukūrė Pontecorvo ir žymusis Ennio Morricone.
AE

Alžyras, Italija (Casbah, Igor), 117 min., nespalvotas

Prancūzų kalba

Režisierius Gillo Pontecorvo

Prodiuseriai Antonio Musu, Yacef Saadi

Scenarijaus autoriai Gillo Pontecorvo, Franco Solinas

Operatorius Marcello Gatti

Kompozitoriai Ennio Morricone, Gillo Pontecorvo

Vaidina Jean Martin, Yacef Saadi, Brahim Haggiag, Samia Kerbash, Tommaso Neri, Michele Kerbash, Ugo Paletti, Fusia El Kader, Franco Morici

„Oskaro" nominacija: Italija (geriausias užsienio filmas), Gillo Pontecorvo (režisierius), Franco Solinas, Gillo Pontecorvo (scenarijus)

Venecijos kino festivalis: Gillo Pontecorvo (FIPRESCI apdovanojimas), „Auksinio liūto" nominacija

MUZIKOS GARSAI (1965)
THE SOUND OF MUSIC

Labai nesunku sukritikuoti šį žymų Roberto Wise'o filmą, pastatytą pagal Rodgerso ir Hammersteino miuziklą. 4-ajame deš. Zalcburge, įsigalint nacistiniam režimui, vienuolės gieda psalmes, o septyni vaikai konfliktuoja su dėl disciplinos pamišusiu našlaujančiu tėvu. Tačiau negalima neįvertinti pagrindinių herojų vaidmenis atliekančių aktorių išraiškingos vaidybos – Julie Andrews, atliekančios nepaprastai guvios ir energingos guvernante tapusios vienuolės vaidmenį, ir Christopherio Plummerio, vaidinančio griežtą, tylią šeimos galvą, kurio širdį jai pavyksta suminkštinti. Ernesto Lehmano scenarijuje nėra sentimentalumų (jis taip pat parašė filmų *Saldus sėkmės kvapas* (1957) ir *Į šiaurę per šiaurės vakarus* (1959) scenarijus. Dėl puikios, patikimos Wise'o režisūros filmas pribloškia nepriekaištingu ritmo pojūčiu ir nuostabiu montažu.

Optimistinė scena filmo pradžioje, kurioje operatorius iš malūnsparnio filmuoja kalnų viršūnes, o vėliau atsuka kamerą į Andrews, atliekančią dainą „Šie kalnai gyvi", neatrodo banali vien dėl teigiamo nusiteikimo. *Muzikos garsuose* jaučiame nenutrūkstamą muzikos ir gyvybinės energijos vienybę, todėl nenuostabu, kad filmas daug kartų buvo mėgdžiojamas. Nežinia, ar filmas patiks, ar ne, bet jo melodijos jūs nepamiršite. **GA**

JAV (Fox, Argyle), 174 min., spalvotas (Color DeLuxe sistema)
Režisierius Robert Wise
Prodiuseris Robert Wise
Scenarijaus autoriai Ernest Lehman, Richard Rodgers, Oscar Hammerstein (pagal miuziklą ir Howardo Lindsay bei Russelo Crouse'o knygas)
Operatorius Ted D. McCord
Kompozitoriai Richard Rodgers, Irwin Kostal
Vaidina Julie Andrews, Christopher Plummer, Eleanor Parker, Richard Haydn, Peggy Wood, Charmian Carr, Heather Menzies, Nicholas Hammond, Duane Chase, Angela Cartwright
„Oskaras": Robert Wise (geriausias filmas), Robert Wise (režisierius), William Reynolds (montažas), Irwin Kostal (muzika), James Corcoran, Fred Hynes (garsas)
„Oskaro" nominacija: Julie Andrews (aktorė), Peggy Wood (antrojo plano aktorė), Boris Leven, Walter M. Scott, Ruby R. Levitt (meninis apipavidalinimas ir dekoracijos), Ted D. McCord (operatorius), Dorothy Jeakins (kostiumų dizainas)

RANKRAŠTIS, RASTAS SARAGOSOJE (1965)
REKOPIS ZNALEZIONY W SARAGOSSIE

Jerry Garcia, 7-ajame deš. San Franciske pamatęs šio 1965 m. lenkų filmo sutrumpintą versiją, pavadino jį savo mėgstamu filmu. Po kelerių metų, bendradarbiaudamas su Martinu Scorsese ir Franciu Fordu Coppola, padėjo atkurti filmą pagal jo pirminę trijų valandų trukmės versiją. Visai suprantama, kodėl *Rankraštis, rastas Saragosoje* laikomas kultiniu filmu. Iki pat ispanų inkvizicijos egzistavimo pabaigos Napoleono armijos karininką (Zbignewas Cybulskis, lenkiškasis Jamesas Deanas) vilioja dvi žavios princesės musulmonės, iš kraujomaišos gimusios seserys iš Tuniso. Filme yra devynios viena su kita susietos retrospektyvinės scenos, kurių painiame siužete susipina įvairių herojų likimai. Tai pasaka pasakoje, kažkuo panaši į *Tūkstančio ir vienos nakties* istorijas, kažkuo (daugiausia erotizmu) primenanti Kafkos kūrinius.

Neužmirštama Krzysztofo Pendereckio muzika, kurioje susilieja klasika, flamenko motyvai ir modernistiniai elektronikos ritmai. Nespalvotoje juostoje gana vaizdingos plikos uolėtos kalvos. Režisierius Wojciechas Hasas meistriškai atliko savo darbą, nors panašus kūrinys būdingesnis aistringajam Romanui Polanskiui. Scenarijaus autorius Tadeuszas Kwiatkowskis panaudojo 1813 m. Jano Potockio romaną. *Rankraštis, rastas Saragosoje* tapo patrauklia fantazija. **JRos**

Lenkija (Kamera), 124 min., nespalvotas
Lenkų kalba
Režisierius Wojciech Has
Scenarijaus autorius Tadeusz Kwiatkowski (pagal Jano Potockio romaną)
Operatorius Mieczyslaw Jahoda
Kompozitorius Krzysztof Penderecki
Vaidina Zbigniew Cybulski, Kazimierz Opalinski, Iga Cembrzynska, Joanna Jedryka, Slawomir Lindner, Miroslawa Lombardo, Aleksander Fogiel, Franciszek Pieczka, Ludwik Benoit, Barbara Krafftówna, Pola Raksa, August Kowalczyk, Adam Pawlikowski, Beata Tyszkiewicz, Gustaw Holoubek

Prancūzija, Italija (Athos, Chaumiane, Filmstudio), 99 min., nespalvotas

Prancūzų kalba

Režisierius Jean-Luc Godard

Prodiuseris André Michelin

Scenarijaus autorius Jean-Luc Godard (pagal Paulo Éluard'o romaną)

Operatorius Raoul Coutard

Kompozitorius Paul Misraki

Vaidina Eddie Constantine, Anna Karina, Akim Tamiroff

Berlyno tarptautinis kino festivalis: Jean-Luc Godard („Auksinis lokys")

ALFAVILIS (1965)
ALPHAVILLE, UNE ÉTRANGE AVENTURE DE LEMMY CAUTION

Filmo veiksmas vyksta sufantazuotoje ateityje: slaptasis agentas Lemi Košnas (Eddie Constantine'as) atvyksta savo „Ford Galaxie" – lyg ir automobiliu, lyg ir kosminiu laivu – į Alfavilį – lyg ir į miestą, lyg ir į planetą. Jo misija yra prapuolusio profesoriaus fon Brau (Howardas Vernonas) paieška ir galimas likvidavimas. Iš pradžių Košnas susipažįsta su vietiniu gyventoju Anri Diksonu (Akimas Tamiroffas), o vėliau – su pamišėlio profesoriaus dukterimi Nataša (Anna Karina), kuriai nėra žinomi žodžiai „meilė" ir „sąžinė". Alfavilį valdo supermašina, pagal kurios programą sąžiningos emocijos ir poelgiai laikomi baisiais nusikaltimais, užtraukiančiais masines ritualines mirties bausmes šiurpiame baseine. Drąsus herojus Košnas nusprendžia šią mašiną sunaikinti, pripumpuodamas į ją poezijos, ir netikėtai įsimyli gležnąją Natašą, pažadindamas jos miegančius jausmus.

Režisieriui Jeanui Lucui Godard'ui, prancūzų naujosios bangos gigantui, pavyko sukurti mokslinės fantastikos filmą be brangių dekoracijų ir specialiųjų efektų. Filmuodamas įvairias Paryžiaus vietas ir rodydamas ultramadingus viešbučių vestibiulius, neonines iškabas, biurų pastatus ir valdininkų priimamuosius, jis atspindi totalitarinės ateities užuomazgas. Iš pradžių buvo numatyta, kad sąryšis su mokslinės fantastikos žanru bus parodijuojantis, taip pat kaip ir jo perimti herojai su lietpalčiais ir gangsteriams būdinga laikysena iš antrarūšių frankoamerikinių filmų (Constantine'as jau anksčiau patrauklių trilerių serijoje apie Maiką Hamerį, kurtoje pagal Peterio Cheyney romano motyvus, suvaidino seklį Lemi Košną). Tačiau būdamas to meto, kai panašios temos buvo plėtojamos dar pretenzingesniuose Philipo K. Dicko romanuose, kūrinys, šiandien *Alfavilis* labiau atitinka mokslinės fantastikos žanrą. Po jo pasirodė visa serija panašių ekranizacijų (pradedant Ray Bradbury *451 laipsnis pagal Farenheitą* ir baigiant Ridley Scotto Dicko *Bėgantis skustuvo ašmenimis*).

Jau valandą pažiūrėję suprantame, kad, kaip ir daugelyje Godard'o filmų, *Alfavilyje* nėra siužeto. Parodomi du herojai viešbučio kambaryje, tarp jų tęsiasi begalinis ginčas. Kaip ir filmuose *Iki paskutinio atodūsio* ir *Panieka*, toks ilgas pokalbis, kurio metu Košnas bando išjudinti Natašą iš apatijos būsenos, atrodo, neturėtų atkreipti išskirtinio dėmesio, tačiau scena tapo viena reikšmingiausių filme, patvirtinanti, kad Godard'as, panašiai kaip ir Josephas L. Mankiewiczius, yra dialogų meistras kine. Filme apstu niūraus humoro, jis savotiškai poetiškas (kai kur absurdiškas) ir jame įžvelgiamos iki šiol aktualios neįprastos futuristinės pažiūros. **KN**

VIDURNAKČIO VARPAI (1965)
CHIMES AT MIDNIGHT

Orsonas Wellesas visuomet domėjosi Shakespeare'o kūryba ir sukūrė tokius filmus kaip *Otelas* ir *Makbetas*, taip pat *Venecijos pirklio* televizinę versiją. Tačiau, be jokios abejonės, didžiausias laimėjimas šia linkme yra filmas *Vidurnakčio varpai*, sukurtas pjesės *Henrikas IV* motyvais. Tai nėra tiksli Shakespeare'o pjesės ekranizacija. Vieni *Vidurnakčio varpų* herojai mano, kad jaunasis princas Helis švaisto laiką su amžinai girtu, pasileidusiu Falstafu, ir pateisina princą, kai šis, užėmęs sostą, Falstafą atstumia. O kiti yra tos nuomonės, kad toks Helio ryšių su storuliu riteriu nutraukimas rodo žmogiškų jausmų neturinčio princo amoralumą. Savo filme Wellesas nepalaiko nė vienos šių nuomonių. Pirmojoje ir antrojoje *Henriko IV* dalyje pasakojama Falstafo vardu. Jo potraukis girtauti ir vogti, bailumas ir gobšumas parodyti kaip žmogiškosios silpnybės, bet ne kaip trūkumai. Wellesas, vaidindamas nutukusį Falstafą, gėrisi savo storumu, o komiškos scenos Istčipe, ypač po nepavykusio apiplėšimo Gedhile, yra paprasčiausiai neužmirštamos.

Iki Welleso dar niekam nepavyko taip meistriškai parodyti Shakespeare'o sąmojingumo. Dar labiau žavi be jokio manieringumo nufilmuotos kovos scenos, skurdūs laukai, kuriuose, vykdydami savo ponų nusikalstamą valią, žūva kariai. Ypač dėmesį patraukia tie *Vidurnakčio varpų* epizodai, kuriuose slypi filmo pavadinimo prasmė, kai Falstafas susitinka su teisėju Šelou (Alanas Webbas), miesto magistrato nariu, savo audringos jaunystės laikų pažįstamu. Sukrečia perteikta liūdna šio susitikimo nuotaika – mes puikiai suvokiame, koks graudus likimas laukia Falstafo po to, kai jį atstumia jo geriausias draugas, jaunasis princas Helis, tapęs karaliumi Henriku IV. Nuostabi filmo aktorių sudėtis: Johnas Gielgudas vaidina Henriką IV, Normanas Rodway – Hotspurą, Keithas Baxteris – Helį, Jeanne Moreau – Dolę Tiršit, o Marina Vlady – Hotspuro žmoną. Balsas už kadro dialogo metu tiesiog šiurpina – kol neišgirsite, nepatikėsite. Visa kita filme *Vidurnakčio varpai* – tikras kinematografijos šedevras. **CM**

Ispanija, Šveicarija (Alpine, Ispanija), 113 min., nespalvotas

Režisierius Orson Welles

Prodiuseriai Ángel Escolano, Emiliano Piedra, Harry Saltzman, Alessandro Tasca

Scenarijaus autorius Orson Welles (pagal Williamo Shakespeare'o pjeses ir Raphaelio Holinshedo knygą)

Operatorius Edmond Richard

Kompozitorius Angelo Francesco Lavagnino

Vaidina Orson Welles, Jeanne Moreau, Margaret Rutherford, John Gielgud, Marina Vlady, Walter Chiari, Michael Aldridge, Julio Peña, Tony Beckley, Andrés Mejuto, Keith Pyott, Jeremy Rowe, Alan Webb, Fernando Rey, Keith Baxter

Kanų kino festivalis: Orson Welles (prizas kūrybinio darbo 20-mečio proga), didysis prizas už techninius pasiekimus, „Auksinės palmės šakelės" nominacija

Didžioji Britanija (Compton), 104 min., nespalvotas

Režisierius Roman Polanski

Prodiuseriai Gene Gutowski, Michael Klinger, Robert Sterne, Tony Tenser, Sam Waynberg

Scenarijaus autoriai Gerard Brach, Roman Polanski, David Stone

Operatorius Gilbert Taylor

Kompozitorius Chico Hamilton

Vaidina Catherine Deneuve, Ian Hendry, John Fraser, Yvonne Furneaux, Patrick Wymark, Renee Houston, Valerie Taylor, James Villiers, Helen Fraser, Hugh Futcher, Monica Merlin, Imogen Graham, Mike Pratt, Roman Polanski

Berlyno tarptautinis kino festivalis: Roman Polanski (FIPRESCI apdovanojimas), „Sidabrinis lokys" – speciali žiuri premija, „Auksinio lokio" nominacija

PASIBJAURĖJIMAS (1965)
REPULSION

Šis pirmasis Romano Polanskio filmas anglų kalba iki šiol laikomas jo niūriausiu ir labiausiai jaudinančiu darbu. Per visą filmą jaučiama artumo baimės tema, kartu žiūrovų vaizduotę užburia nuostabi muzika. Iš visų režisieriaus nespalvotų vaidybinių filmų *Pasibjaurėjime* labiausiai išreikštos ekspresionistinės tendencijos: daugelis jo epizodų atrodo nevykę, nufilmuoti iš nenatūralių pozicijų. Režisierius naudojo įvairius filmavimo metodus, siekdamas tiksliau perteikti herojų nuotaikas, jų svajones, fantazijas ir kasdienį gyvenimą. Paprastas kambarys, kuriame vyksta pagrindinis veiksmas, per ekspresionistinio regėjimo prizmę pamažu tampa sąmonės agonijos atspindžiu.

Catherine Deneuve suvaidino vieną labiausiai įsimenančių vaidmenų – Karolę Ledą, santūrią, tačiau truputį pamišusią belgę manikiūrininkę, kuri kartu su savo vyresniąja seserimi gyvena Londone ir kaip ugnies bijo vyrų. Kai Karolės sesuo su savo draugu, kurių intymūs pasimatymai kitame kambaryje ją erzina ir gąsdina, laisvomis dienomis išvyksta, jai siaubą kelia netgi neparuoštas maistas, pavyzdžiui, triušis nuluptu kailiuku. Finalinės filmo scenos ypač niūrios ir bloga lemiančios: vis labiau ryškėja Karolės pamišimas.

Pasakojamieji epizodai sudaro tik dalį filmo, kuriame aiškiai pastebimas polinkis į psichoanalizę ir meistriškai perteikta herojęužvaldančio siaubo atmosfera. Šis filmas su pamažu didėjančiu baimės jausmu daugeliu atžvilgių Polanskiui buvo savotiškas pavyzdys kuriant vėlesnius niaurius filmus. Juose paliestos žmogaus vienatvės ir uždaros erdvės baimės problemos. Tarp tokių filmų paminėtini *Gyventojas* (1976), kuriame Polanskis suvaidino pagrindinį vaidmenį, ir po ketvirčio amžiaus sukurtas *Pianistas*. Įdomu, kad autobiografinėje knygoje 1984 m. Polanskis pripažino, jog jam ir scenarijaus autoriui Gérard'ui Brachui *Pasibjaurėjimas* buvo „pagalbinė priemonė", mat jo komercinė sėkmė padėjo finansuoti *Aklavietę* (1966) – kur kas asmeniškesnį filmą anglų kalba, kuriame pagrindinį vaidmenį suvaidino Cartherine Deneuve sesuo Françoise Dorléac. **JRos**

DŽULJETA IR DVASIOS (1965)
GIULIETTA DEGLI SPIRITI

Šiandien spalvos panaudojimo menas kinematografijoje ir meninis filmų apipavidalinimas vertinamas pagal bendrą kruopščiai sumodeliuotą spalvų paletę. Federico Fellini filme *Džuljeta ir dvasios* būtent estetinis spalvų šėlsmas užpildo erdvę tarp kadrų ir pačiuose kadruose: kai kuriuose epizoduose yra tik raudonų ir žalių atspalvių, staigiai pereinančių į akinamai baltą spalvą.

Filme *Džuljeta ir dvasios* režisierius tiria Džuljetos, kurią suvaidino žymi aktorė Giulietta Masina, jausmus. Patyrusi vyro neištikimybę, Džuljeta patenka į erotikos ir dvasinių fantazijų pilną pasaulį, kuriame ją supa aukštuomenės ištvirkėlės ir trumpalaikės pažintys. Džuljeta mato keistus reginius, jie padidina bedugnę tarp jos griežto religinio auklėjimo ir veržimosi į laisvę bei malonumus. Šiame filme Fellini parodė savo aiškiaregio sugebėjimus, o pats filmas ir iki šių dienų lieka aktualus, žmonių veidai, jų drabužiai neatrodo pasenę. Filme *Džuljeta ir dvasios* atspindėtos šiek tiek perdėtos šiuolaikinės mistinės fantazijos, kurios vėliau pasireiškė „Naujojo amžiaus" kultūroje, ypač „kūno ir proto" filosofijoje; filme šios sąvokos iškyla prieš mūsų akis siurrealistinių „susisiekiančiųjų indų" pavidalu.

Nors Fellini buvo kritikuojamas dėl moterų panaudojimo išreiškiant savo polinkį į savimeilę, Džuljeta, kurią vaidino Masina, neabejotinai yra geriausia jo herojė. Greta šios moters poelgių paikumo ir neįprastumo jaučiamas vaikiškas jos nuoširdumas, neužtikrintumas ir skepticizmas, o tai suteikia kuriamam personažui nepaprastą natūralumą.

Stiliaus požiūriu Fellini šiame filme išreiškė savo slaptas fantazijas šiuolaikinės civilizacijos komforto fone kartu su jai būdingais atributais (telefonais, kino projektoriais, ekranais), nuleisdamas ant žemės tai, kas išaukštinta, ir išaukštindamas tai, kas žemiška. Jo kamera tai juda, tai staiga sustingsta: vieni kadrai keičia kitus, herojai kadre juda greitai, kai kuriuos epizodus regime Džuljetos akimis. Visa tai vyksta skambant ekspresyviai, optimistinei Nino Rotos muzikai ir leidžia žiūrovui aistringai pasinerti į pasąmonės pasaulį. **AM**

Italija, Prancūzija, Vakarų Vokietija (Eichberg, Federiz, Francoriz, Rizzoli), 148 min., spalvotas (*Technicolor* sistema)

Italų kalba

Režisierius Federico Fellini

Prodiuseris Angelo Rizzoli

Scenarijaus autoriai Federico Fellini, Ennio Flaiano, Tullio Pinelli, Brunello Rondi

Operatorius Gianni Di Venanzo

Kompozitorius Nino Rota

Vaidina Giulietta Masina, Sandra Milo, Mario Pisu, Valentina Cortese, José Luis de Villalonga, Caterina Boratto, Sylva Koscina, Frederick Ledebur, Luisa Della Noce, Valeska Gert, Lou Gilbert, Silvana Jachino, Milena Vukotic, Fred Williams, Dany París

„Oskaro" nominacija: Piero Gherardi (meninis apipavidalinimas ir dekoracijos, kostiumų dizainas)

Prancūzija, Italija (De Laurentiis, Rome-Paris, SNC), 110 min., spalvotas (*Eastmancolor* sistema)

Prancūzų kalba

Režisierius Jean-Luc Godard

Prodiuseris Georges de Beauregard

Scenarijaus autorius Jean-Luc Godard

Operatorius Raoul Coutard

Kompozitorius Antoine Duhamel

Vaidina Jean-Paul Belmondo, Ferdinand Griffon, Anna Karina, Marianne Renoir

Venecijos kino festivalis: Jean-Luc Godard – „Auksinio liūto" nominacija

IŠPROTĖJĘS PJERO (1965)

PIERROT LE FOU

Šis Jeano Luco Godard'o šedevras tapo charakteringa gaire ir savotišku lūžio tašku ilgoje šio žymaus režisieriaus karjeroje. Eksperimentinis *Išprotėjusio Pjero* atkaklumas sieja jį su tokiais Godard'o darbais kaip *Iki paskutinio atodūsio* (1960) ir *Gyventi savo gyvenimą* (1962) bei jo polemiškais, pilnais cinizmo ir juodojo humoro filmais *Savaitgalis* (1967) ir *Vėjas iš rytų* (1969), todėl verta jį pasižiūrėti. Tačiau šis filmas taip pat žymus perteikiamu ryškaus grožio jausmu. Kino kritikai dažnai pamiršta, kad Godard'as, nepaisant jo potraukio polemizuoti, kūrė iš tiesų gražius filmus. Šiuo atžvilgiu *Išprotėjusį Pjero* galima gretinti su *Panieka* (1963).

Godard'as Holivudui visuomet jautė prieštaringus jausmus. Jo nuomone, amerikietiški filmai traukia grožiu ir tikroviškumu, bet kartu juose yra kažkas šiurkštaus ir atstumiančio. Kaip ir daugelyje kitų savo filmų, Godard'as, kurdamas *Išprotėjusį Pjero*, panaudojo menkavertę amerikietišką literatūrą: filmo pagrindą sudaro laisva antrarūšio Lionelio White'o romano *Gundymai* interpretacija. Epizodinį vaidmenį filme suvaidino Holivudo neįvertintas režisierius, Godard'o numylėtinis Samuelis Fulleris. Šį spalvotą kūrinį nufilmavo žymusis Raoulis Coutard'as, ir tai jį išskiria iš daugelio panašių 6-ojo ir 7-ojo deš. Holivudo filmų. Jeigu esate susipažinęs su šio laikotarpio amerikiečių filmais, *Išprotėjęs Pjero* jums sukels įvairialypių jausmų, kadangi juodasis Godard'o humoras ne visuomet toks paprastas, kaip atrodo iš pirmo žvilgsnio.

Išprotėjęs Pjero – nuostabus, pilnas kartaus humoro satyrinis filmas, ir tai akivaizdu jį pažiūrėjus jau pirmą kartą. Tačiau tikriausiai labiausiai patraukia ir dėmesį atkreipia neprilygstamas šio kūrinio aistringumas. Ferdinandas / Pjero ir Marijana, kuriuos suvaidino nuolatiniai Godard'o aktoriai Jeanas Paulis Belmondo ir Anna Karina, tarytum netyčia patenka iš vienos paikos situacijos į kitą, ar tai būtų nepakeliamai nuobodus vakarėlis, muštynės su degalinės darbininkais, ar ekscentriška aukojimosi scena. Herojai peržengia beveik visas galimas ribas, ir net žiūrimas kelintą kartą filmas vis tebestebina. Godard'o regėjimo galia ir juodasis humoras nesensta, priešingai, jie šiandien atrodo dar aktualesni. **EdeS**

VANOK, VANOK JUOS, KATYTE! (1965)
FASTER, PUSSYCAT! KILL! KILL!

Ką galėtumėte pasakyti apie Russą Meyerį? Jo filmai, parafrazuojant gerai žinomą posakį apie gyvenimą, yra bjaurūs, grubūs ir trumpi. Daugelis kino kritikų kalbėjo apie didelį Russo Meyerio meistriškumą, bet kartais žiūrovui tenka pačiam analizuoti filme iškeltus sunkiai išsprendžiamus seksualinių santykių klausimus. Nors prie daugelio jo filmų reikia išskirtinės prieigos, filmas *Vanok, vanok juos, katyte!* yra vienas ryškiausių Meyerio kūrinių. Tokios nuomonės yra ne tik Johnas Watersas, laikęs šį filmą pačiu žymiausiu kinematografijos istorijoje.

Filme pasakojama apie trijų dėl žiaurumo pamišusių seksualinių maniakių – Varlos (Tura Satana), Rouzi (Haji) ir Bili (Lori Williams) – „žygdarbius". Po eilinio žvėriško nužudymo ši kompanija slepiasi kaimynų rančoje ir rengia rančos savininko apiplėšimo planą. Šis filmas aukštai vertinamas tarp kultinių filmų ne tik dėl nuostabaus montažo, originalių kinematografinių priemonių taikymo, ekspresyvaus džiazo ir daugybės alegorijų. Jis akivaizdžiai parodo globalias 7-ojo deš. permainas, daugiausia dėmesio skirdamas to meto kinematografijai. **DO**

JAV (Eve), 83 min., nespalvotas
Režisierius Russ Meyer
Prodiuseriai George Costello, Eve Meyer, Russ Meyer, Fred Owens
Scenarijaus autoriai Russ Meyer, Jack Moran
Operatorius Walter Schenk
Kompozitoriai Paul Sawtell, Bert Shefter
Vaidina Tura Satana, Haji, Rosie, Lori Williams, Sue Bernard, Stuart Lancaster, Paul Trinka, Dennis Busch, Ray Barlow, Michael Finn

Indija (J. J. Films), 143 min., nespalvotas

Bengalų kalba

Režisierius Ritwik Ghatak

Scenarijaus autorius Ritwik Ghatak (pagal Radheshyamo Jhunjhunwalos romaną)

Operatorius Dilip Ranjan Mukhopadhyay

Kompozitoriai Ustad Bahadur Khan, Nino Rota (iš Fellini filmo *Saldus gyvenimas*)

Vaidina Abhi Bhattacharya, Madhabi Mukherjee, Satindra Bhattacharya, Bijon Bhattacharya, Indrani Chakrabarty, Sriman Tarun, Jahar Ray, Pitambar, Sriman Ashok Bhattacharya, Sita Mukherjee, Radha Govinda Ghosh, Abinash Bannerjee, Gita De, Umanath Bhattacharya, Arun Chowdhury

AUKSINĖ UPĖ (1965)
SUBARNAREKHA

Ritwikas Ghatakas išgarsėjo savo filmu *Žvaigždė už tamsaus debesies* (1960), tačiau *Auksinė upė* daro dar stipresnį įspūdį. Kai kurie kino kritikai šį filmą laiko netgi vienu iš nepripažintų kinematografijos šedevrų. Ghatakui, kilusiam iš Dakos, Rytų Bengalijos (dabartinio Bangladešo), buvo 22 metai, kai šalis buvo padalyta, ir ši trauma suformavo jį kaip kūrybinę asmenybę. Filmo veiksmas prasideda neturtingų bengalų pabėgėlių stovykloje Kalkutoje, kur ateina žinia apie Gandhi nužudymą. Išvaras Čakrabortis (Abhi Bhattacharya) augina mažametę dukrą ir įsūnį Abhiramą, todėl kai jo turtingas draugas iš universiteto pasiūlo jam darbą vietiniame fabrike, jis pasiūlymą priima, kad galėtų aprūpinti vaikų ateitį, nors tai prieštarauja jo paties ateities planams.

Bėga metai. Paaugęs Abhiramas (Satindra Bhattacharya) grįžta iš universiteto kaip pradedantysis rašytojas ir tarp jo bei jo įseserės Šitos (Madhabi Mukherjee) įsiliepsnoja meilė. Filmuodamas aistringus jaunuolio meilės prisipažinimus, Ghatakas eksperimentavo su garsu: atrodo, kad Abhiramas juos išsako ne lūpomis, o širdimi. Kaip ir reikėjo tikėtis, Išvaras prieštarauja savo vaikų sąjungai. Situacija dar labiau susikomplikuoja dėl to, kad Abhiramas kilęs iš žemesnės kastos ir todėl, Išvaro nuomone, nevertas jo dukters. Suvokęs, kad visi gyvenimo pamatai griūva jo akyse, Išvaras puola į neviltį. Visiškai palaužtas, neturintis jėgų net nusižudyti, jis nusprendžia „atsiskaityti su velniu" – čia Ghatakas paprastą melodramą iškelia iki tikros tragedijos.

Tarp amerikiečių kino režisierių sunku atrasti lygų Ghatakui pagal jo sugebėjimą išreikšti savo filmuose tikrus išgyvenimus. Jam meistriškai pavyksta surikiuoti asmeninius herojų tarpusavio santykius ir vaizdžiai perteikti žmones skiriančius socialinius, etninius, ekonominius barjerus. Ypač režisierių jaudina pažemintų visuomenės sluoksnių – moterų, jaunimo, senelių, sergančiųjų psichikos ligomis – likimai. Bet pražūtingame jo herojų gyvenime visuomet sužimba mažytis vilties spindulėlis. Beje, filmas *Auksinė upė* žiūrovams kėlė pernelyg sielvartingus jausmus, todėl jis buvo mažai rodomas. Pats režisierius prasigėrė ir mirė 1976 m., būdamas 51 metų. **TCh**

ŽMOGUS NUSKUSTA GALVA (1965)
DE MAN DIE ZIJN HAAR KORT LIET KNIPPEN

Šis pirmasis André Delvaux filmas žymi modernizmo ir nacionalinio stiliaus, taip pat tikrojo realizmo belgų kine pradžią. Realybė jame originaliai susipina su niūria išmone, atspindinčia siurrealistinę kasdienio gyvenimo melancholiją.

Delvaux filmo siužetas neįprastas: meilės istorija filme susilieja su mistiniu trileriu, kurio herojai balansuoja tarp sveiko proto ir beprotystės. Mokytojas Govertas Mireveldas (Senne Rouffaeris) įsimyli savo mokinę, kuri netrukus dingsta palikdama tiek žiūrovus, tiek ir patį Govertą nežinomybėje, ar jis ją nužudė. Šis filmas – tai ne paprasta detektyvinė istorija, tai – pagrindinio herojaus dvasinės krizės tyrimas. Mes, kaip ir Govertas, ilgainiui prieiname prie išvados, kad negalima tikėti tuo, ką matome ir girdime, o pati realybė nustoja būti tikra. Kulminacinė filmo scena – nužudytos mergaitės skrodimas, ir šiame epizode realybė atrodo atstumianti ir netikroviška.

Stilistiniu požiūriu *Žmogus nuskusta galva* – labai rimtas filmas. Regimi vaizdai, charakteringi herojų kalbos ir elgesio ypatumai meta abejonių šešėlį dėl Goverto gyvenimo pavaizdavimo realistiškumo tol, kol pagaliau nustojame ieškoti tiesos, kartu su Govertu panirdami į ramius apmąstymus, ir atsiduodame nežinomybės malonei. **EM**

Belgija (BRT, Nacionalinio švietimo ir kultūros ministerija), 94 min., nespalvotas

Olandų kalba

Režisierius André Delvaux

Prodiuseriai Paul Louyet, Jos Op De Beeck

Scenarijaus autorė Anna De Pagter (pagal Johano Daisne romaną)

Operatorius Ghislain Cloquet

Kompozitorius Frédéric Devreese

Vaidina Senne Rouffaer, Beata Tyszkiewicz, Hector Camerlynck, Hilde Uytterlinden, Annemarie Van Dijk, Hilda Van Roose, François Beukelaers, Arlette Emmery, Paul S'Jongers, Luc Philips, François Bernard, Vic Moeremans, Maurits Goossens

LAIKYK MANE, KOL NUSIRENGSIU (1966)
HOLD ME WHILE I'M NAKED

Tai pirmasis spalvotas George'o Kucharo filmas, nufilmuotas 1966 m. naudojant 16 mm juostą, turintis žavintį melodraminį siužetą. Jis eksperimentinio stiliaus ir pats žymiausias iš šimtų mažo biudžeto filmų, kuriuos Kucharas kūrė nuo 6-ojo deš. pab. Pagrindinis herojus, gailestį keliantis nevykėlis režisierius, stengdamasis nugalėti depresijos priepuolius ir vienatvę, kuria filmą. Duše išvydęs aistringą sceną su pagrindine savo filmo heroje, gundančia Donna Kerness, Kucharas patiria dar didesnį susvetimėjimo jausmą ir gailestį sau pačiam.

Panašiai kaip kiti holivudiniai Kucharo filmai, nufilmuoti Mike'o Bronxo, vieno iš brolių dvynių, filmas *Laikyk mane, kol nusirengsiu* daro stiprų įspūdį, išsiskirdamas iš antrarūšių holivudinių parodijų, su kuriomis jis neišvengiamai lygintas dėl techninio ir kūrybinio Kucharo meistriškumo. Šis neįprasto pavadinimo filmas išsiskiria sumanymo originalumu, begaliniu režisieriaus talentu pateikti aktualias problemas. Filmuota buvo neįprastu rakursu, pabrėžiančiu Holivudo filmams būdingus emocingus kraštutinumus, nesiderinančius su monotoniška realybe, įsprausta į žmoniškumo rėmus. Šiame filme ryškiai atsiskleidė Kucharo išradingumas, ir tai įkvėpė daugelį kinematografininkų, tarp jų ir Johną Watersą, kurti savo žinomus filmus. **MS**

JAV, 17 min., spalvotas

Režisierius George Kuchar

Vaidina Donna Kerness, George Kuchar, Andrea Lunin, Hope Morris, Steve Packard

Didžioji Britanija (Bridge), 111 min., spalvotas (*Metrocolor* sistema)

Režisierius Michelangelo Antonioni

Prodiuseriai Carlo Ponti, Pierre Rouve

Scenarijaus autoriai Michelangelo Antonioni, Tonino Guerra, Edward Bond (pagal Julio Cortázaro apsakymą)

Operatorius Carlo Di Palma

Kompozitorius Herbie Hancock

Vaidina David Hemmings, Vanessa Redgrave, Peter Bowles, Sarah Miles, John Castle, Jane Birkin, Gillian Hills, Veruschka von Lehndorff, Julian Chagrin, Claude Chagrin

„Oskaro" nominacija: Michelangelo Antonioni (režisierius), Michelangelo Antonioni, Tonino Guerra, Edward Bond (scenarijus)

Kanų kino festivalis: Michelangelo Antonioni („Auksinė palmės šakelė")

PADIDINTA NUOTRAUKA (1966)
BLOWUP

Po tokių Michelangelo Antonioni šedevrų kaip *Nuotykis, Naktis, Užtemimas* ir *Raudonoji dykuma,* kurių pagrindinė tema yra italų visuomenės aukštųjų sluoksnių atstovų vidinis dvasinis nuskurdimas (pagrindinį vaidmenį visuose šiuose filmuose suvaidino Monica Vitti), filmas *Padidinta nuotrauka* režisierių išgarsino visame pasaulyje. Šiame Antonioni darbe stebima tam tikra užslėpta prasmė ir nėra išeities iš susidariusios situacijos. Šis neapibrėžtumas plėtojasi dar toliau, priversdamas žiūrovą stengtis nuspėti, ar iš tiesų už pagrindinio herojaus supratimo ribų egzistuoja kokia nors paslaptis. Panašiai kaip Fellini savo filmą *Saldus gyvenimas,* taip ir Antonioni *Padidintą nuotrauką* kūrė kaip kandžią tam tikrų tuometės visuomenės sluoksnių manieringumo ir gyvenimo beprasmiškumo satyrą. Joje visiškai atspindėti režisieriaus smerkiamo pasaulio papročiai, manieros, seksualumas ir ekscentriškumas.

Pagrindinis filmo herojus yra fotografas Tomas (Davidas Hemmingsas), kuris, matyt, kaip ir Antonioni, eikvoja savo laiką „beprasmiškoms" fotosesijoms su nepatraukliais modeliais, o geriausius kadrus jam pavyksta gauti fotografuojant vargšus ir valkatas. Kartą Tomas, atsidūręs įtartinai tuščiame parke ir tikėdamasis užfiksuoti gerą kadrą, slapčia nufotografuoja tylų ir, regis, nekaltą vyro ir jaunos moters (Vanessa Redgrave) meilės pasimatymą. Tačiau mergina pradeda persekioti Tomą ir reikalauja, kad jis grąžintų jai fotojuostą; vėliau, tikėdamasi pasiekti savo tikslą, ji pasirodo jo dirbtuvėje ir kaip pašėlusi flirtuoja. Tai sukelia iki šiol šalto fotografo susidomėjimą. Jis pakiša merginai kitą fotojuostą ir vėliau išryškina fotografijas. Atidžiai išnagrinėjęs, nuotraukoje jis atranda krūmuose besislepiantį žmogų su pistoletu, kuris apsikeičia žvilgsniais su išsigandusia mergina bendrininke. Kitoje nuotraukoje Tomas mato blankius žmogaus kūno kontūrus, o dar kartą apsilankęs parke, jis aptinka nužudytąjį. Tačiau vėliau visi žmogžudystės įrodymai dingsta. Fotografas jau nebetiki tuo, kad žmogžudystė iš tiesų buvo įvykdyta, ir kasdieniame šurmulyje šį įvykį užmiršta.

Nepaisant patrauklaus siužeto (kai kurie *Padidintos nuotraukos* epizodai, panašiai kaip Coppolos filme *Pokalbis* ir De Palmos *Perdūrimas*, verčia žiūrovus nerimastingai laukti), filmo prasmė yra ne paslapties atskleidimas, o didėjantis susvetimėjimas. Šiame filme pavaizduotas mums svetimas pasaulis: niūrus, tuščias parkas, koncertas dalyvaujant grupei „Yardbirds", kurios klausantys žiūrovai atsikrato apatijos tik sudaužius gitarą, taip pat narkomanų sambūriai, kuriuose Tomas ieško to, kuris galėtų jį suprasti. **KN**

Italija, Ispanija (Arturo Gonzilez, PEA), 161 min., spalvotas (*Technicolor* sistema)

Italų kalba

Režisierius Sergio Leone

Prodiuseris Alberto Grimaldi

Scenarijaus autoriai Luciano Vincenzoni, Sergio Leone, Agenore Incrocci, Furio Scarpelli

Operatorius Tonino Delli Colli

Kompozitorius Ennio Morricone

Vaidina Clint Eastwood, Lee Van Cleef, Eli Wallach, Aldo Giuffrè, Luigi Pistilli, Rada Rassimov, Enzo Petito, Claudio Scarchilli, John Bartha, Livio Lorenzon, Antonio Casale, Sandro Scarchilli, Benito Stefanelli, Angelo Novi, Antonio Casas

GERAS, BLOGAS, PIKTAS (1966)
IL BUONO, IL BRUTTO, IL CATTIVO

7-ojo deš. vid. Holivudo režisieriai nustojo kurti nuobodžia atgyvena laikomus vesternus. Žinoma, vesternai buvo didelis laimėjimas kinematografijos istorijoje, bet laikai pasikeitė, ir šis žanras anuometinėje kultūroje prarado savo ankstesnę šlovę. Tačiau Sergio Leone manė kitaip: jo nuomone, atėjo laikas šiam žanrui atgimti, ir ilgalaikis jo vadinamųjų spagečių vesternų (italų vesternas taip pavadintas dėl to, kad kai kurie epizodai buvo filmuojami Italijoje, o kraujo gausumas vesternuose primena padažą, kuriuo apliejami spagečiai) populiarumas įrodo, kad režisierius buvo teisus.

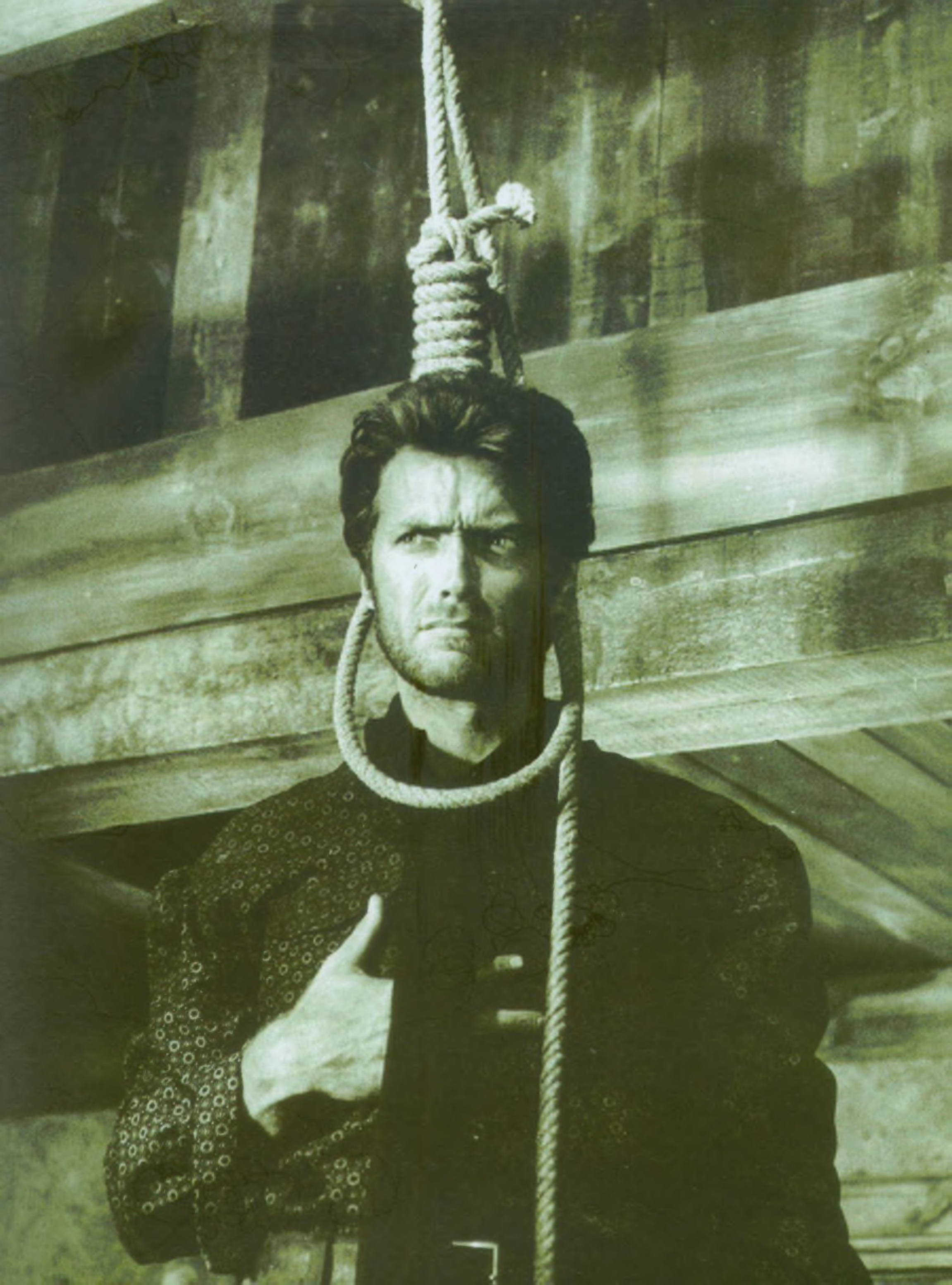
Prieš pakviesdamas tuomet mažai žinomą Clintą Eastwoodą į Italiją perdaryti Akiros Kurosawos *Asmens sargybinį* (1961), pastatytą pagal Dashiellio Hammetto romaną *Raudonas derlius,* Leone buvo nufilmavęs daug filmų. Pirmasis originalus žymios vesternų trilogijos, kurioje vaidino šis anksčiau nežinomas aktorius, filmas vadinosi *Už rieškučias dolerių* (1964), ir, nors buvo mažo biudžeto, turėjo didelį pasisekimą tarp žiūrovų. Todėl Leone nufilmavo antrąją trilogijos dalį *Keletu dolerių daugiau* (1965), kurioje Eastwoodas suvaidino niūrų bevardį antiherojų.

Būtent trečioji šios trilogijos dalis *Geras, blogas, piktas* ir išgarsino Leone'ę pasaulyje. Filmo veiksmas vyksta JAV pilietinio karo metu, siužeto centre – trijų avantiūristų likimai. Veikėjai kuo puikiausiai pateisina juostos pavadinime jiems duotas pravardes, kiekvienas jų bet kokia kaina stengiasi pridaryti nemalonumų kitiems dviem. Šiame filme Eastwoodas vaidina žiaurų samdomą žudiką (neva „gerą"), kuris nuolat gaudo, o vėliau paleidžia į laisvę nusikaltėlį Eli Wallachą („piktą"), siekdamas padidinti atlyginimą už jo galvą. Po didelio ginčo buvę partneriai vėl susivienija ieškodami pavogto aukso, priklausančio konfederacijai, bet jų priešas Lee Van Cleefas („blogas") paiešką sukomplikuoja.

Leone mažai dėmesio skiria filmo siužetui, jį kur kas labiau jaudina originalios režisūros priemonės. Režisierius rūpestingai apgalvoja kiekvieną epizodą, tarytum piešia didžiulį peizažą, dažnai stambiu planu filmuodamas herojų akis.

Viso filmo metu matome Eastwoodo, Wallacho ir Van Cleefo veidus ir ypač įsimena scena, kai visi šie trys nusikaltėliai senose kapinėse surengia susirėmimą. Ši scena kino istorijoje buvo daug kartų pamėgdžiojama ir parodijuojama. Priklausomai nuo to, kaip plėtojamas veiksmas, užburianti Morricone muzika vis labiau persmelkia, pabrėždama herojų veidų išraišką ir kiekvieną jų judesį siekiant pistoleto. Tai talentingas kūrinys, sukurtas pagal vesterno taisykles ir perdirbtas remiantis originalia Leone'ės pasaulėžiūra. **JKI**

Čekoslovakija (Ceskoslovensky Statni, Barandovas), 74 min., spalvotas (Eastmancolor sistema)

Čekų kalba

Režisierė Vera Chytilová

Scenarijaus autorės Vera Chytilová, Ester Krumbachová

Operatorius Jaroslav Kucera

Kompozitoriai Jiri Slitr, Juri Sust

Vaidina Julius Albert, Jitka Cerhová, Marie Ceskova, Ivana Karbanová, Jan Klusák

SAULUTĖS (1966)
SEDMIKRASKY

Veros Chytilovos sukurtas filmas *Saulutės* – vienas spalvingiausių ir išraiškingiausių 7-ojo deš. filmų. Šiame pašėlusiame feministiniame farse tūžmingai išjuokiami įvairūs gyvenimo aspektai. Nors daugelis to meto Amerikos ir Vakarų Europos režisierių didžiavosi savo radikalizmu, turbūt labiausiai griaunantis šio dešimtmečio filmas tiek ideologiniu, tiek formaliu požiūriu atėjo iš Rytų Europos, atsinešdamas jos polinkį į liberalizmą, ryškiai pasireiškusį 1968 m. Prahos pavasario metu.

Filmo herojės – dvi 17-metės laisvų pažiūrų merginos, vardu Marija (Jitka Cerhová ir Ivana Karbanová). Jų beprotiški išsišokimai mažai veikia siužeto plėtrą, bet pabrėžia tai, koks skandalingas filmas su vyrų pasididžiavimą išjuokiančiais merguželių šmaikštavimais (pavyzdžiui, scenoje, kurioje herojės pjausto agurkus ir bananus), su jų polinkiu išnaudoti pagyvenusius vyrus savo tikslams ir su valdžios nepasitenkinimą sukėlusia muštynių scena, kurioje priešininkai į vienas kitą svaido nograužas. Šiame patraukliame, išsilaisvinusiame filme režisierė talentingai pavaizdavo papročių laisvę. Pagrindinės Saulučių herojės nuolat kikena; kino kritikas Ruby Reichas šį griaunantį, audrinantį, jaudinantį ir pribloškiantį (jeigu ne įžūlų) juoką, kokiu jį laiko dauguma vyriškos giminės žiūrovų, pavadino „Medūzos juoku". **JRos**

Honkongas (Shaw Brothers), 95 min., spalvotas

Literatūrinė kinų kalba

Režisierius King Hu

Prodiuseris Run Run Shaw

Scenarijaus autorius Ye Yang

Vaidina Cheng Pei-pei, Hua Yueh, Chen Hung Lieh, Biao Yuen, Jackie Chan

GIRTAS HEROJUS (1966)
DA ZUI XIA

Prieš pasirodant Ango Lee filmui *Sėlinantis tigras, tūnantis drakonas,* žymus režisierius King Hu, savo karjeros pradžioje nufilmavęs juostą *Girtas herojus*, prisidėjo prie esminių pokyčių kuriant kostiumines dramas apie kovos menus. Pagrobtas jaunas valdininkas. Jam gelbėti miesto valdžia nusamdo nuostabią paslaptingą fechtuotoją, vardu Auksinė Kregždutė (Cheng Pei-pei). Padedant kunfu meistrui, pravarde Girtas Katinas, užsimaskavusiam elgetai, Auksinė Kregždutė sumano beviltišką planą užpulti vienuolyną, kuriame vienuoliai laiko įkalinę jauną valdininką.

Filme daug ryškių vaizdų, stulbina kiekvieno gerai apgalvoto epizodo spalvų šėlsmas, judėjimo ir veiksmo dinamika. Tačiau, nepaisant visų privalumų, tai nėra pats geriausias King Hu filmas. Jo įvairiapusiškas meistriškumas, ypač pastebimas filmo montaže, dar labiau pasireiškė kiek vėliau – filme *Dzeno prisilietimas*. Jauna kino žvaigždė Cheng Pei-pei, meistriškai valdanti kardą, puikiai suderina savyje kietą nepalenkiamumą ir tam tikrą jaudinantį trapumą, ir širdies gilumoje žiūrovas supranta, kad kiekviena kova jai gali būti paskutinė. Cheng Pei-pei padarė sėkmingą karjerą Honkongo kino industrijoje ir sukėlė sensaciją grįžusi į kiną ir suvaidinusi piktąją Neni režisieriaus Ango Lee kūrinyje *Sėlinantis tigras.* **RP**

SEKUNDĖS (1966)
SECONDS

Thomas Wolfe'as kartą pasakė: „Kelio namo nėra", ir kiekvienas, susipažinęs su Frankenheimerio kūryba, su jo faustiškomis vizijomis, supras susvetimėjimo atmosferą, viešpataujančią Amerikos priemiesčiuose. Savo recenzijose kritikai ilgą laiką šį filmą apeidavo, tačiau kino istorijoje *Sekundės* vis dėlto laikomos kultiniu filmu.

Slaptos organizacijos, vadinamos „kompanija", nariai pagrindiniam herojui Artūrui Hamiltonui (Johnas Randolphas) siūlo užbaigti pilką ir nuobodų vidutinės klasės atstovo gyvenimą ir, pasidarius chirurginę operaciją, pradėti gyventi iš naujo. Šioje organizacijoje dirba blogą vardą turintys aktoriai, trumpai pasirodantys ekrane, pavyzdžiui, Willis Geeras, vaidinantis senį, žinantį atsakymus į visus klausimus, ir ypač Jeffas Corey, atliekantis pirklio iš pragaro, karštai aiškinančio, kaip Hamiltonas pavirs gražiu talentingu dailininku Toniu Vilsonu (Rockas Hudsonas), vaidmenį. Tačiau po stebuklingo pasivertimo mūsų ką tik užgimęs herojus negali gyventi bohemiško gyvenimo, kurį jam numatė „kompanija", ir *Sekundės* pradeda priminti Kafkos košmarus.

Jaudinanti kompozitoriaus Jerry Goldsmitho muzika, kurianti siurrealistinę nuotaiką nuo pirmųjų filmo kadrų ir iki pat niūrios pabaigos, labai tinka šiai psichologinei dramai. **DDV**

JAV (Joel, John Frankenheimer, Paramount), 100 min., nespalvotas

Režisierius John Frankenheimer

Prodiuseriai John Frankenheimer, Edward Lewis

Scenarijaus autorius Lewis John Carlino (pagal Davido Ely romaną)

Operatorius James Wong Howe

Kompozitorius Jerry Goldsmith

Vaidina Rock Hudson, Salome Jens, John Randolph, Will Geer, Jeff Corey, Richard Anderson, Murray Hamilton, Karl Swenson, Khigh Dhiegh, Frances Reid, Wesley Addy, John Lawrence, Elisabeth Fraser, Dodie Heath, Robert Brubaker

„Oskaro" nominacija: James Wong Howe (operatorius)

Kanų kino festivalis: John Frankenheimer – „Auksinės palmės šakelės" nominacija

TVANKIĄ PIETIETIŠKĄ NAKTĮ (1967)
IN THE HEAT OF THE NIGHT

Tuo metu, kai nepriklausomas prodiuseris Walteris Mirischas ir režisierius Normanas Jewisonas ekranizavo Johno Ballio romaną *Tvankią pietietišką naktį*, kurio scenarijus buvo parašytas vien tik Sidney Poitieriui, filmuose retai kada buvo liečiama rasizmo tema. Šis filmas tapo vienu pirmųjų socialinių nusikaltimų trilerių.

Virdžilą Tibsą (Poitieris) suima vien už tai, kad jis, būdamas negras ir kišenėje turėdamas pinigų, ėjo per juodaodžiams uždraustą rajoną tą naktį, kai buvo nužudytas verslininkas iš Šiaurės Amerikos. Nepakenčiamo policijos viršininko apmaudui (Rodas Steigeris), išaiškėja, kad Tibsas yra Filadelfijos detektyvas, tiriantis nužudymo bylą, ir du priešininkai, norėdami atlikti tyrimą, priversti suvienyti jėgas. Filme vyrauja niūri nusikaltimo atmosfera, tačiau išskirtinį įspūdį daro neįprastas pagrindinių herojų tarpusavio sąryšis. Poitierio dėka filmas pagerino visus pajamų rekordus. Jo herojus su panieka žvelgia į jį supančius baltuosius žmones. Rodas Steigeris, nepaprastai išraiškingai ir talentingai suvaidinęs savo vaidmenį, gavo „Oskarą" kaip geriausias aktorius. Filmas *Tvankią pietietišką naktį* taip pat buvo apdovanotas „Oskarais" kaip geriausias filmas, už geriausią scenarijų, garsą ir montažą. Vėliau ekranuose pasirodė du filmo tęsiniai, kuriuose Tibsą taip pat suvaidino Poitieris. **AE**

JAV (Mirisch Company), 109 min., spalvotas

Režisierius Norman Jewison

Prodiuseris Walter Mirisch

Scenarijaus autorius Stirling Silliphant (pagal Johno Ballio romaną)

Operatorius Haskell Wexler

Kompozitorius Quincy Jones

Vaidina Sidney Poitier, Rod Steiger, Warren Oates, Lee Grant, Larry Gates, James Patterson, William Schallert, Beah Richards, Peter Whitney, Kermit Murdock, Larry D. Mann, Matt Clark, Arthur Malet, Fred Stewart, Quentin Dean

„Oskaras": Walter Mirisch (geriausias filmas), Stirling Silliphant (scenarijus), Rod Steiger (aktorius), Hal Ashby (montažas ir garsas)

„Oskaro" nominacija: Norman Jewison (režisierius), James Richard (specialieji garso efektai)

KAS BIJO VIRDŽINIJOS VULF? (1966)
WHO'S AFRAID OF VIRGINIA WOOLF?

JAV (Chenault, Warner Bros.), 134 min., nespalvotas

Režisierius Mike Nichols

Prodiuseris Ernest Lehman

Scenarijaus autorius Ernest Lehman (pagal Edwardo Albee romaną)

Operatorius Haskell Wexler

Kompozitorius Alex North

Vaidina Elizabeth Taylor, Richard Burton, George Segal, Sandy Dennis, Frank Flanagan

„Oskaras“: Elizabet Taylor (aktorė), Sandy Dennis (antrojo plano aktorė), Richard Sylbert, George James Hopkins (meninis apipavidalinimas ir dekoracijos), Haskell Wexler (operatorius), Irene Sharaff (kostiumų dizainas)

„Oskaro“ nominacija: Ernest Lehman (geriausias filmas), Mike Nichols (režisierius), Ernest Lehman (scenarijus), Richard Burton (aktorius), George Segal (antrojo plano aktorius), Sam O'Steen (montažas), Alex North (muzika), George Groves (garsas)

Šis filmas, pastatytas pagal 7-ojo deš. pr. populiarią Brodvėjaus pjesę, pasakoja apie pagyvenusius sutuoktinius, į savo nešvarius žaidimus įtraukiančius jauną porą. Iš pradžių dėl Kino filmų gamybos kodekse numatytų apribojimų šis kūrinys nebuvo plačiai demonstruojamas, nes jo kalba ir tema buvo laikoma pernelyg vulgariomis. 7-ojo deš. vid. Holivudo režisieriai minėto kodekso atsisakė. Atsirado vertinimo pagal reitingus sistema, leidusi filmuoti „drąsesnes“ dramas. Vienu pirmųjų tokių kūrinių tapo šis pagal Albee pjesę režisieriaus Mike'o Nicholso pastatytas filmas. Kadangi nauja reitingų kategorijų sistema nebuvo ištobulinta, asmenys iki 18 m. žiūrėti šio filmo nebuvo leidžiami.

Nicholso kino versijoje *Kas bijo Virdžinijos Vulf?* jaučiamas posūkis nuo tradicinio pramoginio filmo į rimtumą, kuris vėliau tapo 7-ojo ir 8-ojo deš. Holivudo renesanso simboliu. Šiame nespalvotame filme, sukurtame pagal nuostabų Ernesto Lehmano scenarijų, palikta dauguma pjesės dialogų. Nicholsas, atėjęs į Holivudą po to, kai keletą metų buvo dirbęs teatro režisieriumi, išsaugojo originalios Albee pjesės esmę. Aktorių atranka vyko labai įtemptai, galų gale aistringos, ūmaus būdo sutuoktinių poros vaidmenims buvo išrinkti Richardas Burtonas (Džordžas) ir Elizabeth Taylor (Marta). Džordžas vietiniame koledže dėsto istoriją, o Marta yra koledžo prezidento duktė. Jie pasikviečia jauną dėstytoją (George'as Segalis) ir jo žmoną (Sandy Dennis) į intelektualių žaidimų vakarą: iš pradžių jie žaidžia žaidimą, pavadintą „Įžeiskite vaiduoklį“, vėliau šis žaidimas pereina į kitą, grėsmingesnį, pavadintą „Sugaukite vaiduoklį“. Šiose nelygiose varžybose jaunoji pora pralošia, čia atsiskleidžia pasipiktinimą keliančios jų vestuvių detalės, o jaunojo dėstytojo pasitikėjimas savimi sugniuždomas. Filmas *Kas bijo Virdžinijos Vulf?* pelnė penkis „Oskarus“. Be abejonės, tai vienas geriausių teatro pjesių įkūnijimų ekrane. **RBP**

ASMENYBĖ (1966)
PERSONA

Švedija (Svensk), 85 min., nespalvotas
Švedų kalba
Režisierius Ingmar Bergman
Prodiuseris Ingmar Bergman
Scenarijaus autorius Ingmar Bergman
Operatorius Sven Nykvist
Kompozitorius Lars Johan Werle
Vaidina Bibi Andersson, Liv Ullmann, Margaretha Krook, Gunnar Björnstrand

Kaip ir daugelyje kitų žymių Europos režisierių 7-ajame deš. sukurtų filmų, Ingmaro Bergmano filme *Asmenybė* neįmanoma suvokti ir aprašyti kritinio realybės vaizdavimo. Nepaisant nuostabaus montažo, daugelis filmo epizodų atmintyje atgaivina kitus Bergmano kūrinių motyvus: Dievas voro pavidalu, krikščioniški simboliai (nukryžiavimas, avinėlio aukojimas), iliuzinis tikrovės suvokimas per meno prizmę, šiurpi morgo atmosfera su nuogutėliu mažyčio berniuko kūneliu. Ši scena – tai visos Bergmano kūrybinės biografijos preliudija, jis lyg norėjo iš naujo kritiškai permąstyti savo darbus. Iš tikrųjų šį filmą iš estetinių egzistencializmo pozicijų galima vertinti kaip kelionę, vedančią į aklavietę, kur jau nebėra individualybės, prasmės ir kalbos, kur Bergmano menas nustoja egzistavęs. Pamažu filmas baigiasi, po to viskas prasideda iš pradžių.

Tam tikru aspektu filmo *Asmenybė* siužetas yra moterų kovos dėl valdžios variacija, kuri pavaizduota kamerinėje Augusto Strindbergo pjesėje *Stipriausias*. Filmo pradžioje valingesnė ir stipresnė iš dviejų moterų atrodo psichiatrijos klinikos slaugė Alma (Bibi Andersson), kadangi ji yra labai pasitikinti savimi, būtent jos lūpomis pasakojama, ji dominuoja bendraudama su savo tylinčia paciente. Tačiau po bendravimo su šia paslaptinga moterimi, žymia aktore Elizabet Vogler (Liv Ullmann) nuošaliame vasarnamyje tolimoje saloje, Alma praranda savo dirbtinį pasitikėjimą ir praktiškumą. Jos pokalbiai su paciente virsta prisipažinimais turint slaptų savo svajonių ir norų. Tokiu būdu nusiėmusi savo prigimčiai būdingą melo ir saviapgaulės kaukę, kuri buvo užgožusi jos individualybę, Alma pajunta, kad jos gyvenimas įgauna prasmę.

Kulminacinėje filmo scenoje abi moterys sėdi viena priešais kitą vilkėdamos vienodas juodas sukneles. Alma pradeda pokalbį su Elizabet apie jos nenorą ištekėti ir tapti motina, tačiau netrukus pati išsako abejones dėl šeimyninio gyvenimo, kurį anksčiau ji su naiviu entuziazmu piešė savo vaizduotėje. Tai suvokusi, ji vėl stengiasi jaustis tvirta, norėdama atrodyti pasitikinti savimi, tačiau net iš šalies matyti, kad moteris praranda savitvardą, iš jos lūpų sklinda tik nerišlios frazės.

Filmo pabaigoje Alma žengia vienintelį galimą žingsnį, leidžiantį jai grįžti į gyvenimą ir atgaivinti savo jausmus: ji sugrįžta į įprastą pasaulį, kuriame yra sava, o Elizabet – svetima. Paskutinėje filmo scenoje vėl matome pirmuosius kadrus. Alma, dabar jau asmenybė, vėl vilkinti ankstesnę ligoninės uniformą, priverčia Elizabet pakartoti žodį „nieko". Vėl matome berniuką morge – galbūt tai nepageidaujamas Elizabet kūdikis? Gal negimęs Almos kūdikis? Tačiau tuo filmas ir baigiasi, o toliau – nežinomybė. **MT**

Prancūzija, Švedija (Anouchka, Argos Films, Sandrews, Svensk), 103 min., nespalvotas

Prancūzų ir švedų kalbomis

Režisierius Jean-Luc Godard

Prodiuseris Anatole Dauman

Scenarijaus autorius Jean-Luc Godard (pagal Guy de Maupassant'o apsakymus)

Operatorius Willy Kurant

Kompozitorius Jean-Jacques Debout

Vaidina Jean-Pierre Léaud, Chantal Goya, Marlène Jobert, Michel Debord, Catherine-Isabelle Duport, Eva-Britt Strandberg, Birger Malmsten

Berlyno tarptautinis kino festivalis: Jean-Luc Godard („Interfilm" premija – garbingas paminėjimas; premija už geriausią vaidybinį filmą jaunimui), „Auksinio lokio" nominacija, Jean-Pierre Léaud („Sidabrinis lokys" už aktorinį meistriškumą)

VYRIŠKA – MOTERIŠKA (1966)
MASCULIN, FÉMININ

Net ir pačiuose pirmuose Godard'o filmuose įprastų „tikrų" dialogų beveik nėra; jo herojai paprastai šaiposi vienas iš kito ir jų bendravimas primena tardymą arba interviu. Tai ypač tinka filmui *Vyriška – moteriška*. Begalinės socialinės apklausos, kamantinėjimai ir paskalos apie įžymybių gyvenimą palieka nemalonų įspūdį. Šiame filme dar mažiau lyrikos negu kituose nespalvotuose Godard'o filmuose, o tokio žmonių bendravimo filmavimas vis nusišalinant, perteikiant reportažo forma, įkaitina jo herojų egzistencinės izoliacijos atmosferą supančiame pasaulyje.

Godard'as sumanė šį filmą kaip nepriklausomo stebėtojo atliekamą sociologinį tyrimą. Godard'o nuomonė beveik tolygi antifeministo nuomonei: merginos – viso labo tik gražios lengvabūdės, būsimos popžvaigždės, tikros vartotojiškos visuomenės atstovės, o vyrai jam atrodo ekscentriški, amoralūs veidmainiai, siekiantys perdaryti gyvenimą pagal savo būdą. Šis Godard'o filmas tapo Jeano Eustache'o filmo *Motina ir kekšė* (1973) prototipu.

Vis dėlto šią juostą lydi jaudinantis poetiškumo jausmas: visoje šioje sumaištyje herojai atsiduoda svajonėms, kankinasi vienatvėje, tad mes negalime likti abejingi Jeano Pierre'o Léaud veido išraiškai ir ekrane pavaizduotam jo vidiniam pasauliui. **AM**

Prancūzija, Švedija (Argos, Athos, Parc, Svensk, Svenska), 95 min., nespalvotas

Prancūzų kalba

Režisierius Robert Bresson

Prodiuseris Mag Bodard

Scenarijaus autorius Robert Bresson

Operatorius Ghislain Cloquet

Kompozitorius Jean Wiener

Vaidina Anne Wiazemsky, François Lafarge, Philippe Asselin, Nathalie Joyaut, Walter Green, Jean-Claude Guilbert, Pierre Klossowski, François Sullerot, M.C. Fremont, Jean Rémignard

Venecijos kino festivalis: Robert Bresson (OCIC premija)

ŠTAI TOKS GYVENIMAS, BALTAZARAI (1966)
AU HASARD BALTHAZAR

Roberto Bressono filmas tiria šventumo prigimtį: tai įtikinantis ir liūdnas pasakojimas apie nuodėmes ir kančias, žmonėms būdingą žiaurumą ir ydas. Asiliukas, kurio vardas minimas filmo pavadinime, įkūnija tyrumą, yra pilnas dorybės ir pranašauja išgelbėjimą. Šis iš atskirų epizodų susidedantis filmas stulbina savo gelme ir tikroviškumu, kuriuos dar labiau sustiprina ryškūs vaizdai.

Asiliukas Baltazaras, pereidamas nuo vieno šeimininko pas kitą, daugelį metų jiems dirba, stebėdamas ir jausdamas visas geras bei blogas žmonių savybes. Šiurkštų elgesį su juo Bressonas lygina su santūrios jaunos moters Mari (Anne Wiazemsky) likimu: ji buvo susidėjusi su žiauriu, greitai ją palikusiu Žeraru (François Lafarge). Savo sunkaus gyvenimo pabaigoje Baltazaras, praeityje buvęs vaikų numylėtinis, kadaise pasirodydavęs cirke ir tarnavęs nešuliniu gyvuliu, tampa seno gero malūnininko, reginčio jame prisikėlusį šventąjį, nuosavybe.

Vienas kino kritikas pavadino Bressono filmą „pačiu tyriausiu filmu kino istorijoje", tačiau daugiausia pagyrų jis sulaukė *Village Voice* žurnale išspausdintame Andrew Sarriso straipsnyje. Jame buvo rašoma, kad filmas *Štai toks gyvenimas, Baltazarai* – „vienas labiausiai išaukštinančių jausmus ir išgyvenimus ekrane". **SJS**

DU AR TRYS DALYKAI, KURIUOS ŽINAU APIE JĄ (1967)
2 OU 3 CHOSES QUE JE SAIS D'ELLE

Tai vienas iš nedaugelio filmų, kuriuose prostitucija laikoma pagrindiniu šiuolaikinės kapitalistinės visuomenės bruožu. Godard'o nuomone, kai moteris parsiduoda už pinigus, labai intymus ir suteikiantis tiek gražių pojūčių lytinis aktas, kaip ir daugelis kitų visuomenės vertybių, pavirsta paklausia preke. Dėl to moteris praranda savo žmogiškąsias savybes ir tampa paprastu perkamu ir parduodamu daiktu.

Ankstyvesniame Godard'o filme šia tema – *Gyventi savo gyvenimą* (1962) – herojė tampa profesionalia prostitute ir susiduria su tragiškomis pasekmėmis. Ekranuose pasirodžius filmui *Du ar trys dalykai, kuriuos žinau apie ją*, viename prancūzų žurnale buvo išspausdinta keletas straipsnių, kuriuose aprašomi Paryžiaus priemiesčiuose gyvenančių, negalinčių galo su galu sudurti ir prostitucija užsiimančių bedarbių moterų likimai. Pirmame filmo kadre pro kambario langą matome jauną moterį, ir Godard'o balsas už kadro praneša mums, kad ją vaidina Marina Vlady. „Tai rusų kilmės aktorė, dėvi megztinį geltonais dryželiais, jos plaukai šviesūs ar tamsiai rusvi, tiksliai neįžiūriu.“ Vėliau tas pats balsas už kadro praneša kai kurias charakteringas filmo detales: pavyzdžiui, Brechto metodu aktorius atskiriamas nuo jo vaidmens, kad priverstų žiūrovą susimąstyti apie esmę to, kas vyksta ekrane. Vėliau šis epizodas vėl pasikartoja, tačiau jau iš kitos pozicijos, bet šį kartą Godard'as apibūdina heroję, o ne aktorę: „Tai Džuljeta Žanson. Ji čia gyvena, ji vilki megztinį...“ Dar viena Godard'o priemonė yra žiūrovo atskyrimas nuo veiksmo, padedantis ne taip karštai išgyventi įvykius ekrane. Balse už kadro girdime dvejojimo gaidelių, sukeliančių abejonių dėl regimo vaizdo tikrumo. Dokumentinis kai kurių epizodų filmavimo stilius kartais dar labiau padidina prarają tarp regimojo vaizdo ir jo prasmės.

Iš tiesų filmas prasideda ne nuo šio epizodo, o nuo keleto Paryžių vaizduojančių kadrų; būtent Paryžiaus gyvenimui, o ne pagrindinei herojei skirti filmo pavadinime minimi žodžiai „apie ją“. Šis filmas ne vienintelis, kuriame Godard'as tyrinėja šiuolaikinio Paryžiaus ir jo priemiesčių gyvenimą. Režisierius siekė parodyti, kad dirbtinis vartotojiško materialinių vertybių poreikio skatinimas reikalauja vis daugiau pinigų joms įsigyti ir prostitucijai klestėti.

Po išoriniu šio kūrinio spalvingumu, kuriame dokumentiniai kadrai suderinti su išmone, slypi pasaulinio masto problemos. Džuljetos vyras (Rogeris Montsoret) – radijo mėgėjas, sėdintis namuose ir klausantis žinių apie karą Vietname, o jo mažametis sūnus svajoja apie Šiaurės ir Pietų Vietnamo sujungimą. Revoliucinis Godard'o nusiteikimas, šiame etape pasižymėjęs jau nebemadingu antiamerikanizmu (prieštaraujančiu jo susižavėjimui Holivudu), netrukus buvo pakeistas polinkiu į socializmą, tačiau būtent Godard'ui būdingas intelektualinis gyvumas ir domėjimasis kino prigimtimi suteikia filmui *Du ar trys dalykai, kuriuos žinau apie ją* išskirtinį patrauklumą. **EB**

Prancūzija (Anouchka, Argos, Carrosse, Parc), 90 min., spalvotas (*Eastmancolor* sistema)

Prancūzų kalba

Režisierius Jean-Luc Godard

Prodiuseriai Anatole Dauman, Raoul Lévy

Scenarijaus autorius Jean-Luc Godard (pagal Catherine Vimenet laišką)

Operatorius Raoul Coutard

Kompozitorius Ludwig van Beethoven

Vaidina Joseph Gehrard, Marina Vlady, Anny Duperey, Roger Montsoret, Raoul Lévy, Jean Narboni

JAV (Embassy, Lawrence Turman), 105 min., spalvotas (Technicolor sistema)

Režisierius Mike Nichols

Prodiuseriai Joseph E. Levine, Lawrence Turman

Scenarijaus autoriai Buck Henry, Calder Willingham (pagal Charleso Webbo romaną)

Operatorius Robert Surtees

Kompozitoriai Dave Grusin, Paul Simon

Vaidina Anne Bancroft, Dustin Hoffman, Katharine Ross, William Daniels, Murray Hamilton, Elizabeth Wilson, Buck Henry, Brian Avery, Walter Brooke, Norman Fell, Alice Ghostley, Marion Lorne, Eddra Gale

„Oskaras": Mike Nichols (režisierius)

„Oskaro" nominacija: Lawrence Turman (geriausas filmas), Calder Willingham, Buck Henry (scenarijus), Dustin Hoffman (aktorius), Anne Bancroft (aktorė), Katharine Ross (antrojo plano aktorė), Robert Surtees (operatorius)

ABSOLVENTAS (1967)
THE GRADUATE

Kad ir kaip būtų keista, 1967 m. ekranuose pasirodęs filmas *Absolventas* daugeliui kino mėgėjų atrodė įžūlus, netgi skandalingas, nors tuo metu seksualinė revoliucija jau buvo įgavusi pagreitį. Nė viename žymių, anksčiau nufilmuotų holivudinių filmų sekso tema nėra pateikta taip nešališkai.

Šiame filme parodomas ne visai įprastas romantinis trio: koledžo abiturientas, turintis aibę laisvo laiko, siekiančios jį suvilioti neabejinga išgertuvėms namų šeimininkė ir jos duktė, nuostabi mergina, nesuvokianti, kad pagrindinis priešas, pavogęs iš jos meilę, yra tikroji motina.

Kūrybiniai metodai statant *Absolventą* išsiskyrė tokiu pat naujoviškumu ir originalumu kaip ir paties filmo tema bei stilius. Ankstesnis režisieriaus Mike'o Nicholso filmas *Kas bijo Virdžinijos Vulf?* (1966, Albee pjesės ekranizacija) padarė žiūrovams stiprų įspūdį, tačiau *Absolvente* dar labiau pasireiškė režisieriaus cinizmas ir aštrus protas. Filme panaudota keletas naujų muzikinių Simono ir Garfunkelio kompozicijų (pavyzdžiui, „Misis Robinson"), kurios originaliai dera su ankstesnėmis dueto dainomis („Tylos garsai", „Mylimoji / Daina apie Scarborough"); šiomis dainomis tuo metu jau žavėjosi milijonai paauglių, taip pat ir suaugusį auditorija. Ši muzika padidino susidomėjimą filmu ir, o tai dar svarbiau, jame kur kas išsamiau negu kituose to paties laikotarpio kūriniuose paliesti jaunimo jausmai ir išgyvenimai. Tai suvaidino svarbų vaidmenį tiek estetiniu, tiek komerciniu požiūriu ir leido atsirasti daugeliui filmų su įsimenančiais muzikiniais numeriais.

Sukūręs Bendžemino Bredoko, koledžo absolvento, kuriam neaiškią baimę kelia lengvabūdiškas jo tėvų materializmas, vaidmenį, Dustinas Hoffmanas tapo žvaigžde. Įdomu, kad Nicholsas vertė Hoffmaną vaidinti nerepetavus, ir natūralus Beno varžymasis sustiprina emocinę filmo nuotaiką. Daugelis filmo scenų įsimena savaime, o tarp tokių ypač išsiskiria epizodas, kai Benas girdi trumpą šeimos draugo patarimą apie tai, kaip pasiekti finansinę ir profesinę sėkmę: „Viską lemia plastmasė!" Į tai jis reaguoja su baime, pasibjaurėjimu, tai jį glumina.

Šiam filmui buvo parinkti puikūs aktoriai: Anne Bancroft, vaidinanti misis Robinson, ne tokia išraiškinga Katharine Ross, atliekanti jos dukters vaidmenį, paranojiškai „svetimos šalies agitatorių" bijantis namo savininkas (Normanas Fellas), nepripažintas Richardas Dreyfussas, besinuomojantis kambarį tame pačiame bendrabutyje kaip ir Benas, ir Buckas Henry, vaidinantis viešbučio klerką. Šis vaidmuo Henry tapo vienu pirmųjų vaidybiniame kine, kartu su Calderiu Willinghamu jis, remdamasis Charleso Webbo romanu, čia pasireiškė ir kaip scenaristas. Nicholso dėka šis filmas tapo žymiu 7-ojo deš. laimėjimu. **DS**

Prancūzija, Italija (Jolly, Specta), 155 min., spalvotas (*Eastmancolor* sistema)

Prancūzų, anglų, vokiečių kalbomis

Režisierius Jacques Tati

Prodiuseris René Silvera

Scenarijaus autoriai Jacques Lagrange, Jacques Tati, Art Buchwald

Operatorius Jean Badal, Andréas Winding

Kompozitoriai Francis Lemarque, James Campbell

Vaidina Jacques Tati, Barbara Dennek, Rita Maiden, France Rumilly, France Delahalle, Valérie Camille, Erika Dentzler, Nicole Ray, Yvette Ducreux, Nathalie Jem, Jacqueline Lecomte, Oliva Poli, Alice Field, Sophie Wennek, Evy Cavallaro

PRAMOGŲ METAS (1967)
PLAYTIME

Vargu ar filmas *Pramogų metas* privers mus naujai pažvelgti į gyvenimą, tačiau šis tikras Jacques'o Tati šedevras nuo pradžios iki pabaigos žiūrovams kelia visiškai naujų pojūčių. Šis filmas kaip nė vienas kitas sugeba priversti mus abejoti teisingumu to, kas vyksta.

Tati išgarsėjo sukūręs nerangaus pono Julio paveikslą tokiuose filmuose kaip *Pono Julio atostogos* (1953) ir *Mano dėdė* (1958). Režisierius buvo ne vien „klounados" meistras, jis nuoširdžiai simpatizavo savo herojui. Komediją *Pramogų metas* Tati kūrė pereinamuoju periodu tarp nebyliojo ir garsinio kino, vodevilių ir šiuolaikinio kino. Tačiau šis filmas įsimena būtent dėl nuoširdaus žiūrovų įsijautimo. Savo filmuose Tati priverčia mus juoktis iš kvailybių, kurios tikrovėje yra neatskiriama gyvenimo dalis. Po keleto tokių scenų, kurių filme *Pramogų metas* yra gana daug, suvokiame, kad jų tikslas – ne prajuokinti, bet priversti mus susimąstyti.

Filmo veiksmas vyksta išgalvotame mieste, kur viešpatauja niūri nesveika atmosfera. *Pramogų metas* – ypač brangus projektas: filmuoti specialiai pastatytiems stačiakampiams pastatams buvo išleista nemažai lėšų. Filmas buvo kuriamas naudojant 70 mm juostą, tačiau pelnas už jo nuomą buvo toks nedidelis, kad Tati liko skolingas dar kelis dešimtmečius po to, kai išėjo jo filmas. „Tativilis" („Tati miestas") yra arba vienas didžiausių kinematografijos laimėjimų, arba didybės manijos demonstravimas – viskas priklauso nuo mūsų suvokimo. Šiame išgalvotame mieste buvo nuosavi geležinkeliai, elektros stotys, o viename administracinių pastatų – dar ir tikras liftas. Nepriklausomai nuo vokiečių ekspresionizmo, Tati pavyko pavaizduoti technokratijos pasaulį, kuriame kai kurie daiktai mums atrodo kur kas savarankiškesni, negu yra iš tikrųjų.

Tativilio pasaulis su jo dirbtinumu atrodo nesveikas, nesugebantis nieko duoti žmogui, Julio jame jaučiasi visiškai svetimas ir retai šiame pasaulyje randa gyvenimo pėdsakų. Kartą Julio susipažįsta su gėlių pardavėja, suteikiančia jo pilkam gyvenimui truputį spalvingumo, ir jam atrodo, kad keista gatvės žibintų forma primena mažytes gėlių puokšteles. Filme *Pramogų metas* autorius parodo nesveiką technokratijos poveikį įprastesniam, žemiškesniam gyvenimo būdui. Mes matome, kaip gyvenimas dideliame šiuolaikiniame mieste gali visiškai sugriauti žmogaus individualumą.

Neįmanoma išvardinti visų kruopščiai apgalvotų filmo sąmojų. Beveik kiekvienas atskirai paimtas šiuolaikinis išradimas – televizija, mašinos, prekybos centrai, oro uostai, dulkių siurbliai – įgauna naują gyvenimą ir tampa pajuokos objektu.

Ypač įsimena 45 min. trunkanti scena absurdiškame restorane, kurios kiekviename kadre ir garse slypi kas nors svarbaus. Tačiau besikeičiantys kadrai sukelia netramdomą juoką, ir šis filmas ilgam įstringa mūsų atmintyje. **EdeS**

PRANEŠIMAS (1967)
REPORT

Tą dieną, kai buvo nužudytas Johnas F. Kennedy, Bruce'as Conneris nusprendė iš televizoriaus ekrano „Super 8" kamera nufilmuoti nužudymo kadrus. Po ketverių sunkaus darbo metų ir daugkartinio paruoštos medžiagos montažo buvo sukurtas 13 min. trukmės avangardinio kino klasika tapęs filmas *Pranešimas*.

Už kadro girdime to meto televizijos ir radijo komentatorių balsus, su didėjančia panika pranešančius apie įvykį. Tačiau ekrane visai nėra smurto. Kennedy nužudymo momentu ekrane matome baltą dėmę, kurią staiga keičia balti ir juodi kadrai. Po to vėl rodoma šimtai kadrų, absurdiška seka sumontuotų iš dokumentinių, reklaminių, animacinių ir mokslinės fantastikos filmų.

Susidaro įspūdis, kad Conneris intuityviai suvokė, jog nuo pat pirmo televizijos kadro mūsų požiūris į šį įvykį priklausys nuo žiniasklaidos įrašytų ir aptariamų vaizdų bei garsų ir tik daug kartų peržiūrėję kino juostą galėsime suprasti tai, kas vyksta. *Pranešimas* tapo dviejų visiškai priešingų požiūrių į prezidento Kennedy nužudymą atsiradimo pranašu. Gali būti, kad šis nusikaltimas – tai sąmokslo padarinys, kaip vėliau savo filme pavaizdavo režisierius Oliveris Stone'as. **AM**

JAV (Canyon), 13 min., 16 mm, nespalvotas

Režisierius Bruce Conner

NARSUSIS ŠAULYS (1967)
HOMBRE

Paulo Newmano herojų vaikystėje pagrobia apačių genties indėnas ir išaugina kaip savo sūnų. Gavęs palikimą ir grįžęs į baltųjų pasaulį, jis pašto karieta vyksta į Naująją Meksiką. Kartu su juo – ir marga publika, kurioje Diane Cilento, vaidinanti drąsią našlę, Fredricas Marchas – parsidavėlį indėną, ir Martinas Balsamas, suvaidinęs meksikietį – diližano vairuotoją. Pusiaukelėje nusikaltėlių gauja, iš anksto susimokiusi su kitu keleiviu, kurį vaidina Richardas Boone'as, užgrobia diližaną. Pasinaudojęs apačių metodais, Newmano herojus užmuša du banditus, tačiau nemato prasmės suteikti pagalbos kitiems keliautojams, jaučiantiems atvirą neapykantą indėnams.

Martino Ritto filmas *Narsusis šaulys* atspindi 6-ajame deš. ir vėliau vyravusias, vesternams būdingas liberalias nuotaikas. Charakteringą vietą filme užima įvairiausi moralai. Santykiai tarp herojų aštrėja ir primena katės ir pelės žaidimą tarp gaujos narių ir jų numatomų aukų. Newmanas tiesiog neprilygstamas Džono Raselo, santūraus, kovojančio su gerbiamų miestiečių veidmainyste, vaidmeniu, jo dvejopa etninė kilmė leidžia geriau suprasti rasinius prietarus, o Richardas Boone'as puikiai suvaidino veidmainį keleivį. **EB**

JAV (20th Century Fox, Hombre Productions), 111 min., spalvotas

Režisierius Martin Ritt

Prodiuseriai Irving Ravetch, Martin Ritt

Scenarijaus autoriai Irving Ravetch, Elmore Leonard, Harriet Frank jaunesn. (pagal Elmore'o Leonardo romaną)

Operatorius James Wong Howe

Kompozitorius David Rose

Vaidina Paul Newman, Fredric March, Richard Boone, Diane Cilento, Cameron Mitchell, Barbara Rush, Peter Lazer, Margaret Blye, Martin Balsam, Skip Ward, Frank Silvera, David Canary, Val Avery, Larry Ward

Prancūzija, Italija (Five, Paryžius), 101 min., spalvotas (*Eastmancolor* sistema)

Prancūzų kalba

Režisierius Luis Buñuel

Prodiuseriai Henri Baum, Raymond Hakim, Robert Hakim

Scenarijaus autoriai Luis Buñuel, Jean-Claude Carrière (pagal Josepho Kesselio romaną)

Operatorius Sacha Vierny

Vaidina Catherine Deneuve, Jean Sorel, Michel Piccoli, Geneviève Page, Pierre Clémenti, Françoise Fabian, Macha Méril, Muni, Pallas, Maria Latour, Claude Cerval, Michel Charrel, Iska Khan, Bernard Musson, Marcel Charvey, François Maistre, Francisco Rabal, Georges Marchal, Francis Blanch

Venecijos kino festivalis: Luis Buñuel („Auksinis liūtas"), Pasinetti premija (geriausias filmas)

DIENOS GRAŽUOLĖ (1967)
BELLE DE JOUR

Režisierius Luisas Buñuelis savo filmą *Dienos gražuolė* pavadino pornografiniu, tačiau taip pat pridūrė, kad šis filmas nagrinėja „nekaltą erotizmą". Iš tikrųjų tai galbūt paskutinis žymus 7-ojo deš. erotinis filmas. Vėliau, kai viskas buvo leistina ir susilpnėjo cenzūra, atsirado naujų erotikos vaizdavimo ekrane stilių.

Tačiau filmas garsus ne vien tuo: panašiai kaip filmai *Iki paskutinio atodūsio* ir *Saldus gyvenimas,* kurių populiarumas dar labiau išaugo XX a. paskutinį deš., filmas *Dienos gražuolė* išsiskiria ypatingu to laikotarpio stiliumi, pasireiškiančiu vos pastebimomis detalėmis – žodžiais, judesiais, apranga ir santykiais.

Dienos gražuolėje matyti režisieriaus fetišizmas. Buñuelio nejaudina Catherine Deneuve nuogumas, jam kur kas svarbiau veikėjos kūną dengiantys rūbai, taip pat jos elegantiškumas ir subtilus moteriškumas. Nepaisant to, kad filmo veiksmas vyksta turtingame viešnamyje, sekso ekrane visiškai nėra. Jis vystosi už uždarų durų, nuošaliuose kampeliuose, o vienoje linksmoje scenoje meilės malonumams pora atsiduoda po karsto dangčiu. Mes negalime įsivaizduoti seksualinių iškrypimų, apie kuriuos visokiais būdais užsimena režisierius.

Deneuve vaidina Severiną Serizy, iš išorės frigidišką (galbūt net skaisčią) respektabilaus buržua Pjero (Jeanas Sorelis) žmoną, gyvenančią dvilypį gyvenimą ir vidury dienos parsiduodančią nepažįstamiesiems. Būdama prostitutė, ji jaučiasi visiškai saugi ir, matyt, įgyvendina savo nepaprastas mazochistinio sekso fantazijas. Vieną gražią dieną, kai ji susipažįsta su seksualiai patraukliu ir jos širdį užkariavusiu gangsteriu (Pierre'as Clémenti), sutvarkytas moters gyvenimas griūva.

Įvertinus visa tai, kas pasakyta, filmas *Dienos gražuolė* gali pasirodyti paika vyrų fantazija. Iš tikrųjų tai vienas sudėtingiausių, paslaptingiausių, savotiškai poetiškų filmų, turintis išskirtinę trauką. Visos herojų mintys ir jausmai, kaip ir kasdienis gyvenimo būdas, yra apgaubti paslapties.

Pamažu Buñuelis įveda mus į keistą pasaulį, kuriame nėra ribos tarp tiesos ir fantazijos. Filme yra daug keistų efektų, sukeliančių juoką ir kartu audrinančių žiūrovą, pavyzdžiui, kai herojai paslaptingai praneša, kad „įleis kates" (apgaule įtrauks į bėdą), tačiau taip ir nesužinome, kas atsitiko. Gerokai prieš įsimintiną finalinę sceną, paveikti šio patrauklaus lyg sapnas filmo, žiūrovai supranta, kad *Dienos gražuolė* – ne kas kita, o taip laukiamas visiškas išsilaisvinimas. **AM**

ROBERT et RAYMOND HAKIM présentent

CATHERINE DENEUVE
JEAN SOREL
MICHEL PICCOLI

dans un film de

Luis Bunuel

BELLE DE JOUR

d'après le roman de JOSEPH KESSEL de l'Académie Française

avec
GENEVIÈVE PAGE
PIERRE CLÉMENTI
FRANCISCO RABAL
FRANÇOISE FABIAN
MACHA MERIL
MARIA LATOUR-MUNI
et GEORGES MARCHAL
avec la participation de
FRANCIS BLANCHE
EASTMANCOLOR

MIJN NAAM IS
"BELLE DE JOUR"

Prancūzija (Madeleine, Parc), 120 min., spalvotas (*Eastmancolor* sistema)

Anglų ir prancūzų kalbomis

Režisieriai Jacques Demy, Agnès Varda

Prodiuseriai Mag Bodard, Gilbert de Goldschmidt

Scenarijaus autorius Jacques Demy

Operatorius Ghislain Cloquet

Kompozitorius Michel Legrand

Vaidina Catherine Deneuve, George Chakiris, Françoise Dorléac, Jacques Perrin, Michel Piccoli, Jacques Riberolles, Grover Dale, Véronique Duval, Geneviève Thénier, Henri Crémieux, Pamela Hart, Leslie North, Patrick Jeantet, Gene Kelly, Danielle Darrieux

„Oskaro" nominacija: Michel Legrand, Jacques Demy (muzika)

MERGINOS IŠ ROŠFORO (1967)
LES DEMOISELLES DE ROCHEFORT

Režisieriui Jacques'ui Demy, sukūrus filmą *Merginos iš Rošforo,* pavyko pasiekti tikslą, kurį įveikė tik nedaugelis režisierių: filmas sukelia nesutramdomą žiūrovų džiaugsmą, kurį dabartiniai kino mėgėjai gali lyginti su ekstaze.

Šiame filme, kaip nė viename kitų, viskas asocijuojasi su laime, pasimėgavimu gyvenimu ir džiaugsmu. Filme *Šerbūro skėčiai,* kėlusiu žiūrovams stiprius įspūdžius, yra daug liūdnų, ryškiems ir išraiškingiems regimiems paveikslams prieštaraujančių epizodų, o žiūrint *Merginas iš Rošforo* toks jausmas nekyla. Kiekvienas kadras prisodrintas spalvų ir lyg tikslingai veikia malonumo centrą galvoje. Tas pat vyksta, kai matome herojų rūbus, dekoracijas ir ypač aktorių vaidybą, puikiai atliekamus muzikinius numerius. Muziką filmui vėl sukūrė Michelis Legrand'as, ir susidaro įspūdis, kad Demy mūsų vaizduotėje piešia stebuklingą šalį. Dvi vienodus drabužius dėvinčios seserys dainuoja apie laimę būti seserimis, ir jų meilės bei laimės kulminacija tampa scena sekmadienio mugėje, o toks proziškas perėjimas tiltu virsta nuostabia, lengvabūdiškumo elementų turinčia choreografine fantazija.

Filmas *Merginos iš Rošforo* sukels teigiamų emocijų audrą, o tai jau nemažai. **EdeS**

Prancūzija, Italija (Ascot, Comacico, Copernic, Lira), 105 min., spalvotas (*Eastmancolor* sistema)

Prancūzų kalba

Režisierius Jean-Luc Godard

Scenarijaus autorius Jean-Luc Godard

Operatorius Raoul Coutard

Kompozitoriai Antoine Duhamel, Guy Béart; Wolfgang Amadeus Mozart

Vaidina Mireille Darc, Jean Yanne, Jean-Pierre Kalfon, Valérie Lagrange, Jean-Pierre Léaud, Yves Beneyton, Paul Gégauff, Daniel Pommereulle, Virginie Vignon, Yves Afonso, Blandine Jeanson, Ernest Menzer, Georges Staquet, Juliet Berto, Helen Scott

Berlyno tarptautinis kino festivalis: Jean-Luc Godard – „Auksinio lokio" nominacija

SAVAITGALIS (1967)
WEEK END

Savaitgalis tikriausiai yra beprotiškiausias, painiausias ir tuo pat metu originaliausias Jeano Luco Godard'o filmas.

Filme viskas juda, net paprastas pokalbis telefonu virsta nuostabiu muzikiniu numeriu. Savaitgalio herojai miške sutinka pasakų personažus, o mirtis jų tyko kiekviename žingsnyje. Šiam Godard'o filmui visiškai nebūdingas perėjimas nuo vieno epizodo prie kito.

Tačiau filmo negalima pavadinti radikaliu, nes šis terminas nusako kraštutinį politinį pažiūros tašką ir visišką humoro nebuvimą. Iš tikrųjų filme daug smagių momentų, būtent dėl apolitiškumo savo geriausiuose filmuose Godard'ui visuomet puikiai pavyko suderinti juoką ir rimtį, grožį ir absurdiškumą.

Turime paminėti puikų operatoriaus darbą. Viena pagrindinių scenų yra 10 min. trukmės epizodas, vaizduojantis baisią transporto spūstį, kurią pertraukia Godard'o filmuose dažnai rodomi titrai su pamokymais. Tai ne šiaip spūsties pavaizdavimas, – taip parodytas bauginantis, tačiau labai juokingas požiūris į situaciją Godard'o akimis, vaizduojami gyvūnai iš zoologijos sodo, valtys, netikėta išsilieja marios kraujo. Tačiau, kaip kartą pasakė šis žymus režisierius, čia nėra ko baimintis: tai viso labo tik raudoni dažai. **EdeS**

SAMURAJUS (1967)
LE SAMOURAÏ

Filmo *Samurajus* įžangoje Jeanas Pierre'as Melville'is labai taikliai panaudojo citatą iš samurajų „Bušido kodekso": „Niekas nekenčia nuo vienatvės taip, kaip samurajus, jis nusileidžia gal tik tigrui džiunglėse..." Daugiau nuorodų į japonų kultūrą čia nebereikia: pakanka tik pasakyti, kad *Samurajuje* vyrauja tam tikra abstrakti, pasakiška amžinybės atmosfera. Tai labai patrauklus, stilizuotas filmas, jame parodytas įsivaizduojamas pasaulis aibe požiūrių pranoksta realybę. Nenuostabu, kad daugelis režisierių, pradedant Johnu Woo ir Paulu Thomu Andersonu, o baigiant Quentinu Tarantino bei Walteriu Hillu, šį filmą laikė biblija kuriant „kietus" filmus.

Džefas Kostelo (Alainas Delonas) – negailestingas samdomas žudikas, kuriam epitetas „bejausmis" yra pernelyg švelnus. Metodiškai veikiantis žmogžudys, netekęs seksualumo ir bet kokio supratimo apie moralę, aptinka, kad jį „pakišo" – surengė jo, kaip ir jo bendravardžio filme *Iš praeities* (1947), kurį vaidina Robertas Mitchumas, persekiojimą; atrodo, kad vyrukas papuolė ir dabar jam galas. Paskutinė Džefo akistata su galinčiu jį išduoti liudininku atskleidžia tų vidinių motyvų, kuriais jis lig šiol vadovavosi, paslaptį.

Melville'io pavaizduotame Paryžiuje galima pastebėti susižavėjimą naktinį gyvenimą rodančiais amerikiečių filmais: naktiniai klubai su afroamerikiečių atliekamu džiazu, tamsios lietingos gatvės. Policininkai, uoliai šukuodami visą miestą ir ieškodami nesugaunamo nusikaltėlio, elgiasi kaip Fritzo Lango filmuose. Šioje slegiančios atmosferos kupinoje juostoje Melville'is išskirtinį, beveik maniakišką dėmesį skiria detalėms, kurios savo įkyrumu primena policininkų tardymą. Kiekvienas įtartinų asmenų judesys, jų vietos pakeitimas mieste kruopščiai kontroliuojamas ir užrašinėjamas.

Filmas *Samurajus* nuolat primena Roberto Bressono kūrinius – jame beveik nėra dialogų, iškraipomas kiekvienas atskiras garsas (pavyzdžiui, paukščių čiulbėjimas Džefo kambaryje, mašinos variklio riaumojimas ir raktų ryšulėlio skambėjimas). Aktoriai elgiasi taip, kaip ryškūs manekenai (Delonas parodomas toks pat gležnas kaip filmo *Dienos gražuolė* (1967) herojė Catherine Deneuve). Melville'iui nepatiko toks palyginimas, tačiau jis teisingas: Džefas atrodo vos ne kaip asketiškas dvasininkas, kurio viduje gyvena kitas žmogus. **AM**

Prancūzija, Italija (CICC, Fida, Filmel, TC), 105 min., spalvotas (*Eastmancolor* sistema)

Prancūzų kalba

Režisierius Jean-Pierre Melville

Prodiuseriai Raymond Borderie, Eugène Lépicier

Scenarijaus autoriai Jean-Pierre Melville, Georges Pellegrin (pagal Joano McLeodo romaną *Roninas*)

Operatorius Henri Decaë

Kompozitorius François de Roubaix

Vaidina Alain Delon, François Périer, Nathalie Delon, Cathy Rosier, Jacques Leroy, Michel Boisrond, Robert Favart, Jean-Pierre Posier, Catherine Jourdan, Roger Fradet, Carlo Nell, Robert Rondo, André Salgues, André Thorent, Jacques Deschamps

ŠALTAKRAUJIS LIUKAS (1967)
COOL HAND LUKE

JAV (Jalem, Warner Bros.), 126 min., spalvotas (*Technicolor* sistema)
Režisierius Stuart Rosenberg
Prodiuseriai Gordon Carroll, Carter De Haven jaunesn.
Scenarijaus autoriai Donn Pearce, Frank Pierson (pagal Donno Pearce'o romaną)
Operatorius Conrad L. Hall
Kompozitorius Lalo Schifrin
Vaidina Paul Newman, George Kennedy, J. D. Cannon, Lou Antonio, Robert Drivas, Strother Martin, Jo Van Fleet, Clifton James, Morgan Woodward, Luke Askew, Marc Cavell, Richard Davalos, Robert Donner, Warren Finnerty, Dennis Hopper, Harry Dean Stanton
„Oskaras“: George Kennedy (aktorius)
„Oskaro“ nominacija: Donn Pearce, Frank Pierson (scenarijus), Paul Newman (aktorius), Lalo Schifrin (muzika)

Yra tokių aktorių kaip Paulas Newmanas, kurių nuostabi vaidyba ir skvarbus žvilgsnis įsimena labiau negu pats filmas, kuriame jie vaidina. Newmano herojus su jo ryžtinga, kartais svirduliuojančia eisena turi tokio žavesio, kuris kaip magnetas traukia žiūrovą prie nesudėtingo filmo *Šaltakraujis Liukas* siužeto. Puikų operatoriaus darbą plačiajame ekrane atliko Conradas L. Hallas. Jam pavyko meistriškai nufilmuoti saulės spindėjimą ir apnuogintus, nuo prakaito blizgančius kalinių kūnus. Režisierius Stuartas Rosenbergas filme drąsiai kelia autoritarinės valdžios problemą ir pabaigoje netikėtai alegoriškai palygina herojaus gyvenimą su Kristaus likimu.

Tokie netikėti persivertimai filme *Šaltakraujis Liukas* nestebina, ir žiūrovai su dideliu susidomėjimu seka įvykius. Newmanas vaidina nepaaiškinamai užsispyrusį vaikiną Liuką Džeksoną, pravarde „Šaltoji ranka“, patekusį į kalėjimą už tai, kad begėdiškai nurėžė automobilių stovėjimo skaitiklį. Patekęs į kalėjimą, Liukas susiduria su dar griežtesnėmis taisyklėmis. Dėl jo didėjančio, vis daugiau nemalonumų pridarančio užsispyrimo bausmės vis sunkėja. Šiame puikiame filme yra daug įsimenančių frazių ir epizodų; iš pirmo žvilgsnio jis atrodo paviršutiniškas, tačiau jame paliestos svarbios visuomenės problemos.

Kai kurios filmo frazės įgijo bendrinę prasmę ir įėjo į kinematografijos leksikoną (pavyzdžiui, aiškus kalinių antipatijos su grėsmės atspalviu vienas kitam sumažinimas („Mums nesiseka rasti bendros kalbos“)), o scena, kai kaliniai ginčijasi, kuris suvalgys daugiau kiaušinių, ir peštynės kalėjimo kieme tapo klasika. Filme *Šaltakraujis Liukas* vaidino žymūs aktoriai, tarp jų jaunas Dennisas Hopperis, Harry Deanas Stantonas, taip pat George'as Kennedy, suvaidinęs Liuko priešą, vėliau tapusį geriausiu jo draugu.

Už atviraširdžio, norėjusiu atrodyti „kietu“ Dreglaino vaidmenį Kennedy buvo apdovanotas „Oskaru“. Tačiau labiausiai *Šaltakraujis Liukas* įsimena dėl neprilygstamos Newmano vaidybos. Liuko vaidmuo leido jam tapti žvaigžde ir atvėrė kelią į šlovę. Skirtingai nei išraiškingasis Jackas Nicholsonas panašiame filme *Skrydis virš gegutės lizdo,* Newmanas su vos matoma, nuovokia šypsena spinduliuoja pasitikėjimą savimi. Nekalbus Liukas nepratęs aiškinti kiekvieno savo poelgio ir veiksmo motyvų. Susidaro įspūdis, kad kalėjimas jam yra dar vienas iššūkis, ir jis siekia suvokti, ar sugebės jį įveikti. Iš tikrųjų iki filmo pabaigos nesuprantame, kas slypi už laisvę mylinčio Liuko elgesio. Skirtingai nei kiti kaliniai, jis nenori paklusti nustatytoms taisyklėms, o jo nenoras ieškoti kompromiso baigiasi tragedija. Filme *Šaltakraujis Liukas* matome, koks gilus gali būti žmogaus ir sistemos konfliktas. **JKI**

JAV (MGM), 92 min., spalvotas (*Metrocolor* sistema)

Režisierius John Boorman

Prodiuseriai Judd Bernard, Robert Chartoff

Scenarijaus autoriai Alexander Jacobs, David Newhouse, Rafe Newhouse (pagal Donaldo E. Westlake'o romaną *Medžiotojas*)

Operatorius Philip H. Lathrop

Kompozitoriai Stu Gardner, Johnny Mandel

Vaidina Lee Marvin, Angie Dickinson, Keenan Wynn, Carroll O'Connor, Lloyd Bochner, Michael Strong, John Vernon, Sharon Acker, James Sikking, Sandra Warner, Roberta Haynes, Kathleen Freeman, Victor Creatore, Lawrence Hauben, Susan Holloway

AKIS Į AKĮ (1967)
POINT BLANK

Šis žavus Johno Boormano trileris šiandien toks pat populiarus kaip ir tuo metu, kai pasirodė ekranuose. Filmas prasideda nuo nepavykusios pagrindinio herojaus žmogžudystės: Volkerį (Lee Marvinas) perveria dvi kulkos, ir nuo šio niūraus filmo momento, kur žiaurūs veiksmai susipina su lovos scenomis, įvykiai tik pradeda įsibėgėti.

Po draugo gangsterio Melo Rizo išdavystės Volkeris laikomas mirusiu. Išaiškėja, kad Rizas yra Volkerio žmonos meilužis, ir kai pastarojo šautinės žaizdos užgyja, jis reikalauja Rizo grąžinti iš jo pavogtus 93 tūkstančius dolerių ir taip pat siekia atkeršyti savo žmonai Linai (Sharon Acker), Rizui ir visiems jo bendrininkams. Į savo beprotišką planą Volkeris įtraukia suvedžiotą, o vėliau paliktą Linos seserį Krisę (Angie Dickinson). Ypač įsimena ilgai trunkantis epizodas, kuriame, norėdama atkeršyti už Volkerį, ji gundo Rizą. Ši atstumianti erotinė scena žiūrovams palieka slogų įspūdį.

Tai tipiškas savo forma ir vaizduojamais personažais trileris. Boormano naudojami visą ekraną užimantys miesto panoramos vaizdai pliki ir atviri, veikėjai blaškomi iš vieno galo į kitą, o tai reiškia, kad *Akis į akį* televizijos ekrane atrodytų taip pat gerai, kaip ir kino salėje. **KK**

BANGOS ILGIS (1967)
WAVELENGTH

Šis filmas laikomas minimalistinio kino pavyzdžiu. *Bangos ilgyje* daug veiksmo ir istorijų. Režisierius nuolat žaidžia ekrano erdve ir laiku. Filmas buvo sukurtas tam, kad visam laikui pasikeistų santykiai tarp žiūrovo ir ekrano, priverčiant auditoriją viso veiksmo metu mąstyti apie tai, kas kituose filmuose priimama kaip savaime suprantamas dalykas.

Režisieriaus Michaelio Snow filmą žiūrime kaip 45 min. trunkantį kadrą. Jis buvo filmuojamas dideliame miesto kambaryje ir fokusuojamas į tolimoje sienoje esančios fotografijos (bangos) detales. Tai negailestingas filmas, kadangi jūs priversti sąveikauti su fizine erdve ir įsibrauti į smulkiausias žmogaus pasakojimo detales. Filme per gatvės riaušes užmušamas vyriškis (Hollis Framptonas). Vėliau matome moterį, radusią kūną, ji skambina telefonu, girdėti policijos sirenų kauksmas. Tačiau tuo metu melodrama yra taip išplėtota, o kamera nukreipta į tokias tolimas perspektyvas, kad pradžioje parodyto didžiojo paveikslo jau neįmanoma įžiūrėti. Norėdami suvokti, kas gi įvyko, mes pernelyg prisiartinome prie sienos – galbūt prie įėjimo į fotografijos pasaulį.

Nors *Bangos ilgis* sukurtas vienu kvėptelėjimu, tai ne vienintelis įvykis: keliaujant po kambarį keičiasi pagrindinė filmo kryptis – spalvinis sprendimas, veikiant atsitiktiniams ir tikslingai parinktiems elementams kinta apšvietimas. Per visą šį laiką garso takelio bangų sinusoidė padidėja nuo pačių žemiausių (50 Hz) iki aukščiausių (12 000 Hz) dažnių. Skamba su melodramine muzika sumišusi ironiška užuomina į „bitlų" dainą (*Žemuogių pievelės amžinai*). Panašiai kaip ir daugelį eksperimentinių, pogrindinio stiliaus filmų, *Bangos ilgį* lengva parodijuoti kaip pernelyg pretenzingą kūrinį, galima visiškai ignoruoti jo intelektualinį įmantrumą, tačiau filmas svarbus ir būtinas. Jame slypi didelė gyvenimo jėga. **KN**

JAV, Kanada (Canyon), 45 min., 16 mm, spalvotas

Režisierius Michael Snow

Prodiuseris Michael Snow

Scenarijaus autorius Michael Snow

Operatorius Michael Snow

Vaidina Hollis Frampton, Joyce Wieland, Amy Yadrin, Lyne Grossman, Maoto Nakagawa, Roswell Rudd

BONI IR KLAIDAS (1967)
BONNIE AND CLYDE

JAV (Tatira-Hiller, Warner Bros./Seven Arts), 111 min., spalvotas (*Technicolor* sistema)

Režisierius Arthur Penn

Prodiuseris Warren Beatty

Scenarijaus autoriai David Newman, Robert Benton

Operatorius Burnett Guffey

Kompozitorius Charles Strouse

Vaidina Warren Beatty, Faye Dunaway, Michael J. Pollard, Gene Hackman, Estelle Parsons, Denver Pyle, Dub Taylor, Evans Evans, Gene Wilder

„Oskaras": Estelle Parsons (antrojo plano aktorė), Burnett Guffey (operatorius)

„Oskaro" nominacija: Warren Beatty (geriausias filmas), Arthur Penn (režisierius), David Newman, Robert Benton (scenarijus), Warren Beatty (aktorius), Faye Dunaway (aktorė), Michael J. Pollard (antrojo plano aktorius), Gene Hackman (antrojo plano aktorius), Theadora Van Runkle (kostiumai)

Arthuro Penno bandymas sukurti amerikietišką filmą apie „žmones už įstatymo ribų" prancūziškos „naujosios bangos" dvasia ir filmą, pripildytą jaunatviško gyvenimo džiaugsmo, pelnė jam sensacingą sėkmę tarp žiūrovų. Publika įvertino jo nustatytų normų nepripažįstantį traktavimą. Kritikai plojo, pritardami režisieriaus bandymams suteikti amerikiečių kino menui naujos energijos ir rimties, tačiau filmas *Boni ir Klaidas* buvo smerkiamas dėl pernelyg detalaus žiaurių scenų vaizdavimo. Kinematografo technikos laimėjimai leido labai realistiškai parodyti šautines žaizdas, kamera ilgam sustoja ties sudraskytais kūnais. Ankstesnių metų filmuose taip pat buvo vaizduojamos žiaurumo scenos, bet tai buvo pirmasis Holivudo filmas, privertęs žiūrovą pajusti panašių siaubo scenų patrauklumą.

Pirmieji atsiliepimai iš esmės buvo niekinantys, net smerkiantys, tačiau greitai kritikų nuomonė smarkiai pasikeitė. Filme *Boni ir Klaidas* efektingai kaitaliojasi prievartos scenos, žiaurus realizmas ir gana žemo lygio komiškumas. Realybės pojūtį jame išsaugoja atkurtos detalios dekoracijos ir kostiumai, parinkta filmavimo vieta šiaurės rytų Teksase. Filmas pasakoja apie labiausiai žinomo Depresijos laikotarpiu dueto – banko plėšikų „žygdarbius", o vėliau ir apie tragišką jų mirtį. Jie buvo tapę liaudies herojais. Warrenas Beatty ir Faye Dunaway vaidina puikų kriminalinį duetą, juos meistriškai papildo kitus gaujos narius vaidinantys Gene'as Hackmanas, Estelle Parsons ir Michaelas J. Pollardas. Po audringos pradžios policija priremia juos prie sienos, užmuša Klaido Bako (Hackmanas) brolį, jo žmona Blanš (Parsons) praranda regėjimą ir yra suimama. Trims gaujos nariams pavyksta atsiplėšti nuo persekiotojų, bet galiausiai Boni ir Klaidas patenka į pasalą ir griaudint kulkosvaidžio kulkoms šoka sulėtintą mirties šokį.

Atvirai parodytos sekso scenos, neįprasti impotento Klaido ir agresyvios Boni santykiai taip pat tapo atradimu. 7-ojo deš. pab. Holivude buvo atšaukti Kino filmų gamybos kodekso apribojimai ir įvesta vertinimo sistema, suteikianti didesnę laisvę vaizduojant seksą ir prievartą. *Boni ir Klaidas* tapo pirmuoju ir sėkmingiausiu filmu, sukurtu pagal naują sistemą. Jis buvo nominuotas 10-čiai „Oskarų", o jo sensacinga sėkmė padėjo amerikiečių kinui išsiveržti iš sąstingio ir papildyti pajamas.

Filmas pateikia raiškų, dviprasmišką apibrėžimą apie žiaurumą ir individualumą amerikiečių visuomenėje. Tai, kad žiūrovai ir kritikai gerai įvertino filmą, rodė, jog Holivudas sustiprino savo pozicijas visuomenėje. Sujungus europinį stilių ir rimtį su tradicinėmis amerikinėmis temomis buvo galima pasiekti sėkmę, ypač jei veiksmą lydi dinamiški, ryškūs epizodai. *Boni ir Klaidas* nutiesė kelią į 8-ojo deš. Holivudo renesansą. Tuo metu buvo sukurtas Francio Fordo Coppolos šedevras *Krikštatėvis*, atidavęs duoklę Penno filmui, beveik pažodžiui atkartodamas kai kuriuos jo epizodus. **RBP**

RAUDONA IR BALTA (1967)
CSILLAGOSOK, KATONÁK

Reikšmingu 1967-ųjų įvykiu tapo vienas pirmųjų vengrų režisieriaus Miklóso Jancsó darbų, sulaukusių atgarsių netgi JAV.

Jau šiame filme pastebimas režisieriui būdingas stilistinis virtuoziškumas ir išgrynintas grožis. Gyva nespalvota filmo juosta pasakoja apie įvykius po Rusijos revoliucijos. Raudonieji – revoliucionieriai, baltieji – valdančiųjų jėgų atstovai. Pasitelkęs sudėtingus kameros manevrus ir nebūdingus filmuojamo vaizdo rakursus, Jancsó žiūrovams siūlo perprasti beveik abstrakčios valdžios mechanizmą (tai liudija Stendhalio braižą primenantis filmo pavadinimas), o kartu – šaltą erotizmą, kuris kartkartėmis panašėja į paskutinius Stanley Kubricko darbus. Tačiau visa tai neturėtų sudaryti įspūdžio, kad Jancsó šalinasi politikos ar emocijų.

Viena vertus, aiškiai išreikšti nacionalistiniai *Raudonos ir baltos* elementai galėjo būti ir buvo vertinami kaip antirusiški. Ypač atsižvelgiant į tai, kad filmas sukurtas nepraėjus nė dešimčiai metų po nuslopinto vengrų pasipriešinimo, kurio metu žuvo per 7 tūkstančius žmonių. Dėmesio verta detalė – nors juosta buvo nufilmuota bendromis Vengrijos ir SSRS lėšomis, Sovietų Sąjungoje filmas nebuvo rodomas.

Jancsó linkęs filmuoti atitraukta kamera, o tai galima traktuoti kaip aktorių nepaisymą. Nuolatinis jo filmų aktorius Józsefas Madaras paaiškino, kad „Jancsó aktoriaus veidas atlieka pagalbinę funkciją. Veiksmų psichologiją režisierius atskleidžia per judančias žmonių mases. Žiūrovui tai gali pasirodyti keista. Tačiau Jancsó reikalauja, kad jo aktoriai kūrybiškai bendradarbiautų, ir atmeta įprastą sąlygiškumą. Jis niekuomet neužsiima analize ar psichologijos studijomis. Jancsó priverčia tave judėti. Būtent iš to, kaip jis priverčia mane judėti, suprantu, ko iš manęs norima, kaip režisierius mato personažo charakterį. Mintis jis išreiškia pasitelkdamas muziką, o reginius – per ritmiką."

Jeigu iki šiol dar nematėte Jancsó darbų, šis filmas – ideali pažintis su talentingu vengrų režisieriumi. *Raudona ir balta* – pirmasis jo filmas, kurį pamačiau aš. Jancsó galima laikyti kertine vengrų garsinių filmų epochos figūra, ir tokių menininkų kaip Béla Tarras neįmanoma suprasti prieš tai nesusipažinus su Jancsó kūryba. **JRos**

Vengrija, SSRS, 90 min., nespalvotas

Vengrų, rusų kalba

Režisierius Miklós Jancsó

Prodiuseriai Jenoe Goetz, András Németh, Kirill Sirjajev

Scenarijaus autoriai Gyula Hernádi, Miklós Jancsó, Luca Karall, Valeri Karen, Giorgi Mdivani

Operatorius Tamás Somló

Vaidina József Madaras, Tibor Molnár, András Kozák, Jácint Juhász, Anatolij Jabbarov, Sergej Nikonenka, Michail Kozakov, Bolot Bešenalijev, Tatjana Koniuchova, Krystyna Mikolajewska, Viktor Avdiuška, Gleb Striženov, Nikita Michalkov, Vladimir Prokofjev, Valentin Brylejev

MARKETA LAZAROVA (1967)
MARKETA LAZAROVÁ

Tai ambicingas ir daugiaplanis Frantiseko Vlácilo sukurtas viduramžių epas, kurio veiksmas perkelia mus į Bohemijos girias, pagonybės perėjimo į krikščionybę laikotarpį XIII a. Pagrindinė filmo herojė Marketa Lazarova (M. Vásáryová) – nekalta, vienuolyne išauklėta klano vado duktė, tampa žiauraus pagonių kario Mikolašo Kozliko (F. Velecky) pagrobimo auka.

Šiai juostai pirmąkart pasirodžius kino ekranuose (po šešerių metų filmavimo), žurnalas „Variety" pakomentavo, kad beveik tris valandas trunkantis filmas *Marketa Lazarova*, kurio pasakojimas miglotas ir labiausiai akcentuojami simboliai bei metaforos, nors ir laikytinas „pribloškiančiu kūriniu, tačiau visiškai nepasiteisino komercine prasme". Nespalvotoje juostoje įamžintas gotikinis šedevras buvo nufilmuotas pagal avangardistinį romaną. Vis dėlto 1998 m. šis filmas, primenantis Carlo Theodoro Dreyerio, Akiros Kurosawos ir Ingmaro Bergmano darbus, Čekijos kritikų buvo pripažintas geriausiu visų laikų čekišku filmu.

Vlácilas yra plačiai išgarsėjęs savo poetiniu lyrizmu ir istoriniais filmais *Velniški spąstai* (1961), *Bičių slėnis* (1967). Šiame filme režisierius nesistengia turinio grįsti paviršutiniškais avantiūristiniais veiksmais. Operatoriaus žvilgsnis sustoja ties detalėmis, padedančiomis atskleisti psichologinę ir dvasinę veikėjų būseną. Šis filmas – tai „kinematografinė atavistinių košmarų poema, kurią sunku sutalpinti į vieno žanro rėmus". **SJS**

Čekoslovakija (Barrandov), 162 min., nespalvotas

Čekų kalba

Režisierius Frantisek Vlácil

Prodiuseris Josef Ouzky

Scenarijaus autoriai Frantisek Pavlicek, Frantisek Vlácil (pagal Vladislavo Vancuros romaną)

Operatorius Bedrich Batka

Kompozitorius Zdenek Liska

Vaidina Josef Kemr, Magda Vásáryová, Nada Hejna, Jaroslav Moucka, Frantisek Velecky, Karel Vasicek, Ivan Palúch, Martin Mrazek, Václav Sloup, Pavla Polaskova, Alena Pavlíková, Michal Kozuch, Zdenek Lipovcan, Harry Studt, Vlastimil Harapes

DŽIUNGLIŲ KNYGA (1967)
THE JUNGLE BOOK

Mėgstamiausias Disney animacinis filmas *Džiunglių knyga* buvo sukurtas pagal Rudyardo Kiplingo istoriją apie berniuką, kurį džiunglėse išaugino vilkai. Vaidybiniai Zoltano Kordos (1942) ir Stepheno Sommerso (1994) filmai pavaizdavo berniuko sugrįžimą į civilizaciją. Animacinis filmas pasakoja apie paskutines Mauglio dienas laukinėje gamtoje. Kraujo ištroškęs tigras Šerchanas priverčia berniuką palikti džiungles. Mauglis stengiasi priešintis, tačiau, kaip ir jo pirmtakas Pinokis, yra nepakankamai atsargus, ir iš pitono Ka glėbio bei beždžionių karaliaus Lui jį išgelbėja bičiuliai – pantera Bagira ir lokys Balu.

Šios paprastos istorijos paveikslėliai – nuostabūs, filmas išsiskiria itin aukšta personažų išraiškos kokybe. *Džiunglių knyga* – paskutinis paties Walto Disney'aus sukurtas darbas. Be to, jam pavyko prisivilioti visą pulką žvaigždžių: filme išgirsime George'o Sanderso balsą (Šerchanas), Louis Prima dainuoja „Aš – overlongų karalius", o Philas Harrisas, įgarsinantis Balu, atlieka labai charakteringą savamokslio hipio stiliaus dainą „Ko reikia lokiui". Pavėlavusį filmo tęsinį *Džiunglių knyga 2* žiūrovai išvydo tik 2003-iaisiais. **TCh**

JAV (Walt Disney), 78 min., spalvotas (*Technicolor* sistema)

Režisierius Wolfgang Reitherman

Prodiuseris Walt Disney

Scenarijaus autoriai Larry Clemmons, Ralph Wright, Ken Anderson, Vance Gerry (pagal Rudyardo Kiplingo romaną)

Kompozitoriai George Bruns, Terry Gilkyson, Richard M. Sherman

Vaidina Phil Harris, Sebastian Cabot, Louis Prima, George Sanders, Sterling Holloway, J. Pat O'Malley, Bruce Reitherman, Verna Felton, Clint Howard, Chad Stuart, Lord Tim Hudson, John Abbott, Ben Wright, Darleen Carr

„Oskaro" nominacija: Terry Gilkyson (daina)

Čekoslovakija, Italija (Carlo Ponti, Barrandov), 71 min., spalvotas (*Eastmancolor* sistema)

Čekų kalba

Režisierius Milos Forman

Prodiuseriai Rudolf Hájek, Carlo Ponti

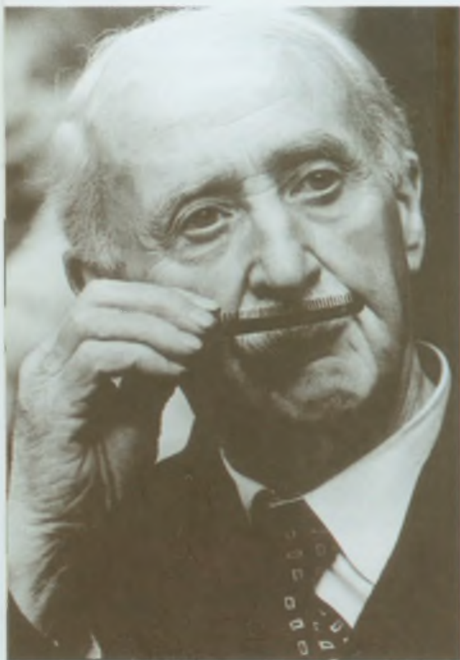
Scenarijaus autoriai Milos Forman, Jaroslav Papousek, Ivan Passer, Václav Sasek

Operatorius Miroslav Ondrícek

Kompozitorius Karel Mares

Vaidina Jan Vostrcil, Josef Sebanek, Josef Valnoha, Frantisek Debelka, Josef Kolb, Jan Stöckl, Vratislav Cermák, Josef Rehorek, Václav Novotny, Frantisek Reinstein, Frantisek Paska, Stanislav Holubec, Josef Kutálek, Frantisek Svet, Ladislav Adam

„Oskaro" nominacija: Čekoslovakija (geriausias užsienio filmas)

GAISRININKŲ BALIUS (1967)
HORÍ, MÁ PANENKO

Nors Milosas Formanas niekada nesiekė sukurti alegorijų filmo, *Gaisrininkų balius* tapo galinga juodąja komedija apie sovietinio sukirpimo visuomenės trūkumus. Filmas buvo apdovanotas prizu, ir tai tapo viena Formano emigracijos į Vakarus priežasčių. Vienas filmo prodiuserių Carlo Ponti dėl politinių užuominų šį filmą sumalė į miltus. Nepaisant to, filmas pataikė tiesiai į dešimtuką, kadangi ekranuose pasirodė kaip tik tuomet, kai sovietų tankai įvažiavo į Prahą.

Veiksmas vyksta nedideliame Čekoslovakijos mieste ir sukasi apie kelis pagrindinius įvykius: tai – vardynos, į pensiją išeinančio gaisrininkų vadovo palydos, deficitinių produktų loterija, grožio konkursas ir įsiliepsnojęs gaisras, vedantis į tragikomišką finalą.

Filmą *Gaisrininkų balius* pamatyti būtina. Jame nusifilmavo neprofesionalūs aktoriai – miestelio, kuriame vyko filmavimas, gyventojai. Filmas sudėliotas iš natūralistinių epizodų ir perteikia visas įmanomas humoro apraiškas – nuo farso iki klaidų komedijos, jame meistriškai užfiksuota, kaip elgiasi žmonių grupės griežtai apibrėžtomis sąlygomis.

Juosta prasideda scena, kai komisijos nariai renka dovaną į pensiją išeinančiam gaisrininkų savanorių komandos vadovui. Miestelio klube vyksta deficitinių produktų loterija. Salę užtvindo svečiai, tad loterijos prizai dingsta bematant. Tuo tarpu komisijos narių rūpestis – surasti gražutę jauną merginą, galinčią susirungti grožio konkurse. Juk tai – galimybė pasigrožėti apnuogintais kūnais. Kiekvienas dalyvis įtariamas vagyste, kadangi tokie produktai kaip mėsa ir importinis likeris masina visus be išimties. Galiausiai konkursas tampa nebekontroliuojamas, o tuo metu miestelyje įsiplieskia gaisras. Nepaisant visų iki tol jau gerokai išgėrusių gaisrininkų pastangų suvaldyti liepsnas, senukui belieka stebėti, kaip jo namas sudega ligi pamatų. Rezultatas – brigados nariai nepajėgia nei surengti loterijos, nei suorganizuoti konkurso, nei užgesinti gaisro. Belieka išeinančio vadovo palydos.

Formano, Jaroslavo Papouseko ir Ivano Passerio parašytas scenarijus remiasi realiai įvykusios gaisrininkų puotos įvykiais. Filmo kūrėjų požiūris į sovietinio tipo visuomenės esmę – kritiškas, bet tai nenuskamba kaip priekaištas. Vis dėlto akivaizdu, jog tokios egzistavimo sąlygos, kai nėra net pačių būtiniausių dalykų, buvo tapusios įprasta 1967-ųjų Čekoslovakijos gyvenimo kasdienybe. *Gaisrininkų balius* – liudijimas, kad moralinis tvirtumas neatsilaiko prieš korumpuotų viršininkų armiją, tarpstančią likusių visuomenės narių sąskaita. Nenuostabu, kad tokios tendencijos ima keroti, kai trūksta paprasčiausių dalykų – kokybiško maisto, vandens ir pan., galiausiai tai priverčia pamiršti visus civilizuoto elgesio principus. Galbūt tai ir paskatino pasirinkti alegorinį filmo toną. **GC-Q**

ŽEMĖ, PAGAUTA EKSTAZĖS (1967)
TERRA EM TRANSE

1964-ųjų balandžio 1-ąją Brazilijoje įvykęs karinis perversmas nulėmė ilgą, 25 metus trukusį diktatoriaus valdymą. Aktyviems ir iškalbingiems Brazilijos kairiųjų atstovams didžiausiu šoku tapo ne pats perversmas, o žaibiškas pilietinės vyriausybės žlugimas, kurio metu nebuvo išlieta nė lašo kraujo. Tokio įtūžio, kaltės ir depresijos derinio pasekme mįslingai tapo nemažai puikių kinematografinių pamąstymų apie politiką, prievartą ir intelektualo vaidmenį tuose procesuose. Glauberio Rochos *Žemė, pagauta ekstazės*, ko gero, tapo pačiu įdomiausiu šio įspūdingo derliaus vaisiumi. Krašte, vadinamame Eldoradu, poetas ir režisierius Paulo Martinsas (Jardelis Filho) nusprendžia atsižadėti politinio patriarcho Porfirio Diazo (Paulo Autranas) ir rinkimuose į gubernatoriaus postą palaikyti populistą Felipę Vieirą (José Lewgoy). Vieira laimi, tačiau netrukus pamiršta savo pažadus, žarstytus ikirinkiminės kampanijos metu. Jis, žiauriai numalšinęs valstiečių sukilimą, priverčia Paulo jį palikti ir sugrįžti prie įprastinio nežaboto gyvenimo. Tačiau radikalų grupuotė drauge su buvusia Paulo meiluže Sara (Glauce Rocha) pastarąjį įtikina, kad jo pareiga – sunaikinti Diazą. Paulo paklūsta, tačiau besiklostantys įvykiai pakursto jo neapykantą politikai. Sužinojęs, kad yra išduotas, o šalyje įvestas karinis režimas, Paulo įstoja į ginkluoto pasipriešinimo būrį, bet žūva per susišaudymą su policija.

Tokia istorija. Tačiau filmo peržiūra sukelia dvejopus jausmus. Mat Rochos juosta, nufilmuota kaip retrospektyva, tuo pat metu – ir grandiozinės operos, „teisingojo" Villos Loboso kino ir afrobrazilikos magijos mišinys. Asmeninius ir politinius išgyvenimus įkūnija Paulo Martinsas. Veiksmo intensyvumu sudrebinantys kadrai kaitaliojasi su ilgomis sulėtintomis scenomis, nufilmuotomis rankine kamera. Rocha sukūrė tipažus, tiksliai atspindinčius visą 6–7-ojo deš. Lotynų Amerikos politikų spektrą. Jų dėka 8-ojo deš. pr. karinė diktatūra įsigalėjo beveik visose regiono šalyse. Filmas sulaukė kaip reta gausios kritikos ir pačioje Brazilijoje, ir už jos ribų. Jį tūžmingai puolė ir kairieji, ir dešinieji. Jį lygino su Rochos kaimo epais *Dievas ir velnias saulės žemėje* (1964) ir *Antonio das Mortes* (1969). Vis dėlto, vertinant šį filmą iš šiuolaikinio žmogaus pozicijų, jį galima laikyti ne tik Rochos, bet ir naujosios Lotynų Amerikos kinematografijos šedevru. **RP**

Brazilija (Mapa), 106 min., nespalvotas

Portugalų kalba

Režisierius Glauber Rocha

Prodiuseriai Luiz Carlos Barreto, Carlos Diegues, Raymundo Wanderley Reis, Glauber Rocha, Zelito Viana

Scenarijaus autorius Glauber Rocha

Operatorius Luiz Carlos Barreto

Kompozitorius Sérgio Ricardo

Vaidina Jardel Filho, Paulo Autran, José Lewgoy, Glauce Rocha, Paulo Gracindo, Hugo Carvana, Danuza Leão, Jofre Soares, Modesto De Souza, Mário Lago, Flávio Migliaccio, Telma Reston, José Marinho, Francisco Milani, Paulo César Peréio

Kanų kino festivalis: Glauber Rocha – FIPRESCI apdovanojimas, „Auksinės palmės šakelės" nominacija

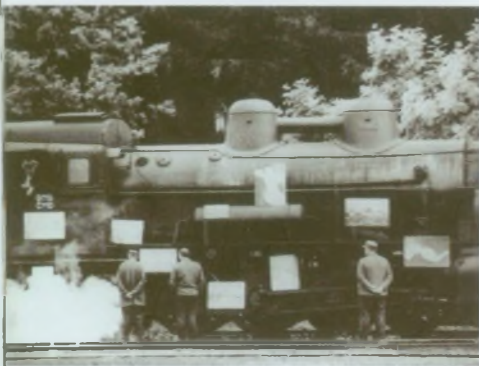
Čekoslovakija (Barrandov), 92 min., nespalvotas ir spalvotas
Čekų, vokiečių kalba
Režisierius Jiri Menzel
Prodiuseris Zdenek Oves
Scenarijaus autorius Jiri Menzel (pagal Bohumilo Hrabalo romaną)
Operatorius Jaromír Sofr
Kompozitoriai Jirí Pavlik, Jirí Sust
Vaidina Václav Neckár, Josef Somr, Vlastimil Brodsky, Vladimir Valenta, Alois Vachek, Ferdinand Kruta, Jitka Bendová, Jitka Zelenohorská, Nada Urbánková, Libuse Havelková, Kveta Fialová, Pavla Marsálková, Milada Jezková, Zuzana Minichova, Václav Fiser
Oskaras Čekoslovakija (geriausias užsienio filmas)

YPATINGIEJI TRAUKINIAI (1967)
OSTRE SLEDOVANÉ VLAKY

Ypatingieji traukiniai – tai karčiai saldaus humoro, su meile išgrynintų detalių ir liūdno humanizmo kupinas baigiamasis naujosios čekų kino bangos akordas. Tai pirmasis ilgo metražo vaidybinis Jiri Menzelio filmas, kurio pagrindu buvo pasirinkti čekų romanisto Bohumilo Hrabalo kūriniai. Rašytojo ir režisieriaus tarpusavio santykiai kupini pasitikėjimo. Gavęs „Oskarą" už geriausią užsienio filmą, Menzelis pareiškė, kad visi nuopelnai priklauso Hrabalui, tuo tarpu Hrabalas nuolat kalba, jog filmas pavyko geriau už originalą.

Pagrindinę siužetinę *Ypatingųjų traukinių* liniją pina sentimentalus amžino „meilučio" – liūdno, jautraus vaikinuko – auklėjimas. Plačiai atvertomis akimis į pasaulį žvelgiantis Milo (V. Neckáras) dažnai primena Busterį Keatoną. Jaudina jaunuolio pasididžiavimas naujutėlaite stoties tarnautojo uniforma. Jam tai – galimybė „stovėti ant platformos ir nedirbti sunkaus darbo". Beprotiškai įsimylėjęs gražutę vietinio traukinio palydovę, jis siaubingai nusimena, kai dėl nervinės įtampos nepavyksta pasimėgauti merginos artumu. Milo priešingybė – baisusis kolega, ciniškas perėjūnas Chubika (J. Somras), kuris laiką leidžia arba padlaižiaudamas valdžios atstovams, arba vaikydamasis paskui pirmą sutiktą sijoną.

Veiksmas vyksta mažoje geležinkelio stotyje paskutiniais Antrojo pasaulinio karo metais. Iš pradžių karo tarsi ir nesijaučia, tačiau pamažu jis aptemdo visus kitus įvykius, Milo tragediją papildydamas eiliniais kompleksais. Šį periodą (ankstyvojoje čekų kinematografijoje paprastai vaizduojamą kaip kovą prieš okupaciją) nušviesdamas savo netiksliu ironišku požiūriu, Menzelis siekė išsklaidyti herojinį karo mitą, „nes dauguma filmų, norėdami to ar ne, karą išaukština". *Ypatinguosiuose traukiniuose* nėra herojų. Pvz., Chubiką labiau jaudina meilės nuotykiai nei indėlis į pasipriešinimo judėjimą, o Milo į įvykius įtraukiamas visiškai atsitiktinai. Todėl šėtono vaidmens čia netenka suvaidinti niekam – grupė vokiečių kareivių susižavėjusi stebi traukinį, gabenantį mielas medicinos seseris. Jie taip pat pavaizduoti ne kaip fašistiniai žvėrys, o kaip sutrikę, namų pasiilgę vaikinai. Čekas, bendradarbiaujantis su vokiečiais, patarėjas Zedničekas (V. Brodsky) – veikiau žioplys negu niekšas. Epizodas, kai sovietai įsiveržia į Čekoslovakiją, filme neakcentuojamas, tačiau natūralu, kad tuo metu čekų žiūrovai jį puikiai pastebėjo.

Čekų genijaus dvasia, kurią įkūnija šaunusis kareivis Šveikas, kai apsimetant visiškais idiotais atsisakoma paklusti vadų įsakymams, persmelkia visą filmą. Pakanka pažvelgti į ištįsusius stoties tarnautojų veidus, reaguojančius į Zedničeko paaiškinimą, jog Vermachto pasitraukimas iš visų frontų – tai nuostabus, pergalę užtikrinantis taktinis manevras. Panašiai kaip ir klasika tapusiame Haseko romane, *Ypatinguosiuose traukiniuose* susilieja komedija, tragedija ir farsas, erotizmas ir satyra, natūralizmas ir absurdas. Laimei, Hrabalui pavyko įtikinti Menzelį nesušvelninti tragiškos pabaigos. **PK**

SSRS (Mosfilm), 78 min., spalvotas

Rusų kalba

Režisieriai Georgij Kropačiov, Konstantin Jeršov

Scenarijaus autoriai Georgij Kropačiov, Aleksandr Ptuško, Konstantin Jeršov (pagal Nikolajaus Gogolio apysaką)

Operatoriai Viktor Piščialnikov, Fiodor Provorov

Kompozitorius Karen Chačaturian

Vaidina Leonid Kuravliov, Natalija Varlej, Aleksej Glazyrin, Vadim Zacharčenka, Nikolaj Kutuzov, Piotr Veskliarov, Dmitrij Kapka, Stepan Škurat, G. Sočevka, Nikolaj Jakovčenko, Nikolaj Panasjev, Vladimir Salnikov

BAUBAS (1967)
VIJ

Juosta nufilmuota pagal garsaus XIX a. rusų rašytojo Nikolajaus Gogolio apsakymą. Sukurti filmą Georgijų Kropačiovą ir Konstantiną Jeršovą įkvėpė klasikinis italų siaubo filmas – Mario Bavos *Šėtono kaukė* (1960). *Baubas* – turiningas ir išties baisus filmas apie demonus ir burtininkus. Jis priverčia prisiminti sukrečiančius rusų kinematografijos meistro Aleksandro Ptuško (*Naujasis Guliveris*, 1935, *Akmeninė gėlelė*, 1946, *Ruslanas ir Liudmila*, 1972) specialiuosius efektus.

Per atostogas laukuose pasiklydęs nevykėlis seminarijos auklėtinis Choma Brutas (Leonidas Kuravliovas) priverstas praleisti naktį apleistoje avidėje. Ten buvusi moteris – ragana – pasinaudoja Choma kaip gyva šluota. Šis ją muša iki sąmonės netekimo, o tuomet pamato, kaip ji tampa žavinga jauna moterimi. Netrukus po to Choma patenka į tolimą kaimą. Čia jam pasiūlo tris naktis vienam giedoti raudas ties mirusios jaunos moters karstu senoje cerkvėje. Tiktai tikėjimas jį gali išgelbėti nuo piktųjų jėgų.

Būtent nuo šio momento filmas iš tiesų pradeda stebinti: iš kažin kur atsiranda košmariškos nakties būtybės, ilgakojai gyvūnai, paradu pražygiuoja dvasių virtinė, lydima „pačių įvairiausių siaubūnų, kurie kada nors yra pasirodę kine". **SJS**

Iranas (Iranian Ministry of Culture), 100 min., nespalvotas

Persų kalba

Režisierius Dariush Mehrjui

Prodiuseris Dariush Mehrjui

Scenarijaus autorius Dariush Mehrjui (pagal Gholamo-Hosseino Saedi pjesę)

Operatorius Fereduyn Ghovanlu

Kompozitorius Hormoz Farhat

Vaidina Ezzatolah Entezami, Mahmoud Dowlatabadi, Parviz Fanizadeh, Jamshid Mashayekhi, Ali Nassirian, Esmat Safavi, Khosrow Shojazadeh, Jafar Vali

Berlyno tarptautinis kino festivalis: Dariush Mehrjui – rekomenduota skirti OCIC premiją naujų filmų forume

KARVĖ (1968)
GAAV

Kalbama, kad, pamatęs *Karvę*, Ajatola Khomeini išsakė nuomonę, neva islamo respublikoje galima parengti bent jau teorinį pagrindą Irano kinui. Jo kūrėjai – Abbas Kiarostami, Mohsenas Makhmalbafas, Jarafas Panahi ir kiti. *Karvė* – pirmasis vaidybinis Irano filmas, sulaukęs nemažai užsienio šalių dėmesio. Tai antrasis Kalifornijos universitetą Los Andžele (UCLA) baigusio Dariusho Mehrjui darbas. Jis sugrįžo į Iraną ketindamas kurti filmus, prilygsiančius ką tik pasirodžiusioms trečiojo pasaulio šalių juostomis. Šio filmo scenarijus buvo parašytas pagal filmo bendraautorio Gholamo-Hosseino Saedi pjesę.

Karvė – istorija apie Mašt Hasaną (Ezzatolah Entezami), išdidų vienintelės nuskurdusio kaimelio karvės savininką. Sykį, jam išvykus tvarkyti reikalų, karvė netikėtai nugaišta. Užuot atskleidę jam tiesą, kaimiečiai pasakoja, kad karvė kažin kur išėjusi. Kadangi ir pats herojus, ir jo padėtis visiškai priklauso nuo karvės, Hasanas ima beatodairiškai ieškoti savo gyvulio, kol galiausiai išeina iš proto. Didžiąją dalį lėšų filmui kurti skyrė šacho vyriausybė. Tačiau Irano kaimo atsilikimas ir skurdas taip pribloškė rėmėjus, kad filmo kūrėjai buvo priversti pridurti frazę, jog vaizduojami įvykiai nutiko gerokai anksčiau, nei pradėjo gyvuoti esamas režimas. **RP**

KARTĄ LAUKINIUOSE VAKARUOSE (1968)
C'ERA UNA VOLTA IL WEST

Šedevrui prilygstančiame Sergio Leone'ės vesterne Charlesas Bronsonas iškyla kaip žmogus, siekiantis vendetos keršto Harmonikai. Henry Fonda vaidina niekšelį Frenką, mėlynakį žudiką numirėlio veidu. Filmas prasideda scena, kai Vudi Stroudas (Alas Mulockas) ir Jackas Elamas laukia traukinio įkyriai zyziant musei ir šniokščiant vandeniui. Tai meistriškai pateiktas bravūriškas pasažas, kai kamera sustoja ties smulkiomis begalinės laiko tėkmės detalėmis. Regis, niekas nevyksta, kol nepasigirsta Bronsono paleistų šūvių garsai. Tuomet ir prasideda filmas.

Kartą Laukiniuose Vakaruose – pirmasis filmas, kuriame Leone prievartą pavaizduoja politiniame kontekste, smerkdamas korumpuotą geležinkelio magnatą invalidą. Nepaisydamas įstatymų, buldozeriais jis verčia viską aplinkui, žudo gyventojus, nesutikusius palikti gimtųjų vietų. Per ištuštėjusias vietoves pereis Harmonika, sekantis jo brolį pakorusio sadisto pėdsakais. O paprasta moteris, našlė, prostitutė ir motina (Claudia Cardinale), siekia patenkinti nužudyto sutuoktinio prašymą sujungti miestelį su Vakarais. Banditas Jasonas Robardsas paprasčiausiai nori, kad niekas nedrumstų jo natūralios vaikiškos visagalybės būsenos. Įspūdingos plačiaekranės filmo scenos ir laikas, bėgantis epiniu ritmu. **KN**

JAV (Paramount, Rafran, San Marco), 165 min., spalvotas (*Technicolor* sistema)

Italų kalba

Režisierius Sergio Leone

Prodiuseriai Bino Cicogna, Fulvio Morsella

Scenarijaus autoriai Dario Argento, Bernardo Bertolucci, Sergio Donati, Mickey Knox, Sergio Leone

Operatorius Tonino Delli Colli

Kompozitorius Ennio Morricone

Vaidina Henry Fonda, Claudia Cardinale, Jason Robards, Charles Bronson, Gabriele Ferzetti, Paolo Stoppa, Woody Strode, Jack Elam, Snaky, Keenan Wynn, Frank Wolff, Lionel Stander

JAV (Fox, APJAC), 112 min., spalvotas

Režisierius Franklin J. Schaffner

Prodiuseriai Mort Abrahams, Arthur P. Jacobs

Scenarijaus autoriai Michael Wilson, Rod Serling (pagal Pierre'o Boulle'io romaną *Beždžionių planeta*)

Operatorius Leon Shamroy

Kompozitorius Jerry Goldsmith

Vaidina Charlton Heston, Roddy McDowall, Kim Hunter, Maurice Evans, James Whitmore, James Daly, Linda Harrison, Robert Gunner, Lou Wagner, Woodrow Parfrey, Jeff Burton, Buck Kartalian, Norman Burton, Wright King, Paul Lambert

„Oskaras": John Chambers – garbės prizas už grimą

„Oskaro" nominacija: Morton Haack (kostiumai), Jerry Goldsmith (muzika)

BEŽDŽIONIŲ PLANETA (1968)
PLANET OF THE APES

Klasikinis mokslinės fantastikos nuotykių filmas savo įtaigumo neprarado ir šiandien. *Beždžionių planeta* – projektas, kuris galėjo būti įgyvendintas ir labai prastai, apie ką liudija 2001-ųjų Timo Burtono perdirbinys. Nors 100 mln. dolerių biudžetą turinčios juostos buvo filmuojamos ir prieš dvidešimt metų, sumanymą kurti filmą pagal Pierre'o Boulle'io *Beždžionių planetą* galima vertinti kaip gana rizikingą žingsnį. Juk prieš tai dauguma beždžionėmis persirengusių aktorių žiūrovus veikiau priversdavo kikenti nei drebėti iš siaubo.

Prieš prasidedant filmavimui aukščiausios kategorijos grimuotojas Johnas Chambersas kino studijos bosams sukėlė paniką, parodydamas bandomąją sceną su Charltonu Hestonu (vaidinančiu žmogų – Teilorą) ir Edwardu G. Robinsonu, atliekančiu beždžionės – daktaro Zajuso vaidmenį. Kadangi grimas pasirodė įtikinamas, Chambersas uždirbo 50 tūkstančių dolerių. Robinsonas daug valandų praleido grimavimo kėdėje, o tai sukėlė grėsmę jo silpnėjančiai sveikatai, todėl Maurice'ui Evansui teko jį pakeisti.

Tačiau milžiniški pinigai nebuvo išmesti į balą. Kosminiam laivui sudužus vienišoje planetoje, Teiloro ir jo bičiulio astronauto sutiktos beždžionės išties kelia baimę. Ypač kai Teiloras supranta, kad valdo jos, o žmonės yra tapę bežadžiais gyvūnais. Aktorių atranka – tobula. Žudikiškai šiurkštus Hestonas laksto greičiau negu jo odinė skepetaitė, o Roddy McDowallis ir Kimas Hunteris, atliekantys draugiškai nusiteikusių beždžionių Korneliuso ir Ziros vaidmenis, nepaisant jų sukrečiančio grimo, – išties jaudinantys personažai.

Filme gausu įsimenančių scenų – pavyzdžiui, pirmasis Teiloro žvilgsnis į naują planetą, jo pagrobimas ir, žinoma, nepamirštamas finalas. Rodo Serlingo ir Michaelo Wilsono scenarijuje apstu taiklių pareiškimų („Patrauk nuo manęs savo dvokiančias letenas, prakeikta šlykšti beždžione!"). Šį klasikinį kino meno šedevrą bandyta papildyti trimis tęsiniais, kurie buvo demonstruojami kaip televizijos serialas, jau nekalbant apie anksčiau minėtą perdirbtą versiją. Sukurta ir griausminga epizodo parodija vienoje serialo *Simpsonai* serijoje. **JB**

VEIDAI (1968)
FACES

Jeigu aktoriams sunku juoktis atliekant savo vaidmenis, juokas neretai įrašomas atskirai. Tačiau *Veiduose* visos juoko rūšys – beprotiškas, smarkus, nervingas, isteriškas, gynybinis – skamba visiškai natūraliai.

Kur Johno Cassaveteso paslaptis? Jo santykiai su aktoriais buvo tokie visapusiški, jų bendras darbas buvo toks smulkmeniškas, kad režisierius sugebėjo gyvą realybę užfiksuoti taip, kaip joks kitas amerikiečių režisierius. Po eksperimentų su *Šešėliais* (1959) ir liūdnos Holivudo sistemos patirties, *Veiduose* aiškiai išryškėjo firminio Cassaveteso stiliaus užuomazgos. Jo nuosavame name nufilmuota juosta – tai scenos iš gyvenimo žmonių, kurie beviltiškai ko nors siekia, tačiau yra žiauriai atstumiami šalin. Šitai būdinga daugeliui režisieriaus personažų, kuriems tenka sunki kasdienės rutinos ir nusivylimo kupino naktinio gyvenimo našta.

Cassavetesas puikiai parenka aktorius. Ypač įsimena iš kadro nedingstančių Johno Marley ir Lynn Carlin vaidyba, kurių žodžius ir gestus iškraipo montažas. Kiekviena scena remiasi nenusakomais ir dažnai siaubą keliančiais personažų nuotaikų ir jų tarpusavio santykių nukrypimais. *Veiduose* buvo išrastas naujas laiko tėkmės kine metodas, kai netikėta pauzė (paties Cassaveteso žodžiais tariant) „prilygsta kritimui iš didžiuliu greičiu skriejančio traukinio".

Kartais vertinamas kaip bedvasio materialines vertybes puoselėjančios vidurinės klasės gyvenimo paniekinimas, šis filmas pernelyg skausmingai ir užjausdamas perteikia kasdienybės išgyvenimus. Cassavetesas nagrinėja tą sritį, kurios jis neapleis ir vėliau, – tai santuokinio gyvenimo krizės, atsitiktiniai santykiai, hedonistinis nesusivaldymas, šeimyniniai ryšiai. Visa tai sutilpo į pasakojimą, kuris nuolatos keičia savo kryptį, primenančią personažo kelionę per ilgą naktį ir išauštantį rytą.

Veiduose pirmą kartą kino istorijoje personažai kalba (juokdamiesi tarsi bepročiai) apie kunilingą. Po trisdešimties metų režisieriai, įskaitant Neilą LaBute'ą ir Larsą von Trierą, vis dar stengsis atkartoti pribloškiantį Cassaveteso sugebėjimą perteikti paauglių santykių sudėtingumą. **AM**

JAV (Castle Hill), 130 min., nespalvotas

Režisierius John Cassavetes

Prodiuseriai John Cassavetes, Maurice McEndree

Scenarijaus autorius John Cassavetes

Operatoriai Maurice McEndree, Al Ruban

Kompozitoriai Jack Ackerman, Charlie Smalls

Vaidina John Marley, Gena Rowlands, Lynn Carlin, Seymour Cassel, Fred Draper, Val Avery, Dorothy Gulliver, Jerry Howard, Carolyn Fleming, Don Kraatz, John Hale, Midge Ware, Kay Michaels, Laurie Mock, Christina Crawford

„Oskaro" nominacija: John Cassavetes (scenarijus), Seymour Cassel (antrojo plano aktorius), Lynn Carlin (antrojo plano aktorė)

Venecijos kino festivalis: John Marley („Volpi" taurė – aktorius), John Cassavetes – „Auksinio liūto" nominacija

JAV (Paramount), 136 min., spalvotas (*Technicolor* sistema)

Režisierius Roman Polanski

Prodiuseris William Castle, Dona Holloway

Scenarijaus autorius Roman Polanski (pagal Iros Levino romaną)

Operatorius William A. Fraker

Kompozitorius Christopher Komeda

Vaidina Mia Farrow, John Cassavetes, Ruth Gordon, Sidney Blackmer, Maurice Evans, Ralph Bellamy, Victoria Vetri, Patsy Kelly, Elisha Cook jaunesn., Emmaline Henry, Charles Grodin, Hanna Landy, Phil Leeds, D'Urville Martin, Hope Summers

„Oskaras": Ruth Gordon (antrojo plano aktorė)

„Oskaro" nominacija: Roman Polanski (scenarijus)

ROZMARI KŪDIKIS (1968)
ROSEMARY'S BABY

Kai iškankinta, užtinusiomis akimis Rozmari Vudhauz (Mia Farrow) su palengvėjimu suklinka: „Jis gyvas", yra praėję jau trečdalis filmo. Jos įsčiose augantis kūdikis pradeda judėti, nors iki tol buvo visiškai abejingas. Jos vyras Gi (Johnas Cassavetesas), prisilietęs prie žmonos pilvo, su siaubu atitraukia ranką. Tačiau susijaudinusi Rozmari nepastebi jo reakcijos. Svarbu, kad jai kyla įtarimas, jog jos vyras, jų naujasis butas, kaimynai ir netgi jos nėštumas kažkaip paslaptingai ir nesuprantamai susiję. Tai supratusi, ji tampa vieno subtiliausių siaubo filmų įvykių ašimi.

Šioje vienintelėje scenoje sutelkta daugybė taip gerai pažįstamų ir atpažįstamų režisierių Romaną Polanskį jaudinusių dalykų. Tai – išdavystė, korupcija, sveiko proto mįslės, moterų paslaptys. Visus šiuos elementus suplakęs į vieną vietą, Polanskis iš gana beformio pagrindo (labai populiaraus Iros Levino romano) sukuria kino klasikos kūrinį. Laikas nesumažino įtempto, tikslingo ir sąmoningai sukurto siaubo pojūčio, o filmo familiarumas tiktai padidina gėrėjimąsi detalėmis ir Polanskio tempo ritmingumu, jo tiksliu darbu su aktoriais ir scenarijaus subtilybėmis. Žiūrint šią juostą dar kartą, sunku nepastebėti ir sąmoningai kandaus humoro. Pagrindinį vaidmenį atliekantis dabar jau ikona tapęs Cassavetesas – tai tikrasis to laikotarpio aktoriaus pavyzdys. Jis vaidina žmogų, pardavusį dvasią šėtonui dėl sėkmės pramogų versle.

Rozmari kūdikio scenos ir personažai įsirėžia į atmintį. Prie karsto susmukusi Farrow, jos krauju pasruvusi burna, kai moteris šoko būsenos valgo žalią mėsą, išprievartavimo vaizdiniai ir ekstazė glumina ne pačiais šių scenų reginiais, o tuo, kas numanoma. Įsiaistrinęs Ruth Gordon personažas pamažu tampa kažkuo labai pavojingu. Rozmari su peiliu rankose įsiveržia į klano susirinkimą, kad pamatytų vaiką, apie kurį buvo paskelbta, jog jis esą jau miręs. Tuo metu plaukai piestu stojasi ne tiktai dėl velniško filmo kuriamo įspūdžio. Aplanko nuojauta, kad piktnaudžiaujama santuokiniais įsipareigojimais, persekioja mintis, jog šeimos ir draugų saugumas gali būti tik iliuzija, jėga, nukreipta prieš jus. *Rozmari kūdikis* pažadina kiekvieno iš mūsų asmenines baimes. Negalime pažinti mus supančių žmonių. Negalime pasitikėti niekuo, netgi savimi pačiais. Patikimos apsaugos nėra. Filmo jėga – tai meistriškas Polanskio manipuliavimas šiomis egzistencinėmis baimėmis. Kuris iš žiūrovų nemanė, kad Rozmari – jų patikėtinė, ypač kai ji mato, jog geri ją supantys žmonės miršta arba suserga, ir prieina prie išvados, kad blogis tvyro visur aplinkui? **EH**

Didžioji Britanija (Memorial), 111 min., nespalvotas ir spalvotas (*Eastmancolor* sistema)

Režisierius Lindsay Anderson

Prodiuseriai Lindsay Anderson, Michael Medwin

Scenarijaus autoriai David Sherwin, John Howlett

Operatorius Miroslav Ondricek

Kompozitorius Marc Wilkinson

Vaidina Malcolm McDowell, David Wood, Richar Warwick, Christine Noonan, Rupert Webster, Robert Swann, Hugh Thomas, Michael Cadman, Peter Sproule, Peter Jeffrey, Anthony Nicholls, Arthur Lowe, Mona Washbourne, Mary MacLeod, Geoffrey Chater

Kanų kino festivalis: Lindsay Anderson („Auksinė palmės šakelė")

JEIGU... (1968)

IF...

Remdamasis trumpu Jeano Vigo himnu apie moksleivį anarchistą *Nulis už elgesį* (1933), Lindsay Andersonas tęsia *Tokio sportiško gyvenimo* (1963) liniją ir atsitraukia nuo darbo klasės rūpesčių realistinio vaizdavimo, būdingo „virtuvinės plautuvės" kino realizmui. Jis atsigręžia į stilių, kuris dabar suvokiamas kaip jungiamoji grandis tarp klasikinio siurrealizmo ir Monty Pythono trupės išdaigų.

Kad sukurtų šį filmą, iš aukštosios visuomenės sluoksnio kilęs Andersonas turėjo etnografiškai išnagrinėti Šiaurėje gyvenančių regbio žaidėjų gyvenimą. *Jeigu*... netapo iki galo tikrovišku filmu – galbūt dėl to, kad jo kūrėjas, taip aršiai užsipuolęs visuomeninių mokyklų sistemą, pats buvo auklėtas panašioje sistemoje. Filmo pradžioje kamera seka šešiolikmetį Miką Trevisą (M. McDowellis) ir jo antisocialiai nusiteikusius sėbrus. Mokytojai jiems kelia nuobodulį, geri mokiniai – pasidygėjimą. Kompanija stoja prieš sistemą, kurioje naudojamos bausmės – neprotingos ir žiaurios, pavyzdžiui, pėrimas, primenantis ceremoningą XIX a. bausmių sistemą.

Filme kaitaliojasi nespalvoti ir spalvoti kadrai, tačiau šio sprendimo tikslas nebuvo specialieji efektai. Reikalas tas, kad dar nesibaigus filmavimui pasibaigė spalvotai juostai skirtas biudžetas. *Jeigu*..., pasižymintis žiauriu aktoriniu žaidimu, homoseksualistų vaizdavimu, peržengia griežtus mokyklinio filmo rėmus.

Įsivaizduojami santykiai su išsipusčiusia padavėja (Ch. Noonan) pereina į sekso scenas, kurios 1969-iesiems – net labai atviros ir nebūdingos, kadangi tabu laužomi ne dėl išprievartavimo scenų ir ne dėl nuolaidžiavimo paleistuvystei, sukeliančių neapykantą pačiam sau. Šioje scenoje pora tiesiog mėgaujasi fizine meile.

Vigo sutrypia apgailėtiną mokyklos garbingumą, organizuodamas pagalvių mūšį. Šį filmą Andersonas kūrė po studentų riaušių 1968-aisiais. Todėl Mikas ir jo draugai savo sceną suvaidina tą dieną, kai mokykloje skamba iškilminga kalba. Jie sušaudo pagrindinį dėstytoją (P. Jeffrey) ir kitus „valdžios" atstovus. Nors sušaudymas įvyksta tiktai vaizduotėje, naudojant senus triukus – kabinetą užgriozdinusius kūnus, kai kalba toliau tęsiasi, sugrįžimo į „realybę" nebėra. Lygiai taip pat nebeįmanoma sugrįžti ir į buką revoliucinio užsidegimo būseną. Andersonas, rašytojas Davidas Sherwinas ir pagrindinį vaidmenį atliekantis aktorius McDowellis Miko Treviso personažą pastūmėjo link puikios, vėliau sukurtos satyros filmuose *Laimės kūdikis* (1973) ir *Angliška ligoninė* (1982). **KN**

PRISIMINIMAI APIE ATSILIKIMĄ (1968)
MEMORIAS DEL SUBDESARROLLO

Iš dalies dokumentinis, iš dalies vaidybinis Tomáso Gutiéreezo Aleos filmas *Prisiminimai apie atsilikimą* vaizduoja labai svarbios Kubos gyvenimo dalies fragmentus 1961–1962 m. Pagrindinė filmo figūra Serchio (S. Corrieri), kadaise buvęs turtingas verslininkas, tampa vilties netenkančiu rašytoju. Filmas analizuoja šios asmenybės požiūrį į Havanos perėjimą komunistinėn diktatūron. Jo santykiai su žmonėmis ir namą supančiais peizažais tiesiog alsuoja prarastu tikėjimu, liūdesiu ir priežiūros stoka. Nepaisant to, jie optimistiniai, kadangi Serchio suvokia savo atotrūkį, eilinį kartą bandydamas įgyti visavertiškumo jausmą.

Pirmasis susitikimas su šiuo veikėju įvyksta tuomet, kai savo tėvus ir buvusią žmoną jis išsiunčia kurti naujo gyvenimo Majamyje, o pats pasilieka, siekdamas surasti tai, kas jam leis pajusti, jog jis gyvena. Todėl jis pradeda spausdinti rankraštį, kuriame išlieja savo fantazijas apie merginą, prisiminimus apie prarastą meilę ir nerimastingą flirtą su gražuole Elena (Daisy Granados). Galiausiai jis apkaltinamas išprievartavimu, o vėliau išteisinamas – iškart po to, kai vos išvengia kulkosvaidžiais apšaudomų vestuvių ceremonijos. Pabaigoje Serchio tiesiog nebenori matyti, kas nutiks šaliai, liepsnojančiai revoliucijos proveržyje.

Alea pateikia pasakojimą, pernelyg prisodrintą paaiškinimų ir karčių Serchio gyvenimo momentų įvairiausiose srityse. Jame išgirsite net pakylėtą monologą marksistinės dialektikos tema. Čia keliamas kovos ir galimų veiksmų tropiniame klimate klausimas, o dominuoja bendra menkai išsivysčiusios šalies ir socialinio nestabilumo tema pradiniu Fidelio Castro režimo valdymo laikotarpiu.

Šį užsienyje išgarsėjusį kubiečių filmą sukūrė vienas Kubos meno ir kinematografijos instituto (ICAIC) valstybinės kino studijos įkūrėjų. *Prisiminimai apie atsilikimą* aštriai kritikuoja ir kapitalizmą, ir komunistinę revoliuciją. Paprasta istorija apie kritinę būklę pasiekusį žmogų turi ir fantazijos elementų, ir naujienų antraščių skambesio, ir pikantiškų dramatinės situacijos momentų. Visa šių priemonių įvairovė ir padeda kurti smerkiamą požiūrį į šaltąjį karą. Tai subtilus ir labai paveikus filmas, kuriuo atiduodama duoklė geresnio rytojaus viltimis gyvuojančioms kubiečių kūrybinėms galioms tuo metu, kai kultūrai buvo daromas didžiulis spaudimas. **GC-Q**

Kuba (Cuban State Film, ICAIC), 97 min., nespalvotas

Ispanų kalba

Režisierius Tomás Gutiérrez Alea

Prodiuseris Miguel Mendoza

Scenarijaus autoriai Edmundo Desnoes, Tomás Gutiérrez Alea (pagal Edmundo Desnoeso romaną *Prisiminimai apie atsilikimą*)

Operatorius Ramón F. Sujrez

Kompozitorius Leo Brouwer

Vaidina Sergio Corrieri, Daisy Granados, Eslinda Núñez, Omar Valdés, René de la Cruz, Yolanda Farr, Ofelia González, Jose Gil Abad, Daniel Jordan, Luis López, Rafael Sosa

JAV (Crossbow, MGM, Springtime), 88 min., spalvotas (*Pathécolor* sistema)

Režisierius Mel Brooks

Prodiuseriai Sidney Glazier, Jack Grossberg

Scenarijaus autorius Mel Brooks

Operatorius Joseph F. Coffey

Kompozitoriai Norman Blagman, Mel Brooks, John Morris

Vaidina Zero Mostel, Gene Wilder, Kenneth Mars, Estelle Winwood, Renée Taylor, Christopher Hewett, Lee Meredith, William Hickey, Andreas Voutsinas, David Patch, Dick Shawn, Barney Martin, Madelyn Cates, Shimen Ruskin, Frank Campanella

„Oskaras“: Mel Brooks (scenarijus)

„Oskaro“ nominacija: Gene Wilder (antrojo plano aktorius)

PRODIUSERIAI (1968)
THE PRODUCERS

„Šokantys Hitleriai, prašome palaukti už kulisų!" Pirmasis rašytojo, režisieriaus ir prodiuserio Melo Brookso filmas tapo jo perlu. Jis buvo ne toks vulgarus, be to – pavojingesnis nei visa kita jo kūryba. *Prodiuserių* scenarijus – klasikinis ironiškas farsas – buvo įvertintas „Oskaru". Niujorko žydas pastatė pasibjaurėtiną miuziklą apie Hitlerį.

Ryškiausias filmo atradimas – nepranokstamasis Zero Mostelis, Brodvėjaus titanas. Patekus į juoduosius antikomunistinės „raganų medžioklės" sąrašus, jo karjera kine nutrūko. Tačiau Mostelis sugrįžta ir vėl atgauna nemirtingą šlovę, suvaidinęs niekšą Maksą Bialistoką. Padėjėjas Leo Blumas (Gene'as Wilderis) – visiška jo priešingybė. Jis absoliučiai nuoširdžiai seka, kaip nešvariais reikalais užsiimantis žmogus gali prikaupti turtų, netgi žinodamas, kad šou laukia nesėkmė. Maksas uždirba milijoną dolerių, o kai šou sužlunga, savo pinigų niekas nebeatgauna. Aferas Maksas įamžina daina „Pavasaris Hitleriui", kurios autoriumi tapo išprotėjęs nacis (K. Marsas).

Nepamirštamas filmo epizodas – daina „Pavasaris Hitleriui", kurios dėka terminas „šou vinis" įgijo naują prasmę. Beprotiškas, puikios scenografijos filmas *Prodiuseriai* kaskart žiūrint palieka vis geresnį įspūdį. **AE**

JAV (Paradigm), 74 min., nespalvotas

Režisierius Jim McBride

Prodiuseris Jim McBride

Scenarijaus autorius Jim McBride

Operatorius Michael Wadleigh

Vaidina L. M. Kit Carson, Eileen Dietz, Lorenzo Mans, Louise Levine, Fern McBride, Michel Levine, Robert Lesser, Jack Baran

DEIVIDO HOLCMANO DIENORAŠTIS (1968)
DAVID HOLZMAN'S DIARY

Deivido Holcmano dienoraštyje įkūnytos trys idėjos: parodyti žmogų, veidrodyje filmuojantį patį save, kasdienybės banalumą ir Niujorko stresą, darantį įtaką žmonių elgesiui ir mąstymui.

Scenaristas Deividas (L. M. Kitas Carsonas) – visiškas kvailys, kuris nusprendžia nufilmuoti smulkiausias savo kasdienio gyvenimo detales, siekdamas „surasti teisybę". Tačiau jo požiūris tampa įkyrus, vujaristinis ir netgi paranojiškas, atmetantis viską, kas egzistuoja šalia jo. Atitolusias nuo „imituojančios dokumentikos" McBride'o atkurtas šio vaizdinio dienoraščio scenas paaštrina dramatinės kolizijos ir emocijų protrūkio laukimas. Čia atspindėtas „teisingas kinas", kuris buvo išpopuliarėjęs 7-ajame deš., o savo žydėjimą pasiekė gerokai vėliau – vaizdajuosčių ir skaitmeninio kino epochoje.

Filmas *Deivido Holcmano dienoraštis* nugyveno nemenką amžių. Duoklę šiam kūriniui atidavė ne tik Romanas Coppola juostoje *CQ* (*Agentas „Laumžirgis",* 2001). Reikšmingi buvo ir visi formalūs jo atradimai: statiniai atitolinimai, šonu judanti kamera, „žuvies akies tipo" filmavimas, taškinis paprastų kadrų filmavimas. Tai tapo pagrindu daugeliui vėliau sukurtų eksperimentinių darbų. McBride'as jau galėjo apibendrinti ir kritiškai apmąstyti Godard'o, Meko ir „tiesiojo kino" palikimą. **AM**

GĖDA (1968)
SKAMMEN

Švedija (AB, Svensk), 103 min., nespalvotas
Švedų kalba
Režisierius Ingmar Bergman
Prodiuseris Lars-Owe Carlberg
Scenarijaus autorius Ingmar Bergman
Operatorius Sven Nykvist
Vaidina Liv Ullmann, Max von Sydow, Sigge Fürst, Gunnar Björnstrand, Birgitta Valberg, Hans Alfredson, Ingvar Kjellson, Frank Sundström, Ulf Johansson, Vilgot Sjöman, Bengt Eklund, Gösta Prüzelius, Willy Peters, Barbro Hiort af Ornäs, Agda Helin

Iš visų 7-tojo deš. pab. Ingmaro Bergmano drauge su Maxu von Sydowu ir Liv Ullmann jo pamėgtoje Faro saloje sukurtų filmų *Gėdą* galima laikyti geriausiai pavykusiu. Nepaisant to, apžvelgdamas jį savo knygoje „Vaizdai: mano gyvenimas filmuose", Bergmanas šiuo savo darbu nebuvo patenkintas. Režisierius jautė, kad scenarijuje būta nelygumų, todėl pirmoji dalis nepavyko, o antroji buvo sėkmingesnė. Jis jautė ir tai, kad, bandydamas pavaizduoti karą, galbūt ėmėsi pernelyg sudėtingo uždavinio. Tačiau veikiausiai šis požiūris buvo per griežtas. Nagrinėjant niokojančią karo įtaką sutuoktinių poros gyvenimui pavyko labai įtikinamai pavaizduoti, kaip santykius veikia išorinės jėgos, kurių neįmanoma kontroliuoti. Bergmanas neturėjo holivudinio biudžeto, kad galėtų sukurti paveikias naikinimo ir žiaurių kovų scenas, tačiau materialinius trūkumus kompensavo drąsiu, pasitikėjimo kupinu ir įtikinančiu požiūriu į savo dramą, psichologinių, emocinių ir socialinių įžvalgų taiklumu.

Ullmann ir von Sydowas čia vaidina sutuoktinių porą, kai meilė remiasi jų silpnumu ir abipusėmis nuolaidomis, tačiau yra pajėgi išgyventi. Ir nors karas, kurio jie iš pradžių nepastebi, galiausiai atkeliauja iki pat jų slenksčio, abiem tenka naujai – garbingai ir žiauriai – pažvelgti ir patiems į save, ir vienam į kitą, ir į savo santykius. Aplink siautėjantis žiaurumas, mirtis ir išdavystė staiga sukelia baimę ir siaubą, tačiau galbūt net ne tokį, kokį sukelia jie patys, gąsdindami vienas kitą intymiais prisipažinimais. Tai labai būdinga gniuždančioms kambarinėms Bergmano dramoms. Tačiau šioje situacijoje prie visko prisideda pasaulio, dūstančio karo liepsnose, jėga.

Nuostabūs nespalvoti Sveno Nykvisto užfiksuoti kadrai, išraiškingi stambūs planai filmuojant aktorius, riedančių tankų, degančių medžių ir sunaikintų vietovių vaizdai leido įkūnyti pagrindinę Bergmano koncepciją. Dvi įvadinės dalys įsimena tuo, kad jose užfiksuota garsioji paskutinio saulėtos šeimyninės laimės momento scena. Įsimena ir Gunnaras Björnstrandas – bičiulis, padedantis jiems šioje situacijoje, tačiau galiausiai tuo pasinaudojantis. Jis žiaurus, labai patrauklus, jam neįmanoma atsispirti. **GA**

Didžioji Britanija (MGM, Polaris), 141 min., spalvotas (*Metrocolor* sistema)

Anglų, rusų kalbomis

Režisierius Stanley Kubrick

Prodiuseris Stanley Kubrick

Scenarijaus autorius Stanley Kubrick, Arthur C. Clarke (pagal Arthuro C. Clarke'o apysaką *Sargybinis*)

Operatorius Geoffrey Unsworth

Kompozitoriai Aram Chačaturian, György Ligeti, Richard Strauss, Johann Strauss

Vaidina Keir Dullea, Gary Lockwood, William Sylvester, Daniel Richter, Leonard Rossiter, Margaret Tyzack, Robert Beatty, Sean Sullivan, Douglas Rain, Frank Miller, Bill Weston, Ed Bishop, Glenn Beck, Alan Gifford, Ann Gillis

„Oskaras“: Stanley Kubrick (specialieji vaizdo efektai)

„Oskaro“ nominacija: Stanley Kubrick (režisierius), Stanley Kubrick, Arthur C. Clarke (scenarijus), Anthony Masters, Harry Lange, Ernest Archer (meninis apipavidalinimas ir dekoracijos)

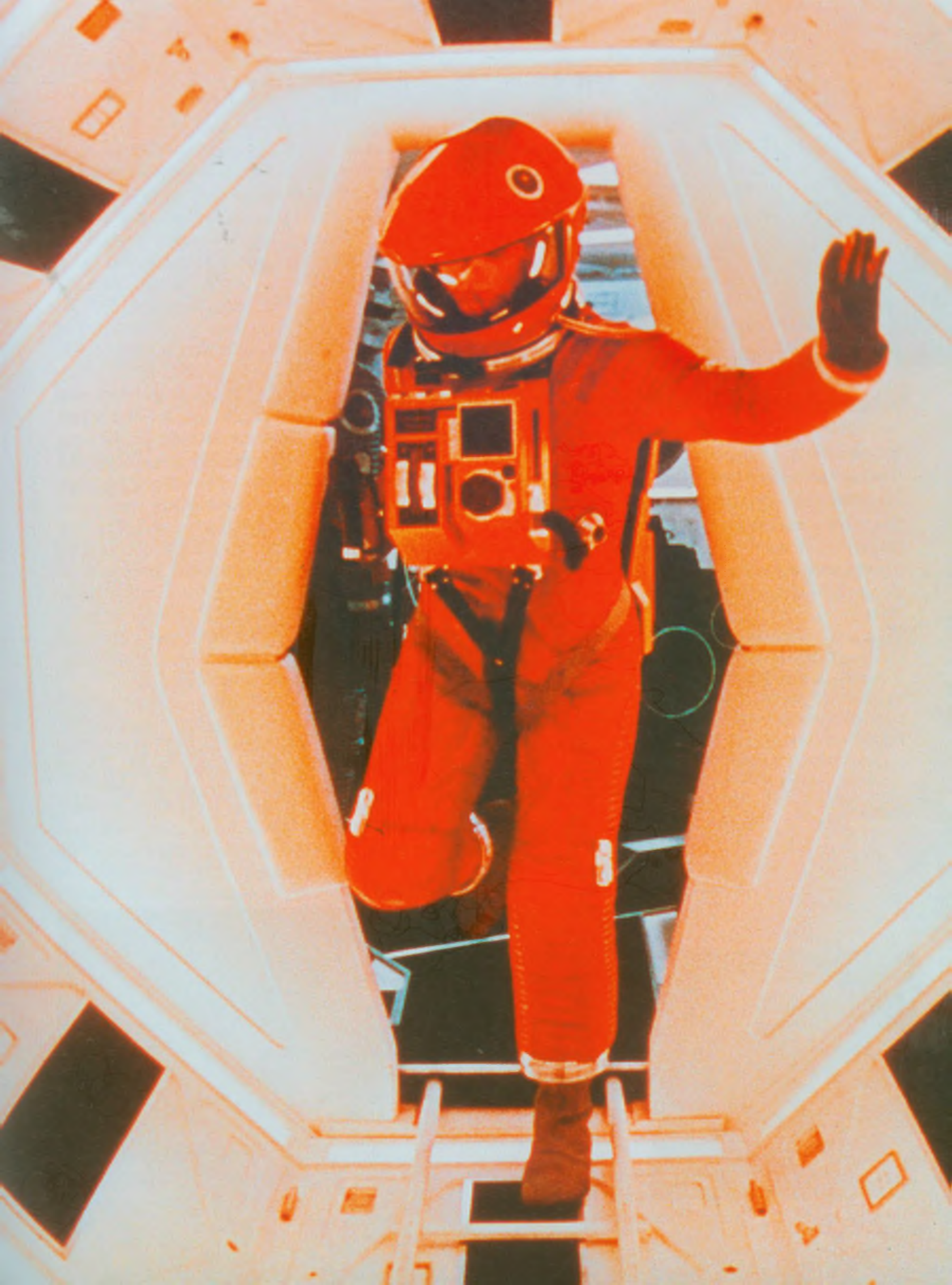
2001 M. KOSMINĖ ODISĖJA (1968)
2001: A SPACE ODYSSEY

Žmonijos priešaušriu paslaptingas monolitas paskatina evoliucijos šuolį į primatų pasaulį nuo maistą renkančios bendruomenės iki amuniciją ruošiančio medžiotojo ir žudiko. Praėjus daugeliui tūkstantmečių monolitas, kurį aptiko Mėnulį tyrinėjanti geologų ekspedicija, į Jupiterį išsiunčia trumpą įspėjamąjį radijo signalą. Kosminiame laive „Discovery" keliauja žmonių grupė, turinti išsiaiškinti šį įvykį (jai tiesiogiai vadovauja Keiras Dullea ir Garry Lockwoodas, kadangi misijos specialistai įkalinti sąstingyje), tačiau darbą sabotuoja kosminis užkrėstas kompiuteris „HAL" (jį įgarsina Douglasas Rainas). Buvęs astronautas Baumenas (Dullea) užmezga kontaktą su kitu monolitu, esančiu Jupiterio orbitoje. Tai leidžia jam prasmukti pro vartus, „kupinus žvaigždžių", per laiką ir erdvę, per amžių, mirtį, ir jis gimsta iš naujo, patekdamas į naują egzistavimo lygmenį. Tai tiktai trumpas filmo, ilgam laikui išsikovojusio reputaciją savo paslaptingumu, siužetas.

Unikalus, pretenzingas, gluminantis, visuomet patrauklus – toks yra filmas *2001 m. kosminė odisėja*. Žinoma, kad jis atsirado režisieriui Stanley Kubrickui panorus sukurti gerą mokslinės fantastikos filmą. Scenarijų Kubrickas rašė kartu su Arthuru C. Clarke'u pagal pastarojo romaną „Sargybinis". Tačiau ši juosta peržengė visus žanro apribojimus ir netapo panaši nė į vieną íki tol sukurtą mokslinės fantastikos kūrinį. Odisėjos vizualumas, be jokių abejonių, palieka milžinišką įspūdį. Specialieji vaizdo efektai, kuriuose pavaizduotas Žemės sunaikinimas (sugalvoti Kubricko ir įgyvendinti Douglaso Trumbullo), buvo įvertinti „Oskaru". Kruopštaus grimuotojų darbo dėka, pasitelkus ir protezavimą, pirmojoje iš keturių dalių pasirodė pati didžiausia beždžionė, kurią iki to laiko buvo sukūręs žmogus (iki šiol jos dar nepavyko pranokti, nors ir įmanoma palyginti su J. Chamberso sukurtomis būtybėmis *Beždžionių planetoje*). Filmas kupinas nepamirštamų scenų. Sukrečia į monolitą skriejantis instrumentas, kurį iš kaulo išpjovė vyriškos lyties beždžionė, pribloškia saulėlydis ir mėnulio pasirodymas virš monolito pakraščio, kosminės stoties ir jos link artėjančio erdvėlaivio orbitinis valsas, „Discovery" interjeras (nukopijuotas pagal tikrąjį, tiktai daug mažesnių matmenų).

Stebėtinai sodrus garso takelis ir jo eksperimentinė chorinė muzika. Klasikinės čia panaudotos temos (Richardo Strausso „Taip kalbėjo Zaratustra", Johanno Strausso valsas „Žydrasis Dunojus") visada primins šį filmą, jau nekalbant apie dialogų nuotrupas, kai sparnuotomis tapusios frazės sutrumpinamos iki minimumo („Atidaryk šliuzo dangtį, Helai").

Odisėją galima žiūrėti kaip mįslingą nuotykį, vaizdinį, nors yra laikančiųjų jį paskutine hipių arba psichopatų kelione. Tačiau net jei pavadinsime šį kūrinį patraukliu vaizdiniu, kaip filmas jis – nepakartojamas. Jeigu norite iš tiesų įvertinti šį kūrinį, stebėkite jį dideliame ekrane. Filmui būdingus trūkumus – abstrakcijų perteklių ir silpnoką siužetinę liniją, neišspręstus samprotavimus apie žmonijos likimą – visiškai kompensuoja pribloškiantys žmonių ir mašinų santykiai, jo vizualinis tobulumas ir rimtumas, taip pat antžmogiški stebuklai žemėje, danguje ir begalybėje. **AE**

VILKO VALANDA (1968)
VARGTIMMEN

Švedija (Svensk), 90 min., nespalvotas

Švedų kalba

Režisierius Ingmar Bergman

Prodiuseris Lars-Owe Carlberg

Scenarijaus autorius Ingmar Bergman

Operatorius Sven Nykvist

Kompozitorius Lars Johan Werle

Vaidina Max von Sydow, Liv Ullmann, Gertrud Fridh, Georg Rydeberg, Erland Josephson, Naima Wifstrand, Ulf Johansson, Gudrun Brost, Bertil Anderberg, Ingrid Thulin

Originalus 1964 m. scenarijus vadinosi *Žmogėdros* ir buvo sumanytas kaip brangus, monumentalus filmas. Tačiau po sunkaus plaučių uždegimo iš ligoninės išėjęs rašytojas ir režisierius I. Bergmanas nusprendė sukurti nedidelio biudžeto projektą *Asmenybė* (1966) ir scenarijų perrašė kaip šio filmo tęsinį smulkesniu masteliu. Filme *Vilko valanda* menininko išgyvenimai vaizduojami ne objektyviai, kaip *Asmenybėje*, o tiesiogiai perteikiami kaip menininko mintys. Juostoje atsispindi jo dienoraščio tekstai. Akivaizdžiai įkvėptas šiurpių E. T. A. Hoffmanno darbų, įskaitant personažų vardus, šis baisus filmas pasakoja apie jautrų menininką, kurio dvasią į dalis drasko jo demoniški kritikai ir auditorija.

Režisierius vėl pasinaudoja *Asmenybėje* pasiteisinusia metafora apie vampyrus, kai auklė Alma (Bibi Andersson) svajoja apie tai, kad aktorė Elizabet Vougler (Liv Ullmann) iščiulptų jai kraują. Menininkas Johanas Borgas (Maxas von Sydowas) *Vilko valandoje* savo feodalinius ir buržuazinius patronus mato barono fon Merkeno (Erlandas Josephsonas) pilyje kaip gyvus lavonus menininką praryti trokštančių vampyrų naktiniame susirinkime. Norėdami patenkinti savo sadistinius polinkius, jie pasikviečia šį veikėją į susitikimą ir elgiasi su juo kaip su klounu. Jo meninės laisvės troškimas atvirai išjuokiamas, o kankintojai su pasitenkinimu rodo žaislinę Mozarto *Užburtosios fleitos* versiją (kurią Bergmanas nufilmuos vėliau), po to šią operą giria, kadangi tai buvo uždraustas kūrinys. Paskutinis įžeidimas – scena, kai Johanas pasirodo nugrimuotas kaip moteris – klounas, kurį išjuokia jo meilužė Veronika Vougler (Ingrid Thulin). Visą tą laiką juos abu stebi kankintojai.

Bergmanas leidžia suprasti, kad neverta visiškai pasitikėti Johanu kaip pasakotoju. Jo kankintojai pasižymi antžmogišku, stulbinančiu sugebėjimu patekti į veikėjo psichiką, ir tai jį patį atveda į pražūtį. Šis filmas tapo eiline dažnai Bergmano nagrinėjamo motyvo apie grobuoniškus santykius tarp menininko ir jo žiūrovų variacija. **MT**

TAIKINIAI (1968)
TARGETS

Proga užsiimti režisūra Peteriui Bogdanovichiui pasitaikė, kai prodiuseris Rogeris Cormanas suprato, kad Borisas Karloffas jam skolingas dvi filmavimo dienas. Buvo likę 20 min. nepanaudotos medžiagos iš filmo *Siaubas* (1963), kurią jis rekomendavo Bogdanovichiui. Tačiau vietoj Edgaro Alleno Poe adaptacijos, kurios tikėjosi Cormanas, Bogdanovichius sukūrė puikų originalų scenarijų. Karloffas vaidina pats save (jo personažas – Baironas Orlokas, senas populiarus siaubo filmų aktorius), o Bogdanovichius – antrąjį herojų, jauną režisierių, besistengiantį įtikinti Orloką suvaidinti paskutinį vaidmenį. Į visa tai įsipina šalutinė istorija apie tai, kaip amerikiečių „vaikinas iš kaimyninio traukinio" Bobis Tompsonas (Timas O'Kelly) nužudo žmoną ir motiną, po to pradeda šaudyti į visus iš eilės.

Filmas *Taikiniai* atkartoja prancūzų „naujosios bangos", režisierių François Truffaut ir Claude'o Chabrolio filmus. Panašiai kaip ir jie, Bogdanovichius dirbo neetatiniu kino kritiku, ir *Taikiniuose* galima pastebėti tiesioginių arba užslėptų užuominų į Howardo Hawkso *Kriminalinį kodą* (1931, pagrindinį herojų suvaidino Karloffas), Orsono Welleso *Blogio antspaudą* (1958) ir Alfredo Hitchcocko *Psichozę* (1960).

Postmodernistinė estetika čia būdinga ir savistabai. „Aš – anachronizmas, – sako Orlokas. – Mano siaubai jau nieko negąsdina." Jo mintis bauginamai patvirtina beprasmiški Tompsono nusikaltimai. Be abejo, įminti šią istoriją padėjo Teksaso snaiperio Charleso Whitmano istorija. Buvęs jūreivis 1966-aisiais nužudė motiną, o vėliau – dar 14 nepažįstamų žmonių. Tai švariai nusiskutęs Tompsonas, normalus, sveikas vaikinas, jaučiantis išskirtinį potraukį prie ginklų. Savo mašinos bagažinėje jis visuomet vežiojasi nedidelį arsenalą. Filme nuolat sugrįžtama prie šio motyvo, kamera sustoja ties būdingais bruožais, klausdama mūsų, kaip ir Haris Laimas (Orsonas Wellesas) *Trečiame žmoguje* (1949), „kiek mus iš tiesų jaudina tie nutolę taškai". Filmas atskiria pasakojimo momentus ir pasižymi nuostabiu montažu. *Taikiniai* tarsi momentinė fotografija parodė Ameriką, žengiančią į naująjį žiaurumo amžių. **TCh**

JAV (Saticoy), 90 min., spalvotas (*Pathécolor* sistema)

Režisierius Peter Bogdanovich

Prodiuseriai Peter Bogdanovich, Daniel Selznick

Scenarijaus autoriai Polly Platt, Peter Bogdanovich, Orson Welles

Operatorius Laszlo Kovacs

Vaidina Tim O'Kelly, Boris Karloff, Arthur Peterson, Monte Landis, Nancy Hsueh, Peter Bogdanovich, Daniel Ades, Stafford Morgan, James Brown, Mary Jackson, Tanya Morgan, Timothy Burns, Warren White, Mark Dennis, Sandy Baron

JAV (Image Ten, Laurel, Market Square), 96 min., nespalvotas

Režisierius George A. Romero

Prodiuseriai Karl Hardman, Russell Streiner, Karen L. Wolf

Scenarijaus autoriai George A. Romero, John A. Russo

Operatorius George A. Romero

Kompozitorius Scott Vladimir Licina

Vaidina Duane Jones, Judith O'Dea, Karl Hardman, Marilyn Eastman, Keith Wayne, Judith Ridley, Kyra Schon, Charles Craig, S. William Hinzman, George Kosana, Frank Doak, Bill Cardille, A. C. McDonald, Samuel R. Solito, Mark Ricci

GYVŲJŲ NUMIRĖLIŲ NAKTIS (1968)
NIGHT OF THE LIVING DEAD

Iš pradžių filmas palieka pigios juostos įspūdį, ir galima laukti, kad viskas baigsis komedija. Brolis ir sesuo lanko motinos kapą. Brolis, norėdamas įbauginti seserį, apsimeta išėjusia dvasia, kuri ją nori pasiimti. Tačiau praėjus vos keletui minučių jis nužudomas. O mergina atsiduria apleistoje fermoje tarp žmonių, kuriuos užpuola minia neseniai išėjusių numirėlių, trokštančių pasisotinti žmonių kūnais.

Pamažu iš karštų naujienų, transliuojamų per radiją ir televiziją, pabėgėliai ima suprasti, kas vyksta. Numirėliai juda žemėje, o gal ir visame pasaulyje, užpuldami gyvuosius ir stengdamiesi pasisotinti jų mėsa. Tarp herojų, sprendžiančių, kaip derėtų elgtis, kyla ginčai. Bėgti ar laukti pagalbos, kuri galbūt niekada ir nepasirodys? Kas taps vadu – ramus, šaltakraujiškas tamsiaodis ar impulsyvus šeimos tėvas? Numirėlių armija auga, ir reikia priimti skubius sprendimus. Galiausiai visi svarstymai netenka prasmės. Bet kuris vilties spindulys ir lūkesčiai šioje istorijoje patiria fiasko dėl neteisingai priimto sprendimo, nesėkmės ir žiauraus likimo posūkio, o žiūrovams belieka siaubas ir nusivylimas.

Siaubo filmas šio žanro kartelę antrojoje XX a. pusėje iškėlė nuo įprastos praėjusių epochų gotikos iki šaltų ir negailestingų dabartinių amžių vaizdinių. George'o A. Romero *Gyvųjų numirėlių naktis* ir jo beveik dokumentinis požiūris paliečia pagrindinius 7-ojo deš. pab. klausimus Amerikoje: pilietinės problemos, rasizmas, žlungantys šeimos pagrindai, minios baimė ir net pasaulio pabaiga. Niekuo negalima pasikliauti. Gėris ne visuomet nugali. Pirmą kartą siaubo filmas perteikė šiuolaikinę visuomenę apėmusį nerimo jausmą, nepasiūlydamas nei paguodos, nei vilties. **AT**

Prancūzija (FFD, Pléïade, deux mondes, Carrosse, Losange, Guéville, Renn, Simar, SFP, Two World), 110 min., nespalvotas

Prancūzų kalba

Režisierius Eric Rohmer

Prodiuseriai Pierre Cottrell, Barbet Schroeder

Scenarijaus autorius Eric Rohmer

Operatorius Néstor Almendros

Vaidina Jean-Louis Trintignant, Françoise Fabian, Marie-Christine Barrault, Antoine Vitez, Léonide Kogan, Guy Léger, Anne Dubot

„Oskaro" nominacija: Prancūzija (geriausias užsienio filmas), Eric Rohmer (scenarijus)

Kanų kino festivalis: Eric Rohmer – „Auksinės palmės šakelės" nominacija

MANO NAKTIS PAS MOD (1969)

MA NUIT CHEZ MAUD

Tai trečiasis, geriausiu laikomas Erico Rohmero filmas iš jo šešių „Pamokančių istorijų". Veiksmas vyksta vos keletą žiemos dienų Prancūzijos provincijos Klermono miestelyje. Jeanas Louis Trintignant'as vaidina inžinierių jėzuitą, kuris nusprendė vesti studentę Francuazą (M. Ch. Barrault), kurią pirmąkart buvo sutikęs bažnyčioje. Visiškai atsitiktinai pagrindinis herojus susitinka seną mokyklos laikų draugą (A. Vitez). Draugas jį supažindina su šmaikščia, inteligentiška Mod (F. Fabian). Ji – gydytoja, išsiskyrusi. Po ilgų pokalbių – jie ir tampa pagrindine filmo dalimi – herojus ir Mod supranta, kad yra labai artimi.

Nė viename kitame režisieriaus filme veiksmo vieta ir metų laikas nėra tokie svarbūs. *Mano naktyje pas Mod* krintantis sniegas atšaldo orą per visą ilgą sceną, kai herojus yra Mod bute, kur praleidžia naktį kaip tik dėl to, kad sninga. O vėliau sniegas suteikia jam galimybę susitikti ir praleisti naktį su studente. Filmo šmaikštumą ir pikantiškumą daugiausia kuria nespalvota Néstoro Almendroso juosta: subtilūs perėjimai, gyvi, puikiai sudėlioti dialogai. Virš viso šito tvyro slegianti, įtampos kupina atmosfera, kurią emociškai pagrindžia herojaus polinkis į vienatvę. Nors Trintignant'as nuostabiai perteikė savo personažo charakterį, režisierius savo herojaus nepalaiko ir į jo sprendimą žiūri su liūdesiu, kuris žiūrovo nepalieka ir filmui pasibaigus. **Cfu**

Kuba (ICAIC), 160 min., nespalvotas

Ispanų kalba

Režisierius Humberto Solįs

Scenarijaus autoriai Julio García Espinosa, Nelson Rodríguez, Humberto Solás

Operatorius Jorge Herrero

Vaidina Raquel Revuelta, Eslinda Núñez, Adela Legrá, Eduardo Moure, Ramón Brito, Adolfo Llauradó, Idalia Anreus, Silvia Planas, Flora Lauten, Rogelio Blain, Maria Elena Molinet, Aramís Delgado, Teté Vergana, Flavio Calderín

LIUSIJA (1969)

LUCÍA

Humberto Soláso filmas *Liusija* be jokių abejonių gali būti laikomas svarbiu šiuolaikinio kubietiško kino darbu. Galima teigti, kad jis apibendrino daugelį pagrindinių to dešimtmečio kinematografijos nuostatų. Netikėtas stilių ir tonų derinimas remiasi trijų dalių filmo struktūra. Joje galima stebėti trijų personažų, vardu Liusija, likimą ir meilės istorijas kritiniais šiuolaikinės Kubos istorijos momentais.

Žiūrint šiandieninio žiūrovo akimis, svarbiausiu *Liusijos* aspektu tampa dinamiškas daugiaplanio filmavimo ir pagreitintų kadrų judėjimas, fiksuojantis ir grožį, ir siaubą. Šiuo požiūriu pradiniai epizodai, ko gero, dažniausiai demonstruojami ir geriausiai įsimenantys, ypač apsinuoginusių juodaodžių raitelių, žiauriai žudančių valstybinę kariuomenę, mūšis. Ši blyksinti žiaurumo scena primena vaizdą iš Orsono Welleso *Vidurnakčio varpų* (1965). Susimaišę įvairiausi vaidybos stiliai, fatališkos istorinės scenos, dinamiškas judėjimas nuo stambių iki tolimų planų primena analogišką operatoriaus darbą Sergio Leone filmuose. Derindamas perspektyvas ir priartinimus, režisierius sąmoningai nagrinėja galimybę kine perteikti sąryšius tarp porevoliucinio Kubos kino ir naujųjų Europos bei Pietų Amerikos kino krypčių. **AD**

DZENO PRISILIETIMAS (1969)
HSIA NU

Pažodinis šio kinų filmo pavadinimo vertimas – „Moteris karė", tačiau tai neatspindi istorijos turinio. Filmas laikomas Kinijos kino išeities tašku, pavaizdavęs tam tikrą Rozetos Stoun vuksijų (stebuklingo kardų mūšio žanras) variantą. Istorija prasideda gana primityviai, pasakojant apie užsisvajojusį moksleivį (Shih Chun), gyvenantį nuobodžiame Pekino priemiestyje. Jo motina be galo nusiminusi, mat sužinojo, kad sūnus niekuomet neves ir nebus palikuonių giminei pratęsti. Vėliau staiga paaiškėja, kad jis susijęs su paslaptinga moterimi (Feng Hsu), kuri įsikūrė apleistame name. Visi mano, kad ten gyvena vaiduokliai. Paaiškėja, kad atvykusi moteris – princesė, pabėgusi nuo imperatoriaus šeimos priešų, kurie išžudė visus jos artimuosius. Nuo šio momento istorija kinta. Kiekvienas siužeto vingis veda į kažką grandiozinio. Filmui baigiantis prie veikiančiųjų asmenų prisideda paslaptingas budistų vienuolis, pasižymintis antžmogiškomis galiomis. Vaidmenys pasikeičia. Princesė – anaiptol ne trapi žibuoklė, o gerai išmokyta karė, sugebanti atsilaikyti prieš būrį profesionalių apsaugininkų, o moksleivis – visiškai nemokanti kautis knygų žiurkė. Visas tris valandas išlaikoma įtampa, kadangi filmas absoliučiai nenuspėjamas – tenka nuolat laužyti galvą, kas gi bus toliau.

King Hu laikomas vuksijų žanro filmų pradininku, nors panašių filmų buvo sukurta dar nebyliojo kino laikais. Žinoma, iki to laiko, kai buvo pastatytas šis filmas, vuksijų romanai savo turinio įvairove ir sudėtingumu pasiekė apogėjų. Tačiau būtent Hu šias ypatybes perkėlė į kino ekraną, sujungdamas akrobatinius triukus ir Pekino operos prabangą su dzenbudizmo elementais. Jis atkreipė dėmesį, kad kino kalba lengviau pažadinti jausmus, todėl kiekvienas kadras prisodrintas nuolat besikeičiančių spalvų ir judesio. Iki tol dar keletą šio žanro filmų sukūrusio King Hu karjeroje *Dzeno prisilietimą* galima laikyti aukščiausiu tašku. **AT**

Taivanas (International, Lian Bang, Union), 200 min., spalvotas (*Eastmancolor* sistema)

Režisierius King Hu

Prodiuseriai Jung-Feng Sha, Shiqing Yang

Scenarijaus autoriai King Hu, Songling Pu

Operatoriai Yeh-hsing Chou, Huiying Hua

Kompozitoriai Tai Kong Ng, Dajiang Wu

Vaidina Billy Chan, Ping-Yu Chang, Roy Chiao, Shih Chun, Hsue Han,Yin-Chieh Han, Feng Hsu, Ching-Ying Lam, Tien Miao, Hong Qiao, Peng Tien, Cien Tsao, Pai Ying

Kanų kino festivalis: King Hu (didysis prizas už techninius sprendimus), „Auksinės palmės šakelės" nominacija

BUČAS KESIDIS IR SANDENSAS KIDAS (1969)
BUTCH CASSIDY AND THE SUNDANCE KID

„Ką tu turi galvoje sakydamas, kad nemoki plaukti? Juk nukrisi ir užsimuši!" Ikonografinė Paulo Newmano ir Roberto Redfordo porelė suvaidino taip įtikinamai, kad filmas davė milžinišką pelną. Tai vesternas su policijos gaudynėmis ir originaliais pagrindiniais personažais – veiksmo ir persekiojimų komedija, nupiešta kinematografiniais sepijos potėpiais. Po šios juostos pasipylė visa virtinė filmų, kuriuose pagrindine ašimi tampa du bičiuliai.

Už įstatymo ribų esantis Bučas (Newmanas) ir Kidas (Redfordas) priklauso liūdnai pagarsėjusiai banditų grupuotei, kuri nelegaliai prekiauja alkoholiniais gėrimais. Tačiau po itin sėkmingo traukinio apiplėšimo prasideda jų paieška. Vaikinų pėdomis nuolat seka šerifas ir jo žmonės – tai priverčia Bučą ištarti legendinę frazę: „Kas gi JIE – šitie vyručiai?" Draugai nusprendžia savo kriminalinius žygius pratęsti užsienyje, kartu su Kido meiluže Eta Pleis (K. Ross). Įsimintina paskutinė scena, kai herojai ištaria nemirtingu tapusį keistą įsakymą: „Tai apiplėšimas! Stokitės nugara į sieną." Šios frazės ispanišką versiją apsiginkluodami pasiskolino Bolivijos banditai. Finalinis kadras ilgai išlieka atmintyje – tai sustabdyta akimirka, kai draugai išlekia pasitikti į juos skriejančių kulkų.

Filmas sukrečia savo gyvu, originaliu scenarijumi, puikiu operatoriaus darbu ir ryškiausiomis žvaigždėmis, atliekančiomis pagrindinius vaidmenis. Nepaisant pokštų ir pozos, dėmesį nuolat patraukia išgryninti kontrastingi charakteriai. Bučas – smegenų centras, turintis smailų liežuvį, tačiau pasiduodantis savo temperamentui. Kidas – daug žadantis jaunuolis, savyje slepiantis tamsias mintis, šaltas, ciniškas ir nepripažįstantis jokių silpnybių.

W. Goldmano scenarijus – jaudinantis, įdomus, romantiškas, turintis satyros elementų, skirtas dviem legendiniams herojams iš Vakarų. Filme yra ir žiaurių momentų, pavyzdžiui, kai Kidas užmezga pokalbį su ponia mokytoja Eta ir, nukreipęs į ją šautuvo vamzdį, priverčia išsirengti. Praėjus pirmam šokui, žiūrovai ima krizenti, supratę, kad porelė seniai pažįstama. Dainuojamoji Burto Bacharacho interliudija „Lietaus lašai krinta man ant galvos" tapo vienintele užuomina, primenančia apie laikotarpį, kai buvo sukurtas šis filmas. Geniali juosta iki šiol išliko nepaprastai patrauklі ir mėgstama. **AE**

JAV (Fox, Campanile), 110 min., nespalvotas (*Sepiatone* sistema) ir spalvotas

Anglų, ispanų kalbomis

Režisierius George Roy Hill

Prodiuseris John Foreman

Scenarijaus autorius William Goldman

Operatorius Conrad L. Hall

Kompozitorius Burt Bacharach

Vaidina Paul Newman, Robert Redford, Katharine Ross, Strother Martin, Henry Jones, Jeff Corey, George Furth, Cloris Leachman, Ted Cassidy, Kenneth Mars, Donnelly Rhodes, Jody Gilbert, Timothy Scott, Don Keefer, Charles Dierkop

„Oskaras": William Goldman (scenarijus), Conrad L. Hall (operatorius), Burt Bacharach (muzika), Burt Bacharach, Hal David (daina)

„Oskaro" nominacija: John Foreman (geriausias filmas), George Roy Hill (režisierius), William E. Edmondson, David Dockendorf (garsas)

VIDURNAKČIO KAUBOJUS (1969)
MIDNIGHT COWBOY

„Aš atėjau čia", – pareiškia indų plovėjas iš Teksaso Džojus Bakas (Jonas Voightas, jo pirmasis pagrindinis vaidmuo). Jis vyksta į Niujorką vildamasis, kad turtingos moterys su malonumu dosniai mokės jam už seksualines paslaugas (filmo pavadinimas slengu reiškia „energingas žmogus" arba „žigolas"). Tragikomiška naivaus naujoko karjera lydima liūdnų, jaudinančių momentų, pavyzdžiui, Džojaus ir jo merginos Kreizi En (Jennifer Salt) užpuolimas. Džojui „daryti karjerą" Niujorke trukdo nuviliantys susitikimai. Nepamirštama naktis su prostitute (Sylvia Miles), kuri verkšlendama įtikinėja, kad yra „stulbinamai prabangi", ir priverčia patiklųjį Džojų jai sumokėti.

Vargšas vienišas Džojus prisiriša prie sukčiaus, invalido tuberkuliozininko Enriko Ritso, arba Ratso (Dustino Hoffmano įtikinamas gatvės sukčiaus vaidmuo), kuris pakviečia Džojų gyventi savo „urve". Džojaus viltis palaidoja jo nesėkmės. Ratso sveikata blogėja, tačiau vis ryškiau stiprėja jo fantazijos apie naują gyvenimą Floridoje.

Dažnas filmą vadino cinišku ir niūriu, bet, filmo režisieriaus Johno Schlesingerio nuomone, tai filmas apie viltį. Džojus atsisako „žigolo" darbo tuomet, kai tas darbas gali padėti įgyvendinti jo svajones. Jis tai daro dėl tikrų žmogiškų santykių. Britas Schlesingeris savo amerikietiškame debiute aštriai parodė rūstų miesto gyvenimą, išryškino savo personažų beviltišką susvetimėjimą, o realistiški kadrai suteikė tam įtikinamumo. Kino akademijos žiuri pirmą kartą drąsiai pasielgė, skirdamas „Oskarą" *Vidurnakčio kaubojui* kaip geriausiam filmui, nepaisant to, kad tai tik „X" kategorijos filmas. Filmas taip pat laimėjo „Oskarą" už režisieriaus darbą ir geriausią scenarijų pagal Jameso Leo Herlihy romaną. „Oskarų" skyrimas privertė žiūrovus susimąstyti ir, nepaisant tam metui pavojingos prostitucijos ir homoseksualizmo temos, JAV filmui buvo suteikta „R" kategorija. Filmo komercinė sėkmė įrodė, kad žiūrovas buvo pasiruošęs suvokti brandų, nuoširdų realizmą ir įtikinančią vaidybą.

Nepaisant to, kad filmas sukurtas pagal 7-ojo deš. tradicijas, akivaizdžiai Warholo dvasia (išraiškingos filmavimo iš viršaus scenos), Schlesingerio filmavimo stilius gerokai pranašesnis ir visada jaudinantis. **AE**

JAV (Florin, Jerome Hellman), 113 min., spalvotas

Režisierius John Schlesinger

Prodiuseriai Jerome Hellman, Kenneth Utt

Scenarijaus autorius Waldo Salt (pagal Jameso Leo Herlihy romaną)

Operatorius Adam Holender

Kompozitoriai John Barry, Floyd Huddleston, Fred Neil

Vaidina Dustin Hoffman, Jon Voight, Sylvia Miles, John McGiver, Brenda Vaccaro, Barnard Hughes, Ruth White, Jennifer Salt, Gilman Rankin, Gary Owens, T. Tom Marlow, George Eppersen, Al Scott, Linda Davis, J. T. Masters

„Oskaras": Jerome Hellman (geriausias filmas), John Schlesinger (režisierius), Waldo Salt (scenarijus)

„Oskaro" nominacija: Dustin Hoffman (aktorius), Jon Voight (aktorius), Sylvia Miles (antrojo plano aktorė), Hugh A. Robertson (montažas)

Berlyno tarptautinis kino festivalis: John Schlesinger – OCIC premija, „Auksinio lokio" nominacija

Italija, Prancūzija (PEA), 138 min., spalvotas (*Technicolor* sistema)

Italų kalba

Režisierius Federico Fellini

Prodiuseris Alberto Grimaldi

Scenarijaus autoriai Federico Fellini, Brunello Rondi, Bernardino Zapponi (pagal Petronijaus romaną)

Operatorius Giuseppe Rotunno

Kompozitoriai Tod Dockstader, Ilhan Mimaroglu, Nino Rota, Andrew Rudin

Vaidina Martin Potter, Hiram Keller, Max Born, Salvo Randone, Mario Romagnoli, Magali Noël, Capucine, Alain Cuny, Fanfulla, Danica La Loggia, Giuseppe Sanvitale, Genius, Lucia Bosè, Joseph Wheeler, Hylette Adolphe

„Oskaro" nominacija: Federico Fellini (režisierius)

SATYRIKONAS (1969)
SATYRICON

Europos vaidybinių filmų populiarėjimo tarp Amerikos žiūrovų pradžia – 5-ojo deš. italų neorealizmo filmai. Filmų populiarumas augo paties ryškiausio režisieriaus Federico Fellini dėka. Jo populiarumą skatino kūriniai, sprendžiantys tuometės visuomenės problemas. Tačiau režisierius, panašiai kaip ir daugelis kitų italų kino industrijoje, domėjosi istorinėmis ekranizacijomis. *Satyrikonas* – epinė Petronijaus romano interpretacija apie gyvenimą Nerono laikais. Fellini filmas ištęstas, jo veiksmas vyksta visuose tolimiausiuose Romos imperijos kampeliuose, tačiau jis iškart pelnė menininkų elito pripažinimą. Dėl šokiruojančių orgijų scenų, grotesko ir juodosios komedijos elementų filmui teisėtai suteikta „R" kategorija pagal naują sistemą (panaikinus cenzūrą pagal Kino filmų gamybos kodeksą).

Atspindintis Senovės Romos gyvenimą pagal italų istorinių filmų tradicijas, kartu parodant 7-ojo deš. seksualinę revoliuciją, *Satyrikonas* turi daug bendra su ankstyvaisiais režisieriaus darbais, ypač su filmu *Saldus gyvenimas* (1960). Žinoma, apnuogintų kūnų bei sekso scenų vaizdavimas skirtas tam tikram to meto „kino meno" žmonių sluoksniui. Pagal fragmentinę romano sandarą filmą sudaro 25 epizodai, silpnai susieti jauno ciniško veikėjo Enkolpijaus (Martinas Potteris) vaidyba. Panašiai kaip Odisėjas, Enkolpijus nuolat patiria įvairių nuotykių, kurie gali baigtis nesėkmėmis ir gyvybės praradimu, tačiau jam visada pavyksta išsikapstyti iš bėdos.

Enkolpijaus draugystė su Ašiltu (Hiramas Kelleris), jų tarpusavio ir dailaus jauno berniuko vergo (Maxas Bornas) santykiai užima pagrindinę vietą filme, kurio posūkius ir vingius dažnai sunku susekti. Neabejotina yra viena – Enkolpijus, kaip ir žiūrovas, sunkiai suvokia daugelio keistų personažų elgesio bei moralės normas. Filme daug įsimintinų scenų: gyvulių aukojimas su kraujo upeliais, žemės drebėjimas, griaunantis pastatą, kuriame yra Enkolpijus; nimfomanė, kurią jis sutinka dykumoje ir privalo patenkinti. Yra ir susitikimas su minotauru (garsaus Tesėjo nuotykio dvasia), ir nepaprastai prabangi Trimalcijono puota (Mario Romagnoli), kurios svečiai stulbinamai vulgarūs.

Pagal šelmių nuotykių romanų tradicijas, *Satyrikonas* baigiasi socialinio stabilumo įsigalėjimu, bet herojus vėl išvyksta ieškoti kitų nuotykių. Galima samprotauti apie šiuolaikinės visuomenės hedonizmą, begėdišką materializmą, bet filmas labiau įsimintinas nuostabiais šokiruojančiais pasikartojančiais paveikslais, suteikiančiais juostai vientisumo. 1972 m. sukurta Fellini juosta *Roma*, sumanyta kaip filmo tęsinys, nesugebėjo perteikti keistai užburiančios originalo magijos. **RBP**

Alžyras, Prancūzija (Office National pour le Commerce et l'Industrie Cinématographique, Reggane, Valoria), 127 min., spalvotas (*Eastmancolor* sistema)

Prancūzų kalba

Režisierius Costa-Gavras

Prodiuseriai Jacques Perrin, Ahmed Rachedi, Eric Schlumberger, Philippe d'Argila

Scenarijaus autorius Jorge Semprún (pagal Vassilio Vassiliko romaną)

Operatorius Raoul Coutard

Kompozitorius Mikis Theodorakis

Vaidina Yves Montand, Irene Papas, Jean-Louis Trintignant, Jacques Perrin, Charles Denner, François Périer, Pierre Dux, Georges Géret, Bernard Fresson, Marcel Bozzuffi, Julien Guiomar, Magali Noël, Renato Salvatori, Habib Reda, Clotilde Joano

„Oskaras": Alžyras (geriausias užsienio filmas), Françoise Bonnot (montažas)

„Oskaro" nominacija: Jacques Perrin, Ahmed Rachedi (geriausias filmas), Costa-Gavras (režisierius), Jorge Semprún, Costa-Gavras (scenarijus)

Kanų kino festivalis: Jean-Louis Trintignant (aktorius), Costa-Gavras – žiuri prizas, „Auksinės palmės šakelės" nominacija

Z (1969)
Z

Costa-Gavro politinė drama patvirtino didelį režisieriaus autoritetą tarptautinėje kino industrijoje. Juosta atspindi Graikijos demokratinio valdymo nuostatų griuvimą, kuris prasidėjo po šokiruojančio kairiųjų pažiūrų profesoriaus ir politiko Gregorio Lambrakio nužudymo Salonikuose 1963 m.

Nors filmas įgarsintas prancūzų kalba ir pagrindinius vaidmenis atlieka prancūzų aktoriai, režisierius Costa-Gavras (graikų emigrantas) pateikė meninę Lambrakio bylos versiją (scenarijus parašytas pagal Vassilio Vassiliko romaną). Po brutalaus liberalių pažiūrų politinio veikėjo (Yves'as Montand'as) nužudymo, įvykdyto jam sakant kalbą taikios demonstracijos metu, vyksta tyrimas. Atskleidžiama tokio masto korupcija, kad ji pajėgi sugriauti netgi karinį režimą. Nerimo jausmas stiprėja operatoriaus Raoulio Coutard'o įžvalgiai nufilmuotų ir sumontuotų kadrų kaitos dėka. Pauline Kael žodžiais tariant, „*Z* maksimaliai jaudina, šiame politiniame trileryje gausu tokių įtemptų momentų, kad finale jūs jaučiatės tarsi nervų kamuolys". Kartu su stilistiniais privalumais, filmas pasižymi puikia Jeano Louis Trintignant'o (tardytojas) ir Irene Papas (politiko žmona) vaidyba. **SJS**

KONFORMISTAS (1969)
IL CONFORMISTA

Bernardo Bertolucci juostoje pateikiamas Marčelo Kleriči (Jeanas Louis Trintignant'as), pasiruošusio priimti fašistinę Mussolini diktatūrą, paveikslas. Jis įstoja į slaptosios policijos gretas ir pradeda naują gyvenimą su naująja žmona (Stefania Sandrelli), tačiau medaus mėnuo apkarsta. Vyras privalo nužudyti seną koledžo profesorių (Enzo Tarascio), buvusį antifašistinio judėjimo lyderį. Herojus pradeda abejoti savo misijos teisingumu (nerimą kelia nuslopinti vaikystės prisiminimai).

Ar dar egzistavo filmas, taip neatitinkantis savo pavadinimo kaip *Konformistas*? Bertolucci juosta išsiskiria drąsiu stiliumi; konformizmas – tik minimalus viso sumanymo elementas. Režisierius naudoja ne nuoseklaus pasakojimo būdą, o parodo skirtingų laikotarpių įvykius, tai leidžia geriau atskleisti sudėtingą pagrindinio herojaus paveikslą. Dar labiau įspūdį sustiprina stulbinantys operatoriaus Vittorio Storaro nufilmuoti kadrai. Filme taip sumaniai naudojamas apšvietimas, dekoracijos ir kameros vietos parinkimas, kad, atrodo, pats pasakojimas turi prisitaikyti prie kuriamų personažų paveikslų.

Tai aukščiausio lygio režisūra, netgi žudikų ir politinių intrigų pavaizdavimas niekada iki šiol nebuvo toks įspūdingas. Bertolucci filmo politinė linija niekada nelieka antrame plane: *Konformistas* smerkia tuos, kurie padėjo fašistiniam režimui. Trintignant'as vaidina silpnavalį pataikūną, kuris pagaliau sumoka už tai, kad palaikė valdžios poziciją.

Įdomu, kad Bertolucci pasakojimą truputį apgaubia migla, pateikdamas dvejopos psichologijos motyvų. Galbūt Trintignant'o herojaus elgesį sąlygoja vaikystėje patirtas seksualinis smurtas, ir aiškėja smurto bei sekso sąsajos priežastis, atsiranda tvarkos siekimas. Jis tikisi, kad, įstojęs į fašistinę partiją, galės nuslopinti savo homoseksualinį potraukį. Tačiau didžiojoje filmo dalyje psichoanalizė tik paviršutiniška ir nedaug papildo pagrindinį pasakojimą. Norėdamas įtraukti kuo daugiau realių ir menamų simbolių, Bertolucci naudoja painią psichologiją. Visa tai filmą daro tiktai dar patrauklesnį. **JKl**

Italija, Prancūzija, Vakarų Vokietija (Maran, Marianne,Mars), 115 min., spalvotas (*Technicolor* sistema)

Italų kalba

Režisierius Bernardo Bertolucci

Prodiuseriai Giovanni Bertolucci, Maurizio Lodi-Fe

Scenarijaus autorius Bernardo Bertolucci (pagal Alberto Moravios romaną)

Operatorius Vittorio Storaro

Kompozitorius Georges Delerue

Vaidina Jean-Louis Trintignant, Stefania Sandrelli, Gastone Moschin, Enzo Tarascio, Fosco Giachetti, José Quaglio, Dominique Sanda, Pierre Clémenti, Yvonne Sanson, Giuseppe Addobbati, Christian Aligny, Carlo Gaddi, Umberto Silvestri, Furio Pellerani

„Oskaro" nominacija: Bernardo Bertolucci (scenarijus)

Berlyno tarptautinis kino festivalis: Bernardo Bertolucci – geriausias bendras filmas, specialus žurnalistų prizas, „Auksinio lokio" nominacija

JAV (BBS, Columbia, Pando, Raybert), 94 min., spalvotas (*Technicolor* sistema)

Anglų, ispanų kalba

Režisierius Dennis Hopper

Prodiuseriai Peter Fonda, William Hayward, Bert Schneider

Scenarijaus autoriai Peter Fonda, Dennis Hopper, Terry Southern

Operatorius László Kovács

Kompozitoriai Hoyt Axton, Mars Bonfire, Roger McGuinn, Jimi Hendrix

Vaidina Peter Fonda, Dennis Hopper, Antonio Mendoza, Jack Nicholson, Phil Spector, Mac Mashourian, Warren Finnerty, Tita Colorado, Luke Askew, Luana Anders, Sabrina Scharf, Robert Walker jaunesn., Sandy Wyeth, Robert Ball, Carmen Phillips, Ellie Wood Walker

„Oskaro“ nominacija: Peter Fonda, Dennis Hopper, Terry Southern (scenarijus), Jack Nicholson (antrojo plano aktorius)

Kanų kino festivalis: Dennis Hopper (geriausias debiutas), „Auksinės palmės šakelės“ nominacija

NERŪPESTINGAS KELIAUTOJAS (1969)
EASY RIDER

Juosta *Nerūpestingas keliautojas* – viena tų, kurios peržengia meno kūrinio rėmus. Visiškai paprasta istorija. Du jaunuoliai, pravardžiuojami Kapitonu Amerika (Peteris Fonda) ir Biliu (Dennisas Hopperis), prekiaudami narkotikais užsidirba nemažai pinigų. Pasijutę turtingi, jie nusprendžia įgyvendinti savo seną svajonę – aplankyti Naująjį Orleaną paskutinę jame rengiamo karnavalo dieną. Jie nusiperka porą motociklų ir keliauja po visą šalį. Pakeliui pravažiuoja tipiškus Vakarų Amerikos paminklus, tarp jų Paminklų slėnį ir Taos Pueblą. Jaunuoliai patenka į bėdą, bet susipažįsta su mažo miestelio juristu, kuris išlaisvina juos iš kalėjimo. Po to su dviem benamiais jie rūko marihuaną Naujojo Orleano kapinėse – tai išprovokuoja šokiruojančią pabaigą.

Šis atrodantis nereikšmingas pasakojimas paskatino naujų Holivudo filmų, išleistų po 1968 m., kūrimą. Jis vienas pirmųjų parodė „alternatyvią visuomenę“ ekrane. Du baikeriai tapo simboliniais veikėjais. Hopperis ilgais plaukais ir su indišku papuošalu, Fonda – su žvaigždėtu ir dryžuotu šalmu, kaip ir jo motociklas. Didelėmis dozėmis vartojami narkotikai (juos vartojo ne tik filmo veikėjai, bet ir aktoriai, techninis personalas). Herojai suartėja su porele merginų hipių, po to sudegina marihuaną lauže, susimąstydami kartu su draugu juristu Džordžu. Džordžas (pirmasis didelis Jacko Nicholsono vaidmuo) – turtingo žmogaus sūnus, neigiantis „teisingą“ visuomenę ir skelbiantis daugumą filmo ideologinių postulatų. Jo nuomone, šalis nusirito „po velnių“, joje gyvenimas nepatogus, ji terorizuoja: „Išties sunku būti laisvam, kai rinkoje esi nupirktas ir parduotas“.

Juosta metė iššūkį tradiciniam Holivudo išmintingumui. Filmą kūrė jaunimas jaunimui (režisieriui Hopperiui buvo tik 32 metai). Muziką parašė tokie tradicinės kultūros priešininkai kaip Steppenwolfas, Jimis Hendrixas ir Bobas Dylanas. Nė vienas pagrindinių vaidmenų atlikėjas tuo metu nebuvo žvaigždė (Nicholsonas, Hopperis, Fonda). Pasakojimas rutuliojamas ramiai, nėra tradicinės meilės istorijos. Juostos pabaiga žiauri. Nedidelio biudžeto filmą lydėjo didelė komercinė sėkmė. Jis praskynė kelią filmams, kurie laužė Holivudo tradicijas, įskaitant vėliau kurtus Nicholsono vaidmenis filmuose *Penkios lengvos pjesės* ir *Marvino sodų karalius*. Paskui buvo diskutuojama apie tai, kas ką darė šiame filme. Hopperis pareiškė, kad jis ne tik režisierius ir pagrindinio vaidmens atlikėjas, bet ir daug prisidėjo prie filmo scenarijaus kūrimo. Kiti tvirtino, jog pačias ryškiausias scenas parašė Terry Southernas, kuris prieš tai buvo Stanley Kubricko filmo scenaristas, tačiau visi sutinka, kad filmo pavadinimą sugalvojo Southernas. **EB**

JAV (Osti), 75 min., nespalvotas
Režisierius Frederick Wiseman
Prodiuseris Frederick Wiseman
Scenarijaus autorius Frederick Wiseman
Operatorius Richard Leiterman

VIDURINĖ MOKYKLA (1969)
HIGH SCHOOL

Antrasis Fredericko Wisemano filmas, pasakojantis apie mokymąsi vidurinėje mokykloje, – pats baisiausias ir nesuprantamiausias. Juostoje dokumentiškai parodytas vidurinės mokyklos šiaurės rytų Filadelfijoje gyvenimas.

Tai nemokama mokykla vidurinio sluoksnio baltiesiems. Pačioje pradžioje Wisemanas akcentuoja, kad jį jaudina mokyklos administracijos ir dėstytojų autoritarizmas, kritikos ir saviraiškos nebuvimas, taip pat beprasmis ritualų ir papročių laikymasis.

Ispanų kalbos mokytojas verčia studentus kartoti žodžius „Jean-Paul Sartre" ir „egzistencializmas", nepaaiškindamas, kas tas Jeanas Paulis Sartre'as ir kokia egzistencializmo filosofijos esmė. Anglų kalbos mokytojas šešiolikmečiams paaugliams skaito poemą „Keisi vakarėlyje", po to ištaria jausmingą sentenciją: „Žodynas – vienintelė sėkmingo darbo knyga." Studentas, nesutinkantis su skirta nuobauda, įtikinėjamas, kad besąlygiškas susitaikymas su skirta bausme – brandumo įrodymas.

Koledžo patarėjas vienai mokinei liepia ruošis blogiausiam ir paduoti prašymą perkelti ją į kitą mokyklą, kurioje mokymo lygis žemesnis. Seksualinio švietimo pamokos metu pilnoje vaikinų auditorijoje ginekologas mergystės plėvę vadina „vyšnele" ir sulaukia plojimų, kai pajuokauja, kad jam moka už piršto kaišiojimą į vaginą. Merginos atlieka beprasmius pratimus sporto salėje (skambant 1910 m. vaisinės kramtomosios gumos reklamos muzikai „Simonas kalba"). Madų demonstravimo metu dėstytoja (matyt, baigusi tą pačią modelių mokyklą Džiligano saloje kaip ir milijonierių žmonos) viešai prie bendraamžių kalba apie čia esančią merginą, turinčią antsvorio problemų.

Šiurpinančiame finale direktorius skaito neseniai baigusio mokyklą ir tarnaujančio Vietname bei atliekančio pavojingas užduotis abituriento laišką. Jis dėkoja už mokykloje įgytas žinias ir vadina save „tik atliekančiu darbą kūnu". Paskutiniai iš ekrano sklindantys garsai – moteriškas balsas, skaitantis kitą laišką, kuriame tvirtinama, kad „šiaurės rytų mokykloje mes pasiekėme gerų rezultatų".

Mažai kam pavyko, kaitaliojant niūrių įvykių kadrus, pasiekti tokį stulbinantį efektą. Wisemanas direktoriaus žodžiais parodo, koks yra pasaulis, kuris tarsi apsinuogina jį supančioje tyloje. Vis dėlto juosta nėra vien negatyvi. Nors neakcentuojamos akivaizdžios problemos, socialinė Wisemano kritika sutelkta į detalų ir ironišką realių situacijų vaizdavimą. Pirmiausia Wisemanas stengiasi atskleisti herojus, jis gerbia net pačių nemaloniausių personažų žmogiškąją esmę. Būtent taip jis meta iššūkį žiūrovų simpatijoms ir antipatijoms. Panašiai kaip Renoiras, Wisemanas primena mums, kad „kiekvienas turi savų priežasčių" – teiginys, raminantis šiame filme ne daugiau nei *Žaidimo taisyklėse.* **CFu**

KIAULĖS METAIS (1969)
IN THE YEAR OF THE PIG

Emile'io de Antonio filmas *Kiaulės metais* netiesioginėmis priemonėmis parodo tam tikro visuomenės sluoksnio išpuolius prieš Amerikos užsienio politiką ir Vietnamo karą. Rezultatas – stulbinamai provokuojanti dokumentinė juosta. Taip pat ją galima vertinti kaip įvairiapusišką amerikietiško gyvenimo būdo studijavimo priemonę.

Prasidedanti protesto akcijų vaizdais, juosta retrospektyviniais kadrais nukelia mus į tuos laikus, kai saugodamiesi komunistų įtakos amerikiečiai bandė kištis į Pietryčių Azijos reikalus. Norint geriau suprasti įvykių esmę, reikia grįžti prie kolonijinės šalies praeities. Iš pradžių tai buvo Kinija, po to – įvairios Europos šalys, įskaitant Prancūzijos ekspansiją prie Dien Bien Phu 1954 m. Su šių, nors ir labai įdomių, epizodų pagalba de Antonio greitai pereina prie svarbiausios problemos, o būtent – visi karai Vietname nebuvo būtini ir nepadėjo sukurti nepriklausomos nacijos, kaip tai buvo sumanyta.

Palydėdamas filmuotą medžiagą kruopščiai sumontuotais interviu, režisierius manipuliuoja kalbančiaisiais ir priartina juos prie pagrindinės idėjos. De Antonio ir jo grupė visada lieka už kadro, nors jų įtaka juntama visur. Visi istoriniai personažai tarsi dvilypiai: tikrieji ir suformuoti aplinkos, kurioje jie atsiduria.

Aiškindami, „kas yra kas", filmo autoriai parodo žymius politinius veikėjus, rašytojus ir kritikus. Daugelis jų – žinomi, pavyzdžiui, Amerikos prezidentai: Dwightas Eisenhoweris, Johnas Kennedy, Lyndonas Johnsonas, Richardas Nixonas, Geraldas Fordas, vietnamiečių lyderis Ho Chi Minhas, kovotojas prieš raudonuosius Josephas McCarthy, gynybos ministras Robertas McNamara. Vis dėlto išskirtinis dėmesys skirtas asmenybėms, darančioms įtaką situacijai šalyje, o ne daužančioms politikos būgnais. Tarp jų – Davidas Halberstamas, Jeanas de Lattre de Tassigny, Harry S. Ashmore'as, Hubertas Humphrey ir netgi George'as S. Pattonas III, palaikantis Amerikos kareivius, atsidūrusius Vietnamo karo sūkuryje. Žinoma, šie žmonės per daugelį metų tapo visuomeninės nuomonės išraiškos simboliais. 1969 m. jų mintys tapo šio antikarinio, netgi antiamerikietiško filmo, rūsčiai apnuoginančio politinį parsidavėliškumą, idėjiniu pagrindu. **GC-Q**

JAV (Pathé), 101 min., nespalvotas

Režisierius Emile de Antonio

Prodiuseriai Vincent Hanlon, Emile de Antonio

Operatorius Jean-Jacques Rochut

Vaidina: Harry S. Ashmore, Daniel Berrigan, Joseph Buttinger, William R. Corson, Philippe Devillers, David Halberstam, Roger Hillsman, Jean Lacouture, Kenneth P. Landon, Thruston B. Morton, Paul Mus, Charlton Osburn, Harrison Salisbury, Ilya Todd, John Toller, David K. Tuck, David Werfel, John White

„Oskaro nominacija": Emile de Antonio (dokumentinis filmas)

JAV (Warner Bros./Seven Arts), 145 min., spalvotas (*Technicolor* sistema)

Anglų, ispanų kalbomis

Režisierius Sam Peckinpah

Prodiuseriai Phil Feldman, Roy N. Sickner

Scenarijaus autoriai Walon Green, Roy N. Sickner, Sam Peckinpah

Operatorius Lucien Ballard

Kompozitorius Jerry Fielding

Vaidina William Holden, Ernest Borgnine, Robert Ryan, Edmond O'Brien, Warren Oates, Jaime Sánchez, Ben Johnson, Emilio Fernández, Strother Martin, L.Q. Jones, Albert Dekker, Bo Hopkins, Dub Taylor, Paul Harper, Jorge Russek

„Oskaro“ nominacija: Walon Green, Roy N. Sickner, Sam Peckinpah (scenarijus), Jerry Fielding (muzika)

LAUKINĖ GAUJA (1969)
THE WILD BUNCH

Filmas *Laukinė gauja* gali būti traktuojamas kaip šlykštus ir romantiškas vienu metu. Jo pagrindinė tezė – netgi blogiausi norėtų tapti vaikais, o ypač to trokšta patys blogiausi. Režisierius Samas Peckinpahas savo juostą pradeda vaizdu, kai nekalti vaikai, skorpionus apipylę skruzdėlėmis, juos uždega, o tuo metu gauja, persirengusi kariškiais, įsiveržia į miestą. Pamažu vaikai, stebintys ugnį, pasitraukia į antrą planą, pradeda mėgdžioti banditus ir galiausiai prisideda prie gaujos. Berniukas susižavi netgi šlykščiu generolu Mapaču (Emilio Fernandezas) ir, paėmęs jo šautuvą, prisiekia atkeršyti už generolo mirtį. Pirmoji banko apiplėšimo scena baigiasi nesėkme. Per banditų ir seniai nebemedžiojančių medžiotojų susišaudymą žūva daug nekaltų žmonių, tarp jų nukenčia ir blaivininkų demonstracija. Šia scena, galimas dalykas, žavėjosi pats režisierius – nepataisomas girtuoklis Peckinpahas.

Žiaurus, tačiau gerbiamas niekšas Paikas Bišopas (Williamas Holdenas) persekioja buvusį bičiulį Diką Torntoną (Robertas Ryanas). Paiku žavisi dauguižis Datčas (Ernestas Borgnine'as), meksikietis (Jaime'as Sánchezas), jį pakenčia irzlūs, naivūs broliai Gorčai (Warrenas Oatesas, Benas Johnsonas), jį tėviškai prižiūri Fredis Saiksas (Edmondas O'Brienas), nors Paikas ir paliko išprotėjusį senio anūką (Bo Hopkinsas) pirmojo užpuolimo metu. Kai siena su Amerika uždaroma, gauja kenčia ikirevoliucinės Meksikos priespaudą, kadangi Mapačas, padedamas vokiečių patarėjų, atstovauja teisėtai valdžiai. Tačiau jis elgiasi daug blogiau negu patys žiauriausi banditai. Žūtbūtiniame mūšyje jie stengiasi užgrobti Mapačo miestą ir atkeršyti už draugo mirtį. Peckinpahas aiškiai suprato, kad keturi miesto gatvėmis einantys ir šaudantys vyrai tapo puikia, sulėtintu tempu sumontuota viską griaunančios orgijos užsklanda, kuria baigiasi filmas. Banditai ir armija išžudo vieni kitus, kraujas pliaupia upeliais kaip vanduo iš gaisrininkų žarnų.

Veiksmas vyksta 1913 m., kai Vakaruose buvo nepaisoma įstatymų. *Laukinė gauja* priartina kaubojiškų filmų laikus prie masinių žudynių amžiaus, kurį simbolizuoja Gatlingo ginklai ir automobilis „Ford T“. Juosta nufilmuota naudojant šmaikščią vesternų ekscentriką, įskaitant žmonių-žvėrių L.Q. Joneso ir Strotherio Martino vaidmenis („O jis vis dėlto išlupo auksą jam iš burnos“). Filmą paįvairina žaismingi dialogai („Tiek to, pabučiuok mano sesers juodos katės subinę“). Būtent šis filmas vėl atgaivino amerikietiškų vesternų tradiciją ir įrodė, kad Peckinpahas gali parodyti daugiau kraujo negu Sergio Leone. Pagarsėjusi kraujo upėmis, juosta *Laukinė gauja* išgyveno eleginio lyrizmo („Tai ne tas, kas buvo, tačiau tiks“), stiprių scenų ir herojų, garbingai pasitinkančių mirtį, dėka. **KN**

SSRS (Mosfilm), 181 min., nespalvotas ir spalvotas

Rusų, italų kalba

Režisierius Andrej Tarkovskij

Prodiuserė Tamara Ogorodnikova

Scenarijaus autoriai Andrej Končialovskij, Andrej Tarkovskij

Operatorius Vadim Jusov

Kompozitorius Viačeslav Ovčinikov

Vaidina Anatolij Solonicyn, Ivan Lapikov, Nikolaj Grinko, Nikolaj Sergejev, Irma Raush, Nikolaj Burliajev, Jurij Nazarov, Jurij Nikulin, Rolan Bykov, Nikolaj Grabbe, Michail Kononov, Stepan Krylov, Irina Mirošničenko, Bolot Beišenalijev

Kanų kino festivalis: Andrej Tarkovskij – FIPRESCI apdovanojimas

ANDREJUS RUBLIOVAS (1969)

ANDREI RUBLYOV

Filmas paslaptingas. Bet tai ne tokia paslaptis, kurią kas nors pašnibžda, ją skelbia galingi gigantiškų varpų dūžiai, išrėkia audros, apšviečia karo, meilės ir tikėjimo laužai. Šios didelės paslapties sukūrimo pretekstas visiškai suprantamas: Andrejus filmuoja Andrejų. Parodyti paralelę tarp vienuolio, XV a. ikonų tapytojo Andrejaus Rubliovo (Anatolijus Solonicynas) ir žymaus sovietinio XX a. režisieriaus Andrejaus Tarkovskio – ne vienintelis tikslas. Veiksmas – tarsi milžiniškas laužas, kuriame susilydo baimė ir viltis, pasiaukojimas, susipinantis su beprotybe, masių protrūkis.

Filmas paliečia žmogaus ir Dievo, žmogaus ir gamtos, menininko ir liaudies masių, menininko ir meninės formos, taip pat Rusijos ir jos teritorijos, kaip fizinio ir mistinio elemento, santykius. Neišsemiama *Andrejaus Rubliovo* gelmė – jo tematika (filmas toks pat aktualus šiandien kaip ir priešinimosi sovietiniam režimui laikais). Tarkovskio šedevro pagrindą sudaro ne tik idėjos. Jį sudaro šviesa ir tamsa, triukšmas ir tyla, žmogiški veidai ir pabaisos. Tai žemiškas judėjimas ir magiškas stabtelėjimas, pakibęs virš tuštumos. Niūrus, išraiškingas ir iki sielos gelmių jaudinantis filmas yra paslaptingas geriausia šio žodžio prasme. **J-MF**

MĖSININKAS (1969)
LE BOUCHER

Šiame neįprastame filme naujai pasireiškia brandaus kino režisieriaus Claude'o Chabrolio kūryba. Jis buvo laikomas negailestingu prancūzų buržuazijos portretistu, kuriančiu „juodus" paveikslus, nuspalvintus žiauriu humoru. Jie netelpa į visuotinai priimtų įstatymų rėmus: elgesio konformizmas, „gėrio" ir „blogio" klišės, pridengiančios tikruosius polėkius, taip pat pasakojimo sąlygiškumas, griaunantis žmogiškąją prigimtį. Toks jis buvo. Tačiau ne tiktai toks.

1969 m., prancūzų visuomenės ideologinių batalijų įkarštyje, kai atrodė, jog Chabrolis pataikė žengti koja kojon su istorija, jis netikėtai žengia žingsnį atgal, norėdamas išsamiau ir plačiau, tarsi iš kosmoso, pamatyti pasaulį su jo gėrio ir blogio samprata. Rezultatas – filmas *Mėsininkas*, pasakojantis serijinio žudiko meilės istoriją. Štai ką gali padaryti filmo kūrėjas: taikiai susieti, rodos, nesuderinamus žanrus, – meilės ir žmogžudystės istoriją.

Veiksmas vyksta Edeno sode Pietų Prancūzijoje, kur Chabrolis leidžia pamažu kaisti dviejų nuostabių aktorių – Jeano Yanne'o ir Stéphane Audran aistroms. Pora suvaidina savo absurdiškus vaidmenis, ir tas absurdas yra žemiškas (bet ne žmogiškas) kraujo ir kūno sąlygotumas, tačiau visa tai veda prie katastrofos.

Jie mylėjo vienas kitą, o jis žudydavo jaunas merginas. Mėsininkas Popolas (Jeanas Yanne'as) yra kūnas, o mokytoja (Stéphane Audran) – smegenys. Taip atsitinka, kad vanduo, kraujas ir tamsiosios jėgos juos išskiria. Bet ne dėl šios priežasties jie pradeda nebepaisyti vienas kito, ne todėl, kad rūpinasi kitais, visiškai ne tokiais kaip jie, iš esmės visai atvirkščiai. Rojus prarastas visam laikui, būtent apie tai pasakoja subtilus Chabrolio filmas. Nesistenkite klausti režisieriaus, kokie buvo jo ketinimai: jis per daug elegantiškas ir protingas, kad apie juos pasakotų, jis maskuojasi socialinėmis pasakomis ir žanro žaismu. Paprasčiausiai priimkite ramų *Mėsininko* liūdesį. **J-MF**

Prancūzija, Italija (Euro International, La Boétie), 93 min., spalvotas (*Eastmancolor* sistema)

Prancūzų kalba

Režisierius Claude Chabrol

Prodiuseris André Génovès

Scenarijaus autorius Claude Chabrol

Operatorius Jean Rabier

Kompozitorius Pierre Jansen

Vaidina Stéphane Audran, Jean Yanne, Anthony Pass, Pascal Ferone, Mario Beccara, William Guérault, Roger Rudel

SSRS, Armėnija (Armenfilm), 73 min., spalvotas

Armėnų kalba

Režisieriai Sergej Paradžanov, Sergej Jutkevič

Scenarijaus autorius Sergej Paradžanov (pagal Sajato-Novos poeziją)

Operatoriai A. Samvelian, Martyn Šachbadzian, Suren Šachbadzian

Kompozitorius Tigran Mansurian

Vaidina Sofiko Čiaureli, Melkon Aleksanian, Vilen Galstian, Giorgij Gegečkori, Spartak Bagašvili, Medea Džaparidzė, Onik Minasian

GRANATO SPALVA (1969)
SAYAT NOVA

Didis Sergejaus Paradžanovo filmas laikomas jo pačiu fundamentaliausiu ir paslaptingiausiu kūriniu. Sukūrus filmą, prasidėjo režisieriaus nesutarimai su sovietų valdžia, pasibaigę tuo, kad 1973 m. jis pateko į kalėjimą. Jį apkaltino homoseksualumu, pateikė kitų kaltinimų. Dar anksčiau jį kritikavo už formalizmą, ukrainietišką nacionalizmą ir ideologinius nukrypimus. Per 10 metų Paradžanovas negalėjo sukurti kito filmo, jis sugebėjo pabaigti tik vieną dalį, o 1990 m. mirė, nes sirgo vėžiu. Jis gimė armėnų šeimoje Gruzijoje 1924 m. Paradžanovas visą gyvenimą kentėjo dėl to, kad buvo ignoruojamas rusų kultūros, nuolat kovojo su biurokratais. Jo filmas – stulbinantis šedevras – aukščiausia jo ekscentriškos vaizduotės išraiška.

Filme pateikta XVIII a. armėnų poeto Harutiūno Sajadiano, pasaulyje žinomo Sajato Novos („Dainos karaliaus") vardu, mistinė ir istorinė gyvenimo, darbo ir vidinio pasaulio mozaika. *Granato spalvą* iki dabar buvo galima žiūrėti kaip etniškai „išgryninta" rusiškąjį variantą. Puiki originali versija, surasta Armėnijos kino studijoje XX a. paskutinio deš. pr., nėra galutinė, tačiau geriausia iš visų. Joje yra naujų kadrų ir epizodų, kitoks kai kurių kadrų išdėstymas ir, kas svarbiausia užsienio žiūrovui, daugumą eilėraščių lydi subtitrai.

Abi versijos stebina retais kadrais, sukuriančiais gilią erdvę, kaip prieš šimtmetį beveik rankiniu būdu filmuotose juostose. Bet, nepaisant to, naudojamų spalvų, poetinių metaforinių koncepcijų turtingumas, rodos, išplaukia iš utopinio ateities kinematografo. Pradžioje pateikiama Sajato Novos citata: „Mano vanduo – ypatingas vanduo, / Ne kiekvienas gali atsigerti jo. / Tai, ką aš rašau, ypatingos rūšies, / Ne kiekvienas gali perskaityti tai. / Ir mano fundamentas ne iš smėlio, / O iš patvaraus granito", – gali būti traktuojama kaip režisieriaus lozungas.

Tačiau mums nereikia ieškoti šių įvaizdžių prasmės, norint pajusti jų užburiančią galią. Pirmuose kadruose mes matome tris granatus, iš kurių ant baltos staltiesės sunkiasi raudonos sultys; kruviną peilį; basas kojas, spaudžiančias vynuoges; žuvį, plaukiančią tarp dviejų rąstų, vėliau virstančią trimis žuvimis; taip pat vandenį, krintantį ant knygų. Filmas nuoširdus, sudėtingas, paslaptingas, vedantis iš proto, o pagrindiniai vaizdai primena persų miniatiūrą, kur viskas pripildyta ekstazės. **JRos**

KESAS (1969)
KES

Savo pirmame filme *Kesas* režisierius Kenas Loachas pateikė savąją realizmo metodologiją, kurią anksčiau naudojo televizijoje, o vėliau pritaikė kine. Loachas dirbo su Barry Hinesu, adaptuodamas jo romaną. Jaunam vaikinui iš Barnslio atsiveria netikėta pabėgimo galimybė, kai jis suranda ir dresuoja sakalą. Jaunuolis susidomi sakalų medžiokle, žavisi paukščio medžiokliniais įgūdžiais, jo nepriklausomybe, ir tai leidžia jam įžvelgti alternatyvą savo žiauriai monotoniškai dabarčiai ir nelabai patraukliai ateičiai tarp darbininkų Anglijos mieste.

Loachas vengia sentimentų, būdingų ankstesniems anglų filmams, nufilmuotiems Britanijos šiaurėje, kuriuose dėmesys koncentruojamas ties pilkomis, liūdnomis gatvėmis ir kaminais. Jis pirmenybę teikia žmogiškiems santykiams ir vilties, kurią nuolat griauna ekonominiai ir kultūriniai apribojimai, atskleidimui. Štai iš kur kyla scenų, kuriose išryškėja karštas jauno žmogaus troškimas, emocinė jėga. Jaunuolį niekina šeima, draugai, jį supranta tik mokytojas išdavystės ir žūties momentais. Nuostabiai nufilmuoti Chriso Mengeso kadrai perteikia sakalo, kuris balansuoja ties savo galimybių riba, skrydžio jėgą ir mėgavimąsi savo laisve. **GA**

Didžioji Britanija (Kestrel, Woodfall), 110 min., spalvotas (*Technicolor* sistema)

Režisierius Ken Loach

Prodiuseris Tony Garnett

Scenarijaus autoriai Tony Garnett, Ken Loach (pagal Barry Hineso romaną *Sakalas tarnui*)

Operatorius Chris Menges

Kompozitorius John Cameron

Vaidina David Bradley, Freddie Fletcher, Lynne Perrie, Colin Welland, Brian Glover, Bob Bowes, Bernard Atha, Laurence Bould, Joey Kaye, Ted Carroll, Robert Naylor, Agnes Drumgoon, George Speed, Desmond Guthrie, Zoe Sutherland

TRISTANA (1970)
TRISTANA

Dažnai sakoma, kad charakteringas klasikų, pradedant Johnu Fordu ir baigiant Clintu Eastwoodu, bruožas – jų stiliaus natūralumas. Tačiau netgi jų darbai atrodo prieštaringi ir pretenzingi, palyginti su šiuo Luiso Buñuelio darbu. Būtent paprasta maniera ir niūri, šiurkšti neišvengiamos tragedijos logika daro *Tristaną* tokią jaudinančią.

Buñuelis svajojo apie panašią klasikinio Benito Pérezo Galdóso romano sceninę versiją nuo 1963 m. Čia paliečiama viena jo mėgstamiausių temų: nekaltos Tristanos (Catherine Deneuve) sugundymas daug vyresniu Donu Lope (Fernando Rey) ir jos sužlugdymas. Tai žmogus, kurio politinės idėjos daug progresyvesnės negu elgesys su moterimis. Tristana ištveria nuosmukį, o netekusi kojos dar labiau jaučia savo nuodėmingumą ir pasirengusi gundyti kitus. Sukrečia efektinga scena, kai ji parodo savo kūną jaunajam tarnui Saturnui (Jesúsas Fernándezas).

Ar *Tristana* yra siurrealistinis filmas? Veikiausiai ne. Tačiau sumanymo gelmėje glūdi požeminis pasąmonės srautų pasaulis ir paraleliniai pasauliai. Tai išryškėja tik finale, kai supranti, kad istorija galėjo pakrypti visai kita linkme. **AM**

Prancūzija, Italija, Ispanija (Corona, Selenia, Talía, Época), 95 min., spalvotas (*Eastmancolor* sistema)

Ispanų kalba

Režisierius Luis Buñuel

Prodiuseriai Luis Buñuel, Robert Dorfmann

Scenarijaus autoriai Julio Alejandro, Luis Buñuel (pagal Benito Pérezo Galdóso romaną)

Operatorius José F. Aguayo

Kompozitorius Frédéric Chopin

Vaidina Catherine Deneuve, Fernando Rey, Franco Nero, Lola Gaos, Antonio Casas, Jesús Fernández, Vicente Solar, José Calvo, Fernando Cebrián, Antonio Ferrandis, José María Caffarel, Cándida Losada, Joaquín Pamplona, Mary Paz Pondal, Juanjo Menéndez

„Oskaro" nominacija: Ispanija (geriausias užsienio filmas)

JAV (BBS, Columbia, Raybert), 96 min., spalvotas (*Technicolor* sistema)

Režisierius Bob Rafelson

Prodiuseriai Bob Rafelson, Richard Wechsler

Scenarijaus autoriai Carole Eastman, Bob Rafelson

Operatorius Laszlo Kovacs

Kompozitoriai Bach, Chopin, Mozart

Vaidina Jack Nicholson, Karen Black, Billy Green Bush, Fannie Flagg, Sally Struthers, Marlena MacGuire, Richard Stahl, Lois Smith, Helena Kallianiotes, Toni Basil, Lorna Thayer, Susan Anspach, Ralph Waite, William Challee, John P. Ryan

Oskaro" nominacija: Bob Rafelson, Richard Wechsler (geriausias filmas), Bob Rafelson, Carole Eastman (scenarijus), Jack Nicholson (aktorius), Karen Black (antrojo plano aktorė)

PENKIOS LENGVOS PJESĖS (1970)
FIVE EASY PIECES

Jeigu Bobo Rafelsono filmas *Penkios lengvos pjesės* neturėtų kitų privalumų, jį vertėtų pažiūrėti vien dėl scenos, kurioje Jacko Nicholsono herojus negali gauti užsakyto tosto. Nicholsono žvaigždė patekėjo suvaidinus antraplanį advokato vaidmenį filme *Nerūpestingas keliautojas* (1969). Rafelsono juostoje aktorius vaidina Robertą Diupį, naftininką, gyvenantį vagonėlyje su mylimąja Rajete (Karen Black). Robertas nusprendžia keliauti į Vakarų pakrantę pas ligotą tėvą. Siužetą sudaro Roberto kelionė į jo namus. Vingiuotas filmo stilius leidžia atskleisti personažų charakterius ir išryškinti smulkiausius aktorių vaidybos niuansus.

Įdomu stebėti Nicholsono žavaus neigiamo herojaus, balansuojančio ties žiaurumo ir vulgarumo riba, charakterio vingius. Black vaidina žavingą merginą, vos peržengusią mergystės slenkstį. Jos herojei galiausiai tenka susitaikyti su tuo, kad Robertas grįžta į praeitį. Filmas pasižymi kruopščia nuostabių, jaudinančių personažų analize. Juosta *Penkios lengvos pjesės* buvo sukurta novatoriško, vaisingo amerikietiškojo kinematografo periodo pradžioje ir buvo puiki šio periodo įžanga. **RH**

KURMIS (1970)
EL TOPO

7-ąjį deš. ir 8-ojo deš. pr. vesterno žanras vizualiai keitėsi, jis tolo nuo vadinamųjų spagečių vesternų formos, turėjo marksistinę potekstę ir sujungė komedijų bei muzikinių filmų specifiką. Tuo laikotarpiu pasaulį išvydo tokie filmai kaip *Katinas Balu* ir *Nudažykite savo vagonėlį*. Juosta *Kurmis* – vesternų kvintesencija.

Pasinaudojęs Fellini užuomina, scenaristas, režisierius ir pagrindinio vaidmens atlikėjas Alejandro Jodorowsky sukūrė apgaulingai paprastą istoriją apie šaulį, kuris pasiryžta nugalėti pačius stipriausius pasaulio banditus. Po to istorija sklandžiai pereina prie mokslo siekimo alegorijos. Kurmio kelionėje per dykumą gausu susitikimų su šiurkščiais banditais, groteskiškais siurrealistiniais kariais, kiekvienas susitikimas – atskiros herojaus kelionės stadijos. Visa tai lydi nesuskaičiuojamos biblinės užuominos, Freudo motyvai, Jungo simboliai. Tačiau Jodorowsky nieko nėra atsitiktinio. Kurmis pradeda savo kelionę išdidus ir egoistiškas, tikėdamasis valdžios ir garbės, bet, pasiekęs tikslą, jis suvokia, kad yra vienišas ir bejėgis. Supratęs savo misijos beprasmiškumą, jis atsisako žemiškų ambicijų. Jis simboliškai miršta ir grįžta į pasaulį apsivalęs, lyg ištuštėjęs indas, ant savo pečių nešdamas viso pasaulio kančias. Herojus bando apsaugoti keletą išsigimėlių, sutiktų kelyje. Suvokus pasaulio žiaurumą ir šiurkštumą ir sutikus keršto ištroškusį atstumtą sūnų, jam nieko kita nelieka, kaip pasiaukoti. Šis poelgis primena vienuolį, susideginusį protesto prieš karus ir griovimus vardan.

Skirtingai nuo kitų vesternų, *Kurmis* nepretenduoja į natūralizmą ir istorinį tikslumą. Režisierius vaizduoja savo asmenišką pasaulį, kuriame atsispindi Gyvenimo, Mirties, Atgimimo ciklai. Jodorowsky sukūrė savo gyvenamo laikotarpio portretą su ryškiais filosofiniais pamokymais, kuriais tada žavėjosi žmonės, perdavė jų sąmonėje ir pasąmonėje slypinčias baimes. *Kurmis* kinematografo istorijoje yra visiškai unikalus. **AT**

Meksika (Panicas), 125 min., spalvotas

Ispanų kalba

Režisierius Alejandro Jodorowsky

Prodiuseriai Juan López Moctezuma, Moshe Rosemberg, Roberto Viskin

Scenarijaus autorius Alejandro Jodorowsky

Operatorius Rafael Corkidi

Kompozitoriai Alejandro Jodorowsky, Nacho Méndez

Vaidina Alejandro Jodorowsky, Brontis Jodorowsky, José Legarreta, Man Alfonso Arau, José Luis Fernández, Alf Junco, Gerardo Cepeda, René Barrera, René Alís, Federico Gonzáles, Pablo Leder, Giuliano Girini Sasseroli, Cristian Merkel, Aldo Grumelli, Mara Lorenzio

JAV (Wadleigh-Maurice, Warner Bros.), 184 min., spalvotas (*Technicolor* sistema)

Režisierius Michael Wadleigh

Prodiuseris Bob Maurice

Operatoriai Don Lenzer, David Myers, Richard Pearce, Michael Wadleigh, Al Wertheimer

Kompozitoriai Sly Stone, Jimi Hendrix, John Lennon & Paul McCartney, Joni Mitchell, Alan Wilson

Vaidiną Richie Havens, Joan Baez, Roger Daltrey, John Entwistle, Keith Moon, Pete Townshend, Joe Cocker, Country Joe McDonald, Arlo Guthrie, David Crosby, Graham Nash, Stephen Stills, Alvin Lee, John Sebastian, Carlos Santana, Sly Stone, Jimi Hendrix, 10 Years After, Richard Alvarez, Lennie Baker, Jon Bauman, Canned Heat, Jack Casady, Chick Churchill, Johnny Contardo, Crosby Stills Nash & Young, Spencer Dryden, Lawrence Ferlinghetti, Jerry Garcia, Bill Graham, Frederick Greene, Bob Harvey, Bob Hite, Jefferson Airplane, Janis Joplin, Jorma Kaukonen, Michael Lang, Ric Lee, Leo Lyons, Jocko Marcellino, Hugh Romney, Sha-Na-Na, Group, Screamin Scott' Simon, Grace Slick, The Who, Johnny Winter, Max Yasgur, Donald York, Swami Satchidananda, Sidney Westerfield

„Oskaras": Bob Maurice (dokumentinis filmas)

„Oskaro" nominacija: Thelma Schoonmaker (montažas), Dan Wallin, Larry Johnson (garsas)

VUDSTOKAS (1970)
WOODSTOCK

7-ojo deš. karta netikėtai susidūrė su neribotu idealizmu ir aplinkos spaudimu tuo metu, kai užaugo ir subrendo paskutiniai vadinamieji bumeriai („bumeris" – tas, kuris sukelia ažiotažą, triukšmą aplink save. – Red. past.). Būtent nuo to laiko JAV nuolatos buvo draskomos kartų konflikto. Ne mažesnę vietą užėmė popmuzikos klausimai ir nuolatos stiprėjantys amerikietiškos idėjos prieštaravimai.

1969-ųjų vasara tapo persilaužimo momentu, nors tuo laiku „bumeriai" pasidalijo į dvi stovyklas: vieni iš jų ieškojo senojo patriotizmo privalumų, kiti mėgavosi narkotikų sukeliamu haliucinogeniniu poveikiu. Buvo jaučiamas poreikis suvienyti jaunystės dvasią su patirtimi. Trijų dienų Vudstoko muzikos ir meno festivalis Betelyje, Niujorko valstijoje, tapo pagrindiniu įvykiu. Jo kultūrinis laimėjimas – valdžios leidimas prekiauti silpnais alkoholiniais gėrimais ir nauji muzikos koncertai. Festivalis – ryški 7-ojo deš. jaunimo muzikos šventė.

Michaelas Wadleighas sukūrė dokumentinį filmą, nepaisydamas to, kad filmuotis pakvietė Martiną Scorsese, George'ą Lucasą ir Thelmą Schoonmaker. Režisierius parodė geriausius Vudstoko koncerto organizatorius, nebesuvaldančius situacijos. Įsikūręs vietovėje, nutolusioje nuo miestų centrų, Vudstokas po šio renginio virto molinga pelke. Į koncertą traukė tūkstančiai žmonių (gerokai daugiau, negu tikėtasi), lydimi regio, bliuzo, roko, folko ir fanko garsų. Ir nors merkė lietus, o jie nesijautė komfortiškai, tai buvo pati masiškiausia didžiausio muzikinio renginio auditorija.

Įdomu pažymėti, kad organizatoriai negavo pelno iš koncerto. Bet, nepaisant to, Vudstokas visoms ateinančioms kartoms tapo atviros aikštės roko koncerto ikonografiniu simboliu. Muzika, atmosfera, mitologija – viskas tapo simboliu to, kas buvo prarasta 8-ąjį deš. Keturių valandų trukmės juosta su koncerto įrašu seniai naudojama muzikiniuose filmuose ir spektakliuose. *Vudstokas* stulbina poliekrane (tai vienalaikis dviejų kadrų demonstravimas ekrane) filmavimo technika, stereofoniniais garso įrašais, sinchroniniais ir daugiaplaniais, taip pat nuotolinio plano kadrais. Tai padeda absoliučiai tiksliai atspindėti reginį. Reportažo stilius sąlygojo filmo sėkmę. Pavyko išsaugoti ir šlovingos praeities gaidelę.

Užsklandose matome nufilmuotus nepatogumus, su kuriais susidūrė koncerto klausytojai, miestus užplūstantį netikėtą svečių srautą. Minioje girdėti kandžios replikos. Kažkas kažkam peršasi. Oru pristatomas maistas. Žmonės pasineria į muziką, rūko žolę, šypsosi ir užmiega, o visa tai lydi populiarių kūrinių garsai: stulbinančios Crosby, Stillso, Nasho aranžuotės, Janis Joplin, atstovaujančios garažo stiliaus grupei „Canned Heat", ir solinės Santanos improvizacijos. **GC-Q**

Didžioji Britanija, Lenkija, Vakarų Vokietija (Bavaria Atelier, COKG, Kettledrum, Maran), 88 min., spalvotas (*Eastmancolor* sistema)

Režisierius Jerzy Skolimowski

Prodiuseris Helmut Jedele

Scenarijaus autoriai Jerzy Gruza, Jerzy Skolimowski, Boleslaw Sulik

Operatorius Charly Steinberger

Kompozitoriai The Can, Cat Stevens

Vaidina Jane Asher, Sean Barry-Weske, Erica Beer, Will Danin, Diana Dors, Dieter Eppler, Cheryl Hall, Anne-Marie Kuster, Burt Kwouk, Karl Ludwig Lindt, Eduard Linkers, Anita Lochner, Louise Martini, Peter Martin, Ursula Mellin, John Moulder-Brown, Christina Paul, Gerald Rowland, Christopher Sandford, Jerzy Skolimowski, Uli Steigberg, Karl Michael Vogler, Erika Wackernagel

AKIVARAS (1970)
DEEP END

Pirmasis Jerzy Skolimowskio anglų kalba sukurtas filmas pagal Romano Polanskio knygą *Peilis vandenyje* – bandymas atskleisti penkiolikamečio seksualiai nusivylusio paauglio pasaulį. Tai ciniška seksualinė komedija su pasakiškomis metamorfozėmis ir tragiškomis pasekmėmis.

Johnas Moulderis-Brownas vaidina juokingai įžeidų jaunuolį, kurį atstumia mergina (Jane Asher). Mintys apie ją vaikiną įkyriai persekioja. Aktorė nepaprastai įtaigiai vaidina Zuzaną, jos talentinga improvizacija žiūrovams padaro didžiulį įspūdį. Jaunieji herojai patenka į purviną Bathauzo pasaulį Niuforde, apgyvendintą nevykėlių, kuriuos domina tik seksas ir futbolas. Pasinaudodama savo išvaizda, Zuzana nutaria užsidirbti kaip prostitutė ir tą patį pasiūlo Browno herojui. Tačiau jam šlykštus toks gyvenimo būdas, ir jis nusprendžia ją išgelbėti.

Skolimowskis sumaniai atskleidžia britišką keistuoliškumą, parodydamas vieną daugiaveidžio Londono pusių su jo atstumiančiais niūriais kontrastais, jausdamas gresiantį dvasinį nuopuolį. Filmui būdinga vujarizmo intonacija, kai Moulderis-Brownas, apeidamas apleistas Soho vietas, pavagia išpjautą iš kartono Zuzanos paveikslą – paskutinę po dvasinio nuopuolio išlikusią fantaziją. Šį filmą verta pamatyti! **DDV**

Italija (RAI, Red Film), 100 min., spalvotas (*Eastmancolor* sistema)

Italų kalba

Režisierius Bernardo Bertolucci

Prodiuseris Giovanni Bertolucci

Scenarijaus autoriai Bernardo Bertolucci, Eduardo de Gregorio, Marilù Parolini (pagal Jorge'o Luiso Borgeso apysaką *Išdaviko ir didvyrio tema*)

Operatoriai Franco Di Giacomo, Vittorio Storaro

Kompozitoriai Arnold Schönberg, Giuseppe Verdi

Vaidina Giulio Brogi, Alida Valli, Pippo Campanini, Franco Giovanelli, Tino Scotti

VORO STRATEGIJA (1970)
LA STRATEGIA DEL RAGNO

Daugelio kritikų nuomone, Bernardo Bertolucci juosta *Voro strategija* labai charakteringa Europos kinematografui. Pasakojimas trūkinėjantis, herojų elgesys nenuoseklus. Beveik neįmanoma sekti pasakojimo minties laike ir erdvėje. Autoriai palieka žiūrovą nustebusį, kaip ir buvo planuota. Bertolucci, kaip ir Michelangelo Antonioni, Alainas Resnais ir kiti režisieriai, buvo suinteresuotas nukreipti mūsų dėmesį į filmo detales, kurios paprastai atrodo savaime suprantamos: siužetas, turinys, laikas, erdvė, veiksmas. Ši juosta nepanaši į Holivudo filmus.

Filmo siužetas rutuliojamas aplink herojaus (Giulio Brogi) kelionę į jo tėvo gimtąjį miestą, kur jis numatęs atskleisti jo įtartinos politinės veiklos aplinkybes. Iš pirmo žvilgsnio niekuo neįsimintini ieškojimai tampa pagrindinio herojaus viso gyvenimo tikslu. Bertolucci leidžia suprasti, kad herojus ne tik įsimyli savo tėvo meilužę, bet ir tapatina save su savo tėvu. Novatoriško filmo montažo dėka Bertolucci meistriškai manipuliuoja mūsų prielaidomis apie siužeto vingius. *Voro strategija* – sudėtingas filmas, mes pasijuntame užburti režisieriaus talento. **EdeS**

MAŽAS DIDELIS ŽMOGUS (1970)
LITTLE BIG MAN

Thomo Bergerio romanas (publikuotas 1964 m.), tapęs Arthuro Penno filmo *Mažas didelis žmogus* pagrindu, – vienas juokingiausių ir originaliausių vesterno žanro literatūros kūrinių. Jame pasakojami Džeko Krebo nuotykiai – jis ne kartą patenka į indėnų nelaisvę, tampa tipišku ginkluotu vesterno herojumi, susitinka su Bilu Hikoku, pravarde Laukinis. Džeko vaidmenį atlieka Dustinas Hoffmanas. Jį filme pirmąkart pamatome garbingo 111 metų amžiaus, bendraujantį su smalsiu tyrinėtoju, kuris susidomėjęs klausosi neįtikėtino senolio pasakojimo.

Toliau pateikiamas nuodugnus, linksmas mito apie Vakarus demaskavimas, kuriame Kasteris parodytas kaip pagyrūnas ir garbėtroška, o Hikokas – susirūpinęs neurastenikas. Kontrastas jiems – indėnai, kurie priima Džeką į savo gentį. Jie parodyti kaip garbingi ir besidžiaugantys gyvenimu žmonės, šiuos bruožus ypač atspindi senuko Lodžo Skinso paveikslas (Chiefas Danas George'as). Scena, kai Kasterio kavalerijos būrys užpuola indėnų stovyklą, primena Vietnamo karą, kuris buvo pačiame įkarštyje, kai filmas pasirodė ekranuose, ir ypač žymias skerdynes Mi Lajuje. **EB**

JAV (Cinema Center 100 Productions, Stockbridge-Hiller Productions), 147 min., spalvotas (*Technicolor* sustema)

Režisierius Arthur Penn

Prodiuseriai Gene Lasko, Stuart Millar

Scenarijaus autorius Calder Willingham (pagal Thomo Bergerio romaną)

Operatorius Harry Stradling jaunesn.

Kompozitorius John Hammond

Vaidina Dustin Hoffman, Faye Dunaway, Chief Dan George, Martin Balsam, Richard Mulligan, Jeff Corey, Aimée Eccles, Kelly Jean Petters, Carole Androsky, Robert Little Star, Cal Bellini, Ruben Moreno, Steve Shemayne, William Hickey, James Anderson

„Oskaro" nominacija: Chief Dan George (antrojo plano aktorius)

Čekoslovakija (Barrandov), 94 min., nespalvotas

Čekų kalba

Režisierius Karel Kachyna

Prodiuseris Karel Vejrík

Scenarijaus autoriai Karel Kachyna, Jan Procházka, Ladislav Winkelhöfer

Operatorius Josef Illig

Kompozitorius Svatopluk Havelka

Vaidina Jirina Bohdalová, Radoslav Brzobohaty, Jiri Císler, Miroslav Holub, Borivoj Navrátil, Gustav Opocensky, Lubor Tokos

Kanų kino festivalis: Karel Kachyna – „Auksinės palmės šakelės“ nominacija

AUSIS (1970)
UCHO

Nufilmuota nuolatos stebint sovietinėms ginkluotoms pajėgoms okupuotoje Čekoslovakijoje, drąsi politinė Karelo Kachynos drama buvo uždrausta iškart baigus filmavimą. Tiktai 1989 m. juosta buvo pateikta žiūrovų teismui. Nors dešiniųjų pažiūrų partijos lyderio Gustave Husáko valdymo laikais kino kritikai išskyrė Kachyną iš kitų naujosios bangos režisierių, jo požiūris į įvykių eigą ir sunkiai pavykęs ne visai asmeniško karštakošių ir visada nepatenkintų sutuoktinių gyvenimo pervertinimas – dvi pagrindinės susidomėjimo šiuo filmu priežastys.

Liudvikas (Radoslavas Brzobohaty) – aukštas valdančiosios komunistų partijos Prahoje veikėjas. Jo žmona Ana (Jirina Bohdalová) – mažos miesto aludės savininko dukra, neabejinga alkoholiui. Jie gyvena su mažu sūneliu komfortiškame name ramioje gatvelėje gerame rajone. Iš pradžių jų šiurkštūs įžeidinėjimai, niūrūs žvilgsniai ir atviras priešiškumas žiūrovui nekelia ypatingos nuostabos, kaip ir patiems filmo herojams Anai ir Liudvikui, kurie atrodo apolitiški to laikotarpio čekų visuomenės piliečiai. Jų sudėtingas šeimyninis gyvenimas, tapęs pagrindiniu filmo siužetu, parodytas kaip negailestingo, slopinančio politinio režimo ir išgąsdintų gyventojų santykių alegorija.

Filmo įvykiai rutuliojasi vieno vakaro metu. Grįžę namo po vieno politinio posėdžio, Liudvikas ir Ana randa atidarytus namo vartus, o atsarginiai raktai dingę. Pradžioje jie nekreipia į tai dėmesio, bet pamažu kiti keisti įvykiai: elektros išjungimas, neveikiantis telefonas – priverčia juos manyti, kad yra stebimi nepatiklios partinės valdžios.

Apimtas nevilties, Liudvikas stengiasi sunaikinti dokumentus, kurie galėtų liudyti prieš jį, ir sudegina savo susirašinėjimo medžiagą. Ana tuo metu išveda jį iš kantrybės, primindama apie jų emocinių ir seksualinių santykių atšalimą. Tačiau artėjant rytui vis aiškiau atsiskleidžia atvira jų santykių dinamika. Mes pajuntame begalinį sutuoktinių santykių švelnumą ir jausmų gilumą, kai jie svarsto, kaip gyvens, kai Liudviką suims. Ana nepaliaujamai verkia, Liudvikas stengiasi ją nuraminti, ir jų psichologinis karas baigiasi, kai „Didysis brolis“ (autoritarinis režimas) įsiveržia į jų pasaulį. Anksčiau nustatytos šeimyninių ir visuomeninių vertybių analogijos praranda savo svarbą. Mes susiduriame su bet kokių analogų nebuvimu ir beribiu nebaudžiamumu tų, kurie yra valdžioje ir rengia sąmokslus bei konspiracijas, naudodamiesi pažangiomis technologijomis, terorizuoja gyventojus ir jais manipuliuoja. **SJS**

Zacalo t

JAV (Fox), 170 min., spalvotas
Režisierius Franklin J. Schaffner
Prodiuseris Frank McCarthy
Scenarijaus autoriai Francis Ford Coppola, Edmund H. North
Operatorius Fred J. Koenekamp
Kompozitorius Jerry Goldsmith
Vaidina George C. Scott, Karl Malden, Stephen Young, Michael Strong, Carey Loftin, Albert Dumortier
„Oskaras": Frank McCarthy (geriausias filmas), Franklin J. Schaffner (režisierius), Francis Ford Coppola, Edmund H. North (scenarijus), George C. Scott (aktorius), Urie McCleary, Gil Parrondo, Antonio Mateos, Pierre-Louis Thévenet (meninis apipavidalinimas ir dekoracijos), Hugh S. Fowler (montažas), Douglas O. Williams, Don J. Bassman (garsas).
„Oskaro" nominacija: Fred J. Koenekamp (operatorius), Alex Weldon (specialieji efektai), Jerry Goldsmith (muzika)

PATONAS (1970)
PATTON

„Noriu jums priminti, kad niekad nė vienas niekšas nelaimėjo karo, mirdamas už savo šalį. Jis laimėjo karą priversdamas kitą nelaimingą kvailelį žūti už jo šalį." Šiais žodžiais prasideda Franklino J. Schaffnerio filmas *Patonas*.

Po tokio ryškaus pareiškimo juostoje praplaukia pagrindinio herojaus (George'as C. Scottas), kurio vardu pavadintas filmas, kelias. Iš pradžių Tunisas, po to Sicilija, nuobauda už pasipriešinimą valdžiai, įvairūs realaus gyvenimo epizodai, vokiečių susidomėjimas jo buvimo vieta, prasiveržimas į mūšio vietą prie Bulžė. Filmas, pasibaigiantis Patono diskvalifikavimu, prisodrintas daugybės smulkmenų, atskleidžiančių ryškius herojų charakterius atsakingais istoriniais momentais.

Generolas, kurį vaidina Scottas, lengvina mirštančių kareivių kančias, tuo pat metu įvarydamas baimės savo priešams. Jo sąžinė konfliktuoja su to laikotarpio politiniu režimu. Atrodo neįtikėtina, kaip lengvai šis žmogus gali persikūnyti iš poeto į pakelės žmogžudį.

Juostoje, nufilmuotoje pagal Schaffnerio ir Francio Fordo Coppolos scenarijų, herojaus istorija vaizduojama realistiškų mūšių fone. Tokiu būdu *Patone* pateikiamas biurokratinės karo mašinos vertinimas iš profesionalaus kareivio pozicijų. Filmas tiksliai perteikia 8-ajam deš. būdingą dvasią. **GC-Q**

JAV (Fox, Aspen, Ingo Preminger), 116 min., spalvotas
Režisierius Robert Altman
Prodiuseriai Leon Ericksen, Ingo Preminger
Scenarijaus autorius Ring Lardner jaunesn. (pagal Richardo Hookerio romaną)
Operatorius Harold E. Stine
Kompozitoriai Mike Altman, Ahmad Jamal, Johnny Mandel
Vaidina Donald Sutherland, Elliott Gould, Tom Skerritt, Sally Kellerman, Robert Duvall, Roger Bowen, Rene Auberjonois, David Arkin
„Oskaras": Ring Lardner jaunesn. (scenarijus)
„Oskaro" nominacija: Ingo Preminger (geriausias filmas), Robert Altman (režisierius), Sally Kellerman (antrojo plano aktorė), Danford B. Greene (montažas)
Kanų kino festivalis: Robert Altman – „Auksinė palmės šakelė"

KARO LAUKO LIGONINĖ (1970)
M*A*S*H

Karo lauko ligoninė – plačiaformatė Roberto Altmano juodoji komedija. Šioje juostuoje apie Korėjos karą gausu eksperimentų ir naujovių, kurias autorius vėliau panaudojo dar ambicingesniame *Nešvilyje*. Pasirodžiusi ekranuose *Karo lauko ligoninė* šokiravo savo begaliniais vienas kitą užgožiančiais masinių scenų dialogais ne mažiau nei kruvinomis scenomis.

Režisierius stambiu planu užfiksavo herojų, derinančių savo vaidyboje komiškumą su tragizmu, improvizacijas. Jau ne už kalnų buvo ir Vietnamo karas. Filmas *Karo lauko ligoninė*, nukreiptas prieš valdančiuosius sluoksnius, atspindėjo pokarinio visuomenės judėjimo nuotaikas. Autoriai suprato visą Vietnamo karo absurdiškumą ir traktavo jį kaip juodąją komediją. Altmanas didžiąją dalį juostos sukūrė slapta nuo studijos valdžios, apsimesdamas, kad kuria patriotinį filmą apie karą. Studijos valdžia buvo pasiruošusi padėti filmą į lentyną, tačiau bandomieji demonstravimai buvo sėkmingi. Filmą pradėjus demonstruoti ekranuose, jis tapo labai populiarus. Populiarumo viršūnė – keletas „Oskaro" nominacijų ir sėkmingas pasirodymas televizijos ekranuose, sustiprinęs Altmano reputaciją. **JKI**

VAIDINIMAS (1970)
PERFORMANCE

Juosta *Vaidinimas* (bendras D. Cammello ir N. Roego darbas) yra ne tik 7-ojo deš. antikultūros atspindys, bet ir vadinamosios Meilės vasaros įžeidimas; moralės ir pažiūrų kaita joje atspindėta originaliu, tačiau prieštaringu stiliumi. Filmas, baigtas kurti 1967 m., dvejus metus gulėjo lentynoje, kol studijos vadovybė sprendė, ką daryti su tokia neįprasta ir unikalia juosta.

Tuo metu, kai *Vaidinimas* pasirodė ekranuose, hipių idealizmas mažėjo, Vudstoko utopija lėmė „Rolling Stones" fiasko Altamonte 1970 m. Jų pasirodymas buvo įamžintas filme-koncerte, pavadintame *Paslėpk mane*. Juostoje *Vaidinimas* Mickas Jaggeris, grupės „Rolling Stones" solistas, suvaidino senstantį muzikantą iškrypėlį, taip sustiprindamas emocinį poveikį publikai („Sulaukęs keturiasdešimties, jūs atrodysite žaismingai", – sako Čazas (Jamesas Foxas) Terneriui (Mickas Jaggeris)).

Filmo siužetas gana paprastas. Čazas – gangsteris („vykdytojas"), norėdamas pradėti naują gyvenimą, privalo bėgti. Ieškodamas prieglobsčio nuo persekiotojų, jis susipažįsta su atsiskyrėliu roko muzikantu Terneriu, kuris, paskendęs sekse ir narkotikuose, tūno savo apgailėtiname būste. Čazas supranta, kad čia vargu ar kas nors jo ieškos, ir su Terneriu bei dviem jo kaimynėmis (Anita Pallenberg ir Michčle Breton) pasislepia išnuomotame kambaryje. Tačiau, pakeitęs savo išvaizdą ir gyvenimo būdą dėl bendravimo su Terneriu ir jo lesbietiška kompanija, Čazas pasikeičia dvasiškai.

Cammello scenarijus ir Roego, kaip operatoriaus, darbas pasižymi veiksmo chaotiškumu: ne tik absurdiškas narkotikų vartojimas, bet ir tikslingai supainiotos situacijos su prievartos akcentavimu. Dažnos haliucinacijos, kaip narkotikų vartojimo padarinys, priartina *Vaidinimo* herojus prie jo neišvengiamos pabaigos, kur susilieja menas ir asmenybė, išnyksta riba tarp svajonės ir realybės. **JKl**

Didžioji Britanija (Goodtimes), 105 min., nespalvotas ir spalvotas (*Technicolor* sistema)
Režisieriai Donald Cammell, Nicolas Roeg
Prodiuseriai David Cammell, Sanford Lieberson
Scenarijaus autorius Donald Cammell
Operatorius Nicolas Roeg
Kompozitorius Jack Nitzsche
Vaidina James Fox, Mick Jagger, Anita Pallenberg, Michèle Breton, Ann Sidney, John Bindon, Stanley Meadows, Allan Cuthbertson, Anthony Morton, Johnny Shannon, Anthony Valentine, Kenneth Colley, John Sterland, Laraine Wickens

PASLĖPK MANE (1970)
GIMME SHELTER

JAV (Maysles Films), 91 min., spalvotas

Režisieriai Albert Maysles, David Maysles, Charlotte Zwerin

Prodiuseris Ronald Schneider

Operatoriai Ron Dorfman, George Lucas, Albert Maysles, David Maysles, McKinney

Kompozitoriai Mick Jagger, Keith Richards, „The Rolling Stones"

Vaidina Mick Jagger, Keith Richards, Mick Taylor, Charlie Watts, Bill Wyman, Marty Balin, Melvin Belli, Dick Carter, Jerry Garcia, Meredith Hunter, Paul Kantner, Michael Lang, Phil Lesh, Ronald Schneider, Grace Slick, Ike Turner, Tina Turner, Bob Weir

Dokumentiniai filmai apie rokenrolą dažniausiai nesukelia didelio susidomėjimo ir geriausiu atveju yra kaip juose nufilmuotų muzikantų reklama, o blogiausiu – ištęsti populiarių roko muzikantų vaizdo įrašai su nuobodžiais interviu. Tačiau yra ir malonių išimčių. Neabejotinai labiausiai jaudinantis ir įsimenantis dokumentinis filmas apie roko muzikantus – *Paslėpk mane*, sukurtas brolių Mayslesų. Juostoje, pasirodžiusioje ekranuose 1970 m., nufilmuota roko grupės „Rolling Stones" koncertinė turnė JAV 1969 m.

Daugiau dirbtinai atpasakoto negu varjetė stiliaus filmo kulminacija – nemokamas koncertas Altamonte 1969 m. gruodžio 6 d. *Paslėpk mane* – tai ne tik filmas apie rokenrolą, bet ir širdį draskantis komentaras. Juosta prasideda niekuo neišsiskiriančiu „Rolling Stones" pasirodymu „Madison Square Garden", bet po to veiksmas perkeliamas į redakcijos patalpas, kur po keleto mėnesių grupė klauso radijo laidos apie Altamonto koncerto pasekmes. Filmo autoriai Albertas ir Davidas Mayslesai pateikia atvirą pasakojimą naudodami vaidybinio filmo priemones ir pritaikydami jas dokumentiniam filmui. Tokiu būdu koncertas Altamonte pateikiamas kaip „naujai sumontuotas" įspūdžiui sustiprinti. Juodaodė gerbėja Meredith Hunter buvo nužudyta „Rolling Stones" atliekant visai ne tą dainą, tačiau autoriai siekė didesnio dramatizmo, o ne istorinio tikslumo. *Paslėpk mane* baigiasi scena, kai „Rolling Stones" montažinėje peržiūrinėja nužudymo kadrus.

Šio filmo dėka „Rolling Stones" įėjo į istoriją kaip roko šėtonai, o koncertas Altamonte tapo liūdnu 7-ojo deš. pab. akcentu. Ir iš tikrųjų pasirodė, kad netradicinė kultūra – tai saujelė begalvių narkomanų, maniusių, jog nužudymo priežastis – haliucinogeninių narkotikų vartojimas. Taip sėkmingai buvo palaidota 7-ojo deš. svajonė. Dėl to galima ginčytis, tačiau filmo jėgos ir dramatizmo neįmanoma pervertinti. **KK**

ZABRISKIE POINT (1970)
ZABRISKIE POINT

Nors vienintelis amerikietiškas Michelangelo Antonioni filmas, sukurtas 1969 m., neturėjo pasisekimo tarp žiūrovų, vėliau juo pradėta domėtis labiau negu filmu *Naktis*, sukurtu dešimtmečiu anksčiau. Aišku, lyrinis ir neįtikinantis netradicinės amerikiečių kultūros mitų pateikimas ir sulėtintas, laisvas režisieriaus pasakojimas gali atstumti daugelį žiūrovų. Be to, pagrindiniams romantiniams vaidmenims autorius pakvietė mažai žinomus jaunus aktorius – stalių suvaidino Markas Frechette'as, studentę – Daria Halprin. Nė vienas jų vėliau ekranuose nepasirodė, o profesionalaus aktoriaus Rodo Tayloro vaidyba šiame filme neišraiškinga.

Be to, jo nuostabios plačiaekranės kompozicijos su puikiai parinktomis spalvomis, būdingomis populiariajam menui, filmo siužetas (pagrįstas Pietų Kalifornijos reklamų turiniu) ir nostalgijos gaida palaipsniui sukuria niūrią atmosferą. O didingas tragiškas finalas tiesiog puikus. Kiti Antonioni filmai, kurių ryškiausi – *Raudonoji dykuma, Užtemimas* ir *Keleivis*, – baigiasi beveik bravūriškais pasažais, kuriais režisierius radikaliai perskirsto ir apibendrina ankstesnius filmus, o ir šiuo įspūdingu reginiu Antonioni mūsų nenuvilia. **JRos**

JAV (MGM, Trianon), 110 min., spalvotas (*Metrocolor* sistema)

Režisierius Michelangelo Antonioni

Prodiuseriai Carlo Ponti, Harrison Starr

Scenarijaus autoriai Michelangelo Antonioni, Franco Rossetti, Sam Shepard, Tonino Guerra, Clare Peploe

Operatorius Alfio Contini

Kompozitoriai Jerry Garcia, David Glimour, Nick Mason, Roger Waters, Richard Wright, Roy Orbison

Vaidina Mark Frechette, Daria Halprin, Paul Fix, G. D. Spradlin, Bill Garaway, Kathleen Cleaver, Rod Taylor

PAUKŠTĖ KRIŠTOLINĖMIS PLUNKSNOMIS (1970)
L'UCCELLO DALLE PIUME DI CRISTALLO

Uždrausta filmo *Paukštė krištolinėmis plunksnomis* versija, sukurta pagal Fredrico Browno romaną *Rėkianti Mimi*, buvo daug artimesnė originalui negu oficialiai palaimintas 1958 m. Gerdo Oswaldo sukurtas filmas.

Filmo režisierius Dario Argento panaudojo Hitchcocko trilerių priemones, pradėtas naudoti Mario Bavos filmuose, tokiuose kaip *Pikta akis* (1963) ir *Kraujas ir juodi nėriniai* (1964), ir tai suteikė filmui grynai itališką specifiką. Tokiu būdu režisierius jau pirmame savo filme pademonstravo savitą stilių.

Semas Dalmas (Tony Musante), Romoje gyvenantis amerikiečių rašytojas, vėlai vakare eina pro šiuolaikinio meno galeriją ir staiga jo dėmesį patraukia kažkoks bruzdesys patalpos viduje. Patekęs tarp stiklinių durų, jis stebi vyro ir moters grumtynes. Jo akyse moteris perveriama peiliu, bet jis negali jai padėti. Auka pasveiksta, ir herojus sužino, kad į ją kėsinosi serijinis miesto žudikas. Ir pats Musante kaktomuša susiduria su profesionaliu žudiku, žmogumi nepamirštamu veidu, panašiu į skeletą (Reggie Nalderis), primenančiu Hitchcocko filmo *Žmogus, kuris žinojo per daug* (1956) žmogžudį. Juostos finale herojus su siaubu supranta, kad jis pats visą laiką buvo Žmogumi, Nesuvokiančiu, Ką Jis Žino. **KN**

Italija, Vakarų Vokietija (CCC Filmkunst, Glazier, Seda Spettacoli), 98 min., spalvotas (*Eastmancolor* sistema)

Italų kalba

Režisierius Dario Argento

Prodiuseris Salvatore Argento

Scenarijaus autorius Dario Argento (pagal Fredrico Browno romaną *Rėkianti Mimi*)

Operatorius Vittorio Storaro

Kompozitorius Ennio Morricone

Vaidina Tony Musante, Suzy Kendall, Enrico Maria Salerno, Eva Renzi, Umberto Raho, Renato Romano, Giuseppe Castellano, Mario Adorf, Pino Patti, Gildo Di Marco, Rosita Torosh, Omar Bonaro, Fulvio Mingozzi, Werner Peters, Karen Valenti

Italija, Vakarų Vokietija (CCC Filmkunst, Documento), 94 min., spalvotas (*Eastmancolor* sistema)

Italų kalba

Režisierius Vittorio De Sica

Prodiuseriai Artur Brauner, Arthur Cohn, Gianni Hecht Lucari

Scenarijaus autorius Vittorio Bonicelli (pagal Giorgio Bassani romaną)

Operatorius Ennio Guarnieri

Kompozitoriai Bill Conti, Manuel De Sica

Vaidina Lino Capolicchio, Dominique Sanda, Fabio Testi, Romolo Valli, Helmut Berger, Camillo Cesarei, Inna Alexeieff, Katina Morisani, Barbara Pilavin, Michael Berger, Ettore Geri

„Oskaras": Italija (geriausias užsienio filmas)

„Oskaro" nominacija: Ugo Pirro, Vittorio Bonicelli (scenarijus)

Berlyno tarptautinis kino festivalis: Vittorio De Sica – „Auksinis lokys", Otto Dibeliaus apdovanojimas

FINCI-KONTINI SODAS (1970)

IL GIARDINO DEI FINZI-CONTINI

Vittorio De Sicos filmas *Finci-Kontini sodas* vainikavo režisieriaus pasaulinės šlovės atgimimą. Nors jis niekada nesustojo dirbęs, jo žvaigždė prigeso po tokio neorealizmo šedevro pasirodymo kaip *Umberto D* (1952).

Filmo pagrindas – Giorgio Bassani romanas apie Italijos žydus, pamažu prisitaikančius prie fašistinės vergovės. Filmas skirtas 8-ojo deš. auditorijai, entuziastingai priimančiai tokių svarbių politinių ir istorinių temų sugrįžimą į kino ekranus.

Tragiškos nuojautos leitmotyvas tęsiasi iki pat filmo pabaigos, o kulminaciją pasiekia pačiame gale, kai herojai nerūpestingai linksminasi. Gražūs jauni žmonės, priklausantys aukščiausiam buržuazijos sluoksniui, patenka į skausmingą nenatūralių santykių grandinę – nė vienas jų, nepaisant seksualinės orientacijos, nepatiria abipusės meilės.

Finci-Kontini sodas – jaudinanti sakmė, kurioje atskleidžiamos asmeninių, politinių ir visuomeninių santykių dramos. Į gyvenimą įsiveržianti socialinė filmo tragedija kartais veiksmui suteikia visai nepastebimą romantikos gaidelę, kuri liudija situacijos beviltiškumą, beprasmiškumą ir skausmingumą. **AM**

JAV (Foundation for Filmakers), 102 min., spalvotas

Režisierė Barbara Loden

Prodiuseris Harry Shuster

Scenarijaus autorė Barbara Loden

Operatorius Nicholas T. Proferes

Vaidina Barbara Loden, Michael Higgins, Dorothy Shupenes, Peter Shupenes, Jerome Thier, Marian Thier, Anthony Rotell, M. L. Kennedy, Gerald Grippo, Milton Gittleman, Lila Gittleman, Arnold Kanig, Joe Dennis, Charles Dosinan, Jack Ford

VANDA (1971)

WANDA

Šis nepriklausomo amerikietiško kino šedevras įgyja dar didesnį tragišką rezonansą, kai sužinome, jog jis yra vienintelis kino žvaigždės Barbaros Loden kūrinys. Ne tik vaidinusi filme, bet ir sukūrusi jį kaip režisierė, aktorė mirė nuo vėžio 1980 m. Būdama Elios Kazano žmona (vaidino jo filmuose *Laukinė upė*, 1960, ir *Puikybė žolėje*, 1961), Loden sėmėsi įkvėpimo iš 7-ojo deš. pab. nepriklausomos kino krypties, šiurkščiai ir natūraliai vaizduodama vienišą jauną moterį, gyvenančią viename plieno lydytojų miestelyje Pensilvanijoje. Ji palieka vyrą ir vaikus su tokiu pat abejingumu, su kokiu susieja savo gyvenimą su bankų plėšiku ir suteneriu (Michaelas Higginsas).

Pritardama feminizmo idealams, Loden simpatizuoja savo herojei ir nenori jos paversti simboline auka, kartu nebijodama parodyti Vandos klaidingo kelio pasirinkimo, dar didesnio jos nusivylimo. Be to, mes neišvengiamai jaučiame užuojautą Vandai dėl jos prarasto savigarbos jausmo. Filme kartu su profesionaliais aktoriais vaidina ir neprofesionalai, o tai visai nebūdinga amerikietiškam kinui. Vienintelis Loden, kaip režisierės, darbas tapo vienu didžiausių amerikietiškojo kinematografo laimėjimų. **TCr**

ORGANIZMO PASLAPTYS (1971)
W.R.: MISTERIJE ORGANIZMA

Jugoslavija, Vakarų Vokietija (Neoplanta, Telepool), 85 min., nespalvotas

Serbų ir kroatų kalba

Režisierius Dusan Makavejev

Scenarijaus autorius Dusan Makavejev

Operatoriai Aleksandar Petkovic, Predrag Popovic

Kompozitorė Bojana Marijan

Vaidina Miodrag Andric, Jim Buckley, Jackie Curtis, Betty Dodson, Milena Dravic, Nancy Godfrey, Dragoljub Ivkov, Milan Jelic, Jagoda Kaloper, Tuli Kupferberg, Zivka Matic, Nikola Milic, Zoran Radmilovic, Wilhelm Reich, Ivica Vidovic

Berlyno tarptautinis kino festivalis: Dusan Makavejev – FIPRESCI apdovanojimas – speciali premija, „Interfilm" naujojo kino forumo apdovanojimas-rekomendacija

Pats garsiausias ir kritikų teigiamai įvertintas jugoslavų režisieriaus Dusano Makavejevo filmas *Organizmo paslaptys* – stebėtinai nepadori šaltojo karo politikos ir visuomenės normų parodija. Įžymus ir šio filmo garso takelis su daina „Užmušk vardan taikos", kurią atlieka protesto grupė „The Fugs" iš Niujorko. Filme, kuriame susipina keletas siužeto linijų, parodoma trijų 7-ojo deš. krypčių kova: amerikietiškojo buržuazinio militarizmo, pasenusio prosovietinio komunizmo ir seksualinės revoliucijos, kurios sekėjai nesišlieja nei prie vienų, nei prie kitų.

Šios trys srovės pačiais nesąmoningiausiais būdais susilieja siužeto veiksmo eigoje. Viena siužeto linija mus supažindina su psichiatro Vilhelmo Reicho radikaliais įsitikinimais ir dokumentiniu požiūriu į gyvenimą bei „orgono" – erotinės gyvenimo energijos, kurią, jo nuomone, galima surinkti į specialiai pagamintas dėžutes, teorija. Po to, kai maisto produktų ir medikamentų kontrolės tarnyba sužino apie neįprastus Reicho gydymo metodus, kurių esmė – pacientų orgijų, lydimų šūksnių, dejonių ir nepadorių kūno judesių, organizavimas, jis suimamas ir likusias gyvenimo dienas praleidžia kalėjime.

Reicho istoriją nutraukia komunistinės Jugoslavijos parodija, kurioje seksualiai laisva feministinių pažiūrų komunistė Milena bando suvilioti senamadišką rusų „liaudies artistą". Makavejevas savo juostoje panaudoja 1946 m. sovietinio propagandinio filmo medžiagą apie Staliną, po jos rodomi kadrai, kuriuose žmonėms taikoma elektros šoko terapija. Kartkartėmis mus linksmina interviu su seksualiai pamišusiais amerikiečių sąmokslininkais, kuriems pavyksta išvengti Reicho lemties: transvestitas inženiu Jackie Curtisas prisimena savo pirmuosius nemokšiškus bandymus užsiimti seksu su vyru, o aktyvistė Betty Dodson pasakoja apie tai, kaip išmokti masturbuotis.

Yra žinomas Makavejevo teiginys, jog jo filmo kūrimo būdas su keliais susipinančiais siužetais yra tikroviškas Eisensteino dialektinio montažo teorijos įgyvendinimas, kadangi pats Eisensteinas neturėjo pakankamai išlavinto humoro jausmo, kad padarytų tai tinkamai. *Organizmo paslaptys*, galimas dalykas, – vienintelis avangardinis, komunistinis, šiurkščiai nufilmuotas kūrinys apie seksą. Bent jau dėl to jį verta pažiūrėti. **AN**

Didžioji Britanija (Hawk, Polaris, Warner Bros.), 137 min., nespalvotas ir spalvotas

Režisierius Stanley Kubrick

Prodiuseris Stanley Kubrick

Scenarijaus autorius Stanley Kubrick (pagal Anthony Burgesso romaną)

Operatorius John Alcott

Kompozitoriai Nacio Herb Brown, Walter Carlos, Rachel Elkind, Edward Elgar, Gioacchino Rossini, Ludwig van Beethoven, Henry Purcell, Nikolaj Rimski-Korsakov

Vaidina Malcolm McDowell, Patrick Magee, Michael Bates, Warren Clarke, John Clive, Adrienne Corri, Carl Duering, Paul Farrell, Clive Francis, Michael Gover, Miriam Karlin, James Marcus, Aubrey Morris, Godfrey Quigley, Sheila Raynor

„Oskaro" nominacija: Stanley Kubrick (geriausias filmas), Stanley Kubrick (režisierius), Stanley Kubrick (scenarijus), William Butler (montažas)

PRISUKAMAS APELSINAS (1971)
A CLOCKWORK ORANGE

Prisukamas apelsinas – pats kontroversiškiausias Stanley Kubricko filmas. Tai socialinis mokslinės fantastikos filmas, sukurtas 1971 m. ir paties režisieriaus valia beveik 30 metų nedemonstruotas kino ekranuose, nors turėjo milžinišką pasisekimą. Netrukus po režisieriaus mirties paslaptimi apgaubtas filmas vėl grįžo į ekranus ir iki šiol jaudina vaizduotę.

Nesąžiningas, bet protingas, savimi pasitikintis jaunuolis Aleksas Delaržas (Malcolmas McDowellis) yra pamišęs dėl pornografijos, Beethoveno, taip pat gaujos *The Droogs,* kurios nariai dėvi katiliukus ir baltus kombinezonus, lyderis. Žiaurios gaujos nariai kalba ypatingu mišriu rusiško slengo ir londonietiško kokni (žemiausių sluoksnių prastakalbė) žargonu. Filmas pradedamas baisia 20 min. trukmės scena, kurios prisiminimai kaip vaiduokliai lydi Aleksą silpnumo akimirkomis. Banditai įsilaužia į pasakiškai turtingus namus, užpuola jų šeimininką (Patrickas Magee) ir prievartauja jo žmoną (Adrienne Corri), o Aleksas, niūniuodamas melodiją „Dainuojantys lietuje", žiauriai spardo auką itin madingais „Doc Marten" firmos batais. Antras siaubingas išpuolis pasiekia apogėjų, kai Aleksas sutrupina moteriai galvą milžiniška falo skulptūra. Vėliau būtent už šį nusikaltimą jis bus suimtas.

Alekso žiaurumo pasekmė – bausmė ir virtimas baikščiu padlaižiu. Ši metamorfozė, kuri tokia pat baisi kaip ir gaujos siautėjimai, priverčia žiūrovą susimąstyti apie visuomenės veidmainiškumą, ištvirkimą ir sadizmą. Norėdamas ištrūkti iš kalėjimo, Aleksas savanoriškai sutinka dalyvauti parodomojoje eksperimentinėje terapijoje, kurios tikslas – sukelti atmetimo refleksą, ir atsiduoda skausmingam gydymo metodui. Aleksas pririšamas diržu prie kėdės, jo akys fiksuojamos plačiai atmerktos, nes tai slopina jo žiaurius polinkius, bet kartu sunaikina pagrindines žmogiškąsias savybes. Nesugebėdamas prievartauti, jis tampa silpnu individu. Grįžęs į žmonių pasaulį, jis jau nesidžiaugia savo „laisve". Apgautas buvusių draugelių banditų, kurie, likimo ironija, tapo policininkais, jis pagaliau gauna stiprų, siaubą keliantį spyrį susitikimo su savo sužalota auka metu.

Filmo žiaurumas, už kurį jis buvo kritikuojamas, kai tik pasirodė ekranuose, pagal dabartinius standartus neatrodo peržengiantis ribas. Tačiau menkystų, kurie, neturėdami veiklos, vykdo savo žiaurius darbelius, pavaizdavimas nepaprastai aktualus, kaip ir pagrindinė filmo akcentuojama problema – moralinis nestabilumas ir asmenybės teisių trapumas, kai jie neatitinka valstybės interesų. Filmas *Prisukamas apelsinas* su jo beprotišku garso takeliu ir dabar sugeba paveikti daug stipriau negu dauguma vėliau sukurtų vulgarių plagiatų. **AE**

Prancūzija, Vakarų Vokietija, Šveicarija (NDR, Télévision Rencontre, TSR), 262 min., nespalvotas

Prancūzų, vokiečių, anglų kalbomis

Režisierius Marcel Ophüls

Prodiuseriai André Harris, Alain de Sedouy

Scenarijaus autoriai André Harris, Marcel Ophüls

Operatoriai André Gazut, Jürgen Thieme

Vaidina Georges Bidault, Matheus Bleibinger, Charles Braun, Maurice Buckmaster, Emile Coulaudon, Emmanuel d'Astier de la Vigerie, René de Chambrun, Anthony Eden, Marcel Ophüls, Denis Rake, Henri Rochat, Paul Schmidt, Mme. Solange, Edward Spears, Helmut Tausend, Roger Tounze, Marcel Verdier

„Oskaro" nominacija: Marcel Ophüls (dokumentinis filmas)

ŠIRDGĖLA IR GAILESTIS (1971)
LE CHAGRIN ET LA PITIÉ

Daugiau kaip du pokario dešimtmečius prancūzų visuomenė, atrodo, nenorėjo gilintis į moralės problemas, kurios iškilo vokiečių okupacijos metu. Tačiau stiprūs 1968 m. gegužę vykę neramumai sąlygojo naujų idėjų atsiradimą. Dokumentinis Marcelio Ophülso filmas *Širdgėla ir gailestis* sukurtas įvykių Klermon Ferano mieste pagrindu. Ir nors iš pradžių juostos pasirodymą palaikė prancūzų nacionalinė televizija, jos demonstravimas ekranuose buvo uždraustas. Filmas buvo rodomas tiktai meno klubuose, tačiau greitai tapo labiausiai ginčytinu metų kūriniu ir buvo demonstruojamas užsienio kino teatrų ekranuose. Žmonių, išgyvenusių okupaciją, keturių valandų trukmės atsiminimų juosta tapo vienu paklausiausių pasaulinio kinematografo dokumentinių filmų.

Ophülsas pasirinko „laisvosios zonos" Viši miestą Prancūzijoje, kad galėtų analizuoti kolaboracionistinės valdžios veiklą. Jo informatorių ratas – nuo kilmingų šeimų atstovų iki valstiečių ir gavusių apdovanojimus buvusių vokiečių kareivių. Bendra filmo nuotaika – *chagrin* (širdgėla, taip pat ir gėda), atsirandanti po įkyrių interviuotojų klausimų, melas ir sutrikimas, akivaizdžiai juntamas klausantis įvairių išpažinčių ir matant spontanišką, netikėtą apklaustųjų reakciją į sudėtingus, kartais nepatogius klausimus. **RBP**

JAV (David L. Wolper, Quaker Oats, Warner Bros.), 100 min., spalvotas (*Technicolor* sistema)

Režisierius Mel Stuart

Prodiuseriai Stan Margulies, David L. Wolper

Scenarijaus autorius Roald Dahl (pagal savo paties knygą *Čarlis ir šokolado fabrikas*)

Operatorius Arthur Ibbetson

Kompozitoriai Leslie Bricusse, Anthony Newley

Vaidina Gene Wilder, Jack Albertson, Peter Ostrum, Roy Kinnear, Julie Dawn Cole, Leonard Stone, Denise Nickerson, Nora Denney, Paris Themmen, Ursula Reit, Michael Bollner, Diana Sowle, Aubrey Woods, David Battley, Günter Meisner

„Oskaro" nominacija: Leslie Bricusse, Anthony Newley, Walter Scharf (muzika)

VILIS VONKA IR ŠOKOLADO FABRIKAS (1971)
WILLY WONKA AND THE CHOCOLATE FACTORY

Daugelis vaikiškų filmų perdėtai saldūs, jei ne kvaili, tačiau Melo Stuarto populiarios vaikiškos Roaldo Dahlio knygos ekranizacija – laiminga išimtis. *Vilis Vonka ir šokolado fabrikas* – tai juodoji komedija vaikams, pasižyminti ryškiomis spalvomis, uždegančiomis dainomis ir svaiginančiais Gene'o Wilderio pasirodymais. Jo herojus, vardu Vilis Vonka, pretenduoja į pasaulinio garso saldainių gamintoją.

Vonka paslepia penkis auksinius bilietus saldainiuose ir tie, kuriems nusišypsos laimė juos rasti, galės aplankyti fabriką ir apsirūpinti saldainiais visam likusiam gyvenimui. Fabrike yra stebuklų galerija, taip pat šokolado upė. Viso triuko esmė ta, kad laimingieji privalo paisyti įnoringų Vilio Vonkos taisyklių. Šio sumanymo tikslas – išrinkti vieną vaiką, kuris yra absoliučiai sąžiningas (žinoma, juo tampa pats nuostabiausias ir labiausiai padūkęs vaikas iš grupės). Dovanų jis gaus šokolado fabriką ir kada nors taps jo savininku ne tik tam, kad tarnautų vaikams, bet ir tam, kad užtikrintų jų perėjimą iš vaikystės į suaugusiųjų pasaulį. Panašiai kaip *Ozo šalies burtininkas* (1939), filmas *Vilis Vonka ir šokolado fabrikas* stebina keisčiausiomis būtybėmis ir nuostabiomis dekoracijomis, jame gausu linksmų dainų ir šokių. Filmas sukurtas linksminti vaikus ir priversti susimąstyti tėvus. **RBP**

MAKEIBAS IR MISIS MILER (1971)
MCCABE AND MRS. MILLER

JAV (Warner Bros.), 120 min., spalvotas (*Technicolor* sistema)

Režisierius Robert Altman

Prodiuseriai Mitchell Brower, Robert Eggenweiler, David Foster

Scenarijaus autoriai Robert Altman, Brian McKay, Edmund Naughton

Operatorius Vilmos Zsigmond

Kompozitorius Leonardo Cohen

Vaidina Warren Beatty, Julie Christie, Rene Auberjonois, William Devane, John Schuck, Corey Fischer, Bert Remsen, Shelley Duvall, Keith Carradine, Michael Murphy, Antony Holland, Hugh Millais, Manfred Schulz, Jace Van Der Veen, Jackie Crossland

„Oskaro" nominacija: Julie Christie (aktorė)

Robertas Altmanas, 8-ąjį deš. būdamas savo karjeros viršūnėje, atrodė pasiryžęs viskam. Filmas *Makeibas ir misis Miler*, nors ir nufilmuotas tarp tokių jo darbų kaip *Karo lauko ligoninė* ir *Nešvilis*, yra kažkuo ypatingas. Tai – pasaka-elegija apie Senuosius Vakarus, kuriai būdinga šiuolaikiško nuotykinio filmo atmosfera. Pagrindinį vaidmenį filme, kurio veiksmas vyksta šiaurės vakarinėje Ramiojo vandenyno dalyje XX a. 1-ąjį deš., atlieka ramus ir tylus Warrenas Beaty, suvaidinęs tituluotą pagyrūną, bailų, tačiau charizmatišką žmogų, turintį valdžią savo rankose. Nors situacija šalyje keičiasi, herojus nesuvokia žiaurių progreso pasekmių jo savimeiliškoms bevaisėms svajonėms.

Altmanas norėjo, kad filmas kažkuo panėšėtų į seną fotografiją. Tam operatorius Vilmos Zsigmondas panaudojo pliūpsnį, kurio efektas – filmo kadruose pakibę tankūs dūmai. Dar viena stulbinanti idėja – Leonardo Coheno anachroniško garso takelio įrašas, kadangi liūdnos šio muzikanto ir atlikėjo kantri stiliaus dainos nuostabiai tiko niūriai filmo nuotaikai ir snieguotam peizažui.

Makeibas ir misis Miler – tai savotiškas Laukinių Vakarų gedėjimas ir kartu 8-ojo deš. kinematografo atgimimas. Filme gausu spalvingų plačiaekranių peizažų, taip pat paprastų, judančia kamera nufilmuotų kadrų, būdingų Altmano filmams. Pagrindinė filmo idėja tikriausiai ta, kad progresas ir kapitalizmas eina greta, ir tai – ne visada teigiama sąjunga. Altmaniškas Amerikos suvokimas, primenantis Darwino teorijos bandomąjį poligoną (pagreitintą ginklo panaudojimu), stulbina žiūrovus savo cinizmu, bet vaiduokliškos vizijos suteikia filmui juntamą liūdesį, išstumiantį iš jo bet kokią idėją. **JKl**

PASIVAIKŠČIOJIMAS (1971)
WALKABOUT

Antrasis Nicolas Roego, kaip režisieriaus, darbas (kartu ir pirmasis savarankiškas mėginimas) apgaulingai paprastas: klerkas su katiliuku ant galvos (Johnas Meillonas) per patį vasaros įkarštį vyksta į pačią Australijos gilumą su savo šešiolikmete dukterimi (Jenny Agutter) ir mažamečiu sūnumi (Lucas Roegas). Tėvas sudegina mašiną ir nusišauna, palikdamas vaikus vienus dykumoje. Prie išdžiūvusio šaltinio jie sutinka jauną aborigeną (Davidas Gulpililis), kuris, norėdamas susilieti su gamta, atsiskyrė nuo genties ir surengė sau „pasivaikščiojimą". Žinoma, miesto vaikų keliavimas dykuma – tik pasivaikščiojimas, kurio metu jie supranta, kad kažkas liks neišsakyta ir, grįžę prie įprasto gyvenimo būdo, palieka tuštumą, kurią gali pajusti tik aborigenas.

Pasivaikščiojimas – sunkiai suprantamas filmas: jis verčia mus susimąstyti arba susitaikyti, kad kai kurios paslaptys nepaaiškinamos. Istorija prasideda ir baigiasi savižudybės scenomis, kurių prasmės neįmanoma suprasti dėl informacijos stokos. Jeigu sąlygiškai būtų galima perrašyti originalą (J. V. Marshallo romaną), filme būtų gausu įdomių, kvapą gniaužiančių laukinės gamtos scenų ir jis panėšėtų į civilizuotos merginos ir gamtos vaiko meilės istoriją kaip *Žydrojoje lagūnoje.* Tačiau Roegas naudoja labiau nugludintą, bet paslaptingą traktuotę. Transformacijos ir tragedijos drama perduodama per improvizuotą dialogą.

Čia nereikalingi įprasti aktoriniai įgūdžiai, ir Roegas pasikviečia dviem pagrindiniams vaidmenims žmones, niekada anksčiau nesifilmavusius kine: aborigeną Gulpililį, vėliau sužibėjusį australiškuose filmuose *Paskutinė banga* ir *Krokodilas Dandis*, ir savo sūnų Lucą. Pasivaikščiojimas gyvas žmonių fantazijose aktorės Agutter, pasirodančios filme tai su mokykline uniforma, tai be jos (scena, kai ji maudosi nuoga), dėka. Pirmąkart ji pasirodė televizijos seriale *Geležinkelio vaikai,* o *Pasivaikščiojime* suvaidino nuostabiai jautrią merginą, grįžusią į miestą su „prisiminimais" apie tai, ko niekada nebuvo. **KN**

Didžioji Britanija (Fox, Litvinoff), 95 min., spalvotas (*Eastmancolor* sistema)

Režisierius Nicolas Roeg

Prodiuseriai Si Litvinoff, Max L. Raab

Scenarijaus autorius Edward Bond (pagal Jameso Vance'o Marshallo knygą)

Operatorius Nicolas Roeg

Kompozitoriai John Barry, Warren Marley, Billy Mitchell, Rod Stewart, Karlheinz Stockhausen

Vaidina Jenny Agutter, Luc Roeg, David Gulpilil, John Meillon, Robert McDarra, Peter Carver, John Illingsworth, Hilary Bamberger, Barry Donnelly, Noeline Brown, Carlo Manchini

Kanų kino festivalis: Nicolas Roeg – „Auksinės palmės šakelės nominacija

KLIUTAS (1971)
KLUTE

Alano J. Pakulos klasikinis neotrileris *Kliutas* – tai 8-ojo deš. kinematografo atsakas į atmosferą po Vietnamo karo ir „Watergate" įvykių. Pradėdamas filmą telefono pokalbiu dėl kredito suteikimo, režisierius leidžia suprasti, kad gyvename laikotarpiu, kai visi yra sekami. Tokios atmosferos kulminaciją puikiai atspindi ir Francio Fordo Coppolos filmas *Pokalbis*. Juosta *Kliutas* – netradicinis detektyvinis trileris su psichologine potekste, atskleidžiančia miesto moralinį nuosmukį ir siaubingą bejėgiškumo pojūtį.

Nepaisant filmo pavadinimo, tai – Bri Daniels (Jane Fonda) istorija. Aktorės vaidmens sėkmę lėmė telefonistės, kuri visai nepanaši į tipišką valkatą auksine širdimi ir nepataisomą prostitutę, sudėtingo vidinio pasaulio atskleidimas. Jane Fondos darbas šiame filme – didžiausias laimėjimas per jos karjerą. Bri norėtų tapti aktore ar modeliu, tačiau Pakula leidžia suprasti, kad, norint išgyventi tokiame mieste kaip Niujorkas, jai reikės pasitelkti visą išmonę.

Džonas Kliutas (Donaldas Sutherlandas) – nedidelio miestelio detektyvas, išniręs iš ydingo Niujorko gelmių, yra mįslė Bri. Jai atrodo, kad jis negalėtų būti korumpuotas ir amoralus. Aktoriaus Sutherlando detektyvas – tvirtų moralinių nuostatų žmogus, jis taip užburia Bri, kad ji įsileidžia jį į savo pasaulį, kur jis niekada nesitikėjo patekti. *Kliute*, kuris daug kuo panašus į Paulo Schraderio filmą *Grubi pornografija* (1979), nekaltą žmogų iš provincijos įtraukia tamsioji miesto ydų ir nuodėmių pusė. Su siaubu supratęs visa tai, Kliutas ištiesia ranką sudarkytos sielos merginai, vildamasis ją išgelbėti, bet nė nesitikėdamas suartėti.

Nepaisant paslaptingos filmo atmosferos, režisierius nekankina žiūrovų laukimu: jiems filmo pradžioje aišku, kas yra žmogžudys. Dviejų pagrindinių herojų santykių dinamika prikausto dėmesį. Žiūrovai patiria malonumą stebėdami virtuozišką Fondos vaidybą, jos sugebėjimą atspindėti prieštaringą ir daugiabriaunį herojės paveikslą. Pakula su vujaristiniu pasitenkinimu nufilmavo, kai Bri, apimta baimės ir netekusi išorinio blizgesio, pavirsta neigiama heroje ir pirmąkart gyvenime priversta pasitikėti vyru.

Pakula su savo šedevrais, tokiais kaip *Kliutas, Parallax view, Visi prezidento vyrai*, pelnytai užima garbingą vietą tarp geriausių 8-ojo ir tolesnių deš. režisierių. Jo stilius iki šiol išlieka unikalus. **DDV**

JAV (Gus, Warner Bros.), 114 min., spalvotas (*Technicolor* sistema)

Režisierius Alan J. Pakula

Prodiuseriai C. Kenneth Deland, David Lange, Alan J. Pakula

Scenarijaus autoriai Andy Lewis, Dave Lewis

Operatorius Gordon Willis

Kompozitorius Michael Small

Vaidina Jane Fonda, Donald Sutherland, Charles Cioffi, Roy Scheider, Dorothy Tristan, Rita Gam, Nathan George, Vivian Nathan, Morris Strassberg, Barry Snider, Betty Murray, Jane White, Shirley Stoler, Robert Milli, Anthony Holland

„Oskaras": Jane Fonda (aktorė)

„Oskaro" nominacija: Andy Lewis, David P. Lewis (scenarijus)

JAV (Paramount), 91 min., spalvotas (*Technicolor* sistema)

Režisierius Hal Ashby

Prodiuseriai Colin Higgins, Mildred Lewis, Charles Mulvehill

Scenarijaus autorius Colin Higgins

Operatorius John A. Alonzo

Kompozitoriai Cat Stevens, Johann Strauss, Čaikovskij

Vaidina Ruth Gordon, Bud Cort, Vivian Pickles, Cyril Cusack, Charles Tyner, Ellen Geer, Eric Christmas, G. Wood, Judy Engles, Shari Summers, Tom Skerritt, Susan Madigan, Ray K. Goman, Gordon Devol, Harvey Brumfield

HAROLDAS IR MODĖ (1971)
HAROLD AND MAUDE

Haroldą ir Modę galima laikyti svarbiu meno kūriniu režisieriaus Halo Ashby (praeityje – montuotojas) didelio talento ir keistokų, naivių, bet patrauklių pagrindinių vaidmenų atlikėjų Budo Corto ir Ruth Gordon dėka.

21 metų Cortas jau buvo suvaidinęs savo pirmąjį berniuko, svajojusio skraidyti, vaidmenį Roberto Altmano juostoje *Briusteris Maklaudas* (1970). 76-erių Gordon, praeityje scenaristė, buvo sukūrusi 7-ojo deš. filmuose nemažai antraplanių vaidmenų, kurių svarbiausias – Manheteno ragana Romano Polanskio filme *Rozmari kūdikis* (1968). Už šį vaidmenį ji buvo apdovanota „Oskaru". Ši nepamirštama romantiška aktorių pora, savo kelyje nepaisanti jokių amžiaus skirtumų, sekso draudimų, ribos tarp laimės ir mirties, spinduliuoja ypatingą magnetizmą.

Jaunas turtuolis Haroldas – „gyvas lavonas", nepajėgiantis atsikratyti Edipo komplekso ir bergždžiai besistengiantis nusipelnyti savo abejingos motinos (Vivian Pickles) meilę ir dėmesį, suvaidindamas mėginimą nusižudyti, bet tai sukelia juoką. Tik susipažinęs su sena, bet energinga Mode, jis grįžta į gyvenimą. Haroldo gyvenimo baimė tolygi brendimo ir senatvės baimei. Modė, išgyvenusi nacistinio konclagerio siaubą (tai liudija žaibiškas kadras, fiksuojantis numerį, ištatuiruotą ant jos rankos), nebijo mirties. Atvirkščiai (tai mes sužinome filmo pabaigoje), ji stengiasi priartinti mirtį.

Likimo ironijos dėka ši neįprasta meilės istorija prasidėjo nuo maniakiško herojų įpročio lankytis laidojimo ceremonijose, kurios dėl įvairių priežasčių teigiamai paveikė jų dvasinę pusiausvyrą. Turime būti dėkingi Ashby talentui: jis nepavertė filmo sentimentalia platoniškos meilės ir draugystės istorija, kurioje senatvė ir išmintis moko jaunystę ir nerūpestingumą. Pagrindinę vietą filme užima herojų seksualiniai santykiai, nors tokie saitai kai kuriems filmo personažams ir žiūrovams, netgi labai „liberaliems", kelia pasibjaurėjimą. Dvasininko Erico Christmaso žodžiais tariant, vien tik pagalvojus, kaip jaunas Haroldo kūnas susilieja su senstančiu Modės kūnu, jį verčia vemti, o prieš akis iškyla nekromantiškos scenos iš gotiškų siaubo filmų, kuriuose seni monstrai įsisiurbia į jaunas aukas. Laimei, *Haroldas ir Modė* nepateisina šių įsitikinimų.

Finalinėje juostos scenoje, kai Modė ruošiasi mirti per savo aštuoniasdešimtąjį gimtadienį, jaunystės potraukis keičiamas egzistencine išvada apie tai, kad galiausiai mirtis yra tai, kas suteikia gyvenimui prasmę. **MT**

Vengrija (Mafilm), 88 min., spalvotas (*Eastmancolor* sistema)

Vengrų kalba

Režisierius Miklós Jancsó

Prodiuseris Ottó Föld

Scenarijaus autoriai Yvette Biro, Gyula Hernádi

Operatorius János Kende

Kompozitorius Tamás Cseh

Vaidina Lajos Balázsovits, András Bálint, Gyöngyi Bürös, Erzsi Cserhalmi, Mari Csomós, László Csurka, Andrea Drahota, Zsuzsa Ferdinándy, Ilona Gurnik, Péter Haumann, Jácint Juhász, János Koltai, József Madaras, Tibor Molnár, Elemér Ragályi, Bertalan Solti, Éva Spányik, Frantisek Velecky, Márk Zala

Kanų kino festivalis: Miklós Jancsó (režisierius), „Auksinės palmės šakelės“ nominacija

RAUDONOJI PSALMĖ (1971)
MÉG KÉR A NÉP

Dokumentinio filmo *Istsaido istorija* (1997) autorių nuomone, komunistinio lagerio šalių režisieriai negalėjo atsisakyti malonumo sukurti filmą Holivudo fantasmagorijų dvasia. Dažnai tokie bandymai atrodė nenatūralūs ir neskoningi. Tačiau akinantis revoliucinis Miklóso Jancsó šou – tai džiaugsmingas komunistinis miuziklas, kuriame žmonių kūnų nuogumas toks pat natūralus kaip ir dainos, šokiai, gamta, kurios fone viskas juda, dainuoja vienu ritmu.

Filmo veiksmas vyksta XIX a. Valstiečiai reikalauja, kad jų šeimininkas laikytųsi pagrindinių žmogaus teisių. Tuo metu pasirodo kareiviai. Režisierius juostoje stebuklingai sujungia formą ir turinį, politiką ir poeziją, panaudodamas geriausias prancūzų „naujosios bangos“ tradicijas.

Filmą galima laikyti pačiu didžiausiu to meto vengrų kino laimėjimu, ypač atkreipiančiu dėmesį į įtemptą psichologinę fabulą. Vienas svarbiausių Jancsó darbo rezultatų – sugebėjimas harmoningai sujungti praeitį ir dabartį, o tai dar labiau pabrėžia veiksmo tikroviškumą. Galima daryti išvadą, kad formalizmas mene atsiranda dėl negalėjimo suprasti ryšio tarp praeities ir dabarties ir nesugebėjimo stilistiškai viso to suvienyti ir tobulai gražiai pavaizduoti. **JRos**

Didžioji Britanija (MGM), 112 min., spalvotas (*Metrocolor* sistema)

Režisierius Mike Hodges

Prodiuseris Michael Klinger

Scenarijaus autorius Mike Hodges (pagal Tedo Lewiso romaną *Džekas grįžo namo*)

Operatorius Wolfgang Suschitzky

Kompozitorius Roy Budd

Vaidina Michael Caine, Ian Hendry, Britt Ekland, John Osborne, Tony Beckley, George Sewell, Geraldine Moffat, Dorothy White, Rosemarie Dunham, Petra Markham, Alun Armstrong, Bryan Mosley, Glynn Edwards, Bernard Hepton, Terence Rigby

PAŠALINTI KARTERĮ (1971)
GET CARTER

Gangsteris Džekas Karteris (Michaelas Caine'as), dirbantis Londono mafijai, grįžta į savo gimtąjį miestą Niukaslį atkeršyti už brolio mirtį. Grįžęs jis iškart priverstas įsitraukti į seriją grupinių muštynių tarp vietinių sukčių. Rezultatas – jis patiria pralaimėjimą dėl neapgalvotų santykių su boso mergina Ana (Britt Ekland).

Tarp aktorių, atliekančių provincijos chuliganų vaidmenis, ypač pažymėtinas Johnas Osborne'as, įtikinamai vaidinantis išlepusį gangsterį, ir Ianas Hendry – ištikimą, bet buką sukčių. Režisierius Mike'as Hodgesas savo įtikinančiame griežtame filme efektingai panaudojo nelegalias landynes natūraliems kadrams. Jis nedaro nuolaidų moralumui, bet kartu nenori taikstytis su savo herojų žiaurumu, panašiai kaip Caine'o herojus, kuris išgyvena sužinojęs, kad jo dukterėčia nusifilmavo atvirame mėgėjiškame pornografijos filme. Jis sulaukia tragiško finalo po to, kai šiurkščiai įvykdo teisingumą ištuštėjusiame pliaže. Žiūrovai, be abejo, įsimins efektingas scenas, kuriose suvaidino visiškai apsinuoginęs Caine'as, ištrenkiantis porelę banditų iš viešbučio kambario, taip pat doke grimztančią mašiną su atsitiktiniu žmogumi bagažinėje, ir gangsterių bosą, krintantį žemyn galva nuo daugiaaukštės mašinų stovėjimo aikštelės stogo. **KN**

PRANCŪZŲ RYŠININKAS (1971)
THE FRENCH CONNECTION

8-ąjį deš. filmas *Prancūzų ryšininkas* kartu su filmais *Bulitas* (1968) ir *Purvinasis Haris* (1971) pradėjo juostų apie policininkus atgimimą. Siužeto, pagrįsto realiais faktais, centre – Niujorko policininkas, detektyvas Doilis, pravarde „Išverstakis" (Gene'as Hackmanas), ir jo drąsūs ketinimai sučiupti didžiulę heroino partiją, priklausančią Marselio biznieriui Šarinjė (Fernando Rey). Ir nors kovos su narkotikais, kurią gatvės policininkai paskelbė aukštuomenės rykliams, metodas dabar atrodo pasenęs, *Prancūzų ryšininkas* lieka nepaprastai įdomus ir kvapą gniaužiantis filmas pirmiausia energingo režisieriaus, globaliai matančio gyvenimo nuosmukį mieste, sumanymų dėka ir dėl pesimistinės pabaigos.

Prieš mūsų akis iškyla pasiruošęs gintis „narkotikų miestas" su jo siaubą keliančiomis landynėmis; režisierius parodo kontrastingus miesto peizažus. Purvinas Niujorkas pradžioje ironiškai lyginamas su erdviu, prabangiu (bet iš tikrųjų ydingu) Marseliu, po to dalinamas į du rajonus: Manheteną – valdžios ir turto citadelę, ir Brukliną – visuomenės atmatų, smulkių gangsterių ir gatvės policininkų areną. Dar vienas esminis posūkis įvyksta trumpoje scenoje Vašingtone: matome negyvą Baltą Miestą, izoliuotą nuo realių miesto konfliktų.

Iki šiol nė vienas filmas, geriausio filmo nominacijoje apdovanotas „Oskaru", neturėjo tokios niūrios pabaigos. Įvaręs Šarinjė į nušiurusį pastatą, Doilis ne tik praranda savo žmogų, bet dar ir pasijunta apsėstas. Išprotėjęs nuo minties, kad jis ką tik nušovė FTB agentą, Doilis dingsta. Finalinę sceną galime laikyti apokaliptiniu požiūriu į ateities miestą: išnykusios civilizacijos pėdsakai – pastatų griuvėsiai, durų anga, pro kurią dingsta Doilis, primena pragaro vartus. Tokio finalo tragizmas išskiria *Prancūzų ryšininką* iš kitų mažiau reikšmingų „Oskarui" nominuotų filmų ir prilygina labiausiai pavergiančioms juostoms. **MR**

JAV (Fox, D'Antoni, Schine-Moore), 104 min., spalvotas

Anglų, prancūzų kalbomis

Režisierius William Friedkin

Prodiuseriai Philip D'Antoni, G. David Schine, Kenneth Utt

Scenarijaus autorius Ernest Tidyman (pagal Robino Moorre'o romaną)

Operatorius Owen Roizman

Kompozitorius Don Ellis

Vaidina Gene Hackman, Fernando Rey, Roy Scheider, Tony Lo Bianco, Marcel Bozzuffi, Frédéric de Pasquale, Bill Hickman, Ann Rebbot, Harold Gary, Arlene Farber, Eddie Egan, André Ernotte, Sonny Grosso, Ben Marino, Patrick McDermott

„Oskaras": Philip D'Antoni (geriausias filmas), William Friedkin (režisierius), Ernest Tidyman (scenarijus), Gene Hackman (aktorius), Gerald B. Greenberg (montažas)

„Oskaro" nominacija: Roy Scheider (antrojo plano aktorius), Owen Roizman (operatorius), Theodore Soderberg, Christopher Newman (garsas)

ŠAFTAS (1971)
SHAFT

„Jis šaltakraujiškas ir tvirtas. Tai juodas privatus žmogėnas, tobula sekso mašina. Jis nevykdo nei baltųjų, nei juodųjų duotų įsakymų, bet rizikuotų savo galva dėl artimo žmogaus. Turiu omenyje Šaftą. Įkertate?“ Šie žodžiai puikiai apibūdina Richardo Roundtree personažą, afroamerikiečių herojų, maištininką, minios stabą Džoną Šaftą, kurio vardu pavadintas neįtikėtinai populiarus režisieriaus Gordono Parkso filmas. *Šaftas* daug kuo primena Melvino Van Peebleso filmą *Saldi niekšo Svidbeko daina* (1971) ir davė postūmį neilgam, bet įsimintinam 8-ojo deš. „juodųjų kinematografo“ protrūkio periodui.

Scenarijų parašė Ernestas Tidymanas, populiarių detektyvinių romanų, kurių herojus tapo filmo pagrindiniu veikėju, serijos autorius. Po *Svidbeko* sėkmės MGM studija patvirtino Parkso, gerbiamo afroamerikiečių operatoriaus, kompozitoriaus, režisieriaus ir prodiuserio, projektą, kuris turėjo būti pelningas besiplečiančioje juodojoje rinkoje. Parksas pagrindiniam vaidmeniui norėjo rasti naują veidą, ir tai buvo Richardas Roundtree – praeityje juodaodis manekenas.

Įmantrus filmo siužetas – tipiška detektyvinė istorija. Po to, kai Šaftas nesąmoningai nušauna pas jį į biurą atėjusį gangsterį, du baltieji policininkai jėga priverčia padėti jiems surinkti informaciją apie banditų gaujų karą, kuris, kaip paaiškėja iš nuogirdų, vyksta Harleme. Tuo pat metu juodosios narkomafijos tėvas pasamdo Šaftą, kad išgelbėtų nusikaltėlių pagrobtą jo dukrą. Nusikaltėliai pasirodo esantys italų narkomafijos nariai. Su buvusio draugo pagalba Šaftas įvykdo pavojingą, tačiau sėkmingą gelbėjimo operaciją. Tokį siužetą dukart pertraukia lyriniai nukrypimai. Šafto moralė leidžia jam apgaudinėti savo merginą, jis parodomas kaip nepavargstantis meilužis.

Visos *Šafto* siužetinės linijos skirtos pagrindinio herojaus paveikslui išryškinti. Scenarijaus autoriaus Tidymano, režisieriaus Parkso ir aktoriaus Roundtree pastangomis sukurtas valingas herojus, kuris pirmąkart Holivudo istorijoje nustato savo taisykles, niekam nepavaldus ir, užuot vykdęs įsakymus, įsakinėja kitiems, nebijo pasišaipyti iš savo baltųjų šefų.

Dėl agresyvaus, įžūlaus pagrindinio herojaus charakterio *Šaftas* tapo kultiniu ir juodosios, ir baltosios auditorijos filmu, surinko 23 mln. dolerių pelną vien už bilietus. Tokį populiarumą iš dalies galima paaiškinti tuo, kad Šaftas puikiai jaučiasi bet kokioje situacijoje, su bet kokiais žmonėmis, ar tai būtų barmenas, ar homoseksualistas, nepraleidžiantis progos įgnybti jam į užpakalį, ir toks jo magnetizmas bei tvirtumas peržengia įprastus rasinius rėmus.

Po šafto pasirodė dar du filmai: *Didžioji Šafto sėkmė* (1972) ir *Šaftas Afrikoje* (1973). 2000 m. Johnas Singletonas sukūrė sėkmingą filmo perdirbinį su Samueliu L. Jacksonu, atlikusiu pagrindinį vaidmenį, ir Roundtree – antraplanį. **SJS**

JAV (MGM), 100 min., spalvotas (*Metrocolor* sistema)

Režisierius Gordon Parks

Prodiuseriai Joel Freeman, David Golden

Scenarijaus autoriai Ernest Tidyman, John D. F. Black (pagal Ernesto Tidymano romaną)

Operatorius Urs Furrer

Kompozitoriai Isaac Hayes, J. J. Johnson

Vaidina Richard Roundtree, Moses Gunn, Charles Cioffi, Christopher St. John, Gwenn Mittchell, Lawrence Pressman, Victor Arnold, Sherri Brewer, Rex Robbins, Camille Yarbrough, Margaret Warncke, Joseph Leon, Arnold Johnson, Dominic Barto, George Strus

„Oskaras“: Isaac Hayes (daina)

„Oskaro“ nominacija: Isaac Hayes (muzika)

PURVINASIS HARIS (1971)
DIRTY HARRY

Tai vienas reikšmingiausių ir kontroversiškiausių filmų apie policininkus. *Purvinajame Haryje* gudriai dera paprastos ir sudėtingos situacijos. Herojai, o ypač superpolicininkas Haris Kelehenas (Clintas Eastwoodas) ir absoliutus psichopatas, pravarde Skorpionas (Andy Robinsonas), – dvi ryškios hiperbolinės karikatūros.

Pačiuose pirmuose kadruose, puikiai nufilmuotuose San Franciske, režisierius Donas Siegelis įvairiu atstumu, iš skirtingų kameros pozicijų parodo moterį, besimaudančią dangiškai žydrame baseine, esančiame ant dangoraižio stogo, tuo metu, kai į ją nukreipiamas šautuvo vamzdis nuo kito, dar aukštesnio, dangoraižio stogo. Nuo šio momento filmo veiksmas tai „kyla į viršų", tai „neria žemyn", kaip amerikietiškuose kalneliuose, parodant daugialygio megapolio kontūrus, kur nepatikimas malūnsparnių, kalnų viršūnių, stogų, stiklinių dangoraižių, apsuptų rūko, Dangaus Miestas pakimba virš primityvaus požeminių perėjų, tunelių, siaurų gatvelių ir akmens skaldyklų pasaulio. Šis pabaisiškas labirintas formuoja ir bando herojų tvirtumą, kol jie prasiskverbia per visas jo kliūtis. Tai ryškiai atsispindi scenoje, kai Skorpionas nualina apdriskusį Harį gaudynėse iš vieno miesto galo į kitą, siekdamas įvykdyti savo gudrų planą ir gauti išpirką. **MR**

JAV (Malpaso, Warner Bros.), 102 min.

Režisierius Don Siegel

Prodiuseris Don Siegel

Scenarijaus autoriai Harry Julian Fink, Rita M. Fink, Dean Riesner

Operatorius Bruce Surtees

Kompozitorius Lalo Schifrin

Vaidina Clint Eastwood, Harry Guardino, Reni Santoni, John Vernon, Andrew Robinson, John Larch, John Mitchum, Mae Mercer, Lyn Edgington, Ruth Kobart, Woodrow Parfrey, Josef Sommer, William Paterson, James Nolan, Maurice Argent

ŠIRDIES YDA (1971)
LE SOUFFLE AU COEUR

Louis Malle'is mėgo vadinti *Širdies ydą* „savo pirmuoju filmu". Iš tikrųjų tai buvo jo aštuntoji juosta, tačiau pirmoji, sukurta pagal jo paties scenarijų. Be to, tai buvo jo „linksmas, optimistinis filmas", pagrįstas jaunystės prisiminimais. Veiksmas vyksta pasaulyje, kokį jį mato penkiolikametis Loranas Ševaljė (Benoît Ferreux). Paremtas epizodais siužetas neįmantrus: Loranas nekenčia savo tėvo, dievina savo jauną nuostabią motiną, nenuspėjamai keičiasi, iš berniuko tapdamas suaugusiu vyru, sutrikusiu ir užhipnotizuotu savo beprotiško seksualumo. Filmo naujumas – tikroviškas 6-ojo deš. pr. provincialios buržuazinės visuomenės gyvenimo pavaizdavimas su atviromis šeimyninėmis scenomis, pilnomis pokštų, ryškių skandalų, nepatogių situacijų, triukšmingų žaidimų, priešpriešos ir meilės ryšių.

Pagrindinis filmo momentas (sukėlęs prancūzų valdžios nepasitenkinimą) – su jaudinančiu subtilumu ir diskretiškumu Malle'io nufilmuotas Lorano ir jo motinos incesto aktas. Juostoje šis epizodas parodytas ne kaip nusikalstamas ir dvasinę traumą sukeliantis įvykis, bet kaip meilės ir išsilaisvinimo momentas, kurį, Lorano motinos žodžiais tariant, jinai prisimins „ne su pasigailėjimu, o su švelnumu... kaip kažką nuostabaus". **PK**

Prancūzija, Italija, Vakarų Vokietija (Franz Seitz, Marianne, NEF, Vides), 118 min., spalvotas (*Eastmancolor* sistema)

Prancūzų kalba

Režisierius Louis Malle

Prodiuseriai Vincent Malle, Claude Nedjar

Scenarijaus autorius Louis Malle

Operatorius Ricardo Aronovich

Kompozitoriai Sidney Bechet, Gaston Fréche, Charlie Parker, Henri Renaud

Vaidina Lea Massari, Benoît Ferreux, Daniel Gélin, Michael Lonsdale, Ave Ninchi, Gila von Weitershausen, Fabien Ferreux, Marc Winocourt, Micheline Bona, Henri Poirier, Liliane Sorval, Corinne Kersten, Eric Walter, Franēois Werner, René Bouloc

„Oskaro" nominacija: Louis Malle (scenarijus)

Kanų kino festivalis: Louis Malle – „Auksinės palmės šakelės" nominacija

JAV (Yeath), 97 min., spalvotas

Režisierius Melvin Van Peebles

Prodiuseriai Jerry Gross, Melvin Van Peebles

Scenarijaus autorius Melvin Van Peebles

Operatorius Robert Maxwell

Kompozitoriai Earth Wind and Fire, Melvin Van Peebles

Vaidina Simon Chuckster, Melvin Van Peebles, Hubert Scales, John Dullaghan, West Gale, Niva Rochelle, Rhetta Hughes, Nick Ferrari, Ed Rue, John Amos, Lavelle Roby, Ted Hayden, Mario Van Peebles, Sonja Dunson, Michael Agustus

SALDI NIEKŠO SVIDBEKO DAINA (1971)
SWEET SWEETBACK'S BAADASSSSS SONG

„Šis filmas skiriamas visiems Broliams ir Sesėms, kurie nors kiek buvo Žmonės." Melvinas Van Peeblesas uždirbo 70 tūkst. dolerių sukūręs komediją *Žmogus arbūzas* (1970), kurioje pagrindinius vaidmenis atlieka juodaodžiai aktoriai, ir, pridėjęs prie jų papildomas lėšas (tarp jų 50 tūkst. dolerių Billo Cosby paskolą), tapo vienu pirmųjų afroamerikiečių Holivudo režisierių, savarankiškai finansavusių savo projektą, pavadintą *Saldi niekšo Svidbeko daina*. Kad sumažintų išlaidas, jis paleido gandą apie pornografijos filmo kūrimą, todėl galėjo samdyti nepriklausomus juodaodžius aktorius. Šiame filme Van Peeblesas – scenarijaus autorius, režisierius, kompozitorius ir aktorius. Tai leido ne tiktai taupyti lėšas, bet ir kontroliuoti kiekvieną filmo kūrimo aspektą. 1971 m. pradžioje *Svidbekas* pasirodė tik dviejuose kino teatruose, kurie sutiko parodyti juostą bandomojo demonstravimo sąlygomis. Metų pabaigoje filmas tapo pačiu pelningiausiu nepriklausomai sukurtu filmu. Amerikoje juosta tapo sensacija ir uždirbo 15 mln. dolerių.

Absoliučiai originalus ne tik *Svidbeko* sumanymas, bet ir aktorių vaidyba; filmas viršijo visus lūkesčius, tapęs populiaria dominuojančio holivudiškojo mąstymo alternatyva.

Šokiruojančioje pirmojoje filmo scenoje matome Svidbeką – dvylikametį berniuką (jį vaidina Melvino sūnus Mario), dirbantį viešnamyje, kai dėkinga mergina pagal iškvietimą orgazmo metu šaukia jo pravardę. Kitame epizode matome paaugusį Svidbeką, pasirodantį sekso šou pietinėje Los Andželo centro dalyje. Stebėdamas, kaip du baltieji policininkai ketina sumušti juodąjį maištautoją, Svidbekas, rizikuodamas savo gyvybe, užpuola tvarkos saugotojus ir vos jų neužmuša. Ir toliau siužetas rutuliojasi apie šį herojų: siaubingų miesto lūšnų fone jis bėga, stabdo įvairias mašinas, ryžtingai bandydamas atitrūkti nuo persekiotojų. Vienu momentu Svidbekas susiduria su gauja motociklininkų ir vos nežūva, sugeba išgyventi, laimėdamas viešą sekso kovą su moterimi vadeiva. Svidbekas išsisuka nuo policijos, prievartauja juodąją moterį grasindamas jai peiliu, perveria policininką biliardo lazda, užmuša paskui jį sekančius šunis, gydosi savo šlapimu, nukanda driežui galvą, po to kerta Meksikos sieną ir dingsta dykumoje. Filmo pabaigoje ekrane pasirodo žodžiai kaip priminimas baltųjų auditorijai: „Šis niekšelis negras nori pasiimti skolą."

Kad ir kokia būtų filmo socialinė potekstė, negalime nepripažinti režisieriaus Van Peebleso stiliaus ir novatoriškumo. Kūrybiškas tokių techninių priemonių kaip kadrų uždengimas, stop kadrų panaudojimas, staigūs perėjimai nuo vieno kadro prie kito, montažas, ekraną dalijant į dvi scenas vienu metu, meniniai dialogai, įvairiapusiškas operatoriaus darbas, nuoširdus muzikinis akompanavimas leido Van Peeblesui užkariauti visų tautybių žmonių simpatijas. **SJS**

PASKUTINIS KINO SEANSAS (1971)
THE LAST PICTURE SHOW

Tuo metu, kai kiti režisieriai 8-ojo deš. pr. stengėsi kurti filmus pagal naujas taisykles, Peteris Bogdanovichius savo darbe užsispyręs laikėsi senamadiškų idealų ir idėjų. Šia prasme jo *Paskutinis kino seansas* – Larry McMurtry romano ekranizacija – odė senųjų kino industrijos meistrų (Howardui Hawksui, Johnui Fordui), o ne naujai pradedančiųjų kartai, kuri kreipė kino meną laisvu, intuityviu keliu.

Paskutinio kino seanso veiksmas vyksta mažame dulkėtame Teksaso miestelyje. Juostoje režisierius atiduoda duoklę 6-ajam deš., įamžindamas to meto moralinių nuostatų ir interesų pokyčius. Nuostabūs debiutantai (tarp jų Jeffas Bridgesas, Cybill Sheppard, Randy Quaidas, Timothy Bottomsas) vaidina kartu su tokiais veteranais kaip Cloris Leachmanas ir Benas Johnsonas. Visi jie stengiasi rasti vietą besikeičiančiame pasaulyje. Bogdanovichiaus požiūris šaltas, tačiau teisingas; jis pagauna griežtame, bet stulbinančiame nespalvotame fone keblius momentus, kai nekaltybė be pasmerkimo ir ilgesio virsta patirtimi. Juosta primena pilną tragizmo ištisos epochos prabudimą ir perteikia tvyrančią sunkią, liūdną atmosferą. **JKI**

JAV (BBS, Columbia), 118 min., nespalvotas

Režisierius Peter Bogdanovich

Prodiuseris Stephen J. Friedman

Scenarijaus autoriai Peter Bogdanovich, James Lee Barrett (pagal Larry McMurtry romaną)

Operatorius Robert Surtees

Kompozitoriai Hank Williams, John Philip Sousa

Vaidina Timothy Bottoms, Jeff Bridges, Cybill Shepherd, Ben Johnson, Cloris Leachman, Ellen Burstyn, Eileen Brennan, Clu Gulager, Sam Bottoms, Sharon Ullrick, Randy Quaid

„Oskaras": Ben Johnson (antrojo plano aktorius), Cloris Leachman (antrojo plano aktorė)

„Oskaro" nominacija: Stephen J. Friedman (geriausias filmas), Peter Bogdanovich (režisierius), James Lee Barrett, Peter Bogdanovich (scenarijus), Jeff Bridges (antrojo plano aktorius), Ellen Burstyn (antrojo plano aktorė), Robert Surtees (operatorius)

ŠIAUDINIAI ŠUNYS (1971)
STRAW DOGS

Filmas *Šiaudiniai šunys* lieka pačiu prieštaringiausiu, audrinančiu vaizduotę Samo Peckinpaho filmu. Dustinas Hoffmanas vaidina kuklų matematiką, kuris su savo žmona (Susan George) persikelia į miestelį Didžiojoje Britanijoje, kur jinai užaugo. Ten ji demonstruoja savo grožį ir sėkmę uždariems, ribotiems provincialams, kuriems herojų atvykimas – įsiveržimas į jų gyvenimą. Žinoma, esant tokioms sąlygoms trapi santuoka gali subyrėti. Hoffmano herojus jaučiasi vis nepatogiau, o miestelio gyventojai vis drąsiau rodo priešiškumą šiai šeimyninei porai. Bet tiktai po žmonos išprievartavimo vyro pyktis išsiveržia į paviršių.

Tokia neišvengiama atomazga, kai žmogus, susiklosčius aplinkybėms, atsiduria spąstuose. Tačiau filme ne viskas taip vienareikšmiška, kai kalbama apie Susan George heroję. Ji visur vaikštinėja prigludusiais drabužiais ir begėdiškai flirtuoja su senais draugeliais. Todėl kai ji tampa prievartos auka, režisierius traktuoja tai kaip jos pačios išprovokuotą agresiją ir kaip jos vyro neveiksnumą. Tačiau šis dvigubas įspūdis išnyksta matant atstumiančią prievartavimo sceną, kurios pabaigoje žiūrovas sukrėstas taip pat, kaip ir Susan George heroję.

Parinkęs brutalų toną, Peckinpahas taip lengvai nepaleidžia auditorijos iki pat barbariško filmo finalo. Puikiai išlaikydamas trapią pusiausvyrą, režisierius dar labiau įaudrina ir eksploatuoja žiūrovų emocijas, slėpdamas žiaurių priešininkų kortas. Tačiau kruvinas finalas nesuteikia katarsio arba pasitenkinimo. Jis palieka mus dar labiau sukrėstus pamatyto vaizdo. Nepaprasta, prieštaringa *Šiaudinių šunų* moralė sukėlė daugybę ginčų. Jums gali nepatikti tai, ką išvysite, bet privalote tai pamatyti. **JKI**

Didžioji Britanija (ABC, Amerbroco, Talent), 118 min., spalvotas (*Eastmancolor* sistema)

Režisierius Sam Peckinpah

Prodiuseris Daniel Melnick

Scenarijaus autoriai David Zelag Goodman, Sam Peckinpah (pagal Gordono M. Williamso knygą *Trenčerio fermos apgultis*)

Operatorius John Coquillon

Kompozitorius Jerry Fielding

Vaidina Dustin Hoffman, Susan George, Peter Vaughan, T.P. McKenna, Del Henney, Jim Norton, Donald Webster, Ken Hutchison, Len Jones, Sally Thomsett, Robert Keegan, Peter Arne, Cherina Schaer, Colin Welland

„Oskaro“ nominacija: Jerry Fielding (muzika)

DVIJUOSTIS PLENTAS (1971)
TWO-LANE BLACKTOP

Monte Hellmano *Dvijuostis plentas* – matyt, sėkmingiausias Holivudo filmas po *Nerūpestingo keliautojo*, nepaisant visų Holivudo pastangų duoti žalią šviesą hipių epochos lenktynių filmams (road movie), kurių kino studijų vadovybė ir, o tai dar liūdniau, dauguma kino žiūrovų nesuprato.

Dvijuostis plentas – absurdiškos, pašėlusios dviejų kaubojų egzistencialistų, kurių vaidmenis atliko muzikantai Jamesas Tayloras ir Dennisas Wilsonas, lenktynės 1955 m. gamybos juodu „Chevrolet" automobiliu ir nusivylusio, pagyrūniško išsišiepėlio (nepakeičiamas Hellmano filmuose Warrenas Oatesas) geltonu „Pontiac" su iš paskos sekančia „vištele" Laurie Bird, kurios rožiniai apatiniai pateikti kaip prizas.

Filmuose *Nerūpestingas keliautojas* ir *Nykstanti riba* (1971) plentas yra kaip apokalipsė, o *Dvijuostis plentas* – lenktynės be pabaigos, be tikslo. Vaizduodamas šalį, įklimpusią į didelio nepasitikėjimo būseną, režisierius filme naudoja daugybę charakteringų detalių, tarp jų kamėjas su panašiais į Harry Deaną Stantoną (gėjų, keliaujantį autostopu) atvaizdais, ir kartu pateikia mažakalbių vaikinų, neatsiejamai prikaustytų prie savo mašinų ir riedančių savo gyvenimo keliu kaip žaisliniai lenktynininkai, santykių spektrą. **KN**

JAV (Michael Laughlin, Universal), 102 min., spalvotas (*Technicolor* sistema)

Režisierius Monte Hellman

Prodiuseriai Gary Kurtz, Michael Laughlin

Scenarijaus autoriai Will Corry, Rudy Wurlitzer

Operatorius Jack Deerson

Kompozitorius Billy James

Vaidina James Taylor, Warren Oates, Laurie Bird, Dennis Wilson, David Drake, Richard Ruth, Rudy Wurlitzer, Jaclyn Hellman, Bill Keller, Harry Dean Stanton, Don Samuels, Charles Moore, Tom Green, W. H. Harrison, Alan Vint

VAIKINAS, DAUŽANTIS ŠIRDIS (1972)
THE HEARTBREAK KID

Elaine May – mažiausiai įvertina amerikiečių režisierė, jos filmas *Vaikinas, daužantis širdis* – pats sėkmingiausias. Kūrėja lieka ištikima savo kandžiam, bekompromisiam požiūriui. Nors May iš esmės laikėsi Neilo Simono scenarijaus, panašaus į 1967 m. filmo *Absolventas* scenarijų, jai pavyko panaikinti sentimentalumą ir optimizmą ir taip niūriame minėto autoriaus siužete.

Juodoji komedija čia įgauna pasaulietišką pavidalą. Lenis (geriausias Charleso Grodino vaidmuo) – bukas pardavėjas, leidžiantis medaus mėnesį su baisia, bet geraširde Laila (Jeannie Berlin). Dusdamas tarsi spąstuose, ribotos fantazijos Lenis kreipiasi į tipišką amerikietišką idealą – pasipūtusią Kelę (Cybill Shepherd). Trijulės santykiai virsta katastrofa.

Tai vienas iš nedaugelio filmų, kuris žiūrovus negailestingai apipina seksualių romantiškų svajonių voratinkliu. Pasirinkdama tokią medžiagą, May mėgdžioja Johną Cassavetesą: griežtas dokumentalus herojų diskomforto vaizdavimas, įtikinamai parodytas dvasinis jų skausmas. Žiūrovai juokiasi iš meistriškai nutrauktų mizanscenų, bet iš tiesų tai isteriškas juokas, padedantis akimirksniu atsikratyti siaubo. **AM**

JAV (Palomar), 106 min.

Režisierė Elaine May

Prodiuseriai Michael Hausman, Erik Lee Preminger, Edgar J. Scherick

Scenarijaus autorius Neil Simon (pagal Bruce'o Jay Friedmano romaną *Pakeistas planas*)

Operatorius Owen Roizman

Kompozitoriai Cy Coleman, Sheldon, Harnick, Garry Sherman

Vaidina Charles Grodin, Cybill Shepherd, Jeannie Berlin, Audra Lindley, Eddie Albert, Mitchell Jason, William Prince, Augusta Dabney, Doris Roberts, Marilyn Putnam, Jack Hausman, Erik Lee Preminger, Art Metrano, Tim Browne, Jean Scoppa

„Oskaro" nominacija: Eddie Albert (antrojo plano aktorius), Jeannie Berlin (antrojo plano aktorė)

AGIRĖ, DIEVO RŪSTYBĖ (1972)
AGUIRRE, DER ZORN GOTTES

Werneris Herzogas sukūrė seriją nuostabių radikalaus naujojo vokiško kinematografo stiliaus filmų. Labiausiai žinomos jo epinės nuotykių juostos su maniaku kankintoju ir įkvepiančiu impulsyviu interpretuotoju Klausu Kinskiu.

Labiausiai užburianti – pirmoji Herzogo juosta, pasirodžiusi tarptautiniuose ekranuose, – *Agirė, Dievo rūstybė*. Tai filmas, kurio pagrindas, kaip manoma, – ispanų vienuolio Gasparo de Carvajalo dienoraštis. Tai jaudinanti sakmė, kurioje režisierius meistriškai sujungė alegoriją ir metaforą, juodąjį humorą ir groteską, domėjosi visuomenės susvetimėjimu ir degradavimu, per gamtos reiškinius stengėsi įžvelgti žmogiškos būties siaubą.

Donas Lopė de Agirė (Klausas Kinskis) – plėšikas konkistadoras, vadovaujamas Pizaro, kurio ekspedicija keliauja po XVI a. Pietų Ameriką. Nuslopinę inkų pasipriešinimą, Pizaro kariai bando užgrobti auksą ir kitus turtus, bet kenčia nepriteklius laukinėje vietovėje. Sumanymas per savaitę prisiplėšti virsta tragedija. Karius ir vergus persekioja indėnų išpuoliai, badas, ligos. Agirė suorganizuoja maištą prieš savo vadą ir, skatinamas beprotiško tikslo, nusprendžia pasiekti legendinį aukso miestą Eldoradą.

Filmavimas tolimose Peru vietovėse, turint labai mažą biudžetą, buvo gana problemiškas, bet Herzogo tikėjimas aktoriumi Kinskiu suteikia filmui neįtikėtinai linksmą foną. Filmavimo pabaigoje Herzogas galėdavo sutramdyti Kinskį tik pagąsdinęs, kad nušaus. Filmo atmosferą kaitino vis didėjanti įtampa, pavyzdžiui, nuostabios vado žmonos, kuri, apsirengusi geriausiais rūbais, išėjo į džiungles, nužudymo scena. Išprotėjęs Agirė eina laidotuvių procesijos, apsuptos laukinių beždžionių, priekyje. Nepakartojamojo Kinskio dalyvavimas galėjo tapti pačiu svarbiausiu filmo įvykiu, bet būtent Herzogas su jo bekompromise menine įžvalga apgaubia žiūrovus hipnotizuojančia įtampa. **AE**

Vakarų Vokietija, Peru, Meksika (Werner Herzog), 100 min., spalvotas (*Eastmancolor* sistema)

Vokiečių kalba

Režisierius Werner Herzog

Prodiuseris Werner Herzog

Scenarijaus autorius Werner Herzog

Operatorius Thomas Mauch

Kompozitorius Popol Vuh

Vaidina Klaus Kinski, Daniel Ades, Peter Berling, Daniel Farfán, Justo González, Ruy Guerra, Julio E. Martínez, Del Negro, Armando Polanah, Alejandro Repulles, Cecilia Rivera, Helena Rojo, Edward Roland

KABARETAS (1972)
CABARET

Antrasis režisieriaus, šokėjo, choreografo ir brodvėjiškų kūrinių genijaus Bobo Fosse'o filmas gavo aštuonis „Oskarus", tarp jų už geriausią režisūrą, pralenkęs Francio Fordo Coppolos *Krikštatėvį*. *Kabaretas* tapo vieninteliu iš tikrųjų nuostabiu 8-ojo deš. miuziklu, nepaisant prognozių, kad šis Bobo Fosse'o darbas taps „Hitlerio pavasariu" („Kas norės žiūrėti miuziklą apie nacistus?").

Atsakymas – visi, kurie nori patirti sukrėtimą. Cinikas Fosse'as užaugo varjetė, o pilnametystę sutiko farso ir ydų kupinuose naktiniuose klubuose. Niekas kitas nebūtų apsiėmęs statyti Johno Kanderio ir Fredo Ebbo miuziklo (pagal Johno Van Druteno pjesę *Aš – kamera*, kurios pagrindas – Christopherio Isherwoodo kūrinys *Sudie, Berlyne*) ir žiūrovams parodyti nuodėmingų, bedvasių 4-ojo deš. berlyniečių. Aštrūs, kibirkščiuojantys miuziklo epizodai ir staigus kadrų keitimasis nuo kabareto prie išorinio pasaulio puikiai priešpriešinami liūdnai pasakai apie nesuprantamą nacizmo siekių pagimdytą meilę. Ypač įsimena piktas konferansjė, kurį vaidina nuostabusis Joelis Grey. Tačiau labiausiai filmas išgarsėjo Lizos Minnelli dėka. Ji apdovanojo savo liūdną, paklaikusio žvilgsnio heroję Seli Baulz karštligiška energija ir apsimestiniu nuodėmingumu, šiluma ir trapumu bei ryškiomis, publiką žavinčiomis melodijomis. **AE**

JAV (ABC), 124 min., spalvotas (*Technicolor* sistema)

Režisierius Bob Fosse

Prodiuseris Cy Feuer

Scenarijaus autorius Jay Presson Allen (pagal Christopherio Isherwoodo knygą *Berlyno istorijos*, Johno Van Druteno pjesę *Aš – kamera* ir Joe Masteroffo miuziklą)

Operatorius Geoffrey Unsworth

Kompozitorius John Kander

Vaidina Liza Minnelli, Michael York, Helmut Griem, Joel Grey, Firtz Wepper, Marisa Berenson, Elisabeth Neumann-Viertel, Helen Vita

„Oskaras": Bob Fosse (režisierius), Liza Minnelli (aktorė), Joel Grey (antrojo plano aktorius), Rolf Zehetbauer, Hans Jürgen Kiebach, Herbert Strabel (meninis apipavidalinimas ir dekoracijos), Geoffrey Unsworth (operatorius), David Bretherton (montažas), Ralph Burns (muzika), Robert Knudson, David Hildyard (garsas)

„Oskaro" nominacija: Cy Feuer (geriausias filmas), Jay Presson Allen (scenarijus)

PASKUTINIS TANGO PARYŽIUJE (1972)
ULTIMO TANGO A PARIGI

Bernardo Bertolucci *Paskutinis tango Paryžiuje* padarė pradžią „arthouse" erotikai, kuri atlaikė laiko išbandymus ir pasiekė mūsų dienas: *Intymumo* (2001) seksualinės istorijos virsta familiarumu, o C. Breillat *Romanas* (1999) nagrinėja *eros* ir *tanatos* sąveiką.

Galimas dalykas, niekas neskirtų tiek dėmesio *Paskutiniam tango Paryžiuje,* jei ne Marlonas Brando. Jo nuostabioje vaidyboje atsiskleidžia ankstesnių vaidmenų patirtis. Jo nešvankūs monologai puikiai atspindi Bertolucci užuominas į seksualines austrų psichoanalitiko Reicho ir prancūzų romanisto Bataille teorijas ir iki dabar jaudina žiūrovą.

Filmo pora – palyginti nepatyrusi Maria Schneider ir Brando. Scenos, kuriose aktorė vaidina su Jeanu-Pierre'u Léaud, yra apgalvotai paviršutiniškos; jos kontrastuoja su centriniu, pirminiu ryšiu ir perteikia iliuzijų griūtį.

Paskutinis tango Paryžiuje – tai ne tik didžių idėjų rinkinys. Hiperbarokinis Bertolucci stilius atskleidžia slaptus herojų vidinio pasaulio vingius. Kadro suskaidymas, veidrodiniai atspindžiai, netinkama butaforija, paslinkta kadro centro vieta išmuša žiūrovus iš vėžių kiekviename siužeto posūkyje, esant puikiam muzikiniam fonui. Juosta *Paskutinis tango Paryžiuje* su kraujo dėmėmis, neaiškiais riksmais ir kūnais, besiraitančiais konvulsijose, ryžtingai grimzta į „mirties įsčias". **AM**

Italija, Prancūzija (Artistes Associés, PEA), 129 min., spalvotas (*Technicolor* sistema)

Anglų, prancūzų kalba

Režisierius Bernardo Bertolucci

Prodiuseris Alberto Grimaldi

Scenarijaus autoriai Bernardo Bertolucci, Franco Arcalli, Agnès Varda

Operatorius Vittorio Storaro

Kompozitorius Gato Barbieri

Vaidina Marlon Brando, Maria Schneider, Maria Michi, Giovanna Galletti, Gitt Magrini, Catherine Allégret, Luce Marquand, Marie-Hélène Breillat, Catherine Breillat, Dan Diament, Catherine Sola, Mauro Marchetti, Jean-Pierre Léaud, Massimo Girotti

„Oskaro" nominacija: Bernardo Bertolucci (režisierius), Marlon Brando (aktorius)

JAV (Malpaso), 105 min., spalvotas (*Technicolor* sistema)

Režisierius Clint Eastwood

Prodiuseris Robert Daley

Scenarijaus autorius Ernest Tidyman

Operatorius Bruce Surtees

Kompozitorius Dee Barton

Vaidina Clint Eastwood, Verna Bloom, Marianna Hill, Mitch Ryan, Jack Ging, Stefan Gierasch, Ted Hartley, Billy Curtis, Geoffrey Lewis, Scott Walker, Walter Barnes, Paul Brinegar, Richard Bull, Alex Tinne, John Hillerman

RAITELIS IŠ AUKŠTŲJŲ LYGUMŲ (1972)
HIGH PLAINS DRIFTER

Antrasis Clinto Eastwoodo filmas (pirmasis – *Pagrok man prieš mirtį*), kurį jis režisavo ir atliko pagrindinį vaidmenį, – tai pamokanti amerikiečių gotiško stiliaus pasaka. Nesiskutęs valkata joja iš apniukusios dykumos į Lago, kur miestiečiai kažkada pasyviai stebėjo, kaip buvo mirtinai sumuštas tvarkos saugotojas. Valkata yra tarsi siurrealistinis filmo *Lygiai vidurdienį* atkartojimas. Miestelio gyventojai meldžia Eastwoodo herojų, kuris galėtų būti užmuštojo vaiduoklis arba, kas labiau tikėtina, jo brolis, sustabdyti tris nusikaltėlius, ką tik išleistus iš kalėjimo ir vykstančius namo keršyti.

Paslaptingas veikėjas, kaip purvinas kaubojus, šaudydamas ir keikdamasis ne tik demonstruoja savo jėgą, bet priverčia visus dalyvauti keistokoje fiestoje. Jos metu neūžauga virsta šerifu ir meru tuo pat metu, miestas nudažomas raudonai ir pavadinamas „Pragaru“. Vadovaudamasis vietnamietišku lozungu „mes sugriovėme kaimą, kad jį išgelbėtume“, nepažįstamasis galiausiai sudegina miestą. Nepaisant to, kad daug kas pasiskolinta iš Luiso Buñuelio ir Sergio Leone, režisieriaus Eastwoodo juosta žaisminga, brutali, žiauri, su keistokai susipinančiomis vesterno ir siaubo temomis, nufilmuota remiantis kandžia savianalize. **KN**

Didžioji Britanija (Palomar), 138 min., spalvotas

Režisierius Joseph L. Mankiewicz

Prodiuseris Morton Gottlieb

Scenarijaus autorius Anthony Shaffer (pagal savo paties pjesę)

Operatorius Oswald Morris

Kompozitoriai John Addison, Cole Porter

Vaidina Laurence Olivier, Michael Caine, Alec Cawthorne, John Matthews, Eve Channing, Teddy Martin

„Oskaro“ nominacija: Joseph L. Mankiewicz (režisierius), Michael Caine (aktorius), Laurence Olivier (aktorius), John Addison (muzika)

SEKLYS (1972)
SLEUTH

Josephas L. Mankiewiczius, garsėjantis kaip daugiausia „kalbantis“ režisierius, – žmogus, turiningą pokalbį visada vertinęs labiau negu vizualų blizgesį, labiausiai tiko Anthony Shafferio hito, ilgą laiką vaidinamo Brodvėjaus ir Vestendo scenose, kino versijai *Seklys* sukurti. Nors kai kurie epizodai perteikia prabangaus detektyvų autoriaus Endriu Vaiko namo ir sodo aplinką, pagrindiniai įvykiai vyksta svečių kambaryje, kur susiduria dviejų aktorių vaidybos stilius, temperamentas ir manieros.

Seras Laurence'as Olivier, susigrąžinęs kino aktoriaus statusą po „rimtesnio“ darbo teatre, atlieka Vaiko, šlykštaus sadisto, jaučiančio vaikišką pasitenkinimą dėl nepadoraus sukčiavimo ir sudėtingų žaidimų (mozaikos dėliojimas), vaidmenį. Michaelas Caine'as vaidina Mailą Tindlą, užmirštos Vaiko žmonos kirpėją ir meilužį. Pradžioje ryškiai aplenkdamas savo oponentą, pirmame veiksme jis vaidina su dideliu emociniu pakilimu. Antrame veiksme jis tampa įvykių eigos posūkio iniciatoriumi, tai sąlygoja siužeto kulminaciją su daugybe vingių ir kombinacijų. Filmas baigiasi tragiškai, bet visiems herojams teisingai. **KN**

IŠVADAVIMAS (1972)
DELIVERANCE

Kaip ir Samo Peckinpaho *Šiaudiniuose šunyse* bei Weso Craveno *Paskutiniame name kairėje,* Johno Boormano *Išvadavime* parodyti paprasti vidurinės klasės žmonės, kurie toli nuo civilizacijos susiduria su šlykščiu, betiksliu seksualiniu žiaurumu. Tai patyrę, jie pradeda suprasti, kad ir patys yra „gimę žmogžudžiais".

Filmas prasideda scena, kur kontrastingai vaizduojami darbininkų priemiesčių atstovai: tykusis Edas (Johnas Voightas), tvirtasis Liujis (Burtas Reynoldsas), šiurkštus, bet nuoširdus Bobis (Nedas Beatty) ir jausmingasis Driu (Ronny Coxas). Herojai keliauja į miškingą vietovę, kurią reikia sunaikinti. Vietoj jos bus pastatyta damba, atsiras ežeras ir bus galimybė kanoja keliauti žemyn upe, užuot žaidus golfą. Pakeliui Edas ir Bobis patenka į dviejų šiurkščių, bukų kaimiečių spąstus. Bobis nurengiamas, verčiamas kriuksėti kaip kiaulė ir prievartaujamas, o Edą, absurdiškai įsitvėrusį savo pypkės, pakabina surišę jo paties diržu. Čia įsiterpia Liujis. Jis iš lanko nušauna prievartautoją (Billas McKinney), ir sutrikęs ketvertukas stengiasi kuo greičiau ištrūkti iš šios vietovės, kur gresia susidūrimas su antru, likusiu gyvu, ginkluotu niekšu (Herbertas Cowardas) ir priešiška gamta.

Režisierius Boormanas, dirbdamas su Dickey scenarijumi, labai įsijaučia, užduodamas klausimą, ką iš tikrųjų reiškia jo personažų heroizmas. Filmas baigiamas scena, kai Voighto herojus, norėdamas išgyventi, žvėriškai įniršta ir su liūdesiu akyse supranta, kad jis greičiau pralaimėjo, o ne nugalėjo. Tarp ryškiausių scenų – nepamirštamas „besikaunančių bandžų" duetas, kur Driu groja su paralyžiuotu, prieangyje prikaustytu berniuku, kuris pasirodo esąs puikus muzikantas, ir dažnai naudojama netikėto posūkio priemonė (pavyzdžiui, kaip filme *Kerė*), kai paskutinėmis filmo minutėmis Edui prisisapnuoja ranka, išlendanti iš naujojo ežero. **KN**

JAV (Elmer, Warner Bros.), 109 min., spalvotas (*Technicolor* sistema)

Režisierius John Boorman

Prodiuseris John Boorman

Scenarijaus autorius James Dickey (pagal savo paties romaną)

Operatorius Vilmos Zsigmond

Kompozitorius Eric Weissberg

Vaidina Jon Voight, Burt Reynolds, Ned Beatty, Ronny Cox, Ed Ramey, Billy Redden, Seamon Glass, Randall Deal, Bill McKinney, Herbert Coward, Lewis Crone, Ken Keener, Johnny Popwell, John Fowler, Kathy Rickman

„Oskaro" nominacija: John Boorman (geriausias filmas), John Boorman (režisierius), Tom Priestley (montažas)

SSRS (Creative Unit Of Writers & Cinema Workers, Mosfilm, Unit Four), 165 min., nespalvotas ir spalvotas (*Sovcolor* sistema)

Rusų kalba

Režisierius Andrej Tarkovskij

Prodiuseris Viačeslav Tarasov

Scenarijaus autoriai Fridrich Gorenštein, Andrej Tarkovskij (pagal Stanislawo Lemo romaną)

Operatorius Vadim Jusov

Kompozitoriai Eduard Artemjev, Johann Sebastian Bach

Vaidina Natalija Bondarčiuk, Donatas Banionis, Jūri Järvet, Vladislav Dvoržeckij, Nikolaj Grinko, Anatolij Solonicyn

Kanų kino festivalis: Andrej Tarkovskij – FIPRESCI apdovanojimas, didysis žiuri prizas, „Auksinės palmės šakelės" nominacija

SOLIARIS (1972)
SOLYARIS

Sukurtas pagal Stanislawo Lemo bestselerį, Andrejaus Tarkovskio *Soliaris* – tai apmąstymai įsivaizduojamos planetos ir Stanley Kubricko filmo *2001 m. kosminė odisėja* (1968) tema. *Soliaryje* nėra jokių novatoriškų specialiųjų efektų ir pritrenkiančių reginių; filmas sukoncentruojamas į jo herojų, kurio fantazija ir realus gyvenimas susilieja į viena.

Psichologas Krisas Kelvinas (Donatas Banionis), nustatydamas kosminės stoties, skriejančios aplink Soliario planetą, tinkamumą, susiduria su niūria astronauto Bertono (Vladislavas Dvoržeckis) istorija. Prieš keletą metų Soliaryje dirbusi ekspedicija tyrinėjo „mąstantį sąmonės okeaną", bet ji patyrė nesėkmę, ir Bertonas liko vienintelis išgyvenęs po nelaimingo atsitikimo. Suintriguotas Krisas nuvyksta į kosminę stotį ir susitinka daktarą Snautą (Jüri Järvetas), daktarą Sartorijų (Anatolijus Solonicynas) ir daktarą Gibarianą (Sosas Sarkisianas). Jie pataria jam priprasti prie aplinkos. Krisą persekioja įvairūs garsai ir vizijos, tarp jų seniai mirusi žmona Chari (Natalija Bondarčiuk). Visa tai jį verčia manyti, kad Soliaris turi savybę atgaivinti patekusiųjų į jį mintis.

Išsigandęs grįžusios į realybę žmonos, Krisas sunaikina keletą Chari vizijų ir padaro dar vieną išvadą, kad yra kita tiesa apie Soliarį, o būtent, kad planetos vizijos realios, ir taip pat stipriai emociškai kenčia kaip ir jis pats. Galiausiai, nesugebėdamas atlikti savo misijos, Krisas susijungia su Chari ir su viskuo, ką jinai įkūnija. Snautas ir Sartorijus, sužinoję apie jo nesėkmę, nusprendžia sunaikinti Soliario „mąstantį sąmonės okeaną", nors paskutiniame filmo kadre planeta įgauna įsivaizduojamo Kriso išpirkimo formą.

Kriso evoliucijos procese, nuo to momento, kai jis dar nieko nežinojo, ir iki tada, kai jis tampa bene svarbiausia specialiai jam sukurtos realybės figūra, matome racionalaus proto pasikeitimą vien tik sugalvojus norą. Tarkovskis, norėdamas sukurti gražų reginį, naudoja plačiaekranį vaizdą su ištęstais kadrais. Rezultatas – *Soliaris* išeina už vidinės būsenos rėmų, perduodamas pagrindinio herojaus nuotaiką.

Krisas Kelvinas, Donato Banionio herojus, – liūdnas vidutinio amžiaus žmogus. Žila sruoga, išryškėjanti tamsių plaukų fone, liudija išgyventą tragišką patyrimą, kai jis norėjo suprasti Soliarį anksčiau negu priimti jo vizijų logiką. Neišsprendžiamas planetos konfliktas, kuris atveria tiesą ir kartu sunaikina viską, kas gyva, toliau puikiai plėtojamas keliose vėlesnėse scenose. Kol nejudanti kamera lėtai sukasi aplink pagrindinę ašį, aktoriai ir dekoracijos keičiasi, apnuogindami naujus klodus, galimas dalykas, to, kas egzistavo tik prieš sekundę.

Būdamas savotišku proto žaidimu, panašiai kaip filmas *2001 m. kosminė odisėja*, šis mažo biudžeto intelektualus filmas buvo sukurtas žodžio ir išraiškos laisvės suvaržymo epochoje. *Soliaris* – ne filosofinė drama; savo filmu režisierius norėjo paaiškinti, ką reiškia būti gyvam. **GC-Q**

JAV (Paramount), 175 min., spalvotas (*Technicolor* sistema)

Anglų, italų kalba

Režisierius Francis Ford Coppola

Prodiuseris Albert S. Ruddy

Scenarijaus autoriai Francis Ford Coppola, Mario Puzo (pagal pastarojo romaną)

Operatorius Gordon Willis

Kompozitoriai Carmine Coppola, Nino Rota

Vaidina Marlon Brando, Al Pacino, Diane Keaton, Richard S. Castellano, Robert Duvall, James Caan, Sterling Hayden, Talia Shire, John Marley, Richard Conte, Al Lettieri, Abe Vigoda, Gianni Russo, John Cazale, Rudy Bond

„Oskaras": Albert S. Ruddy (geriausias filmas), Mario Puzo, Francis Ford Coppola (scenarijus), Marlon Brando (aktorius; apdovanojimo atsisakė)

„Oskaro" nominacija: Francis Ford Coppola (režisierius), James Caan (antrojo plano aktorius), Al Pacino, Robert Duvall (antrojo plano aktorius), Anna Hill Johnstone (kostiumai), William Reynolds, Peter Zinner (montažas), Nino Rota (muzika; ji negalėjo pretenduoti į premiją, nes kompozitorius panaudojo *Fortunellos* partitūrą), Charles Grenzbach, Richard Portman, Christopher Newman (garsas)

KRIKŠTATĖVIS (1972)
THE GODFATHER

„Pasiūlyk jam tai, ko jis negalės atsisakyti". Jauniausias sūnus, Maiklas Korleonė (Alas Pacino), grįžta iš Antrojo pasaulinio karo. Jis dar nedalyvauja šeimyniniame biznyje – nusikaltimų organizavime. Tačiau kai jo tėvą, doną Korleonę (Marlonas Brando), užmuša, Maiklas pasiryžta atkeršyti pagal kraujo ir garbės šauksmą, pagal žiauraus pasaulio papročius, pagrįstus valdžia ir kova už išlikimą. Maiklas paveldi šeimos galvos vaidmenį, gauna naujojo „Krikštatėvio" titulą ir nutraukia santykius su savo amerikiete žmona (Diane Keaton), kuri jo nesupranta.

Šis filmas Aluí Pacino ir Jamesui Caanui (Sonis, karštakošis vyresnysis brolis) padėjo pelnyti pasaulinę šlovę, buvo apdovanotas „Oskaru" geriausio filmo ir geriausio scenarijaus nominacijose, o Brando, gavęs nominaciją už geriausią vaidmenį, vėl pasiekė populiarumo viršūnę. Tai vienas žymiausių amerikiečių filmų, kurį žiūri ne tik tie, kurie mėgdžioja Korleonę, bet ir biznieriai, laikantys jį išminties šaltiniu. Ekranizavęs Mario Puzo bestselerį, scenaristas ir režisierius Francis Fordas Coppola sukūrė kriminalinę gangsterių epopėją ir pateikė patriarchalinės šeimos bei pačios Amerikos paveikslą. Italų kilmės amerikiečių, kaltinančių režisierių šmeižtu, protestus nušlavė stulbinanti filmo sėkmė. Vietiniai anekdotai su charakteringa potekste – visa tai filmo folkloro sudėtinė dalis. Brando neprisikimšdavo vatos į burną, prie jo galinių dantų buvo tvirtinami rutuliukai. Vaikas, kurį krikštija filme, – Sofia Coppola. Brando, atsisakęs „Oskaro", jo atsiimti nusiuntė netikrą indėną, pravarde Satčinas Mažoji Plunksna.

Šis šedevras tikrai nusipelnė savo reputacijos. Kinematografinį 8-ojo deš. pagrindą Coppola praturtina sava technika. Drąsiai, intuityviai ir įspūdingai nufilmuotos dcenos tapo legendomis: arklio galva lovoje, Sonio žudynės, džiugus vestuvių pokylis sode, pertraukiamas dono Korleonės teismo viduje, ir akinamas finalas, kai krikštijamas naujasis Korleonė (iš tiesų tai sakramentinės apeigos, skirtos Maiklui, jam prisiėmus Krikštatėvio vaidmenį). *Krikštatėvyje* režisierius įrodė idealiai valdantis tokius žanrus kaip klasika, detektyvas ir socialinė drama, bet kritikai kaltino filmą tuo, kad jis garbina mafiją. Maiklas, kurį suvaidino Alas Pacino, parodytas kaip didvyris, nors tai toli gražu ne teigiamas personažas. Tačiau juostoje atspindėtas puikus šeimos ryšių, net jeigu jie paremti krauju ir ambicijomis, išmanymas ir šiandien verčia žiūrovus suprasti, kad geriau Šeima, negu visai jokios šeimos. **AE**

RIKSMAI IR ŠNABŽDESIAI (1972)
VISKINGAR OCH ROP

Vienas rafinuočiausių Ingmaro Bergmano darbų *Riksmai ir šnabždesiai* prasideda ankstyvo ryto vaizdais provincijos dvare. Sveno Nykvisto kamera meistriškai gaudo rūko ir saulės šviesos žaismą medžių šakose. Patekę į namo vidų, matome ritmingai tiksintį senovinį laikrodį ir bundančią jauną moterį, apimtą agonijos – mirštančią nuo vėžio. Sodrios raudonos spalvos detalės nenatūraliai dominuoja ne tik pagrindinio kambario interjere, bet ir užima didžiąją viso namo sienų kolorito dalį, kontrastuoja su keturių moterų, kurių gyvenimai praslenka pro mūsų akis, baltais chalatais.

Bergmano nuomone, žmogaus siela turi būtent tokio raudonumo atspalvį. Slegiantis šios spalvos dominavimas sustiprina besiartinančios mirties dramatizmą ir jos įtaką gyviems žmonėms. Filme veikia keturios moterys ir mirštanti namo šeimininkė (Harriet Andersson), jos ištikima tarnaitė (Kari Sylwan) bei jos seserys (Ingrid Thulin ir Liv Ullmann), atvažiavusios palengvinti savo giminaitės dienų. Pirmoji – emocionaliai ir fiziškai tvirta ir mažakalbė, gal todėl, kad ištekėjo ne iš meilės, o antroji, bent išoriškai, aistringesnė, tačiau nepastovi ir nepatikima. Kol seserys ir tarnaitė stengiasi palaikyti ligonę, o vėliau – susitaikyti su jos mirtimi, Bergmanas košmariškų tarnaitės fantazijų dėka prasiskverbia į kiekvienos moters sielą, aptikdamas baimę, nusivylimą, nerimą ir gailestį. Didžiam dramos meistrui Bergmanui pavyksta siaubo filmo (vampyro bučinys, košmariška numirėlio prisikėlimo perspektyva) žanrą sujungti su kamerine drama Strindbergo ar Čechovo dvasia. Jo pasakojimas harmoningas ir užburiantis, jo darbų negalima supainioti su kitų režisierių darbais, lyg tai būtų jo paties mikrokosmoso dalis. Aišku, prie to prisidėjo ir puiki aktorių, su kuriomis jis daugelį metų dirbo anksčiau, vaidyba. Vis dėlto kokia dovana joms buvo režisieriaus scenarijus! **GA**

Švedija (Cinematograph AB, Svenska), 106 min., spalvotas (*Eastmancolor* sistema)

Švedų kalba

Režisierius Ingmar Bergman

Prodiuseris Lars-Ower Carlberg

Scenarijaus autorius Ingmar Bergman

Operatorius Sven Nykvist

Kompozitoriai Johann Sebastian Bach, Frédéric Chopin

Vaidina Harriet Andersson, Kari Sylwan, Ingrid Thulin, Liv Ullmann, Anders Ek, Inga Gill, Erland Josephson, Henning Moritzen, Georg Årlin, Fredrik

„Oskaras": Sven Nykvist (operatorius)

„Oskaro" nominacija: Ingmar Bergman (geriausias filmas), Ingmar Bergman (režisierius), Ingmar Bergman (scenarijus), Marik Vos-Lundh (kostiumai)

Kanų kino festivalis: Ingmar Bergman (didysis prizas už techninius sprendimus)

JAV (Columbia, Rastar), 100 min., spalvotas (*Technicolor* sistema)

Režisierius John Huston

Prodiuseriai John Huston, Ray Stark

Scenarijaus autorius Leonard Gardner (pagal savo paties romaną)

Operatorius Conrad L. Hall

Kompozitorius Kris Kristofferson

Vaidina Stacy Keach, Jeff Bridges, Susan Tyrrell, Candy Clark, Nicholas Colasanto, Art Aragon, Curtis Cokes, Sixto Rodriguez, Billy Walker, Wayne Mahan, Ruben Navarro

„Oskaro" nominacija: Susan Tyrrell (antrojo plano aktorė)

TURTUOLIŲ MIESTAS (1972)
FAT CITY

Pats sėkmingiausias Johno Hustono „mažasis filmas" *Turtuolių miestas* pasakoja jau nebejauno boksininko (Stacy Keachas) istoriją. Mėgindamas atitikti Holivudo stereotipus, herojus rezga revanšo planus, tvirtas įsitikinimas nugalėti suteikia jam tam tikrą psichologinę persvarą. Kaip ir daugelis Hustono herojų, Tuli (Keachas) pražiopsojo savo svarbiausią šansą, bet atsitiktinumo dėka jam pasitaiko dar viena galimybė susigrąžinti prarastą garbę. Jis susidraugauja su jaunu boksininku Erniu (Jeffas Bridgesas) ir tampa jo mokytoju bei varžovu kelyje į sėkmę.

Filmo pabaigoje Tuli jau nėra toks laisvas, rodydamas savo vyrišką pranašumą, ir pamažu tampa vis vienišesnis ir nelaimingesnis. Tokiu būdu Hustonas nori parodyti, kad į „Turtuolių miestą" – amerikietišką svajonę – lengvų kelių nėra. *Turtuolių mieste* daug bokso kovų scenų, apleistų Kalifornijos vaizdų; juostoje puikiai vaidina talentingi aktoriai. *Turtuolių miestas* – labai realistiškas filmas, kartu tai labai poetiškas portretas su žmogui būdinga neįgyvendinamų svajonių siekimo aistra ir noru nugalėti save bei kitus. **RBP**

Prancūzija, Italija, Ispanija (Dean, Greenwich, Jet), 105 min., spalvotas (*Eastmancolor* sistema)

Prancūzų, ispanų kalba

Režisierius Luis Buñuel

Prodiuseris Serge Silberman

Scenarijaus autoriai Luis Buñuel, Jean-Claude Carrière

Operatorius Edmond Richard

Vaidina Fernando Rey, Paul Frankeur, Delphine Seyring, Bulle Ogier, Stéphane Audran, Jean Pierre-Cassel, Julien Bertheau, Milena Vukotic, Maria Gabriella Maione, Claude Piéplu, Muni, Pierre Maguelon, François Maistre, Michel Piccoli, Ellen Bahl

„Oskaras": Prancūzija (geriausias užsienio filmas)

„Oskaro" nominacija: Luis Buñuel, Jean-Claude Carrière (scenarijus)

KUKLUS BURŽUAZIJOS ŽAVESYS (1972)
LE CHARME DISCRET DE LA BOURGEOISIE

Kuklus buržuazijos žavesys – Luiso Buñuelio komedija apie tris pasiturinčias šeimynines poras, kurios nesėkmingai mėgina kartu papietauti. Galimas dalykas, tai viena labiausiai pavykusių jo vėlesnio laikotarpio prancūziškų juostų.

Viena priežasčių, kuri, nepaisant radikalizmo, suteikė filmui tokį žavesį ir padėjo Buñueliui gauti vienintelį „Oskarą", – puikus aktorių kolektyvas, atsinešęs patirtį iš ankstesnių filmų. Aktorė Delphine Seyrig priverčia prisiminti filmą *Praėjusiais metais Marienbade* (1961), Stéphane Audran įkūnija vidurinio Claude'o Chabrolio kūrybos laikotarpio aukštąją buržuaziją, nervingas Bulle Ogier personažas – lengva, komiška pamišusios herojės parodija iš filmo *Beprotiška meilė* (1969), Fernando Rey herojus, mosuodamas kokainu, primena *Prancūzų ryšininko* (1971) personažą.

Kai filmas buvo nominuotas „Oskarui", vienas žurnalistas meksikietiškame restorane paklausė Buñuelio, ar jis tikisi pergalės. Režisierius nedelsdamas atsakė: „Žinoma. Aš jau sumokėjau 25 tūkst. dolerių, kurių jie pareikalavo. Amerikiečiai turi savų silpnybių, bet jie visada išpildo pažadus." **JRos**

KARČIOS PETROS FON KANT AŠAROS
(1972)
DIE BITTEREN TRÄNEN DER PETRA VON KANT

Daugeliui talentingų ekrano meistrų George'o Cukoro filmas *Moterys* (1939) keistu būdu virto kinematografinio pasakojimo objektu. Jame vaizduojami moterų grupės, atsidūrusios viename name, santykiai.

Filmas *Karčios Petros fon Kant* ašaros, juokais pavadintas „ligos istorija", – Rainerio Wernerio Fassbinderio variacija lesbietiška tema. Režisierius išsaugojo ir netgi sustiprino savo pjesės teatrališkumą. Filme parodytos kelios turtingos drabužių dizainerės Petros (Margit Carstensen) klientės. Tylią, paklusnią dizainerės sekretorę Marlen vaidina Irm Hermann. Pagrindinės filmo scenos, atskleidžiančios psichologinę pagrindinės herojės būseną, vyksta Petros lovoje ir aplink ją. Antrame plane – pavyduliaujanti Marlen.

Siužetas leidžia panaudoti šiurkštų humorą, pavyzdžiui, veiksmas dažnai vyksta senų muzikinių populiarių kūrinių fone, bet Fassbinderis laikosi šaltai. Filmas suteikia paprastą, bet naudingą pamoką tiems, kurie susisaistė emociškai varginančiais ryšiais. „Silpnesni" bet kurioje situacijoje turi teisę pasitraukti. **AM**

Vakarų Vokietija (Autoren, Tango), 124 min., spalvotas

Vokiečių kalba

Režisierius Rainer Werner Fassbinder

Prodiuseriai Rainer Werner Fassbinder, Michael Fengler

Scenarijaus autorius Rainer Werner Fassbinder (pagal savo paties pjesę)

Operatorius Michael Ballhaus

Kompozitorius Giuseppe Verdi

Vaidina Margit Carstensen, Hanna Schygulla, Katrin Schaake, Eva Mattes, Gisela Fackeldey, Irm Hermann

Berlyno tarptautinis kino festivalis: Rainer Werner Fassbinder – „Auksinio lokio" nominacija

Didžioji Britanija (Universal), 116 min., spalvotas (*Technicolor* sistema)

Režisierius Alfred Hitchcock

Prodiuseriai William Hill, Alfred Hitchcock

Scenarijaus autorius Anthony Shaffer (pagal Arthuro La Berno romaną *Sudie, Pikadili, sudie, Lesterio aikšte*)

Operatorius Gilbert Taylor

Kompozitorius Ron Goodwin

Vaidina Jon Finch, Alec McCowen, Barry Foster, Billie Whitelaw, Anna Massey, Barbara Leigh-Hunt, Bernard Cribbins, Vivien Merchant, Michael Bates, Jean Marsh, Clive Swift, John Boxer, Madge Ryan, George Tovey, Elsie Randolph

ĮTŪŽIS (1972)
FRENZY

1972 m. Alfredas Hitchcockas grįžo į Didžiąją Britaniją ekranizuoti Arthuro La Berno romano *Sudie, Pikadili, sudie, Lesterio aikšte* su dramaturgu Anthony Shafferiu. Ši ekranizacija atgaivina daugelį pirmojo sėkmingo režisieriaus filmo *Gyventojas* (1926) tradicijų. Londonas vėl šiurpsta pasirodžius serijiniam žudikui, panašiam į Džeką Skerdiką. Pagrindinis herojus, nedarydamas sau jokių nuolaidų, atrodo toks įtartinas, kad pats tampa įtariamuoju.

Hitchcockas žino puikų angliškos žmogžudystės, keliančios tikrą siaubą, receptą. Buvęs karališkųjų oro pajėgų karininkas Ričardas Bleinis (Jonas Finchas) – piktas alkoholikas, dirbantis Kovent Gardeno aludėje, nusprendžia pašalinti savo praktišką buvusią žmoną Brendą (Barbara Leigh-Hunt), kuri, likimo ironija, turi labai sėkmingą pažinčių verslą. Vienoje pačių baisiausių, stingdančių scenų Brendą aplanko paprastas, linksmas londonietis – vaisių prekeivis Bobas Raskas (Barry Fosteris), kurio šlykščių ketinimų ji nenori patenkinti, laikydamasi profesinės etikos. Tada Raskas atidengia kortas – pasirodo esąs liūdnai pagarsėjęs Žmogžudys Kaklaraištininkas. Jis išprievartauja savo auką, po to pasmaugia ją turkiško rašto kaklaraiščiu.

Toliau matome Bleinio degradavimą – jis nusirita iki nakvynių gatvėje, ir Rasko, kuriam puikiai sekasi, nusikaltimus. Raskas, nužudydamas buvusią Bleinio merginą, linksmą padavėją (Edith Massey), įvaro Bleiniui siaubą. Kaip ir filmuose *Psichozė* ir *Nepažįstamieji traukinyje*, Hitchcockas sukuria neramaus laukimo įtampą, priversdamas išgyventi dėl žmogžudžio, kuris, norėdamas surasti savo įkaltį – kaklaraiščio segtuką, – bando atsikratyti suvynioto į maišą nuogo lavono, įgrūsdamas jį į bagažinę. Hitchcockas pasinaudojo cenzūros susilpnėjimo periodu, atvirai vaizduodamas seksą ir žiaurumą, nors jis puikiai suprato, kad sulėtintas, atviras žudynių vietos filmavimas iš tolo gali sukelti didesnį siaubą negu pačios žmogžudystės ir aukos pavaizdavimas stambiu planu. Juostoje yra Mike'o Leigh komedijos apie policijos inspektorių (Alecas McCowenas) ir jo šlykščiai maistą gaminančią žmoną (Vivien Merchant) bruožų, matomų šalutinėje siužeto linijoje. **KN**

ROŽINIAI FLAMINGAI (1972)
PINK FLAMINGOS

JAV (Dreamland), 93 min., spalvotas

Režisierius John Waters

Prodiuseris John Waters

Scenarijaus autorius John Waters

Operatorius John Waters

Vaidina Divine, David Lochary, Mary Vivian Pearche, Mink Stole, Danny Mills, Edith Massey, Channing Wilroy, Cookie Mueller, Paul Swift, Susan Walsh, Pat Moran, Pat Lefaiver, Jack Walsh, Bob Skidmore, Jackie Sidel

Būdamas vienu pačių juodžiausių visų laikų kūrinių, filmas *Rožiniai flamingai* nepaprastai žymus ir mėgstamas (jeigu galima vartoti šį žodį) žiūrovų. Tai „trash" kinematografo (*trash* išvertus iš anglų k. – šlamštas), atsiradusio iš amerikietiškojo pogrindžio *(underground)*, kūrinys. Johno Waterso juosta – tai tikras šlykščios kino „estetikos" žinynas.

Juosta *Rožiniai flamingai* buvo filmuojama Baltimorės apylinkėse, Merilendo valstijoje. Režisieriaus ir scenaristo sukurta herojė – transvestitė Bebs Džonson, kurią vaidina Divine, gyvena treileryje su savo šeima, tokia pat ekscentriška kaip ir ji pati. Bebs Džonson, jos protiškai atsilikęs sūnus Krekersas (Danny Millsas), nutukusi motina Edi, pamišusi dėl kiaušinių ir sėdinti manieže (nepamirštamas Edith Massey vaidmuo), kovoja dėl „pačių purviniausių kada nors gyvenusių žmonių" titulo su nuolatiniais priešininkais Marblsais (Mink Stole ir Davidas Lochary, nuolat vaidinantys Waterso filmuose).

Tuo metu, kai Marblsų šeimos nariai – visuomenės siaubas – grobia ir prievartauja greitkelyje automobilius stabdančias merginas, parduoda jų kūdikius lesbietiškoms poroms, o už gautus pinigus finansuoja narkotikų platinimą mokyklose; Bebs herojė taip pat stengiasi, kad šeima neatsiliktų banditizmo srityje.

Liūdnai pagarsėjusiame epiloge Divine sustoja Baltimorės centro gatvėje, norėdama surinkti „šviežius" mažo šunelio ekskrementus. Ji kiša juos į burną, kurį laiką žiaumoja, po to išspjauna ir šlykščiai šaipydamasi bliauna prieš kamerą. Kritikas Justinas Frankas visai nepadidino pavadindamas šią sceną „pačia žymiausia... avangardinio kinematografo istorijoje, kurią galima prilyginti tik scenai duše filme *Psichozė"*. Watersas vėliau sukūrė dar kelis panašius filmus, tarp jų *Moteriški sunkumai* (1974) ir *Desperatiškas gyvenimas* (1977), bet nė viename nesugebėjo taip puikiai susieti humoro ir vulgarumo kaip *Rožiniuose flaminguose*. **SJS**

JAV (Superfly, Warner Bros.), 93 min., spalvotas (*Technicolor* sistema)

Režisierius Gordon Parks jaunesn.

Prodiuseris Sig Shore

Scenarijaus autorius Phillip Fenty

Operatorius James Signorelli

Kompozitorius Curtis Mayfield

Vaidina Ron O'Neal, Carl Lee, Sheila Frazier, Julius Harris, Charles McGregor, Nate Adams, Polly Niles, Yvonne Delaine, Henry Shapiro, James G. Richardson, Make Bray, Al Kiggins, Bob Bonds, Fred Rolaf

SUPERFLY (1972)
SUPERFLY

Superfly – vienas mėgstamiausių ir dažnai cituojamų filmų apie juodaodžių eksploatavimą. Šia prasme juosta nepamirštama. Tai sudėtinga kriminalinė drama, sukurta režisieriaus Gordono Parkso jaunesniojo, kurią finansavo grupė afroamerikiečių verslininkų ir kurioje vaidina tik juodaodžiai aktoriai.

Juosta pasakoja apie narkotikų platintoją iš Harlemo Jangbladą Pristą (Ronas O'Nealas), kuris tikisi užbaigti paskutinį sandėrį, gauti pinigus ir pradėti naują, nusikaltimais nesuteptą gyvenimą. Galime stebėti nenutrūkstamą narkotikų srautą į getą, skausmą, kančias ir uždarą prievartos ratą. Prekiaudamas kokainu, Pristas praturtėja, tampa gerbiamu apylinkėje, sukurdamas „vyriškumo ir narkotikų" epochą, tačiau atskleidžia afroamerikiečių sąmoningumo trūkumą ir bukumą.

Nepaisant to, kad filme nėra vienijančios politinės idėjos, jo beveik neįmanoma sukritikuoti. Gyvi dialogai, stop kadrai „Narkotikų prekeivio" melodijos fone veikia pasąmonę, o O'Nealo personažas toks ramus ir charizmatiškas, kad auditorija veiksmą priima rimtai. Anot vienos recenzijos, svarbiausia, kad *Superfly* atskleidė, „koks yra gyvenimas pačiame dugne". **SJS**

JAV (Universal), 129 min., spalvotas (*Technicolor* sistema)

Režisierius George Roy Hill

Prodiuseriai Tony Bill, Robert L. Crawford, Julia Phillips, Michael Phillips

Scenarijaus autorius David S. Ward

Operatorius Robert Surtees

Kompozitorius Scott Joplin

Vaidina Paul Newman, Robert Redford, Robert Shaw, Charles Durning, Ray Walston, Eileen Brennan, Harold Gould, John Heffernan, Dana Elcar, Jack Kehoe, Dimitra Arliss

„Oskaras": Tony Bill, Julia Phillips, Michael Phillips (geriausias filmas), George Roy Hill (režisierius), David S. Ward (scenarijus), Henry Bumstead, James Payne (meninis apipavidalinimas ir dekoracijos), Edith Head (kostiumai), William Reynolds (montažas), Marvin Hamlisch (muzika)

„Oskaro" nominacija: Robert Redford (aktorius), Robert Surtees (operatorius), Ronald Pierce, Robert R. Bertrand (garsas)

GELUONIS (1973)
THE STING

Pirmą kartą George'as Roy Hillas nufilmavo Paulą Newmaną ir Robertą Redfordą juostoje *Bušas Kesidis ir Sandensas Kidas* (1969). Žiūrovai labai pamėgo vesternus ir šių aktorių vaidybą. Po ketverių metų Newmanas ir Redfordas vėl susitiko nuotykių filme *Geluonis*, kuriame Hillas suteikė jiems daugiau vaidybos laisvės, šį kartą be jokio tragiško rezonanso.

Šmaikštūs dialogai ir profesionalūs antraplanių vaidmenų aktoriai suteikia visam filmui ypatingą koloritą. Garso takelyje skamba nesibaigiantys šiurkštūs Scotto Joplino juokeliai, ir pagaliau herojus suduoda triuškinantį smūgį pagrindiniam pavojingam nusikaltėliui.

Galimas dalykas, *Geluonis* nepretenduoja į aukšto meninio lygio kūrinį, tačiau tai – žaisminga komedija. Mėlynakis Newmanas ir žilaplaukis Redfordas, komiškų situacijų, paremtų ištikimybe vienas kitam, herojai, vaidina nuostabiai, o jų draugystė suteikia tokį malonumą, su kokiu kartu dirbo šios kino žvaigždės. **GC-Q**

MOTINA IR KEKŠĖ (1973)
LA MAMAN ET LA PUTAIN

Visas filmas *Motina ir kekšė* su dialogais ir vaidyba – vien pikti juokeliai. Šioje autobiografinėje juostoje Jeanas Eustache pasakoja apie meilės trikampį – Aleksandras (Jeanas Pierre'as Léaud) gyvena su Mari (Bernadette Lafont), bet įsimyli Veroniką (Françoise Lebrun).

Nufilmuotas naudojant nespalvotą 16 mm kino juostą, filmas atskleidžia naujosios bangos estetiką, parodo nusivylimo nuotaikas po 1968 m. gegužės įvykių. Operatorius įamžino kerinčią Paryžiaus panoramą: senus namus, bulvarus, kavines, kuriose herojai mėgsta leisti laiką. Veikėjų dialoguose dera aukštoji literatūra, slengas ir keiksmažodžiai, operatorius „vilkina laiką“, filmuodamas ilgas gyvenimo scenas.

Kaip ir daugelio „naujosios bangos“ kūrinių, filmo *Motina ir kekšė* herojai – Paryžiaus inteligentijos atstovai, o realūs kino kritikai ir režisieriai, įskaitant Eustache, – tarsi antrojo plano aktoriai. Pats ryškiausias „naujosios bangos“ aktorius, neskaitant Lafont, Jeanas Pierre'as Léaud – artimas režisieriaus Françoise Truffaut draugas ir geras aktorius. Nepaprastas berniukas iš *400 smūgių* (1959) ir ekscentriškas jaunuolis iš *Pavogtų bučinių* (1969) užaugo ir virto kerinčiu Aleksandru. Diskutuodamas apie gyvenimo prasmę, meilę ir meną, Léaud Aleksandras derina pasyvumą ir 1968 m. pažiūrų liberalumą. *Motina ir kekšė* – herojaus savimeilės išraiška ir kandus jo, kartu ir gyvenamojo laikotarpio, paveikslas.

Ką reiškia žodžiai „motina“ ir „kekšė“ filmo pavadinime? Pagal Aleksandrą, filmas svyruoja tarp dviejų moteriškų stereotipų. Abi moterys dirba ir pasirodo daug stipresnės už nesubrendusį, neveiklų Aleksandrą. Tačiau, nepaisant Lafont ir neprofesionalės Lebrun vaidybos, filme jos yra „tragiškos“ antrojo plano herojės, kurios atlieka tik pagalbinį vaidmenį ir suteikia nerimo ne tik Aleksandrui, bet ir pačiam režisieriui. *Motina ir kekšė* – savalaikis produktas, paminklas „išlaisvėjusiai“, tačiau despotiškai, patriarchalinei seksualiniu požiūriu 8-ojo deš. Prancūzijai. Jeano Eustache (nusižudė 1981 m.) talento dėka filmas gana jaudinantis. **GV**

Prancūzija (Ciné Qua Non, Elite, Losange, Simar Films, V.M.), 219 min., nespalvotas

Prancūzų kalba

Režisierius Jean Eustache

Prodiuseriai Pierre Cottrell, Vincent Malle

Scenarijaus autorius Jean Eustache

Operatorius Pierre Lhomme

Kompozitorius Mozart, Offenbach

Vaidina Bernadette Lafont, Jean-Pierre Léaud, Françoise Lebrun, Isabelle Weingarten, Jacques Renard, Jean-Noël Picq, Jessa Darrieux, Geneviève Mnich, Marinka Matuszewski

JAV (Badlands, Pressman-Williams), 95 min., spalvotas

Režisierius Terrence Malick

Prodiuseriai Jill Jakes, Terrence Malick, Edward R. Pressman, Louis A. Stroller

Scenarijaus autorius Terrence Malick

Operatoriai Tak Fujimoto, Stevan Larner, Brian Probyn

Kompozitoriai Gunild Keetman, James Taylor, George Aliceson Tipton, Carl Orff, Erik Satie

Vaidina Martin Sheen, Sissy Spacek, Warren Oates, Ramon Bieri, Alan Vint, Gary Littlejohn, John Carter, Bryan Montgomery, Gail Threlkeld, Charles Fitzpatrick, Howard Ragsdale, John Womack jaunesn., Dona Baldwin, Ben Bravo

NEDERLINGOS ŽEMĖS (1973)
BADLANDS

„Aš neneigiu, kad mums buvo linksma... o tai jau nemažai". Harvardo absolventas, Rodo salos mokslininkas, buvęs žurnalistas ir Masačusetso technologijos universiteto filosofijos dėstytojas Terrence'as Malickas buvo tikras kino meistras ir nepaisė kinematografo kanonų bei komercinių amerikietiškosios kino industrijos dėsnių. Filmas *Nederlingos žemės* apie jaudinančią ir fatališką, betikslę ir žiaurią kelionę tapo kultiniu ir padarė įtaką daugeliui kino meistrų. Jis vizualiai puikus, tobulas ir griežtas, spontaniškas ir natūralus. Atitolusi nuo dabarties, juosta turi laikui nepavaldžių bruožų ir įgauna vis daugiau reikšmės dabartiniu šlovės siekimo laikotarpiu.

Kito ir Cholės vaidmenis sukūrė du neeiliniai aktoriai, vėliau tapę kino žvaigždėmis. Kito vaidmenį atliko impulsyvusis ir nesutramdomas Martinas Sheenas, kuriam buvo virš 30 metų, tačiau jis atrodė gerokai jaunesnis. Kitas – neturintis gyvenimo tikslo Vidurio Vakarų amerikietis, besivaikantis kvailos šlovės, šiukšlininkas, laikantis save banditu, panašiu į Jamesą Deane'ą. 24 metų Sissy Spacek, kuri atrodė vos penkiolikos, labai įtikinamai vaidina blyškią, strazdanotą, abejingą mergaitę kekšę Cholę. Režisierius filmavo juostą veikiamas realios 6-ojo deš. mažamečių nusikaltėlių, Boni ir Klaido sekėjų – Charleso Starkweatherio ir Carol Fugate – bylos. Tokia blogo berniuko ir jo lėlytės istorija turi kažkokio žavesio. Šaltakraujiškas merginos tėvo (Warrenas Oatesas) nužudymas, meilės lizdelio medvilnės lauke įsirengimas, serija žmogžudysčių ir gaudynės – visa tai primena Boni ir Klaido istoriją.

Nederlingos žemės – niūrus ir žiaurus pasakojimas apie lyg ir eilinę paauglę mergaitę, pasukusią nusikaltimų keliu tiktai todėl, kad nežino, kuo užsiimti. Režisierius, nenaudodamas humoro, išlaiko žiaurios psichologinės dramos liniją. Liūdnos patetikos suteikia aktorės Spacek balsas, kai ji skaito romantišką, nors ir banalų savo herojės dienoraštį, parašytą populiarių 6-ojo deš. kino žurnalų stiliumi. Garsių to laikotarpio kūrinių skambėjimas tuo pat metu ir nuginkluoja (jaunuoliai, nepaisydami pavojaus, nerūpestingai, kaip vaikai šoka pagal „Keistos meilės" melodiją), ir įtikina (Kitas, žiūrėdamas į mašinos veidrodėlį, taisosi plaukus tuo metu, kai juos vejasi policija). Filme matome Amerikos peizažus su varganomis lūšnomis, sunkų gyvenimą, sudužusias herojų svajones, skamba šviesi, virpanti muzika ir nuolat pasikartoja mirties nuojautos vaizdiniai. Malicko didingai svajingo stiliaus atgarsiai „persekiojamos meilės" žanro kūriniuose girdėti iki šiol. **AE**

AMERIKIETIŠKI GRAFIČIAI (1973)
AMERICAN GRAFFITI

JAV (Lucasfilm, Coppola, Universal), 110 min., spalvotas (*Technicolor* sistema)

Režisierius George Lucas

Prodiuseriai Francis Ford Coppola, Gary Kurtz

Scenarijaus autoriai George Lucas, Gloria Katz, Willard Huyck

Operatoriai Jan D'Alquen, Ron Eveslage

Kompozitoriai Sherman Edwards, Chuck Berry, Buddy Holly, Booker T. Jones

Vaidina Richard Dreyfuss, Ron Howard, Paul Le Mat, Charles Martin Smith, Cindy Williams, Candy Clark, Mackenzie Phillips, Wolfman Jack, Bo Hopkins, Manuel Padilla jaunesn., Beau Gentry, Harrison Ford, Jim Bohan, Jana Bellan, Deby Celiz, Johnny Weissmuller jaunesn., Suzanne Somers

„Oskaro" nominacija: Francis Ford Coppola, Gary Kurtz (geriausias filmas), George Lucas (režisierius), George Lucas, Gloria Katz, Willard Huyck (scenarijus), Candy Clark (antrojo plano aktorė), Verna Fields, Marcia Lucas (montažas)

Filmo prodiuseris – Francis Fordas Coppola, režisierius – jo mokinys ir buvęs asistentas George'as Lucasas, kuris taip pat dalyvavo rašant scenarijų ir papildė jį autobiografinėmis detalėmis. Tai linksmas, įžvalgus, brandus bendras projektas apie abiturientus, kurie leidžia kupiną įvykių 1962-ųjų vasaros naktį. Po šio filmo pasirodymo atsirado naujas stilius, kuris dažnai buvo mėgdžiojamas, tačiau niekas jo nepralenkė nei linksmumu, nei techniniu virtuoziškumu.

Juostos *Amerikietiški grafičiai* aktoriai tiesiog nepakartojami: Richardas Dreyfussas ir Ronas Howardas, koledžo vaikinai, blogiukas Paulas Le Matas, Charlesas Martinas Smithas (legendinio rokenrolo muzikos leidėjo vaidmuo), nebejaunas, bet daug žadantis Harrisonas Fordas, kuriantis lenktynininko personažą, ir kiti. Jauni aktoriai filmui suteikė energijos, juoko ir meistriškumo. Juosta buvo filmuojama Modesto ir San Rafaelio vietovėse Kalifornijoje, laikantis tradicijos „praskrieti tiesiąja", taip pat su pasivaikščiojimo mėnesienoje ritualu, taškymusi purslais, flirtu su persekiojimu, slaptai gaunamu alkoholiu popieriniuose paketuose. Vėliau Lucasas ten pastatė savo kino imperijos centrą „Skywalker Ranch".

*Amerikietiški grafičia*i – antrasis Lucaso darbas. Jame režisierius pademonstravo žavesį ir šilumą, kurių nebuvo jo debiutiniame kūrinyje, sukurtame pagal Orwello romaną *THX 1138*. *Amerikietiški grafičiai,* nufilmuotas per 28 dienas, turint beveik milijono dolerių biudžetą, tapo ne tik pelningiausiu visų laikų filmu, bet ir buvo pripažintas kino kritikų, nominuotas net penkiems Kino meno akademijos skiriamiems „Oskarams". Šis triumfas paskatino Lucasą sukurti dar labiau pagarsėjusį filmą *Žvaigždžių karai.* **AE**

DRUGELIS (1973)
PAPILLON

Šis Franklino J. Schaffnerio filmas – vyriškos meilės istorija, virstanti stebuklinga pasaka. Filmas prasideda scena, kai Drugelis (Steve'as McQueenas) patenka į kalėjimą prancūzų kolonijoje Gajanoje už nusikaltimą, kurio nepadarė. Ten jis susipažįsta su nuteistuoju Dega (Dustinas Hoffmanas). Toliau matome daug nesėkmingų mėginimų pabėgti iš kalėjimo, kol pagaliau Drugeliui tai pavyksta.

Jerry Goldsmitho muzika – atogrąžų gilumos aidas – juostą daro panašią ne tiktai į veiksmo filmą, bet ir į žmogaus akistatos su gamta istoriją. Ištikimas draugystei Drugelis parodomas kaip kenčiantis herojus. Įdėmius žiūrovus stebina tai, kad filme labai mažai dialogų. *Drugelio* įtaiga pasiekiama aktorinės vaidybos niuansais ir kalėjimo dramatizmo vaizdavimu. Puikus pavyzdys – pagrindinio herojaus kalėjimas vienutėje. Mažakalbis Steve'as McQueenas, kino žvaigždė, ryškiai išsiskiria savo vaidyba.

Pagrindinė filmo idėja atskleidžiama tikro košmaro fone. „Aš kaltinu jus, kad be tikslo nugyvenote gyvenimą", – sakoma Drugeliui, bet filmas atmeta šį kaltinimą. Juostos esmė – parodyti, kad mažas niekingas žmogus laimi prieš visą sistemą, sukurtą palaužti jį. **GC-Q**

JAV, Prancūzija (Allied Artists, Corona-General, Solar), 150 min., spalvotas (*Technicolor* sistema)

Režisierius Franklin J. Schaffner

Prodiuseriai Robert Dorfmann, Ted Richmond, Franklin J. Schaffner

Scenarijaus autoriai Dalton Trumbo, Lorenzo Semple jaunesn. (pagal Henri Charrière'o romaną)

Operatorius Fred J. Koenekamp

Kompozitorius Jerry Goldsmith

Vaidina Steve McQueen, Dustin Hoffman, Victor Jory, Don Gordon, Anthony Zerbe, Robert Deman, Woodrow Parfrey, Bill Mumy, George Coulouris, Ratna Assan, William Smithers, Val Avery, Gregory Sierra, Vic Tayback, Mills Watson, Ron Soble, Barbara Morrison, Don Hanmer, E. J. André, Richard Angalora, Jack Denbo, Len Lesser, John Quade, Fred Sadoff, Alen Jaffe, Liam Dunn

„Oskaro" nominacija: Jerry Goldsmith (muzika)

DRAKONO SALA (1973)
ENTER THE DRAGON

Sužibėjęs kaip superžvaigždė tokiuose filmuose kaip *Įniršio kumštis* ir *Didysis bosas*, amerikiečių televizijos numylėtinis ir ča ča ča prizininkas Bruce'as Lee nusifilmavo tik paskutiniame Holivudo mastelio filmo epizode. Kovos menų meistras, kurio fizinė jėga neatskiriama nuo dvasinės, Lee kartu su savo draugeliais (Johnas Saxonas ir Jimas Kelly) vaikosi nesuskaičiuojamas smulkių niekšų gaujas (per sprandą gauna ir statistas Jackie Chanas).

Roberto Clouse'o stilius primena režisieriaus, nufilmavusio Broko Landerso nuotykius (daug kadrų stambiu planu ir pliūpsnių), darbą. Lee, gyvenime kalbantis anglų kalba su ryškiu honkongietišku akcentu, nustebina mus, kai filme su Charlie Chanu bendrauja visiškai taisyklingai tardamas žodžius. Filme besirutuliojantys įvykiai nuolatos stulbina: be apsaugos ir specialiųjų efektų, naudotų tokiuose filmuose kaip *Sėlinantis tigras, tūnantis drakonas*, Lee atlieka iš koto verčiančius judesius, jis puikiai valdo aliejumi įtrintą kūną ir šoka egzotišką šokį su besisukančiais peiliais *(nunchucks)*. *Drakono sala* turėjo įtakos vėliau išpopuliarėjusiam juostų apie kovos menus žanrui, buvo pavyzdys kompiuterinių žaidimų, vadinamųjų „įkrėsk jam!", kūrėjams. Filmas paliko pėdsaką kinematografo istorijoje dėl charizmatiškos Lee vaidybos ir nepralenkiamo kovos menų demonstravimo. **KN**

Honkongas, JAV (Concord, Sequoia, Warner Bros.), 98 min., spalvotas (*Technicolor* sistema)

Režisierius Robert Clouse

Prodiuseriai Raymond Chow, Paul M. Heller, Bruce Lee, Fred Weintraub

Scenarijaus autorius Michael Allin

Operatorius Gil Hubbs

Kompozitorius Lalo Schifrin

Vaidina Bruce Lee, John Saxon, Kien Shih, Jim Kelly, Ahna Capri, Robert Wall, Angela Mao, Bolo Yeung, Betty Chung, Geoffrey Weeks, Peter Archer, Ho Lee Yan, Marlene Clark, Allan Kent, William Keller

JAV (Taplin-Perry-Scorsese), 110 min., spalvotas (*Technicolor* sistema)

Režisierius Martin Scorsese

Prodiuseriai E. Lee Perry, Martin Scorsese, Jonathan T. Taplin

Scenarijaus autoriai Martin Scorsese, Mardik Martin

Operatorius Kent L. Wakeford

Kompozitoriai Eric Clapton, Bert Holland, Mick Jagger, Keith Richards

Vaidina Robert De Niro, Harvey Keitel, David Proval, Amy Robinson, Richard Romanus, Cesare Danova, Victor Argo, George Memmoli, Lenny Scaletta, Jeannie Bell, Murray Moston, David Carradine, Robert Carradine, Lois Walden, Harry Northup, Catherine Scorsese, Martin Scorsese

PIKTOS GATVĖS (1973)
MEAN STREETS

Nufilmavęs šį garsų filmą, Martinas Scorsese prabilo apie ilgai brandintas idėjas ir dar kartą pademonstravo savo ryškų talentą. Filmo veiksmas rutuliojasi kriminalinėje Niujorko širdyje – Mažojoje Italijoje, nors daugiausia buvo filmuojama Los Andžele, panaudojant filmuotos medžiagos iš religinio festivalio San Dženare intarpus. *Piktos gatvės* – juosta apie organizuoto nusikalstamumo vidurinei grandžiai atstovaujančius žmones. Joje gvildenama užsitęsusios jaunystės griaunančios įtakos ir atgailos tema, kuri kartu yra ir visos Scorsese'ės kūrybos tema.

Jaunas patrauklus Harvey Keitelis vaidina Čarlį Kapą (šis personažas tam tikra prasme yra Scorsese'ės prototipas, ir filme Keitelio herojus kalba Scorsese'ės balsu) – smulkų banditą, kuris mano, jog „išpirkti savo nuodėmes reikia ne bažnyčioje, o gatvėje", tačiau svajoja uždegti atgailos žvakę, kad užglaistytų savo nusikaltimus. Rūpindamasis savo įvaizdžiu jis stengiasi atrodyti kaip „riteris blizgančiais šarvais". Čarlio nuomone, galima būti senamadiškai garbingam ir ištikimam ir kartu klestėti versle, kurį valdo garbūs senoliai. Tačiau Čarlio draugė ir pusseserė (Amy Robinson) paneigia jo garbės sampratą, primindama, kad „šventasis Pranciškus neturėjo reikalų su pinigais".

Čarlis slampinėja su savo neatsakingu pusbroliu Džoniu (Robertas De Niro) Mažojoje Italijoje, laidydamas sąmojus Hope'o ir Crosby stiliumi, lanko kino teatrus (žiūri Johno Fordo ir Rogerio Cormano filmus, kurie formuoja jų pažiūras, supratimą apie garbę), apvaginėja narkotikų prekeivius, renkasi merginas ir svajoja pirmauti reketuodami. Pagaliau išsiskiria su epilepsija sergančia pusseserе, nes bijo įgyti keistuolio pravardę, ir palieka puikią moterį vien todėl, kad ji – juodaodė. Tačiau šis neatsakingas maištininkas yra ištikimas Džoniui, o tai veda jį į pražūtį. Čarliui nesvarbi kitų žmonių nuomonė apie jį; jis demonstratyviai nepagarbiu elgesiu viešumoje išprovokuoja įtakingo mafiozo (Richardas Romanus) įniršį.

Stiprus, nuoširdus, svajingas Čarlis ir karštakošis, impulsyvus, savimi pasitikintis Džonis – žymiausi 8-ojo deš. kino herojai, chrestomatinės asmenybės, kurias šie aktoriai kartu su režisieriumi Scorsese atskleidė vėliau sukurtose puikiose juostose. Filmo *Piktos gatvės* pabaigoje regime kruviną susišaudymą, sudaužytus automobilius. Vieni herojai lieka paskendę kraujo klane, kiti – negyvi (nors sunku suprasti, kas yra kas). Po viso to smagu stebėti Keitelio herojų elegantišku kostiumu, išdidžiu žingsniu įeinantį į neonu šviečiantį barą skambant nuostabiai muzikai. **KN**

JAV (E-K-Corp., Lions Gate), 112 min., spalvotas (*Technicolor* sistema)

Režisierius Robert Altman

Prodiuseriai Jerry Bick, Robert Eggenweiler

Scenarijaus autorė Leigh Brackett (pagal Raymondo Chandlerio romaną)

Operatorius Vilmos Zsigmond

Kompozitorius John Williams

Vaidina Elliott Gould, Nina Van Pallandt, Sterling Hayden, Mark Rydell, Henry Gibson, David Arkin, Jim Bouton, Warren Berlinger, Jo Ann Brody, Stephen Coit, Jack Knight, Pepe Callahan, Vincent Palmieri, Pancho Córdova, Enrique Lucero

ILGAS ATSISVEIKINIMAS (1973)

THE LONG GOODBYE

Filmas *Ilgas atsisveikinimas* – paskutinio žymaus Raymondo Chandlerio romano laisva interpretacija (tačiau įvykiai juostoje vyksta ne 1953, o 1973 m.), kurioje subtiliai kritikuojamas Filipo Marlou požiūris į vertybes. Elliottas Gouldas vaidina netvarkingą, nesiskutusį privatų seklį su cigarete dantyse, kuriam viskas nesiseka. Jis parodomas puikioje scenoje, kai nori pakišti nekokybiško ėdalo savo nepatenkintam katinui. Toliau pagal Chandlerio scenarijų Gouldas stengiasi padėti grafomanui alkoholikui (Sterlingas Haydenas) ir išteisinti vienintelį draugą (Jimas Boutonas), nuteistą už žmogžudystę.

Filme įvairiomis variacijomis pagrindine tema skamba nuostabi Johno Williamso muzika. Daugelis juostos epizodų tiesiog stulbina: žiaurus gangsteris Džarkas Raidelis, daužantis kokakolos butelį priešais savo meilužę („Štai ką aš mėgstu, o tu man net nepatinki"), Haydeno herojaus savižudybės scena paplūdimyje ir ciniška frazė („o aš praradau savo katiną"), paverčianti Marlou tam tikros rūšies nugalėtoju. Roberto Altmano filme daug gyvenimiškai svarbių scenų praplaukia beveik nepastebėtos, kur kas labiau išryškinti vizualinį ir garsinį poveikį turintys epizodai saulės nutvieksto kriminalinio Los Andželo fone. **KN**

Didžioji Britanija (British Lion), 102 min., spalvotas (*Eastmancolor* sistema)

Režisierius Robin Hardy

Prodiuseris Peter Snell

Scenarijaus autorius Anthony Shaffer

Operatorius Harry Waxman

Kompozitorius Paul Giovanni

Vaidina Edward Woodward, Christopher Lee, Diane Cilento, Britt Ekland, Ingrid Pitt, Lindsay Kemp, Russell Waters, Aubrey Morris, Irene Sunters, Walter Carr, Ian Campbell, Leslie Blackater, Roy Boyd, Peter Brewis, Barbara Rafferty

KARKLŲ ŽMOGUS (1973)

THE WICKER MAN

Kol savimi nepasitikintis, depresuotas policininkas škotas Haui (Edwardas Woodwardas) tiria mažos mergaitės dingimo bylą, simpatiškas, bet žiaurus dvarininkas (Christopheris Lee) visomis pastangomis nori išsaugoti derlių. Sukurta pagal Anthony Shafferio (Seklys) scenarijų, juosta *Karklų žmogus* – aukščiausio lygio originalus siaubo filmo, detektyvo, pagoniškos etnografijos ir liaudies muzikos mišinys, tapęs pavykusiu nedaug filmų sukūrusio režisieriaus Robino Hardy debiutu. Juostoje drąsiai derinami seksualūs ir grėsmingi vaizdiniai su šokiruojančia pabaiga, paliekančia nepamirštamą įspūdį.

Keistokame aktorių būryje – gerokai papilnėjusi Britt Ekland, vaidinanti gundančią šeimininko dukterį, kylanti kino žvaigždė Ingrid Pitt, įkūnijanti apsinuoginusią bibliotekininkę, mimas Lindsay Kempas – gudrus užeigos savininkas, Diane Cilento – dvasininko žmona. Pirmoji filmo versija buvo sutrumpinta, tačiau vėliau dauguma scenų (jeigu ne visos) buvo atkurtos. Tam tikra prasme trumpesnę versiją žiūrėti geriau, nes nevargina pernelyg ilgas artėjimas į finalą. **KN**

AMERIKIETIŠKA NAKTIS (1973)
LA NUIT AMÉRICAINE

Amerikietiška naktis – odė kinematografui. Filmuoti režisierius pasirinko klasikinę savo studijos aplinką (tai buvo neįprasta laikotarpiui po 1968 m.), o ne naujajai bangai būdingą neapibrėžtumą. Ši juosta nagrinėja filmo kūrimo procesą ne meniniu, bet amatininkišku aspektu. Filme akcentuojamas ne „produktas", o kolektyvinio darbo procesas, kurio rezultatas – „produkto sukūrimas". François Truffaut vaizduoja švelnius kūrybinės grupės aktorių santykius, kurie paprastai būna amoralūs, kaip Jeano Luco Godard'o filme *Panieka* (1963) ir Rainerio Wernerio Fassbinderio – *Doros prostitutės perspėjimas* (1970).

Pagrindinis filmo motyvas – išmintis, magiškai saldi, bet su kartėlio prieskoniu. Puikus aktorių kolektyvas dalijasi gyvenimo, meilės ir netekties pamokomis. Juostoje daugybė meistriškai sukurtų charakterių, kurie vykusiai palyginami esant įvairioms situacijoms, pavyzdžiui, herojų požiūris į atsitiktinį seksą (tragišką Jacqueline Bisset herojei, kai paviešinamas jos ryšys su Léaud; nerimtą Nathalie Baye herojei, vaidinančiai dalykišką režisieriaus asistentę).

Režisierius parodo gyvenimo filmavimo aikštelėje laikinumą, trapumą, nerealumą: vienoje netikėtoje scenoje žmogus iš šalies pratrūksta ir sukritikuoja visos filmavimo grupės nežabotą amoralumą. *Amerikietiška naktis* pateikia viešam teismui iliuzijas, susijusias su filmavimo procesu, kartu priverčia žavėtis ekrane vykstančiu stebuklu. Truffaut būdingos pertraukiamos scenos, parodančios neramią montažinės atmosferą, ir kruopščiai apgalvoti epizodai, nufilmuoti ant dirbtinio sniego. Visa tai – režisieriaus didelės meilės savo darbui ir jo svarbos suvokimo atspindys.

Tačiau tokie neįprasti, jaudinantys kadrai nesuteikia Truffaut filmams vaizdingumo. *Amerikietiškoje naktyje* nėra nei melodraminės įtampos, nei mizanscenų retorikos. Režisierius stengiasi minimaliomis išraiškos priemonėmis maksimaliai lengvai ir išraiškingai perteikti įvykius. Tokiu būdu jam pavyksta savo filmuose sujungti Hitchcocko ir Lango filmams būdingą įtampą su akims mielu Renoiro ir Beckerio grakštumu. Žiūrovai, kuriems *Amerikietiška naktis* atrodo nenuoseklus ir nerimtas filmas, tiesiog neįžvelgė šios unikalios režisieriaus savybės.

Į keistoką įprastų situacijų seką netikėtų pauzių pavidalu įtraukiami reti, bet stiprūs dramatiniai momentai (Aleksandro mirtis), keičiantys nuotaiką. Liūdesio šydas šiose scenose sustiprina herojų malonumų pojūtį: intymumo ar laimingo praregėjimo momentai, atsitiktiniai komiški epizodai, pavogti bučiniai. Juostoje matome keletą puikių Truffaut būdingų vinječių. **AM**

Prancūzija, Italija (Carrosse, PECF, PIC), 115 min., nespalvotas ir spalvotas (*Eastmancolor* sistema)

Anglų, prancūzų kalbomis

Režisierius François Truffaut

Prodiuseris Marcel Berbert

Scenarijaus autoriai Jean-Louis Richard, Suzanne Schiffman, François Truffaut

Operatorius Pierre-William Glenn

Kompozitorius Georges Delerue

Vaidina Jacqueline Bisset, Valentina Cortese, Dani, Alexandra Stewart, Jean-Pierre Aumont, Jean Champion, Jean-Pierre Léaud, François Truffaut, Nike Arrighi, Nathalie Baye, Maurice Seveno, David Markham, Bernard Menez, Gaston Joly, Zenaide Rossi

„Oskaras": Prancūzija (geriausias užsienio filmas)

„Oskaro" nominacija: François Truffaut (režisierius), François Truffaut, Jean-Louis Richard, Suzanne Schiffman (scenarijus), Valentina Cortese (antrojo plano aktorė)

Didžioji Britanija, Italija (Casey, Eldorado), 110 min., spalvotas (*Technicolor* sistema)

Režisierius Nicolas Roeg

Prodiuseriai Peter Katz, Frederick Muller, Anthony B. Unger

Scenarijaus autoriai Allan Scott, Chris Bryant (pagal Daphne Du Maurier apsakymą)

Operatorius Anthony B. Richmond

Kompozitorius Pino Donaggio

Vaidina Julie Christie, Donald Sutherland, Hilary Mason, Clelia Matania, Massimo Serato, Renato Scarpa, Giorgio Trestini, Leopoldo Trieste, David Tree, Ann Rye, Nicholas Salter, Sharon Williams, Bruno Cattaneo, Adelina Poerio

DABAR NEŽIŪRĖK (1973)
DON'T LOOK NOW

Filme *Dabar nežiūrėk*, sukurtame pagal Daphne Du Maurier apsakymą, britų režisierius Nicolas Roegas naudoja jam būdingą sudėtingą pasakojimo stilių. Staigi kadrų kaita ir siužeto posūkiai kaitina ir taip jau psichologinės įtampos ir siaubo kupiną atmosferą.

Pasibaigus turistiniam sezonui ir tuoj po nelaimingo atsitikimo (nuskendo dukra) dailininkas restauratorius Džonas Baksteris (Donaldas Sutherlandas) su žmona Lora (Julie Christie) važiuoja į Veneciją padirbėti senoje cerkvėje ir šiek tiek atsigauti po siaubingos nelaimės. Tačiau jie atsiduria niūriame mieste su kanalais, be žmonių ir su keistomis žmogystomis, įskaitant senutes seseris (Hilary Mason, Clelia Matania).

Nepamirštamoje paskutinėje filmo dalyje Džonas naktį laksto siauromis Venecijos gatvelėmis paskui paslaptingą žmogystą raudonais drabužiais, kuri, jo nuomone, yra jų žuvusios dukros vaiduoklis. Jam pavyksta tamsioje perėjoje prisiartinti prie žmogystos, bet kai ji atsisuka, pasirodo, kad tai – neapibrėžtos lyties nykštukas. Džonas kaip užburtas nejudėdamas laukia, kol mažasis žmogelis, kažkada apkaltintas žmogžudyste, prisiartinęs perrėžia jam gerklę. Neperdėsime teigdami, kad kino istorijoje mažai tokių scenų, kurios žiūrovą priverčia suakmenėti iš siaubo.

Bet stingdantis šios juostos finalas – ne pati žymiausia scena. Tokia greičiausiai yra ilga Džono ir Loros sekso scena, besikaitaliojanti su ramiais jų persirenginėjimo kadrais ruošiantis pietauti. Po filmo pasirodymo pasklido gandai, kad ypatinga aistra, tvyrojusi filmuojant šią sceną, suartino Christie ir Sutherlandą gyvenime. Kad ir kaip būtų, būtent ši aistra padarė filmą tobulą. **SJS**

MIEGALIUS (1973)
SLEEPER

Režisierius Woody Allenas filmą *Miegalius* pavadino vienu „ankstyvųjų, juokingų“ kūrinių. Jam daug įtakos turėjo filmai *2001 m. kosminė odisėja* (1968), *THX 1138* (1971) ir *Prisukamas apelsinas* (1971). Tai vienas labiausiai pavykusių komedinių filmų apie žydą neurasteniką Bobo Hope'o stiliumi, kai veiksmas iš 1973-iųjų perkeliamas į ateitį.

Mailzas Monro (Woody Allenas), džiazmenas ir ekologiškų produktų parduotuvės Grinvič Vilidže savininkas, atsibunda po 200 metų, praėjusių nuo to laiko, kai buvo užšaldytas dėl gyvybei grėsusių komplikacijų operuojant skrandžio opą. Alleno herojus, panašiai kaip filmuose *Bananai* (1971) bei *Meilė ir mirtis* (1975), – šlykštus tipas, užsiimantis revoliucine veikla, kurios esmė – vieno tirono pakeitimas kitu. Filme pateikiamos kelios filosofinės frazės apie pasmerktą nelaimingą meilę, tačiau iš esmės tai – gryniausia komedija. Joje yra visko: nuo satyrinių antausių šiuolaikinei moralei futuristinės perspektyvos dvasia (įrodyta, kad riebus maistas ir cigaretės organizmui naudingiau negu ekologiškas maistas) ir šiurkščių begarsių, kinui būdingų juokelių (pokštas su milžiniško banano žieve) iki neįprasto siurrealizmo, pavyzdžiui, dvasinės transformacijos, primenančios *Geismų tramvajų* (1951) su Diane Keaton ir Allenu, vaidinančių Marlono Brando ir Vivien Leigh vaidmenis. **KN**

JAV (Rollins-Joffe Productions), 89 min., spalvotas

Režisierius Woody Allen

Prodiuseris Jack Grossberg

Scenarijaus autoriai Woody Allen, Marshall Brickman

Operatorius David M. Walsh

Kompozitorius Woody Allen

Vaidina Woody Allen, Diane Keaton, John Beck, Mary Gregory, Don Keefer, John McLiam, Bartlett Robinson, Chris Forbes, Mews Small, Peter Hobbs, Susan Miller, Lou Picetti, Jessica Rains, Brian Avery, Spencer Milligan

SERPIKO (1973)
SERPICO

Nepriklausomi policininkai, besistengiantys sunaikinti korupciją savo apygardoje, – dabar daugelio televizijos serialų populiari tema, tačiau 1973 m. tai buvo kinematografo atradimas. Juo pasinaudojo Sidney Lumetas filme *Serpiko*. Šiame filme puikiai suvaidino Alas Pacino. Pagrįstas Peterio Maaso biografija, parašyta 1972 m., filmas iš esmės – jaudinanti Niujorko policininko Franko Serpiko istorija. Tikrasis Serpiko prototipas atsisakė apdovanojimo, todėl tapo labai nepopuliarus tarp bendradarbių daugelyje skyrių, kur jį perkeldavo dirbti. Atlaikęs kolegų grasinimus ir paslaptingomis aplinkybėmis gavęs kulką į kaktą, jis išgyveno ir net sugebėjo duoti parodymus korupcijos byloje.

Po stulbinančio vaidmens *Krikštatėvyje* (1972) Alo Pacino Serpiko – tai neišsiskiriantis, tačiau įsimenantis personažas, už kurį aktorius gavo „Auksinį gaublį“ ir antrą kartą buvo nominuotas „Oskarui“. Filmas *Serpiko* režisieriaus dėka peržengia stereotipų apie paprastą policininką rėmus. Pagrindinis herojus parodomas esant tokiai situacijai, kai turintis įgaliojimus žmogus pavirsta įsiutusia auka. Vienintelis erzinantis filmo elementas – sunki Mikio Theodorakio muzika, pripildyta Viduržemio regiono motyvų. **KK**

JAV, Italija (Paramount, De Laurentis), 129 min., spalvotas (*Technicolor* sistema)

Režisierius Sidney Lumet

Prodiuseris Martin Bregman

Scenarijaus autoriai Waldo Salt, Norman Wexler (pagal Peterio Maaso knygą)

Operatorius Arthur J. Ornitz

Kompozitorius Mikis Theodorakis

Vaidina Al Pacino, John Randolph, Jack Kehoe, Biff McGuire, Barbara Eda-Young, Cornelia Sharpe, Tony Roberts, John Medici, Allan Rich, Norman Ornellas, Edward Grover, Albert Henderson, Hank Garrett, Damien Leake, Joseph Bova

„Oskaro“ nominacija: Waldo Salt, Norman Wexler (scenarijus), Al Pacino (aktorius)

JAV (Hoya Productions, Warner Bros.), 122 min., spalvotas (*Metrocolor* sistema)

Anglų, lotynų, graikų, prancūzų, vokiečių, arabų kalbomis

Režisierius William Friedkin

Prodiuseris William Peter Blatty

Scenarijaus autorius William Peter Blatty (pagal savo paties romaną)

Operatoriai Owen Roizman, Billy Williams

Kompozitoriai Jack Nitzsche, David Borden, George Crumb, Hans Werner Henze, Mike Oldfield, Krzyzstof Penderecki, Anton Webern

Vaidina Ellen Burstyn, Max von Sydow, Lee J. Cobb, Kitty Winn, Jack MacGowran, Jason Miller, Linda Blair, Reverend William O'Malley, Barton Heyman, Peter Masterson, Rudolf Schündler, Gina Petrushka, Robert Symonds, Arthur Storch, Reverend Thomas Bermingham

„Oskaras": William Peter Blatty (scenarijus), Robert Knudson, Christopher Newman (garsas)

„Oskaro" nominacija: William Peter Blatty (geriausias filmas), William Friedkin (režisierius), Ellen Burstyn (aktorė), Jason Miller (antrojo plano aktorius), Linda Blair (antrojo plano aktorė), Bill Malley, Jerry Wunderlich (meninis apipavidalinimas ir dekoracijos), Owen Roizman (operatorius), John C. Broderick, Bud S. Smith, Evan A. Lottman, Norman Gay (montažas)

EGZORCISTAS (1973)
THE EXORCIST

Siaubo filmų istorijoje *Egzorcistas* – tikrai įspūdinga juosta, turėjusi reikšmingą įtaką tolesnei šio žanro plėtrai. Anksčiau nė vienas siaubo filmas dar iki pasirodymo ekranuose nesulaukdavo tokių atsiliepimų. Daugelis nesuprato, kodėl žmonės stovi eilėse nusipirkti bilietų į filmą, sukeliantį pykinimą, alpulio priepuolius ir net laikiną psichozę. *Egzorcisto* poveikį žmonių psichikai vargu ar galima pervertinti. Jo kūrėjai peržengė leistinų rodyti plačiajame ekrane vaizdų ribas. Visi Niujorko laikraščiai mirgėjo rašinių apie šį filmą antraštėmis, net Votergeito skandalas kuriam laikui nublanko. Po filmo pasirodymo ekranuose spaudoje pasipylė daugybė pranešimų apie žmogaus sielos užvaldymą realiame gyvenime. Pasak vieno kino kritiko, filmo šlykštumas virto masiniu pramogos objektu didelei auditorijai.

Įkvėptas laikraštyje paskelbtos žinutės apie tai, kad trylikamečio berniuko iš Merilando kūne apsigyveno demoniškos jėgos, rašytojas Williamas Peteris Blatty parašė romaną, kurio pagrindinė herojė – mergaitė. Jis, norėdamas sukelti sensaciją, sureikšmino kai kurias detales, pridėdamas didelę dozę filosofinių ir teologinių svarstymų apie prigimtinį blogį, ir 1971 m. pasirodė romanas *Egzorcistas*. Atspėjusi, kad romanas taps bestseleriu, „Warner Brothers" studija nusipirko filmo teises. Po daugelio pirminės romano versijos perrašymų Blatty pagaliau sukūrė filmo scenarijų, kuris tiksliai atitiko režisieriaus Williamo Friedkino reikalavimus.

Po ilgo prologo, kurio beveik nesupras tie, kurie neskaitė knygos, pirmoje filmo dalyje atskleidžiami pagrindinės herojės santykiai su aplinkiniu pasauliu ir sukuriama krizinė situacija. Rigan Maknil (Linda

Blair) – žavi, beveik subrendusi išsiskyrusios įžymios žvaigždės Kris Maknil (Ellen Burstyn) duktė. Tačiau po to, kai mergaitė išpranašauja motinos pažįstamo žmogaus mirtį ir šlapinasi pilname kviestinių svečių kambaryje, Kris pradeda kankinti mintis, kas per būtybė įsitaisė jos dukters kūne. Toliau vyksta dar labiau nepaaiškinamos situacijos, pavyzdžiui, atvejis su beprotiškai besikratančia Rigan lova, po kurio ji patenka į ligoninę. Ten jai prievarta atliekamos procedūros, kurias būtų galima pavadinti medicinine pornografija. Mergaitei įtariamas smegenų pažeidimas, tačiau tyrimai to nepatvirtina. Kai užhipnotizuota Rigan atsakinėja į savimi patenkinto psichoterapeuto klausimus, sugriebusi jo kapšelį, Kris nusprendžia kreiptis pagalbos į bažnyčią. Ji prašo nepasitikėjimo draskomo jėzuitų dvasininko Demijano Karaso (Jasonas Milleris) atlikti velnio išvarymo ritualą. Antrosios filmo dalies kulminacija – Karaso kova su demonu, gyvenančiu Rigan kūne. Prieš tai kur kas labiau patyręs egzorcistas tėvas Merinas (Maxas von Sydowas) žūva nelygioje kovoje. Karasui pagaliau pavyksta išgelbėti Rigan: įsileidęs demoną į savo kūną, jis priverstas iššokti per langą ir žūva.

Studentų protestų ir eksperimentų su narkotikais epochoje filmas *Egzorcistas* išgąsdino žiūrovus metodais, kurie buvo naudojami sutramdyti maištingą Rigan būdą. Tačiau režisierius padarė demono apsėstą Rigan patrauklią žiūrovams ir, pateikęs filme atstumiančių staigmenų, leido žmonėms pajusti malonumą dėl paties protesto. Juosta ne tik turėjo įtakos įvairių panašių, nors daug menkesnės kokybės variacijų, imitacijų, plagiatų atsiradimui, – po šios juostos pasirodymo vaiko, valdančio baisią demonišką jėgą, motyvas tapo dominuojantis siaubo filmuose. **SJS**

Nyderlandai (VNF), 112 min., spalvotas

Olandų kalba

Režisierius Paul Verhoeven

Prodiuseris Rob Houwer

Scenarijaus autorius Gerard Soeteman (pagal Jano Wolkerso romaną *Turkiški malonumai*)

Operatorius Jan de Bont

Kompozitorius Rogier van Otterloo

Vaidina Monique van de Ven, Rutger Hauer, Tonny Huurdeman, Wim van den Brink, Hans Boskamp, Dolf de Vries, Manfred de Graaf, Dick Scheffer, Marjol Flore, Bert Dijkstra, Bert André, Jon Bluming, Paul Brandenburg, Suze Broks, David Conyers

„Oskaro" nominacija: Nyderlandai (geriausias užsienio filmas)

TURKIŠKI MALONUMAI (1973)
TURKS FRUIT

Olandų režisieriaus Paulo Verhoeveno filmas *Turkiški malonumai* – tai jo holivudiškų didelio biudžeto filmų apie žmogaus seksualinę prigimtį, tokių kaip *Esminis instinktas* (1992), *Šou merginos* (1995), *Erdvėlaivio kariai* (1997), pirmtakas. Dažnai kritikuojamas už beribės prievartos ir atviras sekso scenas, režisierius teisinosi tuo, kad jo filmai atspindi realų gyvenimą, bet nedaro jam įtakos. *Turkiškuose malonumuose* Eriko Vonko, neišrankaus bendravimui skulptoriaus, vaidmenį atliko Rutgeris Haueris. Jis susipažįsta su gražuole Olga (Monique van de Ven), kurios sekso poreikis sutampa su jo. Romanas tęsiasi, jie nutaria susituokti, tačiau Eriko ir jo naujųjų giminaičių požiūrių į vertybes skirtumas nužudo meilę. Po kelerių metų Erikas ir Olga vėl susitinka, norėdami galutinai išsiskirti. Filme daug retrospektyvinių epizodų, kuriuose pamažu atsiskleidžia Eriko dvasinis pasaulis.

Juosta prasideda scena, kurioje Erikas mirtinai vėzdu sudaužo vyrą, po to įvaro kulką moteriai į tarpuakį. Regime Eriko kambario panoraminius kadrus, po to kamera stabteli ties jo apnuogintu kūnu ir matome jį gulintį lovoje paskendusį savo ką tik patirtose fantazijose. Jis peržiūrinėja vienos moters nuotraukas, vėliau tampa aišku, kad tai ir yra Olga. Po to pro mūsų akis praskrieja virtinė atsitiktinių moterų, kurias sugundo Erikas, apsėstas noro papildyti savo seksualinių trofėjų kolekciją. Filmas *Turkiški malonumai* įdomus pasakojimo struktūra: juostos viduryje vėl grįžtame į dabartį, o kita jos dalis tęsiasi nuo to momento, kuriuo prasidėjo. Paskutinis filmo trečdalis kardinaliai skiriasi nuo pradžios: susidaro įspūdis, kad tai – jau kitas filmas. Jis perkelia mus į jausmingą pasaką apie meilę ir praradimus, ekstazę ir neviltį.

Laisvai išreiškiamas seksualumas, būdingas Verhoeveno filmams, šioje juostoje užima pagrindinę vietą ir traktuojamas kaip buržuazinių vertybių kritika. Sąlygotas provokuojančio Eriko elgesio, šis nepaprastas romanas įsiutina, jo efektą sustiprina pagrindinių herojų prieštaringi santykiai. Filmas *Turkiški malonumai* Nyderlandų kino festivalyje 1999 m. buvo pavadintas geriausiu XX a. olandų filmu. **RDe**

BIČIŲ AVILIO DVASIA (1973)
EL ESPÍRITU DE LA COLMENA

Žiūrint Víctoro Erice filmą *Bičių avilio dvasia*, per 20 min. galima išskirti pagrindinius turinio elementus. Juostoje pasakojama apie keturių asmenų šeimą: tėvą (Fernando Fernánas Gómezas), motiną (Teresa Gimpera) ir dvi dukteris (Isabel Tellería – Izabelė ir Ana Torrent – Ana). Režisierius parodo žmogų esant įvairioms situacijoms: ganykloje ir savo kabinete, moterį, rašančią laišką ir perduodančią jį į traukinio pašto vagoną, mergaites, kino teatre žiūrinčias Jameso Whale'io *Frankenšteiną* (1931). Tokie pažintiniai paveikslai atskleidžia kankinančią herojų vienatvę, o kambario langai primena avilio korių akis.

Šis mistinis filmas – jaudinantis daugeliu požiūrių, tačiau netelpa į tam tikro žanro ar sumanymo rėmus. Kaip ir kituose nelabai sėkminguose Erice filmuose, šeima traktuojama kaip vieta, kur herojus psichologiškai traumuojamas, kita vertus, tai – suartėjimo ir vienybės šaltinis.

Nuostabiai tiksliai Erice atkuria mažo Kastilijos miestelio aplinką. Filmo herojai svajoja apie kitas šalis, kol realybė įsiveržia į jų namus – tai politinis bėglys, kurį išsigandusi jausmingoji Ana palaiko monstro Frankenšteino dvasia, įsikūnijusia į žmogiškąjį pavidalą. Filmas prasideda tarsi pasaka („Kartą ..."), o baigiasi jaudinančiu kreipiniu, skirtu vėjo dvasioms: „Aš – Ana". **AM**

Ispanija (Elías Querejeta), 97 min., spalvotas (*Eastmancolor* sistema)

Ispanų kalba

Režisierius Víctor Erice

Prodiuseris Elías Querejeta

Scenarijaus autoriai Víctor Erice, Ángel Fernández Santos, Francisco J. Querejeta

Operatorius Luis Cuadrado

Kompozitorius Luis de Pablo

Vaidina Fernando Fernán Gómez, Teresa Gimpera, Ana Torrent, Isabel Tellería, Ketty de la Cámara, Estanis González, José Villasante, Juan Francisco Margallo, Laly Soldevila, Miguel Picazo

FANTASTINĖ PLANETA (1973)
LA PLANÈTE SAUVAGE

9-ojo deš. pab. sugrįžo animacijos populiarumas, ir nuo to laiko vis mažesnė tikimybė, kad atsiras dar vienas toks pat neįprastas ilgo metražo filmas kaip klasikinis prancūziško avangardo pavyzdys – René Laloux juosta *Fantastinė planeta*.

Juostos, nufilmuotos pagal Stefano Wulo knygą, sukūrimą paskatino Sovietų Sąjungos invazija į Čekoslovakiją 7-ojo deš. pab. Igamo planetoje gyvena ateivių gigantų, vadinamų tragiais, rasė. Ateiviai tragiai kaip naminius gyvūnus laiko panašias į žmones būtybes omus, rodydami jiems tai sadizmo, tai motiniško rūpestingumo jausmus, kurie savo ruožtu atsispindi žmonių santykiuose su savo gyvūnais. Vienas omas slapstosi su įtaisu, saugančiu tragių paslaptį. Jis siekia išprovokuoti vieno iš omų maištą. Laloux filmas laimėjo Didįjį prizą Kanų filmų festivalyje 1973 m. ir tapo ilgai lauktu atokvėpiu nuo daugybės pigių plagiatų ir komercinių versijų.

Fantastinės planetos filmavimas prasidėjo Prahoje, o buvo baigtas Paryžiuje dėl politinio spaudimo. Juostoje, pasinaudojant populiariomis priemonėmis, vaizduojamas propagandos kenksmingumas ir individualumo poreikis. Svetimos planetos, apgyvendintos keistais padarais, peizažas, kaip jį Dali dvasia vaizduoja Laloux, stulbina netgi tuomet, kai psichodeliniai filmo elementai nepakankamai subrandinti. **JKI**

Čekoslovakija, Prancūzija (Ceskoslovensky Filmexport, Krátky Film Praha, Les Films Armorial), 72 min., spalvotas (*Eastmancolor* sistema)

Prancūzų kalba

Režisierius René Laloux

Prodiuseriai Roger Corman, S. Damiani, Anatole Dauman, A. Valio-Cavaglione

Scenarijaus autoriai Steve Hayes, René Laloux, Roland Topor (pagal Stefano Wulo knygą)

Operatoriai Boris Baromykin, Lubomir Rejthar

Kompozitorius Alain Goraguer

Kanų filmų festivalis: René Laloux – specialus prizas, „Auksinės palmės šakelės" nominacija

Italija, Prancūzija (F.C., PECF), 127 min., spalvotas (*Technicolor* sistema)

Italų kalba

Režisierius Federico Fellini

Prodiuseris Franco Cristaldi

Scenarijaus autoriai Federico Fellini, Tonino Guerra

Operatorius Giuseppe Rotunno

Kompozitorius Nino Rota

Vaidina Pupella Maggio, Armando Brancia, Magali Noël, Ciccio Ingrassia, Nando Orfei, Luigi Rossi, Bruno Zanin, Gianfilippo Carcano, Josiane Tanzilli, Maria Antonietta Beluzzi, Giuseppe Ianigro, Ferruccio Brembilla, Antonino Faa Di Bruno, Mauro Misul, Ferdinando Villella, Antonio Spaccatini, Aristide Caporale, Gennaro Ombra, Domenico Pertica, Marcello Di Falco, Stefano Proietti, Alvaro Vitali, Bruno Scagnetti, Fernando De Felice, Bruno Lenzi, Gianfranco Marrocco, Francesco Vona, Donatella Gambini

„Oskaras": Italija (geriausias užsienio filmas)

„Oskaro" nominacija: Federico Fellini (režisierius), Federico Fellini, Tonino Guerra (scenarijus)

AMARCORD (1973)
AMARCORD

Federico Fellini filmuose nepaprastai niūriai vaizduojami atskirų herojų likimai (kaip filme *8½*, 1963) ir visai kitokiais, daug džiaugsmingesniais tonais piešiamos žmonių minios, gaujos, būriai. Ypač įsimenanti *Amarcord* scena, kurioje kiekvienas miestelio gyventojas traukia į paplūdimį. Aidint Nino Rotos muzikai, visas pasaulis dainuodamas plaukia harmoningu srautu.

Amarcord („aš atmenu") – ne toks grandiozinis ir pats nuoširdžiausias iš paskutinių maestro darbų; jis yra vienas geriausių XX a. kino memuarų. Jo rūsčioje pasakojimo struktūroje yra keletas aukščiausio lygio lyrinių ryškių epizodų.

Palyginti su visais 7-ojo deš. ir vėlesniais Fellini darbais, *Amarcord* mažiausiai modernizmo ir saviraiškos. Nors berniuko Tito figūra yra tarsi jo antrasis aš, režisierius kuria stipriai iškreiptą mozaiką, kurios negalima sulyginti nė su vienu pagrindiniu herojumi ir netgi pasakotoju (senas pasakojimų mėgėjas, charakteringas Fellini personažas). Filme režisierius naudoja laiko išbandytus klasikinius būdus, tokius kaip veiksmo tęsinio vaizdavimas praėjus keleriems metams. Didžiulį efektą režisierius pasiekia kaitaliodamas žanrus, pereidamas nuo komedijos prie tragedijos.

Kaip ir daugelyje kitų parašytų ar nufilmuotų autobiografinių kūrinių, šiame filme nekaltų vaikų žvilgsniai įpinti į platų socialinį kontekstą, atspindintį fašistų valdymą Italijoje 4-ajame deš. Iš tiesų labai ryškus atrodo atotrūkis, pamažu atskleidžiamas žiūrovui momentiniais žiaurumo ir socialinio susvetimėjimo vaizdais (ypač žydų atžvilgiu), taip pat groteskiški, teigiantys gyvenimą jaunimo išpuoliai. Tačiau ne tiktai vaikai lieka apgauti, todėl kad fašizmo politika parodoma pataikaujanti masėms kaip pramogų verslas. Kadrai, kuriuose milžiniška Mussolini galva nešama miesto gatvėmis, balansuoja tarp komedijos ir kandaus socialinio komentaro, susimaišydami su efektingais kino vaizdais, atspindinčiais vietos gražuolės Gradiskos fantazijas.

Fellini komedija neatrodo vulgari tokiose žaismingose scenose, kuriose herojai šlapinasi, masturbuojasi, garbina moters krūtinę. Ji siejasi su grynai itališkais „filmais paaugliams", kurių pirmasis – *Mamytės sūneliai* (1953).

Fellini stilius, kartais panašus į baroko, kuris tiko tokiuose filmuose kaip *Kazanova* (1976), čia pereina į tyrą egzaltuotą poeziją, apraizgytą lengvo rūko, su švelniu kameros judėjimu, pasteliniais tonais ir truputį dirbtiniu aplinkos dizainu. Tai meninės formos, sąlygojančios atvirumą ir jausmingas emocijas, triumfas. **AM**

Jamaika (International) U.S., 120 min., spalvotas (*Metrocolor* sistema)

Režisierius Perry Henzell

Prodiuseris Perry Henzell

Scenarijaus autoriai Perry Henzell, Trevor D. Rhone

Operatoriai Peter Jessop, David McDonald, Franklyn St. Juste

Kompozitoriai Jimmy Cliff, Desmond Dekker, „The Slickers"

Vaidina Jimmy Cliff, Janet Barkley, Carl Bradshaw, Ras Daniel Hartman, Basil Keane, Bobby Charlton, Winston Stona, Lucia White, Volair Johnson, Beverly Anderson, Clover Lewis, Elijah Chambers, Prince Buster, Ed „Bum" Lewis, Bobby Loban

TEGUL TIK ATEINA (1973)
THE HARDER THEY COME

Perry Henzellio filmas *Tegul tik ateina* – gyvenimo atkarpa, kurios veiksmas vyksta Jamaikos lūšnynuose. Juosta sukurta pagal nelabai įdomų scenarijų: kaimo vaikinas patenka į miestą ir susiduria su vietiniais banditais. Tačiau ši mažo biudžeto juosta, sukurta gangsterių filmų dvasia, išsiskiria iš kitų.

Dėl atšiaurios aplinkos ir ne itin profesionalaus aktorių darbo filmas išėjo labai tikroviškas. Jimmy Cliffas vaidina naivų kaimo vaikiną, visa galva pasineriantį į kovą tarp korumpuotų policininkų ir gangsterių, besiskverbiančių į regio industriją. Nepaisant įtakos, kurią filmas padarė kuriant vadinamuosius pusiaunakčio filmus, didžiausias jo efektas buvo regio kultūros pateikimas žiūrovams už Jamaikos ribų. Gerai žinomame garso takelyje skamba garsūs tokių grupių kaip „Toots" ir „Maytals" kūriniai, Jimmy Cliffo daina „Many Rivers to Cross", kuri yra pati jausmingiausia. Filmo muzika atvėrė kelią į sceną kylančiai žvaigždei Bobui Marley, nors Jamaikos gyventojams regio stilius, žinoma, netapo naujiena. Jie priėmė filmą kaip jų skurdaus kasdienio gyvenimo tikrovišką atvaizdą, kaip margą atviruką, išsiųstą iš Karibų salų visam pasauliui. **JKI**

JAV (MGM), 122 min., spalvotas (*Metrocolor* sistema)

Režisierius Sam Peckinpah

Prodiuseris Gordon Carroll

Scenarijaus autorius Rudy Wurlitzer

Operatorius John Coquillon

Kompozitorius Bob Dylan

Vaidina James Coburn, Kris Kristofferson, Richard Jaeckel, Katy Jurado, Chill Wills, Barry Sullivan, Jason Robards, Bob Dylan, R. G. Armstrong, Luke Askew, John Beck, Richard Bright, Matt Clark, Rita Coolidge, Jack Dodson

PATAS GARETAS IR BILIS VAIKELIS (1973)
PAT GARRETT AND BILLY THE KID

Tikras Samo Peckinpaho vesternas, sutiktas gana šaltai, buvo reabilituotas kaip originali režisieriaus vizija ir laikomas vienu geriausių jo filmų. Atnaujintoje versijoje juosta prasideda epizodu, kuriame Patas Garetas (Jamesas Coburnas) žūva nuo kulkos. Veiksmas grąžinamas į laikotarpį, kai Patas nutarė užmiršti bandito gyvenimą ir prisisegė šerifo ženklelį, tikėdamasis sugauti buvusį draugelį Bilį (Krisas Kristoffersonas), kadangi „ši šalis sensta, ir aš numatęs susenti kartu". Įvykių eigoje Garetas praranda paskutinius garbės likučius, ir režisierius Peckinpahas niūriais tonais atskleidžia Vakarų supuvimą. Artėja žanro saulėlydis, pažymėtas siaubu ir žvėriškumais.

Prieš mūsų akis kaip parade pražygiuoja Slimas Pickensas, Katy Jurado, Jackas Elamas, Richardas Jaeckelis, L. Q. Jonesas, Harry Deanas Stantonas, Chillis Willsas, Mattas Clarkas, Elisha Cookas jaunesnysis, Denveris Pyle'as ir Barry Sullivanas. Sudėtinga rasti vesterną, kuriame nebūtų vaidinę bent keletas šių aktorių, o visi jie – gyvas šio žanro įkūnijimas, kiekvienas vaidmuo – vesterno istorijos gobeleno lopinėlis, aptaškytas kraujo purslais ir prisodrintas poezijos elementų, lydimų originalios Bobo Dylano muzikos. **KN**

DERSU UZALA (1974)
DERSU UZALA

Ši kvapą gniaužianti epopėja buvo nufilmuota naudojant 70 mm juostą Sovietų Sąjungoje tuo periodu, kai didžiojo japonų režisieriaus Akiros Kurosawos filmai gimtojoje šalyje nebuvo populiarūs. Tarptautinis juostos *Dersu Uzala* populiarumas ir apdovanojimas „Oskaru" už geriausią užsienio filmą grąžino režisieriui šlovę Japonijoje. Filmas *Dersu Uzala* priminė, kad Kurosawa – genialus menininkas, o ne tik gabus samurajiško pramoginio žanro amatininkas.

Filmo, sukurto pagal Vladimiro Arsenjevo pasakojimus, veiksmas vyksta Sibire XX a. pr. Pagrindinę vietą užima kartografinės ekspedicijos karininko (Jurijus Solominas) ir Dersu (Maksimas Munzukas) – pagyvenusio kreivakojo medžiotojo, kurį ekspedicijos vietovei tyrinėti vadovai pasamdo vedliu, santykiai. Susidūrimų su banditais ir gamtos stichija metu Dersu atsiskleidžia kaip stiprus žmogus ir geras aplinkos žinovas. Kulminaciniame filmo epizode, kai artėja audra, herojai naudoja teodolitą ir šakas priedangai laukinėje vietovėje pastatyti. Ši istorija pasakoja apie žmogaus drąsą ir pažeidžiamumą, jo sumanumą esant kritinei situacijai, tačiau svarbiausia tema atskleidžiama parodant smulkių detalių tarpusavio ryšį.

Iš pradžių karininko draugai laiko Dersu komišku personažu, tačiau greitai paaiškėja, kad dėl savo prigimtinio sumanumo jis daug geresnis už juos, prisitaikęs prie ypač rūsčių ir nenumatytų gamtos keliamų pavojų. Praėjus penkeriems metams po pirmosios ekspedicijos, karininkas vėl atvažiuoja į Sibirą pabaigti darbo. Jis labai džiaugiasi sutikęs Dersu, tačiau sužino, kad senuko sveikata blogėja: jis bijo apakti, nes tuomet tigrai jį suseks ir sugrauš už tai, kad kažkada jis nušovė jų gentainį. Iš geranoriškų paskatų kartografas nutaria parsivežti Dersu namo į civilizuotą pasaulį, bet supranta, kad nors senukas jam ir padėjo kažkada išgyventi atšiauriomis sąlygomis, jis negali atsidėkoti jam tuo pačiu, bandydamas pripratinti Dersu prie civilizacijos. **KN**

Japonija, SSRS (Atelier 41, Daiei Studios, Gīsfilm, Satra), 137 min., spalvotas

Rusų kalba

Režisierius Akira Kurosawa

Prodiuseriai Yoichi Matsue, Nikolaj Sizov

Scenarijaus autoriai Akira Kurosawa, Jurij Nagibin (pagal Vladimiro Arsenjevo dienoraščius)

Operatoriai Fiodor Dobronravov, Jurij Gantman, Asakazu Nakai

Vaidina Jurij Solomin, Maksim Munzuk, Suimenkul Čokmorov, Svetlana Danilčenko, Dima Kortiščev, Vladimir Kremena, Aleksandr Piatkov

„Oskaras": SSRS (geriausias užsienio filmas)

JAV (Zoetrope, Paramount, Coppola Co., Directors Co.), 113 min., spalvotas (*Technicolor* sistema)

Režisierius Francis Ford Coppola

Prodiuseris Francis Ford Coppola

Scenarijaus autorius Francis Ford Coppola

Operatorius Bill Butler

Kompozitoriai David Shire, Duke Ellington

Vaidina Gene Hackman, John Cazale, Allen Garfield, Frederic Forrest, Cindy Williams, Michael Higgins, Elizabeth MacRae, Teri Garr, Harrison Ford, Mark Wheeler, Robert Shields, Phoebe Alexander

„Oskaro" nominacija: Francis Ford Coppola (geriausias filmas), Francis Ford Coppola (režisierius), Walter Murch, Art Rochester (garsas)

Kanų filmų festivalis: Francis Ford Coppola – „Auksinė palmės šakelė", specialus pasaulinio žiuri prizas

POKALBIS (1974)
THE CONVERSATION

Pokalbis buvo nufilmuotas laikotarpiu tarp pirmosios ir antrosios *Krikštatėvio* dalių (atitinkamai 1972 ir 1974 m.) sukūrimo ir gali pasirodyti nežymus, palyginti su šiomis dviejomis epopėjomis. Tačiau nors ir nežymus, *Pokalbis* – ne mažiau drąsus ir ne mažiau reikšmingas, vertindamas žlugusias amerikietiškos moralės normas, negu *Krikštatėvis*.

Gene'as Hackmanas nepaprastai santūriai vaidina seklį, kuris daug geriau jaučiasi klausydamasis svetimų žmonių pokalbių už dešimčių metrų negu bendraudamas su draugais. Šis liūdnas, drovus ir neišvengiamai vienišas, daug kuo paslaptingas žmogus mėgsta sėdėti vienas savo spartietiškame bute, groti saksofonu, kol klausomas pokalbis jį sudomina. Seklio darbo specifika ir atvirų kontaktų nebuvimas verčia jį personifikuoti tyrimą. Jausdamas artėjančią nelaimę ir stengdamasis atspėti, kuriame įrašytame pokalbyje glūdi paslaptis, jis supranta, kad šį kartą ausys ir akys, kuriomis visada pasitikėjo, jį apgavo.

Tiek liūdnas, kiek ir ciniškas, *Pokalbis* pasirodė ekranuose prieš pat Votergeito skandalą ir po jo vykusio tyrimo metu, kai nuolatinė kontrolė ir melas sąlygojo visuomenės sąmoningumo augimą. Šia prasme režisierius parodė nepaprastą įžvalgos talentą. Filme taip pat pateikiamas postmodernistinis vujarizmo tyrinėjimas. Kol Haris Kolas, kurį vaidina Hackmanas, kaitinamas savo vaizduotės ir po gabalėlį rinkdamas diskusijų nuotrupas, atskleidžia siaubingą tiesą, mes vis labiau pažįstame jį patį. Tuo metu, kai jo įkyrus tyrimas patiria nesėkmę, jis lieka be nieko: nebėra nei draugų, nei daiktų, nei gyvenimo, nei laisvės dėl jį užvaldžiusios paranojos. Gerbiamas savo kolegų už kompetenciją, Kolas jaučiasi tik apgauto, sužlugdyto žmogaus, kurio abejonės supančiu pasauliu atėmė jo individualumą, kiautu. **JKl**

KRUVINOSIOS SKERDYNĖS TEKSASE (1974) THE TEXAS CHAIN SAW MASSACRE

JAV (Vortex), 83 min., spalvotas
Režisierius Tobe Hooper
Prodiuseriai Tobe Hooper, Lou Peraino
Scenarijaus autoriai Kim Henkel, Tobe Hooper
Operatorius Daniel Pearl
Kompozitoriai Wayne Bell, Tobe Hooper, John Lennon
Vaidina Marilyn Burns, Allen Danziger, Paul A. Partain, William Vail, Teri McMinn, Edwin Neal, Jim Siedow, Gunnar Hansen, John Dugan, Robert Courtin, William Creamer, John Henry Faulk, Jerry Green, Ed Guinn, Joe Bill Hogan

Mažo biudžeto šokiruojantis siaubo filmas *Kruvinosios skerdynės Teksase* yra inspiruotas realios serijinio žudiko iš Viskonsino, Edo Geino gyvenimo istorijos. Kaip ir anksčiau filmas *Psichozė* (1960), o vėliau – *Avinėlių tylėjimas* (1991), jis gavo dozę kritikos ir dabar sukelia karštus ginčus dėl savo meninės vertės ir potencialiai žalingo poveikio žiūrovams.

Filmas pradedamas jauno, dar neįžymaus Johno Larroquette'o balsu už kadro. Toliau seka scena, kurioje penki 8-ojo deš. paaugliai hipiai Teksase, savo nelaimei, apsistoja nakvynės netoli hanibalų, anksčiau dirbusių skerdykloje, klano. Pats įsimintiniausias piktadarys – žmogėdra, pravarde „Odinis Veidas" (garsus Gunnaro Hanseno vaidmuo), su pjūklu ir baisia kauke, padaryta iš jo aukų odos. Neužmirštamų šeimyninių pietų metu seniausiam šeimos nariui kaip desertas patiekiama Seli Hardesti (Marilyn Burns), ir patriarchas vampyras, krutindamas lūpas, bando iščiulpti kraują iš jos piršto. Iššokusi iš antro aukšto, ji bėga, bandydama išsigelbėti. Naktį „Odinis Veidas" su motoriniu pjūklu, kuriame niekada nesibaigia benzinas, beveik pasiveja ją, tačiau Seli pavyksta įšokti į laiku pasitaikiusį sunkvežimį ir išsigelbėti, o kanibalas, įnirtingai mojuodamas motoriniu pjūklu, lieka stovėti rytinės saulės šviesoje.

Pažiūrėjęs kupiną įtampos beveik dokumentinio stiliaus filmą, kritikas Rexas Reedas pavadino jį pačiu baisiausiu. Po filmo pasirodymo Šiuolaikinio meno muziejus nupirko jo kopiją papildyti savo nuolatinę kolekciją. Juosta buvo įvertinta Kanų kino festivalyje. Vėliau Londono kino festivalyje *Kruvinosios skerdynės Teksase* buvo pavadintos geriausiu 1974 m. filmu. Vien JAV už bilietus surinkta 31 mln. dolerių. Buvo nufilmuoti trys juostos tęsiniai ir vienas perdirbinys. Šis Tobe'o Hooperio iškrypėliškas kūrinys tam tikrą laikotarpį buvo pats pelningiausias filmas kino industrijoje. **SJS**

SSRS (Gīsfilm), 108 min., nespalvotas ir spalvotas

Rusų, ispanų kalbomis

Režisierius Andrej Tarkovskij

Prodiuseris Erik Waisberg

Scenarijaus autoriai Aleksandr Mišarin, Andrej Tarkovskij

Operatorius Georgij Rerberg

Kompozitorius Eduard Artemjev

Vaidina Margarita Terechova, Ignat Danilcev, Larisa Tarkovskaja, Ala Demidova, Anatolij Solonicyn, Tamara Ogorodnikova, Jurij Nazarov, Oleg Jankovskij, Filip Jankovskij, S. Sventikov, Tamara Rešetnikova, Inokentij Smoktunovskij, Arsenij Tarkovskij

VEIDRODIS (1974)
ZERKALO

Žymus amerikiečių režisierius, avangardizmo atstovas Stanas Brakhage'as išskyrė tris Andrejaus Tarkovskio laimėjimų lygmenis: epiniai pasakojimai apie „pasaulio klanus“, tiesos ieškojimas, naudojant asmeninį braižą, ir „svajonės sukūrimas nežinomybės riboms nušviesti“. *Veidrodis* – paslaptingas ir stulbinantis tokių slėpinių derinimo pavyzdys.

Šis ypač patrauklus filmas sunkiai įspraudžiamas į kokius nors rėmus. Jis pilnas paslapčių, veiksmas jame vyksta slėpiningose vietose su keistais, nesuprantamai gestikuliuojančiais žmonėmis. Šiame autobiografiniame filme Tarkovskis parodo kartų santykius, jame juntama paslėpta jo motinos, 5-ąjį deš. paliktos vyro ir vienos auginančios sūnų, melancholija. Šis jausmas atsispindi ir suaugusio žmogaus gyvenime (Margarita Terechova vaidina motiną praeityje ir žmoną dabartyje). Vyriškų personažų filme nedaug, jų balsai dažniausiai girdėti už kadro, tačiau juos lengva atpažinti meninių priemonių ir poezijos dėka (filme periodiškai skamba Tarkovskio tėvo parašytos eilės).

Tarkovskio kūryba išsiskiria didesniu radikalizmu ir modernizmu negu jo sekėjo Aleksandro Sokurovo filmai. *Veidrodis* sukurtas kaip koliažas, kuriame atgijusių prisiminimų scenose praeitis ir dabartis susipina su archyviniais kitų šalių kadrais, lydimais klasikinės muzikos ištraukų (iš Bacho, Pergolesi, Purcellio kūrinių). Aplinka panaši į sapną, filme daug kas nutylima ir pateikiama išplaukusiais tonais. Be to, Tarkovskio filmai kupini natūralaus grožio, primenantys Terrence'o Malicko kūrybą: gamtos stichijos (vėjas, ugnis, vanduo), neaprėpiamos žmogaus veido išraiškos galimybės ir laiko tėkmės pojūtis – visa tai sudaro pulsuojančio pasaulio harmoniją.

Tarkovskis, panašiai kaip Robertas Bressonas, sugeba meistriškai suderinti garsą ir vaizdą. Beveik nejuntamas kameros judėjimas ir laipsniškas nesuderinamų scenos elementų atskleidimas sukuria atmosferą, kai atrodo, kad peržengiamos materialios realybės, kurią matome, ribos, praveriamos durys į kitą pasaulį. Jo filmų pirmame plane – tekstūra, aura ir jausmai. *Veidrodis* – tai paslaptinga poema, asmeninė išpažintis ir atsiminimuose iškylanti istorija. **AM**

PAVEIKTA MOTERIS (1974)
A WOMAN UNDER THE INFLUENCE

Johnas Cassavetesas ir jo žmona Gena Rowlands dirbo keliuose sudėtinguose ir rizikinguose projektuose, bet šiame filme Rowlands sukurtas pavargusios namų šeimininkės, patyrusios didelį nervinį stresą, paveikslas tapo geriausiai pavykusiu jų improvizavimo pavyzdžiu. Lydimas keistų garsų ir gestų pagrindinės herojės grimzdimas į beprotybę pamažu leidžia suprasti, kad jos nenuspėjamas elgesys nėra toks spontaniškas ir beviltiškas, kaip atrodo iš pirmo žvilgsnio. Kita vertus, jos bejausmis vyras (Peteris Falkas), galimas dalykas, ne toks jau ir blaiviai mąstantis. Tą patį galima pasakyti apie jo draugus ir pažįstamus.

Pasakojimo centre – trys jų vaikai, kaip priminimas, kad tvyrant tokiai sumaiščiai yra ir gyvybingas šeimos branduolys. Iš tiesų šis filmas gali būti traktuojamas kaip ryškus pavaizdavimas to, kas reikalinga šeimai išsaugoti, nors Cassaveteso filmuose visada svarbią vietą užima pamokymai. Jis greičiausiai nori išlaikyti herojų veiksmų dviprasmiškumą ir nepalenkiamumą. Tai paryškina ekspresyvi ir dinamiška Rowlands vaidyba ir nepaprastai ryškus sentimentalumas, pasiekiantis emocinį piką, kai atsiribojama nuo standartinių scenarijaus reikalavimų. **JKI**

JAV (Faces), 155 min., spalvotas

Režisierius John Cassavetes

Prodiuseris Sam Shaw

Scenarijaus autorius John Cassavetes

Operatoriai Mitch Breit, Caleb Deschanel

Kompozitorius Bo Harwood

Vaidina Peter Falk, Gena Rowlands, Fred Draper, Lady Rowlands, Katherine Cassavetes, Matthew Laborteaux, Matthew Cassel, Christina Grisanti, O. G. Dunn, Mario Gallo, Eddie Shaw, Angelo Grisanti, Charles Horvath, James Joyce, John Finnegan

„Oskaro" nominacija: Gena Rowlands (aktorė), John Cassavetes (režisierius)

JAUNASIS FRANKENŠTEINAS (1974)
YOUNG FRANKENSTEIN

Nespalvotas siaubo filmas su mistikos elementais, sukurtas 1974 m. pagal klasikinį Mary Shelley romaną, tapo pačia įžymiausia režisieriaus ir scenaristo Melo Brookso komedija. Jaunas šiuolaikinis chirurgas, atliekantis smegenų operacijas, daktaras Frederikas Frankenšteinas (Gene'as Wilderis) priverstas susitaikyti su tuo, kad yra žymaus pamišusio gydytojo Viktoro Frankenšteino anūkas, ir grįžta į šeimos pilį Transilvanijoje. Kartu su savo padėjėju, kupriumi Aigoru (Marty Feldmanas išsprogusiomis akimis), nuostabia kaimo mergina Inga (Teri Garr) ir namų valdytoja frau Bleicher (Cloris Leachman) jis nutaria atnaujinti senelio pradėtą žmogaus reanimavimo darbą. Niekas negalėjo net pamanyti, kad Frederiko sužadėtinė (Madeline Kahn) susidės su monstru (Peteris Boyle'is).

Jaunajame Frankenšteine, nufilmuotame toje pačioje pilyje ir su tomis pačiomis dekoracijomis, kurios buvo naudojamos pirmame filme – klasikiniame Jameso Whale'o trileryje, sukurtame 1931 m., gerąja prasme buvo iškreiptas bendras kilniatikslis „pirmtako" patosas, panaudojant „Puttin' on the Ritz" dainas ir šokius bei dalyvaujant daktarui ir monstrui. *Jaunasis Frankenšteinas* – žaisminga interpretacija su rimta potekste – buvo nominuotas „Oskarui" už geriausią garsą ir scenarijų. **KK**

JAV (Fox, Crossbow, Gruskoff/Venture, Jouer), 108 min., nespalvotas

Anglų, vokiečių kalbomis

Režisierius Mel Brooks

Prodiuseris Michael Gruskoff

Scenarijaus autoriai Gene Wilder, Mel Brooks (pagal Mary Shelley romaną *Frankenšteinas*)

Operatorius Gerald Hirschfeld

Kompozitorius John Morris

Vaidina Gene Wilder, Peter Boyle, Marty Feldman, Madeline Kahn, Cloris Leachman, Teri Garr, Kenneth Mars, Richard Haydn, Liam Dunn, Danny Goldman, Oscar Beregi jaunesn., Arthur Malet, Richard A. Roth, Monte Landis, Rusty Blitz

„Oskaro" nominacija: Mel Brooks, Gene Wilder (scenarijus), Richard Portman, Gene S. Cantamessa (garsas)

JAV (Long Road, Paramount, Penthouse), 131 min., spalvotas (*Technicolor* sistema)

Režisierius Roman Polanski

Prodiuseris Robert Evans

Scenarijaus autorius Robert Towne

Operatorius John A. Alonzo

Kompozitorius Jerry Goldsmith

Vaidina Jack Nicholson, Faye Dunaway, John Huston, Perry Lopez, John Hillerman, Darrell Zwerling, Diane Ladd, Roy Jenson, Roman Polanski, Richard Bakalyan, Joe Mantell, Bruce Glover, Nandu Hinds, James O'Rear, James Hong

„Oskaras": Robert Towne (scenarijus)

„Oskaro" nominacija: Robert Evans (geriausias filmas), Roman Polanski (režisierius), Jack Nicholson (aktorius), Faye Dunaway (aktorė), Richard Sylbert, W. Stewart Campbell, Ruby R. Levitt (meninis apipavidalinimas ir dekoracijos), John A. Alonzo (operatorius), Anthea Sylbert (kostiumai), Sam O'Steen (montažas), Jerry Goldsmith (kompozitorius), Charles Grenzbach, Larry Jost (garsas)

KINŲ KVARTALAS (1974)
CHINATOWN

Scenaristas Robertas Towne'as *Kinų kvartalą* parašė savo draugui aktoriui Jackui Nicholsonui ir gavo „Oskarą" tais metais, kai buvo kuriama antroji *Krikštatėvio* dalis. *Kinų kvartalas* – tai paini detektyvinė istorija Raymondo Chandlerio ir Dashiello Hammetto dvasia, išryškinusi visus filmavimo grupės dalyvius, siekusius šlovės. Dėkingi žiūrovai įvertino šią nepakartojamą intriguojančią istoriją ir puikią vaidybą.

Privatus detektyvas Džeikas Gitsas – daug puošnesnis, šmaikštesnis, atsiskyręs ir labiau klestintis negu Chandlerio Filipas Marlou ar Hammetto Semas Speidas. Džeikas – buvęs policininkas, kurį nepaliaujamai persekioja praeitis, kai jis dirbo Los Andželo Kinų kvartale. Filme yra intriguojanti užuomina apie tai, jog jis yra nevykėlis ir nesupranta kai kurių dalykų esmės, o lemiamoje kulminacinėje scenoje užsimenama apie tai, kad jis neša Kinų kvartalui nelaimes. Turtinga moteris (Diane Ladd) pasamdo Džeiką sekti savo vyrą, talentingą žmogų, dirbantį miesto vandentiekio ir energetikos tarnyboje vyriausiuoju inžinieriumi, įtardama jį neištikimybe. Džeikas sutinka, tačiau kai atsiranda tikroji misis Marlei (Faye Dunaway), prasideda žiaurus praregėjimas. Džeikui nepatinka, kad jį apkvailino, jis užsispyręs tęsia tyrimą, tuo tarpu grasinimų ir lavonų daugėja.

Genialus režisierius Romanas Polanskis pateikė filmą ne tik kaip protingą ir painų pasakojimą, bet ir kaip neužmirštamą, jaudinantį reginį. Turėdamas tragiškos blogio vaizdavimo patirties, Polanskis sustiprino scenarijaus įtampą, kardinaliai pakeisdamas filmo pabaigą, nepalikdamas Džeikui jokios vilties. Polanskis su humaniška užuojauta ir jausmingumu stebėjo keistuolių, aukų ir niekšų sambūrį. Jo stiliaus charakteringumą patvirtina po *Kinų kvartalo* pasirodęs ne visai suprantamas tęsinys *Du Džeikai* (1990) pagal Towne'o scenarijų, režisuotas Nicholsono. Šis filmas taip pat išsiskiria nuostabia vaidyba ir situacijos painumu, bet, deja, jis nepalieka tokio nepamirštamo įspūdžio.

Faye Dunaway geriau negu kitur suvaidino šaltą, elegantišką neurastenikę Eveliną. Jos apgamas – „akies rainelės defektas" – niūrios filmo pradžios akcentas. Ji parodyta kaip aukštosios visuomenės fatališka moteris, jos abejotini motyvai dar labiau artina pavojaus grėsmę, o nerimas ir puiki gundymo scena netikėtai atsiskleidžia net labai šokiruojančiomis aplinkybėmis. Nicholsono vaidyba – be priekaištų, jo fatališkas žavesys, cinizmas ir sarkazmas puikiai dera su natūraliu dorumu, įspūdžio negadina net pleistras ant nosies beveik viso filmo metu. **AE**

Prancūzija (Action, Christian Fechner, Le Films 7, Losange, Renn, Saga, Simar, V.M. Prod.), 193 min., spalvotas (*Eastmancolor* sistema)

Prancūzų kalba

Režisierius Jacques Rivette

Prodiuseris Barbet Schroeder

Scenarijaus autoriai Juliet Berto, Eduardo de Gregorio, Dominique Labourier, Bulle Ogier, Marie-France Pisier, Jacques Rivette

Operatorius Jacques Renard

Kompozitorius Jean-Marie Sénia

Vaidina Juliet Berto, Dominique Labourier, Bulle Ogier, Marie-France Pisier, Barbet Schroeder, Nathalie Asnar, Marie-Thérèse Saussure, Philippe Clévenot, Anne Zamire, Jean Douchet, Adele Taffetas, Monique Clément, Jerôme Richard, Michael Graham, Jean-Marie Sénia

SELINA IR ŽIULI IRSTOSI (1974)
CÉLINE ET JULIE VONT EN BATEAU

Anglakalbiai žiūrovai negalės iki galo įvertinti šio filmo pikantiškumo ir žavesio. Jis pradedamas pavadinimu, kuris nieko nesako, bet jo pradinė versija prancūzakalbiam žiūrovui plačiai atveria pasakų, pokštų ir vaikiškų istorijų duris. *Selina ir Žiuli irstosi* – tai leidimas į šventovę, kur susiduria išorinio pasaulio ir svajonių, praeities ir dabarties, realybės ir prasimanymo ribos. Sekdama Baltąjį Triušį, Alisa atrado kitą pasaulį. Kai Žiuli (Dominique Labourier) įeina į Selinos (Juliet Berto) pasaulį, jai atsitinka beveik tas pat, tačiau ne visai. Koks skirtumas? Skirtumas tas, kad Alisa stebuklų šalyje – tai knyga, o *Selina ir Žiuli irstosi* – filmas, sukurtas vieno labiausiai gerbiamų ir subtilių kino kritikų Jacques'o Rivette'o, kuris puikiai ištyrinėjo kino prigimtį per jo santykį su realiu pasauliu ir kitomis meno rūšimis.

Šis nuostabus Rivette'o darbas pripildytas džiaugsmo. Režisierius pasirodo kaip nepamainomas pasakotojas, mes matome gražias moteris, girdime puikias dainas ir meilės istorijas, gėrimės aktorių vaidyba. Atrodo, nė vienoje scenoje nebuvo tokios laisvės ir išradingumo, kaip jo pasakojimo labirintuose su daugeliu politinių, psichologinių ir estetinių atsiliepimų apie filmo pagrindines herojes. Paryžiuje buvo vasara. Jos tikėjo neįmanomu, nieko nebijojo ir buvo pasiruošusios bet kokiems nuotykiams, ypač meilės. Selina, Žiuli, Kamilė (Bulle Ogier) ir Sofi (Marie France Pisier) kartu su rašytoju Eduardo de Gregorio pasineria į džiaugsmingą kelionę po savo vidinį pasaulį, su žaismingu blyksėjimu peržengdamos veidrodinę ribą, šokdamos su šviesiais vaiduokliais. Vaiduokliai juda ir šypsenos kinta pagal negirdimą muziką ir atrodo, kad Jacques'as Rivette'as diriguoja šiam stebuklingam besisukančiam pasauliui. **J-MF**

LIEPSNOJANTYS BALNAI (1974)
BLAZING SADDLES

Galimas dalykas, *Liepsnojantys balnai* su siurrealizmo, farso ir stulbinančio vulgarumo elementais nėra Melo Brookso kinematografinės veiklos viršūnė, tačiau tai pats reikšmingiausias jo filmas. Nepaisant banalios aplinkos (senieji Vakarai) ir 8-ojo deš. apgaulingo blizgesio (juokeliai apie rasinę priklausomybę ir seksą), filmas – vienas talentingiausių šio 6-ojo deš. komediografo darbų.

Brookso filme daug iš žurnalų paimtų juokelių, kuriuose klano nariai ir nacistai stovi eilėse, norėdami užsirašyti į 1870 m. linčo gaują, buliai su užrašais „TAIP" ir „NE", pirmą kartą vartojami žodiniai kitų filmų paminėjimai („Tu padarysi tai dėl Randolfo Skoto!"). Tokiu būdu filmas paveikė brolius Zuckerius ir jų imituotojus, kartu sąlygodamas naujo žanro atsiradimą.

Vėlesni Brookso filmai – kokio nors vieno filmo stilizacijos, o juostoje *Liepsnojantys balnai* yra papildomų linijų: ypač įsimenanti scena, kai žiūrovas pamato, kad naujasis šerifas – juodaodis. Kino studijos vadovybė atlikti šerifo Barto vaidmenį pakvietė Cleavoną Little'į, nes buvo manoma, kad kitas kandidatas – Richardas Pryoras – narkomanas. Tačiau po šio filmo Little'io karjera smuko ir jis mirė sulaukęs 53 metų. Šalia jo puikiai tiko aktorius Gene'as Wilderis. Filme dažnai vartojamas žodis „nigeris" ir žmonėms, neišmanantiems šiuolaikinės moralės, tai gali pasirodyti nemalonu, tačiau iš tikrųjų juosta labai žaisminga. *Liepsnojančius balnus* vargu ar galima pavadinti politiniu filmu, išryškinančiu rasizmo problemas, tačiau pasišaipymas iš baltųjų žmonių ydų patį rasizmo supratimą daro absurdišką. **KK**

JAV (Crossbow, Warner Bros.), 93 min., spalvotas (*Technicolor* sistema)

Režisierius Mel Brooks

Prodiuseris Michael Hertzberg

Scenarijaus autoriai Andrew Bergman, Mel Brooks, Richard Pryor, Norman Steinberg, Alan Uger

Operatorius Joseph F. Biroc

Kompozitoriai Mel Brooks, Vernon Duke, John Morris

Vaidina Cleavon Little, Gene Wilder, Slim Pickens, David Huddleston, Liam Dunn, Alex Karras, John Hillerman, George Furth, Jack Starrett, Mel Brooks, Harvey Korman, Carol DeLuise, Richard Collier, Charles McGregor

„Oskaro" nominacija: Madeline Kahn (antrojo plano aktorė), John C. Howard, Danford B. Greene (montažas), Mel Brooks, John Morris (daina)

JAV (Paramount, Coppola), 200 min., spalvotas (*Technicolor* sistema)

Anglų, italų kalbomis

Režisierius Francis Ford Coppola

Prodiuseriai Francis Ford Coppola, Gray Frederickson, Fred Roos

Scenarijaus autoriai Francis Ford Coppola, Mario Puzo (pagal Mario Puzo romaną)

Operatorius Gordon Willis

Kompozitoriai Carmine Coppola, C. Curet Alonso, Nino Rota

Vaidina Al Pacino, Robert Duvall, Diane Keaton, Robert De Niro, John Cazale, Talia Shire, Lee Strasberg, Michael V. Gazzo, G. D. Spradlin, Richard Bright, Gastone Moschin, Tom Rosqui, Bruno Kirby, Frank Sivero, Francesca De Sapio

„Oskaras": Francis Ford Coppola, Gray Frederickson, Fred Roos (geriausias filmas), Francis Ford Coppola (režisierius), Francis Ford Coppola, Mario Puzo (scenarijus), Robert De Niro (antrojo plano aktorius), Dean Tavoularis, Angelo P. Graham, George R. Nelson (meninis apipavidalinimas ir dekoracijos), Carmine Coppola, Nino Rota (muzika)

„Oskaro" nominacija: Al Pacino (aktorius), Michael V. Gazzo (antrojo plano aktorius), Lee Strasberg (antrojo plano aktorius), Talia Shire (antrojo plano aktorė), Theadora Van Runkle (kostiumai)

KRIKŠTATĖVIS II (1974)
THE GODFATHER: PART II

Tai originalaus 1972 m. filmo tęsinys, neatskiriama, neišvengiama dalis, pirmojo filmo „fantomas". Taip norėjo scenarijaus autorius ir režisierius Francis Fordas Coppola. Likimo ironija – Coppolos vos neatleido kuriant pirmąjį filmą, ir jis taip išgyveno dėl savo finansinės padėties, kad kai tik *Krikštatėvis* pasirodė ekranuose, režisierius sėdėjo viešbutyje ir rašė *Didžiojo Getsbio* senarijų. Po stulbinančios *Krikštatėvio* sėkmės studija „Paramount" pasiūlė režisieriui sukurti tęsinį, ir jis negalėjo atsisakyti. Atsiėmęs nemažą pelno dalį, Coppola taip pat gavo visišką kūrybos laisvę.

Antroji filmo dalis buvo apdovanota šešiais „Oskarais", tarp jų – už geriausią filmą. Tai daug niūresnis, įžvalgesnis ir, galimas dalykas, dar geresnis filmas. Jame demaskuojama pražūtinga valdžios įtaka ir atskleidžiamas visuomenės moralės supuvimas. Daugelis scenų, motyvų, stilius atitinka originalą, tačiau antroji dalis daug nykesnė, kelianti liūdnų minčių, joje sudėtingai susipina laiko periodai, matomi kontrastai tarp dviejų donų Korleonių: Vito (Robertas De Niro) ir Maiklo (Alas Pacino). Korleonių klano pavyzdžiu režisierius nagrinėja dvi kartas, parodo, kaip Maiklas, įsitvirtinęs valdžioje, grimzta į melancholiją, tampa negailestingas ir net išduoda buvusius draugus.

Dėmesio centre – šeimyninės šventės: filmas prasideda Maiklo ir Kei (Diane Keaton) sodyboje prie Tacho ežero prabangiu vakarėliu, surengtu jų sūnaus Entonio konfirmacijos garbei. Mes sužinome, kad generalinis Korleonių klano biznio legalizavimo planas įgyvendinamas siekiant išplėsti kriminalinius interesus nuo Nevados iki Kubos. Maiklą persekioja namų problemos, valdžios kontrolė, konkurentų ir kompanionų grasinimai, įskaitant labai įtakingą kino studijos vadovą Lee Strasbergą.

Maiklo istorijos fone sepijos tonais parodyta jo tėvo, Vito Andolinio, gimusio amžių sandūroje Sicilijoje, istorija. Po kruvinos vendetos jis lieka našlaitis, emigrantas ir areštantas Elio saloje. Po daugelio metų tylusis Vito (De Niro) dirba klerku maisto prekių parduotuvėje Niujorko rytiniame pakraštyje ir išlaiko šeimą. Matydamas, kokią valdžią turi vietinis kriminalinio pasaulio bosas, ją uzurpuoja. Gerbiamas ir turtingas jis grįžta pas Korleonę suvesti senų sąskaitų ir papildyti palikimą sūnums.

Filme daug spalvingų personažų ir puikių scenų: šventė Mažojoje Italijoje, naujametė revoliucija Havanoje. Tai paskutinis antros *Krikštatėvio* dalies kadras, kuris sukelia pasitenkinimą, nepaisant to, kad jame parodytas širdį stingdantis Maiklo, turinčio tiek daug nuodėmių, kad jų neįmanoma išpirkti, portretas. **AE**

Vakarų Vokietija (Autoren, Tango), 93 min., spalvotas (*Eastmancolor* sistema)

Vokiečių kalba

Režisierius Rainer Werner Fassbinder

Prodiuseris Christian Hohoff

Scenarijaus autorius Rainer Werner Fassbinder

Operatorius Jürgen Jürges

Kompozitorius Rainer Werner Fassbinder

Vaidina Brigitte Mira, El Hedi ben Salem, Barbara Valentin, Irm Hermann, Elma Karlowa, Anita Bucher, Gusti Kreissl, Doris Mattes, Margit Symo, Katharina Herberg, Lilo Pempeit, Peter Gauhe, Marquard Bohm, Walter Sedlmayr, Hannes Gromball

Kanų filmų festivalis: Rainer Werner Fassbinder (FIPRESCI apdovanojimas), ekumeninės žiuri prizas, „Auksinės palmės šakelės" nominacija

BAIMĖ ŽUDO SIELĄ (1974)
ANGST ESSEN SEELE AUF

Nuo *Amerikiečių kareivio* (1970) sukūrimo laikų Raineris Werneris Fassbinderis brandino savo filmo apie šešiasdešimtmetę valytoją iš Miuncheno ir dvidešimt metų jaunesnio darbininko, emigranto iš Maroko, idėją. Šiame 1974 m. sukurtame filme dera melodrama ir labai kandi socialinė satyra. Ramiu, vaizdingu stiliumi kurdamas filmą, režisierius sustabdo kamerą ties sustingusiais veidais arba ji, išlaikydama pagarbų atstumą, nutolsta pro duris. Juosta smulkiai pasakoja apie darbo žmonių gyvenimą, akompanuojant iš muzikinių automatų sklindančioms dainoms. Emi puikiai vaidina Brigitte Mira, o Ali – El Hedi ben Salemas.

Pradžioje atrodo, kad filmas ne daugiau kaip pokštas. Vokietė mergina skatina Ali pakviesti šokio pagyvenusią vienišą damą, sėdinčią bare, kuriame jis dažnai lankosi. Moteris pasirodo tokia gera, kad pakviečia jį kavos ir susidomi jo asmenybe, besislepiančia po bendriniu vardu „Ali" (vokiečiai šiuo vardu pakeičia visus sunkiai ištariamus ar nesuprantamus arabiškus vardus). Abu jie vieniši: Ali gyvena su penkiais draugais viename kambaryje ir laiką leidžia darbe arba bare. Emi – našlė. Jos suaugę vaikai abejingi jai ir jos neprestižiniam darbui. Nepaisant visuotinių pašaipų ir kaimynų bei šeimos priešiškumo, užsimezga romanas. Emi nekreipia dėmesio į pašaipas ir apsimeta, kad jos tai nežeidžia, tačiau aplinkiniai „padeda" jai suformuoti požiūrį į pasaulį ir įteigia nerimą.

Pamažu aplinkinių spaudimas sumažėja, bet ne todėl, jog jie susitaikė su esama padėtimi, o todėl, kad visiems Emi reikalinga. Augant vidinei įtampai, režisierius lyg sulėtina veiksmą. Emi, kurią pažinojome anksčiau, dabar su malonumu gamina kuskusą, nesišlykštėdama juo kaip užsienietišku patiekalu, ir demonstruoja Ali raumenis savo kolegėms. Tačiau net ir karikatūriškas bakalėjininko ir besišnibždančių moterų pavaizdavimas nenukreipia dėmesio nuo aistringo ir jaudinančio ryšio, užsimezgusio tarp dviejų žmonių, kurie, nepaisant nieko, tapo laimingi ir yra gana protingi, kad tai suprastų. **JW**

ATNEŠKITE MAN ALFREDO GARSIJOS GALVĄ (1974)
BRING ME THE HEAD OF ALFREDO GARCIA

Tai filmas, kuriuos vieni žiūrovai vadina aukščiausios rūšies, o kiti – visiška nesąmone. Apgailėtinas pianistas Beni (Warrenas Oatesas) iš Meksikos, tokios pat žiaurios kaip ir košmariški Vakarai ankstesnėje klasikinėje režisieriaus juostoje *Laukinė gauja*, vaizduojamas pačiu brutaliausiu ir nihilistišku pavidalu.

Po to, kai El Chefo (Emilio Fernándezas, atgaivinęs savo personažą iš *Laukinės gaujos*) dukra tampa nėščia nuo vėliau mirusio Alfredo, jis paskiria atlygį už relikviją, nurodytą filmo pavadinime, ir Beni tikisi tą atlygį gauti. Gabendamas musėmis aplipusią galvą maiše per dykumą, Oateso herojus sutinka banditų ir pakvaišusių motociklininkų gaują, susideda su kekše (Isela Vega) ir atsiranda fazendoje, kurioje laukia kulkų suvarpytas apokaliptinis finalas, pelnęs režisieriui pasaulinę šlovę. Šis filmas – „purvinojo kino" su jo nesiskutusiu landžiu antiherojumi ir visu būriu amoralių antraeilių personažų kvintesencija. Peckinpahas iš visų jėgų stengiasi sukurti ydingą, atstumiančią aplinką su kruvinais pretenzingumo pėdsakais, primenančiais žiūrovui Ernestą Hemingway tuo momentu, kai sprogo jo smegenys. Akivaizdus genialaus alkoholiko darbas su grožio ir jaudinančios melancholijos epizodais. **KN**

JAV, Meksika (Churubusco Azteca, Optimus), 112 min., spalvotas

Režisierius Sam Peckinpah

Prodiuseriai Martin Baum, Helmut Dantine, Gordon T. Dawson

Scenarijaus autoriai Gordon T. Dawson, Frank Kowalski, Sam Peckinpah

Operatorius Alex Phillips jaunesn.

Kompozitorius Jerry Fielding

Vaidina Warren Oates, Isela Vega, Robert Webber, Gig Young, Helmut Dantine, Emilio Fernández, Kris Kristofferson, Chano Urueta, Jorge Russek, Don Levy, Donnie Fritts, Chalo González, Enrique Lucero, Janine Maldonado, Tamara Garina

ŠUNIŠKAS PUSIAUDIENIS (1975)
DOG DAY AFTERNOON

Šis įtemptas Sidney Lumeto filmas apie realų banko apiplėšimą, virtusį įkaitų pagrobimu Brukline, – tikra niujorkietiška istorija, panašiai kaip ir visos Woody Alleno bei Martino Scorsese nufilmuotos istorijos. Alas Pacino ir Johnas Cazale'is vaidina nevykusius banko plėšikus Sonį ir Selą, kuriuos aplinkybės priverčia pulti į kraštutinumą. Kol grobikai ruošiasi pabėgti, banką apsupa policija, ir Sonis nusprendžia paimti įkaitais banko darbuotojus ir derėtis dėl savo išsigelbėjimo. Prieš apiplėšimą palikti savo bendrininko, Sonis ir Selas vieni stoja prieš nesuvaldomus banko darbuotojus. Situacija rutuliojasi Sonio derybų su policija fone: pokalbis per garsiakalbį girdimas gatvėje, kur susirenka minia, palaikanti Sonį. Visuomeninės netvarkos periodu, 8-ojo deš. pr., Sonis tampa kontrkultūros didvyriu.

Šuniškame pusiaudienyje yra visiškai absurdiškų epizodų ir realios tragedijos scenų. Tikriausiai pats ryškiausias personažas – Johno Cazale'io herojus Selas, kurio ribotumas atsispindi jo atsakyme – „į Vajomingą", kai Sonis paklausia, į kokią šalį jis spruktų, jei derybų sąlygos būtų įvykdytos. Juosta nepaprastai nuoširdi, atspindinti kunkuliuojančias filmo herojų ir papasakotos istorijos aistras. **RH**

JAV (Artists Entertainment Complex), 124 min., spalvotas (*Technicolor* sistema)

Režisierius Sidney Lumet

Prodiuseriai Martin Bregman, Martin Elfand

Scenarijaus autorius Frank Pierson (pagal P. F. Kluge'o ir Thomo Moore'o straipsnį)

Operatorius Victor J. Kemper

Vaidina Penelope Allen, Al Pacino, Sully Boyar, John Cazale, Beulah Garrick, Carol Kane, Sandra Kazan, Marcia Jean Kurtz, Amy Levitt, John Marriott, Estelle Omens, Gary Springer, James Broderick, Charles Durning, Carmine Foresta

„Oskaras": Martin Bregman, Martin Elfand (geriausias filmas), Frank Pierson (scenarijus)

„Oskaro" nominacija: Sidney Lumet (režisierius), Al Pacino (aktorius), Chris Sarandon (antrojo plano aktorius), Dede Allen (montažas)

SKRYDIS VIRŠ GEGUTĖS LIZDO (1975)
ONE FLEW OVER THE CUCKOO'S NEST

Tai aktoriaus Kirko Douglaso, kuris turėjo teises į šį filmą, bet kai reikėjo filmuotis, suprato, kad yra per senas, projektas. „Oskarą" už filmą *Skrydis virš gegutės lizdo* gavo jo sūnus, tačiau ne už vaidmenį, o kaip prodiuseris.

Filmas sukurtas pagal Keno Kesey bestselerį, parašytą veteranų ligoninėje Kalifornijoje įgytos patirties pagrindu, ir vaizduoja beprotnamį, į kurį visažinis Rendlis P. Makmerfis siunčiamas reabilituotis. Ligoninėje jį stebi sadistė medicinos sesuo Rečed (Louise Fletcher, kuri gavo šį vaidmenį nukonkuravusi tokias aktores kaip Jane Fonda, Anne Bancroft, Ellen Burstyn, Faye Dunaway), prieš kurią jis su kitais ligoniais organizuoja maištą.

Šio stulbinančio filmo Kesey tikriausiai nenorėjo žiūrėti, nes buvo nepatenkintas, kad pasakojama ne vyriausiojo gydytojo Bromdeno (Willis Sampsonas) vardu, t. y. ne taip, kaip jo knygoje. Tačiau *Skrydis virš gegutės lizdo* „Oskarų" teikimo ceremoniją padarė nepamirštamą, nes pelnytai gavo penkis apdovanojimus. Čekų režisierius Milošas Formanas sukūrė stulbinantį, humanišką filmą su ekscentriškais herojais, o Louise Fletcher suvaidino savo geriausią vaidmenį. Jackas Nicholsonas puikiai suvaidino įkalintą, tačiau dvasiškai laisvą pacientą Makmerfį. Scenos, kuriose vaidina jis ir medicinos sesuo Rečed, šiame klasikiniame amerikietiškojo kinematografo kūrinyje labiausiai jaudinančios. **JB**

JAV (Fantasy, N.V. Zvaluw), 133 min., spalvotas

Režisierius Miloš Forman

Prodiuseriai Michael Douglas, Saul Zaentz

Scenarijaus autoriai Bo Goldman, Lawrence Hauben (pagal Keno Kesey romaną)

Operatorius Haskell Wexler

Kompozitorius Jack Nitzsche

Vaidina Jack Nicholson, Louise Fletcher, William Redfield, Michael Berryman, Peter Brocco, Dean R. Brooks, Alonzo Brown, Scatman Crothers, Mwako Cumbuka, Danny DeVito, William Duell, Josip Elic, Lan Fendors, Nathan George, Ken Kenny

„Oskaras": Saul Zaentz, Michael Douglas (geriausias filmas), Miloš Forman (režisierius), Bo Goldman, Lawrence Hauben (scenarijus), Jack Nicholson (aktorius), Louise Fletcher (aktorė)

„Oskaro" nominacija: Brad Dourif (antrojo plano aktorius), Haskell Wexler, Bill Butler (operatorius), Richard Chew, Lynzee Klingman, Sheldon Kahn (montažas), Jack Nitzsche (muzika)

ŽANA DILMAN, KOMERCIJOS KRANTINĖ 23, 1080 BRIUSELIS (1975)
JEANNE DIELMAN, 23 QUAI DU COMMERCE, 1080 BRUXELLES

Belgų režisierės Chantal Akerman filmas – viena svarbiausių feministinio kinematografo juostų, vienas žymesnių europietiškų 8-ojo deš. filmų. *Žana Dilman*, daugelio nuomone, sunkus filmas, ir tai filmo statusui suteikia atskirumo atspaudą praėjus trims dešimtmečiams. Jis neįrašytas į vaizdajuostes, skirtas namų kinui, netgi archyvinėse peržiūrose jis rodomas retai. Filme buržuazijos apatija parodyta taip subtiliai ir gniuždančiai, kad Antonionio filmas *Nuotykis* (1960) šalia jo atrodo kaip Franko Tashlino (amerikiečių animatorius, scenaristas, režisierius, – vert. past.) filmas. Filmas *Žana Dilman* sukelia estetinį sustingimą, neįprastą netgi europietiškam autoriniam kinui. Tai trijų valandų dokumentinis filmas apie susvetimėjimą, o Akerman stiliaus tikslumas ir metodiškumas gali nenuvarginti tik pačių ištvermingiausių žiūrovų.

Filme parodomos trys pagrindinės herojės, kurios vardu pavadintas filmas, gyvenimo dienos. Namų šeimininkė našlė užtikrina savo sūnui padorų gyvenimą, užsiimdama prostitucija. Beveik viso filmo metu stebime kasdieninio Žanos (Delphine Seyring) gyvenimo smulkmenas. Naudodama ilgus statiškus kadrus, režisierė filmuoja monotoniškus herojės namų ruošos darbus. Tačiau daug kuo filmas atrodo bravūriškas – tai atskleidžia paskutiniai kadrai. Jis baigiasi scena, kai Žana, aptarnavusi klientą, mirtinai subado jį žirklėmis, o po to sėdi tamsioje svetainėje visiškoje tyloje. Šis filmas pats šalčiausias, sudėtingiausias ir labiausiai atitolęs nuo kitų Akerman darbų, jis verčia susimąstyti, kodėl tokio ilgo filmo metu tiek mažai sužinome apie heroję.

Nors filmas vargina, jo privalumai nenuginčijami daugiausia dėl jo ištęstumo. Iš vienos pusės, tai feministinė Akerman, kuri vaizduoja Žanos gyvenimą su įtikinamai žiauriomis smulkmenomis, tezė. Režisierei nepakanka parodyti herojės egzistavimo beprasmiškumą, priešingai, ji atvirai demonstruoja gyvenimo rutinos vienodumą ir banalumą, profesionaliai parodo slegiančią tuštumą, kuri galų gale atveda Žaną prie tragiškos baigties.

Filmo triumfą užtikrina meistriška vaidyba. Puikiai aktorės Seyring kuriamas Žanos portretas palaipsniui atskleidžia jos psichologinį paveikslą su vos pastebimomis jos elgesio ypatybėmis, kurių tikriausiai neįmanoma būtų pastebėti trumpesniame filme su tradiciškai dramatiniais akcentais. Tik po trijų filmo demonstravimo valandų beveik neįžiūrima Žanos veido įtampa ir judesių trūkčiojimas, pastebimas ruošiant kavą ar skutant bulves, įgyja epinės melodramos svorį. Galbūt filmą geriau nagrinėti teoriškai, negu pajusti malonumą žiūrint, tačiau žiūrovams, susitaikiusiems su Akerman asketiškumu, filmas lieka nepamirštamas. **TCr**

Belgija, Prancūzija (Paradise Unite Trois), 225 min., spalvotas

Prancūzų kalba

Režisierė Chantal Akerman

Prodiuseriai Corinne Jénart, Evelyne Paul

Scenarijaus autorė Chantal Akerman

Operatorius Babette Mangolte

Vaidina Chantal Akerman, Yves Bical, Jan Decorte, Jacques Doniol-Valcroze, Delphine Seyring, Henri Storck

Didžioji Britanija (Fox), 100 min., spalvotas (*Eastmancolor* sistema)

Režisierius Jim Sharman

Prodiuseris Michael White

Scenarijaus autoriai Jim Sharman, Richard O'Brien (pagal Richardo O'Brieno pjesę *Rokio siaubo šou*)

Operatoriai Peter Suschitzky, Richard O'Brien

Vaidina Tim Curry, Susan Sarandon, Barry Bostwick, Richard O'Brien, Patricia Quinn, Nell Campbell, Jonathan Adams, Peter Hinwood, Meat Loaf, Charles Gray, Jeremy Newson, Hilary Labow, Perry Bedden, Christopher Biggins, Gaye Brown

ŠIURPIOJO ROKIO ŠOU (1975)
THE ROCKY HORROR PICTURE SHOW

Tai nepaprastas sceninis Richardo O'Brieno miuziklas, perkeltas į ekraną 1975 m. ir pirmųjų demonstravimų metu patyręs nesėkmę. Tačiau kai Niujorko kino teatrai jį pradėjo rodyti naktinių seansų metu, jis įgavo keistos mistikos ir mokslinio fantastinio, siaubo filmo reputaciją, tapo kultiniu filmu ir iki šiol pirmauja demonstravimo reitinguose, pavyzdžiui, viename Miuncheno kino teatre jis buvo demonstruojamas kiekvieną savaitę ištisus 27 metus.

Jauna Susan Sarandon ir Barry Bostwickas vaidina naivią porelę – Džanetą ir Bredą. Vieną audringą naktį sugenda jų automobilis, ir jie priversti ieškoti prieglobsčio netoliese esančioje pilyje, nežinodami, kad ji priklauso transvestitui Frenkui N. Furterui (Timas Curry šį vaidmenį atliko ir teatre), dėvinčiam kojines su gumytėmis, ir jo draugeliams iš Transilvanijos, tarp jų grėsmingajam Rif Rafui (Richardas O'Brienas) ir Madžentai (Patricia Quinn). Pilyje taip pat gyvena baikeris Edis (Meat Loafas) – kaip monstras Frankenšteinas sulopyta būtybė, ir Rokis

(Peteris Hinwoodas), profesionalesnis negu scenoje.

Filme, skambant roko muzikai, istorija pasakojama daktaro Evereto Skoto (Jonathanas Adamsas) vardu. Seksualinės orgijos metu Frenkas N. Furteris ir jo klanas bando suvilioti naivuolius Džanetą ir Bredą pagal įsimintinos dainos melodiją: „Liesk, paliesk, paliesk mane", „Mielas transvestitas" ir, žinoma, „Laiko deformacija". Begėdiško seksualumo, pašaipaus humoro, akį rėžiančių kostiumų ir dviprasmiškų užuominų mišinys kine neturi analogų. Visai suprantama, kad tarp filmo gerbėjų įsimintinos dainos ir personažų dialogai tapo nepaprastai populiarūs. Drąsiausieji gerbėjai dėvi tokius pat drabužius, pamėgdžiodami herojus, bando atkurti filmo fragmentus, naudoja filme matytus rekvizitus (ryžių barstymas vestuvių ceremonijos metu). Tikriausiai *Šiurpiojo Rokio šou* neverta žiūrėti kartu su savo senele, bet šis filmas – puikus kičinio pasilinksminimo pavyzdys. **JB**

Indija (Trimurti), 174 min., spalvotas

Hindi kalba

Režisierius Yash Chopra

Prodiuseris Gulshan Rai

Scenarijaus autoriai Javed Akhtar, Salim Khan

Kompozitorius Rahul Dev Burman

Vaidina Parveen Babi, Amitabh Bachchan, Iftekhar, Shashi Kapoor, Satyen Kappu, Yunus Parvez, Nirupa Roy, Neetu Singh

SIENA (1975)
DEEWAAR

Režisierius Yashis Chopra turėjo nuosavą kino studiją ir kūrė melodramas apie miesto buržuazijos gyvenimą. *Siena* – veiksmo filmas, sukurtas prodiuserio Gulshano Rai kino studijoje „Trimurti“. Puikų filmo scenarijų parašė garsūs 8-ojo deš. indų scenaristai – Javedas Akhtaras ir Salimas Khanas. *Siena* – klasikinio Mehboobo Khano filmo *Motina Indija* (1951) urbanistinis perdirbinys. Jame labiau akcentuojamas ne motinos, o jos aikštingo sūnaus gyvenimas nuo gimimo iki mirties.

Indų superžvaigždė Amitabh Bachchanas vaidina Vidžajų Vermą (vaidmuo, nulėmęs jo karjerą) – nekaltą vaiką, kurio šeima nukentėjo dėl to, kad, ieškodama teisybės, pažeidė įstatymą. Filme nėra dainų, išskyrus filmo įžangą ir dainą kabarete, vietoj įprastų 6–10 muzikinių numerių, nuo kurių priklauso tokių filmų sėkmė ir kurių dėka Chopra išpopuliarėjo. Režisierius apsiėjo be šio masalo, – jis sukūrė savitas scenas su ironiška potekste ir dialogais.

Bombėjus puikiai tiko filmavimui: scenos dokuose, triukšmingose gatvėse su puikiais viešbučiais ir privačiais namais. Tokiame fone puikiai atrodo aktorius Bachchanas darbine apranga – plačiomis baltomis kelnėmis ir žydrais marškiniais – sandėlio patalpoje besikaunantis su banditų gauja, ir stilizuoti naujo stereotipo – „kieto vaikino“ – dialogai. Vienas žymiausių indiškojo kino dialogų – ginčas tarp Vidžajaus ir jo brolio Ravio (Shashi Kapooras), kuris, ieškodamas teisybės, tapo policininku. Vidžajus sako esąs turtingas, o jo brolis neturi kišenėje nė skatiko. Ravio atsakymas toks: „Aš turiu motiną“. Vidžajaus meilė motinai užgožia jo ir laisvo elgesio merginos santykius, vaizduojamus pakankamai atviromis scenomis. Filmo pabaigoje šis ateistas miršta šventykloje ant motinos rankų, prisipažindamas, kad jam taip ir nepavyko išmokti miegoti be jos. Tai viena garsiausių ir simboliškiausių mirties scenų indų filmų istorijoje. **RDw**

MONTY PYTHON IR ŠVENTASIS GRALIS (1975)
MONTY PYTHON AND THE HOLY GRAIL

Viskas prasidėjo nuo televizijos šou *Monty Python skrajojantis cirkas*, kuriame vaidino penki šmaikštūs britų aktoriai: Johnas Cleese'as, Michaelis Palinas, Ericas Idle'as, Terry Jonesas bei Grahamas Chapmanas, o taip pat ir amerikietis Terry Gilliamas, kuris, pasitelkęs animaciją, atskirus jų pasirodymo epizodus sujungė į visumą.

Šou, kurį, nebijodama anarchistinių grupės dalyvių charakterių ir juokelių, parengė britų televizijos laidų korporacija (BBC), buvo transliuojamas pavydėtinai: nuolatos nuo 1969 m. iki 1974 m. Plačiaformatės versijos sėkmė buvo akivaizdi ypač todėl, kad pagal televizinį šou pastatytas filmas *O dabar visai kas kita* buvo gerai sutiktas 1971 m. Nenuostabu, kad greitai ekranuose pasirodė *Monty Python ir šventasis Gralis* (1975), kuriam scenarijų parašė „Python" komanda ir nufilmavo Terry Gilliamas ir Terry Jonesas.

Filmavimo procesą lydėjo „Monty Python" charakteringi satyriniai štrichai. Pirma, abu režisieriai blogai sutarė, nes abiejų režisierių požiūris į filmo stilių buvo skirtingas: Gilliamą pykdė Joneso noras sumažinti pastatymo apimtį ir filmuoti stacionaria kamera. Antra, aktorius Chapmanas labai gėrė ir dažnai nepataikydavo pasakyti replikos reikiamu momentu.

Tačiau kūrinys išėjo puikus. Trupė išvengė kritinių situacijų taip pat sėkmingai, kaip ir sėkmingai „sutilpo" į labai mažą filmo biudžetą. Pažiūrėkite, kaip riteriai šuoliuoja savomis kojomis, o tuo metu, daužant kokoso riešutus, išgaunamas arklių kanopų dundesys. Toks problemos sprendimo būdas nebuvo geniali režisieriaus išmonė: herojai turėjo judėti iš vienos vietos į kitą, o, esant mažoms finansinėms galimybėms, apie tikrus arklius negalėjo būti nė kalbos.

Kaip ir kiti puikūs kūriniai apie „Monty Python", *Šventasis Gralis* – šmaikšti parodija su politine potekste, demaskuojanti mitą apie Vakarus ir tuo pačiu metu joje atsispindi brechtiškasis atsisveikinimas su tradicinėmis idėjomis nuo filantropinio despotizmo iki karžygiško vyriškumo. Be to, reginys kelia žiūrovams nepaliaujamą juoką. **DS**

Didžioji Britanija (Michael White, National Film Trustee, Python), 91 min., spalvotas (*Technicolor* sistema)

Režisieriai Terry Gilliam, Terry Jones

Prodiuseriai Mark Forstater, Michael White

Scenarijaus autoriai Graham Chapman, John Cleese, Eric Idle, Terry Gilliam, Terry Jones, Michael Palin

Operatorius Terry Bedford

Kompozitoriai De Wolfe, Neil Innes

Vaidina Graham Chapman, John Cleese, Eric Idle, Terry Gilliam, Terry Jones, Michael Palin, Connie Booth, Carol Cleveland, Neil Innes, Bee Duffell, John Young, Rita Davies, Avril Stewart, Sally Kinghorn, Mark Zycon

Didžioji Britanija (Hawk, Peregrine), 184 min., spalvotas (*Eastmancolor* sistema)

Anglų, vokiečių, prancūzų kalbomis

Režisierius Stanley Kubrick

Prodiuseriai Stanley Kubrick, Bernard Williams

Scenarijaus autoriai Stanley Kubrick (pagal Williamo Makepeace'o Thackeray'aus romaną)

Operatorius John Alcott

Kompozitorius Leonard Rosenman; The Chieftains, Johann Sebastian Bach, Georg Friedrich Händel, Wolfgang Amadeus Mozart, Giovanni Paisiello, Franz Schubert, Frederick The Great, Antonio Vivaldi

Vaidina Ryan O'Neal, Marisa Berenson, Patrick Magee, Hardy Krüger, Steven Berkoff, Gay Hamilton, Marie Kean, Belle, Diana Körner, Murray Melvin, Frank Middlemass, André Morell, Arthur O'Sullivan, Godfrey Quigley, Leonard Rossiter, Philip Stone

„Oskaras“: Ken Adam, Roy Walker, Vernon Dixon (meninis apipavidalinimas ir dekoracijos), John Alcott (operatorius), Ulla-Britt Söderlund, Milena Canonero (kostiumai), Leonard Rosenman (muzika)

„Oskaro“ nominacija: Stanley Kubrick (geriausias filmas), Stanley Kubrick (režisierius), Stanley Kubrick (scenarijus)

BARIS LINDONAS (1975)
BARRY LINDON

Šis nepakankamai įvertintas Stanley Kubricko filmas sukurtas pagal šelmišką Willamo Thackeray'aus romaną *Bario Lindono užrašai*, sukurtą 1844 m. Pagrindinis herojus gyvena XVIII a., panašiai kaip ankstesnių Kubricko filmų *Prisukamas apelsinas* ir *2001 m. kosminė odisėja* herojai, tarp nuostabių dekoracijų, kostiumų ir stulbinančių veikėjų, kurių nuopoliai ir pakilimai kai kada giliai tragiški, o kai kada absurdiškai komiški.

Pasakojama Maiklo Horderno vardu, kuris atitinka ironišką egoistišką Thackeray'aus herojų, gudrų melancholišką stebėtoją. Laimės kūdikis Redmondas Baris (Ryanas O'Nealas), simpatiškas jaunas airis, po dvikovos su bailiu amerikiečių karininku (Leonardas Rossiteras) priverstas palikti gimtąjį miestą. Apiplėštas ir praradęs savo nedidelį turtą, Baris įstoja į kariuomenę ir dalyvauja Septynmečiame kare. Dezertyruodamas jis patenka į prūsų armiją. Apsimetęs šnipu, gaudančiu užsimaskavusį sukčių (Patrickas Magee), jis lošia Europos dvaruose. Pirmosios dalies pabaigoje herojus viską, ko troško, pasiekia vesdamas tituluotą gražuolę Lindon (Marisa Berenson). Norėdamas pasiekti dar daugiau, Baris sutinka nusižeminti. Jis pasivadina pirmojo savo žmonos vyro, turėjusio titulą, pavarde. Antroje filmo dalyje matome, kad Baris tampa marionete, o ne pagrindiniu herojumi, kaip ankstesniame Kubricko filme. Jo ekstravagantiški užmojai, beprotiškas socialinio statuso vaikymasis ir neprotingas elgesys naujoje šeimoje atneša daugybę nelaimių, kurių kulminacija – dar viena siaubinga, nors ir komiška, dvikova.

Kubricką dažnai kaltina emocionalumo trūkumu filmuose, tačiau santūri režisieriaus filmavimo maniera padaro daug didesnę įtaką tokioms scenoms, kaip Bario išgyvenimas dėl savo artimųjų mirties, žmonos išprotėjimas ar jo posūnio apsivėmimas prieš dvikovą. **KN**

FOKSAS IR JO DRAUGAI (1975)
FAUSTRECHT DER FREIHEIT

Vakarų Vokietija (City, Tango), 123 min., spalvotas (*Eastmancolor* sistema)

Vokiečių kalba

Režisierius Rainer Werner Fassbinder

Prodiuseris Rainer Werner Fassbinder

Scenarijaus autoriai Rainer Werner Fassbinder, Christian Hohoff

Operatorius Micheel Ballhaus

Kompozitorius Peer Raben

Vaidina Peter Chatel, Rainer Werner Fassbinder, Adrian Hoven, Christiane Maybach, Hans Zander, Kurt Raab, Rudolf Lenz, Karl Scheydt, Peter Kern, Karl-Heinz Staudenmeyer, Walter Sedlmayr, Bruce Low, Brigitte Mira, Evelyn Künneke, Barbara Valentin

Filmo kūrėjai – režisierius, scenaristas ir aktoriai – dėl homofobiškos neapykantos sau atlieka tyrimą tarp biseksualų. Siužeto centre – pagrindinio herojaus, homoseksualo, niekingo melagio Franco Fokso (Raineris Werneris Fassbinderis), saviapgaulė. Išlošęs loterijoje 500 tūkst. markių, jis pakliūva į gražių ir turtingų žmonių pasaulį ir tampa simpatiško buržua Judžino Tieso (Peteris Chatelis) seksualinio suinteresuotumo objektu. Tačiau šiame filme daugiau parodomas ne seksualumas, o visuomenės klasės. Pradžioje impulsyvusis Foksas su savo neišsemiama energija ir nepasotinamu libido santykiuose su Judžinu ir jo draugais bei jų nuobodžiu etiketu atrodo viršesnis, bet pamažu jo grubią jėgą nuslopina maloningas Judžino elgesys, įteigdamas jam kaltės jausmą, ir įvairios manipuliacijos.

Fassbinderis daro šį Fokso pasikeitimą dar skausmingesnį, iš anksto atskleisdamas nelaimingo likimo, kuris laukia Fokso, ženklus. Pats baisiausias jų – aistringa meilė Judžino gyvenimo stiliui ir jo garbinimas. Filmas dramatizuoja būdus, kuriais masinės žiniasklaidos priemonės su reklamos, prabangių žurnalų ir muilo operų pagalba pokario laikų darbininkus skatino siekti padėties visuomenėje ir turto. Nepamirštami paskutiniai kadrai, kai Foksas, Judžino dėka netekęs ne tik visų savo pinigų, bet ir žmogiškojo padorumo, griūna metro ir, galimas daiktas, miršta nuo širdies priepuolio, o kažkokie vaikėzai atima viską, kas dar buvo likę. Tokias scenas kino kritikai vadino melodraminiu triuku. Ypač ši scena panaši į tragišką Franco Biberkopfo, pagrindinio Alfredo Döblino romano *Berlynas, Aleksandro aikštė* herojaus mirties sceną. Romaną Fassbinderis ekranizavo po penkerių metų. *Foksas ir jo draugai* – vienas iš stipriausių filmų apie žlugimą visuomenės, kurioje žmogaus gyvenimas tampa preke. **MT**

Prancūzija (Armorial, Sunchild), 120 min., spalvotas (*Eastmancolor* sistema)

Prancūzų kalba

Režisierė Marguerite Duras

Prodiuseris Stéphanie Tchalgadjieff

Scenarijaus autorius Marguerite Duras

Operatorius Bruno Nuytten

Kompozitorius Carlos d'Alessio

Vaidina Delphine Seyrig, Michael Lonsdale, Claude Mann, Mathieu Carrière, Didier Flamand, Vernon Dobtcheff, Claude Juan, Satasinh Manila, Nicole Hiss, Monique Simonet, Viviane Forrester, Dionys Mascolo, Marguerite Duras, Françoise Lebrun, Benoît Jacquot

INDIJOS DAINA (1975)
INDIJA SONG

Žiūrėdami Marguerite Duras filmus, žiūrovai patiria skirtingus jausmus. Vieniems jie – hipotetiškai patrauklūs, kitiems – per daug pretenzingi, tačiau šie jausmai – neatsiejami.

Indijos daina – pats žymiausias Duras kūrinys, perkeliantis mus į 1937 m. Kalkutą (filmuota prie Paryžiaus). Delphine Seyrig vaidina turtingą prancūzų diplomato žmoną, kenčiančią dėl liūdesio ir dvasinių išgyvenimų. Režisierės kūrinys daugiau primena neapibrėžtą, svajingą poemą, negu tiesioginį pasakojimą. Filmas nepaprastai pavergia savo kalba ir garsu, kurie yra kontrastas veiksmui ekrane. Jis suklaidina žiūrovus pašaliniais garsais: veriančiu riksmu ir verksmu, nerišliais dialogais, o apgaulingas pasakojimo nebuvimas – kontrapunktas neekspresyviems ekrano herojų paveikslams.

Kitame filme *Jos vardas Venecija ištuštėjusioje Kalkutoje* (1976) režisierė Duras naudoja tą pačią muziką kaip ir *Indijos dainoje*, tačiau ji lydi kitus vaizdinius. Filmas *Indijos daina* yra sunkus, tačiau patrauklus reginys. **TCr**

Australija (AFC, BEF, McElroy & McElroy, SAFC), 115 min., spalvotas (*Eastmancolor* sistema)

Režisierius Peter Weir

Prodiuseriai A. John Graves, Patricia Lovell, Hal McElroy, Jim McElroy

Scenarijaus autoriai Cliff Green (pagal Joan Lindsay romaną)

Operatorius Russel Boyd

Kompozitoriai Bruce Smeaton; Bach, Mozart, Beethoven

Vaidina Rachel Roberts, Vivean Gray, Helen Morse, Kirsty Child, Tony Llewellyn-Jones, Jacki Weaver, Frank Gunnell, Anne-Louise Lambert, Karen Robson, Jane Vallis, Christine Schuler, Margaret Nelson, Ingrid Mason, Jenny Lovell, Janet Murray

IŠKYLA PRIE KABANČIOS UOLOS (1975)
PICNIC AT HANGING ROCK

Tai istorija apie vaiduoklius be vaiduoklių, mįslė be atsakymo ir seksualinių norų slopinimas be sekso. Peterio Weiro filmas *Iškyla prie kabančios uolos* labai paslaptingas.

Pati istorija apgaulingai paprasta: grupė privačios australų moterų mokyklos studenčių keliauja į iškylą mažai apgyvendintoje vietovėje. Maršrutas veda į aukštą kalną, į kurį kopiant paslaptingai be pėdsakų dingsta trys merginos ir mokytojas, o likusieji mano, kad šiandien atsitiko kažkas daugiau, negu nelaimingas atsitikimas. Suprasdamas, kad nežinomybės baimė verčia galvoti apie vaiduoklius, Weiras neskuba atskleisti kankinančių paslapčių, esančių šio talentingai pastatyto filmo dėmesio centre. Kai viena iš mokinių vis dėlto grįžta, ji nieko neatsimena.

Ekskursija primena sapną ar haliucinaciją, trapų miražą, kurį išprovokavo pragaras dykumoje. Filmo pabaiga žada akivaizdžią nelaimę, nors Weiras ir nenaudoja gerai žinomų priemonių nerimui sukelti. Vienintelė išimtis – už kadro skambanti elektroninė Bruce'o Smeatono muzika, girdima kaip šauksmas iš kitų erdvių. **JKl**

MANILA NAKTIES PRIEGLOBSTYJE (1975)
MAYNILA: SA MGA KUKO NG LIWANAG

Mažo biudžeto Lino Brockos hitas tapo tikru filipiniečių kinematografo pasiekimu ir tebėra geriausias visų laikų filipiniečių filmas. Vargšas kaimo žvejys Chulio (Bembol Roco) atvažiuoja į Manilą ieškoti savo dingusios mylimosios Ligajos (Hilda Koronel). Įsitaisęs dirbti statybininku, jis mato darbininkų išnaudojimą, žalingas darbo sąlygas, prieštaringus santykius ir skirtingas darbininkų politines pažiūras. Jis yra įtraukiamas į vyrų prostituciją ir pagaliau sužino, kad Ligaja dirba viešnamyje. Bandymas išvaduoti Ligają ir patį save iš pražūtingo Manilos poveikio virsta tragedija.

Filmas *Manila nakties prieglobstyje* parodo visą miesto skurdo siaubą, padedant agresyviai muzikai, imituojančiai pramoninius garsus, gatvės triukšmą ir minios šurmulį, kurio nenustelbia net Ennio Morricone dainos ir sintezatoriaus muzika. Tai didelio miesto spąstų paveikslas, į kuriuos patenka žmonės, jų skausmas. Visa tai yra aštrus kontrastas meilės idilei ant jūros kranto, rodantis Brockos polinkį į sentimentalumą. **CFu**

Filipinai, 125 min., spalvotas
Režisierius Lino Brocka
Prodiuseris Severino Manotok
Scenarijaus autorius Clodualdo del Mundo jaunesn.
Operatorius Mike De Leon
Kompozitorius Max Jocson
Vaidina Bembol Roco, Hilda Koronel, Lou Salvador, Pricess Reymundo, Juling Bagabaldo

Italija, Prancūzija (Artistes Associés, PEA), 117 min., spalvotas (*Eastmancolor* sistema)

Italų kalba

Režisierius Pier Paolo Pasolini

Prodiuseriai Alberto De Stefanis, Antonio Girasante, Alberto Grimaldi

Scenarijaus autoriai Pier Paolo Pasolini, Roland Barthes, Maurice Blanchot, Sergio Citti, Pierre Klossowski (pagal Marquis de Sade'o knygą *Salo, arba 120 Sodomos dienų*)

Operatorius Tonino Delli Colli

Kompozitorius Ennio Morricone

Vaidina Paolo Bonacelli, Giorgio Cataldi, Umberto Paolo Quintavalle, Aldo Valletti, Caterina Boratto, Hélène Surgère, Sonia Saviange, Elsa De Giorgi, Ines Pellegrini, Rinaldo Missaglia, Giuseppe Patruno, Guido Galletti, Efisio Etzi, Claudio Troccoli, Fabrizio Menichini

SALO, ARBA 120 SODOMOS DIENŲ (1975)
SALÓ O LE CENTOVENTI GIORNATE DI

Salo pagrindas – Markizo de Sado kūrinys *Salo, arba 120 Sodomos dienų*. Tai markizo vardu pavadinta seksualinio iškrypimo forma, apie kurią kalbama filme. Nors filme daug nukrypimų nuo de Sado originalo, apskritai knygos dvasia išlaikyta. De Sado sumanyme iš dalies buvo politinių motyvų, išjuokiančių tų dienų kanonus, iš dalies – tuos, kurių laikėsi katalikų bažnyčia. Pasolini taip pat buvo aršus antiklerikalas, tačiau jis tiesiogiai sieja *Salo* su Italijos istorija.

Filmo veiksmas vyksta trumpai gyvavusioje Salò respublikoje, kurioje Antrojo pasaulinio karo metu paskutinį kartą apsistojo Musolinis. Pasolini taip pat palietė šie įvykiai – Salò respublikoje buvo nužudytas jo brolis. Šiame Pasolini sufantazuotame karo epizode keturi fašistai iškrypėliai tyčiojasi iš keturių abiejų lyčių patrauklių belaisvių ir seksualiai juos žemina bei kankina. Režisierius pateikia tai kaip seriją niūrių scenų be erotinės aistros. Filme nematome herojų individualių savybių, netgi ištvirkėliai neturi nieko individualaus ir, atrodo, nepatiria jokio malonumo nuo savo pasileidimo, o jų aukos – beveidžiai kūnai, priversti pakelti kankinimus ir skausmą.

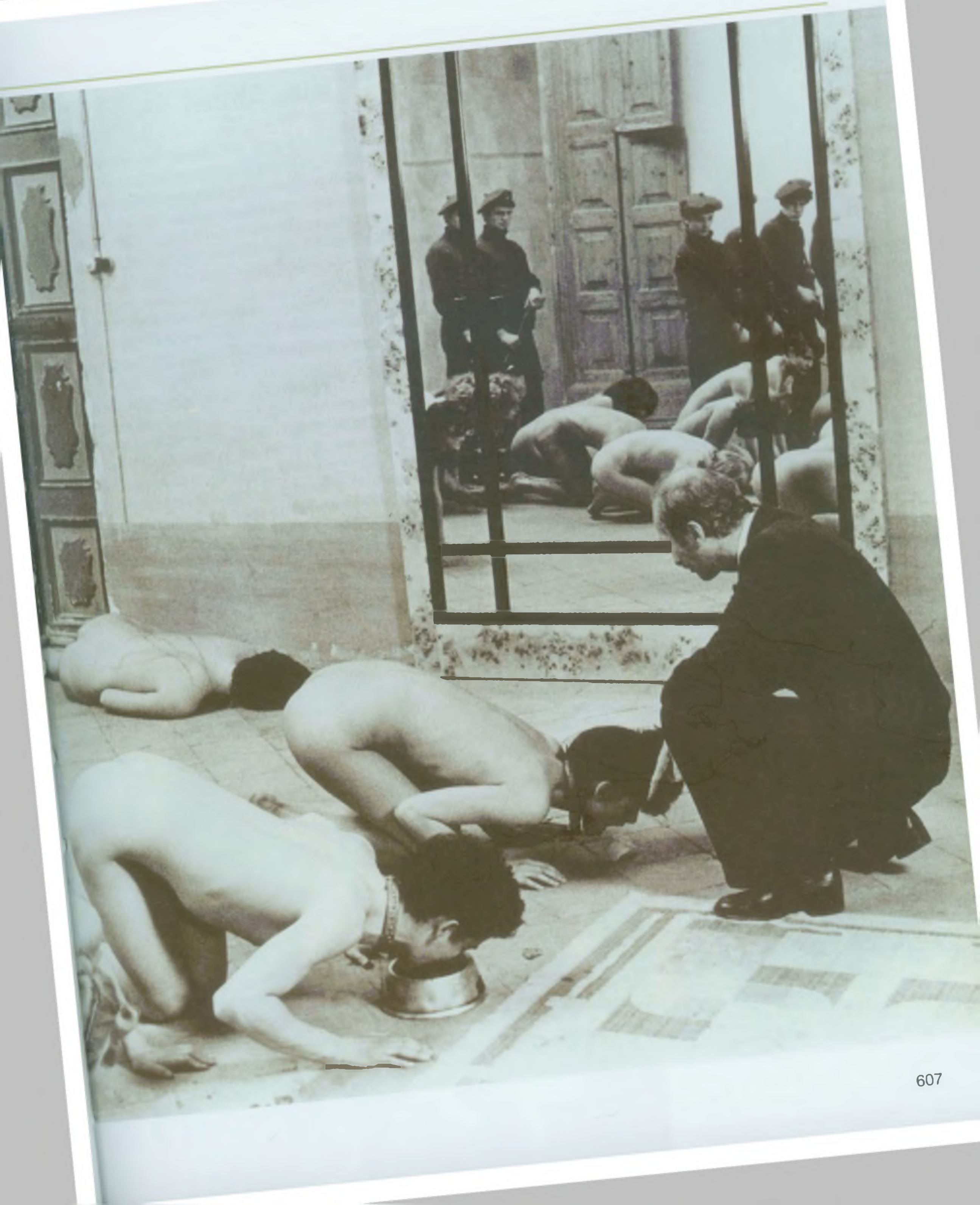
Pasolini stengėsi parodyti valdžios, pasiekusios seksualinės degradacijos viršūnę, panaudojimą, lygindamas ją su fašizmu ir vaizduodamas kaip filosofiją, kuri garbina prievartą dėl pačios prievartos. Tačiau šis kūrinys turi ir kitų užduočių. Vienas ištvirkėlių vaizduojamas kaip vyskupas, viename epizode kalinių pora turi suvaidinti santuokos ceremoniją, bet jų tironai įsiterpia į ceremoniją, sprausdamiesi tarp jaunųjų kūnų. Kitoje liūdnai pagarsėjusioje scenoje nuoga jauna moteris priverčiama valgyti ekskrementus, ir ši scena, Pasolini nuomone, turėjo tapti vartotojiško kapitalizmo ir kenksmingo maisto ryškioje pakuotėje metafora.

Filmo pabaiga – tai žiauri orgija, kurios metu aukos nužudomos, nuimami jų skalpai, išpjaunami liežuviai ir deginamos krūtys. Visą sceną lydi Carlo Orffo muzika *Carmina Burana*, kurią Pasolini laikė fašistine, ir amerikiečių poeto Ezra Poundo, palaikiusio Musolinį, *Cantos* skaitymai.

Nors nepadorios scenos neginčijamai šokiruoja žiūrovus, labiausiai jaudina žinojimas, kad šiame savo kūrybos etape Pasolini turėjo dviprasmišką požiūrį į kūną ir seksualumą. Jei pornografijos tikslas – sužadinti seksualinę trauką, *Salo* nepatenka į šią kategoriją, nes filmo tikslas – sukelti šleikštulį.

Netrukus po filmo sukūrimo, bet dar prieš jo pasirodymą ekranuose Pasolini buvo nužudytas. Filmas buvo kritikuojamas ir uždraustas demonstruoti daugelyje šalių. **EB**

NEŠVILIS (1975)
NASHVILLE

Roberto Altmano filmas *Nešvilis* buvo sukurtas dviejų Amerikos istorijos periodų sandūroje – po Votergeito skandalo ir Vietnamo karo. Amerikiečiai nusivylė savo valdžia, ir cinizmo banga užliejo šalį. Tai atsitiko prieš 200-ąsias Amerikos metines, kai turėjo būti garbinami amerikietiški idealai ir vertybės – JAV ištakų simboliai. Altmanas apnuogino nestabilios nacijos šventės veidmainiškumą ir įsmeigė peilį į pačią neskoningo amerikietiškojo šou biznio širdį – Nešvilį, kantri muzikos tėvynę.

Kino meno priemonėmis režisierius pabandė atkurti chaosą, karaliaujantį kultūriniame šalies gyvenime. *Nešvilyje* yra per dvi dešimtis pagrindinių herojų, daugybė susipynusių siužetinių linijų, tačiau veiksmą kontroliuoja aštri Altmano intuicija.

Altmanas spalvingai piešia žmones: vienus – nepaprastai ambicingus, kitus – vos sugebančius išgyventi juos supančiame pasaulyje. Būtent šie nežymūs personažai, kurie neįsilieja į bendrą foną ir chaotišką istoriją, priverčia žiūrovus jaudintis dėl jų laimės ir sėkmės. *Nešvilio* herojai pasirodo ir dingsta kaip laivai nesėkmių ir prieštaravimų jūroje. Efektą sustiprina įžymusis Altmano dialogas, kuris nuolatos atkreipia dėmesį į pačias smulkiausias ekrano detales, minioje parodo nepažįstamą veidą, kuris filmo siužete gali būti svarbus.

Vietoj tiesioginio pasakojimo Altmanas nagrinėja keletą temų, tačiau niekada nesureikšmina vienos. Aktorių atliekamos kantri stiliaus dainos, išreiškiančios banalų populizmą ir pasyvumą, vos juntamai lydi siužeto veiksmą. Filmui pasibaigus, jo prasmė lieka neaiški, nors aktoriai ir stengiasi kažką išreikšti. Filmas parodo gyvenimo realybę karo laikotarpiu, pasakoja apie kovą už nacionalinę savigarbą tuo metu, kai tokioms sąvokoms buvo nepakankamai skiriama dėmesio. **JKl**

JAV (ABC, Paramount), 159 min., spalvotas (*Metrocolor* sistema)

Režisierius Robert Altman

Prodiuseris Robert Altman

Scenarijaus autorius Joan Tewkesbury

Operatorius Paul Lohmann

Kompozitoriai Arlene Barnett, Jonnie Barnett, Karen Black, Ronee Blakley, Gary Busey, Keith Carradine, Juan Grizzle, Allan F. Nicholls, Dave Peel, Joe Raposo

Vaidina David Arkin, Barbara Baxley, Ned Beatty, Karen Black, Ronee Blakley, Timothy Brown, Keith Carradine, Geraldine Chaplin, Robert DoQui, Shelley Duvall, Allen Garfield, Henry Gibson, Scott Glenn, Jeff Goldblum, Barbara Harris

„Oskaras": Keith Carradine (daina)

„Oskaro" nominacija: Robert Altman (geriausias filmas), Robert Altman (režisierius), Ronee Blakley (antrojo plano aktorė), Lily Tomlin (antrojo plano aktorė)

PALESINK VARNĄ (1975)
CRÍA CUERVOS

„Palesink varną, ir jis iškapos tau akis!“ – taip byloja ispanų patarlė, atitinkanti mūsų patarlę „ką pasėsi, tą ir pjausi“. Jaunoji Ana (Ana Torrent) prabunda naktį ir leidžiasi laiptais žemyn, nes jai atrodo, kad tėvo našlio kambaryje girdėti keisti garsai. Jauna moteris netikėtai bėga tolyn nuo namo. Anos tėvas, Franko armijos kareivis, guli negyvas, ir Ana mano, kad čia yra dalis ir jos kaltės. Po šio stulbinančio pripažinimo vaizduojamas Anos ir jos dviejų seserų gyvenimas, nugalint slaptas kliūtis, kurios lydi jų brendimą ir parodo, kokia pavojinga gali būti laisvė.

Filme, sukurtame tuo laikotarpiu, kai Franko gulėjo mirties patale, panašiai kaip ir kituose to meto filmuose, parodoma skurdi vaikystė fašistinėje Ispanijoje. Tačiau režisierius garbingai susidoroja su savo užduotimi. Geraldine Chaplin, nuolatinė tų laikų Sauros mūza, puikiai vaidina du vaidmenis: vėžiu sergančią Anos motiną ir suaugusią Aną, prisimenančią visus tuos įvykius. Įtaigiu Anos vaidmeniu ji parodo, kad fašizmas – tai skausmingai išgyventa ir nugalėta praeitis. **RP**

Ispanija (Elkas Querejeta y Gįrate Elkas), 110 min., spalvotas (*Eastmancolor* sistema)

Ispanų kalba

Režisierius Carlos Saura

Prodiuseris Carlos Saura

Scenarijaus autorius Carlos Saura

Operatorius Teodoro Escamilla

Kompozitorius Federico Mompou

Vaidina Geraldine Chaplin, Mónica Randall, Florinda Chico, Ana Torrent, Héctor Alterio, Germįn Cobos, Mirta Miller, Josefina Díaz, Conchita Pérez, Juan Sánchez Almendros, Mayte Sanchez

Kanų kino festivalis: Carlos Saura (didysis žiuri prizas), „Auksinės palmės šakelės“ nominacija

Graikija (Papalios), 230 min., spalvotas

Graikų kalba

Režisierius Theo Angelopoulos

Prodiuseris Giorgis Samiotis

Scenarijaus autorius Theo Angelopoulos

Operatorius Yorgos Arvanitis

Kompozitorius Loukianos Kilaidonis

Vaidina Eva Kotamanidou, Aliki Georgouli, Stratos Pahis, Maria Vassiliou, Petros Zarkadis, Kiriakos Katrivanos, Yannis Firios, Nina Papazaphiropoulou, Alekos Boubis, Kosta Stiliaris, Greg Evaghelathos, Vangelis Kazan

Berlyno tarptautinis kino festivalis: Theo Angelopoulos („Interfilm" premija, naujojo kino forumas)

Kanų kino festivalis: Theo Angelopoulos (FIPRESCI apdovanojimas)

KELIAUJANTYS AKTORIAI (1975)
O THIASSOS

Nuo 1970 m. graikų režisierius Theo Angelopoulosas savo filmuose nenuilstamai tiria peizažo, kuris dažnai ekrane lieka nepastebėtas, galimybes. Jo tyrinėjimų objektas – Graikija, bet ne jos saulėtoji pusė, vaizduojama turistinėse reklamose, o šiaurinė ir šalta Balkanų pusė, su savo klasikine praeitimi ir dabartimi, ribojama geografine siena. Buvęs kritikas, socialistinio laikraščio apžvalgininkas Angelopoulosas tvirtino, kad juodųjų pulkininkų chunta davė jam tyrinėjimo objektą ir pažadino norą atskleisti istorines diktatūros šaknis. Jis sukūrė *Keliaujančius aktorius* slapta, paskelbęs oficialiems asmenims, kad kuria mitą apie Orestą, tačiau tikras veiksmo laikas – vokiečių okupacija. Iš dalies režisierius sakė tiesą: filme klajojančių aktorių trupė keliauja per Graikiją nuo 1939 iki 1952 metų, vaidindama populiarią XVIII a. pjesę *Piemenaitė Golfo*, tačiau jų pasirodymus dažnai sutrukdo istoriniai įvykiai: vokiečių okupacija, pilietinis karas, Papagosos vyriausybės atėjimas valdžion. Aktorių vaidinimus dažnai pertraukia šūviai, sprogimų pliūpsniai, kažkieno mirtis.

Trupės nariai įkūnija mito apie Orestą herojus: Egisfas (Vangelis Kazanas) bendradarbiauja su fašistais, Orestas (Petrosas Zarkadisas) – partizanas komunistas, Agamemnonas (Stratosas Pahis) – apgautas trupės vadovas. Veikiau tai net ne herojai, o prototipai ar tik šešėliai. Žuvę trupės nariai vėl grįžta į gyvenimą ir kaip vaiduokliai pasirodo Angelopouloso filme *Peizažas rūke* (1988). Filmo veiksmo vieta ir laikas neapibrėžtas taip pat, kaip ir jo herojai. Tik kadrai gali perkelti iš vienos epochos į kitą: filmo pradžioje aktoriai stovi kartu 1952 m., pabaigoje tą

pačią trupę matome 1939 m.

Angelopoulosas – vienas iš žymiausių kino peizažistų, didelis scenų, kuriose bet kokia vieta virsta plačia efektinga panorama, meistras. Jis taip pat judesio meistras, filmuojantis keliones traukiniu, automobiliu, autobusu, pėsčiomis arba vaizduotėje. Režisierius dirba su operatoriumi Giorgosu Arvanitisu, kuris sugeba meistriškai sulėtinti kadrus. Tai matome jo keturių valandų filme. Pačiuose ryškiausiuose epizoduose kamera ir aktoriai juda taip, kad laikas ir erdvė atrodo atvirkšti.

Režisierius puikiai vaizduoja masines scenas ir epizodus, kurie kartojasi viso filmo metu. Grupė žmonių, einanti miesto gatve, staiga atsiduria kitoje plotmėje, kurioje susilieja su dar viena žmonių grupe. Angelopouloso filmai atspindi istoriją kaip parade – laidotuvių procesija ar politinė demonstracija nuolatos susipina, keisdamos kryptį ar politinę orientaciją. Pats judėjimas tampa gyvybiškai svarbus istorinės analizės įrankis. **JRom**

JAV (Universal/zanuck-Brown), 124 min., spalvotas (*Technicolor* sistema)

Režisierius Steven Spielberg

Prodiuseriai David Brown, Richard D. Zanuck

Scenarijaus autoriai Carl Gottlieb (pagal Peterio Benchley'aus romaną)

Operatorius Bill Butler

Kompozitorius John Williams

Vaidina Roy Scheider, Robert Shaw, Richard Dreyfuss, Lorraine Gary, Murray Hamilton, Carl Gottlieb, Jeffrey Kramer, Susan Backlinie, Jonathan Filley, Ted Grossman, Chris Rebello, Jay Mello, Lee Fierro, Jeffrey Voorhees, Craig Kingsbury

„Oskaras": Verna Fields (montažas), John Williams (muzika), Robert L. Hoyt, Roger Heman jaunesn., Earl Mabery, John R. Carter (garsas)

„Oskaro" nominacija: Richard D. Zanuck, David Brown (geriausias filmas)

NASRAI (1975)
JAWS

Visos savo karjeros laikotarpiu, ar tai būtų *Juros periodo parkas* – nuotykinis Michaelo Chrichtono filmas su monstrais, ar drama apie holokaustą *Šindlerio sąrašas* pagal Thomaso Keneally romaną, Stevenui Spielbergui visada gerai sekėsi ekranizuoti kūrinius. Puikų efektą jis pasiekė ir ekranizuodamas Peterio Benchley'aus trilerį *Nasrai*.

Originaliame kūrinyje egzistavo ryklys žudikas, terorizavęs kurortinį Amiti Ailendo miestelį rytinėje pakrantėje. Spielbergas sukūrė pirmą filmą, kuris tapo sensacija.

Viena iš šio puikaus trilerio sėkmės sudėtinių dalių – aktorių kolektyvas. Roy Sheideris šauniai vaidina miestelio policininką, suprantantį, kad į krantą išmesti sudarkyti kūnai yra svarbi priežastis laikytis atokiau nuo vandens, tačiau jam nepavyksta įtikinti mero dėl pavojaus. Laimei, jo pusėje yra ekspertas Matas Huperis (Richardas Dreyfussas) ir senas patyręs jūrininkas Kvintas (Robertas Shaw). Greitai ši trijulė stoja į kovą su viską ryjančia jūros būtybe. Įtampa išlieka tokia pat didelė netgi žiūrint filmą kelintą kartą.

Spielbergo *Nasrai* privertė žmones dukart pagalvoti prieš neriant į jūrą. Žaisdamas mūsų nežinomybės baime, režisierius įvaro nerimo, nuolatos išlendantį ryklį parodydamas Johno Williamso muzikos fone. Taip režisieriui pavyko sukelti žiūrovams nuolatinę įtampą, o guminis ryklys atrodo tuo tikroviškesnis, kuo mažiau pasirodo ekrane. Hičkokiškas triukas su sužalota ranka palieka didelį įspūdį, o puikiai realizuotas talentingai parašytas scenarijus (jo autoriai – Benchley ir Gottliebas) – pats baisiausias kūrinys apie jūrą kino istorijoje. **JB**

KINŲ BUKMEKERIO NUŽUDYMAS (1976)
THE KILLING OF A CHINESE BOOKIE

Pirmasis kriminalinis Johno Cassaveteso trileris iš karto nebuvo pripažintas publikos. Pakartota sutrumpinta versija, išleista po dvejų metų, taip pat neturėjo pasisekimo. Labai asmeniški, jausmingi herojų paveikslai buvo ryškus kontrastas eilinėms nuotykinėms juostoms.

Filme *Kinų bukmekerio nužudymas* vaizduojamas Kosmo Vitelio (Benas Gazzara), charizmatiško striptizo baro Los Anžele savininko, gyvenimas. Pagrindinis herojus, – vienu metu ir angelas, ir demonas, – nesėkmingai lošdamas iš pinigų, žiauriai prasiskolina. Norėdamas padengti skolas, jis yra priverstas nužudyti kinų bukmekerį.

Įvairiais atžvilgiais filmą galima laikyti asmeniniu testamentu. Tragikomiškas Kosmo herojus atrodo dar labiau jaudinantis, kai suprantame, jog jis yra Cassaveteso antrasis „aš". Šis išdidus impresarijus ir pakrikusio kolektyvo (aktoriai ir kūrybinė grupė) vadovas, norėdamas išlaikyti šeimą (kalbama apie Cassaveteso aktorinę karjerą), buvo priverstas rasti kompromisą su savo moralinėmis nuostatomis. Peteris Bogdanovichius Gazzarą, atlikusį panašų vaidmenį, rodė filme *Šventasis Džekas* (1979) , tačiau jis nespinduliavo tos šilumos ir jausmų subtilumo, būdingo fatališkai komedinei Cassaveteso dramai. **JRos**

JAV (John Cassavetes), 108 min., spalvotas

Režisierius John Cassavetes

Prodiuseris Al Ruban

Scenarijaus autorius John Cassavetes

Operatorius Mitch Breit, Al Ruban

Kompozitorius Bo Harwood

Vaidina Ben Gazzara, Timothy Carey, Seymour Cassel, Robert Phillips, Alice Friedland, Soto Joe Hugh, Al Ruban, Azizi Johari, Virginia Carrington, Meade Roberts

KERĖ (1976)
CARRIE

Iki 8-ojo deš. vid. Brianas De Palma sugaišo dešimtmetį savo talento, kuriam įtakos turėjo Alfredas Hitchcockas, roko muzika ir to meto politinė satyra, šlifavimui. Filmas *Kerė* tapo ryškiu jo karjeros posūkiu. Šis melodramiškas siaubo filmas, kuriame susimaišė grubumas, neįsivaizduojamas natūralumas ir paaugliško kino elementai, lieka geriausia Stepheno Kingo romano ekranizacija. De Palma, turėdamas polinkį daryti staigmenas, kaitalioja fantaziją su realybe. Filmo pradžioje mes matome perėjimą nuo lengvų mergaitės pornofantazijų vonioje prie Kerės menstruacijų fakto, pirmojo požymio, išskiriančio ją iš kitų miestelio gyventojų.

Kerė namuose junta savo fanatiškai religingos motinos, kurią vaidina Piper Laurie, spaudimą, mokykloje taip pat nėra ramybės – tai palaiko lėtai rusenančią įtampą, įgaunančią telekinezės formą. Apimti prieštaringų jausmų mes stebime, kaip Kerės fantazijos apie kerštą peržengia ribą ir kulminacinėje scenoje per išleistuvių vakarėlį paverčia ją nekontroliuojama žudike (tikras De Palmos šedevras).

Sissy Spacek vaidyba tiesiog stulbinanti. Jos veidas ir kūnas primena ryškų nuolatos kintantį specialųjį efektą, išreiškiantį Kerės gyvenimo prieštaravimus, didelį įspūdį palieka ir švelnios, drovios, niekam neįdomios mergaitės pavirtimas žmogžude. **AM**

JAV (Redbank), 98 min., spalvotas

Režisierius Brian De Palma

Prodiuseriai Brian De Palma, Paul Monash

Scenarijaus autorius Lawrence D. Cohen (pagal Stepheno Kingo romaną)

Operatorius Mario Tosi

Kompozitorius Pino Donaggio

Vaidina Sissy Spacek, Piper Laurie, Amy Irving, William Katt, Betty Buckley, Nancy Allen, John Travolta, P. J. Soles, Priscillla Pointer, Sydney Lassick, Stefan Gierasch, Michael Talbott, Doug Cox, Harry Gold, Noelle North

„Oskaro" nominacija: Sissy Spacek (aktorė), Piper Laurie (antrojo plano vaidmuo)

JAV (Malpaso), 135 min., spalvotas

Režisierius Clint Eastwood

Prodiuseris Robert Daley

Scenarijaus autoriai Sonia Chernus, Philip Kaufman (pagal Forresto Carterio romaną *Dingęs Teksase*)

Operatorius Bruce Surtees

Kompozitorius Jerry Fielding

Vaidina Clint Eastwood, Chief Dan George, Sondra Locke, Bill McKinney, John Vernon, Paula Trueman, Sam Bottoms, Geraldine Keams, Wooodrow Parfrey, Joyce Jameson, Sheb Wooley, Royal Dano, Matt Clark, John Verros, Will Sampson

„Oskaro" nominacija: Jerry Fielding (muzika)

PLĖŠIKAS DŽOZIS VEILZAS (1976)
THE OUTLAW JOSEY WALES

Puikus vesternas ir turbūt geriausias aktoriaus bei žvaigždės ir režisieriaus Clinto Eastwoodo filmas. Džozis Veilzas – tipiškas istvudiškas herojus su randais veide, audrinamas keršto, nepralenkiamai įvaldęs šaudymo techniką. Šis tvirtas kovotojas, nenorintis pasiduoti pasibaigus pilietiniam karui, keliauja į Teksasą, o savo kelyje sutinka daugybę žudikų. Filme lavonų skaičius pamažu auga, ir Džozis, nugalėjęs visokio plauko niekšus, galų gale pradeda jausti šilumą aplinkiniams, atsikratydamas vienišiaus statuso.

Pats jautriausias filmo momentas – Džozis sutinka indėnų vadą (Willas Sampsonas), kuris ruošiasi jį nužudyti. Rėždamas ilgą kalbą, keliautojas bando įtikinti indėnų vadą to nedaryti. Ši kalba reiškia permainas ne tik pačiam Eastwoodui, bet ir posūkį visame vesterno žanre. Chiefas Dan George'as puikiai vaidina draugužį indėną, netgi erzinanti Sondra Locke susidoroja su merginos pradininkės vaidmeniu. Filmas *Menantis pikta* (1992), kuriame persiauklėjęs Clintas vėl tampa žudiku, yra kiek nuviliantis tos pačios temos tęsinys. **KN**

JAV (Warner Bros, Wildwood), 138 min., spalvotas (*Technicolor* sistema)

Režisierius Alan J. Pakula

Prodiuseris Walter Coblenz

Scenarijaus autorius William Goldman (pagal Carlo Bernsteino ir Bobo Woodwardo knygą)

Operatorius Gordon Willis

Kompozitorius David Shire

Vaidina Dustin Hoffman, Robert Redford, Jack Warden, Martin Balsam, Hal Holbrook, Jason Robards, Jane Alexander, Meredith Baxter, Ned Beatty, Stephen Collins, Penny Fuller, John McMartin, Robert Walden, Frank Wills, F. Muray Abraham

„Oskaras": Walter Coblenz (geriausias filmas), Alan J. Pakula (režisierius), William Goldman (scenarijus), Jason Robards (antrojo plano aktorius), George Jenkins, George Gaines (meninis apipavidalinimas ir dekoracijos), Arthur Piantadosi, Les Fresholtz, Rick Alexander, James E. Webb (garsas)

„Oskaro" nominacija: Jane Alexander (antrojo plano aktorė), Robert L. Wolfe (montažas)

VISI PREZIDENTO VYRAI (1976)
ALL THE PRESIDENT'S MEN

Šį nuostabų filmą apie žurnalistinį tyrimą, tapusį amžiaus sensacija, pagal Williamo Goldmano scenarijų sukūrė režisierius Alanas J. Pakula. Pramoginis informacijos pateikimas daro filmą patrauklų, kvapą gniaužiantis trileris visiškai prikausto žiūrovų dėmesį, nežiūrint to, kad yra pagrįstas tikrais, neabejotinais faktais.

Patekęs į Votergeito kompleksą, laikraščio Washington Post reporteris Bobas Vudvordas (Robertas Redfordas), suintriguotas neužtikrintos įsilaužimo versijos, stengiasi atskleisti paslaptį. Pagrindinis herojus, nepaisydamas valdžios atstovų, palaikomas redaktoriaus Beno Bredli (Jasonas Robardsas, gavęs už šį vaidmenį „Oskarą") ir savimi patenkinto skundiko, pravarde „Didžioji gerklė" (Halas Holbrookas), su kolega Karlu Bernsteinu (Dustinas Hoffmanas) užsispyręs ieško konkrečių faktų apie purvinas rinkimų machinacijas ir gėdingą jų nuslėpimą. Faktai rodo, kad visi pėdsakai veda į Baltuosius rūmus ir atskleidžia gėdingą prezidento Richardo Nixono atsistatydinimą. Netgi satyrikas nebūtų galėjęs taip gerai surinkti į vieną vietą tokių niekšų, kaip Prezidento perrinkimo komitetas (CREEP) ir jo intrigantai šioje liūdnoje istorijoje, paverstoje daug žadančiu kryžiaus žygiu. Realybėje egzistuojantys Woodwardas ir Bernsteinas išlošė, kadangi jų vaidmenis atliko daug ryškesnės žvaigždės – Redfordas ir Hoffmanas. **AE**

ROKIS (1976)
ROCKY

Mažai proto, daug raumenų... ir didelė širdis. Johno G. Avildseno filmas *Rokis* tapo lemiamu posūkiu Sylvesterio Stallone'ės karjeroje. Be to, filmas uždirbo daug pinigų, išpopuliarino kiną, įgydamas daug pasekėjų, nors 1976 m. ekrane demonstruoti kvapą gniaužiantys bokso smūgiai dabar atrodo karikatūriški.

Pasakojimo centre – toli gražu ne idealus boksininkas Rokis Balboa (Stallone). Jis įsimyli savo draugo Polio (Burtas Youngas) seserį Adrianą (Talia Shire), dirba, kad pelnytų savo trenerio Mikio (Burgessas Meredithas) palankumą. Pasitaikius galimybei, dalyvauja reklaminiame triuke, galiausiai sugeba nugalėti sunkiasvorį boksininką Apolo Kridą (Carlas Weathersas).

Muziką filmui su triūbos garsais ir mušamaisiais parašė Billas Konti. Tai nepaprastai vaizdinga drama apie kovą už būvį abejingame pasaulyje. Filmo scenarijų kartu rašė dabar žinomas aktorius Sylvesteris Stallone, vadinamas „italų eržilu" (*stallone* išvertus iš italų k. – eržilas – red. past.), ir boksininko Muchamedo Ali ringo priešininkas Chuchas Wepneris. Tuo laiku Stallone nebuvo žinomas kaip aktorius, tačiau neabejotina filmo sėkmė – jo, kaip pagrindinio vaidmens atlikėjo, nuopelnas. Ar iš nevilties, ar iš pašaukimo Stallone ryžtingai įsiveržė į Holivudą ir tapo viena ryškiausių jo žvaigždžių.

Filmas dažnai vadinamas sentimentalia nesąmone, ypač pažvelgus į tolimesnę Stallone'ės karjerą. Tačiau *Rokyje* švelniai nupiešti baltųjų darbininkų klasės atstovų paveikslai. Rokis – skolų išmušinėtojas, Polis – mėsos pakuotojas, Adriana – naminių gyvūnų parduotuvės pardavėja, o Mikis – sporto salės savininkas. Jie gali tik svajoti apie kilimą karjeros laiptais. Filmas nukelia į paprastų žmonių pasaulį, kuriame ir pats didžiausias nevykėlis įtempto darbo dėka gali gauti šansą.

Filme *Rokis* paliečiamos garbė ir drąsa, tokios vertybės, kurias dažnai vaizdavo 7–8-ojo deš. sandūros režisieriai. Teisingą filmo tematikos pasirinkimą įrodė rekordinis parduotų bilietų skaičius, taip pat „Oskaro" apdovanojimai. **GC-Q**

JAV (Chartoff-Winkler), 119 min., spalvotas (Technicolor sistema)

Režisierius John G. Avildsen

Prodiuseriai Robert Chartoff, Irwin Winkler

Scenarijaus autorius Sylvester Stallone

Operatorius James Crabe

Kompozitorius Bill Conti

Vaidina Sylvester Stallone, Talia Shire, Burt Young, Carl Weathers, Burgess Meredith, Thayer David, Joe Spinell, Jimmy Gambina, Bill Baldwin vyresn., Al Silvani, George Memmoli, Jodi Letizia, Diana Lewis, George O'Hanlon, Larry Carroll

„Oskaras": Irwin Winkler, Robert Chartoff (geriausias filmas), John G. Avildsen (režisierius), Richard Halsey, Scott Conrad (redaktorius)

„Oskaro" nominacija: Sylvester Stallone (scenarijaus autorius), Sylvester Stallone (aktorius), Burt Young (antrojo plano aktorius), Burgess Meridith (antrojo plano aktorė), Thalia Shire (aktorė), Bill Conti, Carol Connors, Ayn Robbins (daina), Harry W. Tetrick, William L. McCaughey, Lyle J. Burbridge, Bud Alper (garsas)

JAV (Bill/Phillips, Columbia, Italo/Judeo), 113 min., spalvotas (*Metrocolor* sistema)

Režisierius Martin Scorsese

Prodiuseriai Julia Phillips, Michael Phillips

Scenarijaus autorius Paul Schrader

Operatorius Michael Chapman

Kompozitorius Bernard Herrmann

Vaidina Robert De Niro, Cybill Shepherd, Peter Boyle, Jodie Foster, Harvey Keitel, Leonard Harris, Albert Brooks, Diahnne Abbott, Frank Adu, Victor Argo, Gino Ardito, Garth Avery, Harry Cohn, Copper Cunningham, Brenda Dickson-Weinberg

„Oskaro" nominacija: Michael Phillips, Julia Phillips (geriausias filmas), Robert De Niro (aktorius), Jodie Foster (antrojo plano aktorė), Bernard Herrmann (muzika)

Kanų kino festivalis: Martin Scorsese („Auksinė palmės šakelė")

TAKSISTAS (1976)
TAXI DRIVER

„Vienąkart palis tikras lietus ir nuplaus visą šį gatvės purvą." Taip nepatenkintai murma iškankintas taksistas Trevis Biklas, kurį puikiai vaidina Robertas De Niro. Tai pirmas žymus jo vaidmuo Martino Scorsese'ės filme. Biklo darbas – skersai išilgai važinėti po Niujorką. Vyras giriasi, kad tai jam suteikia galimybę pamatyti neužmiegančio miesto prastuomenės gyvenimą, viską, kas vyksta tamsiose gatvelėse, ir tai, ko žmonės niekada nemato. Trevis taip pripranta prie jį supančio pasaulio, kad jaučiasi bejėgis, nematomas ir visai nesugebantis ką nors padaryti.

Iš kitos pusės, Biklą stebina ne tik socialinio ir fizinio nuosmukio požymiai, bet jis su liūdesiu pripažįsta, kad nieko kito aplink save nemato. Veikėjas konfliktuoja pats su savimi, jį traukia dalykai, kurių jis turėtų neapkęsti. Pavargęs nuo to, ką mato, ir pats nuo savęs, taksistas įnirtingai pradeda ieškoti kelių grįžti į visuomenę.

Iš pradžių labai skaudu matyti, kaip Biklas nusirita į dugną, po to tai pradeda erzinti ir pagaliau pasidaro gaila. Jis meilinasi gražiai merginai Betsi (Cybill Shepherd), bet kai nerangios pastangos lieka be atsako, jis dar labiau susvetimėja. Po nesėkmingų mėginimų grįžti į visuomenę Biklas nusprendžia ją sunaikinti, pradėdamas nuo populiaraus kandidato į prezidentus. Kai ir šis planas žlunga, į visuomenę jis bando grįžti, nuo žiauraus sutenerio gelbėdamas mažametę prostitutę (Jodie Foster), norinčią nusižudyti.

Vargu ar jūs pamatysite kitą panašų filmą, kur taip tiksliai vaizduojamas miesto moralinis žlugimas. *Taksiste* yra trilerio elementų – Biklo garsas už kadro, mistinis Bernardo Herrmanno džiazavimas, bet viskas kardinaliai keičiasi, kai prasideda tikrasis pasakojimas. *Taksisto* siužetas tampa detektyvu, pasakojamu anoniminio praeivio vardu, kuris stovi nusikaltimo vietos nuošalėje ir žiūri pro aptvarą į uždengtą kūną, gulintį krantinėje nepatogia poza. Ką jis tuo metu išgyvena? Kaip jis reaguotų, susidūręs su tokia prievarta?

Scorsese, Schraderis ir De Niro, atrodo, tokius klausimus užduoda ir mums. Viso filmo metu matome miesto ir Biklo susvetimėjimą, o momentiniai vilties blyksniai nepasilieka jo beprotiškose mintyse. Jis – dostojevskiškas priešgyna, iškylantis su ginklu rankoje ir noru mirti, antiherojiškas linčiuotojas, pasirengęs išvalyti miestą. „Štai žmogus, kuris daugiau to nepakęs, – triumfuodamas ištaria jis, – žmogus, einantis prieš niekšus, prieš šiknius, prieš šunsnukius, prieš šlamštą. Štai žmogus, kuris eina prieš."

Ar mus tenkina toks požiūris? Ironiškame siužete, kur tikslas pateisina priemones, Biklas galų gale liaupsinamas kaip didvyris, ir sunku pasakyti, ar netikėtas Biklo triumfas iš tikrųjų yra tragedija. Filmas turėjo didelį pasisekimą, sudrebino moralines nuostatas, tačiau mes taip ir paliekami beviltiškai ieškoti neegzistuojančių atsakymų. **JKl**

TINKLAS (1976)
NETWORK

Ciniškame Lumeto traktate apie moralės ir etikos nuopolį televizijoje bandoma prastumti idėją apie tai, kad anksčiau viskas buvo kitaip. Bet filmas *Tinklas* yra aštri satyra prieš tas baisias pagundas, kurioms pasiduoda televizija, iš vienos pusės norėdama įtikti savo bosams, o iš kitos – pasyvių žiūrovų masei.

Filme karaliauja reitingai, ir kompanijos viceprezidentė Diana Kristensen (Faye Dunaway), sudaranti programas, padarys viską, kad tik pritrauktų kuo daugiau žiūrovų. Ir tas „viskas" – pragaištingojo Hovardo Bilo (Peteris Finchas, vienintelis gavęs „Oskarą" po mirties) mesijiški plepalai geriausiu eterio laiku, nežiūrint jo paranojiško polinkio paistyti nesąmones. Maksas Šumacheris (Williamas Holdenas), vadovaudamas nakties naujienoms, tą jaučia, ir jam kyla nepasitenkinimas matant, kaip Kristensen ir jos kolega Frenkas Cheketas (Robertas Duvallis) kenkia jo mėgstamai profesijai.

Filmas *Tinklas* atrodytų davatkiškas ir atlaidus, jei Sidney Lumetas ir Paddy Chayefsky nebūtų atlikę milžiniško darbo – televizijos pasaulio, kaip slidaus ir griaunančio visuomenę parazito, esmės demaskavimo. Pasitelkę juodąjį humorą, jie parodo karčius, beviltiškus televizininkų poelgius ir jų ydas tokiuose trumpuose reklaminiuose filmukuose, kad jūs vos spėjate suprasti, jog filmas reikalauja pasmerkti ne tik televizijos vadovybę, bet ir mus, žiūrovus. To pakanka, kad kiltų noras ištraukti laidą iš kištuko ir išmesti televizorių į gatvę. Viena stipriausių filmo pusių – įrodymas, kad mes negalime to padaryti. Sensacingumas ir rėkianti televizijos beskonybė – kaip tik tai, kas verčia prie jos sugrįžti: visa esmė kiekybėje, o ta kiekybė esame mes. **JKl**

JAV (MGM, United Artists), 120 min., spalvotas (*Metrocolor* sistema)

Režisierius Sidney Lumet

Prodiuseriai Fred C. Caruso, Howard Gottfried

Scenarijaus autorius Paddy Chayefsky

Operatorius Owen Roizman

Kompozitorius Elliot Lawrence

Vaidina Faye Dunaway, William Holden, Peter Finch, Robert Duvall, Wesley Addy, Ned Beatty, Arthur Burghardt, Bill Burrows, John Carpenter, Jordan Charney, Kathy Cronkite, Ed Crowley, Jerome Dempsey, Conchata Ferrell, Gene Gross

„Oskaras": Paddy Chayefsky (scenarijus), Peter Finch (aktorius), Faye Dunaway (aktorė), Beatrice Straight (antrojo plano aktorė)

„Oskaro" nominacija: Howard Gottfried (geriausias filmas), Sidney Lumet (režisierius), William Holden (aktorius), Ned Beatty (antrojo plano aktorė), Owen Roizman (operatorius), Alan Heim (montažas)

PAKILIMAS (1976)
VOSCHOŽDENIJE

1942 m. rusų partizanai ir valstiečiai slapstėsi ne tik nuo vokiečių, bet ir nuo bendradarbiavusių su jais rusų. Stilius, kurį pasirinko Larisa Šepitko, iš pradžių atrodo griežtas, nepagražintas ir atstumiantis: pritemdyta šviesa, negilus fokusavimas, erzinantys ritmai. Snieguoto peizažo fone vyksta beveik visas filmo veiksmas ir ryškėja nepadailinti personažai. Šepitko vizualiai atvirai vaizduoja savo herojus, kurie staiga išnyra prieš mus. Nors kalbama apie išorinius duomenis ir nepaprastai išraiškingai parodoma nervinga akių išraiška, filmas nepretenduoja į psichologinį savo charakterių gilumą. Trys pagrindiniai herojai labiau panašūs į pieštas sustingusias simbolines figūras, negu į gyvus žmones: intelektualus, pasiaukojantis partizanas Sotnikovas (Borisas Plotnikovas), jo išgąsdintas neryžtingas draugas (Vladimiras Gostiuchinas) ir žiaurus tardytojas (Anatolijus Solonicynas, nuolatos besifilmuojantis Tarkovskio juostose).

Filmo kulminacija – ilga, jaudinanti bausmės atlikimo scena. Jos įtampa sustiprinama gamtos stichijos vaizdavimu (ugnis, sniegas, garai, medis, metalas), puikia širdį draskančia Alfredo Šnitkės muzika ir filmo herojaus Vladimiro Čiuchnovo apšvietimu. Visa tai šiam slegiančiam filmui suteikia kažką neapčiuopiamo ir daro jį pačiu stipriausiu filmu apie karą. **CFu**

SSRS (Mosfilm), 111 min., nespalvotas

Rusų kalba

Režisierė Larisa Šepitko

Scenarijaus autoriai Jurij Klepikov, Larisa Šepitko (pagal Vasilijaus Bykovo romaną *Sotnikovas*)

Operatoriai Vladimir Čiuchnov, Pavel Lebešev

Kompozitorius Alfred Šnitkė

Vaidina Boris Plotnikov, Vladimir Gostiuchin, Sergej Jakovlev, Liudmila Poliakova, Viktorija Goldenal, Anatolij Solonicyn, Marija Vinogradova, Nikolaj Sektimenko

Berlyno tarptautinis kino festivalis Larisa Šepitko (FIPRESCI apdovanojimas), „Auksinis lokys", „Interfilm" apdovanojimas – specialus paminėjimas, OCIC premija

JAUSMŲ IMPERIJA (1976)
AI NO CORRIDA

1936 metai, Japonija. Jauna prostitutė Sada (Eiko Matsuda) susipažįsta su Kiti-dzo (Tatsuya Fuji), viešnamio šeimininkės vyru. Juos sieja stiprus fizinis ryšys, parodytas atvirose sekso scenose, kurias dažnai stebi geišos, tarnaitės, kitos prostitutės. Jie žaidžia seksualius žaidimus, kurių metu Sada, prieš pavaišindama savo meilužį, įsideda maisto į intymią vietą, skatina Kiti-dzo užsiimti seksu su kitomis partnerėmis, įskaitant pagyvenusią moterį, kuri ateina jiems giedoti. Pamažu Sada ima pavydėti Kiti-dzo ir jo žmonos seksualinių santykių ir grasina nupjauti jo vyriškąjį pasididžiavimą. Pagaliau lytinio akto metu jie juokais vienas kitą smaugia ir pagaliau Sada, kurstoma paties Kiti-dzo, nužudo savo meilužį ir jį iškastruoja.

Filmas pasiekia nepaprastai aukštą erotinio artumo ir fizinio atvirumo lygį. Pirmą kartą filme, nepretenduojančiame į pornografinius, matome kadrus su vyrišku peniu erekcijos metu ir jo oralinio stimuliavimo scenas. Nagisa Oshima mus taip pat įtikina, kad tai beprotiškos meilės *l'amour fou* istorija, tikroviškas aistros manifestas, pasiekęs kraštutinimą. Režisieriaus parodomų mizanscenų skrupulingumas atitinka šalto meilužių seksualinio siautulio kontrapunktą. **EB**

Japonija, Prancūzija (Argos, Oshima, Shibata), 105 min., spalvotas (*Eastmancolor* sistema)

Japonų kalba

Režisierius Nagisa Oshima

Prodiuseris Anatole Dauman

Scenarijaus autorius Nagisa Oshima

Operatorius Hideo Itoh

Kompozitorius Minoru Miki

Vaidina Tatsuya Fuji, Eiko Matsuda, Aoi Nakajima, Yasuko Matsui, Meika Seri, Kanae Kobayashi, Taiji Tonoyama, Kyōji Kokonoe, Naomi Shiraishi, Shinkichi Noda, Komikichi Hori, Kikuhei Matsunoya, Akiko Koyama, Yuriko Azuma, Rei Minami

DVIDEŠIMTAS AMŽIUS (1976)
NOVECENTO

Šis penkias valandas trunkantis filmas, apimantis keturiasdešimt penkerių metų istorijos periodą, buvo sukurtas ne pramogai. Reikšmingas savo vizualiais vaizdais ir pasižymintis sunkia polemika, filmas vaizduoja žinomus šiuolaikinės italų istorijos įvykius, socialinės kovos fone matome susipinančius dviejų žmonių likimus.

Filmas pradedamas kruvinomis Antrojo pasaulinio karo pabaigos scenomis italų kaimelyje. Po to matome retrospektyvius dviejų vaikų gimimo kadrus. Vienas iš jų – vynuogyno savininko sūnus (Burtas Lancasteris), kitas – geriausio darbininko anūkas (Sterlingas Haydenas). Abu jie – vaikystės draugai, kurių gyvenimo keliai vėliau išsiskiria. Aristokratas Alfredo (Robertas De Niro), paveldėjęs turtą, gyvena prabangiai, o tuo metu Olmo (Gerardas Depardieu, dar nepriaugęs svorio, todėl sunkiai atpažįstamas) – piktas darbininkų klasės atstovas. Veiksmas daugiausia vyksta dvare ir jo apylinkėse, ir ši ribota erdvė suteikia filmui mikrokosmoso atmosferą: skirtingų italų visuomenės sluoksnių žmonės, pati Italijos vietovė, kurioje jie gyvena. Kai Alfredo veda subtilią merginą (Dominique Sanda), darbininkai tikisi, kad jų kančios pasibaigs, tačiau žiaurus vynuogių plantacijų valdytojas (Donaldas Sutherlandas) neleidžia jiems laisviau atsikvėpti, nes į pagalbą pasikviečia juodmarškinius.

Šioje puikiai nufilmuotoje juostoje atsispindi keturiasdešimt penkerius metus trukęs konfliktas tarp aristokratų ir darbininkų. Jei tik atsiranda vilties spindulėlis, realybė priverčia patirti gyvenimo smūgius. Žiūrovas, nežinodamas italų istorijos, viliasi, kad viskas galų gale susitvarkys. Tačiau to nebus – tai įrodo atskiri įnirtingų mūšių kadrai filmo pradžioje. Puikaus internacionalinio aktorių kolektyvo (italų, prancūzų, amerikiečių) dėka šis politiškai išpūstas filmas tapo sensacija. Gali būti, kad Bertolucci svajojo apie tai, jog jo kūrinys patektų į geriausių politinių filmų sąrašą, tačiau jis įtikina žiūrovą, kad malonumo reikia ieškoti kitur, iš dalies – De Niro ir Depardieu vaidyboje. **KK**

Prancūzija, Italija, Vakarų Vokietija (Artemis, Artistes Associes, PEA), 320 min., spalvotas (*Technicolor* sistema)

Italų kalba

Režisierius Bernardo Bertolucci

Prodiuseris Alberto Grimaldi

Scenarijaus autoriai Franco Arcalli, Bernardo Bertolucci, Giuseppe Bertolucci

Operatorius Vittorio Storaro

Kompozitorius Ennio Morricone

Vaidina Robert De Niro, Gérard Depardieu, Dominique Sanda, Francesca Bertini, Laura Betti, Werner Bruhns, Stefania Casini, Sterling Hayden, Anna Henkel, Ellen Schwiers, Alida Valli, Bianca Magliacca, Giacomo Rizzo, Pippo Campanini

ŽMOGUS, KURIS NUKRITO Į ŽEMĘ (1976)
THE MAN WHO FELL TO EARTH

Nicolaso Roego 1976 m. sukurtas filmas pagal to paties pavadinimo Walterio Teviso mokslinį fantastinį romaną – kvapą gniaužiantis pasakojimas apie fatališką ateivio vizitą į mūsų planetą. Filme juntamas Roegui būdingas aštrus socialinis stilius su staigiais šuoliais laike ir erdvėje.

Ateivio vaidmenį atlieka Davidas Bowie – įžymi popžvaigždė su ribotu aktoriaus talentu. Niutonas atskrieja į žemę ieškoti vandens savo mirštančiai planetai ir tampa pasakiškai turtingas, pasiūlydamas mūsų pasauliui naujų pelningų atradimų. Niutonas tampa žmogiškų silpnybių – alkoholio bei persekiojimo – auka. Jo misija netenka prasmės, metai bėga, pažeidžiamas svetimšalis toliau išnaudojamas technikos naujovių žinioms išgauti, galiausiai jį visi pamiršta.

Filmų *Memento* (2000) ir *Malholando kelias* (2001), kuriuose taip pat atsispindi kelionė laike, sėkmė rodo, kad *Žmogus, nukritęs į Žemę* aplenkė ne tik savo laiką, bet ir savo auditoriją. **KK**

Didžioji Britanija (British Lion), 140 min., spalvotas

Režisierius Nicolas Roeg

Prodiuseriai Michael Deeley, Barry Spikings

Scenarijaus autoriai Paul Mayersberg (pagal Walterio Teviso romaną)

Operatorius Anthony B. Richmond

Kompozitoriai John Phillips, Stomu Yamashta

Vaidina David Bowie, Rip Torn, Candy Clark, Buck Henry, Bernie Casey, Jackson D. Kane, Rick Riccardo, Tony Mascia, Linda Hutton, Hilary Holland, Adrienne Larussa, Lilybelle Crawford, Richard Breeding, Albert Nelson, Peter Prouse

Berlyno tarptautinis kino festivalis: Nicolas Roeg – „Auksinio lokio" nominacija

JAV (Lucasfilm), 121 min., spalvotas (*Technicolor* sistema)

Režisierius George Lucas

Prodiuseriai Gary Kurtz, George Lucas

Scenarijaus autorius George Lucas

Operatorius Gilbert Taylor

Kompozitorius John Williams

Vaidina Mark Hamill, Harisson Ford, Carrie Fisher, Peter Cushing, Alec Guinness, Anthony Daniels, Kenny Baker, Peter Mayhew, David Prowse, James Earl Jones, Phil Brown, Shelagh Fraser, Jack Purvis, Alex McCrindle, Eddie Byrne

„Oskaras": John Barry, Norman Reynolds, Lesllie Dilley, Roger Christian (meninis apipavidalinimas ir dekoracijos), John Mollo (kostiumai), John Stears, John Dykstra, Richard Edlund, Grand McCune, Robert Blalack (specialieji vaizdo efektai), Paul Hirsch, Marcia Lucas, Richard Chew (montažas), John Williams (muzika), Don MacDougall, Ray West, Bob Minkler, Derek Ball (garsas), Ben Burtt (specialieji garso efektai)

„Oskaro" nominacija: Gary Kurtz (geriausias filmas), George Lucas (režisierius), George Lucas (scenarijus), Alec Guinness (antrojo plano aktorius)

ŽVAIGŽDŽIŲ KARAI (1977)
STAR WARS

Niekas nesitikėjo, kad scenaristo ir režisieriaus George'o Lucaso filmas – „mokslinis fantastinis vesternas" su mažai žinomais aktoriais, atliekančiais pagrindinius vaidmenis (Markas Hamillas, Harissonas Fordas, Carrie Fisher), turės pasisekimą. Kino studijos vadovybė buvo įsitikinusi filmo žlugimu, todėl nemokamai atidavė visų kitų *Žvaigždžių karų* filmų teises. Studijos bosai visai neįvertino ir nelaukė, kad po jo seks dar du tęsiniai, trys priešistorės ir daug šalutinių produktų: animaciniai filmai, kompiuteriniai žaidimai, žaislai, garso takeliai, knygos, didžiuliai kiekiai parduotų CD ir DVD, saldainiai, drabužiai, patalynė ir net maisto produktai. Teoriškai filmas *Žvaigždžių karai* su 11 mln. dolerių biudžetu neatrodė potencialiai įspūdingas, bet rezultatas – 460 mln. dolerių pelnas, nekalbant apie tai, kad jis tapo vienu pačių sėkmingiausių kūrinių kino istorijoje, atrodo efektingai.

Stiprios dvasios jaunuolis Lukas Skaivokeris (Markas Hamillas) po jį užauginusių dėdės ir tetos mirties susideda su senu riteriu, džedajumi Benu Obiu Van Kenobiu (Alecas Guinnessas), dviem girgždančiais robotais, drąsiu laivo vadu Čenu Solo (vaidmuo, atnešęs Harissonui Fordui pasaulinę šlovę) ir gauruotu Solo draugu Vukiu Čiubaka (Peteris Mayhewas). Tikslas – nuo niekšo su mantija ir plastmasiniu šalmu išgelbėti princesę (Fisher).

Žvaigždžių karai galėjo atrodyti kvailai, bet Lucaso sumanymas buvo grandiozinis. Kadangi tuo laiku dar nebuvo įmanoma kompiuteriu kurti

fantastinių pasaulių ir nutolusių planetų vaizdų, režisierius panaudojo detalius modelius, profesionalias nuotraukas ir puikius gamtos paveikslus. Pavyzdžiui, Tatuino planetos dykumų scena buvo filmuojama Tunise pastatytose filmavimo aikštelėse (šis metodas vėl buvo panaudotas 1999 m. filmo *Žvagždžių karai: Epizodas I – Pavojaus šešėlis* filmavime).

Šią Lucaso mitologiją sėkmingai vertina ir vaikai, ir pagyvenę žmonės. Šalia personažų iš skirtingų galaktikų yra gėrio ir blogio kovos linija. Po filmo pasirodymo kai kurie žmonės ir daiktai, pavaizduoti jame, anglų kalboje jau tapo bendriniais.

Sukūręs *Žvaigždžių karus*, Lucasas sukūrė šiek tiek daugiau, negu sėkmingą filmą. Jis sukūrė pasaulį, naują požiūrį į kiną ir neužmirštamą kosminę epopėją, kuri buvo plagijuojama daugybę kartų, bet nė vienas bandymas nepralenkė originalo. Ir jūs niekada neatskleisite šios paslapties. **JB**

JAV (Columbia, EMI), 135 min., spalvotas (Metrocolor sistema)

Anglų, prancūzų kalbomis

Režisierius Steven Spielberg

Prodiuseriai Julia Phillips, Michael Phillips

Scenarijaus autorius Steven Spielberg

Operatorius Vilmos Zsigmond

Kompozitorius John Williams

Vaidina Richard Dreyfuss, François Truffaut, Teri Garr, Melinda Dillon, Bob Balaban, J. Patrick McNamara, Warren J. Kemmerling, Roberts Blossom, Philip Dodds, Cary Guffey, Shawn Bishop, Adrienne Campbell, Justin Dreyfuss, Lance Henriksen, Merrill Connally

„Oskaras": Vilmos Zsigmond (operatorius), Frank Warner (specialieji garso efektai)

„Oskaro" nominacija: Steven Spielberg (režisierius), Melinda Dillon (antrojo plano aktorė), Joe Alves, Daniel A. Lomino, Phil Abramson (meninis apipavidalinimas ir dekoracijos), Roy Arbogast, Douglas Trumbull, Matthew Yuricich, Gregory Jein, Richard Yuricich (specialieji vaizdo efektai), Michael Kahn (redakcija), John Williams (muzika), Robert Knudson, Robert J. Glass, Don MacDougall, Gene S. Cantamessa (garsas)

GLAUDŪS TREČIOJO LAIPSNIO KONTAKTAI (1977)
CLOSE ENCOUNTERS OF THE THIRD KIND

Tai nuostabi mokslinė fantastinė misterija, kurioje žmogaus gyvenimo prasmės ieškojimas susiduria su nežemiškomis būtybėmis. Filme susipina temos, kurias nuolatos savo darbuose nagrinėja Stevenas Spielbergas. Tai jo pagrindiniai herojai – žmogus, atliekantis užduotį, užjaučianti motina, pasiklydęs vaikas, nepatikima valdžia, – ir besikaupianti patirtis. Čia yra individo išgelbėjimas, išpirkimas ir vertybės nustatymas. Nuėmus puikius specialiuosius garso ir vaizdo efektus, liktų tik pilna išgyvenimų paprasto žmogaus istorija neįprastose situacijose.

Patrauklus Rojus Nearis, kurį vaidina Richardas Dreyfussas – tai Džo Siks-Pekas, kuris staiga praregi. Po atsitiktinio susitikimo su NSO jį užvaldo nenumaldomas noras išsiaiškinti, ką tai galėtų reikšti, ir jis pradeda tolti nuo šeimos. Vienintelis žmogus, kuris jį supranta – tai Džulijana Giler (Melinda Dillon), kadangi ji pati ieško sūnaus (Gary Guffey), kurį tiesiai iš namų pasiėmė kažkokie vizituotojai. Pamažu aiškėja, kad jie priklauso privilegijuotam „implantuojamųjų" ratui. Lygiagrečiai su asmenine nežinomybės, baimės ir nusivylimo patirtimi, jai priešinant drąsą ir džiaugsmą, atradus kitos planetos būtybių panašumą į vaikus, parodomos keliautojo, optimisto Klodo Lakombo (François Truffaut), mokslinio projekto vadovo, pastangos. Jo tikslas – ištirti ateivius ir užmegzti su jais kontaktų.

Glaudūs kontaktai parodo visas provincialių staigaus gimstamumo padidėjimo kartos (*baby boomer*) atstovų, išaugusių su Disney'aus filmais ir 6-ojo deš. fantastika, silpnybes. Tai brandus, profesionalus ankstesnės epinės Spielbergo poemos *Ugninė šviesa* permąstymas. Tai filmas, prie kurio jis nuolatos sugrįžta ir 1980 m. atsiranda nauja filmo versija, o 1997 m. – kolekcinis kūrinys (skaitmeninė versija su įdėtais epizodais ir iškirpta nereikalinga „apmąstymų" laive serija).

Spielbergo filmas, išleistas kartu su jo draugo, režisieriaus Lucaso *Žvaigždžių karais*, taip pat greitai išpopuliarėjo. Sveikinamasis Johno Williamso muzikos motyvas ir kalnas bulvių piurė iškart įsiliejo į popkultūrą, o nuostabą keliantis virš kalno plaukiantis laivas – dar vienas stebukladario Spielbergo talento įrodymas. **AE**

PASKUTINĖ BANGA (1977)
THE LAST WAVE

Richardas Chamberlainas vaidina advokatą, pasamdytą ginti žmogžudyste kaltinamą aborigeną. Problema ta, kad niekas nekalba apie žmogžudystę, ir Chamberlaino herojus pradeda tikėti, kad čia slypi kažkokia paslaptis. Galimas daiktas, kad žmogžudystė – aborigenų ritualo dalis. Oras virš Sidnėjaus įtartinai keičiasi, ir advokatas pajunta artėjančios apokalipsės požymius. Fiziškai ir dvasiškai panirdamas į mistinę sferą, jis vis stipriau pajunta neišvengiamos pabaigos artėjimą, jam vis sunkiau susigaudyti pasąmonėje, ir herojus pradeda prarasti tikėjimą realybe.

Paskutinę bangą Weiras kuria kaip detektyvinę istoriją aborigenų mitologinių ritualų fone. Senieji Australijos gyventojai dievino gamtą, priskirdami jai nežemiškas galias, nugalinčias prastus juos supančios anglų civilizacijos įstatymus. Nerealiu tempu didindamas įtampą, režisierius Weiras tarsi nori palikti žiūrovus visiškai pasimetusius, kaip ir jo pagrindinis herojus, pateikdamas įdomią, bet absoliučiai klaidinančią išvadą, kuri pajėgi paneigti viską, kuo buvome priversti patikėti. **JKl**

Australija (Ayer, McElroy & McElroy), 106 min., spalvotas

Režisierius Peter Weir

Prodiuseriai Hal McElroy, Jim McElroy

Scenarijaus autoriai Peter Weir, Tony Morphett, Petru Popescu

Operatorius Russell Boyd

Kompozitorius Charles Wain

Vaidina Richard Chamberlain, Olivia Hamnett, David Gulpilil, Frederick Parslow, Vivean Gray, Nandjiwarra Amagula, Walter Amagula, Roy Bara, Cedrick Lalara, Morris Lalara, Peter Carroll, Athol Compton, Hedley Cullen, Michael Duffield, Wallas Eaton

JAV (Rollins-Joffe), 93 min., spalvotas

Režisierius Woody Allen

Prodiuseriai Charles H. Joffe, Jack Rollins

Scenarijaus autoriai Woody Allen, Marshall Brickman

Operatorius Gordon Willis

Vaidina Woody Allen, Diane Keaton, Tony Roberts, Carol Kane, Paul Simon, Shelley Duvall, Janet Margolin, Colleen Dewhurst, Christopher Walken, Donald Symington, Helen Ludlam, Mordecai Lawner, Joan Neuman, Jonathan Munk, Ruth Volner

„Oskaras“: Charles H. Joffe (geriausias filmas), Woody Allen (režisierius), Woody Allen, Marshall Brickman (scenarijus), Diane Keaton (aktorė)

„Oskaro“ nominacija: Woody Allen (aktorius)

ENĖ HOL (1977)
ANNIE HALL

Pats žymiausias 1977 m. filmas buvo planuojamas kaip šuolaikinis požiūris į subtilias 4-ojo deš. komedijas su Spenceriu Tracy ir Kathryn Hepburn. Vietoj to Woody Allenas ir bendraautoris Marshallas Brickmanas sugalvojo kurti komediją, kurią pasiūlė Allenas. Filme buvo numatomi pagrindinio herojaus prisiminimai apie buvusias santuokas, jo vaikišką meilę ir paslaptingą žmogžudystę. Montuotojas Ralphas Rosenbaumas sutrumpino filmą ir įžangos monologą. Scena su trylikamete Brooke Shields taip pat buvo iškirpta. Tai buvo pagerinta versija, kurios centre – Elvio (Woody Allenas), nervingo, hiperseksualaus komedianto ir Enės Hol (Diane Keaton), kurios vardu pavadintas filmas, romanas. Diane Keaton sugebėjo įgyvendinti autorių sumanymą ir išėjo šiuolaikinė pakvaišusi komedija su abejonės, neryžtingumo šešėliu ir neįprasta psichologija.

Enės Hol populiarumas buvo toks didelis, kad dalį dialogų netgi pradėta vartoti gyvenime: pavyzdžiui, apie vorus buvo sakoma, kad jie – „biuiko dydžio“, ir prireikė kelerių metų, kol tai buvo užmiršta. Filmas parodė Alleno brandą ir padarė teigiamą įtaką režisieriaus karjerai. Iki tol Alleno filmai buvo komediniai, pavyzdžiui, *Bananai* ir *Miegalius*.

Po siurrealistinio ir stipriai redaguoto įžanginio monologo *Enės Hol* istorija prasideda Niujorko gatvėje, kur Elvis ir Robas (Tony Robertsas) mąsto apie gyvenimo esmę. Robas supažindina Enę ir Elvį teniso varžybose, kur jis, nepaisydamas žydiškos kilmės, stengiasi gauti leidimą į klubą. Nors Allenas ir teigia, kad Elvio istorija nėra autobiografinė, jo panašumas su Elviu toks akivaizdus, kad tai negali būti paprastas atsitiktinumas, o Keaton beveik yra Enė Hol (jos tikrasis vardas Diane Hall, mažybinis – Annie). Elvio ir Enės santykiai perauga į romaną, filme susiraizgo komedijos, postmodernistinių ieškojimų, žydiško humoro, šmaikščių pastebėjimų apie seksą, meilę ir skirtumo tarp Niujorko bei Los Andželo elementai, o taip pat – labai juokingos scenos su omarais. Galima ginčytis, kad tai pats atviriausias Alleno filmas, o taip pat ir emociškai brandžiausias.

Pradinis filmo pavadinimas buvo *Anhedonija* (nesugebėjimas patirti malonumo), o pavadinimas *Enė Hol* filmui sugalvotas likus dviem savaitėms iki premjeros 1977 m. Nors filmas neturi tęsinio, pagrindiniai filmo aspektai ir bendras Keaton bei Alleno darbas buvo pakartotas vėlesniame W. Alleno filme *Paslaptinga žmogžudystė Manhetene*. Filme *Enė Hol* savo pirmuosius vaidmenis suvaidino Jeffas Goldblumas, Christopheris Walkenas, Beverly D'Angelo ir Sigourney Weaver (nebylus vaidmuo filmo pabaigoje). Dar labiau stebėtina, kad filme pasirodo Trumanas Capote ir Marshallas MacLuhanas. Capote vaidina „žmogų, panašų į Capote“, o MacLuhanas prieš pat filmavimą (ne savo noru) pakeitė Federico Fellini. **KK**

JAV, 90 min., spalvotas
Režisierius Jon Jost
Scenarijaus autorius Jon Jost
Operatorius Jon Jost
Vaidina Tom Blair, Wayne Crouse, Jessica St. John, Steve Voorheis

PASKUTINĖS DAINOS LĖTAM ŠOKIUI (1977)
LAST CHANTS FOR A SLOW DANCE

Mažo biudžeto filmas *Paskutinės dainos lėtam šokiui* buvo sukurtas daug anksčiau, negu nepriklausomas kinas ėmė fetišizuoti serijinius žudikus, pradingstantį vyriškumą ir į komentarus panašias dainas. Tada dar nebuvo sukurtas nei Paulo Shraderio filmas *Negilus miegas* (1991), nei Paulo Thomaso Andersono ar Lodge'o Kerrigano kūriniai. Filmo kulminacija – ilgai besitęsiantis kadras, kuriame žmogžudys važiuoja plentu, lydimas kantri stiliaus baladės „Pasiruošęs mirti".

Režisierius, scenaristas, montuotojas, dainos autorius ir netgi atlikėjas – tas pats žmogus, Jonas Jostas. Paskutinės dainos tapo pirmu „Tomo Blairo trilogijos" filmu (pagal pagrindinio herojaus vardą). Kartu su tokiais filmais, kaip *Patikėtinis* (1990) ir *Lova, kurioje tu miegi* (1993) šis filmas mažiausiai žinomas šiuolaikiniams amerikietiško kino gerbėjams.

Filmas *Paskutinės dainos*, kaip ir kitos trilogijos dalys – beviltiškas socialinio žlugimo ir prieštaravimų liudijimas. Filmo antiherojus pramogaudamas, meluodamas, žudydamas klaidžioja žeme. Josto herojaus veiksmai – gniaužiantys kvapą, bet kartu ir siaubingi. Filmą žiūrėti nėra lengva, priešingai, jame daug kraštutinumų – gyvulio skerdimas simbolizuoja abejingą žudiko požiūrį į žmogaus gyvybę. Šiame Josto kūrinyje žiaurumas atsispindi ne tik turinyje, bet ir formoje, tai primena Godardo 7-ojo deš. vid. darbus: žiūrovų patirtas sukrėtimas – grubus, tačiau būtinas meno ir politinės sąžinės mostas.

Šį filmą, kurio pagrindas yra Gary Gilmore'o byla, išdidžiai galima sugretinti su Johno McNaughtono filmu *Henris: serijinio žudiko portretas* (1990), t. y. pastatyti ant vienos pakopos su pačiais intelektualiausiais šios sudėtingos temos tyrinėjimais. Filme pateikti susvetimėjimo elementai – spalvoti šviesos filtrai, ekrane spausdinami titrai, ištęsimai – verčia mus ne smerkti, bet suprasti gilias amerikietiškos kultūros, pagrįstos agresija, neapykanta ir nepakantumu „kitokiems", šaknis. Geriausias prieštaringai vertinamo realaus pasaulio, su kuriuo susiduria herojus, rodiklis – jo dainos, ironiškos ir tuo pačiu nuoširdžios melodijos, kurios mus sujaudina daug giliau, negu pataikaujantys muzikiniai popuri Roberto Altmano *Nešvilyje* (1975). **AM**

STROŠEKAS (1977)
STROSZEK

1974 m. vokiečių režisierius Werneris Herzogas sukūrė filmą *Kasparo Hauzerio mįslė* apie žmogų, kuris po ilgo laiko išėjęs iš kalėjimo susiduria su aplinkiniu pasauliu. Pagrindiniam vaidmeniui režisierius pasikvietė gatvės muzikantą Bruno S., realiame gyvenime – pašalietį, kuris, būdamas keistoko būdo, puikiai susidorojo su patikėtu jam vaidmeniu. Jei Kasparas Hauzeris netiesiogiai buvo panašus į Bruno S., tai dar labiau Bruno S. panašus į *Strošeko* herojų, ką tik iš kalėjimo išėjusį gatvės muzikantą ir girtuoklį. Pamatęs tuometinės Vokietijos gyvenimo žiaurumą, jis susideda su prostitute (Eva Mattes) ir pusiau išprotėjusiu šventiku (Clemensas Scheitzas). Visi kartu ieškoti naujo gyvenimo jie vyksta į Ameriką, tačiau patenka į „niekur". Galiausiai likęs vienas, Bruno herojus inscenizuoja kruopščiai paruoštą nevilties gestą. Finaliniai filmo kadrai su slidžių keltuvais, sunkvežimiu ir būreliu gyvulių, dresuojamų atlikti pakelės pasirodymą, – nepaprastai žiauri ir baisi filmo pabaiga.

Dažniausiai Herzogo 8-ojo deš. filmai lyriški, turintys hiperbolizuoto vokiško romantizmo. *Strošekas* – visiška išimtis. Tai ypač nuožmus žvilgsnis į svajonę apie laisvę. Nukrenta paslaptingos Amerikos šydas, ji parodoma kaip dvasiškai tuščia šalis, spąstai patikliems žmonėms. Paskutinė scena, kurioje pagal kakofonišką armonikėlės muziką maniakiškai šoka višta, yra tarsi nuoroda į žiaurią apsėsto ir nekontroliuojamo žmogaus būseną.

Tačiau labiausiai filme įsimintinas žavesio ir energijos pilnas Bruno S. Nežiūrint jam skirto visiško nevispročio vaidmens, jis atspindi nepaprastą šiuolaikinio kinematografo įžvalgumą. Dėl savo natūralistiško požiūrio ir liūdnos tematikos *Strošekas* mažiau žinomas, negu kiti 8-ojo deš. utopiniai Herzogo svaičiojimai, tačiau jis lieka vienas geriausių režisieriaus filmų ir viena pačių negailestingiausių dramų, sukurtų apie Ameriką svajojančio europiečio akimis. **JRom**

Vakarų Vokietija (Skelling, Werner Herzog, ZDF), 108 min., spalvotas

Anglų, vokiečių kalbomis

Režisierius Werner Herzog

Scenarijaus autorius Werner Herzog

Operatoriai Stefano Guidi, Wolfgang Knigge, Edward Lachman, Thomas Mauch

Kompozitoriai Chet Atkins, Sonny Terry

Vaidina Pit Bedewitz, Burkhard Driest, Alfred Edel, Michael Gahr, Eva Mattes, Scott McKain, Ely Rodriguez, Bruno S., Clemens Scheitz, Clayton Szalpinski, Yuecsel Topcuguerler, Vaclav Vojta, Wilhelm von Homburg, Ralph Wade

Lenkija (Polski, Zespol), 165 min., nespalvotas ir spalvotas

Lenkų kalba

Režisierius Andrzej Wajda

Scenarijaus autorius Aleksander Scibor-Rylski

Operatorius Edward Klosinski

Vaidina Jerzy Radziwilowicz, Krystyna Janda, Tadeusz Lomnicki, Jacek Lomnicki, Michal Tarkowski, Piotr Cieslak, Wieslaw Wójcik, Krystyna Zachwatowicz, Magda Teresa Wójcik, Boguslaw Sobczuk, Leonard Zajaczkowski, Jacek Domanski, Irena Laskowska, Zdislaw Kozien, Wieslaw Drzewicz

Kanų kino festivalis: Andrzej Wajda (FIPRESCI apdovanojimas)

ŽMOGUS IŠ MARMURO (1977)
CZLOWIEK Z MARMURU

Ryškus kinematografijos meistro darbas, Andrzejaus Wajdos filmas *Žmogus iš marmuro* – vienas geriausių lenkų kino filmų. Panašiai kaip ir mįslingame Orsono Welleso filme *Pilietis Keinas* (1941), pasakojama ambicigos studentės, aktorės Agnieškos istorija (įdomus Krystynos Jandos vaidmuo). Filmo herojės diplominis darbas skirtas užmirštam, 6-ojo deš. „nusipelniusiam darbo didvyriui", akmenskaldžiui Birkutui (Jerzy Radziwilowiczius). Stalino epochoje jis buvo paverstas komunistinės propagandos mašina ir nacionaliniu mitu. Nežiūrint dvidešimties metų senumo įvykių, atkakli mergina suranda Birkuto „kanonizacijos" liudininkus, kurie sutinka susitikti su ja ir papasakoti apie paprastą darbininką.

Po to, kai jaunąjį Birkutą nori paversti sabotažo auka ir kažkas įbruka į jo rankas karštą plytą, jis praregi ir pradeda suvokti, kokia ciniška buvo idėja paversti jį legenda. Panašiai kaip rusų režisieriaus Vsevolodo Pudovkino filmuose, veikėjo sąmonėje prabunda socialinis sąmoningumas, nors ir ne revoliucionieriaus dvasia. Kai Birkutas komunistų lyderiams pradeda uždavinėti nepatogius klausimus, jį pašalina. Filmo pabaiga (nors ji ir buvo kritikuojama) leidžia daryti išvadą, drąsiai demaskuojančią komunistinę valstybę, kuri sunaikindavo „savo mylimiausius sūnus".

Savo tyrimo metu Agnieška susipažįsta su žymiu tarptautinio lygio kino režisieriumi Jeržiu Burskiu (Tadeuszas Lomnicki), dalyvavusiu herojiško Birkuto įvaizdžio propagandoje. „Dokumentiniai" Burskio gyvenimo kadrai pasakojime tampa labai svarbiais intarpais. Wajda žavėdamasis parodo jaunos moters kovą, įtikindamas mus, kad režisieriaus uždavinys – atskleisti tiesą. Ši moralinė išvada filmą padaro dar svarbesnį; taip atsitiko ir 1969 m. Wajdos juostai *Nuolaidos visoms prekėms* – parabolei apie tiesą ir melą kine.

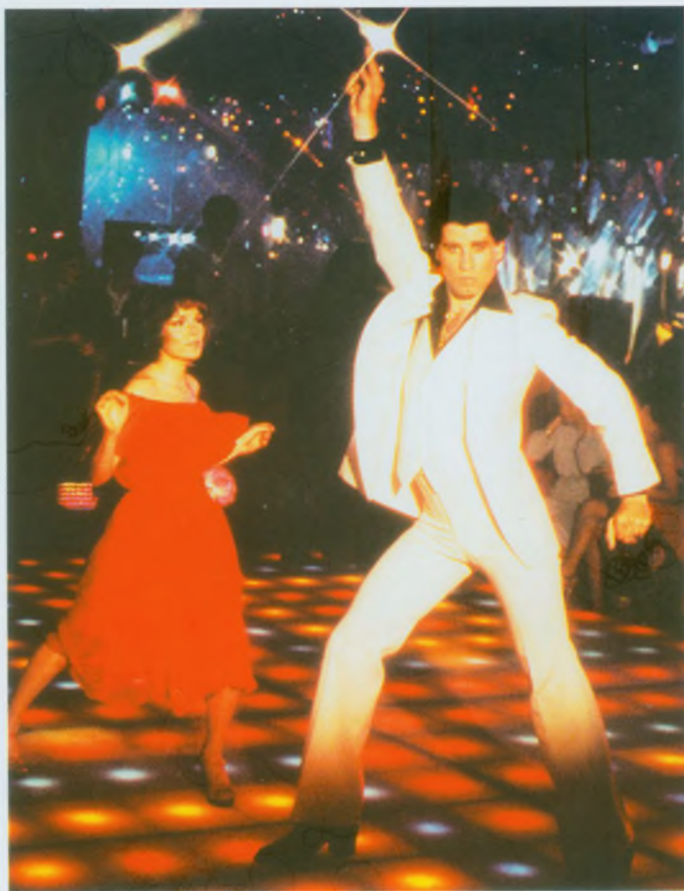
Žmogų iš marmuro galime traktuoti įvairiais lygmenimis, kadangi jame atskleidžiami pamąstymai apie patį kiną, tuo pat metu sudėtingai vaizduojant baisų periodą komunizmo istorijoje – Stalino valdymo epochą. Režisierius sugebėjo numatyti socialinius pokyčius, parodydamas negrįžtamų procesų pradžią – komunizmo žlugimą. Filmo tęsinyje – *Žmoguje iš geležies* – akcentuojami Gdanske ir kituose Lenkijos miestuose 9-ajame deš. vykę darbininkų streikai, o Jerzy Radziwilowiczius puikiai vaidina Birkuto sūnų.

Žmogus iš marmuro sustiprino tarptautinį Wajdos autoritetą, kurio talentas dažnai neteisingai buvo vadinamas „akademiniu". Režisierius kartu su Krzysztofu Kieslowskiu ir Krzysztofu Zanussi tapo vienu iš vadinamojo kino apie moralinį susirūpinimą, pakėlusio prestižą ir reputaciją Lenkijoje, protagonistų. Šis filmas patvirtina kito žymaus lenkų režisieriaus Januszo Zaorskio teiginį apie tai, kad jie sukūrė filmus, demaskuojančius valstybę, pasinaudodami jos pačios pinigais. Ši paradoksali situacija sudarė sąlygas tokio šedevro, kaip *Žmogus iš marmuro* atsiradimui. Filmą būtina pamatyti ypač tiems, kurie negali suprasti, už ką Wajda 2000 m. gavo specialią „Oskaro" premiją. **DD**

ŠEŠTADIENIO NAKTIES KARŠTLIGĖ (1977)
SATURDAY NIGHT FEVER

Šis fenomenalus filmas pagrįstas išgalvotu Niko Cohno straipsniu „Naujosios šeštadienio nakties gentiniai ritualai". Straipsnis nesiekė sukelti sujudimo, nes diskotekose, – nesvarbu, ar jos vyktų Niujorke, ar kitoje pasaulio vietoje, – visad pilna jaunuolių, trokštančių patirti gyvenimą ir meilę. Filmo sėkmė muzikinį disko stilių pavertė 8-ojo deš. pab. šokių stiliumi.

Johnas Travolta, iki to laiko buvęs mažai žinoma televizijos žvaigždė, staiga atsidūrė demesio centre, kai pasirodydavo gatvėse, apsivilkęs baltą kostiumą, kaip jo herojus – jaunuolis iš Bruklino, vietinės diskotekos karalius Tonis Manero. Kai herojus filmo pradžioje pasirodo ekrane einantis gatve skambant grupės „Bee Gees" dainai „Stayin' Alive", mūsų dėmesį prikausto jo eisena, kuri vėliau tapo mėgdžiojimo objektu. Travoltos šokio judesiai, kuriems jis paaukojo daug laiko ir įtikino režisierių Johną Badhamą filmuoti iš tolo, o ne stambiu planu, dabar kopijuojami šokių aikštelėse ir daugelyje vėliau pasirodžiusių filmų. **JB**

JAV (Paramount, RSO), 118 min., spalvotas

Režisierius John Badham

Prodiuseriai Milt Felsen, Kevin McCormick, Robert Stigwood

Scenarijaus autoriai Norman Wexler (pagal Niko Cohno straipsnį *Naujosios šeštadienio nakties gentiniai ritualai*)

Operatorius Ralf D. Bode

Muzika BeeGees, David Shire, Mussorgsky

Vaidina John Travolta, Karen Lynn Gorney, Barry Miller, Joseph Cali, Paul Pape, Donna Pescow, Bruce Ornstein, Jullie Bovasso, Martin Shakar, Sam Coppola, Nina Hansen, Lisa Peluso, Denny Dillon, Bert Michaels, Robert Costanzo

„Oskaro" nominacija: John Travolta (aktorius)

JAV, 83 min., nespalvotas

Režisierius Charles Burnett

Prodiuseris Charles Burnett

Scenarijaus autorius Charles Burnett

Operatorius Charles Burnett

Vaidina Henry G. Sanders, Kaycee Moore, Charles Bracy, Angela Burnett, Eugene Cherry, Jack Drummond

AVIŲ SKERDIKAS (1977)
KILLER OF SHEEP

Scenaristas ir režisierius Burnettas savo filme parodo afroamerikiečių gyvenimą miesto gete. Pasakojama herojaus Steno (Henry G. Sandersas) vardu – jis, norėdamas išmaitinti savo šeimą, dirba skerdykloje. Šeima gyvena Kalifornijoje, Vatso miestelyje 1970 m., kada kova už būvį dar nebuvo tapusi nevilties dėl sielą žudančių narkotikų vartojimo sinonimu. Nors kruviną, fiziškai sunkų Steno darbo pobūdį atspindi filmo pavadinimas, pagrindinė filmo tema – nostalgija beveik prarastam 1977 m. naivumui, o taip pat paprastų jo herojų išaukštinimas. Vaikai žaidžia skurdžiuose kiemuose, pasidarydami žaislus iš to, kas pakliūva po ranka, planuojama iškyla, tačiau planas juokingai žlunga, Stenas lenda po virtuvės kriaukle pataisyti sugedusio vamzdžio, kamera fiksuoja jo lankstų kūną. Visa tai trivialu, bet toks paprastumas daro šį filmą neužmirštamą.

Avių skerdikas yra nespalvotas filmas. Tai suteikia jam ypatingo grakštumo, nes jis – vienas iš nedaugelio amerikietiškų filmų, kuriuose juodieji personažai nėra neaiškios metaforos. Jie nėra kažkokio stereotipo variacijos ar paprastos rasizmo, klasių kovos, amerikietiško gyvenimo būdo žlugimo, ar šiurščios reakcijos į jį išraiškos aukos. Burnetto kamera prasiskverbia į nematomą juodaodžių visuomenės veikėjų gyvenimo pusę, parodydama jų žmogiškąją esmę. Ramus filmo ritmas leidžia sustabdyti žiūrovo žvilgsnį ties žmonių veidais ir jų išraiškomis. Burnettas su dokumentininko tikslumu fiksuoja artumo momentus tarp vyro ir žmonos, tėvo ir vaiko, tarp draugų, atverdamas retai ekrane demonstruojamą vidinį juodojo žmogaus pasaulį.

Afroamerikietiški filmai dažnai atsijoja žiaurias realaus gyvenimo istorijas nuo klastingo rasizmo kino, vaizduojamos istorijos medžiaga dažnai būna suprogramuota. Burnettas sulėtina veiksmą, nuplėšdamas nežinomybės uždangą, o kurdamas banalias scenas atskleidžia sielą, tūnančią kūno viduje. Jis priverčia sulaikyti kvėpavimą, nebandydamas nustebinti ar apstulbinti žiūrovo sunkiu politiniu traktatu, bet jo filmas – tai paties radikaliausio, visa griaunančio meno pavyzdys. Jis priverčia paneigti tai, ką iki šiol buvote girdėję apie juodųjų gyvenimą, priverčia tai matyti ir girdėti visai naujai. **EH**

JAV (AFI), 90 min., nespalvotas

Režisierius David Lynch

Prodiuseris David Lynch

Scenarijaus autorius David Lynch

Operatoriai Herbert Cardwell, Frederick Elmes

Kompozitoriai Peter Ivers, David Lynch

Muzika Fats Waller

Vaidina Jack Nance, Charlotte Stewart, Allen Joseph, Jeanne Bates, Judith Anna Roberts, Laurel Near, V. Phipps-Wilson, Jack Fisk, Jean Lange, Thomas Coulson, John Monez, Darwin Joston, Neil Moran, Hal Landon jaunesn., Brad Keeler

GALVA TRINTUKAS (1977)
ERASERHEAD

Puikus Davido Lyncho kūrinys *Galva trintukas* – pirmasis jo pilnametražis filmas po keleto daug žadančių, tačiau retai demonstruojamų trumpametražių juostų. Jo filmavimas ir montavimas truko penkerius metus su pertraukomis. *Galva trintukas* – tai populiarus „pusiaunakčio filmas" ir kultinis fenomenas; Lyncho apibūdinimu – tai „sapnas apie tamsius ir nemalonius dalykus". Filmas padidino daug žadančio režisieriaus gerbėjų gretas ir sąlygojo tokių talentingų filmų sukūrimą, kaip *Žmogus dramblys* (1980), *Kopa* (1988), *Laukinis širdyje* (1990), o taip pat painiais pasakojimais paremtus *Tvin Pyksas: pasivaikščiojimas su ugnimi* (1992), *Pamirštas greitkelis* (1997) ir *Malholando kelias* (2001).

Netradicinis filmo siužeto veiksmas vyksta postindustrinio nuosmukio aplinkoje, juodai baltame fone, kurio vaizdas atrodo tarsi paimtas iš pasigailėtino neurasteniko pasąmonės. Filmas turi ryškių sąsajų su ekspresionistinėmis *Daktaro Kaligario kabineto* (1919) mizanscenomis, futuristinio *Metropolio* (1926) miesto irimu bei absurdiška siurrealistine *Andalūzijos šuns* (1929) vizija, tačiau Lynchas teigia, kad nė vienas filmas nepaveikė jo kūrinio tiesiogiai. Daugelis kritikų į klausimą „Apie ką filmas *Galva trintukas*?", atsako, jog toks klausimas yra įžeidžiantis ir ne vietoje, be to, jei filmas ir pasižymi išskirtinėmis ypatybėmis, jame yra dialogas, pagrindinis herojus ir daugmaž tiksli siužetinė linija.

Su paskutiniu teiginiu nelengva sutikti, kalbant apie įprastą siužetą. *Galva trintukas* prasideda scena, kurioje keistos išvaizdos žmogus (Jackas Fiskas) patraukia svirtį kažkokioje dantytoje planetoje, ir iš besikeičiančio veikėjo Henrio Spenserio burnos (Jackas Nance'as) pasirodo panaši į kirminą būtybė, galbūt simbolizuojanti apvaisinimą ir gimimą. Kada jis sugrįžta į savo varganą būstą, esantį niūraus tuščio miesto centre, kaimynas jam praneša, kad jo mergina Merė (Charlotte Stewart) kviečia pietų, kuriuos rengia jos tėvai. Pietų metu be kitų patiekalų patiekiama miniatiūrinė vištа, iš kurios sunkiasi kraujas, o ji pati trūkčioja kojomis kaskart, kai tik įbedama šakutė. Henris sužino, kad jis – neišnešioto kūdikio tėvas. Merė apsigyvena su Henriu, bet greitai jį palieka, nes ją dirgina nuolatinis jos išsigimusio vaiko riksmas.

Vaiko išvaizda, primenanti gyvą reptiliją, sukryžmintą su veršelio embrionu, darosi vis labiau atstumianti ir skausminga. Po Henrio fantazijų apie blondinę burunduko skruostais (Laurel Near), kuri dainuoja scenoje, užmindama ant kirminų užuomazgų jo spinduliuotuve, ir po nakties, praleistos su savo gundančia kaimyne (Charlotte Stewart), Henriui atrodo, kad jo galva atitrūksta, o vietoj jos atsiranda jo vaiko galva, po to ją paima į fabriką, kur iš jos gamina medžiagą pieštukų trintukams. Galiausiai Henris perpjauna savo vaiko vystyklus ir jį nužudo, išleisdamas kalnus putojančių vidurių. Akinančiai baltos šviesos pliūpsnio fone Henris apkabina moterį spinduliuotuve, tikriausiai jau pomirtiniame gyvenime.

Paprastas siužeto atpasakojimas, kad ir koks tikslus jis būtų, nepadės atskleisti šio sudėtingo ir neįprasto filmo nuotaikos. Žodžiais sunku išreikšti tą nerimą, netgi siaubą, kuris kyla ir stiprėja, žiūrint filmą keletą kartų. **SJS**

SEDO (1977)
CEDDO

Režisieriaus Ousmane'o Sembene filmas – sudėtingas Afrikos istorijos apmąstymas. Jame vaizduojamas Afrikos nacijos karalius, priimantis islamą, tuo tarpu karingos klasės (sedo) atstovai lieka ištikimi tradicinei religijai. Protestuodami prieš religinius apribojimus, kuriems jie verčiami paklusti, vienas iš sedo pagrobia karaliaus dukterį. Karaliaus pavaldiniai bando ją išgelbėti, tačiau jiems nepavyksta ir įsiliepsnoja pilietinis karas.

Paprastame, aiškiame ir atvirame filme nėra prabangos, parodomi nepagražinti žmonės, kurie įtraukiami į politinės reikšmės ginčus, aiškinančius žodžio ir darbų lygybę. Viešų ritualinių susirinkimų vietose režisierius Sembene kontrastingų kalbų, stilių, mimikos pagalba pateikia argumentus, kontrargumentus ir kaltinimus.

Afroamerikiečių spiričiuelių panaudojimas buvo vienas iš pačių drąsiausių ir talentingiausių štrichų, suteikusių filmui daugiau gilumo, leido geriau pažinti afrikietišką diasporą. Galime tik spėlioti apie pavergtų Afrikos kaimelių gyventojų ateitį. Matome juos su išdegintomis kūne žymėmis, susimetusius į krūvą, laukiančius išsiuntimo. Kaitaliojant šias scenas su pagrindiniu siužetu, filme *Sedo* įsivyrauja kandus tonas ir charakteringa glausta, intelektuali atmosfera. **CFu**

Senegalas (Domireew, Sembene), 120 min., spalvotas (*Eastmancolor* sistema)

Prancūzų ir volofų kalbomis

Režisierius Ousmane Sembene

Scenarijaus autorius Ousmane Sembene

Operatorius Georges Caristan

Kompozitorius Manu Dibango

Vaidina Tabata Ndiaye, Moustapha Yade, Ismaila Diagne, Matoura Dia, Omar Gueye, Mamadou Dioumé, Nar Modou, Ousmane Camara, Ousmane Sembene

Berlyno tarptautinis kino festivalis: Ousmane Sembene („Interfilm" apdovanojimas, naujojo kino forumas)

DRAUGAS IŠ AMERIKOS (1977)
DER AMERIKANISCHE FREUND

Tai puiki Patricijos Highsmith romano *Riplio žaidimas* (1974) ekranizacija ir ryški, įtikinanti egzistencinės Wimo Wenderso erdvės išraiška. Dennis Hopperis vaidina amerikiečių emigrantą, gyvenantį Europoje, kuris įkalbinėja nepagydomai sergantį paveikslų rėmų gamintoją iš Hamburgo (Bruno Ganzas) įvykdyti žmogžudystę, nes piniginis atlygis padėtų išgyventi jo žmonai ir sūnui.

Filmą galėtume laikyti trileriu, nepamiršdami prislopintų puikaus operatoriaus Robby Müllerio ekspresionistinių tonų ir rafinuotos, atkaklios Jürgeno Knieperio muzikos, paryškinančios paranojišką ir nerimastingą atmosferą. *Draugas iš Amerikos* – tai nuostabiai sumanus psichologinis tyrimas, kuriame meisriškai pavaizduota baimė, pavydas, atsargumas ir dviejų žmonių, kurių kiekvienas savotiškai pasmerktas, draugystė.

Filme atvirai išreiškiami simbiotiniai, tačiau sudėtingi kultūriniai Amerikos ir Europos santykiai. *Draugas iš Amerikos* kažkuo panašus į Jeano-Pierre'o Melville'o filmus dėl juose supriešinamų holivudiškų ir europietiškų priemonių bei leitmotyvų, naudojamų kino mene. Wenderso filme šios tradicijos atsispindi ryškiuose epizodiniuose Nicho Ray'aus, Samuelio Fullerio, Jeano Eustache, Gérardo Blaino ir Lou Castelo vaidmenyse. **GA**

Vakarų Vokietija, Prancūzija (Autoren, Losange, Moli Films, Road Movies, WDR, Wim Wenders), 127 min., spalvotas (*Eastmancolor* sistema)

Vokiečių ir anglų kalbomis

Režisierius Wim Wenders

Prodiuseriai Renée Gundelach, Wim Wenders

Scenarijaus autoriai Wim Wenders (pagal Patricia Highsmith romaną *Riplio žaidimas*)

Operatorius Robby Müller

Kompozitorius Jürgen Knieper

Vaidina Dennis Hopper, Bruno Ganz, Lisa Kreuzer, Gérard Blain, Nicholas Ray, Samuel Fuller, Peter Lilienthal, Daniel Schmid, Jean Eustache, Rudolf Schündler, Sandy Whitelaw, Lou Castel

Kanų kino festivalis: Wim Wenders – „Auksinės palmės šakelės" nominacija

JAV (Blood Relations), 89 min., spalvotas

Režisierius Wes Craven

Prodiuseris Peter Locke

Scenarijaus autorius Wes Craven

Operatorius Eric Saarinen

Kompozitorius Don Peake

Vaidina Susan Lanier, Robert Houston, Martin Speer, Dee Wallace-Stone, Russ Grieve, John Steadman, James Whitworth, Virginia Vincent, Lance Gordon, Michael Berryman, Janus Blythe, Cordy Clark, Brenda Marinoff, Peter Locke

IR KALNAI TURI AKIS (1977)

THE HILLS HAVE EYES

Negailestinga žiaurumo kronika buržuazinės šeimos ląstelės viduje – filmas *Ir kalnai turi akis* – režisieriaus Weso Craveno „kultinė klasika". Filmas vertinamas už mažo biudžeto estetiką, ironiškus pasisakymus, garbinančius jo pradines aliuzijas, taip pat įdomų kinematografinių temų atskleidimą. Tačiau tai nepatvirtina fakto, jog *Ir kalnai turi akis* yra vienas pačių prabangiausių ir tobuliausių filmų per visą Weso Craveno karjerą.

Plėtodamas siužetą, autorius primygtinai siekia surasti analogijas tarp dviejų besivaidijančių šeimų, kurios stoja į mirtiną kovą dykvietėje – JAV karinių oro pajėgų sprogmenų bandymo poligone. Iš vienos pusės – provincialūs Karteriai, priklausantys vidutiniajai klasei. Jie automobiliu keliauja į Los Andželą, tačiau nelabai protingai pasielgia važiuodami per Jukos dykumą, norėdami ten rasti sidabro kasyklą, kurią mirusi tetulė paliko Etelei (Virginia Vincent) ir jos vyrui, pravarde „Didysis Bobas" (Russas Grieve'as). Iš kitos pusės – primityvių šiukšlininkų, gyvenančių aplinkiniuose miestuose ir valdomų mutanto monstro, patriarcho Jupiterio (Jamesas Whitworthas), klanas. Šiai partizanų kanibalų grupei, ginančiai visas pažemintas, neapsaugotas nuo užpuolimų ir engiamas mažumas (etnines, socialines ir pan.), pavyksta pratęsti savo vargingą egzistavimą, pasinaudojus iširusios armijos ginklų ir amunicijos likučiais.

Kai Karterių automobilis sudūžta Jupiteriui priklausančioje dykvietės dalyje, šeima parodo savo paveldėtą ideologinį pasitikėjimą, sugebėjimą daryti spaudimą ir neigti faktus, o tai juos daro tiesioginiu negailestingų priešų persekiojimo taikiniu. „Didįjį Bobą" nukryžiuoja ir paaukoja jo antrininkui Papai Jupiteriui simbolinio aukojimo scenoje, parodančioje judaizmo ir krikščionybės vertybių, kurių „Didysis Bobas" melagingai atsisako rasistinėje diatribėje (giežta kritikuojanti kalba, – vert. past.), atsižadėjimą. Vėliau du Jupiterio sūnūs užpuola Karterių priekabą, prievartauja jauniausią dukterį Brendą (Susan Lanier) ir užmuša jos seserį ir mamą. Praradę visą savo pretenzingumą, kovodami už išgyvenimą likę Karterių šeimos nariai pagaliau suranda savyje drąsos, gudrumo ir įniršio nugalėti priešus. Filmas baigiasi ryškiu stop kadru, kurio raudoname fone – žiauriai piktas Dago, Karterių žento (Martinas Speeras), pasiruošusio įsmeigti savo peilį į jau mirusio Jupiterio sūnaus (Lance'as Gordonas) krūtinę, veidas.

Craveno kūrybinis talentas ypač išryškėja derinant ir priešinant įvairius žanrus, tarp jų siaubo filmų, vesternų ir kančių, gaudynių bei užpuolimų scenas. Režisierius, norėdamas išlaikyti įtampą, novatoriškai panaudoja šoko taktiką ir siaubo efektą. Sumanus portatyvinės kameros panaudojimas, užmaskuoti kadrai, naktiniai filmavimai ir greitos kadrų kaitos montažas išsaugo besirutuliojančių įvykių įtampą ir ritmą viso filmo metu. **SJS**

Belgija, Nyderlandai (Excelsior, Holland, Rank, Bob Houwer), 167 min., spalvotas (*Eastmancolor* sistema)

Olandų ir anglų kalbomis

Režisierius Paul Verhoeven

Prodiuseris Rob Houwer

Scenarijaus autoriai Kees Holierhoek, Gerard Soeteman, Paul Verhoeven (pagal Erico Hazelhoffo Roelfzema knygą)

Operatorius Jost Vacano

Kompozitorius Rogier van Otterloo

Vaidina Rutger Hauer, Jeroen Krabbé, Susan Penhaligon, Edward Fox, Lex van Delden, Derek de Lint, Huib Rooymans, Dolf de Vries, Eddy Habbema, Belinda Meuldijk, Peter Faber, Rijk de Gooyer, Paul Brandenburg, Ward de Ravet, Bert Struys

KARALIENĖS KARIAI (1977)
SOLDAAT VAN ORANJE

Karalienės kariai – pats prašmatniausias ir įspūdingiausias to meto olandų filmas. Jame paliečiamos temos, kurias Paulas Verhoevenas nagrinėjo vėlesniuose holivudiškuose filmuose.

Filme – grupės olandų studentų nuotykiai Antrojo pasaulinio karo metu. Pradžioje jie sveikina karą ir nežiūri į jį rimtai – „truputis karo nepakenks", tačiau netrukus iškyla pasirinkimo problema – prisijungti prie fašistų, pasipriešinimo judėjimo ar pasitraukti į pogrindį. Pagrindinė filmo figūra – Erikas Lanshofas (Rutger Hauer). Kol aplinkiniai verčiami pasirinkti vieną iš dviejų kelių, Erikas džiaugiasi laisve spręsti pats, liuoksėdamas iš vieno nuotykio į kitą.

Geriausios filmo *Karalienės kariai* scenos – iki smulkiausių detalių atskleidžiami socialiniai klausimai, ypač aktualūs kariaujančioje Olandijoje. Kiekvienas herojus – karo metų olandų visuomenės ląstelė. Filmo personažai susiję su realiais žmonėmis (filme taip pat nusifilmavo karalienė Vilhelmina), ir tai daro juos dar labiau atpažįstamus. Ši priemonė taip pat naudojama atspindėti, kaip karas keičia žmones ir jų pažiūras. Filmas siūlo mums ne teisti, o suprasti draugų ir priešų motyvus. **EM**

SUSPIRIA (1977)
SUSPIRIA

Italija, Vakarų Vokietija (Seda Spettacoli), 98 min., spalvotas (*Technicolor* sistema)

Vokiečių, anglų ir lotynų kalbomis

Režisierius Dario Argento

Prodiuseriai Claudio Argento, Salvatore Argento

Scenarijaus autoriai Dario Argento, Daria Nicolodi (pagal Thomaso De Quincey knygą *Atodūsiai iš gelmių*)

Operatorius Luciano Tovoli

Kompozitoriai Dario Argento, Agostino Marangolo, Massimo Morante, Fabio Pignatelli, Claudio Simonetti

Vaidina Jessica Harper, Stefania Casini, Flavio Bucci, Miguel Bosé, Barbara Magnolfi, Susanna Javicoli, Eva Axén, Rudolf Schündler, Udo Kier, Alida Valli, Joan Bennett, Margherita Horowitz, Jacopo Mariani, Fulvio Mingozzi, Franca Scagnetti

Dario Argento filmas savo mįslingu paslaptingumu primena mums apie tai, kad bet koks filmas – ne pasakojimas, o veikėjų išgyvenimų perkėlimas į ekraną. Tai tipiškai europietiškas filmas, prasidedantis kaip itališkas *giallo* (kriminalinis trileris) su įspūdingų žmogžudysčių virtine barokinio miuziklo fone. Bet Argento kryptis – parodyti ne užsimaskavusius ar pirštinėtus žmogžudžius, o antgamtiškas jėgas, juodąją magiją ir piktas raganas.

Filmas *Suspiria* nėra pavėluotas europinių siaubo filmų žanro atradimas. Jame juntama Argento mokytojo Mario Bava, daugelio itališkų žanrų pradininko, įtaka. Jo ryškūs vizualiniai efektai išsiskyrė meistriškumu ir ekonomija. Tikriausiai neįkainojamas Bava stiliaus įnašas, nepertraukiamas filmavimas stacionaria kamera, – vienas iš būdų, kurį Argento prisiskiria sau, o tokių režisierių, kaip Martinas Scorsese ir Samas Raimi dėka šis būdas yra kino kalbos pagrindas.

Filmo veiksmas vyksta klasikinėje paslaptingoje aplinkoje – senovinio šokio akademijoje. Apie tikrą čia dėstomo dalyko prigimtį sužinome, kai vienąkart ant merginų galvų pasipila vikšrų lietus. Ši tam tikra prasme šlykšti scena yra tarsi filmo supratimo raktas, kadangi vizualios scenos yra savotiškas žiūrovo ištvermės išbandymas. Žiūrovai ir pagrindinė herojė Siuzi Benjoh (Jessica Harper) įtraukiami į paslaptingų apsireiškimų pasaulį, o daugybė garsinių ir vaizdinių sukrėtimų bei specialiųjų efektų kelia šleikštulį. Ši fantasmagorija persmelkia viso filmo struktūrą ne tik įspūdingose siurrealistinėse mirties scenose, bet ir smulkiausiuose judesiuose, pavyzdžiui, kai piktdžiugiškas šokių mokytojas pila vandenį į Siuzi burną, o sunkus stiklinis grafinas kalena į jos dantis.

Filmas tarp šio žanro filmų išsiskiria baisia įtampa ir beveik viską užgožiančia muzika, atliekama paties režisieriaus ir dažnai su juo bendradarbiavusios grupės *Goblin*. Nuo pradžios iki galo – tai košmarais persmelkta pasaka, pasiekianti kulminaciją groteskiniame raganų susidūrime, kai vyksta jų baisus ir šlykštus sąlėkis. Pažiūrėjus filmą atrodo, kad šis siaubo filmas yra savotiškas ne tik pagrindinės herojės, bet ir žiūrovų įšventinimo ritualas, o pats siaubo filmų žanras – mįslinga pasaulietiška religija. **AS**

DŽIMIO BLEKSMITO GIESMĖ (1978)
THE CHANT OF JIMMIE BLACKSMITH

Australija (Film House, VFC), 120 min., spalvotas (*Eastmancolor* sistema)

Režisierius Fred Schepisi

Prodiuseriai Fred Schepisi, Roy Stevens

Scenarijaus autoriai Fred Schepisi (pagal Thomaso Keneally romaną)

Operatorius Ian Baker

Kompozitorius Bruce Smeaton

Vaidina Tommy Lewis, Freddy Reynolds, Ray Barrett, Jack Thompson, Angela Punch McGregor, Steve Dodds, Peter Carroll, Ruth Cracknell, Don Crosby, Elizabeth Alexander, Peter Sumner, Tim Robertson, Ray Meagher, Brian Anderson, Jane Harders

Kanų kino festivalis: Fred Schepisi – „Auksinės palmės šakelės" nominacija

Tai puikaus Thomaso Keneally romano apie sunkią XIX a. Australijos aborigenų padėtį ekranizacija, kurioje pirmiausia keliamas klausimas apie senųjų gyventojų nepriklausomybę ir federaciją, parodoma vietinių tautų izoliacija ir jų naikinimas, užplūdus šiuolaikinei civilizacijai ir baltiesiems kolonistams.

Džimio Bleksmito giesmėje parodomas tragiškas pagrindinio herojaus – maišytos rasės žmogaus, likimas. Jis kenčia nuo baltųjų darbdavių blogo elgesio, jo ryšiai su gentainiais silpnėja. Pagaliau Džimį pasamdo labai žiauri šeima, kuri, marindama jį badu, verčia atsisakyti savo žmonos. Visada buvęs kantrus ir kuklus, Džimis pratrūksta įniršiu ir netgi pasiruošęs žmogžudystei, bet pašautas jis atsiduria nusikaltėlių rankose ir yra nužudomas.

Tuo metu, kai pasirodė, šis filmas buvo pats brangiausias gimstančio Australijos kinematografo kūrinys. Nežiūrint kino kritikų liaupsių, jis neturėjo pasisekimo savo šalyje, nors buvo palankiai sutiktas užsienyje. Galbūt australiečiai prievartos temą, atspindėtą filme, palaikė šokiruojančia ir labai nemalonia, tačiau pasauliniame kinematografe jis išlieka vienu pačių ekspresyviausių rasizmo ir jo siaubingų padarinių traktavimo pavyzdžiu. **RBP**

PENKI MIRTINI NUODAI (1978)
WU DU

Honkongas (Shaw Brothers), 98 min., spalvotas

Kinų kalbos Kantono tarme

Režisierius Chang Cheh

Prodiuseris Mona Fong

Scenarijaus autoriai Chang Cheh, Ni Kuang

Operatoriai To Kung Mo, Tsao Huichi

Kompozitorius Yu Chen Yung

Vaidina Chiang Sheng, Philip Kwok, Lu Feng, Wei Pai, Sun Chien, Lo Meng , Wang Lung Wei, Ku Feng, Lung Tu, Sun Shu Pei, Shih Liu Huang, Shen Lao, Huang Lin Hui, Wang Ching-Ho, Cheng Wan Han

Pagrindiniai Chango Cheho filmo *Penki mirtini nuodai* veikėjai dėvi netikusias kaukes, turi nuodingų gyvūnų pravardes, tačiau nekelia juoko. Šie personažai puikiai įvaldę kovos menus. Stabas ir kankinys Bruce'as Lee pelnytai šlovinamas, sau lygių neturi ir komikas bei kovotojas Jackie Chanas, bet grįžkime prie *Nuodų*.

Režisierius Changas Chehas, turintis profesinių įgūdžių, paruošė ir apmokė kovos menų visą aktorių komandą: Kuo Choi (Driežas), Lo Mengas (Rupūžė), Sun Chien (Skorpionas), Lu Fengas (Šimtakojis), Wei Pai (Gyvatė), Ciangas Shengas („Hibridas"), ir jų talentas pasiekė tobulybę. Aktoriai taip pat dalyvavo keliose puikiose choreografinėse filmo kovos scenose, kuriose su brutaliu grakštumu ir miklumu atskleidžiami vienas už kitą tobulesni akrobatiniai judesiai.

Nors žiūrovų dėmesį labiausiai patraukia fizinis aktorių meistriškumas, režisierius įdomiai pateikia ir filmo struktūrą. Filme įprastai veikia matematinis dėsnis: jei du blogi vyrukai muša vieną gerąjį, galima neabejoti, kad vėliau du gerieji pareikalaus revanšo. Jeigu kovos scenų nepakanka, papildomą malonumą suteikia gėrio triumfas. **EdeS**

KLUMPAMEDIS (1978)
L'ARBERO DEGLI ZOCCOLI

Kurdamas elegišką valstiečių gyvenimo Lombardijoje paveikslą, Ermanno Olmi iš naujo pažvelgė į ankstesnius liūdnus savo filmus apie šiuolaikinę Italiją: *Darbas* (1961), *Sužadėtiniai* (1962), *Vieną gražią dieną* (1968) ir *Aplinkybė* (1973). Piešdamas valstiečių gyvenimą ir darbą didelėje bendruomenėje, režisierius kuria keletą siužeto linijų: merginimas ir kuklios jaunos poros vestuvės; kaimyno medį kertantis tėvas, norintis padaryti medines klumpes į mokyklą einančiam sūnui; vištų mėšlu pomidorus tręšiantis senis, kad daržovės kuo greičiau prinoktų. Dėl natūraliai prislopinto apšvietimo ir abstraktaus, idealaus muzikinio fono tampame šios tariamos realybės bendrininkais. Greita kadrų kaita neleidžia ilgai stebėti vienų ar kitų veiksmų, išklausyti skirtingų nuomonių. Tokiu būdu režisierius leidžia filmui plėtotis įvairiomis kryptimis.

Štai melsdamasi eina moteris, paskui į vyno butelį pripila upelio vandens, vėliau jos siluetą matome cerkvės durų angoje. Gali būti, kad būtent dėl tokių scenų (kai kuriose skamba Bacho muzika) nejautrus žiūrovas gali apkaltinti Olmi polinkiu į estetizmą. Vis dėlto taip vertinant vertėtų nepamiršti režisieriaus minčių apie teigiamą religijos vaidmenį valstiečių gyvenime. Santūrus šios temos plėtojimas paverčia *Klumpamedį* vienu graudžiausių ir įspūdingiausių religinių filmų.

Klumpamedis veikia emociškai. Jis panašus į ankstesnį Olmi šedevrą *Sužadėtiniai*, vaizduojantį gyvenimą šiuolaikinėje kapitalistinėje visuomenėje, kuri didina žmonių susvetimėjimą. Režisierius pabrėžia žodžių, pavyzdžiui, „humanizmas“ (dažnai minimas kalbant apie Olmi), beprasmiškumą panašioje bendruomenėje. *Sužadėtinių* pabaigoje stebime ypač jaudinantį netikrumo dėl rytojaus ir aistringo idealizmo derinį. Panaši yra ir *Klumpamedžio* pabaiga. Greičiausiai būtent ji suteikia Olmi kūriniui aštrumo ir aktualumo atspalvį. **CFu**

Italija/Prancūzija (Gaumont, Gruppo Produzione Cinema, Italnoleggio, RAI, SACIS), 170 min., spalvotas (*Gevacolor* sistema)

Italų kalba

Režisierius Ermanno Olmi

Scenarijaus autorius Ermanno Olmi

Operatorius Ermanno Olmi

Kompozitorius Johann Sebastian Bach

Vaidina Luigi Ornaghi, Francesca Moriggi, Omar Brignoli, Antonio Ferrari, Teresa Brescianini, Giuseppe Brignoli, Carlo Rota, Pasqualina Brolis, Massimo Fratus, Francesca Villa, Maria Grazia Caroli, Battista Trevaini, Giuseppina Langalelli, Lorenzo Pedroni, Felice Cessi

Kanų kino festivalis: Ermanno Olmi („Auksinė palmės šakelė“), žiuri prizas

ELNIŲ MEDŽIOTOJAS (1978)
THE DEER HUNTER

JAV (EMI, Universal), 183 min., spalvotas (*Technicolor* sistema)
Anglų, rusų, vietnamiečių, prancūzų kalbomis
Režisierius Michael Cimino
Prodiuseriai Michael Cimino, Michael Deeley, John Peverall, Barry Spikings
Scenarijaus autoriai Michael Cimino, Louis Garfinkle, Quinn K. Redeker, Deric Washburn
Operatorius Vilmos Zsigmond
Kompozitorius Stanley Myers
Vaidina Robert De Niro, John Cazale, John Savage, Christopher Walken, Meryl Streep, George Dzundza, Chuck Aspegren, Shirley Stoler, Rutanya Alda, Pierre Segui, Mady Kaplan, Amy Wright, Mary Ann Haenel, Richard Kuss, Joe Grifasi
„Oskaras": Barry Spikings, Michael Deeley, Michael Cimino, John Peverall (geriausias filmas), Michael Cimino (režisierius), Christopher Walken (antrojo plano aktorius), Peter Zinner (montažas), Richard Portman, William L. McCaughey, Aaron Rochin, C. Darin Knight (garsas)
„Oskaro" nominacija: Michael Cimino, Deric Washburn, Louis Garfinkle, Quinn K. Redeker (scenarijus), Robert De Niro (aktorius), Meryl Streep (antrojo plano aktorė), Vilmos Zsigmond (operatorius)

Elnių medžiotojas yra antras žymaus Holivudo scenaristo Michaelo Cimino filmas, kuris netrukus buvo pripažintas šedevru ir kartu nevykusiu kūriniu, gerokai iškraipiusiu istoriją. Nepaisant to, filmas buvo ypač pelningas, nors jame vaizduojamas amerikiečių „praregėjimas" Vietnamo karo metu.

Veiksmas pradedamas viename Pensilvanijos metalurgijos centre, kur trys gamyklos darbininkai, Maiklas (Robertas De Niro), Stivenas (Johnas Savage'as) ir Nikas (Christopheris Walkenas) pašaukiami kariauti. Prieš išsiskirdamas su savo draugais Stivenas susituokia, o jo vedybų ceremonija bei pokylis yra ir dvigubas atsisveikinimo vakaras naujokams.

Staiga kamera perkelia mus į ateitį. Visi trys patenka į nelaisvę, tačiau kažkaip išvengia mirties. Stivenui paralyžiuoja abi kojas. Pamišęs Nikas įsikuria Pietryčių Azijoje, o Maiklas grįžta į namus jausdamas kaltę dėl to, kad leido draugams atsidurti nelaimės gniaužtuose. Jo padėtis darosi dar sudėtingesnė, kai jis pamilsta Lindą (Meryl Streep), kuri kažkada buvo susižadėjusi su Niku, ir kartu mėgina grįžti į paprastas nerūpestingo piliečio gyvenimo vėžes.

Ironiškai ir su tam tikru sentimentaliu patriotizmu pagrindiniai filmo veikėjai skelbia trapią savo vienybę ir, kol neišsenka jų pasitikėjimas, gieda „Dieve, laimink Ameriką". Daugelyje kadrų girdime nelinksmą taikomąjį komentarą apie liūdną padėtį, kur JAV pristatomos kaip nepaprasto herojiškumo, bailumo, nemokšiškumo ir aklo garbinimo šaltinis. Filmo *Elnių medžiotojas* idėja skamba lyg apgaulinga geresnės ateities viltis.

Buvusių įvykių vertinimo ir tikslių faktų apie 1978 m. įvykius nebuvimas irgi rodo provokuojantį šios amerikietiškos melodramos pobūdį. Režisieriaus požiūris į istorinius faktus nėra per daug išsamus. Jis gyvai vaizduoja Vietnamo karą, palietusį atskirų žmonių likimus, ir visai nesuka galvos dėl platesnio socialinio konteksto. Daugelis kino kritikų laiko šį filmą supaprastintu ar net rasistiniu požiūriu į azijiečius. Be to, čia mažiausiai dviejuose epizoduose iškreiptai vaizduojama „rusiška ruletė". Kiti kareivių paveiksluose ir jų bandymuose įsitraukti į civilių gyvenimą įžvelgia homosocialinę ar net homoseksualinę potekstę (užuominos į feminizmą).

Ši idėja skamba ypač aštriai, atsižvelgiant į tai, kad *Elnių medžiotojas* buvo pirmas to laikotarpio filmas apie Vietnamą. Siekdamas sukurti tikrai prestižinį filmą, kurie rodomi tik metų pabaigoje ir pretenduoja gauti „Oskarą", režisierius padovanojo mums neužmirštamų vaizdų. Už tai šis kūrinys buvo įvertintas „Oskaru" kaip geriausias filmas. Visa ši lyg ir banali istorija atrodė kaip režisieriaus įgyvendinta pilietinė pareiga. **GC-Q**

BRILIANTINAS (1978)
GREASE

Šis kultinis filmas jaunoms XX a. 8-ojo deš. pab. panelėms buvo tas, kas *Žvaigždžių karai* – berniukams. Lyg gyvatė besirangantis Travolta žvilgančiais plaukais priminė grupės „Thunderbirds" lyderį Danny Zuko, 6-ajame deš. koncertavusį mokykloje „Rydell High".

Filmo, sukurto pagal Jimo Jacobso ir Warreno Casey miuziklą, siužetas yra gana įprastas: kietas vyrukas nenori susitikinėti su padoria mergina, tačiau pavyduliauja, kai ji susitikinėja su kitais. Įsikišus draugams, jų santykius apgaubia įvairiausi nesusipratimai, tačiau paskui pagrindinis veikėjas suvokia, kad meilė stipresnė už kieto vyruko įvaizdį, ir viskas baigiasi laimingai. Taigi filmo sėkmės priežastis yra ne siužetas, o papildomos smulkmenos, suteikiančios kūriniui ypatingo žavesio. Pagrindiniams vaidmenims režisieriui pavyko rasti du puikius aktorius: Johną Travoltą (1978 m. jis buvo nepaprastai populiarus tarp paauglių mergaičių po *Šeštadienio nakties karštligės* sėkmės) ir Oliviją Newton-John. Be to, Kleiseris rado puikių aktorių antraplaniams vaidmenims, pavyzdžiui, Didi Conn, vaidinančią mokyklą metusią Frenči, Stockardą Channingą, suvaidinusį humoristą moksleivį, ir Frankie Avaloną žavaus Frenči patarėjo vaidmeniui.

Filmas žavi nuostabiomis automobilių lenktynių scenomis, primenančiomis *Ben Hurą*, kur Travolta išlieja savo jausmus prie „kino teatro po atviru dangumi", o už jo nugaros šoka animaciniai dešrainiai. Pačios nuostabiausios scenos – tai muzikiniai šokių epizodai trypiant „čečiotką" ir skambant džiazui. Kiekviena šių scenų jau tapo klasika, pradedant liūdnomis meilės dainomis „Beviltiškai ištikimas tau" bei „Sendi" ir baigiant seksualiomis „Esi tas, kurio man reikia" bei „Vasaros naktimis". Viską vainikuoja daina „Blizgantis žaibas", kurios šokių judesius dar dešimt metų po filmo pasirodymo mėgdžiojo milijonai paauglių. **JB**

JAV (Paramount), 110 min., spalvotas (*Metrocolor* sistema)

Režisierius Randal Kleiser

Prodiuseriai Allan Carr, Neil A. Machlis, Robert Stigwood

Scenarijaus autoriai Bronte Woodard, Allan Carr (pagal Jimo Jacobso ir Warreno Casey miuziklą)

Operatorius Bill Butler

Kompozitoriai John Farrar, Barry Gibb, Sylvester Bradford, Warren Casey, Sammy Fain, Jim Jacobs, Al Lewis, Richard Rodgers, Louis St. Louis, Mike Stoller, Ritchie Valens, David White

Vaidina John Travolta, Olivia Newton-John, Stockard Channing, Jeff Conaway, Barry Pearl, Michael Tucci, Kelly Ward, Didi Conn, Jamie Donnelly, Dinah Manoff, Eve Arden, Frankie Avalon, Joan Blondell, Edd Byrnes, Sid Caesar

„Oskaro" nominacija: John Farrar (daina)

ROJAUS DIENOS (1978)
DAYS OF HEAVEN

Terrence'as Malickas yra pats originaliausias amerikiečių režisierių kartos, vadinamos „Holivudo renesansu", atstovas. Pirmi du jo filmai, *Nederlingos žemės* ir *Rojaus dienos*, primena filmus apie du nusikaltėlius, pavyzdžiui, Arthuro Penno *Boni ir Klaidą*. Vis dėlto kriminalinis siužetas, kuriuo grindžiami abu filmai ir kurį *Rojaus dienose* papildo sudėtingas meilės trikampis tarp Richardo Gere'o, Brooke Adams ir Samo Shepardo, nėra pagrindinis šio filmo bruožas. Malicko požiūris į kiną kaip į ekspresyvią meninę priemonę niekur nepasireiškia taip talentingai, kaip šiame filme, kuris ypač įsimena XIX a. amerikiečių gyvenimo eskizais. Imigrantais perpildytų rytinės pakrantės miestų skurdas sudaro ryškų kontrastą erdvioms Amerikos prerijų platybėms. Tokie vaizdai glaudžiai siejasi su neišvengiamu socialiniu uždarumu.

JAV rytų aukštuomenę simbolizuoja beveidė fabrikų sistema, o prerijose dominuoja žemvaldžio, kuris samdo darbininkus ir stebi jų darbą lauke, namas. Tai vienintelis žmogaus individualumo ir turtingumo ženklas. Malickas dar labiau sustiprina įtampą, kurdamas moters tarp dviejų mylimų vyrų paveikslą. Tokia situacija veda prie tragedijos, kurios priežastis yra nenutrūkstama konkurencija ir noras valdyti žmogų nepaisant jo troškimų. Vietoj gausių dialogų siužetą Malickas plėtoja pasitelkęs nebyliojo kino detales: kruopščiai suplanuotas scenas, kurių prasmę suvokiame dėl už kadro esančio balso, pakeitusio ankstesnius kadrus su titrais. Kaip ir *Nederlingose žemėse*, čia pasakoja 17 metų mergaitė (Linda Manz) – ji apibūdina ir vertina vyrų elgesį, ypač agresiją, nelabai būdingą jų charakteriui. Nepaisant gražaus kraštovaizdžio ir grįžimo mintimis į malonius prisiminimus, *Rojaus dienos* yra kupinos kovos, griovimų ir apmąstymų apie žmonių elgesio keistenybes, kaip ir vėlesniame režisieriaus filme *Plonytė raudona linija*. **RBP**

JAV (Paramount), 95 min., spalvotas (*Metrocolor* sistema)

Režisierius Terrence Malick

Prodiuseriai Bert Schneider, Harold Schneider

Scenarijaus autorius Terrence Malick

Operatorius Néstor Almendros

Kompozitorius Ennio Morricone

Vaidina Richard Gere, Brooke Adams, Sam Shepard, Linda Manz, Robert J. Wilke, Jackie Shultis, Stuart Margolin, Tim Scott, Gene Bell, Doug Kershaw, Richard Libertini, Frenchie Lemond, Sahbra Markus, Bob Wilson, Muriel Jolliffe

„Oskaras": Néstor Almendros (operatorius)

„Oskaro" nominacija: Patricia Norris (kostiumai), Ennio Morricone (muzika), John Wilkinson, Robert W. Glass jaunesn., John T. Reitz, Barry Thomas (garsas)

JAV/Italija (Target, Laurel), 126 min., spalvotas (*Technicolor* sistema)

Režisierius George A. Romero

Prodiuseriai Claudio Argento, Dario Argento, Alfredo Cuomo, Richard P. Rubinstein

Scenarijaus autorius George A. Romero

Operatorius Michael Gornick

Kompozitoriai Dario Argento, Agostino Marangolo, Massimo Morante, Fabio Pignatelli, Claudio Simonetti

Vaidina David Emge, Ken Foree, Scott H. Reiniger, Gaylen Ross, David Crawford, David Early, Richard France, Howard Smith, Daniel Dietrich, Fred Baker, James A. Baffico, Rod Stouffer, Jesse Del Gre, Clayton McKinnon, John Rice

MIRUSIŲJŲ AUŠRA (1978)
DAWN OF THE DEAD

George'as Romero, kaip joks kitas scenarijų autorius ir režisierius, puikiai suvokia siaubo filmų metaforiškumą ir socialinį jų poveikį. Debiutiniame savo, kaip režisieriaus, filme *Gyvųjų numirėlių naktis* (1968) jis beveik su dokumentiniu aiškumu perteikė skirtingų rasių santykius XX a. 7-ajame deš. Po dešimties metų sukurtame filme *Mirusiųjų aušra* Romero ir toliau gvildeno aktualias problemas pačiais neįprasčiausiais būdais. Remdamasis *Gyvaisiais numirėliais,* jis tyrinėja pavojingą zombių ir kapitalizmo kultūros panašumą, užmiesčio prekybos centre pavaizdavęs siaubą keliančius monstrus.

Nuo mieste viešpataujančios prievartos, zombių ir kitų baisybių išsigelbėjęs ketvertas nusprendžia sraigtasparniu nuskristi į saugesnę vietelę. Likę beveik be degalų ir maisto, jie nusileidžia ant zombių-žmogėdrų pilno prekybos centro stogo. Pasirinkusi saugią vietą sandėlyje, išsigelbėjusiųjų grupelė nusprendžia truputį pasipelnyti. Po „apsipirkimo" jie lieka parduotuvėje, apsaugoję išėjimus, atsikratę nemirusiųjų ir atsisakę amerikietiškos svajonės.

Mirusiųjų aušra meistriškai kritikuoja amerikiečius vartotojus: ištiesę rankas ir judėdami pagal saldžią muziką zombiai kaip kvailiai slampinėja po parduotuvę turėdami vienintelį tikslą – išgyventi. Vis dėlto, be šių automatų, keturi žmonės – prekybos centro gyventojai – dar labiau komplikuoja režisieriaus požiūrį į kapitalizmą. Per kelis mėnesius išlikę draugai sandėlį paverčia prabangiais apartamentais, sunešę ten viską, kas būtina. Be to, pasikartojantys ištuštėjusios apleistos parduotuvės kadrai nuolatos primena, kad besaikiai vartotojų poreikiai yra tik regimoji to pavojaus, kuris yra čia pat, vos už slenksčio, pusė. Šio pavojaus priežastis yra paties žmogaus žiaurumas.

Romero siaubo filmai primena, kad realus gyvenimas yra ne mažiau siaubingas. Šio filmo paskleista mirties baimė nepranyksta net ir tada, kai gyvi mirusieji lieka praeityje. **KB**

ŽUDIKAS IŠ ŠAOLINIO (1978)
SHAO LIN SAN SHIH LIU FANG

Honkongas (Shaw Brothers), 115 min., spalvotas
Kinų kalbos Kantono tarme ir anglų kalba
Režisierius Chia-Liang Liu
Prodiuseriai Mona Fong, Run Run Shaw
Scenarijaus autorius Kuang Ni
Vaidina Lung Chan, John Cheung, Norman Chu, Hou Hsiao, Hoi San Lee, Chia Hui Liu, Chia Yung Liu, Lieh Lo, Casanova Wong, Yue Wong, Siu Tien Yuen

Nė kiek neperdėsime sakydami, kad Chia-Liang Liu yra geriausias kovinių scenų kūrėjas iš visų Honkongo režisierių. Savo karjerą jis pradėjo kaip kovos menų specialistas geriausiuose Chango Cheho filmuose, o paskui tapo režisieriumi, atsinešęs su savimi neprilygstamą judesio pojūtį.

Vaizdinis Liu talentas ypač gerai matomas filme *Žudikas iš Šaolinio*. Kaip ir kituose koviniuose filmuose, čia pasakojama apie kerštą, o visas filmas neįprastai padalytas į tris epizodus. Pirmajame San Te (Gordonas Liu) šeima žūva nuo Manchuso rankos, ir San Te prisiekia atkeršyti, tą ir padaro trečioje dalyje. Antrojoje meistriškai derinamas siužetas, veiksmas ir puikūs vaizdai.

Vidurinėje dalyje dominuoja alinančios San Te pratybos 36 legendinio Šaolinio vienuolyno salėse, kur jis treniruoja savo kūną ir sielą. Neužmirštama scena, kai jis sunkius kibirus su vandeniu nuožulnia plokštuma neša peiliais, pritvirtintais prie jo bicepsų. Nuleisti rankas – tai persmeigti savo krūtinę.

Filmo žvaigždė yra plikas Gordonas Liu. Savo vaidmenį jis atlieka su neprilygstama ekspresija, ir tai suteikia *Žudikui iš Šaolinio* išskirtinio dramatiškumo. Tą patį galima pasakyti ir apie kovines scenas – jos tikrai neapvilia. **EdeS**

APSIRŪKĘ (1978)
UP IN SMOKE

JAV (Paramount), 86 min., spalvotas (*Metrocolor* sistema)
Anglų, ispanų kalbomis
Režisieriai Lou Adler, Tommy Chong
Prodiuseriai Lou Adler, John Beug, Lou Lombardo
Scenarijaus autoriai Tommy Chong, Cheech Marin
Operatorius Gene Polito
Kompozitoriai Tommy Chong, Danny Kortchmar, Cheech Marin, Waddy Wachtel
Vaidina Cheech Marin, Tommy Chong, Strother Martin, Edie Adams, Harold Fong, Richard Novo, Jane Moder, Pam Bille, Arthur Roberts, Marian Beeler, Donald Hotton, John Ian Jacobs, Christopher Joy, Ray Vitte, Michael Caldwell

Būtų paprasčiausia šią kino juostą priskirti prie kvailų komedijų, skirtų puotų mėgėjams ir bedarbiams studentams. Iš tikrųjų tokie žmonės yra ištikimiausi šio filmo gerbėjai. Vis dėlto negalima neįvertinti įkvepiančios komedijos, absurdo ir laisvai besiliejančio idiotiškumo derinio, kuris ir sujungia šį kūrinį į nedalomą visumą.

Tai pirmas ir pats geriausias kinematografinis ypač populiaraus komiško Cheecho Marino ir Tommy Chongo dueto ekskursas. *Apsirūkę* gali didžiuotis pačiais išraiškingiausiais XX a. 8-ojo deš. amerikietiškų komedijų personažais, kurie vienu metu kelia ir gailestį, ir pajuoką. Protogonistas Pedro (Cheech) – nevykęs meksikiečių kilmės amerikietis, skurstantis, tačiau perkantis neįtikėtinas detales savo dievinamam automobiliui. Manas (Chongas) yra visiškas paliegėlis, kuriam didžiausias dešros gabalas yra viso labo užkanda. Vis dėlto labiausiai įsimintinas yra nervinių spazmų kamuojamas seržantas Stedenka (Stacy Keachas), kurio ryžtingumas prilygsta jo nemokšiškumui.

Viena maloniausių filmo staigmenų – platus ekranas. Nepaisant mažo biudžeto, *Apsirūkę* išsiskiria ypač tiksliai sukurtomis kompozicijomis. Filmas ne tik juokingas, bet ir puikiai nufilmuotas. **EdeS**

JAV (Compass, Falcon), 91 min., spalvotas (*Metrocolor* sistema)

Režisierius John Carpenter

Prodiuseriai Debra Hill, Kool Lusby

Scenarijaus autoriai John Carpenter, Debra Hill

Operatorius Dean Cundey

Kompozitorius John Carpenter

Vaidina Donald Pleasence, Jamie Lee Curtis, Nancy Kyes, P. J. Soles, Charles Cyphers, Kyle Richards, Brian Andrews, John Michael Graham, Nancy Stephens, Arthur Malet, Mickey Yablans, Brent Le Page, Adam Hollander, Robert Phalen, Tony Moran

HELOVINAS (1978)
HALLOWEEN

Nė vienam režisieriui po Alfredo Hitchcocko nepavyko perteikti siaubingo baimės jausmo taip, kaip tai padarė Johnas Carpenteris filme *Helovinas*. Čia pirmykštę mūsų baimę režisierius sustiprino iki tokio lygmens, kad ji išliko net ir po dvidešimties metų. Carpenterio palyginimas su Hitchcocku nėra perdėtas. Šis filmas – tai Carpenterio duoklė Hitchcockui. Pagrindinių veikėjų vardai, Semas Lumis ir Tomas Doilis, sutampa su filmų *Psichozė* (1960) ir *Langas į kiemą* (1954) veikėjų vardais. Helovine nusifilmavo Janet Leigh dukra Jamie Lee Curtis, suvaidinusi nelemtą auką filme *Psichozė*.

Filmo siužetas visiškai paprastas: užmaskuotas psichopatas Maiklas Majersas nužudo alų gurkšnojančių ir seksualinių malonumų ieškančių paauglių draugų grupelę, paskui susipažįsta su „tyra siela", aukle ir nekalta mergele Lori Strod (Curtis). Nepaisant abstraktumo, siužete glūdintis socialinės baimės klausimas, kuris atspindi gėrio ir blogio kovą, lieka neišspręstas. Tokia linija nuosekliai plėtojama ne viename įtemptame filme, pradedant *Penktadienis, 13-a* (1980) ir baigiant *Klyksmu* (1996). Pagal įtampos kupiną Carpenterio ir Debros Hill scenarijų baisūs įvykiai vyksta ramaus užmiesčio fone, kur atrodo (arba bent jau taip atrodė), kad vaikai čia yra visai saugūs.

Visiškai pakeitusi supratimą apie ramų gyvenimą tyliuose gyvenamuosiuose rajonuose, kamera rodo išgalvotą miestą Hedonfildą, klajodama jo gatvėmis. Filmo pradžia yra tiesiog puiki: čia originaliai perteiktas dar šešiamečio žudiko mąstymas. Carpenteris kuria estetišką baimę ir tokiu būdu *Heloviną* atskiria nuo savo paties literatūrinio kūrinio. Per visą filmą kas nors visada lieka stebėtoju, ar tai būtų grobuonis, ar auka. Žavi juostoje dominuojantis požiūrių subjektyvumas, plėtojantis siužetui mes keliaujame kartu su stebėtoju, spoksome iš už kampo, už nugarų, žvalgomės į langus ir iš spintos stebime tai, kas yra artėjanti žūtis.

Meistriškai apgalvotas filmo veiksmas ir skausmingai ilgi panoraminiai kadrai gerokai padidina adrenalino kiekį kraujyje, pavyzdžiui, kai Maiklas sėlina šešėlyje, vis prisikelia iš mirusiųjų, kad galėtų persekioti išmoningąją Lori. Galų gale mes esame palikti nežinomybėje ir mąstome apie ribą tarp realybės ir pramano. **KB**

HALLOWEEN

The
Night
He
Came
Home!

MOUSTAPHA AKKAD PRESENTS DONALD PLEASENCE IN JOHN CARPENTER'S "HALLOWEEN"
WITH JAMIE LEE CURTIS P.J. SOLES NANCY LOOMIS · WRITTEN BY JOHN CARPENTER AND DEBRA HILL
EXECUTIVE PRODUCER IRWIN YABLANS · DIRECTED BY JOHN CARPENTER · PRODUCED BY DEBRA HILL
PANAVISION
A COMPASS INTERNATIONAL RELEASE

R RESTRICTED

Vakarų Vokietija (Albatros, Fengler, Autoren, Tango Film, Trio Film, WDR), 120 min., spalvotas (*Fujicolor* sistema)

Vokiečių kalba

Režisierius Rainer Werner Fassbinder

Prodiuseris Michael Fengler

Scenarijaus autoriai Rainer Werner Fassbinder, Pea Fröhlich, Peter Märthesheimer

Operatorius Michael Ballhaus

Kompozitorius Peer Raben

Vaidina Hanna Schygulla, Klaus Löwitsch, Ivan Desny, Gisela Uhlen, Elisabeth Trissenaar, Gottfried John, Hark Bohm, George Byrd, Claus Holm, Günter Lamprecht, Anton Schiersner, Sonja Neudorfer, Volker Spengler, Isolde Barth, Bruce Low, Günther Kaufmann, Karl-Heinz von Hassel, Kristine De Loup, Hannes Kaetner

Berlyno tarptautinis kino festivalis: Rainer Werner Fassbinder („Berliner Morgenpost" skaitytojų žiuri prizas), Hanna Schygulla („Sidabrinis lokys" – aktorė), išskirtinis laimėjimas – visa komanda, Rainer Werner Fassbinder – „Auksinio lokio" nominacija

VEDYBINIS MARIJOS BRAUN GYVENIMAS (1979)

DIE EHE DER MARIA BRAUN

Kaip ir daugelyje kitų vokiečių režisieriaus Rainerio Wernerio Fassbinderio filmų, įskaitant *Efė Brist* (1974), *Lili Marlen* (1981) ir *Veronika Fos* (1982), šiame filme pasakojama apie moterį, kurios likimas atspindi savo šalies istoriją. Būdama kareivio Hermano (Klausas Löwitschas) žmona, Antrojo pasaulinio karo metais Marija (Hanna Schygulla) mano, kad jos vyras žuvo mūšyje. Karui pasibaigus ji pradeda dirbti kabarete. Kai vienas amerikiečių kareivis mėgina ją išprievartauti, gindamasi ji užmuša jį. Tai atsitinka tą vakarą, kai sugrįžta jos vyras. Kaltę už žmogžudystę prisiima jis. Kol vyras sėdi kalėjime, Marija daug dirba, norėdama sukaupti pinigų normaliam gyvenimui, kai jis sugrįš. Dešimt metų pastangų – ir ji tampa rimta, veiklia moterimi, tačiau laimė yra iliuzinė, nes laisvėje atsidūręs Hermanas žmonos draugijoje jaučiasi sukaustytas. Jis išvažiuoja į Pietų Ameriką, kad pats užsidirbtų pinigų, ir filmo pabaigoje sugrįžta. Tačiau likimas ir vėl smogia. Susitaikymo su vyru naktį pratrūksta dujotiekis, ir jie abu žūva.

Melodramatinis pagrindas nesumenkina šio nuostabaus filmo poveikio. Pasitelkęs konkretų atvejį, režisierius analizuoja „vokišką stebuklą". Daug aukų pareikalavęs Vokietijos atstatymas daugiausia gulė ant trapių jos moterų pečių. Vienbalsiai nepripažinta Fassbinderio idėja apie pokarinį bumą yra tokia: „Nors sienos ir buvo atstatytos, žmonių širdys liko sudaužytos." *Vedybinis Marijos Braun gyvenimas* pasakoja apie prarastas sielas klestėjimą garbinančioje visuomenėje. Marija kenčia todėl, kad savo tikslus pasiekia nežmoniškomis priemonėmis. Noras praturtėti atima moterišką jos žavesį.

Fassbinderis, kurį Douglasas Sirkas įtikino, kad melodrama visada suveikia, sugebėjo išvengti sentimentalumo ir veikė skrupulingai bei racionaliai. Čia vis dar matome žymų „šaltą žvilgsnį" kaip režisieriaus požiūrio simbolį, kurį vargu ar galima su kuo nors supainioti. Filme *Vedybinis Marijos Braun gyvenimas* Fassbinderis dar kartą įrodo, kad yra moteriškų paveikslų kūrimo meistras. **DD**

TIKRAS GYVENIMAS (1979)
REAL LIFE

Ilgą laiką debiutinis Alberto Brookso filmas *Tikras gyvenimas* buvo laikomas kultiniu. Kitados jis buvo pristatomas kaip komedija, įkvėpta žymaus „television verité“ stiliumi sukurto serialo „Amerikiečių šeima“. Iš tiesų tai buvo karti visame pasaulyje žinomo fenomeno „reality TV“ satyra.

Kandžiais savo pokštais, paimtais iš šou „Saturday Night Live“, Brooksas pasmerkė save nepatraukliam vaidmeniui juokingame ir neapykantos žmonėms kupiname pasakojime. Kai tik su filmavimo grupe Brooksas persikelia į „tipiškos, įprastos“ šeimos namus, dingsta bet koks sveikas protas. Stiprios pramogų verslo vilionės ir visagalis dolerio patrauklumas, juntami kiekviename filmo kadre, apgaubia visą siužetą negailestinga logika.

Už Amerikos ribų Brooksas dažniausiai laikomas originaliu radikaliu režisieriumi. Tarp aistringų jo gerbėjų galima paminėti Stanley Kubricką. Tokiai komedijos formai yra būdingas negailestingai glaustas stilius, kuris viską laiko savo gniaužtuose ir specialiai kuria nerimo atmosferą, visiškai priešingai Woody Allenui. Jei Brooksas būtų sukūręs tik *Tikrą gyvenimą,* vis tiek būtų užsitikrinęs sau vietą alternatyvių amerikietiškų filmų sąrašuose. **AM**

JAV (Paramount), 99 min., spalvotas

Režisierius Albert Brooks

Prodiuserė Penelope Spheeris

Scenarijaus autoriai Albert Brooks, Monica Mcgowan Johnson, Harry Shearer

Operatorius Eric Saarinen

Kompozitorius Mort Lindsey

Vaidina Dick Haynes, Albert Brooks, Matthew Tobin, J.A. Preston, Joseph Schaffler, Phyllis Quinn, James Ritz, Clifford Einstein, Harry Einstein, Mandy Einstein, Karen Einstein, James L. Brooks, Zeke Manners, Charles Grodin, Frances Lee McCain

MANO NUOSTABI KARJERA (1979)
MY BRILLIANT CAREER

Tai vienas iš pasaulinio masto filmų, sukurtų Australijoje XX a. 8-ojo deš. pab. ir 9-ojo deš. pr., fiksuojantis ir feministinį tos epochos judėjimą. Jį pagal australų rašytojos Miles Franklin romaną sukūrė talentinga režisierė, scenarijaus autorė ir prodiuserė. Šis filmas seka pilnametystės sulaukusios Sibilės (Judy Davis), merginos iš Australijos užkampio, gyvenimą amžių sandūroje.

Apimta „stulbinančios karjeros“ manijos, Sibilė ignoruoja griežtą gyvenimo būdą, kurį jai perša tėvai ir artimieji. Ji primena nutrūktgalvę, o savo senelės namuose jaučiasi lyg ne savame kailyje, kur moterys elegantiškai atrodo ir laikosi gerų manierų. Sibilei dėmesį rodo du įdomūs jos gerbėjai, ir ji išsirenka Harį Bičemą (Samas Neillas). Vėliau vis dėlto atsisako vedybų žinodama, kad nesugebės būti gera ūkininko žmona, net jei jis ir leis jai užsiimti literatūra. Filmas baigiamas scena, kai Sibilė siunčia rankraštį, kuris bus išspausdintas pavadinimu *Mano nuostabi karjera.* Šis filmas – tai puiki talentingų aktorių vaidyba ir įdomus XX a. pr. lyčių politikos paveikslas. **RBP**

Australija (GUO, Margaret Fink, NSWFC), 100 min., spalvotas (*Eastmancolor* sistema)

Režisierė Gillian Armstrong

Prodiuserė Margaret Fink

Scenarijaus autorė Eleanor Witcombe (pagal Miles Franklin romaną)

Operatorius Donald McAlpine

Kompozitorius Nathan Waks, Robert Schumann (iš „Vaikystės scenos“)

Vaidina Judy Davis, Sam Neill, Wendy Hughes, Robert Grubb, Max Cullen, Aileen Britton, Peter Whitford, Patricia Kennedy, Alan Hopgood, Julia Blake, David Franklin, Marion Shad, Aaron Wood, Sue Davies, Gordon Piper

„Oskaro“ nominacija: Anna Senior (kostiumai)

Vakarų Vokietija/Sovietų Sąjunga (Mosfilm, ZDF), 163 min., nespalvotas ir spalvotas (*Eastmancolor* sistema)

Rusų kalba

Režisierius Andrej Tarkovskij

Prodiuserė Aleksandra Demidova

Scenarijaus autoriai Arkadij Strugackij, Boris Strugackij (pagal Arkadijaus ir Boriso Strugackių romaną *Iškyla šalikelėje*)

Operatorius Aleksandr Kniažinskij

Kompozitorius Eduard Artemjev

Vaidina Aleksandr Kaidanovskij, Alisa Freindlich, Anatolij Solonicyn, Nikolaj Grinko, Nataša Abramova

Kanų kino festivalis: Andrej Tarkovskij (žiuri prizas)

STALKERIS (1979)
STALKER

Kaip ir ankstesnis Andrejaus Tarkovskio filmas *Soliaris* (1972), *Stalkeris* sukurtas pagal populiarų Rytų šalyse Arkadijaus ir Boriso Strugackių mokslinės fantastikos romaną *Iškyla šalikelėje*. Čia ir vėl naudojami paslaptingi žanro požymiai, greičiausiai įsikišus nežemiškoms jėgoms, kurios materializuoja giliai paslėptus neprofesionalių tyrinėtojų troškimus. Filme keliami esminiai klausimai apie humaniškumą, atmintį, norus ir vienatvę.

Bevardėje šalyje (knygoje tai – Amerika) atsirado kažkokia Zona, greičiausiai dėl meteorito smūgio arba nežemiškų būtybių apsilankymo. Šioje Zonoje negalioja fizikos ir geografijos dėsniai. Nors valdžia saugo Zonos ribas norėdama „apsaugoti" per daug smalsius savo piliečius, pagrindinis veikėjas (Aleksandras Kaidanovskis) yra vienas nedidelės ekstrasensų grupelės atstovas, slapta perkeliantis žmones į keistą ir magišką erdvę. Prieš savo žmonos (Alisa Freindlich), kuri rūpinasi fiziškai pažeidžiama, tačiau talentinga savo dukterimi, valią Stalkeris paima su savimi į Zoną du žmones: įkvėpimo ieškantį rašytoją (Anatolijus Solonicynas) ir slaptų ketinimų turintį mokslininką (Nikolajus Grinko). Pavojingais ir vingiuojančias takeliais jie eina pro aprūdijusias karinės ekspedicijos liekanas norus išpildančio „kambario" link.

Originalų Strugackių kūrinį būtų buvę galima ekranizuoti ir kaip veiksmo filmą, tačiau Tarkovskio versiją tiksliau būtų pavadinti filmu-atspindžiu. Judėjimas pirmyn Zonoje dažniausiai reiškia dvigubą judėjimą atgal. Daug dažniau keliautojus matome besiilsinčius, o kamera filmuoja juos per atstumą. Ilgus tylos periodus, paryškintus nežemiška muzika ir natūraliais garsais, nuolatos pertraukia įtempti ir paprastai beprasmiai filmo veikėjų ginčai. Zona – tai paslaptinga vieta Žemėje, kur drėgną žalią miško dangą keičia pilni vandens, nešvarūs ir apleisti griuvėsiai, o būrys turbūt juda visai neegzistuojančio kambario link. Kaip ir MGM filme *Ozo šalies burtininkas,* Zona čia rodoma spalvotai ir sudaro ryškų kontrastą pilkšvai ir vienodai realybei, nors Stalkerio duktė, kuri lyg ir nukentėjo nuo to, kad jos tėvas pasidavė Zonos įtakai, parodyta savo pačios spalvų gamoje, ypač įsimintinoje paskutiniame kadre. Čia stebime telekinezinius jos gebėjimus, kurie yra ne mažiau natūralūs ir jaudinantys nei stiprūs sukrėtimai režisieriaus Briano De Palmos filmuose *Kerė* (1976) ir *Įniršis* (1978). **KN**

SVETIMAS (1979)
ALIEN

„Kosmose niekas neišgirs jūsų šauksmo." Tokia eilutė plakate tapo klasikiniu filmo *Svetimas* masalu, tačiau kino teatrai aidėjo nuo pasitenkinimo garsų. Priešingai pritrenkiantiems *Žvaigždžių karams*, Ridley Scottas atgaivino pigius ir baisius kosminius monstrus ir dar pridėjo subtilius bei daug kainavusius vaizdo efektus. Taip jis sukūrė jaudinantį, sukrečiantį mokslinės fantastikos siaubo filmą suaugusiesiems.

Melancholiško Dano O'Bannono scenarijaus šaknys yra pigūs XX a. 6-ojo deš. niekalai, pavyzdžiui, *Baimė anapus kosmoso*. Jis jau paiso nusistovėjusių kanonų, kaip ir filmuose *Katė ir kanarėlė* arba *Dešimt negriukų*, tačiau filmo veiksmas perkeltas į kosminį laivą, kur viešpatauja pasibjaurėjimo atmosfera. „Nostromo" yra milžiniškas kosminis laivas su maža, tačiau originalia komanda, kuriai vadovauja kapitonas Dalas (Tomas Skerrittas) kartu su įžvalgia karininke Ripli (Sigourney Weaver) ir katinu Džonsu. Atsakydamas į pavojaus signalą, laivas randa kitą apleistą kosminį laivą ir keistus kiaušinius. Iš vieno išsirita parazitas, kuris prilimpa prie Keino (Johnas Hurtas) ir sukelia paniką, kai pusryčiaujantis Keinas šaukdamas krinta ant žemės, o iš jo krūtinės išlenda nežinomas gyvis. Baimė sustiprėja iki meno lygmens, o unikalūs vaizdo efektai kartu su kerinčiu metaliniu dizainu, puikia režisūra ir dailininko H. R. Gigerio sukurtu monstru tikrai nusipelnė apdovanojimo „Oskaru". Monstro kraupumą dar paryškina į statulą panašaus masajų genties šokėjo Bolaji Badejo grakštumas.

Sigourney Weaver iš karto tapo kino žvaigžde – bebaimė, vienintelė gyva likusi filmo veikėja, kovojusi iki pat galo. Filmo pabaigoje ji norėjo nusifilmuoti nuoga, kad parodytų žmogaus trapumą prieš tobulą žudymo mechanizmą, tačiau kino studija „20th Century Fox" uždraudė tai daryti bijodama cenzūros. Filmo tęsinius kūrė žymūs vizualaus stiliaus meistrai, pavyzdžiui, Jamesas Cameronas, Davidas Fincheris ir Jeanas Pierre'as Jeunet. **AE**

Didžioji Britanija (Fox, Brandywine), 117 min., spalvotas
Režisierius Ridley Scott
Prodiuseriai Gordon Carroll, David Giler, Walter Hill, Ivor Powell
Scenarijaus autoriai Dan O'Bannon, Ronald Shusett, Walter Hill
Operatorius Derek Vanlint
Kompozitorius Jerry Goldsmith
Vaidina Tom Skerritt, Sigourney Weaver, Veronica Cartwright, Harry Dean Stanton, John Hurt, Ian Holm, Yaphet Kotto, Bolaji Badejo, Helen Horton
„Oskaras": H.R. Giger, Carlo Rambaldi, Brian Johnson, Nick Allder, Denys Ayling (specialieji vaizdo efektai)
„Oskaro" nominacija: Michael Seymour, Leslie Dilley, Roger Christian, Ian Whittaker (meninis apipavidalinimas ir dekoracijos)

JAV (Fox), 100 min., spalvotas
Režisierius Peter Yates
Prodiuseris Peter Yates
Scenarijaus autorius Steve Tesich
Operatorius Matthew F. Leonetti
Kompozitorius Patrick Williams
Vaidina Dennis Christopher, Dennis Quaid, Daniel Stern, Jackie Earle Haley, Barbara Barrie, Paul Dooley, Robyn Douglass, Hart Bochner, Amy Wright, Peter Maloney, John Ashton, Lisa Shure, Jennifer K. Mickel, P. J. Soles, David K. Blase
„Oskaras": Steve Tesich (scenarijus)
„Oskaro" nominacija: Peter Yates (geriausias filmas), Peter Yates (režisierius), Barbara Barrie (antrojo plano aktorė), Patrick Williams (muzika)

PABĖGIMAS (1979)
BREAKING AWAY

Filme *Pabėgimas* britų režisierius Peteris Yatesas nuvalkiotą temą apie paauglius sugebėjo paversti išsamiu kūriniu apie jų gyvenimą šioje neva beklasėje visuomenėje.

Šioje kino juostoje pasakojama apie nenormalų dviratininką Deivą (Dennisas Christopheris), pamišusį dėl Italijos. Jis laiką leidžia su tokiais pat mokyklą ką tik baigusiais draugais, darbininkų klasei priklausančiais tėvais, vėliau pamilsta universiteto studentę iš savo gimtojo miesto Indianos valstijoje. Ar jis laimės tą merginą, ar sugebės su savo draugais nugalėti kitą komandą dviračių lenktynėse, ar išlaikys (ir ar laikys) egzaminus? Vis dėlto šalia komiškų situacijų ir ritmo (o filmas iš tikrųjų yra labai juokingas ir žavingas) gana intelektualiai ir dorai parodyta, kaip pinigai, išsilavinimas, karjera, asmeninis gyvenimas ir aistringas noras ką nors pasiekti susipina su kitų žmonių gyvenimais ir gyvenimu to žmogaus, su kuriuo juo daliniesi.

Verta paminėti nuostabias dviračių lenktynių scenas (galiausiai būtent Yatesas nufilmavo filmą *Balitas*), šmaikščius dialogus, moralinių pagrindų ir žmonių santykių raizginį, aktorių profesionalumą (pavyzdžiui, Paului Dooley, vaidinančiam Deivo tėvą, tai buvo pats geriausias vaidmuo) ir nuostabų muzikinį foną. Žiūrėdami šį filmą, tikrai pajusite didžiulį malonumą. **GA**

Vakarų Vokietija, Prancūzija, Lenkija, Jugoslavija (Argos, Artémis, Bioskop, Film Polski, Franz Seitz, GGB-14, Hallelujah, Jadran), 142 min., spalvotas (*Eastmancolor* sistema)
Vokiečių, lenkų, rusų kalbomis
Režisierius Volker Schlöndorff
Prodiuseriai Anatole Dauman, Franz Seitz
Scenarijaus autoriai Jean-Claude Carrière, Günter Grass, Franz Seitz, Volker Schlöndorff (pagal Günterio Grasso romaną)
Operatorius Igor Luther
Kompozitoriai Lothar Brühne, Maurice Jarre, Friedrich Meyer
Vaidina Mario Adorf, Angela Winkler, David Bennent, Katharina Thalbach, Daniel Olbrychski, Tina Engel, Berta Drews, Roland Teubner, Tadeusz Kunikowski, Andréa Ferréol, Heinz Bennent, Ilse Pagé, Werner Rehm, Käte Jaenicke, Helmut Brasch
„Oskaras": Vakarų Vokietija (geriausias užsienio filmas)

SKARDINIS BŪGNELIS (1979)
DIE BLECHTROMMEL

Skardinis būgnelis – tai alegorija apie vaikiškumą. Filme pasakojama vokiečio berniuko Oskaro Macerato (Davidas Bennentas), atsidūrusio už realybės ribų, vardu. Dar prieš gimimą apdovanotas nepaprastomis savybėmis, jis turi griežtą nuomonę apie suaugusiųjų elgesį, ypač skausmingai įkyraus seksualumo srityje. Trečiojo gimtadienio proga gavęs skardinį būgnelį, Oskaras atsisako augti. Stebėdamas nacionalizmo kilimą jis muša savo būgną ir šaukia, gebėdamas sudaužyti stiklą geismo arba nusivylimo metu. Po truputį Oskaras sumažėja iki nykštuko, simbolizuodamas moralės žūtį tarp Trečiojo reicho sekėjų.

Nuo pat pradžios iki galo filmas stebina ir šokiruoja. Liliputų cirko pasirodymas virsta pagrindine naktinio Paryžiaus gyvenimo naujiena. Ant saugios arklio galvos atsiranda spuogų. Nacistų demonstracija virsta valsu „Mėlynasis Dunojus". Labiausiai jaudina tai, kad į dvidešimtmečio Bennento kūną įspraustas Oskaras pamilsta tarnaitę, tapusią jo pamote, nes greičiausiai pradėjo jo vaiką arba brolį.

Šis sensacingas 1979 m. filmas yra fantazija, galiausiai virtusi netikėtais sukrėtimais. **GC-Q**

VISAS TAS DŽIAZAS (1979)
ALL THAT JAZZ

„Metas linksmintis, draugai!" Šį patrauklų autobiografinį miuziklą, iki šiol turintį gerbėjų ir kritikų, galima prilyginti amerikietiškajam *8½*. Tai pritrenkiantis Bobo Fosse'o, talentingo šokėjo, puikaus choreografo, daugkartinio „Tony" premijos laureato ir režisieriaus, už filmą *Kabaretas* gavusio „Oskarą", palikimas. Šią nuostabiai atvirą šokių dramą Fosse'as sugalvojo ir tapo vienu jos scenarijaus autorių iškart po jam atliktos širdies operacijos. Drama atspindi jo antrąjį „aš" – aistringą rūkalių, ryjantį ištvirkusio choreografo ir režisieriaus Džo Gideono (Roy Scheideris) tabletes. Įsigilinęs į naujo erotinio šou repeticijas, spaudžiamas finansinių globėjų ir lakstantis paskui ilgakojes šokėjas Džo nepaiso skausmų krūtinėje, flirtuoja su teatro partnere, „mirties angelu" Jessica Lange, ir staiga miršta, samprotaudamas apie savo nesėkmes, profesionalius laimėjimus ir nuostabias pramogų verslo akimirkas. Vieniems *Visas tas džiazas* atrodo stulbinantis, kitiems tai – tik pretenzingas, sąmojingas ir patrauklus filmas, vaizduojantis užkulisių gyvenimą ir perteikiantis maniakiškumą bei džiaugsmą tų, kurie yra visa širdimi atsidavę menui ir įsitraukę į savo darbą.

Būdingas Fosse'ui sensacingas džiazo šokis (nuostabų pirmą pasirodymą pagal širdingą dainą „Brodvėjuje" atlieka estrados artistas Benas Vereenas) sustiprina savimi pasitikinčios ir ciniškos teatro garsenybės išpažintį ir prisiminimus. Filme yra epizodų apie skurdžią ar net karikatūrinę jo praeitį ir menkinantį požiūrį į moteris, kurias mylėjo, naudojosi jomis ir palikdavo (vienos iš jų prototipas buvo trečia jo žmona – šokėja ir Brodvėjaus žvaigždė Gwen Vernon, kitą vaidina jo protežė ir nauja partnerė Ann Reinking).

Originalus meninis filmo sprendimas ir jo montažas buvo įvertinti „Oskarais". *Visą tą džiazą* galima prilyginti filmui *Kabaretas* (abu yra geriausios muzikinės dramos per trisdešimt metų). Ši neginčijama kino epitafija buvo sukurta likus dešimčiai metų iki Fosse'o mirties. Jis netikėtai mirė 1987 m. nuo širdies priepuolio. Tuo metu vėl tapo nepaprastai populiari 7-ojo deš. daina „Sweet Charity" iš jo, kaip režisieriaus, debiuto. **AE**

JAV (Fox, Columbia), 123 min., spalvotas (*Technicolor* sistema)

Režisierius Bob Fosse

Prodiuseris Robert Alan Aurthur

Scenarijaus autoriai Robert Alan Aurthur, Bob Fosse

Operatorius Giuseppe Rotunno

Kompozitoriai Ralph Burns, Peter Allen, Barry Mann, Mike Stoller, Antonio Vivaldi

Vaidina Roy Scheider, Jessica Lange, Ann Reinking, Leland Palmer, Cliff Gorman, Ben Vereen, Erzsebet Foldi, Michael Tolan, Max Wright, William LeMassena, Irene Kane, Deborah Geffner, Kathryn Doby, Anthony Holland, Robert Hitt

„Oskaras": Philip Rosenberg, Tony Walton, Edward Stewart, Gary J. Brink (meninis apipavidalinimas ir dekoracijos), Albert Wolsky (kostiumai), Alan Heim (montažas), Ralph Burns (muzika)

„Oskaro" nominacija: Robert Alan Aurthur (geriausias filmas), Bob Fosse (režisierius), Robert Alan Aurthur, Bob Fosse (scenarijus), Roy Scheider (aktorius), Giuseppe Rotunno (operatorius)

Kanų kino festivalis: Bob Fosse („Auksinė palmės šakelė")

ESANT TEN (1979)
BEING THERE

Nors filmas *Esant ten* kartu su Peteriu Sellersu ir nebuvo paskutinis jo vaidmuo, jis laikomas tarsi gulbės giesme visoje aktoriaus karjeroje. Sellersas ypač įsijautė į šį filmą, sukurtą pagal Jerzy Kosinskio romaną, nes jį nepaprastai sudomino pagrindinio knygos veikėjo, paprasto sodininko Čenso, likimas. 1971 m., ką tik pasirodžius romanui, Sellersas pasiuntė Kosinskiui telegramą su žodžiais „MANO SODE ARBA UŽ JO RIBŲ" ir davė savo telefono numerį.

Būtent Sellerso talentas padėjo filmuojant šį santūrų ir net pagal 8-ojo deš. standartus neįprastą filmą. Istorija visiškai paprasta: mirus turtuoliui Čonsiui Gardineriui, kvaištelėjusį Čensą (Sellersas) palaiko pirmuoju. Prieglobstį jam pasiūlo senatorius Bendžaminas Rendas (Melvynas Douglasas) ir jo žmona (Shirley Maclaine), o kiekvieną jo posakį priima kaip išmintingą apmąstymą apie žmogaus gyvenimo prasmę. Po kelių įtikinančių įvykių jis tampa vos ne JAV prezidentu, tačiau netrukus pradingsta.

Kuriamas neprofesionalo filmas būtų tapęs neįdomia satyra apie žmogaus lengvatikybę, tačiau Halo Ashby režisūra ir Sellerso nuostabiai suvaidintas pagrindinis vaidmuo lėmė filmo populiarumą. Būtina paminėti talentingą scenarijų su linksmais epizodais, kur žaidžiama žodžių dviprasmiškumu (ypač garsi netyčinė seksualinė Čenso užuomina, kai kalbant apie televiziją jis pasakoja apie palaidūnų porelę, kurią „jam patinka stebėti").

Sellersas kartą pasakė: „Aš visai neturiu individualumo. Aš – chameleonas. Kai nevaidinu, manęs nebėra." Savo vaidmenį jis praturtino šaltakraujiškumu, priešingu komiškiems savo kūriniams. Po ilgų tinkamo Čenso balso paieškų jis pasirinko dusloką kito britų komiko Stano Laurelo toną. **KK**

JAV, Didžioji Britanija, Vakarų Vokietija, Japonija (BSB, CIP, Enigma, Fujisankei, Lorimar, NatWest, Northstar), 130 min., spalvotas (*Technicolor* sistema)

Anglų, rusų kalbomis

Režisierius Hal Ashby

Prodiuseris Andrew Braunsberg

Scenarijaus autorius Jerzy Kosinski (pagal savo paties romaną)

Operatorius Caleb Deschanel

Kompozitorius Johnny Mandel

Vaidina Peter Sellers, Shirley MacLaine, Melvyn Douglas, Jack Warden, Richard A. Dysart, Richard Basehart, Ruth Attaway, David Clennon, Fran Brill, Denise DuBarry, Oteil Burbridge, Ravenell Keller, Brian Corrigan, Alfredine P. Brown, Donald Jacob

„Oskaras": Melvyn Douglas (antrojo plano aktorius)

„Oskaro" nominacija: Peter Sellers (aktorius)

Kanų kino festivalis: Hal Ashby, – „Auksinės palmės šakelės" nominacija

KRAMER PRIEŠ KRAMERĮ (1979)
KRAMER VS. KRAMER

8-asis deš. prasidėjo senamadišku ir sentimentaliu režisieriaus Arthuro Hillerio filmu *Meilės istorija*, o pasibaigė moderniu ir širdį veriančiu scenaristo bei režisieriaus Roberto Bentono kūriniu *Kramer prieš Kramerį*. Kai Džoana Kramer (Meryl Streep) suvokia, kad jos gyvenimas su Tedu (Dustinas Hoffmanas) neįmanomas, ji išeina ir palieka vyrui jų sūnelį Bilį (puiki, širdinga Justino Henry vaidyba). Dirbdamas Tedas sūnui skirdavo daugiau pinigų nei laiko ir emocijų, tačiau vėliau jam teko bandymų ir klaidų metodu suvokti berniuko auklėjimo vienatvėje naštą. Kadangi gyvenime ne viskas būna rožėmis klota, jis tik pradeda suprasti daiktų prigimtį, kai sugrįžusi Džoana pradeda bylinėtis dėl globos.

Hoffmanas ir Streep už meistrišką ir įtikinamą vaidybą, ypač įtemptose scenose teisme ir Tedo susitikimo su sūnumi metu, gavo geriausio aktoriaus ir geriausios antrojo plano aktorės „Oskarus", o filmas buvo pripažintas geriausiu filmu. Režisieriaus Bentono santūriomis spalvomis nuspalvinti kadrai galėjo atrodyti per daug įtempti ir varginantys. Vis dėlto šis filmas – tai įdomus ir jaudinantis požiūris į atsiskyrimo ir išsiskyrimo poveikį tiek tėvams, tiek ir vaikams. **JB**

JAV (Columbia), 105 min., spalvotas (*Technicolor* sistema)

Režisierius Robert Benton

Prodiuseris Stanley R. Jaffe

Scenarijaus autorius Robert Benton (pagal Avery Cormano romaną)

Operatorius Néstor Almendros

Kompozitoriai Herb Harris, John Kander

Vaidina Dustin Hoffman, Meryl Streep, Jane Alexander, Justin Henry, Howard Duff, George Coe, JoBeth Williams, Bill Moor, Howland Chamberlain, Jack Ramage, Jess Osuna, Nicholas Hormann, Ellen Parker, Shelby Brammer, Carol Nadell

„Oskaras": Stanley R. Jaffe (geriausias filmas), Robert Benton (režisierius), Robert Benton (scenarijus), Dustin Hoffman (aktorius), Meryl Streep (antrojo plano aktorė)

„Oskaro" nominacija: Justin Henry (antrojo plano aktorius), Jane Alexander (antrojo plano aktorė), Néstor Almendros (operatorius), Gerald B. Greenberg (montažas)

BRAJANO GYVENIMAS (1979)
LIFE OF BRIAN

Šis filmas, kuris 1979 m. buvo kurtas „tiesiog juokais" (kai aktoriaus Erico Idle'o paklausė, koks bus kitas „Monty Python", britų komikų trupės, filmas, jis atsakė: „Jėzus Kristus: šlovės troškimas"), virto ypač subtiliu ir menišku. Savaime suprantama, subtiliu jo kūrėjams.

Mėgindamas (nors ir bergždžiai) išvengti kaltinimų šventvagyste ir teigdamas, kad Brajanas (Grahamas Chapmanas) „yra ne Mesijas, o gana pasileidęs vyrukas", *Brajano gyvenimas* laisvai elgiasi su Naujojo Testamento personažais, o siužetui einant pirmyn pateikia satyriškų ir moralinių komentarų. Vis dėlto šis filmas, kaip ir kitos „Python" serijos, yra siurrealistinių, ekspresyvių ir komiškų eskizų rinkinys, kurių beveik nesieja viena pasakojimo linija ir kurie turi (dėl suprantamų priežasčių) tragišką priešistorę. Galutinė Idle'o nukryžiavimo scena, kai jis gieda „Būkite visada optimistai", o Brajanas kenčia nukryžiuotas ant kryžiaus, paliktas šeimos ir be draugų paramos, buvo laikoma pačia skaudžiausia nuo pat Stanley Kubricko *Daktaro Streindžlavo* (1964) laikų. *Brajano gyvenimas*, nepaisant žiūrovų pripažinimo, turbūt būtų buvęs nebaigtas, jei ne finansinė buvusio grupės „The Beatles" muzikanto George'o Harrisono kino kompanijos „HandMade Films" parama. **KK**

Didžioji Britanija (HandMade, Python), 94 min., spalvotas (*Eastmancolor* sistema)

Režisierius Terry Jones

Prodiuseris John Goldstone

Scenarijaus autoriai Graham Chapman, John Cleese, Terry Gilliam, Eric Idle, Terry Jones, Michael Palin

Operatorius Peter Biziou

Kompozitoriai Geoffrey Burgon, Eric Idle, Michael Palin

Vaidina Graham Chapman, John Cleese, Terry Gilliam, Eric Idle, Terry Jones, Michael Palin, Terence Bayler, Carol Cleveland, Kenneth Colley, Neil Innes, Charles McKeown, John Young, Gwen Taylor, Sue Jones-Davies, Peter Brett

JAV (Omni, Zoetrope), 153 min., spalvotas (*Technicolor* sistema)

Anglų, prancūzų, vietnamiečių, khmerų kalbomis

Režisierius Francis Ford Coppola

Prodiuseriai Francis Ford Coppola, Gray Frederickson, Fred Roos, Tom Sternberg

Scenarijaus autoriai John Millius, Francis Ford Coppola (pagal Josepho Conrado romaną *Tamsos širdis*)

Operatorius Vittorio Storaro

Kompozitoriai Carmine Coppola, Francis Ford Coppola, Mickey Hart, The Doors, Wagner

Vaidina Marlon Brando, Robert Duvall, Martin Sheen, Frederic Forrest, Albert Hall, Sam Bottoms, Laurence Fishburne, Dennis Hopper, G.D. Spradlin, Harrison Ford, Jerry Ziesmer, Scott Glenn, Bo Byers, James Keane, Kerry Rossall

„Oskaras": Francis Ford Coppola, Fred Roos, Gray Frederickson, Tom Sternberg (geriausias filmas), Francis Ford Coppola (režisierius), John Milius, Francis Ford Coppola (scenarijus), Vittorio Storaro (operatorius), Walter Murch, Mark Berger, Richard Beggs, Nathan Boxer (garsas)

„Oskaro" nominacija: Robert Duvall (antrojo plano aktorius), Dean Tavoularis, Angelo P. Graham, George R. Nelson (meninis apipavidalinimas ir dekoracijos), Richard Marks, Walter Murch, Gerald B. Greenberg, Lisa Fruchtman (montažas)

Kanų kino festivalis: Francis Ford Coppola (FIPRESCI apdovanojimas), „Auksinė palmės šakelė", kartu su *Skardiniu būgneliu*

ŠIŲ DIENŲ APOKALIPSĖ (1979)
APOCALYPSE NOW

„Siaubas! Košmaras!" Vietnamo karo metu kapitonas Vilardas (Martinas Sheenas) gauna įsakymą surasti ir „be jokio gailesčio sunaikinti" specialiųjų pajėgų vadą, išdaviką pulkininką Kurcą (Marlonas Brando). Išoriškai Vilardo kelionė primena nuotykinę ekspediciją, tačiau tai ir karo beprasmiškumo bei kelionės į savimonę alegorija. Galiausiai pasirodžius Brando, filmas virsta atsakymų į neišsprendžiamas beprotiškumo ir blogio mįsles filosofinėmis paieškomis.

Šio epinio filmo scenarijų parašė karo temai ištikimas rašytojas Johnas Milliusas kartu su Francio Coppolos kolega ir draugu George'u Lucasu (iš pradžių buvo manoma, kad jis bus režisierius). Jie ekranizavo 1902 m. Josepho Conrado parašytą romaną „Tamsos širdis", kažkuo susijusį su to laikotarpio karu. Filmavimo sunkumai tapo legenda, virtusia kelių knygų ir 1991 m. dokumentinio filmo „Tamsos širdis: filmų kūrėjo apokalipsė" objektu. Nepaisant 16 savaičių darbo Filipinuose, visas filmavimas truko 238 dienas. 36 metų Sheenas tuo metu patyrė beveik mirtiną širdies smūgį, tačiau po penkių savaičių grįžo prie darbo. Brando labai sustorėjo, tapo netinkamas filmuotis ir privertė režisierių dar kartą pamąstyti apie tai, kaip užbaigti filmą, kol visi dar yra gyvi.

Kai kurie šio nekorektiško, tačiau pritrenkiančio filmo epizodai yra tiesiog neužmirštami. *Šių dienų apokalipsė* pradedama grupės „The Doors" daina *Pabaiga*, kai Saigono viešbutyje esantį Vilardą kankina demonai. Patruliniu laivu plaukiantį prieš srovę Vilardą ir jo komandą lydi oro artilerijos palyda, kuriai vadovauja vienas filmo antiherojų, pamišęs ir charizmatiškas pulkininkas Kilgoras su kaubojų kepure (Robertas Duvallis), įsakęs auštant užpulti pakrantėje gyvenančią vietkongiečių merginą. Tai įsimenamiausias filmo momentas. Saulei tekant, būrys

išvyksta vykdyti užduoties; aidi įprasti trimito signalai. Kilgoras atlieka Wagnerio „Valkirijų skrydį“, o dūmų ir ugnies fone skamba „Mirtis iš debesų“. Scena baigiama graudžiai, garsia Kilgoro panegirika sustingusiam benzinui: „Tai kvepėjo... pergale.“ Tai viena labiausiai siurrealistinių, košmariškų ir rokenroliškų kovų, pabrėžiančių kultūrų sankirtą ir karo beprasmybę, vedančią prie „Pragaro vartų“, mūšio paskutiniame avanposte prieš Kambodžą ir beprasmiškų sprogimų, šauksmų ir šūvių scenų.

Kita vertus, nukirstos galvos ir nuodingi garai – dar ne viskas. Daug labiau baugina veblenantis fotožurnalistas (Dennisas Hopperis) ir triukšmingas Brando, kurio žudynes pertraukia aukojamo buliaus skerdynės, kol Copolla juda gluminančios ir dviprasmės pabaigos link. Hipnotizuojanti kelionė baugina nepaprastai tiksliai perteikta to laikotarpio Vietnamo realybe. **AE**

JAV (Aspen), 94 min., spalvotas (*Technicolor* sistema)

Režisierius Carl Reiner

Prodiuseris William E. McEuen, David V. Picker

Scenarijaus autoriai Steve Martin, Carl Gottlieb, Michael Elias

Operatorius Victor J. Kemper

Kompozitorius Jack Elliott

Vaidina Steve Martin, Bernadette Peters, Catlin Adams, Mabel King, Richard Ward, Dick Anthony Williams, Bill Macy, Dick O'Neill, Maurice Evans, Helena Carroll, Ren Woods, Pepe Serna, Sonny Terry, Brownie McGhee, Jackie Mason

BUKAGALVIS (1979)
THE JERK

Nors pasirodžius šiam filmui daugelis nesuprato jo prasmės, kvailoka Carlo Rainerio 1979 m. komedija tapo trečiu pagal pelningumą metų filmu. Debiutinėje juostoje komikas ir scenaristas Steve'as Martinas sukūrė savo svajonėmis gyvenantį idiotą, o meniniai jo principai pranoko jo gyvenamą laikotarpį. Po kelerių metų toks stereotipas tapo pagrindu populiarioms brolių Farrelly komedijoms.

Pagrindinis *Bukagalvio* veikėjas, pražilęs, lieknas ir išblyškęs Neivinas R. Džonsonas (Martinas), augo kaip „vargšas juodaodis vaikas". Neiviną pametė tėvai, o įsūnijo meile trykštanti negrų šeima. Šokiruotas, kad nėra tikrasis savo tėvų vaikas, naivusis Džonsonas vyksta į Sent Luisą ieškoti laimės. Kelionės metu jam nusišypso laimė, patiklų bukagalvį nuvedusi šlovės, pinigų ir meilės link. Rami Gibson su patraukliomis savo kojytėmis (Bernadette Peters), kuri tuo metu buvo užmezgusi romaną su Martinu, yra visiška priešingybė nuostabiam komediniam pagrindinio veikėjo talentui. Po *Bukagalvio* pasirodė televizinis filmo perdirbinys ir serialas, tačiau nei vienas, nei kitas nebuvo sėkmingi. Viltys buvo didelės, tačiau bergždžios, nes Martinas ir Peters kartu vėl vaidino visiškai ne laiku pasirodžiusiame filme *Skatikai iš dangaus* (1981). **KK**

JAV/Didžioji Britanija (Henson, ITC), 97 min., spalvotas (*Eastmancolor* sistema)

Režisierius James Frawley

Prodiuseris Jim Henson

Scenarijaus autoriai Jack Burns, Jerry Juhl

Operatorius Isidore Mankofsky

Kompozitoriai Kenny Ascher, Paul Williams

Vaidina Jim Henson, Frank Oz, Dave Goelz, Jerry Nelson, Richard Hunt, Charles Durning, Austin Pendleton, Scott Walker, Edgar Bergen, Milton Berle, Mel Brooks, James Coburn, Dom DeLuise, Elliott Gould, Bob Hope

„Oskaro" nominacija: Paul Williams, Kenny Ascher (muzika), Paul Williams, Kenny Ascher (daina)

MAPETAI (1979)
THE MUPPET MOVIE

Kada „filmas ant ratų" liaujasi toks būti? Kai keliautojai – daugybė Jimo Hensono sukurtų marionečių (mapetų). Jo požiūris į beprasmybę sukėlė tikrą revoliuciją televizijos programose vaikams. Į realų pasaulį perkėlęs tokias „žvaigždes" kaip varliukas Kermitas, meškinas Fozis, šuo Ralfas ir mis Kiaulytė (priešingai „The Muppet Show" įgarsinimui), jis atima iš jų visą paslaptingumą. Ir, žinoma, čia viešpatauja kvailystė, nes mapetai dažnai priešinasi logikos dėsniams, jau nekalbant apie fiziką.

Kermitas – kaimo varliukas, kuris patenka į Holivudą norėdamas rasti savo laimę. Pakeliui suburia margą draugų komandą, nugali visas kliūtis ir net išvengia piktadario, kuris nori priversti varliuką dirbti restoranų tinklo „Varlių kojelės" talismanu, nelaisvės. Be to, filmas įsimena savo dainomis ir daugybe kino žvaigždžių (kai kurie jų yra kartu ir mapetai), o juostos kulminacija yra susitikimas su Orsonu Wellesu. Muzika ypač jaudinanti, balsai (dėl Hensono ir Franko Ozo) – išraiškingi, o visuma – tiesiog svaiginanti linksmybė. **JKl**

MANHETENAS (1979)
MANHATTAN

„Pirmas skyrius. Jis dievino Niujorką. Jis nuolatos lankstydavosi jam.“ Satyriškas ir kerintis Manhetenas yra tikros Woody Alleno meilės Niujorkui apogėjus. Filmas net pradedamas kaip išraiškingas atvirukas Valentino dienos proga, su meile sukomponuotais miesto vaizdais. 1977 m. Alleno filmas *Enė Hol* gavo pačius aukščiausius įvertinimus, o šis saldokas, šiek tiek kartėlio turintis filmas – tai santūrus kūrinys su prieštaringu, rafinuotu šmaikštumu ir atsitiktinėmis nuoskaudomis. Intelektualus romantikas Aizekas Devisas (Woody Allenas) pykstasi su tipiška amerikiete Mere Vailk (Diane Keaton), paskui grįžta pas išsilavinusią Treisi (Mariel Hemingway), kurią kažkada įžeidė.

Manhetenas turi tam tikrų *Enės Hol* elementų, būdingų tik Allenui. Čia yra psichoanalize užsiimančių veikėjų („Jis neblogai padirbėjo su tavimi, ar supranti, ką noriu pasakyti... tavo savigarba šiek tiek mažesnė už Kafkos“), perteikiamas patiklus ir sarkastiškas bendravimas su draugu (Michaelas Murphy). Buvusią Aiko žmoną Džil vaidina Meryl Streep. Ypač įsimintina scena auštant, kai Allenas ir Keaton sėdi ant suoliuko po 52-osios gatvės tiltu (šis vaizdas buvo naudojamas reklaminiam plakatui), be to, jų pasimatymas planetariume. Būtina paminėti profesionalų operatoriaus Gordono Williso darbą kuriant nespalvotą juostą plačiam ekranui ir puikiai parinktą Gershwino muziką (ją atlieka Niujorko filharmonijos orkestras, diriguojant Zubinui Mehtai).

Filmas baigiamas kaltinančiais kadrais, kai Aikas nugrimzta į monologą apie tai, kad Manheteno gyventojai patys kuria sau problemas, norėdami išvengti „neišsprendžiamų ir baugių problemų, susijusių su visa visata“, ir raminasi, vardydamas žmones bei daiktus, kurių priešakyje yra Groucho Marxas, sportas, muzika, literatūra, menas, valgis ir kinas – visa tai, kas kelia norą gyventi. **AE**

JAV (Rollins & Joffe), 96 min., nespalvotas

Režisierius Woody Allen

Prodiuseris Charles H. Joffe

Scenarijaus autoriai Woody Allen, Marshall Brickman

Operatorius Gordon Willis

Kompozitorius George Gershwin

Vaidina Woody Allen, Diane Keaton, Michael Murphy, Mariel Hemingway, Meryl Streep, Anne Byrne, Karen Ludwig, Michael O'Donoghue, Victor Truro, Tisa Farrow, Helen Hanft, Bella Abzug, Gary Weis, Kenny Vance, Charles Levin

„Oskaro“ nominacija: Woody Allen, Marshall Brickman (scenarijus), Mariel Hemingway (antrojo plano aktorė)

Australija (Crossroads, Kennedy Miller), 93 min., spalvotas (*Eastmancolor* sistema)

Režisierius George Miller

Prodiuseris Byron Kennedy

Scenarijaus autoriai James McCausland, George Miller

Operatorius David Eggby

Kompozitorius Brian May

Vaidina Mel Gibson, Joanne Samuel, Hugh Keays-Byrne, Steve Bisley, Tim Burns, Roger Ward, Lisa Aldenhoven, David Bracks, Bertrand Cadart, David Cameron, Robina Chaffey, Stephen Clark, Mathew Constantine, Jerry Day, Reg Evans

PAŠĖLĘS MAKSAS (1979)
MAD MAX

Šio filmo scenaristo ir režisieriaus postapokaliptinė „trilogija" prasidėjo nuo žavaus *Pašėlusio Makso*. Būtent tada George'as Milleris pirmą kartą, padedant aktoriui Melui Gibsonui, parodė žiaurią, nuniokotą, banditų pilną Australiją.

Kai Gibsonui buvo pasiūlyta vaidinti Maksą Rokatanskį, aktoriui buvo vos 23 metai (pasakojama, kad į aktorių atranką Gibsonas atėjo po muštynių bare, o jo juodai mėlynas veidas labai įsiminė atrankos vadovui). Gibsonas buvo tiek nežinomas, kad filmą rodant Amerikoje anonsuose net nebuvo minimas jo vardas, dėmesys buvo sutelktas į sprogimus ir mašinų susidūrimus. Žvelgiant retrospektyviai, Gibsonas, dėvintis odinę antiherojaus striukę, yra pagrindinis filmo elementas.

Filmas mus perkelia į ateitį: Australijos dykumoje Rokatanskis dirba policininku ir mėgina įvesti tvarką sparčiai degraduojančioje visuomenėje. Apleistais keliais banditai juda pirmyn ir atgal, vos tik ką nors pamatę, prievartauja ir plėšikauja. Galiausiai viena tokių gaujų atsiduria prie Makso namų. Jie nužudo Makso žmoną ir vaikus, o Maksas, degantis keršto troškimu, pradeda žiaurų persekiojimą su automobiliais, mirtinais susirėmimais ir nesilpnėjančiu veržlumu.

Filmo biudžetas buvo vos 400 000 dolerių. Jis buvo toks mažas, jog sakoma, kad vienoje scenų Milleris vijosi savo paties automobilį. Vis dėlto filmas jo kūrėjams davė 100 milijonų dolerių pelno ir tuo metu tapo vienu pelningiausių. *Pašėlęs Maksas* pelnytai vadinamas kultiniu (nepaisant to, kad jį teko dubliuoti „amerikietiškai" Jungtinėse Valstijose, nes buvo manoma, kad žiūrovai nesupras australietiško akcento) ir net iki šių dienų stebina savo žiaurumu. **JB**

NOSFERATU: NAKTIES VAIDUOKLIS (1979)
NOSFERATU: PHANTOM DER NACHT

Šis Wernerio Herzogo filmas yra 1922 m. sukurtos F. W. Murnau *Drakulos* perdirbinys ir puiki duoklė nebyliojo vokiško kino klasikai. *Nosferatu: nakties vaiduoklis* ramiai ir beveik hipnotizuojamai pasakoja apie Bremą Stokerį. Džonatanas Harkeris (Bruno Ganzas) keliauja gražiais, nors ir pavojingais Karpatais, kad padėtų grafui Drakulai (Klausas Kinskis), šlykščiam ir melancholiškam monstrui žiurkės veidu, iš jo tvirtovės persikelti į klestintį Bremeno miestą. Kai laivas įplaukia į doką, vampyras paleidžia daugybę baltų žiurkių, kurios į miestą atneša marą. Dėl to miršta ypač daug žmonių, o miestas atrodo nuniokotas kaip po karo.

Šiuo atveju daktaras Van Helsingas (Walteris Ladengastas) yra nereikšmingas žmogelis, kurį po Drakulos mirties suima policija. Žmoniją simbolizuoja trapioji Liusi (Isabelle Adjani). Jos pasiaukojimas vilioja senovinį padarą pasilikti ir po aušros. Filmo temos greičiausiai buvo pasiskolintos iš kitų filmų apie vampyrus, pavyzdžiui, Mario Bavos (*Juodasis šeštadienis*, 1963) ar Romano Polanskio (*Bebaimiai vampyrų žudikai,* 1967). Galiausiai pasirodo Džonatanas kaip atgimęs Drakula. Jis laksto po paplūdimį ir aplink save platina užkratą.

Šis Herzogo filmas pradedamas pasakojimu apie meksikietiškas mumijas ir šikšnosparnius, parodytus sulėtintais vaizdais, kurie primena tikrus vampyrus įdubusiomis akimis ir ilgais nagais iš originalaus filmo. Kinskis švelniai verkšlena ir gaili savęs, o piktasis Drakula mąsto apie grafo fon Orloko (Maxas Schreckas) nežmoniškumą. Tai neįprastas siaubo filmas, kuriame romanistas Rolandas Toporas, parašęs romaną „Nuomininkas“, vaidino kikenantį Renfildą, o pagrindinius vaidmenis puikiai atliko Ganzas ir Adjani. Čia pilna baisių ir ramių scenų, kurias kartais pertraukia magiški veiksmai arba juodasis humoras. Jei originalus *Nosferatu* yra pati baisiausia *Drakulos* versija, toks transformuojantis perdirbimas, be jokios abejonės, yra pats mistiškiausias ir paslaptingiausias. **KN**

Vakarų Vokietija, Prancūzija (Gaumont, Werner Herzog), 107 min., spalvotas (*Eastmancolor* sistema)

Vokiečių kalba

Režisierius Werner Herzog

Prodiuseriai Michael Gruskoff, Werner Herzog, Daniel Toscan du Plantier

Scenarijaus autorius Werner Herzog (pagal Bramo Stokerio romaną *Drakula*)

Operatorius Jörg Schmidt-Reitwein

Kompozitorius Popol Vuh

Vaidina Klaus Kinski, Isabelle Adjani, Bruno Ganz, Roland Topor, Walter Ladengast, Dan van Husen, Jan Groth, Carsten Bodinus, Martje Grohmann, Rijk de Gooyer, Clemens Scheitz, Lo van Hensbergen, John Leddy, Margiet van Hartingsveld, Tim Beekman

Berlyno tarptautinis kino festivalis: Henning von Gierke („Sidabrinis lokys“ – dizainas), Werner Herzog – „Auksinio lokio“ nominacija

EILINIAI ŽMONĖS (1980)
ORDINARY PEOPLE

„Mes einame į sūnaus laidotuves, o tu suki galvą, kokie mano batai!" Kai kurie kino kritikai iki šiol piktinasi, kad šis meistriškai sukurtas Roberto Redfordo debiutas „Oskarų" teikimo ceremonijoje nugalėjo Martino Scorsese filmą *Įsiutęs bulius* ir gavo apdovanojimus už geriausią filmą bei režisūrą. Apdovanojimą už geriausią antraplanį vaidmenį dar gavo devyniolikmetis Timothy Huttonas (jis tapo jauniausiu žmogumi, kada nors gavusiu „Oskarą" už aktorinius gabumus) ir scenaristas Alvinas Sargentas – už jautriai bei protingai pagal Judith Guest romaną sukurtą filmą apie paauglio mirties įtaką šeimai. Vis dėlto „nesuprantantieji" šio filmo nesugebės suvokti ypač subtilios asmeninės žmonių, nemokančių aiškiai išsakyti tiesos apie vidinį savo gyvenimą, dramos.

Huttonas vaidina paauglį Konradą Džeretą, kurį užvaldė kaltės jausmas ir noras nusižudyti, kai plaukiodamas valtimi nuskendo jo brolis, o jis liko gyvas. Jo visiškai nesupranta santūri ir bejausmė motina (Mary Tyler Moore), išorinės gerovės šalininkė, nuo visų slepianti savo nepasitenkinimą. Pasiturintis ir nerūpestingas tėvas Kelvinas (Donaldas Sutherlandas) nerimauja dėl sūnaus, tačiau nežino, kaip prieiti prie jo, padėti išnarplioti jam svarbias gyvenimiškas problemas ir išreikšti savo jausmus. Toks vaidmuo tenka praktikuojančiam psichiatrui (Juddas Hirschas). Jam pavyksta prisibelsti iki Konrado sielos gelmių ir parodyti jaunuoliui, kaip elgtis slegiant dideliam skausmui ir užvaldžius pykčiui. Galiausiai tik tėvo meilė būtų galėjusi išgelbėti berniuką, tačiau jų bendravimas baigiasi tragiškai.

Veiksmas vyksta turtinguose Čikagos priemiesčiuose. Ramus socialinės Džeretų padėties ir privilegijuoto komforto paveikslas užtemdo vidinį nerimą, nematomą iš išorės. Pagrindiniai aktoriai vaidina profesionaliai ir nestandartiškai, ypač Moore, daugiausia vaidinanti situacijų komedijose, arba puikiai su debiutiniu vaidmeniu susidorojusi Elizabeth McGovern, suvaidinusi malonią ir nerangią Konrado draugę. Redfordo filmai atspindi tikrą Amerikos esmę, įkūnija liberalų humanizmą ir visada pritraukia žiūrovų. **AE**

JAV (Paramount, Wildwood), 124 min., spalvotas (*Technicolor* sistema)

Režisierius Robert Redford

Prodiuseris Ronald L. Schwary

Scenarijaus autorius Alvin Sargent (pagal Judith Guest romaną)

Operatorius John Bailey

Kompozitorius Marvin Hamlisch

Vaidina Donald Sutherland, Mary Tyler Moore, Judd Hirsch, Timothy Hutton, M. Emmet Walsh, Elizabeth McGovern, Dinah Manoff, Fredric Lehne, James Sikking, Basil Hoffman, Scott Doebler, Quinn K. Redeker, Mariclare Costello, Meg Mundy, Elizabeth Hubbard

„Oskaras": Ronald L. Schwary (geriausias filmas), Robert Redford (režisierius), Alvin Sargent (scenarijus), Timothy Hutton (antrojo plano aktorius)

„Oskaro" nominacija: Mary Tyler Moore (aktorė), Judd Hirsch (antrojo plano aktorius)

ATLANTIK SITIS (1980)
ATLANTIC CITY

Šį filmą sunku priskirti kokiai nors kategorijai. Tai ir detektyvinis trileris, ir meilės istorija, ir į *Gražuolę ir pabaisą* panaši pasaka, ir apmąstymai apie pokyčius, daugiau nei pusę amžiaus darančius įtaką vienam Amerikos kurortui. Prieštaringame Louiso Malle šedevre pasakojama apie senstantį žaidėją ir plepų romantiką (Burtas Lancasteris), mėginantį pakeisti niekingą savo gyvenimą ir nostalgiškai mąstantį apie buvusią savo šlovę.

Staiga atsiranda galimybė atkurti savo kapitalą ir savigarbą per bejėgį hipį, kokaino pardavėją (Robertas Joy), buvusį kazino krupjė (Susan Sarandon), kuria senis ypač žavisi, vyrą. Turtai ir jauna moteris gali ir vėl priklausyti jam. Nerimą kelia tik tai, kad kokainas – tikrai vargšų likimas.

Malle ir scenaristas Johnas Guare'as atsargiai tyrinėja prarają tarp svajonių, iliuzijų ir realybės, meistriškai pritaikę slopstančią pagrindinės linksmybių vietos šlovę. Jiems pavyko sukurti reikiamą daugelio scenų įtampą ir susieti erdvinę kompoziciją su puikia visų aktorių vaidyba. Galiausiai būtent Lancasteris susirinko visus *Atlantik Sičio* laurus už geriausiai per savo karjerą atliktą vaidmenį, su kuriuo gali varžytis tik J.J. Hunseckeris filme *Saldus sėkmės kvapas*. **GA**

JAV, Kanada, Prancūzija (Cine-Neighbor, Famous Players, International, Merchant. Paramount, Selta, CFDC), 104 min., spalvotas

Režisierius Louis Malle

Prodiuseris Denis Héroux

Scenarijaus autorius John Guare

Operatorius Richard Ciupka

Kompozitorius Michel Legrand

Vaidina Burt Lancaster, Susan Sarandon, Kate Reid, Michel Piccoli, Hollis McLaren, Robert Joy, Al Waxman, Robert Goulet, Moses Znaimer, Angus MacInnes, Sean Sullivan, Wallace Shawn, Harvey Atkin, Norma Dell'Agnese, Louis Del Grande

„Oskaro" nominacija: Denis Héroux (geriausias filmas), Louis Malle (režisierius), John Guare (scenarijus), Burt Lancaster (aktorius), Susan Sarandon (aktorė)

PASKUTINIS METRO (1980)
LE DERNIER MÉTRO

Yra daug prancūzų filmų apie Antrąjį pasaulinį karą ir vokiečių okupaciją, tačiau nė vienas jų negali prilygti François Truffaut filmui *Paskutinis metro*. Tai filmas apie teatrą – antra nebaigtos teatrinės trilogijos dalis po jo filmo apie kino studiją *Amerikietiška naktis* (dar žinomas pavadinimu *Diena nakčiai*, 1973).

Kol žydų kilmės režisierius Lukas Steineris (Heinzas Bennentas) per visą karą slepiasi rūsyje, jo žmona Marion (Catherine Deneuve) vadovauja teatrui ir stato pjesę su kylančia žvaigžde Bernaru Granžė (Gérard'as Depardieu). Truffaut šiek tiek nukrypsta nuo siužeto įterpdamas į jį daugybę tikroviškų epizodų iš kasdienio okupuotos Prancūzijos gyvenimo – pradedant pataikavimu įtakingam fašistų kritikui ir baigiant kontrabandiniu kumpiu juodojoje rinkoje. Režisierius profesionaliai perteikia to laikotarpio dvasią per dainas, drabužius ir kitus to meto daiktus bei puikiai rekonstruoja teatrinę atmosferą.

Nors Truffaut vėliau sukūrė dar du filmus, *Paskutinis metro* yra lyg gulbės giesmė prieš pirmalaikę mirtį. Įspūdinga filmo sėkmė, daug kuo priklausiusi nuo Deneuve ir Depardieu dueto, vainikavo nepaprastą jo karjerą. Be abejonės, šio nuostabaus optimistinio filmo pagrindu tapo bendras požiūris į sudėtingą istorijos laikotarpį. **GV**

Prancūzija (Carrosse, SFP, Sédif, TF1), 128 min., spalvotas (*Fujicolor* sistema)

Prancūzų kalba

Režisierius François Truffaut

Prodiuseris François Truffaut

Scenarijaus autoriai Jean-Claude Grumberg, Suzanne Schiffman, François Truffaut

Operatorius Néstor Almendros

Kompozitorius Georger Delerue

Vaidina Catherine Deneuve, Gérard Depardieu, Jean Poiret, Heinz Bennent, Andréa Ferréol, Maurice Risch, Paulette Dubost, Jean-Louis Richard, Sabine Haudepin, Jean-Pierre Klein, Renata, Marcel Berbert, Hénia Ziv, Laszlo Szabo, Martine Simonet

„Oskaro" nominacija: Prancūzija (geriausias užsienio filmas)

Didžioji Britanija (Hawk, Peregrine, Producers Circle, Warner Bros.), 119 min., spalvotas

Režisierius Stanley Kubrick

Prodiuseris Stanley Kubrick

Scenarijaus autoriai Stanley Kubrick, Diane Johnson (pagal Stepheno Kingo romaną)

Operatorius John Alcott

Kompozitoriai Wendy Carlos, Rachel Elkind

Vaidina Jack Nicholson, Shelley Duvall, Danny Lloyd, Scatman Crothers, Barry Nelson, Philip Stone, Joe Turkel, Anne Jackson, Tony Burton, Lia Beldam, Billie Gibson, Barry Dennen, David Baxt, Manning Redwood, Lisa Burns

ŠVYTĖJIMAS (1980)
THE SHINING

Dėl genialios režisieriaus Stanley Kubricko interpretacijos jo filmas *Švytėjimas* pagal to paties pavadinimo Stepheno Kingo romaną ne tik pelnė nepaprastą šlovę scenaristui ir režisieriui, bet ir atvėrė kelią Jackui Nicholsonui tapti kino žvaigžde. Grėsmingas ir kraują stingdantis jo riksmas „Štaiiiiiiiiiiiiii Džonis!“ iš *Šio vakaro šou* tapo labiausiai įsimenama scena visoje kinematografo istorijoje. Sveikstantis alkoholikas Džekas Toransas (Jackas Nicholsonas) su savo žmona Vendi (Shelley Duvall) ir mažu sūneliu Deniu (Danny Lloydas) vyksta gyventi į tuo metu negyvenamą „Overlook“ viešbutį prabangiame Kolorado valstijos kurorte Uoliniuose kalnuose, kur sezono pabaigoje gauna valytojo darbą. Bėga savaitės, ir kiekvienas šeimos narys patiria haliucinacijas. Pats jausmingiausias Denis pirmas pradeda regėti kruvinų žmogžudysčių, įvykdytų viešbutyje prieš daugelį metų, vaizdus. Vėliau Džekas pradeda lėtai ir negailestingai grimzti į beprotybę. Nors jis ir nesuvokia, kas su juo vyksta, ištikus vis naujam priepuoliui jo elgesys darosi keistesnis, užgaulesnis ir žiauresnis. Sugluminta Denio užsisklendimo ir keisto Džeko elgesio, Vendi pasiduoda paskutinė. Galų gale ji skausmingai suvokia iškilusią grėsmę ir, vos nepuolusi į isteriją, viską ištveria kartu su sūnumi.

Anot paties Kingo, knyga – „tai tiktai trumpas pasakojimas apie autoriaus pamišimą“. Bendradarbiaudamas su scenariste Diane Johnson, Kubrickas pabrėžia romane nagrinėjamas bendravimo ir vienatvės temas, sustiprindamas jas gausia simbolika. Šias temas per visą filmą kartoja psichologinis „švytėjimas“ ir dažnai bauginanti Džeko beprotybė.

Šiame niūriame ir įtemptame filme Kubrickas demonstruoja savo, kaip menininko, meistriškumą, kurdamas maksimalaus siaubo atmosferą. Kruopščiai parinkęs filmavimo kampą ir periodiškumą, jis panardina mus į baimės bedugnę. Kaip ir visi šedevrai, *Švytėjimas* pranoksta literatūrinį savo pirmtaką, tapęs ne tik brandžiu režisieriaus kūriniu su neužmirštamais ir kvapą gniaužiančiais kadrais, simboliniu šviesos panaudojimu ir pasikartojančiais veidrodžių bei labirinto vaizdais, kuriuos dar sustiprina įsimintina muzika ir nepamirštamas meninis Roy Walkerio sprendimas, bet ir šiuolaikinių siaubo filmų klasika. Kad ir kaip būtų keista, Kingas nebuvo patenkintas tuo, kaip Kubrickas interpretavo jo kūrinį apie realybės pokyčius ir laipsnišką grimzdimą į beprotybę. 1997 m. Mickui Garrisui Kingas padėjo kurti televizijos serialą, kuriame buvo beveik paraidžiui laikomasi jo originalo. **RDe**

JAV (Lucasfilm Ltd.), 124 min., spalvotas

Režisierius Irvin Kershner

Prodiuseris Gary Kurtz, George Lucas

Scenarijaus autoriai George Lucas, Leigh Brackett, Lawrence Kasdan

Operatorius Peter Suschitzky

Kompozitorius John Williams

Vaidina Mark Hamill, Harrison Ford, Carrie Fisher, Billy Dee Williams, Anthony Daniels, David Prowse, Kenny Baker, Peter Mayhew, Frank Oz, Alec Guinness, Jeremy Bulloch, John Hollis, Jack Purvis, Des Webb, Kathryn Mullen

„Oskaras“: Bill Varney, Steve Maslow, Gregg Landaker, Peter Sutton (garsas), Brian Johnson, Richard Edlund, Dennis Muren, Bruce Nicholson (specialieji vaizdo efektai)

„Oskaro“ nominacija: Norman Reynolds, Leslie Dilley, Harry Lange, Alan Tomkins, Michael Ford (meninis apipavidalinimas ir dekoracijos), John Williams (muzika)

ŽVAIGŽDŽIŲ KARAI: EPIZODAS V – IMPERIJA PUOLA (1980)

STAR WARS: EPISODE V – THE EMPIRE STRIKES BACK

„Atėjo niūrus maišto metas...“ Dartas Veideris (Davidas Prowse'as) kaip išprotėjęs ieško jauno ir nepatyrusio Luko Skaivokerio (Markas Hamillas), kuris vos pradeda suvokti savo likimą. Suktas avantiūristas Hanas Solas (Harrisonas Fordas) jo pėdomis pasiunčia garsų savo medžiotoją Bobą Fetą (Jeremy Bullochas). Į kovą stojusi princesė Lėja (Carrie Fisher) išsipina kasas ir susiriša plaukus į kuodą, o Blogio Imperija gauna naujų bauginančių ginklų, su kuriais puola drąsius kovotojus už laisvę, apgultus tolimoje galaktikoje.

Žvaigždžių karai šiuolaikinio kino požiūriu yra geriausias pagal originalią George'o Lucaso trilogiją sukurtas filmas. Tai pritrenkiantis 1977 m. filmo tęsinys ir kultinis reiškinys, pranokęs pirmąjį filmą daugybe specialiųjų efektų, pelniusių „Oskarą“. *Epizodas V* yra asmeniškesnis: užsimezgantis pagrindinės trijulės romanas ir nauji stiprūs herojai, esantys patikimose studijos darboholiko Irvino Kershnerio rankose. Veiksmas nestovi vietoje, pradedant ledine Hoto planeta, kur Lukas patiria hipotermiją, ir baigiant maištininkų peštynėmis pirmame jų sausumos mūšyje. Filmo kulminacija yra scena, kai Haną Debesų mieste pasiveja jo praeitis, o pagrindinis piktadarys Veideris atskleidžia Lukui šokiruojančią tiesą apie mitines Žvaigždžių karų būtybes. Tarp šių atakų garsiausias džedajus Joda Dagobos pelkėse moko Luką kovos meno. Džedajus – tai žaislinis išminčius, kurį nepaprastai išraiškingai suvaidino Frankas Ozas, *Mapetuose* vaidinęs mis Kiaulytę.

Šis filmas, kaip ir jo pirmtakas, kelia šeštadieninių 4-ojo deš. serialų jaudulį. Leigh Bracketto scenarijus, sukurtas bendradarbiaujant su Howardu Hawksu (mirė dar nepasirodžius filmui) ir naujoku Lawrence'u Kasdanu, kontrastuoja su romantine linksmybe. Kai kurios filmo frazės tapo populiariais posakiais, pavyzdžiui, „Turiu blogą nuojautą šiuo klausimu“. Žiūrovus stulbina komiška C-3PO bei R2-D2 androidų sąveika ir visai neįprastos kitų planetų būtybės. 1997 m. Lucasas atnaujino filmą, pritaikydamas dar geresnius skaitmeninius efektus, ir pailgino jį 3 minutėmis. Šis pašėlęs nuotykis iki šių dienų žavi žiūrovus. **AE**

ŽMOGUS DRAMBLYS (1980)
THE ELEPHANT MAN

Melas Brooksas ilgus metus kovojo už tai, kad tikroviška istorija apie Džoną Meriką (dėl didelių navikų žiauriai vadinamą žmogumi drambliu) būtų pritaikyta kino teatrui. Ne mažesnes pastangas jis dėjo norėdamas sudominti Davidą Lynchą. Režisierius, puikiai plačiame ekrane filmuodamas nespalvotus vaizdus, pateikia XIX a. Londoną kaip nenormalų ir nemalonų pedantiško Viktorijos laikų jausmingumo ir šiurkščios industrinės revoliucijos susidūrimą.

Merikas (Johnas Hurtas), kurį iš pigaus šou išgelbėjo jo pagailėjęs chirurgas (Anthony Hopkinsas), mėgina pritapti šiame pasaulyje, tačiau žmonės jam jaučia vien pasišlykštėjimą. Supažindintas su tos visuomenės etiketu ir formalumais, Merikas negali nugalėti prietarų ir jį supančių žmonių priešiškumo.

Hurtas vaidina Meriką su nepaprastu jautrumu ir savigarba, ir tai pastebima net iš po daugybės grimo sluoksnių, dėl kurių beveik neįmanoma jo atpažinti. Ne blogiau vaidina ir Hopkinsas, kurio herojus, nepaisant gerų pradinių ketinimų, suvokia, kad pasąmoningai gali išnaudoti Meriką kaip neįprastą medicinos reiškinį. Šis filmas buvo triumfas visiems, ypač Lynchui, gavusiam daugybę puikių atsiliepimų, padėjusių jam išvengti nekomercinių filmų „užmaršties". **JKI**

Didžioji Britanija, JAV (Brooksfilms Ltd), 124 min., nespalvotas

Režisierius David Lynch

Prodiuseris Jonathan Sanger

Scenarijaus autoriai Christopher De Vore, Eric Bergren, David Lynch (pagal Fredericko Treveso *Žmogus dramblys ir kiti prisiminimai* ir Ashley Montagu *Žmogus dramblys: žmogaus kilnumo tyrinėjimai*)

Operatorius Freddie Francis

Kompozitorius John Morris

Vaidina Anthony Hopkins, John Hurt, Anne Bancroft, John Gielgud, Wendy Hiller, Freddie Jones, Michael Elphick, Hannah Gordon, Helen Ryan, John Standing, Dexter Fletcher, Lesley Dunlop, Phoebe Nicholls, Pat Gorman, Claire Davenport

„Oskaro" nominacija: Jonathan Sanger (geriausias filmas), David Lynch (režisierius), Christopher De Vore, Eric Bergren, David Lynch (scenarijus), John Hurt (aktorius), Stuart Craig, Robert Cartwright, Hugh Scaife (meninis apipavidalinimas ir dekoracijos), Patricia Norris (kostiumai), Anne V. Coates (montažas), John Morris (muzika)

JAV (Lorimar Television), 113 min., spalvotas (*Metrocolor* sistema)

Anglų, prancūzų, italų kalbomis

Režisierius Samuel Fuller

Prodiuseris Gene Corman

Scenarijaus autorius Samuel Fuller

Operatorius Adam Greenberg

Kompozitorius Dana Kaproff

Vaidina Lee Marvin, Mark Hamill, Robert Carradine, Bobby Di Cicco, Kelly Ward, Stéphane Audran, Siegfried Rauch, Serge Marquand, Charles Macaulay, Alain Doutey, Maurice Marsac, Colin Gilbert, Joseph Clark, Ken Campbell, Doug Werner

Kanų kino festivalis: Samuel Fuller – „Auksinės palmės šakelės" nominacija

GARSUS RAUDONASIS (1980)
THE BIG RED ONE

Tai pats ambicingiausias ir ilgą kelią nuėjęs filmas apie karą Samuelio Fullerio karjeroje, Pirmosios pėstininkų divizijos kronika Antrojo pasaulinio karo metais. Kai galiausiai juosta pasiekė ekraną, negailestingas studijinis montažas ir režisieriaus Jimo McBride'o pridėtas diktoriaus tekstas pavertė filmą ne visai tokiu, kokį jį buvo sumanęs Fulleris (pačioje pradžioje jis kino studijai pristatė keturių ir dviejų valandų versijas, tačiau abi buvo atmestos). Be to, ši juosta – didinga ir savo individualumu išsiskirianti karo epopėja, kupina poetinių idėjų, tikrų jausmų, paslaptingų vaizdų ir metafizinių ženklų.

Pagrindinę aktorių grupę sudaro Lee Marvinas, Markas Hamillas, Bobby Di Cicco ir Robertas Carradine'as. Filme gausu neužmirštamų patrauklių momentų ir siurrealistinių vaizdų: uždarytas beprotnamio gyventojas, griebiantis automatą ir pareiškiantis norą kovoti kare, ilgas kadras, rodantis rankinį mirusio kareivio laikrodį išsilaipinus Normandijoje – epizodas, kurį Stevenas Spielbergas labai gerai pritaikė filmuojant *Gelbstint eilinį Rajeną*. Mirusį kūdikį nešantis kareivis užėmus vieną koncentracijos stovyklą, neužmirštami herojaus, prilyginamo šmėklai Kenji Mizoguchi filme *Blyškus mėnulis,* sugrįžimo kadrai. **JRos**

Prancūzija (Action, Gaumont), 110 min., spalvotas (*Eastmancolor* sistema)

Prancūzų kalba

Režisierius Maurice Pialat

Prodiuseriai Yves Gasser, Klaus Hellwig, Yves Peyrot

Scenarijaus autoriai Arlette Langmann, Maurice Pialat

Operatoriai Pierre-William Glenn, Jacques Loiseleux

Kompozitorius Philippe Sarde

Vaidina Isabelle Huppert, Gérard Depardieu, Guy Marchand, Humbert Balsan, Bernard Tronczak, Christian Boucher, Frédérique Cerbonnet, Jacqueline Dufranne, Willy Safar, Agnès Rosier, Patricia Coulet, Jean-Claude Meilland, Patrick Playez, Gérald Garnier, Catherine De Guirchitch

Kanų kino festivalis: Maurice Pialat – „Auksinės palmės šakelės" nominacija

LULU (1980)
LOULOU

Sukrečianti Arlette Langmann ir prancūzų realisto Maurice'o Pialat drama aštriai kritikuoja prancūzų visuomenę per seksualiai atvirą (ir maloniai jaudinantį) žvilgsnį į santykių dinamiką. Filmo ilgalaikiškumas rodo, kad čia pabrėžiamos tikrosios vertybės.

Paprastas siužetas yra įmantraus ir painoko pasakojimo, kuris atrodo visiškai tikėtinas, pagrindas. Neli (Isabelle Huppert) palieka šiurkštų savo vyrą (Guy Marchand'as) ir išeina pas tinginį bei buvusį sukčių Lulu (Gérard'as Depardieu – visiškai neprilygstamas šiurkštaus ir lengvai pažeidžiamo sukčiaus vaidmenyje), kuris geriau vogs, bet nedirbs. Ji turi darbą, tačiau kartais grįžta pas buvusį savo vyrą dėl ne visada mums suvokiamų priežasčių. Neva improvizuoti dialogai vis dėlto yra aktualūs ir realūs. Lakoniška mintis, kad moteris „geriau bus su ją krušančiu dykaduoniu nei su ją palikusiu turtuoliu", tuo metu sukėlė šoką. Net po 20 metų toks požiūris vis dar atrodo nepadorus ir per daug atviras, tačiau filmas dėl to darosi tik įdomesnis. Garsi „traškančios lovos" scena kartu su Huppert dingimu tarp dviejų stovinčių mašinų paverčia filmą nepakartojamu, intelektualiu nuotykiu suaugusiesiems. **KK**

AEROPLANAS! (1980)
AIRPLANE!

Aeroplanas! buvo trečias filmas, išgarsinęs prodiuserio, režisieriaus ir scenaristo – Davido ir Jerry Zuckerių ir Jimo Abrahamso – komandą. Šis kūrinys unikalų, parodijinį ir smulkmenišką jų stilių pavertė visų žmonių nuosavybe. Iš tiesų tai yra 8-ojo deš. filmų apie katastrofas parodija, pavyzdžiui, *Pragaro padebesiuose, Žemės drebėjimo* arba *Oro uosto*, tačiau labiausiai jis yra nusitaikęs į 1957 m. filmą *Lemiamoji valanda*. Zuckeriai ir Abrahamsas nusipirko autorines šio filmo teises, ir *Aeroplanas*! labai tiksliai kartojo pirmtako siužetą. Juosta parodijuoja žinomą filmų-katastrofų žanrą ir žaidžia pagal visas jo taisykles: įtempti santykiai, rimtomis ligomis sergantys vaikai, bailiai, vienuolė, juodaodžiai išdavikai ir daug vulgarumo.

Nors *Aeroplanui!* gal ir trūksta filmų apie skolininkus, pavyzdžiui, *Bukas ir bukesnis* arba *Pats baisiausias filmas,* humoro, tačiau čia vis dėlto yra gana įdomių momentų, dažniausiai susijusių su kapitonu Overiu (Peteris Gravesas), kurio pedofilinės užuominos mažajam Džeu, laimei, buvo sušvelnintos rašant scenarijų. Svarbiausia filme tai, kad aktoriai šią parodiją vaidina lyg rimčiausią dramą. Pilotas Tedas Straikeris (komikas Robertas Haysas) nukrypsta nuo kurso, o aktoriai veteranai, pavyzdžiui, Gravesas ir Nielsenas, vaidina savo vaidmenis taip, lyg filmuotųsi pačioje rimčiausioje dramoje. Šios taisyklės išimtis – tai aviacijos dispečeris Džonis Hinšou (Stephenas Stuckeris), kuris, atrodo, gyvena savo paties pamišusioje galaktikoje. Komanda vadovaujasi „Mad Magazine“ žurnalo apybraiža „Scenos, kurias norėtumėte pamatyti“, kurioje ciniškiausiai parodijuojamos skaudžios kino akimirkos. **KK**

JAV (Paramount), 88 min., spalvotas (*Metrocolor* sistema)

Režisieriai Jim Abrahams, David Zucker, Jerry Zucker

Prodiuseriai Jon Davison, Howard W. Koch jaunesn.

Scenarijaus autoriai Jim Abrahams, David Zucker, Jerry Zucker

Operatorius Joseph F. Biroc

Kompozitorius Elmer Bernstein, John Williams

Vaidina Robert Hays, Julie Hagerty, Lloyd Bridges, Leslie Nielsen, Robert Stack, Peter Graves, Lorna Patterson, Stephen Stucker, Kareem Abdul-Jabbar, Jim Abrahams, Frank Ashmore, Jonathan Banks, Craig Berenson, Barbara Billingsley

ĮSIUTĘS BULIUS (1980)
RAGING BULL

JAV (Chartoff-Winkler Productions), 129 min., nespalvotas ir spalvotas (*Technicolor* sistema)

Režisierius Martin Scorsese

Prodiuseriai Robert Chartoff, Irwin Winkler

Scenarijaus autoriai Paul Schrader, Mardik Martin (pagal Jake'o La Mottos, Josepho Carterio ir Peterio Savage'o knygą)

Operatorius Michael Chapman

Kompozitorius Pietro Mascagni

Vaidina Robert De Niro, Cathy Moriarty, Joe Pesci, Frank Vincent, Nicholas Colasanto, Theresa Saldana, Mario Gallo, Frank Adonis, Joseph Bono, Frank Topham, Lori Anne Flax, Charles Scorsese, Don Dunphy, Bill Hanrahan, Rita Bennett

„Oskaras“: Robert De Niro (aktorius), Thelma Schoonmaker (montažas)

„Oskaro“ nominacija: Irwin Winkler, Robert Chartoff (geriausias filmas), Martin Scorsese (režisierius), Joe Pesci (antrojo plano aktorius), Cathy Moriarty (antrojo plano aktorė), Michael Chapman (operatorius), Donald O. Mitchell, Bill Nicholson, David J. Kimball, Les Lazarowitz (garsas)

Šis biografinis filmas apie boksininką buvo kuriamas specialiai Robertui De Niro, kuris susipažino su buvusio vidutinio svorio boksininko Jake'o La Mottos biografija ir įtikino režisierių Martiną Scorsese'ę bei scenaristą Paulą Schraderį, savo kolegas iš filmo *Taksistas*, atkreipti dėmesį į įdomią, tačiau nedaug žadančią medžiagą. Po filmų apie Rokį (ironiška, kad juos sukūrė Irwinas Winkleris ir Robertas Chartoffas, išaukštinę ringo nevykėlį), pripažintų kaip pati geriausia saga apie visų laikų sportą, *Įsiutęs bulius* vaizduoja Rokio priešingybę – godų varžovą, pavirtusį išpurtėliu, nieko neišmokusiu savo kelyje ir nepatenkintu savo laimėjimais.

Po daugybės metų ir daugybės nesėkmių La Motta (De Niro) iškovoja čempiono vardą, tačiau jau po kelių minučių nusiima aukso medalį ir užstato jį lombarde, kad galėtų papirkti teisėjus ir taip išvengti kaltinimų nemoraliu elgesiu. De Niro – tai tarsi klasikinis pavyzdys iš vadovėlio, demonstruojantis aktoriaus, patyrusio fizinę transformaciją, meistriškumą. Jis užjaučia La Mottą ir tuo parodo, kokių pražūtingų padarinių žmogui ir jo šeimai gali pridaryti pavydas ir agresija ringe. Aktorius blizgančiu kūnu atrodo kaip įtikinama, nevaldoma ir žiauri mašina pirmose kovose ir išpurtęs, nesugebantis greitai reaguoti kerėpla, kai La Mottos karjera ringe baigiasi ir jis pagaliau gali atsiduoti sunkiai valdomam savo pomėgiui ryti sumuštinius su rūkyta jautiena.

Be patrauklių grumtynių, nespalvotų haliucinacijų, fotoaparatų blyksnių, prakaito ir kraujo purslų, nuožmių smūgių, užfiksuotų operatoriaus Michaelo Chapmano, ir puikaus Scorsese'ės pastatymo, yra daugybė jaudinančių ir baugių scenų: La Mottos brolis Džeu (Joe Pesci), apkabinęs raudantį boksininką po to, kai jį paguldė ant menčių; eskizas, dėl kurio atsirado Buddo Shulbergo kalba „būčiau galėjęs tapti ir varžovu“ iš filmo *Prieplaukoje* (vėliau šis epizodas buvo panaudotas kaip La Mottos pasirodymo naktiniame klube dalis); La Motta, demaskuojantis savo žmoną (Cathy Moriarty) neva dėl neištikimybės. Boksininkas tampa toks žiaurus ir nesutramdomas, kad visi su juo gyvenantieji yra priversti jį palikti. Sunku pamiršti atstumiančią sceną, kai jį tempia į kalėjimą, o jis tranko akmenines sienas lyg kovodamas su Sugaru Ray Robinsonu. Triukšmingame naktiniame klube La Motta vartoja ne mažiau už savo kumščius žiauresnius žodžius, demonstruoja, kaip stipriai galima smogti žodžiu, ir baigia pasirodymą populiaria fraze: „Tai, viso labo, pramoga.“

Įsiutęs bulius – tai filmas apie vyriškumą, kuris nedingsta net ringe įžeidus moterį – žiūrovės susirenka vienoje vietoje ir springsta krauju, ir netgi kai La Motta apsilanko naktiniame klube, jis išpila degtinę politiko žmonai ant kelių. **KN**

EVERLAST

DINGUSIOS SANDOROS SKRYNIOS IEŠKOTOJAI (1981)
RAIDERS OF THE LOST ARK

Filmas *Dingusios Sandoros skrynios ieškotojai* padėjo susipažinti prodiuseriui George'ui Lucasui ir režisieriui Stevenui Spielbergui. Jie sukūrė filmą, kuriame susietos jaudinančios emocijos, specialieji efektai ir paslėpto humoro jausmo apgaubti nuotykių filmo elementai.

Harrisonas Fordas vaidina Indianą Džounsą, darbo metu vilkintį profesoriaus kostiumą, o visą likusį laiką planetoje ieškantį lobių ir retų eksponatų. Tai primena Sandoros skrynią iš Biblijos (aukso skrynią, kurioje Mozė greičiausiai laikė akmenines lenteles su Dešimčia Dievo įsakymų). Šis vaidmuo buvo aktoriui pats tinkamiausias per visą jo karjerą. Deja, nacistai irgi nori surasti Sandoros skrynią, manydami, kad prieš save tokią skrynią nešanti armija bus nenugalima. Indianai su garsiąja savo skrybėle ir suglamžytais drabužiais pavyksta išvengti mirties nuo oloje jo link artėjančio milžiniško luito, jis išsisuka iš knibždančių gyvačių žabangų, afrikiečių turguje pabėga nuo baisių banditų, kabo po judančiu sunkvežimiu pamišėliškose lenktynėse po dykumą – tai tik keletas įspūdingų filmo kadrų. Vis dėlto veržlusis herojus nėra supermenas, per kiekvieną susitikimą su banditais jam nemažai kliūva.

Filmą palankiai įvertino žiūrovai: ne tik dėl puikios Fordo vaidybos ir Spielbergo gebėjimo išlaikyti įtampą ir jaudulį, bet ir dėl Lawrence'o Kasdano scenarijaus, primenančio kažką daugiau nei įprastas senamadiškas nuotykis. Piktadariai (ypač archeologas Belokas (Paulas Freemanas), Indianos varžovas) nelabai skiriasi nuo pagrindinio veikėjo, nebent savo tikslais (godumas priešinamas istoriniam saugumui). Pagrindinė veikėja Marion (Karen Allen) irgi nėra nekalta mergaitė, priešingai, ji – fiziškai stipri moteris, galinti kovoti už save.

Įspūdingi nuotykiai, humoras, specialieji efektai, persekiojimai ir nuostabūs aktoriai – visa tai dažnai mėgina pakartoti ir kiti režisieriai (vis dėlto nesugeba pasiekti tokio lygmens), pavyzdžiui, filme *Mumija* (1999). Po *Ieškotojų* buvo sukurti dar du jo tęsiniai. Sakoma, kad ne už kalnų ir trečiasis. **JB**

JAV (Lucasfilm, Paramount), 115 min., spalvotas (*Metrocolor* sistema)

Anglų, vokiečių, prancūzų, ispanų kalbomis

Režisierius Steven Spielberg

Prodiuseris Frank Marshall

Scenarijaus autoriai Lawrence Kasdan, George Lucas, Philip Kaufman

Operatorius Douglas Slocombe

Kompozitorius John Williams

Vaidina Harrison Ford, Karen Allen, Paul Freeman, Ronald Lacey, John Rhys-Davies, Denholm Elliott, Alfred Molina, Wolf Kahler, Anthony Higgins, Vic Tablian, Don Fellows, William Hootkins, Bill Reimbold, Fred Sorenson, Patrick Durkin

„Oskaras“: Norman Reynolds, Leslie Dilley, Michael Ford (meninis apipavidalinimas ir dekoracijos), Richard Edlund, Kit West, Bruce Nicholson, Joe Johnston (specialieji vaizdo efektai), Michael Kahn (montažas), Bill Varney, Steve Maslow, Gregg Landaker, Roy Charman (garsas), Ben Burtt, Richard L. Anderson (specialieji garso efektai)

„Oskaro“ nominacija: Frank Marshall (geriausias filmas), Steven Spielberg (režisierius), Douglas Slocombe (operatorius), John Williams (muzika)

POVANDENINIS LAIVAS (1981)
DAS BOOT

Wolfgango Petersono filmas *Povandeninis laivas*, skirtas dramatiškai Antrojo pasaulinio karo laikų istorijai, buvo nominuotas šešiems „Oskarams", o tai buvo visiškai neįprasta vokiškam filmui. Čia labai tikroviškai perteiktas klaustrofobijos jausmas ir po vandeniu esančio laivo garsai. Filme nagrinėjamos nacionalizmo problemos, o daugiausia dėmesio sutelkiama į laivo komandai gresiančius pavojus.

Laivas turi sekti sąjungininkų laivus Atlanto vandenyno šiaurėje. Veiksmas vyksta purviname, aprūdijusiame, kvapų prisigėrusiame ir labai ankštame vokiečių povandeniniame laive U96. Komandai vadovauja kapitonas leitenantas Henrichas Lehmanas Vilenbrokas, 30-metis povandeninių laivų veteranas. Pagrindinis mėlynakis veikėjas (Jürgenas Prochnowas, iki to laiko nežinotas už Vokietijos ribų) – tai puikus profesionalas, kupinas žmogiškų emocijų. Kapitonas elgiasi taip, kaip liepia pareiga: neima į nelaisvę priešo kareivių, reikalauja tikslių ataskaitų, net kai jo laivas nusileidžia žemiau leidžiamo gylio, kad užgesintų gaisrą kajutėje. Emocinė baisių įvykių tiesa glūdi tarp kasdien įrašomų jo dienoraščio eilučių. Dabar, kai Prochnowas yra pripažintas Holivude ir vaidinęs filme *Anglas ligonis* bei kitose juostose, sunku įsivaizduoti, kad pagrindiniam vaidmeniui buvo siūlomi Robertas Redfordas ir Paulas Newmanas. Tarp antrojo plano vaidmenų atlikėjų galima paminėti dabar garsų roko muzikantą Herbertą Grönemeyerį. Jis suvaidino leitenantą Vernerį, kurio prototipas buvo karo korespondentas Lotharas Guntheris Buchheimas. Jo memuarai, 1973 m. tapę bestseleriu, ir buvo *Povandeninio laivo* scenarijaus pagrindas.

Daugelis šiurpą keliančių realistinių *Povandeninio laivo* epizodų buvo filmuojami trijuose U tipo povandeniniuose laivuose, specialiai sukurtuose filmavimui. Tam buvo išeikvota nemaža 14 milijonų dolerių filmo biudžeto dalis, todėl šie laivai dar buvo panaudoti filmuojant *Dingusios Sandoros skrynios ieškotojus*. Verta paminėti, kad filmas buvo filmuojamas be garso, nes povandeninio laivo viduje garso praktiškai buvo neįmanoma užfiksuoti. Galutinė versija buvo su titrais, prie kurios vėliau pridėti vokiški ir angliški dialogai. **KK**

Vakarų Vokietija (Bavaria, Radiant, SDR, WDR), 149 min., spalvotas (*Technicolor* sistema)

Vokiečių, anglų kalbomis

Režisierius Wolfgang Petersen

Prodiuseriai Günter Rohrbach, Michael Bittins

Scenarijaus autorius Wolfgang Petersen (pagal Lotharo G. Buchheimo romaną)

Operatorius Jost Vacano

Kompozitorius Klaus Doldinger

Vaidina Jürgen Prochnow, Herbert Grönemeyer, Klaus Wennemann, Hubertus Bengsch, Martin Semmelrogge, Bernd Tauber, Erwin Leder, Martin May, Heinz Hoenig, Uwe Ochsenknecht, Claude-Oliver Rudolph, Jan Fedder, Ralf Richter, Joachim Bernhard, Oliver Stritzel

„Oskaro" nominacija: Wolfgang Petersen (režisierius), Wolfgang Petersen (scenarijus), Jost Vacano (operatorius), Mike Le Mare (specialieji garso efektai), Hannes Nikel (montažas), Milan Bor, Trevor Pyke, Mike Le Mare (garsas)

Australija (AFC, R & R, SAFC), 110 min., spalvotas (*Eastmancolor* sistema)

Režisierius Peter Weir

Prodiuseriai Patricia Lovell, Robert Stigwood

Scenarijaus autoriai David Williamson, Peter Weir

Operatorius Russell Boyd

Kompozitoriai Brian May, Tomaso Albinoni, Georges Bizet, Jean Michel Jarre

Vaidina Mark Lee, Bill Kerr, Harold Hopkins, Charles Lathalu Yunipingli, Heath Harris, Ron Graham, Gerda Nicolson, Mel Gibson, Robert Grubb, Tim McKenzie, David Argue, Brian Anderson, Reg Evans, Jack Giddy, Dane Peterson

GALIPOLIS (1981)
GALLIPOLI

Australų režisierius Peteris Weiras atkūrė ekrane liūdnai pagarsėjusią tragediją – pralaimėjimą Galipolio pusiasalyje Pirmojo pasaulinio karo metais. Dėl prastai suplanuotos operacijos kruvinos kovos aukomis tapo tūkstančiai Australijos ir Naujosios Zelandijos kareivių. Filme perteikti skausmingi apmąstymai apie beprotybę ir beprasmes karo aukas. Du australų bėgikai, draugai ir varžovai sporte, Frenkas Diunas (Melas Gibsonas) ir Arčis Hamiltonas (Markas Lee) savo noru eina kariauti ir perskrodžia visą planetą, kad galėtų kovoti už Britanijos imperiją. Laukuose prie Dardanelų jie suvokia, kas yra vyriška draugystė, drąsa ir gyvenimo apkasuose siaubas.

Filme parodytas kultūrų konfliktas, asmeninė veikėjų drama ir paprasti įvykiai, persmelkti grožio ir paslapties. Kaip ir kiti Weiro darbai, *Galipolis* yra inteligentiškas, šiltas ir humaniškas filmas. žinoma, charizmatiškasis Gibsonas pateko į pasaulinio masto žvaigždžių sąrašą, nes filmas įtikino Holivudą, kad Pašėlęs Maksas buvo ne tik stiprus vyrukas, bet gali būti ir romantiškas aktorius. **AE**

Didžioji Britanija (Allied Stars, Enigma, Goldcrest, Warner Bros.), 123 min., spalvotas

Režisierius Hugh Hudson

Prodiuseris David Puttnam

Scenarijaus autorius Colin Welland

Operatorius David Watkin

Kompozitorius Vangelis

Vaidina Nicholas Farrell, Nigel Havers, Ian Charleson, Ben Cross, Daniel Gerroll, Ian Holm, John Gielgud, Lindsay Anderson, Nigel Davenport, Cheryl Campbell, Alice Krige, Dennis Christopher, Brad Davis, Patrick Magee, Peter Egan

„Oskaras“: David Puttnam (geriausias filmas), Hugh Hudson (režisierius), Colin Welland (scenarijus), Milena Canonero (kostiumai), Vangelis (muzika)

„Oskaro“ nominacija: Ian Holm (antrojo plano aktorius), Terry Rawlings (montažas)

Kanų kino festivalis: Hugh Hudson (žiuri prizas – specialus paminėjimas), Ian Holm (antrojo plano aktorius), Hugh Hudson – „Auksinės palmės šakelės“ nominacija

UGNIES VEŽIMAI (1981)
CHARIOTS OF FIRE

Filmas pradedamas scena paplūdimyje su basakojais bėgikais. Vangelio muzika Hugh Hudsono filme *Ugnies vežimai* pavirto firminiu jo šalies ženklu, o elektroninis tablo tapo sportinio narsumo sinonimu. Dviem anglų bėgikams skirtas filmas gavo „Oskarus“, nepaisant to, kad buvo sukurtas ne JAV.

Pagrindiniai filmo veikėjai – tai trumpų nuotolių bėgikas žydas Haroldas Abrahamas (Benas Crossas) ir jo varžovas, praktikuojantis krikščionis Erikas Lidelis (Ianas Charlesonas). Abu kovoja dėl nacionalinio ir asmeninio pripažinimo. Parengiamųjų treniruočių 1924 m. vasaros olimpinėms žaidynėms metu kyla dar didesnės grumtynės, meistriškumas nustumiamas į antrą planą. Abrahamas pasisamdo arabų-italų trenerį Musabinį (Ianas Holmas). Abu bėgikai susitinka su savo vadovais iš Kembridžo (Johnas Gielgudas ir Lindsay Andersonas), o konkurencija tarp vadovų dar labiau sustiprina norą matyti savo globotinių pergalę.

Filmas *Ugnies vežimai*, pasibaigęs triumfu ir dvasiniu išsilaisvinimu, atletiką prilygina religiniams įsitikinimams. Rungtynėms besiruošiančius veikėjus supa antisemitizmo ir britų klasicizmo atmosfera. Aukštos kokybės holivudiškos technologijos nebuvimas lėmė šios paprastos dramos, kurioje pasakojama apie šlovės troškimą garsioje tarptautinėje arenoje taikių rungtynių metu, specifiką. **GC-Q**

KŪNO AISTROS (1981)
BODY HEAT

JAV (Ladd), 113 min., spalvotas (*Technicolor* sistema)

Režisierius Lawrence Kasdan

Prodiuseris Fred T. Gallo

Scenarijaus autorius Lawrence Kasdan

Operatorius Richard H. Kline

Kompozitorius John Barry

Vaidina William Hurt, Kathleen Turner, Richard Crenna, Ted Danson, J. A. Preston, Mickey Rourke, Kim Zimmer, Jane Hallaren, Lanna Saunders, Carola McGuinness, Michael Ryan, Larry Marko, Deborah Lucchesi, Lynn Hallowell, Thom Sharp

Prieštaringas filmų *Imperija puola* (1980) ir *Dingusios Sandoros skrynios ieškotojai (*1981) scenaristo Lawrence'o Kasdano režisūrinis debiutas sukėlė audringas diskusijas. Davidas Chute'as pavadino filmą „labiausiai pritrenkiančiu debiutiniu visų laikų filmu", o Pauline Kael garsiame ir griežtame interviu išjuokė režisieriaus savimeilę ir jo pastangas sukurti naują juodojo žanro filmą.

Kasdanas netgi nebando slėpti, kad jį traukia „juodoji" tradicija. Nedas Rasinas (Williamas Hurtas) – tai tingus ir silpnybę moterims jaučiantis advokatas, dirbantis mažame Floridos miestelyje. Per patį vidurvasario įkarštį jis sutinka Meti Volker (Kathleen Turner), turtingą ištekėjusią moterį iš artimiausio priemiesčio. Tarp jų greitai užsimezga aistringi santykiai. Netrukus Meti įtikina Nedą nužudyti jos vyrą, kad jie galėtų būti kartu, ir net įteigia jam, jog tai yra jo idėja. Po nužudymo Nedas suvokia, kad pateko į dvigubas pinkles ir kad Meti neatsitiktinai pasirinko jį. Meti inscenizuoja savo mirtį, o Nedas pasodinamas į kalėjimą. Paskui jis prieina prie išvados, kad ji iš tiesų suvaidino kitą moterį. Vis dėlto jau per vėlu ką nors keisti. Paskutiniuose kadruose matome Meti užsiimančią povandeniniu plaukiojimu atogrąžų saloje.

Juodasis siužetas akivaizdus: seksuali, paslaptinga moteris sugundo ir išnaudoja malonų, patrauklų ir morališkai nepastovų žmogų ir veda jį į pražūtį. Filme gausu greitų ir ypač gyvybingų dialogų, čia dominuoja fatališka ir žavinga moteris, kuria negalima pasitikėti. Kiek vėliau Kasdano filmai jau nebuvo taip vertinami, nes pasirodė kitų šio žanro juostų (*Paprastas kraujas,* 1984 ir *Paskutinis gundymas*, 1994). Jie atidavė duoklę *Kūno aistroms*, kaip ir pastarasis anuomet atidavė duoklę juodojo žanro filmams, pavyzdžiui, *Dvigubas draudimas* (1944) ir *Iš praeities* (1947). Vis dėlto *Kūno aistros* turi vieną bruožą, skiriantį jį nuo kitų panašių filmų – jis yra daug artimesnis erotiniams trileriams. Tai, kas anksčiau buvo tik numanoma ir spėjama, čia pavirto pagrindine tema ir vaizdine medžiaga. Ilgos ir švelnios seksualinės scenos tarp Hurto ir Turner net ir šiais daug laisvesniais laikais atrodo šokiruojančios ir rizikingos. **SJS**

JAV (Barclays, JRS, Paramount), 194 min., spalvotas (*Technicolor* sistema)

Anglų, rusų, vokiečių kalbomis

Režisierius Warren Beatty

Prodiuseris Warren Beatty

Scenarijaus autoriai Warren Beatty, Trevor Griffiths (pagal Johno Reedo romaną *Dešimt dienų, sukrėtusių pasaulį*)

Operatorius Vittorio Storaro

Kompozitoriai Stephen Sondheim, Dave Grusin, Pierre Degeyter

Vaidina Warren Beatty, Diane Keaton, Edward Herrmann, Jerzy Kosinski, Jack Nicholson, Paul Sorvino, Maureen Stapleton, Nicolas Coster, M. Emmet Walsh, Ian Wolfe, Bessie Love, MacIntyre Dixon, Pat Starr, Eleanor D. Wilson, Max Wright, George Plimpton, Harry Ditson, Leigh Curran, Kathryn Grody, Brenda Currin, Nancy Duiguid, Norman Chancer, Dolph Sweet, Ramon Bieri, Jack O'Leary, Gene Hackman, Gerald Hiken, William Daniels, Dave King, Joseph Buloff, Stefan Gryff, Denis Pekarev, Roger Sloman, Stuart Richman, Oleg Kerensky

„Oskaras": Warren Beatty (režisierius), Maureen Stapleton (antrojo plano aktorė), Vittorio Storaro (operatorius)

„Oskaro" nominacija: Warren Beatty (geriausias filmas), Warren Beatty, Trevor Griffiths (scenarijus), Warren Beatty (aktorius), Diane Keaton (aktorė), Jack Nicholson (antrojo plano aktorius), Richard Sylbert, Michael Seirton (meninis apipavidalinimas ir dekoracijos), Shirley Russell (kostiumai), Dede Allen, Craig McKay (montažas), Dick Vorisek, Tom Fleischman, Simon Kaye (garsas)

RAUDONIEJI (1981)
REDS

Tai, kad jau vien filmo pavadinimas davė nemažą pelną, rodė epochos pabaigą, kai Holivudas bijojo atvirai turėti reikalų su kairiaisiais politikais. Warreno Beatty filmas skirtas žurnalistui Džonui Rydui. Režisierius labai domėjosi politiniais XX a. pr. amerikiečių radikalais ir parodė jų susidomėjimą bolševikų revoliucija Rusijoje bei jų sukurta komunistine valstybe.

Prie filmo *Raudonieji* Warrenas dirbo ilgus metus, kad sukurtų galutinį variantą. Kaip ir Orsonas Wellesas, jis tapo prodiuseriu, režisieriumi, scenarijaus autoriumi ir vienu pagrindinių filmo veikėjų. Kūrinys buvo pašėlusi avantiūra, nes pagrindinis veikėjas Rydas buvo praktiškai nežinomas XX a. pab. žiūrovams. Ribojamas Holivudo kanonų, Beatty galėjo pavaizduoti tik sudėtingus ir ypač audringus veržlios Rydo karjeros aspektus: fronto korespondentas Europoje, domėjimasis meksikiečių revoliucijos lyderiu Pančo Vilu, dalyvavimas JAV politikoje Pirmojo pasaulinio karo metais, puošeiva ir sirgalių organizatorius Harvarde, baironiškas troškimas tirti visa tai, kas neįprasta ir uždrausta. Pirma *Raudonųjų* dalis yra skirta Rydo meilės istorijai su feministiškai nusiteikusia intelektuale Luiza Brajan (Diane Keaton). Šią dalį puošia antraplanio vaidmens aktorė Maureen Stapleton, meistriškai suvaidinusi anarchistę Emą Goldmen.

Rydui išvykus į Rusiją, filmas *Raudonieji* nuostabiai perteikia epinius revoliucijos įvykius su triukšmingais paradais ir nevaldomais masiniais mitingais. Būtent scenose apie Rusiją Beatty pabrėžia „gelbėtojišką" Rydo entuziazmą ir gilinasi į politinių permainų pasaulį praėjus Rydo avantiūrizmui (būtent Beatty puikiai tiko šiam vaidmeniui, nes po veltui praleistos jaunystės pradėjo aktyvų gyvenimą). Beatty išradingai suteikia filmui dokumentiškumo atspalvį, o menines scenas paįvairina trumpais interviu su gyvais to laikotarpio liudininkais, įskaitant ir tokias garsenybes kaip Willas Durantas ir Henry Milleris. Tokie interviu ne tik suteikia daug informacijos apie Rydą, bet ir apibrėžia jo vaidmenį Amerikos istorijoje. Nepaisant bandymo tapti pramoginiu filmu, *Raudonieji* pačia veiksmingiausia Holivudo kalba vaizduoja XX a. Amerikos politiką ir ideologinius konfliktus. **BP**

AMERIKIETIŠKAS VILKOLAKIS LONDONE (1981)
AN AMERICAN WEREWOLF IN LONDON

Nuostabią ir sąmojingą siaubo komediją režisierius Johnas Landisas pagal savo scenarijų sukūrė sulaukęs vos 19 metų. Čia vaizduojama niūri Anglijos sostinės aplinka tais metais (1981), kai visos naujienos buvo skirtos „pasakiškoms princo Charleso ir Dianos jungtuvėms". Du amerikiečiai keliautojai (Davidas Naughtonas ir Griffinas Dunne'as) naktį patenka į Jorkšyro pelkes, nepaisydami įtartinų kavinės „Slaughtered Lamb" lankytojų perspėjimų to nedaryti. Kai keliautojus pradeda persekioti alkanas vilkolakis, jie supranta, kad reikėjo paklausyti patarimo. Dunne'as siaubingai žūva, o Naughtonui vilkolakis įkanda ir amerikietis pavirsta pusvilkiu. Vieną rytą jis pusnuogis prabunda zoologijos sode, burnoje jausdamas žmogaus kūno skonį.

Filme gausu baisių, „juodai" komiškų scenų. Ypač įsimintini tie epizodai, kai vilkolakis savo aukas persekioja metro tunelyje, o Naughtonas nesveikas ir gana suirzusias savo aukas randa kino teatre. Puikiai vaidina filmo *Geležinkelio vaikai žvaigždė* Jenny Agutter (slaugė) ir Brianas Gloveris (niurzgus kavinės „Slaughtered Lamb" savininkas). Be to, stulbinamai efektingai atrodo vilkolakis, kurį sukūrė Rickas Bakeris. Vėliau jį ir Landisą pasikvietė Michaelas Jacksonas, kad jie padėtų jam kurti savo klasikinį epinį videofilmą *Trileris*. **JB**

JAV, Didžioji Britanija (American Werewolf, Guber-Peters, Lyncanthrope, PolyGram), 97 min., spalvotas (*Technicolor* sistema)

Režisierius John Landis

Prodiuseris George Folsey jaunesn.

Scenarijaus autorius John Landis

Operatorius Robert Paynter

Kompozitorius Elmer Bernstein

Vaidina David Naughton, Jenny Agutter, Griffin Dunne, Don McKillop, Paul Kember, John Woodvine, Joe Belcher, David Schofield, Brian Glover, Lila Kaye, Rik Mayall, Sean Baker, Paddy Ryan, Anne-Marie Davies, Frank Oz

„Oskaras": Rick Baker (grimas)

TRYS BROLIAI (1981)
TRE FRATELLI

Režisieriaus Francesco Rosi filmas *Trys broliai* buvo sukurtas pagal Andrejaus Platonovo apsakymą *Trečias sūnus*. Čia nagrinėjama daugybė socialinių Italijos problemų: darbininkų klasės išnaudojimas, skurdo įtaka jaunimui ir augantis nusikalstamumas mieste. Trys broliai Džiuranos, Rafaelis (Philippe'as Noiret), Nikola (Michele Placido) ir Roko (Vittorio Mezzogiorno), įkūnijantys tris reikšmingus Italijos visuomenės sluoksnius, mirus motinai atvyksta į savo kaimą. Rafaelis – teisėjas, dirbantis antiteroristinėje komisijoje, todėl jo gyvybei nuolat gresia pavojus. Nikola darbuojasi fabrike ir priklauso kairiųjų grupelei, kuri, kovodama dėl geresnio gyvenimo, nevengia pasinaudoti teroristiniais metodais. Roko dirba socialinį darbą perpildytoje ir prastai prižiūrimoje nepilnamečių kolonijoje.

Filmo galia pasireiškia tais ramiais ir subtiliais momentais, kai mes prasiskverbiame į vidinį brolių pasaulį. Jie nebejaučia ryšio su savo namais ir praeitimi, o iliuziniai bandymai atgaivinti praeitį tik pabrėžia vidinius jų pokyčius. Filme harmoningai jungiama melodrama ir fantazija. Tokiu būdu Rosi suteikia galimybę pažvelgti į kiekvieno brolio ateitį. Ateities scenos vaizduojamos kaip protrūkiai, apibūdinantys kiekvieno veikėjo charakterį. Išraiškingas, stiprus finalas visiems primena tai, kaip svarbu branginti kiekvieną gyvenimo akimirką. **RDe**

Italija, Prancūzija (Gaumont, Iterfilm), 113 min., spalvotas (*Technicolor* sistema)

Režisierius Francesco Rosi

Prodiuseriai Antonio Macri, Giorgio Nocella

Scenarijaus autoriai Tonino Guerra, Francesco Rosi

Operatorius Pasqualino De Santis

Kompozitoriai Pino Daniele, Piero Piccioni

Vaidina Philippe Noiret, Michele Placido, Vittorio Mezzogiorno, Andréa Ferréol, Maddalena Crippa, Rosaria Tafuri, Marta Zoffoli, Tino Schirinzi, Simonetta Stefanelli, Pietro Biondi, Charles Vanel, Accursio Di Leo, Luigi Infantino, Girolamo Marzano, Gina Pontrelli

„Oskaro" nominacija: Italija (geriausias užsienio filmas)

ŽMOGUS IŠ GELEŽIES (1981)
CZLOWIEK Z ZELAZA

Lenkija (Film Polski, Zespol Filmowy X), 153 min., nespalvotas ir spalvotas

Lenkų kalba

Režisierius Andrzej Wajda

Scenarijaus autorius Aleksander Scibor-Rylski

Operatoriai Janusz Kalicinski, Edward Klosinski

Kompozitorius Andrzej Korzynski

Vaidina Jerzy Radziwilowicz, Krystyna Janda, Marian Opania, Boguslaw Linda, Wieslawa Kosmalska, Andrzej Seweryn, Krzysztof Janczar, Boguslaw Sobczuk, Franciszek Trzeciak

„Oskaro" nominacija: Lenkija (geriausias užsienio filmas)

Kanų kino festivalis: Andrzej Wajda „Auksinė palmės šakelė", žiuri prizas

Andrzejaus Wajdos filmas *Žmogus iš geležies, Žmogaus iš marmuro* (1977) tęsinys, patvirtino, kad Wajda niekada nepraleido progos pavaizduoti tam tikrų Lenkijos istorijos momentų. *Žmogus iš geležies* yra skirtas „Solidarumo" judėjimui – tvirtai profesinių sąjungų organizacijai, kurios populiarumas sudarė palankias sąlygas žlugti komunistiniam režimui 9-ojo deš. pab.

Čia vėl sutinkame dokumentinių filmų kūrėją Agniešką (Krystyna Janda), kuri ištekėjo už Mateušo (Jerzy Radziwilowiczius), buvusio lenkų darbininkų herojaus Birkuto sūnaus. Mateušas yra visa galva pasinėręs į 1980 m. streiko organizavimą Gdanske. Jis – vienas „Solidarumo" judėjimo organizatorių, mėginantis įtikinti inteligentijos atstovus prisijungti prie jų. Eilė retrospektyvių scenų rodo tai, kas tik buvo numanoma pirmame filme: Birkutas buvo nužudytas 1970 m. streiko Gdanske metu, sukilimą žiauriai numalšino specialūs valdžios padaliniai. Nesenos praeities įvykių ir dabartinio streiko Gdanske paralelė leidžia tikėti galutine pergale. Nepaisant to, kad filmo struktūra nėra tokia sudėtinga kaip *Žmogaus iš marmuro*, tęsinys yra vertingas dešimtmečio, pasibaigusio lūžiu komunizmo istorijoje, liudininkas. Pritrenkiantys dokumentiniai 8–9-ojo deš. sandūros kadrai dar sustiprino nacionalinę ir tarptautinę filmo reikšmę. Vakarų žiūrovus, kurie ne ypač domėjosi Rytų Europos įvykiais, filmas tiesiog šokiravo. 1981 m. Kanų kino festivalyje *Žmogus iš geležies* gavo „Auksinę palmės šakelę". Trumpas Lecho Wałęsos, „Solidarumo" judėjimo lyderio, pasirodymas filme rodo puikų Wajdos istorijos jausmą ir jo gebėjimą nuspėti ateitį.

Sugalvojęs kurti politinį filmą Wajda visą laiką įrodinėjo, kad idėjinį turinį turi perteikti dialogai, nors kritikai manė, jog jų tiesiog per daug. Nepaisant šių pastabų, *Žmogus iš geležies* vis dėlto įgyvendino Wajdos sumanymą – „pasidalinti savimi ir savo idėjomis su auditorija ir istorija". Jo filmas atidavė duoklę lenkų piliečiams, kurie sudarė palankias sąlygas iškovoti laisvę. **DD**

PER ANKSTI, PER VĖLAI (1981)
ZU FRÜH, ZU SPÄT

Spalvotas Jeano Marie Straubo ir Danièle Huillet filmas buvo filmuojamas naudojant 16 mm juostą. Turbūt tai vienas mėgstamiausių mano peizažinių filmų. Čia nėra jokių veikėjų, 100 min. filme dominuoja peizažai ir nuolatos juntamas žmonių buvimas. Pirmoje dalyje matome šiuolaikinę Prancūziją. Girdime komentarą, kuriame cituojamas Friedricho Engelso laiškas Karlui Kautsky apie Prancūzijos valstiečių vienijimąsi, paskui – tų pačių vietų kaimo seniūnų „Skundų knygos" (1789) ištraukas. Valstiečiai protestavo dėl didinamų mokesčių.

Ypač žavi antra dalis, beveik dvigubai ilgesnė už pirmąją. Ji sukurta remiantis tuo pačiu principu, bet pagal daug modernesnį marksistinį Mahmoudo Husseino tekstą apie Egipto valstiečių sukilimą prieš anglų okupantus dar neprasidėjus smulkiaburžuazinei 1952 m. revoliucijai. Abi dalys perša mintį, kad valstiečiai sukilo per anksti, o savo tikslą pasiekė per vėlai. Verta paminėti, kad sulėtinti Straubo ir Huillet kadrai puikiai suderina vaizdą su garsu ir atveria nepaprastas erdves, pavyzdžiui, rodydami milžinišką miesto fabriko fasadą ir kaimo keliukų vaizdus. Kaip ir studijoje filmuotame Jacques'o Tati filme *Pramogų metas* (1967), šis filmas atskleidžia mus supančio pasaulio turtingumą. **JRos**

Vokietija, 100 min., 16 mm, spalvotas (*Eastmancolor* sistema)

Vokiečių kalba

Režisieriai Danièle Huillet, Jean-Marie Straub

Scenarijaus autoriai Friedrich Engels, Danièle Huillet, Mahmoud Hussein, Jean-Marie Straub

Operatoriai Robert Alazraki, Caroline Champetier, William Lubtchansky, Marguerite Perlado

Kompozitorius Ludwig van Beethoven

PAŠĖLĘS GYVENIMAS RIDŽMONTO VIDURINĖJE (1981)
FAST TIMES AT RIDGEMONT HIGH

Šiame filme Amy Heckerling meistriškai sujungė jaunatvišką komediją su pasaka ir labai jaudinamai parodė 9-ojo deš. vidurinės priemiesčio mokyklos gyvenimą. Čia nusifilmavo grupė jaunų aktorių, puikiai vaidinančių visą filmą. Ši istorija labai nostalgiška. Ir tai visiškai nenuostabu, kadangi scenarijų parašė būsimas tokių šedevrų kaip *Pasakyk ką nors* (1989), *Viengungiai* (1992) ir *Per žingsnį nuo šlovės* (2000) scenaristas ir režisierius, buvęs žurnalo „Rolling Stone" korespondentas Cameronas Crowe.

Pagyrimų nusipelnė ir Heckerling, nes tartum be jokios logikos jungia humoristines *Pašėlusio gyvenimo* istorijas, greičiau liūdnas nei linksmas. Lyg nujausdama, kad tam tikri filmo elementai vėliau pasikartos filme *Jokio supratimo* (1995), Heckerling į melodramatinę medžiagą įpina humorą, išvengia perdėto sentimentalumo ir garantuoja laimingą pabaigą. Pats geriausias personažas – tai nuolatos pajuokiamas puošeiva banglentininkas Džefas Spikolis (Penas, kuris tampa pagrindine filmo ašimi varžydamas savo bendramečius). „Man reikia tik kelių gerų bangų ir vėsoko vėjo", – lėtai sako jis su Pietų Kalifornijos akcentu, juntamu ir po penkerių metų pastatytame filme *Nuostabūs Bilo ir Tedo nuotykiai* (1989). **SJS**

JAV (Refugee, Universal), 90 min., spalvotas (*Technicolor* sistema)

Režisierius Amy Heckerling

Prodiuseriai Irving Azoff, Art Linson

Scenarijaus autorius Cameron Crowe (pagal savo paties romaną)

Operatorius Matthew F. Leonetti

Kompozitoriai Jackson Browne, Jimmy Buffett, Charlotte Caffey, Danny Elfman, Rob Fahey, Louise Goffin, Sammy Hagar, Don Henley, Danny Kortchmar, Giorgio Moroder, Graham Nash, Stevie Nicks, Tom Petty, Marv Ross, Billy Squier, Joe Walsh, Rusty Young, Charlotte Caffey, Jane Wiedlin

Vaidina Sean Penn, Jennifer Jason Leigh, Judge Reinhold, Robert Romanus, Brian Backer, Phoebe Cates, Ray Walston, Scott Thomson, Vincent Schiavelli, Amanda Wyss, D.W. Brown, Forest Whitaker, Zoe Kelli Simon, Tom Nolan, Blair Ashleigh

ATEIVIS (1982)
E.T.: THE EXTRA-TERRESTRIAL

Ridley Scottas filme *Svetimas* įtikinėjo, kad ateiviai vis dėlto egzistuoja. Po trejų metų Stevenas Spielbergas parodė, kad jie dar gali būti sukti ir kramtyti gumą, ypač jei tai yra pilvūzai, panašūs į jo ateivį. Tokio žavaus ateivio plačiai atmerktomis akimis įvaizdį sukūrė Spielbergo komanda. Jie sumodeliavo vaiko veidą su Einsteino akimis ir kakta.

Spielbergas sukūrė mokslinės fantastikos nuotykį visai šeimai ir taip atidavė duoklę savo vaikystei. Vienišas berniukas Eliotas (Henry Thomasas) susidraugauja su nežemiška būtybe (daugelyje scenų ją vaidina mažas žmogelis), kurią paliko tėvynainiai. Berniukas supažindina ateivį su žemiškais įpročiais: kaip bendrauti, gerti alų, valgyti saldumynus ir apsirengti jo sesers Gertės (Drew Barrymore) drabužiais. Žinoma, tokios draugystės nebuvo galima ilgai nuslėpti, todėl greitai berniuką ir jo draugą pradeda persekioti valdininkai, kuriems ateivis reikalingas bandymams.

Filmas pasakoja apie nepaprastą nuotykį, pažadinantį mumyse vaikiškumą. Čia daug jaudinančių momentų, todėl artėjant pabaigai net pats tvirčiausias žiūrovas pradeda traukti nosimi. Dėl to filmas netampa pernelyg saldus. Čia puikiai dera Mathison scenarijaus humoras ir liūdesys, be to, nuostabiai skamba gergždžiantis ateivį įgarsinusios Debros Winger balsas, Pato Welsho vokalas, žavi daugelio jaunų aktorių vaidyba. Thomasas yra berniukas, kuriam pasisekė, nes jo sugalvotas draugas iš tiesų egzistuoja. Mažasis herojus tiesiogine prasme „neša" filmą ant trapių savo pečių. Robertas MacNaughtonas (vyresnis brolis Maiklas) ir septynmetė Drew Barrymore meistriškai perteikia tiek pirmą nuostabą, tiek ir žavėjimąsi ateiviu.

Praėjus 20 metų po juostos pasirodymo Spielbergas sukūrė specialų filmo variantą, kur panaudojo kompiuterinę grafiką ir sukūrė tarpgalaktinį svečią, ko negalėjo padaryti 1982 m. Dar vienas pokytis – vyriausybinių agentų ginklų pakeitimas portatyvinėmis radijo stotelėmis (Spielbergas niekada nebuvo patenkintas filme naudojamais ginklais). **JB**

JAV (Amblin, Universal), 115 min., spalvotas (*Technicolor* sistema)

Režisierius Steven Spielberg

Prodiuseriai Kathleen Kennedy, Steven Spielberg

Scenarijaus autorė Melissa Mathison

Operatorius Allen Daviau

Kompozitorius John Williams

Vaidina Henry Thomas, Dee Wallace-Stone, Robert MacNaughton, Drew Barrymore, Peter Coyote, K. C. Martel, Sean Frye, C. Thomas Howell, David M. O'Dell, Richard Swingler, Frank Toth, Robert Barton, Michael Durrell

„Oskaras": Charles L. Campbell, Ben Burtt (specialieji garso efektai), Carlo Rambaldi, Dennis Muren, Kenneth Smith (specialieji vaizdo efektai), John Williams (muzika), Robert Knudson, Robert J. Glass, Don Digirolamo, Gene S. Cantamessa (garsas)

„Oskaro" nominacija: Steven Spielberg, Kathleen Kennedy (geriausias filmas), Steven Spielberg (režisierius), Melissa Mathison (scenarijus), Allen Daviau (operatorius), Carol Littleton (montažas)

PADARAS (1982)
THE THING

Mokslininkų grupė (įskaitant ir Kurto Russello protagonistą) tolimoje Antarktidos stotyje aptinka nepažįstamą padarą, kuris gali užvaldyti jų kūnus. Atskirti nuo kito pasaulio mokslininkai suserga paranoja ir įtaria kiekvieną, kad jame apsigyveno nežinomas padaras. Jie suvokia, kad negali jam leisti patekti už stoties ribų, nes tada jis užvaldys visą pasaulį.

Filmas sukurtas pagal klasikinį mokslinės fantastikos Johno W. Campbello apsakymą *Kas ten eina*?. Howardas Hawksas pagal šį kūrinį sukūrė filmą *Kito pasaulio padaras* (1951). Ši Johno Carpenterio versija vengia to paties Hawkso filmo berniukų nuotykių ir nagrinėja klaustrofobijos bei realybės siaubo problemas. *Padaras* tapo pačiu reikšmingiausiu 9-ojo deš. siaubo filmu, kurį dažnai mėgdžiodavo, tačiau vargu ar būdavo pasiekiama geresnių rezultatų.

Kaip ir Davido Cronenbergo filmai, *Padaras* palietė žmogaus kūno užgrobimo temą, kuri ėmė vyrauti to dešimtmečio mokslinės fantastikos ir siaubo filmuose. Tai pirmas filmas, kur labai detaliai pavaizduota kūno deformacija ir jo virtimas groteskiškais, netikėtinais ir ryškiai siurrealistiniais vaizdiniais. **AT**

JAV (Turman-Foster, Universal), 109 min., spalvotas (*Technicolor* sistema)

Anglų ir norvegų kalbomis

Režisierius John Carpenter

Prodiuseriai David Foster, Lawrence Turman

Scenarijaus autorius Bill Lancaster (pagal Johno W. Campbello jaunesn. apsakymą *Kas ten eina?*)

Operatorius Dean Cundey

Kompozitorius Ennio Morricone

Vaidina Kurt Russell, Wilford Brimley, T. K. Carter, David Clennon, Keith David, Richard A. Dysart, Charles Hallahan, Peter Maloney, Richard Masur, Donald Moffat, Joel Polis, Thomas G. Waites, Norbert Weisser, Larry J. Franco, Nate Irwin

POLTERGEISTAS (1982)
POLTERGEIST

Tik pabaigęs *Kruvinąsias skerdynes Teksase*, Tobe'as Hooperis gavo paskolą filmuoti *Poltergeistą*. Filmą kurti ragino prodiuseris Stevenas Spielbergas. Iš tiesų istorija apie šeimą iš priemiesčio, išardytą nežinomų būtybių grasinimų ir piktavališkų išsišokimų, niekuo nenusileidžia buvusiems ir būsimiems Spielbergo scenarijams. Įdomūs filmo personažai, pavyzdžiui, šiuolaikinis televizijos vaiduoklis, pasirodantis kaip niekšas kaimynas, per kurį piktos dvasios pirmą kartą randa kontaktą.

Susitikimas su antgamtinėmis būtybėmis greitai virsta siaubu, nes poltergeistas nuolatos pasireiškia pačiu klaikiausiu būdu (dėl sudėtingų specialiųjų efektų). *Poltergeistas* – pats šiurpiausias iš visų Spielbergo filmų. Be to, jame naudojami tie Hooperio elementai, kurie gali mirtinai išgąsdinti žiūrovus: skeletai baseine pradeda krutėti, medis praryja berniuką, o antgamtinių savybių turintis tyrinėtojas nusiplėšia savo veidą. Žinoma, kyla klausimas: kodėl šeima nesusirenka daiktų ir nepersikrausto? Tačiau Hooperis ir toliau šokiruoja bei stulbina iki tokio lygmens, kad jau nebeįmanoma sveikai mąstyti. Viską valdo visagalis siaubas. **JKl**

JAV (MGM), 114 min., spalvotas (*Metrocolor* sistema)

Režisierius Tobe Hooper

Prodiuseris Steven Spielberg

Scenarijaus autoriai Steven Spielberg, Michael Grais, Mark Victor

Operatorius Mathew F. Leonetti

Kompozitorius Jerry Goldsmith

Vaidina JoBeth Williams, Craig T. Nelson, Beatrice Straight, Dominique Dunne, Oliver Robins, Heather O'Rourke, Michael McManus, Virginia Kiser, Martin Casella, Richard Lawson, Zelda Rubinstein, Lou Perry, Clair E. Leucart, James Karen, Dirk Blocker

„Oskaro" nominacija: Stephen Hunter Flick, Richard L. Anderson (specialieji garso efektai), Richard Edlund, Michael Wood, Bruce Nicholson (specialieji vaizdo efektai), Jerry Goldsmith (muzika)

JAV (Blade Runner, Ladd), 117 min., spalvotas (*Technicolor* sistema)

Anglų, japonų kalbomis, kinų kalbos Kantono tarme

Režisierius Ridley Scott

Prodiuseris Michael Deeley

Scenarijaus autoriai Hampton Fancher, David Webb Peoples, Roland Kibbee (pagal Philipo K. Dicko romaną *Ar androidai sapnuoja elektrines avis?*)

Operatorius Jordan Cronenweth

Kompozitorius Vangelis

Vaidina Harrison Ford, Rutger Hauer, Sean Young, Edward James Olmos, M. Emmet Walsh, Daryl Hannah, William Sanderson, Brion James, Joe Turkel, Joanna Cassidy, James Hong, Morgan Paull, Kevin Thompson, John Edward Allen, Hy Pyke

„Oskaro" nominacija: Lawrence G. Paull, David L. Snyder, Linda DeScenna (meninis apipavidalinimas ir dekoracijos), Douglas Trumbull, Richard Yuricich, David Dryer (specialieji vaizdo efektai)

BĖGANTIS SKUSTUVO AŠMENIMIS (1982)

BLADE RUNNER

Mokslinės fantastikos rašytojo Philipo K. Dicko romanas *Ar androidai sapnuoja elektrines avis?* (1968) buvo ekranizuotas praėjus 14 metų po pasirodymo. O dar po 10 metų Ridley Scottas sukūrė pritrenkiančią kino versiją *Bėgantis skustuvo ašmenimis*, kuri buvo pripažinta mokslinės fantastikos filmų šedevru. Filmas kainavo 28 milijonus dolerių, iš karto nebuvo pripažintas ir patyrė finansinę nesėkmę. Ir tik tada, kai režisierius 1992 m. sukūrė patrumpintą variantą, filmą galutinai pripažino kritikai ir žiūrovai.

Ištisi tomai buvo skirti šios juostos kūrimo istorijai. Filmuoti buvo sunku, aktoriai prastai jautėsi, o Harrisonas Fordas neva nesutarė su Seanu Youngu. Visi aktoriai dėvėjo marškinėlius su užrašais, protestuojančiais prieš žiaurų filmavimo grafiką, be to, Fordas dar konfliktavo su Scottu. Fordas retai komentuodavo savo dalyvavimą filme po jo pasirodymo ir tik vieną kartą užsiminė, kad tai buvo pats sunkiausias filmas, kuriame jam teko vaidinti.

Buvo dažnai žavimasi nepaprastais kadrais ir 2019 m. Scotto Los Andželu. Jis niūrus, apšviestas neonu, gatvėse pilna žmonių, nuolatos lyja rūgštūs lietūs. Tokios scenos buvo dažnai kopijuojamos, tačiau niekam nepavyko jų pagerinti. Detektyvas Rikas Dekardas (Fordas) ieško klonų – pavidalą pakeitusių ir į žmogų panašių androidų – ir atsitiktinai sutinka vieną jų (Youngas). Kupinas simbolių filmas *Bėgantis skustuvo ašmenimis* sukėlė daugelį metų trukusias diskusijas. Jo gerbėjai sakė, kad filmas turi religinę potekstę, ir kaip pavyzdį pateikdavo Rojų Betį (Haueris), kuris rodo vinimi perdurtą savo ranką. Greičiausiai tai simbolizuoja nukryžiavimą. Klonų kūrėjas Tairelis (Joe Turkelis) yra lyg Dievas, stebintis savo kūrinius. Romanu domėjosi ne vienas režisierius (iki Scotto – Adrianas Lyne'as, Michaelas Aptedas ir Robertas Mulliganas, o Martinas Scorsese – dar 1969 m.). Į pagrindinį vaidmenį pretendavo Christopheris Walkenas ir net Dustinas Hoffmanas. Puikus mokslinės XXI a. fantastikos ir juodojo 5-ojo deš. detektyvo derinys virto pritrenkiančia antiutopija. Fordas vaidino žmogų, turėjusį nužudyti į Žemę atvykusius androidus, ieškančius savo kūrėjo. Greičiausiai jam nepatiko tai, kad teko „stoviniuoti ir sutelkti dėmesį į Ridley sumanymus". Taip jis pareiškė žurnalistams 1991 m., tačiau jo vaidyba puikiai dera šiame filme.

Viena filmo sėkmės priežasčių yra keli jo variantai. Prie sutrumpintos versijos režisierius pridūrė daugybę scenų, panaikino už kadro esantį Fordo balsą ir pridėjo studijos primestą laimingą pabaigą. Kita priežastis yra ta, kad iki šiol nenutyla diskusijos, ar pats Dekardas nebuvo klonas. Sunku rasti atsakymą, nes bent jau kartą Scottas užsiminė, kad galbūt Dekardas buvo androidas. *Bėgantis skustuvo ašmenimis* visuomet liks nuostabus mokslinės fantastikos filmas. **JB**

JAV (Renaissance), 85 min., spalvotas

Režisierius Sam Raimi

Prodiuseris Robert G. Tapert

Scenarijaus autorius Sam Raimi

Operatorius Tim Philo

Kompozitorius Joseph LoDuca

Vaidina Bruce Campbell, Ellen Sandweiss, Hal Delrich, Betsy Baker, Theresa Tilly, Philip A. Gillis, Dorothy Tapert, Cheryl Guttridge, Barbara Carey, David Horton, Wendall Thomas, Don Long, Stu Smith, Kurt Rauf, Ted Raimi

GRĖSMINGI NUMIRĖLIAI (1982)
THE EVIL DEAD

Tai – „paskutinis eksperimentinis varginančio (būtent taip!) siaubo filmas". Taip ekscentriškai buvo apibūdintas filmas, pakeitęs savo žanro istoriją. Samas Raimis pasinaudojo itališkais siaubo filmais ir pridėjo prie jų jaunatvišką humorą. Paauglius jis pavaizdavo taip sveikai, kad tuo sunku patikėti. Juos matome atokioje kaimo sodyboje, kur jiems tenka rinktis: ar mirti, ar tapti zombiais. Tokie įvykiai visą filmą paverčia košmarais.

Toks yra galutinis sėkmingos istorijos rezultatas, aiškiai mėgėjiškos dėl daugybės efektų, tačiau paryškintos garso takeliu ir greitais, arti prie žemės filmuotais kadrais. Raimis gerai išmoko 8-ojo deš. kartos – Williamo Friedkino, Weso Craveno, George'o Romero ir Briano De Palmos – pamokas, tačiau pridėjo truputį siurrealizmo ir atsidūrė kažkur tarp Jeano Cocteau ir Texo Avery. O Bruce'as Campbellas jam atrodė simpatiška karikatūriška žvaigždė.

Dabar filmas *Grėsmingi numirėliai* vertinamas tik kaip komedija, turint omeny jo tęsinius: *Grėsmingi numirėliai II* (1987) ir *Tamsos kariuomenė* (1993). Verta priminti, kad 1982 m. filmas išgąsdino žiūrovus ne mažiau nei po 17 metų sukurtas *Projektas: Bleiro ragana*. **AM**

JAV (Colum., Mir., Punch), 119 min., spalvotas

Režisierius Sydney Pollack

Prodiuseriai Sydney Pollack, Dick Richards

Scenarijaus autoriai Larry Gelbart, Don McGuire, Murray Schisgal

Kompozitorius Dave Grusin

Vaidina Dustin Hoffman, Jessica Lange, Teri Garr, Dabney Coleman, Charles Durning, Bill Murray, Sydney Pollack, George Gaynes, Geena Davis

„Oskaras": Jessica Lange (antrojo plano aktorė)

„Oskaro" nominacija: Sydney Pollack, Dick Richards (geriausias filmas), Sydney Pollack (režisierius), Larry Gelbart, Murray Schisgal, Don McGuire (scenarijus), Dustin Hoffman (aktorius), Teri Garr (antrojo plano aktorė), Owen Roizman (operatorius), Fredric Steinkamp, William Steinkamp (montažas), Dave Grusin, Alan Bergman, Marilyn Bergman (daina), Arthur Piantadosi, Les Fresholtz, Rick Alexander, Les Lazarowitz (garsas)

TUTSI (1982)
TOOTSIE

Britų kritikė Judith Williamson kartą su panieka atkreipė dėmesį į „Tutsi sindromo" atsiradimą šiuolaikinėje kultūroje. Ji turėjo omeny, kad vos per kelias dienas galite pakeisti savo išvaizdą norėdami įsijausti į kitos lyties atstovų padėtį. O sindromas prasidėjo būtent nuo šio filmo apie nevykėlį aktorių (Dustinas Hoffmanas). Persirengusiam moterimi jam pavyksta gauti palankų vaidmenį seriale.

Tačiau čia prasideda įvairūs nemalonumai: nepaprastos pastangos išsaugoti maskuotę, beveik neįgyvendinamas troškimas draugauti su kino žvaigžde (Jessica Lange). Čia švelniai užsimenama apie lesbianizmą, o visuma primena padūkėliškas 4-ojo ir 5-ojo deš. lyties keitimo komedijas. Vis dėlto režisierius Sydney Pollackas (vaidina Tutsi agentą) turi stulbinantį šiuolaikinio elgesio ir estetikos jausmą.

Tutsi šalia Jameso L. Brookso darbų tapo naujo kinematografijos stiliaus pradininku. Jis yra ypač sodrus, turi daug papildomų linijų, dažnai vartojamos populiarios to laikotarpio frazės (pavyzdžiui, „Štai jums epizodinis vaidmuo nuo Andy Warholo"). Skambantis nuostabus džiazas tik sustiprina įvairius epizodus. Dėl to viskas juda linksmos ir laimingos pabaigos link. **AM**

KELIAS (1982)
YOL

Filmo kūrimo istorija yra ne mažiau įdomi nei pats filmas. Scenarijaus autorius ir režisierius Yilmazas Güney vadovavo filmavimui sėdėdamas kalėjime. Filmavo jo padėjėjas Serifas Gõrenas, atidžiai paisydamas detalių kalėjimo kameroje parašytų Güney nurodymų. Paskui režisieriui pavyko pabėgti iš kalėjimo ir dalyvauti montuojant filmą bei kuriant galutinį variantą. *Kelias* laimėjo didįjį Kanų kino festivalio prizą ir atkreipė tarptautinės bendruomenės dėmesį į tai, kaip politinių kalinių teises pažeidinėja Turkijos dešiniųjų diktatoriai. Labai gaila, kad Güney po kelerių metų mirė nuo vėžio, suspėjęs sukurti dar vieną filmą – *Siena* (1983).

Kelias yra labai politizuotas filmas, jo tikslams paklūsta visi kiti elementai. Kiekvieno iš penkių kalinių istorija atskleidžia tradicijas, religinius įsitikinimus arba valstybės vykdomų persekiojimų priežastis. Vienam jų dėl smulkmenų tenka iškart sugrįžti į kalėjimą. Kitą gąsdina giminės ir ragina, siekiant apginti savo garbę, nužudyti neištikimą žmoną. Trečias su džiaugsmu grįžta į gimtąjį kaimą, kad susituoktų su savo mylimąja, tačiau šeima jam į žmonas parinko kitą moterį, o tai labai jį nuliūdina. Kurdas irgi pasiekia savo kaimą, nors tam prireikia beveik pusės jo atostogų. Ten atranda, kad turkų kareiviai nušlavė jį nuo žemės paviršiaus. Tik vieno kalinio istorija atrodo kiek linksmesnė, nors ir jam tenka daug iškentėti, susidurti su rimtomis problemomis.

Tai labai pesimistinis filmas, pilnas ypač jaudinančių įniršio akimirkų. Güney dėmesį detalėms lėmė noras parodyti reakcingas jėgas ir iš arčiau pažvelgti į savo šalies gyvenimą. Nors filmas ir neturi kokios nors linksmesnės perspektyvos, Güney priverčia pamilti humaniškus jo veikėjus. Filmo sėkmės priežastis – vienas už kitą puikesni aktoriai. Nedaug rasime geresnių filmų politine tematika. **RH**

Turkija, Šveicarija, Prancūzija (Cactus, Films A2, Güney Film, Maran Film, Schweizer Fernsehen DRS), 114 min., spalvotas (*Fujicolor Turkish* sistema)

Režisierius Serif Gõren, Yilmaz Güney

Prodiuseriai Edi Hubschmid, Yilmaz Güney

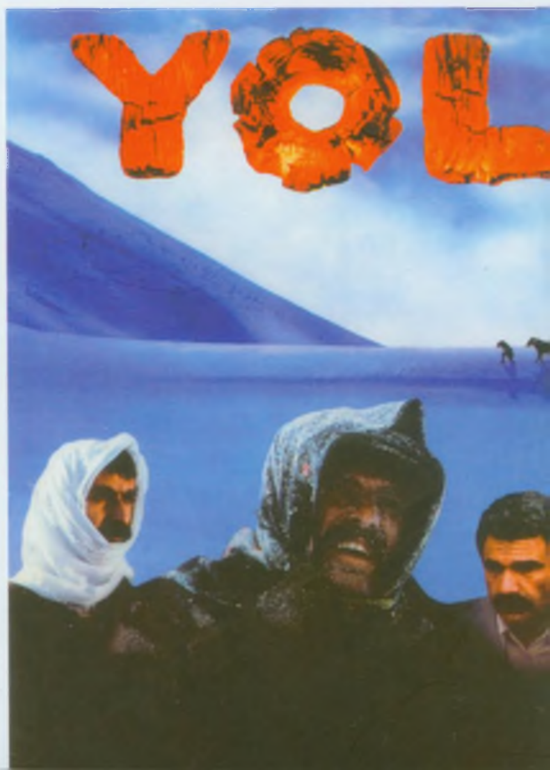
Scenarijaus autorius Yilmaz Güney

Operatorius Erdogan Engin

Kompozitoriai Sebastian Argol, Zülfü Livaneli

Vaidina Tarik Akan, Serif Serez, Halil Ergün, Meral Orhonsay, Necmettin Çobanoglu, Semra Uçar, Hikmet Celik, Sevda Aktolga, Tuncay Akça, Hale Akinli, Turgut Savas, Engin Celike, Hikmet Tasdemir, Osman Bardakçi, Enver Güney

Kanų kino festivalis: Serif Gõren, Yilmaz Güney (FIPRESCI apdovanojimas ir „Auksinė palmės šakelė"), kartu su *Dingę be žinios* (žiuri prizas)

JAV (MGM), 110 min., spalvotas (*Metrocolor* sistema)

Režisierius Barry Levinson

Prodiuseris Jerry Weintraub

Scenarijaus autorius Barry Levinson

Operatorius Peter Sova

Kompozitoriai Bruce Brody, Ivan Kral

Vaidina Steve Guttenberg, Daniel Stern, Mickey Rourke, Kevin Bacon, Timothy Daly, Ellen Barkin, Paul Reiser, Kathryn Dowling, Michael Tucker, Jessica James, Colette Blonigan, Kelle Kipp, John Aquino, Richard Pierson, Claudia Cron

„Oskaro" nominacija: Barry Levinson (scenarijus)

UŽKANDINĖ (1982)
DINER

Po George'o Lucaso filmo *Amerikietiški grafičiai*, kuris buvo lyg posūkio taškas kinematografo karjeroje, to laikotarpio dvasia reikalavo optimistinių nostalgiškų filmų. Atsakydamas į tokius poreikius Barry Levinsonas parašė scenarijų ir sukūrė komediją, kurios veiksmas vyksta Baltimorėje. *Užkandinėje* nusifilmavo tada dar nežinomi aktoriai, kai kurie jų vėliau tapo tikromis žvaigždėmis.

Pirmi kadrai – 1959 m. Kalėdų vakaras. Filme pasakojama apie šešis dvidešimtmečius, kurie atkakliai laikosi vienas kito ir yra labai prisirišę prie besibaigiančio dešimtmečio. Vienas jų prieš Naujuosius metus turi susituokti. Užkandinė tampa antraisiais jų namais, jaukia prieglauda, kur pasislėpę kabinose ir pietaudami jie vis kalbasi, linksminasi ir mėgina atsiriboti nuo išorinio pasaulio problemų.

Edis (Steve'as Guttenbergas) yra savimi nepasitikintis rėksnys, skaičiuojantis iki vestuvių likusias dienas. Šrevis (Danielis Sternas) – paprastas miestietis, turintis nuolatinį darbą, tačiau nelabai sutariantis su savo žmona Bete (Ellen Barkin). Bugis (Mickey Rourke'as) studijuoja teisę vakarinėje mokykloje, yra moterų gerbėjas, dirba kirpėju ir labai mėgsta azartinius žaidimus. Fenvikas (Kevinas Baconas) yra turtingos šeimos atžala, alkoholio mėgėjas, o Bilis (Timothy Daly) – magistrantas, kurio sena draugė Barbara (Kathryn Dowling) yra nėščia. Paskutinis iš šešetuko yra padlaižys Modelis (Paulas Reiseris), turintis puikų humoro jausmą.

Filmas įsiminė pritrenkiančiomis scenomis, o jame pasakojama

saldžiai karti istorija galėjo įvykti ir Los Andželo gatvėse ar Niujorko priemiesčiuose. Pats filmavimo Baltimorėje faktas suteikė juostai patikimumo ir praplėtė tokių istorijų ribas už kosmopolitinių miestų centrų. Daugelis dekoracijų tiksliai atspindi būtent tą epochą. Ir automobiliai, ir muzika – viskas atitinka minimą laikotarpį. Ore sklando moterų atėjimo į politiką klausimas, o vaikinų atkaklumas veda juos arba kompromiso su visuomenės nuomone, arba visiškai naujo, asmeninio kelio link.

Juoką keliančios scenos susipina su aštriais dramatiniais pokyčiais. Gyvai diskutuojama apie Franką Sinatrą ir Johnny Mercerį, nemalonius broliškus santykius ir ant kukurūzų spragėsių maišelio pavaizduotą penį.

Filmas baigiamas su trenksmu uždaromomis durimis ir klaustuku, nes nelieka vietos Edžio sužadėtinei. Ji tampa grėsmingu veiksniu, simbolizuojančiu šeimos pančius ir namų šilumą, tai yra suaugusiųjų gyvenimą. Atrodo, kad šeši filmo herojai neapkenčia tokių vertybių, tačiau kartu jie labai to trokšta ir bando mėgautis paskutinėmis nekaltumo akimirkomis baigiantis 1959-iesiems. **GC-Q**

Vakarų Vokietija/Peru (Autoren, Project, Werner Herzog, Wildlife, ZDF), 158 min., spalvotas

Anglų, vokiečių kalbomis

Režisierius Werner Herzog

Prodiuseriai Werner Herzog, Lucki Stipetic

Scenarijaus autorius Werner Herzog

Operatorius Thomas Mauch

Kompozitorius Popol Vuh; Vincenzo Bellini, Giacomo Puccini, Richard Strauss, Giuseppe Verdi

Vaidina Klaus Kinski, José Lewgoy, Miguel Ángel Fuentes, Paul Hittscher, Huerequeque Enrique Bohorquez, Grande Otelo, Peter Berling, David Pérez Espinosa, Milton Nascimento, Ruy Polanah, Salvador Godínez, Dieter Milz, William L. Rose, Leoncio Bueno, Claudia Cardinale

Kanų kino festivalis: Werner Herzog (režisierius), „Auksinės palmės šakelės" nominacija

FICKARALDAS (1982)
FITZCARRALDO

Sunku kalbėti apie Fickaraldą neatidavus duoklės jo režisieriui Werneriui Herzogui ir profesionaliam bei žymiam aktoriui Klausui Kinskiui. Jų santykiai patyrė antagonizmą ir net atvirą agresiją, kurią, kad ir kaip būtų keista, sukėlė žavėjimasis vienas kitu. Toks prieštaravimas nuolat pasireikšdavo jiems ginčijantis. Nepaisant nenuspėjamo Kinskio elgesio, jis buvo pirmas kandidatas, kai Herzogas pradėjo aktorių atranką. O galbūt Herzogui tiesiog nepavyko įtikinti kitų aktorių dalyvauti nepopuliariuose ir sudėtinguose jo projektuose.

Į pagrindinį vaidmenį pretendavo Jasonas Robardsas ir Mickas Jaggeris, ir tik jiems atsisakius Herzogas pakvietė Kinskį. Tai nenuostabu, nes šio aktoriaus užsispyrimas labai tiko pagrindiniam vaidmeniui. Operos gerbėjas Brajanas Svinis Fickaraldas (Kinskis) prisiekia pavergti tolimą Peru operiniu menu. Vis dėlto iš pradžių jam reikia užsidirbti pinigų. Jis sumano per kalną pertempti milžinišką laivą į atokų kampelį, kur galės pasipelnyti iš kaučiukmedžių. Galbūt tai buvo dėsninga, tačiau filmavimas virto sunkiu išbandymu. Nepadėjo net maniakiškas pagrindinio veikėjo atkaklumas. Filmavimo metu būta sužeidimų, beprotybės, skausmo, ligų ir net mirtinas atvejis, tačiau Herzogas vis tiek atkakliai tęsė darbą.

Filmuojama buvo Ekvadoro ir Peru džiunglių tankmėje su visais numanomais sunkumais, pradedant uodais ir baigiant sunkiai išvažiuojamais keliais. Norint nufilmuoti ekspediciją, Herzogui ir jo pagalbininkams irgi teko įveikti audringus upės slenksčius. Pats

žymiausias epizodas – laivo tempimas per kalną. Herzogas viską perteikė dokumentiškai tiksliai. Didelė dalis sudėtingo filmavimo parodyta Leso Blanko filme *Svajonių našta*, kur matome, kaip begalinė Herzogo kova atveda jį prie žlugimo ribos.

Galutinį *Fickaraldo* variantą sunku lyginti su Josepho Conrado *Tamsos širdimi*, jau nekalbant apie Francio Fordo Coppolos filmą *Šių dienų apokalipsė*. Kinskis visai nepanašus į Kurtzo stiliaus užkariautoją. Palyginti su *Agire, Dievo rūstybe*, *Fickaraldas* atrodo visiškai nekaltas filmas. Optimistiškas operos gerbėjas, kurį Peru gyventojai praminė Fickaraldu, yra idealistas ir atkaklus žmogus. Smalsūs vietiniai žmonės padeda jam įgyvendinti savo svajones. Jie tiki jo nuoširdumu, atvirumu ir žavėjimusi opera. Tai jis jiems demonstruoja uždėjęs plokštelę ant seno patefono „Victrola", nuolatinio savo kelionės draugo. Kai laivas tempiamas aukštyn kalva, nepaisydamas visų sunkumų, ant viršutinio denio visas švytėdamas stovi Fickaraldas-Kinskis, o iš jo patefono liejasi Enrico Caruso arijos. Vaizdas tikrai neįprastas ir įkvepiantis, tinkantis ir dramaturgijai, ir jausmingam kinui. **JKI**

GANDIS (1982)
GANDHI

Richardas Attenborough pasakė: „Tiesą sakant, aš niekada nenorėjau būti režisierius, aš tiesiog troškau nufilmuoti šį filmą." Taigi *Gandis* jam buvo misija. Attenborough 20 metų kentė delsimus, nusivylimus, patyčias ir finansinius pavojus, kad galėtų įgyvendinti viso gyvenimo svajonę – sukurti filmą apie Mohandą Kharamchandą Gandhi (1869–1948) ir jo gyvenamą laikotarpį. Dvasinį Mahatmos palikimą režisieriui pavyko perteikti tiek Rytų, tiek ir Vakarų žiūrovams.

Pirmą kartą projekto Attenborough ėmėsi 1962 m. Jį įkvėpė Gandhi posakis: „Man visada buvo paslaptis, kad žmogus gali jaustis gerbiamas, kai jį įžeidinėja kiti." Attenborough buvo prodiuseris ir iki pat 1969 m. neketino tapti režisieriumi. Tais metais jis sukūrė filmą *O, koks nuostabus karas* ir dar dirbo 18 metų, kad užsidirbtų pinigų *Gandžiui* kurti. Į režisieriaus vietą buvo siūlomi daug žymesni Fredas Zinnemannas ir Davidas Leanas. Daugelis mėgino parašyti scenarijų, įskaitant Geraldą Hanley, Donaldą Ogdeną Stuartą ir Robertą Boltą, tačiau tik meistriškas Johno Briley scenarijus sugebėjo nepriekaištingai perteikti Gandhi gyvenimą.

Į pagrindinį vaidmenį pretendavo įvairaus amžiaus aktoriai, pavyzdžiui, Alecas Guinnessas, Dirkas Bogarde'as, Peteris Finchas, Albertas Finney, Tomas Courtenay, Robertas De Niro, Dustinas Hoffmanas, Johnas Hurtas ir Richardas Burtonas. Galiausiai buvo pasirinktas nežinomas Benas Kingsley, paveldėjęs daug tėvo indo bruožų. Jis tiek įsijautė į vaidmenį, kad numetė svorio, pradėjo užsiiminėti joga, išmoko verpti ir mėgino gyventi pagal Gandhi pavyzdį. Daugelį antraplanių vaidmenų vaidino žymūs kino ir teatro aktoriai.

Filmas pradedamas Gandhi nužudymu ir laidotuvėmis 1948 m. Paskui keliaujame į Gandhi jaunystę, į 1893 m., kai jis, būsimas teisininkas, protestavo prieš rasinę diskriminaciją Pietų Afrikoje. Nuo šio momento perteikiama kiekviena jo kovos prieš Britanijos imperijos despotiją akimirka, siekiant sukurti visateisę Indijos visuomenę ir puoselėti jos kultūrą. Karštas Gandhi noras viską spręsti taikiais protestais dažnai baigdavosi smurtu ir mirtimi, o jis pats ilgam būdavo uždaromas į kalėjimą. Daugelis kadrų buvo nufilmuota realiose istorinėse vietose. Į laidotuvių sceną, filmuotą Radžpate (Karališkajame kelyje) 11 kamerų, buvo surinkta apie 400 tūkstančių statistų.

Gandis pergalingai sugriovė įsivyravusią nuomonę apie tai, kad ilgai filmuojamas filmas nepateisina vilčių, nes praranda pirmo sumanymo žavesį. Šis filmas iš pat pradžių buvo palankiai sutiktas kritikų ir visame pasaulyje surinkdavo ypač daug žiūrovų. Aštuoni jam skirti „Oskarai" tapo rekordu, nusileidžiančiu tik *Ben Hurui* (1959). Attenborough galėjo didžiuotis, kad bent jau dalis jo žiūrovų po kinematografinio susitikimo su Gandhi praturtėjo dvasiškai. Sunku pasakyti, gerai tai ar blogai, tačiau Gandis rodė naują režisieriaus, vėliau stačiusio biografinius filmus, kūrybos kryptį. **DRos**

Didžioji Britanija, Indija (Carolina Bank, Goldcrest, Indo-British, International, NFDC), 188 min., spalvotas (*Technicolor* sistema)

Režisierius Richard Attenborough

Prodiuseris Richard Attenborough

Scenarijaus autorius John Briley

Operatoriai Ronnie Taylor, Billy Williams

Kompozitoriai Ravi Shankar, George Fenton

Vaidina Ben Kingsley, Candice Bergen, Edward Fox, John Gielgud, Trevor Howard, John Mills, Martin Sheen, Ian Charleson, Athol Fugard, Günther Maria Halmer, Saeed Jaffrey, Geraldine James, Alyque Padamsee, Amrish Puri, Roshan Seth

„Oskaras": Richard Attenborough (geriausias filmas), Richard Attenborough (režisierius), John Briley (scenarijus), Ben Kingsley (aktorius), Stuart Craig, Robert W. Laing, Michael Seirton (meninis apipavidalinimas ir dekoracijos), Billy Williams, Ronnie Taylor (operatorius), John Mollo, Bhanu Athaiya (kostiumai), John Bloom (montažas)

„Oskaro" nominacija: Tom Smith (grimas), Ravi Shankar, George Fenton (muzika), Gerry Humphreys, Robin O'Donoghue, Jonathan Bates, Simon Kaye (garsas)

ŠV. LORENCO NAKTIS (1982)
LA NOTTE DI SAN LORENZO

Brolių Paolo ir Vittorio Taviani šedevre veiksmas vyksta šv. Lorenco naktį, kai išsipildo visos svajonės. Pasakoja motina, kalbanti su užmiegančiu kūdikiu. Istorija grįžta į 1944 m., kai vokiečių užkariautojai su italų fašistais kontroliavo pasakotojos kaimą. Tada jai buvo 6 metai. Kaimas laukia išlaisvinimo. Tačiau grupė žmonių ryžtasi pereiti Toskaną ir patys išsigelbėti.

Kelionė simbolizuoja pilietinį pasipriešinimą. Neignoruojamas, bet ir nepabrėžiamas dėmesys karo baisumams. Kasdienė kova už duonos kąsnį svarbesnė už kulkų baimę ir atsargumą. Kartkartėmis vaikiškas pasakotojos regėjimas virsta tragikomiškais siurrealistiniais vaizdiniais ir tai sušvelnina kelionės siaubą.

Filme vaidina puikūs aktoriai, jų vaidinami personažai ilgam išlieka atmintyje. Katedra bombarduojama, norint sunaikinti garbintojus. Skirtingų politinių pažiūrų draugai žudo vienas kitą, o du pagyvenę žmonės myli vienas kitą ilgus metus. Visi šie epizodai primena Antrojo pasaulinio karo vargus ir ragina branginti kasdienio gyvenimo džiaugsmą. **GC-Q**

Italija (Ager, RAI), 105 min., spalvotas (*Eastmancolor* sistema)

Italų kalba

Režisieriai Paolo Taviani, Vittorio Taviani

Prodiuseris Giuliani G. De Negri

Scenarijaus autoriai Paolo Taviani, Vittorio Taviani, Giuliani G. De Negri, Tonino Guerra

Operatorius Franco Di Giacomo

Kompozitorius Nicola Piovani

Vaidina Omero Antonutti, Margarita Lozano, Claudio Bigagli, Miriam Guidelli, Massimo Bonetti, Enrica Maria Modugno, Sabina Vannucchi, Giorgio Naddi, Renata Zamengo, Micol Guidelli, Massimo Sarchielli, Giovanni Guidelli, Mario Spallino, Paolo Hendel

Kanų filmų festivalis: Paolo Taviani, Vittorio Taviani (didysis žiuri prizas), tarptautinio žiuri prizas, „Auksinės palmės šakelės" nominacija

TYLOS KLAUSIMAS (1982)
DE STILTE ROND CHRISTINE M.

Šis filmas patraukė dėmesį todėl, kad buvo sukurtas moters. *Tylos klausimas* suglumino žiūrovus ir padalijo juos į dvi stovyklas. Filmas pabrėžia prislopintą moterų rūstybę ir feministes apėmusį įniršį, kuris palaikė 7–8-tojo deš. judėjimą. Tai puikiai parodyta juostoje *Telma ir Luiza* (1991).

Sukurti *Tylos klausimą* režisierę paskatino per žinias išgirstas pasakojimas apie darbininkę, kurią areštavo už vagystę parduotuvėje. Trys viena kitos nepažįstančios moterys užvaldytos pykčio nužudo universalinės parduotuvės vadybininką, kai jis atsitiktinai pastebi bevagiančią pavargusią namų šeimininkę. Filmas – tai unikalus trilerio, dramos iš teismo salės, juodosios komedijos, dokumentinio filmo ir politinės alegorijos derinys. Žudymo momentas girdimas, bet nėra rodomas. Jį suvokiame dėl trijų retrospektyvių scenų, keičiančių mūsų nuomonę apie tai, ką matome. Teismo posėdžio įkarštyje daktaras van den Bosas paskelbia, kad moterys yra „visiškai sveikos", o jų poelgis įgyja politinį atspalvį. Pabaigą sunku perpasakoti, geriau ją pamatyti. Juk filmas baigiasi ne durų užtrenkimu, ne raudojimais, o kimaus juoko protrūkiu, po kurio įsivyrauja tyla. Kaip sakė vienas kritikas: „Ar jums kelia nerimą žmogžudystė, ar šis juokas?" Nors paskutiniai Gorris filmai tapo švelnesni, *Tylos klausimas* leidžia intuityviai suvokti peršamą mintį ir iš tiesų šokiruoja. **LB**

Olandija (Sigma), 92 min., spalvotas

Olandų, anglų kalbomis

Režisierė Marleen Gorris

Prodiuseris Matthijs van Heijningen

Scenarijaus autorė Marleen Gorris

Operatorius Frans Bromet

Kompozitoriai Lodewijk de Boer, Martijn Hasebos

Vaidina Edda Barends, Nelly Frijda, Henriëtte Tol, Cox Habbema, Eddie Brugman, Hans Croiset, Erik Plooyer, Anna van Beers, Noa Cohen, Kees Coolen, Edgar Danz, Diana Dobbelman, Miranda Frijda, Frederik de Groot, Noortje Jansen

Švedija, Prancūzija, Vakarų Vokietija (Cin. AB, Gaumont, Persona, Swedish Film Inst., Sandrews, Svenska, TVI, Tobis), 188 min., spalvotas (*Eastmancolor* sistema)

Švedų, vokiečių, jidiš, anglų kalbomis

Režisierius Ingmar Bergman

Prodiuseris Jörn Donner

Scenarijaus autorius Ingmar Bergman

Operatorius Sven Nykvist

Kompozitorius Daniel Bell

Vaidina Erland Josephson, Jarl Kulle, Pernilla Allwin, Allan Edwall, Bertil Guve, Gunn Walgren, Ewa Fröling

„Oskaras": Švedija (geriausias užsienio filmas), Anna Asp, Susanne Lingheim (meninis apipavidalinimas ir dekoracijos), Sven Nykvist (operatorius), Marik Vos-Lundh (kostiumai)

„Oskaro" nominacija: Ingmar Bergman (režisierius), Ingmar Bergman (scenarijus)

Venecijos kino festivalis: Ingmar Bergman (FIPRESCI apdovanojimas)

FANI IR ALEKSANDRAS (1982)
FANNY OCH ALEXANDER

Švedų režisieriaus Ingmaro Bergmano palikimas toks didžiulis ir reikšmingas, kad juo dažnai remiasi filmų kūrėjai, jį cituoja ir kopijuoja ne tokie talentingi režisieriai. Atskleidę pačias giliausias ir tamsiausias žmogaus sielos kerteles ir nelinkstantys į melodramą, svajingi ir alegoriniai Bergmano filmai rodo gyvenimą tokį, kokį mums norėtųsi matyti.

Šis filmas buvo paskelbtas priešpaskutiniu (nuo tada Bergmanas daugiausia dirbo televizijoje). Tai autobiografinė pasaka, kuriai scenarijų parašė pats Bergmanas, be to, čia nusifilmavo patys talentingiausi ir mėgstamiausi jo aktoriai, įskaitant Erlandą Josephsoną, Harriet Andersson ir Gunnarą Björnstrandą. Tai pats suprantamiausias režisieriaus filmas, gavęs keturis „Oskarus" iš šešių nominacijų, įskaitant ir apdovanojimą už geriausią užsienio filmą.

Didelė dalis ilgos autobiografijos apima svarbų ir audringą sesers ir brolio (Pernilla Allwin ir Bertilis Guve'as) iš aristokratiškos XIX a. pab. švedų šeimos gyvenimą. Kūrinys išsiskiria energingumu, kurio pasigesdavome ankstesniuose Bergmano filmuose. Visas pasakojimas iš dalies plėtojamas Dickenso dramos dvasia, iš dalies kaip paslaptinga stebuklinė pasaka. Filmas pradedamas Kalėdomis pasiturinčioje šeimoje, apie kurią pasakoja berniukas. Paskui rodomas nelaimingas šeimos gyvenimas po mylimo tėvo, buvusio teatro savininko, mirties. Nuo šios vietos pradeda dominuoti Bergmanui įprasta blogų įvykių nuojauta. Stebime gyvenimą nepavykusių antrų motinos vedybų su šlykščiu vyskupu (Janas Malmsjö šį vaidmenį vaidina labai įtikinamai) metu.

Fani ir Aleksandras – lėtas ir ilgas filmas. Kruopščiai parinktas jo ritmas gali nubaidyti šiuolaikinį žiūrovą, tačiau nepakartojamas Bergmano operatorius Svenas Nykvistas kiekvieną kadrą nufilmavo stulbinančiai meistriškai. Viso filmo metu vyrauja svajingas nerealumo jausmas, kurį pertraukia tragiški momentai. Kaip ir visada, Bergmanas labai profesionaliai kuria pasaką su baisiais arba nuostabiais epizodais ir plėtoja visą pasakojimą logiškos pabaigos link. Tuo metu žiūrovas jau žiūri sulaikęs kvapą ir laukia sugrįžtant gerų laikų. Nepaisant kasdienės baisaus mūsų gyvenimo analizės, Bergmanas kartais leidžia žiūrovams ir nusiraminti, nors ir ne be filosofinių apmąstymų. **KK**

KALĖDŲ PASAKA (1983)
A CHRISTMAS STORY

5-ąjį deš. amerikiečių šeimos dar pietaudavo kartu, vaikai į mokyklą eidavo mažomis grupelėmis ir visi pažinojo savo kaimynus. Atrodo, kad jaunojo Ralfio (Peteris Billingsley) gyvenimas yra nuostabus, tačiau vis dėlto kažko trūksta. Artėja Kalėdos, ir jis svajoja apie pistoletą „Red Ryder BB", kokius pardavinėja mėgstamiausios jo laidos herojus. Nepaisydamas tėvų ir mokytojo prieštaravimų, jis vis dėlto sukuria kažkokį planą, padėsiantį jam gauti žaisliuką Kalėdų proga.

Toks paprastas siužetas režisieriui Bobui Clarkui suteikia pakankamai medžiagos mielam, bet kandžiam Kalėdų, šeimos vertybių, praėjusių laikų nostalgijos ir vartotojiškumo, apibrėžiančio atostogų sezoną, išjuokimui. Satyriškas ir nuotaikingas šiuolaikinis klasikinis filmas apie Kalėdas palieka ryškų įspūdį, nes niekada nepasiekia žiaurumo lygmens ir nesityčioja iš savo juoko objektų.

Šen bei ten sušmėžuoja mokyklos chuliganai, priekabūs tėveliai, pavargusios mamytės, keistas jaunesnis brolis, netinkamų draugų grupelė – visi jie atgyja paauglio Ralfio komentaruose. Neapsieita ir be klasikinių scenų: prie vėliavos stiebo prišalęs liežuvis, Kalėdų vakarienė kinų restorane, triukšminga ir jaudinanti, bet nevirstanti šiurkščia pašaipa ar sentimentalumu. Filmas *Kalėdų pasaka* idealiai tinka tiems, kurie neapkenčia švenčių saldumo, bet ir nenori pavirsti šykštuoliais. **EH**

JAV, Kanada (Christmas Tree, MGM), 94 min., spalvotas (*Metrocolor* sistema)

Režisierius Bob Clark

Prodiuseriai Bob Clark, René Dupont

Scenarijaus autoriai Leigh Brown, Bob Clark, Jean Shepherd (pagal Jeano Shepherdo romaną *Tikime Dievu, visi kiti moka grynaisiais*)

Operatorius Reginald H. Morris

Kompozitoriai Paul Zaza, Carl Zittrer

Vaidina Melinda Dillon, Darren McGavin, Peter Billingsley, Ian Petrella, Scott Schwartz, R. D. Robb, Tedde Moore, Yano Anaya, Zack Ward, Jeff Gillen, Colin Fox, Paul Hubbard, Leslie Carlson, Jim Hunter, Patty Johnson

ŠIAURĖ (1983)
EL NORTE

Tyrinėdamas neteisėtos imigracijos į JAV temą, filmas *Šiaurė* išjuokia viltis apie svajonių šalį ir rodo realų trečiojo pasaulio šalių gyvenimą. Filmo scenarijų parašė šeimyninis Gregory Navos ir Annos Thomas duetas, o režisieriumi dirbo pats Nava. *Šiaurė* tapo svarbiu silpnų valstybės sienų ir imigrantų darbininkų išnaudojimo liudininku. Parodęs imigrantų, nelegaliai ir skurdžiai gyvenančių amerikietiškoje svajonėje, charakterio bruožus, filmas atskleidžia tikrąsias esamos situacijos priežastis.

Enrikei (Davidas Villalpando) ir Rozai (Zaide Silvia Gutiérrez), broliui ir seseriai iš Gvatemalos, pretekstas yra daug paprastesnis nei geopolitika. Kai jų tėvą nužudo už darbininkų, pupelių rinkėjų, streiko organizavimą, o motina dingsta dėl kareivių kaltės, vaikams tenka bėgti. Tichuanoje jie patiria visus to miesto skurdžių vargus, tačiau dar prieš kelionę į Los Andželą jiems nusišypso laimė. Santykinai jie gyvena gana patogiai, turi asmeninį tualetą, elektrą, tačiau kenčia nuo nesuvaldomo darbdavių rasizmo. Dėl to jiems tenka dirbti samdiniais be jokios geresnės ateities vilties.

Gvatemalos spalvos yra geltona ir žalia, Tichuana išsiskiria niūriais tonais, o Amerika pavaizduota balta ir mėlyna spalvomis. Muzikinis fonas pabrėžia brolio ir sesers kelionės etapus, tačiau pagrindinė filmo tema yra dabartinės ekonominės nelygybės jėgų paveikslas. **GC-Q**

JAV, Didžioji Britanija (American Playhouse, Channel Four, Independent, Island Alive, PBS), 139 min., spalvotas

Anglų, ispanų kalbomis

Režisierius Gregory Nava

Prodiuseriai Trevor Black, Bertha Navarro, Anna Thomas

Scenarijaus autoriai Gregory Nava, Anna Thomas

Operatorius James Glennon

Kompozitoriai The Folkloristas, Malecio Martinez, Linda O'Brien, Emil Richards

Vaidina Zaide Silvia Gutiérrez, David Villalpando, Ernesto Gómez Cruz, Lupe Ontiveros, Trinidad Silva, Alicia del Lago, Abel Franco, Enrique Castillo, Tony Plana, Diane Civita, Mike Gomez

„Oskaro" nominacija: Gregory Nava, Anna Thomas (scenarijus)

JAV, Kanada (Famous Players, Filmplan, Guardian, CFDC, Universal), 87 min., spalvotas

Režisierius David Cronenberg

Prodiuseris Claude Héroux

Scenarijaus autorius David Cronenberg

Operatorius Mark Irwin

Kompozitorius Howard Shore

Vaidina James Woods, Sonja Smits, Deborah Harry, Peter Dvorsky, Leslie Carlson, Jack Creley, Lynne Gorman, Julie Khaner, Reiner Schwartz, David Bolt, Lally Cadeau, Henry Gomez, Harvey Chao, David Tsubouchi, Kay Hawtrey

VIDEODROMAS (1983)
VIDEODROME

Tai novatoriškas nepriklausomo komercinio 9-ojo deš. Holivudo judėjimo filmas, kuriame Davidas Cronenbergas pasakoja apie televizijos laidų, propaguojančių siaubingą smurtą, poveikį, ir labai meistriškai perteikia buvusių savo kūrinių, kuriuose tyrinėjamas seksualinių vaizdinių žiaurumas, problemas. Filmas sulaukė cenzorių kritikos, sukėlė problemų Holivudo platintojams ir feministinėje aplinkoje. Maksas Renas (Jamesas Woodsas) dirba operatoriumi televizijoje, kur kas dieną gauna nemažą dozę ciniškos reklamos, sekso ir prievartos. Jo pilve atsiranda kažkokia ertmė, į kurią, be kitų daiktų, galima įdėti ir garso kasetę.

Filme įgyvendinti patys beviltiškiausi režisieriui būdingi sumanymai, jis pradedamas kaip standartinis komercinis trileris, tačiau nuo vidurio virsta subjektyvia, piktinančia ir neįprasta fantazija. *Videodrome* gausu pritrenkiančių vaizdų, jis verčia susimąstyti dėl siaubingo ir hipnotizuojančio tokios iškrypėliškos produkcijos, persmelkiančios žiūrovo sąmonę, poveikio. Už tokią vaizdingą lyties interpretaciją Cronenbergą gyrė ir plūdo (epizodas, kai dviem moterims išaugo peniai, lyg atsakant į Makso „vaginaciją“, buvo iškirptas galutinio montavimo metu kaip per daug šokiruojantis). Tačiau net esant dabartiniam montažui, *Videodromas* lieka gana neįprastas Holivudo filmas, kurio specifiniai ypatumai baigėsi komercine nesėkme. **RBP**

ŽVAIGŽDŽIŲ KARAI: EPIZODAS VI – DŽEDAJAUS SUGRĮŽIMAS (1983)
STAR WARS: EPISODE VI – RETURN OF THE JEDI

Trečias originalios George'o Lucaso trilogijos *Žvaigždžių karai* filmas vaizduoja vėlesnius įvykius po sensacingo *Imperija puola* (1980). Lukas Skaivokeris (Markas Hamillas), kuris pirmoje serijoje buvo jaunas ir atkakliai besitreniruojantis džedajus, dabar tapo juodai apsirengusiu karių auklėtoju. Išaugintas Galios, jis sugrįžta į gimtąją Tatuino planetą norėdamas padėti draugams – princesei Lėjai (Carrie Fisher, dėvinčiai tokį fantastišką bikinį, kad vyriška auditorija iki šių dienų eina iš proto), Landui Karlisianui (Billy Dee Williamsas) ir Čiubakai – išlaisvinti Džiabos gniaužtuose esantį ir granite įšalusį jų bičiulį Haną Solą (Harrisonas Fordas).

Pagrindinė filmo tema labai panaši į 1977 m. sukurtus *Žvaigždžių karus*. Blogio imperija ir vėl kuria Mirties žvaigždę, kurią mūsų draugai turi sunaikinti. Prodiuseris Lucasas (kartu su Lawrence'u Kasdanu parašęs scenarijų) ir režisierius Richardas Marquandas sukūrė naują į meškas panašių padarų rasę, evokus, kurie nepaprastai sudomino jaunąją auditoriją. Malonios lėlės arba fantastiški specialieji efektai niekada į antrą planą nenustumia tikrų žvaigždžių, o filmas meistriškai perteikia Lucaso įsivaizduotą gėrio ir blogio jėgų susidūrimą. **JB**

JAV (Lucasfilm), 134 min., spalvotas

Režisierius Richard Marquand

Prodiuseris Howard G. Kazanjian

Scenarijaus autoriai George Lucas, Lawrence Kasdan

Operatorius Alan Hume

Kompozitoriai John Williams, Joseph Williams

Vaidina Mark Hamill, Harrison Ford, Carrie Fisher, Billy Dee Williams, Anthony Daniels, Peter Mayhew, Sebastian Shaw, Ian McDiarmid, Frank Oz, James Earl Jones, David Prowse, Alec Guinness, Kenny Baker, Michael Pennington, Kenneth Colley

„Oskaras": Richard Edlund, Dennis Muren, Ken Ralston, Phil Tippett (specialieji vaizdo efektai)

„Oskaro" nominacija: Ben Burtt (specialieji garso efektai), Norman Reynolds, Fred Hole, James L. Schoppe, Michael Ford (meninis apipavidalinimas ir dekoracijos), John Williams (muzika), Ben Burtt, Gary Summers, Randy Thom, Tony Dawe (garsas)

DIDYSIS ŠALTIS (1983)
THE BIG CHILL

Šis filmas dažnai buvo mėgdžiojamas, tačiau niekam nepavyko pasiekti geresnio rezultato. Nostalgiškas Lawrence'o Kasdano filmas apie grupę draugų, kurie 7-ajame deš. susirenka į laidotuves, galėjo tapti šmaikščiu ir ypač jaudinančiu.

Iškart po Alekso savižudybės (vaidina Kevinas Costneris, nors galutinėje versijoje liko tik vienas epizodas su juo, kai jis jau yra miręs ir ruošiamas dėti į karstą) septyni draugai susirenka savaitgalį jo pagerbti. Semas (Tomas Berengeris), Maiklas (Jeffas Goldblumas), Nikas (Williamas Hurtas), Karen (JoBeth Williams) ir Megė (Mary Kay Place) – visi kalba apie vidutinio amžiaus krizę. Jie susirenka sutuoktinių Saros (Glenn Close) ir Haroldo (Kevinas Kline'as) namuose, kad pasidalintų prisiminimais, pasiginčytų ir pagydytų senas žaizdas skambant nuostabiai 7-ojo deš. muzikai.

Įžvalgus Kasdano ir Barbaros Benedek scenarijus parodė 7-ojo deš. kartos, sukrėstos 9-ojo deš. materializmo, idealizmą ir nusivylimą. Vis dėlto puikiai parinkti *Didžiojo šalčio* aktoriai nenugrimzta į sentimentalumą ir meistriškai perteikia nusiminimo bei humoro derinį. **JB**

JAV (Carson, Columbia), 105 min., spalvotas (*Metrocolor* sistema)

Režisierius Lawrence Kasdan

Prodiuseris Michael Shamberg

Scenarijaus autoriai Barbara Benedek, Lawrence Kasdan

Operatorius John Bailey

Kompozitoriai Mick Jagger, Smokey Robinson, John Williams

Vaidina Tom Berenger, Glenn Close, Jeff Goldblum, William Hurt, Kevin Kline, Mary Kay Place, Meg Tilly, JoBeth Williams, Don Galloway, James Gillis, Ken Place, Jon Kasdan, Ira Stiltner, Jake Kasdan, Muriel Moore

„Oskaro" nominacija: Michael Shamberg (geriausias filmas), Lawrence Kasdan, Barbara Benedek (scenarijus), Glenn Close (antrojo plano aktorė)

Prancūzija (Argos Film), 100 min., spalvotas

Prancūzų kalba

Režisierius Chris Marker

Scenarijaus autorius Chris Marker

Operatorius Chris Marker

Kompozitoriai Isao Tomita, Modest Musorgskij, Jean Sibelius

Vaidina Florence Delay, Arielle Dombasle, Riyoko Ikeda, Charlotte Kerr, Alexandra Stewart

Berlyno tarptautinis kino festivalis: Chris Marker (OCIC garbės premija)

BE SAULĖS (1983)
SANS SOLEIL

Chriso Markerio šedevras *Be saulės* – vienas svarbiausių nevaidybinių mūsų laikų filmų, asmeninė filosofinė esė, kurios veiksmas vyksta dabartiniame Tokijuje, įskaitant ir filmavimą Bisau Gvinėjoje bei San Franciske, kur buvo filmuojamas Hitchcocko filmas *Svaigulys* (1958). Sunku apsakyti ir beveik neįmanoma apibendrinti poetinio garsaus prancūzų režisieriaus ir videofilmų kūrėjo dienoraščio, kuriame tyrinėjami įvairių dešimtmečių žmonių potyriai.

Svarbiausios filmo temos yra subjektyvumas, mirtis, fotografija, visuomenės papročiai ir žmonių sąmonė. Visa tai fiksuojama tarsi laiko kapsulėje rastoje poemoje. Čia pasakojama apie šalutines fotografo, kairiųjų pažiūrų šalininko ir aistringo keliautojo, mintis. Jį persekioja ir žeidžia kai kurie jo paties vaizdiniai. Verta paminėti, kad ir šiame filme Markeris neprisiima pagrindinio vaidmens. Angliškoje filmo versijoje savo pasakojimą jis patiki amerikietei (Alexandra Stewart), o apie save patį užsimena tik vieną kartą trečiuoju asmeniu ir būtuoju laiku kaip apie nevaidybinių filmų meistrą. Markerio samprotavimų išradingumas ir grožis ilgam išlieka atmintyje ir primena esmines filmo mintis. **JRos**

Prancūzija (Loup), 92 min., nespalvotas

Prancūzų kalba

Režisierius Luc Besson

Prodiuseris Luc Besson

Scenarijaus autoriai Luc Besson, Pierre Jolivet

Operatorius Carlo Varini

Kompozitorius Eric Serra

Vaidina Pierre Jolivet, Jean Bouise, Fritz Wepper, Jean Reno, Christiane Krüger, Maurice Lamy, Pierre Carrive, Jean-Michel Castanié, Michel Doset, Bernard Havet, Marcel Berthomier, Petra Müller, Garry Jode

PASKUTINĖ KOVA (1983)
LE DERNIER COMBAT

Pašėlusio Makso stiliumi Paryžius yra paverstas griuvėsiais dykumos peizažo fone. Šio fantastiško filmo, nufilmuoto nespalvotai, veikėjai jau nekalba ir įnirtingai susiremia dėl maisto, vandens ir sekso. Pagrindinis veikėjas (Pierre'as Jolivet) beviltiškai užsiima seksu su gumine lėle. Gaudomas plėšikų jis sėda į savo darbo lėktuvėlį ir nutupia prie apleistos ligoninės. Jį priima gydytojas (Jeanas Bouise'as), suteikęs prieglobstį vienai paskutinių moterų ir galvojantis su ja bei nauju draugu sukurti naują visuomenę, kur jiems pavedamas Adomo ir Ievos vaidmuo, o jam – Dievo stebėtojo. Piktas gigantas (Jeanas Reno) turi savo nuomonę apie moterį. Jis puola daktaro valdas, išprievartauja ir nužudo moterį, paskui herojus nužudo jį. Herojus ir vėl sutinka gaują, kuri ištempia jį lauk. Jis užmuša jų vadą ir pagrobia jo moterį, greičiausiai paskutinę Žemėje.

Paskutinė kova yra pirmas Bessono filmas, sukurtas labai skurdžiomis lėšomis. Čia animacinių filmų humoras jungiamas su siurrealizmo elementais (pavyzdžiui, žuvų lietus) ir žiaurumu, pabrėžiančiais 9-ojo deš. jaunimo polinkį į materializmą. Jaunuolių bendravimas pasireiškia primityvia prievarta, o sudėtingas urbanistinis Paryžiaus projektas juda antiutopijos griuvėsių link. **PP**

PINIGAI (1983)
L'ARGENT

Praėjus valandai po filmo *Pinigai* pradžios netikėta ir sąmojinga eiga suteikia pasakojimui naują atspalvį. Eina žila moteris (Sylvie Van del Elsen), o kamera šiek tiek sustoja ties ja ir pabėgusiu nusikaltėliu Ivonu (Christianas Patey). Po kelių akimirkų viskas tampa žalia ir pirmą kartą natūralu.

Paslaptis visada buvo vizitinė Roberto Bressono filmų kortelė. Ivono ir jo geradarės tarpusavio santykiai yra gana keisti. Atrodo, moteris suvokia, kad priglaudė žudiką. Jos pavaldumas jam yra kupinas dvasinio ir seksualaus mazochizmo savižudiškame kontekste.

Galbūt ši moteris yra kvaila ir gyvena valdoma savo betikslio gerumo? Galbūt ji šventa, prakeiktai sielai dovanojanti stebuklingą išgijimą? O kas yra Ivonas šiame varginančios jo kelionės etape – premisa iš Levo Tolstojaus ar trijų mokinių padirbtas 500 frankų banknotas, neišvengiamai griaunantis bet kokius gyvenimo pagrindus? Gal jis yra abejingas pamišėlis, šaltas manipuliuotojas arba prarasto savo nekaltumo ieškanti auka?

Pinigų pasaulis yra nuogas ir bevaisis. Niūri vidurinės klasės parduotuvių architektūra, teismo salės ir kalėjimai pateikiami sirenų, automobilių ir staklių fone. Languose ir tarpduriuose matyti nejudančios figūros.

Ar pats materialiausias šimtmečio filmas tapo nevilties, kurią sukėlė dabartinis pramoninis gyvenimas, kulminacija? O gal jame, paslėptame už niūrių vaizdinių, slepiasi vilties kibirkštis? Pro sąmoningai apgalvotą struktūrą prasismelkia daugybė skaudžių detalių, pavyzdžiui, kai Ivonas tarp lapų ieško riešutų ir dalijasi jais su moterimi, arba kai baltus lapus švelniai kedena silpnas vėjelis – paprasta ir viena nuostabiausių scenų Bressono filmuose. Mes intuityviai jaučiame paslaptį tų, kurie yra priversti pereiti nežmoniškus žiaurumus ir viduje išsaugoti begarsę gėrio ir blogio galimybę. Mes tampame greitai prabėgančių absoliutaus ir tyro skaistumo momentų liudininkais į pragarą riedančiame pasaulyje. **AM**

Prancūzija, Šveicarija (EOS-Film, France 3 Cinéma, Marion's Films), 85 min., spalvotas (*Eastmancolor* sistema)

Prancūzų kalba

Režisierius Robert Bresson

Prodiuseriai Jean-Marc Henchoz, Daniel Toscan du Plantier

Scenarijaus autorius Robert Bresson (pagal Levo Tolstojaus apsakymą *Netikras bilietas*)

Operatoriai Pasqualino De Santis, Emmanuel Machuel

Kompozitorius Johann Sebastian Bach

Vaidina Christian Patey, Vincent Risterucci, Caroline Lang, Sylvie Van den Elsen, Béatrice Tabourin, Didier Baussy, Marc Ernest Fourneau, Bruno Lapeyre, François-Marie Banier, Alain Aptekman, Jeanne Aptekman, Dominique Mullier, Jacques Behr, Gilles Durieux, Alain Bourguignon

Kanų filmų festivalis: Robert Bresson (režisierius), kartu su Andrejaus Tarkovskio Nostalgija, „Auksinės palmės šakelės" nominacija

Naujoji Zelandija (Glitteron), 118 min., spalvotas (*Fujicolor* sistema)

Režisierius Geoff Murphy

Prodiuseriai Don Blakeney, Geoff Murphy

Scenarijaus autoriai Keith Aberdein, Geoff Murphy

Operatorius Graeme Cowley

Kompozitorius John Charles

Vaidina Anzac Wallace, Bruno Lawrence, Tim Elliott, Kelly Johnson, Wi Kuki Kaa, Tania Bristowe, Ilona Rodgers, Merata Mita, Faenza Reuben, Tom Poata, Martyn Sanderson, John Bach, Dick Puanaki, Sean Duffy, Ian Watkin

UTU (1983)
UTU

Te Veikas (Anzacas Wallace'as) yra britams kolonistams tarnaujantis maoris pėdsekys. Viskas greitai keičiasi, kai armijos būrys, kuriame jis tarnauja, visiškai sugriauna jo kaimą, todėl jis vėl tampa „čiabuviu" ir pasivadina Utu – keršytoju. Paskui suburia plėšikų gaują, kuri siaubia vietinius kaimus, priklausančius baltiesiems ir saugomus jų. Filmo pabaigoje kitas, britų pasamdytas, maoris Viremu (Wi Kuki Kaa) nužudo Veiką. Tokį siaubą be Shakespeare'o pjesių sunku įsivaizduoti.

Žaviai pavaizdavęs tikrą maorių sukilimo vietą, visiems laikams pakeitusią Naujosios Zelandijos gyvenimą, *Utu* tapo meniniu vienintelio sėkmingo čiabuvių pasipriešinimo britų okupantams paveikslu. Vaizduodamas Te Veiko, įkūnijusio istorinį savo brolį, atkaklumą ir žiaurumą, filmas pabrėžia tvirtą tikėjimą neatidėliotinu poreikiu spręsti pasirinkimo problemą. Be to, keliamas klausimas apie dvejopą skirtingų Utu kelią, o siužeto vingiai pamažu veda žiaurios pabaigos link.

Pagyrūniškas pulkininkas Eliotas (Timas Elliottas) į savo būrį priima baltojo Naujosios Zelandijos leitenanto Skoto (Kelly Johnsonas) kovotojus, kad galėtų partizaniniame kare pasinaudoti taktinėmis jų žiniomis. Atlikdamas užduotį, jis pamilsta maorę Kuru (Tania Bristowe), paskui Veikas nužudo ją, sukurdamas dar vieną utu. Režisierius ir scenarijaus autorius Geoffas Murphy padovanojo žiūrovams nuostabią dramą, kurios svarbus laimėjimas yra antipodų pripažinimas. **GC-Q**

ŠVELNŪS ŽODELIAI (1983)
TERMS OF ENDEARMENT

Larry McMurtry romanas tapo sėkmingo filmo, gavusio ne vieną Holivudo apdovanojimą, pagrindu. Čia pasakojama apie emociškai įtemptus motinos ir dukters santykius. Scenaristas ir režisierius Jamesas L. Brooksas sukūrė nuostabią juostą, kuri iki šių dienų lieka pavyzdžiu, kaip sukurti gerą sentimentalų amerikietišką filmą.

Savo karjeros viršūnėje esanti Debra Winger suvaidino Emą, užsispyrusią valdingos, dažnai nepakenčiamos motinos Auroros (Shirley MacLaine) dukterį. *Švelnūs žodeliai* seka jų santykius daugelį metų, pradedant tuo, kai Ema, norėdama išsilaisvinti nuo motinos, išteka už nerūpestingo (vėliau sulaužiusio ištikimybės pažadus) Flepo Hortono (Jeffas Danielsas), ir baigiant motinos ir dukters susitaikymu, kai Ema miršta nuo vėžio. Nors apskritai filmas yra gana graudus, Brooksas pažabojo sentimentalumą, todėl aktoriams pavyko suvaidinti vieną labiausiai sukrečiančių scenų kino istorijoje prie mirštančiosios lovos.

Švelnus atokvėpis po griežtų žodžių ir motinos bei dukters ašarų matomas scenose, kur pasirodo MacLaine ir Jackas Nicholsonas, suvaidinęs kosmonautą Garetą. Būtent dviejų profesionalių aktorių vaidyba nepaprastai puošia filmą, pavyzdžiui, kai nerūpestingasis Garetas važinėjasi su Aurora po paplūdimį prie pat šėlstančių bangų.

Išsiskiria puiki Winger, Danielso, Johno Lithgow (su juo Ema pradėjo romaną po Flepo išdavystės) ir Danny DeVito vaidyba. Šiame filme scenos su Nicholsonu ir MacLaine vos neužgožia pagrindinės filmo minties. Vis dėlto buvęs televizijos režisierius Brooksas montuoja filmą taip, kad jų talentas tik sustiprina melancholišką žvilgsnį į santykius šiuolaikinėje šeimoje. **JB**

JAV (Paramount), 132 min., spalvotas (*Metrocolor* sistema)

Režisierius James L. Brooks

Prodiuseris James L. Brooks

Scenarijaus autorius James L. Brooks (pagal Larry McMurtry romaną)

Operatorius Andrzej Bartkowiak

Kompozitorius Michael Gore

Vaidina Shirley MacLaine, Debra Winger, Jack Nicholson, Danny DeVito, Jeff Daniels, John Lithgow, Lisa Hart Carroll, Betty King, Huckleberry Fox, Troy Bishop, Shane Serwin, Megan Morris, Tara Yeakey, Norman Bennett, Jennifer Josey

„Oskaras": James L. Brooks (geriausias filmas), James L. Brooks (režisierius), James L. Brooks (scenarijus), Shirley MacLaine (aktorė), Jack Nicholson (antrojo plano aktorius)

„Oskaro" nominacija: Debra Winger (aktorė), John Lithgow (antrojo plano aktorius), Polly Platt, Tom Pedigo (meninis apipavidalinimas ir dekoracijos), Richard Marks (montažas), Michael Gore (muzika), Donald O. Mitchell, Rick Kline, Kevin O'Connell, James R. Alexander (garsas)

Olandija (De Verenigde Nederlandsche), 105 min., spalvotas

Olandų kalba

Režisierius Paul Verhoeven

Prodiuseris Rob Houwer

Scenarijaus autorius Gerard Soeteman (pagal Gerardo Reve romaną)

Operatorius Jan de Bont

Kompozitorius Loek Dikker

Vaidina Jeroen Krabbé, Renée Soutendijk, Thom Hoffman, Dolf de Vries, Geert de Jong, Hans Veerman, Hero Muller, Caroline de Beus, Reinout Bussemaker, Erik J. Meijer, Ursul de Geer, Filip Bolluyt, Hedda Lornie, Paul Nygaard, Guus van der Made

KETVIRTASIS (1983)
DE VIERDE MAN

Olandų režisierius Paulas Verhoevenas užbaigė vaisingą savo kūrybos periodą Europoje ir išvyko į daug žadantį Holivudą, kur pasiekė kurtinantį triumfą sukūręs juodąją komediją *Ketvirtasis*. Tai Hitchcocko dvasios kupinas filmas, nors pastarojo kūryboje vyravo moteriško seksualumo baimė. Pagrindinis veikėjas (Jeroenas Krabbé) yra rašytojas alkoholikas, turintis homoseksualių polinkių ir beveik neišeinantis iš savo kambarėlio. Jis įtaria, kad biseksuali jo išlaikytoja (Renée Soutendijk) pirmus tris savo vyrus nužudė. Jis nekenčia savo homoseksualumo, tačiau negali susilaikyti negundęs jauno Soutendijk meilužio. Galiausiai palieka ją manydamas, kad gali tapti ketvirtąja auka.

Jis jau visai susipainiojo nekęsdamas savęs, jo įtarimai stiprėja, tačiau Verhoevenas sąmoningai pateikia tiesą labai miglotai, gausiai rodydamas atvirus katalikiškus simbolius ir persekiojančią mirties nuojautą. Režisierius nuolatos tvirtino, kad kartu su scenaristu Gerardu Soetemanu sąmoningai sukūrė paviršutinišką ir gana keistą simbolizmą, kad atitrauktų kritikų dėmesį, todėl siužeto vingių negalima nuspėti. Vėliau Verhoevenas gerokai pakeitė šį scenarijų ir Holivude nufilmavo pritrenkiantį *Esminį instinktą* (1992). Vis dėlto pastarajame filme jau nebebuvo *Ketvirtojo* humoro ir iškreiptos energijos. **JKl**

JAV (Fox, Embassy), 101 min., spalvotas (*Technicolor* sistema)

Režisierius Martin Scorsese

Prodiuseris Arnon Milchan

Scenarijaus autorius Paul D. Zimmermann

Operatorius Fred Schuler

Kompozitorius Robbie Robertson

Vaidina Robert De Niro, Jerry Lewis, Diahnne Abbott, Sandra Bernhard, Shelley Hack, Ed Herlihy, Lou Brown, Loretta Tupper, Peter Potulski, Vinnie Gonzales, Whitey Ryan, Doc Lawless, Marta Heflin, Katherine Wallach, Charles Kaleina

Kanų filmų festivalis: Martin Scorsese – „Auksinės palmės šakelės“ nominacija

KOMEDIJOS KARALIUS (1983)
THE KING OF COMEDY

Pasirodęs po *Taksisto* (1976) ir *Įsiutusio buliaus* (1980), Martino Scorsese filmas *Komedijos karalius* iš pradžių greičiausiai atrodė gana primityvus. Tačiau plėtojantis keistos istorijos įvykiams apie nevykėlį Rupertą Papkiną (Robertas De Niro), kuris žūtbūt nori tapti televizijos programos vedėju, per juoką prasismelkia nemalonus jausmas.

Savimi pasitikinčio De Niro šypsena kaip ir anksčiau slepia pavojų, o nepakartojama jo pagalbininkė, persekiotoja Maša (Sandra Bernhard), yra tiek atitrūkusi nuo realaus pasaulio, kad jos išorė spinduliuoja nerimo aurą. Abu veikėjai aiškiai primena vienišus ir pavojingus personažus, gyvenančius bet kurių miestų užkampiuose. Vis dėlto pagrindinė *Komedijos karaliaus* figūra yra Jerry Lewisas, vaidinantis televizijos laidos vedėją Džerį Lengfordą, po daugelio metų vis tokią pat arogantišką, kandžią ir išblėsusią savo paties versiją. Dramatiškas Lewiso atitrūkimas nuo viešo vaidmens televizijos eteryje užtemdo skirtumą tarp prasimanymo ir realybės ir dar labiau paryškina Papkino bei Mašos nusivylimą. Tokiu būdu Scorsese vienodai domisi garbės privalumais ir trūkumais, o *Komedijos karalių* pateikia kaip kandų kaltinimą visuomenei, beprotiškai vertinančiai įžymybes. **JKl**

TIKRAS VYRIŠKUMAS (1983)
THE RIGHT STUFF

Iš šios epinės, tris valandas trunkančios dramos apie kosminių erdvių tyrinėjimus buvo daug tikėtasi, nes ją kuriant dalyvavo patys žymiausi režisieriai ir aktoriai, turėję garantuoti filmo sėkmę (Edas Harrisas, Dennisas Quaidas). Deja, kūrėjai buvo nusivylę menkomis pajamomis, nepaisant didelių investicijų. Vis dėlto neįprastas režisieriaus ir scenaristo Philipo Kaufmano filmas *Tikras vyriškumas* pelnė keturis „Oskarus" ir aštuoniems buvo nominuotas (įskaitant ir už geriausią filmą).

Filmas buvo sukurtas pagal populiarų serialą apie astronautų skrydį į Merkurijų. Čia vaizduojami herojiški, tačiau nepavykę viršgarsinio skrydžio bandymai su lakūnu Čaku Jegeriu (Samas Shepardas puikiai suvaidino konservatyvų pilotą individualistą). Filmas išėjo patrauklus, realistinis, su geru humoru, perteikiantis šiek tiek satyrišką pilotų požiūrį į šaltojo karo epochą, kai politikai mėgino sumenkinti sovietinės kosmonautikos laimėjimus, gąsdindami galima grėsme ir aukštindami šiandienykščių kosmoso herojų pergales.

Filme daug nepamirštamų momentų. Ieškodamas katastrofą patyrusio Jegerio, specialus paieškų aparatas kažką aptinka ir klausia: „Ar tai žmogus?" O kamera atranda figūrą, kylančią iš laivo nuolaužų, paskui susikoncentruoja ties Jegerio draugu (pasakotojas Levonas Helmas), entuziastingai šaukiančiu: „Tai jis, velniai griebtų!" Alanas Šepardas (Scottas Glennas) irgi mėgina tapti istorijos dalimi. Mistinio Džono Gleno (Harrisas) skrydžio metu jis eina ilgą sargybą Saturne. Ypač sukrečia sugrįžimo scena, kuri baigiasi paradu, išgarsintu visomis visuomenės informavimo priemonėmis. Plačiai besišypsantis Gordo Kuperis (Quaidas) švyti „nežemiška šviesa, kurios atspindys matyti ant jo šalmo". Filmas nepaprastai jaudinantis, lydimas Gustavo Holsto *Planetų* muzikos, kurią šiam filmui puikiai pritaikė Billas Conti. Už muziką filmas buvo apdovanotas „Oskaru". **AE**

JAV (The Ladd Co.), 193 min., spalvotas (*Technicolor* sistema)

Režisierius Philip Kaufman

Prodiuseriai Robert Chartoff, Irwin Winkler

Scenarijaus autorius Philip Kaufman (pagal Tomo Wolfe'o knygą)

Operatorius Caleb Deschanel

Kompozitoriai Bill Conti, Gustave Holst

Vaidina Sam Shepard, Scott Glenn, Ed Harris, Dennis Quaid, Fred Ward, Barbara Hershey, Kim Stanley, Veronica Cartwright, Pamela Reed, Scott Paulin, Charles Frank, Lance Henriksen, Donald Moffat, Levon Helm, Mary Jo Deschanel

„Oskaras": Jay Boekelheide (specialieji garso efektai), Glenn Farr, Lisa Fruchtman, Stephen A. Rotter, Douglas Stewart, Tom Rolf (montažas), Bill Conti (muzika), Mark Berger, Thomas Scott, Randy Thom, David MacMillan (garsas)

„Oskaro" nominacija: Irwin Winkler, Robert Chartoff (geriausias filmas), Sam Shepard (antrojo plano aktorius), Geoffrey Kirkland, Richard Lawrence, W. Stewart Campbell, Peter R. Romero, Jim Poynter, George R. Nelson (meninis apipavidalinimas ir dekoracijos), Caleb Deschanel (operatorius)

JAV (Institute for Regional Education, Santa Fe), 87 min., spalvotas

Anglų, hopių kalbomis

Režisierius Godfrey Reggio

Prodiuseris Godfrey Reggio

Scenarijaus autoriai Ron Fricke, Michael Hoenig, Godfrey Reggio, Alton Walpole

Operatorius Ron Fricke

Kompozitoriai Philip Glass, Michael Hoenig

Berlyno tarptautinis kino festivalis: Godfrey Reggio – „Auksinio lokio" nominacija

KOJANISKATSI (1983)
KOYAANISQATSI

Režisierius Godfrey Reggio nepasitenkino tuo, kad *Kojaniskatsi* buvo gana drąsus filmas, nes neturėjo jokio siužeto. Fone be perstojo skambėjo minimalistinė muzika, be to, buvo pabrėžiama rimta socialinė-politinė idėja. Nuo pat pradžių režisierius pareiškė, kad šis filmas – trilogijos apie *katsi* (drąsuolius) pradžia, visi filmai bus nufilmuoti naudojant komercinę 35 mm juostą, o paskui pasirodys teatro scenose.

Iki pat 1988 m. tęsinio nebuvo, kol pasirodė *Povakatsi*. Finansinės problemos neleido režisieriui baigti trilogijos iki pat 2002 m., kai pasirodė filmas *Nakojakatsi*. Nors visos trys serijos turi savų gerbėjų, *Kojaniskatsi* – pats įdomiausias trilogijos filmas, pateikiantis protui mįslių, akims – paslaptingų vaizdų, o ausims – nuostabios muzikos.

Filmu buvo bandoma išspręsti tris drąsias užduotis. Pirmoji – sukurti naują jausmingą ir kerintį kūrinį, kur visi trys partneriai – operatorius Ronas Fricke'as, kompozitorius Philipas Glassas ir pats režisierius – būtų lygiaverčiai kūrėjai. Antra užduotis buvo įtikinti auditoriją pripažinti filmą be siužeto, kuris svarbias idėjas perteikia patrauklia forma. Trečioji – parodyti visos trilogijos prasmę: kultūra ir gamta šiais laikais prarado seniau buvusią pusiausvyrą. Net kritiniu istorijos momentu žmonija negali nugalėti techninio progreso keliamų pavojų.

Juostoje gausu kaleidoskopinių pasaulio, dėl žmonių veiklos praradusio savo stabilumą, vaizdų. Filmo kūrėjai naudoja įvairius kūrybos metodus, įskaitant nesufokusuotą kamerą, laisvą montažą, sustabdytus kadrus ir kintantį kameros judėjimą, kuriančius laisvą ir originalų vaizdą, kurio priežastis – modernus požiūris į filmavimo objektą.

Reggio eksperimentų šaknys glūdi tokių režisierių kaip Stanas Brakhage'as ar Hilary Harris darbuose. Vis dėlto jis kreipiasi į masinę auditoriją, kuri iki tol su panieka žiūrėjo į avangardinį kiną. **DS**

KARTĄ AMERIKOJE (1983)
ONCE UPON A TIME IN AMERICA

Sergio Leone sugaišo nemažai laiko siūlydamas italų aktoriams filmuotis filme apie Vakarus, nes *Kartą Amerikoje* aplinka iš esmės skiriasi nuo panašių filmų. Skirtingai nuo plačių ir erdvių dykumų, Leone rekonstravo rytinės Niujorko dalies architektūrą ir nufilmavo sudėtingą filmą apie žydų mafiją.

Filmas pradedamas sausojo įstatymo metu ir baigiamas 7-ojo deš. pab. Fiksuojami dviejų kriminalinių partnerių, Roberto De Niro ir Jameso Woodso, tarpusavio santykiai. Abu yra gaujos vadai, o skirtingi jų problemų sprendimo būdai baigiasi konfliktu. Nudlis (De Niro) – ramus ir į depresiją linkęs žmogus, o Maksas (Woodsas) – karštakošis, visiška Nudlio priešingybė. Filme fiksuojamas veikėjų gyvenimas trijų svarbių momentų metu, 1921, 1933 ir 1968 m., ir kiekvieną kartą mes suvokiame, kad jie negali pasikeisti.

Kartą Amerikoje – pats ilgiausias ir nostalgiškiausias Leone'ės filmas, trunkantis beveik 4 valandas. Kantrus pasakojimas lėtai teka opiumo dūmų pilnoje landynėje, kur Nudlis prisimena savo nugyventus metus. Kaip ir visada, daug dėmesio Leone skiria detalėms bei to laikotarpio ženklams ir dar kartą meninius vaizdus pabrėžia labiau nei dialogus. Jo pasakojimas kuriamas mįslingų žvilgsnių ir šiurkščių, sunkiai paslepiamų pajuokų pagrindu. Fone skamba puiki nuolatinio Leone'ės kompozitoriaus Ennio Morricone muzika. Meistriškai panaudota medinė fleita visiškai atitinka pateikiamą medžiagą.

Deja, netrukus po *Kartą Amerikoje* pasirodymo Leone mirė, o šis filmas puikiai užbaigė klasikinę jo karjerą. Nors jam ir trūksta ankstesnių kaubojiškų režisieriaus filmų jėgos bei išradingumo, *Kartą Amerikoje* turi savo išskirtinų privalumų: sulėtintas ritmas, geras režisieriaus skonis ir bet kurio epizodo meistriškumas. **JKl**

JAV, Italija (Embassy, PSO, Rafran, Warner Bros., Wishbone), 227 min., spalvotas (*Technicolor* sistema)

Režisierius Sergio Leone

Prodiuseris Arnon Milchan

Scenarijaus autoriai Leonardo Benvenuti, Piero De Bernardi, Enrico Medioli, Franco Arcalli, Franco Ferrini, Sergio Leone, Ernesto Gastaldi (pagal Harry Grey romaną *Triukšmadariai*)

Operatorius Tonino Delli Colli

Kompozitorius Ennio Morricone

Vaidina Robert De Niro, James Woods, Elizabeth McGovern, Treat Williams, Tuesday Weld, Joe Pesci, Burt Young, Danny Aiello, William Forsythe, James Hayden, Darlanne Fluegel, Larry Rapp, Dutch Miller, Robert Harper, Richard Bright

ŽMOGUS SU RANDU (1983)
SCARFACE

Šiuolaikinė Briano De Palmos versija, sukurta pagal klasikinę Howardo Hawkso 1932 m. pjesę *Žmogus su randu*, – tai žiaurus, baisus ir nepamirštamas filmas su Alu Pacino. Po pirmos peržiūros tapo akivaizdu, kad De Palma atmetė Hitchcocko stiliaus žaidimus su vujaristais, galiniais langais ir antrininkais. Žiūrėdami *Žmogų su randu* šiandien suvokiame, kad šis filmas – tai De Palmos kvintesencija, jo traktatas apie žmogaus gyvenimo ir valdžios trapumą.

Žmogus su randu pradedamas dokumentiniais kadrais apie Kubos emigrantų kelionę į Šiaurės Ameriką. Tai nė kiek nepanašu į Hawkso nustatytus šablonus. Tonis Montana (Alas Pacino) labai greitai supranta, kad žmogžudystės ir nusikaltimai yra geriausia išeitis imigrantų bendruomenei. Jo, kaip šiuolaikinio gangsterio, kilimas ir žlugimas įgauna įspūdingų ir akį rėžiančių bruožų. De Palma nepraleidžia nė vienos progos pabrėžti 8-ojo deš. mados ir muzikinių šedevrų kraujo praliejimo ir išdavystės fone.

Kritikai paskubėjo Hawkso originalą (Oliverio Stone'o scenarijus) pavadinti pirma „postmodernia" gangsterių epopėja. Tonis net vartoja frazes, primenančias klasikinius Roberto Warshow posakius: „Gangsteris – tragiškas herojus", „Tau manęs reikia, aš – blogas žmogus".

Klasikinę gangsterių žanro temą De Palma baigia naujoviškai ir melodramatiškai: pagrindinį veikėją jaudina teritorijų kontrolė ir neišvengiamas tokios galios praradimas. Tonis mąsto apie absoliučią valdžią: savo kūno, jam artimų žmonių širdžių ir kriminalinės jo imperijos įtakos sferų. Deja, perpardavęs kalnus kokaino, jis nesugeba savo saugos kamerose pastebėti ateinančio žudiko.

Daug geriau nei 8-ojo deš. pr. sukurti filmai apie katastrofas, prieštaringas De Palmos filmas atskleidė keistą virpulį dėl socialinio mikrokosmoso sprogimo. Ir visą laiką ant aukštai skraidančio dirižablio lyg tyčiodamasis neoninėmis raidėmis šviečia užrašas: „Pasaulis yra tavo." **AM**

JAV (Universal), 170 min., spalvotas (*Technicolor* sistema)

Anglų, ispanų kalbomis

Režisierius Brian De Palma

Prodiuseris Martin Bregman

Scenarijaus autorius Oliver Stone (pagal romaną *Armitage Trail* ir 1932 m. Howardo Hawkso scenarijų *Žmogus su randu*)

Operatorius John A. Alonzo

Kompozitorius Giorgio Moroder

Vaidina Al Pacino, Steven Bauer, Michelle Pfeiffer, Mary Elizabeth Mastrantonio, Robert Loggia, Miriam Colon, F. Murray Abraham, Paul Shenar, Harris Yulin, Angel Salazar, Arnaldo Santana, Pepe Serna, Michael P. Moran, Al Israel, Dennis Holahan

LEGENDA APIE NARAJAMĄ (1983)
NARAYAMA BUSHI-KO

Šiame keistame filme pasakojama apie vieno atokaus XIX a. Japonijos kalnų kaimelio gyventojų gyvenimą ir mirtį. Kiekvieną kaimo gyventoją, kai jam sueina 70 metų, jo giminaitis stačiu kalnų takeliu neša ant Narajamos kalno ir palieka ten numirti.

Legendoje apie Narajamą pasakojama apie vienos šeimos gyvenimą. Jai vadovauja moteris Orin (Sumiko Sakamoto), kuriai greitai sueis 70 metų. Režisierius Shohei Imamura kaimo gyvenimą vaizduoja negailestingai ir siurrealistiškai, parodo nepridengtus troškimus ir sunkumus, su kuriais susiduria gyventojai. Bado metu daugiau maisto suvalgiusi šeima palaidojama gyva.

Paskutinėje filmo dalyje Orin sukanka 70 metų ir vyriausias jos sūnus Tacuhėjus (Kenas Ogata) turi nunešti ją ant Narajamos. Kelionė stačiu šlaitu yra daug sunkesnė nei gyvenimas kaime. Jie eina toliau, Tacuhėjus atkakliai siekia savo tikslo, o Orin ramiai priima artėjančią mirtį. Ir tada mes suvokiame, kad toks ekstravagantiškas ir beprasmis ritualas yra šio kaimo gyventojų humaniškumo šaltinis. **RH**

Japonija (Toei), 130 min., spalvotas

Japonų kalba

Režisierius Shohei Imamura

Prodiuseriai Goro Kusakabe, Jiro Tomoda

Scenarijaus autorius Shohei Imamura (pagal Shichirô Fukazawos romaną *Legenda apie Narajamą*)

Operatorius Masao Tochizawa

Kompozitorius Shinichirô Ikebe

Vaidina Ken Ogata, Sumiko Sakamoto, Takejo Aki, Tonpei Hidari, Seiji Kurasaki, Kaoru Shimamori, Ryutaro Tatsumi, Junko Takada, Nijiko Kiyokawa, Mitsuko Baisho

Kanų filmų festivalis: Shohei Imamura („Auksinė palmės šakelė")

AMADĖJUS (1984)
AMADEUS

Pagrindiniam vaidmeniui čekų režisierius Milošas Formanas pasirinko amerikietį Tomą Hulce'ą, suvaidinusį linksmą austrų kompozitorių Wolfgangą Amadeų Mozartą. Šis filmas gerokai skiriasi nuo puošnių detalių kupino dviejų serijų filmo *Amadėjus*. Laisva ir meistriška Hulce'o vaidyba nuostabiai perteikia nepakenčiamo vaiko pokštus remdamasi tuo, kad gyvenimą pranokstančią muziką turi kurti ne šio pasaulio gyventojas.

Hulce'as šokinėja ir tyčiojasi, pripažindamas dailių savo apdarų ir spalvotų perukų absurdiškumą ir kvailumą. Be to, jis tiek susilieja su filmo ritmu, kad jau beveik nepastebime juokdariškų suktybių ir amerikietiško akcento. Scenarijui Peteris Shafferis pritaikė savo paties pjesę *Amadėjus*, kurioje pasakojama apie bergždžius Mozarto bandymus varžytis su pernelyg paprastomis savo varžovo Saljerio (jį nuostabiai suvaidino irzlusis F. Murray Abrahamas) kompozicijomis. Mozartas – moteris garbinantis kvailelis, tačiau jo genialumą rodo muzikinis filmo akompanimentas, kur skamba *Don Žuano* melodijos. Ir nors tokia stulbinanti muzika šalia aplink tvyrančio kičo gali pasirodyti keista, greičiausiai būtent toks buvo filmo kūrėjų sumanymas. Formanas siekė šiuolaikiškai interpretuoti vieno didžiausių žmonijos genijų gyvenimą. **JKI**

JAV (Saul Zaentz), 160 min., spalvotas

Režisierius Miloš Forman

Prodiuseris Saul Zaentz

Scenarijaus autorius Peter Shaffer (pagal savo paties pjesę)

Operatorius Miroslav Ondrícek

Kompozitoriai Johann Sebastian Bach, Wolfgang Amadeus Mozart, Antonio Salieri

Vaidina F. Murray Abraham, Tom Hulce, Elizabeth Berridge, Simon Callow, Roy Dotrice, Christine Ebersole, Jeffrey Jones, Charles Kay, Kenny Baker

„Oskaras": Saul Zaentz (geriausias filmas), Miloš Forman (režisierius), Peter Shaffer (scenarijus), F. Murray Abraham (aktorius), Patrizia von Brandenstein, Karel Cerny (meninis apipavidalinimas ir dekoracijos), Theodor Pistek (kostiumai), Paul LeBlanc, Dick Smith (grimas), Mark Berger, Thomas Scott, Todd Boekelheide, Christopher Newman (garsas)

„Oskaro" nominacija: Tom Hulce (aktorius), Miroslav Ondrícek (operatorius), Nena Danevic, Michael Chandler (montažas)

JAV (Cinema 84, Euro Film Fund, Hemdale, Pacific Western), 108 min., spalvotas

Anglų, ispanų kalbomis

Režisierius James Cameron

Prodiuserė Gale Anne Hurd

Scenarijaus autoriai James Cameron, Gale Anne Hurd (pagal Harlano Ellisono scenarijus *Kareivis* ir *Demonas su stikline ranka*)

Operatorius Adam Greenberg

Kompozitorius Brad Fiedel

Vaidina Arnold Schwarzenegger, Michael Biehn, Linda Hamilton, Paul Winfield, Lance Henriksen, Rick Rossovich, Bess Motta, Earl Boen, Dick Miller, Shawn Schepps, Bruce M. Kerner, Franco Columbu, Bill Paxton, Brad Rearden, Brian Thompson

TERMINATORIUS (1984)
THE TERMINATOR

Potencialus Z kategorijos kandidatas gauti Auksinio kalakuto apdovanojimą iškart pavirto stulbinančiu 1984 m. hitu ir dar du dešimtmečius buvo laikomas savo žanro klasika. *Terminatorius* yra stiliaus pergalė prieš turinį, išmoningumo – prieš protą ir jo dalis siejančių elementų derinį. Tai pasakojimas apie galimą praeities kontrolę ateityje, kad būtų galima valdyti pačius save. Tokiu būdu galima keisti net savo padėties priežastis, – tai buvo gerai pažįstama pokarinės mokslinės fantastikos literatūros (Harlanas Ellisonas, Philipas K. Dickas ir kiti) ir televizijos serialų (pavyzdžiui, *Išorės ribos* arba *Žvaigždės kelias*) gerbėjams.

Filmas išsiskiria efektų kūrėjų Rogerio Cormano ir Johno Carpenterio (dirbusių esant minimaliam biudžetui) pateiktomis staigmenomis. Norėdamas paslėpti daugybę siužetinių klaidų, režisierius ir scenaristas Jamesas Cameronas pritaikė nuginkluojantį savo mokytojų humorą. Tais laikais buvo labai populiari niūrios, purvinos ir apokaliptinės ateities vizija. Tą liudija tuo metu sukurti filmai: Johno Carpenterio *Pabėgimas iš Niujorko,* George'o Millerio *Pašėlęs Maksas 2, Keliaujantis karys* (abu 1981), Luco Bessono *Paskutinė kova* (1983) ir Larso von Triero *Nusikaltimo elementas* (1984).

Nesvyruojantį Camerono stilių rodo filmavimas tamsoje, lyg jį būtų pakvietę filmuoti po klube praleistos nakties. Energingo pasakojimo ir daugybės vingių derinys padeda žiūrovui likti viso šio absurdo nuošalyje. Net pats Arnoldas Schwarzeneggeris, akivaizdus blogos vaidybos pavyzdys abejingu veidu, su kraupiu austrišku akcentu ir Frankenšteino monstrų mokyklos plastika, tapo pačiu didžiausiu filmo atradimu. Visus jo žiaurumus ir dešimt arba kiek daugiau teksto eilučių įprasmina tokia vienoda veido išraiška, kad atrodo, jog ji kupina gilios ir daugiasluoksnės ironijos. Iš tiesų visus jo dialogus sudaro trumpos nereikšmingos frazės, todėl daugelis jas cituoja iš atminties ir mėgdžioja klaikią Schwarzeneggerio tartį: „Aš sugrįšiu."

Jei *Terminatorius* galėtų įtraukti žiūrovą į žaidimą, primenantį *Šiurpiojo Rokio šou* (1975), besivadovaujantį ritualais, o paskui kartojantį tam tikrus žodžius, ironiškai duodamas užuominą žiūrovams, jis būtų panašus į trilogiją *Klyksmas* (1999–2000). Tą patį galima pasakyti apie sadistišką, tačiau žaismingą, komišką ir šiukščią pabaigą su „paskutine mergina". Po tokiais mokslinės fantastikos elementais, primenančiais pigias puošmenas, slypėjo dar mažiau originalus ir paviršutiniškas filmas apie mechaninį žudiką ir merginą padaužą (Linda Hamilton), randančią jėgų kovoti ir nugalėti blogį. *Terminatorius* žavi unikalia derinimo strategija, pranokusia visas atskiras jo dalis. Kaip ir kiti šio žanro filmai, jis ne tik originalus. Netgi priešingai – režisieriaus sugebėjimas suvienyti visus įprastus elementus suteikia jiems naują gyvenimą ir neleidžia užmiršti tokios patirties. **MT**

PARYŽIUS, TEKSASAS (1984)
PARIS, TEXAS

Kas tas einantis žmogus? Trevis (Harry Deanas Stantonas geriausiame savo vaidmenyje) pasirodo iš begalinės Teksaso dykumos skambant kerintiems dainingos Ry Cooderio gitaros akordams. Iš kur jis atėjo? Kur link eina? Trevis bėga nuo katastrofiško išsiskyrimo su savo žmona Džeine (Nastassja Kinski), kuri paliko jį ir jų sūnelį Hanterį (Hunteris Carsonas). Be to, Trevis turi rūpintis broliu Valtu (Deanas Stockwellas).

Trevis nenori sustoti kelyje. Valtas ir kiti padės jam grįžti prie savo šaknų, į visuomenę, į prisiminimus apie namus ir į tikrąjį save. Vis dėlto nieko nepavyks, kol Trevis nesuras Džeinės. Jis randa ją striptizo klube, kur ji dirba psichiatre ir bendrauja su neramiais ir vienišais lankytojais. Jaudinančioje scenoje Trevis per veidrodį, kuriame mato ją, tačiau ji nemato jo, pasakoja Džeinei savo istoriją.

Wimas Wendersas sukūrė tikrą archetipinį 9-ojo deš. filmą. Estetinis europietiškas jo požiūris, kurį įprasmino peizažiniai operatoriaus Robby Müllerio kadrai, puikiai dera su amerikiečių rašytojo Samo Shepardo jautrumu. Tai jaudinantis „kito žmogaus", negalinčio pritapti prie nustatytos tvarkos, pasakojimas. Mėgindamas vėl sugrįžti į civilizaciją Trevis susiduria su kitais pašaliečiais, pavyzdžiui, Lotynų Amerikos gražuole, duodančia jam ekscentriškas pamokas apie išvaizdą ir elgesį, ir Hanteriu, su kuriuo jį sieja tiesioginiai vaikiški santykiai.

Paryžius, Teksasas tapo reikšmingiausiu Wimo Wenderso filmu. Lygiai kaip Trevis labai atsargiai mėgina formuoti savo santykius su visuomene, Wendersas lėtai juda savo keliu, kino kalba perteikdamas įvairias istorijas. Anksčiau šio kelio jis jau ieškojo vokiečių kalba sukurtame filme *Alisa miestuose* (1974). Filme *Kelio karaliai* jis nagrinėjo vedybų, šeimos ir visuomenės problemas, kartais per daug žavėdavosi įprasta kinematografija ir tradicinėmis vertybėmis. *Paryžius, Teksasas,* kaip ir *Dangus virš Berlyno*, liudija pačias geriausias Wenderso karjeros akimirkas, įskaitant ir namų troškimą bei susvetimėjimo tragedijos pripažinimą šiuolaikiniame pasaulyje. **AM**

Didžioji Britanija, Prancūzija, Vakarų Vokietija (Fox, Argos, Channel Four, Pro-ject, Road Movies, WDR), 147 min., spalvotas

Režisierius Wim Wenders

Prodiuseriai Anatole Dauman, Don Guest

Scenarijaus autoriai L.M. Kit Carson, Sam Shepard

Operatorius Robby Müller

Kompozitorius Ry Cooder

Vaidina Harry Dean Stanton, Nastassja Kinski, Dean Stockwell, Aurore Clément, Hunter Carson, Socorro Valdez, Bernhard Wicki

Kanų filmų festivalis: Wim Wenders („Auksinė palmės šakelė"), tarptautinės žiuri prizas, FIPRESCI apdovanojimas

KOŠMARAS GUOBŲ GATVĖJE (1984)
A NIGHTMARE ON ELM STREET

Weso Craveno filmas *Košmaras Guobų gatvėje* buvo ypač vertinamas kritikų ir davė nemažai pelno, nes nepaprastai kūrybingai suderino siaubą ir humorą, gotikinės literatūros motyvus ir šiukščios komedijos elementus, kraują stingdančius specialiuosius efektus ir subtilius socialinius komentarus, jau nekalbant apie naujo monstro pasirodymą amerikiečių popkultūroje: paauglys žudikas su minkšta fetrine skrybėle – Fredis Kriugeris.

Košmaras Guobų gatvėje, sukurtas mažiau nei už 2 milijonus dolerių, su nežinomais ir antros kategorijos aktoriais (įskaitant ir 21 m. Johnny Deppą, kuris filmavosi pirmą kartą), buvo nufilmuotas vos per 32 dienas. Visai neblogai filmui, kuris surinko daugiau kaip 25 milijonus dolerių, įkvėpė sukurti 6 tęsinius ir tapo pačiu pelningiausiu siaubo filmu.

Filmas pradedamas siurrealistinėmis dirbtuvėmis rūsyje, kur žmogus su baisiais randais, dėvintis raudoną ir žalią megztinį ir užsidėjęs sunkią senovinę skrybėlę, prie metalinių antpirščių virina aštrius skustuvų peiliukus ir viską tvirtina prie suglamžytos odinės pirštinės. Plėtojantis siužetui atsiskleidžia senos paslaptys, ir mes sužinome, kad šis nežemiškų svajonių grobikas yra Fredis Kriugeris (Robertas Englundas), buvęs vaikas žudikas, kurį gyvą sudegino būrys įtūžusių tėvų iš Guobų gatvės po to, kai jį paleido iš kalėjimo dėl nepilnametystės. Po kelerių metų Fredis prisikelia iš kapo kaip įsikūnijęs blogis, turėdamas vieną tikslą – atkeršyti jauniems palikuonims tų, kurie užbaigė žemišką jo gyvenimą. Jis įsikuria jaunų savo aukų pasąmonėje ir puola juos miegančius. Dėl to Fredis yra visagalis, geba keisti fizikos dėsnius ir žiauriai bei groteskiškai žudo. Filme nemažai specialiųjų efektų, liejasi kraujas, skamba nerimą kelianti muzika, stebina jaudinantys dialogai. O žiūrovas tik gali užjausti aukas, kai jos beviltiškai stengiasi neužmigti.

Skirtingai nuo kitų siaubo filmų, pavyzdžiui, *Helovinas* (1978) ir *Penktadienis, 13-a* (1980), *Košmaras Guobų gatvėje* rodo daug ramesnį žudymo mechanizmą nei įprasti „apgavikai“. Čia vaizduojamas gotikinis antiherojus, piktas žudikas, kuris turi žavesio, humoro jausmą ir talentą dramatizuoti. Tai tiesiog pavergia žiūrovus. *Košmaras* derina gotikinės literatūros elementus: žavus piktadarys, siaubingos vietos, sapnų ir įprastų siaubo filmų elementų akcentavimas, pavyzdžiui, nesibaigiančios aukos, nenugalimas žudikas ir išradinga mergina. **SJS**

JAV (Media Home Entertainment, New Line, Smart Egg), 91 min., spalvotas

Režisierius Wes Craven

Prodiuseris Robert Shaye

Scenarijaus autorius Wes Craven

Operatorius Jacques Haitkin

Kompozitoriai Charles Bernstein, Steve Karshner, Martin Kent, Michael Schurig

Vaidina John Saxon, Ronee Blakley, Heather Langenkamp, Amanda Wyss, Jsu Garcia, Johnny Depp, Charles Fleischer, Joseph Whipp, Robert Englund, Lin Shaye, Joe Unger, Mimi Craven, Jack Shea, Ed Call, Sandy Lipton

JAV (Spinal Tap Prod.), 82 min., spalvotas

Režisierius Rob Reiner

Prodiuserė Karen Murphy

Scenarijaus autoriai Christopher Guest, Michael McKean, Rob Reiner, Harry Shearer

Operatorius Peter Smokler

Kompozitoriai Christopher Guest, Michael McKean, Rob Reiner, Harry Shearer

Vaidina Rob Reiner, Kimberly Stringer, Chazz Domingueza, Shari Hall, R. J. Parnell, David Kaff, Tony Hendra, Michael McKean, Christopher Guest, Harry Shearer, Bruno Kirby, Jean Cromie, Patrick Maher, Ed Begley jaunesn., Danny Kortchmar

TAI – „SPINAL TAP“ (1984)
THIS IS SPINAL TAP

Robas Reineris savo pseudodokumentinį filmą sukūrė balansuodamas ties „kvailumo ir genialumo“ riba. Jis pasinaudojo ir tikrų dokumentinių filmų apie roką kadrais (*Nežiūrėk atgal, Paskutinis valsas*). Taip atsirado naujas žanras (naujausi jo pavyzdžiai yra *Bleiro ragana* ir *Bobas Robertsąs*). Šio filmo gerbėjai ypač žavisi klasikiniais epizodais: Derekas Smolsas (Harry Sheareris), įkištas į konteinerį scenoje arba erzinantis metalo detektorių oro uoste už savo kelnių užkišta folija, už scenos pasiklydęs orkestras, triptikas „Stounhendžas“, stulbinantys grupės narių žvilgsniai jiems susipažįstant su neigiamais muzikos laidų vedėjų vertinimais dėl „Spinal Tap“.

Šis filmas – tai puikių epizodinių vaidmenų kolekcija, pradedant Fran Drescher, kuri vaidina žurnalistę Bobi Flekman (beje, jos klonai vis dar naudojami versle), ir baigiant Bruno Kirby, vaidinančiu Sinatrą įsimylėjusį limuzino vairuotoją, įskaitant ir trumpalaikius Billy Crystalo ir Dana Carvey vaidmenis, kur jie vaidina pantomimos „Pantomima – tai pinigai“ padavėjus. Kaip ir Yoko filme *Tebūnie* (1970), *Tai – „Spinal Tap“* pasakoja apie vaikišką Deivido Habinso (Michaelas McKeanas) ir Nigelio Tarnelio (Christopheris Guestas) draugystę, kuri išyra, kai Deivido mergina Žanin Petibon (June Chadwick) tampa grupės vadybininke. Ji pakeičia Janą Feitą (Tony Hendra), neišraiškingą merginą, apsirengusią kaip „australiškas košmaras“. Tai nemažas laimėjimas po lengvabūdiškų pokštų ir kvailos „Spinal Tap“ padėties dėl tikslių roko milžinų parodijų (*Big bottoms*, *Sex farm*). Galbūt filmui ir pavyko sukelti tam tikrus jausmus iškilus grupės iširimo grėsmei. Puikiai skamba londoniškas McKeano akcentas, o jo vaidyba pasiekia triuškinančią kulminaciją, kai jis baisiai supyksta ir jaučiasi taip įsižeidęs dėl draugų išdavystės, kad negali išlementi nė žodžio. **KN**

BEVERLI HILSO POLICININKAS (1984)
BEVERLY HILLS COP

Filmas *Beverli Hilso policininkas* būtų buvęs visai kitoks, jei pagrindinį vaidmenį būtų vaidinęs Sylvesteris Stallone, kurį pradžioje bandė įtraukti į šį projektą. Žinoma, žiaurumai būtų buvę daug baisesni, būtų išlieta daugiau kraujo, tačiau tokiu atveju filmas būtų praradęs komišką pagrindinio aktoriaus Eddie Murphy vaidybos dinamiką.

Murphy vaidina Akselį Foulį, niurzgantį ir visažinį policininką iš Detroito, kuris nusižengia visoms policininkų vaidybos taisyklėms. Kai nužudomas geriausias jo draugas, jis vyksta į Los Andželą, norėdamas savarankiškai ištirti nusikaltimą, tačiau tokie jo veiksmai labai nepatinka Beverli Hilso policijai.

Režisierius Martinas Brestas (*Bėgimas naktį, Moters kvapas*) savo filmui panaudojo kompozitoriaus Haroldo Faltermeyerio garso takelį su užkrečiančia melodija „Axel F". Pagal režisieriaus sumanymą sukurta dinamiška komedija, mėgdžiojanti ypač veiklų ir paviršutinišką gyvenimo būdą ir pabrėžianti pagrindinio aktoriaus, kuris dar niekada iki tol nevaidino taip profesionaliai, talentą. Po šio filmo pasirodė daugybė veiksmo komedijų apie policininkus, įskaitant ir du filmo tęsinius, tačiau nė viena nebuvo tokia gaivi kaip ši. **JB**

JAV (Paramount), 105 min., spalvotas (*Technicolor* sistema)

Režisierius Martin Brest

Prodiuseriai Jerry Bruckheimer, Don Simpson

Scenarijaus autoriai Daniel Petrie jaunesn., Danilo Bach

Operatorius Bruce Surtees

Kompozitorius Harold Faltermeyer

Vaidina Eddie Murphy, Judge Reinhold, John Ashton, Lisa Eilbacher, Ronny Cox, Steven Berkoff, James Russo, Jonathan Banks, Stephen Elliott, Gilbert R. Hill, Art Kimbro, Joel Bailey, Bronson Pinchot, Paul Reiser, Michael Champion

„Oskaro" nominacija: Daniel Petrie jaunesn., Danilo Bach (scenarijus)

VAIDUOKLIŲ MEDŽIOTOJAI (1984)
GHOST BUSTERS

Filmo scenarijų parašė du žymūs aktoriai – Haroldas Ramisas ir Danas Aykroydas. Juostoje buvo panaudoti labai brangiai kainavę specialieji efektai, organiškai susieti su komedijos elementais. Billas Murray yra vienas iš trijų antgamtinius reiškinius tyrinėjančių ekspertų. Iš tiesų tai buvę mokslininkai, išmesti iš universiteto dėl neįprasto požiūrio į mokslą. Apleistame Niujorko gaisrinės pastate jie įkuria vaiduoklių medžiotojų agentūrą. Tai buvo ypač protinga, nes mieste labai pagausėjo antgamtinių reiškinių. Nuolatos pasirodydavo dvasios, jos terorizuodavo biblioteką, keldavo nerimą aukščiausios klasės viešbučio lankytojams ir netgi apsigyveno skeptikės Sigourney Weaver šaldytuve.

Nors Ramisas (rimtas mokslininkas) ir Aykroydas (išsiblaškęs keistuolis) kartu su antrojo plano žvaigždėmis Weaver ir Ricku Moranisu (pagrindinio vadovo vaidmenyje) puikiai atlieka komiškus vaidmenis, tačiau tik daktaras Piteris Venkmanas (Billas Murray), išsiskiriantis savo žavingumu ir įžūlumu, suteikia gyvybės bet kuriai filmo scenai. Tai didelis laimėjimas, jei atkreipsime dėmesį, kad pagrindiniams aktoriams buvo sukurti specialieji efektai, įskaitant milžinišką zefyrinį monstrą, kurio tikslas buvo paversti Manheteną cukrinių gabalų kalnu. Vis dėlto vargu ar kas nors būtų pavykę be tokio talentingo komiško aktoriaus. **JB**

JAV (Black Rhino, Columbia), 107 min., spalvotas (*Metrocolor* sistema)

Režisierius Ivan Reitman

Prodiuseris Ivan Reitman

Scenarijaus autoriai Dan Aykroyd, Harold Ramis

Operatorius Lászlo Kovács

Kompozitoriai Tom Bailey, Elmer Bernstein, Alannah Currie, Joe Leeway, Brian O'Neal, Kevin O'Neal, Ray Parker jaunesn., Diane Warren

Vaidina Bill Murray, Dan Aykroyd, Sigourney Weaver, Harold Ramis, Rick Moranis, Annie Potts, William Atherton, Ernie Hudson, David Margulies, Steven Tash, Jennifer Runyon, Slavitza Jovan, Michael Ensign, Alice Drummond, Jordan Charney

„Oskaro" nominacija: Richard Edlund, John Bruno, Mark Vargo, Chuck Gaspar (specialieji vaizdo efektai), Ray Parker jaunesn. (daina)

KELIONĖ Į INDIJĄ (1984)
A PASSAGE TO INDIA

Paskutinis Davido Leano filmas rodo nesilpstantį jo prisirišimą prie egzotiškų peizažų, kuris jau buvo matomas jo filmuose *Arabijos Lorencas, Tiltas per upę Kvai* ir *Daktaras Živago*. Apytiksliai remdamasis Forsterio scenarijumi apie klasinius kolonijinės Indijos konfliktus, filmas neišvengiamai praranda tarptautinius daugiaplanio romano elementus, charakterių niuansus ir personažų motyvaciją. Be to, filmas *Kelionė į Indiją* kartais virsta mįslingu pasakojimu, užuot taręs „Lik sveikas!" anglų kolonializmui. Vis dėlto Leano talento dėka filmas atskleidžia nepaprastą Aleco Guinnesso (humoristiškai vaidinančio indą) ir Jameso Foxo, perteikiančio pagrindines filmo temas, meistriškumą. Ištikimi scenarijui filmo aktoriai kuria fetišistinį Indijos paveikslą.

Ypač išraiškingas „tikros" Indijos ieškančios Judy Davis vaidmuo, tos Indijos, kuri taip ir netapo vieninga atsikračiusi Britanijos jungo. Ji netapo tuo, dėl ko ginčijosi Victoras Banerjee, suvaidinęs keliaklupsčiaujantį ir užmaršų daktarą Azizą, kuris kursto ponios Kvestid troškimą suartėti su „vietiniais žmonėmis". Dėl nepakeliamos kaitros, klaustrofobijos ir visur klykaujančių beždžionių Kvestid entuziazmas greitai išblėsta, ją apima nerimas, atvedęs į aidą sustiprinančias Marabaro olas. Paskui Azizas apkaltinamas išprievartavimu.

Psichologiją Forsteris jungia su kolonializmo elementais, nors atrodo, kad jie lieka antrame plane. Su panieka filme pateiktas angliškas atlaidumas veda ironiško ir neišvengiamo daktaro Azizo teismo link. *Kelionė į Indiją* baigiasi daugiau ar mažiau palankiai abiem pusėms ir pabrėžia, kad pagrindiniai veikėjai nepadarė išvadų iš jiems suteiktos pamokos. Žinoma, tai ne ta pabaiga, kurios buvo galima tikėtis, tačiau vis tiek filmas gana nuostabiai įprasmina nepaprastą režisieriaus karjerą.
JKI

Didžioji Britanija (EMI, HBO, Thorn-EMI), 163 min., spalvotas (*Technicolor* sistema)

Režisierius David Lean

Prodiuseriai John Brabourne, Richard B. Goodwin

Scenarijaus autorius David Lean (pagal E. M. Forsterio romaną)

Operatorius Ernest Day

Kompozitoriai John Dalby, Maurice Jarre

Vaidina Judy Davis, Victor Banerjee, Peggy Ashcroft, James Fox, Alec Guinness, Nigel Havers, Richard Wilson, Antonia Pemberton, Michael Culver, Art Malik, Saeed Jaffrey, Clive Swift, Anne Firbank, Roshan Seth, Sandra Hotz

„Oskaras": Peggy Ashcroft (antrojo plano aktorė), Maurice Jarre (muzika)

„Oskaro" nominacija: John Brabourne, Richard N. Goodwin (geriausias filmas), David Lean (režisierius), David Lean (scenarijus), Judy Davis (aktorė), John Box, Hugh Scaife (meninis apipavidalinimas ir dekoracijos), Ernest Day (operatorius), Judy Moorcroft (kostiumai), David Lean (montažas), Graham V. Hartstone, Nicolas Le Messurier, Michael A. Carter, John W. Mitchell (garsas)

KEISČIAU NEI ROJUJE (1984)
STRANGER THAN PARADISE

Po kelių nepasisekusių Jimo Jarmuscho filmų tapo aiškus režisieriaus darbo metodas. Jo filmuose vaizduojama ne tik skirtingų kultūrų sankirta, tarpusavio įtaka ir antagonizmas šiuolaikiniame pasaulyje, bet ir tai, kaip silpnėjant sienoms tarp šalių tie skirtumai dažnai prilyginami bendriems mūsų bruožams.

Filmas *Keisčiau nei rojuje* neturi aiškios siužetinės linijos, todėl atrodo lyg laisvas pasakojimas. Niujorko dykinėtoją (jį suvaidino muzikantas Johnas Lurie) netikėtai aplanko pusseserė iš Vengrijos Eva (Eszter Balint). Paskui ji vyksta į Klivlendą, norėdama aplankyti tetą Lotę (Cecillia Stark). Kadangi Viljamui ir jo draugužiui Edžiui (Richardas Edsonas) nėra ką veikti, jie važiuoja paskui ją į Ohają. Visi drauge, mėgindami išvengti nuobodybės, kerta Floridą, tačiau net ir tai nepašalina jų pačių susikurto sąstingio.

Šis filmas yra amerikietiškos svajonės parodija, nes, įsivaizdavusi anksčiau žalius šalies laukus, Eva mato, kad valstijos gali būti tokia pati niūri lyguma kaip ir bet kuri kita šalis. Tačiau Eva yra vienintelė, bandanti pakeisti situaciją. Kartu su ja į Ohają, o paskui ir į Floridą atvykę Viljamas ir Edis jaučia tą patį monotoniškumą ir jų gyvenimą juodinančias spragas. Nujausdama panašų likimą Eva nori pasislėpti, nors Viljamsas ir Edis supranta, kad ji gali parodyti jiems išeitį.

Pagrindines filmo scenas Jarmuschas filmuoja tamsiuose kambariuose statiška kamera, taip rodydamas veikėjų santykių banalumą. Niekas su niekuo nedraugauja, bet patekę į panašią situaciją visi tampa bendražygiais. Niekas nelaiko jų vienoje vietoje ir niekas nevaro jų iš kuklios kaimynystės. Jarmuscho Amerika yra panaši į bekraštį kultūrinį vakuumą, ir net patys ambicingiausi personažai nenori trauktis iš jo. **JKl**

JAV, Vakarų Vokietija (Cinesthesia, Grokenberger, ZDF), 89 min., nespalvotas

Anglų, vengrų kalbomis

Režisierius Jim Jarmusch

Prodiuserė Sara Driver

Scenarijaus autorius Jim Jarmusch

Operatorius Tom DiCillo

Kompozitoriai John Lurie, Screamin' Jay Hawkins

Vaidina John Lurie, Eszter Balint, Richard Edson, Cecillia Stark, Danny Rosen, Rammellzee, Tom DiCillo, Richard Boes, Rockets Redglare, Harvey Perr, Brian J. Burchill, Sara Driver, Paul Sloane

Kanų filmų festivalis: Jim Jarmusch („Auksinė kamera")

Didžioji Britanija (Enigma, First Casualty, Goldcrest, Intern'l Film Investors, Warner Bros.), 141 min., spalvotas

Anglų, prancūzų, khmerų kalbomis

Režisierius Roland Joffé

Prodiuseris David Puttnam

Scenarijaus autorius Bruce Robinson

Operatorius Chris Menges

Kompozitoriai Mike Oldfield, John Lennon, Paul McCartney, Giacomo Puccini, Francisco Tarrega

Vaidina Sam Waterston, Haing S. Ngor, John Malkovich, Julian Sands, Craig T. Nelson, Spalding Gray, Bill Paterson, Athol Fugard, Graham Kennedy, Katherine Krapum Chey, Oliver Pierpaoli, Edward Entero Chey, Tom Bird, Monirak Sisowath, Lambool Dtangpaibool

„Oskaras“: Haing S. Ngor (antrojo plano aktorius), Chris Menges (operatorius), Jim Clark (montažas)

„Oskaro“ nominacija: David Puttnam (geriausias filmas), Roland Joffé (režisierius), Bruce Robinson (scenarijus), Sam Waterston (aktorius)

MIRTIES LAUKAI (1984)
THE KILLING FIELDS

Nuoširdus Rolando Joffé filmas rodo amerikiečių kišimosi į Kambodžos politiką Vietnamo karo metu padarinius. Čia pasakojama apie drąsią „New York Times“ žurnalisto Sidni Šanbergo (Samas Waterstonas) veiklą. Jis slapta palieka šalį, norėdamas atskleisti baisių amerikiečių bombardavimų į tariamas komunistų bazes priežastis.

Mirties laukai nelygiai dalijami į dvi dalis, kai Šanbergas, kupinas pasitikėjimo savimi, nusprendžia pasilikti šalyje, ją užgrobus raudoniesiems khmerams. Jo palydovas Kambodžoje Ditas Pranas (Haingas S. Ngoras) nedidelei užsienio žurnalistų grupelei padeda rasti kontaktą su nugalėtojais. Nepaisant jų bandymų išduoti jį kaip JAV pilietį, Šanbergas lieka vienas jiems išvykus. Antroje filmo dalyje Pranas tampa pagrindiniu veikėju. Su nepaprastu išradingumu ir dvasios galia jis ištveria nelaisvės sunkumus ir slinkdamas ryžių grioviais, pilnais jo tėvynainių kūnų, išvengia mirties. Taip jis juda per „mirties laukus“, o vėliau atvyksta į Niujorką, kur ir vėl sutinka Šanbergą. Nors filmas iš tiesų kuria baimės, netvarkos ir chaoso atmosferą, jis neakcentuoja tarptautinės politikos, o tyrinėja žalą, kurią žmogaus orumui daro nežmoniškas žiaurumas. **BP**

JAV (Delphi, TriStar), 134 min., spalvotas (*Technicolor* sistema)

Režisierius Barry Levinson

Prodiuseris Mark Johnson

Scenarijaus autoriai Roger Towne, Phil Dusenberry (pagal Bernardo Malamudo romaną)

Operatorius Caleb Deschanel

Kompozitorius Randy Newman

Vaidina Robert Redford, Robert Duvall, Glenn Close, Kim Basinger, Wilford Brimley, Barbara Hershey, Robert Prosky, Richard Farnsworth, Joe Don Baker, John Finnegan, Alan Fudge, Paul Sullivan jaunesn., Rachel Hall, Robert Rich, Michael Madsen

„Oskaro“ nominacija: Glenn Close (antrojo plano aktorė), Mel Bourne, Angelo P. Graham, Bruce Weintraub (meninis apipavidalinimas ir dekoracijos), Caleb Deschanel (operatorius), Randy Newman (muzika)

GAMTOS DOVANA (1984)
THE NATURAL

Pagal Bernardo Malamudo romaną sukurtame filme pasakojama apie Rojaus Hobso (Robertas Redfordas), kurio polinkis į beisbolą pasireiškė jau vaikystėje, karjerą. Kaip ir visi herojai, Hobsas iš žaibo trenkto medžio pasigamina magišką ginklą, vėzdą, kurį pavadina „stebuklingu vaikinu“. Stulbinanti jo karjera beveik baigiasi, kai paslaptinga juodai apsirengusi moteris (Barbara Hershey) šauna į jį, o paskui nusižudo pati.

Sulaukęs 38 metų, jis galiausiai patenka į aukščiausiąją lygą. Ten jam tenka gerokai pakovoti, kad užimtų paskutinę vietą komandoje, tačiau greitai išryškėja jo talentas ir Dievo dovana. Jį sugundo Memo (Kim Basinger), moteris iš didelio miesto, ir Rojus vėl praranda save, tačiau pabaigoje ne tik išgelbėja komandą nuo pralaimėjimo, bet ir susitaiko su buvusia žmona Airise bei sūnumi.

Barry Levinsono stilių sunku pavadinti realistiniu. Grįždamas į namus Rojus pažeidžia švyturį ir sukelia elektros kibirkščių audrą. Vis dėlto filmas išsiskiria subtilia ir santūria Redfordo ir jį supančių aktorių vaidyba (įskaitant Robertą Duvallį ir Wilfordą Brimley). **BP**

PUSRYČIŲ KLUBAS (1985)
THE BREAKFAST CLUB

JAV (A & M, Universal), 92 min., spalvotas (*Technicolor* sistema)

Režisierius John Hughes

Prodiuseriai John Hughes, Ned Tanen, Michelle Manning

Scenarijaus autorius John Hughes

Operatorius Thomas Del Ruth

Kompozitoriai Gary Chang, Wang Chung, Keith Forsey

Vaidina Emilio Estevez, Paul Gleason, Anthony Michael Hall, John Kapelos, Judd Nelson, Molly Ringwald, Ally Sheedy, Perry Crawford, Mary Christian, Ron Dean, Tim Gamble, Fran Gargano, Mercedes Hall, John Hughes

5-ojo deš. filmuose apie paauglius vaidindavo Frankie Avalonas, Annette Funicello, buvo sunaudota kalnai smėlio (jokio sekso) skambant jaudinančiai muzikai, o 8-ajame deš. daugybėje siaubo filmų paauglius jau žudė miegančius. 1984 m. rašytojas ir scenaristas Johnas Hughesas iš pagrindų pakeitė filmų apie paauglius žanrą nufilmavęs *Šešiolika žvakučių,* o po metų – *Pusryčių klubą,* kur jaunimas buvo vaizduojamas toks, koks jis iš tikrųjų buvo.

Nė vienas iki tol sukurtas filmas taip gerai neatspindėjo minimo laikotarpio. *Pusryčių klubas* tapo kultiniu paauglių filmu ir nepaprastai išgarsino režisierių Hughesą (vėliau jis sukūrė nuostabius filmus *Ferio Biulerio poilsio diena* (1986) ir *Vienas namuose* (1990). Čia nusifilmavo profesionalių jaunų aktorių grupelė (taip buvo prieš dvejus metus sukurtame Francio Coppolos filme *Pašaliečiai*), o visuomenės informavimo priemonės pavadino juos „kylančiomis žvaigždėmis".

Penki vienas kito nepažįstantys paaugliai šeštadienio vakare dėl įvairių priežasčių suimami, o filmo pabaigoje, nepaisydami savo skirtumų, jie sukuria vieningą grupelę. Tai mokyklos žokėjus (Emilio Estevezas), ryškiai akis išsidažiusi keistuolė (Ally Sheedy), išdidi princesė (Molly Ringwald, paauglių numylėtinė ir režisieriaus mūza, vaidinusi pagrindinį vaidmenį filme *Šešiolika žvakučių*), vėpla (Anthony Michaelas Hallas) ir nuolatinis maištininkas (Juddas Nelsonas) – visi jie mėgina linksmintis stebint budriam ir gerą atmintį turinčiam mokytojui Vernonui (Paulas Gleasonas).

Pusryčių klubas pavyko dėl įtikinamos aktorių, kurie nuslėpė savo nepasitenkinimą ir atsiskleidė reikiamu momentu, vaidybos. Jo motyvai buvo naudojami ir kituose filmuose, tačiau šis nuostabus pasakojimas apie paauglius liko pačiu geriausiu. Prie jo sėkmės daug prisidėjo ir puikiai parinktas tempas, tą laikotarpį atitinkanti muzika bei specialiai filmui sukurta grupės „Simple Minds" daina „Don't you forget about me". **JB**

Japonija, Prancūzija (Greenwich, Herald Ace, Nippon Herald), 160 min., spalvotas

Japonų kalba

Režisierius Akira Kurosawa

Prodiuseriai Masato Hara, Serge Silberman

Scenarijaus autoriai Masato Ide, Akira Kurosawa, Hideo Oguni (pagal W.Shakespeare'o tragediją *Karalius Lyras*)

Operatoriai Asakazu Nakai, Takao Saitō, Masaharu Ueda

Kompozitorius Tōru Takemitsu

Vaidina Tatsuya Nakadai, Akira Terao, Jinpachi Nezu, Daisuke Ryu, Mieko Harada, Yoshiko Miyazaki, Takashi Nomura, Hisashi Igawa, Peter, Masayuki Yui, Kazuo Kato, Norio Matsui, Toshiya Ito, Kenji Kodama, Takashi Watanabe

„Oskaras": Emi Wada (kostiumai)

„Oskaro" nominacija: Akira Kurosawa (režisierius), Yoshirō Muraki, Shinobu Muraki (meninis apipavidalinimas ir dekoracijos), Takao Saitō, Masaharu Ueda, Asakazu Nakai (operatorius)

NESANTAIKA (1985)
RAN

Šis filmas buvo sukurtas, kai Akirai Kurosawai jau buvo suėję 74 metai. Todėl suprantama, kad jame atsispindėjo visa režisieriaus išmintis ir talentas. Galbūt tai pats puikiausias kada nors nufilmuotas filmas ir pirmas iš tų, kuriuos privalote pamatyti. Režisierius pavadino jį „eile iš Dangaus stebimų su žmogumi susijusių įvykių".

Kurosawa yra nepralenkiamas kinematografijos meistras, o *Nesantaikos* kovų scenų niekas nepranoko iki pat šių dienų. Jos panašios į kino baletą, yra žiaurios ir kruvinos, tačiau nepaprastai gražios. Filmo siužetas – tai šiek tiek perdirbtas Shakespeare'o *Karalius Lyras*, persunktas senovinės japonų legendos apie tris strėles elementais. Toks sprendimas suteikia tragedijai visai naują pobūdį. Dabar Lyro dukros tampa sūnumis, o pagrindinis momentas yra ne katarsis, bet kerštas.

Kvapą gniaužiančios scenos spindi absoliučia tobulybe. Be abejonės, pati svarbiausia figūra yra ponia Kaede (Mieko Harada), viena iš lordo Hidetoro marčių. Kai ji tyliai sėlina savo rūmų parketu, o jos šilkiniai drabužiai šiugžda filmo garso takelio fone, vaizdas yra tikrai nepamirštamas. Sunku užmiršti lordą Hidetorą, kurio griežtas nepaklusnumas virsta nusivylimu. Lyro kvailelis – tai juokdarys Kiojami, kurį meistriškai vaidina profesionalus no teatro aktorius, transvestitas Shinnosuke Ikehata. Daugelis *Nesantaikos* epizodų ir grimas sukurti būtent pagal no teatro tradicijas.

Filmas vos per 2 valandas ir 40 minučių perteikia viso gyvenimo išmintį, o laikas tarsi sustoja. Kaip pasakė vienas filmo personažų, „žmogus gimsta rėkdamas, o mirdamas tiesiog miršta." **DDV**

SSRS (Belarusfilm, Mosfilm, Sovexportfilm), 142 min., spalvotas

Rusų kalba

Režisierius Elem Klimov

Scenarijaus autoriai Ales Adamovič, Elem Klimov

Operatorius Aleksej Rodionov

Kompozitoriai Oleg Jančenka; Wolfgang Amadeus Mozart, Richard Wagner

Vaidina Aleksej Kravčenka, Olga Mironova, Liubomiras Laucevičius, Vladas Bagdonas, Juris Lumiste, Viktor Lorents, Kazimir Rabetsky, Jevgenij Tiličejev, Aleksandr Berda, G. Velts, V. Vasiljev, Igor Gnevašov, Vasilij Domračiov, G. Jelkin, E. Kryžanovskij

EIK IR ŽIŪRĖK (1985)
IDI I SMOTRI

Filmo veiksmas vyksta Antrojo pasaulinio karo metais nedideliame Baltarusijos kaimelyje šalia Lenkijos sienos. Jaunuolis (Aleksejus Kravčenka) palieka savo kaimą, kad prisijungtų prie partizanų, kovojančių su puolančiais vokiečiais. Paskui jis mėgina grįžti namo, tačiau randa visą kaimą sudegintą, o prie fermos – kalną nužudytųjų kūnų. Sutrikęs, vienišas ir apkurtęs – kas gali būti blogiau?

Perteikto košmaro tikrumu nė vieno filmo apie karą negalima prilyginti Elemo Klimovo filmui *Eik ir žiūrėk.* Čia beveik nėra siužeto, o tik siaubinga fantastinė kelionė žmogaus, kuris, klajodamas po kaimus, mato vieną už kitą baisesnes scenas. Čia nėra herojiškų žygdarbių ir pasiaukojimo, tačiau galime stebėti patriotizmo kupinas kalbas, skatinančias žmones kovoti su priešu. Aplink tvyro mirtis, žiaurumas, chaosas ir aukos, todėl išlikimas tampa grėsmingu kosminiu pokštu.

Galite paklausti, kam gi žiūrėti šį filmą po jau išvardytų šedevrų? Atsakymas galėtų būti tvirtas Klimovo tikėjimas ir galia, iškart prikaustantys žiūrovą. Filme yra ir siurrealistinių paveikslų, visiškai svetimų ir kartu keistai pažįstamų, verčiančių užgniaužti kvapą: iš molio ir dėvėtos vokiškos uniformos partizanas daro kaliausę raudančioms motinoms ir našlėms, kad muštų ir sunaikintų ją, apimtos primityvaus žiaurumo ir katarsio, arba kai laukus apšviečia trasuojančių priešo sviedinių ugnis, o jaunam herojui nebelieka nieko kita, kaip tik pasislėpti už karvės, dėl kurios, kaip dėl maisto šaltinio, kovojo du partizanai. Įvykiai plėtojami lyg sapne. Filme yra akimirkų, kai viskas perteikiama jaunuolio akimis, o visi garsai susilieja į monotonišką ir skambų aidą, pabrėžiantį jo kurtumą, atsiradusį po to, kai virš jo sprogo mirtinai pavojingas sviedinys.

Daugelis antikarinių filmų verčia mėgautis per daug entuziastingu heroizmu ir visaverčiais bei optimistiškais herojais. *Eik ir žiūrėk* tokios paguodos nesuteikia. Filme pabrėžiama, kad kare yra vien aukos. **AT**

OFICIALI ISTORIJA (1985)
LA HISTORIA OFICIAL

Po karinio perversmo Argentinoje 1976 m. vyriausybė pradėjo vadinamąjį purviną karą prieš opoziciją. Tuo metu tūkstančiai žmonių paprasčiausiai „dingo“ dėl karinių tarnybų ir sukarintų organizacijų veiklos (manoma, kad buvo nužudyta nuo 9 iki 30 tūkstančių žmonių). Daugelis tokių žmonių vaikų buvo įvaikinti be jų giminių sutikimo. Filme *Oficiali istorija* dramatiškai pasakojama apie koledžo dėstytoją, konservatyvių pažiūrų Alisiją (Norma Aleandro), kuri, dėstydama savo dalyką, stengiasi ignoruoti svarbius socialinius Argentinos praeities konfliktus. Vis dėlto pamažu ji pradeda suvokti, kad penkiametė jos įvaikinta dukra yra būtent „dingusių“ tėvų vaikas. Supratusi, kad jos vyras Roberto (Héctoras Alterio), pasiturintis verslininkas, žino tikrą tiesą, Alisija pradeda nesutarti su juo.

Luiso Puenzo filmas buvo sukurtas 1985 m., iškart po karinio režimo žlugimo, ir tapo drąsiu bandymu pažvelgti į akis nemaloniai tiesai. Socialinės filme gvildenamos problemos buvo nė kiek neišgalvotos. Kinematografijos menų ir mokslų akademija apdovanojo filmą dėl politinių, o ne meninių priežasčių, jis gavo „Oskarą“ kaip geriausias užsienio filmas. **EB**

Argentina (Hist. Cinemat., Progress Comm.), 112 min., spalvotas (*Eastmancolor* sistema)

Ispanų kalba

Režisierius Luis Puenzo

Prodiuseris Marcelo Piñeyro

Scenarijaus autoriai Aída Bortnik, Luis Puenzo

Operatorius Félix Monti

Kompozitorius Atilio Stampone

Vaidina Héctor Alterio, Norma Aleandro, Chunchuna Villafane, Hugo Arana, Guillermo Battaglia, Chela Ruíz

„Oskaras“: Argentina (geriausias užsienio filmas)

„Oskaro“ nominacija: Luis Puenzo, Aída Bortnik (scenarijus)

Berlyno tarptautinis kino festivalis: Luis Puenzo (Otto Dibelius apdovanojimas)

Kanų filmų festivalis: Luis Puenzo (tarptautinės žiuri prizas), Norma Aleandro (aktorė), kartu su Cher filme *Kaukė*, Luis Puenzo – „Auksinės palmės šakelės“ nominacija

MANO AFRIKA (1985)
OUT OF AFRICA

Šiame filme dominuoja didingi peizažai, kurie buvo nufilmuoti įvairiose Kenijos vietose. Čia pasakojama apie neįprastą Meryl Streep ir Roberto Redfordo meilę nuostabių vaizdų fone.

Kiekvienas kadras – tai stebuklas, kiekvienas epizodas – tikra brangenybė. Pagal memuarus sukurtame filme *Mano Afrika* mėginama rasti rasizmo šaknis, stebimos jo apraiškos. Epinis Sydney Pollacko pasakojimas perteikia Pirmojo pasaulinio karo epizodus, paskui virsta romantine istorija ir filmu apie keliones.

Kai ponia iš Danijos Karen Bliksen (Meryl Streep) yra priversta dėl išskaičiavimo ištekėti už barono Broro Finekės (Klausas Maria Brandaueris), jos kraitis leidžia jam nusipirkti fermą Kenijoje. Apimtas kelionių aistros jis nekreipia jokio dėmesio į žmoną, todėl ji pradeda susitikinėti su nuotykių ieškotoju Denisu Hatonu (Robertas Redfordas). Pirmasis pasaulinis karas nutraukia jų draugystę ir pridaro daugybę kitų nemalonumų, tačiau jie nesiliauja mylėti vienas kito. Broras visiškai iššvaisto Karen turtus, be to, dėl tragiško nelaimingo atsitikimo jai tenka palaidoti Denisą.

Dėl filmavimo iš viršaus filme nuostabiai parodytas laukinis Afrikos gyvenimas, kuriam pritaria jaudinanti Johno Barry muzika. **GC-Q**

JAV, 162 min.

Režisierius Sydney Pollack

Prodiuseris Sydney Pollack

Scenarijaus autorius Kurt Luedtke (pagal Isak Dinesen atsiminimus)

Operatorius David Watkin

Kompozitoriai John Barry; Wolfgang Amadeus Mozart

Vaidina Meryl Streep, Robert Redford, Klaus Maria Brandauer, Michael Kitchen, Joseph Thiaka, Stephen Kinyanjui, Michael Gough, Suzanna Hamilton, Rachel Kempson

„Oskaras“: Sydney Pollack (geriausias filmas), Sydney Pollack (režisierius), Kurt Luedtke (scenarijus), Stephen B. Grimes, Josie MacAvin (meninis apipavidalinimas ir dekoracijos), David Watkin (operatorius), John Barry (muzika), Chris Jenkins, Gary Alexander, Larry Stensvold, Peter Handford (garsas)

„Oskaro“ nominacija: Meryl Streep (aktorė), Klaus Maria Brandauer (antrojo plano aktorius), Milena Canonero (kostiumai), Fredric Steinkamp, William Steinkamp, Pembroke J. Herring, Sheldon Kahn (montažas)

PURPURINĖ KAIRO ROŽĖ (1985)
THE PURPLE ROSE OF CAIRO

JAV (Jack Rollins & Charles H. Joffe, Orion), 84 min., nespalvotas ir spalvotas

Režisierius Woody Allen

Prodiuseris Robert Greenhut

Scenarijaus autorius Woody Allen

Operatorius Gordon Willis

Kompozitorius Dick Hyman

Vaidina Mia Farrow, Jeff Daniels, Danny Aiello, Irving Metzman, Stephanie Farrow, David Kieserman, Elaine Grollman, Victoria Zussin, Mark Hammond, Wade Barnes, Joseph G. Graham, Don Quigley, Maurice Brenner, Paul Herman, Rick Petrucelli

„Oskaro" nominacija: Woody Allen (scenarijus)

Kanų filmų festivalis: Woody Allen (FIPRESCI apdovanojimas)

Šioje subtilioje, nostalgiškoje komedijoje nėra įprastos Woody Alleno „pakvaišusių niujorkiečių, turinčių bendravimo problemų", formulės. Šiuo atveju nėra ir paties Alleno bei garsių neurotinių jo monologų, tačiau režisieriaus ir scenaristo gerbėjai neturėtų jaudintis, nes filme yra linksmų pokštų ir įdomių personažų. Be to, *Purpurinė Kairo rožė* pasakoja apie meilę, greičiausiai pačią didžiausią Alleno meilę – kiną. Pagrindinis filmo personažas yra Sesilija (Mia Farrow), kuri Didžiosios depresijos metu daug laiko praleidžia kino teatruose. „Aš užmirštu visą savo nerimą", – prisipažįsta jauna moteris, iš kurios tyčiojasi šiurkštus bedarbis jos vyras. Tik stebėdama ekrane drąsius bei nenugalimus herojus ji sugeba priešintis kasdienio gyvenimo košmarams.

Mes kažką žinome apie tai, kad Depresijos metais amerikiečiams trūko tokių filmų kaip 1941 m. Prestono Sturgeso *Saliveno kelionės* optimizmo. Kai Sesilija aštuntą kartą žiūri filmą *Purpurinė Kairo rožė*, iš ekrano nužengia žavingas herojus (Jeffas Danielsas), kad susitiktų su ja, tačiau dėl to labai supyksta likę žiūrovai ir reikalauja grąžinti pinigus. Norėdami išvengti bankroto, Holivudo prodiuseriai siunčia pagrindinį vaidmenį vaidinantį aktorių sugundyti ją. Nors išgalvotas personažas yra švelnus ir romantiškas, jį vaidinantis aktorius yra ciniškas ir pasipūtęs. Vaidindamas abu vaidmenis Danielsas ironiškai perteikia skirtumą tarp idealaus ir realaus žmogaus. Susižavėjusi abiem, Sesilija išgyvena pasakišką Pelenės virtimo princese metamorfozę, o meistriška Farrow vaidyba priverčia mus patikėti tokiais stebuklingais pokyčiais.

Purpurinė Kairo rožė – tai apmąstymas apie iliuziją. Filmo pabaiga nėra tokia ciniška kaip vėlesniame Alleno filme *Išnarstytas Haris* (1997). Allenas tvirtina, kad fantazija gali išgelbėti mūsų gyvenimus, ir jam pavyksta mus įtikinti. Tarp daugybės replikų išsiskiria neužmirštama Sesilijos frazė: „Aš sutikau puikų žmogų. Jis išgalvotas. Na ir kas? Juk negalima gauti visko, ko trokštate!", primenanti kitą nuostabią baigiamąją frazę iš filmo *Džiaze tik merginos* (1959) – „Niekas nėra tobulas", tik sustiprinančią tikėjimą stebuklinga kino galia. **DD**

ATGAL Į ATEITĮ (1985)
BACK TO THE FUTURE

Michaelas J. Foxas jau buvo žymus žiūrovų numylėtinis po komedijos *Šeimyniniai ryšiai,* tačiau visaverte kino žvaigžde tapo pasirodžius šiai nuotykių komedijai apie kelionę laiku. Foxas vaidina 17-metį Martį Makflajų, kuriam jau gerokai pabodo griežtas jo tėvas, todėl didelę laiko dalį jis praleidžia pas keistą išradėją Emetą Brauną (Christopheris Lloydas). Naujausias daktaro Brauno išradimas – tai laiko mašina, panaši į „DeLorean“ automobilį. Netrukus Martis jau skrieja atgal į 1955 metus, kur jo tėvai ką tik susipažino ir pradėjo draugauti. Dėl to greitai pasaulyje turi atsirasti ir jis pats.

Nuostabi idėja, kurią pagyvina išradinga Roberto Zemeckio režisūra ir puikus scenarijus. Pavyzdžiui, kai Martis, padedant dar jaunam daktarui Braunui, mėgina sugrįžti į dabartį, kad nesugadintų ką tik užsimezgusios tėvų draugystės ir ko nors nepakeistų. O tai ne taip jau paprasta, nes nieko neįtarianti jo motina susižavi būsimu savo sūnumi. Foxas meistriškai vaidina paauglį, bandantį sutuokti savo tėvus, kad galėtų gimti jis pats. Lloydas tiesiog puikiai suvaidino keistoką ir nervingą mokslininką, o Gloveris ir Thompson (Marčio motina) profesionaliai pavaizdavo tiek vidutinio amžiaus tėvus, tiek ir paauglius. Tai nuotykių komedija anapus laiko. **JB**

JAV (Amblin, Universal), 116 min., spalvotas (*Technicolor* sistema)

Režisierius Robert Zemeckis

Prodiuseriai Neil Canton, Bob Gale

Scenarijaus autoriai Robert Zemeckis, Bob Gale

Operatorius Dean Cundey

Kompozitorius Alan Silvestri

Vaidina Michael J. Fox, Christopher Lloyd, Lea Thompson, Crispin Glover, Thomas F. Wilson, Claudia Wells, Marc McClure, Wendie Jo Sperber, George DiCenzo, Frances Lee McCain, James Tolkan, J. J. Cohen, Casey Siemaszko, Billy Zane, Harry Waters jaunesn.

„Oskaras“: Charles L. Campbell, Robert R. Rutledge (specialieji garso efektai)

„Oskaro“ nominacija: Robert Zemeckis, Bob Gale (scenarijus), Chris Hayes, Johnny Colla, Huey Lewis (daina), Bill Varney, B. Tennyson Sebastian, Robert Thirlwell, William B. Kaplan (garsas)

LAIKAS GYVENTI IR LAIKAS MIRTI (1985)
TONG NIEN WANG SHI

Taivanas 6-ąjį deš. Jauno Ah Ksiao gyvenimas – tai nesibaigiantis žaidimas stiklo rutuliukais, bėgiojimas su draugais ir klausymasis senelės kalbų apie tai, kad reikėtų sugrįžti į žemyninę Kiniją. Po pirmo šokiruojančio susitikimo su mirtimi jo gyvenimas nusidažo tamsiomis spalvomis, ir jis virsta žiauriu paaugliu, besiblaškančiu tarp šeimyninės pareigos ir būtinybės parodyti savo vertę gatvės gaujoms.

Daugeliu atžvilgių tai autobiografinis filmas apie Hsiao-hsien Hou brendimą, tapęs nauju režisieriaus kūrybos etapu, palyginti su ankstesniu jo filmu *Vasara pas senelį* (1984). Šis filmas atvėrė kelius daug sudėtingesnei *Liūdesio miesto* (1989) struktūrai, kur, norėdamas parodyti to laikotarpio Taivano visuomenės dinamiką, režisierius akcentavo atskirų personažų charakterį. Ah Xiao savo gyvenimo pradžioje vaizduojamas kaip nepasitikintis savimi ir savo ateitimi, nes šalis yra atskirta nuo komunistinės žemyninės teritorijos. Emocijų konflikte glūdi kelias į nusikaltimą, tačiau Hou atveju toks konfliktas tik pagreitino jo pilnametystę. Režisieriaus požiūris filme *Laikas gyventi ir laikas mirti* yra gana konkretus, čia yra aiškiai išsakytų filosofinių minčių Ozu stiliumi, pabrėžiančių ekrane prasiveržiančius agoniškų emocijų priepuolius. Šis filmas yra brandus, rimtas ir skaidrus kūrinys. **GA**

Taivanas (Central), 138 min., spalvotas

Literatūrinė kinų kalba

Režisierius Hsiao-hsien Hou

Scenarijaus autoriai Chu T'ienwen, Hsiao-hsien Hou

Operatorius Lee Pin Bing

Kompozitorius Wu Chuchu

Vaidina Mei-Feng, Tang Yu-Yuen, Tien Feng, Xin Shufen, Yiu Ann-Shuin

Berlyno tarptautinis kino festivalis: Hsiao-hsien Hou (FIPRESCI apdovanojimas – naujojo kino forumas)

Didžioji Britanija (Embassy, Universal), 131 min., spalvotas (*Technicolor* sistema)

Režisierius Terry Gilliam

Prodiuseris Arnon Milchan

Scenarijaus autoriai Terry Gilliam, Charles McKeown, Tom Stoppard

Operatorius Roger Pratt

Kompozitorius Michael Kamen

Vaidina Jonathan Pryce, Robert De Niro, Katherine Helmond, Ian Holm, Bob Hoskins, Michael Palin, Ian Richardson, Peter Vaughan, Kim Greist, Jim Broadbent, Barbara Hicks, Charles McKeown, Derrick O'Connor, Kathryn Pogson, Bryan Pringle

„Oskaro" nominacija: Terry Gilliam, Tom Stoppard, Charles McKeown (scenarijus), Norman Garwood, Maggie Gray (meninis apipavidalinimas ir dekoracijos)

BRAZILIJA (1985)
BRAZIL

Filmas buvo nufilmuotas 1984 m. kartu su Michaelo Radfordo filmu pagal to paties pavadinimo George'o Orwello romaną. *Brazilijos* veiksmas vyksta „kažkur XX amžiuje" išgalvotoje, tačiau despotiškoje valstybėje, kur susipina patys šlykščiausi 5-ojo deš. britų biurokratijos, 6-ojo deš. amerikietiškos paranojos, stalininio ir hitlerinio totalitarizmo bei 9-ojo deš. (pavyzdžiui, beprotiškas susižavėjimas plastine chirurgija) bruožai. Orwello „Air Strip One" (Britanijos pavadinimas romane *1984-ieji*) remiasi nepaprastai veiksminga sekimo sistema, o pats baisiausias Terry Gilliamo antiutopijos bruožas yra tas, kad ji apskritai neveikia: sąmokslas sužlugdomas tik dėl absurdiškos klaidos, kai sutraiškytas vabzdys nukrinta ant spausdintuvo, todėl įsakymas suimti teroristams dirbantį inžinierių Tutlį (Robertas De Niro) taikomas nekaltam ponui Batliui (Brianas Milleris), o niūrus utilitarinis miestas sužlunga net be valdžios remiamų teroristų, kurie kartkartėmis viską griauna ir masiškai žudo žmones.

Kaip ir Winstonas Smithas iš Orwello romano *1984-ieji*, Semas Louris (Jonathanas Pryce'as) yra vidurinei klasei priklausantis valdininkas despotiškoje valstybėje, norėjęs prisidėti prie maištininkų, tačiau gyvenimą baigia sužlugdytas draugiško budelio. Gilliamas, palyginti su Orwellu, daugiau dėmesio kreipia į išgalvotus momentus. Filme naudojamos dekoracijos yra tokios fantastiškos, kad jas sunku net įsivaizduoti. Semas mėgaujasi romantiškais fantazijos proveržiais (pabrėžiamais filmo pavadinimą atitinkančia melodija), kai angeliškas jo riteris susiduria su Gilliamo padarais, primenančiais pitonus iš japoniškų filmų apie milžiniškas pabaisas. Jis svajoja išgelbėti savo svajonių mergaitę ir apversti viską aukštyn kojomis, kad nugalėtų Batliui ir jo šeimai padarytą blogį.

Galbūt dėl bendradarbiavimo su scenaristu Tomu Stoppardu *Brazilija* tapo dramatišku filmu, nepaisant visų animacinių Gilliamo išradimų. Filme yra juodojo humoro ir pritrenkiančių scenų (ypač tos, kur vaidina Katherine Helmond, apie plastinę operaciją svajojanti ir bato formos skrybėlių kolekciją turinti moteris). Visa tai siejama su patikimu, baisiais faktais grindžiamu režimu, kuris savo aukoms pateikia sąskaitą už suvartotą elektros energiją ir kankinimo darbus. Tai perteikiama per šeimos žmogaus, „informacijos atitaisymo centro" specialisto (Michaelas Palinas) ir nevilties kupino dokumentų pristatymo vadybininko (Ianas Holmas) paveikslą. Vienoje *Brazilijos* scenoje yra siaubingas laidotuvių epizodas, kuriame plėtojama daugybė šalutinių temų, panašių į mirusio žmogaus fantazijas. Jos šmėkščioja kankinamo Semo smegenyse. **KN**

MOTERS VORĖS BUČINYS (1985)
KISS OF THE SPIDER WOMAN

Pagal Manuelio Puigo romaną sukurtas filmas yra drąsus politinių, psichologinių ir seksualinių klausimų tyrinėjimas akylai saugomame Pietų Amerikos kalėjime. Puikiai suvaidinęs už homoseksualizmą nuteistą vitrinų puošėją Luisą Moliną, Williamas Hurtas laimėjo „Oskarą". Vaizdinga ir šiek tiek senamadiška istorija traukia dėmesį ir šiais laikais, o įtikinama Raulio Julios vaidyba atrodo net profesionalesnė už paties Hurto darbą.

Aukštas, manieringas ir išlepęs Luisas sėdi vienoje kameroje su politiniu nusikaltėliu, heteroseksualu Valentinu Aregiu (Julia). Norėdamas sutrumpinti laiką, Luisas pradeda pasakoti apie sudėtingą ir intriguojančią melodramą, kurią matė prieš kelerius metus. Įvairiuose nostalgiškuose epizoduose Sonia Braga vaidina Antrojo pasaulinio karo laikų prancūzų dainininkę. Braga, kuri tuo metu dar nekalbėjo angliškai, taria žodžius laikydamasi fonetikos taisyklių ir taip suteikia komiškai satyrai nerealių aspektų. Dailiai atrodanti ir būdama nepaprastai jautri, ji pamilsta gražų šviesiaplaukį gestapo karininką. Atsidavęs tik savo politiniams įsitikinimams, Valentinas nekreipia jokio dėmesio į filmo įvykius. Vis dėlto pamažu jis įsitraukia į filmo sūkurį, jei tik Luisas nepradeda per daug detaliai pasakoti apie valgius ir nuogas moteris. Luisą domina tik romantika, be to, jis turi ir savų paslapčių. Prižiūrėtojas pažadėjo jam, kad pirma laiko paleis jį, jeigu jis gaus vertingos informacijos iš savo kameros draugo, kurį Luisas įsimylėjo.

Nors pagrindinė filmo tema yra istoriniai įvykiai (homoseksualizmas retai būdavo svarbiausia filmo ašis), tačiau Hurto vaidyba pranoksta visus teatro triukus, o dėl jo meistriškumo tikrieji personažo jausmai yra paslėpti po daugybe įvairaus intensyvumo sluoksnių. Netgi filmo pabaigoje žiūrovas nėra tikras, išdavė Luisas Valentiną ar ne. *Moters vorės bučinys* panašus į *Kasablanką*, tačiau čia pasakojama apie „gėjus". Pagrindinis filmo laimėjimas – humaniško požiūrio į visas meilės formas akcentavimas. **KK**

Brazilija, JAV, Argentina (HB, Sugarloaf), 119 min., spalvotas (*Metrocolor* sistema)

Anglų, portugalų kalbomis

Režisierius Hector Babenco

Prodiuseris David Weisman

Scenarijaus autorius Leonard Schrader (pagal Manuelio Puigo romaną *Moters vorės bučinys*)

Operatorius Rodolfo Sánchez

Kompozitorius John Neschling

Vaidina William Hurt, Raul Julia, Sonia Braga, José Lewgoy, Milton Gonçalves, Míriam Pires, Nuno Leal Maia, Fernando Torres, Patricio Bisso, Herson Capri, Denise Dumont, Antônio Petrin, Wilson Grey, Miguel Falabella, Walter Breda

„Oskaras": William Hurt (aktorius)

„Oskaro" nominacija: David Weisman (geriausias filmas), Hector Babenco (režisierius), Leonard Schrader (scenarijus)

Kanų filmų festivalis: William Hurt (aktorius), Hector Barenco – „Auksinės palmės šakelės" nominacija

TYLI ŽEMĖ (1985)
THE QUIET EARTH

Pagal Craigo Harrisono romaną sukurtas filmas *Tyli žemė* buvo puikus Naujosios Zelandijos kūrinys apie paskutinius Žemėje išlikusius žmones. Mokslininkas Zakas Hobsonas (Bruno Lawrence'as) vieną rytą prabunda ir supranta, kad dėl netinkamai atlikto mokslinio eksperimento liko vienas pasaulyje. Lawrence'as nuostabiai vaidina pirmąsias 36 minutes ekrane, kai Zakas dėl savo izoliacijos puola tai į euforiją, tai į neviltį. Paskui jis sutinka vienintelę išlikusią moterį Džoaną (Alison Routledge), kurią iškart pamilsta. Jų idilę griauna trečias išlikęs Apis (Pete'as Smithas), agresyviai nusiteikęs maoris, tapęs trečiuoju jų meilės trikampio nariu.

Tyli žemė gerokai skiriasi nuo visų kitų filmų apie be žmonių likusį pasaulį. Garso takelis studijoje buvo pataisytas norint panaikinti visus pašalinius garsus. Laipsnišką Zako žlugimą rodo daugybė įvairiausių įvykių: jis vaikštinėja vilkėdamas moteriškus apatinukus, vairuoja traukinį lyg pats būtų žaislinio traukinio dalis, lyjant lietui svajoja ir groja saksofonu. Juostoje *Tyli žemė* nenaudojama jokių efektų, tai inteligentiškas ir optimistiškas filmas. **RDe**

Naujoji Zelandija (Cinepro, Mr. Yellowbeard), 91 min., spalvotas

Režisierius Geoff Murphy

Prodiuseriai Sam Pillsbury, Don Reynolds

Scenarijaus autoriai Bill Baer, Bruno Lawrence, Sam Pillsbury (pagal Craigo Harrisono romaną)

Operatorius James Bartle

Kompozitorius John Charles

Vaidina Bruno Lawrence, Alison Routledge, Pete Smith, Anzac Wallace, Norman Fletcher, Tom Hyde

JAV (American Zoetrope, Filmlink, Lucasfilm, M Co.), 120 min., nespalvotas ir spalvotas

Japonų, anglų kalbomis

Režisierius Paul Schrader

Prodiuseriai Francis Ford Coppola, George Lucas, Tom Luddy, Mata Yamamoto

Scenarijaus autoriai Leonard Schrader, Paul Schrader

Operatorius John Bailey

Kompozitorius Philip Glass

Vaidina Ken Ogata, Masayuki Shionoya, Hiroshi Mikami, Junya Fukuda, Shigeto Tachihara, Junkichi Orimoto, Naoko Otani, Gô Rijû, Masato Aizawa, Yuki Nagahara, Kyuzo Kobayashi, Yuki Kitazume, Haruko Kato, Yasosuke Bando, Hisako Manda, Roy Scheider

Kanų filmų festivalis: John Bailey, Eiko Ishioka, Philip Glass (didžriausias meninis indėlis – operatorius, dailininkas, kompozitorius), Paul Schrader – „Auksinės palmės šakelės" nominacija

MIŠIMA: GYVENIMAS KETURIUOSE SKYRIUOSE (1985)

MISHIMA: A LIFE IN FOUR CHAPTERS

Neįprastas Paulo Schraderio filmas apie japonų rašytoją ir aktyvistą Yukio Mishimą yra ypač prašmatnus amerikiečių kūrinys japonų kalba (nors kartais Roy Scheideris už kadro naudoja anglišką tekstą). Mishima buvo didelis savimyla, revoliucionierius, nacionalistas, samurajus ir galbūt pats drąsiausias XX a. Japonijos rašytojas. *Taksisto* kūrėjas Travisas Bickle'as aiškiai suvokia save kaip gimininga sielą, tačiau šis filmas yra ne vien tik parodyta pagarba. Subtiliai ir taktiškai Schraderis atskleidžia mums daugybę japonų rašytojo kaukių.

Filme susipina daugybė įvykių, vedančių prie atviro Mishimos (Kenas Ogata) nepaklusnumo – žavingo bandymo pagrobus generolą suderinti meną ir veiksmą. Čia yra ir nespalvotų biografinių kadrų apie autoriaus vaikystę, ir trys stilizuotos, studijoje sukurtos dramatinės inscenizacijos, kurias įkvėpė romanai *Auksinio paviljono šventykla, Kijoko namas* ir *Pabėgę arkliai*. Filmo kūrimą rėmė prodiuseriai Francis Fordas Coppola ir George'as Lucasas (žymus sinologas). Nuoseklus, sudėtingas ir intriguojantis filmas *Mišima*, vaizduojantis istorinius įvykius, gali pasigirti kvapą gniaužiančiomis scenomis, kurias sukūrė Eiko Ishioka, puikiais Johno Bailey kadrais ir impulsyvia Philipo Glasso muzika. **TCh**

JAV (ABC), 130 min., spalvotas

Režisierius John Huston

Prodiuseris John Foreman

Scenarijaus autoriai Richard Condon, Janet Roach (pagal Richardo Condono romaną)

Operatorius Andrzej Bartkowiak

Kompozitoriai Alex North, Gaetano Donizetti, Gioacchino Rossini

Vaidina Jack Nicholson, Kathleen Turner, Robert Loggia, John Randolph, William Hickey, Lee Richardson, Michael Lombard, Anjelica Huston, George Santopietro, Lawrence Tierney, CCH Pounder, Ann Selepegno, Vic Polizos, Dick O'Neill, Sully Boyar

„Oskaras": Anjelica Huston (antrojo plano aktorė)

„Oskaro" nominacija: John Foreman (geriausias filmas), John Huston (režisierius), Richard Condon, Janet Roach (scenarijus), Jack Nicholson (aktorius), William Hickey (antrojo plano aktorius), Donfeld (kostiumai), Rudi Fehr, Kaja Fehr (montažas)

PRICIŲ ŠEIMOS GARBĖ (1985)

PRIZZI'S HONOR

1985 m. režisierius Johnas Hustonas, nekreipdamas dėmesio į prastą sveikatą, pradėjo filmuoti 40-tą savo filmą – juodąją komediją apie tai, kas atsitinka, kai du žudikai pamilsta vienas kitą. Jackas Nicholsonas vaidina kvailoką žudiką Čarlį Partaną, kuris tarnauja mafiozų Pricių šeimai iš Niujorko. Krikštatėvis don Koradas (Williamas Hickey) žvelgia į jį kaip į įsūnį, o don Korado anūkė Meros (Anjelica Huston, režisieriaus duktė ir tuometinė Nicholsono meilužė) žiūri į jį su panieka. Per vestuves Čarlis pamilsta patrauklią blondinę Ireną Volker (Kathleen Turner), tačiau vėliau paaiškėja, jog meilužiai buvo pasamdyti, kad nužudytų vienas kitą.

Filmas baigiasi drąsiai ir visiškai netikėtai, taip, kaip to reikalavo siužetas, bet ne taip, kaip tikėjosi žiūrovai. Nors jis buvo nominuotas aštuoniems „Oskarams", apdovanojimą gavo tik Anjelica kaip antrojo plano aktorė. Vis dėlto tikroji filmo siela yra Hickey, kai beveik praradęs paskutines jėgas klausia: „Gal norėtum sausainio?" Čia slypi ir pašaipa, ir grėsmė. Lawrence'as Tierney vaidina korumpuotą policininką. *Pricių šeimos garbė* yra ne visai tobulas, slegiantis filmas, bet vis dėlto tapo komedijos žanro brangenybė. **KK**

BASTŪNAS (1985)
SANS TOIT NI LOI

Naujosios prancūzų bangos atstovei Agnès Vardai trūko tokių kritikų kaip François Truffaut ir Jeanas Lucas Godard'as rekomendacijų. Iš tiesų į kinematografiją Varda atėjo iš fotomeno, ir, nors savo karjeroje nedaug buvo susidūrusi su filmų kūrimu, tačiau atrado tikrąjį savo stilių. Vienas geriausių ankstyvųjų jos filmų buvo *Kleo nuo 5 iki 7* (1962), kur vaizduojama vėžio tyrimų rezultatų laukianti moteris. Po to Varda svyravo tarp dokumentikos ir vaidybinių filmų. *Bastūnas* yra arčiau dokumentikos, nors daugelis jį laiko dokumentikos ir įprastų kinematografijos technikų deriniu.

Vieną rytą fermeris aptinka sušalusį, susitraukusį moters kūną apšerkšnijusiu pamėlynavusiu veidu. Atvykus policijai pasigirsta Vardos balsas: ji aiškina, kad apie jauną moterį beveik nieko nežinoma, o paskui pradeda eilę nelabai reikalingų interviu bei retrospektyvių kadrų su nereikšmingais faktais ir nelaimingosios gyvenimo detalėmis. Iš tiesų apie moterį, vardu Mona Beržeron (ją su šaltu objektyvumu vaidina Sandrine Bonnaire), nieko nežinoma. Ji yra tik trumpo režisierės pasakojimo herojė.

Bastūnas Vardai – kaip metafora to, kiek mažai žinome apie žmones, kuriuos sutinkame kiekvieną dieną. Valkata Bonnaire, savo kelyje ieškodama maisto ir pastogės, sutinka daugybę žmonių, tačiau nededa jokių pastangų susipažinti su jais. Ji yra niūri ir nedėkinga, per šaltį keliauja Prancūzijos peizažų fone, tolsta nuo savo pažįstamų ir juda tragiškos savo gyvenimo pabaigos link. Interviu ištraukose personažai perteikia tam tikras jos elgesio detales, tačiau niekas negali iki galo papasakoti apie šią paslaptingą merginą. Kiekviena Vardos scena ir atšiaurūs peizažai užfiksuoti su fotografiniu subtilumu. Pagrindinė veikėja (kartais ir jos engėjai) dažnai atsiduria kadro pakraštyje, nes ir mįslingoji Mona egzistuoja tik pasaulio periferijoje. **JKl**

Didžioji Britanija, Prancūzija (Channel Four, Ciné Tamaris, Films A2, French Ministry of Culture), 105 min., spalvotas

Prancūzų kalba

Režisierė Agnès Varda

Prodiuseris Oury Milshtein

Scenarijaus autorė Agnès Varda

Operatorius Patrick Blossier

Kompozitoriai Joanna Bruzdowicz, Fred Chichin

Vaidina Sandrine Bonnaire, Setti Ramdane, Francis Balchère, Jean-Louis Perletti, Urbain Causse, Christophe Alcazar, Dominique Durand, Joël Fosse, Patrick Schmit, Daniel Bos, Katy Champaud, Raymond Roulle, Henri Fridlani, Patrick Sokol, Pierre Imbert

Venecijos kino festivalis: Agnès Varda (FIPRESCI apdovanojimas), „Auksinis lokys“, OCIC premija

Prancūzija (Les Films Adelph/Historia), 566 min., spalvotas

Prancūzų kalba

Režisierius Claude Lanzmann

Operatoriai Dominique Chapuis, William Lubtchansky

ŠOA (1985)
SHOAH

Viena vertus, gali atrodyti absurdiška ir net užgaulu Claude'o Lanzmanno filmą *Šoa* įtraukti į čia minimų filmų antologiją, vartojant fiksuotą skaičių žodžių jam aprašyti ir aptarti. Kita vertus, atsižvelgiant į visas jo savybes, įskaitant ir 9 valandų trukmę bei visą jo genialumą, visiškai normalu *Šoa* vertinti kaip įprastą filmą.

Lanzmannas beveik dešimt metų keliavo po visą pasaulį, tyrinėjo nacistų mirties stovyklų istoriją, ir ne tik konclagerių, ne tik visą nacistinę sistemą, ne tik antisemitizmo istoriją, bet ir visas vietas, kuriose tvyrojo mirtis. Jis užfiksavo nedaugelio išgyvenusių liudininkų ir tų, kurie vadovavo masinėms žudynėms, parodymus. Jis kartu sumontavo balsus ir vaizdus tų, kurie išliko gyvi, ir peizažus, kuriuose visiems laikams pėdsaką paliko tragiška praeitis. Kiekvienam žiūrovui jis leido suprasti, kad neįmanoma iki galo perteikti to, kas vyko Osvencime, Birkenau, Sobibore, Treblinkoje ir Chelmne. Ne todėl, kad tai uždrausta, bet todėl, jog tai neįmanoma.

Tokiu būdu Lanzmannas atliko kelis nepaprastai svarbius darbus. Jis sugalvojo, kaip pateikti prisiminimus apie holokausto šiurpą neiškreipiant faktų. Dėl to jam pavyko visam procesui sugalvoti šiais laikais plačiai vartojamą žodį – Šoa. Be to, visai nauju lygmeniu Lanzmannas sukūrė kinematografo esmę perteikiantį būdą – pats tikriausias buvimas be jokios praeities. Be milijonų mirusiųjų, įvairiausių liudininkų, kruopščiai žudikų sunaikintų vaizdo ir garso archyvų.

Lanzmanno filmas yra pats geriausias atsakas į Jeano Luco Godard'o pasiūlymą kurti „ne konkretų portretą, o tik įvaizdį". *Šoa* tapo filmu, kuriame šiuolaikinio kino priemonėmis buvo parodyti ekstremizmo, aklo garbinimo ir propagandos padariniai. Po filmo kilusios diskusijos tik patvirtino neįprasto kūrinio vertę. Apie *Šoa* galima sakyti, kad kiekvienas jo parodymas yra žmonijos ir jos ateities pergalė.
J-MF

PURPURINĖ PIEVA (1985)
THE COLOR PURPLE

Sumanęs sugriauti savo, kaip populiarių fantazijų kūrėjo, reputaciją, Stevenas Spielbergas atkreipė dėmesį į Alice Walker pasakojimą apie skurdų XX a. pr. Pietų Amerikos kaimelį ir išmėgino save kaip dramų kūrėją. Gana keista, nes Spielbergo, kaip režisieriaus, talentas prieštaravo šiam scenarijui, o jo polinkis į rafinuotą humorą ir tobulą techniką sunkiai derinosi su Walker romano turiniu.

Purpurinė pieva atskleidė Spielbergo norą rizikuoti. Su Oprah Winfrey ir Danny Gloveriu jam pavyko sukurti puikių scenų, tačiau ypač neįkainojama pasirodė Spielbergo uoslė pasirinkti tada dar mažai žinomą aktorę Whoopi Goldberg. Jos vaidinama Seli nedaug kalba, tačiau yra tiek pilna emocijų, kad plati jos šypsena pasako kur kas daugiau nei šabloniški kitų aktorių dialogai. Spielbergas per dažnai yra sentimentalus, tačiau netgi tada spindi jo talentas, dar pasireiškiantis filmuose *Saulės imperija* (1987), *Šindlerio sąrašas* (1993) ir *Dirbtinis intelektas* (2001). **JKl**

JAV (Amblin, Guber-Peters Co., Warner Bros.), 154 min., spalvotas

Režisierius Steven Spielberg

Prodiuseriai Quincy Jones, Kathleen Kennedy, Frank Marshall, Steven Spielberg

Scenarijaus autorius Menno Meyjes (pagal Alice Walker romaną)

Operatorius Allen Daviau

Kompozitorius Quincy Jones

Vaidina Danny Glover, Whoopi Goldberg, Margaret Avery, Oprah Winfrey, Willard E. Pugh, Akosua Busia, Desreta Jackson, Adolph Caesar, Rae Dawn Chong, Dana Ivey, Leonard Jackson, Bennet Guillory, John Patton jaunesn., Carl Anderson, Susan Beaubian, James Tillis, Phillip Strong, Laurence Fishburne, Sonny Terry

„Oskaro" nominacija: Steven Spielberg, Kathleen Kennedy, Frank Marshall, Quincy Jones (geriausias filmas), Menno Meyjes (scenarijus), Whoopi Goldberg (aktorė), Margaret Avery (antrojo plano aktorė), Oprah Winfrey (antrojo plano aktorė), J. Michael Riva, Linda DeScenna (meninis apipavidalinimas ir dekoracijos), Allen Daviau (operatorius), Aggie Guerard Rodgers (kostiumai), Ken Chase (grimas), Quincy Jones, Jeremy Lubbock, Rod Temperton, Caiphus Semenya, Andraé Crouch, Chris Boardman, Jorge Calandrelli, Joel Rosenbaum, Fred Steiner, Jack Hayes, Jerry Hey, Randy Kerber (muzika), Quincy Jones, Rod Temperton, Lionel Richie (daina)

JAV (De Laurentiis, Red Dragon), 119 min., spalvotas (*Technicolor* sistema)

Režisierius Michael Mann

Prodiuseriai Dino De Laurentiis, Richard A. Roth

Scenarijaus autorius Michael Mann (pagal Thomo Harriso romaną *Raudonas drakonas*)

Operatorius Dante Spinotti

Kompozitoriai Michel Rubini, Klaus Schulze

Vaidina William L. Petersen, Kim Greist, Joan Allen, Brian Cox, Dennis Farina, Stephen Lang, Tom Noonan, David Seaman, Benjamin Hendrickson, Michael Talbott, Dan Butler, Michele Shay, Robin Moseley, Paul Perri, Patricia Charbonneau

ŽMONIŲ MEDŽIOTOJAS (1986)
MANHUNTER

Pagal Thomo Harriso bestselerį *Raudonas drakonas* sukurtame filme buvo pasakojama apie psichiatrą žmogėdrą Hanibalą Lekterį (Brianas Coxas) prieš 5 metus iki to, kai Anthony Hopkinsas suvaidins jį filme *Avinėlių tylėjimas.*

Filmo stilių ir atmosferą sukūrė *Karščio* režisierius Michaelas Mannas (tuo metu buvo labiau žinomas kaip filmo *Majamio policija* kūrėjas). *Žmonių medžiotojas* rodo FTB darbuotoją Vilą Grehemą (Williamas L. Petersenas), kuriam tenka palikti apgailėtiną slėptuvę, kad pritaikytų retą savo talentą suprasti žudikus maniakus. Tai padeda sugauti ypač pavojingų nusikaltėlių. Norėdamas taip pasielgti, jis kalėjimo kameroje turi pradėti bendrauti su jo pagautu Lekteriu, nepaisant to, kad Lekterio proto žaidimai pirmiausia paveikė paties Grehemo psichiką.

Žmonių medžiotojas – vienas labiausiai įtemptų ir jaudinančių 9-ojo deš. trilerių (tapęs šablonu Chriso Carterio televizijos serialui *Tūkstantmetis*), kuriame nuostabiai vaidina ne tik abejingasis Coxas ir rimtasis Petersenas, bet ir antrojo plano aktoriai, pavyzdžiui, Kim Greist, Joan Allen ir Dennisas Farina. Jei *Avinėlių tylėjimas* jums yra baisus, tai jūs dar ne viską matėte. **JB**

JAV (Act III, Columbia, The Body), 89 min., spalvotas (*Technicolor* sistema)

Režisierius Rob Reiner

Prodiuseriai Bruce A. Evans, Raynold Gideon, Andrew Scheinman

Scenarijaus autoriai Raynold Gideon, Bruce A. Evans (pagal Stepheno Kingo romaną *Kūnas*)

Operatorius Thomas Del Ruth

Kompozitorius Jack Nitzsche

Vaidina Wil Wheaton, River Phoenix, Corey Feldman, Jerry O'Connell, Gary Riley, Kiefer Sutherland, Casey Siemaszko, Bradley Gregg, Jason Oliver, Marshall Bell, Frances Lee McCain, Bruce Kirby, William Bronder, Scott Beach, Richard Dreyfuss

„Oskaro" nominacija: Raynold Gideon, Bruce A. Evans (scenarijus)

LIK SU MANIMI (1986)
STAND BY ME

Stepheno Kingo pasakojimą *Kūnas* apie dviejų berniukų draugystę meistriškai ekranizavo režisierius Robas Reineris ir scenarijaus autoriai Raynoldas Gideonas bei Bruce'as A. Evansas. Čia veikia ramusis Gordis (Wilas Wheatonas), drąsusis Tedis (Corey Feldmanas), storulis Vernas (Jerry O'Connellas) ir kompanijos lyderis Krisas (Riveris Phoenixas). Šie keturi vaikinai 1959 m. vasarą leidžia nieko neveikdami savo namelyje medyje, kol kartą Vernas pareiškia, kad žino, kur galima rasti negyvėlį. Susidomėję ir trokštantys pamatyti, kaip atrodo negyvo žmogaus kūnas, draugai pradeda ilgą kelionę.

Pasakojimas apie draugystę, perduotas jau suaugusio Gordžio, nufilmuotas nuostabių peizažų fone. *Lik su manimi* nepaprastai tiksliai perteikia vaikišką baimę, žaidimus, apmąstymus, madingas frazes, svarstymus (Mikis – peliukas, Donaldas – ančiukas, Plutas – šuo. O kas toks Gufis?) ir berniukiškas paslaptis. Paaugęs Kieferio Sutherlando Eisas verčia susimąstyti, kokiais šie berniukai galėtų tapti suaugę. Filme puikiai vaidino jauni aktoriai, jį nepaprastai subtiliai nufilmavo režisierius Reineris. **JB**

MĖLYNASIS AKSOMAS (1986)
BLUE VELVET

„Tai keistas pasaulis, argi ne?" Grafiška seksualinė prievarta ir šokiruojantis sadisto psichopato paveikslas, sukurtas Denniso Hopperio. Toks žiaurumas sukėlė daugybę prieštaringų diskusijų dėl niūraus, jaudinančio, mįslingo ir į sapną panašaus Davido Lyncho filmo. Subtilus, negailestingai jaudinantis, drąsus ir stilingas Lyncho kūrinys – tai žiaurumas, liguistumas ir siaubas, paslėpti po nuostabia ir švaria vidurio Amerika su baltomis tvorelėmis. Mistinę atmosferą *Mėlynasis aksomas* sujungia su ironišku ir satyrišku Amerikos paveikslu unikaliai, linksmai ir šiek tiek stilizuotai. Filmą persmelkia žavus kažkokio keisto šlykštumo ir namų jaukumo, dirbtinumo ir paprastumo derinys, dėl to Lyncho televizijos serialas *Tvin Pyksas* tapo kultūriniu XX a. paskutinio deš. fenomenu ir darė nepaprastą įtaką daugybei mėgdžiotojų.

Kyle'as MacLachlanas ir Laura Dern vaidina Džefrį Bomontą ir Sendi Viljams – naivius jaunus žmones, patekusius į sudėtingų santykių pinkles tarp išprotėjusio Hoperio, priklausomo nuo deguonies baliono, žmonių grobėjo bei žudiko, ir drąsios kabareto dainininkės Dorotės Valens (Isabella Rossellini), kuri yra visiškai priklausoma nuo Hoperio, nes jis yra pagrobęs jos vyrą ir sūnų. Lambertonas yra saulėtas, nykus Amerikos miestas su tvarkingomis pievelėmis ir gėlių lysvėmis, pramonės kompanijomis ir vienodomis užkandinėmis, kur Džefris ir Sendi suvienija savo, kaip seklių mėgėjų, jėgas. Jie įsimyli vienas kitą. Viskas tampa nevaldoma, kai smalsus koledžo berniukas lauke randa žmogaus ausį ir pradeda pavojingą savo nuotykį atsekti nusikaltimą tol, kol jam su siaubu teks stebėti keistą mirties sceną.

Epizodas, kai Dorotės tualete pasislėpęs Džefris stebi, kaip Frenkas baisiai prievartauja mėlynu aksomu apsirengusią auką, yra daugiausia ginčų sukėlusi scena, be to, prikaustanti dėmesį ir demonstruojanti klasikinį Lyncho nervingumą. Labai taikliai panaudotos popbaladės, iš jų pati populiariausia yra pirmoji, ją sukūrė nuolatinis Lyncho kompozitorius Angelo Badalamenti. Bauginanti jo muzika dar labiau padidina filmo įtampą. **AE**

JAV (De Laurentiis), 120 min., spalvotas

Režisierius David Lynch

Prodiuseris Fred C. Caruso

Scenarijaus autorius David Lynch

Operatorius Frederick Elmes

Kompozitoriai Angelo Badalamenti, David Lynch, Roy Orbison, Bernie Wayne, Victor Young

Vaidina Isabella Rossellini, Kyle MacLachlan, Dennis Hopper, Laura Dern, Hope Lange, Dean Stockwell, George Dickerson, Priscilla Pointer, Frances Bay, Jack Harvey, Ken Stovitz, Brad Dourif, Jack Nance, J. Michael Hunter, Dick Green

„Oskaro" nominacija: David Lynch (režisierius)

JAV (Orion, Charles H. Joffe & Jack Rollins), 103 min., spalvotas (*Technicolor* sistema)

Režisierius Woody Allen

Prodiuseris Robert Greenhut

Scenarijaus autorius Woody Allen

Operatorius Carlo Di Palma

Kompozitoriai James V. Monaco; Johann Sebastian Bach, Giacomo Puccini

Vaidina Barbara Hershey, Carrie Fisher, Michael Caine, Mia Farrow, Dianne Wiest, Maureen O'Sullivan, Lloyd Nolan, Max von Sydow, Woody Allen, Daniel Stern, Julie Kavner, Joanna Gleason, Bobby Short, Lewis Black, Julia Louis-Dreyfus

„Oskaras“: Woody Allen (scenarijus), Michael Caine (antrojo plano aktorius), Dianne Wiest (antrojo plano aktorė)

„Oskaro“ nominacija: Robert Greenhut (geriausias filmas), Woody Allen (režisierius), Stuart Wurtzel, Carol Joffe (meninis apipavidalinimas ir dekoracijos), Susan E. Morse (montažas)

HANA IR JOS SESERYS (1986)
HANNAH AND HER SISTERS

Paskutinis ir pats brangiausias nuostabios Woody Alleno serijos filmas *Hana ir jos seserys* yra bergmaniškai įkvepiantis ir renuariškas savo stiliumi, perteikiantis abiejų genijų meistriškumą ir nagrinėjantis sudėtingus, vienerius metus trunkančius santykius. Kaip ir kai kuriuose kituose jo filmuose, čia pasakojama apie Manheteno bohemą, o daugiausia dėmesio kreipiama į tris seseris (Mia Farrow, Barbara Hershey ir Dianne Wiest), pirmųjų dviejų partnerius (Michaelas Caine'as, Maxas von Sydowas) ir buvusį pirmosios sesers vyrą (Allenas). Caine'as sulaužo savo ištikimybę Farrow, nes jį sužavi jauna Hershey. Išties malonu stebėti, kaip Allenas valdo tokią daugybę personažų, kurie yra daug sudėtingesni nei ankstesniuose jo filmuose. Daug platesnis fokusavimas leidžia pajusti pasaulio platybes, o ne ekrano ribotumą.

Žinoma, kai kur matome tas pačias pasikartojančias situacijas, net ir pokštai yra gana panašūs, tačiau filme atsiranda kažkas panašaus į Čechovą: rafinuotai pabrėžiamos sudėtingos emocinės dilemos, tikrą skausmą akcentuoja įvairiausi juokeliai, kurie yra ne tik gana trumpi, bet ir atitinkantys personažus bei siužetą. Šiam filmui Allenas parinko pačius geriausius aktorius, todėl pasiekė patį geriausią rezultatą. Sakoma, kad geri darbai įprasmina gyvenimą, ir tai ypač juntama lyg iš pačių širdies gelmių atsiradusiame filme *Hana ir jos seserys* (nors Allenas iš pradžių galvojo apie daug niūresnę pabaigą). Šis filmas gerai nuteikia ir palieka puikų įspūdį. **GA**

JAI TO REIKIA (1986)
SHE'S GOTTA HAVE IT

Debiutinis Spike'o Lee filmas buvo skirtas jaunos tamsiaodės merginos Nolos Darling (Tracy Camilla Johns) gyvenimui tyrinėti. Ji gyvena Niujorke ir labai jaudinasi dėl to, kad seksualinis jos apetitas pavertė ją moterimi, turinčią „seksualinių nukrypimų". Ji susitikinėja su trimis vyrais, tačiau nė vienas negali galutinai jos patenkinti. Pirmas – tai juodaodis profesionalas Griras (Johnas Canada Terrellis), antras yra negrabus, neatsakingas ir triukšmingas Marsas Blekmonas (Lee) ir trečias – tvarkingas, rūpestingas ir poetiškas Džemis (Tommy Redmondas Hicksas), sukurtas merginoms vilioti.

Džemis pertraukia nespalvoto filmo eigą ir kaip gimtadienio dovaną pateikia spalvotą muzikinį pasirodymą. Būtent jis pradeda konfrontacijos sceną, kuri priverčia Nolą dar kartą peržvelgti savo gyvenimą ir pasilikti su juo. Iš esmės jis užvaldo ją, kad galiausiai padėtų tašką, o neaiškią „laimingą pabaigą" pertraukia Nolos pasakojimas su išvada: „Aš negaliu priklausyti vienam vyrui... Tau to reikėjo." Lee dažniausiai laikomas afrikiečių kilmės Amerikos kino filmų kūrėju. Jis norėjo patyrinėti tą juodaodžių gyvenimo dalį, kurios nėra nė viename filme apie gangsterius. Jo vidinio pasaulio perteikimo būdas, Niujorko atmosfera ir nuoširdumas sieja jį su Ericu Rohmeriu, Martinu Scorsese ir Woody Allenu. **KN**

JAV (40 Acres & a Mule), 84 min., nespalvotas ir spalvotas

Režisierius Spike Lee

Prodiuseris Spike Lee

Scenarijaus autorius Spike Lee

Operatorius Ernest R. Dickerson

Kompozitorius Bill Lee

Vaidina Tracy Camilla Johns, Tommy Redmond Hicks, John Canada Terrell, Spike Lee, Raye Dowell, Joie Lee, S. Epatha Merkerson, Bill Lee, Cheryl Burr, Aaron Dugger, Stephanie Covington, Renata Cobbs, Cheryl Singleton, Monty Ross, Lewis Jordan

Kanų filmų festivalis: Spike Lee (apdovanojimas už geriausią užsienio filmą jaunimui)

AMERIKOS IMPERIJOS SMUKIMAS (1986)
LE DÉCLIN DE L'EMPIRE AMÉRICAIN

Pirmas tarptautinio pripažinimo sulaukęs kanadiečių režisieriaus Denys Arcand'o filmas *Amerikos imperijos smukimas* yra sarkastiškas seksualinio potraukio tyrinėjimas, kur seksas pasireiškia daugiau pokalbiuose nei veiksmuose. Užmiesčio name ant ežero kranto keturi vyrai iš prancūziškai kalbančios Kanados ruošia prabangią vakarienę ir šnekučiuojasi apie seksą. Tuo metu keturios prie jų prisijungti ketinančios moterys susitinka miesto sporto klube ir kalbasi apie seksą. Paskui visi vakarieniauja, kur tęsiasi pokalbiai ir netikėti atradimai.

Prieš tai viena moterų per radijo interviu paklausė: „Nejaugi aistringos asmeninės laimės paieškos veda Amerikos imperijos saulėlydžio link?" Arcand'o filmas ironiškai tyrinėja šį klausimą. Atrodo, kad visi personažai nesulaikomai siekia laimės, tačiau po tokio pasakymo jie neteko vilties ir labai nusiminė, o jų santykiams iškilo grėsmė. Kaip užsimena pats Arcand'as, tai yra gyvenimo visuomenėje pasekmė, kur seksas suprantamas kaip galutinis tikslas. Personažų tarpusavio santykiai, ypač vakarienės metu, parodyti lyg kovų scenos, tiesioginiais ir atvirkštiniais kadrais, nepaprastai išradingai pateikti intelektualūs ir paslėpti dialogai. *Amerikos imperijos smukimas* – tai niūrus, tačiau nuotaikingas filmas. Mums gali ir nepatikti tie žmonės, bet jie sugeba atkreipti į save dėmesį ir priverčia žiūrėti filmą. **PK**

Kanada (Corporation Image M & M, Malofilm, NFB, Société Radio Cinema, Société Géneral du Cinéma du Québec, Téléfilm Canada), 101 min., spalvotas

Prancūzų kalba

Režisierius Denys Arcand

Prodiuseriai Roger Frappier, René Malo

Scenarijaus autorius Denys Arcand

Operatorius Guy Dufaux

Kompozitorius François Dompierre

Vaidina Dominique Michel, Dorothée Berryman, Louise Portal, Pierre Curzi, Rémy Girard, Yves Jacques, Geneviève Rioux, Daniel Brière, Gabriel Arcand, Évelyn Regimbald, Lisette Guertin, Alexandre Remy, Ariane Frédérique, Jean-Paul Bongo

„Oskaro" nominacija: Kanada (geriausias užsienio filmas)

Kanų filmų festivalis: Denys Arcand (FIPRESCI apdovanojimas)

MUSĖ (1986)
THE FLY

Jau ankstyvuose savo filmuose Davidas Cronenbergas bandė įsivaizduoti, kaip mokslo, medicinos ir šiuolaikinės technologijos laimėjimai (o kartais ir jų derinys) gali pakeisti žmogaus elgesį. *Musė* vaizduoja kraštutinį derinį, todėl filmas baugina tiesiogine prasme.

Musė išsaugojo visą siužetinę 1958 m. originalo liniją. Čia Jeffas Goldblumas vaidina mokslininką, išradusį kūno perkėlimo metodą, kai jis suskaldomas vienoje vietoje ir surenkamas kitoje. Nepaisydamas meilužės (Geena Davis) protestų, vieną naktį Goldblumas išbando savo išradimą su savimi. Kažkas vis dėlto nepavyko. Mokslininko DNR netyčia susimaišo su paprastos musės rūgštimi, ir nors genetiniai pokyčiai iš pradžių paveikia tyrinėtojo jausmus, greitai darosi aišku, kad vyksta dviejų skirtingų rūšių kova. Cronenbergas niekada nevengė tyrinėjimų, todėl mes stebime visus Goldblumo metamorfozės etapus, kai jis virsta žmogaus ir musės hibridu. Keistose vietose pradeda augti stangrūs plaukai. Iš kiekvienos kūno angos išsiskiria lipni masė. Kai kurios kūno dalys sudžiūsta ir nukrinta, o vietoj jų atsiranda paslaptingos naujos galūnės.

Šlykščios detalės gresia užgožti visą filmą, vemti verčiantys efektai turi ne tik šokiruoti, bet ir sukelti nenormalų juoką. Esant tokiam bjaurumui, Cronenbergui ir jo aktoriams pavyko persunkti scenas tikrais jausmais. Davis kovoja prieš galutinę Goldblumo transformaciją, kad ir vėl galėtų bendrauti su jai pažįstamu žmogumi. Goldblumas nori išlikti žmogumi, tačiau jo valia paklūsta tik instinktams.

Deja, ši istorija negali baigtis kitaip – saldų romaną pertraukia stiprus musių tauškučio smūgis. Čia Cronenbergas tragediją vaizduoja su didžiausiu tragizmu, o kruopščiai parodytos detalės paaiškina tokių keistų santykių tikimybę. Vis dėlto vargu ar tokie atgrasūs įvykiai galėtų pravirkdyti žiūrovą. **JKl**

JAV (Brooksfilms), 95 min., spalvotas

Režisierius David Cronenberg

Prodiuseriai Stuart Cornfeld, Marc Boyman, Kip Ohman

Scenarijaus autoriai David Cronenberg, George Langelaan, Charles Edward Pogue

Operatorius Mark Irwin

Kompozitorius Howard Shore

Vaidina Jeff Goldblum, Geena Davis, John Getz, Joy Boushel, Leslie Carlson, George Chuvalo, Michael Copeman, David Cronenberg, Carol Lazare, Shawn Hewitt

„Oskaras“: Chris Walas, Stephan Dupuis (grimas)

SVETIMI (1986)
ALIENS

„Šalin nuo jos, kalės vaike!" – šaukia leitenantė Elen Ripli (Sigourney Weaver), praradusi sveiką protą ir kupina motiniškų jausmų. Ji tapo pačia nuostabiausia mokslinės fantastikos heroje sensacingame Camerono filme *Svetimas*. Tai vienas puikiausių filmo tęsinių apie tai, kaip buvo išgelbėta Ripli ją radus gelbėjimo laive. Įdomiausia, kad veiksmas vyksta po 57 metų ir, užuot skausmingai aiškinusi, kas atsitiko su „Nostromo", Ripli sielvartauja dėl to, kad jų atradimas (planeta LV 426) jau yra kolonizuotas. Ten neišvengiamai vyksta kažkas šiurpaus, todėl traumuota Ripli siunčiama atgal su nepatikimu žmogumi, pasipūtusių jūrų pėstininkų komanda (įskaitant Camerono numylėtinius Michaelą Biehną, Billį Paxtoną („žaidimas baigtas!") ir chuliganę vaidinančią Jenette Goldstein) ir tuščiagarbiu androidu (Lance'as Henriksonas, vaidinantis vyskupą).

Svetimas buvo tarsi vaiduoklių namas, o Camerono versija su savo negailestingumu ir žiauria baimės atmosfera („Oskaras" už specialiuosius garso ir vaizdo efektus) tapo apgulta tvirtove erdvėje su vis mažėjančia komanda, įskaitant ir kūrybišką našlaitį Njutą (Carrie Henn), kuriuos atkakliai puola daugybė baisių, milžiniškų ir rūgštimi spjaudančių H. R. Gigerio pabaisų. Režisieriaus montažas dar pridėjo 17 įtampos minučių. **AE**

JAV, Didžioji Britanija (Fox, Brandywine), 137 min., spalvotas (*Eastmancolor* sistema)

Režisierius James Cameron

Prodiuserė Gale Anne Hurd

Scenarijaus autoriai James Cameron, David Giler, Walter Hill

Operatorius Adrian Biddle

Kompozitorius James Horner

Vaidina Sigourney Weaver, Michael Biehn, Paul Reiser, Lance Henriksen, Carrie Henn, Bill Paxton, William Hope, Jenette Goldstein, Al Matthews, Mark Rolston, Ricco Ross, Colette Hiller, Daniel Kash, Cynthia Dale Scott, Tip Tipping

„Oskaras": Don Sharpe (specialieji garso efektai), Robert Skotak, Stan Winston, John Richardson, Suzanne M. Benson (specialieji vaizdo efektai)

„Oskaro" nominacija: Sigourney Weaver (aktorė), Peter Lamont, Crispian Sallis (meninis apipavidalinimas ir dekoracijos), Ray Lovejoy (montažas), James Horner (muzika), Graham V. Hartstone, Nicolas Le Messurier, Michael A. Carter, Roy Charman (garsas)

FERIO BIULERIO POILSIO DIENA (1986)
FERRIS BUELLER'S DAY OFF

Tai režisieriaus ir scenaristo Johno Hugheso ekranizuota kiekvieno paauglio svajonė ir košmaras tėvams. Paauglių komedijoje pasakojama apie pagrindinio veikėjo (Matthew Brodericko) nuotykius. Per vieną dieną jis tiek prikrėtė, kiek kitas nedrįstų padaryti per visą savo gyvenimą.

Vieną rytą Feris suprato, kad „gyvenimas greitai praeina, jeigu kartkartėmis nesustoji ir neapsidairai", todėl nusprendžia neiti į mokyklą ir viską daryti savaip. Palaikomas savo draugo Kemerono (Alanas Ruckas), Feris „pasiskolina" tėvo išloštą „Ferrari', miesto parado metu dainuoja dainą „Twist and shout" (pati įsimintiniausia filmo scena) ir lėtai važiuoja į pirmos klasės restoraną.

Kaip ir ankstesniuose Hugheso filmuose – *Pusryčių klubas, Rožinė gražuolė* ir *Šešiolika žvakučių* – nei tėvai, nei koledžo direktorius nesupranta, ko gi reikia paaugliams. Todėl suaugusieji tik stebi, o filmui vadovauja antrojo plano aktoriai: Alanas Ruckas, Jennifer Grey (Ferio sesuo), Mia Sara (Ferio mergina). Na, o pagrindinį vaidmenį atlieka nuostabus ir energingas Matthew Broderickas. **JB**

JAV (Paramount), 102 min., spalvotas (*Metrocolor* sistema)

Režisierius John Hughes

Prodiuseriai John Hughes, Tom Jacobson

Scenarijaus autorius John Hughes

Operatorius Tak Fujimoto

Kompozitorius Ira Newborn

Vaidina Matthew Broderick, Alan Ruck, Mia Sara, Jeffrey Jones, Jennifer Grey, Cindy Pickett, Lyman Ward, Edie McClurg, Charlie Sheen, Ben Stein, Del Close, Virginia Capers, Richard Edson, Larry Flash Jenkins, Kristy Swanson

JAV, Vakarų Vokietija (Black Snake, Grokenberger, Island), 107 min., nespalvotas

Režisierius Jim Jarmusch

Prodiuseriai Alan Kleinberg, Tom Rothman, Jim Stark

Scenarijaus autorius Jim Jarmusch

Operatorius Robby Müller

Kompozitoriai John Lurie, Tom Waits

Vaidina Tom Waits, John Lurie, Roberto Benigni, Nicoletta Braschi, Ellen Barkin, Billie Neal, Rockets Redglare, Vernel Bagneris, Timothea, L. C. Drane, Joy N. Houck jaunesn., Carrie Lindsoe, Ralph Joseph, Richard Boes, Dave Petitjean

Kanų kino festivalis: Jim Jarmusch – „Auksinės palmės šakelės" nominacija

UŽ ĮSTATYMO RIBŲ (1986)

DOWN BY LAW

Filmas *Už įstatymo ribų* tapo reikšmingu 1986 m. įvykiu. Jis buvo sukurtas hermetiškai uždaroje kūrybinėje erdvėje ir nė kiek nereikalavo žiūrovų pripažinimo. Čia pasakojama apie sutenerio Džeko (Johnas Lurie), bedarbio diskžokėjaus Zako (Tomas Waitsas) ir italų turisto Bobo (Roberto Benigni) tarpusavio santykius. Visi jie patenka į kalėjimą, Džeką ir Zaką apkaltina neteisingai, o Bobas sėda dėl nužudymo ginantis. Iš pradžių jie nelabai patinka vienas kitam, tačiau vėliau dėl tam tikrų aplinkybių tampa draugais, dar vėliau jiems pavyksta pabėgti į gana ramią Amerikos kaimo vietelę.

Stenografiniai Jarmuscho pasakojimai pasiekė savo tikslus, kurie atrodo apgaulingai paprasti. Kompozicijose vyrauja detalūs sulėtinti kadrai, perteikiantys ekspresyvias nespalvoto filmo scenas. Pramogos, kad greičiau prabėgtų laikas, pavyzdžiui, žaidimas kortomis, varžo ir kartu palaiko personažų gyvenimus. Visur prasismelkia absurdas, filmo veiksmas vyksta Luizianoje, nors čia piešiamas mums pažįstamas pasaulis, bet tik kitomis formomis.

Dažnai priartėdamas prie mėgėjiškų filmų ir profesionalaus blizgesio ribos, filmas *Už įstatymo ribų* vengia šabloniškų frazių ir įprastų erdvės bei vietos suvaržymų. Ilgi buitiniai ginčai, minimalus kalėjimo aplinkos paveikslas, nepaaiškinamas pabėgimas per kanalizacijos sistemą – visa tai primena improvizuotas scenas.

Jarmuscho gerbėjams būtina pamatyti šį filmą, o jo priešams jis pabrėžia kuklių amerikietiškų filmų vertę prieš įprastą Holivudo produkciją. Nepaisant to, Jarmuschas kūrybinių jėgų semiasi iš vokiškų šaltinių. Kažkiek jo temperamentas, stilius ir komerciniai interesai (arba jų nebuvimas) susipina su senovės germanų tradicijomis, kurias šiame filme išdailino garsus operatorius Robby Mülleris, sąlyginai beformį turinį pavertęs kažkuo nepaprastai tobulu. **GC-Q**

KAMBARYS SU LANGU (1986)
A ROOM WITH A VIEW

Ismailas Merchantas ir Jamesas Ivory kartu dirbo nuo pat 1963 m., tačiau tik 1985 m. ekranizuotas E. M. Forsterio romanas *Kambarys su langu* nepaprastai išgarsino prodiuserio ir režisieriaus komandą. Šiame filme buvo tobulai perteiktas to laikotarpio stilius, vėliau pasirodęs filmuose *Dienos likučiai* ir *Hovardo galas*. Daug prie šios kinematografinės dramos prisidėjo ir trečias komandos narys – Ruth Prawer Jhabvala, iki to dirbusi su Merchantu ir Ivory filme *Kaitra ir dulkės*. Liusi (Helena Bonham Carter) yra ta moteris, kuri daug sužino apie gyvenimą ir meilę nedideliame Toskanos kaimelyje, kai sprendžia, kurį gerbėją pasirinkti: Džordžą (Julianas Sandsas) ar Sesilį (Danielis Day-Lewisas). Sandsas čia atlieka vieną reikšmingiausių savo vaidmenų. Jis vaidina keistoką Džordžą, geltoname lauke bučiuoja droviąLiusi, o Day-Lewisas puikiai vaidina pedantišką Sesilį (personažą paryškina riebaluoti aktoriaus plaukai ir erzinantis jo maivymasis). Tarp visų aktorių labiausiai išsiskiria Maggie Smith, kvailoka Luisi draugė, ir Denholmas Elliottas, vaidinantis viską iš anksto apgalvojantį Džordžo tėvą. Šie aktoriai nepaprastai pagyvina statišką ir vaizdingą ekranizaciją. **JB**

Didžioji Britanija (Channel Four, Curzon, Goldcrest, Merchant-Ivory, National Film Finance), 117 min., spalvotas (*Technicolor* sistema)

Režisierius James Ivory

Prodiuseris Ismail Merchant

Scenarijaus autorius Ruth Prawer Jhabvala (pagal E. M. Forsterio romaną)

Operatorius Tony Pierce-Roberts

Kompozitorius Richard Robbins

Vaidina Maggie Smith, Helena Bonham Carter, Denholm Elliott, Julian Sands, Simon Callow, Patrick Godfrey, Judi Dench, Fabia Drake, Daniel Day-Lewis

„Oskaras“: Ruth Prawer Jhabvala (scenarijus), Gianni Quaranta, Brian Ackland-Snow, Brian Savegar, Elio Altramura (meninis apipavidalinimas ir dekoracijos), Jenny Beavan, John Bright (kostiumai)

„Oskaro“ nominacija: Ismail Merchant (geriausias filmas), James Ivory (režisierius), Denholm Elliott (antrojo plano aktorius), Maggie Smith (antrojo plano aktorė), Tony Pierce-Roberts (operatorius)

MAŽESNIO DIEVO VAIKAI (1986)
CHILDREN OF A LESSER GOD

Skaitant šis scenarijus atrodo panašus į nuobodų kasdienį televizijos filmą, tačiau dėl meistriško pastatymo ir dviejų nuostabių pagrindinių vaidmenų atlikėjų *Mažesnio Dievo vaikai* iš pamokomo pasakojimo virto genialia ir jautria meilės istorija.

Gestų kalbos dėstytojas Džeimsas Lydsas (Williamas Hurtas) pradeda dirbti kurčiųjų mokykloje ir sutinka buvusią savo mokinę Sarą Norman (Marlee Matlin), kuri čia dirba durininke. Pikta jauna moteris, kažkada buvusi viena geriausių jo mokinių, iš pradžių nepriima Džeimso žavesio ir jo metodų (kurčiuosius jis stengiasi išmokyti pasinaudoti savo balsais), tačiau paskui pasiduoda ir tampa jo meiluže.

Matlin buvo prastai girdinti, todėl puikiai suvaidino, kaip Sara savo troškimus perduoda ženklais ir daro tai su tokia galia, kad beveik nereikia jokio vertimo, nes viskas, ką ji nori pasakyti, atsispindi jos veide. Hurtas perteikia neišsakytus savo ketinimus (kitu atveju filmas būtų tapęs per daug sentimentalus), o režisierė Randa Haines (jau buvo gavusi „Emmy“ apdovanojimą už dramos *Kažkas apie Ameliją* ekranizaciją) puikiai perteikia Saros tylos pasaulį, ypač scenoje tarp Džeimso ir Saros baseine, kai Džeimsas galiausiai pradeda jausti pasaulį taip, kaip ir Sara. Tai išties puikus filmas. **JB**

JAV (Paramount), 119 min., spalvotas

Režisierė Randa Haines

Prodiuseriai Patrick J. Palmer, Burt Sugarman

Scenarijaus autorius Hesper Anderson (pagal Marko Medoffo pjesę)

Operatorius John Seale

Kompozitorius Michael Convertino

Vaidina William Hurt, Marlee Matlin, Piper Laurie, Philip Bosco, Allison Gompf, John F. Cleary, Philip Holmes, Georgia Ann Cline, William D. Byrd

„Oskaras“: Burt Sugarman, Patrick J. Palmer (geriausias filmas), Hesper Anderson, Mark Medoff (scenarijus), Marlee Matlin (aktorė)

„Oskaro“ nominacija: William Hurt (aktorius), Piper Laurie (antrojo plano aktorė)

Berlyno tarptautinis kino festivalis: Randa Haines („Berliner Morgenpost“ skaitytojų prizas), „Sidabrinis lokys“ – žiūrovų simpatijų prizas, „Auksinio lokio“ nominacija

BŪRYS (1986)
PLATOON

Būrys – tai žvilgsnis į barbarišką Vietnamo karą naivaus jauno kareivio akimis ir pats išraiškingiausias bei profesionaliausias scenaristo ir režisieriaus Oliverio Stone'o filmas.

Filme perteikiama 19 metų Kriso Teiloro (Charlie Sheenas) patirtis. Idealistiškai nusiteikęs jaunuolis iš vidurinės klasės savo noru užsirašo į armiją, neįsivaizduodamas to siaubo, kuris jo laukia. Iš fronto jis rašo laiškus į namus. Sheeno pasakojimo būdas kartais primena jo tėvą Martiną, kuris komentavo Vietnamo epopėją 1979 m. Coppolos filme *Šių dienų apokalipsė*. Jis labai detaliai pasakoja apie santykius su niurnančiais savo draugais ir dviem seržantais, kurie kartu vadovauja būriui: Eliju Grodinu (Willemas Dafoe), kuris vartoja narkotikus, norėdamas pamiršti aplink vykstančius košmarus, ir ypač nuožmiu Bobu Barnsu (Tomas Berengeris). Abu jie kovoja dėl vadovavimo būriui ir nori pavergti tyrą Kriso sielą.

Būrys – tai unikalus karo apskritai ir iš dalies Vietnamo karo paveikslas. Pats Stone'as dalyvavo šiame kariniame konflikte, todėl filme jis iš dalies perteikė ir savo išgyvenimus. Kiekviena scena sukurta žvelgiant iš įvairių požiūrio taškų, todėl žiūrovas niekada nežino, iš kur bus puolama kitą kartą. Tai kelia nerimą ir keblumų, lyg būtume baisių chaotiškų susirėmimų liudininkai. Remdamasis karinio patarėjo Deilo Dajaus pasakojimais, autorius vaizduoja nemažai įnirtingų ir nemalonių paveikslų to karo, kur nėra holivudiškų herojų, o tik jaunas patriotas, greitai praradęs tikėjimą idealais, dėl kurių ėjo kariauti. Stone'o pergalė buvo po dešimties sunkių darbo metų sukurtas scenarijus, o žiūrovams šis filmas tapo neužmirštama, tikra šiuolaikine klasika. **JB**

JAV (Cinema 86, Hemdale), 120 min., spalvotas

Anglų, vietnamiečių kalbomis

Režisierius Oliver Stone

Prodiuseris Arnold Kopelson

Scenarijaus autorius Oliver Stone

Operatorius Robert Richardson

Kompozitorius Georges Delerue

Vaidina Tom Berenger, Willem Dafoe, Charlie Sheen, Forest Whitaker, Francesco Quinn, John C. McGinley, Richard Edson, Kevin Dillon, Reggie Johnson, Keith David, Johnny Depp, David Neidorf, Mark Moses, Chris Pedersen, Tony Todd

„Oskaras": Arnold Kopelson (geriausias filmas), Oliver Stone (režisierius), Claire Simpson (montažas), John Wilkinson, Richard D. Rogers, Charles Grenzbach, Simon Kaye (garsas)

„Oskaro" nominacija: Oliver Stone (scenarijus), Tom Berenger (antrojo plano aktorius), Willem Dafoe (antrojo plano aktorius), Robert Richardson (operatorius)

Berlyno tarptautinis kino festivalis: Oliver Stone („Sidabrinis lokys" – režisierius), „Auksinio lokio" nominacija

KARAVADŽAS (1986)
CARAVAGGIO

Karavadže, naudodamasis Londono studija ir šiuolaikinės Italijos garsais, Derekas Jarmanas kuria nuostabų Renesanso meno paveikslą. Filmas pradedamas scena, kai Porto Erkolyje mirštantis Karavadžas prisimena savo gyvenimą degraduojančioje Romoje, kai linksmindavo negailestingus savo globėjus pasakojimais apie tai, kaip vogdavo draugų energiją ir gyvenimus, su kuo vaikščiodavo į smukles ir slaptus susirinkimus. Puikiai vaidina visi aktoriai, pradedant Nigeliu Terry bei Tilda Swinton ir baigiant Robbie Coltrane'u bei Jonathanu Hyde'u. Akys mėgaujasi Christopherio Hobbso dekoracijomis, o Simono Fisherio-Turnerio muzika lepina ausį. Menas tampa gyvenimu, nes Jarmanas meistriškai gyvybės pripildo sausus Karavadžo gyvenimo faktus ir papuošia juos meniškais vaizdais. Pats dailininkas tuo metu negailestingai mąsto apie savo gyvenimą, kuris buvo pakibęs tarp kičinio meno snobizmo ir jaudinančių pasaulio pavojų, persmelktų žiaurumo ir sekso.

Filmas išsiskiria puikiais kadrais, atkuriančiais Karavadžo šedevrus, ir baugios linksmybės scenomis kardinolams rezgant mirtinai pavojingas intrigas. Trikampis, kurį sudaro Ranučis (Seanas Beanas), prostitutė Lena (Swinton) ir Karavadžas (Terry), yra tiesiog pritrenkiantis. Tai vienas iš nedaugelio biografinių filmų apie dailininką, iš tiesų parodęs, kas yra ant meistro teptuko galiuko. **CM**

Didžioji Britanija (BFI), 93 min., spalvotas (*Technicolor* sistema)

Režisierius Derek Jarman

Prodiuserė Sarah Radclyffe

Scenarijaus autorius Derek Jarman

Operatorius Gabriel Beristain

Kompozitorius Simon Fisher-Turner

Vaidina Noam Almaz, Dawn Archibald, Sean Bean, Jack Birkett, Sadie Corre, Una Brandon-Jones, Imogen Claire, Robbie Coltrane, Garry Cooper, Lol Coxhill, Nigel Davenport, Vernon Dobtcheff, Terry Downes, Dexter Fletcher, Michael Gough, Jonathan Hyde, Spencer Leigh, Emile Nicolaou, Gene October, Cindy Oswin, John Rogan, Zohra Sehgal, Tilda Swinton, Lucien Taylor, Nigel Terry, Simon Fisher-Turner

Berlyno tarptautinis kino festivalis: Derek Jarman – C.I.D.A.L.C. apdovanojimas, „Sidabrinis lokys" – vaizdų apipavidalinimas, „Auksinio lokio" nominacija

TAMPOPO (1986)
TAMPOPO

Šis filmas – tai jau aukštesnis lygmuo, turint omeny pirmą stebinančią režisieriaus komediją *Laidotuvės* (1984). Pritaikęs savo talentą kurti socialinę satyrą, Juzo Itami praplėtė diapazono ribas ir sukūrė savotiškai perpasakotą pjesę. Jos temos – tai valgis, seksas ir mirtis, o pagrindinė svajonė – atidaryti makaronų restoraną. Stebėdami filmo įvykius, mes ir patys dalyvaujame smagiose vaišėse, kurios įvairiomis linksmybėmis atitraukia mus nuo niūrių filosofinių apmąstymų.

Pagrindinė veikėja (Nobuko Miyamoto) mąsto tik apie valgį. Ji yra našlaujanti motina, ketinanti įvaldyti *ramen* (makaronų) gaminimo paslaptis. Jai padeda specialistas ir sunkvežimio vairuotojas Goro (Tsutomu Yamazaki). Jos istorija susikryžiuoja su baltai apsirengusio bevardžio gangsterio istorija. Šį lydi meilužė porceliano spalvos veidu, kurią irgi domina valgis, seksas, mirtis ir kinas.

Kaip ir filme *Laidotuvės*, Itami čia irgi mėgina patyrinėti bei išjuokti paradoksalius Japonijos visuomenės gyvenimo momentus, įskaitant klasinius prietarus ir etiketo reikalavimus. Ir jam pavyksta tai padaryti labai gyvai bei išradingai. **JRos**

Japonija (Itami P. New Century), 114 min., spalvotas

Japonų kalba

Režisierius Juzo Itami

Prodiuseriai Seigo Hosogoe, Juzo Itami, Yasushi Tamaoki

Scenarijaus autorius Juzo Itami

Operatorius Masaki Tamura

Kompozitorius Kunihiko Murai

Vaidina Tsutomu Yamazaki, Nobuko Miyamoto, Ken Watanabe, Koji Yakusho, Mario Abe, Izumi Hara, Isao Hashizume, Hisashi Igawa, Toshimune Kato, Yoshi Kato, Yoshihiro Kato, Fukumi Kuroda, Nobuo Nakamura, Mariko Okada, Shuji Otaki, Ryutaro Otomo, Yoshihei Saga, Kinzoh Sakura, Setsuko Shino, Hitoshi Takagi, Choei Takahashi, Akio Tanaka, Masahiko Tsugawa, Rikiya Yasuoka

Honkongas (Cinema City), 104 min., spalvotas

Kinų kalbos Kantono tarme

Režisierius Tsui Hark

Prodiuseriai Claudie Chung Chun, Tsui Hark

Scenarijaus autorius Wai To Kwok

Operatorius Poon Hang-Sang

Kompozitorius James Wong

Vaidina Brigitte Lin, Cherie Chung, Sally Yeh, Kenneth Tsang, Wu Ma, Paul Chu, Hoi Ling Pak, Mark Cheng, Cheung Kwok Keung, Ku Feng, Lee Hoi San

PEKINO OPEROS BLIUZAS (1986)
DO MA DAAN

Kai paskutiniame naujosios bangos etape Honkongo 9-ojo deš. kinas perėmė Vakarų kinematografijos tendencijas, jo gerbėjus pavergė kino pramonės galimybė išradingai ir sumaniai kurti liaudiškus pasilinksminimus. Turbūt nė viename iš 9-ojo deš. Honkongo bumo kūrinių nėra taip ryškiai parodytos šios savybės kaip *Pekino operos bliuze*. Tsui Harkas labai subtiliai ir rimtai kuria epinę sagą, kurios veiksmas vyksta maždaug 1913 m. operos teatro pastate. Čia režisierius sujungia įvairius trijų pagrindinių veikėjų ketinimus: revoliucinių polinkių turinčios generolo dukters (Brigitte Lin), daug žadančios akrobatės, kuri daro viską, kad patektų į operą (Sally Yeh), ir klastingo samdinio, ieškančio pavogtų brangenybių (Cherie Chung'as). Jų likimai susipina teatre, o Tsui su nepakartojamu meistriškumu sumaišo įvairius filmo žanrus: istorinę melodramą, meilės farsą ir ypač vaizdingas cirko scenas.

Galima tiktai stebėtis kinematografinių malonumų sprogimu, prie kurių dar prisideda saldžiai karti nostalgija, nes vėlesni Tsui filmai pavirto keista netvarka. Nuostabi personažų trijulė iš *Pekino operos* jau seniai paliko sceną, o XXI a. pr. Honkongo kino pramonė patyrė baisią krizę. **TCr**

JAV (Hemdale), 123 min., spalvotas

Anglų, ispanų kalbomis

Režisierius Oliver Stone

Prodiuseriai Gerald Green, Oliver Stone

Scenarijaus autoriai Oliver Stone, Rick Boyle

Operatorius Robert Richardson

Kompozitorius Georges Delerue

Vaidina James Woods, James Belushi, Michael Murphy, John Savage, Elpidia Carrillo, Tony Plana, Colby Chester, Cynthia Gibb, Will MacMillan, Valerie Wildman, José Carlos Ruiz, Jorge Luke, Juan Fernández, Salvador Sánchez, Rosario Zúñiga

„Oskaro" nominacija: Oliver Stone, Rick Boyle (scenarijus), James Woods (aktorius)

SALVADORAS (1986)
SALVADOR

Oliverio Stone'o, kaip režisieriaus, persilaužimas įvyko pastačius ne vieną pjesę, įskaitant *Vidurnakčio ekspresą, Žmogų su randu* ir *Drakono metus*. Už šiuos kūrinius gautas pelnas buvo labai nevienodas. Priešingai rasistinei ir reakcingai šių ankstyvųjų filmų politikai, *Salvadoras* atvirai kritikuoja kairiųjų paramą žiauriems fašistiniams Lotynų Amerikos režimams. Su melodramatiniais atspalviais sukurtas siužetas žiūrovams kelia emocijas, o režisieriaus darbas nuo pirmo iki paskutinio kadro spinduliuoja nepaprastą jėgą.

Salvadore pasakojama profesionalaus žurnalisto Ričardo Boilio (Jamesas Woodsas) ir jo draugo, rajono teisėjo Roko (Jamesas Belushi), istorija. Jie važiuoja atostogauti, kur, atrodo, ras daug saulės, pigių merginų, narkotikų ir rokenrolo. Deja, atvykę patenka į tokį baisų pilietinio karo sūkurį, kad net baugu apsidairyti. Nors filmas ir negalėjo perduoti visų Salvadore vykusių žiaurumų 1980–1981 m. (taip buvo skelbta pradžioje), ši kelionė į tikrą pragarą tapo nenuginčijamu pačios tamsiausios Amerikos užsienio politikos įrodymu. **MT**

ASAI (1986)
TOP GUN

Po šio filmo premjeros gerokai padaugėjo prašymų stoti į Amerikos jūrininkystės mokyklą, ruošiančią naikintuvų lakūnus. Ir tai nenuostabu. Iki tol buvęs žavus paauglys, Tomas Cruise'as po šio filmo tapo tikra kino žvaigždė. Jis vaidina šaulių mokyklos San Diege, Kalifornijoje, pilotą Maveriką. Jaunuolis nelabai paiso įstatymų ir nuolatos susiduria su aukštesniuoju karininku Michaeliu Ironside'u, o intymus jo gyvenimas darosi ypač sudėtingas, kai pamilsta aeronautikos instruktorę (Kelly McGillis).

Cruise'as vaidina energingą vyruką, tačiau viduje jis yra ypač jautrus, ir tai labai patinka moterų auditorijai. Pati didžiausia filmo vertybė – įspūdingos skrydžių scenos. Režisieriui Tony Scottui geriau už kitus pavyksta dinamiški filmai, todėl jis mažiausiai laiko skiria spėjamam meilės romanui ir asmeniniams konfliktams, jo filme daugiausia dėmesio tenka kovoms ore ir kvapą gniaužiančiam pilotažui. *Asai* tapo 9-ojo deš. veiksmo filmų archetipu, be to, čia skamba nuostabi muzika, o pagrindinius vaidmenis atlieka jauni aktoriai (Meg Ryan, Valas Kilmeris ir Anthony Edwardsas), vėliau tapę garsiomis kino žvaigždėmis. **JB**

JAV (Paramount), 110 min., spalvotas (Metrocolor sistema)

Režisierius Tony Scott

Prodiuseriai Jerry Bruckheimer, Don Simpson

Scenarijaus autoriai Jim Cash, Jack Epps jaunesn. (pagal Ehudo Yonay straipsnį)

Operatorius Jeffrey L. Kimball

Kompozitoriai Harold Faltermeyer, Giorgio Moroder (dainos)

Vaidina Tom Cruise, Kelly McGillis, Val Kilmer, Anthony Edwards, Tom Skerritt, Michael Ironside, John Stockwell, Barry Tubb, Rick Rossovich, Tim Robbins, Clarence Gilyard jaunesn., Whip Hubley, James Tolkan, Meg Ryan, Adrian Pasdar

„Oskaras": Giorgio Moroder, Tom Whitlock (daina)

„Oskaro" nominacija: Cecelia Hall, George Watters (specialieji garso efektai), Billy Weber, Chris Lebenzon (montažas), Donald O. Mitchell, Kevin O'Connell, Rick Kline, William B. Kaplan (garsas)

JAV (First Run Features), 157 min., spalvotas

Režisierius Ross McElwee

Scenarijaus autorius Ross McElwee

Operatorius Ross McElwee

Vaidina Ross McElwee, Burt Reynolds, Charleen Swansea

ŠERMANO MARŠAS (1986)
SHERMAN'S MARCH

6-ojo deš. vid. Europoje ir Amerikoje atsirado sinchroninės kameros, kurios 16 mm kamerą galėjo sujungti su magnetofonu, todėl pagaliau tapo įmanoma susieti garso ir vaizdo įrašus. Taip atsirado dokumentinių filmų judėjimas, žinomas kaip *cinéma vérité* (CV). Iš pradžių magnetofonai buvo gana sunkūs (net jei ir buvo nešiojamieji), tačiau jau 7-ajame deš. tapo daug mažesni ir lengvesni. 1970 m. Šveicarijos firma „Nagra" pagamino gana lengvą ir kokybišką magnetofoną „Nagra S. N.", kurį buvo galima nešiotis kišenėje. Filmavimo grupė tokiu būdu sumažėjo iki vieno asmens, ir nenuostabu, kad tas asmuo netrukus pradėjo filmuoti patį save. Taip atsirado naujas dokumentinio filmo žanras – filmas-dienoraštis.

Filmą *Šermano maršas* galime vertinti kaip *Pilietį Keiną*, paverstą filmu-dienoraščiu. Kaip ir *Piliečio Keino* atveju, žymūs kritikai sveikino *Šermano maršą* kaip kažką visiškai nauja amerikiečių kinematografijoje, nors pagrindinis jo laimėjimas buvo ne originalumas, o progresyvios technikos ir filmo-dienoraščio derinys. Iš pradžių McElwee norėjo kurti filmą apie Pietų pralaimėjimą pilietinio karo metu, ypač apie generolo Williamo T. Shermano griovimus dabartinės Amerikos pietuose, bet prieš pat filmavimą jį paliko mergina, su kuria jis ilgai draugavo, todėl jo grįžimas namo ieškoti Shermano pėdsakų kartu buvo ir bandymas atrasti naują meilę.

Skirtingai nuo pirmųjų 7-ojo deš. CV filmų su nematomais operatoriais, *Šermano maršą* ištisai filmuoja McElwee, kartu su savo personažais patenkantis į kameros diapazoną. Jis išmoko laikyti kamerą po pažastimi ir kartu išlaikyti akių kontaktą su visais personažais. McElwee sugebėjo priversti žmones pamiršti apie tai, kad jie filmuojami. Jis niekada nenaudojo paslėptos kameros ir niekada nebuvo geranoriškas patiems keisčiausiems personažams.

Filmavimo metu, kuris kartu su montažu truko daugiau kaip 5 metus, jis ne kartą bandė nutraukti santykius, tačiau nė vienas bandymas nebuvo sėkmingas. Jo komentarai už kadro darosi vis kritiškesni, o vieną akimirką jis net garsiai stebisi, ar filmuoja savo gyvenimą, ar filmavimas formuoja jį.

Vis dėlto *Šermano maršas* niekada nevargina, o po peržiūros atrodo, kad režisieriui puikiai pavyko perteikti šiuolaikinių santykių esmę. Filmas gali atrodyti primityvus, tačiau gera McElwee nuotaika, švelnus humoras ir nuoširdumas paverčia juostą tikru meno šedevru. **RP**

ARKLIAVAGIS (1986)
DAO MA ZEI

Filmo veiksmas vyksta laukinėse Tibeto platybėse, o nuo gamtos grožio net kvapą gniaužia. Turbūt tai pats asmeniškiausias „penktosios kartos" Pekino filmas, sukurtas komunistinėje Kinijoje. Žiūrovą pritrenkia Tiano originalumas, jo gebėjimas valdyti garsą bei vaizdą ir harmoningas siužetas (arklių vagis išvejamas iš klano dėl šventyklos aukų vagystės). Vietinės kultūros bruožai (daug dėmesio skiriama budistų laidojimo papročiams) perteikia aplinkos mistiką, siūlančią naują požiūrį į žmogaus ir gamtos santykius. Dialogų nedaug, o meistriška kompozicija ir scenų kaita primena 3-iojo deš. vesternus. *Arkliavagis* nėra nebylusis filmas: giedojimas ir ritualinis budistų varpų skambėjimas kuria nuostabų foną ir nepaprastai puošia filmą.

Valstybinė cenzūra dar nepasirodžius filmui iškirpo du epizodus. Tianis norėjo sukurti nuo laiko nepriklausantį filmą, tačiau dėl cenzūros spaudimo filmo pradžioje atsirado 1923 m. data, susiejusi filmą su konkrečiu istoriniu laikotarpiu. Antro cenzorių peržiūrėjimo metu buvo uždrausta rodyti vieną iš trijų „laidotuvių danguje" epizodų. Vis dėlto išliko pats pasakojimas apie vagį, kuris yra išmestas iš bendruomenės ir nuolatos vagia, nes jam reikia išmaitinti šeimą. Modernus režisieriaus stilius nepakito, nors tik nedaugelis sugebėjo jį įvertinti Kinijoje dėl to, kad daugialypis ir eklektiškas filmas buvo skirtas mažų tautelių kultūrai. **JRos**

Kinija (Xi'an), 88 min., spalvotas
Literatūrine kinų kalba
Režisierius Tian Zhuangzhuang
Prodiuseris Wu Tian-Ming
Scenarijaus autorius Zhang Rui
Operatoriai Zhao Fei, Hou Yong
Kompozitorius Qu Xiao-Song
Vaidina Dan Jiji, Gaoba, Jayang Jamco, Tseshang Rinzim, Daiba

GIEDRUMAS (1987)
YEELEN

Giedrumas – nepaprastai graži ir hipnotizuojanti Souleymane'o Cissé fantazija. Filmo veiksmas vyksta bambarų kultūros Malyje (buvęs prancūziškasis Sudanas) fone gerokai iki tol, kol XVI a. jį užpuolė Marokas. Jaunuolis Niankoras (Issiaka Kane) vyksta tyrinėti gamtos paslapties, arba komo, Dievų mokslo. Jam padeda motina (Soumba Traore) ir dėdė (Ismaila Sarras). Pavydus ir piktas tėvas Somas (Niamanto Sanogo) stengiasi sutrukdyti sūnui šifruoti bambarų ritualus ir mėgina nužudyti jį.

Cissé kuria tokį sodrų ir jaudinantį kosmosą, kad iš pavydo galėtų pažaliuoti net pats George'as Lucasas. Nepakartojamas savo akimirkas jis įamžina „Fujicolor" juostoje, o pasakojimą lydi reta, hipnotizuojanti, ritmu grindžiama muzika. Turbūt tai yra pats geriausias afrikietiškas filmas, puikiai sujungęs veiksmo siužetą su keistu ir nepaprastu požiūriu. Dėl to filmas 1987 m. Kanų kino festivalyje laimėjo žiuri prizą ir pristatė režisierių, kuris kartu su Ousmane'u Sembène tapo vienu genialiausių Afrikos kūrėjų. **JRos**

Malis (Artificial Eye, Cissé, Souleymane), 105 min., spalvotas
Bambarų, prancūzų kalbomis
Režisierius Souleymane Cissé
Prodiuseris Souleymane Cissé
Scenarijaus autorius Souleymane Cissé
Operatoriai Jean-Noël Ferragut, Jean-Michel Humeau
Kompozitoriai Salif Keita, Michel Portal
Vaidina Issiaka Kane, Aoua Sangare, Niamanto Sanogo, Balla Moussa Keita, Soumba Traore, Ismaila Sarr, Youssouf Tenin Cissé, Koke Sangare
Kanų kino festivalis: Souleymane Cissé (pasaulinio žiuri prizas – specialus paminėjimas, žiuri prizas), kartu su *Šinran: široi miči* – „Auksinės palmės šakelės" nominacija

Vakarų Vokietija, Prancūzija (Argos, Road Movies, WDR), 127 min., nespalvotas ir spalvotas

Vokiečių, anglų, prancūzų kalbomis

Režisierius Wim Wenders

Prodiuseriai Anatole Dauman, Wim Wenders

Scenarijaus autoriai Peter Handke, Wim Wenders

Operatorius Henri Alekan

Kompozitorius Jürgen Knieper

Vaidina Bruno Ganz, Solveig Dommartin, Otto Sander, Curt Bois, Peter Falk, Hans Martin Stier, Elmar Wilms, Sigurd Rachman, Beatrice Manowski, Lajos Kovács, Bruno Rosaz, Laurent Petitgand, Chick Ortega, Otto Kuhnle, Christoph Merg

Kanų kino festivalis: Wim Wenders (režisierius), „Auksinės palmės šakelės" nominacija

DANGUS VIRŠ BERLYNO (1987)
DER HIMMEL ÜBER BERLIN

Čia pasakojama apie vieną Berlyno rajoną, holokausto padarinius, gyvenimo grožį ir pasirinkimą tarp dviejų pasaulių: žmonių ir nematomojo, tačiau tik juntamo angelų sargų pasaulio. Damielis (Bruno Ganzas) yra angelas, pamilęs mirtingą merginą. Elegiškas filmas kupinas melancholijos ir išsiskiria ramiu ritmu. Jį labai teigiamai įvertino kritikai, filmas laimėjo prizų daugybėje festivalių, o Kanų kino festivalyje gavo apdovanojimą už geriausią filmo režisūrą. Wimo Wenderso dangus pateikiamas silpnoje nespalvotoje šviesoje, o žmonių pasaulis įgyja gyvas spalvas. Už tai turime dėkoti legendiniam operatoriui Henri Alekanui, kuris 1946 m. nufilmavo Jeano Cocteau filmą *Gražuolė ir pabaisa*. Angelai, gyvenantys ant namų stogų arba skulptūrų pečių, stebi. Jie dėvi neperšlampamus apsiaustus, jų veiduose švyti Monos Lizos šypsena, jų niekas nemato, išskyrus vaikus. Kartais jų buvimą junta aklieji. Angelai viską mato ir jaučia, atsiranda šalia mirusiųjų jų nerimo metu, todėl dažnai patenka į miegamuosius, bibliotekas ir dalyvauja dramatiškose scenose.

Kai angelas Damielis skuba padėti nuostabiai aktorei Marion (Solveig Dommartin), einančiai trapecija ir bijančiai nukristi, jis pradeda galvoti apie tris dalykus, kuriuos žmonės suvokia kaip savaime suprantamus: prisilietimą, apkabinimą ir žvilgsnį. Berlyno griuvėsių fone Peteris Falkas (vaidinantis patį save) – mįslingas žmogus, televizijos serialo Columbo aktorius ir vienintelis žmogus, atvirai sveikinantis Damielį. Prie kavos staliuko Falkas ištiesia angelui ranką ir sako: „Aš tavęs nematau, tačiau žinau, kad esi čia", neaiškindamas, kaip apie tai sužinojo. Toliau intriguodamas žiūrovus, Wendersas miglotai dukart pasivadina Columbo, linksminasi su jais ir pokštauja, kino patirtį paversdamas ne tiek svajinga, kiek realia. Įkvėptas Falko pripažinimo, Damielis nusprendžia „pasinerti" ir tampa mirtingas.

Dangus virš Berlyno, kurį filmuoti paskatino Rainerio Marios Rilke's poezija, sukurtas lėtu širdies plakimo ritmu, o tai yra būtina, norint pajusti siužetą. Reikia laiko, kad iki galo suvoktume vaikų užduodamus klausimus: „Kodėl aš – tai aš, o ne tu? Kodėl aš esu čia, o ne ten? Kur prasideda laikas ir kur baigiasi visata?" Sulėtintas filmo tempas neišvengiamai atveda žiūrovus į pasaulį, kur svarbiausi klausimai darosi skaidresni, o gyvenimas teikia daugiau vilčių. Šios juostos gelmė ir šiltumas paskatino sukurti filmo tęsinį – *Taip toli, taip arti* (1993). Natūralu, kad Holivude buvo sukurta visiškai schemiška romantinė drama *Angelų miestas* (1998), kurioje vaidino Meg Ryan ir Nicholasas Cage'as. **KK**

Honkongas (Golden Harvest), 101 min., spalvotas

Kinų kalbos Kantono tarme

Režisierius Jackie Chan

Prodiuseriai Willie Chan, David Lam, Edward Tang

Scenarijaus autorius Jackie Chan

Operatorius Yiu-Tsou Cheung

Vaidina Jackie Chan, Kenny Bee, Anthony Chan, Wai-Man Chan, John Cheung, Maggie Cheung, Mui Sang Fan, Kenny Ho, Ricky Hui, Regina Kent, Hoi-Shan Kwan, Rosamund Kwan, Benny Lai, Ben Lam, David Lam, Wai Lam, Carina Lau, Siu-Ming Lau, Hoi San Lee, Siu-Tin Lei, Fong Liu, Ken Lo, Ray Lui, Sam Lui, Mars, Bozidar Smiljanic, Po Tai, Bill Tung, Lung Wei Wang

PROJEKTAS A, II DALIS (1987)
'A' GAI WAAK JUK JAAP

Filmo sumanymas gana paprastas – režisierius ir pagrindinio vaidmens atlikėjas Jackie Chanas vaidina nevilties apimtą vaikiną iš karališkojo Honkongo jūrų laivyno praėjusio amžiaus pabaigoje. Jis vyksta sutriuškinti plėšikaujančių piratų gaujos, kuri puldinėja laivus pietinėje Kinijos pakrantėje, be to, savo komandoje jis turi rasti išdaviką. Jį supa geri ir blogi vyrukai. Nėra jokių moralinių dviprasmybių ar nuobodžių epizodų. Argi mes abejojame herojaus pergale prieš blogiukus? Žinoma, ne. Prisipažinkime, kad žiūrime Jackie Chano filmą ne dėl jo turinio. Siužetas yra tik rėmai, tik pretekstas, kad Chanas galėtų pademonstruoti mums pritrenkiančius, nežmoniškus triukus.

Viskas, kas supa Chaną, – ar tai būtų ankštas kambarys, namo stogas, ar žmonių pilnas turgus, – dažnai tampa grumtynių vieta ir jo ištvermės demonstravimu. Architektūros detalės ir aplink esantys daiktai gali padėti jam arba kenkti, kai jis lankstosi, vartosi ir daro viską, kad išsigelbėtų nuo užpuolikų, nors jų vis daugėja. Jie nuolatos persekioja Chaną, kad smogtų, pastumtų arba sumuštų iki sąmonės netekimo. Mes stebime, kaip jis išsisukinėja, šokinėja ir išgalvoja vis naujų triukų, norėdamas išvengti barbariškų susirėmimų. Komiškos situacijos ar šiurkštūs senamadiški pokštai – viskas džiugina ir teikia malonumą. Triukai atliekami ypač meistriškai ir lengvai, tačiau iškirptos filmo dalys pabaigoje (toks yra Jackie Chano filmų stilius) rodo, kad jie yra gana sunkūs ir pavojingi. Chanas susižalodavo filmuojant beveik kiekvieną savo filmą. Jis neturi nė vieno nelūžusio kaulo, ir viskas tik dėl to, kad žiūrovas pajustų ne itin ilgai trunkantį malonumą. **AT**

BABETĖS PUOTA (1987)
BABBETES GAESTEBUD

Tas, kas skaitė Isak Dinesen romaną „Babetės puota“, neabejotinai sutiks, kad Gabrielio Axelio filmas šalia kitų privalumų yra puiki literatūros kūrinio ekranizacija. Iš Norvegijos miestelio Axelis veiksmą perkėlė į mažytį Danijos kaimelį vėjų gairinamoje Jutlandijoje. Axelis ištyrinėjo visus ryšius tarp pagyvenusių seserų, sudarančių dalį religinės kaimo bendruomenės, ir prabangaus banketo hedonizmo. Jį tik vieną kartą pagyvenusioms seserims, tikėjimo broliams bei seserims paruošė Babetė (Stéphane Audran), nuo Paryžiaus komunos pabėgusi ir Jutlandijoje atsidūrusi mergina.

Kaip ir kodėl Babetė ten pateko, pasakojama pirmoje dalyje šilto, linksmo ir protingo filmo apie meilę, tikėjimą ir meną. Antroje dalyje matome banketo ruošimą, o paskui mėgavimąsi (iš pradžių labai atsargų) nuostabia profesionalės virtuve. Kaip ir Babetė (ir Prospero, kuris greičiausiai įkvėpė Dinesen kūrinį), Axelis tapo šio kuklaus, bet daugybę gerų atsiliepimų gavusio nuoširdaus filmo burtininku. Be abejonės, filmuojant jam daug padėjo aktoriai, daugelį kurių jau pažįstame iš klasikinių Bergmano ir Dreyerio filmų. O Audran, garsėjanti savo gurmaniškumu, labai įtaigiai suvaidino savo vaidmenį, nuo kurio net seilė tįsta. **GA**

Danija (Det Danske, Panorama), 102 min., spalvotas (*Eastmancolor* sistema)

Danų, švedų, prancūzų kalbomis

Režisierius Gabriel Axel

Prodiuseriai Just Betzer, Bo Christensen

Scenarijaus autorius Gabriel Axel (pagal Isak Dinesen romaną)

Operatorius Henning Kristiansen

Kompozitorius Per Nųrgaard

Vaidina Stéphane Audran, Birgitte Federspiel, Bodil Kjer, Jarl Kulle, Jean-Philippe Lafont, Bibi Andersson, Ghita Nørby, Asta Esper, Hagen Andersen, Thomas Antoni, Gert Bastian, Viggo Bentzon, Vibeke Hastrup, Therese Hojgaard Christensen, Pouel Kern, Cay Kristiansen

„Oskaras“: Danija (geriausias užsienio filmas)

Kanų kino festivalis: Gabriel Axel (pasaulinio žiuri prizas – specialus paminėjimas)

ARIZONOS AUKLĖJIMAS (1987)
RAISING ARIZONA

Tai antras ir labai išradingas brolių Coenų filmas. Jie atsisakė juodojo humoro iš juostos *Paprastas kraujas* (1984). Į animacinę parodiją panašioje komedijoje Nicolas Cage'as vaidina savimi pasitikintį parduotuvių vagį, leidžiantį laiką tai kalėjime, tai laisvėje. Jis pamilsta kalėjimo prižiūrėtoją (Holly Hunter) ir veda ją. Tokios neįtikėtinos vedybos sužlunga jiems sužinojus, kad ji negali turėti vaikų. Norėdamas paguosti žmoną, pagrindinis filmo veikėjas pavagia vieną iš penkių vietinio baldų magnato mažylių. Magnatas pasamdo pamišusį motociklininką (Randallis ‘Tex’ Cobbas), kad tas grąžintų jam vaiką ir atkeršytų pagrobėjams. O pagrindinio veikėjo gyvenimas darosi vis sudėtingesnis. Pas jį atvažiuoja iš kalėjimo pabėgę kameros draugai (Johnas Goodmanas ir Williamas Forsythe'as), dėl to labai sunerimsta jo žmona. O banditai dėl pagrobto vaiko turi savų kėslų.

Filme yra visko per daug, o tai atsiduoda vulgarumu ir neskoningumu, nors apie tai svajojo Prestonas Sturgesas. Iš tiesų kartais profesionalus operatoriaus darbas būtų galėjęs atitraukti dėmesį nuo sąmojingų dialogų, tačiau bendrą isterišką atmosferą, nuo kurios kartais jau beveik skauda galvą, meistriškai sustyguoja profesionali vaidyba. **GA**

JAV (Circle), 94 min., spalvotas

Režisierius Joel Coen

Prodiuseris Ethan Coen

Scenarijaus autoriai Ethan Coen, Joel Coen

Operatorius Barry Sonnenfeld

Kompozitorius Carter Burwell

Vaidina Nicolas Cage, Holly Hunter, Trey Wilson, John Goodman, William Forsythe, Sam McMurray, Frances McDormand, Randall ‘Tex’ Cobb, T.J. Kuhn, Lynne Dumin Kitei, Peter Benedek, Charles ‘Lew’ Smith, Warren Keith, Henry Kendrick, Sidney Dawson

JAV (Natant, Warner Bros.), 116 min., spalvotas

Anglų, vietnamiečių kalbomis

Režisierius Stanley Kubrick

Prodiuseris Stanley Kubrick

Scenarijaus autoriai Gustav Hasford, Michael Herr, Stanley Kubrick (pagal Gustavo Hasfordo romaną *Laikini darbuotojai*)

Operatorius Douglas Milsome

Kompozitorius Abigail Mead (Vivian Kubrick)

Vaidina Matthew Modine, Adam Baldwin, Vincent D'Onofrio, R. Lee Ermey, Dorian Harewood, Arliss Howard, Kevyn Major Howard, Ed O'Ross, John Terry, Kieron Jecchinis, Bruce Boa, Kirk Taylor, Jon Stafford, Tim Colceri, Ian Tyler

„Oskaro" nominacija: Stanley Kubrick, Michael Herr, Gustav Hasford (scenarijus)

METALINIS APVALKALAS (1987)
FULL METAL JACKET

Stanley Kubrickas pradėjo statyti filmą apie Vietnamo karą iškart po nerimą keliančių ir fantastiškų Francio Fordo Coppolos (*Šių dienų apokalipsė*) ir Oliverio Stone'o (*Būrys*) kadrų, kai buvo sukurtas aitrus, napalmo dūmais persunktas kinematografijos žodynas tam karui perpasakoti. Filme *Metalinis apvalkalas* Kubrickas parodė niurzglių pasaulį, kur visi karininkai, įgalioti arba ne, juokingos, tačiau mirtinai svetimos būtybės, ir sunkiai judantys herojiški jūrų pėstininkai, kurių buvo tiek daug filme *Užplaukti ant seklumos*, dabar vadinami tiesiog vaikinais, ir mes nežinome, kur jie yra ir ką daro.

Kuriant scenarijų pagal autobiografinį Gustavo Hasfordo romaną *Laikini darbuotojai*, dalyvavo ir Michaelas Herras (už kadro, skambančių komentarų autorius filmuose *Skubūs pranešimai* ir *Šių dienų apokalipsė*). *Metalinis apvalkalas* – vienodai negailestingas, komiškas, baisus ir jaudinantis filmas, perteikiantis tuos karo epizodus, kurių iki šiol dar niekas nematė ekrane. Pradžioje ilgai rodoma Pario sala, kur treniruojasi būsimi kareiviai. Kai ilgaplaukiai vaikinai virsta plikais ir sunkiai vienas nuo kito atskiriamais robotais, jų likimai atsiduria treniruočių seržanto Hartmano (R. Lee Ermey) žinioje. Jis šiurkščiai, išradingai ir nuolatos tyčiojasi iš visų naujokų, kad galutinai sunaikintų „mamyčių sūnelius" ir padarytų iš jų žudymo mašinas. Per paskaitą Hartmanas išdidžiai pasakoja, kaip Lee Harvey Oswaldas ir Charlesas Whitmanas jūrų laivyne išmoko šaudyti. Spartako gladiatorių treniruotes primenančios scenos kupinos siaubingos ironijos, todėl logiška, kad storas ir kvailokas neūžauga (Vincentas D'Onofrio) pavirs vienu šlykščiausių Kubricko žmogumi-beždžione su primityviu, stikliniu žvilgsniu, primenančiu jaunus niekšus iš *Prisukamo apelsino* ir Džeką Toransą (Jackas Nicholsonas) iš *Švytėjimo*. Iš pradžių naujasis jūrų pėstininkas nužudo kūrėją-kankintoją ir nusižudo pats.

Po to filmavimas Vietname atrodo tarsi katarsis, tačiau kai žurnalistas Džokeris (Matthew Modine'as) truputį atsipalaiduoja, jis sutinka dar nenormalesnių būtybių. Malūnsparnio kulkosvaidininko klausia, kaip jis gali žudyti moteris ir vaikus, ir gauna technišką atsakymą: „Tai lengva, paprasčiausiai nereikia per ilgai taikytis." O pulkininkas pabrėžia: „Sūnau, aš visada prašiau savo karių klausyti mano įsakymų lyg jie būtų iš paties Dievo." Filmo kulminacija yra susišaudymas už nuolaužų mūšio prie Hju Sičio metu. Ten Džokerio būrys sutinka Vietkongo snaiperę: niekas čia negalėjo laimėti, todėl jūrų pėstininkai pasitraukia skambant Peliuko Mikio maršui. Tik Kubrickas išdrįso taip įgnybti Disney'ui. **KN**

Didžioji Britanija (Handmade), 107 min., spalvotas

Režisierius Bruce Robinson

Prodiuseris Paul M. Heller

Scenarijaus autorius Bruce Robinson

Operatorius Peter Hannan

Kompozitoriai David Dundas, Rick Wentworth, Jimi Hendrix

Vaidina Richard E. Grant, Paul McGann, Richard Griffiths, Ralph Brown, Michael Elphick, Daragh O'Malley, Michael Wardle, Una Brandon-Jones, Noel Johnson, Irene Sutcliffe, Llewellyn Rees, Robert Oates, Anthony Wise, Eddie Tagoe

VIDNEILAS IR AŠ (1987)
WITHNAIL AND I

Debiutinis Bruce'o Robinsono filmas – tai ypač nostalgiškas ir komiškas pasakojimas apie gyvenimo 7-ojo deš. pab. Kamden Taune skurdą ir vargus.

Richardas Grantas vaidina linksmą, tačiau piktą Vidneilą, turintį ryšių su teatru, vidurinės klasės elito atstovą, kuris specialiai gyvena varguomenės kvartale ir bando susirasti aktoriaus darbą. Paulas McGannas labai talentingai vaidina jauną, ramų, daug sąmoningesnį ir gražų jo kaimyną. Galiausiai jie palieka savo skurdžią buveinę Šiaurės Londone ir vyksta nebrangiai pailsėti prie ežerų kotedže, kur gyvena apsileidęs gėjus Montis (Richardas Griffithsas). Neturtinga, nuolatos girta ir narkotikus vartojanti porelė atsiduria kaimo aplinkoje. Ji varžo miestiečius, trikdo juos ir liūdina, čia jiems tenka kruopščiai slėpti savo potraukius.

Vidneilas ir aš – vienkartinis filmas, dėliojantis istoriją šiurkščių žodinių ir vaizdinių pokštų fone. Pagrindinis veikėjas pastebi neatsakingo Vidneilo klaidas ir palieka jį, kad galėtų siekti suaugusiojo karjeros. Groteskiški pagražinimai pabrėžia komiškus prisiminimus ir leidžia mėgautis (arba bjaurėtis) ryškiais personažais. **GA**

JAV (Silver Screen, Touchstone), 119 min., spalvotas

Režisierius Barry Levinson

Prodiuseriai Larry Breznek, Mark Johnson

Scenarijaus autorius Mitch Markowitz

Operatorius Peter Sova

Kompozitorius Alex North

Vaidina Robin Williams, Forest Whitaker, Tung Thanh Tran, Chintara Sukapatana, Bruno Kirby, Robert Wuhl, J. T. Walsh, Noble Willingham, Richard Edson, Juney Smith, Richard Portnow, Floyd Vivino, Cu Ba Nguyen, Dan Stanton, Don Stanton

„Oskaro" nominacija: Robin Williams (aktorius)

LABAS RYTAS, VIETNAME (1987)
GOOD MORNING, VIETNAM

Garsus ir dinamiškas komikas Robinas Williamsas nesuprantama savo vaidyba daugelį nuvildavo, pavyzdžiui, filmuose *Maskva prie Hadsono* ir *Popajus*, kol nesuvaidino Barry Levinsono dramoje *Labas rytas, Vietname*. Williamsas čia vaidina Adrianą Kronauerį, Amerikos ginkluotųjų pajėgų radijo laidų vedėją, kuris perduoda į eterį nepagarbius ir šmaikščius savo pokštus skambant „Motown" muzikai. Laidos kuriamos Saigono bazėje Vietnamo karo metu. Jis įsigudrina sukelti karinės vadovybės nepasitenkinimą ir pradeda stipriai konfliktuoti su vienu leitenantu (Bruno Kirby).

Filme plėtojamos kelios siužeto linijos: pašėliškas Kronauerio priešinimasis vadovybei, romanas su vietnamiete ir draugystė su jos broliu. Tai vienas iš nedaugelio amerikiečių sukurtų filmų Vietnamo karo metais, kur į vietnamiečius žiūrima kaip į visiškai normalius žmones. Išties malonu stebėti beprotiškus Williamso monologus. Daugelis jų buvo sukurti ekspromtu, o režisierius Levinsonas gudriai sugalvojo pastatyti už aktorių slaptą kamerą ir įrašinėti įvairius energingus šmaikštumo protrūkius. **JB**

IKI PASIMATYMO, VAIKAI (1987)
AU REVOIR LES ENFANTS

Tik pagal filmo sukeltų emocijų intensyvumą ir kaltės jausmą galima spręsti, kiek šio autobiografinio kūrinio įvykiai remiasi tikrais faktais. Žiuljenas (Gaspard'as Manesse) yra dvylikametis katalikiškos internatinės mokyklos mokinys nacistų okupuotoje Prancūzijoje. Nepaisant įdomių pasilinksminimų oro atakų metu, karas beveik nepalietė kasdienės mokyklos gyvenimo rutinos. Trys naujai atvykę mokiniai jaučia kitų mokinių priešiškumą jiems. Žiuljenas, pats išmestas iš moksladraugių kompanijos, susidraugauja su naujoku Žanu (Raphaelis Fejtö). Draugystei sustiprėjus Žiuljenas sužino, kad visi naujokai yra pasivadinę netikrais vardais. Jis dar labai miglotai pradeda suvokti antisemitizmo mastą ir tai, kad šiuos vaikus paslėpė katalikų dvasininkai. Įtampa auga, o nevalingas Žiuljeno poelgis išduoda žydų vaikus, kurių laukia išties tragiškos pasekmės. Mes puikiai suvokiame, kad dėl to Žiuljenas niekada nesiliauja kaltinti savęs.

Scenaristas ir režisierius Louis Malle'is (*Meilužiai*, 1958, *Širdies yda*, 1971, ir *Atlantik Sitis*, 1980) nesidomi holivudišku karinių melodramų kūrimo stiliumi, jis paprasčiausiai vaizduoja mokyklos gyvenimą. Čia susiduriame su kasdiene rutina, atradimais, ekscentriškais mokytojų įpročiais, draugyste ir priešiškumu. Karą primena pranešimai apie oro antskrydžius ir kankinantis klausimas: „Nejaugi tarp nacistų, kaip ir kitur, irgi yra šunsnukių ir normalių žmonių?" Malle'is viską pasakoja įžvalgių ir dar nesubrendusių berniukų akimis. Manesse ir Fejtö vaidyba žavi būtent savo dorumu, kuris kompensuoja meistriškumo trūkumą. Pats asmeniškiausias Malle'io filmas *Iki pasimatymo, vaikai* gavo daugybę tarptautinių apdovanojimų, įskaitant ir „Auksinį liūtą" Venecijos kino festivalyje 1987 m. Jis tapo gulbės giesme režisieriaus karjeroje, kuri gerokai pasikeitė po tokios stulbinančios pradžios naujosios kino bangos metu. **DR**

Prancūzija, Vakarų Vokietija (MK2, NEF, Nouvelles Éditions, Stella Films), 104 min., spalvotas

Prancūzų, vokiečių kalbomis

Režisierius Louis Malle

Prodiuseris Louis Malle

Scenarijaus autorius Louis Malle

Operatorius Renato Berta

Kompozitoriai Camille Saint-Saëns, Franz Schubert

Vaidina Gaspard Manesse, Raphael Fejtö, Francine Racette, Stanislas Carré de Malberg, Philippe Morier-Genoud, François Berléand, François Négret, Peter Fitz, Pascal Rivet, Benoît Henriet, Richard Leboeuf, Xavier Legrand, Arnaud Henriet, Jean-Sébastien Chauvin, Luc Etienne

„Oskaro" nominacija: Prancūzija (geriausias užsienio filmas), Louis Malle (scenarijus)

Venecijos kino festivalis: Louis Malle – „Auksinis liūtas", OCIC premija

JAV (Fox, Amercent, Amer. Entert., Part., Gracie), 127 min., spalvotas

Režisierius James L. Brooks

Prodiuseris James L. Brooks

Scenarijaus autorius James L. Brooks

Operatorius Michael Ballhaus

Kompozitorius Bill Conti

Vaidina William Hurt, Albert Brooks, Holly Hunter, Robert Prosky, Lois Chiles, Joan Cusack, Peter Hackes, Christian Clemenson, Jack Nicholson, Robert Katims, Ed Wheeler, Stephen Mendillo, Kimber Shoop, Dwayne Markee, Gennie James

„Oskaro" nominacija: James L. Brooks (geriausias filmas), James L. Brooks (scenarijus), William Hurt (aktorius), Holly Hunter (aktorė), Albert Brooks (antrojo plano aktorius), Michael Ballhaus (operatorius), Richard Marks (montažas)

Berlyno tarptautinis kino festivalis: Holly Hunter („Sidabrinis lokys" – aktorė), James L. Brooks – „Auksinio lokio" nominacija

TELEVIZIJOS NAUJIENOS (1987)
BROADCAST NEWS

Jamesas L. Brooksas 1984 m. buvo pakviestas į demokratų suvažiavimą, ir tai jį įkvėpė sukurti dinamišką romantinį pasakojimą apie visuomenės informavimo priemones. Šiuo atveju kalbama apie trijų ambicingų ir talentingų žmonių meilės trikampį. Jie puikiai jaučia, kad yra priversti nuolatos dirbti su naujienomis. Tai filmas apie meilę ir meilužius, kurie mano, kad vienintelis patikimas meilės ryšys yra tarp jų ir jų darbo.

Džeinė Kreig (Holly Hunter) yra miniatiūrinė kruopšti naujienų prodiuserė. Ji kas rytą ateina į darbą anksčiau ir kaskart nuo daugybės popierių jai pradeda skaudėti galvą. Ji dirba Vašingtono televizijos naujienų agentūroje ir sėkmingai kopia karjeros laiptais. Ja žavisi Aronas Altmanas (Albertas Brooksas), puikus korespondentas, tačiau turintis tam tikrų trūkumų: jo nemyli kamera ir, kas mažiau pastebima, jį myli Džeinė. Tomas Grunikas (Williamas Hurtas, vaidinantis labai draugišką ir ekonomišką žmogų) yra visiška Arono priešingybė – patrauklus, telegeniškas, tačiau nelabai protingas. Emociškai tarp dviejų vyrų draskoma Džeinė turi priimti sprendimą, kuris ir yra *Televizijos naujienų* branduolys: kai įvykiai pasisuka nepageidaujama linkme, užsispyrimas niekuo nepadeda. Dažnai darbas yra daug lengvesnis pasirinkimas nei emocinis tyrumas. Iš tiesų atsidavimas darbui tampa protingiausiu sprendimu šioje situacijoje. Antrojo plano aktorė Joan Cusack vaidina darbuotoją, išgarsėjusią susitaršiusiais plaukais, nekokiu makiažu ir negrabiais, nesėkmingais bandymais laiku į redakciją atnešti vaizdo medžiagą.

Kai „naujienos" tampa pramogų verslu, ko Altmanas taip bijojo, sąžiningumas ir laikas, paaukotas pasakojimams televizijoje, lieka praeityje. Bet čia netrūksta juoko, o jei jus kada nors pranoko tas, kuris yra daug kvailesnis, tuomet bus sunku užmiršti kandžią Arono pastabą: „Sakau, kad yra čia, bet, pasirodo, ten." **KK**

NAMŲ ŪKIS (1987)
HOUSEKEEPING

Namų ūkio veiksmas vyksta kažkur Ramiojo vandenyno šiaurės vakaruose, kur dvi mažos mergaitės po motinos mirties kaip nereikalinga našta keliauja iš vienų giminių pas kitus, kol galiausiai patenka į vienkiemį prie ežero kranto pas ekscentrišką tetą Silviją. Christine Lahti puikiai suvaidino Silviją, žvelgiančią švelniu, tačiau išsisukinėjančiu žvilgsniu. Ji juda pagal vidinės muzikos, kurios niekas negirdi, ritmą ir reaguoja į viską pačiu keisčiausiu būdu. Mergaitėms paaugus, vyresnioji (Andrea Burchill) pradeda tolti nuo ją trikdančios tetos, o jaunesnė sesuo (Sara Walker) lyg protestuodama darosi tetai vis artimesnė.

Billas Forsythas retai pateikia paprastus atsakymus ar vertinimus, filmo pabaiga nėra aiški, nes niekas nėra baigta ar išspręsta. Mergaites lankančios vietinės moterys jaučia, kad jomis reikia pasirūpinti, ir jaudinasi, nors ir nežino, kaip būtų galima išvengti pavojaus. *Namų ūkis* – tai filmas apie nebuvimą, apie pusiau jaučiamą praradimą, neišspręstas problemas ir laikinumo jausmą, vedantį artėjančios mirties link. Tai ilgesingas ir kiek saldokas kūrinys, kuriame niekada nepakeliamas balsas. Jis tvyro sąmonėje lyg klastingas šnabždesys. **PK**

JAV (Columbia), 116 min., spalvotas (*Rankcolor* sistema)

Režisierius Bill Forsyth

Prodiuseris Robert F. Colesberry

Scenarijaus autorius Bill Forsyth (pagal Marilynne Robinson romaną)

Operatorius Michael Coulter

Kompozitorius Michael Gibbs

Vaidina Christine Lahti, Sara Walker, Andrea Burchill, Anne Pitoniak, Barbara Reese, Margot Pinvidic, Bill Smillie, Wayne Robson, Betty Phillips, Karen Austin, Dolores Drake, Georgie Collins, Tonya Tanner, Leah Penny, Brian Linds

PRINCESĖ NUOTAKA (1987)
THE PRINCESS BRIDE

Draugiškas, magiškas Robo Reinerio nuotykių filmas *Princesė nuotaka* su rafinuotu humoru vaizduoja tikrus įvykius, netrukdančius pasireikšti vaizduotei. Pasakojimą apibendrina dėdė (Peteris Falkas), garsiai skaitantis mėgstamą savo knygą skeptikui anūkui (Fredas Savage'as). Reineris rodo, kaip iš pradžių anūkas priešinasi dėdei. Išgalvotoje Florino karalystėje nuostabusis Baterkapas (Robinas Wrightas) išsiskiria su mylima kaimo mergina (Cary Elwes); ji sužieduojama su piktu princu Hamperdinku (Chrisas Sarandonas), paskui pagrobiama niekingojo Vizinio (Wallace'as Shawnas).

Ryškūs personažai ir puikiai nufilmuoti nuotykiai primena animacinių Disney'aus filmų kadrus su tikrais aktoriais ir Holivudo filmus. André the Giantas yra tarsi Andy Devine'o ir lokio su pražiotais nasrais mišinys. Mandy Patinkinas, suvaidinęs Inigą Montoją, turi burtininko bruožų, kaip Gene'as Kelly filme *Piratas*. Netgi šiurkštus liaudiškas Billy Crystalo, vaidinančio burtininką Maksą Melo Brookso stiliumi, humoras nepertraukia fantazijos srauto. Visi talentingi aktoriai puikiai jaučiasi filmavimo aikštelėje. Christopheris Guestas vaidina šešiapirštį sadistą, Peteris Cookas – dvasininką, o Carol Kane – Makso žmoną. Filmas buvo sukurtas pagal Williamo Goldmano scenarijų, kuriam jis pritaikė savo paties romaną. **JRos**

JAV (Act III, Buttercup, Princess Bride), 98 min., spalvotas

Režisierius Rob Reiner

Prodiuseriai Rob Reiner, Andrew Scheinman

Scenarijaus autorius William Goldman (pagal savo paties knygą)

Operatorius Adrian Biddle

Kompozitoriai Willy De Ville, Mark Knopfler

Vaidina Cary Elwes, Mandy Patinkin, Chris Sarandon, Christopher Guest, Wallace Shawn, André the Giant, Fred Savage, Robin Wright Penn, Peter Falk, Peter Cook, Mel Smith, Carol Kane, Billy Crystal, Anne Dyson, Margery Mason

„Oskaro" nominacija: Willy De Ville (daina)

JAV (MGM), 102 min., spalvotas (*Technicolor* sistema)
Režisierius Norman Jewison
Prodiuseriai Norman Jewison, Patrick J. Palmer
Scenarijaus autorius John Patrick Shanley
Operatorius David Watkin
Kompozitorius Dick Hyman
Vaidina Cher, Nicolas Cage, Vincent Gardenia, Olympia Dukakis, Danny Aiello, Julie Bovasso, John Mahoney, Louis Guss, Fiodor Šaliapin jaunesn., Anita Gillette, Leonardo Cimino, Paula Trueman, Nada Despotovich, Joe Grifasi, Gina DeAngeles
„Oskaras": Cher (aktorė), Olympia Dukakis (antrojo plano aktorė), John Patrick Shanley (scenarijus)
„Oskaro" nominacija: Patrick J. Palmer, Norman Jewison (geriausias filmas), Norman Jewison (režisierius), Vincent Gardenia (antrojo plano aktorius)
Berlyno tarptautinis kino festivalis: Norman Jewison („Sidabrinis lokys" – režisierius), „Auksinio lokio" nominacija

PAMIŠĘ (1987)
MOONSTRUCK

Šis filmas – tai režisieriaus Normano Jewisono duoklė ir pagarba itališkai bei amerikietiškai šeimai. Pagrindinį vaidmenį jame suvaidino dainininkė Cher. Našlė Loreta Kastorini turi greitai ištekėti už patikimo (tai yra kvailo ir nuobodaus) Džonio Kamarerio (Danny Aiello). Jis išvyksta aplankyti sergančios motinos, o Loreta nusprendžia susirasti retai matomą Džonio brolį (Nicolas Cage'as) ir pakviesti jį į vestuves, tačiau susitikę jie pamilsta vienas kitą.

Svarbiausia šios romantinės komedijos dalis yra nepaprastai linksma ir nuotaikinga. Dėl to turime dėkoti pagrindinių vaidmenų atlikėjams Cage'ui ir ypač Cher (už šį vaidmenį ji gavo „Oskarą"). Po apsilankymo pas kirpėją Loreta tampa šių dienų Pelene, kai iš senamadiškos kvailelės virsta puošnia karaliene. Įvykius pagyvina ir antrojo plano aktoriai, ypač Vincentas Gardenia, vaidinantis moteris garbinantį Loretos tėvą, ir Olympia Dukakis jos motinos Rozos vaidmenyje. Jų vaidyba suteikia ypatingą atspalvį Johno Patricko Shanley dialogams. Šis filmas buvo dažnai mėgdžiojamas, deja, nesugalvota nieko geresnio. **JB**

JAV (Paramount), 119 min., spalvotas (*Technicolor* sistema)
Režisierius Brian De Palma
Prodiuseris Art Linson
Scenarijaus autorius David Mamet (pagal Oscaro Fraley, Elioto Nesso ir Paulo Robsky romanus)
Operatorius Stephen H. Burum
Kompozitorius Ennio Morricone
Vaidina Kevin Costner, Sean Connery, Charles Martin Smith, Andy Garcia, Robert De Niro, Richard Bradford, Jack Kehoe, Brad Sullivan, Billy Drago, Patricia Clarkson, Vito D'Ambrosio, Steven Goldstein, Peter Aylward, Don Harvey, Robert Swan
„Oskaras": Sean Connery (antrojo plano aktorius)
„Oskaro" nominacija: Patrizia von Brandenstein, William A. Elliott, Hal Gausman (meninis apipavidalinimas ir dekoracijos), Marilyn Vance (kostiumai), Ennio Morricone (muzika)

NELIEČIAMIEJI (1987)
THE UNTOUCHABLES

Filmo veiksmas vyksta sausojo įstatymo metu Čikagoje, kur kažkas turi sugaudyti baisius miestą užvaldžiusius gangsterius. Tuo kažkuo tampa finansų ministerijos agentas Eliotas Nesas (Kevinas Costneris). Jis pats suburia savo komandą iš kelių policininkų ir kovotojų su nusikalstamumu. Jie turi nugalėti blogus vyrukus ir pirmiausia jų vadeivą Al Kaponę (Robertas De Niro).

Režisieriaus Briano De Palmos įsivaizduojamas nusikaltėlių valdomas Vėjų miestas (Čikagoje visada pučia stiprūs vėjai) yra daug kruvinesnis nei ankstesniuose filmuose, įskaitant ir televizijos dramą, kuria remiantis buvo sukurtas šis kūrinys. Režisierius nedaug nukrypsta nuo siužetinės linijos, jam padeda puiki aktorių vaidyba. Costneris sėkmingai atremia dvi galingas De Niro ir Seano Connery atakas. Pastarasis vaidina policininką Malonę ir ypač profesionaliai perteikia Davido Mameto dialogus. Ypač išpopuliarėjo frazė: „Jis vieną tavo žmogų pasiuntė į ligoninę, o tu jo žmogų pasiųsk į morgą." Norėdamas „susilieti su personažu" De Niro priaugo svorio ir nešiojo Kaponės siuvėjų pasiūtus kostiumus (sklido gandai, jog net ir apatines kelnes), kad pajustų pačią esmę.

Neliečiamieji – tai žavus ir įdomus ypač kraugeriško Amerikos istorijos periodo paveikslas. **JB**

RAUDONASIS GAOLIANAS (1987)
HONG GAO LIANG

Zhango Yimou filmas remiasi Kinijos istorija ir legendomis. Čia pasakojama apie jauną merginą, kurią jos tėvas pardavė turtingam ir senam raupsuotajam, paskui ją pavogė nešikas, apsimetantis plėšiku. Galiausiai pastarasis pradėjo vadovauti vyną iš sorgų gaminančiam fabrikėliui.

Zhangas buvo viena žymiausių garsios „penktosios kartos" kinų režisierių asmenybių. Dėl patirties kinematografijoje ir aktorinių gabumų jis buvo laikomas pačiu talentingiausiu. Labiausiai pritrenkiantys *Raudonojo gaoliano* privalumai yra vaizdiniai: puikios peizažų kompozicijos su vėjyje banguojančių sorgų laukais, meistriškas spalvotų filtrų pritaikymas.

Paaiškinimus apie filmą už kadro pateikia pagrindinės veikėjos anūkas. Veiksmas vyksta 3-iojo deš. pab. ir 4-ojo deš. pr., filmas baigiamas japonų okupacija. Intrigą kuria lyrinės scenos filmo pradžioje ir įmantri vidurinės dalies struktūra, paskui viskas virsta kruvinomis ir nerimą keliančiomis akimirkomis. Vis dėlto bendra siužeto tėkmė beveik nenutrūksta, kartais naudojami epizodiški intarpai, filmuojama tarsi atskiromis dalimis. Čia pirmą kartą nusifilmavo Gong Li, paskui ji tapo kino žvaigžde ir nusifilmavo daugelyje Zhango filmų. Kaip ir ankstesni filmai, pavyzdžiui, *Judou* ir *Pakelk raudoną žibintą*, *Raudonasis gaolianas* aiškiai ir atvirai demaskuoja žemyninės Kinijos feodalizmo atgyvenas. **JRos**

Kinija (Xi'an), 91 min., spalvotas (*Eastmancolor* sistema)

Literatūrine kinų kalba

Režisierius Zhang Yimou

Prodiuseris Tian-Ming Wu

Scenarijaus autoriai Jianyu Chen, Wei Zhu (pagal Yano Mo knygas *Raudonasis gaolianas* ir *Gaoliano vynas*)

Operatorius Changwei Gu

Kompozitorius Jiping Zhao

Vaidina Gong Li, Wen Jiang, Rujun Ten, Liu Jia, Cunhua Ji, Ming Qian, Zhang Yimou

Berlyno tarptautinis kino festivalis: Zhang Yimou – „Auksinis lokys"

MIRĘS (1987)
THE DEAD

Velionis Johnas Hustonas pačius geriausius savo kūrybos metus paskyrė ekranizacijoms, samdė pačius geriausius aktorius ir rėmėsi puikia literatūrine medžiaga. Dažnai jo prisirišimas prie tokių svarių kūrinių kaip *Maltos sakalas*, *Raudonas narsumo ženklas*, *Mobis Dikas*, *Karaliumi tapsiantis žmogus*, *Protingas kraujas* ir *Po ugnikalniu* galėjo garantuoti kokybiškas santraukas. Paskutinis jo filmas *Miręs* pagal paskutinę Jameso Joyce'o „Dubliniečių" dalį yra tokios pozicijos pavyzdys: savarankiškas pasakojimas nepriekaištingas literatūriniu požiūriu.

Hustonas pritaikė savo sūnaus Tony parašytą scenarijų, o pagrindinę veikėją Gretą Konroi vaidino jo duktė Anjelica. Režisierius priekabiai ir meistriškai sutrumpino originalą ir jo dialogus. Laikydamasis tam tikrų apribojimų jis pasiekė beveik tobulą paprastumą ir skaidrumą. Tikslus ritmas ir airiškas koloritas puikiai dera su skoningu Fredo Murphy kameros judėjimu. Baugina Hustono nuoširdumas ir ramybė artėjančios jo mirties fone. **JRos**

Didžioji Britanija (Liffey, Zenith), 83 min., spalvotas

Režisierius John Huston

Prodiuseriai Wieland Schulz-Keil, Chris Sievernich

Scenarijaus autorius Tony Huston (pagal Jameso Joyce'o apysaką)

Operatorius Fred Murphy

Kompozitorius Alex North

Vaidina Anjelica Huston, Donal McCann, Dan O'Herlihy, Donal Donnelly, Helena Carroll, Cathleen Delany, Ingrid Craigie, Rachel Dowling, Marie Kean, Frank Patterson, Maria McDermottroe, Sean McClory, Kate O'Toole, Maria Hayden, Bairbre Dowling

„Oskaro" nominacija: Tony Huston (scenarijus), Dorothy Jeakins (kostiumai)

JAV (Paramount), 123 min., spalvotas (*Technicolor* sistema)

Režisierius Adrian Lyne

Prodiuseriai Stanley R. Jaffe, Sherry Lansing

Scenarijaus autorius James Dearden

Operatorius Howard Atherton

Kompozitorius Maurice Jarre

Vaidina Michael Douglas, Glenn Close, Anne Archer, Ellen Hamilton Latzen, Stuart Pankin, Ellen Foley, Fred Gwynne, Meg Mundy, Tom Brennan, Lois Smith, Mike Nussbaum, J. J. Johnston, Michael Arkin, Sam Coppola, Eunice Prewitt

„Oskaro" nominacija: Stanley R. Jaffe, Sherry Lansing (geriausias filmas), Adrian Lyne (režisierius), James Dearden (scenarijus), Glenn Close (aktorė), Anne Archer (antrojo plano aktorė), Michael Kahn, Peter E. Berger (montažas)

FATALIŠKAS POTRAUKIS (1987)
FATAL ATTRACTION

Režisieriui Adrianui Lyne'ui šiuo košmarišku (reikia pripažinti, ir niekinančiu moteris) filmu pavyko viso pasaulio vyrus priversti pasimuistyti savo krėsluose ir įtraukti į žodynus frazę „susirūpinęs triušis". Denas Galageris (Michaelas Douglasas) išvykus žmonai ir vaikams vieną naktį praleidžia su savo kolege Aleks Forest (Glenn Close). Tačiau Aleks nori daugiau, nei viena naktis, o absurdiškos jos idėjos apie skyrybas sugriauna tai, ko jai nebuvo lemta turėti, – padorią ir tvarkingą amerikietišką šeimą.

Fatališkas potraukis dar kartą aiškiai parodė, kas atsitinka, kai turtingasis Holivudas bando savo jėgas realizavimo rinkoje. Jei nebūtų tokio nuostabaus, stilių jaučiančio režisieriaus kaip Lyne'as ir tokių žvaigždžių kaip Douglasas bei Close, būtų išėjęs tipiškas šabloniškas filmas, beveik videotrileris, ir jis būtų buvęs parduotas kaip smurto bei siaubo filmas. Vis dėlto, turėdamas šiek tiek holivudiško žavesio, *Fatališkas potraukis* turi ir solidumo aurą, todėl yra ne siaubo filmas, o šeimyninė drama, sujungta su jaudinančiu trileriu ir be (galbūt) erotinių atspalvių. Gudrybė pavyko, ir filmas tapo pačiu sėkmingiausiu 1987-aisiais. **MK**

Honkongas (Cinema City, Film Workshop), 98 min., spalvotas

Režisierius Siu-Tung Ching

Prodiuseris Hark Tsui

Scenarijaus autorius Kai-Chi Yun (pagal Songlingo Pu romaną)

Operatorius Poon Hang-Sang

Kompozitoriai Romeo Diaz, James Wong

Vaidina Leslie Cheung, Joey Wong, Wu Ma, Wang Zuxian, Liu Zhaoming

PASAKOJIMAS APIE KINIŠKAS DVASIAS (1987)
SINNUI YAUMAN

Šis kultinis klasikinis filmas yra tarsi Samo Raimi, Jeano Cocteau, Georges'o Méliès ir Timo Burtono kūrybos mišinys. Tai komiškas pasakojimas apie dvasias ir meilę, kardus ir burtus. Leslie Cheung'as vaidina jauną ir naivų mokesčių rinkėją, pamilusį paslaptingą gražuolę (Joey Wong), dažnai besilankančią apleistoje šventykloje. Deja, ji yra senojo medžio dvasios, kuri minta gyvųjų sielomis, tarnaitė. Saugomas daosisto fechtuotojo (Wu Ma) Cheung'as vyksta į pragarą, kad išgelbėtų savo mylimąją nuo už mirtį baisesnės lemties. Filmas išties puikus, ypač naktiniai epizodai su vaikščiojančiais skeletais ir žaidžiančiomis dvasiomis. Atrodo, kad gali nutikti bet kas. Ypač pribloškia specialieji efektai: žmonės skraido ore, jų drabužiai plaikstosi, mėnulio šviesoje blizga kardai (nederėtų pamiršti, kad tai – triukai, o ne filmavimas su specialia optika), išlenda demonų liežuviai ir viską laižo tarsi bjaurūs elastingi šliužai. Visas pragaras primena bravūrišką siaubo kamerą. Tiesioginė, draugiška filmo ironija sunkiai pastebima. Jis išėjo ypač lyriškas ir romantiškas. Čia gausu pramoginių epizodų, todėl kartkartėmis žiūrint šį gremėzdišką pasakojimą išties galima pajusti tikrą malonumą. **TCh**

MOTERYS TIES NERVŲ KRIZĖS RIBA
(1988)
MUJERES AL BORDE DE UN ATAQUE DE NERVIOS

Pedro Almodóvaras už šį kūrinį pirmą kartą gavo „Oskarą“ kaip už geriausią užsienio filmą, ir tai dar kartą patvirtino tarptautinio lygmens scenaristo bei režisieriaus genialumą. Tai buvo didelis žingsnis pirmyn, sujungęs visus ankstesnius Almodóvaro filmų privalumus: radikalų jausmų subjektyvumą, perdėtas emocijas ir subtilų melodramos bei komedijos derinį.

Pirma filmo dalis yra pati tikriausia melodrama. Pepa Markos (Carmen Maura) ir jos vedęs meilužis Ivanas (Fernando Guillénas) užsidirba dubliuodami filmus. Kartą per autoatsakiklį jis pareiškia, kad daugiau nebenori su ja bendrauti. Pepa nusprendžia paskutinį kartą pamatyti Ivaną ir sužinoti tokio sprendimo priežastis. Taip Pepa sužino, kad neseniai iš psichiatrijos ligoninės išėjusi jo žmona nori jį nužudyti. Nekreipdama dėmesio į išdavystę, Pepa lekia į oro uostą, iš kur Ivanas ketina išskristi su kita meilužе, ir išgelbėja jam gyvybę. Dėkingas Ivanas nori vėl sugrįžti pas Pepą, tačiau ji atstumia jį.

Nors filme *Moterys ties nervų krizės riba* gausu melodramatiškų situacijų, Almodóvaras pateikia jas persmelktas tik jam būdingu humoru, kurį spinduliuoja ekscentriški filmo personažai. Kol Pepa telefonu tyrinėja dingusio meilužio gyvenimą, pas ją ateina patys įvairiausi žmonės: draugė Kandela (María Barranco), besislapstanti nuo policijos, nes susidėjo su šiitų teroristu; mikčiojantis jaunuolis, norintis nuomoti Pepos kambarį; išprotėjusi Ivano žmona su pistoletu rankinėje. Kiekvienas yra apimtas nevilties, o keistas šių nelaimingų žmonių, susirinkusių vienoje vietoje, derinys yra tiek hiperbolizuotas, kad lieka tiktai plyšti juokais. Vodeviliškos situacijos primena farsą, tačiau talentinga Almodóvaro ranka transformuoja jį, pripildo išaukštinto kičo, besaikių spalvų ir hiperbolių.

Šalia viso beprotiško humoro *Moterys ties nervų krizės riba* yra jaudinantis moteriškas monologas apie laimę ir vienatvę. Filmas sukurtas pagal 1930 m. Jeano Cocteau pjesę *Žmogaus balsas*. Čia atsiskleidė visas Almodóvaro mūzos Carmen Mauros talentas, be to, negalima nepaminėti Antonio Banderaso, kuris būtent po šio filmo pradėjo kopti į tarptautinio pripažinimo viršukalnę. **DD**

Ispanija (El Deseo, Laurenfilm), 90 min., spalvotas (*Eastmancolor* sistema)

Ispanų kalba

Režisierius Pedro Almodóvar

Prodiuseris Pedro Almodóvar

Scenarijaus autorius Pedro Almodóvar

Operatorius José Luis Alcaine

Kompozitoriai Bernardo Bonezzi, C. Curet Alonso, Ventura Rodríguez

Vaidina Carmen Maura, Antonio Banderas, Julieta Serrano, Rossy de Palma, María Barranco, Kiti Manver, Guillermo Montesinos, Chus Lampreave, Yayo Calvo, Loles León, Ángel de Andrés López, Fernando Guillén, Juan Lombardero, José Antonio Navarro, Ana Leza

„Oskaro“ nominacija: Ispanija (geriausias užsienio filmas)

Venecijos kino festivalis: Pedro Almodóvar („Auksinė ozela“ – scenarijus)

Olandija, Prancūzija (Argos, Golden Egg, Ingrid, MGS, Movie Visions), 107 min., spalvotas

Olandų, prancūzų, anglų kalbomis

Režisierius George Sluizer

Prodiuseriai George Sluizer, Anne Lordon

Scenarijaus autoriai Tim Krabbé, George Sluizer (pagal Timo Krabbé romaną *Auksinis kiaušinis*)

Operatorius Toni Kuhn

Kompozitorius Henny Vrienten

Vaidina Bernard-Pierre Donnadieu, Gene Bervoets, Johanna ter Steege, Gwen Eckhaus, Bernadette Le Saché, Tania Latarjet, Lucille Glenn, Roger Souza, Caroline Appéré, Pierre Forget, Didier Rousset, Raphaeline, Robert Lucibello, David Bayle, Doumee

BE PĖDSAKŲ (1988)
SPOORLOOS

Olandų rašytojo ir žurnalisto Timo Krabbé romanas *Auksinis kiaušinis* buvo pats perkamiausias 1984 m. ir tapo pagrindu režisieriaus George'o Sluizerio trileriui *Be pėdsakų*. Kaip ir knygoje, čia pasakojama apie jauną olandą Reksą Hofmaną (Gene'as Bervoetsas), kurio draugė Saskija (Johanna ter Steege) paslaptingai dingsta degalinėje Prancūzijoje jų atostogų metu. Apsėstas nenumaldomo noro sužinoti, kas jai nutiko, ir draskomas prisiminimų Reksas pradeda dingusios draugės paieškas.

Po daugelio metų, kai visi pėdsakai prarasti, o policijos tyrimas seniai baigtas, Reksas vis dar ieško jausdamas kaltę ir negalėdamas užmiršti Saskijos. Nauja meilužė tolsta nuo jo ir galiausiai nutraukia su juo bet kokius santykius. Tada pasirodo galimas Saskijos pagrobėjas, chemijos mokytojas prancūzas Reimonas Lemornė (Bernard'as Pierre'as Donnadieu). Jis nori viską papasakoti, bet su sąlyga, kad Reksas iš anksto sutiks patirti tai, ką teko patirti jo draugei. Pagalvojęs Reksas sutinka, nes blogiausia jam – likti nežinioje. Reimonas paaiškina, kad jis iš tikrųjų nužudė Saskiją, tačiau ne dėl seksualinių ar asmeninių priežasčių, o norėdamas įsitikinti, jog gali ryžtis tokiam bjauriam poelgiui. Reksas savo noru išgeria raminamųjų vaistų ir paskutinėje filmo dalyje prabunda siaurame karste, palaidotas gyvas. Filmas baigiamas lėtai prie vienos laikraščio antraštės artėjančiu objektyvu, kur skelbiama apie „paslaptingą" Rekso ir Saskijos dingimą, o tuo metu nieko neįtardama Reimono žmona laisto gėles ant bevardžio poros kapo.

Nepaisant mistinio, siaubo ir nuotykių žanro, filmas buvo vertinamas kaip šiuolaikinio kino pavyzdys, sukurtas Hitchcocko dvasia. Melodramatiniai jo atspalviai ir liūdnas muzikinis fonas daugiau skirti subjektyviam suvokimui, o ne tyrimui. Dėl to gana sunku nagrinėti filmą, remiantis įprastais žanro ypatumais. Sluizerio kūriniui daugiau pritiktų gulėti neįprastų, išsiskiriančių nacionaline specifika trilerių lentynoje. Iš jų galima paminėti Paulo Verhoeveno filmą *Ketvirtasis* (1983), Dicko Maaso *Liftas* (1983) ir *Prakeiktas Amsterdamo* (1987), Marleen Gorris *Sudaužyti veidrodžiai* (1984). Nors šie skirtingų žanrų kūriniai turi daug bendra ir kiekviename galime atrasti panašią pagrindinę temą, kiekvienas yra savaip skirtingas. Jų herojai nerimauja, kad įprastais santykiais juos supančios su partnerėmis, daug kur laukiama vedybų su visomis juridinėmis ir socialinėmis pasekmėmis, tai yra monogamija, heteroseksualumu ir priklausomybe iki gyvos galvos. Kaip ir detektyviniai italų romanai, olandiški trileriai yra ne tiktai žanras, bet ir įasmeninimas filmų, nepasiduodančių įprastai klasifikacijai. *Be pėdsakų* yra pats populiariausias ir labiausiai vertinamas tokio tipo filmų pavyzdys. **SJS**

JAV (Mount), 108 min., spalvotas

Režisierius Ron Shelton

Prodiuseriai Mark Burg, Thom Mount

Scenarijaus autorius Ron Shelton

Operatorius Bobby Byrne

Kompozitorius Michael Convertino

Vaidina Kevin Costner, Susan Sarandon, Tim Robbins, Trey Wilson, Robert Wuhl, William O'Leary, David Neidorf, Danny Gans, Tom Silardi, Lloyd T. Williams, Rick Marzan, George Buck, Jenny Robertson, Gregory Avellone, Garland Bunting

„Oskaro“ nominacija: Ron Shelton (scenarijus)

BULIUS DARHAMAS (1988)
BULL DURHAM

Kurdamas šią išradingą meilės komediją, scenarijaus autorius ir režisierius Ronas Sheltonas pasinaudojo savo, kaip beisbolo žaidėjo, patirtimi. Debiutiniame filme jis išsakė meilę beisbolui, patraukliems moterims ir mažiems laikmačiams.

Pagrindinė *Buliaus Darhamo* veikėja yra beisbolo gerbėja, filosofė mėgėja, laisva ir apsiskaičiusi Anė (Susan Sarandon). Kiekvienais metais ji išsirenka vieną žaidėją, dalijasi su juo lova ir išmintimi (dažnai net pririšdavo savo partnerį prie lovos ir skaitydavo Waltą Whitmaną). Išsirinkusi bukaprotį naujoką Ebį Lalušą (Timas Robbinsas), beisbolo kamuoliuko padavėją su „milijonine ranka ir penkių centų smegenimis“, ji per vėlai suvokia, kad veteranas gaudytojas, kurio karjera jau artėja prie pabaigos, ciniškasis Krešas Deivis (Kevinas Costneris) būtų buvęs geriausias pasirinkimas. O Krešas tuo metu Ebiui duoda vyriškumo pamokas ir kelia juoko protrūkius. Kamuoliuko padavėjams surengiamas seminaras, kur aiškinama, kaip gauti lėšų įveikti kojų grybelį. Iš tikrųjų čia kalbama apie rimtą gyvenimišką žaidimą, su šmaikščiais ir įžūliais dialogais, įdomia muzika ir žavinga meilės scena tarp Sarandon ir Costnerio (nors tikrajame gyvenime jos partneriu tapo Robbinsas). **AE**

Suomija (Villealfa), 73 min., spalvotas (*Eastmancolor* sistema)

Suomių kalba

Režisierius Aki Kaurismäki

Prodiuseris Aki Kaurismäki

Scenarijaus autorius Aki Kaurismäki

Operatorius Timo Salminen

Vaidina Turo Pajala, Susanna Haavisto, Matti Pellonpää, Eetu Hilkamo, Erkki Pajala, Matti Jaaranen, Hannu Viholainen, Jorma Markkula, Tarja Keinänen, Eino Kuusela, Kauko Laalo, Jyrki Olsonen, Esko Nikkari, Marja Packalén, Mikko Remes

ARIELIS (1988)
ARIEL

Viena moteris (Susanna Haavisto) staiga meta darbą, su atleistu šachtininku (Turo Pajala) išvyksta ir pareiškia: „Tikiuosi, man neteks dėl to gailėtis.“ Paskui vyras pasodinamas į kalėjimą už nepadarytą žmogžudystę. Jis teigia, kad neturi nei nuolatinio adreso, nei šeimos ar draugų, nepasirinkęs religijos. Vienas kameros draugų miršta po bandymo pabėgti iš šalies.

Jei kam nors kada nors pavyko ištobulinti absurdo perteikimo kalbą kine, tai buvo suomių režisierius Aki Kaurismäki. Jo filmuose tvyro pašaipos, šaltumo ir nerūpestingumo atmosfera, prieštaraujanti tikriems įsipareigojimams visuomenei. *Arielis* yra vienas geriausių 9-ojo deš. filmų, tikra alegorija apie sunkų paprastų žmonių gyvenimą. Filmo personažai niekada nesiskundžia savo likimu ir neprotestuoja, jie visi tikisi gauti bilietą į kažkur arba į niekur.

Kai kada Kaurismäki atrodydavo gana paviršutiniškas, ypač viešųjų pasirodymų metu. Vis dėlto rūsti filmo perspektyva ir menkos jo kūrybai skirtos lėšos rodo nuoširdų režisieriaus susirūpinimą, kaip geriau perteikti siužeto temas. *Arielis* lyg gebėdamas nuspėti ateitį parodė tą Kaurismäki populiarumą, kuris jo laukė 2002 m. pastačius filmą *Žmogus be praeities*. **AM**

PLONYTĖ MĖLYNA LINIJA (1988)
THE THIN BLUE LINE

Trečias dokumentinis-vaidybinis Errolio Morriso filmas (po *Pragaro vartai*, 1978, ir *Vernonas, Florida*, 1981) yra ginčytina rekonstrukcija ir Dalaso policininko žmogžudystės 1976 m. tyrimas. Būdamas žurnalistas detektyvas, kuris daug laiko tyrė šią bylą, Morrisas atskleidė baisias klaidas teisėjų, nuteisusių Randallą Adamsą. Jį jau beveik norėjo nuteisti mirties bausme, tačiau jis buvo išlaisvintas tik dėl šio filmo pasirodymo. Morrisas tiek daug pasiekė filmuodamas interviu, kad vėliau paskatino prisipažinti Davidą Harrisą, buvusį Adamso partnerį žmogžudystės naktį.

Vien jau šis faktas paverčia *Plonytę mėlyną liniją* įsimintinu ir svarbiu filmu. Nereikėtų pamiršti, kad Morriso išrankumas daugybę klausimų paliko be atsakymų. Čia visai neatskleidžiamos priežastys ir motyvai, o beveik abstrakčiai atkurtam nusikaltimui pritaria nuostabi Philipo Glasso muzika. Visa tai teikia daug medžiagos metafizinėms spėlionėms, kurių provokacinė prigimtis užgožia tikro nusikaltimo esmę.

Akivaizdūs rezultatai pateikia objektyvią Wernerio Herzogo keliamų pavojų pamoką: apmąstymai apie juodąjį kiną ir jo potekstė verčia nukrypti nuo bylos faktų, todėl atsirado dvi įspūdingos filmo dalys, viena prieštaraujanti kitai. Vis dėlto Morrisas jas meistriškai sujungė montavimo metu, o tokią savo patirtį puikiai pritaikė 1997 m. filme *Greitas, pigus ir nekontroliuojamas*, kur manipuliuoja ilgai trunkančiais ir pertraukiamais interviu su keturiais iš pirmo žvilgsnio tarpusavyje nesusijusiais personažais. **JRos**

JAV (American Playhouse), 103 min., spalvotas

Režisierius Errol Morris

Prodiuseris Mark Lipson

Scenarijaus autorius Errol Morris

Operatoriai Robert Chappell, Stefan Czapsky

Kompozitorius Philip Glass

Vaidina Randall Adams, David Harris, Gus Rose, Jackie Johnson, Marshall Touchton, Dale Holt, Sam Kittrell, Hootie Nelson, Dennis Johnson, Floyd Jackson, Edith James, Dennis White, Don Metcalfe, Emily Miller, R. L. Miller

Japonija (Akira, Dragon, Nakamura, Telecom Animation, Tokyo Movie), 124 min., spalvotas

Japonų kalba

Režisierius Katsuhiro Ōtomo

Prodiuseriai Shunzo Kato, Yoshimasa Mizuo, Ryohei Suzuki

Scenarijaus autoriai Katsuhiro Ōtomo, Izō Hashimoto

Operatorius Katsuji Misawa

Kompozitorius Shoji Yamashiro

Vaidina Mitsuo Iwata, Nozomu Sasaki, Mami Koyama, Tesshō Genda, Hiroshi Ōtake, Kōichi Kitamura, Michihiro Ikemizu, Yuriko Fuchizaki, Masaaki Ōkura, Tarō Arakawa, Takeshi Kusao, Kazumi Tanaka, Masayuki Katō, Yōsuke Akimoto, Masato Hirano

AKIRA (1988)
AKIRA

Animacinis Katsuhiro Ōtomo šedevras *Akira* tapo apokaliptinės mokslinės japonų fantastikos viršūne. Siužetas gana paprastas: chaotiškoje Naujojo Tokijo ateityje (dabartinio Tokijo, sugriauto dėl paslaptingo kataklizmo XX a. pab., vietoje) paauglys Kaneda, motociklininkų gaujos narys, sutinka buvusį geriausią savo draugą Tetsuo, pavirtusį telepatu žudiku. Jis be didelio noro įsitraukia į teroristų, ieškančių dar galingesnio telepato Akiros, grupelę.

Apokalipsę Ōtomo talentingai susiejo su nepatenkintų paauglių įniršiu, nes paaugliui bet kokios emocijos yra apokaliptinės. Dabar įsivaizduokite paauglį, turintį telekinetinių galių, augančių kartu su jo emocijomis. Įsivaizduokite, kad šis vaikinas yra pats pikčiausias ir šlykščiausias iš visų kada nors sutiktų niekšų. Pagalvokite apie visa tai ir apie pačias įspūdingiausias griovimo scenas, kokias tik galite įsivaizduoti, ir tuomet suprasite, kas vaizduojama šiame filme. Veržlūs *Akiros* veiksmai viršija 320 kilometrų per valandą greitį. Nors sudėtingi idėjų ir metaforų nagrinėjimai, jaudinantys dvasios tyrinėtojus japonus, pateikti gana saldžiai, tačiau akivaizdu, kad jiems nerimą kelia visuomenės problemos, trūkumai ir nuolatinis kareivių veržimasis į valdžią. Todėl nenuostabu, kad priešišką šio pasakojimo jėgą simbolizuoja nusikalstami paaugliai motociklininkai, galintys tapti revoliucionieriais arba kariškiais.

Pirmiausia *Akiros* istorija remiasi visuomenės baime – ji bijo laukinio, nekontroliuojamo ir chaotiško jaunimo. Tetsuo – tai paskutinis galingas paaugliškų troškimų blyksnis, pasireiškiantis įvairiausiomis formomis, todėl vyriausybė ir armija bijo paslaptingo Akiros, visiems laikams įstrigusio vaikystėje. Būtent paaugliai vykdo nepaprasto masto griovimus, verčiančius prisiminti bombas, numestas ant Japonijos Antrojo pasaulinio karo metais, ir išnaikinimo baimę. **AT**

NAUJASIS „PARADISO“ KINO TEATRAS (1988)
NUOVO CINEMA PARADISO

Antras italų režisieriaus Giuseppe'ės Tornatore filmas remiasi autobiografiniais prisiminimais ir kuria nostalgišką vaikystės bei tų laimingų laikų, kai dar neatsiradus televizijai žmonės vaikščiodavo į kiną, paveikslą. Čia pasakojama apie režisierių, kuriam pranešama: „Alfredas mirė.“ Nuo tada jis pradeda prisiminti 6-ąjį deš., kai gyveno nedideliame Sicilijos kaimelyje ir beveik visą laiką praleisdavo „Paradiso“ kino teatre. Ten jis susipažino su kino mechaniku Alfredu (Philippe'as Noiret, atliekantis vieną geriausių savo vaidmenų), pakeitusiu berniukui tėvą. Po gaisro jis apanka, tačiau ir toliau padedant berniukui dirba savo darbą.

Kino teatro lankytojai yra keistai žavūs, ypač dvasininkas, prisiėmęs cenzoriaus vaidmenį ir iškarpęs „per daug drąsias“ scenas. Sukurtas remiantis geriausiomis neorealizmo ir itališkos komedijos tradicijomis, *Naujasis „Paradiso“ kino teatras* puikiai balansuoja tarp humoro ir nostalgijos. Mėgdžiodamas François Truffaut filmą *400 smūgių* (1959), kuris yra laimingos vaikystės paveikslas, prisodrintas kino atspalvių, Tornatore meistriškai perteikia pripažinimo jausmą. Filmas yra labai mielas ir jį lengva žiūrėti, ypač dėl gerų berniuko ir kino mechaniko santykių. **DD**

Italija, Prancūzija (Cristaldifilm, Ariane, RAI, TF1), 155 min., spalvotas

Anglų, italų kalbomis

Režisierius Giuseppe Tornatore

Prodiuseriai Mino Barbera, Franco Cristaldi, Giovanna Romagnoli

Scenarijaus autorius Giuseppe Tornatore

Operatorius Blasco Giurato

Kompozitoriai Andrea Morricone, Ennio Morricone

Vaidina Antonella Attili, Enzo Cannavale, Isa Danieli, Leo Gullotta, Marco Leonardi, Pupella Maggio, Agnese Nano, Leopoldo Trieste, Salvatore Cascio, Tano Cimarosa, Nicola Di Pinto, Roberta Lena, Nino Terzo

„Oskaras“: Italija (geriausias užsienio filmas)

Kanų kino festivalis: Giuseppe Tornatore – didysis žiuri prizas, kartu su *Tau per graži* – „Auksinės palmės šakelės“ nominacija

VIEŠBUTIS „TERMINUS“: KLAUSO BARBIE GYVENIMAS IR LAIKMETIS (1988)
HÔTEL TERMINUS: KLAUS BARBIE ET SON TEMPS

Marcelis Ophülsas filmu *Širdgėla ir gailestis* sukūrė naują dokumentinio filmo apie holokaustą tipą, kur paliko tik sumontuotus interviu. Šių interviu nelydi jokie komentarai už kadro.

Vėliau jis sukūrė *Prisiminimus apie teisingumą,* kur perteikė savo požiūrį į pagrindinę filmo temą – nusikaltėlių teismą Niurnberge. Filme *Viešbutis „Terminus“* jis kuria dar radikalesnį keturių su puse valandos pasakojimą apie nacistą, kuris per visą savo karjerą sugebėjo nepatekti nė į vieną fotografiją. Be to, režisierius be jokių kompromisų nusprendė neįtraukti kadrų apie holokausto siaubus, nes manė, kad, rodomi jau daugelį kartų, jie prarado tikrąją savo prasmę.

Dėl nematomo personažo *Viešbutis „Terminus“* daugiau laimi nei nukenčia, nes Ophülsas holokausto siaubus perduoda žodžiu, o ne kino ar fotografuota medžiaga. Toks jo pasirinkimas yra skaidrus moraline prasme, nes galima sakyti, kad holokausto siaubo mastas pastaruoju metu meta iššūkį vaizdavimo priemonėms, o didelio ekrano žavesys suteikia tokiam siaubui estetinį atspalvį. Be jokios abejonės, *Viešbutis „Terminus“* visomis prasmėmis yra meno kūrinys, pats griežčiausias ir priimtiniausias dokumentinis filmas apie nacizmą. **DS**

Prancūzija, JAV (Samuel Goldwyn, Memory), 267 min., spalvotas

Prancūzų, anglų, vokiečių, ispanų kalbomis

Režisierius Marcel Ophüls

Prodiuseris Marcel Ophüls

Scenarijaus autorius Marcel Ophüls

Operatoriai Reuben Aaronson, Pierre Boffety, Daniel Chabert, Michael J. Davis, Paul Gonon, Hans Haber, Lionel Legros, Wilhelm Rösing

Vaidina Klaus Barbie, Claude Lanzmann, Jeanne Moreau, Marcel Ophüls

„Oskaras“: Marcel Ophüls (dokumentinis filmas)

Kanų kino festivalis: Marcel Ophüls – FIPRESCI apdovanojimas, kartu su *Trumpu filmu apie žudymą*

Berlyno tarptautinis kino festivalis: Marcel Ophüls (taikos premija)

ŽUVELĖ, VARDU VANDA (1988)
A FISH CALLED WANDA

Britas Džordžas (Tomas Georgesonas), jo mergina amerikietė Vanda (Jamie Lee Curtis), jos meilužis jankis Otas (Kevinas Kline'as) ir mikčiojantis Džordžo numylėtinis anglas Kenas (Michaelas Palinas) kartu apvagia juvelyrikos parduotuvę. Visi jie – vagys mėgėjai, turintys slaptų prieštaringų ketinimų ir bendrų vidinių bruožų. Vanda ir Otas veikia kartu, norėdami įvykdytu nusikaltimu apkaltinti Džordžą. Į visą šį reikalą nesąmoningai įsitraukia Kenas, savo namų akvariume slepiantis nelemtas brangenybes.

Kai Džordžas patraukiamas baudžiamojon atsakomybėn, o jį ginti imasi gyvenimu nusivylęs advokatas Arčis (Johnas Cleese'as), Vanda nusprendžia suvilioti gerąjį teisininką ir išgauti gaujos pagrobtų brangenybių paslaptį. Greitai visi dar labiau susipainioja, be to, juoką kelia Keno bandymai pašalinti šuns šeimininkę, kuri vienintelė matė Džordžą nusikaltimo vietoje. Saikingu humoru trykšta scenos, kur Otas apsimestinai vilioja Keną, neramus Arčio namų gyvenimas, įsiplieskęs Vandos ir Arčio romanas, kurį nuolatos pertraukia Oto pavydas, ir finalas oro uoste, kaip atpildą visiems žadantis skrydį į ramesnę ateitį.

Žuvelė, vardu Vanda yra pašėlusi papročių komedija, akcentuojanti ne tokius jau nepastebimus kultūrinius anglų ir amerikiečių skirtumus. Pagrindinė jos sėkmės priežastis – tai savotiškas gangsteriškų stereotipų perteikimas. Pirmiausia, absurdiškas akstinas užduoties, priklausančios nuo mikčiojančio personažo (Kenas) bendravimo gebėjimų. Antra, žmogžudys psichopatas (Otas), per daug jautrus neišmanėlis, turintis silpnybę romanų kalboms ir valdomas fatališkos Vandos.

Šalia daugybės pokštų šis filmas buvusiai siaubo filmų karalienei Curtis atvėrė kelius kaip komikei, o Kline'ą kritikai įvertino kaip ypač talentingą ir apdovanojimų vertą aktorių. Be jokių pastangų ir su humoru filmas išgarsino „Monty Python" mokinius Johną Cleese'ą bei Michaelą Paliną ir padarė juos tikromis Holivudo žvaigždėmis. **GC-Q**

JAV (MGM, Prominent, Star), 108 min., spalvotas (*Technicolor* sistema)

Anglų, italų, rusų kalbomis

Režisierius Charles Crichton

Prodiuseris Michael Shamberg

Scenarijaus autoriai John Cleese, Charles Crichton

Operatorius Alan Hume

Kompozitorius John Du Prez

Vaidina John Cleese, Jamie Lee Curtis, Kevin Kline, Michael Palin, Maria Aitken, Tom Georgeson, Patricia Hayes, Geoffrey Palmer, Cynthia Cleese, Mark Elwes, Neville Phillips, Peter Jonfield, Ken Campbell, Al Ashton, Roger Hume

„Oskaras": Kevin Kline (antrojo plano aktorius)

„Oskaro" nominacija: Charles Crichton (režisierius), John Cleese, Charles Crichton (scenarijus)

NUOGAS GINKLAS (1988)
THE NAKED GUN

Davidas Zuckeris, Jimas Abrahamsas ir Jerry Zuckeris – tai įspūdingo 1980 m. filmo *Aeroplanas!* komanda, pirmą kartą 1982 m. komiškame televizijos seriale pristačiusi pasauliui nuolatos susipainiojantį policininką Frenką Drebiną (Leslie Nielsenas). Vis dėlto tik ši ilgo metražo parodija apie policininkus, pasirodžiusi po 6 metų, padarė Nielseną tikra žvaigžde, o paskui buvo sukurtos dar dvi sėkmingos serijos.

Policininkui, nuolatos besivaikančiam savo auką (dažniausiai visai atsitiktinai), duodama nauja užduotis – ištirti kriminalinio Viktoro Liudviko (Ricardo Montalbanas) pasaulio užmačias. Jis beisbolo rungtynių metu ketina nužudyti karalienę Elizabeth II (o gal jūs tikėjotės prasmingesnio siužeto?). Jam padeda gražuolė Džein (subtilų humoro jausmą parodžiusi Priscilla Presley) ir grupė keistuolių su policijos kapitonu Edu Hokenu (George'as Kennedy) bei Drebino partneriu Nordbergu (buvusi futbolo žvaigždė O. J. Simpsonas) priešakyje.

Pokštai, atrodo, pasiekė kvailumo ribą. Parodijuojama viskas, pradedant Amerikos himnu ir baigiant klasikiniais filmais, pavyzdžiui, *Kasablanka* (1942). Dėl to turime dėkoti Zuckerių ir Abrahamso scenarijui. Kvaila, bet genialu. **JB**

JAV (Paramount), 85 min., spalvotas (*Technicolor* sistema)

Režisierius David Zucker

Prodiuseris Robert K. Weiss

Scenarijaus autoriai Jerry Zucker, Jim Abrahams, David Zucker, Pat Proft (pagal Jerry Zuckerio, Jimo Abrahamso ir Davido Zuckerio televizijos serialus)

Operatorius Robert M. Stevens

Kompozitorė Ira Newborn

Vaidina Leslie Nielsen, Priscilla Presley, George Kennedy, Ricardo Montalban, O.J. Simpson, Raye Birk, Susan Beaubian, Nancy Marchand, Jeannette Charles, Ed Williams, Tiny Ron, „Weird Al" Yankovic, Leslie Maier, Winifred Freedman, Joe Grifasi

DIDELIS (1988)
BIG

Kai jaunajam Džošui (Davidas Moscow) neleido pasivažinėti geležinkeliuku atrakcionų parke, jis į svajonių mašiną įmetė 25 centų monetą ir sugalvojo norą kuo greičiau užaugti. Kitą rytą jo svajonė išsipildė ir jis prabudo kaip trisdešimtmetis vyras (Tomas Hanksas). Jam tenka sprukti iš namų, nes jo neatpažįsta motina ir net palaiko sūnaus grobiku. Didžiajam Džošui tenka savarankiškai bandyti pritapti suaugusiųjų pasaulyje, turint vienintelį įrankį – berniukišką nuoširdumą.

Hanksas kaip geriausias aktorius gavo du apdovanojimus (*Filadelfija* ir *Forestas Gampas*), tačiau Džošas greičiausiai yra pats geriausias jo vaidmuo. Puikiai perpratęs paauglio manieras (Hanksas stebėjo „patį save" – Moscow, vaidinantį su antrojo plano žvaigžde Jaredu Rushtonu), Hanksas įtikinamai ir žavingai vaidina kerėplišką suaugusį Džošą, kuris gauna darbą žaislų fabrike. Nors filmo pabaiga yra kiek kvailoka, režisierius Penny Marshallas darė viską, kad kuo mažiau išnaudotų jaunus aktorius, ir visas komiškas scenas patikėjo puikiems suaugusiems aktoriams: Hanksui, Rushtonui (Džošo mokyklos draugas), Robertui Loggiai (žaislų fabriko savininkas) ir Johnui Heardui (nuolaidus Džošo konkurentas). **JB**

JAV (Fox, Gracie), 104 min., spalvotas

Režisierius Penny Marshall

Prodiuseriai James L. Brooks, Robert Greenhut

Scenarijaus autoriai Gary Ross, Anne Spielberg

Operatorius Barry Sonnenfeld

Kompozitorius Howard Shore

Vaidina Tom Hanks, Elizabeth Perkins, Robert Loggia, John Heard, Jared Rushton, David Moscow, Jon Lovitz, Mercedes Ruehl, Josh Clark, Kimberlee M. Davis, Oliver Block, Erika Katz, Allan Wasserman, Mark Ballou, Gary Howard Klar

„Oskaro" nominacija: Gary Ross, Anne Spielberg (scenarijus), Tom Hanks (aktorius)

JAV, Didžioji Britanija (Lorimar, NFH, Warner Bros.), 119 min., spalvotas (*Eastmancolor* sistema)

Režisierius Stephen Frears

Prodiuseriai Norma Heyman, Hank Moonjean

Scenarijaus autorius Christopher Hampton (pagal Choderlos de Laclos romaną ir Christopherio Hamptono pjesę)

Operatorius Philippe Rousselot

Kompozitorius George Fenton

Vaidina Glenn Close, John Malkovich, Michelle Pfeiffer, Swoosie Kurtz, Keanu Reeves, Mildred Natwick, Uma Thurman, Peter Capaldi, Joe Sheridan, Valerie Gogan, Laura Benson, Joanna Pavlis, Nicholas Hawtrey, Paulo Abel Do Nascimento, François Lalande

„Oskaras": Norma Heyman, Hank Moonjean (geriausias filmas), Christopher Hampton (scenarijus), Stuart Craig, Gerard James (meninis apipavidalinimas ir dekoracijos), James Acheson (kostiumai)

PAVOJINGI RYŠIAI (1988)
DANGEROUS LIAISONS

Christopheris Hamptonas populiarią savo pjesę (pagal Choderlos de Laclos romaną) pavertė *Pavojingais ryšiais* – nuostabia dekadentiška drama apie XVIII a. Prancūzijos gyvenimą su įvairiausiomis meilės intrigomis, o režisierius Stephenas Frearsas perkėlė ją į ekraną.

Glenn Close vaidina ištvirkusią ir kerštingą markizę de Mertiul, kurios pagrindinė pramoga nuobodžiame ir turtingame gyvenime yra intrigų rezgimas su tokiu pat cinišku vikontu de Valmontu (Johnas Malkovichius). Pagal paskutinį jų sumanymą Valmontas turi suvedžioti nekaltą Sesilę (Uma Thurman) ir skaisčią ponią de Turvel (Michelle Pfeiffer), tačiau jo planai sužlunga, nes jis pamilsta nieko neįtariančią Turvel.

Frearsas vedžioja mus po nuodėmėmis persunktus aristokratų buduarus ir elegantiškai išpuoštus salonus. Close puikiai valdo pašaipias replikas, Malkovichius yra patrauklus ir pataikūniškas, o Keanu Reevesas visiškai nelauktai vaidina ševaljė Danseni, patekusį į Valmonto pinkles. *Pavojingi ryšiai* – tai meistriškai nufilmuotas, puikus filmas apie gašlumą, išdavystę ir kaltę. **JB**

Japonija (Ghibli), 93 min., spalvotas (*Technicolor* sistema)

Japonų kalba

Režisierius Isao Takahata

Prodiuseris Tohru Hara

Scenarijaus autorius Isao Takahata (pagal Akiyuki Nosakos romaną)

Kompozitorius Yoshio Mamiya

Vaidina Tsutomu Tatsumi, Ayano Shiraishi, Yoshiko Shinohara, Akemi Yamaguchi, Rhoda Chrosite, Amy Jones, J. Robert Spencer, Veronica Taylor

JONVABALIŲ KAPAS (1988)
HOTARU NO HAKA

Daugybei populiarių vakarietiškų animacinių filmų dažnai trūksta meistriškumo ir kompozicijos, o keliems japonų animatoriams pavyko tradicinius vaikiškus filmus paversti tikrais meno šedevrais, prilygstančiais bet kuriam rimtam didelio biudžeto vaidybiniam filmui. Isao Takahatos filmas *Jonvabalių kapas* rodo, kad jie gali net pranokti vaidybinius filmus laisvu pasakojimo stiliumi, emociniu tikrumu ir milžiniškomis meninės išraiškos galimybėmis.

Jonvabalių kapas yra liūdna ir graudi istorija apie karo baisumus. Čia pasakojama apie du japonų vaikus, kurie tapo našlaičiais, kai jų kaimą subombardavo Antrojo pasaulinio karo metais. Vis dėlto filmo kūrėjai ne tiek kaltina militarizmą, kiek juos jaudina nebylios karo aukos, nekalti vaikai, kuriems tenka rūpintis savimi, kai iš viršaus užgriūva tikras pragaras. Verta paminėti, kad *Jonvabalių kapas* pasirodė vienu metu su daug paprastesniu Hayao Miyazaki filmu *Mano kaimynas Totoro*. Tai nenuostabu, nes sunku įsivaizduoti vaikišką auditoriją, jau nekalbant apie suaugusiuosius, kuriai šis stiprus ir jaudinantis filmas nesužadintų liūdesio ir nusivylimo dėl neišvengiamų žmonių konfliktų. **JKI**

PEIZAŽAS RŪKE (1988)
TOPIO STIN OMICHLI

Pirmuose Theo Angelopoulo *Peizažo rūke* kadruose matome Aleksandrą (Michalis Zeke) ir vyresnę jo seserį Vulą (Tania Palaiologou). Jie išnyra iš tamsos ir artėja aikštelės link prieš kamerą. Paskui sustoja. Kamera lėtai juda aplink juos. Ji: „Tu bijai?“ Jis: „Ne, nebijau.“ Staiga jie vis greitindami žingsnį pradeda judėti geležinkelio stoties, kurią jau galime stebėti per atstumą, link.

Ši pritrenkianti minutė duoda užuominų apie tai, ką matysime toliau. Žmonės ir mašinos atkakliai juda savo keliu, užmiršta apie visa kita, kartais sustoja, kartais keičia greitį: juos lydi niūrios, nederlingos žemės, kur sunku išskirti bent vieną konkretesnį bruožą, vaizdams tuštėjant gamtos garsus keičia intensyvi Eleni Karaindrou muzika. O Yorgo Arvaničio kamera vis eina ratu, ritmiškai artėja ir tolsta. Sumanymai visada skiriasi nuo veiksmų, kelia smalsumą, aistrą ir suteikia išminties, Angelopoulo žvilgsnio tragizmą. Tokie vingiai kuria pagrindinės idėjos formą – sąmoningai aiškius, o kartais ir paslėptus siužeto įvykius. Vaikai bėga iš namų ir mėgina traukiniu pasiekti Vokietiją, norėdami surasti galbūt ir neegzistuojantį tėvą. Pakeliui sutinka nepažįstamųjų, pasiryžusių pagelbėti arba keliančių grėsmę. *Peizažas rūke* – tai rūstus ir kartu linksmas filmas apie kelią, kaip ir Roberto Rossellini ar Chantalo Akermano filmai, dėmesį sutelkę į peizažines „naujojo pasaulio“ panoramas.

Beveik niekas nesieja bevardžių vietų tarp Atėnų ir Vokietijos sienos: štai Vula ir Aleksandras stovi kieme, o traktorius kabina gaištantį arklį. Už jų dainuojantys ir šokantys vestuvininkai tarsi peržengia kadro ribas. Tik Vulai pabandžius užmegzti tam tikrus santykius su klajojančiu muzikantu Orestu (Stratos Tzortzoglou) vaizdai pradeda vibruoti nuo įtampos – nuo patrauklumo iki atstūmimo. Tačiau tai trunka tik žavingą akimirką – vaikai ir vėl leidžiasi į kelią, sustoja, paskui dar greičiau lekia žemyn nesibaigiančiu keliu. Kamera kyla į šaltą orą, kad du kartus parodytų beviltišką Oresto atsisveikinimą. **AM**

Prancūzija, Graikija, Italija (Basic, ETI, French Film Center, Paradise), 127 min., spalvotas

Graikų kalba

Režisierius Theo Angelopoulos

Prodiuseriai Theo Angelopoulos, Eric Heumann, Stéphane Sorlat

Scenarijaus autoriai Theo Angelopoulos, Tonino Guerra, Thanassis Valtinos

Operatorius Yorgos Arvanitis

Kompozitorė Eleni Karaindrou

Vaidina Tania Palaiologou, Dimitris Kaberidis, Vassilis Kolovos, Gerasimos Skiadaressis, Stratos Tzortzoglou, Michalis Zeke

Venecijos kino festivalis: Theo Angelopoulos – „Sidabrinis liūtas“, OCIC premija, kartu su filmu *Legenda apie šventąjį girtuoklį*

Berlyno tarptautinis kino festivalis: Theo Angelopoulos („Interfilm“ apdovanojimas – naujojo kino forumas)

Lenkija (Polish TV), 53 min., spalvotas

Lenkų kalba

Režisierius Krzysztof Kieslowski

Prodiuseris Ryszard Chutkowski

Scenarijaus autoriai Krzysztof Kieslowski, Krzysztof Piesiewicz

Operatorius Wieslaw Zdort

Kompozitorius Zbigniew Preisner

Vaidina Henryk Baranowski, Wojciech Klata, Maja Komorowska, Artur Barcis, Maria Gladkowska, Ewa Kania, Aleksandra Kisielewska, Aleksandra Majsiuk, Magda Sroga-Mikolajczyk

DEKALOGAS (1988)
DEKALOG, JEDEN

Lenkų režisierius Krzysztofas Kieslowskis buvo vienas iš nedaugelio kino filmų kūrėjų, kuriam visai nepretenzingai ir be jokio kvailo patoso pavyko suderinti politiką, komediją, religiją ir metafiziką. Vis dėlto labai gaila, kad tik pradėjęs mėgautis tarptautiniu pripažinimu režisierius netikėtai mirė 1996 m., sulaukęs vos 54 metų. Per trumpą savo karjerą jis pasiekė daugiau, nei kiti režisieriai galėjo svajoti.

Nors Kieslowskis sukūrė ne vieną šedevrą, įskaitant *Dvigubą Veronikos gyvenimą* (1991) ir trilogiją *Trys spalvos (Mėlyna,* 1993, *Balta,* 1994 ir *Raudona,* 1994), *Dekalogas* yra pats įžvalgiausias, įvairiapusiškiausias ir tobuliausias jo darbas. Filmo originalas buvo sukurtas lenkų televizijai. Jį sudarė dešimt valandos trukmės filmų, sukurtų laisvai interpretuojant Dešimt Dievo įsakymų. Veiksmas vyksta niūriame daugiabučių Varšuvos namų rajone.

Daugybė ankstesnių Kieslowskio darbų buvo aiškus politinių to meto Lenkijos realijų atspindys, tačiau *Dekaloge* režisieriaus tikslas tapo daug kilnesnis ir universalesnis. Istorija čia susipina su įvairaus amžiaus ir padėties žmonių likimu, pasirinkimu bei tikėjimu: vaikų, tėvų, brolių, nepažįstamųjų. Visa tai pabrėžia nematomas, žmones jungiančias gijas ir su aukštesne galia mus siejančius jausmus bei prietarus.

Viename pasakojime tėvas ir sūnus diskutuoja apie Dievo vaidmenį modernių technologijų pasaulyje. Kitame daktaras mąsto apie paciento gyvybės palaikymo etiką, mat jo gyvenimas arba mirtis iš esmės pakeis neramios jo žmonos likimą. Du broliai stengiasi išsaugoti išvykusio tėvo atminimą, rūpindamiesi nepaprastai vertinga jo pašto ženklų kolekcija. Kraupi žmogžudystė verčia susimąstyti apie mirties bausmės skyrimą. Kiekvienas pasakojimas koncentruojamas į paprastas kasdienes situacijas, kai ne taip paprasta rasti tinkamą arba klaidingą išeitį. Kieslowskis įdėmiai stebi personažų pasirinkimą.

Nors kiekvieną *Dekalogo* fragmentą galima susieti su vienu iš Dešimties Dievo įsakymų, toks ryšys nėra per daug akivaizdus. Kieslowskį labiau domino tai, kiek šiuos senovinius principus galima pritaikyti ne visada aiškiame kasdienio gyvenimo kontekste. Kiekvienas epizodas turi tam tikrų tematinių panašumų, kiekvieną gaubia kiek kitokia estetika. Kaip ir vėliau sukurtoje trilogijoje *Trys spalvos*, skirtinguose epizoduose dažnai vaidina tie patys aktoriai, padedantys atskirus pasakojimus susieti į darnią visumą.

Dirbdamas su scenaristu Krzysztofu Piesiewiczu, kompozitoriumi Zbigniewu Preisneriu (sukūrė ramią, minimalistinę muziką) ir devyniais aktoriais, Kieslowskis sugebėjo pasiekti stulbinantį rezultatą: vientisa ir izoliuota antologija daug labiau priartėjo prie humaniškumo sampratos. Nepakartojamas, inteligentiškas ir poetiškas *Dekalogas* – tai tikras meno šedevras. **JKl**

KIETAS RIEŠUTĖLIS (1988)
DIE HARD

Iki filmo *Kietas riešutėlis* pasirodymo Bruce'as Willisas buvo žinomas kaip populiaraus serialo (*Mėnulio šviesa*) ir nepavykusio filmo (*Pasimatymas su nepažįstamąja*) aktorius, tačiau stulbinanti šio filmo sėkmė pavertė jį viena ryškiausių Holivudo žvaigždžių.

Įžūliai žavus Willisas čia vaidina Niujorko policininką Džoną Makleiną. Jis išvyksta aplankyti žmonos Holės (Bonnie Bedelia) ir tuo metu jos biurą Los Andžele užgrobia negailestingų teroristų gauja, vadovaujama Hanso Gruberio (Alanas Rickmanas). Kai visus darbuotojus, pasilikusius pastate švęsti Kalėdų vakarėlio, blogi vyrukai kažkur išveda, įsiveržia Džonas ir pradeda lakstyti dar nebaigtame statyti bokšte. Anot jo paties, jis buvo teroristams tarsi „musė drebučiuose, puolanti beždžionė arba skausmas nugaroje". Jie nelabai suprato, kas iš tiesų juos puola.

Visame filme pilna sprogimų, grumtynių, nenutrūkstamo veiksmo. Pagrindinis veikėjas (jis rūko, keikiasi ir žiauriai susidoroja su blogais vyrukais) sužino apie klastingus teroristų planus klausydamasis jų pokalbių.

Johnas McTiernanas kartu su Jebu Stuartu ir Steve'u DeSouza meistriškai pritaikė Rodericko Thorpo romaną ir sukūrė naujo tipo veiksmo filmą, kur armiją pakeičia vienas žmogus. Willisas išvengia įvairiausių žabangų (kai filmo pradžioje Makleinas nusiauna batus ir nusimauna kojines, kad susiremtų su pažeidėju, mes jau žinome, jog nuogos kojos suvaidins savo vaidmenį istorijoje, – taip ir įvyko), o jau po antro susirėmimo jo marškinėliai yra daug purvinesni. Vienintelis sąjungininkas – tai plokščiapėdis policininkas (Reginaldas Veljohnsonas), su kuriuo jis bendrauja per radijo siųstuvą. Kiti policijos pareigūnai yra arba apkurtę, arba per daug užsiėmę šaunamųjų ginklų tikrinimu, kad suprastų, kas vyksta.

Puikiai suvaidinęs Willisas sukūrė tipą vyro, „kuriam geriau būti dar kur nors", o Makleinas tapo didvyriu, kurį galima pamatyti dar dviejuose filmo tęsiniuose. **JB**

JAV (Fox, Gordon, Silver), 131 min., spalvotas

Anglų, vokiečių, italų kalbomis

Režisierius John McTiernan

Prodiuseriai Lawrence Gordon, Joel Silver

Scenarijaus autoriai Jeb Stuart, Steven E. de Souza (pagal Rodericko Thorpo romaną *Niekas netrunka amžinai*)

Operatorius Jan de Bont

Kompozitorius Michael Kamen

Vaidina Bruce Willis, Bonnie Bedelia, Reginald Veljohnson, Paul Gleason, De'voreaux White, William Atherton, Hart Bochner, James Shigeta, Alan Rickman, Alexander Godunov, Bruno Doyon, Andreas Wisniewski, Clarence Gilyard jaunesn., Joey Plewa, Lorenzo Caccialanza

„Oskaro" nominacija: Stephen Hunter Flick, Richard Shorr (specialieji garso efektai), Richard Edlund, Al Di Sarro, Brent Boates, Thaine Morris (specialieji vaizdo efektai), Frank J. Urioste, John F. Link (montažas), Don J. Bassman, Kevin F. Cleary, Richard Overton, Al Overton jaunesn. (garsas)

Olandija, Didžioji Britanija, Prancūzija, Vokietija (Air France, Capi, Channel Four, La Sept, NOS, NDR, Stichting, Documentaire, TF1, WDR), 80 min., spalvotas

Prancūzų kalba

Režisierius Joris Ivens

Scenarijaus autoriai Joris Ivens, Marceline Loridan Ivens

Operatoriai Thierry Arbogast, Jacques Loiseleux

Kompozitorius Michel Portal

Vaidina Henxiang Han, Joris Ivens, Guilian Liu, Zhuang Liu, Hong Wang

PASAKA APIE VĖJĄ (1988)
UNE HISTOIRE DE VENT

Tyrinėjant Joriso Ivenso filmus sunku patikėti, kad visus juos sukūrė tas pats žmogus. Šis menininkas aktyviai dalyvavo avangardinio kino judėjime, sukūrė filmų apie pirmą sovietinį penkmetį (*Komsomolas*), pilietinį Ispanijos karą (*Ispanijos žemė*) ir Naująjį Amerikos sandėrį (*Galia ir žemė*). Jis pirmas nufilmavo rimtą antikolonijinį filmą *Indonezija šaukia*. Žinoma, toks gyvenimas buvo persmelktas prieštaravimų, mat vargu ar rasime menininkų, gavusių tarptautinę Lenino premiją ir Prancūzijos Garbės legiono ordiną. Štai kodėl paskutinis jo filmas *Pasaka apie vėją*, sukurtas kartu su žmona ir bendražyge Marceline Loridan, yra vienas puikiausių ir ypač įstringančių kūrinių apie kino meną.

Per netrumpą savo gyvenimą pamatęs tiek, kad to užtektų dešimčiai gyvenimų, šis „skrajojantis olandas" savo kamerą nukreipė į dar nematytą objektą – patį save. Ilgaamžis astmatikas pradeda nuo apmąstymų apie kvėpavimą, kuris palaiko jo ir visų kitų žmonių gyvybę ir pasireiškia vėjo forma. Kaip ir pats Ivensas, vėjas neturi ribų, sujungia žmones, kultūras ir šalis. Ivenso tyrinėjimai atveda jį į Kiniją, kur jis nufilmavo geriausius savo filmus. Ten jis ir pradeda Drakono, mitinio vėjo simbolio, paieškas, norėdamas atskleisti jo paslaptį. Kelyje tyko įvairūs pavojai, o Partijos nariai daro viską, kad kiek galėdami sutrukdytų filmavimui, tačiau įgyvendinti Ivenso projektą padeda gamta. Jam uždraudė filmuoti terakotinius Kvin dinastijos karius, todėl Ivensas ir Loridan filmavo savo pačių darbo produktus. Filmas yra ties dokumentinio, fantastinio, mitologinio, filosofinio ir keisto kino riba. Ivensas ir Loridan sukūrė patį nuostabiausią „laisvą" filmą, tapusį tikra duokle originaliam kinui. **RP**

KAS APKALTINO TRIUŠĮ RODŽERĮ (1988)
WHO FRAMED ROGER RABBIT

Nors animaciniai filmai su tikrais aktoriais jau įsitvirtino ekrane, pats įsimintiniausias tapo peliukas Džeris (iš filmo *Tomas ir Džeris*), kuris šoko kartu su Gene'u Kelly filme *Pakelti inkarą* (1945). Tačiau režisierius Robertas Zemeckis meistriškai sujungė abu žanrus vaidybinėje komedijoje-trileryje, kuri net ir praėjus keliems dešimtmečiams žiūrima su didžiausiu malonumu.

Šiurkštus, apsileidęs privatus seklys Edis Valiantas, kurį nepaprastai įtikinamai suvaidino niurzgus Bobas Hoskinsas, nemėgsta animacinių filmų personažų, gyvenančių Los Andželo priemiestyje Tuntaune. Jam labai nepatinka, kad kino studijos viršininkas Marvinas Akmė (Stubby Kaye) duoda jam užduotį patikrinti žvaigždės, seksualios animacinio filmo personažės triušienės Džesikos (ją užkimusiu balsu įgarsino Kathleen Turner) veiklą. Net greitai sudirginamas žvaigždės vyras triušis Rodžeris (Charleso Fleischerio balsas) nepadaro jam tokio įspūdžio, kaip visai nederančios poros įsipainiojimas į žmogžudysčių ir šantažo raizgalynę.

Filmas *Kas apkaltino triušį Rodžerį*, kuriame vaidina tikri ir animaciniai personažai, yra nuostabi veiksmo komedija, panaši į klasikinius „Warner" kompanijos filmukus. Čia pilna pokštų, jis yra nepaprastai siurrealistiškas, jį galima žiūrėti begalę kartų. **JB**

JAV (Amblin, Silver Screen, Touchstone), 103 min., spalvotas

Režisierius Robert Zemeckis

Prodiuseriai Frank Marshall, Robert Watts

Scenarijaus autoriai Jeffrey Price, Peter S. Seaman (pagal Gary K. Wolfo romaną *Kas sukritikavo triušį Rodžerį?*)

Operatorius Dean Cundey

Kompozitorius Alan Silvestri

Vaidina Bob Hoskins, Christopher Lloyd, Joanna Cassidy, Charles Fleischer, Stubby Kaye, Alan Tilvern, Richard LeParmentier, Lou Hirsch, Betsy Brantley, Joel Silver, Paul Springer, Richard Ridings, Edwin Craig, Lindsay Holiday, Mike Edmonds

„Oskaras": Charles L. Campbell, Louis L. Edemann (specialieji garso efektai), Ken Ralston, Richard Williams, Ed Jones, George Gibbs (specialieji vaizdo efektai), Arthur Schmidt (montažas), Richard Williams (apdovanojimas už specialius išradimus – animacijos režisūrą ir animacinių personažų sukūrimą)

„Oskaro" nominacija: Elliot Scott, Peter Howitt (meninis apipavidalinimas ir dekoracijos), Dean Cundey (operatorius), Robert Knudson, John Boyd, Don Digirolamo, Tony Dawe (garsas)

JAV (Mirage, Star II), 133 min., spalvotas

Režisierius Barry Levinson

Prodiuseris Mark Johnson

Scenarijaus autoriai Ronald Bass, Barry Morrow

Operatorius John Seale

Kompozitoriai Ian Gillan, Roger Glover, Doc Pomus, Hans Zimmer

Vaidina Dustin Hoffman, Tom Cruise, Valeria Golino, Gerald R. Molen, Jack Murdock, Michael D. Roberts, Ralph Seymour, Lucinda Jenney, Bonnie Hunt, Kim Robillard, Beth Grant, Dolan Dougherty, Marshall Dougherty, Patrick Dougherty, John-Michael Dougherty

„Oskaras“: Mark Johnson (geriausias filmas), Barry Levinson (režisierius), Ronald Bass, Barry Morrow (scenarijus), Dustin Hoffman (aktorius)

„Oskaro“ nominacija: Ida Random, Linda DeScenna (meninis apipavidalinimas ir dekoracijos), John Seale (operatorius), Stu Linder (montažas), Hans Zimmer (muzika)

Berlyno tarptautinis kino festivalis: Barry Levinson – „Auksinis lokys“, „Berliner Morgenpost“ skaitytojų prizas

LIETAUS ŽMOGUS (1988)
RAIN MAN

Iki Barry Levinsono ne vienas rašytojas ar režisierius bandė parašyti *Lietaus žmogaus* scenarijų. Daugelis manė, kad pasakojimas apie naudotų automobilių pardavėją, mėginantį susidraugauti su broliu autistu ir dėl to lekiančio per visą šalį, kad paskui gautų milijonų dolerių palikimą, yra per sunkus ekranizuoti. Net ir dvi tikros kino žvaigždės, Dustinas Hoffmanas ir Tomas Cruise'as, suabejojo filmo sėkme garsindami sceną „Du kvaileliai mašinoje“.

Laimei, Levinsonas nusprendė nekurti melodramatinio filmo ir sutelkė dėmesį ties žmonių santykiais, kurie ir yra filmo esmė. Keliaudamas per visą šalį su autistu Reimondu (Hoffmanas), šiam atsisakius skristi lėktuvu, Čarlis Babitas (Cruise'as) pamažu pradeda suprasti brolį, kurį vos pažinojo, ir įgyja padorumo, kurio anksčiau jam taip trūko. Hoffmanas, saikingai nerviškai trūkčiodamas, tiksliai perteikia savo sergantį personažą, tačiau Cruise'as čia yra įspūdingesnis. Labiau patyrusį aktorių jis laiko šalia, o pats įtikinamai vaizduoja lėkštą žmogėną, galiausiai surandantį gyvenimo prasmę. **JB**

MOTERŲ REIKALAS (1988)
UNE AFFAIRE DE FEMMES

Filmo veiksmas vyksta okupuotoje Prancūzijoje Antrojo pasaulinio karo metais. Tai laisva negrožinės advokato Francio Szpinerio knygos interpretacija. Čia absoliučiai įtikinamai ir nesentimentaliai pasakojama apie namų šeimininkę ir motiną (Isabelle Huppert viename geriausių savo vaidmenų), gyvenančią nedideliame kaimelyje netoli Djepo. Ji darė abortus ir dėl to buvo pasmerkta giljotinai. Kai jos vyras, prancūzų kareivis (François Cluzet), tarnaujantis karo belaisvių stovykloje, grįžta namo, ji atsisako miegoti su juo. Greitai ji tampa šeimos maitintoja. Gerokai privargusi, ji vis dėlto padeda kitoms moterims rasti išeitį.

Claude'o Chabrolio ir Colo Tavernier scenarijus buvo grindžiamas tikrais įvykiais. Po blogiausio Chabrolio darbo *Kitų kraujas* (pagal adaptuotą Simone de Beauvoir romaną, kurio veiksmas irgi vyksta Paryžiuje vokiečių okupacijos metu) *Moterų reikalas* tapo nuostabaus dokumentinio 1993 m. filmo apie tą patį laikotarpį *Viši žvilgsnis* pagrindu. Čia viskas – pastatymas, režisūra ir dekoracijos – išduoda meistro kūrybos bruožus. **JRos**

Prancūzija (A2, Camélia, La Sept, MK2, Sofinergie), 108 min., spalvotas

Prancūzų kalba

Režisierius Claude Chabrol

Prodiuseris Marin Karmitz

Scenarijaus autoriai Claude Chabrol, Colo Tavernier (pagal Francio Szpinerio romaną)

Operatorius Jean Rabier

Kompozitorius Matthieu Chabrol

Vaidina Isabelle Huppert, François Cluzet, Nils Tavernier, Marie Trintignant, Dominique Blanc, Lolita Chammah, Aurore Gauvin, Guillaume Foutrier, Nicolas Foutrier, Marie Bunel, Dani, François Maistre, Vincent Gauthier, Franck de la Personne, Caroline Berg

Venecijos kino festivalis: Isabelle Huppert („Volpi" taurė – aktorė), kartu su Shirley MacLaine už vaidmenį filme *Madam Suzacka*

SKENDUOLIŲ SKAIČIUOTĖ (1988)
DROWNING BY NUMBERS

Vienas žymiausių britų režisierių Peteris Greenaway žaidžia mūsų jausmais ir moralinėmis nuostatomis pasakodamas apie tris moterų, vadinamų Sisi Kolpits, kartas. Jos neištikimus savo vyrus žudė skandindamos. Visa tai pavykdavo dėl to, kad jos palaikydavo santykius su koroneriu Madgetu, kurį puikiai suvaidino Bernardas Hillas (*Žiedų valdovas*, *Titanikas*). Ši juodoji Greenaway komedija, kurioje vaidina puikios aktorės Joan Plowright, Juliet Stevenson ir Joely Richardson, yra skirta žudikiškoms intrigoms vandenyje.

Filmas kai kuriuos žiūrovus trikdo, kitiems teikia malonumą. Kaip ir pirmas garsus jo filmas *Piešėjo kontraktas*, *Skenduolių skaičiuotė* yra stulbinantis, patrauklus ir vengiantis prasmės filmas, panašus į *Zetą ir du nulius*, dažnai pereinantis į farsą ir vaizduojantis tą Angliją, kuri paprastai nėra pastebima – tamsi potekstė, slypinti po apgaulinga idealios angliškos vasaros išore. Norint visapusiškai mėgautis nuostabia aktorių vaidyba, nedera pamiršti, kad filmas primena žodžių žaismą ir moralės troškimą. Verta atkreipti dėmesį, kad filmavimas sutapo su gamtinėmis 1987 m. anomalijomis. Daugybė nufilmuotos medžiagos neatitiko tikrovės, tačiau Sachos Vierny meistriškumo dėka pakeistos dekoracijos suvokiamos kaip originalus Greenaway sumanymas. **KK**

Jungtinė Karalystė, Olandija, 118 min., spalvotas (*Kodak* sistema)

Režisierius Peter Greenaway

Prodiuseriai Peter Jaques, Kees Kasander, Denis Wigman

Scenarijaus autorius Peter Greenaway

Operatorius Sacha Vierny

Kompozitorius Michael Nyman

Vaidina Joan Plowright, Juliet Stevenson, Joely Richardson, Bernard Hill, Jason Edwards, Bryan Pringle, Trevor Cooper, David Morrissey, John Rogan, Paul Mooney, Jane Gurnett, Kenny Ireland, Michael Percival, Joanna Dickens, Janine Duvitski

Kanų kino festivalis: Peter Greenaway (geriausias meninis indėlis), Peter Greenaway – „Auksinės palmės šakelės" nominacija

Čekoslovakija, Šveicarija, Didžioji Britanija, Vokietija Channel Four, Condor, Hessischer Rundfunk, SRG), 86 min., spalvotas (*Eastmancolor* sistema)

Čekų, anglų kalbomis

Režisierius Jan Svankmajer

Prodiuseris Peter-Christian Fueter

Scenarijaus autorius Jan Svankmajer (pagal Lewiso Carrollo romaną *Alisa stebuklų šalyje*)

Operatorius Svatopluk Maly

Vaidina Kristyna Kohoutová

ALISA (1988)
NECO Z ALENKY

Čekų režisierius, animacinių filmų ir lėlių kūrėjas Janas Svankmajeris tik jam būdingu keistu būdu sugebėjo perteikti vaikiškos pasakos „Alisa stebuklų šalyje" dvasią, pridėjęs keletą „suaugusiųjų" temų. Kūrybinis potencialas, glūdintis ne viename garsiame trumpametražiame Čekijos filme, įskaitant *Dialogo svarbą* (1982), *Žemai rūsyje* (1983) bei *Šulinį, švytuoklę ir viltį* (1983), pasireiškia ir šiame protosiurrealistiniame pasakojime apie mažąją Alisą (ją suvaidino Kristyna Kohoutová, vienintelė aktorė tarp veikiančių asmenų, išskyrus tas scenas, kur ji pavirsta kiniška 30 cm lėle). Ji patenka į keistų būtybių bei gyvūnų pasaulį ir nuolatos uždavinėja logiškus klausimus apie viską, su kuo susiduria.

Anot Svankmajerio, visi namų apyvokos daiktai (liniuotės, kojinės, ąsočiai ir sagos) gali tapti medžiaga gotiškai prabangai. Įprasti Lewiso Carrollo personažai – Baltasis triušis, Išprotėjęs skrybėlininkas ir Žygiuojantis kiškis – yra daugiau klaikūs nei žavūs. Vienas kritikas rašė: „Jie yra pusiau užkerėti, juos dažnai kas nors persekioja, kiekvienas jų turi tam tikrų morfologinių užuominų, lyg formaldehido pėdsakų." Galų gale *Alisą* galima vertinti ne kaip ekranizaciją, o kaip individualų kino režisūros stilių, nes čia Svankmajeris rado būdą, kaip kovoti su įprasta ir įkyria idėja apie rutinos nežmoniškumą, vulgarumą ir persivalgymo pavojus. **SJS**

JAV, Didžioji Britanija (PolyGram, Warner Bros.), 126 min., spalvotas (Technicolor sistema)

Režisierius Tim Burton

Prodiuseriai Peter Guber, Jon Peters

Scenarijaus autoriai Sam Hamm, Warren Skaaren, Bob Kane

Operatorius Roger Pratt

Kompozitorius Danny Elfman, Prince

Vaidina Michael Keaton, Jack Nicholson, Kim Basinger, Robert Wuhl, Pat Hingle, Billy Dee Williams, Michael Gough, Jack Palance, Jerry Hall, Tracey Walter, Lee Wallace, William Hootkins, Richard Strange, Carl Chase, Mac McDonald

„Oskaras": Anton Furst, Peter Young (meninis apipavidalinimas ir dekoracijos)

BETMENAS (1989)
BATMAN

Savoje klasikinio Bobo Kane'o komikso versijoje režisierius Timas Burtonas ir vėl kuria superherojų Betmeną (pastarąjį kartą ekrane pasirodė 1960 m.), paslaptingą ir prieštaringą personažą.

Michaelas Keatonas vaidina milijonierių Briusą Veiną, kuris vaikystėje matė, kaip jo tėvus tamsioje gatvėje nužudė užpuolikai. Dieną jis yra pramonininkas multimilijonierius, o naktį, apsivilkęs lietpaltį, kaukę ir apsiavęs ilgaaulius batus, tampa Betmenu, norinčiu kovoti su blogiu niūriame, gotiškame Niujorke. Kas gi jis? Superherojus ar išprotėjęs? Kaip ir daugelis, fotožurnalistė Viki Veil (Kim Basinger) ir korespondentas Aleksas Knochas (Robertas Wuhlas) nori atskleisti Betmeno paslaptį ir sužinoti tiesą.

Niūrus, keliaujantis Burtono riteris – tai įžvalgi asmenybė, netgi įsimylėjęs Viki, tačiau jo patrauklumas blunka piktadario Džokerio, kurį meistriškai vaidina Jackas Nicholsonas, žavesio fone. Nepakartojamas su savo raudonu kostiumu ir klouno grimu jis šoka pagal Prince'o dainą, papuošusią filmo garso takelį. Jis tapo pačiu žaviausiu ir neįtikėtinu niekšu, kokio jau seniai nebuvo matyti plačiajame ekrane. **JB**

KAI HARIS SUTIKO SALĘ (1989)
WHEN HARRY MET SALLY

Filmas *Kai Haris sutiko Salę* įrodė, kad puikus derinys – patyręs komedijų režisierius (Robas Reineris), puikus scenarijus (Nora Ephron) ir nuostabūs atlikėjai (Billy Crystalas, Meg Ryan) – yra profesionalaus pramoginio filmo esmė.

Baigęs koledžą, Haris (Crystalas) iš Čikagos vyksta į Niujorką ir savo bendrakeleivei Salei (Ryan) pareiškia, kad jie niekada negalės būti draugai, nes, remiantis iškreipta jo logika, „vyras ir moteris negali būti tokie, kadangi tarp jų visada tvyro seksas". Kelionės pabaigoje jie išsiskiria ir kiekvienas vyksta savo keliu. Paskui vėl atsitiktinai susitinka oro uoste, nes ji vėl susipyko su savo vaikinu, o jis išsiskyrė su žmona. Šį kartą jie tampa draugais, o filmo pabaigoje taps dar artimesni, tačiau tai – tik dalis komiškų situacijų.

Ši romantinė komedija demonstruoja pagarbą Woody Alleno filmams, pavyzdžiui, *Enei Hol* (1977), o dėl sąmojingų dialogų ji panaši į modernų filmą, pabrėžiantį šių dienų merginimo žaidimus. Haris supranta, kaip sunku skirti pasimatymą jaunai merginai. Kai jai užduoda klausimą, kur ji buvo, kai nužudė Kennedy, ji atsako: „O ką, *Tedą* Kennedy nužudė?" Niujorko peizažų fone kiekvienoje scenoje skamba nepamirštami dialogai. Kai Salė demonstruoja apsimestinį orgazmą kavinėje, šalia sėdinti moteris (ją suvaidino Reinerio motina) užsisako: „Man to paties kaip ir jai." Įsimintinas vakarėlis su karaoke, kur Haris netikėtai susitinka buvusią savo žmoną. Šią sceną vaidina du profesionalūs aktoriai.

Įkvėpta tokios sėkmės, Nora Ephron parašė dar vieną scenarijų, kuris buvo panaudotas kuriant šio filmo tęsinį. **JB**

JAV (Castle Rock, Columbia, Nelson), 96 min., spalvotas

Režisierius Rob Reiner

Prodiuseriai Rob Reiner, Andrew Scheinman

Scenarijaus autorė Nora Ephron

Operatorius Barry Sonnenfeld

Kompozitorius Marc Shaiman

Vaidina Billy Crystal, Meg Ryan, Carrie Fisher, Bruno Kirby, Steven Ford, Lisa Jane Persky, Michelle Nicastro, Gretchen Palmer, Robert Alan Beuth, David Burdick, Joe Viviani, Harley Jane Kozak, Joseph Hunt, Kevin Rooney, Franc Luz

„Oskaro" nominacija: Nora Ephron (scenarijus)

NUSIKALTIMAI IR NUSIŽENGIMAI (1989)
CRIMES AND MISDEMEANORS

Filosofine forma filme *Nusikaltimai ir nusižengimai* Woody Allenas sujungė gyvenimą, mirtį, tiesą, meilę, Dievą ir visa, kas panašu į Dostojevskį. Romantiniame filme apie meilės nuotykius profesionaliai parinkti aktoriai plėtoja į kinišką dėžutę panašų siužetą. Filmą puikiai nufilmavo nuolatinis Ingmaro Bergmano operatorius Svenas Nykvistas, o Allenas meistriškai parinko Bacho ir Schuberto muziką bei jo mėgstamas džiazo ir svingo kompozicijas.

Dvi iš pirmo žvilgsnio skirtingos istorijos susilieja tik paskutiniu momentu. Gerbiamas ir žymus akių chirurgas Džudas Rozentalis (Martinas Landau), užimantis aukštą socialinę padėtį, sulaužo ištikimybę savo žmonai ir nežino, kaip atsikratyti susierzinusios meilužės Dolores (Anjelica Huston), kuri pažadėjo pragaru paversti tvarkingą ir ramų jo gyvenimą. Tuo pat metu dokumentinių Alleno filmų operatorius mėgina pirštis Halei (Mia Farrow), tačiau visus planus sužlugdo nepakenčiamas jo svainis Lesteris (puikus Alano Aldos vaidmuo). Džudas vis renkasi, o įtartinas jo brolis (Jerry Orbachas) pataria situaciją su Dolores paimti į savo rankas ir viską išspręsti žmogžudyste. Visą šią dilemą supa šeimos nariai, draugai ir trumpalaikiai pažįstami. Visi kenčia, myli ir taria nemirtingas frazes („paskutinį kartą buvau moters viduje, kai lankiau Laisvės statulą").

Alenas, kuriantis įprastą egzistencialisto, liūdinčio Manheteno intelektualo iš Nebraskos vaidmenį, netikėtai išsako nepakartojamą komišką repliką. Kai Mia Farrow nepatenkinta sako: „Jis kažko nori iš manęs", jis susirūpinęs atsako: „Taip, pirmo tavo vaiko." Neįprasta, svari ir realistinė tragikomedija virsta diskusija apie moralines vertybes ir įstatymus. Allenas tyrinėja skausmą, žmogaus sielos gelmes ir melancholišką humorą. Išlaikydamas nepakartojamą savo stilių, jis pabrėžia gėrio ir blogio, kaltės ir atpildo, santykio su kinu ir realybe, sąmojingumo ir įžvalgumo temas. *Nusikaltimai ir nusižengimai* – sudėtingas, brandus, niūrus ir patrauklus filmas, vienas geriausių režisieriaus darbų. **AE**

JAV (Rank, Orion), 107 min., spalvotas

Režisierius Woody Allen

Prodiuseris Robert Greenhut

Scenarijaus autorius Woody Allen

Operatorius Sven Nykvist

Kompozitoriai Bach, Schubert

Vaidina Bill Bernstein, Martin Landau, Claire Bloom, Stephanie Roth, Gregg Edelman, George J. Manos, Anjelica Huston, Woody Allen, Jenny Nichols, Joanna Gleason, Alan Alda, Sam Waterston, Zina Jasper, Dolores Sutton, Joel Fogel

„Oskaro" nominacija: Woody Allen (režisierius), Woody Allen (scenarijus), Martin Landau (antrojo plano aktorius)

VIRĖJAS, VAGIS, JO ŽMONA IR JOS MEILUŽIS (1989)
THE COOK, THE THIEF, HIS WIFE & HER LOVER

Visiškai nusivylęs konservatorių politika, Peteris Greenaway filmą *Virėjas, vagis, jo žmona ir jos meilužis* paslėpė po prabangios, dekadentiškos Margaret Thatcher laikų Anglijos šydu. Michaelas Gambonas vaidina Albertą Spiką, pasibaisėtiną, nemalonų, kvailoką ir tituluotą vagį, turintį prabangų restoraną Londone. Apsuptas padlaižių ir liokajų, jis persivalgo banketo metu prie skanumynais nukrauto stalo. Spikas jau seniai nebekreipia dėmesio į žmoną Georginą (Helen Mirren), todėl ji pradeda romaną su ramiu ir inteligentišku nuolatiniu klientu (Alanas Howardas). Jiems padeda virėjas, leidęs naudotis virtuve. Pasinėręs į valgymo malonumus ir žemindamas savo pakalikus, Gambonas iš pradžių nepastebi žmonos apgaulės, tačiau suvokęs jos išdavystę rezga kanibališką kerštą.

Greenaway filmo siužeto plėtra – kaip prastai suklijuoti tapetai, čia atskleidžiami visi įmanomi nukrypimai. Kamera juda pirmyn ir atgal, rodydama erdvę tarp virtuvės bei pietų stalo ir ieškodama bent dalelės gėrio nežmoniškame pasaulyje. *Virėjas, vagis, jo žmona ir jos meilužis* gali jus net papiktinti. Didelė filmo dalis nukreipta į aukštesnę visuomenės klasę, kurios nereikalingumą ir barbariškumą simbolizuoja ne tik visuomenės degradavimas, bet ir akivaizdus priešinimasis geram skoniui. **JKl**

Prancūzija, Olandija, Didžioji Britanija (Allarts, Elsevira, Erato, Erbograph, Films, Vendex), 124 min., spalvotas

Režisierius Peter Greenaway

Prodiuseris Kees Kasander

Scenarijaus autorius Peter Greenaway

Operatorius Sacha Vierny

Kompozitorius Michael Nyman

Vaidina Richard Bohringer, Michael Gambon, Helen Mirren, Alan Howard, Tim Roth, Ciarán Hinds, Gary Olsen, Ewan Stewart, Roger Ashton-Griffiths, Ron Cook, Liz Smith, Emer Gillespie, Janet Henfrey, Arnie Breeveld, Tony Alleff

VAISTINĖS KAUBOJUS (1989)
DRUGSTORE COWBOY

Guso Van Santo *Vaistinės kaubojus* – tai linksmas ir ypač jaudinantis pasakojimas apie priklausomybę nuo narkotikų. Mes stebime grupę narkomanų, kuriems vadovauja Bobas (Mattas Dillonas). Jie tenkina savo poreikius, grobdami vaistines Portlende, Oregone. Menkus nusikaltimus ir narkomanų gyvenimo momentus režisierius fiksuoja be jokio vertinimo ar komentarų. Daugiausia dėmesio kreipiama į trapius santykius pačioje grupėje, pasmerktą Bobo ir jo žmonos Dinos (Kelly Lynch) meilę.

Galbūt turinys gali pasirodyti per daug paprastas – susidūrimai su policija ir kitomis grupuotėmis, tačiau artėjant pabaigai tai virsta tikra tragedija. Vienas draugų suvartoja per didelę dozę, o Bobas, susitaręs su šerifu, išveža kūną iš motelio ir laidoja jį miške. Paskui iškart nusprendžia kreiptis į reabilitacijos centrą, kur sutinka seną draugą, dvasininką ir narkomaną (Williamas Burroughs). Jų pokalbį pabrėžia paskutiniai jo susitikimai paliktame pasaulyje. Visas filmas puikiai nufilmuotas, o Dillono ir Burroughs dialogas tiesiog stulbina. **CM**

JAV (Avenue), 100 min., spalvotas

Režisierius Gus Van Sant

Prodiuseriai Karen Murphy, Nick Wechsler

Scenarijaus autoriai Gus Van Sant, Daniel Yost (pagal Jameso Fogle'o romaną)

Operatorius Robert D. Yeoman

Kompozitorius Elliot Goldenthal

Vaidina Matt Dillon, Kelly Lynch, James LeGros, Heather Graham, Eric Hull, Max Perlich, James Remar, John Kelly, Grace Zabriskie, George Catalano, Janet Baumhover, Ted D'Arms, Neal Thomas, Stephen Rutledge, Beah Richards

Berlyno tarptautinis kino festivalis: Gus Van Sant (C.I.C.A.E. apdovanojimas – naujojo kino forumas)

MANO KAIRIOJI KOJA (1989)
MY LEFT FOOT

Nepaisant didelio melodramatinio potencialo, *Mano kairioji koja* tapo pramoginiu, žemišku ir nuotaikingu filmu, atidavusiu pagarbą airiui Christy Brownui. Jis gimė kalėjime, nuo pat vaikystės dėl cerebrinio paralyžiaus buvo luošas, tačiau sugebėjo tapti įžymybe kaip rašytojas ir dailininkas. Pagrindinis filmo pasakojimas apie invalido likimą siejasi su išgalvotu *Lietaus žmogumi*. *Manò kairioji koja* yra puikiai nufilmuotas – tiek atskiri epizodai, tiek ir visas filmas. Danielis Day-Lewisas savo vaidmenį kuria visiškai atsiribojęs nuo kenčiančio esteto filme *Kambarys su langu* (1986) arba gėjaus prisitaikėlio filme *Mano nuostabioji skalbykla* (1985). Brenda Fricker puikiai suvaidino skleidžiančią gėrį, ištikimą ir rūpestingą Christy motiną.

Jimo Sheridano, pirmą kartą išbandžiusio režisieriaus amatą, ir scenarijaus autoriaus Shane'o Connaughtono nebaugina Christy tragedija ir jo gyvenimo įniršis, nors šis genijus yra priverstas sėdėti invalido vežimėlyje. Nepaisant visų jo neįprastų sugebėjimų, jį kiekvieną dieną įžeidinėja. Bendras įspūdis – nuostaba dėl Christy gyvenimo stebuklo ir nepalaužiamos jo dvasios. Tą pabrėžia pačių nereikšmingiausių įvykių kerai, kai broliai ir seserys neša jį su savimi į melodijomis apipintą gatvės šventę.

Garsi kairioji koja, vienintelė sveika Christy kūno dalis, tapo nuolatinių pokštų ir dramatinių epizodų pagrindu. Christy išgelbėjo motinos gyvybę, mušė įvarčius, piešė ir net nugalėjo savo varžovą per muštynes bare. Kartą bandė nusižudyti. Su kairiąja koja jis dėdavo plytas ir parašė mašinėle savo autobiografiją. Day-Lewisas gavo „Oskarą", dėl to niekam nekilo nė menkiausių abejonių. Jis įvaldė nepaslankų savo kūną ir prastą kalbą ir atskleidė žmogaus, kuriam protas nepalengvino gyvenimo, istoriją. Tačiau šio žmogaus humoro jausmas, gyvenimo troškimas ir likimo žiaurumas leido sukurti nepakartojamą, širdį veriantį filmą. **AE**

Airija, Didžioji Britanija (Ferndale, Granada, RTE), 98 min., spalvotas (*Technicolor* sistema)

Režisierius Jim Sheridan

Prodiuseris Noel Pearson

Scenarijaus autoriai Shane Connaughton, Jim Sheridan (pagal Christy Browno knygą)

Operatorius Jack Conroy

Kompozitorius Elmer Bernstein

Vaidina Daniel Day-Lewis, Brenda Fricker, Alison Whelan, Kirsten Sheridan, Declan Croghan, Eanna MacLiam, Marie Conmee, Cyril Cusack, Phelim Drew, Ruth McCabe, Fiona Shaw, Ray McAnally, Patrick Laffan, Derry Power, Hugh O'Conor

„Oskaras": Daniel Day-Lewis (aktorius), Brenda Fricker (antrojo plano aktorė)

„Oskaro" nominacija: Noel Pearson (geriausias filmas), Jim Sheridan (režisierius), Shane Connaughton (scenarijus)

ŽUDIKAS (1989)
DIE XUE SHUANG XIONG

Nors dar iki šios juostos režisierius Džonas Woo, prodiuseris Tsui Harkas ir žvaigždė Chow Yun-Fatas dirbo kartu (ryškus darbas buvo 1986 m. gangsterių drama *Geresnis rytojus*), o po to įgavo didžiųjų darbų patirties, tačiau būtent tarptautinis *Žudiko* pasisekimas atnešė Honkongo veiksmo filmų kaip savarankiškos kinematografijos srovės pripažinimą. Daugelis jo kūrėjų išgyveno visas holivudiškosios karjeros peripetijas, o vakarų kino veikėjai, tokie kaip Robertas Rodriguezas ir Quentinas Tarantino, pasinaudojo pačiais garsiausiais jų stiliaus elementais: žaibiški „šuoliai ant nugaros", „pistoletas kiekvienoje rankoje" – judesiai, ypač mėgstami Chow Yun Fato.

Žudikas – tai veiksmo melodrama apie kilnų, sentimentalų aktorių (Chow), kuris žudo tam, kad uždirbtų pinigų akių aperacijai, kurios reikia dainininkei (Slly Yeh), atsitiktinai apakusiai per vieną iš jos sėkmingų pasirodymų. Žudikas netgi pelno jį sekančio griežtojo policininko (Danny Lee) pagarbą – filmo pabaigoje abu pasidalys baisų kelią į šlovę. „Žudantis" filmas, su netgi didesniu lavonų skaičiumi nei juostose *Viską prisiminti* ir *Kietas riešutėlis* kartu. Iš tikrųjų tai nuostabi triukų, melodramos ir išradingo humoro samplaika. O juostos meilės istorija – tai ne meilės trikampis „policininkas – žudikas – akla auka", o linksmas dviejų bičiulių – pagrindinių filmo aktorių – varžymasis.

Originalus kiniškas filmo pavadinimas – *Kraujas, pralietas dviejų herojų*, – daug tiksliau atspindi filmo turinį nei jo variantas eksportui. Originale pabrėžiama santykių reikšmė, o ne tik akcentuojamas vien pagrindinio personažo kaip vienišo herojaus prioritetas. Juosta baigiasi scena, kurioje išryškinama režisieriaus Woo asmenybė: filmavimas vyksta koplyčioje, rodomos žvakės, kulkos ir kūnai, skraidantys ekrane kaip paukščiai (kartais sulėtintai), auga liturginių garsų galia, ant baltutėlių drabužių teka kraujo srovės, o ašaros liejasi taip pat lengvai kaip kraujas. **KN**

Honkongas (Film Workshop, Golden Princess, Magnum), 111 min., spalvotas

Kinų kalbos Kantono tarme ir japonų kalba

Režisierius John Woo

Prodiuseris Tsui Hark

Scenarijaus autorius John Woo

Operatoriai Peter Pau, Wing-Hung Wong

Kompozitorius Lowell Lowe

Vaidina Chow Yun-Fat, Danny Lee, Sally Yeh, Kong Chu, Kenneth Tsang, Fui-On Shing, Wing-Cho Yip, Fan Wei Yee, Barry Wong, Parkman Wong, Siu-Hung Ng, Sing Yeung, Siu Hung Ngan, Kwong Leung Wong

JAV (40 Acres & a Mule), 120 min., spalvotas

Režisierius Spike Lee

Prodiuseris Spike Lee

Scenarijaus autorius Spike Lee

Operatorius Ernest R. Dickerson

Kompozitoriai Rubén Blades, Cathy Block, Chuck D, Flavor Flav, James Weldon Johnson, Rosamond Johnson, Raymond Jones, Bill Lee, Sami McKinney, Michael O'Hara, Lori Perry, Mervyn Warren, Public Enemy

Vaidina Danny Aiello, Ossie Davis, Ruby Dee, Richard Edson, Giancarlo Esposito, Spike Lee, Bill Nunn, John Turturro, Paul Benjamin, Frankie Faison, Robin Harris, Joie Lee, Miguel Sandoval, Rick Aiello, John Savage

„Oskaras": Spike Lee (scenarijus), Danny Aiello (antrojo plano aktorė)

Kanų kino festivalis: Spike Lee – „Auksinės palmės šakelės" nominacija

ELKIS TEISINGAI (1989)
DO THE RIGHT THING

Kai gyveni globalios popkultūros fone, kuris buvo kuriamas hiphopo kalba, muzika ir estetika, kartais sunku prisiminti, kad buvo laikai, kai dar nebuvo išlaisvintos jaunimo galios ir to nesuvokdavo netgi kinematografai (didelis korporatyvus kultūros įrankis). Tuo pat metu, turint omeny materialistinį, paviršutinišką meistriškumą, apibūdinantį pagrindinį hiphopo ir muzikos (repo) judėjimą, sunku prisiminti, kada muzika buvo radikali, griaunanti ir išdidžiai revoliucinė.

Spike'o Lee socialinio protesto filmas *Elkis teisingai* puikiai perteikia momentą, kai repas buvo skubiai ir sąmoningai būtinas: jis paradoksaliai spalvingais kadrais itin impresyviai perteikia rasizmo ištakas, nacionalinės garbės, klasių kovos, kasdienio miesto gyvenimo džiaugsmus ir sunkumus. Maištingas ir įžvalgus filmas buvo pagimdytas hiphopo, kai pastarasis turėjo ką pasakyti.

Juostos pradžia yra lydima muzikos – mušamųjų sprogimas ir greitas balsų skambėjimas – chrestomatinis *Visuomenės priešo* vaizdinys. Visi aktoriai vaidina guvius ir veiklius personažus, kurių persikertančios kasdienės istorijos naudojamos išryškinti reikšmingesnius socialinius ir politinius aspektus. Pagrindinis *Elkis teisingai* veikėjas Mukis (Lee) – vaikinas, išvežiojantis picą, ir apvažinėjantis visą rajoną vykdydamas užsakymus. Kol jis keliauja po apylinkes, kamera tiesiog kaba jam ant peties. Sutinkame ir jo triukšmingą, reiklią draugę, priekabius, bet mielus tėvus (Ruby Dee ir Osie Davisas) bei kaimynystėje gyvenančius jaunuolius Radiją Rachimą (Bilas Nunnas) ir Budžiną Autą (Giancarlo Esposito). Taip pat susipažįstame su picerijos savininku, italu Selu (Danny Aiello), kurio nevienareikšmis požiūris juodaodžių klientų atžvilgiu persidavė jo sūnui – rasistui Pino (Johnas Turturro), o pratrūko ant juodaodžio aklo berniuko Vito (Richardas Edsonas). Personažų rinkinį užbaigia linksmas vidutinio

ir vyresniojo amžiaus juodaodžių choras, kurių kandūs kasdienių įvykių komentarai viskam suteikia komišką atspalvį.

Kai vasara pasiekia kulminaciją, ima reikštis protesto protrūkiai, o kasdieniai nereikšmingi įvykiai tampa itin reikšmingi. Prieštaringas ir dažnai neteisingai kritikų vertinamas (daugelis jų netgi teigė, kad filmas provokavo maištus) *Elkis teisingai* – negailestingas piktas filmas. Jis kupinas juodaodžių meilės ir draugiškų santykių vaizdų, kurie amerikietiškojoje kinematografijoje tokie reti, kad vien šis faktas filmą padarė radikalų. Tai filmas, kuriamas ryškiomis spalvomis, tapusiomis ekrano popmenu, su šiek tiek palenkta kamera, naudojamu besivystančiu komiksų stiliumi, montuojant įgarsinimui buvo naudojami patys progresyviausi repo muzikos garso takeliai. *Elkis teisingai* tapo pačia įtakingiausia juosta kinematografijos istorijoje ne tik dėl stilistinių grožybių, bet ir dėl to, kad leido filmų kūrėjams pasinaudoti atsigręžimu į gyvenimus tų, kuriuos ignoravo ir Holivudas, ir „nepriklausomas“ kinas, patirtimi. **EH**

JAV (Dog Eat Dog, Warner Bros), 91 min., spalvotas

Režisierius Michael Moore

Prodiuseris Michael Moore

Scenarijaus autorius Michael Moore

Operatoriai Chris Beaver, John Prusak, Kevin Rafferty, Bruce Schermer

Kompozitorius Buddy Kaye

Vaidina James Bond, Pat Boone, Rhonda Britton, Anita Bryant, Karen Edgely, Bob Eubanks, Ben Hamper, Dinona Jackson, Timothy Jackson, Tom Kay, Michael Moore, Kaye Lani Rae Rafko, Ronald Reagan, Fred Ross, Robert Schuller, George Sells, Roger B. Smith, Steve Wilson

Berlyno tarptautinis kino festivalis: Michael Moore (taikos filmo apdovanojimas – garbės paminėjimas)

RODŽERIS IR AŠ (1989)
ROGER & ME

Michaelio Moore'o dokumentinė juosta, nufilmuota juodosios komedijos dvasia, skirta paviešinti masinių atleidimų pasekmes įmonėje „General Motors" Flinte, Mičigano valstijoje, o taip pat nesėkmingus režisieriaus ir scenaristo bandymus susitikti su Rodžeriu Smitu, įmonės valdybos vadovu, siekiant atvežti jį į Flintą ir parodyti jo veiksmų padarinius. Juosta daro didelį įspūdį, aiškiai pabrėždama, kad kinas gali suderinti pramoginius bruožus ir politinį aštrumą. Filmavimo stilius pasižymi paprastumu ir žurnalistiniu žvilgsniu. Visus šiuos trūkumus Moore'as ištaisė filme *Boulingas Kolumbinai* – antroje ir itin populiarioje juostoje, sukurtoje po 13 metų. Jame gyvybingas Reigano epochos negailestingumas, tapęs pagrindine juostos tema, neprieštarauja Moore'o metodams.

Riteriška filmo *Rodžeris ir aš* maniera, jo manipuliacijos laiku, erdve ir įvykiais, leido bent jau vienam žurnalistui pavadinti Moore'ą šarlatanu. Tačiau jo „purvo drabstyme" yra ir neginčijamų faktų. Populistinis režisieriaus polinkis linksminti, garantavęs komercinę sėkmę, skatino plačią jo idėjų sklaidą, o tai didino savimeilę ir skatino tam tikrų žurnalistinių štampų naudojimą. Tačiau galų gale reikia paklausti, kas svarbiau – korporacijos godumas ar Moore'o ego kelionė. **JRos**

JAV (TriStar), 122 min., spalvotas (*Technicolor* sistema)

Režisierius Edward Zwick

Prodiuseris Freddie Fields

Scenarijaus autoriai Kevin Jarre (pagal Roberto Gouldo Shaw laiškus, Lincolno Kirsteino knygą *Uždėk šiuos laurus* ir Peterio Burchardo kūrinį *Vienas narsus puolimas*)

Operatorius Freddie Francis

Kompozitorius James Horner

Vaidina Matthew Broderick, Denzel Washington, Cary Elwes, Morgan Freeman, Jihmi Kennedy, Andre Braugher, John Finn, Donovan Leitch, JD Cullum, Alan North, Bob Gunton, Cliff De Young, Christian Baskous

„Oskaras": Denzel Washington (antrojo plano aktorius), Freddie Francis (operatorius), Donald O. Mitchell, Gregg Rudloff, Elliot Tyson, Russell Williams (garsas)

„Oskaro" nominacija: Norman Garwood, Garrett Lewis (meninis apipavidalinimas ir dekoracijos), Steven Rosenblum (montažas)

GARBĖ (1989)
GLORY

Iš karto po Amerikos pilietinių teisių suklestėjimo tapo madinga prikelti mažai žinomus ankstesnių sunkių laikų puslapius. Edwardo Zwicko *Garbė* – vienas iš tokių pavyzdžių.

Juosta prasideda Pilietinio karo mūšio scena, kurios metu buvęs vergas Džonas Roulinsas (Morganas Freemanas) užsiėmęs žuvusių karių laidotuvėmis. Pulkininkas Robertas Šou (Matthew Broderickas), liberalus baltasis aristokratas, kaip tik tuo metu gauna paskyrimą vadovauti juodaodžių savanorių karių pirmajai Sąjungininkų kariuomenei. Jam pavaldūs vergai ir laisvi juodaodžiai, kurie tampa vado egzistencijos prasme. Daugelis kareivių taps karo elitu, o galiausiai žus šturmuodami fortą.

Pažymėtina, kad filmas *Garbė*, tapęs vienu iš alternatyvių istorijos rodymo būdų, pristatė visą žvaigždyną žymiausių juodaodžių aktorių. Denzelis Washingtonas atliko savo pirmą vaidmenį, už kurį gavo „Oskaro" apdovanojimą. Kiti įžymūs asmenys – Jihmi Kennedy'is ir Andre Braugheris. Laikmečio dvasia alsuojanti juosta šlovina aukas, paaukotas dėl rasinės harmonijos, – tai šiuolaikinėje rasių įtampoje tapo balzamu.

Iš tikrųjų, *Garbė*, parodžiusi žmones, einančius link neišvengiamos mirties, priimama sentimentaliai. Bet tai tarsi priešnuodis šiuolaikiniam cinizmui, parodęs išties herojišką istoriją. **GC-Q**

ASTENINIS SINDROMAS (1989)
ASTENIČESKIJ SINDROM

Nors juostos negalima pavadinti lengvai suprantama ir priimama, nes ji laužo pernelyg daug kinematografijoje priimtų taisyklių, vis dėlto tai nuostabus filmas apie šiuolaikinį pasaulį. Nufilmuotas 1989 m. garbingos (ir dėl to turinčios teisę laužyti taiykles) režisierės Kiros Muratovos, kuri tuo metu buvo įkopusi į šeštą dešimtmetį, *Asteninis sindromas* galbūt tinkamai pavadintas vieninteliu „Glasnost" epochos šedevru". Be to, tai vienintelis rusų filmas, nufilmuotas persitvarkymo („perestroikos") metu ir uždraustas valdžios – labiausiai tikėtina, kad dėl nešvankumo. Bet viskas savaime išsisprendė, kai vyriausybė pardavė teises Maskvos kino klubui ir filmas buvo parodytas publikai. Kūrinys prasideda stipraus poveikio 40 min. juodai balta įžanga, pasakojančia apie gydytoja dirbančią vidutinio amžiaus moterį Natašą (Olga Antonova), kuri po savo vyro mirties kenčia nuo pykčio priepuolių ir nemotyvuotos agresijos. Po to filmas tampa spalvotas ir prasideda dar labiau neįtikėtina istorija apie gyvenimu nusivylusį vidurinės mokyklos anglų kalbos mokytoją (vaidmenį atlieka Kiros Muratovos scenarijaus bendraautoris Sergejus Popovas), kuris, nepriklausomai nuo to, kas vyksta aplinkui, periodiškai užmiega. Filmo pavadinimas įvardija vieną iš ligos formų, kurios sindromai, matyt, sutampa ir su gydytojos agresyvumu, ir su mokytojo pasyvumu. Akivaizdu, kad Muratova mano šiuos abu elgsenos tipus esant simboliais tos ligos, kuri apėmė visą žmoniją. Jos žodžiais, ji nemato „didelio skirtumo tarp mūsų ir Vakarų. Iš esmės žmogus visur vienodas. Aš matau pasaulyje tokias kančias ir tokį žiaurumą, kurie aukščiau bet kokį supratimą".

Kitais žodžiais, nepaisant to, kad šis tragikomiškas epas daug pasakoja apie postkomunistinę Rusiją, jis taip pat yra vienas iš nedaugelio mūsų laikų šedevrų, kurie apibendrina problemas ir išryškina bendras žmogiškojo charakterio blogybes. Filmas gali išmušti iš vėžių (ką jis iš tikrųjų ir turėjo padaryti), bet jis tikrai nepasimirš. Įdomu pridurti, kad mažiausiai dvi iš paskutiniųjų Muratovos juostų (*Trys istorijos* (1987) ir *Čechovo motyvai* (2002)) tęsia tendenciją stilizuoti žaidimą, o taip pat eksperimentus jungti dvi ir daugiau siužeto linijas. Šios charakteristikos aiškiai atskiria vėlesnę režisierės kūrybą nuo tokių tradicinių ir sąlyginai natūralistinių pirmųjų darbų, kaip, pvz., *Trumpi susitikimai* (1967), kuriuose vaidino ir ji pati. **JRos**

Sovietų Sąjunga (Goskino, Odessa), 153 min., nespalvotas ir spalvotas

Rusų kalba

Režisierius Kira Muratova

Scenarijaus autoriai Aleksandr Černich, Kira Muratova, Sergej Popov

Operatorius Vladimir Pankov

Kompozitorius Franz Schubert

Vaidina Olga Antonova, Sergej Popov, Galina Zakhurdayeva, Natalija Bužko, Aleksandra Svenskaja, Pavel Pališčuk, Natalija Ralleva, Galina Kasperovič, Viktor Aristov, Nikolaj Semionov, Oleg Školnik, Vera Storoževa, Aleksandr Černich, Leonid Kušnir, Nadia Popova

Berlyno tarptautinis kino festivalis: Kira Muratova („Sidabrinis lokys" – specialus žiuri prizas), „Auksinio lokio" nominacija

JAV (Outlaw, Virgin), 100 min., spalvotas

Režisierius Steven Soderbergh

Prodiuseris John Hardy

Scenarijaus autoriai Steven Soderbergh

Operatorius Walt Lloyd

Kompozitorius Cliff Martinez

Vaidina James Spader, Andie MacDowell, Peter Gallagher, Laura San Giacomo, Ron Vawter, Steven Brill, Alexandra Root, Earl T. Taylor, David Foil

„Oskaro" nominacija: Steven Soderbergh (scenarijus)

Kanų kino festivalis: Steven Soderbergh („Auksinė šakelė"), FIPRESCI apdovanojimas, James Spader (aktorius)

SEKSAS, MELAS IR VAIZDAJUOSTĖS (1989)
SEX, LIES, AND VIDEOTAPE

Scenarijaus autorius ir režisierius Stevenas Soderberghas, dabar geriau žinomas kaip filmų *Erina Brokovič* (2000) ir „Oskarą" gavusio *Narkotikų kelio* (2000) autorius, sėkmingai debiutavo drama, 1989 m. Kanų kino festivalyje laimėjusia „Auksinę palmės šakelę".

Scenarijus buvo parašytas per aštuonias dienas, juosta nufilmuota per penkias savaites turint 1,2 mln. dolerių biudžetą. *Seksas, melas ir vaizdajuostės* laikomas juosta, pakeitusia nepriklausomą kiną, atkreipusia žiūrovų dėmesį į mažo biudžeto filmus. O šio filmo jokiu būdu negalima praleisti: jame rasite gudrų, seksualų ir inteligentišką tarpusavio santykių karštuosiuose Pietuose suvokimą.

Andie MacDowell, atlikdama savo pirmąjį vaidmenį, vaidina Aną Milani, žmoną, kurią išvargino nuobodi, beveik be meilės santuoka su egocentrišku advokatu Džonu (Peteris Gallagheris). Ana nežino, kad Džoną sieja meilės santykiai su Sintija, jos pikčiurna sese (Laura San Giacomo). Tačiau visos paslaptys ir painių santykių apgaulės išaiškėja, kai į miestą atvykęs Džono mokyklos draugas Grehemas (Jamesas Spaderis) priverčia visus sužinoti tiesą apie save ir kitus. Tačiau ir Grehemas turi paslaptį, kurią galima atskleisti – jo automobilio bagažinė pilna vaizdajuosčių, kuriose moterys atidengia savo seksualinių santykių paslaptis. Kaip gi jam pavyko priversti jas atsiskleisti?

Soderbergho dialogai itin atviri, juostoje nusifilmavo patyrę aktoriai, puikiai suprantantys savo herojus. Buvęs modelis MacDowell, kuriai dar lemta suvaidinti ir įdomesnius vaidmenis, puikiai vaidina pietietišką gėlę, o San Giacomo, suvaidinusi jos lengvabūdę seserį, tapo atradimu. Bet iš tikrųjų filmo ramstis yra Spaderis, iki šiol vaidinęs filmuose jaunimui. Šioje juostoje jis demonstruoja netikėtą jautrumą ir jausmų gilumą, puikiai atlikdamas paties charakteringiausio personažo vaidmenį iš viso Soderbergho kvarteto. Nuostabu! **JB**

PASAKYK KĄ NORS (1989)
SAY ANYTHING

Buvęs *Rolling Stone* žurnalistas Cameronas Crowe'as, debiutuodamas kaip režisierius, pasirenka rodyti paauglių romaną. Vos baigęs mokyklą, jaunas plevėsa Loidas Dobleris (Johnas Cusackas) paskutinę nerūpestingą vasarą ruošiasi praleisti savo nuožiūra, kol nuspręs, ką nori veikti gyvenime. O praleisti ją jis ruošiasi su rimta studente Džoana Kort (Ione Skye). Jos išsiskyrusio tėvo (Johnas Mahoney'us) prieštaravimų niekas nesiruošia paisyti.

Pasakyk ką nors išsiskiria savo nuoširdžiu žaidimu ir unikaliu bei sąžiningu Crowe'o požiūriu į santykius. Pagal tradiciją mergina visą filmą bando priversti savo svajonių vyrą pamilti ją. Ir būtent čia jautrusis Loidas (puikiai suvaidintas Cusacko) atsiduoda santykiams visa siela, o Diana lieka nuošaly, galvodama tik apie koledžą ir savo tėvo, kuriam ji gali „ką nors pasakyti", pritarimą. Crowe'o scenarijus puikiai perteikia visus meilės ir Loido širdies kančių momentus nuo pat pirmos akimirkos, nuo kankinančio telefoninio pokalbio, kai vaikinas kviečia Dianą į pasimatymą, o ji varto mokyklos albumą bandydama prisiminti, kas jis toks. Labiausiai moterų mėgstamas šio filmo epizodas: Loidas stovi prie Dianos namo kančios perkreiptu veidu, o virš jo galvos – muzikinė dėžutė, iš kurios sklinda Peterio Gabrielio dainos „Tavo akyse" melodija. Tobula! **JB**

JAV (Fox, Gracie), 100 min., spalvotas

Režisierius Cameron Crowe

Prodiuseris Polly Platt

Scenarijaus autorius Cameron Crowe

Operatorius László Kovács

Kompozitoriai Anne Dudley, Richard Gibbs, Nancy Wilson

Vaidina John Cusack, Ione Skye, John Mahoney, Lili Taylor, Amy Brooks, Pamela Segall, Jason Gould, Loren Dean, Glenn Walker Harris jaunesn., Charles Walker, Russel Lunday, Polly Platt, Gloria Cromwell, Jeremy Piven, Patrick O'Neill

NEĮTIKĖTINA TIESA (1989)
THE UNBELIEVABLE TRUTH

Neįtikėtina tiesa – tai itin intriguojantis ir nelabai sėkmingas pirmasis nepriklausomo rašytojo ir režisieriaus Helo Hartley'aus vaidybinis filmas. Juosta buvo filmuojama jo gimtajame mieste Long Ailende tarp filmo personažų. Tai sugrįžtantis iš kalėjimo mechanikas, kurį per klaidą palaiko kunigu (Robertas Burke'as), politika nesidominti paauglė (Adrienne Shelly), kuri įsidarbins moterų apatinių reklamų modeliu, o taip pat godus raudonkaklis jaunuolio tėvas (Chrisas Cooke'as). Burke'as, Shelly ir Cooke'as dar dirbs su Hartliu kitose juostose: Burke'as *Paprastuolyje* (1992) ir *Flirte* (1993), Shelly – *Pasitikėjime* (1990), o Cooke'as – *Paprastuolyje* ir *Pasitikėjime*.

Paauglę apsėdusios mintys apie visuotinį naikinimą, jos tėvas svajoja apie pinigus, o apie žmogžudystę, kurią tikriausiai įvykdė mechanikas, mąsto visi filmo veikėjai. Nepriekaištinga vaidyba ribojama filmavimo aikštelės, tačiau siužeto originalumas, filmavimo kokybė ir nepriekaištingas humoras padeda išlaikyti žiūrovų dėmesį ir susidomėjimą. **JRos**

JAV (Action), 90 min., spalvotas

Režisierius Hal Hartley

Prodiuseris Hal Hartley, Bruce Weiss

Scenarijaus autorius Hal Hartley

Operatorius Michael Spiller

Kompozitoriai Jim Coleman, Kendall Brothers, Philip Reed, Wild Blue Younder

Vaidina Andrienne Shelly, Robert John Burke, Chris Cooke, Julia McNeal, Katherine Mayfield, Gary Sauer, David Healy, Matt Malloy, Edie Falco, Jeff Howard, Kelly Reichardt, Ross Turner, Paul Schulze, Mike Brady, Bill Sage

LIŪDESIO MIESTAS (1989)
BEIQING CHENGSHI

Taivanas (Aftificial Eye, 3-H, Era), 157 min., spalvotas

Taivaniečių, literatūrine kinų, japonų kalbomis

Režisierius Hsiao-hsien Hou

Prodiuseris Fu-Sheng Chiu

Scenarijaus autoriai T'ien-wen Chu, Nien-Jen Wu

Operatorius Chen Huai'en

Kompozitorius Tachikawa Naoki

Vaidina Wou Yi Fang, Nakamura Ikuyo, Jack Kao, Tony Leung Chiu Wai, Tianlu Li, Shufen Xin

Venecijos kino festivalis: Hsiao-hsien Hou („Auksinis liūtas")

Šiame filme rodomos dvi skirtingos istorijos. Viena apie tai, kas atsitinka kartais ir beveik visada numatoma: naujosios kartos atėjimas, šalies kultūrinio gyvenimo pakilimas, skatinantis vieno arba dviejų (labai retai daugiau) iškilių kinematografų atsiradimą. Taip atsitiko ir 1980 m. Taivane, kai, atsiradus Naujajam kino judėjimui, pasirodė vienas ryškiausių to laiko kinematografų Hou Hsiao Hsienas. Savo karjerą jis pradėjo autobiografiniais filmais (*Berniukai iš Fenkejo, Vasara pas senelį, Dulkės vėjuje, Laikas gyventi ir laikas mirti*), kurie demonstaravo jo ritmo pajautimą, materialią kadrų pilnatvę ir daugiaprasmę jėgą išoriškai abejingo būdo, kuriuo nufilmuotos pačios paprasčiausios situacijos.

Antroji istorija susijusi su neišvengiamu momentu, kai tautai reikia filmo, kuriuo galėtų pareikšti apie save visam pasauliui, t. y. kolektyvios autobiografijos. 1989 m. panaikintas diktatoriaus režimas, kuris saloje viešpatavo keturiasdešimt metų, leido kino veikėjams sukurti naujausią Taivano istoriją. Būtent tai ir nusprendė padaryti Hsiao Hsienas, „subjektyvusis avangardo meistras" (tą patį jis tęsė ir *Lėlininke* bei *Geruose vyruose, gerose moteryse*). *Liūdesio miestas* savo šalyje buvo priimamas kaip didžiulis žingsnis link galimybės grįžti prie neseniai buvusios Taivano istorijos, ir tai buvo lemiamu momentu bei užtikrino juostai didžiulį pasisekimą žiūrovų tarpe.

Filme derinama istorinė freska ir aktualumas, o sudėtinga pasakojimo *Liūdesio mieste* struktūra (joje gvildenami painūs keturių brolių gyvenimai) talpina didelį kiekį istorinės informacijos ir puikiai perteikia nuostabų, emocingą epochos pajutimą, grupinius, individualius ir vidinius jausmus ir reikalavimus tų sluoksnių, su kuriais norom nenorom broliams tenka bendrauti. *Liūdesio miestas* tapo ne tik šedevru, bet ir modeliu visiems, kas nori įamžinti pagrindinius šalies įvykius, o vietoj to sukuria nuobodžius monumentus. **J-MF**

BE BAIMĖS NĖRA MIRTIES (1990)
S'EN FOUT LA MORT

Be baimės nėra mirties beveik dokumentiniu stiliumi nagrinėja kelis mėnesius iš Dacho (Isaachas De Bankolé'ė) ir Žoslino (Alexas Descasas), dviejų juodaodžių, gyvenimo. Jie niūriame Prancūzijos užmiesčio naktinio klubo rūsyje treniruoja gaidžius uždraustoms gaidžių peštynėms. Be ryškaus nelegalių emigrantų išnaudojimo vaizdavimo, niūri slegianti visuotinė atmosfera tampa patraukliu pagrindu parodyti valdžios, žiaurumo ir prievartos santykius, kurie viešpatauja gyvenime „už ribų". Palaipsniui auga įtampa tarp Žoslino ir Mišelio (Christopheris Buchholzas), naktinio klubo savininko sūnaus. Mišelis pavyduliauja dėmesio, kurį Žoslinui rodo ne tik jo tėvas, bet ir žavinga tėvo draugė Toni (Solveiga Dommartin), kurios meilės siekia abu vyrai.

Konkurenciją tarp Žoslino ir Mišelio apsunkina valdžios problemos ir rasiniai nesutarimai. Beprasmiška žmogžudystė filmo finale pabrėžia žiaurumo pokolonijininiu laikotarpiu absurdiškumą. Beveik realūs ritualinių gaidžių treniruočių kadrai, sugretinti su veikėjų veidais ir kūnais, o taip pat nepakartojama Descaso ir Bankolé'ės vaidyba, parodo ne pačią geriausią žmonių pusę. Galima daryti išvadą, kad „visi žmonės, nepaisant jų rasės, odos spalvos ir kilmės, yra pasiruošę bet kam". **CO**

Prancūzija, Vokietija (Cinéa, NEF), 97 min., spalvotas (*Eastmancolor* sistema)

Prancūzų kalba

Režisierius Claire Denis

Prodiuseriai Francis Boespflug, Philippe Carcassonne

Scenarijaus autoriai Claire Denis, Jean-Pol Fargeau

Operatorius Pascal Marti

Kompozitorius Abdullah Ibrahim

Vaidina Isaach De Bankolé, Alex Descas, Solveig Dommartin, Christopher Buchholz, Jean-Claude Brialy, Christa Lang, Gilbert Felmar, Daniel Bellus, François Oloa Biloa, Pipo Sarguera, Alain Banicles, Valérie Monnet

Venecijos kino festivalis: Dominique Auvray („Sidabrinė ozela" – montažas)

ATVIRKŠTINĖ SĖKMĖS PUSĖ (1990)
REVERSAL OF FORTUNE

Nėra gražesnio reginio, negu greitas turtingo ir akiplėšiško vyro, praradusio sėkmę, žlugimas. Klausui fon Biulou taip nutiko ir realiame gyvenime, ir ekrane, kur jį pavaizdavo Jeremy'is Ironsas, gavęs „Oskarą".

Viename iš garsiausių 9-ojo deš. teismo procesų europiečių aristokratas fon Biulou buvo kaltinamas bandymu nužudyti savo itin turtingą žmoną Sani (Glenn Close): spėjama, kad jis jai leisdavo per dideles insulino dozes, kurios sukėlė komą. Barbeto Schroederio filmas, pastatytas pagal fon Biulou advokato Alano Dershowitzo knygą, atskleidžia mums įvykius, dėl kurių pradėtas teismo procesas, o retrospektyvoje grįžta prie komoje atsidūrusios Sani pasakojimų. Juos nutraukia du teismo procesai, kurių rezultatai bus paskelbti reportažuose. Klausas fon Biulou buvo pripažintas kaltu pirmajame procese ir išteisintas po apeliacijos antrajame.

Nicholas'o Kazano scenarijus trumpai perteikia proceso turinį ir suteikia mums galimybę susipažinti su tuo, kaip gyvena turtingi žmonės, kurie turi pernelyg daug laisvo laiko (tiesa, Sani atveju – egzistuoja, o ne gyvena). Tai jokiu būdu ne dokumentinis filmas apie procesą, o kvapą gniaužianti, puikiai suvaidinta drama. Filmas nepateikia atsakymo į klausimą, kaltas veikėjas ar ne, priversdamas jus pasidaryti savąsias išvadas. **JB**

JAV, Japonija (Reversal, Shochiku-Fuji, Sovereign, Warner Bros.), 111 min., spalvotas (*Technicolor* sistema)

Režisierius Barbet Schroeder

Prodiuseriai Oliver Stone, Edward R. Pressman

Scenarijaus autorius Nicholas Kazan (pagal Alano M. Dershowitzo knygą)

Operatorius Luciano Tovoli

Kompozitorius Mark Isham

Vaidina Glenn Close, Jeremy Irons, Ron Silver, Annabella Sciorra, Uta Hagen, Fisher Stevens, Jack Gilpin, Christine Baranski, Stephen Mailer, Christine Dunford, Felicity Huffman, Mano Singh, Johann Carlo, Keith Reddin, Alan Pottinger

„Oskaras": Jeremy Irons (aktorius)

„Oskaro" nominacija: Barbet Schroeder (režisierius), Nicholas Kazan (scenarijus)

JAV (Warner Bros.), 145 min., spalvotas (*Technicolor* sistema)

Režisierius Martin Scorsese

Prodiuseris Irwin Winkler

Scenarijaus autoriai Nicholas Pileggi, Martin Scorsese (pagal Nicholaso Pileggi romaną *Gudrus vyrukas*)

Operatorius Michael Ballhaus

Kompozitoriai Paul Anka, Jeff Barry, Eric Clapton, Ernie Erdman, Paul Evans, Claude François, George Harrison, Mick Jagger, Mel London, Elias McDaniel, McKinley, Harry Nilsson, Phil Spector, Pete Townshend

Vaidina Robert De Niro, Ray Liotta, Joe Pesci, Lorraine Bracco, Paul Sorvino, Frank Sivero, Tony Darrow, Mike Starr, Frank Vincent, Chuck Low, Frank DiLeo, Henny Youngman, Gina Mastrogiacomo, Catherine Scorsese, Charles Scorsese

„Oskaras": Joe Pesci (antrojo plano aktorė)

„Oskaro" nominacija: Irwin Winkler (geriausias filmas), Martin Scorsese (režisierius), Nicholas Pileggi, Martin Scorsese (scenarijus), Lorraine Bracco (antrojo plano aktorė), Thelma Schoonmaker (montažas)

Venecijos kino festivalis: Martin Scorsese („Sidabrinis liūtas" - režisierius)

GERI VYRUKAI (1990)
GOODFELLAS

Šiuo epiniu filmu Martinas Skorsese'ė parodė vienos kaimynų chuliganų grupės trisdešimties metų istoriją. Panko Henrio Hilo (Ray'us Liotta) istorija prasideda nuo pasivaikščiojimų aplink taksi stovėjimo aikšteles, vagysčių oro uostuose, turto prievartavimo, prievartos, ir pereina į prekybą narkotikais, o galiausiai jis tampa informatoriumi. Per tą laiką jis veda žydę (Lorraine Bracco), kuri mano, jog neprivalo taikstytis su jos vyrą supančiu nepritekliumi. Aišku, Henriui žymiai daugiau reiškia jo vyriška draugystė su Džimiu (Robertas De Niro), šaltakraujišku vagimi, ir su psichopatu Tomiu (Joe Pesci), kuris tikisi, kad vieną dieną jį „padarys". Hilą verbuoja FTB ir jis pradeda skųsti savo nedaugelį išlikusių draugų. Galų gale Hilas patenka į Federalinės liudytojų apsaugos skaistyklą, kurioje, „jeigu paprašysite Bolonės spagečių, jums patieks lakštinių su mėsos kukuliais".

Rašant scenarijų dalyvavo Nicholasas Pileggi, kurio dokumentinė knyga *Gudrus vyrukas* turėjo įtakos realių įvykių vaizdavimui filme. Akivaizdu, kad juosta *Geri vyrukai* greičiau yra komiško filmo *Susituokus su mafija* (1988) tęsinys, vaizduojantis organizuotą nusikalstamą pasaulį. Pagrindiniai filmo momentai lydimi tinkamai parinktos T. Benneto, P. Spector, S. Višeso muzikos. Ši Amerikos nusikalstamo pasaulio panorama, neprarasdama savo žavesio, beveik dvi su puse valandos rodo bjaurius korumpuotus žmones. De Niro, kuris vaidina antrojo plano personažą, kelia siaubą, atrodo, kad jis mano, jog norėdamas užtikrinti savo saugumą, privalo žudyti kiekvieną pažįstamą. Bet baisiausias monstras – Pesci pavaizduotas maniakinis žudikas Tomis Lu Kostelo, kuris pilna burna taria žudikiškas frazes, pereinančias į baisius grasinimus. Filmas leidžia suprasti, kad mirtinos gyvenimo baisybės yra už įstatymo ribų. **KN**

DŽEIKOBO KOPĖČIOS (1990)
JACOB'S LADDER

Siaubo filmas *Džeikobo kopėčios* – tai neįtikėtina kelionė. Didžioji filmo dalis vyksta anapusiniame dvasių pasaulyje, kuris vaizduojamas konkretaus miesto, Niujorko, aplinkoje. Mirštančio žmogaus Džeikobo Singero (Timas Robbinsas) dvasia pasimetusi blaškosi artėjant mirčiai. Sielos perėjimą į pomirtinį pasaulį apsunkina kankinantys reginiai ir amžini klausimai apie gyvenimo ir mirties prasmę.

Džeikobo kopėčios, kaip ir Dantės *Pragaras*, yra spiralės formos laiptai žemyn; vystantis filmo eigai, Džeikobo reginiai tampa vis siaubingesni. Filmo pradžioje demonus matome tik epizoduose arba pastebime tik užuominas apie jų buvimą, bet greitai pragaras apsupa Džeikobą iš visų pusių.

Nors filme daug šiurpių scenų, tačiau iš tikrųjų *Džeikobo kopėčios* kalba apie taiką su savo gyvenimu. Filme parodyta, kaip Džeikobas, sekdamas filosofo Meisterio Eckharto žodžiais, sudegina memuarus ir nutraukia senus ryšius, kad išlaisvintų sielą. Režisierius Adrianas Lyne'as susieja šią dvasinę kelionę su kasdienio gyvenimo įvykiais. Kurdamas įprastas arba jaudinančias groteskines scenas, jis pasiekia tokią būseną, kai negalima niekuo pasitikėti ir viskas atrodo netikėta. **JKe**

JAV (Carolco), 115 min., spalvotas (*Technicolor* sistema)

Režisierius Adrian Lyne

Prodiuseris Alan Marshall

Scenarijaus autorius Bruce Joel Rubin

Operatorius Jeffrey L. Kimball

Kompozitorius Maurice Jarre

Vaidina Tim Robbins, Elizabeth Peña, Danny Aiello, Matt Craven, Pruitt Taylor Vince, Jason Alexander, Patricia Kalember, Eriq La Salle, Ving Rhames, Brian Tarantina, Anthony Alessandro, Brent Hinkley, S. Epatha Merkerson, Suzanne Shepherd, Doug Barron

NIUJORKO KARALIUS (1990)
KING OF NEW YORK

Abelio Feraro kronika *Niujorko karalius* skirta Franko Vaito (Christopheris Walkenas), pagrindinės Niujorko narkotikų verslo figūros, kuri po daugelio metų neteisėtos veiklos nusprendžia išpirkti savo nuodėmes, šalimais esančiame miestelyje pastatydama ligoninę, karjeros pabaigai. Jo bandymai ką nors grąžinti visuomenei iš visų pusių sutinkami karingai: iš jo narkotikų verslo partnerio (Joey Chinas), iš vietinės mafijos ir iš pernelyg griežto policininko (Davidas Caruso), kuris yra pasiruošęs bet kam, kad palaužtų Vaitą.

Walkenas perteikia stiprų negailestingo žudiko su dviguba morale charakterį. Aktorius Laurence'as Fishburne'as suvaidino Vaito bendrininką Džimį Džampą, jų vaidyba daugeliu atvejų papildo filmą beprotiška energija. Panašiai kaip ir kitus Feraros kūrinius, *Niujorko karalių* nėra lengva žiūrėti. Tai žiaurus filmas su dideliu kiekių lavonų, personažų bandymais išgelbėti savo gyvenimus negailestingo, narkotikų pilno Niujorko dugno fone. Retrospektyvinės nuodėmės ir atgailos analizės tęsinyje, 1992 m. Feraros juostoje *Blogas leitenantas*, yra neįvardintas korumpuotas policininkas (Harvey'us Keitelis), kuris iškrypęs, žiaurus ir gudrus kaip Walkeno Vaitas. **RDe**

JAV, Italija (Caminito, Rank, Rateitalia, Scena), 103 min., spalvotas

Režisierius Abel Ferrara

Prodiuseriai Augusto Caminito, Mary Kane

Scenarijaus autorius Nicholas St. John

Operatorius Bojan Bazelli

Kompozitorius Joe Delia

Vaidina Christopher Walken, David Caruso, Laurence Fishburne, Victor Argo, Wesley Snipes, Janet Julian, Joey Chin, Giancarlo Esposito, Paul Calderon, Steve Buscemi, Theresa Randle, Leonard L. Thomas, Roger Guenveur Smith, Carrie Nygren, Ernest Abuba

ŠOKIS SU VILKAIS (1990)
DANCES WITH WOLVES

„Noriu matyti ribą... tol, kol ji išnyks". Kareivis idealistas, turintis romantinę svajonę tarnauti pasienyje, gauna apdovanojimą už drąsą pilietiniame kare ir savo noru pasirenka tarnybą stebėjimo poste Dakotoje. Čia jis susidraugauja su sijų gentimi. Tačiau baltųjų įsiveržimas sudrumstė nusistovėjusią vietinių gyvenimo tvarką. Režisūrinis Costnerio debiutas, į kurį jis įdėjo visą sielą, – ambicingas epinis kūrinys, kurio kai kurios dalys yra subtitruojamos. Daugelis Holivudo skeptikų pranašavo, kad juosta taps eiliniu *Vartai į rojų*, tačiau Costneris tapo tuo, kuris juokiasi paskutinis.

„Šokantis su vilkais" – taip indėnai vadino leitenantą Džoną Danbarą. Kartais jam buvo baisu ir smalsu, bet vėliau jis susidraugavo su plunksnomis pasipuošusiais kaimynais. Stebuklingame, lyriniame, šiltame, kupiname netikėto juoko, kartais sielą draskančiame ir labai efektingame vesterne pasakojama istorija apie tai, kaip veikėjas atrado pats save. Kostnerio režisūra yra tobula – kiekviena elegiška, mistinė arba romantinė mizanscena tampa jaudinančiai suvaidinta scena: filmas kupinas mūšių, bizonų, nuostabių Pietų Dakotos lygumų. Indėnai vaizduojami su iki šiol nematyta pagarba ir nuoširdžiu gerumu kaip išdidūs, greiti ir aštraus proto vietiniai amerikiečiai, kurie puikiai atrodo, ypač Graham Greene, vaidinantis šamaną Lesantį Paukštį, o taip pat Rodney A. Grant, vaidinantis karį Vėjas Jo Plaukuose.

Filmas sukelia stiprius, kartais pernelyg melodraminius jausmus, bet filmo iškalba ir jaudinantis grožis nuolat teikia malonumą. Po metų Costneris parodė specialią laidą, kurioje buvo parodyta valanda papildomos medžiagos, kuri labiau atspindėjo meilės santykius su Stovinčia Sugniaužus Kumštį (Mary McDonnell), o taip pat parodė bizonų medžiotojų likimą. Tačiau pridėtieji juostos metrai, nors ir malonūs bei jaudinantys, tik sulėtino filmo ritmą. Dinamiško kino mėgėjai teikia pirminybę originaliai, didelį malonumą teikiančiai trijų valandų versijai. **AE**

JAV (Tig, Majestic), 183 min., spalvotas

Anglų, sijų ir paunių kalbomis

Režisierius Kevin Costner

Prodiuseriai Kevin Costner, Jim Wilson

Scenarijaus autorius Michael Blake (pagal savo romaną)

Operatorius Dean Semler

Kompozitoriai John Barry, Peter Buffett

Vaidina Kevin Costner, Mary McDonnell, Graham Greene, Rodney A. Grant, Floyd Raudonasis Varnas Westerman, Tantoo Cardinal, Robert Pastorelli, Charles Rocket, Maury Chaykin, Jimmy Herman, Nathan Lee Besivejantis Savo Žirgą, Michael Spears, Jason R. Lone Hill, Tony Pierce, Doris Pagrindinis Kaltinimas

„Oskaras": Jim Wilson, Kevin Costner (geriausias filmas), Kevin Costner (režisierius), Michael Blake (scenarijus), Dean Semler (operatorius), Neil Travis (montažas), John Barry (muzika), Russell Williams, Jeffrey Perkins, Bill W. Benton, Gregory H. Watkins (garsas)

„Oskaro" nominacija: Kevin Costner (aktorius), Graham Greene (antrojo plano aktorius), Mary McDonnell (antrojo plano aktorė), Jeffrey Beecroft, Lisa Dean (meninis apipavidalinimas ir dekoracijos), Elsa Zamparelli (kostiumai)

Berlyno tarptautinis kino festivalis: Kevin Costner („Sidabrinis lokys"), „Auksinio lokio" nominacija

EUROPA, EUROPA (1990)
HITLERJUNGE SALOMON

Marco Hofschneiderio vaidinamas Salomonas Perelas kostiumus, kalbą ir tautybę keičia, siekdamas išgyventi holokaustą. Garsioji Agnieška Holland susilaiko nuo savo veikėjo chameleono, jo sudėtingų psichologinių išgyvenimų ir stebuklingo išsigelbėjimo vertinimų iš šiuolaikinio požiūrio į praeitį pozicijos. Būtent ji padaro šią istoriją šokiruojančią ir realistišką, taip išskirdama ją iš kitų filmų apie holokaustą.

Filmo veiksmas, vykstantis tarp 1938 ir 1945 metų, paremtas realiais gyvenimiškais Salomono „Solio" Perelo nuotykiais. Solis – jaunas Lenkijos žydas iš Vokietijos, kurio gyvenimas visiškai apsiverčia, kai į jo tėvo namus įsiveržia nacistai. Solis lieka vienas ir jį išgelbsti tik apsivilkta nacistų uniforma. Šis poelgis paverčia jį aktoriumi. Iš pradžių Solis patenka į rusų vaikų namus Rytų Lenkijoje, kur jam tenka mokytis komunistinių dogmų dvasia, atsisakyti žydų kilmės ir religijos kaip „liaudies opiumo". Hitlerio kariuomenė išveža jį į Vokietiją, kur jis dirba vertėju iš rusų kalbos ir yra laikomas ariju. Jo žaidimo grėsmė ir ironija pasiekia apogėjų įstojus į „Hitlerjugend" organizaciją, kurioje yra mokomas atpažinti ir žudyti žydus.

Ypač pavojinga pasidaro slėpti praeitį, kai simpatiška Solio išvaizda užkariauja linksmos nacės, nepalenkiamos antisemitės širdį (ją vaidina Julie Delphi). Apie tikrąją Sollio kilmę lieka vienintelis fizinis prisiminimas – apipjaustymas. Kai kurie įspūdingiausi filmo *Europa, Europa* momentai rodo, kad Solis pernelyg įsitraukė į vaidinimą ir kad jo tikroji tapatybė gali išvis nebepasireikšti. Nieko keista, kad pabaigoje nėra katarsio arba tragedijos. Nors Solis stebuklingu būdu susivienija su savo broliu Izaoku (René Hofschneider), tačiau lieka nuojauta, kad jo persikūnijimai dar nesibaigė. **AI**

Vokietija, Prancūzija, Lenkija (CCC Filmkunst, Losange), 112 min., spalvotas (*Eastmancolor* sistema)

Vokiečių, rusų kalbomis

Režisierė Agnieszka Holland

Prodiuseriai Artur Brauner, Margaret Ménégoz

Scenarijaus autorius Agnieszka Holland (pagal Salomono Perelo knygą)

Operatoriai Jacek Petrycki, Jacek Zaleski

Kompozitorius Zbigniew Preisner

Vaidina Marco Hofschneider, Salomon Perel, René Hofschneider, Piotr Kozlowskij, Klaus Abramowskij, Michèle Gleizer, Marta Sandrowicz, Nathalie Schmidt, Delphine Forest, Andrzej Mastalerz, Wlodzimierz Press, Martin Maria Blau, Klaus Kowatsch, Holger Hunkel, Bernhard Howe

„Oskaro" nominacija: Agnieszka Holland (scenarijus)

JAV (Silver Screen, Touchstone), 119 min., spalvotas (*Technicolor* sistema)

Anglų ir italų kalbomis

Režisierius Garry Marshall

Prodiuseriai Arnon Milchan, Steven Reuther

Scenarijaus autorius J. F. Lawton

Operatorius Charles Minsky

Kompozitorius James Newton Howard

Vaidina Richard Gere, Julia Roberts, Ralph Bellamy, Jason Alexander, Laura San Giacomo, Hector Elizondo, Alex Hyde-White, Amy Yasbeck, Elinor Donahue, Judith Baldwin, Jason Randal, Bill Applebaum, Tracy Bjork, Gary Greene, Billy Gallo

„Oskaro" nominacija: Julia Roberts (aktorė)

GRAŽI MOTERIS (1990)
PRETTY WOMAN

5-ojo deš. stiliaus romantinė komedija *Graži moteris* tapo atgaiva lyginant su juostomis apie viską vienu judesiu išspendžiančius mačo, kurios vyravo tarp holivudiškų filmų 9-ojo deš. pab. Viena brangiausių 1990 m. juostų vėl grąžino populiarumą filmams „apie pasimatymus". Visai neblogai filmui, kuris buvo sugalvotas kaip slegianti prostitucijos Los Andžele kritika.

Graži moteris paskatino ir dviejų pagrindinių jo aktorių – Richardo Gere'o (kuriam 9-ojo deš. vid. ne itin sekėsi) ir Julijos Roberts, kuri už vaidmenį šiame filme buvo nominuota „Oskarui", – karjeros augimą. Gere'as vaidina Edvardsą Liuisą, verslo magnatą, atvažiavusį į Los Andželą su reikalais. Holivudo bulvaro rajone jis pasimeta ir klausia prostitutę Vivian (Roberts, dėvinti mini sijoną ir ilgaaulius iki klubų), kaip nukakti iki Beverli Hilso viešbučio. Vivian pasisiūlo jį nuvežti. Sužavėtas jis pasiūlo jai savaitei tapti jo „mergina". Už sugaištą laiką ir kaip užmokestį mergina gauna jo kreditinę kortelę be limito apribojimų, prisiperka drabužių bei mokosi vakarieniauti prabangiausiuose restoranuose (jai padeda malonus viešbučio konferansjė, kurį suvaidino Hectoras Elizondo). Nieko keista, kad Vivian įsimyli savo geradarį.

Aišku, viskas labai neįtikėtina. Itin sunku įsivaizduoti gatvės moterį iš Holivudo bulvaro, kuri atrodytų taip gražiai ir stilingai. Didžiulis J. Roberts, vaidinančios prostitutę, pasisekimas politiškai buvo neteisingas, tačiau švelnus *Gražios moters* žavesys švyti nepaisant nieko. Trumpai sakant, tai šiuolaikinė Pigmaliono ir Pelenės versija viename, tačiau filmas laimėjo dėl dviejų žvaigždžių vaidybos, nepriekaištingos Garry'o Marshallo režisūros ir šmaikštaus, linksmo scenarijaus. **JB**

ARKANGELAS (1990)
ARCHANGEL

Guy Maddin, nepriklausomo kino meistras iš Vinipego, nufilmavęs *Džimilio pasakojimus iš ligoninės,* vėliau sukūrė filmą *Arkangelas*, dar keistesnę juodai baltą juostą, kuriai išleido nemažą sumą lėšų. Filmas pasakoja apie sergančiuosius amnezija, kurie tapo iprito naudojimo Pirmojo pasaulinio karo metu aukomis. Kanados kareivis (Kyle'as McCullochas) per klaidą galvoja, kad medicinos seselė (Kathy Marykuca) yra jo mirusi mylimoji; ji ištekėjusi už Belgijos lakūno (Ari Cohenas), kuris neprisimena, kad yra vedęs. Seselė taip susipainioja, kad mano kanadietį esant belgu.

Filme daugybė kitų painių momentų, kai kurie jų primena sudėtingą filmą *Atsitiktinis derlius.* Neretai *Arkangelas* palieka filmo apie nieką įspūdį, išskiriant nebent tik akivaizdžią Maddino meilę vakarinei tylai ir rytiniams plepalams studijos paviljonuose, sudarančiuose vaizdingo kičo imitaciją, bei siurrealistiniams vaizdams (meilių triušiukų, krentančių į griovį, kruša). Rezultatas ne visada išeina įspūdingas arba sukrečiantis, tačiau, nepaisant to, nesusidaro nuomonė, kad Maddinas siekia sukurti tiesiog komediją, o juo labiau manieringą ir rimtą dramą. Tai simpatiška nesąmonė, kur atsiminimai apie tolimąjį karą perauga į kažką baisaus, o kartais nuostabaus. **JRos**

Kanada (Cinephile, Ordnance, Winnipeg), 90 min., nespalvotas

Režisierius Guy Maddin

Prodiuseris Greg Klymkiw

Scenarijaus autoriai Guy Maddin, George Toles

Operatorius Guy Maddin

Vaidina Kyle McCulloch, Kathy Marykuca, Sarah Neville, Ari Cohen, Michael Gottli, Victor Cowie, David Falkenburg, Michael O'Sullivan, Margaret Anne MacLeod, Ihor Procak, Robert Lougheed, Stephen Snyder, Michael Powell, Sam Toles, Lloyd Weinberg

PASITIKĖJIMAS (1990)
TRUST

Antrasis Halo Hartley'o vaidybinis filmas pasirodė esąs daug geresnis negu pirmoji jo juosta *Neįtikėtina tiesa* (1989). Režisierius vėl grįžta į tas pačias vietas, į Los Andželo priemesčius. Pagrindinį vaidmenį atliko ta pati aktorė (Adrienne Shelly), suvaidinusi atstumtąją paauglę. Šįkart Shelly vaidina koledžo studentę, kuri sužino, kad yra nėščia. Ši naujiena sukelia širdies smūgį jos tėvui. Jos vaikinas ciniškai atsisako merginos, o motina (Merritt Nelson) išvaro ją iš namų. Paskui į merginą pasikėsinama, ji tampa vaiko pagrobimo liudininke ir sutinka piktą bei nepatenkintą elektroniką įsilaužėlį (Martinas Donovanas); visi šie įvykiai atsitinka per vieną dieną.

Šis siužetas negadina filmo įtikinamumo ir nepaverčia jo lengvabūdiška komedija. Tikrieji *Pasitikėjimo* įvykiai sustiprėja, kai tarp pagrindinės veikėjos ir elektroniko įsilaužėlio užsimezga artimesni santykiai. Jie bando prisitaikyti vienas prie kito, stengdamiesi pataisyti sudėtingus santykius su tėvais, ir tai keičia juos abu. Filmas neprognozuojamas, kol jis išlieka sąžiningas veikėjų ir juos supančių aplinkybių atžvilgiu. Tačiau šios pabiros draminės komedijos įspūdis žymiai gerėja besivystant siužetui, panašiai kaip buvo ir kituose Hartley'o filmuose. **JRos**

JAV, Didžioji Britanija (Channel Four, Republic, True Fiction, Zenith), 90 min., spalvotas

Režisierius Hal Hartley

Prodiuseriai Hal Hartley, Bruce Weiss

Scenarijaus autorius Hal Hartley

Operatorius Michael Spiller

Kompozitoriai The Great Outdoors, Philip Reed

Vaidina Adrienne Shelly, Martin Donovan, Merritt Nelson, John MacKay, Edie Falco, Gary Sauer, Matt Malloy, Suzanne Costollos, Jeff Howard, Karen Sillas, Tom Thon, Hannah Sullivan, Marko Hunt, Kathryn Mederos, Bill Sage

Iranas (Vaikų ir Jaunimo intelektualinio vystymosi institutas), 97 min., spalvotas

Persų kalba

Režisierius Abbas Kiarostami

Prodiuseris Ali Reza Zarrin

Scenarijaus autorius Abbas Kiarostami

Operatorius Ali Reza Zarrindast

Vaidina Hossain Sabzian, Mohsen Makhmalbaf, Abolfazl Ahankhah, Mehrdad Ahankhah, Monoochehr Ahankhah, Makhrokh Ahankhah, Nayer Mohseni Zonoozi, Ahmad Reza Moayed Mohseni, Hossain Farazmand, Hooshang Shamaei, Mohammad Ali Barrati, Davood Goodarzi, Haj Ali Reza Ahmadi, Hassan Komaili, Davood Mohabbat

STAMBIU PLANU (1990)
NEMA-YE NAZDIK

Abbaso Kiarostami filmas sukurtas realių įvykių pagrindu. Iš pradžių šis meistriškas filmas atrodo kaip dokumentinė juosta, atkurianti įvykius, susijusius su Huseino Sabziano procesu dėl bandymų sukčiauti. Sutikęs autobuse pagyvenusią moterį, jis apsimetė Mohsenu Mahbalbafu (iranų *Dviratininko* ir *Kandagaro* režisierius). Pakviestas į susitikimą su šeima, Sabzianas sugebėjo įkalbėti juos padėti jam materialiai, už tai pažadėjo filmavimąsi kitame jo filme. Tačiau šeimos nariai pradeda įtarti, kad jis ne tas, kuo apsimeta ir nori apiplėšti jų namus. Jie iškviečia policiją.

Visa tai galėtų būti tik intriguojanti dokumentinė drama, jeigu ne Kiarostami subtilus pasakojimo interpretavimas, kuris apima protingą įžvalgų santykio tarp tiesios ir melo, įsivaizdavimo ir realybės, dokumentikos ir meninio vaizdavimo nagrinėjimą. Personažai – ne tik Sabzianas ir Ahankan šeima, Kiarostami ir Makmalbafas, bet taip pat žurnalistai – visi vaidina patys save. Kai kurie įvykiai atkurti kaip drama, kiti kaip aprašymas, treti kaip teismo procesas. Pasakojimo linija dėl retrospektyvų naudojimo visiškai akivaizdi, tačiau rodomo vaizdo statusas ne visada apibrėžtas; kas tai – realybė ar žaidimas? Klausimas lieka be atsakymo, o filmas tampa daugiaplaniu labiausiai neapčiuopiamo fenomeno – Tiesos – nagrinėjimu.

Bet netgi tuomet, kai sugriaunamas mūsų objektyvumo įsivaizdavimas, Kiarostami priartina mus prie neišvengiamos tiesos, kad (cituojant Renoirą) „kiekvienas turi savų priežasčių". Kai pradedame toliau gilintis į šią visai paprastą istoriją, paaiškėja, kad Sabzianas nėra nei apgavikas, nei lunatikas. Kai kiti mano jį esant žinomu režisieriumi, jis jaučiasi reikšmingesnis ir geriau save kontroliuoja. Kinas padeda mums svajoti, palengvina kasdienio gyvenimo sunkumus. Juosta *Stambiu planu* laužo dokumentinio kino taisykles: ji ne tik priverčia susimąstyti, bet ir atiduoda duoklę kino galiai, gėrio esmei, paprastų žmonių sugebėjimui fantazuoti. Finalinė filmo scena, kurios ramų vaizdą pažadina geradarys ir suteikia atleidimą pažemintiems – unikalus nesentimentalaus visaapimančio Kiarostami humanizmo rinkinys. **GA**

EDVARDAS ŽIRKLIARANKIS (1990)
EDWARD SCISSORHANDS

Režisierius Timas Burtonas neseke savo sėkmingai pasirodžiusio *Betmeno* (1989), bet sukūrė nuostabią juostą, tiek nutolusią nuo visų populiarių Holivudo filmų, kiek tai išvis įmanoma. *Edvardas Žirkliarankis* – radikaliai moderni pasaka, iki šiol liekanti pats keisčiausias ir jautriausias filmas iš visų, sukurtų Burtono.

Veikėjas, kurio vardas davė pavadinimą filmui, – visai ne žmogus, o Didžiojo Išradėjo (paskutinis Vincento Price'o vaidmuo) kūrinys. Atrodo jis beveik visai kaip žmogus, išskyrus vieną detalę – vietoj rankų turi žirkles. Edvardas gyvena kaip atsiskyrelis senovinėje pilyje, esančioje aukštai virš pastelinėmis spalvomis dažytų namukų. Ir tik kai geroji ledi Pegė Bors iš Avono (Dianne Wiest) randa jo slaptavietę, jis nusprendžia nusileisti į apačią, į „tikrąjį" pasaulį. Ten Edvardas tampa Pegės kaimynų numylėtiniu, kurie įžvelgė jo kirpėjo, šunų kirpimo ir gyvatvorių formavimo talentą. Tačiau netrukus patiklaus ir naivaus Edvardo gyvenimas tampa sunkesnis: jis įsimyli Pegės dukrą Kim (Winona Ryder) ir, priverstas jos draugo (Anthony'is Michaelis Hallas), įvykdo nusikaltimą.

Vienas iš daugelio šios nuostabios juostos pliusų yra tai, kad pasakiškame, keistame filmo gyvenime visiškai pasikeičia įprastas aktorių įvaizdis. Hallui, žinomam dėl egoisto vaidmens Džono Hugheso filme *Pusryčių klubas*, bjauresnį charakterį pavyko parodyti Džimo, trenkto Kim draugužio, vaidmenyje. Ryder, atsisakiusi sarkastiško cinizmo, išskiriančio jos vaidybą *Viržyje*, suteikia švelnumo ir subtilumo meilios kaimo merginos vaidmeniui. Tačiau didžiausią įspūdį daro Deppas, kuris, vaidindamas žmogų, įvarytą į netobulo kūno pinkles, perteikia nusivylimą ir liūdesį vien keliais žodžiais, kai sužino, kad netgi švelniausias jo rankų prisilietimas gali sužeisti kitą. Pretenzinga, puikiai sumanyta šiuolaikinė pasaka. **JB**

JAV (Fox), 105 min., spalvotas
Režisierius Tim Burton
Prodiuseriai Tim Burton, Denise Di Novi
Scenarijaus autoriai Tim Burton ir Caroline Thompson
Operatorius Stefan Czapsky
Muzika Danny Elfman
Vaidina Johnny Depp, Winona Ryder, Dianne Wiest, Anthony Michael Hall, Kathy Baker, Robert Oliveri, Conchata Ferrell, Caroline Aaron, Dick Anthony Williams, O-Lan Jones, Vincent Price, Alan Arkin, Susan Blommaert, Linda Perri, John Davidson
„Oskaro" nominacija: Ve Neill, Stan Winston (grimas)

HENRIS: SERIJINIO ŽUDIKO PORTRETAS (1990)
HENRY: PORTRAIT OF A SERIAL KILLER

JAV (Filmcat, Fourth World Media, MPI, Maljack), 83 min., spalvotas

Režisierius John McNaughton

Prodiuseriai Lisa Dedmond, Steven A. Jones, John McNaughton

Scenarijaus autoriai Richard Fire, John McNaughton

Operatorius Charlie Lieberman

Kompozitoriai Mic Fabus, Ken Hale, Steven A. Jones, Robert McNaughton

Vaidina Mary Demas, Michael Rooker, Anne Bartoletti, Elizabeth Kaden, Ted Kaden, Denise Sullivan, Anita Ores, Megan Ores, Cheri Jones, Monica Anne O'Malley, Bruce Quist, Erzsebet Sziky, Tracy Arnold, Tom Towles, David Katz

Johno McNaughtono filmas, sukurtas remiantis realia serijinio žudiko Henry'o Lee Lucaso istorija, išsiskiria neįtikėtinu stiliaus realumu ir amoraliu požiūriu. Tai labiausiai jaudinantis visų laikų filmas.

Henris sukurtas pagal tradicines siaubo filmų taisykles su nuosekliu pasakojimu, epizodų parinkimu, kuriuose žavimasi žmogžudyste, o po to pats žmogžudystės faktas ekrane ir už kadro rodomas staiga, nelauktai ir atsitiktinai. Vienoje scenoje Henris (Michaelis Rookeris) savo mašinoje nusuka sprandą dviem prostitutėms, o po to su kambarioku Očiu (Tomas Towlesas) išeina nusipirkti mėsainių.

Siužetas atspindi įvykius, kurie atsitinka po Očio sesers Bekės (Tracy Arnold) atvykimo į jų butelį Čikagoje. Ji sugriauna kažką panašaus į homoseksualinius poros santykius. Nedidelio biudžeto juostoje puikiai atspindėtas žemiausių sluoksnių gyvenimas. Kažkuriuo momentu kamera atsitraukia nuo kūno moters, kurią nužudė Henris, ir parodo šlykščią namų šeimininkę, skanduojančią rasistinius šūkius.

Bekė romantizuoja Henrį, kai išgirsta, kaip jis nužudė savo motiną. Rookeris suteikia jo vaidinamo žmogžudžio portretui liūdno Brando stiliaus žavesio ir tai padeda paaiškinti Bekės jausmus – jos meilės objektų pasirinkimas nėra itin platus. Filmo kulminacija tampa dvi itin baisios žmogžudystės. Pirma Henris ir Otis išžudo priemiestyje gyvenančią šeimą. Po to, kai tapome šių kruvinų skerdynių liudininkais, pradedame suprasti, kad stebime filmavimą, būdami šalia žudikų, kurie sėdi ant sofos ir žiūri įvykdytos žmogžudystės vaizdo įrašą. Vėliau Henris nužudo Otį, kurį užtinka prievartaujantį Bekę. Henris ir Bekė išvyksta iš miesto. Kitą rytą iš viešbučio kambario Henris išeina vienas, nešinas sunkiu lagaminu, kurį nutrenkia į pakelę.

Juostos *Henris* tempas toks lėtas, kad ji žiūrovui, paveiktam ir sužavėtam 9-ojo deš. siaubo filmų blyksnių, gali pasirodyti nuobodi. Filmas taip pat negali pasigirti elegantišku žudiku, tokiu kaip Hanibalas Lekteris, – atvirkščiai, Henris kelia siaubą tikrovišku, žiauriu realizmu bei nuostabia vaidyba. Filmą žiūrėti sunku, tačiau svarbu jį pamatyti, kadangi jis priverčia žiūrovą susimąstyti apie mūsų kultūrines tradicijas ir papročius, susijusius su serijiniais žudikais. **CFr**

VISKĄ PRISIMINTI (1990)
TOTAL RECALL

Tai puiki kultinio mokslinės fantastinės literatūros autoriaus Philipe'o P. Dicko apsakymo *Mes galime jums viską prisiminti urmu* realizacija ekrane, kurią sukūrė olandų režisierius Paulas Verhoevenas, panaudotais specialiaisiais efektais ir smurto scenų gausa privertęs išsižioti ne vieną žiūrovą. Iki šiol režisierius buvo sukūręs itin populiarų mokslinį fantastinį filmą *Robotas policininkas* (1987).

Arnoldas Schwarzeneggeris vaidina Dugą Kvaidą, kuris kasdieniame gyvenime yra Džojus ir svajoja apie gyvenimą Marse. Jo žmona (Sharon Stone) ignoruoja vyro fantazijas, todėl Dugas kreipiasi į įmonę, organizuojančią atostogas virtualioje realybėje, ir patenka į aparatą, kuris imituoja kelionę į raudonąją planetą. Deja, jo smegenys buvo „praplautos" ir kai Dugas prabunda, jam atrodo, kad jį persekioja išgalvotos žmogiškosios būtybės – mutantai. Jis bando išssiaiškinti, kur yra tiesia, o kur iliuzija.

Filme *Viską prisiminti* nagrinėjama dauguma Diko mėgstamų temų (jos analizuotos ir juostoje *Ar androidai sapnuoja elektrines avis*?, kuri 1982 m. tapo klasikiniu Ridley'o Scotto mokslinės fantastikos filmu *Bėgantis skustuvo ašmenimis*): tapatybė, suvokimas, prisiminimai, tikrovė ir pramanas, tačiau jos niekada neaukojamos dėl veiksmo. O štai veiksmo esama išties su kaupu – nuo nuotaikingų Stone ir Schwarzeneggerio muštynių, jų sąmojingų dialogų, iki kvapą gniaužiančio finalo, tapusio tikrąja išpažintimi. **JB**

JAV (Carolco, TriStar), 109 min., spalvotas (*Technicolor* sistema)

Režisierius Paul Verhoeven

Prodiuseriai Buzz Feitshans, Ronald Shusett

Scenarijaus autoriai Ronald Shusett, Dan O'Bannon, Gary Goldman (pagal Philipo K. Dick'o apsakymą *Mes galime jums viską prisiminti urmu*)

Operatorius Jost Vacano

Kompozitoriai Jerry Goldsmith, Bruno Louchouarn

Vaidina Arnold Schwarzenegger, Rachel Ticotin, Sharon Stone, Ronny Cox, Michael Ironside, Marshall Bell, Mel Johnson jaunesn., Michael Champion, Roy Brocksmith, Ray Baker, Rosemary Dunsmore, David Knell, Alexia Robinson, Dean Norris, Mark Carlton

„Oskaras": Eric Brevig, Rob Bottin, Tim McGovern, Alex Funke (specialieji vaizdo efektai)

„Oskaro" nominacija: Stephen Hunter Flick (specialieji garso efektai), Nelson Stoll, Michael J. Kohut, Carlos DeLarios, Aaron Rochin (garsas)

KARTĄ KINIJOJE (1991)
WONG FEI-HUNG

9–10-ojo deš. sandūroje Hark Tsui, pirmaujantis Honkongo kinematografas, sukuria sukrečiančius veiksmo filmus su politine potekste. Juostoje *Kartą Kinijoje* jis vėl grįžta prie liaudies didvyrio Vong Fej gyvenimo kronikų.

Vongas – legendinis žiniuonis ir karingas aktorius – buvo keleto Harko filmų, sukurtų iki 7-ojo deš., veikėjas. Filmo *Kartą Kinijoje* veiksmas mus perkelia į 1875 m., kai Vongas (Jetas Li) kariauja prieš išnaudotojus britus ir korumpuotus kinų verslininkus. Juosta parodo priverstinį kinų žemdirbių verbavimą amerikiečių geležinkelių statyboms, ginklų kontrabandą ir sugėdintus kovų menų karius, kuriems tenka dirbti samdomais banditais.

Šis populiarus Honkongo filmas priverčia žiūrovus nuolat sustingti stebint neįtikėtinai atletiško Li, kuris savo karjerą pradėjo būtent šiuo filmu, vaidinančio vyrišką, šaltakraujį personažą, triukus. Jis yra centras akinamos mozaikos, tarp kurios gabalėlių rasime svarbią dvikovą ir laikymąsi tarp neginkluoto Vongo ir ginkluoto jo oponento. Šio painaus ir dinamiško siužeto viduje jaučiama melancholija – apgailestavimas dėl Kinijos, kuri, pasidavusi Vakarų įtakai, tuoj visam laikui pasikeis. **AT**

Honkongas (Film Workshop), 134 min., spalvotas

Anglų, literatūrinė kinų kalbomis ir kinų kalbos Kantono tarme

Režisierius Hark Tsui

Prodiuseris Hark Tsui

Scenarijaus autoriai Yiu Ming Leung, Pik-yin Tang, Hark Tsui, Kai-Chi Yu

Operatoriai Tung-Chuen Chan, Wilson Chan, David Chung, Andy Lam, Arthur Wong, Bill Wong

Kompozitoriai Romeo Díaz, James Wong

Vaidina Jet Li, Biao Yuen, Rosamund Kwan, Jacky Cheung, Steve Tartalia, Kent Cheng, Yee Kwan Yan, Mark King, Jonathan Isgar, Shun Lau, Chi Yeung Wong, Ma Wu, Simon Yam, Cheung-Yan Yeun, Kam-Fai Yuen, Shun-Yee Yuen, Tony Yuen

JAV (Columbia), 107 min., spalvotas

Režisierius John Singleton

Prodiuseris Steve Nicolaides

Scenarijaus autorius John Singleton

Operatorius Charles Mills

Kompozitoriai Stanley Clarke, Ice Cube

Vaidina Hudhail Al-Amir, Laurence Fishburne, Lloyd Avery, Cuba Gooding jaunesn., Ice Cube, Mia Bell, Morris Chestnut, Lexie Bigham, Nia Long, Angel Bassett, Kenneth A. Brown, Nicole Brown, Tyra Ferrell, Ceal, Desi Arnez Hines

„Oskaro" nominacijos: John Singleton (režisierius), John Singleton (scenarijus)

VAIKINAI IŠ PIETŲ CENTRALO (1991)
BOYZ'N THE HOOD

Melvino Van Peelbso ir Gordono Parkso darbai 9-ajame deš. paskatino ryškių afroamerikietiškų kinematografų atsiradimą Holivude. Patys žinomiausi kūrėjai buvo Robertas Townsendas ir Spike'as Lee, kurie pastatė šmaikščias komedines dramas apie afrikiečių gyvenimą Amerikoje, bet tik Johnas Singletonas su savo autobiografiniu debiutu *Vaikinai iš Pietų Centralo* 1991 m. buvo pastebėtas kritikų ir pripažintas lygiateisiu juodojo kinematografo balsu. Už savo pastangas Singletonas buvo įvertintas dviem „Oskaro" nominacijomis, o „Columbia Pictures" studija susilaukė netikėtos sėkmės.

Filmo istorija prasideda netrukus po olimpinių žaidynių Los Andžele, 1984 m. Singletono dramoje parodyta trijų dešimtmečių berniukų – Tre (Desi'is Arnezas Hinesas II), Dafbojaus (Baha Jacksonas) ir Rikio (Donovanas McCrary'is) – istorija. Jie užaugo nepilnose šeimose, pasaulyje, draskomame banditų žiaurumo, policininkų grubumo ir ekonominių sunkumų. Kai Reva (Angela Bassett), Tre motina, palieka jį prie tėvo Jasono „Įsiutėlio" (Laurence'as Fishburne'as) durų, jam tenka pereiti vyriškumo mokymus ir pavirsti iš berniuko į bręstantį paauglį.

Prabėga septyneri metai. Tre, kurį dabar vaidina Cuba Goodin jaunesnysis, mokosi paskutinėje vidurinės mokyklos klasėje ir pateikia prašymą į garsų juodaodžių koledžą. Jis turi merginą Brandi (Nia Long). Dafbojus (Ice'as Cube'as) – gatvės gaujos narys ir tinginys, naudojasi motinos, misis Beiker (Tyra Ferrell), gerumu, o jo brolis Rikis (Morrisas Chestnutas) žaidžia koledžo futbolo komandos pirmojoje lygoje ir siekia aukštumų. Bijodamas, kad netektų susidėti su banditais, Tre iki šiol palaiko santykius su kaimynystėje gyvenančiais draugais. Tačiau Dafbojaus aplinka pradeda jiems grėsti ir susišaudymo metu žūsta Rikis. Po to Tre treniruojasi pas savo tėvą ir sugeba išvengti žiauraus pasaulio klaidų. Filmo pabaigoje sužinome, kad jam pavyko išsiveržti iš skurdo ir žiaurumo pasaulio.

Filme pedantiškai ir tiksliai parodyti rasistiniai nesutarimai varginguose Amerikos miestų rajonuose. *Vaikinai iš Pietų Centralo* – tai gyvas, įsimintinas, pamokantis pasakojimas, skirtas jaunuoliams. Po pamokymo, primenančio apie jaunų juodaodžių, kuriuos nužudė kiti jauni juodaodžiai, likimą, parodyta realistiška, nešvankybėmis pasunkinta, jausminga istorija.

Filmas patvirtino, kad Singletonas, prisiimdamas holivudišką pasakojimo kūrimo tradiciją, pademonstravo tikrąjį prisirišimą prie hiphopo stiliaus muzikos, kuri padarė jam stiprią įtaką. Struktūriškai suskirstytas į tris veiksmus, akivaizdų moralą turintis filmas neišvengė profesionalaus „šlifavimo". Veiksmas lydimas užburančių melodijų, atliekamų mušamaisias.

Singletono debiuto iškelta aukšta meninė kartelė negali būti pamiršta, nors kiti jo filmai nebuvo itin įspūdingi. Juosta *Vaikinai iš Pietų Centralo* neprarado savo reikšmingumo. Filme parodyti įvykiai buvo judėjimo, kuris sukėlė dramatiškus įvykius neturtinguose rajonuose ir juodaodžių gyventojų gete 1990–aisiais, pradžia. **GC-Q**

Kinija, Honkongas, Taivanas (Palace, Era, China Film), 125 min., spalvotas (*Eastmancolor* sistema)

Literatūrinė kinų kalba

Režisierius Yimou Zhang

Prodiuseris Fu-Sheng Chiu

Scenarijaus autorius Ni Zhen (pagal Su Tongo romaną)

Operatoriai Zhao Fei, Lun Yang

Kompozitoriai Naoki Tachikava, Jiping Zhao

Vaidina Li Gong, Caifei He, Jingwu Ma, Cuifen Cao, Qi Zhao, Jin Shuyuan, Ding Weimin, Cao Zhengyin, Zhihgang Cui, Chu Xiao, Lin Kong

„Oskaro" nominacija: Honkongas (geriausias užsienio filmas)

Venecijos kino festivalis: Zhang Yimou („Sidabrinis liūtas", kartu su *Karaliumi žveju* ir *Aš garsiau girdžiu gitarą*)

PAKELK RAUDONĄ ŽIBINTĄ (1991)
DA HONG DENG LONG GAO GAO GUA

Yimou Zhango *Pakelk raudoną žibintą* užbaigia trilogiją, kuri prasidėjo *Raudonuoju gaolianu* (1987) ir *Džu Dou* (1990). Filmas paremtas Su Tongo romanu. Yimou Zhangas pagrindiniam vaidmeniui vėl pasirinko Li Kongą, kuri vaidina jauną moterį, ištekėjusią už daug vyresnio vyro. Jis vėl kritikuoja feodalinės Kinijos tradicijas ir iš esmės šiuolaikinės Kinijos gyvenimą, tačiau šį kartą stilius stipriai skiriasi nuo ankstesnių filmų stiliaus ir nors vėl naudojamas spalvinis raktas, – raudona, – pagrindinės spalvos daug griežtesnės.

3-iąjį deš. veikėja studijuoja universitete. Kadangi jos pamotė nebegali mokėti už merginos mokslus, ji tampa ketvirta ir pačia jauniausia įtakingo Kinijos šiaurėje žmogaus žmona. Greitai ji įtraukiama į įvairias intrigas ir priešiškumą tarp žmonų, kurios valdo jos vyro pasaulį ir šeimos papročius. Kiekviena žmona rūmuose turi savo namą su kiemu, o ta, kurią vyras pasirenka nakčiai, gauna kelis lengvus raudonus žibintus, teisę rytdienai pasirinkti valgiaraštį ir kojų masažą.

Pakelk raudoną žibintą įkalina mus klaustrofobiškoje, painioje ir paslapčių pilnoje visatoje, kurioje žmonos ir tarnaitės atsidėjusios tarpusavio intrigoms. Zhangas vėl patvirtina savo meistriškumą ir meninį skonį, o kai kurie naudojami metodai, pavyzdžiui, garso takelis su mušamaisiais, tapo novatoriški. Šaltame, tolimame pasaulyje, kuris pavaizduotas filme, nėra jokios kitos emocinės išeities. **JRos**

Prancūzija (Constellation, Hachette, Sofinergie, UGC), 99 min., spalvotas

Prancūzų kalba

Režisieriai Marc Caro, Jean-Pierre Jeunet

Prodiuseris Claudie Ossard

Scenarijaus autoriai Gilles Adrien, Marc Caro, Jean-Pierre Jeunet

Operatorius Darius Khondji

Kompozitorius Carlos d'Alessio

Vaidina Pascal Benezech, Dominique Pinon, Marie-Laure Dougnac, Jean-Claude Dreyfus, Karin Viard, Ticky Holgado, Anne-Marie Pisani, Boban Janevski, Mikael Todde, Edith Ker, Jacques Mathou, Rufus, Howard Vernon, Chick Ortega, Silvie Laguna

DELIKATESAI (1991)
DELICATESSEN

Įkvepianti Jean-Pierro Jeunet ir Marco Caro juosta *Delikatesai* meniškai suvienija įvairius žanrus: postapokaliptinę mokslinę fantastiką, juodąją komediją ir lengvą meilės istoriją ir siūlo žiūrovams keistą garsų, spalvų, aktorių ir vaizdų mišinį. *Delikatesai* Europoje gavo keletą apdovanojimų ir priartino tolesnio kūrėjų poros bendradarbiavimo vaisiaus – *Dingusių vaikų miesto* (1995) – pasirodymą. Vėliau Jeunet imsis režisuoti filmą *Svetimas: prisikėlimas* (1997) ir tarptautinę šlovę pelniusią *Ameliją iš Monmartro* (2001).

Filmas gali didžiuotis nepamirštama pradžios scena: paslaptinga figūra, nuo galvos iki kojų užsidangsčiusi slepiamąja, iš šiukšlių pagaminta apranga, nesėkmingai bando pabėgti iš mėsos krautuvės (esančios pirmame griūnančio gyvenamojo namo aukšte), stengdamasi įšokti į sunkvežimį, vežantį šiukšles. Staiga ši išsilaisvinimo galimybė nublanksta dėl pagrindinio mėsininko (Jeanas Claude'as Dreyfusas), kuris ant paslaptingos figūros numeta mėsos gabalą. Greitai sužinosime, kad mėsininko specializacija – delikatesai iš žmogaus kūno. Ir kai tik jo naujas darbuotojas, buvęs klounas Luazonas (kurį puikiai vaidina itin išraiškingo veido Dominique'as Pinonas) įsimyli jo dukrą, violončelininkę su akiniais (Marie Laurie Dougnac), jis jau kitą dieną tampa eiline auka. Kad išgelbėtų savo vaikiną-klouną nuo tėvo-žmogėdros, ji išduoda tėvą ir atiduoda jį į sukilėlių, besimaitinančių lęšiais ir gyvenančių pogrindyje, rankas. Filmas sukurtas pagal ekscentrišką komiksų rašytojo Gilleso Adrieno scenarijų. Daugybė juodojo humoro mizanscenų pavertė *Delikatesus* švente akims ir ausims. **SJS**

GIEDRA VASAROS DIENA (1991)
GULING JIE SHAONIAN SHA REN SHIJIAN

Edvardo Yango filmas, epinis pagal sumąstymą, bet ne visada pagal atlikimą, perteikia gilų gyvenimo Taivane paveikslą. Jis taip kupinas detalių, kad nustembi, kaip Yangas sugebėjo tilpti į tokio trumpo laiko rėmus (keturias valandas). Filmas pasakoja apie vienerius mokslo metus 7-ojo deš. pr. Taipėjuje. *Giedra vasaros diena* rodo šalį, vis dar neatsigavusią nuo suniokojimų, kuriuos 1948 m. įvykdė kinų nacistai, vadovaujami žiauriojo Čan Kai Ši. Jaunas Taivanas plėšomas komunizmo ir demokratijos, nacionalizmo ir liberalizmo, viskas painu ir neaišku.

Be *Giedros vasaros dienos* galios, Yangas įterpia scenas, kupinas humoro ir humaniškumo, kurios sušvelnina artėjančio žlugimo atmosferą. Jas Yangas režisuoja rimtai ir kantriai; filmas primena meistrišką simfoniją, kurią atlieka daugiau nei tuzinas veikėjų, ir kurios atspalviams ir ritmams meistriškai vadovauja Yangas. Režisierius naudoja statišką arba sulėtintą filmavimą, teikdamas pirmenybę stambiam planui, tuo leisdamas aktoriams išreikšti emocijas arba jų nebuvimą. Jie tarsi suvaidina istoriją vienas su kitu, o ne specialiai kamerai. Tačiau Yangas akivaizdžiai labiau mėgsta, kai filmas kuriamas apie konkrečias vietas, įvykius ir žmones.

Tragiška filmo pabaiga nesugriauna griežtos pasakojimo struktūros. Filmas – ketverių metų paruošiamųjų darbų rezultatas, todėl jame pavyko suderinti Taipėjaus gatvės gaujų istoriją, vaikiškos meilės istoriją, rokenrolą, tikrosios kultūros praradimą ir nacionalinės savivokos paieškas. Nors lyginama su klasikine Nicholaso Ray'aus juosta *Maištas be priežasties, Giedra vasaros diena* daug reikšmingesnė; tai – meistriškas naujosios Taivano kinematografo bangos kūrinys, o taip pat XX a. kinematografijos viršūnė, filmas, kuris apima tiek laiko ir vietos, kad lenkia paties pasakojimo esmę. Jis primena didelį nuotraukų albumą, į kurį pateko jausmingos ir mąstyti skatinančios nuotraukos. **JKI**

Taivanas (ICA, Jane Balfour, Yang & His Gang), 237 min., spalvotas

Literatūrine kinų kalba

Režisierius Edward Yang

Prodiuseris Yu Welyan

Scenarijaus autoriai Yan Hongya, Lai Mingtang, Yang Shunqing, Edward Yang

Operatoriai Huigong Li, Longyu Zhang

Kompozitorius Zhan Hongda

Vaidina Zhang Guozhu, Elaine Jin, Wang Juan, Zhang Han, Jiang Xiuqiong, Lai Fanyun, Lisa Yang, Zhang Zhen

NUOGI PUSRYČIAI (1991)
NAKED LUNCH

To paties pavadinimo knygos įžangoje rašytojas Williamas S. Burroughsas žodžių junginį *Nuogi pusryčiai* apibrėžia kaip „sustingusį momentą, kai kiekvienas mato, kas yra kitame šakutės gale“, tarsi paaiškindamas savo painų ir prieštaringą antipasakojimą. Davidas Cronenbergas, filmuodamas dažnai beprotiškos knygos kino versiją, nesistengė padaryti jos labiau suprantamos. Užuot pažodžiui perteikęs knygą, apie kurią daugelis kalbėjo, kad ji niekada negalės atsirasti didžiajame ekrane, Cronenbergas specialiai padarė ją dar painesnę, įterpdamas elementus ne tik iš kitų Borroughso knygų, bet ir įvykius iš autoriaus gyvenimo.

Cronenbergas jungia blaškančią faktų ir vaizduotės painiavą į griežtus, formalius juodojo kino rėmus. Rezultatas panašesnis į siurrealistinį Burroughso portretą, o ne į tradicinį pasakojimą, nors tai neturėtų stebinti žinančių prieštaringus Burroughso ir Cronenbergo polinkius.

Peteris Welleris vaidina Bilą Li (Burroughso pseudonimas), dezinsekcijos tarnybos darbuotoją, įjunkusį į miltelius nuo tarakonų. Jis, netyčia nužudęs savo žmoną, pabėga į paslaptingą tarpinę zoną. Tai įvairiausių padarų su zvimbiančiomis ir riaugėjančiomis galūnėmis, panašiomis į falą, pasaulis, kuriame gyvena į vabzdžius panašios pypsinčios rašymo mašinėlės ir kitos bjaurios būtybės. Jame Bilas palaikomas šnipu. Kadangi Cronenbergas sieja tikrovę su iliuzija, filmas koncentruojamas ties požeminiu gyvenimu tarp realybės ir vaizduotės. Tai vieta, kur narkotikais pakurstytos haliucinacijos yra ne tik kūrybos proceso varančioji jėga, bet ir jo produktas.

Cronenbergo pasakojimo nuoseklumo laužymas yra nepriekaištingas, taip pat, kaip ir Wellero, Judy Daviso ir Roy‘aus Scheidero vaidyba. Labai geras operatoriaus Peterio Suschitzky filmavimas šlykščiomis pilkai žaliomis spalvomis. Itin nuostabus yra garso takelis, sukurtas bendradarbiaujant su mėgstamiausiu Cronenbergo kompozitoriumi Howardu Shore‘u ir laisvai samdomu legendiniu džiazo saksofonistu Ornette'u Colemanu. Muzika, kaip ir pats filmas, palieka nepakartojamą jausmingos kompozicijos ir spontaniškos ekspresijos susiliejimo įspūdį. **JKl**

Kanada, Didžioji Britanija, Japonija (Film Trustees, Nippon Film Develop. and Finance, RPC, The Ontario Film Develop. Corp., Téléfilm Canada), 115 min., spalvotas

Režisierius David Cronenberg

Prodiuseris Jeremy Thomas

Scenarijaus autorius David Cronenberg (pagal Williamo S. Burroughso romaną)

Operatorius Peter Suschitzky

Kompozitoriai Ornette Coleman, Howard Shore

Vaidina Peter Weller, Judy Davis, Ian Holm, Julian Sands, Roy Scheider, Monique Mercure, Nicholas Campbell, Michael Zelniker, Robert A. Silverman, Joseph Scoren, Peter Boretski, Yuval Daniel, John Friesen, Sean McCann, Howard Jerome

Berlyno tarptautinis filmų festivalis: David Cronenberg – „Auksinio lokio“ nominacija

NUOSTABIOJI GINČININKĖ (1991)
LA BELLE NOISEUSE

Visi filmai apie dailininkus pagal kadaise sukurtą klišę vaizduoja romantišką genijų palėpėje, kur jo kenčianti siela projektuojama ant drobės tam, jog parodytų, ką tenka iškęsti, kad pojūčius ir jausmus perteiktum paveiksle. Jacques'as Rivette'as šį iššūkį juostoje *Nuostabioji ginčininkė* priima su džiaugsmu, atspirties tašku pasirinkęs Balzako pasakojimą apie „nebaigtą šedevrą", sukurtą, o vėliau paslėptą žinomo dailininko.

Jacques'as Rivette'as kartu su bendraautoriais Pascaliu Bonitzeru ir Christina Laurent, meistriškai sužaidžia daugeliu temų. Vienas filmo lygmuo atskleidžia privilegijuotą meno pasaulį, kuriame menininkai, pirkėjai ir patikėtiniai apraizgyti vos pastebimu erotiniu voratinkliu. Filmo centre – Rivetto tyrimas. Detalėmis domimasi minimaliai, įdomesni yra ilgalaikiai, it balete besirikiuojantys menininko Eduardo Frenhoferio (Michelis Piccolli) ir jo dažniausiai nuogo modelio Marianos (Emmanuelle Béart) santykiai. Jie pereina nusivylimą, agresiją, jausmų protrūkius. Vaidmenys šeimininkas–vergas keičiasi. Meninis darbas pavidalą įgauna palengva, patiriant daugybę išbandymų.

Frenhoferis išgyvena sunkumus šeimyniniame gyvenime su Liza (Jane Birkin), atsargiai žiūri į atsiradusius naujos kartos atstovus; pastebi įvairius savos moralės aspektus. Melancholiškame veikėjuje nesunku įžvelgti režisieriaus autoportretą. **AM**

Prancūzija, Šveicarija (CNC, France 3, George Reinhart, Canal+, Pierre Grisé, Region Languedes, Ronsillon Sofica 2, Sofica 3), 240 min., spalvotas (*Eastmancolor* sistema)

Režisierius Jacques Rivette

Prodiuseris Martine Marignac

Scenarijaus autoriai Pascal Bonitzer, Christine Laurent, Jacques Rivette (pagal Onorė de Balzako romaną *Nežinomas šedevras*)

Operatorius William Lubtchansky

Kompozitorius Igor Stravinskij

Vaidina Michael Piccoli, Jane Birkin, Emanuelle Béart, Marianne Denicourt, David Bursztein, Gilles Arbona, Marie Belluc, Marie-Claude Roger, Leila Remili, Daphne Goodfellow, Susan Robertson, Bernard Dufour

Kanų kino festivalis: Jacques Rivette (didysis žiuri prizas), ekumeninės žiuri prizas – specialus paminėjimas, „Auksinės palmės šakelės" nominacija

PRIKĖLIMAS (1991)
THE RAPTURE

Nedaugelis juostų rimtai lietė religijos tematiką, o dar mažiau nagrinėjo evangelinę krikščionybę teologiniais terminais. Būtent taip ir elgiasi Michaelis Tolkinas filme *Prikėlimas*, kurį su tokiu pat malonumu galima interpretuoti ir kaip dvasinę melodramą, religija paremtą pasakojimą, ir kaip stebuklingą ekscentrišką pasaką, kurios šaknys nueina į religinę subkultūrą.

Mimi Rogers vaidina Šeroną, pasileidusią vienišą moterį, kuri su apkiautusiu draugu ieško dar poros seksualinių partnerių. Vieną kartą ji išgirdo apie religinį judėjimą, kuris akcentuoja asmeninius santykius su Dievu, ir kad greitai ateis Teismo diena, kai įvyks visiškas gerųjų sielų „prikėlimas". Vėl atgautas tikėjimas padeda jai ištverti gyvenimo negandas, tarp jų ir vyro mirtį. Kai Šerona galvoja apie neišvengiamą pabaigą, ji pasiima dukterį į nuošalią vietą dykumoje, kur jos laukia gelbstinčios Dievo rankos. Paties drąsiausio siužeto posūkio metu iš tikrųjų įvyksta prikėlimas, tačiau iki to laiko kančios privertė ją atsisakyti minties apie teisingą ir gailestingą dievybę.

Tai juosta, sujungusi psichologinę dramą, tikėjimo refleksiją ir laisvą valią, tai glaustas 10-ojo deš. variantas, Holivudo pavadintas „moterišku filmu". Šis neįprastas pamokymas dosniai apdovanoja laisvai mąstančius kino mėgėjus. **DS**

JAV (New Line), 100 min, spalvotas

Režisierius Michael Tolkin

Prodiuseriai Karen Koch, Nancy Tenenbaum, Nick Wechsler

Scenarijaus autorius Michael Tolkin

Operatorius Bojan Bazelli

Kompozitorius Thomas Newman

Vaidina Mimi Rogers, Darwyn Carson, Patrick Bauchau, Marvin Elkins, David Duchovny, Stephanie Menuez, Sam Vlahos, Rustan Branaman, Scott Burkholder, Vince Grant, Carole Davis, Patrick Dollaghan, James LeGros, Dick Anthony Williams, DeVaughn Nixon

JAV (New Line), 102 min, spalvotas

Režisierius Gus Van Sant

Prodiuseriai Laurie Parker

Scenarijaus autorius Gus Van Sant

Operatoriai John J. Campbell, Eric Alan Edwards

Kompozitorius Bill Stafford

Vaidina River Phoenix, Keanu Reeves, James Russo, William Richert, Rodney Harvey, Chiara Caselli, Michael Parker, Jessue Thomas, Flea, Grace Zabriskie, Tom Troupe, Udo Kier, Sally Curtice, Robert Lee Pitchlynn, Mickey Cottrell

Venecijos kino festivalis: River Phoenix („Volpi“ taurė – aktorius)

MANO NUOSAVAS AIDAHAS (1991)
MY OWN PRIVATE IDAHO

Mano nuosavas Aidahas – trečia iš eilės režisieriaus Guso Van Santo juosta po 1989 m. prasiveržusio filmo *Vaistinės kaubojus*. *Mano nuosavas Aidahas* išlieka giliausiu, jausmingiausiu ir vientisiausiu režisieriaus darbu. Dessonas Howe pavadino jį „rafinuota kino poema apie amžiną savo vietos pasaulyje ieškojimą, apie žmogiškos sielos dykumos peizažą“.

Van Santas dėl aiškumo ir masinio populiarumo neaukoja nė vieno meninio principo, tarp jų ir avangardinių. Jam pavyko sukurti nuostabų pasakojimą, kuris tam, kad užvaldytų žiūrovą, remiasi vaizdais ir žodžiais. Iš tikrųjų, jaunųjų širdžių ėdikų, Keanu Reeveso (visai tikėtina, kad iki šiol tai geriausias jo vaidmuo) ir Rivero Phoenixo (kuris, perdozavęs narkotikų, tragiškai žuvo būdamas vos 23 m., pačioje karjeros viršūnėje), atliekančių pagrindinius vaidmenis, dalyvavimas nepakenkė filmo pajamoms. Namų neturėjimas, homoseksualumo ir paauglių prostitucijos temos (pagrindinis veikėjas kenčia nuo narkolepsijos ir romantiškai prisimena motiną, kuri paliko jį vaikystėje) perteikia kažką bendra su Orsono Welleso *Vidurnakčio varpais* (1965) (adaptuota Shakespeare'o *Henriko VI* versija). Galima pažymėti sąmoningą anachronizmą naudojant bardų dainą keliose raktinėse scenose, todėl niekas negali tvirtinti, kad Van Santas nerizikavo likti atstumtuoju ir užsitraukti vidutinės amerikiečių publikos nemalonę. Nepaisant to, kad juosta yra nestandartinė siužeto, tematikos ir stiliaus atžvilgiu, ji buvo audringai priimta kritikos, užkariavo režisieriaus talento gerbėjų meilę ir gavo eilę apdovanojimų tarptautiniuose kino festivaliuose.

Mano nuosavo Aidaho (filmo pavadinimas pasiskolintas iš grupės „B-52“ dainos) siužeto linija paremta Maiko (River Phoenix) ir Skoto (Keanu Reeves), vaikinų, gyvenančių Portlando gatvėse Arigonos

valstijoje, tarpusavio santykiais. Berniukai iš asocialių šeimų gyvena apleistame name ir užsidirba pragyvenimui pardavinėdami savo kūną kiekvienam, kas jį perka. Galų gale mes sužinome, kas Skotas iš tikrųjų yra maištaujantis pasiturinčios Portlando giminės palikuonis ir pasirinko tokį gyvenimo būdą tam, kad pažemintų savo tėvą. Maikas, atvirkščiai, yra tas, kuo ir dedasi: tylus, minkštas, svajingas jaunuolis, įsimylėjęs savo geriausią draugą, turintis keistą gebėjimą netikėtai užmigti, ir dar pačiais netinkamiausiais momentais (ypatybė, naudojama režisieriaus sukurti komišką ir tragišką efektą), apsėstas minties rasti savo seniai pradingusią mamą. Ši idėja yra siužeto kelionės varančioji jėga – neskubant, bet ne ištemptai, – kai Skotas lydi savo draugą kelionėse iš Aidaho iki Italijos. Mitas apie motinišką meilę, kurį mes matome tarsi iš Maiko pasąmonės gelmių, veda juos pasirinktu keliu.

Šioje jausmingoje, bet visgi ne sentimentalioje juostoje Van Santui, kaip nedaugeliui kitų režisierių, pavyko perteikti subjektyvius neramios, esama tikrove nepatenkintos jaunystės išgyvenimus. **SJS**

JAV (MGM, Pathé), 129 min, spalvotas

Režisierius Ridley Scott

Prodiuseris Mimi Polk, Ridley Scott

Scenarijaus autorius Callie Khouri

Operatorius Adrian Biddle

Kompozitorius Hans Zimmer

Vaidina Susan Sarandon, Geena Davis, Harvey Keitel, Michael Madsen, Christopher McDonald, Stephen Tobolowsky, Brad Pitt, Timothy Carhart, Lucinda Jenney, Jason Beghe, Marco St. John, Sonny Carl Davis, Ken Swofford, Shelly Desai, Carol Mansell

„Oskaras": Callie Khouri (scenarijus)

„Oskaro" nominacija: Ridley Scott (režisierius), Geena Davis (aktorė), Susan Sarandon (aktorė), Adrian Biddle (operatorius), Thom Noble (montažas)

TELMA IR LUIZA (1991)
THELMA & LOUISE

Jeigu pavadintumėme filmą *Telma ir Luiza* moteriška juosta apie kelionę, tai būtų taiklu, bet ne visai sąžininga filmo atžvilgiu, kadangi yra tikimybė sumenkinti jo reikšmingumą. Tai istorija apie pavargusią namų šeimininkę (Geena Davis) ir jos pašaipią, gyvenimo išvargintą draugę, dirbančią padavėja (Susan Sarandon), kurios važiuoja savaitgaliui pasilinksminti. Kelionė baigiasi nusikaltimu, kai viena iš jų nužudo galimą prievartautoją. Filmo pasirodymo metais jis palietė jautrias stygas žiūrovų sielose, nepriklausomai nuo jų lyties, rasės ir socialinio statuso. Jis iki šiol jaudina žiūrovus, ir ne tik todėl, kad suteikė feministinį atspalvį žanrui, kuris iki šiol priklausė išskirtinai vyrams.

Pagrindiniai veikiantys asmenys, suvaidinti Sarandon ir Davis, įkūnija paprastas Amerikos moteris, kurioms tenka nugalėti būties sunkumus (nuobodūs vyrai, žudantis darbas, bedžiaugsmis gyvenimas), stengiantis tiesiog išlikti. Ridley Scottas parodo JAV žalias lygumas ir mėlyną dangų, kurie tapo įprastu Amerikos svajonės mitu. Būtent ši praraja tarp svajonės ir šiurkščios realybės suteikia filmui socialinę įtampą. **EH**

JAV, Prancūzija (Carolco, Canal+, Lightstorm, Pacific Western), 137 min, spalvotas

Anglų ir ispanų kalbomis

Režisierius James Cameron

Prodiuseris James Cameron

Scenarijaus autoriai James Cameron, William Wisher jaunesn.

Operatorius Adam Greenberg

Kompozitorius Brad Fiedel

Vaidina Arnold Schwarzenegger, Linda Hamilton, Edward Furlong, Robert Patrick, Earl Boen, Joe Morton, S. Epatha Merkerson, Castulo Guerra, Danny Cooksey, Jenette Goldstein

„Oskaras": Gary Rydstrom, Gloria S. Borders (specialieji garso efektai), Dennis Muren, Stan Winston, Gene Warren jaunesn., Robert Skotak (speialieji vaizdo efektai), Stan Winston, Jeff Dawn (grimas), Tom Johnson, Gary Rydstrom, Gary Summers, Lee Orloff (garsas)

„Oskaro" nominacija: Adam Greenberg (operatorius), Conrad Buff, Mark Goldblatt, Richard A. Harris (montažas)

TERMINATORIUS 2: TEISMO DIENA (1991)
TERMINATOR-2: JUDGMENT DAY

Arnoldas Schwarzeneggeris geriausią vaidmenį per visą savo karjerą suvaidino 1984 m. Jameso Camerono filme *Terminatorius*, kuriame įkūnijo iš ateities atsiųstą mažakalbį robotą žudiką, todėl niekas nenustebo, kai jis, praėjus septyneriems metams, vėl ėmėsi to paties vaidmens filmo tęsinyje, irgi sukurtame Camerono. Šįkart Arnis – kibernetinis organizmas T-800 – geras vaikinas, atsiųstas ateities sukilėlio vado Džono Konoro (kurį pirmąjame filme vaidino Michaelis Biehnas), kad apsaugotų save jaunystėje (Edwardas Furlongas) ir savo motiną Sarą (Linda Hamilton), kad galėtų kariauti prieš mašinas, kurios užvaldys Žemę.

Filme T-800 apsauga daro ne tokį didelį įspūdį, kaip naujoji terminatorių karta, pavyzdžiui, dar bjauresnis T-1000 (Robertas Patrickas), kuris, panaudojus specialiuosius efektus, sukuriamas iš skysto metalo ir sugeba įgauti bet kokią formą: daikto, žmogaus, arba pasiversti bala, siekdamas sunaikinti Džoną ir Sarą. Iš esmės, šiame tęsinyje viskas dar stambiau ir geriau – nuo svorio priaugusio Hamiltono vaidybos iki dar dažnesnių sprogimų ir dinamiškesnio veiksmo. Efektingas reginys. **JB**

AVINĖLIŲ TYLĖJIMAS (1991)
THE SILENCE OF THE LAMBS

Avinėlių tylėjimas – pirmasis siaubo filmas, pelnęs iš karto penkis „Oskaro" apdovanojimus po filmų *Tai nutiko vieną naktį* (1934) ir *Skrydis virš gegutės lizdo* (1975).

Filmas – itin populiaraus Thomo Harriso romano ekranizacija – iš tikrųjų nusipelnė savo apdovanojimo. Neįmanoma nepaminėti nuostabių aktorių Jodie Foster ir Anthony Hopkinso, o taip pat režisieriaus Jonathano Demme (anksčiau žinomo komedijų kūrėjo). Foster, FTB agentė Klarisė Starling, gauna iš savo šefo Džeko Kroufordo (Scottas Glennas) nurodymą aplankyti serijinį žudiką Hanibalą Lekterį, pravarde „Kanibalas" (Hopkinsas atliko vaidmenį, anksčiau siūlytą Jeremy'iui Ironsui). Buvęs psichiatras, laikomas požeminiame kalėjime, sugeba patekti į vidinį žudiko, žinomo kaip Bufalo Bilas (kurį labai smulkmeniškai suvaidino Tedas Levine'as), pasaulį ir taip gali FTB padėti jį sugauti.

Aišku, gudrus ir išsilavinęs Hanibalas pernelyg protingas, kad taip paprastai pasidalintų informacija. Jis įtraukia Klarisę į sudėtingus, jaudinančius santykius, kai mainais už savo informaciją priverčia ją atskleisti savo vaikystės išgyvenimus. Tamsiame, gotikiniame Hanibalo požemyje ir vyksta apsikeitimas. Tik stiklu atskirti Foster ir Hopkinsas suvaidina sudėtingiausią veiksmą, kuris tapo filmo kulminacija. Dažnai yra cituojami Tedo Tally žodžiai: „Vieną kartą pas mane atėjo vaikinas pasirinkti duomenų surašymui. Aš suvalgiau jo kepenis, pridėjęs šiek tiek pupų ir užgėręs nuostabiuoju *Chianti*." Ir visa tai – su apetitą keliančiu (jei tik šie žodžiai tinka filmui apie žmogėdrą) įkvėpimu.

Po filmo pasirodymo 1991 m. įsimintinas Hopkinso personažas pradėjo gyventi nepriklausomą gyvenimą, 2001 m. pasirodęs lūkesčių nepateisinusiame tęsinyje *Hanibalas* (su Julianne Moore, vaidinusią Klarisę) ir kiek sėkmingesnėje versijoje *Raudonasis drakonas* 2002 m., kuris rėmėsi tuo pačiu Harriso romanu, kaip ir stilingas, puikus Michaelio Manno filmas *Žmonių medžiotojas* (1986). **JB**

JAV (Orion), 118 min., spalvotas
Režisierius Jonathan Demme
Prodiuseriai Ronald M. Bozman, Edward Saxon, Kenneth Utt
Scenarijaus autorius Ted Tally (pagal Thomo Harriso romaną)
Operatorius Tak Fujimoto
Kompozitorius Howard Shore
Vaidina Jodie Foster, Anthony Hopkins, Scott Glenn, Anthony Heald, Ted Levine, Frankie Faison, Kasi Lemmons, Brooke Smith, Paul Lazar, Dan Butler, Lawrence T. Wrentz, Don Brockett, Frank Seals jaunesn., Stuart Rudin, Maša Skorobogatov
„Oskaras": Edward Saxon, Kenneth Utt, Ronald M. Bozman (geriausias filmas), Jonathan Demme (režisierius), Ted Tally (scenarijus), Anthony Hopkins (aktorius), Jodie Foster (aktorė)
„Oskaro" nominacija: Craig McKay (montažas), Tom Fleischman, Christopher Newman (garsas)
Berlyno tarptautinis kino festivalis: Jonathan Demme („Sidabrinis lokys" – režisierius, kartu su Ultra (1990)), „Auksinio lokio" nominacija

DŽONAS F. KENEDIS. ŠŪVIAI DALASE (1991)
JFK

JAV (Alcor, Camelot, Ixtlan, Canal+, Regency, Warner Bros.), 189 min., nespalvotas ir spalvotas

Režisierius Oliver Stone

Prodiuseriai A. Kitman Ho, Oliver Stone

Scenarijaus autoriai Oliver Stone, Zachary Sklar (pagal Jimo Marrso knygą *Kryžminė ugnis: sąmokslas, nužudęs Kenedį* ir Jimo Garrisono *Žudiko keliu*)

Operatorius Robert Richardson

Kompozitorius John Williams

Vaidina Kevin Costner, Kevin Bacon, Tommy Lee Jones, Laurie Metcalf, Gary Oldman, Beata Pozniak, Michael Rooker, Jay O. Sanders, Sissy Spacek, Brian Doyle-Murray, Gary Grubbs, Wayne Knight, Jo Anderson, Vincent D'Onofrio, Pruitt Taylor Vince

„Oskaras“: Robert Richardson (operatorius), Joe Hutshing, Pietro Scalia (montažas)

„Oskaro“ nominacija: A. Kitman Ho, Oliver Stone (geriausias filmas), Oliver Stone (režisierius), Olivers Stone, Zachary Sklar (scenarijus), Tommy Lee Jones (antrojo plano aktorius), John Williams (muzika), Michael Minkler, Gregg Landaker, Tod A. Maitland (garsas)

Prie prieštaravimų įpratęs Oliveris Stone'as sukūrė filmą, kuris nustebino ir supykdė žiūrovus, juostą, kuri pernelyg kupina įvykių, sąmokslų ir klausimų be atsakymų – *Džonas F. Kenedis. Šūviai Dalase.*

Ir dabar daugelis mano, kad mes nežinome visos tiesos apie prezidento Kenedžio nužudymą 1963 metų lapkričio 22 dieną. Ar tikime, kad Lee Harvey'is Oswaldas veikė vienas? Ar Vareno komisija pateikia tikruosius atsakymus? Daugelis netiki, kad buvo tik vienas žudikas. Stone'as žengė dar toliau, sukūręs filmą, keliantį daugiau klausimų negu galima duoti atsakymų.

Pagrindinė filmo figūra yra Džimis Garisonas (Kevinas Costneris) – prokuroras iš Naujojo Orleano, kuris turi savo hipotezę apie tai, kas nužudė Kenedį (jis vedė tyrimą nuo 1966 iki 1969 m.). Stone'as nepritaria visoms Garisono idėjoms, kadangi kai kas mané, kad jis nesugeba atskirti tikrųjų įrodymų nuo melagingų. Režisierius naudoja jį kaip atspirties tašką, vedantį į simbolinį filmo centrą. Prokuroras buvo vienintelis žmogus Amerikoje, kuris bent jau bandė išreikalauti sąžiningo žmogžudystės, tapusios pačia žinomiausia visų laikų žmogžudyste, tyrimo. Ji taip ir liko neatskleista. Tai šokiruoja, turint omeny, kiek žmonių buvo jos liudininkai.

Naudojamos dokumentinės juostos, taip pat nelabai sėkminga mėgėjo juosta, kurią, pasitelkdamas retrospektyvą, scenų atkūrimą, greitąjį montažą, meistriškai naudodamas žodžius ir muziką, nufilmavo Abrahamas Zapruderis. Stone'as sugeba sujungti begalę idėjų ir teorijų su dar didesniu kiekiu liudininkų parodymų, neapgaudinėdamas ir nepainiodamas žiūrovo. Po trijų valandų užburiančio filmo mes negauname galutinio rezultato, bet, netgi neturėdami išankstinės nuomonės, tiksliai žinome, kad Lee Harvey'is Oswaldas negalėjo veikti vienas.

O tiems, kurie tada dar nebuvo gimę arba buvo nepakankamai dideli, kad atsimintų 1963 m. įvykius, šie parodyti filme: Kenedžio nužudymas, jam iškilmingai važiuojant per Dalasą, Jacko Rubio įvykdyta Oswaldo žmogžudystė ir t. t. Juos visus matome Garisono akimis; Stone'as leidžia suprasti, kad, atspindėdamas daugelį juostoje iškeltų hipotezių, savo tyrime jis žengė dar toliau. Vargu ar režisieriui pavyktų mus įtikinti visiškai atsiduoti šiam tiesos ieškojimui, jeigu pagrindinį vaidmenį vaidintų ne Costneris, – jis išlaiko žiūrovo dėmesį viso filmo metu. Kiti aktoriai – nuo Tommy Lee Johnso, vaidinančio įtariamąjį Klajų Šojų iki Joe Pesci ir Gary'o Oldmano (vaidinančio Oswaldą), Donaldo Sutherlando, Jacko Lemmono, Walterio Matthau, Kevino Bacono ir Sissy Spacek – irgi puikiai atliko savo vaidmenis.

Tai, be abejonės, nuostabus kinematografo kūrinys, sutvertas tikrojo režisieriaus. **JB**

JAV (Detour), 97 min., spalvotas
Režisierius Richard Linklater
Prodiuseris Richard Linklater
Scenarijaus autorius Richard Linklater
Operatorius Lee Daniel
Vaidina Richard Linklater, Rudy Basquez, Jean Caffeine, Jan Hockey, Stephan Hockey, Mark James, Samuel Dietert, Bob Boyd, Terrence Kirk, Keith McCormack, Jennifer Schaudies, Dan Kratochvil, Maris Strautmanis, Brecht Andersch, Tommy Pallotta

DYKADUONIS (1991)
SLACKER

Antrasis Rochardo Linklaterio vaidybinis filmas tapo jo pirmuoju filmu, atnešusiu nemažai pelno. (Jo pirma juosta *Negalima išmokti arti skaitant knygas* (1988), niūresnė ir akivaizdžiai mėgėjiška, buvo nufilmuota 8 mm kino juosta). Tas pats filmas priverčia mus nukeliauti 24 val. trunkančią kelionę per vietas, susijusias su nuostabiais, nykstančiais Ostino kultūros elementais Teksase, kuris nuo to laiko tapo pagrindine Linklaterio veiksmo vieta. Skirtingai nuo kitų režisieriaus filmų, *Dykaduonis* nesiremia nuosekliu siužetu, pasakojimas chronologinį ir geografinį pusdienį trunka Ostine, tačiau filme susitinka originalūs personažai ir vyksta įdomūs pokalbiai (nors kurti paties Linklaterio, jie dažnai improvizuoti, ypač pasirodžius naujam veidui, kaip ir animuotame režisieriaus 2001 m. filme *Pabusti gyvenimui*). Minėtų dialogų struktūra primena tiksliai išdėstytas Luiso Buñuelio variacijas juostoje *Laisvės šmėkla* (1974) arba Jacques'o Tati *Pramogų metas* (1967), kai įvairius įvykius į vieną visumą jungia tik tai, kad jie nutinka toje pačioje vietoje ir tuo pačiu metu. Formalios logikos sujungimas su laisva fantazija taps impulsu, kuris pastebimas kitose Linklaterio juostose, tačiau daugiau niekada to nebus parodyta taip atvirai, kaip šiame filme.

„Bet kuri tavo mintis atsiskiria ir ima savarankiškai gyvuoti", – neišraiškingo veido taksistui paskelbia ant galinės sėdynės įsitaisęs ir į filosofinius gražbyliavimus pasinėręs Linklateris pirmame (ir ko gero šmaikščiausiame) epizode. Visi kiti filmo įvykiai susieina į linksmą sąmokslą ir teroristų pašalinimą, serijinių žudikų užpuolimą, muzikantų, kulto gerbėjų, koledžo studentų, smulkių nusikaltėlių, praeivių ir dykaduonių (iš viso beveik 90 asmenų) rodymą. Bet net jeigu filmo siužetas niekur neveda, pati juosta teikia džiugaus nedidelių 7-ojo deš. kultūros salelių bendrumo jausmą. **JRos**

ATRIŠTI LIEŽUVIAI (1991)
TONGUES UNTIED

Marlono Riggso juostą *Atrišti liežuviai* Essex Hemphill užpildė politikos atspindžiais, erotine poezija ir iššaukiančia pankų kultūra. Prieštaringas dokumentinis filmas su savo laikmetį šokiruojančiomis idėjomis tapo populiarus dar iki to, kai Madona perkėlė į viešumą laisvo elgesio merginas. Tik po dešimtmečio atsiras homoseksualistų nekenčiantys reperiai, o viešpataujančios masinio informavimo priemonės pripažins jų egzistavimą. Filme deramai, su humoru ir patosu, parodomas anksčiau žemintų juodaodžių moterų gyvenimas. Puikūs pasirodymų, interviu su gatvės karalienėmis, geliančios homoseksualizmo kritikos reginiai (panaudojami Eddie Murphy filmo *Žaizda* ir Spike'o Lee juostos *Mokyklos džiaugsmai* vaizdo įrašai) – visa tai papildo įsivaizdavimą apie juodaodžių gyvenimą, jų keistumus ir energingumą.

Svarbiausi dalykai, dėl kurio filmą būtina pažiūrėti, yra miklus žongliravimas asmens (asmenybės) politiniais įsitikinimais, plačiau pakomentuojant viešą personažo pasirodymą, būdas, kaip kritikuojamas socialiai sankcionuotas fanatiškas meno (savęs ir savo gyvenimo kūrimo) bei Meno (kultūros ir jos artefaktų kūrimo), pateikiamo tiek minėto fanatizmo viduje, tiek už jo ribų, aukštinimas. *Atrišti liežuviai* iš esmės atskleidžia ir teorinio (daugiausia baltųjų) naujojo seksualinių mažumų kino, ir menkai apibūdinto, po Spike'o Lee kurto juodųjų kino „autentiškumo" trūkumus. Filmas, transformuodamas objektą į save apibrėžiantį subjektą, įtraukia žiūrovą į abejotiną marginalią subkultūrą, kuriame turistų lūkesčiams ir išankstiniams nusistatymams nepataikaujama.

Nors ankstesnėse Riggso juostose taip pat buvo kalbama apie rasines problemas visuomenėje, tačiau nuosekliausiai ir aiškiausiai ši tema nuskambėjo filme *Atrišti liežuviai*. Juostoje puikiai perteikiamos to laikmečio (pripažinta tokia baisi liga kaip AIDS ir uždraustas homoseksualizmas) žmonių nuotaikos, mintys, norai. Filmas padarė didelę įtaką ne tik dokumentalistams ir eksperimentinių filmų autoriams, kurie daug pasiskolino iš Riggso, bet ir poetams, romanų autoriams bei kritikams. Sujudimas dėl to, kad filmas buvo finansuojamas valstybės, tarp oficialių ir neoficialių požiūrių atsispindėjo komentaruose apie juostos įvykius. *Atrišti liežuviai* – tai tekstas, rodantis, kaip reikia tarp eilučių skaityti oficialią „tiesą", kaip pamatyti ir išsiaiškinti vykstančius dalykus. **EH**

JAV (Frameline), 55 min., spalvotas

Režisierius Marlon Riggs

Vaidina Essex Hemphill

Berlyno tarptautinis kino festivalis: Marlon Riggs (dokumentinis filmas)

JAV (American Zoetrope), 96 min., spalvotas

Režisieriai Fax Bahr, Eleanor Coppola, George Hickenlooper

Prodiuseriai Doug Claybourne, Les Mayfield, George Zaloom

Scenarijaus autoriai Fax Bahr, George Hickenlooper

Operatoriai Larry Carney, Igor Meglic, Steven Wacks

Kompozitoriai Todd Boekelheide, Carmine Coppola, Francis Ford Coppola, Mickey Hart

Vaidina Sam Bottoms, Marlon Brando, Collen Camp, Eleanor Coppola, Francis Ford Coppola, Gia Coppola, Roman Coppola, Sofia Coppola, Robert De Niro, Robert Duvall, Laurence Fishburne, Harrison Ford, Frederic Forrest, Albert Hall, Dennis Hopper, George Lucas, John Milius, Martin Sheen, G. D. Spradlin

TAMSOS ŠIRDIS: KINEMATOGRAFO APOKALIPSĖ (1991)

HEART OF DARKNESS: A FILMMAKER'S APOCALYPSE

Fanciui Fordui Coppolai ir jo bendradarbiams reikėjo 238 dienų, kad užbaigtų pagrindinius *Šių dienų apokalipsės* filmavimo darbus Filipinuose. Visą šį laiką Coppolos žmona Eleonora filmavo dokumentiką ir užrašinėjo išbandymus, nutikusius aktoriams, technikams, o labiausiai – žinomam režisieriui. Neįtikėtina *Šių dienų apokalipsės* komercinė sėkmė ir pasisekimas tarp kritikų po juostos pasirodymo 1979 m. suteikė jai šiuolaikinės amerikietiškos klasikos statusą. Daugeliu atveju legendos atsiradimą paskatino filmo *Tamsos širdis: kinematografo apokalipsė* sukūrimas. Filmo režisieriai Faxas Bahras ir Georgeas Hickenlooperis chronologiniu tikslumu užfiksavo jaudinantį Coppolos filmo kūrimą. *Tamsos širdis* jungia Eleonoros filmuotus kadrus, jos asmeninius pokalbius su vyru, o taip pat su žmonėmis, įtrauktais į filmavimą. Į kūrinį taip pat pateko nepanaudotos arba montuojant iškirptos scenos ir nepakartojama, Orsono Welleso skaitoma Josepho Conrado 1901 m. romano *Tamsos širdis* (kurio motyvais buvo sukurta *Šių dienų apokalipsė*) ištrauka, parengta 1938 m. „Merkurijaus teatro" radijo laidai.

Tamsos širdis: kinematografo apokalipsė daugelio vertinamas kaip vienas geriausių žanro, kurį dar vadina dokumentiniais filmais apie „filmų kūrimą", pavyzdžių. Juostos režisieriai turėjo priėjimą prie pirminių šaltinių, nors tai dažniausiai yra neįmanoma. Tarp dramatiškiausių momentų, patekusių į filmą, galima išskirti tokias akimirkas, kaip Filipinų kareivių nutrauktas filmavimas, režisieriaus netikrumo ir nusivylimo pripažinimas, pagrindinį aktorių Martiną Sheeną ištikęs širdies smūgis, jaudinantys debatai tarp Coppolos ir dviejų pagrindinių aktorių (Denniso Hopperio, kuris akivaizdžiai buvo kaip nesavas ir negalėjo įsiminti teksto bei Marlono Brando, kuris filmavimo aikštelėj pasirodė turėdamas viršsvorį ir neperskaitęs Conrado romano). Prie viso to dar reikia pridėti neatvykusį Harvey'į Keitelį, vieną pagrindinių aktorių, su kuriuo buvo pasirašyta sutartis, begalę taifūnų, niokojančių dekoracijas, ir Coppolos netenkinančią filmo pabaigą. Iš pradžių suplanuotas šešiolikos savaičių projektas išsitęsė daugiau negu trejus metus.

Patraukliausia šio dokumentinio filmo

pusė – jis labai efektyviai atskleidžia prieštaringą kūrybos natūrą, o taip pat paneigia visuotinai priimtą nuomonę apie tai, kad Coppola – kompromisų nepripažįstantis režisierius individualistas. Iš kitos pusės, *Tamsos širdies* filmavimo metu nebuvo abejojama, kad *Šių dienų apokalipsę* galėjo sukurti tik Coppola. Be to, *Apokalipsė* niekada nebūtų tapusi šedevru, jeigu visi aktoriai ir filmavimo grupė taip aukštai nevertintų Coppolos. Taip pat reikėtų paminėti, kad, jeigu tikėtumėme filmu *Tamsos širdis*, Eleonora savo vyro genialumu tikėjo daug labiau negu jis pats. **SJS**

Prancūzija, Lenkija, Norvegija (L Studio, Canal+, Norsk, Sidéral, Tor), 98 min., spalvotas

Prancūzų, lenkų kalbomis

Režisierius Krzysztof Kieslowski

Prodiuseris Leonardo De La Fuente

Scenarijaus autoriai Krzysztof Kieslowski, Krzysztof Piesiewicz

Operatorius Slavomir Idziak

Kompozitorius Zbigniew Preisner

Vaidina Irène Jacob, Halina Gryglaszewska, Kalina Jedrusik, Aleksander Bardini, Wladyslaw Kowalski, Jerzy Gudejko, Janusz Sterninski, Philippe Volter, Sandrine Dumas, Louis Ducreux, Claude Duneton, Lorraine Evanoff, Guillaume De Tonquedec, Gilles Gaston-Dreyfus, Alain Frérot

Kanų kino festivalis: Krzysztof Kieslowski (FIPRESCI apdovanojimas, ekumeninės žiuri prizas), Irène Jacob (aktorė), Krzysztof Kieslowski – „Auksinės palmės šakelės" nominacija

DVIGUBAS VERONIKOS GYVENIMAS (1991)

LA DOUBLE VIE DE VERONIQUE

Pirma Krzysztofo Kieslowskio juosta po jo dešimties dalių šedevro *Dekalogas* (1988) pradėjo europietišką bendrą filmų *Trys spalvos* (*Mėlyna,* 1993, *Balta,* 1994, ir *Raudona,* 1994) trilogijos gamybą. *Dvigubas Veronikos gyvenimas* – tai nuostabi mįslė, sekanti dviejų dvidešimtmečių merginų, iš kurių viena gyvena Lenkijoje, o kita Prancūzijoje, bet abi vaidina puikioji Irène Jacob, gyvenimus. Kaip ir *Trijose spalvose,* europietiškas bendradarbiavimas neapsiribojo vien tik finansavimu, bet tapo formalios ir tematinės filmo koncepcijos dalimi.

Lenkiškoji Veronika – talentinga dainininkė, užgriūta meilės problemų, o prancūziškoji Veronika meta vokalo pamokas ir užmezga ryšius su lėlininku (Philippe'as Volteras), kuris rašo knygas vaikams. Meistriška filmo, labiau panašaus į svajonę, režisūra atspindi Kieslowskio bandymus išsaugoti juostoje lenkišką koloritą ir tuo pačiu metu peržengti jį, tarsi kūrėjas būtų svajojęs apie prikeltą meninį tapatumą. **JRos**

Australija (M&A, AFFC, Beyond, Rank), 94 min., spalvotas (*Eastmancolor* sistema)

Režisierius Baz Luhrmann

Prodiuseris Tristram Miall

Scenarijaus autorius Baz Luhrmann (pagal Andrew Bovello ir Bazo Luhrmanno apysaką)

Operatorius Steve Mason

Kompozitorius David Hirschfelder

Vaidina Paul Mercurio, Tara Morice,, Bill Hunter, Pat Thomson, Gia Carides, Peter Whitford, Barry Otto, John Hannan, Sonia Kruger, Kris McQuade, Pip Mushin, Leonie Page, Antonio Vargas, Armonia Benedito, Jack Webster

Kanų kino festivalis: Baz Luhrmann (prizas už užsienio filmą jaunimui)

TIK ŠOKIŲ SALĖJE (1992)

STRICTLY BALLROOM

Scenarijaus autorius ir režisierius Bazas Lurhmannas filme *Tik šokių salėje* meistriškai perteikė senovinių Holivudo miuziklų magiją ir įtaką ir sujungė dvi klasikines temas: žmogaus, kovojančio prieš taisykles ir laiminčio, ir bjauriojo ančiuko, pavirtusio nuostabia gulbe ir pabaigoje radusio savo princą.

Teikiantis vilčių šokėjas Skotas (itin seksualus Paulas Mercurio) meta iššūkį šokų salės kolektyvui ir jo taisyklėms. Jo motina (Pat Thomson) beveik praranda sūnų ir griebiasi visų įmanomų gudrybių, kad priverstų Skotą grįžti. Tuo metu viena iš pradedančiųjų šokėjų, į pelytę panaši Fren (itin patraukli Tara Morice), pradeda Skotą vilioti į meilės pinkles, tačiau vyrukas nelygus jai pagal visus požymius. Tačiau, nepaisant visų kliūčių ir aplinkinių dvejonių, jie tampa harmoninga pora gyvenime ir ant šokių salės parketo. Juosta labai dinamiška, romantiška, linksma, sąmojinga, šimtu procentų atitraukianti nuo realybės.

Be dinamiško montažo, užburiančių melodijų ir ryškių iššaukiančių kostiumų filme jaučiamas tikrasis širdies plakimas ir sielos giluma. Režisierius aiškiai supranta, kaip sunku gyvenime būti svajotoju ir kokias kančias patiria žmogus, išmestas iš visuomenės. Finalinis poros triumfas priverčia širdį sekundei sustoti. **EH**

ŽAIDĖJAS (1992)
THE PLAYER

Žaidėjo pradžioje du greitai kalbantys Holivudo žmogeliai vaikštinėja prieš filmavimo paviljono duris ir aptaria filmus, kurie prasideda įspūdingu „filmavimu iš tolo". Kai kamera palieka šiuos personažus ir pagriebia kitus, pokštas tampa akivaizdus: būtent taip šiuolaikiniame kinematografe parodijuojami parodomieji momentai.

Egzistuoja versija, kad *Žaidėjas* buvo sugalvotas kaip Roberto Altmano grįžimas į kiną po 12 metų, kai žlugo jo filmas *Popajus* (1980). Tačiau tai nėra tiesa – Altmanas niekada nenustojo dirbęs kine, teatre ir televizijoje. *Žaidėjo* pasirodymas ekrane vėl įtvirtino Altmaną kino meno olimpe.

Sąmojingas scenarijus (sukurtas Tolkino pagal jo paties romaną tuo pačiu pavadinimu) primena sėkmingą sceninę Tomo Wolfo romano *Tuštybės laužas* adaptaciją. Grifinas Milsas, kurį su šaltu žavesiu suvaidino Timas Robbinsas, dirba studijos vykdančiuoju rektoriumi. Jo užduotis – trumpai įvertinti į studiją patenkančius scenarijus, t. y. nuspręsti jų likimą. Atsakomybė, kurią jis turi kompanijoje, vis labiau slegia Grifiną, ypač kai jis gauna grasinančius laiškus nuo tų rašeivų, kurių scenarijus atmetė.

Štai čia ir prasideda sensacingo filmo scenarijus, į kurį įeina paslaptingos asmenybės, atsitiktiniai nužudymai, apgaulė, blefas, sutapimai, psichologiniai grasinimai ir seksualinė intriga. Altmanas visa tai vaizduoja itin tiksliai, nors tikrasis jo susidomėjimo objektas glūdi visiškai kitoje plotmėje. Režisierius kaip įprastai mėgaujasi detalios mozaikos dėliojimu, pasauliu miniatiūroje. Linksmi antraplaniai personažai, atsitiktiniai įvykiai, nugirsti pokalbiai, keisti siužeto posūkiai – visa tai paverčia *Žaidėją* nuostabiu filmu.

Altmanas nesėkmingai bandė pakeisti holivudiškų filmų kevalą, sukurdamas jam radikalią alternatyvą, reikšdamasis prieš gyvybę teigiančius filmus su stipriais veikėjais, kuriuose konfliktai tiksliai atsekami, o motyvai suprantami. *Žaidėjas* mums siūlo išsisukinėjantį veikėją, neaiškias situacijas ir dvigubus motyvus, kurie su tiesiogine ironija sukarpyti į gabalus ir išsunkti. Pabaigoje pradedate stebėtis, kaip Holivudo žvaigždžių grietinėlė, pradedant Jacku Lemmonu ir baigiant Julija Roberts, sutiko būti šios provokuojančios juostos dalis. **AM**

JAV (Avenue, Guild, Spelling), 124 min., spalvotas

Režisierius Robert Altman

Prodiuseriai David Brown, Michael Tolkin, Nick Wechsler

Scenarijaus autorius Michael Tolkin (pagal savo romaną)

Operatorius Jean Lépine

Kompozitorius Thomas Newman

Vaidina Tim Robbins, Greta Scacchi, Fred Ward, Whoopi Goldberg, Peter Gallagher, Brion James, Cynthia Stevenson, Vincent D'Onofrio, Dean Stockwell, Richard E. Grant, Sydney Pollack, Lyle Lovett, Dina Merrill, Angela Hall, Leah Ayres

„Oskaro" nominacija: Robert Altman (režisierius), Michael Tolkin (scenarijus), Geraldine Peroni (montažas)

Kanų kino festivalis: Robert Altman (režisierius), Tim Robbins (aktorius), Robert Altman – „Auksinės palmės šakelės" nominacija

PASIUTĘ ŠUNYS (1992)
RESERVOIR DOGS

Kaip prisipažino dėl filmų pamišęs Quentinas Tarantino, jam buvo 28 metai, kai parašė šio novatoriško, vėliau citatomis tapusio, filmo scenarijų. Pavadinimas priklauso vaizdo įrašų parduotuvės, kurioje kažkada dirbo Tarantino, savininkui. Anas juostą *Viso gero, vaikinai* vadino „tuo filmu apie pasiutusius šunis". Posakis taip patiko Tarantino, kad jis nusprendė panaudoti jį pirmajame sukurtame filme.

Filmas kupinas dažnai cituojamų dialogų, jam būdinga nepriekaištinga aktorių vaidyba. Pasiutę šunys pasakoja apie nevykusį bandymą pavogti deimantus. Retrospektyvoje rodoma, kaip Džo Kebotas (Lawrence'as Tierney'is) surinko nusikaltėlius, kurių tikrieji vardai nežinomi, todėl niekas nieko negali iššnipinėti apie bendrininkus. Jie gauna naujas pravardes: ponas Braunas (Tarantino), impulsyvus ponas Pinkas (Steve'as Buscemi's), jaunasis ponas Orandžas (Timas Rothas), pasisotinęs ponas Vaitas (Harvey'is Keitelis) ir žiaurusis ponas Blondas (užburiantis Michaelio Madseno vaidmuo). Eilė parodytų scenų atskleidžia mums įvykius, kurie priveda prie siaubingos, krauju aptaškytos atomazgos sandėlyje.

Bet filmą aštuntojo dešimtmečio klasika pavertė ne tik turinys. Jame gausu scenų, tapusių kino istorijos klasika, kiekviena jų turi Tarantino scenarijams būdingų užuominų į popkultūrą. Prisiminkim sceną, kai dalyviai susitinka kavinėje ir aptaria akcijos detales, net iki tokių smulkmenų kaip arbatpinigiai, tikrąją Madonos dainos „Kaip mergelė" prasmę (čia galima pateikti išvadą, kurią jie prieina). Arba netikėtai išgirsta scena su Medsenu (kai jis cituoja nepamirštamą Steelerio Wheelo klasiką „Su tavim įklimpau vidury"). Tarantino apgalvotai parenka žodžius ir judesius, kurie visiškai atskleidžia veikėją, net jeigu yra visai niekuo neišsiskiriantys. Puikus ryškiausios dešimtojo dešimtmečio kinematografo asmenybės debiutas. **JB**

JAV (Dog Eat Dog, Live), 99 min., spalvotas

Režisierius Quentin Tarantino

Prodiuseris Lawrence Bender

Scenarijaus autorius Quentin Tarantino

Operatorius Andrzej Sekula

Vaidina Harvey Keitel, Tim Roth, Michael Madsen, Chris Penn, Steve Buscemi, Lawrence Tierney, Randy Brooks, Kirk Baltz, Edward Bunker, Quentin Tarantino, Rich Turner, David Steen, Tony Cosmo, Stevo Polyi, Michael Sottile

SKUSTAGALVIAI (1992)
ROMPER STOMPER

Skustagalviai – įspūdingas Geoffrey Wrighto debiutas – sukėlė audringas diskusijas Australijoje: ar laikyti šį filmą rasistiniu, ar ne. Laiko tarpas įgalina mus blaiviau vertinti šį kūrinį.

Veiksmas vystosi Melburno priemiestyje Futskrėje, dalyvaujant skustagalviams. Filmas detaliai vaizduoja gaujos, kuriai vadovauja Hendo (vienas pirmųjų Russelo Crowe vaidmenų), iširimo smulkmenas. Vadas dalyvauja vietnamiečių, gyvenančių Australijoje, kuriuos teisėtvarkos atstovai ir nepatenkinti piliečiai gaudo kaip išsigandusius žvėris, iškeldinime.

Pagrindinis filmo momentas sutelkia dėmesį ties meilės trikampiu, kurį sudaro Geib (Jacqueline McKenzie) ir jos besikeičiantys mylimieji – jausmingas Hendo ir dar jausmingesnis Deivis (Daniel Pollock). Jaučiama Kubricko ir Scorsese'ės įtaka, ypač *Prisukamo apelsino* stiliumi pastatyta buržuazinio namo apgulties scena.

Skustagalviai nesiūlo būdų spręsti sudėtingų visuomeninių ir kultūrinių Australijos problemų. Tokio tipo skustagalviai panašūs į taip dažnai kine sutinkamus gangsterius ir jaunus nusikaltėlius. Jie – tik spalvinga metafora gyvenimo tų, kuriuos įprasta laikyti visuomenės atstumtaisiais. Aišku, tiek Wrightas, tiek Crowe siekia suteikti įvykiams šekspyriško dramatizmo *Ričardo III* stiliumi, ir jiems tai iš esmės pavyksta. **AM**

Australija (AFC, Film Victoria, Romper Stomper P/L, Seon), 94 min., spalvotas

Anglų ir vietnamiečių kalbomis

Režisierius Geoffrey Wright

Prodiuseris Ian Pringle, Daniel Scharf

Scenarijaus autorius Geoffrey Wright

Operatorius Ron Hagen

Kompozitorius John Clifford White

Vaidina Russell Crowe, Daniel Pollock, Jacqueline McKenzie, Alex Scott, Leigh Russell, Daniel Wyllie, James McKenna, Eric Mueck, Frank Magree, Christopher McLean, Josephine Keen, Samantha Bladon, Tony Lee, John Brumpton, Don Bridges

AMERIKIEČIAI (1992)
GLENGARRY GLEN ROSS

Jameso Folley filmas *Amerikiečiai* 1992 m. skirta istorijoms apie spekuliacijas žeme. Davidas Mametas adaptavo savo romaną, 1984 m. laimėjusį Pulitzerio apdovanojimą. Rašytojui būdingi besikartojantys dialogai, jis ne tik atkuria veiksmo kupiną istoriją, bet ir išlaiko žiūrovų dėmesį viso filmo metu.

Lietingą naktį Niujorke nusivylusiems nekilnojamojo turto agentams pateikiamas ultimatumas: arba iki ryto jie parduoda įtartiną turtą „mirusiems lyderiams" – žmonėms, kurie nieko neišmano apie investicijas į žemės sklypus, arba juos atleis. Tie, kas pirmaus, gaus „Glengari vadovų" sąrašą, kuriame bus realių pirkėjų pavardės. Filme surinktas visas aktorių žvaigždynas: Jackas Lemmonas, Alas Pacino (nominuotas šiame filme „Oskarui" kaip antrojo plano aktorius ir tais pačiais metais gavęs „Oskarą" už pagrindinį vaidmenį juostoje *Moters kvapas*), Kevinas Spacey, Alanas Arkinas, Jonathanas Pryce'as ir Alexas Baldwinas. Specialiai Baldwinui buvo sukurtas antraplanis vaidmuo – kompromisų nepaisančio įmonės nario, kuris tapo įsimintiniausiu personažu. Režisierius Foley iš *Amerikiečių* sukonstravo šiuolaikinę *Pardavėjo mirties* versiją; prieš filmo peržiūrą būtina išgerti raminančiųjų. **KK**

JAV (GGR, New Line, Zupnik II), 100 min., spalvotas

Režisierius James Foley

Prodiuseriai Jerry Tokovsky, Stanley R. Zupnik

Scenarijaus autorius David Mamet (pagal savo pjesę)

Operatorius Juan Ruiz Anchķa

Kompozitorius James Newton Howard

Vaidina Jack Lemmon, Al Pacino, Ed Harris, Alan Arkin, Kevin Spacey, Alec Baldwin, Jonathan Pryce, Bruce Altman, Jude Ciccolella, Paul Butler, Lori Tan Chinn, Neal Jones, Barry Rossen, Leigh French, George Cheung

„Oskaro" nominacija: Al Pacino (antrojo plano aktorius)

Venecijos kino festivalis: Jack Lemmon („Volpi" taurė – aktorius)

MENANTIS PIKTA (1992)
UNFORGIVEN

Paskutinis Clinto Eastwoodo vesternas yra nuostabus – niūrus, žavintis ir apimantis daugelį temų. *Menantis pikta* – tai melancholijos ir nepalenkiamos moralės, fizinio ir istorinio realizmo saga. Šiuo filmu Eastwoodas laimėjo vėluojančius apdovanojimus – jo šešiolikta juosta atnešė jam „Oskarą" už geriausią filmą ir režisieriaus darbą. Juosta visur pripažinta antiromantiniu vesternu, nufilmuotu pagal 20 metų lentynoje pragulėjusį scenarijų. Niūriame baisių mirčių fone veikia senstantis samdomas žudikas ir prislėgta moteris. Siekiant atskleisti vesternams būdingus bruožus, naudojama sudilusio skatiko neverto romanų rašytojo figūra, kuris šlovina kraujo kupinus įvykius, pats tampa jų liudininku, o tai *Menančiam pikta* suteikia sarkastiško humoro.

Viliamas Manis – samdomas žudikas, savo gyvenime matęs ir šilto, ir šalto, pasitraukęs iš reikalų atsigauna dėl geros moters meilės. Tačiau mylimoji miršta, o jam žlungančioje fermoje tenka rūpintis dviem sūnumis. Skirtingai nuo Džosio Velso, kurį vaidina Eastwoodas, Maniui nereikia stengtis išlaisvinti savo humanizmą, jam tenka kovoti, kad jį išsaugotų, kai su senuoju draugu Nedu (Morganas Freemanas) tikisi užmokesčio iš viešnamyje gyvenančios moters. Jų užduotis: atkeršyti už prostitutės nužudymą niūriame Big Viskyje, kur sužvėrėjęs šerifas Mažasis Bilas (Gene Hackmanas) ignoruoja teisingumo reikalavimus. To paties užmokesčio siekia ir pasipūtęs žudikas Anglas Bobas.

Menantis pikta ypač traukia savo „revizoriaus" žvilgsniu į Senųjų Vakarų mitologiją ir tikslo siekiančiais, nepasiduodančiais pramuštgalviais. Iš kitos pusės yra realybė, apie kurią prisimena Manis ir Nedas: apie negalimybę normaliai išsimiegoti, kai seki auką, apie nemalonų jojimą lyjant ir apie siaubingą neišvengiamumą šaudyti į žmones – geriau esančius žemiau tavęs. Dar vienas ryškus kontrastas yra nuostabūs gamtovaizdžiai (Alberta, Kanada). Juostoje yra ir niūrių, baisių scenų – jaunos prostitutės nužudymas ir neišvengiamas finalinis susirėmimas.

Hackmano ir Freemano nepriekaištingai vaidybai priešinamas pats Eastwoodas. Geranoriški Manio pareiškimai ir jo teiginiai, kad jis prarado norą žudyti, neįtikina ir, kai galų gale jis pratrūksta pykčiu, Eastwoodo gerbėjai pagaliau pasijunta sulaukę to, ko laukė daugelį metų.

Šis šedevras tikrai vertas Eastwoodo. Režisierius filmuose perteikia visą savo žanro pajautimą, kurį jis palaikė 20 metų, tol, kol jis dar buvo nemadingas. Hackmanas už savo sadistą Mažąjį Bilą gavo „Oskarą", nors, kol Eastwoodas dar nebuvo nupirkęs scenarijaus, aktorius vaidmens atsisakė. Labai jaudina titruose esantis įrašas, kad juosta skirta „Serdžijui ir Donui" – mirusiems režisieriaus Eastwoodo mokytojams Leone'ei ir Siegeliui. Jie juo didžiuotųsi. **AE**

JAV (Malpaso, Warner Bros), 131 min., spalvotas (*Technicolor* sistema)

Režisierius Clint Eastwood

Prodiuseris Clint Eastwood

Scenarijaus autorius David Webb Peoples

Operatorius Jack N. Green

Kompozitoriai Clint Eastwood, Lennie Niehaus

Vaidina Clint Eastwood, Gene Hackman, Morgan Freeman, Richard Harris, Jaimz Woolvett, Saul Rubinek, Frances Fisher, Anna Levine, David Mucci, Rob Campbell, Anthony James, Tara Dawn Frederick, Beverley Elliott, Liisa Repo-Martell, Josie Smith

„Oskaras": Clint Eastwood (geriausias filmas), Clint Eastwood (režisierius), Gene Hackman (antrojo plano aktorė), Joel Cox (montažas)

„Oskaro" nominacija: David Webb Peoples (scenarijus), Clint Eastwood (aktorius), Henry Bumstead, Janice Blackie-Goodine (meninis apipavidalinimas ir dekoracijos), Jack N. Green (operatorius), Les Fresholtz, Vern Poore, Rick Alexander, Rob Young (garsas)

EILIN VURNO: SERIJINĖS ŽUDIKĖS PARDAVIMAS (1992)
AILEEN WOURNOS: THE SELLING OF A SERIAL KELLER

Ar Eilin Vurno buvo lesbietiškų, prostitucijos aplinkybių auka, ar šaltakraujė serijinė žudikė? O gal ir ta, ir ta? Ar ją Amerikos juridinės sistemos nuteisė teisingai, ar ji tapo nesąžiningo teismo auka? Nickas Broomfieldas, anglų dokumentalistas, linkęs naudotis bulvarine spauda, nusprendė imtis Vurno bylos ir rasti atsakymus į šiuos klausimus. Tačiau procesas atskleidė gyvenimiškus personažus, kurių veidmainiavimas, godumas, mąstymo būdas ir pozavimas prieš kamerą ne tiek paaiškina Vurno bylą, kiek parodo tamsias amerikietiško charakterio gelmes.

Vurno savo apvaliu užtinusiu veidu, mirksinčiomis akimis ir sučiuškusiais plaukais nėra tradicinė herojė. Pažiūrėjus filmą tampa akivaizdu, kad jos gyvenimas buvo sunkus, o likimas jos atžvilgiu dažnai buvo nesąžiningas. Piktas veidas patvirtina išgyventus praradimus. Kova už išgyvenimą, seksualinis išnaudojimas, nuodėminga ir korumpuota teisėtvarkos sistema bei objektyvus kino kameros žvilgsnis – viskas jungiasi į vieningą dokumentinio filmo paveikslą, kuris kaip geriausi šio žanro pavyzdžiai kalba ne tik apie filme liečiamas problemas ir klausimus. Didžiausiu filmo pasiekimu tapo išvada, kad Amerikoje, ypač neturtingoje, žmogus gali tapti preke, patekti į sąvadautojo rankas, ir tai gali atsitikti kiekvienam. **EH**

Didžioji Britanija (Strand), 87 min., spalvotas
Režisierius Nick Broomfield
Prodiuseris Barry Ackroyd
Vaidina Nick Broomfield, Arlene Pralle, Aileen Wournos

ŽIEMOS PASAKA (1992)
CONTE D'HIVER

Antrasis Erico Rohmero filmas iš serijos „Keturių metų laikų pasakos“ prasideda gan trikdančia vasaros meilės istorija (kurioje parodytas neįprastas lytinis aktas) tarp jaunos kirpėjos (Charlotte Véry) ir gražaus jaunuolio (Frédéric van den Driessche), kurį mergina sutinka per atostogas Didžiojoje Britanijoje. Po šio trumpo prologo filmo tęsinys tampa įprastu – nuobodūs pokalbiai per Kalėdas po penkerių metų. Veikėja blaškosi tarp dviejų solidžių gerbėjų, slaptai tikėdamasi, kad anų atostogų mylimasis, tapęs jos dukters tėvu, ir kuriam ji netyčia davė neteisingą adresą, staiga nugrius iš dangaus.

Toks protingas berods užmiršto tikėjimo ir prarastos meilės nagrinėjimas primena *Mano naktį pas Mod,* erzinančiai neryžtinga ir ties savimi susikoncentravusi veikėja panaši į moterį iš *Žalio spindulio.* Tai tipiška Rohmerio teritorija, su pastebimu Shakespeare'o pjesių mėgdžiojimu ir stebuklinga, visus tenkinančia pabaiga. Kaip visada, labai įtikinama aktorių vaidyba verta filmo. Filmuojama buvo Paryžiuje ir Burgundijoje, – tai sukelia malonius prisiminimus, o charakteriai (įskaitant intelektualų bibliotekininką, pragmatinį merginos vadovą ir jos gerbėjus) labai tikslūs ir suponuoja pasirinkimą, kurį jai reikės priimti. Filmas išėjo labai aukštos kokybės su be galo jausminga pabaiga. **GA**

Prancūzija (C. E. R., Canal+, Losange, Sofiarp, Soficas), 114 min., spalvotas
Prancūzų kalba
Režisierius Eric Rohmer
Prodiuseris Margaret Ménégoz
Scenarijaus autorius Eric Rohmer
Operatorius Luc Pagès
Kompozitorius Sébastien Erms
Vaidina Charlotte Véry, Frédéric van den Driessche, Michael Voletti, Hervé Furic, Ava Loraschi, Christiane Desbois, Rosette, Jean-Luc Revol, Haydée Caillot, Jean-Claude Biette, Marie Rivière, Claudine Paringaux, Roger Dumas, Danièle Lebrun, Diane Lepvrier
Berlyno tarptautinis kino festivalis: Eric Rohmer (FIPRESCI apdovanojimas, ekumeninės žiuri prizas – specialus paminėjimas), „Auksinio lokio" nominacija

Honkongas (Swift), 167 min., spalvotas

Kinų kalbos Kantono tarme

Režisierius Stanley Kwan

Prodiuseriai Jackie Chan, Leonard Ho

Scenarijaus autorius Chiu Tai An-Ping

Operatorius Poon Hang-Sang

Kompozitorius Huang Jin Chen

Vaidina Maggie Cheung, Han Chin, Carina Lau, Shin Hong, Tony Leung, Lawrence Ng

Berlyno tarptautinis kino festivalis: Maggie Cheung („Sidabrinis lokys" – aktorė), Stanley Kwan – „Auksinio lokio" nominacija

AKTORĖ (1992)
YUEN LING-YUK

Stanley Kwano 1992 m. šedevras tikriausiai yra geriausiais Honkongo filmas iš visų, kuriuos mačiau, na, gal išskyrus Wong Kar-Vai'aus *Laukinės dienos* (1991) ir *Meilės laukimas* (2000) – abu tapę to laikmečio pavyzdžiais, palyginami su šiuo filmu dėl gilumo ir įtampos. Reikia pripažinti, kad originalios 167 minučių versijos sutrumpinimas iki 126 minučių padarė filmui neigiamą įtaką. Be šio įžeidžiančio elgesio Honkongo prodiuseriai dar ir sunaikino negatyvo originalą, todėl pilna juostos versija saugoma tik Australijos televizijoje. *Aktorė* – tai filmas apie nebyliojo kino žvaigždę Ruan Ling-Yu (1910-1935), žinomą kaip Kinijos kinematografijos Greta Garbo. Filme vienas kitą keičia dokumentiniai ir vaidybiniai epizodai, biografinių scenų spindesys jungiamas su nepriekaištingais istoriniais siužetais, spalvomis atkuriamos nufilmuotos mizanscenos, paliekant įspūdį apie praeitį kaip kažką sudėtingesnio, seksualesnio ir paslaptingesnio, palyginus su dabartimi.

Maggie Cheung pelnytai Berlyne laimėjo prizą kaip geriausia aktorė, nors jos skirtumas nuo aktorės Ruan Ling-Yu žymiai ryškesnis negu panašumai tarp jų. Iš esmės, iki tol ji buvo žinoma kaip komedijų aktorė pramoginiuose filmuose. Pagrindinis vaidmuo filme *Aktorė* buvo didžiulis posūkis Maggie Cheung karjeroje, jai pradėjo siūlyti labiau dramatiškus ir rimtus vaidmenis. Praraja tarp švytinčio žvaigždės įvaizdžio ir nepaperkamo Ruan tragiškumo labai reikšminga, todėl Kwanas kaip režisierius įdėjo daug pastangų, kad sukurtų aureolę aplink statišką ir gracingą Cheung. Iškart prisimeni Holivudo ekvivalentą George'ą Cukorą. Kwanas vedžioja mus po klausimų labirintą: kas buvo Ruan ir kodėl ji ryžosi savižudybei; tas labirintas ir fizinis (perteikiamas nespalvotais intarpais), ir metafizinis.

Labai ryškiai parodytas stilizuotas Šanchajaus kino studijos pasaulio grožis ketvirtajame dešimtmetyje. Įdomu išgirsti aštrius Kwano pokalbius su Cheung, įrašytus į vaizdajuostę: jis aiškina įvykių reikšmę, ko reikia siekti, galbūt nesitikėdamas didelio rezultato. Bet kuris vertingas istorinis filmas visada lygiagrečiai su praeitimi rodo ir dabartį, o filme spalvingai parodytas mūsų neatitikimas tų didingų, Ling-yu sukurtų vaizdų. **JRos**

ŽMOGUS KANDA ŠUNĮ (1992)

C'EST ARRIVÉ PRÈS DE CHEZ VOUS

Žmogus kanda šunį – pats prieštaringiausias filmas Belgijos kino istorijoje. Šlovė jį ištiko iškart po to, kai kritikai sukritikavo žiaurias ekrane parodytas scenas ir palygino filmą su tokiomis šiuolaikinėmis juostomis kaip *Pasiutę šunys* (1992) ir *Henris: serijinio žudiko portretas* (1990). Nors *Žmogus kanda šunį* daugeliu aspektų panašus į šiuos filmus, tačiau yra ir skirtumų.

Nufilmuotas ant grūdėtos nespalvotos juostos naudojant rankinę kamerą ir tiesioginį garso įrašinėjimą (filme nėra muzikos), *Žmogus kanda šunį* primena „tikroviškus" dokumentinius filmus. Pagal siužetą, filmavimo grupė seka žmogų, vardu Benas, paskelbusį save serijiniu žudiku (jį vaidina Benoît Paelvoorde – vienas iš scenarijaus autorių ir režisierių). Palaipsniui Benas pradeda užsiimti savo reikalais, paverčia filmavimo grupę savo nusikaltimų bendrininkais, kviečia juos į prabangų priėmimą, priverčia padėti atsikratyti lavonų ir už tai duoda pinigų.

Beno komentarai liečia jo „amatą", jo aukas ir jų socialinius skirtumus, jis svarsto apie filmavimo grupės darbą, siūlo filmavimo poziciją ir duoda pastabas dėl netinkamos išvaizdos. Pastabos suteikia filmui stebinantį humoro atspalvį. Mums netgi teikia malonumą serijinio žudiko darbas – jis toks juokinga ir nenuspėjamas. Žudydamas žmogų vonioje, jis staiga sustoja ir klausia kinematografų: „Kokia prancūzų kino scena panaši į šią situaciją?" Įrašant šūvius, galiausiai visi garso operatoriai bus nužudyti (pagarba uždegantiems būgnininkams iš klasikinės Robo Reinerio „mokumentikos" *Tai – „Spinal Tap",* 1984).

Filmo *Žmogus kanda šunį* posūkiu tampa tiksliai apgalvota, detali prievartavimo scena. Tai jau nebe juodoji komedija – filmas tampa griežta kritika siekio stebėti kasdienius įvykius nebepaisant ribų. Šios scenos įtampa šokiruoja, priversdama susimastyti apie tuos dalykus, kurie iki šiol patiko, ir keičia pasakojimo statusą.

Filmo *Žmogus kanda šunį* kūrėjų žodžiais, filmo idėja gimė iš bulvarinės žurnalistikos serijos Belgijos televizijoje. Tokia koncepcija paskatino filmo sėkmę ir užtikrino jam kultinės juostos statusą. **EM**

Belgija (Artistes Anonymes), 92 min., nespalvotas

Prancūzų kalba

Režisieriai Rémy Belvaux, André Bonzel, Benoit Poelvoorde

Prodiuseriai Rémy Belvaux, André Bonzel, Benoit Poelvoorde

Scenarijaus autoriai Rémy Belvaux, André Bonzel, Benoît Poelvoorde, Vincent Tavier

Operatorius André Bonzel

Kompozitoriai Jean-Marc Chenut, Laurence Dufrene

Vaidina Benoit Poelvoorde, Jacqueline Poelvoorde-Pappaert, Nelly Pappaert, Hector Pappaert, Jenny Drye, Malou Madou, Willy Vandenbroeck, Rachel Deman, André Laime, Edith Lemerdy, Sylviane Gode, Zoltan Tobolik, Valérie Parent, Alexandra Fandango, Olivier Cotica

Kanų kino festivalis: Rémy Belvaux, André Bonzel, Benoît Poelvoorde (SACD premija – geriausias filmas), Rémy Belvaux, André Bonzel, Benoît Poelvoorde (speciali jaunimo premija)

Didžioji Britanija, Japonija (Brit. Screen, Channel Four, Eurotrustees, Nippon Film Dev. Finance, Palace), 112 min., spalvotas

Režisierius Neil Jordan

Prodiuseris Stephen Woolley

Scenarijaus autorius Neil Jordan

Operatorius Ian Wilson

Kompozitoriai Simon Boswell, Anne Dudley

Vaidina Forest Whitaker, Miranda Richardson, Stephen Rea, Adrian Dunbar, Breffni McKenna, Joe Savino, Jaye Davidson, Andrée Bernard, Jim Broadbent, Ralph Brown, Tony Slattery

„Oskaras": Neil Jordan (scenarijus)

„Oskaro" nominacija: Stephen Woolley (geriausias filmas), Neil Jordan (režisierius), Stephen Rea (aktorius), Jaye Davidson (antrojo plano aktorius), Kant Pan (montažas)

VERKSMINGAS ŽAIDIMAS (1992)
THE CRYING GAME

Filmo *Verksmingas žaidimas* posūkiai yra staigūs, nemalonūs ir mažiau įdomūs, negu radikalus įvykių vaizdavimas. Foresto Whitakerio personažas – Džodis, kurio homoseksualumas taip stipriai neatitinka įprasto įsivaizdavimo, kad tik keli kritikai pastebėjo šio gudraus žmogaus seksualinę orientaciją. Režisierius ir scenaristas Neilas Jordonas šioje pasakoje apie mįslingą „moterį" (Jaye Davidson) linksmai, dažnai melodramiškai nagrinėja geismo taisykles. Jos meilužis (Whitakeris) nužudytas neįprastomis sąlygomis; įtariamąjį žmogžudyste vaidina Stephanas Rea. Viskas vyksta politinio konflikto tarp Britanijos kariuomenės ir Airijos respublikinės kariuomenės fone.

Meilės santykius tarp nužudyto vyro, jo nuodėmingos našlės ir jo žudiko režisierius gilina išryškindamas įvairiausias paslaptis. Filmas skiriasi nuo pirminės versijos – pradedamas visiškai naujas pasakojimas, šįkart apie seksualinę intrigą. Būdingas filmo bruožas – įžūlumo ir seksualinių iškrypimų įvairovės derinys, pelnęs *Verksmingam žaidimui* didelį pasisekimą ir įrodęs, kad atsirado auditorija, pasiruošusi žiūrėti drąsius, aštrius nepriklausomo kinematografo filmus. Jo sėkmei įtakos turėjo ir tarpnacionalinių bei seksualinių santykių vaizdavimo meniniai sprendimai. **EH**

Kinija, Honkongas (Beijing Film, China ilm, Maverick, Tomson), 171 min., spalvotas

Literatūrine kinų kalba

Režisierius Kaige Chen

Prodiuseris Feng Hsu

Scenarijaus autorius Wei Lu (pagal Lilianos Lee romaną)

Operatorius Changwei Gu

Kompozitorius Jiping Zhao

Vaidina Leslie Cheung, Fengyi Zhang, Li Gong, Qi Lu, Da Ying, You Ge, Chun Li, Han Lei, Di Tong, Mingwei Ma, Yang Fei, Zhi Yin, Hailong Zhao, Dan Li, Wenli Jiang

„Oskaro" nominacija: Hong Kong (geriausias užsienio filmas), Changwei Gu (operatorius)

Kanų kino festivalis: Kaige Chen (FIPRESCI apdovanojimas), „Auksinė palmės šakelė" – kartu su *Fortepijonu*

SUDIE, MANO SUGULOVE (1993)
BA WANG BIE JI

Kaige Chen tapo pirmuoju iš „penktosios kartos" kinematografų, baigusiu Pekino kino akademiją po jos atidarymo 1978 metais. Režisierius drąsiai parodė kultūrinės revoliucijos momentus ypač patrauklioje dviejų Pekino operos dainininkų, kurie per 50 metų išgyvena audringus XX a. Kinijos istorijos metus, patiria kolektyvinę ir asmeninę išdavystę, santykių dramoje.

Tai pirmas Kinijos filmas, Kanų kino filmų festivalyje laimėjęs „Auksinę palmės šakelę". Ši aistringa ištaigi istorija tapo ryškiu Kinijos kinematografo pasiekimu, kadangi buvo nufilmuota griežtos cenzūros metais. Honkongo žvaigždė Leslie Cheungas vaidina paliktą vaikiną, kuris patyrė seksualinę prievartą. Jis priverstas vaidinti moteriškus vaidmenis, tarp kurių pagrindinis yra tragiškas karaliaus sugulovės vaidmuo plačiai žinomame kūrinyje. Fengyi Zhangas vaidina jo beveik viso gyvenimo partnerį ir artimą draugą. Būdamas mažiau talentingas, bet pragmatiškesnis, Zhango personažas veda jam pataikaujančią prostitutę Li Gong. Tai tampa pavydo, skundimų ir bandymų išgelbėti save neramumų trupėje ir visuomenėje katalizatoriumi. Juostoje natūraliai derinamas egzotinės kultūros ir jaudinančių scenų balansas (opera, pilietinis karas, revoliucinės minios) ir žmogaus patyrimo jėga. **AE**

JAV (Columbia), 101 min., spalvotas (*Technicolor* sistema)

Režisierius Harold Ramis

Prodiuseris Trevor Albert

Scenarijaus autoriai Danny Rubin, Harold Ramis

Operatorius John Bailey

Kompozitorius George Fenton

Vaidina Bill Murray, Andie MacDowell, Chris Elliott, Stephen Tobolowsky, Brian Doyle-Murray, Marita Geraghty, Angela Paton, Rick Ducommun, Rick Overton

ŠVILPIKO DIENA (1993)
GROUNDHOG DAY

Šioje genialioje Haroldo Ramiso (scenarijaus autorius ir režisierius) ir Danny Rubino (scenarijaus bendraautoris) komedijoje aktorius komikas Billas Murray'us vaidina galbūt savo geriausią ir jausmingiausią vaidmenį.

Murray'us įkūnija Filą Konorą, paniurusį meteorologą, kurį viršininkas kartu su prodiusere Rita (Andy MacDowell) ir operatoriumi Lariu (Chrisas Elliottas) nusiunčia į simpatišką Panksutonio miestelį Pensilvanijoje, kad stebėtų tradicinę Švilpiko dienos šventę. Šią dieną pasirodo švilpikas vardu Panksutoni Filas. Priklausomai nuo to, ar jis mato savo šešėlį, ar ne, daromos prognozės – dar tęsis žiema, ar jau atėjo pavasaris. Pasipūtęs ir egocentriškas Filas iš tikrųjų nenori ten būti, taigi jis labai išsigąsta, kai kitą dieną vėl išgyvena Švilpiko dieną. O ypač kai tai pasikartoja vėl ir vėl, o jis yra vienintelis, kuris prisimena ir išgyvena tuos pačius įvykius... Žinoma, netrukus žurnalistas jais sumaniai pasinaudos.

Vieną kartą jis klausia moters, ko ji ieško vyre, o kitą dieną visu tuo „apsiginklavęs" pasirodo prieš nieko neįtariančiąją. Beviltiškai bandydamas išardyti užburtą pasikartojimo ratą, jis įvairiais būdais bando nusižudyti, bet kiekvieną rytą vėl atsikelia gyvas. Galų gale Filas tam, kad reabilituotųsi Ritos akyse, kuri mano jį esant tik niurzga, koks jis anksčiau ir buvo, prisiverčia persvarstyti savo požiūrį į jį supantį pasaulį. Filme yra puikių atradimų, pavyzdžiui, kai Filas keliasi kiekvieną rytą su tuo pačiu juokeliu ir ta pačia Sony ir Cher daina („I've Got You Babe"), arba kai pasirodo Stephenas Tobolowsky'is, vaidinantis erzinantį draudimo agentą Nedą Rajersoną, arba kai tu jau žinai, kas bus kitą akimirką.

Švilpiko diena – neįtikėtinai protingas ir linksmas kinas. Reta komedija būna tokia nepriekaištinga. **JB**

Kanada, Portugalija, Olandija, Suomija (CBC, Glenn Gould, NOS, Rhombus, Samuel Goldwyn., Société Radio-Canada, The Ontario Film Development Corp., Téléfilm Canada, YLE), 92 min., spalvotas

Režisierius François Girard

Prodiuseriai Michael Allder, Niv Fichman, Barbara Willis Sweete, Larry Weinstein

Scenarijaus autoriai François Girard, Don McKellar

Operatorius Alain Dostie

Kompozitoriai Johann Sebastian Bach, Richard Wagner

Vaidina Colm Feore, Derek Keurvorst, Katya Ladan, Devon Anderson, Joshua Greenblatt, Sean Ryan, Kate Hennig, Sean Doyle, Sharon Bernbaum, Don McKellar, David Hughes, Carlo Rota, Peter Millard, John Dolan, Allegra Fulton

TRISDEŠIMT DU TRUMPAMETRAŽINIAI FILMAI APIE GLENĄ GOULDĄ (1993)

THIRTY TWO SHORT FILMS ABOUT GLENN GOULD

Glennas Gouldas buvo nuostabus, ekscentriškas kanadiečių kompozitorius, pasišalinęs iš koncertinės veiklos ir praleidęs savo likusį puikų gyvenimą įrašinėdamas paklausias plokšteles. Jis sukūrė eksperimentines radijo programas, nešančias jam pelną, ir linksmus telefono skambinimo tonus, tapusius legendomis. Jis mirė 1982 m., būdamas 50 metų amžiaus. Jo genialumo pripažinimu tapo kosminės stoties „Vojadžeris" žinutėje žvaigždėms nuo Žemės įrašytas jo atliekamas Bacho preliudas.

Jaunas Kanados scenaristas ir režisierius François Girard'as, siekdamas perteikti vidinį kūrėjo pasaulį ir agoniją, talentingai jungia dramatinę fikciją, dokumentinį realizmą ir humorą. Nepriekaištingų nuotykių filmukų serija sudarė 32 trumpametražių filmų struktūrą, kuri mėgdžioja Bacho „Goldbergo variacijas". Taip sukuriamas unikalus, linksmas, švelnus ir rafinuotas biografinis filmas. Pavyzdžiui, „Vienos dienos dienoraštis" – pianisto skeleto, raumenų ir nervų galūnių rentgeno nuotrauka darbo metu; „Sunkvežimio sustabdyme" kamera stebi, kaip Gouldas kavinėje diriguoja aplinkinių pokalbius į ritmišką oranžuotę. Colmas Feore'ė puikiai perteikia šį nuostabų žmogų, atskleisdamas jo visą sudėtingą daugialypį charakterį. Muzikinis takelis, kuriam naudojamas paties Gouldo repertuaras, išties nuostabus. **AE**

JAV (Avenue, Fine Line, Spelling), 187 min., spalvotas

Režisierius Robert Altman

Prodiuseriai Cary Brokaw

Scenarijaus autoriai Robert Altman, Frank Barhydt (pagal Raymondo Carverio apsakymus)

Operatorius Walt Lloyd

Kompozitoriai Gavin Friday, Mark Isham, Doc Pomus

Vaidina Andie MacDowell, Bruce Davison, Jack Lemmon, Julianne Moore, Mattew Modine, Anne Archer, Jennifer Jason Leigh, Chris Penn, Lili Taylor, Robert Downey jaunesn., Madeleine Stowe, Tim Robbins, Peter Gallagher, Lily Tomlin, Tom Waits, Lori Singer, Lyle Lovett, Huey Lewis, Darnell Williams

„Oskaro" nominacija: Robert Altman (režisierius)

Venecijos filmų festivalis: Robert Altman („Auksinis liūtas"), kartu su *Trys spalvos: Mėlyna,* visas aktorių kolektyvas („Volpi" taurė)

TRUMPOS ISTORIJOS (1993)

SHORT CUTS

Roberto Altmano filmas *Trumpos istorijos* – pats trumpiausias iš visų ilgų 10-ojo deš. filmų. Jis sukurtas pagal Raymondo Carverio istorijas ir parodo keletą siužeto ir personažų, išgyvenančių žemės drebėjimą Los Andžele, linijų. Kiekvienas personažas yra ties palūžimo riba ir bet kurio iš jų tykoja atsitiktinė tragedija.

Altmanas filme surinko ne tik genialių aktorių būrį, bet ir rado kiekvienam tai, ko iš jų tikimasi: Jackas Lemmonas vaidina dingusį tėvą, Julianne Moore apnuoginta nuo talijos ir žemiau, Anne Archer mėgdžioja vakarėlių klouną, Bruce'as Davisonas ir Andie MacDowell – du nelaimės ištiktus žmones, Jennifer Leigh tapo sekso telefonu operatorė, Robertas Downey'is jaunesnysis ir Chrisas Pennas suvaidino tiesiog atsitiktinius, šlykščius vyrus, Timas Robbinsas – šaltakraujį policininką, Peteris Gallagheris niokoja žmonos namus, o Lily Tomlin ir Tomas Waitsas tiesiog nusigeria. Kai peržiūri juostą dar kartą, besidengiančios dalys atrodo dar juokingiau, individuali aktorių vaidyba tampa dar ryškesnė. Filmo pabaigoje stebina Altmano sukurtas dinamiško, pilno žmonių, korumpuoto Los Andželo paveikslas.

Būdamas vienu iš Altmano matymo sudedamųjų, filmas *Trumpos istorijos* nutolsta nuo kino pramonės pasaulio rodymo ir pasineria į keistus mažų Los Andželo žmonių gyvenimus. **KN**

FILADELFIJA (1993)
PHILADELPHIA

Nors iki to laiko AIDS problema jau buvo aptarinėjama televizijoje, Jomathano Demme juosta *Filadelfija* – pirmasis Holivudo kūrinys šia tema. Tomas Hanksas vaidina Endrių Beketą, homoseksualų Filadelfijos advokatą, sergantį AIDS. Šis vaidmuo Hanksui pelnė „Oskarą" geriausio aktoriaus kategorijoje.

Firmos, kurioje Endrius dirba advokatu, vadovai, sužinoję apie darbuotojo ligą, jį atleidžia dėl tariamos nekompetencijos. Beketas pasamdo patyrusį advokatą prieš firmą planuojamam procesui vesti. Aišku, jo pasamdytas advokatas Džo Mileris (Denzelis Washingtonas) nekenčia homoseksualistų ir visiškai nieko nežino apie ligą, bet vykstant procesui daug sužino apie Endrių ir pradeda jį gerbti.

Demme dramai surinko patyrusius aktorius: nuo Tomo Hankso (jis meistriškai suvaidino operos klausymosi sceną, kurią vargu ar pavyktų pakartoti kuriam nors kitam aktoriui) ir Antonijaus Banderaso, suvaidinusio Endriaus partnerį, iki Denzelo Washingtono ir Jasono Robardsono – ūsuoto firmos vadovo. Buvo nuomonių, kad Demme savo filme pagražino sergančiuosius AIDS, tačiau aistringas ir simpatiškas ligonio paveikslas, sukurtas Hankso, leido Holivudo žiūrovams naujai pažvelgti į šią problemą. **JB**

JAV (Clinica Estetico, TriStar), 125 min., spalvotas (*Technicolor* sistema)

Režisierius Jonathan Demme

Prodiuseriai Edward Saxon

Scenarijaus autorius Ron Nyswaner

Operatorius Tak Fujimoto

Kompozitoriai Howard Shore, Bruce Springsteen, Neil Young

Vaidina Tom Hanks, Denzel Washington, Antonio Banderas, Roberta Maxwell, Buzz Kilman, Karen Finley, Daniel Chapman, Jeffrey Williamson, Joanne Woodward, Jason Robards

„Oskaras": Tom Hanks (aktorius), Bruce Springsteen (daina)

„Oskaro" nominacija: Ron Nyswaner (scenarijus), Carl Fullerton, Alan D'Angerio (grimas), Neil Young (daina)

Berlyno tarptautinis kino festivalis: Tom Hanks („Sidabrinis lokys" – aktorius), Jonathan Demme – „Auksinio lokio" nominacija

LĖLININKAS (1993)
HSIMENG JENSHENG

Filmas *Lėlininkas* – tai mažai tarpusavy susijusios trilogijos apie Taivano istoriją, į kurią įeina *Liūdesio miestas* (1989) ir *Geri vyrai, geros moterys* (1995), dalis. Veiksmo laikas – japonų okupacijos, kuri tęsėsi nuo 1895 iki 1945 metų, laikmetis. Filmas remiasi realiais faktais ir pasakoja apie Li Tianlu gyvenimą, kai jis jau buvo senelis, kartais pats Li rodomas kaip pasakotojas. Li tampa lėlininko mokiniu ir, augant jo meistriškumui, kartu stebime jo gyvenimą. Žiūrovas sužino apie tai, kaip Li veda, susiranda meilužę, ir kitas veikėjo šeimyninio gyvenimo smulkmenas. Parodomi užkariautojai japonai, vienoje scenoje jie reikalauja, kad Li senelio šeimos vyrai nusikirptų kasytes. Bet Li su okupantais palaiko gerus santykius, nes dirba lėlininku japonų propagandos tarnyboje. Karo pabaigoje japonų kariuomenės vadas pasikviečia Li pietų ir sako, kad jam jo labai truks.

Režisierius Hou Hsiao Hsienas naudoja lėtą filmavimą, tolimąjį planą, ramiai stebi, kaip personažai sąveikauja tarpusavyje. Pasakojimo metodas, grįžtantis prie dažnų siužeto posūkių, reikalauja iš žiūrovų dėmesio, už kurį jie bus apdovanoti giliai išgyventu Taivano gyvenimo parodymu. **EB**

Taivanas (ERA, Nian Dai, Qiu Fusheng), 142 min., spalvotas

Literatūrine kinų, taivaniečių, japonų kalbomis

Režisierius Hou Hsiao-hsien

Prodiuseriai Chiu Fu-Sheng, Zhang Huakun

Scenarijaus autorius Chu T'ien-wen, Li Tianlu, Wu Nien-Jen

Operatorius Lee Pin Bing

Kompozitoriai Chen Ming Chang, Zhang Hongda

Vaidina Li Tianlu, Lim Giong, Lin Chung, Bai Ming Hwa, Cheng Fue Choung, Liou Hung, Tsai Chen-Nan, Yang Lai-Yin

Kanų kino festivalis: Hou Hsiao-hsien (žiuri prizas), „Auksinės palmės šakelės" nominacija

JAV (Universal, Amblin), 127 min., spalvotas

Režisierius Steven Spielberg

Prodiuseriai Kathleen Kennedy, Gerald R. Molen

Scenarijaus autoriai Michael Crichton, David Koepp (pagal Michaelio Crichtono romaną)

Operatorius Dean Cundey

Kompozitorius John Williams

Vaidina Sam Neill, Laura Dern, Jeff Goldblum, Richard Attenborough, Bob Peck, Martin Ferrero, B. D. Wong, Joseph Mazzello, Ariana Richards, Samuel L. Jackson, Wayne Knight, Gerald R. Molen, Miquel Sandoval, Cameron Thor, Christopher John Fields

„Oskaras": Gary Rydstrom, Richard Hymns (specialieji garso efektai), Dennis Muren, Stan Winston, Phil Tippett, Michael Lantieri (specialieji vaizdo efektai), Gary Summers, Gary Rydstrom, Shawn Murphy, Ron Judkins (garsas)

JUROS PERIODO PARKAS (1993)
JURASSIC PARK

Tais pačiais metais, kai *Šindlerio sąrašas*, „suaugusi" Steveno Spielbergo drama apie karą, užkariavo kritikų palankumą, režisierius sukūrė filmą, kurio visi laukėme iš *Dingusios Sandoros skrynios ieškotojų* kūrėjo, – kvapą gniaužančios nuotykių istorijos su dinozaurais ir katastrofomis pagal itin populiarų Michaelo Crichtono romaną *Juros periodo parkas*.

Keistuolis milijonierius Džonas Hemondas (Richardas Attenboroughas), saloje sukūręs teminį parką, į bandomąją ekskursiją kviečia išrinktų žmonių grupę: paleontologus Alaną Grantą (Samas Neillas) ir Elę Setler (Laura Dern), matematiką Janą Malkolmą (Jeffas Goldblumas) ir savo anūkus – Timą (Josephas Mazzello) ir Leksę (Ariana Richards). Atvykę į vietą, jie atranda nuostabią salą, apgyvendintą gyvais dinozaurais, kurių DNR buvo atkurtos iš suakmenėjusio gintaro gabaliukų. Tai puikus draustinis, bet kadangi tarp prikeltų rūšių yra ir liūdnai pagarsėję tiranozaurai, o taip pat šlykštūs dantingi padarai velosiraptoriai, tampa aišku, kad prie gero tai neprives ir viskas baigsis ašaromis, šauksmais ir mirtimi.

Perėjimas prie baisių katastrofų rodymo prasideda tuo momentu, kai saloje kyla audra ir veikėjai negali rasti slėptuvės nuo laukinių (ir, berods, alkanų) priešistorinių padarų. Audra saloje nutraukia „kelionę" visureigiais per parką ir suaugusieji kartu su vaikais patenka į pavojingą padėtį. Tuo metu elektros tvoros nebeveikia ir baisiausias iš visų dinozaurų patenka į laisvę. Tai ne vienintelis įspūdingas momentas Crichtono ir Spielbergo pasaulyje apie nebekontroliuojamą mokslą; jų daugybė: nuo laukinių pabaisų virtuvėje iki „kortų atidengimo" pasirodžius kitam plėšrūnui – karališkajam tiranozaurui. Kadangi „tikrosios filmo žvaigždės" buvo sukurtos kompiuteriu, aktoriai vaidindami nemažai pasilinksmino (ypač Goldblumas, vaidinantis filosofą, kuris „visus įspėjo"). Nors visų pirma tai – įspūdingas didžiojo Spilbergo pasirodymas. **JB**

TRYS SPALVOS: MĖLYNA (1993)
TROIS COULEURS: BLEU

Mėlyna – pirmasis Krzysztofo Kieslowskio trilogijos „Trys spalvos“ filmas – galėjo būti įkvėptas pirmosios Prancūzijos vėliavos spalvos reikšmės (laisvė), bet patyręs režisierius vargu ar panaudojo ją taip tiesiogiai. Vietoj to jis sukuria paslaptingą filmą su nuostabia, nepamirštama pabaiga. Juliette Binoche vaidina našlę, kuri po vyro, kompozitoriaus, ir dukters mirties nusprendė palikti šį pasaulį. Tačiau prisiminimai apie praeitį, o taip pat paslaptys, likusios po vyro, nutraukia jos emocinę izoliaciją ir priverčia ją užbaigti tai, ko vyras nebuvo atlikęs.

Filme naudojama aukščiausios rūšies muzika ir nuostabus filmavimo stilius. Bet labiausiai filmas laimi dėl aštraus Kieslowskio žvilgsnio tiek tiksliai perteikiant emocijas, paslaptingą elgesį, tiek mažiausias žmogaus esybės detales. Gilus, tikslus scenarijus yra Kieslowskio priemonė kuriant juostą, kurios turtingumas ir sąžiningumas leidžia pažvelgti į paslaptingą sielos veikimo pasaulį. Jis pripildo kiekvieną sceną reikšmingumo, tobulumo, kuriuos didžiąja dalimi išryškino Binoche, atkuriančios mažiausius emocijų atspalvius, dvasios žlugimą ir grįžimą prie gyvenimo, vaidyba. **JKl**

Prancūzija, Lenkija, Šveicarija (CAB, CED, Eurimages, France 3, MK2, Tor), 100 min., spalvotas (*Eastmancolor* sistema)

Prancūzų kalba

Režisierius Krzysztof Kieslowski

Prodiuseris Marin Karmitz

Scenarijaus autoriai Agnieszka Holland, Slavomir Idziak, Krzysztof Kieslowski, Krzysztof Piesiewicz, Edward Zebrowski

Operatorius Slavomir Idziak

Kompozitorius Zbigniew Preisner

Vaidina Juliette Binoche, Benoit Régent, Florence Pernel, Charlotte Véry, Hélène Vincent, Philippe Volter, Claude Duneton, Hugues Quester, Emmanuelle Riva, Florence Vignon, Daniel Martin, Jacek Ostaszewski, Yann Trégouët, Alain Ollivier

Venecijos kino festivalis: Krzystof Kieslowski („Auksinis liūtas“) – kartu su *Trumpomis istorijomis*, Slavomir Idziak („Auksinė Ozela“ – operatorius), Juliette Binoche („Volpi“ taurė – aktorė)

FORTEPIJONAS (1993)
THE PIANO

Filmai *Meilutė* (1989) ir *Angelas prie mano stalo* (1990) pripratino mus iš režisierės Jane Campion tikėtis žavingų ir nuostabių kūrinių. Ir jos trečioji juosta pateikia eilinę puikią istoriją apie moters saviraiškos grėsmes ir paradoksus.

Filmas sukurtas pagal Campion parašytą pasakojimą; veiksmas vyksta XIX a., romantinių jausmų Emilijos Brontė stiliumi apogėjaus metu. Našlė iš Škotijos (Holly Hanter) nuo mažens nekalba, jos saviraiškos priemone tapo fortepijonas. Ji atvyksta su devynerių metų dukterimi (Anna Paquin) į laukinę Naujosios Zelandijos vietovę, kad sudarytų iš anksto suplanuotą santuoką. Ši prasideda nesėkmingai, kai būsimasis vyras (Samas Neillas) atsisako pervežti fortepijoną. Vietinis baltasis žmogus (Harvey'is Keitelis), kuris gyvena kartu su aborigenais maoriais, perka iš jo fortepijoną ir, sužavėtas nebylės moters, sutinka „parduoti“ jį atgal laikinai nuomodamas, o ji už tai turi mokyti vyriškį. Tos pamokos privedė prie tragiškų pasekmių.

Nors politiškai santūraus, erotiško ir tuo pat metu romantiško *Fortepijono* mintis daug platesnė negu gautas rezultatas, jo finalas sukelia aistringus jausmus. **JRos**

Australija, Naujoji Zelandija, Prancūzija (AFC, CiBy NSW Film & TV Office), 121 min., spalvotas (*Eastmancolor* sistema)

Režisierius Jane Campion

Prodiuseris Jan Chapman

Scenarijaus autorius Jane Campion

Operatorius Stuart Dryburgh

Kompozitorius Michael Nyman

Vaidina Holy Hunter, Harvey Keitel, Sam Neill, Anna Paquin, Kerry Walker, Geneviève Lemon, Tungia Baker, Ian Mune, Peter Dennett, Te Whatanui Skipwith, Pete Smith, Bruce Allpress

„Oskaras“: Jane Campion (scenarijus), Holly Hunter (aktorė), Anna Paquin (antrojo plano aktorė)

„Oskaro“ nominacija: Jan Chapman (geriausias filmas), Jane Campion (režisierius), Stuart Dryburgh (operatorius), Janer Patterson (kostiumai), Veronika Jenet (montažas)

Kanų kino festivalis: Jane Campion („Auksinė palmės šakelė“) – kartu su *Sudie, mano sugulove*, Holly Hunter (aktorė)

Kinija, Honkongas (Beijing Film, Longwick), 138 min., spalvotas

Literatūrinė kinų kalba

Režisierius Tian Zhuangzhuang

Prodiuseriai Luo Guiping, Cheng Yongping

Scenarijaus autorius Xiao Mao

Operatorius Hou Young

Kompozitorius Yoshihide Otomo

Vaidina Yi Tian, Zhang Wenyao, Chen Xiaoman, Lu Liping, Zhong Ping, Chu Quanzhong, Song Xiaoying, Zhang Hong

MĖLYNAS AITVARAS (1993)
LAN FENG ZHENG

Kinijoje uždraustas aštuntas Tiano Zhuangzhuango (*Arkliavagis*, *Imperatoriaus eunuchas*) vaidybinis filmas tęsia išgalvoto veikėjo Titu ir jo šeimos istoriją Pekine nuo 1953 iki 1968 metų, kultūrinės revoliucijos metais, kurios rezultatas buvo šukavimai su visomis iš to sekančiomis pasėkmėmis. Titu tėvas – bibliotekininkas; matome nepamirštamą ir labai jaudinančią sceną po revoliucijos, kai herojaus tėvas dalyvauja darbuotojų mitinge ir trumpam išeina į tualetą. Grįžus paaiškėja, kad jam suteikė reakcionieriaus etiketę, po to „perauklėjimo" tikslais jis išsiunčiamas dirbti į kaimą. Šis įvykis keičia visos šeimos gyvenimą.

Mėlynas aitvaras pateikia išaukštinantį ir detalų požiūrį į tai, kaip politika žlugdo paprastus gyvenimus, atkurdama pagrindinio vidinio kiemo vaizdą ir pajutimą to, kaip vyksta kasdienis gyvenimas šioje vietoje. Žiūrovai palieka filmą suvokdami, kad kiekvienas žmogus stengiasi išsaugoti etines normas besikeičiančioje visuomenėje. **JRos**

Taivanas, JAV (Central Motion Pictures Corp., Good Machine), 106 min., spalvotas

Literatūrinė kinų ir anglų kalbomis

Režisierius Ang Lee

Prodiuseriai Ted Hope, Ang Lee, James Schamus

Scenarijaus autoriai Ang Lee, Neil Peng, James Schamus

Operatorius Jong Lin

Kompozitorius Mader

Vaidina Dion Birney, Jeanne Kuo Chang, Winston Chao, Paul Chen, May Chin, Chou Chung-Wei

„Oskaro" nomincija: Taivanas (geriausias užsienio filmas)

Berlyno tarptautinis kino festivalis: Ang Lee („Auksinis lokys")

VESTUVINĖ PUOTA (1993)
HIS YEN

Jaunas Taivano verslininkas, gyvenantis Niujorke ir nuomojantis butą kartu su fizioterapeutu, savo mylimuoju, nusprendžia vesti kinų aktorę, kuriai reikalinga „žalioji korta". Netrukus jis sužino, kad jo tėvai, kurie gyvena Taivane, nežinodami, kad jis gėjus, nusprendė atvykti į vestuves. Tai sukelia visai tikėtinus ir labai linksmus komiškus sunkumus. Režisierius Ang Lee ties *Vestuvinė puota* dirbo kartu su Neilu Fengu ir prodiuseriu Jamesu Schamusu, nuo to laiko pastarasis tęsė bendradarbiavimą kaip prodiuseris ir scenarijų bendraautorius.

Ši juosta, 1993 metais tapusi antruoju Lee darbu, yra labai protinga ir sąmojinga socialinė komedija, kuri padėjo jam įsitvirtinti kaip pelningam režisieriui dar iki to, kai Holivude pasirodė jo juostos *Ledo audra* (1997) ir *Sėlinantis tigras, tūnantis drakonas* (2000). Filmas *Vestuvinė puota* satyriškai vaizduoja vidurinę klasę, bet tuo pat metu jis labiau nuoširdus, negu aštrus. Kinijos kultūrinio gyvenimo detalės turi atkreipti visų „nekinų" žiūrovų dėmesį. **JRos**

ŠINDLERIO SĄRAŠAS (1993)
SHINDLER'S LIST

Spielbergas, dirbdamas su sumaniai parašytu Steveno Zailliano scenarijumi (*Ieškant Bobio Fišerio*), o taip pat adaptuodamas dokumentinį Thomaso Keneally'o romaną, įdomiai papasakojo apie nacių verslininką Oskarą Šindlerį, kuris išgelbėjo daugiau nei 1100 Lenkijos žydų gyvenimus. Neįtikėtinai geras kūrinys, kurio įtampa išlaikoma visas 185 min., parodė būtent tas holokausto judėjimo jėgas, kurių paprastai nėra kituose vaidybiniuose filmuose. Didžiulė filmo vertybė yra nuostabūs nespalvoti Januszo Kaminskio vaizdo įrašai. Spielbergas sugeba parodyti įtampos, pirminio siaubo ir patoso maksimumą – Lenkijos žydai galėjo būti nužudyti bet kurią akimirką dėl stovyklos vado (jį suvaidino Ralphas Fiennes'as) užgaidos. Šio siaubo atsvara – aukštus postus užimančių nacių gyvenimo prabanga ir absoliuti valdžia. Kiekvienas emocinis registras lydimas kitokio filmavimo stiliaus, nuostabios Liamo Neesono vaidybos (Šindlerio vaidmuo), kuri atveda mus į nacių pasaulį, o Benas Kingsley'is, puikiai suvaidinęs jo žydų kilmės padėjėją ir buhalterį ir tapęs tyliąja sąžine, įves mus į Lenkijos žydų gyvenimo aplinkybes.

Deja, filme nėra kai kurių tikrosios istorijos momentų, – jie neįėjo į dievobaimingą, patriarchalinį Spielbergo sumanymą. Pavyzdžiui, didysis Šindlerio žmonos Emilijos vaidmuo, kuri taip pat gelbėjo žydus po to, kai vyras pas ją sugrįžo, nors tebeapgaudinėjo žmoną su kita moterimi. Neįtikėtina, bet Spielbergas visai nepalietė kyšių, kuriuos duodavo daugelis žydų, kad patektų į Šindlerio sąrašą ir išgyventų, temos. Jeigu jis atliktų išsamius tyrimus, tai tikėtina, kad filmas, nors įgautų amoralaus sudėtingumo, prarastų savo moralinę kryptį. **JRos**

JAV (Amblin, Universal), 197 min., nespalvotas ir spalvotas

Režisierius Steven Spielberg

Prodiuseriai Branko Lustig, Gerald R. Molen, Steven Spielberg

Scenarijaus autorius Steven Zailian (pagal Thomaso Keneally romaną)

Operatorius Janusz Kaminski

Kompozitorius John Williams

Vaidina Liam Neeson, Ben Kingsley, Ralph Fiennes, Caroline Goodall, Jonathan Sagall, Embeth Davidtz, Malgoscha Gebel, Shmulik Lev, Mark Ivanir, Béatrice Macola, Andrzej Seweryn, Friedrich von Thun, Krzysztof Luft, Harry Nehring, Norbert Weisser

„Oskaras": Steven Spielberg, Gerald R. Molen, Branko Lusting (geriausias filmas), Steven Spielberg (režisierius), Steven Zailian (scenarijus), Allan Starski, Ewa Braun (meninis apipavidalinimas ir dekoracijos), Janusz Kaminski (operatorius), Michael Kahn (montažas), John Williams (kompozitorius)

„Oskaro" nominacija: Liam Neeson (aktorius), Ralph Fiennes (antrojo plano aktorius), Anna B. Sheppard (kostiumai), Christina Smith, Matthew W. Mungle, Judith A. Cory (grimas), Andy Nelson, Steve Pederson, Scott Millan, Ron Judkins (garsas)

Australija, 104 min., spalvotas
Režisierius Stephan Elliott
Prodiuseriai Al Clark, Michael Hamlyn
Scenarijaus autorius Stephan Elliott
Operatorius Brian J. Breheny
Kompozitorius Guy Gross
Vaidina Terence Stamp, Hugo Weaving, Guy Pearce, Rebel Russell, John Casey, June Marie Bennett, Murray Davies, Frank Cornelius, Bob Boyce, Leighton Picken, Maria Kmet, Joseph Kmet, Alan Dargin, Julia Cortez, Daniel Kellie, Hannah Corbett, Trevor Barrie, Ken Radley, Sarah Chadwick, Mark Holmes
„Oskaras“: Lizzie Gardiner, Tim Chappel (kostiumai)

PRISCILA, DYKUMOS KARALIENĖ (1994)
THE ADVENTURES OF PRISCILA, QUEEN OF THE DESERT

Vienas pirmųjų filmų, kuris atskleidė „pasakišką“ transvestito prigimtį. *Priscila* sukrėtė kino pasaulį, kai boa dėvintį transseksualą Bernadeto puikiai suvaidino britų aktorius Terence'as Stampas. Filme taip pat vaidino Hugo Weavingas (žinomas iš *Matricos* trilogijos), kuris atliko Tiko vaidmenį, ir Guy Pearce'as (*Memento, Malholando krioklys*). Australijos režisierius Stephanas Elliotas parodo nuostabų, karamelinėmis spalvomis nuspalvintą transvestitų pasaulį, šiek tiek aptemdytą jų baimės susenti ir tapti negražiais. Tai kelionės filmas su persirengimais: dviem homoseksualistams iš Sidnėjaus pasitaiko galimybė sudalyvauti transvestitų pasirodyme dykumoje. Bernadetė, apverkianti savo jauną meilužį, prisijungia prie dueto. Trio nusiperka autobusą ir rengia pasirodymą visur, kur besustotų.

Homoseksualų neapykanta paverčia kelionę pavojinga, ypač, kai Paerce'o personažas Edamas išsireikalauja praeiti per gatves su kostiumais. Ypač patrauklios portretinės kiekvieno keliaujančio aktoriaus charakteristikos: jie ne tiesiog kenčiantys, išdažytos *Ačiū už viską* karalienės, – jie rūpestingi, dėmesingi ir kai kada netgi juokingi. Kiekvienas iš trijulės turi savo svajonę: vienas nori įkopti į Ayers Rocką, kitas – galų gale sutikti savo sūnų, o Bernadetė, nusimetusi elegancijos šydą, aiškiai parodo, kad svajoja apie naują meilę. Net jeigu jūsų netraukia transvestitai, *Priscilos* (tai vieno iš reiso autobusų pavadinimas) vaizdai išties aukšto kinematografinio lygio.

Kostiumai ir grimas trijulės yra naudojami ne tik pasirodymų metu ir gatvėse, bet taip pat puikiai atrodo ir Australijos dykumos fone. Įsimintiniausia scena – Pearce'as važiuoja ant autobuso, lekiančio per dykumą, stogo, vėjas plaiksto jo sidabrinį šaliką, o keleivis linksmai lūpomis vaizduoja dainuojantis operą. Linksma ir šmaikšti *Priscila* teikia mums galimybę pažvelgti į tai, kas yra transvestitai, ir pamatyti juose žmones. **KK**

TRYS SPALVOS: RAUDONA (1994)
TROIS COULEURS: ROUGE

Trečia Prancūzijos vėliavos spalva reiškia „brolybę“, nors paskutinis Krzysztofo Kieslowskio trilogijos „Trys spalvos“ filmas nelabai susijęs su šia tema, kadangi brolybės jausmas perteikiamas neryškiais ir dažnai neaiškiais santykiais, jungiančiais visą žmoniją. Kiekvienas trilogijos filmas pasirodė vertingesnis už ambicingų dalių visumą, tačiau *Raudona* tapo ryškiausiu, užbaigusiu visas tris sudedamąsias dalis. *Raudona*, kaip didžiojo filosofinio kūrinio baigiamoji dalis, kantriai ir tiksliai įgauna galios iš mįslingų siužeto kombinacijų, kur susijungė geraširdės, modeliu dirbančios merginos (neišraiškinga Irène Jacob) ir ciniško, į pensiją išėjusio teisėjo (Jean-Louis Trintignant) likimai. Abiejų gyvenimai visiškai tušti, ir nors jų vienatvė turi skirtumų, modelio suintriguotas teisėjas privalėjo palikti savęs nekentimo kevalą.

Panašiai kaip ir kiti Kieslowskio filmai, *Raudona* paliečia būtino ir atsitiktinio temas, ir nors retas režisierius adresuoja dvasinius sumanymus pats sau, tačiau paskutiniame filme (Kieslowskis po *Raudonos* pasitraukė iš darbo ir netrukus mirė) atrodo, kad jis svarsto ne tik apie žemiškus santykius, bet ir apie mūsų vietą visatoje. Nemokšos režisieriaus rankose ši tema nusileistų iki svarstymų apie Naująjį amžių, bet Kieslowskis daug aukščiau šito. Jo personažai organiškai tarpusavyje susietí, o kamera filmuoja vietas ir akimirkas, kurios atrodo nereikšmingos, tačiau taip nėra. *Raudonoje* jam nuostabiai pavyksta išryškinti pačią mūsų egzistavimo esmę, o metaforiški ir simboliniai visų trijų filmų – *Mėlynos* (1993), *Baltos* (1994) ir *Raudonos* – atspalviai veda prie iššaukiančios ir neišvengiamai jausmingos išvados, kuri visą istoriją parodo kitoje šviesoje. Labai retai filmui pavyksta susieti tiek skirtingų idėjų, vaizdų ir emocijų į vieną meistrišką visumą, kurioje gyvenimas ir menas sujungti į tikrąjį kiną. **JKl**

Prancūzija, Lenkija, Šveicarija (CAB, France 3, Canal+, MK2, Tor, TSR), 99 min., spalvotas (*Eastmancolor* sistema)

Prancūzų kalba

Režisierius Krzysztof Kieslowski

Prodiuseris Marin Karmitz

Scenarijaus autoriai Krzysztof Kieslowski, Krzysztof Piesiewicz

Operatorius Piotr Sobocinski

Kompozitorius Bertrand Lenclos, Zbigniew Preisner

Vaidina Irène Jacob, Jean-Louis Trintignant, Frédérique Feder, Jean-Pierre Lorit, Samuel Le Bihan, Marion Stalens, Teco Celio, Bernard Escalon, Jean Schlegel, Elzbieta Jasinska, Paul Vermeulen, Jean-Marie Daunas, Roland Carey, Brigitte Raul, Leo Ramseyer

„Oskaro“ nominacija: Piotr Sobocinski (kinematografija), Krzysztof Kieslowski (režisierius), Krzysztof Piesiewicz, Krzysztof Kieslowski (scenarijus)

Kanų kino festivalis: Krzysztof Kieslowski („Auksinė palmės šakelė“)

JAV (KTCA-TV, Kartemquin), 170 min., spalvotas

Režisierius Steve James

Prodiuseriai Peter Gilbert, Steve James, Frederick Marx

Scenarijaus autoriai Steve James, Frederick Marx

Operatorius Peter Gilbert

Kompozitorius Ben Sidran

Vaidina William Gates, Arthur Agee, Emma Gates, Curtis Gates, Sheila Agee, Arthur „Bo" Agee, Earl Smith, Gene Pingatore, Isiah Thomas, Sister Marlyn Hopewell, Bill Gleason, Patricia Weir, Marjorie Heard, Luther Bedford, Aretha Mitchell

„Oskaro" nominacija: Frederick Marx, Steve James, William Haugse (montažas)

SVAJONĖS APIE KREPŠINĮ (1994)
HOOP DREAMS

Filmas *Svajonės apie krepšinį* pasakoja tikrą istoriją apie du jaunuolius iš neturtingo Los Andželo rajono – Artūrą Endžį ir Viljamą Geitsą – ir jų šlovės paieškas NBA. Iškart po vidurinės mokyklos baigimo berniukai patenka į izoliuotą nuo gatvės skautų-atletų būrį, esantį Šv. Juozapo koledže, kur dauguma besimokančiųjų – baltieji jaunuoliai. Sekdami savo krepšinio idealo, kuris taip pat mokėsi Šv. Juozapo koledže, Isaimo Tomaso pėdsakais, abu berniukai praėjo griežtą vyriškėjimo kursą, įgavo akademinių ir, be abejo, atletikos žinių.

Pirmaisiais metais, parodytais filme, tik vienam vaikinui pavyksta atitikti paruošiamosios mokyklos reikalavimus. Bandydamas įgyvendinti savo svajones apie krepšinį, antrasis jaunuolis grįžta į miestą ir mokosi bendroje vidurinėje mokykloje. Vaikinai auga, vyriškėja ir per penkerius metus tampa tikrais atletais. Laiko atkarpa leidžia mums susipažinti su abiejų vaikinų gyvenimais. Jų krepšinio šlovės siekimas yra ne tik jų pačių aistra, bet ir jų šeimų svajonė.

Sekdamas personažų pakilimus ir nuopuolius, režisierius ir pasakotojas Steve'as Jamesas atskleidžia unikalią kovos už išgyvenimą varginguose rajonuose istoriją. Kai tik vienas filmo etapas atrodo pasibaigęs, susuktas siužetas vėl pažindina mus su naujais žaidėjais, atsirandančiais veikėjų gyvenime. Krepšinis – tai ne tik Artūro ir Viljamo žaidimas, bet ir būdas įgyvendinti trenerių bei šeimų svajones ir norus. Filmas mums suteikia galimybę žvilgtelėti į vidurinių mokyklų konkurencijos pasaulį jaunų žmonių akimis.

Filmas *Svajonės apie krepšinį* parodo penkerius dviejų berniukų atsidavimo metus. Sekdami paskui Artūrą ir Viljamą nuo jų sunkių dienų mokyklose iki jų pergalių ir pralaimėjimų krepšinio komandos sudėtyje, matome neturtingų kvartalų šeimų gyvenimą, jų atsidavimą, sėkmes ir nuopuolius. **AK**

FORESTAS GAMPAS (1994)
FORREST GUMP

Tai žvalus perbėgimas per 5–8-ojo deš. Amerikos istorijos įvykius, pamatytus žmogaus, vardu Forestas Gampas (Tomas Hanksas), akimis. Pirmąkart su Forestu, geraširdžiu idiotu, susipažįstame, kai šis sėdi ant suoliuko parke laukdamas autobuso, kad susitiktų su vaikystės drauge Džene (Robin Wright Penn). Kol autobusas neatvažiavo, jis pasakoja savo gyvenimo istoriją atsitiktiniams praeiviams, prisėdusiems šalia jo ant suoliuko. O ši istorija štai kokia: motina bandė pataisyti jo eiseną specialiais įtvarais kojoms, bet niekada negalvojo apie jo proto taisymą (jos šūkis buvo „bukas buku ir liks"), o vėliau Forestas spėjo sudalyvauti daugelyje XX a. Amerikos istorijos įvykių. Tai prasidėjo tą dieną, kai jis sužinojo, kad gali greitai bėgioti. Gelbėdamasis nuo chuliganų, Forestas pabandė pabėgti, tuo metu įtvarai nukrito nuo jo kojų ir jis smarkiai aplenkė bėgančius paskui jį. Atradęs naujų gebėjimų, jis nusprendė tapti futbolo žvaigžde. Per kitus trisdešimt metų šis prasčiokas susipažįsta su Džonu F. Kenedžiu, Lindonu Džonsonu ir Ričardu Niksonu, tampa karo Vietname herojumi (gelbėdamas „leitenantą Deną", savo niūrų viršininką, kuri puikiai suvaidino Gary'is Sinize'ė), o vėliau – krevečių magnatu. Visą tą laiką jis svajoja vėl būti su Džene. Kol Forestas dalyvauja daugelyje kultūrinių, istorinių įvykių, Džene pasinėrusi į Amerikos kultūrinio pogrindžio gyvenimą, pasisako prieš karą ir eksperimentuoja su alkoholiu bei narkotikais.

Dženės ir Foresto meilės istorija atrodo neįtikinamai: ji iškyla tik tada, kai Dženei reikalinga pagalba. Nepaisant to, Winstono Groomo romano ekranizacija priimama visų pirma kaip jausminga istorija apie sąžiningą ir naivų jaunuolį. Šie pamąstymai apie XX a. antrosios pusės įvykius su Hanksu, įkeltu į tų laikų kronikas kompiuterinėmis technologijomis, dažnai sukuria gan komišką efektą. **JB**

JAV (Paramount), 142 min., nespalvotas ir spalvotas

Režisierius Robert Zemeckis

Prodiuseriai Wendy Finerman, Steve Starkey, Steve Tisch

Scenarijaus autorius Eric Roth (pagal Winstono Groomo romaną)

Operatorius Don Burgess

Kompozitorius Alan Silvestri

Vaidina Tom Hanks, Robin Wright Penn, Gary Sinise, Mykelti Williamson, Sally Field, Rebecca Williams, Michael Conner Humphreys, Harold G. Herthum, George Kelly, Bob Penny, John Randall, Sam Anderson, Margo Moorer, Ione M. Telech, Christine Seabrook

„Oskaras": Wendy Finerman, Steve Starkey, Steve Tisch (geriausias filmas), Robert Zemeckis (režisierius), Eric Roth (scenarijus), Tom Hanks (aktorius), Ken Ralston, George Murphy, Stephen Rosenbaum, Allen Hall (specialieji vaizdo efektai), Arthur Schmidt (montažas)

„Oskaro" nominacija: Gary Sinise (antrojo plano aktorius), Rick Carter, Nancy Haigh (meninis apipavidalinimas ir dekoracijos), Don Burgess (kinematografija), Gloria S. Borders, Randy Thom (specialieji garso efektai), Daniel C. Striepeke, Hallie D'Amore, Judith A. Cory (grimas), Alan Silvestri (muzika), Randy Thom, Tom Johnson, Dennis S. Sands, William B. Kaplan (garsas)

JAV (Walt Disney), 89 min., spalvotas (*Technicolor* sistema)

Anglų, suahelių kalbomis

Režisierius Roger Allers, Rob Minkoff

Prodiuseris Don Hahn

Scenarijaus autoriai Irene Mecchi, Jonathan Roberts, Linda Woolverton

Kompozitoriai Hans Zimmer, Elton John, Tim Rice, Lebo M., Joseph Williams

Vaidina (įgarsina) Matthew Broderick, Joseph Williams, Jonathan Taylor Thomas, Jason Weaver, James Earl Jones, Jeremy Irons, Moira Kelly, Niketa Calame, Laura Williams, Ernie Sabella, Nathan Lane, Robert Guillaume, Rowan Atkinson, Marge Sinclair, Zoe Leader

"Oskaras": Hans Zimmer (muzika), Elton John, Tim Rice (daina)

"Oskaro" nominacija: Elton John, Tim Rice (dainos)

LIŪTAS KARALIUS (1994)
THE LION KING

1991 m. Disney'aus studija sukūrė pasakišką juostą *Gražuolė ir pabaisa* – pirmąjį animacinį filmą, gavusį „Oskarą" už geriausią filmą. Jame buvo naudojama šiuolaikinė animacija, kuri yra nuostabus tradicinio meno ir kompiuterinės grafikos mišinys. *Liūtas karalius,* sukurtas trimis metais vėliau, ne tik pagerino standartus, nustatytus *Gražuolės ir pabaisos,* bet iškart tapo Disney'aus klasika kaip ir šedevrai *Snieguolė ir septyni nykštukai* (1937) ir, aišku, *Bembis* (1942).

Jaunas liūtukas Simba (kurį įgarsino Johnathanas Tayloras Thomasas, o suaugusį liūtą – Metthew Broderickas) po tėvo Mufaso (James Earl Jone) mirties išvaromas savo pikto dėdės Skaro (jį puikiai įgarsino Jeremis Ironsas). Mažylis priverstas rūpintis savimi ir todėl susidraugauja su dviem keistomis būtybėmis – Pumba (Erny Sabella) ir Timonu (Nathan Lane), o taip pat įsimyli liūtę Nalą (kurią įgarsino Niketa Calane, o vėliau – Moira Kelly).

Šis animacinis nuotykis daro didžiulį įspūdį dėl to, kad filme jungiami siaubo ir nuotykių filmų elementai. Scenos su liūtuku skirtos vaikučiams, o pritrenkianti animacija netgi suaugusiuosius priverčia išsižioti. Filmo siužetas klasikinės struktūros – tai istorija, kaip nerūpestingas liūtukas tampa protingu ir gerbiamu liūtu. Veiksmą lydi Eltono Johno melodijos, tarp jų ir tokios žinomos dainos, kaip „Circle of Life" ir „Can You Feel this Love Tonight". *Liūtas karalius* – neįtikėtinai jaudinantis filmas, rodantis, kaip tai įmanoma tik multiplikaciniuose filmuose, santykius tarp Simbos ir jo tėvo, liūtuko tapimą suaugusiu liūtu, o vėliau – verkšlenančia seniena. Laimei, Lane'o, Rowano Atkinsono (protingai kalbantis paukštis Zazu), Cheecho Marino ir Whoopi Goldberg (amsinti hiena) vokaliniai talentai įgarsina scenas, leidžiančias šiek tiek atsikvėpti, kitaip mums tektų pareikalauti, kad vaizdajuosčių ir DVD platintojai, parduodami šį filmą, pridėtų nosinaičių pakelį. **JB**

KLERKAI (1994)
CLERKS

Režisierius ir scenarijaus autorius Kevinas Smithas su savo nuostabiu debiutiniu filmu 1994 m. pasirodė kaip naujosios kartos atstovas. Visas veiksmas vyksta namų apyvokos parduotuvėje Niu Džersyje ir apima vieną dieną iš dviejų pardavėjų gyvenimo: Dantės (Brianas O'Holloranas) ir jo spontaniško draugo Rendelo (Jeffas Andersonas), dirbančio šalia esančioje vaizdajuosčių parduotuvėje. Namų apyvokos reikmenų parduotuvėje įvyksta daug neįtikėtinų dalykų, kuriuose dalyvauja Dantė. Tuo metu Rendelas nuobodžiauja, įžeidinėja klientus, žiūri pornografiinius filmus ir aptarinėja labai rimtas problemas, kaip, pavyzdžiui, Mirtinos Žvaigždės sunaikinimą *Džedajaus sugrįžime*.

Filmas *Klerkai* nufilmuotas nespalvota juosta per 21 dieną, turint 27500 dolerių biudžetą, „QuickStop Groceries" parduotuvėje, kur dirbo Smitas, kai jam buvo devyniolika, ir kur naktimis jis montuodavo filmą. Nuostabi dviejų pagrindinių filmo aktorių vaidyba, lydima sąmojingų dialogų, paskatino tai, kad minėti aktoriai nusifilmavo kitose Smitho juostose: *Parduotuvių slunkiai, Ieškant Emi, Dogma* bei *Džėjus ir Tylenis Bobas smūgiuoja atgal* (kurių veiksmas dalinai rutuliojasi Smitho gimtojoje valstijoje Niu Džersyje). Pastarajame filme Jasonas Mewesas suvaidino Stounerį Džėjų, o jo draugą, tinkamai pavadintą Tyleniu Bobu, įkūnijo pats Smithas. **JB**

JAV (Miramax, View Askew), 92 min., nespalvotas

Režisierius Kevin Smith

Prodiuseriai Scott Mosier, Kevin Smith

Scenarijaus autorius Kevin Smith

Operatorius David Klein

Kompozitorius Scott Angley

Vaidina Brian O'Halloran, Jeff Anderson, Marilyn Ghigliotti, Lisa Spoonhauer, Jason Mewes, Kevin Smith, Scott Mosier, Walter Flanagan, Scott Schiaffo, Al Berkowitz, Ed Hapstak, Lee Bendick, David Klein, Pattijean Csik, Ken Clark

Kanų kino festivalis: Kevin Smith (premija už užsienio jaunimo filmą), „Mercedes-Benz" apdovanojimas

KETVERIOS VESTUVĖS IR VIENERIOS LAIDOTUVĖS (1994)
FOUR WEDDINGS AND A FUNERAL

Hughe Grantas visada buvo laikomas geriausiu itin populiarių Didžiosios Britanijos komedijų aktoriumi. Jis tą patvirtino ir šiame Mike'o Newello režisuotame filme, kuriam scenarijų parašė Richardas Curtis.

Filme *Ketverios vestuvės ir vienerios laidotuvės* Grantas puikiai suvaidino nuolat vėluojantį Čarlzą, kuris vestuvėse įsimylėjo Kerę (Andie MacDowell) ir visą filmą nemokšiškai bandė ją merginti. Labai juokingas filmas lyg tarp kitko parodo vidurinės klasės viršūnėlės gyvenimą su visai klasikinės santuokos siaubais (murmantis kunigas, netaktiškas jaunikio draugo tostas, nejauki situacija, kai sėdi prie vieno stalo su buvusiomis draugėmis, pasipuošusiomis puikiomis skrybėlaitėmis ir kostiumėliais). Tačiau būtent laidotuvės, paminėtos pavadinime, suteikia filmui jo tikrąjį nuoširdumą.

Kai kurie kritikai manė, kad buvo netinkamai pasirinkta meilės svajonė (aišku, MacDowell nelabai išraiškinga, tačiau Didžioji Britanija galėjo pasigirti Holivudo pavarde aktorių sąraše). Tačiau ši aktorė labai jautriai reagavo į nuostabią antrojo plano aktorių vaidybą, tarp jų Simonas Callow, Johnas Hannah ir Kristina Scott Thomas, kurie ir suteikė *Ketverioms vestuvėms ir vienerioms laidotuvėms* jo žavesį ir mielą trauką. **JB**

Jungtinė Karalystė (Channel Four, PolyGram, Working Title), 117 min., spalvotas (*Eastmancolor* sistema)

Režisierius Mike Newell

Prodiuseris Duncan Kenworthy

Scenarijaus autorius Richard Curtis

Operatorius Michael Coulter

Kompozitorius Richard Rodney Bennett

Vaidina Hugh Grant, James Fleet, Simon Callow, John Hannah, Kristin Scott Thomas, David Bower, Charlotte Coleman, Andie MacDowell, Timothy Walker, Sara Crowe, Ronald Herdman, Elspet Gray, Philip Voss, Rupert Vansittart, Nicola Walker

„Oskaro" nominacija: Duncan Kenworthy (geriausias filmas), Richard Curtis (scenarijus)

JAV (Alcor, Ixtlan, J D, Regency, Warner Bros.), 118 min., nespalvotas ir spalvotas (*Technicolor* sistema)

Režisierius Oliver Stone

Prodiuseriai Jane Hamsher, Don Murthy, Clayton Townsend

Scenarijaus autoriai David Veloz, Richard Rutowski, Oliver Stone (pagal Quentino Tarantino pasakojimą)

Operatorius Robert Richardson

Kompozitoriai Zack De La Rocha, Peter Gabriel, Tom Hajdu, Brent Lewis, Andy Milburn, Trent Reznor, Eric Avery Weiss, Leonard Cohen, Dr. Dre, Bob Montgomery, Patti Smith

Vaidina Tommy Lee Jones, Woody Harrelson, Juliette Lewis, Rodney Dangerfield, Robert Downey jaunesn.

Venecijos kino festivalis: Oliver Stone (specialus žiuri prizas), Juliette Lewis (Pasinetti premija – aktorė)

GIMĘ ŽUDYTI (1994)
NATURAL BORN KILLERS

Nuolat prieštaringas nuomones savo juostomis *Būrys* (1990) ir *Džonas F. Kenedis. Šūviai Dalase* (1991) pakurstantis režisierius Oliveris Stone'as didžiausią audrą sukėlė šia nuostabia satyrine masinės informacijos kanalų ir žiaurumo tarpusavio ryšio iliustracija. Jis pasinaudojo įvairiausiais kino būdais ir stiliais – animacija, video, tiesioginiu ir atvirkštiniu projektavimu, spalvotu ir nespalvotu filmavimu. Filmas *Gimę žudyti* pasakoja Mikio (Woody Harrelsonas) ir Malorės (Juliette Lewis) istoriją, kurie kerta šalį žudydami. Žiauri istorija patenka į žurnalisto rankas ir smulkmenų geidžiantiems žiūrovams apie ją skelbia nevalyvas televizijos vedėjas Veinas Geilas (Robert Downey jaunesnysis).

Filmas grafiškai perteikia kriminalinių meilužių, sukėlusių riaušes visoje Amerikoje, žiaurumą. Tačiau Stone'ą už tai reikėjo ne teisti, o girti. Daugelis garsenybių patikėjo jo protingais, stilizuotais ir jausmingais filmais ir sutiko filmuotis režisieriaus juostose. Tai – Tommy Lee Jones (kalėjimo direktoriaus vaidmeny), Tomas Sizemore'as (policininkas su šunimi, besivejantis Mikį ir Malorę), o taip pat pagrindiniai aktoriai Harrelsonas, Lewis ir Downey jaunesnysis. Jie taip gerai vaidino, kad šie vaidmenys tapo geriausiais jų karjerose. **JB**

JAV (ITC), 110 min, spalvotas

Režisierius John Dahl

Prodiuseris Jonathan Shestack

Scenarijaus autorius Steve Barancik

Operatorius Jeff Jur

Kompozitorius Joseph Vitarelli

Vaidina Linda Fiorentino, Peter Berg, Bill Pullman, Michael Raysses, Bill Nunn, Zack Phifer, J. T. Walsh, Brien Varady, Dean Norris, Donna Wilson, Mik Scriba, Erik-Anders Nilsson, Patricia R. Caprio, Herb Mitchell, Renee Rogers

PASKUTINIS GUNDYMAS (1994)
THE LAST SEDUCTION

Filmą sukūrė kabelinės televizijos kompanija HBO (kuri iš pradžių parodė jį ekrane ir tik vėliau perdavė į nuomą, kas, deja, atėmė iš jos galimybę gauti Akademijos prizus). Juosta *Paskutinis gundymas* tapo trečiąja ir geriausia režisieriaus Johno Dahlo nespalvoto kino patirtimi.

Linda Fiorentino spinduliuoja vaidindama fatališką moterį Bridžetę, kurią sutinkame pirmą kartą, kai ji įtraukia savo vyrą (Billas Pullmanas) į stambią narkotikų aferą. Ir viskas tik tam, kad pabėgtų su pinigais. Vėliau ji patenka į mažą miestelį ir įsibrauna į malonaus, simpatiško Maiko (Peteris Bergas), kuris net neįsivaizduoja, kur nuves šis lemtingas susižavėjimas, gyvenimą.

Dahlo trileris, kupinas kunkuliuojančių aistrų, išėjo patraukliai kartus ir painus. Pullmanas, labiau žinomas dėl savo vaikiškų vaidmenų, tapo atradimu vaidindamas tokį patį šlykštų vyrą, kaip ir pati Fiorentino, o Bergas rado išties teisingą kryptį vargšo vaikino, kuris net nenuspėja, kur yra įtraukiamas, charakteriui sukurti. Tačiau tikrąja filmo žvaigžde lieka Fiorentino, meistriškai suvaidinusi nepakartojamus Steve'o Baranciko dialogus, palikdama vyrams žliumbiančių aukų vaidmenį. **JB**

BULVARINIS SKAITALAS (1994)
PULP FICTION

Neįtikėtinai juokingas *Bulvarinis skaitalas* – antrasis Quentino Tarantino filmas, sukurtas 1994 metais (po *Pasiutusių šunų* ir prieš *Džekę Braun*). Tai painių, tarpusavy susijusių ir viena su kita sujungtų kriminalinių istorijų kolekcija. Be neįprastos struktūros, filme naudojami „kabliukai" iš kitų filmų ir televizijos laidų. Nepaisant visų tematinių trukdžių dėl gelbėjimų ir antrųjų šansų, tikroji potekstė sudaro tiesiog kitą *Foresto Gampo* pusę – paversti keistą vidutinio intelekto stebėtoją realiu istorijos veikėju. Trumpiau tariant, žiaurus Tarantino pasakojimas (kur daugumą paveikių momentų sudaro tokie dalykai, kaip nesąmoningi sužalojimai, narkotikai, nepalenkiamo mačo monologai, priminimai apie analinius aktus ir rasinių įžeidimų leksika) panašėja į girto 14-mečio berniuko, slapto homoseksualo, fantazijas. Tačiau režisierius šį palaidą toną valdo taip ramiai ir pasitikinčiai, kad šis drąsus filmas užburia savo gudriais ėjimais ir posūkiais nuo pradžios iki pabaigos.

Johnas Travolta, Samuelis L. Jacksonas, Bruce'as Willisas ir Harvey'is Keitelis dirba visu savo žvaigždišku pajėgumu, tuo tarpu kiti aktoriai (įskaitant Umą Thurman, Vingą Rhamesą, Marią de Medeiros, Timą Rothą, Amandą Plummer, Ericą Stoltzą, Rosanną Arquette, Christopherį Walkeną, Steve'ą Buscemi, o taip pat patį Tarantino) visiškai užpildo likusią sceninę erdvę. Tik kartais – perkrautuose epizoduose ir kai kuriose „bekraujėse" meilės scenose – Tarantino idėja atrodo pritempta, nors netgi čia bendra mintis yra aiški. Ji skelbia, kad reikia kartą ir visiems laikams pašalinti tikruosius žmones iš vaidybinių filmų ir pakeisti juos žanro pokštais. Ši juosta – tiesiog ryški, žavi forma, ir tiek. **JRos**

JAV (Band Apart, Jersey, Miramax), 154 min., spalvotas

Režisierius Quentin Tarantino

Prodiuseris Lawrence Bender

Scenarijaus autoriai Quentin Tarantino, Roger Avary

Operatorius Andrzej Sekula

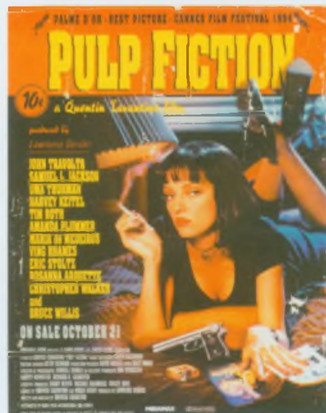
Kompozitoriai Dick Dale ir jo Del-tones, Kool ir The Gang, Al Green, Tornadoes, Ricky Nelson, Dusty Springfield, Centurians, Chuk Berry, Urge Overkill, Maria McKee, Revels, Statler Brothers, Lively Ones

Vaidina Tim Roth, Amanda Plummer, Laura Lovelace, John Travolta, Samuel L. Jackson, Phill LaMarr, Frank Whaley, Burr Steers, Bruce Willis, Ving Rhames, Paul Calderon, Bronagh Gallagher, Rosanna Arquette, Eric Stoltz, Uma Thurman

„Oskaras": Quentin Tarantino, Roger Avary (scenarijus)

„Oskaro" nominacija: Lawrence Bender (geriausias filmas), Quentin Tarantino (režisierius), John Travolta (aktorius), Samuel L. Jackson (antrojo plano aktorius), Uma Thurman (antrojo plano aktorė), Sally Menke (montažas)

Kanų kino festivalis: Quentin Tarantino („Auksinė palmės šakelė")

JAV (Castle Rock, Columbia), 142 min., spalvotas (*Technicolor* sistema)

Režisierius Frank Darabont

Prodiuseris Niki Marvin

Scenarijaus autorius Frank Darabont (pagal Stepheno Kingo apsakymą *Rita Hayworth ir pabėgimas iš Šoušenko*)

Operatorius Roger Deakins

Kompozitoriai Doris Fisher, Thomas Newman, Allan Roberts

Vaidina Tim Robbins, Morgan Freeman, Bob Gunton, William Sadler, Clancy Brown, Gil Bellows, Mark Rolston, James Whitmore, Jeffrey DeMunn, Larry Brandenburg, Neil Giuntoli, Brian Libby, David Proval, Joseph Ragno, Jude Ciccolella

PABĖGIMAS IŠ ŠOUŠENKO (1994)
THE SHAWSHANK REDEMPTION

Daugelis Stepheno Kingo siaubo romanų stiliaus kūrinių buvo sėkmingai ekranizuojami, įskaitant *Mizerę, Kerę* ir *Švytėjimą*, tačiau geriausiomis adaptacijomis tapo jo apsakymai, neturintys nieko bendro su šia tema, pvz., apsakymas, kurio originalus pavadinimas yra *Rita Hayworth ir pabėgimas iš Šoušenko.*

1946 metais tylus jaunas bankininkas Endis Dufresnas (Timas Robbinsas) buvo nuteistas kalėti Šoušeko kalėjime už žmonos ir jos meilužio nužudymą. Ten jis pamažu susibendrauja su kitu kaliniu Redu (Morganas Freemanas), taip pat nuteistu ilgam laikui, kuris yra pasakotojas. Per 20 metų Endis pamažu sužino kalėjimo sistemą ir išsikovoja direktoriaus ir sargybos pagarbą, pasinaudodamas savo finansininko meistriškumu ir padėdamas jiems grąžinti mokesčius. Jis atlieka įvairius darbelius, nenustodamas svajoti apie laisvę. Puikiai ir jaudinančiai Freemano ir Robbinso suvaidinti personažai papildomi puikiai parašytu Franko Darabonto (kuris tiksliai laikėsi šaltinio, vienintelis keitimas buvo tai, kad Kingo originale Redas buvo airis) scenarijumi. *Pabėgimas iš Šoušenko* – išmoningas, patrauklus filmas, veikėjų charakteriai gilūs, nors pirmą kartą pasirodęs ekranuose 1994 metais jis nebuvo itin pelningas. Tačiau vėliau dėl kritikų nuomonės *Pabėgimas* tapo filmu, kurį būtina pažiūrėti. **JRos**

Prancūzija (IMA, Alain Sarde, Strand), 110 min., spalvotas

Prancūzų kalba

Režisierius André Téchiné

Prodiuseriai Georges Benayoun, Alain Sarde

Scenarijaus autoriai Olivier Massart, Gilles Taurand, André Téchiné

Operatorius Jeanne Lapoirie

Vaidina Élodie Bouchez, Gaël Morel, Stéphane Rideau, Frédéric Gorny, Michèle Moretti, Jacques Nolot, Eric Kreikenmayer, Nathalie Vignes, Michel Ruhl, Fatia Maite, Claudine Taulère, Elodie Soulinhac, Dominique Bovard, Monsieur Simonet, Chief Officer Carre

LAUKINĖ NENDRĖ (1994)
LES ROSEAUX SAUVAGES

Šis puikus Adre Teshino vaidybinis filmas tapo jo dvylikta juosta ir vienu geriausių filmų iš nuostabios prancūzų televizijos vaidybinių filmų serijos apie paauglius nuo 7-ojo iki 9-ojo deš. Panašiai kaip Teshino juosta *Prancūzijos provincialas* (1974), kuri primena Bernardo Bertolucci filmą *Konformistas* (1970), ši istorija apie paauglius, gyvenančius Prancūzijos pietvakarinėje pusėje 1962–aisiais, karo Alžyre pabaigos metais. Savo jausmais, lyriniais pojūčiais ir paveikumu ji primena Bertolucci juostą *Prieš revoliuciją* (1964).

Vaikinai laiko baigiamuosius egzaminus bakalauro laipsniui gauti. Vienas iš jų stengiasi įveikti savo homoseksualinį potraukį artimam draugui (Gaelis Morelis), vyresnio kurso studentui, dešiniojo sparno ir Alžyro nacionalizmo priešininkui (Fredericas Gorny). Vieno mokytojo dukra (Élodie Bouchez), komunistė, kuri draugauja su homoseksualu, įsimyli vyresnį studentą, nepaisant jų politinių pažiūrų skirtumo. Visa tai priimama kaip santykiai tarp senų draugų, o puikus pastoralinis Teshino filmavimas puikiai perteikia to laikmečio pojūčius. Filmas *Laukinė nendrė* laimėjo „Cezario" premiją (prancūziškas „Oskaro" atitikmuo) kaip geriausia juosta, premiją už geriausią režisūrą, geriausią scenarijų ir „vėl atrastą aktorę" (Bouchez). **JRos**

ČUNKINGO EKSPRESAS (1994)
CHOING QING SEN LIN

Wongas Kar-Wai'us labiau mėgsta dirbti be scenarijų, o tai jo filmams suteikia ryškų netvarkingą ritmą. Galiausiai išeina nuostabūs ir jausmingi darbai, kurie meta iššūkį kinematografiniams standartams ir patvirtina pasirinkto kelio teisingumą. *Čunkingo ekspresas* pasakoja dvi netradicines (ir beveik nesusijusias) meilės istorijas, kiekvienoje kurių yra vienišas policininkas, o viskas vyksta judriame Honkongo centre. Pirmoje istorijoje jaunas detektyvas Takešis Kaneširo svajoja apie tai, kad susirastų naują merginą iki tol, kol baigsis ananasų konservų dėžutės galiojimo laikas. Jis mano, kad jam pasisekė, kai susipažįsta su Brigita Čin Ksia Lin. Jis nežino, kad ji dirbo narkotikų platintoja ir ieško pradingusios partijos. Paskui režisierius nelauktai pereina prie kito siužeto ir rodo lakonišką Tony'į Leungą – poskyrio leitenantą, pastebėjusį kasininkę Fają Wong kavinėje, kurioje jis reguliariai pietauja. Nusivylusi, kad jis neparodo jai dėmesio, Wong bando išreikšti savo jausmus įsibrovusi į Leungo butą, viską ten sutvarkiusi ir naujai jį papuošusi, paslapčia tikėdamasi (nors tai ir slepiama) gyventi jo pasaulyje ir dalintis jo interesais.

Abi istorijos pakankamai linksmos ir taip pat labai patrauklios, nors tikrasis *Čunkingo ekspreso* atradimas yra ne aktoriai, ir netgi ne siužetas, o tai, kaip jie atskleisti. Dirbdamas su talentingu operatoriumi Christopheriu Doyliu, Wongas Kar Wai'us paverčia Honkongą oranžinėmis neoninio apšvietimo dėmėmis. Čia vaizdai padriki ir iškraipyti, žaidžiama su medžiaga, ekspozicija ir greičiu, kuriuo dėliojamas scenarijus. Gali būti, kad kiti Wongo filmai sulaukė emocingesnių atsiliepimų, bet *Čunkingo ekspresas* apakino savo tiesmukiškumu, pilnumu ir kinematografine laisve. Tai buvo sukrečiantis stiliaus prieš turinį triumfas, atgaivinęs spalvingą šiuolaikinio Honkongo chaosą. **JKI**

Honkongas (Jet Tone), 97 min, spalvotas

Kinų kalbos Kantono tarme ir literatūrine kinų kalba

Režisierius Kar-wai Wong

Prodiuseris Yi-kan Chan

Scenarijaus autorius Kar-wai Wong

Operatoriai Christopher Doyle, Wai Keung Lau

Kompozitorius Frankie Chan, Roel A. García

Vaidina Brigitte Lin, Tony Leung Chiu Wai, Faye Wong, Takeshi Kaneshiro, Valerie Chow, Chen Jinquan, Huang Zhiming, Liang Zhen, Zuo Songshen

JAV (Superior), 119 min., spalvotas

Režisierius Terry Zwigoff

Prodiuseriai David Lynch, Lynn O'Donnell, Terry Zwigoff

Operatorius Maryse Alberti

Kompozitorius David Boeddinghaus

Vaidina Robert Crumb, Aline Kominsky, Charles Crumb, Maxon Crumb, Robert Hughes, Martin Muller, Don Donahue, Dana Crumb, Trina Robbins, Spain Rodriguez, Deirdre English, Peggy Orenstein, Beatrice Crumb, Kathy Goodell, Dian Hanson

KRAMBAS (1994)
CRUMB

Kiekvienas, susipažinęs su nepriklausomo komedijų aktoriaus Roberto Krambo darbu gali pagalvoti, kad jis buvo kvaištelėjęs, ir galbūt tai tiesa. Bet neįtikėtinu liūdno, įdomaus dokumentinio filmo, kurį sukūrė Terry Zwigoffas, atradimu tapo tai, kad Krambas, pasirodo, buvo mažiausiai keistas ir labiausiai prisitaikantis gyvenime iš visų trijų brolių, iš kurių kiekvienas buvo ryški ir meniška asmenybė. Vienas jų didelę laiko dalį praleidžia San Francisko gatvėse, kitas visą laiką būna su motina užsidaręs namuose ir kovoja su klinikine depresija ir išprotėjimu. Jų talentai ir gabumai aktoriniam darbui mažų mažiausiai lygūs Krambui. Todėl filme didžiąją dalį laiko rodoma, kaip sąlyginai vienodai praleista vaikystė nuvedė brolius į skirtingas puses.

Be abejo, filmas gan ilgai rodo Krambo kaip nepriklausomo aktoriaus, tapusio 7-ojo deš. Amerikos Haight-Ashbury kvartalo hipių kultūros ikona, kilimą. Naudodamasis serija puikių, nuoširdžių interviu, Zwigoffas įrodo, kad Krambas širdies gilumoje buvo šio judėjimo priešininkas. Jis sukyla prieš tai, kas jam atrodo siaubinga (ir tuo pat metu iki pykinimo gerai iš politinių pažiūrų), prieš meno taisykles ir elgesį su džiazo improvizacijų, mados ir afektacijų prieskoniu. Krambas yra esmingiausias maištininkas, kurio pasyvus, juoką keliantis pasipriešinimas ironiškai paverčia jį pogrindžio simboliu.

Krambas tapo sėkmingu Zwigoffo debiutu (jis ilgą laiką buvo aukščiausios klasės džiazo ir nelegalių komiksų mėgėjas), pelnęs jam sėkmę kaip režisieriui – dokumentalistui. Galiausiai jis pradėjo kurti meninius filmus, nufilmavo *Dvasių pasaulį* (kuris, beje, pasakojo apie laisvą aktorių komiką Danielą Clowesą). Nėra būtinybės kalbėti, kad *Krambas* daug papasakojo apie gyvenimo stilių ir požiūrį į ekscentriką kaip paties Zwigoffo, taip ir Krambo. Ypač kai jis parodo pasenusį Krambą tais mėnesiais, kai jis ruošėsi pasitraukti nuo darbų – šios juostos dalys tapo neįkainojamu 7-ojo deš. pogrindinės komikų scenos dokumentu. **JKl**

ŠĖTONO TANGO (1994)
SATANTANGO

Kaip paaiškinti, kad ši šlykšti septynių valandų trukmės juodoji komedija tapo pačia išraiškingiausia 10-ojo deš. juosta? Filmas buvo sukurtas vengrų režisieriaus Bėlos Tarro. *Šėtono tango* – tai sarkastinis pasakojimas apie svajones, machinacijas ir išdavystes nepavykusios komunos fone. Veiksmas vyksta dvi lietingas rudens dienas, o paskui šiek tiek vėliau tą patį mėnesį. Romano struktūrą lėmė tango žingsniai – šeši į priekį, šeši atgal, ta pati idėja atsispindėjo ir tame, kad filmas sudėtas iš dvylikos dalių, kurios labai tiksliai sekamos nuotoliniu filmavimu, dažnai primenančiu Andrejų Tarkovskį, o kartu ir Johno Cassaveteso intensyvumą. Kiekviena dalis baigiasi trečio, už kadro esančio asmens, pasakojimu – išraiškingu, poetišku personažų ir jų pasaulio komentavimu.

Šėtono tango priverčia mus sugaišti daug laiko, kad pabūtumėm jo personažų aplinkoje, o tai suteikia tikroviškumo kiekvienam jo kadrui. Nors parodyti žmonės labai nemalonūs, mes taip įsitraukę į jų gyvenimus, kad jaučiamės visiškai pasinėrę į įvykius. Yra daug nuostabių scenų, tarp jų beveik valandos trukmės keistų girto senstančio gydytojo judesių scena. Akivaizdžiai žiaurus elgesys su kate parodytas pilant nesiliaujančiam lietui; taigi, nepaisant šiurkštaus realizmo, Tarras yra išradingas meistras.

Filme atskleista istorija galbūt yra tiesioginis komunizmo žlugimo komentaras, bet ji nemažai kalba ir apie kapitalizmo degradacijos pasekmes. Kaip parodė Tarras, policija, kaip ir žmogaus prigimtis, visur vienoda. Šio spalvingai sukurto pasakojimo objektas – ne mažesnis negu visas šiuolaikinis pasaulis, o filmas trunka 431 minutę ne todėl, kad Tarras turi ką papasakoti, bet kad jis nori tai papasakoti teisingai. **JRos**

Vengrija, Vokietija, Šveicarija (Mafilm, Vega Film, Von Vietinghoff), 450 min., nespalvotas

Vengrų kalba

Režisierius Béla Tarr

Prodiuseriai György Fehér, Ruth Waldburger, Joachim von Vietinghoff

Scenarijaus autorius Béla Tarr (pagal László Krasznahorkai romaną)

Operatorius Gábor Medvigy

Kompozitorius Mihály Vig

Vaidina Mihály Vig, Putyj Horváth, László Lugossy, Éva Almássy Albert, János Derzsi, Irén Szajki, Alfréd Járai, Miklós Székely B., Erzsébet Gaál, Erika Bók

Berlyno tarptautinis kino festivalis: Béla Tarr („Kaligario filmų" premija)

Prancūzija, Iranas (Abbas Kiarostami, CiBy 2000, Farabi, Miramax), 103 min., spalvotas

Persų kalba

Režisierius Abbas Kiarostami

Prodiuseris Abbas Kiarostami

Scenarijaus autorius Abbas Kiarostami

Operatoriai Hossein Djafarian, Farhad Saba

Vaidina Mohamad Ali Keshavarz, Farhad Kheradmand, Zarifeh Shiva, Hossein Rezai, Tahereh Ladanian, Hocine Redai, Zahra Nourouzi, Nasret Betri, Azim Aziz Nia, Astadouli Babani, N. Boursadiki, Kheda Barech Defai, Ali Ahmed Poor, Babek Ahmed Poor, Mahbanou Darabi

Kanų kino festivalis: Abbas Kiarostami – „Auksinės palmės šakelės“ nominacija

PER ALYVMEDŽIUS (1994)
ZIRE DARAKHATAN ZEYTON

Paprastų žmonių gyvenimo istorijos yra nuostabių Abbaso Kiarostami filmų *Stambiu planu* (1990) bei *Gyvenimas ir daugiau nieko* (1991) pagrindas. Filmas *Per alyvmedžius* užbaigia neoficialią trilogiją, kuri pasidėjo juosta *Kur draugo namai?* (1987) apie vargšo mokinio, gyvenančio kalnuotoje šiaurės Irano vietovėje, nuotykius. *Gyvenimas ir daugiau nieko* – antrasis trilogijos filmas – meniškai atkūrė Kiarostami ir jo sūnaus grįžimą į vietovę, neseniai suniokotą žemės drebėjimo, kur jie ieškojo dviejų vaikinų aktorių, nusifilmavusių ankstesniame filme. *Per alyvmedžius* – komedija, kuri pasakoja apie filmo kūrimą; ji sutelkta ties jauno aktoriaus bandymais patikti aktorei, kuri su juo netgi nesikalba. Kaip ir kitame režisieriaus filme *Vyšnios skonis* (1997) visi trilogijos filmai pagal sugalvotą strategiją neįtraukia svarbios informacijos apie veikėjus, taip kviesdami žiūrovus užpildyti tuščias vietas ir patiems atrasti mįslingai nuostabią ir atvirą pabaigą. Jeigu matėte dvi ankstesnes juostas, tai tikriausiai pastebėjote, kaip kiekvienas naujesnis filmas papildomas naujomis detalėmis: tie patys vaikinai, kurių taip ir nerado filme *Gyvenimas ir daugiau nieko*, šioje juostoje pasirodo kaip pasiuntinukai, atnešantys į kaimą vazonus su gėlėmis.

Jeigu jūs dar nesusipažinę su Kiarostami, neabejotinai didžiausio Irano režisieriaus, kūryba, filmas taps nuostabiu įvadu į jo meno pasaulį. Jis jau sužavėjo daugybę žiūrovų visame pasaulyje, išskyrus JAV, kurių kino studija „Miramax“ filmą nusipirko tik tam, kad paslėptų, ir pavertė jį sunkiausiai prieinamu vėlyvuoju Kiarostami kūriniu. Šis filmas – tai pirmasis bendras režisieriaus darbas su Europa. Jame pirmą kartą suvaidino profesionalus aktorius Mohammadas Ali Keshavarzas. Kiarostami turima Dievo dovana išryškėja įspūdinguose peizažų vaizduose, gabiai sukurtuose dialoguose, kurie vyksta automobiliuose, važiuojančiuose kalnų keliais, beje, vaizdai ir žmonės, parodyti iš automobilio, tiesiog užima kvapą. **JRos**

DANGIŠKOS BŪTYBĖS (1994)
HEAVENLY CREATURES

Kurdami filmą realių tragiškų įvykių pagrindu, kinematografai gan dažnai yra apimti pernelyg didelio patoso. Tačiau taip neatsitiko Peteriui Jacksonui, išgarsėjusiam savo trilogija *Žiedų valdovas*. Savo ankstyvajame filme *Dangiškos būtybės* jis, kurdamas laisvą žmogžudystės interpretaciją, balansavo tarp gėrio ir blogio, nekaltumo ir nuodėmės, komedijos ir dramos. 1952 m. Paulina Parker ir Julieta Hulme, dvi mokinės iš Naujosios Zelandijos, gindamos savo pasaulį ir vertybes, nužudė Paulinos motiną.

Linksma ir tuo pačiu metu jausminga juosta pasakoja apie vaikišką paauglių meilę, kuri baigiasi tragedija. Žiuljeta (Kate'ės Winslet vaidmuo, kuriuo prasidėjo jos karjera) – nelaiminga mažylė simpatišku veideliu iš turtingos Anglijos šeimos, kurios griežti tėvai nesirūpina ja. Ji prisiriša prie drovios, senamadiškos, inteligentiškos Paulinos (Melanie Linskey). Kuo labiau tėvai, susirūpinę dėl jų draugystės homoerotinio intensyvumo, stengiasi jas išskirti, tuo labiau jos pasineria į spalvotą fantazijų pasaulį, kuris, knibždantis kerštingų princų ir princesių, randasi skaitant žurnalus. Merginos taip įsijaučia į viena kitos primestus vaizdinius, kad visiškai praranda ryšį tarp realaus ir išgalvoto pasaulio. Taip pat nutiko nuostabiuose Jacksono epizoduose, kuriuose egzistuoja skaitmenine technika sukurtos figūrėlės ir būtybės – merginų dievaičiai Mario Lanza ir Orsonas Wellesas.

Iškreipti, bloga lemiantys kadrai atspindi neįtikėtiną painiavą Lynskey galvoje žavios Winslet charizmos fone, kai įsakmus jos burnytės išlenkimas pereina į patetiškai suspaustas pykstančio vaiko lūpas. Ši bekompromisė, labai simpatiška juosta, palyginus su 6-ojo deš. kinematografu, visiškai paneigusiu bet kokias seksualines užuominas, daug priimtiniau išreiškė lesbietišką paauglių meilę. Jacksonas, ėmęs kurti filmą, nežinojo, kad paleista iš kalėjimo Julieta Hulme išvažiavo į Angliją ir netrukus pasirodė kaip populiarių detektyvų autorė Anne Perry. **ET**

Didžioji Britanija, Vokietija, Naujoji Zelandija (Fontana, Miramax, N.Z. F.C, Senator, WingNut), 99 min., spalvotas (*Eastmancolor* sistema)

Režisierius Peter Jackson

Prodiuseris Jim Booth

Scenarijaus autoriai Frances Walsh, Peter Jackson

Operatorius Alun Bollinger

Kompozitorius Peter Dasent

Vaidina Melanie Lynskey, Kate Winslet, Sarah Peirse, Diana Kent, Clive Merrison, Simon O'Connor, Jed Brophy, Peter Elliott, Gilbert Goldie, Geoffrey Heath, Kirsti Ferry, Ben Skjellerup, Darien Takle, Elizabeth Moody, Liz Mullane

„Oskaro" nominacija: Frances Walsh, Peter Jackson (scenarijus)

Venecijos kino festivalis: Peter Jackson („Sidabrinis liūtas")

Italija, Prancūzija (Banfilm, La Sept, Canal+, Rai Uno, Sacher), 100 min., spalvotas (*Technicolor* sistema)

Italų, anglų ir literatūrine kinų kalbomis

Režisierius Nanni Moretti

Prodiuseriai Nella Banfi, Angelo Barbagallo, Nanni Moretti

Scenarijaus autorius Nanni Moretti

Operatorius Giuseppe Lanci

Kompozitoriai Nicola Piovani, Keith Jarrett, Angélique Kidjo

Vaidina Nanni Moretti, Giovanna Bozzolo, Sebastiano Nardone, Antonio Petrocelli, Giulio Base, Italo Spinelli, Carlo Mazzacurati, Jennifer Beals, Alexandre Rockwell, Renato Carpentieri, Raffaella Lebboroni, Marco Paolini, Claudia Della Seta, Lorenzo Alessandri, Antonio Neiwiller

Kanų kino festivalis: Nanni Moretti (režisierius), „Auksinės palmės šakelės" nominacija

MIELAS DIENORAŠTI (1994)
CARO DIARIO

Nanni Moretti dažnai vadinamas „itališkuoju Woody Allenu", bet tai visiškai neteisinga. Filme *Mielas dienorašti* jis panaudojo filmo-dienoraščio žanrą, tačiau juosta netapo spontanišku dokumentalistikos kūriniu. Viskas, ką matome, buvo kruopščiai surašyta scenarijuje, o vėliau nufilmuota.

Juostą sudaro trys dalys. Pirmoji, ir geriausia, vadinasi „Ant mano Vespos" ir parodo kasdienius Moretti važinėjimus. Antroji, „Salos", komiškesnė ir pasakoja, kaip Moretti su draugu ieško nežinomos, ramios salos, kurioje galėtų dirbti. Trečioji – „Gydytojai" – žadinantis ir įsimintinas Moretti kovos su vėžiu vaizdavimas.

Mielame dienoraštyje daug puikių nukrypimų nuo siužeto, nemažai apmąstymų ir kino citatų. Dažnai filmai, nufilmuoti apie patį save, nukenčia dėl savimeilės, bet šioje juostoje jos nėra nė lašo. Moretti nekenčia patoso ir todėl gėrisi paprastomis scenomis. Filme absoliučiai viskas – nuo filmavimo iki vietos, kurioje buvo nužudytas Pasolini, – parodyta neįtikėtinai tiesiogiai ir itin paprastai.

Mielas dienorašti – tai filmas apie kasdienybę, keliones ir šokius, apie mąstymą ir ligą, apie tai, kaip svarbu išgerti gurkšnį vandens. Nedaugelis filmų gali pasigirti tokiu pagrįstu gyvenimo džiaugsmo jausmu materialiame pasaulyje. **AM**

Australija, Prancūzija, 106 min., spalvotas

Režisierius P. J. Hogan

Prodiuseriai Lynda House, Jocelyn Moorhouse, Michael D. Aglion, Tony Mahood

Scenarijaus autorius P. J. Hogan

Operatorius Martin MacGrath

Kompozitorius Peter Best

Vaidina Toni Collette, Rachel Griffiths, Sophie Lee, Rosalind Hammond, Belinda Jarrett, Pippa Grandison, Bill Hunter, Jeanie Drynan, Daniel Wyllie, Gabby Millgate, Gennie Nevinson, Matt Day, Chris Haywood, Daniel Lapaine

MURIELĖS VESTUVĖS (1994)
MURIEL'S WEDDING

Tai, kas atrodė nepastebima, kvaila, romantiška Australijos komedija apie storą merginą, kuri be galo nori ištekėti, tapo kultine klasika – tai filmas *Murielės vestuvės*. Be abejo, jis sukėlė daug daugiau atgarsių savo įvairiatautėje šalyje negu kuris nors kitas šios kartos filmas. Tą pačią akimirką, kai Rachelė Griffiths ir Toni Collette (jos abi apdovanotos „Oskarais") kartu pasirodė ekrane, nuolatiniai kino teatrų lankytojai suprato, kad juosta nebus eilinė meilės istorija. Collette ne tiesiog vaidina storąją Murielą Hislop, bet ir puikiai įsijaučia į vargšelės vaidmenį. Ši mergina padarys viską, ką tik pajėgia, bet gaus vestuvinę suknelę, negalvodama apie romantiką ir ateity laukiančią šeimyninę laimę. Susitikusi seną draugę Rondą (Rachelė Griffiths), Miurelė pradeda savo pasikeitimą, pasikeisdama vardą ir ieškodama sau skirtojo. Vargu ar mūsų laukia laiminga pabaiga, nes potencialus vyras – chamas plaukikas iš Pietų Afrikos, norintis tiesiog gauti Australijos pilietybę. Scenaristas ir režisierius P. J. Hoganas puikiai suplaka merginų svajonių pasaulį su karčiomis scenomis, dėl to ši komedija tampa unikali: nedaugeliui filmų pavyko taip taktiškai sujungti mergystės džiaugsmą su pasmerkimu. Vėliau Hoganas pratęsė jam tokią artimą romantinę temą juostoje *Mano geriausio draugo vestuvės* su Julija Roberts. **KK**

KARALYSTĖ (1994)
RIGET

Karalystė, epinis medicininių siaubo juostų pavyzdys, iš pradžių buvo keturių nedidelių dalių serialas. Dvi dalys buvo apjungtos teatriniam pastatymui, kuris baigėsi kankinančiais žodžiais „Bus daugiau...“, dėl to buvo kuriama, bet nebaigta, *Karalystė 2* (1997). Gydytojas Stikas Helmeris (Ernstas Hugo Järegårdas) – savimi pasitikintis švedų neurochirurgas – gyvena užsieny, nes gimtinėje pavogė tyrimus, o šiuo metu turi problemų Kopenhagos ligoninėje, nes jo atlikta drąsi mažosios Monos (Laura Christensen) smegenų operacija sukėlė nepakeičiamas pasekmes. Daniški Helmerio keršytojai yra simuliantė ponia Drusė (Kristen Rolffes), savimi pasitikinti administratorė Mesgard (Holger Juul Hansen) ir machinatorius Hukas (Troelsas Lyby).

Ponia Drusė, simuliuodama ligą, patenka į „Karalystę“, kad pašnipinėtų ligoninės patalpas naudodamasi Mere – maža mergaite, nužudyta 1919 m. Linksminanti Moesgaardo sistema „Rytinis oras operacinėje“ verčia darbuotojus dainuoti ir būti mandagius pacientų atžvilgiu. Tai neįtikėtinai siutina Helmerį. Jo sūnus, jaunas specialistas Mogė (Peteris Mydingas), susirūpinęs dėl to, kad dingo jo nupjautos ir kaip meilės dovanos daktarei įteiktos galvos. Hukas užsirašo visų gydymo aukų atvejus, planuodamas ateityje informaciją panaudoti šantažui. Jis įsimylėjęs Juditą (Birgittė Raaberg) – gydytoją, kuri dirbtinai pastojo nuo išvykusio draugo Agės; šį apsinuoginusį nesunku atpažinti nuotraukoje (Udo Kier). Be to, filme figūruoja vudu prakeiksmas, o taip pat pasakojama apie gydytoją, kuris siekia desperatiškai bando išlaikyti ligos pažeistas kepenis, kurias kažkada persisodino į savo kūną.

Reti, bet vis augantys antgamtiniai įvykiai *Karalystėje* kelia sukrečiančius, bjaurius pojūčius: vaškinė Merės dvasia lifto šachtoje, mažytis žemės drebėjimas, bekūnė dvasia, bendraujanti su ponia Druse, mirgančios fluorescensinės ugnelės, kraujuota ranka, mojuojanti ryškiai apšviestame, be vairuotojo važiuojančiame greitosios pagalbos automobilyje. Be to, von Trieras (kartu su režisieriumi Mortenu Arnfredu ir daugiamečiu bendradarbiu Nielsu Vorselu, kuris suvaidino kartu su Marku Frostu) visiškai akivaizdžiai kartoja savo ankstesnių filmų tonaciją (rūdžių spalvos filtrai, didelės vandens masės, išplaukę rudi tonai, bjaurumo estetika), sumaišęs tai su pajuokiančiai dokumentine geležinių 10-ojo deš. serialų estetika: drebančios rankinės kameros pritaikymas, tikslingai naudojamas netvarkingas montažas, satyrinių vinječių ir šlykščių scenų maišymas, lygiagrečių siužetų sujungimas, raktinės frazės („danų purvas“), agresyvūs personažai ir avantiūriški siužeto posūkiai. **KN**

Danija, Prancūzija, Vokietija, Švedija (Coproduction, DR, Greco, MEDIA, NOS, Nordic Film & TV, SVT, TV Collab. Fund, WDR, Zentropa, arte), 280 min., spalvotas

Danų ir švedų kalbomis

Režisieriai Morten Arnfred, Lars von Trier

Prodiuseriai Sven Abrahamsen, Philippe Bober, Peter Alabæk Jensen, Ole Reim, Ib Tardini

Scenarijaus autoriai Tomas Gislason, Lars von Trier, Niels Vørsel

Operatorius Eric Kress

Kompozitorius Joachim Holbek

Vaidina Ernst-Hugo Järegård, Kirsten Rolffes, Holger Juul Hansen, Søren Pilmark, Ghita Nørby, Jens Okking, Otto Brandenburg, Annevig Schelde Ebbe, Baard Owe, Birgitte Raaberg, Peter Mygind, Vita Jensen, Morten Rotne Leffers, Solbjørg Højfeldt, Udo Kier

Australija, JAV (Kennedy Miller, Universal), 89 min., spalvotas

Režisierius Chris Noonan

Prodiuseriai Bill Miller, George Miller, Doug Mitchell

Scenarijaus autoriai George Miller, Chris Noonan (pagal Dicko Kingo Smitho romaną *Avis kiaulė*)

Operatorius Andrew Lesnie

Kompozitorius Nigel Westlake

Vaidina Christine Cavanaugh, Miriam Margolyes, Danny Mann, Hugo Weaving, Miriam Flynn, Russi Taylor, Evelyn Krape, Michael Edward-Stevens, Charles Bartlett, Paul Livingston, Roscoe Lee Browne, James Cromwell, Magda Szubanski, Zoe Burton, Paul Goddard

„Oskaras“: Scott E. Anderson, Charles Gibson, Neal Scanlan, John Cox (specialieji vaizdo efektai)

„Oskaro“ nominacija: George Miller, Doug Mitchell, Bill Miller (geriausias filmas), Chris Noonan (režisierius), George Miller, Chris Noonan (scenarijus), James Cromwell (antrojo plano aktorius), Roger Ford, Kerrie Brown (meninis apipavidalinimas ir dekoracijos), Marcus D'Arcy, Jay Friedkin (montažas)

MAŽYLIS (1995)
BABE

Ši linksma paršelio, tapusio avių ganytojų čempionu, istorija, vieno kritiko pavadinta „kalbančių kiaulių *Piliečiu Keinu*“, priverčia kietaširdžius mėsėdžius rimtai apsvarstyti vegetariško gyvenimo būdo galimybę. Mažylis – nuostabus mažas paršiukas, kurį nuo čiulptuko iki tvarto lovio užaugino ekscentriškas mažakalbis fermeris Hogetas (Jamesas Cromwellas), išties prisirišęs prie šios nuostabios būtybės. Apkūni, raudonžandė fermerio žmona (Magda Szubanski) be jokių sentimentų į paršelį žiūri kaip į Kalėdų vakarienę. Mažylis yra atviros širdies, nepakartojamai mandagus, smalsus ir drąsus – tai atsispindi fermos gyvenime ir nulemia jo herojišką lemtį.

Jau praėjo dešimt metų po to, kai australų prodiuseris ir bendraautoris George'as Milleris – gydytojas, vegetaras ir trilogijos apie *Pašėlusį Maksą* autorius – buvo sužavėtas nuostabios vaikiška britų fermerio, tapusio Dicko Kingo-Smitho mokytoju, knygos *Avis kiaulė* ir nusprendė jos pagrindu sukurti filmą. Milleris laukė to momento, kai atsiras jam būtinos technologijos. Dabar jis nepastebimai galėjo sujungti tikrus gyvulius (tame tarpe didžiulį skaičių paršelių, kurių galvos buvo papuoštos juodais kuodukais) ir pritrenkiantį animacinį dubliavimą. Puikiai atliktas įgarsinimas (ypač Christine Cavanaugh Mažylis ir Miriam Margolyes bei Hugo Weavingo sarginiai šunys) tapo nauju animacinių filmų standartu. Kartais iliuzija to, ką sako būtent gyvūnai, visiškai užvaldo žiūrovą, priversdama patikėti, kad gyvūnai gali elgtis kaip žmonės, būdami dosnūs, atsidavę, nervingi, žiaurūs ir fanatiški.

Lygiagrečiai su tuo, Millerio kolega Chrisas Noonanas papildė savo režisūrinį debiutą įmantriais išradimais, nuostabiu ritmu ir įspūdingu muzikos iš Charleso Cammile'o Saint-Saenso „Gyvūnų karnavalo“ naudojimu bei šv. Pranciškaus romumu kuriant choreografinius numerius, kuriuose jo keturkojai ir plunksnuoti draugai linksmai šoka. Pasakojimui, kurį perteikė Roscoe Lee Brownas ir kvailokas dainuojančių pelių choras, būdingas jausmingas paprastumas, užkariaujantis vaikų širdis, bet nepalieka abejingų ir suaugusiųjų. Mes girdime ir matome švelnų Džordžo Orvelo *Gyvulių ūkio* aidą, kurio satyra dar tiksliau buvo perteikta niūresniame, iki galo neįvertintame tęsinyje *Mažylis: paršelis mieste*. **AE**

DESERETAS (1995)
DESERET

Deseretas – pats žinomiausias eksperimentatoriaus Jameso Benningo (*Vienpusis bugivugis*, 1977, *Peizažo savižudybė*, 1986, *Šiaurė Everse*, 1992) darbas susilaukė pelnytos sėkmės, kai 1996 m. buvo pirmą kartą parodytas Dalase. Filmo pavadinimas nulemtas mormonų pasiūlyto vardo, kuriuo jie pavadino apsigyventąją teritoriją. Vėliau ji buvo pervardinta Juta. Filmas jungia 92 iškarpas iš „New York Times" nuo 1852 iki 1991 metų su puikiais statiškais kadrais, filmuotais visoje teritorijoje.

Naudodamas šešiolikos milimetrų kamerą, Benningas perteikė įvairių metų laikų, praėjusių per aštuoniolika mėnesių, vaizdus, palygindamas juos su devyniasdešimt dviem per minutę rodomais kadrais, o vėliau reorganizavo juos tokiu būdu, kad vienas kadras buvo skirtas vienam sakiniui, o iš anksto įrašytas garso takelis iš „New York Times" tilpo į kelias eilutes. Kurdamas kartais mįslingus ryšius tarp vaizdo ir teksto, filmas suteikia žiūrovams galimybę sukurti savo ryšius, kadangi garso takelio turtingumas papildomas ramiu peizažų grožiu: dykumos, sniego slėniai, nuošalūs pėdsakai, žydintys medžiai, kapinės, griuvėsiai, griežtos uolos, dykumos naujakurių namai ir keliai, kurie, atrodo, veda į niekur. Be kai kurių išimčių, žmonių figūros į kadrą nepatenka, nors jų buvimas jaučiamas taip pat, kaip ir autoriaus emocijos.

Tekstas perpasakoja jaudinančią Jutos istoriją, pradėdamas nuo naujakurių atėjimo prie pasienio, primindamas jų persiekiojimą, žudymą ir keršto, indėnų genčių sulaikymą, valstijos statuso gavimą ir mormonų bažnyčios transformavimą į klestinčią konservatyvią korporaciją, o taip pat apie žemės naudojimą kaip atominių bandymų eksperimentinį poligoną. Įspūdingas filmo momentas yra amžiaus kaita, kai nespalvoti kadrai keičiami spalvotais, papildytais naujais garsais, o rytų pakrantės gyvenimo stilius, atspindėtas „New York Times", praleidžia tikrąją dramą. Peizažas priešinasi oficialios istorijos perrašymui, jame dažnai lieka jos netobulumo pėdsakai. Dar niekada Benningas neturėjo tokių nuostabių, taip puikiai sukomponuotų ir tokių liūdnų vaizdų. Jų apgaulingai rami išorė slepia nerimastingus vandenis, bet emocijos sulaikomos. **BR**

Režisierius James Benning
Prodiuseris James Benning
Scenarijaus autorius James Benning
Operatorius James Benning
Vaidina Fred Gardner (pasakotojas)

JAV (Fox, B. H. Finance, Icon, Paramount, Ladd), 177 min., spalvotas

Anglų, prancūzų, lotynų kalbomis

Režisierius Mel Gibson

Prodiuseriai Bruce Davey, Mel Gibson, Alan Ladd jaunesn.

Scenarijaus autorius Randall Wallace

Operatorius John Toll

Kompozitorius James Horner

Vaidina Mel Gibson, James Robinson, Sean Lawlor, Sandy Nelson, James Cosmo, Sean McGinley, Andrew Weir, Gerda Stevenson, Brian Cox, Patrick McGoohan, Sophie Marceau

„Oskaras": Mel Gibson, Alan Ladd jaunesn., Bruce Davey (geriausias filmas), Mel Gibson (režisierius), John Toll (kinematografija), Lon Bender, Per Hallberg (specialieji garso efektai), Peter Frampton, Paul Pattison, Lois Burwell (grimas)

„Oskaro" nominacija: Randall Wallace (scenarijus), Charles Knode (kostiumai), Steven Rosenblum (montažas), James Horner (muzika), Andy Nelson, Scott Millan, Anna Behlmer, Brian Simmons (garsas)

NARSIOJI ŠIRDIS (1995)
BRAVEHEART

Prodiuseris, režisierius ir aktorius Melas Gibsonas sukūrė didžiulę istorinę epopėją, kuri jungia žiaurias kovas, krūvą kvailysčių ir romantinę tragediją, taip perpildytą emocijų, kad vyrai, atėję į aštrų veiksmo filmą, ir moterys, kurios mėgsta paverkti filme, patiria malonumą bent jau nuo pusės audringos ir nuostabios trijų valandų peržiūros.

Filmą didžiąja dalimi finansavo pats Gibsonas, kurio patrauklumas ir žavesys herojiškuose veiksmuose pabrėžiamas škotišku kiltu. *Narsioji širdis* – tai panegirika škotų kariui Williamui Wallace. Praradęs savo mylimąją (nuostabioji Catherine McCormack), jis dalyvauja daugelyje mūšių, kurie vyksta gražiausiose vietose, dalyvaujant tūkstančiui statistų. Pagrindinis Wallace'o pasirodymas, nukreiptas prieš Edvardą I (jį suvaidino Patrickas McGoohanas), įvyko XIV a. pab. Svarbiausias mūšis baigėsi škotų pergale prie Sterlingo, o vėliau buvo ašaros, išdavystė ir egzekucija. Filmas pripildytas batalinių scenų, kurios kelia šiurpą savo žiaurumu. Juosta istoriniame fone perteikia seną kaip pasaulis istoriją apie pramuštgalvius ir kerštą. M. Gibsonas gavo „Oskarą" už geriausią filmą ir režisieriaus darbą. Juosta, sukurta su aistra ir pasimėgavimu, su nuoširdumu ir humoro jausmu, parodžiusi mitų žavesį, kuris prievartos scenose padėjo išsaugoti saiko jausmą, iš viso laimėjo penkis „Oskarus". **AE**

JAV, **Didžioji Britanija** (Metro Tartan, American Playhouse, Channel Four, Chemical, Good Machine, Kardana), 119 min., spalvotas

Režisierius Todd Haynes

Prodiuseriai Christine Vachon, Lauren Zalaznick

Scenarijaus autorius Todd Haynes

Operatorius Alex Nepomniaschy

Kompozitoriai Brendan Dolan, Ed Tomney

Vaidina Julianne Moore, Peter Friedman, Xander Berkeley, Susan Norman, Kate McGregor-Stewart, Mary Carver, Steven Gilborn, April Grace, Peter Crombie, Ronnie Farer, Jodie Markell, Lorna Scott, James LeGros, Dean Norris, Julie Burgess

SAVISAUGA (1995)
SAFE

Toddo Hayneso juosta *Savisauga* sutapo su 2000 m. išvakarių įtampa Amerikos visuomenėje, nors buvo sukurta keli metai iki to. Julianne Moore vaidina nuobodžią namų šeimininkę – materialistę iš priemiesčio, kurią apima stipri alerginė reakcija ją supančiam pasauliui. Alergija prasideda nuo niežulio ir mieguistumo, vėliau pasireiškia rimtesni organizmo negalavimai. Praradusi viltį, veikėja visiškai pasineria į žmonių su panašiomis problemomis pasaulį. Galbūt liga yra atrofuotos Moore vaizduotės pasekmė arba jos monotoniško, banalaus egzistavimo šalutinis produktas? Ar būtent taip moters kūnas reaguoja į ją supančią aplinką?

Haynesas taktiškai nutyli tikrąjį ligos pobūdį, labai realiai aprašydamas visus simptomus, kuriuos jaučia Moore, bet duoda užuominą, kad ligos atsiradimas artėjant naujajai erai galbūt yra pasekmė to, kad moteris bando užpildyti savo gyvenimo tuštumas. Palaipsniui auga susirūpinimas, panika ir baimė, kai Moore pradeda suprasti, kad visa, ką ji pažįsta – namai, kasdienis gyvenimas, šeima, – galbūt teks paaukoti, kad išsaugotų sveikatą. Juosta yra detaliai apgalvotas trileris, atskleidžiantis grėsmę, kylančią virš civilizacijos. **JKl**

ŽAISLŲ ISTORIJA (1995)
TOY STORY

Tai pirmasis populiarus pilnametražis vaidybinis filmas, kurį sukūrė „Pixar“ (vėliau sekė *Iš vabalų gyvenimo*, 1998, ir *Monstrų biuras*, 2001). *Žaislų istorija* – triukšmingas nuotykių filmas, sukurtas kompiuterine animacija, labai protingai, linksmai ir puikiai padarytas, kuo puikiausiai tinkantis vaikų auditorijai.

Šešerių metukų Endis nežino, kad jo žaislai atgyja, kai jo nėra kambaryje. Vadovaujant Vudžiui (įgarsino Tomas Hanksas), žaisliniam kaubojui, kuris buvo Endžio favoritas, žaislai (tarp jų ir Bo Pipas, ponia Bulvės Galva ir Dinozauras Reksas) ruošiasi Endžio gimtadieniui, kai pastarasis gali gauti – o gal ir ne! – naują žaislą, kurį mylės labiau nei juos. Šiais metais Endis gauna nuostabiausią žaislą iš visų prieš tai buvusių – Buzlaiterį (įgarsino Timas Alenas) – kosminio reindžerio komplektą su aukštųjų technologijų įranga. Vudis supranta: tam, kad liktų Endžio mėgstamiausiu, reikia atsikratyti Buzo, ir jo intrigos kelia pavojų abiems jo draugams už Endžio miegamojo sienų esančiame pasaulyje.

Sąmojingas scenarijus, kurio autorius buvo Joelas Cohenas ir *Bafi: vampyrų žudikės* kūrėjas Jossas Whedonas, kartu su beveik trijų matmenų animacija, papildomomis Hankso ir Alleno charakteristikomis, nulėmė tai, kad šis komedinis filmas suteikė žiūrovams didžiulį malonumą, pelnytai užėmęs vietą tarp klasikinių kinematografijos kūrinių. **JB**

JAV (Pixar Animation, Walt Disney), 81 min., spalvotas (*Technicolor* sistema)

Anglų, ispanų kalbomis

Režisierius John Lasseter

Prodiuseriai Bonnie Arnold, Ralph Guggenheim

Scenarijaus autoriai John Lasseter, Andrew Stanton, Peter Docter, Joe Ranft, Joss Whedon, Joel Cohen, Alec Sokolow

Kompozitorius Randy Newman

Vaidina (įgarsino) Tom Hanks, Tim Allen, Don Rickles, Jim Varney, Wallace Shawn, John Ratzenberger, Annie Potts, John Morris, Erik von Detten, Laurie Metcalf, R. Lee Ermey, Sarah Freeman, Penn Jillette, Jack Angel, Spencer Aste

„Oskaro“ nominacija: Randy Newman (muzika), Randy Newman (daina), Joel Cohen, Peter Docter, John Lasseter, Joe Ranft, Alec Sokolow, Andrew Stanton, Joss Whedon (scenarijus)

KAZINO (1995)
CASINO

Martino Scorsese'ės filmas tapo jo 1990 m. pasirodžiusio šedevro *Geri vyrukai* papildymu (čia vėl susivienijo pagrindinius vaidmenis atlikę Robertas De Niro, Joe Pesci ir rašytojas bei scenaristas Nicolas Pileggi). *Kazino* rodo Las Vegaso gangsterių gyvenimą 8-ajame deš., kai mafija į savo rankas paėmė lošimų verslo valdymą.

Robertas De Niro vaidina Semą „Tūzą“ Rothsteiną (banditą Franką „Kairiarankį“ Rosenthalį). Tūzas – buvęs bukmekeris – tampa sėkmingu kazino vadybininku ir įsimyli Džindžer, mergaitę pagal iškvietimą (Sharon Stone), kuri visiems neša vien tik nesėkmes. Ši meilė atneša nelaimių ir Tūzui. Ir jeigu Džindžer ir jos buvęs mylimasis, sąvadautojas Lesteris (Jamesas Woodas) ne itin grėsmingi, tai buvęs Tūzo draugas Nikis (Pesci) atvyksta į miestą su tikslu sužlugdyti sėkmingą Tūzo veiklą.

Šioje trijų valandų dramoje pasireiškia visi Scorsese'ės firminiai bruožai: puikiai suderintos dekoracijos, gąsdinantys tiksliai apibrėžti kadrai, populiarus garso takelis ir Pesci, kaip visada vaidinantis beprotį, laimingą gavusį progą pašaudyti, ir visa tai – žmonių pilname žymiausiame Amerikos lošimų mieste. Las Vegasas Scorsese'ės parodytas žiaurus, gundantis ir žavingas, – toks, kad Tūzo pasakojimas apie šiuolaikinį miestą kelia skaudų pojūtį. „Viskas užgrobta didžiųjų korporacijų, – pastebi jis. – Šiandien visa tai veikia kaip Disneilendas.“ **JB**

JAV, Prancūzija (De Fina-Cappa, Légende, Syalis, Unversal), 178 min., spalvotas (*Technicolor* sistema)

Anglų, persų, prancūzų kalbomis

Režisierius Martin Scorsese

Prodiuseris Barbara De Fina

Scenarijaus autorius Nicholas Pileggi (pagal savo knygą)

Operatorius Robert Richardson

Vaidina Robert De Niro, Sharon Stone, Joe Pesci, James Woods, Don Rickles, Alan King, Kevin Pollak, L. Q. Jones, Dick Smothers, Frank Vincent, John Bloom, Pasquale Cajano, Melissa Prophet, Bill Allison, Vinny Vella

JAV (Forward Pass, Monarchy, Regency, Warner Bros.), 171 min., spalvotas

Režisierius Michael Mann

Prodiuseriai Art Linson, Michael Mann

Scenarijaus autorius Michael Mann

Operatorius Dante Spinotti

Kompozitorius Elliot Goldenthal

Vaidina Al Pacino, Robert De Niro, Val Kilmer, Jon Voight, Tom Sizemore, Diane Venora, Amy Brenneman, Ashley Judd, Mykelti Williamson, Wes Studi, Ted Levine, Dennis Haysbert, William Fichtner, Natalie Portman, Tom Noonan

KARŠTIS (1995)
HEAT

Televiziniame Michaelio Manno filme *Santykių aiškinimasis Los Andžele* (1987) yra scena, kai policininkas ir nusikaltėlis, kurį jis atkaliai vejasi, staiga susitinka parduotuvėje. Po įtampos kupinos pauzės nusikaltėlis pralaužia ledus ir pateikia klasikinį pasiūlymą: „Kavos?"

Ši scena vėl prisimenama Manno *Karštyje*, kuris pelnytai tapo kultine juosta, ir jos populiarumas nuolat auga nuo 1995 m. Veiksmas vyksta Los Andžele ir režisierius grįžta prie ištobulintos policininko Vincento (Al Pacino) ir nusikaltėlio Neilo (Robertas De Niro) santykių temos ir jos apmąstymų. Mannas derina ryškų, plačiaformatį stilių su maniakišku dėmesiu realistinėms detalėms, iš to – nepamirštamos scenos, panašios į gatvės susišaudymus.

Nagrinėdamas šeimyninius santykius, *Karštis* liečia pagrindinę juodųjų filmų temą – tai santykių su kitais žmonėmis grėsmė. Agonijos scenos dramatiškai akcentuoja Neilo teiginį, kad „profesionalas" turi mokėti visko atsisakyti per trisdešimt sekundžių.

Tokie profesionalai yra beveik robotai: jie žiaurūs, vienpusio mąstymo, vedę savo abejotiną darbą, bet kartu išdidūs, atkaklūs žmonės. Jų tikslo siekimas pasireiškia taip ryškiai, kad Mannas atiduoda jam pagarbą. **AM**

Švedija, Norvegija (Norsk, Sandrews), 118 min., spalvotas

Norvegų kalba

Režisierius Hans Petter Moland

Prodiuseriai Bent Rognlien

Scenarijaus autoriai Lars Bill Lundholm, Hans Petter Moland (pagal Peterio Tuteino romaną *Larsenas*)

Operatorius Philip Øgaard

Kompozitorius Terje Rypdal

Vaidina Stellan Skarsgård, Gard B. Eidsvold, Bjørn Sundquist, Camilla Martens, Paul-Ottar Haga, Johannes Joner, Erik Øksnes, Lars Andreas Larssen, Juni Dahr, Johan Rabaeus, Frank Iversen, Tinkas Qorfiq

NULIS PAGAL KELVINĄ (1995)
KJÆRLIGHETENS KJØTERE

Hanso Petterio Molando juosta *Nulis pagal Kelviną* turi painaus, tiksliai pamatuoto Romano Polanskio trilerio žiaurumo. Viskas vyksta niūrioje aplinkoje: lūšna Grenlandijoje, kur trys žmonės, pasamdyti ruonių medžiotojais, labai greitai išprotėja. Larsenas (Garbas B. Eidvoldas) – dendis, Holmas (Bjørnas Sundquistas) – ramus žmogus su mokslininko polėkiu, o Rendbekas (Stellanas Skarsgårdas) – tikras laukinis. Pradžioje dramatiška įtampa jaučiama tik tarp Larseno ir Rendbeko; jų santykiai svyrinėja nuo berniukiškų žaidimų iki žiaurumo. Bet staiga į žaidimus įsiterpia Holmas, Veikėjai palieka lūšną ir atsiranda ant sniego. Štai čia Molandas nufilmuoja nuostabiausias scenas ir genialiai susuka siužetą.

Nors filmavimas susijęs su vietove, kur visiškai nėra civilizacijos pėdsakų, tačiau kiekvieno personažo socialinės vertybės nedingsta, net atvirkščiai – ryškiai pasireiškia hiperbolizuojamose scenose. Molandui labiausiai rūpi estetinė dilema apie žmogaus elgesį streso būsenoje. *Nulis pagal Kelviną* puikiai nagrinėja situacijas, kai civilizuotas žmogus patenka į ypatingas aplinkybes ir kai nėra jokių sulaikančių sąlygų. Filmas, keldamas klausimą, kas skiria žmones nuo gyvūnų, nuolat nagrinėja veikėjų elgesį, šiems siekiant moralinio tobulumo. **AM**

JOKIO SUPRATIMO (1995)
CLUELESS

Vargu ar Jane Austen galėtų įsivaizduoti, kad jos romano *Ema* apie jauną romantišką merginą, kuri visur kišasi, veiksmas bus perkeltas į Beverli Hilsą, XX a. pr. Būtent taip pasielgė režisierė ir rašytoja Amy Heckerling, sukūrusi savo filmą *Jokio supratimo.* Filmavimasis šioje juostoje padarė žvaigžde jaunąją Aliciją Silverstone (iki šiol ji buvo žinoma kaip grupės „Aerosmith" muzikinio klipo *Crazy* žvaigždė). Ji vaidina Šer – paauglę, kurios motina mirė, kaip ji pati sako, „nuo nelaimingo atsitikimo paprastos liposakcijos metu", todėl mergaitę erdviame Beverli Hilso name auklėja turtingas tėvas (Danas Hedaya). Didžiąją savo gyvenimo dalį Šer praleidžia parduotuvėse ir užsiima porų savo draugams parinkimu, įskaitant naują mokinę Tai (Brittany Murphy), kuri vėliau tampa panaši į savo blaiviau mąstančios draugės kloną.

Įvykių centre yra meilės istorija. Kol Šer kišasi į artimus kitų žmonių santykius, ji beveik nepastebi savo netikro brolio Džošo (Paulas Ruddas), nežiūrėdama į jį kaip romantiškų santykių objektą, ir vos nepraleidžia progos. Tačiau pagrindinė filmo mintis yra aštri, sąmojinga XX a. paauglių satyra. Veikėjai kalba savo kalba (simpatiškus vyrus vadina „boldvinais" – užuomina į aktorių šeimą su Aleku ir Wiliamu priešaky), tyčiojasi iš visko („Ieškoti vaikino vidurinėje mokykloje tas pats, kaip ieškoti prasmės Pauly Shore filmuose") ir smūgiuoja šiuolaikinei Los Andželo kultūrai (Šer pastebi, kad jai nereikia mokėti pasistatyti mašinos, nes visur, kur ji atvažiuoja, yra stovėjmo aikštelės darbuotojas).

Heskerlig filme viskas juda greitu ritmu, veikėjos įsukamos madingame sūkuryje, o A. Silverstone pasirodo esanti tinkamiausia jaunutės, bet pakvaišusios Šer vaidmeniui. Filmas linksmas, jausmingas ir žavintis. **JB**

JAV (Paramount), 97 min., spalvotas

Režisierius Amy Heckerling

Prodiuseriai Robert Lawrence, Scott Rudin

Scenarijaus autorius Amy Heckerling

Operatorius Bill Pope

Kompozitorius David Kitay

Vaidina Alicia Silverstone, Paul Rudd, Brittany Murphy, Stacey Dash, Donald Adeosun Faison, Dan Hedaya, Breckin Meyer, Justin Walker, Wallace Shawn, Jeremy Sisto, Twink Caplan, Elisa Donovan, Aida Linares, Sabastian Rashidi, Herb Hall

JAV, Vokietija (Eurospace, Internal, Miramax, NDF, Smoke), 112 min., nespalvotas ir spalvotas

Režisieriai Wayne Wang, Paul Auster

Prodiuseriai Kenzo Hirikoshi, Greg Johnson, Hisami Kuroiwa, Peter Newman

Scenarijaus autorius Paul Auster

Operatorius Adam Holender

Kompozitorius Rachel Portman

Vaidina Giancarlo Esposito, José Zúñiga, Stephen Gevedon, Harvey Keitel, Jared Harris, William Hurt, Daniel Auster, Harold Perrineau jaunesn., Cole / Paul Benjamin, Deirdre O'Connell, Victor Argo, Michelle Hurst, Forest Whitaker, Stockard Channing, Vincenzo Amelia, Erica Gimpel

Berlyno tarptautinis kino festivalis: Wayne Wang, Harvey Keitel („Sidabrinis lokys" – specialus žiuri prizas), Wayne Wang – „Auksinio lokio" nominacija

DŪMAS (1995)
SMOKE

Filmas apie įvykius, susijusius su tabako parduotuve Brukline, kuri taip pat yra ryškių, ekscentriškų asmenybių, Niujorko visuomenės skerspjūvio, susibūrimo vieta. Ši juosta – tai meninio bendradarbiavimo tarp režisieriaus Wayno Wango ir scenarijaus autoriaus Paulo Austero rezultatas. Ji intriguojančiai svyruoja tarp sudėtingo charakterių nagrinėjimo ir improvizuotos komedijos. Bet jeigu turėsime minty filmo finalo, kurį nuolat pertraukinėja Harvey Keitelo monologai, bendrą emocinę nuotaiką, *Dūmas* visgi yra arčiau pirmojo, ypač nagrinėjantis rimtus tikėjimo, atgailos ir pareigos klausimus.

Šioje juostoje puikiai suvaidino Harvey Keitelas, Williamas Hurtas, Forestas Whitakeris ir Stockardas Channingas. Waynas iš tarpusavy supainiotų istorijų personažų audžia nuostabų gobeleną. Atskiros *Dūmo* siužetinės linijos iš tikrųjų sujungtos plonyčiais motyvų siūlais: vieni žmonės yra apsėsti kokio nors rimto praradimo gyvenime, kiti kenčia dėl meilės be atsako, treti stengiasi atkurti nutrūkusius santykius tarp tėvų ir vaiko. Kiekvienas motyvas meistriškai sujungia vieną veikėją su kitu ir, kas benutiktų visuomenės pamatams, ar ji plauktų pasroviui, ar šniokštų kalnų tarpekliais, Waynas ir Austeras lieka optimistai, manydami, kad žmogui būdingas gerumas išsaugos šiuos atsitiktinai suaustus siūlus. **JKl**

Iranas (Ferdos Films), 85 min., spalvotas

Persų kalba

Režisierius Jafar Panahi

Prodiuseris Kurosh Mazkouri

Scenarijaus autorius Abbas Kiarostami

Operatorius Farzad Jadat

Vaidina Aida Mohammadkhani, Mohsen Kalifi, Fereshteh Sadr Orfani, Anna Borkowska, Mohammad Shahani, Mohammed Bakhtiar, Aliasghar Smadi, Hamidreza Tahery, Asghar Barzegar, Hasan Neamatolahi, Bosnali Bahary, Mohammadreza Baryar, Shaker Hayely, Homayoon Rokani, Mohammad Farakani

Kanų kino festivalis: Jafar Panahi („Auksinė kamera")

BALTASIS RUTULYS (1995)
BADKONAKE SEFID

Šis gaivus ir neprognozuojamas komedinis „trileris" iš Irano – pirmoji Jafaro Panahi, buvusio didžiojo Irano režisieriaus Abbaso Kiarostami (kuriam kartu su Panahi ir Parvisonu Sahbazi buvo patikėtas filmo scenarijus) asistento, juosta. *Baltasis rutulys* realiu laiku vaizduoja septynerių metukų mergaitės, vardu Razjė (Aida Mohammadkhani), ir jos vyresnio brolio nuotykius Teherano gatvėse, kurie vyksta prieš pat Irano Naujuosius metus.

Razjė įtikina savo motiną, kad šventėms jai reikalinga auksinė žuvelė, ir iškeliauja jos nusipirkti. Pakeliui į parduotuvę mergaitė du kartus pameta gautąjį banknotą. Visas kino filmo laikas skirtas bandymams susigrąžinti pinigus. Nors siužetas atrodo varganai, žavi pati juosta, traukianti ryškiai sukurtais personažais ir puikiu pasakojimu. Įdomus režisieriaus bandymas filmo eigoje pakeisti mūsų laiko suvokimą. Žingsnis po žingsnio esame įtraukiami į vaiko suvokimą, kad laikas senka, susitelkiame ties vaikišku noru gauti auksinę žuvelę, o taip pat susitinkame su įvairiomis kliūtimis kelyje į noro išsipildymą.

Baltajame rutulyje ne mažiau reikšmingas buržuazinio snobizmo atidengimas: paskutinėmis finalo minutėmis Razjė apie nieką nepagalvoja, kai kareivis, rizikuodamas patekti į rimtus nemalonumus, padeda jai susigrąžinti pinigus. Dar labiau ši etinė problema naginėjama kitose dviejose Panahi juostose *Veidrodis* (1997) ir *Ratas* (2000). **JRos**

SEPTYNI (1995)
SE7EN

Kas galėtų pagalvoti, kad atstumiantis detektyvas apie serijinį žudiką, kuriame pagrindinius vaidmenis atliko Bradas Pittas ir Morganas Freemanas, ir kuris buvo nufilmuotas režisieriaus Davido Finchero (*Svetimas*), rimtai pretenduos į meno kūrinio vardą? Galima pasakyti, kad filmo idėjoje jau buvo kažkas, kadangi jis formaliai perteikė klasikinius eksperimentinius amerikiečių filmus, o savo tematika atsigręžė į bjaurius santykius tarp serijinio žudiko (Kevinas Spacey'is) ir policijos. Detektyvai bando atskleisti seriją žiaurių nužudymų, kurių priežastimi tapo septynios mirtinos nuodėmės. Jie dirba aiškiai beprotiško ir žlugimo stadijoje esančio bevardžio miesto aplinkoje. Ši aplinka sukuria specifinę nuotaiką, kuri nepranyksta filmo veiksmui persikėlus į užmiestį, kur vyksta pagrindinė filmo scena.

Reikia pripažinti, kad aštrūs šiuolaikinių pastatų kontūrai yra raktinis mūsų epochos požymis, bet filmas labiau panardina į juos negu paaiškina, kokį vaidmenį jie vaidina politiniu požiūriu. *Septyni* – vienas iš nedaugelio Holivudo filmų, kuris buvo plačiai rodytas porevoliuciniame Irane (kartu su trilogija *Krikštatėvis* ir filmu *Šokis su vilkais*). Gal jį rodė redaguotą, kadangi negalima buvo tikėtis šios auditorijos susidomėjimo tik dėl Dariuso Khondji, itin profesionalaus iraniečių kilmės operatoriaus. Filmo kūrėjai taip laikosi savo versijos, taip į ją gilinasi, kad atsitinka šis tas neįtikėtina. Juosta etiniu ir meniniu atžvilgiu aplenkia *Avinėlių tylėjimą,* kadangi filmas nekalba apie kančias, kad palinksmintų ir išgąsdintų, o priverčia mus susimąstyti apie pasaulį, kuriame gyvename. Paradoksalu, bet reikia pastebėti, kad originalus filmas baigėsi daug baisiau, o dabar šį variantą galima gauti dovanų perkant DVD. Pirmasis variantas tikėjosi iš žiūrovų daugiau kantrybės. **JRos**

JAV (New Line), 127 min., spalvotas

Režisierius David Fincher

Prodiuseriai Phyllis Carlyle, Arnold Kopelson

Scenarijaus autorius Andrew Kevin Walker

Operatorius Darius Khondji

Kompozitorius Howard Shore

Vaidina Morgan Freeman, Brad Pitt, Kevin Spacey, Gwyneth Paltrow, R. Lee Ermey, Andrew Kevin Walker, Daniel Zacapa, John Cassini, Bob Mack, Peter Crombie, Reg E. Cathey, George Christy, Endre Hules, Hawthorne James, William Davidson

„Oskaro" nominacija: Richard Francis-Bruce (montažas)

Prancūzija, Jugoslavija, Vokietija, Vengrija (CiBy 2000), 192 min., spalvotas

Serbų, kroatų, vokiečių kalbomis

Režisierius Emir Kusturica

Scenarijaus autoriai Dušan Kovačević, Emir Kusturica (pagal Dušano Kovačević romaną *Kartą buvo žemė* bei Dušano Kovačević ir Emiro Kusturicos pjesę *Pavasaris sausį*)

Operatorius Vilko Filac

Kompozitorius Goran Bregović

Vaidina Miki Manojlović, Lazar Ristovski, Mirjana Joković, Slavko Štimac, Ernst Stozner, Srdjan Todorović, Mirjana Karanović, Milena Pavlović, Danilo „Bata" Stojković, Bora Todorović, Davor Dujmović, Dr. Nele Karajlić, Branislav Lečić, Dragan Nikolić, Erol Kadić

Kanų kino festivalis: Emir Kusturica („Auksinė palmės šakelė")

POGRINDIS (1995)

UNDERGROUND

Netgi šiek tiek režisieriaus ir autoriaus Emiro Kusturicos Amerikos žiūrovui adaptuota filmo versija, plati, 167 min. trunkanti alegorija, vaizduojanti buvusią Jugoslaviją (pradedant Antrojo pasaulinio karo metais ir baigiant postkomunistine šiandiena), išlieka žaviai perpildyta. Pasipiktinimą keliantis *Pogrindžio* siužetas remiasi dviejų antifašistų, prekiaujančių ginklais ir pervežančių auksą, užkariaujančių komunistų-herojų šlovę, nuotykiais. Vienas jų (Mikis Manojlović) savo senelio rūsyje įkurdina pabėgėlių grupę ir, sakydamas, kad viršuje vis dar vyksta karas, priverčia juos gaminti ginklus ir kitas juodosios rinkos prekes iki pat septintojo dešimtmečio. Beje, jis suvilioja aktorę (Mirjana Joković), kurią norėjo vesti jo geriausias draugas (Lazar Ristovski).

Ši sarkastiška, ryški epinė poema (nufilmuota pagal laisvą bendraautorio Dušano Kovačević pjesės interpretaciją) 1995 m. Kanuose gavo „Auksinę palmės šakelę" ir tapo didžiausių ginčų objektu dėl vadinamosios proserbiškos krypties (pats Kusturica yra Bosnijos musulmonas). Talentingas režisierius (juostų *Čigonų laikai, Arizonos sapnas* kūrėjas), nepaisant jo šališko požiūrio į istoriją, galbūt geriausią šių dienų filmą sukūrė puikiai derindamas filmavimą su komiškais efektais, o tai pralenkia visas jo hiperboles. **JRos**

Indija (Eros), 192 min., spalvotas

Hindi kalba

Režisierius Aditya Chopra

Prodiuseriai Yash Chopra

Scenarijaus autoriai Aditya Chopra, Javed Siddiqi

Operatorius Manmohan Singh

Kompozitoriai Jatin Pandit, Lalit Pandit

Vaidina Shahrukh Khan, Kajol, Amrish Puri, Farida Jalal, Anupam Kher, Karan Johar, Pooja Ruparel, Satish Shah, Anaita, Mandira Bedi, Arjun Sablok, Achla Sachdev, Parmeet Sethi, Himahi Shivpuri, Lalit Tiwari

NUOTAKĄ GAUS DRĄSUSIS (1995)

DILWALE DULHANIYA

Devintame dešimtmetyje Indijos kinematografas iš naujo pareiškė apie save kaip rafinuotesnis, jaunesnis ir stilingesnis kinas. Kabelinė ir palydovinė televizija leido žengti žingsnį naujų formatų link, o šiuolaikinės muzikos pardavimo augimas didino biudžetus. To pasekmė buvo vidurinės klasės grįžimas į kino sales, nes iki tol jos buvo apleistos dėl namų kino įsigalėjimo. Be to, šis dešimtmetis pamatė daugiau filmų apie indų diasporą – indų kilmės žmones, apsigyvenusius už jūros. *Nuotaką gaus drąsusis* buvo pripažintas ir šios auditorijos, ir gimtojoje šalyje, dėl to kūrinys tapo vienu iš garsiausių filmų indų kinematografijos istorijoje.

Londono indai Šašrukš ir Kajolas per atostogas susitinka Šveicarijoje, bet jiems tenka išsiskirti: tėvas pasiima merginą į Pendžabą, kad išleistų už jaunikio, kuris Šašrukš buvo pažadėtas vos jai gimus. Ir nors mergina pasiryžusi bėgti kartu su mylimuoju, šis teigia, kad tėvas privalo įvykdyti pažadą, taip parodydamas, kad žino, kaip turi elgtis indų jaunuolis, ir įtikindamas merginos šeimą priimti jį. Glaustas scenarijus ir populiarumo viršūnes pasiekusi muzika leidžia daryti išvadą, kad Aditya Chopra, likdamas didžiąja dalimi savarankiškas režisierius, seka savo žymaus tėvo Yasho Chopros pėdsakais. **RDw**

DVIRATIS (1995)
XICH LO

Patenkame į tokį pažįstamą, bet vis dėlto keistą pasaulį. Mums atrodo, kad esame jau čia buvę anksčiau. Mums praneša, kad tai 10-ojo deš. Hanojus, miestas, kurį matėme reportažuose apie 8-ojo deš. Vietnamo karą.

Iš jauno rikšos (Le Van Locas) pavogė dviratį ir dabar jis skolingas moteriai, iš kurios jį išsinuomojo. Ji nusiunčia rikšą pas tylųjį gangsterį ir sąvadautoją Poetą (Tony Leng Chiu Wai'us), kuris verčia jį atlikti vandalizmo aktus ir smulkias vagystes, kad išmokėtų savo skolą. Bet veikėjas nežino, kad Poetas įkalbėjo jo seserį tapti prostitute ir aptarnauti turtingus klientus. Niekuo nekalti brolis ir sesuo, vadovaujami vieno to paties žmogaus, patenka į ištvirkimo kelią.

Filmo siužetas gali skambėti kaip melodramos scenarijus, tačiau režisierius Anh-Hang Tranas siekia ko kito. Jo požiūris pamatuotas ir apgalvotas. Jo dėmesys sukoncentruotas ties spalva ir tyla, o kamera atsargiai tyko veikėjų, fiksuodama mažiausius pokyčius jų veiduose, vienas kitą keičiančias mintis ir emocijas. Be to, juosta yra beveik magiškojo realistinio charakterio, su nelauktų grožio proveržių akcentais. Veikėjai staiga sustabdo kasdienio gyvenimo ritmą, kad pasižiūrėtų į karinį malūnsparnį, krentantį į transportu užgrūstą autostradą. Arba filmas staiga centre patalpina Poetą (visiškai atitinkantį savo vardą) su jo minimalistine poezija, sugretindamas eiles su tarp eilučių juntama tyla. Keista matyti tiek gražių momentų istorijoje apie ištvirkimą, žiaurumą, narkotikus ir mirtį. Bet toks režisieriaus, kovojančio už naujas kino kalbos formas, nepriklausomas nuo komercinio žanro taisyklių, sprendimas. Filmas lengvai galėtų tapti trileriu arba veiksmo filmu apie gangsterius, bet *Dviratis* yra juosta, suderinta pagal miesto, kuriame viskas vyksta, ritmus. Tai filmas, kuris pasiruošęs mus ramiai iš naujo supažindinti su vieta ir žmonėmis, kurių nematėme daugiau nei dvidešimt metų. **AT**

Vietnamas, Prancūzija (Entertainment, Lazannec, Lumière, La Sept, SFP), 120 min., spalvotas

Vietnamiečių, italų kalbomis

Režisierius Anh-Hung Tran

Prodiuseris Christophe Rossignon

Scenarijaus autoriai Trung Binh Nguyen, Anh-Hung Tran

Operatoriai Benoît Delhomme, Laurence Trémolet

Kompozitorius Tôn-Thât Tiêt

Vaidina Le Van Loc, Tony Leung Chiu Wai, Tran Nu Yên-Khê, Nhu Quynh Nguyen, Hoang Phuc Nguyen, Ngo Vu Quang Hal, Tuyet Ngan Nguyen, Doan Viet Ha, Bjuhoang Huy, Vo Vinh Phuc, Le Kinh Huy, Pham Ngoc Lieu, Le Tuan Anh, Le Cong Tuan Anh, Van Day Nguyen

Venecijos kino festivalis: Anh-Hung Tran (FIPRESCI apdovanojimas), „Auksinis liūtas"

JAV, Vokietija (PolyGram, Spelling, Blue Parrot, Bad Hat Harry, Rosco), 106 min., spalvotas (*Technicolor* sistema)

Anglų, vengrų, ispanų, prancūzų kalbomis

Režisierius Bryan Singer

Prodiuseriai Michael McDonnell, Bryan Singer

Scenarijaus autorius Christopher McQuarrie

Operatorius Newton Thomas Sigel

Kompozitorius John Ottman

Vaidina Gabriel Byrne, Kevin Spacey, Stephen Baldwin, Chazz Palminteri, Pete Postlethwaite, Kevin Pollak, Benicio Del Toro, Suzy Amis, Giancarlo Esposito, Dan Hedaya, Paul Bartel, Carl Bressler, Phillip Simon, Jack Shearer, Christine Estabrook

„Oskaras": Kevin Spacey (antrojo plano aktorius), Christopher McQuarrie (scenarijus)

PAPRASTI ĮTARIAMIEJI (1995)
THE USUAL SUSPECTS

„Pats gudriausias velnio triukas yra įtikinti pasaulį, kad jis neegzistuoja." *Paprasti įtariamieji* – tai į aklavietę vedantis triukas, susijęs su kriminalinio pasaulio velnio identifikavimu: kas yra Keizeras Souzas? Vadovaujami Briano Singerio pastatę itin painaus siužeto filmą ir puikiai paskirstę mačo vaidmenis, jo kūrėjai atliko patį gudriausią triuką, kurio esmė buvo įtikinti žiūrovus tučtuojau pažiūrėti filmą iš naujo. Iliuzija yra tai, kad antrą kartą žiūrint šokiruojantį atvirumą, atseit galima visiškai atskleisti paslaptį. Bet Singeris ir scenarijaus autorius McQuarrie'is, gavęs „Oskarą", mėgaujasi ne aiškinimu, o gudriais ėjimais ir posūkiais.

Spacey'is, suvaidinęs Verbalą Kintą, suktą ir šnekų invalidą, už kurio pasakojimo siūlų mes ir kabinamės, laimėjo savo pirmąjį „Oskarą". Penkis nusikaltėlius sulaiko ir išrikiuoja kameroje atpažinimui, nors nė vienas iš jų neturi nieko bendra su tuo nusikaltimu, kuriuo visi yra kaltinami. Berods, atsitiktinis susitikimas, tačiau jis įkvepia kaltinamuosius suvienyti savo jėgas kitam apiplėšimui.

Negailestingas, nuostabiai choreografiškai išbaigtas miesčioniško *Rasiomono* (1950) veiksmas prasiveržia trūkčiojančiu *staccato*, juosta *Paprasti įtariamieji* tiesiog prasideda skerdynių scena, kurioje mįslingas žmogus kankina Byrne'o vaidinamą Kitoną. Ši „objektyvi" įvykių seka, papildyta pataisymais, vėl pasireikš Verbalo prisiminimuose ir jį tardančio FTB agento (Chazzas Palminteri) vaizduotėje. Pastarasis šventai įsitikinęs savo teorija, kam tie žmonės susivienijo mirtinam fiasko dėl „pasitrauk" ir „įvertink teisingai". Žiūrovas, gudriai išmuštas iš vėžių, daro tą pačią klaidą.

Singeris mėgaujasi rankų miklumu, kai kadras nusileidžia į besisukančią kavos taurę arba neria į šlykščią lifto šachtą, kurioje buvo įvykdyta žmogžudystė, priversdamas žiūrovą pamiršti apie neaiškią pabaigą. Negalima neįvertinti ir Johno Ottmano indėlio, kuris atliko neįprastą dubliavimą, redaguodamas painias scenas, ir sukūrė rūškaną garso takelį. Niekas negalėtų pasakyti, kad filmas yra neįdomus. **AE**

NEGYVĖLIS (1995)
DEAD MAN

Negyvėlio pradžioje Viljamas Bleikas (Johny Deppas) – baikštus, itin civilizuotas tarnautojas su akiniais – iškeliauja į vakarus, kad pradėtų karjerą pasienio Mašinos miestelyje. Kelias atrodo begalinis, o kai jis pagaliau atvyksta, sužino, kad jo vieta seniai užimta. Jausdamasis prislėgtas, jis susiranda prostitutę, bet merginos sužadėtinis nužudo ją, sužeidžia Viljamą ir miršta nuo jo kulkos – atsako. Viljamas bėga, pradeda kelionę per Vakarų Amerikos dykumas, kur kartu su paslaptingu indėnu Nieku (Gary Farmeris), vis labiau kentėdamas dėl savo nepagydomos žaizdos, artinasi mirties link. Niekas yra jo gidas: „Ar žinai, kaip naudotis šiuo ginklu?“ – klausia indėnas. – „Jis pakeis tavo liežuvį.“

Efektingas filmas žavi savo nespalvota Robbio Müllerio kinematografija (įtaką padarė Anselis Adamsas), nepakartojamai paprasta Neilo Youngo gitaros partija, plastiškos Deppo vaidybos poezija (tipiškas pavyzdys – scena, kurioje jis prigula apsikabindamas negyvą elniuką). Ekscentriški antrojo plano personažai užpildo beveik besiužetę juostos erdvę. Juos suvaidino Johnas Hurtas, Iggy Popas, Lance'as Henriksenas, Gabrielis Byrne'as ir aukštaūgis Robertas Mitchumas (kuris čia atliko paskutinį savo vaidmenį, pavaizdavęs vyruką, neišleidžiantį iš burnos cigaro).

Didžioji pasakojimo dalis, o ir pats filmo žiaurumas yra banalūs ir neromantiški, ypač netinkamas, beveik patologinis Koulo Wilsono (Henriksenas) – net ne šaltakraujo, o greičiau bekraujo žmogžudžio – elgesys. Plintanti beribės Vakarų tuštumos tyla, linguojančios sidabrinio beržo šakos, užkabintos mišku važiuojančio Viljamo, Nieko prozaiškumas, kai jis atlieka nelabai suprantamus ritualus virš sąmonę praradusio veikėjo, – visa tai veda prie beprasmio žmogaus, vietos ir akimirkos prikėlimo. Filmo pabaigoje Niekas nustumia valtį su Viljamu į didžiulio ežero tolumą, ir šmėkliška kanoja vandens paviršiumi slysta į kitą pasaulį, primindama mums karaliaus Artūro mirtį Avalone. **MP**

JAV, Vokietija, Japonija (12 Gauge, JVC, Miramax, Newmarket, Pandora), 121 min., nespalvotas

Režisierius Jim Jarmusch

Prodiuseris Demetra J. MacBride

Scenarijaus autorius Jim Jarmusch

Operatorius Robby Müller

Kompozitorius Neil Young

Vaidina Johnny Depp, Gary Farmer, Lance Henriksen, Michael Wincott, Mili Avital, Iggy Pop, Crispin Glover, Eugene Byrd, Michelle Thrush, Jimmie Ray Weeks, Mark Bringleson, Gabriel Byrne, John Hurt, Alfred Molina, Robert Mitchum

Kanų kino festivalis: Jim Jarmusch – „Auksinės palmės šakelės“ nominacija

JAV, Didžioji Britanija (Gramercy, PolyGram, Working Title), 98 min., spalvotas

Režisierius Joel Coen

Prodiuseriai Ethan Coen

Scenarijaus autoriai Joel Coen ir Ethan Coen

Operatorius Roger Deakins

Kompozitorius Carter Burwell

Vaidina William H. Macy, Steve Buscemi, Frances McDormand, Peter Stormare, Kristin Rudrüd, Harve Presnell, Tony Denman, Gary Houston, Sally Wingert, Kurt Schweickhardt, Larissa Kokernot, Melissa Peterman, Steve Reevis, Warren Keith, Steve Edelman, Sharon Anderson

„Oskaras": Ethan Coen, Joel Coen (scenarijus), Frances McDormand (aktorė)

„Oskaro" nominacija: Ethan Coen (geriausias filmas), Joel Coen (režisierius), William H. Macy (antrojo plano aktorius), Roger Deakins (operatorius), Ethan Coen, Joel Coen (montažas)

Kanų kino festivalis: Joel Coen (režisierius) – „Auksinės palmės šakelės" nominacija

FARGO (1996)
FARGO

Vienas iš brolių ir partnerių Joelio ir Ethano Coenų bruožų yra laiko patikrintų Holivudo žanrų maišymas: juodojo trilerio, kvailos komedijos, gangsterių dramos, grandinėmis surakintų nusikaltėlių pabėgimu prie šiuolaikinių džiaugsmų. Didžioji filmų dalis, kurie pasirodė Amerikoje nuo 9-ojo deš. pr., teikia mums malonumą, o velniškai gudri juosta *Fargo* – vienas geriausių pavyzdžių. Tai pikta pasaka (ją kūrė abu broliai, prodiusavo Ethanas, o režisavo Joelis) priverčia sulaikyti kvapą, drebėti iš baimės ir nuoširdžiai juoktis. Iššvaistymas, pagrobimas, apgaulė, nesusipratimas ir nužudymas – šiame filme yra viskas ir, kaip visada Coenų filmuose, nusikaltimas tampa visiškai nekontroliuojamas.

Fargo veiksmas vyksta Šiaurinėje Dakotoje, kur depresijos kamuojamas automobilių pardavėjas Džeris Lundergardas (Williamas H. Macy taip nervingai suvaidino savo personažą, kad tai padėjo jam nuo epizodinių vaidmenų pereiti prie tų, kurie skiriami labai paklausiems aktoriams) surengia susitikimą savo buvusiems bendrams – aferistams ir liepia jiems pagrobti jo žmoną. Didžioji filmo dalis, su humoru pristatyta kaip tikroji istorija pirmoje liūdnų intrigų dalyje, vyksta atšiauriame ir užsnigtame gimtosios Coenų Minesotos peizaže (čia perdėtai paryškintas regiono dialektas yra išsikvėpusi ir monotoniška relikvija, juokingai pritaikoma triukšmingai ir banaliai plepant pirmųjų Skandinavijos imigrantų rajone, aiškinantis absurdiškus nesutarimus ar keistokus dalykėlius).

Skolose paskendęs Lundergardas atšaukia paties sugalvotą paprastą, „ne kietą" darbą. Išmoką už jo žmoną turi sumokėti jos turtingas tėvas (Harve Presnellis). Moteris negali pasirinkti tarp vyro ir jo

pasamdytų banditų, ir netgi atgavusi laisvę netampa protingesnė. Reikalas staigiai pasisuka ir leidžiasi žemyn dėl staigaus psichopato Grimsrudo (Piteris Stormare'is) įsikišimo tik todėl, kad jis užsimanė spurgų. Nevykėlis vykdytojas Šoulteris (Steve'as Bushemi) daugiau nebepajėgia kontroliuoti įvykių. Pasirodo Frances McDormand (Joelio Coeno žmona). Būdama paskutinį mėnesį nėščia, ji atrodo nepriekaištingai, ir labai paprastai vaidina neįtikėtinai protingą moterį – nedidelio miestelio policijos poskyrio viršininkę, Mardžę Gunderson. Ji ryžtingai, linksmai ir neskubėdama atlieka trigubos žmogžudystės tyrimą.

Sąmojinga Coenų ekspertizė atvedė prie sudėtingos, mozaikinės tragikomedijos, kartais labai juokingos, o kartu stebinančios savo smulkmeniškai apgalvotais posūkiais, akivaizdžiu nekaltumu ir paprastumu personažų, kontrastuojančių su ištvirkusiais, sukūrimo. Nelaimingi nusikaltėliai ir aukos yra ne tam, kad išgyventų, o tam, kad su jais būtų nuožmiai žaidžiama, siekiant žiūrovams sukelti malonų krūpčiojimą. Šis šaltas, piktavališkas bruožas, atsikartojantis daugumoje filmo kūrėjų darbų, yra tai, kas įkvėpė vieną peikėją taikliai praminti juos „menu susižavėjusiais įkyruoliais". Brolių talentas, jų filmai nuolat stebina, akina ir linksmina. Sukurtas ledinių peizažų fone, brolių Coenų ženklas – žavintys kadrai, lengvi juokeliai. Neįtikėtinas paprastumas ir betarpiškas santūrumas. McDormand, o taip pat Coenų scenarijus laimėjo „Oskarą" ir sugriovė sieną, kadangi tai buvo unikalus atvejis, kai apdovanojamas filmas, vaizduojantis žmogžudystę. **AE**

Prancūzija, Portugalija (CNC, Gemini, La Sept, Le Groupement National des Cinémas de Recherche, Canal+ Madragoa), 123 min., spalvotas (*Eastmancolor* sistema)

Prancūzų kalba

Režisierius Raoul Ruiz

Prodiuseris Paulo Branco

Scenarijaus autoriai Pascal Bonitzer, Raoul Ruiz

Operatorius Laurent Machuel

Kompozitorius Jorge Arriagada

Vaidina Marcello Mastroianni, Anna Galiena, Marisa Paredes, Melvil Poupaud, Chiara Mastroianni, Arielle Dombasle, Féodor Atkine, Jean-Yves Gautier, Jacques Pieiller, Pierre Bellemare, Smaïn, Lou Castel, Roland Topor, Jacques Delpi, Jean Badin

Kanų kino festivalis: Raoul Ruiz – „Auksinės palmės šakelės" nominacija

TRYS GYVENIMAI IR VIENA MIRTIS (1996)
TROIS VIES & UNE SEULE MORT

Gali būti, jog ši juosta – pati jausmingiausia iš visų Raoulo Ruizo, gimusio Čilėje, filmų (režisierius pelnė daugiau nei šimtą įvairių apdovanojimų ir titulų). *Trys gyvenimai ir viena mirtis* tapo juosta, puikiai atskleidusia charizmatiško Marcello Mastroianni, suvaidinusio keturis skirtingus vaidmenis, patvirtinusio ir savo vaidyba įgyvendinusio postsiurrealistinį režisieriaus patymą, talento daugialypumą.

Filme lengvai dėliojamos idėjos, pasiskolintos iš Nathanielio Hawthorne'o ir Isako Dineseno romanų, derinant su vaizdais, kurie gali priklausyti tik Ruizui (pavyzdžiui, istorija apie milijonierių, kuris savo noru tampa elgeta). *Trys gyvenimai ir viena mirtis* – tai prancūziška komedija, kurios veiksmas rutuliojasi Paryžiuje, nors eilė scenų primena rašytojo Jorge'o Luiso Borgeso kūrinius. Tarp energingai vaidinusiųjų filme reikia pastebėti Mastroianni dukterį Chiarą, o taip pat Melvilį Poupaud (kuris vaidino 1983 m. Ruizo juostoje *Piratų miestas*). **JRos**

Australija, 105 min., spalvotas

Režisierius Scott Hicks

Prodiuseris Jane Scott

Scenarijaus autoriai Scott Hicks, Jan Sardi

Operatorius Geoffrey Simpson

Kompozitorius David Hirschfelder

Vaidina Geoffrey Rush, Justin Braine, Sonia Todd, Chris Haywood, Alex Rafalowicz, Gordon Poole, Armin Mueller-Stahl, Nicholas Bell, Danielle Cox, Rebecca Gooden, Marta Kaczmarek, John Cousins, Noah Taylor, Paul Linkson, Randall Berger

„Oskaras": Geoffrey Rush (pagrindinio vaidmens aktorius)

„Oskaro" nominacija: Armin Mueller-Stahl (antrojo plano aktorius), Scott Hicks (režisierius), Pip Karmel (montažas), David Hirschfelder (muzika), Jane Scott (geriausias filmas), Jan Sardi, Scott Hicks (scenarijus)

SPINDESYS (1996)
SHINE

Davidas Helfgottas (Geoffrey Rush) – įžymus pianistas, tačiau jo daug žadantis koncertuojančio pianisto talentas nebuvo įvertintas kritikų, taip pat ir jo tėvo. Filmas sukurtas australų režisieriaus Scotto Hickso, dirbusio televizinės dokumentikos stiliuje. Pasakodama apie Helfgotto tragediją, juosta paaiškina atsitikimo priežastis.

Kartais žiūrėti pernelyg skaudu, lyg stebėtum sulėtintai rodomą avariją. Dar jauną Helfgottą (jį suvaidino jaunas A. Rafalovicz) vadino geriausiu kartos pianistu, ir galbūt pačiu perspektyviausiu klasikinio pianino atlikėju. Tačiau šis talentas užgeso dėl psichologinio tėvo (Arminas Mueller-Stalis) spaudimo. Šis žmogus, dujų kamerose praradęs artimuosius, be abejo, myli savo talentingą sūnų, bet, nepaisant to, neranda būdo suprasti ir vystyti jo talentą. Būtent tėvo klaidos santykiuose su sūnumi žlugdo prasidedančią jaunuolio karjerą.

Helfgottas, būdamas labai emociškai nepastovus, savo talentą prie pianino demonstruodavo itin retai. *Spindesys*, nepaisant liūdno turinio, iškelia atminty pačias geriausias kinematografijos asociacijas. Ši įtempta drama jaudinančiai patvirtina tiesą, kad daugybei meno genijų tik kančios gali tapti kūrybos priežastimi. Bet netgi nekreipiant dėmesio į tokius banalumus, *Spindesys* – tai eleginis, objektyvus požiūris į tikrąjį kenčiančio talento, kuris, nepaisydamas emocinių ir intelektualinių nukrypimų, kovojo su savo demonais ir rado išsilaisvinimą, gyvenimą. Didžioji garso takelio dalis – paties Helfgotto atliekami kūriniai. **KK**

PRIEŠ BANGAS (1996)
BREAKING THE WAVES

Veiksmas vyksta 8-ajame deš., tolimame Škotijos kampelyje. *Prieš bangas* daugeliu atžvilgių pralenkia puikiai nufilmuotus, aukštos kokybės dirbtinius ir dažnai monochrominius magiškus ankstesnių von Triero filmų (*Nusikaltimo elementas, Europa*) pasaulius, kad pradėtų eksperimentuoti su kraštutiniais, grubiais, rankine kamera sukurtais vaizdais, tipiškai atitinkančiais jo *Idiotus* ir kitų „Dogmos-95" režisierių juostas. Tačiau tai visiškai ne dogma ir ne dogmos filmas, kadangi peizažai sukurti naudojantis kompiuteriniu dizainu, o filmo partitūra pripildyta visiškai nemadingos 8-ojo deš. popmuzikos.

Von Trieras nuo vaikystės buvo sužavėtas pasakos „Auksinė širdis" apie gerą mažą mergaitę, kuri, pasiaukojančiai padėdama žmonėms, pati nesugebėjo išgyventi. Jo pastatyme nėra pabaigos. *Prieš bangas* – tai pirmoji trilogijos dalis; po kurios buvo sukurti *Idiotai* ir muzikinė drama *Šokėja tamsoje*, kurie vysto tą pačią temą. Filmo veikėja Besė (Emily Watson), vienišа jauna moteris, beveik vaikas, kuri užaugo griežtoje religingoje Vakarų salų miesto bendruomenėje. Ji palieka savo kiautą, kai netikėtai išteka už Jano (Stellanas Skarsgårdas) – švedo, dirbančio naftos platformoje Šiaurės jūroje, tačiau jos naujas gyvenimas griūva, kai Janas po nelaimingo atsitikimo tampa neįgalus. Pakeitusi šaltą religiją meilės maksimumu, Besė eina ypatingu šventumo ir kankinystės keliu. Ji išsiaiškina, kad galima suartėti prie lovos prirakintam Janui pasakojant istorijas apie savo seksualinius nuotykius, kurie kartais būna komiški, tragiški ar net pražūtingi.

Kaimo senbuviai, stovėdami virš moterų kapų, prakeikiantys ir siunčiantys jas į pragarą už tai, kad jos privedė vyrus prie nuodėmės, paskatino Besę atsiskirti. Ją tempia prie jūros į valtį, kurią valdo demoniškas Udo Kieras, bet kulminaciniai filmo momentai, vaizduojantys jos pomirtinę įtaką, yra išties genialūs. Filmo siužetas eina sudėtingu, bet daug apimančiu keliu, ir galėtų pasirodyti išgalvotas, jeigu ne nuostabus, realus, jausmingas ir keistas pagrindinės veikėjos, kurią suvaidino Watson, vaidmuo. **KN**

Danija, švedija, Prancūzija, Olandija, Norvegija (Argus, Canal+, CoBo, Det Danske, Eurimages, European Script Fund, Finnish Film Foundation, La Sept, Liberator, Lucky Red, Media Investment Club, Nederlands Fonds voor de Film, Nordic Film & TV Fund, Northern Lights, Norwegian Film Institute, October, Philippe Bobor, SVT Drama, Swedish Film Institute, TV1000 AB, Icelandic Film Corporation, Trust Film Svenska, VPRO TV, Villealfa, YLE, Zentropa, ZDF, arte), 159 min., spalvotas (*Eastmancolor* sistema)

Režisierius Lars von Trier

Prodiuseriai Peter Aalbæk Jensen, Vibeke Windeløv

Scenarijaus autoriai Lars von Trier, Peter Asmussen

Operatorius Robby Müller

Kompozitorius Joachim Holbek

Vaidina Emily Watson, Stellan Skarsgård, Katrin Cartlidge, Jean-Marc Barr, Adrian Rawlins, Jonathan Hackett, Sandra Voe, Udo Kier, Mikkel Gaup, Roef Ragas, Phil McCall, Robert Robertson, Desmond Reilly, Sarah Gudgeon, Finlay Welsh

„Oskaro" nominacija: Emily Watson (aktorė)

Kanų kino festivalis: Lars von Trier (pagrindinė žiuri premija), „Auksinės palmės šakelės" nominacija

JAV (Fox, Centropolis), 145 min., spalvotas

Režisierius Roland Emmerich

Prodiuseris Dean Devlin

Scenarijaus autoriai Dean Devlin, Roland Emmerich

Operatorius Karl Walter Lindenlaub

Kompozitorius David Arnold

Vaidina Bill Pullman, Marry McDonnell, Mae Whitman, Jeff Goldblum, Judd Hirsch, Will Smith, Vivica A. Fox, Ross Bagley, Margaret Colin, Robert Loggia, James Rebhorn, Randy Quaid, James Duval, Lisa Jakub, Giuseppe Andrews

„Oskaras": Volker Engel, Douglas Smith, Clay Pinney, Joe Viskocil (specialieji vaizdo efektai)

„Oskaro" nominacija: Chris Carpenter, Bill W. Benton, Bob Beemer, Jeff Wexler (garsas)

NEPRIKLAUSOMYBĖS DIENA (1996)
INDEPENDENCE DAY

Nė vienas filmas su specialiaisiais efektais negalėjo pralenkti *Nepriklausomybės dienos* – fantastiško, pelningo filmo, kuris kiekvienu kadru šlovina Amerikos patriotizmą. Jeffas Goldblumas – gudruolis iš dirbtinio kosminio palydovo – įsėda į tarpinį laivą iš išorinės erdvės, kurio laikas eina atbuline kryptimi. Jis keliauja į Vašingtoną, kad įspėtų prezidentą, kurį suvaidino Billas Pullmanas (šis vadovas labai panašus į Clintoną, o jo žmona, kurią suvaidino Marry McDonnell, – į prezidento žmoną Hillari), jog kosminiai laivai, kurie pasirodė virš planetos, pilni ne draugiškų ateivių, o piktų priešų, norinčių sunaikinti Žemę.

Režisierius Rolandas Emmerichas ir prodiuseris Deanas Devlinas į savo filmą įtraukė komedijų aktorius Willą Smithą, Robertą Loggią, Juddą Hirschą ir Harvey'į Fiersteiną, kurie puikiai atlieka savo vaidmenis. Tačiau tikrosios filmo žvaigždės vis dėlto yra ne aktoriai, o nuostabūs specialieji efektai. Pradedant nuo priešiškų kosminių laivų, kurie primena kultinius televizijos serijinius V kategorijos filmus, iki pat Žemės atakų mes su siaubu stebime, kaip kažkada didingi pagrindiniai pastatai – „Empire State Building" ir Baltieji rūmai – tampa rūkstančių griuvėsių kalnais. Visa tai yra puikus pavyzdys to, kokios artimos tikrovei gali tapti ekstravagantiškos fantazijos. **JB**

Prancūzija, Didžioji Britanija (Channel Four, CiBy 2000, Thin Man), 142 min., spalvotas (*Metrocolor* sistema)

Režisierius Mike Leigh

Prodiuseris Simon Channing-Williams

Scenarijaus autorius Mike Leigh

Operatorius Dick Pope

Kompozitorius Andrew Dickson

Vaidina Timothy Spall, Phyllis Logan, Brenda Blethyn, Clarie Rushbrook, Marianne Jean-Baptiste, Elizabeth Berrington, Michele Austin, Lee Ross, Lesley Manville, Ron Cook, Emma Amos, Brian Bovell, Trevor Laird, Claire Perkins, Elias Perkins McCook

„Oskaro" nominacija: Simon Channing-Williams (geriausias filmas), Mike Leigh (režisierius), Mike Leigh (scenarijus), Brenda Blethyn (aktorė), Marianne Jean-Baptiste (antrojo plano aktorė)

Kanų kino festivalis: Mike Leigh („Auksinė palmės šakelė"), pasaulinio žiuri prizas, Brenda Blethyn (aktorė)

PASLAPTYS IR MELAS (1996)
SECRETS AND LIES

Miko Leigho juosta *Paslaptys ir melas* – kvapą gniaužianti daugiabriaunė komiška drama, Didžiojo Kanų festivalio prizo 1996 metais laimėtoja, yra galbūt pats suprantamiausias ir optimistiškiausias režisieriaus filmas. Tai paaiškina, kodėl filmas tapo pačiu ryškiausiu jo darbu, nes paprastai savo aštrius kūrinius Leighas kurdavo teatrui ir kinui, o juose be gailesčio kritikuodavo socialinius skirtumus Thatcher epochos Anglijoje.

Hortenzija – jauna juodaodė specialistė, parenkanti akinius (Marianne Jean-Baptiste), ieško savo baltaodės biologinės motinos (Brenda Blethyn), fabriko darbuotojos, kuri savo dukterį atidavė įvaikinti vos jai gimus. Įtampa tarp motinos ir kitos nesantuokinės dukters (Clarie Rushbrook), tarp motinos ir jos jaunesniojo brolio (Timothy Spallas), o taip pat tarp brolio ir jo žmonos (Phyllis Logan) vis auga, pasekmė – žiauri kulminacija.

Įtemptas, Ibseno dvasia suformuotas šeimyninių santykių siužetas dramatiniu požiūriu labai platus, nors kai kurios detalės lieka neatskleistos. Tačiau aktorių vaidyba, ypač Spallo, tokia paveiki, kad atrodo, jog jus nuneša didžiulė banga. **JRos**

PERSIŠKAS KILIMAS (1996)
GABBEH

Iranas, Prancūzija (MK2, Sanaye Dasti), 75 min., spalvotas
Persų kalba
Režisierius Mohsen Makhmalbaf
Prodiuseriai Khalil Daroudchi, Khalil Mahmoudi
Scenarijaus autorius Mohsen Makhmalbaf
Operatorius Mahmoud Kalari
Kompozitorius Hossein Alizadeh
Vaidina Abbas Sayah, Shaghayeh Djodat, Hossein Moharami, Rogheih Moharami, Parvaneh Ghalandari

Mohseno Makhmalbafo *Persiškas kilimas* – savo ryškumu žavintis filmas. Pradedant pirmuoju drąsiu kadru, kai jauna moteris (Shaghayeh Djodat) tarytum atgyja iš figūros ant persiško kilimo, mus užburia viskas – spalva, garsai, greitas asociatyvus montažas. Tačiau *Persiškas kilimas* – tai daug daugiau, negu vien keistas, gražus, etninis, pseudokrikščioniškas epas *Laiškanešio* (1994) stiliumi. Tai liūdna istorija apie neišsipildžiusią meilę, gimimą ir mirtį, gamtą ir kultūrą, stebuklus ir praradimus.

Vaizdai, atsirandantys ant kilimo, – ne kas kita, kaip senovinis šios pasakos originalas, tačiau įmantrūs pasakojimo ryšiai sujungia įvairius laikus, vietas ir situacijas. Praeities ir dabarties akimirkos, jauni ir seni žmonės, prabangus kasdienio gyvenimo meniškumas, beveik toks pat, kaip pripažintas paveikslo arba filmo meniškumas – dėl viso to Makhmalbafas užima turtingą ir įvairialypę gyvenimiškų pojūčių ir patirties teritoriją.

Mūsų laikais kiekvienas filmas, parausvintas saulėlydžio atspindžiais, tingiai vadinamas „poetišku". *Persiškas kilimas* yra autentiška „poetinio kino" ekspresija. Kiekvienas žodis, žvilgsnis, garsas, mostas ar spalva metaforiškai su kuo nors rezonuoja: gyvūno judesys panašus į kilimo audėjų judesius, sraunus vanduo primena vėjyje siūruojančias pievos žoles.

Vakarų „Naujojo Irano kinematografo" atradimo kontekste *Persiškas kilimas* nebuvo pilnai įvertintas, palyginus su išaukštintomis neorealistinėmis Abbaso Kiarostami juostomis, pavyzdžiui, su 1994 m. filmu *Per alyvmedžius.* Tačiau Kiarostami ir Makhmalbafas tai tas pats, kas Maiklas Džeksonas ir Prince'as, jo juodaodis priešgynus pusbrolis. *Persiškas kilimas* atskleidžia ypatingą nuostabaus Makhmalbafo talento pusę – jo ramybę, kantrumą ir nepriklausomybę nuo laiko. Juostoje naudojamas kvapą gniaužiantis stilius panašus į gruzinų kino meistro Sergejaus Paradžanovo darbus; ypač tai atsiskleidžia jungiant tautinius ir modernius elementus, kai tarp jų esantys skirtumai pradingsta.

Nepaisant žavaus sudėtingumo, juosta yra visiškai skaidri ir tiesmuka, o tai išties stulbina. Žiūrovams, kurie atviri naujiems atradimams, *Persiškas kilimas* taps filmu, kuris pataiko tiesiai į sielą. **AM**

JAV (Castle Rock, Columbia, Rio Dulce), 135 min., spalvotas

Režisierius John Sayles

Prodiuseriai R. Paul Miller, Maggie Renzi

Scenarijaus autorius John Sayles

Operatorius Stuart Dryburgh

Kompozitorius Mason Daring

Vaidina Stephen Mendillo, Stephen J. Lang, Chris Cooper, Elizabeth Peña, Oni Faida Lampey, Eleese Lester, Joe Stevens, Gonzalo Castillo, Richard Coca, Clifton James, Tony Frank, Miriam Colon, Kris Kristofferson, Jeff Monahan, Mattew McConaughey

„Oskaro" nominacija: John Sayles (scenarijus)

ŠERIFO ŽVAIGŽDĖ (1996)
LONE STAR

Johno Sayleso gudrus ir protingas žmonių, gyvenančių Teksaso ir Meksikos pasienyje, likimų nagrinėjimas primena besikertančias linijas, grimztančias į praeitį, sutvirtėjančias ir judančias toliau. Jis kviečia į norinčių kalbėti personažų, supančių Rio apskrities šerifą Semą Dydsą (Chrisas Cooperis), galeriją. Šerifas atlieka tyrimą dėl skeleto, rasto užmiesčio dykynėje. Dydsas slaptai tikisi, kad byla susijusi su nesibaigiančiu karu, kurį jo miręs tėvas (Matthew McConaughey'is), tapęs vietiniu herojum, prieš keletą dešimtmečių kariavo su žinomu parsidavėliu, nusikaltėliu rasistu (Krisas Kristoffersonas). Kas atsitiko tuomet? Ir kokią įtaką padarė šių dienų miesto, apgyvendinto baltaodžių, juodaodžių ir ispanų mišiniu, išprotėjusio dėl noro perrašyti istoriją ir sau pasilikti ateitį, gyvenimui? Kaip asmeniškumai įtakoja visuomeninius interesus, ir atvirkščiai?

Iš pirmo žvilgsnio *Šerifo žvaigždė* gali pasirodyti kažkuo tarp detektyvo ir šiuolaikinio vesterno, bet teisingiau būtų ją pavadinti kaleidoskopine besikeičiančios visuomenės apžvalga, o jau čia Saylesas visada žibėjo, jeigu tiksliau, – nuo *Metevano* (1987) ir *Vilties miesto* (1991) laikų. Tačiau čia jis pirmą kartą įterpia retrospektyvinius epizodus (kartais kaip kieno nors atsiminimus, kartais kieno nors pasakojimą, pridėdamas laiką kaip specialų ingredientą į svaiginantį viralą iš klasių, pinigų, sekso, draugystės, šeimos ir persekiojimų. Dialogai čia natūralistiniai, bet ryškūs ir sąmojingi, vaidyba visada nuostabi, muzikos naudojimas charakteringas, subtilus ir raiškus, o Stuarto Dryburgho kamera spalvingai parodo žmonių, esančių prieš objektyvą, draugystę ir nesantaiką. Galiausiai – ramiai naikinantis (iš esmės pateisinamas) finalas. Iš tikrųjų, pamiršk apie Alamo! **GA**

TRAUKINIŲ ŽYMĖJIMAS (1996)
TRAINSPOTTING

Grupė, 1994 metais sukūrusi kultinį britų filmą *Negilus kapas* (prodiuseris Andrew Macdonaldas, scenarijaus autorius Johnas Hodge'as, režisierius Danny Boyle'as ir žvaigždė Ewanas McGregoras), vėl susijungė dėl šio įtaigaus, niūraus požiūrio į Edinburgo narkotikų verslo sceną. Remtasi prieštaringu žinomo rašytojo Irvine'o Welsho romanu.

McGregoras vaidina Marką Rentoną, „Nuomininką", – narkomaną su visa nevykusių draugų kolekcija: narkotikų tiekėju „Ligoniu" (Jonny Lee Milleris), nevykėliu Spadu (Ewenas Bremneris) ir agresyviu psichopatu Begbiu (nuostabi Roberto Carlyle'o vaidyba), kuris lenda į muštynes visur ir su kiekvienu.

Boyle'as įjungia subtilią kinematografinę vaizduotę, kad atvestų į ekraną šiuos nevykėlius: nuo juostą pradedančios pauzės, kai Rentonas bėga žemyn gatve, iki jo žymios kalbos „rinkis gyvenimą", sakytos nutarus įvykdyti eilinę smulkią vagystę, kad susimokėtų už savo įprotį. Narkomanija čia vaizduojama atstumiančiai – siaubingų Rentono haliucinacijų sąraše yra nėrimas į patį šlykščiausią Škotijos tualetą, kad rastų ten nugrimzdusius narkotikus, o taip pat nepamirštamas mirusio kūdikio vaizdas, persekiojantis norintį išsigydyti nelaimėlį.

Po *Traukinių žymėjimo* pasirodymo kai kurie kritikai priekaištavo filmui, kad jis, nors ir nepateisina narkotikų, tačiau ir nenuteisia savo herojų narkomanų. Tačiau Boyle'o ir Hodge'o moralinio vertinimo atsisakymas – tik vienas iš daugelio filmo bruožų: mes čia ne tam, kad teistume Rentoną ir jo draugelius, mes čia tik tam, kad žiūrėtumėm, kaip jų gyvenimai, išdažyti šalto humoro, pavirsta į nieką. Nuostabus, prasmės kupinas, puikiai suvaidintas *Traukinių žymėjimas* pelnytai laikomas vienu geriausiu 10-ojo deš. anglų filmu. **JB**

Didžioji Britanija (Channel Four, Figment, PolyGram, Noel Gay), 94 min., spalvotas

Režisierius Danny Boyle

Prodiuseris Andrew Macdonald

Scenarijaus autorius John Hodge (pagal Irvine'o Welsho romaną)

Operatorius Brian Tufano

Kompozitoriai Johann Sebastian Bach, Georges Bizet, Brian Eno, Iggy Pop

Vaidina Ewan McGregor, Ewen Bremner, Jonny Lee Miller, Kevin McKidd, Robert Carlyle, Kelly Macdonald, Peter Mullan, James Cosmo, Eileen Nicholas, Susan Vidler, Pauline Lynch, Shirley Henderson, Stuart McQuarrie, Irvine Welsh, Dale Winton

„Oskaro" nominacija: John Hodge (scenarijus)

JAV (Dimension, Woods), 111 min., spalvotas

Režisierius Wes Craven

Prodiuseriai Cathy Konrad, Cary Woods

Scenarijaus autorius Kevin Williamson

Operatorius Mark Irwin

Kompozitorius Marco Beltrami

Vaidina David Arquette, Neve Campbell, Courteney Cox, Skeet Ulrich, Rose McGowan, Matthew Lillard, Jamie Kennedy, W. Earl Brown, Drew Barrymore, Joseph Whipp, Lawrence Hecht, Roger L. Jackson, David Booth, Liev Schreiber, Carla Hatley

KLYKSMAS (1996)
SCREAM

1996 m. filmų *Ir kalnai turi akis* (1978) ir *Košmaras Guobų gatvėje* (1984) režisierius, pradėjęs kurti vieną populiariausių ir sėkmingiausių visų laikų siaubo filmų seriją, pritrenkė tuos, kas manė, kad jo karjera baigta. *Klyksme* vaidino jauni talentingi aktoriai (tarp jų Drew Barrymore, Neve Campbell, Skeet Ulrich, David Arquette, Rose McGowan ir Jamie Kennedy). Juosta užkariavo JAV, pasiekė 103 mln. dolerių apyvartą, ir buvo akstinas naujai siaubo filmų krypčiai. *Miesto legenda* (1998), *Žinau, ką padarei praeitą vasarą* (1997), *Valentino diena* (2001) ir, aišku, *Klyksmas 2* (1997), *Klyksmas 3* (2000) ir šių juostų parodija – *Pats baisiausias filmas* (2000), – visi jie už savo sėkmę turėtų būti dėkingi Craveno originalui.

Intensyvus dešimties minučių *Klyksmo* prologas – paskutiniais metais plačiausiai aptarinėjama siaubo scena. Nepažįstamasis skambina telefonu ir grasina Keisei Beker (Barrymore), jaunai simpatiškai merginai iš vidurinės mokyklos, nužudysiąs ją ir jos vaikiną, jeigu nesulauks atsakymo į klausimą: „Kas buvo žudikas *Penktadienyje, 13-oje?*". Kaip ir daugelis kitų *Klyksme*, Keisė matė daug filmų apie žmogžudystes: *Helovinas* (1978), *Išleistuvių vakaras* (1980) ir taip toliau. Bet tik protingiausi siaubo filmų mėgėjai turi šansą išgyventi, nors kartais neužtenka ir žinojimo. Pagrindinė siužeto linija rodo Sidnės Preskot (Campbell) bandymus išlikti po siaubo filmų maniako su šmėklos kauke ir aštriu peiliu antpuolių. Tik laiku suteikta karštų naujienų ieškančios žurnalistės Galės Vezers (Courteney Cox) pagalba padeda išgelbėti Sidnę, kuri su siaubu atpažįsta priešus tarp savo draugų (taip pat ir savo vaikiną, kuris žada pasitraukti, nes jie „žudo be priežasties").

Vienas iš didžiulės *Klyksmo* sėkmės faktorių – smagus scenarijus (parašytas Kevino Williamso, televizijos laidos „Dousono įlanka" kūrėjo), daugelis aliuzijų į senesnius siaubo filmus, o taip pat meistriška Weso Craveno režisūra: jam pavyksta išgąsdinti žiūrovus net tuomet, kai jie juokiasi. **SJS**

ANGLAS LIGONIS (1996)
THE ENGLISH PATIENT

„Kiekvieną naktį aš išsipjaunu širdį, bet ryte ji vėl vietoje“. Anthony Minghella sėkmingai ekranizavo Michaelo Ondaatje knygą, laimėjusią Bookerio premiją. Filmas triumfavo teikiant Akademijos apdovanojimus: jis gavo devynis „Oskarus“ ir tapo didžiausiu laimėjimu po 1987 metų juostos *Paskutinis imperatorius*. Tai buvo ypač būdinga filmui, kurį scenarijaus autoriusir– režisierius beveik atsisakė filmuoti. Būdamas „užburtas“ poetiškos knygos, jis skyrė beveik tris metus jos adaptacijai ir suteikė polėkį aprašytajai meilės istorijai. Nepriklausomą prodiuserį Saulą Zaentzą (*Skrydis virš gegutės lizdo*, 1975, *Amadėjus*, 1984) iš pradžių rėmė „20th-Century Fox“. Tačiau kilę nesutarimai dėl pagrindinės aktorės nutraukė darbą. Filmavimas tęstas gavus paramą iš studijos „Miramax“.

Rimtai apdegęs ir subjaurotas pilotas (Ralphas Fiennesas) Antrojo pasaulinio karo pabaigoje randamas tarp savo biplano duženų Šiaurės Afrikoje. Jis kenčia nuo amnezijos, spėjama, kad jis yra anglas ir juo rūpintis pradeda prancūzė – kanadietė medicinos seselė Žana (Juliette Binoche). Jie randa prieglobstį apleistame italų vienuolyne. Paslaptingas pacientas, kuris pasirodo esąs vengrų grafas Lazlas Almazis, palaipsniui prisimena savo 1930–1945 m. praeitį Toskanoje, Kaire ir Saharos dykumoje. Jo meilės ryšiai su ištekėjusia Katrina Klifton (Kristin Scott Thomas) sukelia tragiškas pasekmes.

Filme yra du itin stiprūs momentai. Įmantri meilės istorija sukurta remiantis klasikiniais pavyzdžiais ir pripildyta romantiškos aistros. Puikus operatoriaus darbas dažnai primena Davido Leano stilių. Į sapnus panašus filmavimas iš oro, dramatiška smėlio audra, o taip pat jausmingos meilės scenos bei užburiantys deglų šviesos tyrinėjamų uolos piešinių ir blyksniais apšviečiamų cerkvės freskų vaizdai. Didžiulė *Anglo ligonio* ekrano erdvė priverčia įvertinti jo meninių ir techninių pasiekimų reikšmę. **AE**

JAV (J&M, Miramax, Tiger Moth), 160 min., spalvotas

Anglų ir vokiečių kalbomis

Režisierius Anthony Minghella

Prodiuseris Saul Zaentz

Scenarijaus autorius Anthony Minghella (pagal Michaelo Ondaatje romaną)

Operatorius John Seale

Kompozitorius Gabriel Yared

Vaidina Ralph Fiennes, Juliette Binoche, Willem Dafoe, Kristin Scott Thomas, Naveen Andrews, Colin Firth, Julian Wadham, Jürgen Prochnow, Kevin Whately, Clive Merrison, Nino Castelnuovo, Hichem Rostom, Peter Rühring, Geordie Johnson, Torri Higginson

„Oskaras“: Saul Zaentz (geriausias filmas), Anthony Minghella (režisierius), Juliette Binoche (antrojo plano aktorė), Stuart Craig, Stephanie McMillan (meninis apipavidalinimas ir dekoracijos), John Seale (operatorius), Ann Roth (kostiumai), Walter Murch (montažas), Gabriel Yared (muzika), Walter Murch, Mark Berger, David Parker, Christopher Newman (garsas)

„Oskaro“ nominacija: Anthony Minghella (scenarijus), Ralph Fiennes (aktorius), Kristin Scott Thomas (aktorė)

Berlyno tarptautinis kino festivalis: Juliette Binoche („Sidabrinis lokys“ – aktorė), Anthony Minghella – „Auksinio lokio“ nominacija

LAIMINGI KARTU (1997)
CHEUN GWONG TSA SIT

Elegiškas talentingo Honkongo režisieriaus ir scenarijaus autoriaus Wong Kar Wai'aus požiūris į meilės santykių krizę, sudėtinga juosta, nuspalvinta indigo spalvos nuotaika. Filmo, ironiškai pavadinto *Laimingi kartu*, veiksmas vyksta Argentinoje, kur kinų emigrantai ir meilužiai Li Fai (Tony Leungas) ir Poh Wing (Leslie Cheungas) apsigyveno vildamiesi susikurti bendrą gyvenimą. Ši beprasmiška ir bergždžia dviejų prieštaringų žmonių (vienas jų ryškus ir impulsyvus, o kitas – mįslingas ir išmintingas), svajonė yra tragiškas jų santykių pagrindas.

Naudodamas filmavimą iš toli, režisierius pergalvoja kiekvieną sceną, įsigilindamas į prisiminimus tyliaisiais momentais, panardindamas žiūrovus į pačią išsiskyrimo, sukėlusio tragiškus išgyvenimus, gelmę. Reikia atiduoti duoklę legendiniam operatoriui Christopheriui Doyle'ui, kurio meistriškas šviesos ir spalvos naudojimas kiekvieną kadrą pavertė menu. Aktoriai, filmavimo komanda ir režisierius perteikia iš ekrano sklindančią melancholijos nuotaiką, o jausmingo vyriško tango scena senoje apgriautoje virtuvėje stebina grožiu ir gniaužia kvapą. Leungas ir Cheungas vaikšto peilio ašmenimis: yra momentų, kai jų išgyvenama, į mirtį panaši kančia priverčia mus nusisukti nuo ekrano. Vieno susierzinimas ir ramus kito išgyvenimas perteikiamas veikėjų akimis, judesiais ir pozomis.

Santykiai nuo išdavystės pereina prie kankinančio švelnumo. Išardyta cigaretė ant galinės taksi sėdynės, užuojauta ant mylimo žmogaus peties. Li maitina sriuba sunkiai sergantį, subintuotą, sulaužytais šonkauliais gulintį Poh, kuris visiškai priklauso nuo Li. Veikėjai perkelia savo jausmus į fizinius santykius, naudodamiesi palyginimais ir metaforomis, ir tampa aišku, kad nėra lengvo kelio nutraukti tuos ryšius, kurie jungia ir smaugia juos. Po filmo sieloje lieka liūdesio jausmas. Tai iš tikrųjų tobulas kinas. **EH**

Honkongas (Block 2, Jet Tone, Prénom H, Seowoo), 96 min., nespalvotas ir spalvotas

Kinų kalbos Kantono tarme, literatūrine kinų, ispanų kalbomis

Režisierius Wong Kar-wai

Prodiuseriai Ye-cheng Chan, Chan Yecheng

Scenarijaus autorius Wong Kar-wai

Operatorius Christopher Doyle

Kompozitorius Danny Chung

Vaidina Leslie Cheung, Tony Leung Chiu Wai, Chen Chang, Gregory Dayton

Kanų kino festivalis: Wong Kar-wai (režisierius), „Auksinės palmės šakelės“ nominacija

PRINCESĖ MONONOKĖ
(1997)
MONONOKE HIME

Japonija (Dentsu, Nippon TV, Ghibli, Tokuma Shoten), 133 min., spalvotas (*Fujicolor* sistema)

Japonų kalba

Režisierius Hayao Miyazaki

Prodiuseris Toshio Suzuki

Scenarijaus autorius Hayao Miyazaki

Operatorius Atsushi Okui

Kompozitorius Jō Hisaishi

Vaidina (įgarsino) Yōji Matsuda, Yuriko Ishida, Yûko Tanaka, Kaoru Kobayashi, Masahiko Nishimura, Tsunehiko Kamijoe, Sumi Shimamoto, Tetsu Watanabe, Mitsuru Satô, Akira Nagoya, Akihiro Miwa, Mitsuko Mori, Hisaya Morishige

Yra daug priežasčių ginčytis, ar animaciniai filmai priklauso kinematografijai, ar juos reikėtų laikyti savarankišku menu. Hayao Miyazaki animaciniai filmai, ypač juosta *Princesė Mononokė*, pats tobuliausias jo šedevras, šiai diskusijai meta iššūkį ir ją pralenkia. Juosta meta iššūkį, kadangi jos kūrėjai rinkosi ideologiškai populiarią legendą, naudojo sudėtingiausią meninę grafiką, dailės instrumentus ir profesionalesnį modeliavimą, negu reikalauja panašių filmų žanras. Filmo galia, jo ryškus emocingumas remiasi jo veikėjų gilumu ir dviprasmiškumu, stebinančia antrojo plano veikėjų įvairove ir paieškomis to, slepiasi už piešinio (beje, nepaprastai gražaus). Viskas nulėmė tai, kad animacija įgavo neribotas galimybes – ji, naudojant mechaninį realybės įrašymą, tapo įėjimu į lygiagrečiai esančią erdvę.

Mitiniai kariai, mirčiai pasmerktos princesės, archajiški gyvūnai ir industrializacijos demonai, atgiję blogio vaizdiniai ir magiškos vaivorykštės – viskas juda ir skamba, kovoja ir myli, šoka iki žvaigždžių ir netikėtai, nors ir akimirkai, pradingsta vaikiško žmogaus veido piešinio, sukurto japonų animatoriaus, realizacijoje. Filme, nors animacijai tai labai nebūdinga, kraujas primena tikrą kraują, meilė ir mirtis išreiškiamos spalvotu rašalu, ir visa turi tą prasmę, kuri egzistuoja ir realybėje. Fantastiški gyvūnai ir šiuolaikinės ekologinės problemos susiję kaip vienos prigimties elementai. Jeigu Miyazaki, jungdamas animaciją ir meninį kiną, susilaukė sėkmės, tai jam pavyko derinant siužeto energiją su meno kūriniu. *Princesė Mononokė* laiko mus įsitempusius nuo pirmo iki paskutinio kadro. Nesakykite Miyazaki, kad jo filmai neįtikėtini, kadangi režisierius įsitikinęs atvirkščiai, o jis toks pat drąsus, kaip ir jo personažai. Galima tik tikėtis, kad toks ir išliks. **J-MF**

LOS ANDŽELAS SLAPTAI (1997)
L.A. CONFIDENTIAL

Šeštojo dešimtmečio Los Andželas – tai dvokianti pelkė, kur pasidavėliai policininkai linksminasi su naujai iškeptais banditais ir neapsiplunksnavusiais neūžaugomis. Sąmojingas ir linksmas Curtiso Hansono filmas papuošia itin perkamą Jameso Ellroy'aus knygą giliais jausmais ir išgyvenimais. Hansono juostos ritmas nepriekaištingas, režisierius naudojasi daug žadančių ir įkvėpimą teikiančių aktorių sąstatu, sukūrusiu trijų visiškai skirtingų žmonių aljansą: trijų policininkų, susietų vienos labai sudėtingos ir painios bylos tyrimu. Kevinas Spacey'is padirba žinomo policininko dokumentus, bet akivaizdžiai nesiruošia išduoti savo draugužių. Russelas Crowe, pavydus karštakošis policininkas, pradeda kovą su nusikalstamu pasauliu. Jis konkuruoja su pirmaujančiu tyrėju (Guy Pearce'as) dėl gražuolės, kurią suvaidino nepakartojamoji Kim Basinger, dėmesio.

Rafinuotų šokoladinių tonų filmas *Los Andželas slaptai* – aistringa, linksma ir liūdna istorija. Viliojantis 6-ojo deš. optimizmas, ironija ir lengvas 4-ojo deš. cinizmas bei keletas deguto lašų iš dar pažįstamo 10-ojo deš. Romantiška juosta yra galbūt paskutinis didysis juodojo Amerikos kino kūrinys apie beprotišką persekiojimą ir žlugusias svajones. Sekliai ir damos susiduria didžiulėje prarastos meilės ir kilnių santykių elegijoje, ir kol mes galime su jais tai išgyventi, mes dar turime vilties. **ET**

JAV (Monarchy, Regency, Warner Bros.), 138 min., spalvotas (*Technicolor* sistema)

Režisierius Curtis Hanson

Prodiuseriai Curtis Hanson, Arnon Milchan, Michael G. Nathanson

Scenarijaus autoriai Brian Helgeland, Curtis Hanson (pagal Jameso Ellroy romaną)

Operatorius Dante Spinotti

Kompozitorius Jerry Goldsmith

Vaidina Kevin Spacey, Russel Crowe, Guy Pearce, James Cromwell, Kim Basinger, Danny DeVito

„Oskaras": Brian Helgeland, Curtis Hanson (scenarijaus autoriai), Kim Basinger (antrojo plano aktorė)

„Oskaro" nominacija: Arnon Milchan, Curtis Hanson, Michael G. Nathanson (geriausias filmas), Curtis Hanson (režisierius), Jeannine Claudia Oppewall, Jay Hart (meninis apipavidalinimas ir dekoracijos), Dante Spinotti (operatorius), Peter Honess (montažas), Jerry Goldsmith (kompozitorius)

Kanų kino festivalis: Curtis Hanson – „Auksinės palmės šakelės" nominacija

MĖSININKO PADĖJĖJAS (1997)
THE BUTCHER BOY

Mėsininko padėjėjas, vienas jautriausių ir jausmingiausių Neilo Jordano filmų, sukurtas pagal adaptuotą ir labai linksmą to paties pavadinimo McCabe'o romaną. Veiksmas rutuliojasi 7-ojo deš. Airijos kaime ir parodo jaunuolio istoriją: jis, išvargintas neapibrėžtumo ir vienatvės, išeitį atranda televizijos ir „šaltojo karo" sukurtame fantastinių nuotykių pasaulyje. Paliktas nestabilios psichikos motinos (Aisling O'Sullivan) ir visiškai prasigėrusio tėvo (Stephen Rea), persekiojamas miesto nenuoramos (labai linksma Fiona Shaw) jaunasis Fransis (itin jausmingas Eamonno Owenso debiutas) yra ties išprotėjimo ir priepuolių, atstumiančių nuo jo net ištikimiausius draugus, riba.

Fransis pasiguodžia žemiškos Mergelės Marijos vizija (kaprizingai suvaidintos Sinead O'Connor), bet ji pasirodo netikra, ir vaikinas nusprendžia atkeršyti visiems. Turint galvoje visą temų niūrumą, *Mėsininko padėjėjuje* nėra saldumo. Filmas, sukurtas greitų, sumišusių kadrų principu, paremtas įtikinamais tonais, lydimas gyvos partitūros, perteikiantis liūdesio grėsmę, imituoja painią Frensio dvasios būklę ir jo pasiaukojimą. **ET**

Airija, JAV (Geffen, Warner Bros.), 109 min., spalvotas (*Technicolor* sistema)

Režisierius Neil Jordan

Prodiuseriai Redmond Morris, Stephen Woolley

Scenarijaus autoriai Neil Jordan, Pat McCabe (pagal Pato McCabe'o romaną)

Operatorius Adrian Biddle

Kompozitorius Elliot Goldenthal

Vaidina Eamonn Owens, Sean McGinley, Peter Gowen, Alan Boyle, Andrew Fullerton, Fiona Shaw, Aisling O'Sullivan, Stephen Rea, John Kavanagh, Rosaleen Linehan, Anita Reeves, Gina Moxley, Niall Buggy, Ian Hart, Anne O'Neill

Berlyno tarptautinis kino festivalis: Neil Jordan („Sidabrinis lokys" – režisierius), „Auksinio lokio" nominacija, Eamonn Owens (specialusis paminėjimas)

JAV (Canal+, Droits Audiovisuels, Fox Searchlight, Good Machine), 112 min., spalvotas (*Technicolor* sistema)

Režisierius Ang Lee

Prodiuseriai Ted Hope, Ang Lee, James Schamus

Scenarijaus autorius James Schamus (pagal Ricko Moody romaną)

Operatorius Frederick Elmes

Kompozitorius Mychael Danna

Vaidina Kevin Kline, Joan Allen, Henry Czerny, Adam Hann-Byrd, David Krumholtz, Tobey Maguire, Christina Ricci, Jamey Sheridan, Elijah Wood, Sigourney Weaver, Kate Burton, William Cain, Michael Cumpsty, Maia Danziger, Michael Egerman

Kanų kino festivalis: James Schamus (scenarijus), Ang Lee – „Auksinės palmės šakelės" nominacija

LEDO AUDRA (1997)
THE ICE STORM

Romanų autorius Rickas Moody 8-ojo deš. nuotaiką perteikė *Ledo audroje* – hipnotizuojančioje pasakoje apie dvi šeimas iš priemiesčio, išgyvenančias emocinį rudenį. Taivano režisierius Angas Lee griežtai pagal knygą kontroliavo visus pastatymo momentus, pakvietęs aktorius Keviną Kline, Joaną Allen, Sigourney Weaver, Christiną Ricci, Elijah Woodą, Adamą Hann-Byrdą ir Tobey Maguire. Siužetas parodo mažas ir dideles tragedijas, bet jos perteikiamos ne žodžiais, o pojūčiais, vaizduojamos niūriomis ir mistiškomis scenomis.

Filmo veiksmas vyksta Naujajame Kanaane, Konektikute, priemiestiniame Niujorko palydove 1973 metais. Miestas pagaliau suvokia, kad jis nesveikas. Tai sklando ore. Dvi kaimynystėje gyvenančios šeimos, Hudai ir Karversai, gyvena beveik identiškai: suaugusieji geria ir pernelyg daug rūko, kalba arba apie pornografinius filmus, arba apie Votergeitą. Benjaminas Hudas (Kline'as) palaiko visiškai aistros netekusius santykius su Džeine Karver (Weaver, kuri rengiasi 8-ojo deš. gundytojos drabužiais), o Hudo žmona (Allen griežtai sušukuotais plaukais), nepaisant visų savo įtarinėjimų, negali išsireikalauti iš vyro tiesos. Tuo metu jų vaikai (Ricci, Hand-Byrdas ir Woodas) užsiiminėja seksu, pakeliui išgeria, ir visa tai atliekama be jokių emocijų. Polas Hudas (Maguire), pagrindinis ir gyviausias filmo personažas, – jaunas žmogus, kuris savo šeimai gyvenimo prasmę perteikia pagal Fantastiškąjį ketvertą – pasimetusią komiškų superherojų grupę. Oras, taip nemėgstamas scenarijų teoretikų, yra savarankiška paslaptinga ir mirtį nešanti jėga, taigi abi poros atsipeikėja tik po to, kai suduodamas smūgis.

Būdamas artistiškas režisierius (*Vestuvinė puota,* 1993, ir *Valgis, gėrimas, vyras, moteris,* 1994), Angas Lee įrodė savo sugebėjimą perteikti socialinį ir emocinį subtilumą, naudodamas neįtikėtinai naujovišką anglų kalbą (pradžia – *Protas ir jausmai,* 1995). *Ledo audra* dar labiau paryškina Lee gabumus. Jis labai įžvalgiai naudoja metų laikų požymius ir kostiumų štrichus, pasitekdamas šaltus atspalvius, kontrastuojančius su emocijomis, kurios jaudina, kai į jas galima žiūrėti tik netiesiogiai. **KK**

PAŠĖLUSIOS NAKTYS (1997)
BOOGIE NIGHTS

Rizika nėra savybė, kuri asocijuojasi su amerikiečių kinematografu, bet kartas nuo karto atsiranda drąsuolis, kuris viską apverčia aukštyn kojomis. Tarp 10-ojo dešimtmečio keistuolių yra taisyklių laužytojo, Paulo Thomaso Andersono, vardas. *Pašėlusios naktys* tapo jo antruoju meniniu filmu po pripažinimo nesulaukusios juostos *Sėkmės aštuntukas* (1996). *Pašėlusios naktys* visapusiškai pavaizdavo 8–9-ojo deš. sandūros pornografijos industriją. Pagrindinį vaidmenį atliko Markas Wahlbergas, suvaidinęs paauglį iš Pietų Kalifornijos, pornožvaigždę, pravarde Dirkas Digleris. Puikiai atkūręs platėjančių kelnių, disko muzikos, sintetinių narkotikų ir sekso pertekliaus epochą, Andersonas šokiruoja ir stebina mus, pornografijos pasaulį rodydamas su humoru ir užuojauta. Neperlenktume lazdos, jeigu filmą *Pašėlusios naktys* pavadintume efektyviu socialiniu tyrimu.

Veiksmas atspindi epochą, kai pornografija kino juostoje pradėjo užleisti vietą naujam ir pigesniam vaizdajuosčių formatui. Čia parodytos permainos yra ne tik technologinės. Kaip kartą pareiškė François Truffaut, 8-ajame deš. pornografija beveik prilygo ateinančiam žanrui. Tai iliustruoja filmai *Gili gerklė*, *Už žalių durų* ir *Kipšas panelėje Džouns*, pritraukę gausias vidurinės klasės ir vidutinio išprusimo žiūrovų minias. Atsiradus vaizdajuostėms, pornožvaigždžių ir kinematografų fantazijų, kurias jie sukeldavo, sistema staiga buvo pakeista estetika, kuri pabrėždavo kūno taisyklingumą ir galbūt iš anksto signalizavo tai, kas ateis į amerikiečių televiziją 10-ajame deš.

Burtas Reynoldsas puikiai suvaidino keistos sekso filmų „šeimynėlės“, kurią sudaro Julianne Moore, Williamas H. Macy, Johnas C. Reilly, Phillipas Seymouras Hoffmanas ir kiti, kurie tuoj taps žinomi kaip pagrindiniai Andersono aktoriai, kinematografo patriarcho vaidmenį. Andersonas, panašiai kaip ir kiti jo kartos kinematografai, buvo linkęs naudoti plačius ir, rodos, nesibaigiančius kadrus. Jo bandymai niekada neliko be pėdsako. Atvirkščiai, jie nuolat sunkina siužetą, o kiekvienas pasakojimo sluoksnis įtakoja ir veikia kitus. **RP**

JAV (Ghoulardi, Lawrence Gordon, New Line), 152 min., spalvotas

Režisierius Paul Thomas Anderson

Prodiuseriai Paul Thomas Anderson, Lloyd Levin, John S. Lyons, Joanne Sellar

Scenarijaus autorius Paul Thomas Anderson

Operatorius Robert Elswit

Kompozitorius Michael Penn

Vaidina Mark Wahlberg, Burt Reynolds, Luis Guzmán, Julianne Moore, Don Cheadle, Philip Baker Hall, Heather Graham, Philip Seymour Hoffman, Thomas Jane, William H. Macy, Ricky Jay, John C. Reilly, Robert Ridgely, Alfred Molina, Nicole Ari Parker

„Oskaro“ nominacija: Paul Thomas Anderson (scenarijus), Burt Reynolds (antrojo plano aktorius), Julianne Moore (antrojo plano aktorė)

JAV (Jean Doumanian, Sweetland), 96 min., spalvotas (*Technicolor* sistema)

Režisierius Woody Allen

Prodiuseris Jean Doumanian

Scenarijaus autorius Woody Allen

Operatorius Carlo Di Palma

Vaidina Caroline Aaron, Woody Allen, Kirstie Alley, Bob Balaban, Richard Benjamin, Eric Bogosian, Billy Crystal, Judy Davis, Hazelle Goodman, Mariel Hemingway, Amy Irving, Julie Kavner, Eric Lloyd, Julia Louis-Dreyfus, Tobey Maguire

„Oskaro" nominacija: Woody Allen (scenarijus)

IŠNARSTYTAS HARIS (1997)
DECONSTRUCTING HARRY

Woody Allenas visą susikaupusį pyktį išlieja ant moterų (iš karto prisimename vieną), kai žinomi aktoriai vaidina scenas iš neurotiko, seksualinių nukrypimų turinčio, egocentriško, nuolat išsisukinėjančio ir bambančio rašytojo Hario Bloko (Allenas) gyvenimo scenas. Dvidešimt septintas scenarijaus autoriaus ir režisieriaus Woody Alleno filmas *Išnarstytas Haris* yra sąmojingas, bauginančiai ydingas ir be galo atviras.

Haris padarė karjerą, pavertė savo gyvenimą subtiliai išgalvota fantazija. Vėliau šeši analitikai ir trys žmonos bandys jį iššifruoti, bet dabar jis neprisiima atsakomybės, įtikinėdamas save, kad eilinis romanas su jauna mergina visiškai atitinka jo savijautą: „Nepraradau jaunatviško žavesio todėl, kad nesubrendau." Ištraukos iš jo knygos persipina su „realiomis" „išgalvotų" charakterių kopijomis. Komedija ir drama susieina siurrealistinėse aukštumose, pavyzdžiui, nerimą keliantis epizodas, kai Haris aplanko pragarą ir ten susitinka su savo sukurtais personažais. Kai kurios fantazijos stebina vaizduotę, – kad ir vieno Hario apsakymo pagrindinis veikėjas – „realiai" nesufokusuotas aktorius (Robinas Williamsas). Fanatai tikėjosi pamatyti subtilų, gilumini suvokimą, lydimą rafinuotų juokelių, bet buvo ir tokių, kurie pritarė krūtinę draskančiam Woody / Hario riksmui: „Aš pats sau PERDOZAVIMAS!" **AE**

Kanada (Alliance, Canadian Film and Video Production Tax Credit, Ego Gort, Harold Greenberg Fund, TMN, Téléfilm Canada), 112 min., spalvotas

Režisierius Atom Egoyan

Prodiuseriai Atom Egoyan, Camelia Frieberg

Scenarijaus autorius Atom Egoyan (pagal Russello Bankso romaną)

Operatorius Paul Sarossy

Kompozitoriai: Mychael Danna, Sarah Polley

Vaidina Ian Holm, Caerthan Banks, Sarah Polley, Tom McCamus, Gabrielle Rose, Alberta Watson, Maury Chaykin, Stephanie Morgenstern, Kirsten Kieferle, Arsinée Khanjian

„Oskaro" nominacija: Atom Egoyan (režisierius), Atom Egoyan (scenarijus)

Kanų kino festivalis: Atom Egoyan (FIPRESCI apdovanojimas), didysis žiuri prizas, ekumeninės žiuri prizas, „Auksinės palmės šakelės" nominacija

ŠVIESUS RYTOJUS (1997)
THE SWEET HEREAFTER

Juosta *Šviesus rytojus* – išimtis iš taisyklės. Russello Bankso romano adaptacija pasirodė tokia sumani, kad pats Banksas leido režisieriui pakeisti knygos turinį. Minkštindamas autoriaus stilių, naudodamas patrauklius masinių veiksmų metodus, Atomas Egoyanas sukuria šokiruojantį, realistinį, tikrovišką praradimų tyrimą. Režisierius savo filme puikiai jungia „Spalvoto kaminkrėčio iš Hemleno" atkarpas ir atskirus siužeto įvykius, užtikrindamas prasmingą niūrią vienybę.

Mokyklinis autobusas nulekia nuo kelio ir, nerdamas po ledu, nusineša su savimi jaunuosius keleivius. Mažo miestelio gyventojus, išgyvenusius katastrofą, palaiko tam tikslui į miestą atvažiavęs juristas (Ianas Holmas). Jis įsitikinęs, kad teisingumas nusikaltėlio atžvilgiu gali palengvinti kolektyvinį miestelėnų kaltės jausmą. Egoyanas tragediją vertina iš dalies ir fragmentiškai, o tos dienos įvykiai atskleidžiami rodant šio širdį draskančio atsitikimo detales. Tyrimą Holmas užbaigia likusios gyvos merginos (Sarah Polley) parodymais. Situacija tampa aiškesnė, jos veide jis mato beviltiškumą, kadangi už sąžiningumą kartais svarbesnis susitaikymas. **JKI**

SMAGŪS ŽAIDIMĖLIAI (1997)
FUNNY GAMES

Šiame žiauriame ir provokuojančiame „namų invazijos“ filme (jie žinomi nuo D. W. Griffitho ir juostų *Prisukamas apelsinas* (1971), *Šiaudiniai šunys* (1971) ir *Panikos kambarys* (2002) laikų), Michaelis Haneke savo akivaizdžiu potraukiu kriminaliniams filmams priveda žiūrovus prie kraštutinumų, priversdamas juos susimąstyti apie smurto absurdiškumą.

Turtinga šeima leidžia atostogas name ant ežero kranto. Iškart po jų atvykimo į duris pasibeldžia apvalaus veido, švarus ir tvarkingas jaunuolis (Frankas Gieringas) ir mandagiai paprašo paskolinti kiaušinį. Netrukus prie jo prisijungia rafinuotesnis ir liesas draugas (Arno Frischas, filmavęsis ir ankstesniame Haneke'ės filme *Benio vaizdo grotuvas*, 1992). Apgauta pasitikėjimą keliančios jaunuolių išvaizdos ir patikėjusi siūlymu draugauti kaip kaimynai, žmona Ana (Susanne Lothar) pakviečia juos į namus. Atsidūrę viduje, vaikinai suriša šeimininką (Ulrichas Mühe), priverčia Aną nusirengti, o tada sušaudo jų sūnelį (Stefanas Clapczynski).

Kol sadistiški paaugliai tokiu būdu „linksminasi“ su savo aukomis, kurios filmo pabaigoje miršta, režisierius mistifikuoja žiūrovą. Ana sugebėjo nužudyti vieną iš prievartautojų, bet tą akimirką Haneke nutraukia veiksmą ir kartoja kadrus, taip gelbėdamas nusikaltimo bendrininką. Tai ne laiminga pabaiga, o sudėtingi klausimai ir neišvengiamas sąmyšis ateityje. **SJS**

Austrija (Wega), 108 min., spalvotas

Vokiečių ir prancūzų kalbomis

Režisierius Michael Haneke

Prodiuseris Veit Heiduschka

Scenarijaus autorius Michael Haneke

Operatorius Jürgen Jürges

Kompozitoriai Georg Friedrich Händel, Pietro Mascagni, Wolfgang Amadeus Mozart

Vaidina Susanne Lothar, Ulrich Mühe, Arno Frisch, Frank Giering, Stefan Clapczynski, Doris Kunstmann, Christoph Bantzer, Wolfgang Glück, Susanne Meneghel, Monika Zallinger

Kanų kino festivalis: Michael Haneke – „Auksinės palmės šakelės“ nominacija

Prancūzija, Iranas (Abbas Kiarostami, CiBy2000), 95 min., spalvotas

Persų kalba

Režisierius Abbas Kiarostami

Prodiuseris Abbas Kiarostami

Scenarijaus autorius Abbas Kiarostami

Operatorius Homayun Pavar

Vaidina Homayon Ershadi, Abdolrahman Bagheri, Afshin Khorshid Bakhtiari, Safar Ali Moradi, Mir Hossein Noori

Kanų kino festivalis: Abbas Kiarostami („Auksinė palmės šakelė"), kartu su *Unguriu*

VYŠNIOS SKONIS (1997)
TA'M E GUILASS

Vidutinio amžiaus vyras, ketinantis nusižudyti, pervažiuoja kalnuotomis ir dulkėtomis Teherano apylinkėmis ieškodamas ko nors, kas jį palaidos, jeigu jis įgyvendins savo norą, arba pataisys klaidą, jeigu jam nepasiseks. Stiprios, įtampos kupinos režisieriaus Abbaso Kiarostami scenos nepaaiškina, kodėl žmogus nori nusižudyti ir kodėl abejoja sėkme. Kiekviena jo kelionės akimirka lydima filosofinių apmąstymų, tačiau *Vyšnios skonis* lieka labiausiai ginčytinu filmu nuo to laiko, kai Kiarostami pasidalino „Palmės šakele" su Shoshei Imamura (filmas *Anglis*). Iš dalies tai įmanoma dėl to, kad autorius neatskleidžia filmo idėjos, o palieka tai padaryti žiūrovams. Kaip ir kituose savo filmuose, režisierius vienu metu nagrinėja ir asmeninį, ir visuomeninį veikėjo, savo mašina vežiojančio kitus, patyrimą lygiai taip pat, kaip filmo žiūrėjimo kino teatre patirtis jungia asmeninius jausmus ir viešą reakciją. Filmas kalba apie abu šiuos atvejus. Mes gardžiuojamės *Vyšnios skoniu* tiek vieni, tiek su kitais.

Be scenarijaus dirbančio Kiarostami konstruojamas siužetas – daugiausia dialogai automobilyje. Kiekvieną aktorių jis filmuoja atskirai, būdamas tai keleivis, tai vairuotojas, provokuodamas netikėtas replikas. Atsiskyrimo tema yra juostos *Vyšnios skonis* esmė. Ar gali kas nors sutapatinti save su nelaimingu veikėju, iraniečių kareiviu, turkų iškamšų pildytoju arba visais keturiais su juo kalbančiais veikėjais?

Kiarostami yra peizažų, trumpų, panašių į pamokymus, posakių, skatinančių žiūrovų vaizduotę, meistras. Tai taikoma ir siužetui, ir veikėjams, jų savaime džiugiems finaliniams pasirodymams. Epilogas, po šios istorijos apie baisią izoliaciją parodęs brolišką susivienijimą, kelia žavesį ir euforiją. **JRos**

ATMERK AKIS (1997)
ABRE LOS OJOS

Nors ispaniška Alejandro Amenábaro juosta žinoma iš amerikiečių perdarytos Camerono Crowe versijos *Vanilinis dangus* su Tomu Cruise'u, rekomenduojama pažiūrėti originalą. Intriguodamas virtualia realybe, Amenábaras ketino sukurti „realistinį“ mokslinės fantastikos filmą, naudodamasis tik įvairiais kino kameros pokrypiais vietoje smegenis sprogdinančių specialiųjų efektų. Jam pavyko išeiti už šios banalios klasifikacijos ribų. *Atmerk akis* tapo tokių filmų kaip *Egzistencija* (1999), *Matrica* (1999), *Kovos klubas* (1999), *Šeštasis pojūtis* (1999), *Memento* (2000), *Malholando kelias* (2001) pranašu. Šie tamsūs filmai sukuria paranojos ir pasimetimo atmosferą, jie rodo virtualią realybę ir kelia klausimą apie laiko ir erdvės esmę bei priverčia žiūrovus žiūrėti filmą bent du kartus.

Cezaris (Eduardo Noriega), pasiturintis jaunas savimyla, nusprandžia baigti vienos nakties romanus, susitinka savo „svajonių merginą“ Sofiją (Penélope Cruz) ir išduoda savo geriausią draugą. Po siaubingos, jį subjaurojusios automobilio katastrofos Cezaris atsibunda psichiatrinėje ligoninėje ir sužino, kad yra kaltinamas žmogžudyste. Čia jam realu atrodo viskas, kas vyksta aplink: jis planuoja ateitį ir dabartį, atmesdamas tai, ką išgyveno praeityje. Praradęs savikontrolę, vaikinas nebegali atskirti gyvenimo nuo fantazijų, kol pasąmonės labirintas atveda jį prie įvykusio ir gyvenimą sužlugdžiusio lūžio suvokimo. **LB**

Ispanija, Prancūzija, Italija (Escorpión, Alain Sarde, Lucky Red, Sogetel), 117 min., spalvotas

Ispanų kalba

Režisierius Alejandro Amenábar

Prodiuseriai Fernando Bovaira, José Luis Cuerda

Scenarijaus autoriai Alejandro Amenábar, Mateo Gil

Operatorius Hans Burman

Kompozitoriai: Alejandro Amenábar, Mariano Marín

Vaidina Eduardo Noriega, Penélope Cruz, Chete Lera, Fele Martinez, Najwa Nimri, Gérard Barray, Jorge de Juan, Miguel Martínez, Ion Gabella, Joserra Cadiñanos, Tristán Ulloa, Pepe Navarro, Jaro, Walter Prieto

Berlyno tarptautinis kino festivalis: Alejandro Amenábar (C.I.C.A.E. prizas, garbės paminėjimas – režisierius)

MOTINA IR SŪNUS (1997)
MAT I SYN

Nuostabi, dvasinga vizuali Aleksandro Sokurovo esė *Motina ir sūnus* atrodo kaip ateities filmas. Juosta sutelkta ties dviem personažais, itin reta dialogų, ilgi kadrai ir dažnai keičiamos scenos, nufilmuotos tai su vaizdą iškreipiančiais, tai su paprastais lęšiais. Viskas vyksta XX a., kurio simboliai yra gariniai varikliai ir dviejų pagrindinių veikėjų, – sergančios motinos (Gudrun Geyer) ir jai atsidavusio sūnaus (Aleksejus Ananišnovas), – apie kurių santykius pasakoja juosta, portretas. Neminimi vardai ir beveik nieko nežinome apie jų praeitį, bet, atsargiai stebint, atsiranda šiokių tokių užuominų apie šeimynines simpatijas.

Ligota motinos, kuri visiškai priklauso nuo sūnaus, širdis paskutinėmis dienomis grasina sužlugdyti jų santykius. Kartu jie tyli apie pasaulio sukūrimo paslaptis, jo skausmas prasideda iš apatijos, o ji jaučia baimę prieš mirtį. Kraujo ryšys jungia motiną su sūnumi, o sūnų su motina. Niūri filmo nuotaika sukuria vienišus peizažus, kurie ilgam palieka įspūdį.

Vienatvė – ne tik alegorija, jungianti gamtą ir šeimą; ji suteikia toną šiam poetiškam kūriniui, kuriame praradimo jausmą įrėmina kiekvienas kadras. **GC-Q**

Vokietija, Rusija (Zero, O-Film, Severnij Fund), 73 min., spalvotas

Rusų kalba

Režisierius Aleksandr Sokurov

Prodiuseriai Aleksandr Golutva, Thomas Kufus

Scenarijaus autorius Yuri Arabov

Operatorius Aleksei Fyodorov

Kompozitorius Michail Ivanovič, Otmar Nussio

Vaidina Aleksej Ananišnov, Gudrun Geyer

TITANIKAS (1997)
TITANIC

Režisieriaus Jameso Camerono darbo dėka ši meilės istorija – daugiau negu ekrane vykstanti istorija. Paskelbus didesnį nei 200 milijonų dolerių biudžetą, netgi prieš premjerą *Titanikas* jau buvo žinomas kaip brangiausias visų laikų filmas. Didesnė pinigų dalis buvo išleista šešis mėnesius filmuojant Meksikoje, tikslioje žymaus, 1912 m. po susidūrimo su ledkalniu paskendusio, 230 m ilgio laivo kopijoje. Filmavimo metu iškilo problemų, teko net sustabdyti filmavimą, nes aktoriai ir filmavimo grupė apsinuodijo prastos kokybės maistu Naujojoje Škotijoje. Sklido kalbos, kad Cameronas išprotėjęs, visur siekiantis tobulumo. Jo dėmesys smulkmenoms žengdavo taip toli, kad jis įdarbino įmones, kurios amžiaus pradžioje kūrė Titaniko interjerą, tokiu būdu kiekvienas šviestuvas ir lėkštė buvo tikslios originalų kopijos. Visame pasaulyje filmą pažiūrėjo daugiau nei milijardas žmonių, nė vienas filmas nuo *Ben Huro* (1959) nėra gavęs vienuolikos „Oskaro" apdovanojimų.

Camerono juosta – tai pusiau *Poseidonas*, pusiau *Meilės laivas*: ir romantika, ir katastrofa vandenyne atsiveria taip pat giliai. Kate Winslet vaidina Rozą, jauną aristokratę, priverstą tapti niekšo Kalo (Billy Zane'as) sužadėtine, bet įsimylėjusią trečiosios klasės keleivį Džeką (Leonardo DiCaprio), žinoma, kol garsiausias pasaulio laivas dar nebuvo vandenyno dugne. Jų uždraustas romanas teikia filmui jausmingumo. Cameronas pripildo filmą specialiaisiais efektais, kad išreikštų tikrą siaubą, kuris apėmė visus keleivius, priversdamas aktorius praleisti šaltame vandenyje dienų dienas, filmuodamas siaubingas scenas, kai „nepaskandinamas" laivas pradeda skęsti ir lūžta pusiau.

Neįtikėtinai populiarus *Titanikas* iš Leonardo DiCaprio padarė žvaigždę ir paauglių idealą. Finalinė Celine Dion daina „My heart will go on" tapo muzikos pardavimo lydere. Vertinant kino gamybos apimtis ir reginio mastą, *Titanikas* išlieka vienu įspūdingiausių visų laikų filmų. **JB**

JAV (Fox, Lighstorm, Paramount), 194 min., spalvotas

Anglų, prancūzų, vokiečių ir švedų kalbomis

Režisierius James Cameron

Prodiuseriai James Cameron, Jon Landau

Scenarijaus autorius James Cameron

Operatorius Russell Carpenter

Kompozitorius James Horner

Vaidina Leonardo DiCaprio, Kate Winslet, Billy Zane, Kathy Bates, Bill Paxton, Gloria Stuart, Frances Fisher, Bernard Hill, Jonathan Hyde, David Warner, Victor Garber, Danny Nucci, Lewis Abernathy, Suzy Amis, Nicholas Cascone

„Oskaras": James Cameron, Jon Landau (geriausias filmas), James Cameron (režisierius), Peter Lamont, Michael Ford (meninis apipavidalinimas ir dekoracijos), Russell Carpenter (operatorius), Deborah Lynn Scott (kostiumai), Tom Bellfort, Christopher Boyes (specialieji garso efektai), Robert Legato, Mark A. Lasoff, Thomas L. Fisher, Michael Kanfer (specialieji vaizdo efektai), Conrad Buff, James Cameron, Richard A. Harris (montažas), James Horner (muzika), James Horner, Will Jennings (daina), Gary Rydstrom, Tom Johnson, Gary Summers, Mark Ulano (garsas)

„Oskaro" nominacija: Kate Winslet (aktorė), Gloria Stuart (antrojo plano aktorė), Tina Earnshaw, Greg Cannom, Simon Thompson (grimas)

DIDYSIS LEBOVSKIS (1998)
THE BIG LEBOWSKI

Didysis Lebovskis – tai paskutinė Joelo ir Ethano Coenų „kriminalinės veiksmo trilogijos" dalis. Jų debiutinė juosta *Paprastas kraujas* (1984) perkėlė brolius Coenus į M. Caino, sukūrusio mistines žmogžudysčių istorijas *Dvigubas draudimas* ir *Laiškanešys visada skambina du kartus*, lygį. Savo *Milerio kryžkele* (1990) broliai atitiko Dashiello Hammetto stilių, kartodami rašytojo romaną *Raudonoji pjūtis* ir jo suktą dvejopą pasakojimą. Taigi, faktas, kad broliai Coenai pagaliau imsis Raymondo Chandlerio ir paslaptingų Los Andželo istorijų, buvo neišvengiamas.

Bet čia mes kalbame apie brolius Coenus. Chandlerio stoiškas privatus detektyvas Filipas Marlou pakeistas vienu, vieninteliu... „Dabita". Džefas „Dabita" Lebovskis (Jeffas Bridgesas) yra žmogus, kuris pramogas apibrėžia taip: „Paprastai aš žaidžiu boulingą. Linksminuosi su pupytėm. Kartais patiriu narkotinių haliucinacijų." Dabita yra pavargęs septintojo dešimtmečio žmogus. Jo gyvenimas pasikeitė, kai keletas galvažudžių supainiojo jį su milijonieriumi, kurio žmona buvo jiems skolinga. Daug anksčiau Dabita ir jo žaidimo kėgliais partneris, Vietnamo karo veteranas (Johnas Goodmanas), įpainiojami į sudėtingą istoriją. Šalia Chandlerio supainiotos tapatybės, nusikaltėlių, lemtingų moterų, seksualinių iškrypėlių ir išpirkos reikalavimo, *Didžiajame Lebovskyje* taip pat vaizduojamas smarkus brolių Coenų ekscentriškumas, nepamirštant „šlapimu permerkto kilimėlio", kaspinais pririštos vonios ir Busby Berkeley'aus įkvėptų kadrų.

Jeigu kas nors paklaus jūsų, ar *Didysis Lebovskis* yra filmas, kurį būtina pažiūrėti, tiesiog ramiai pakartokite ol'Dudarino: „O ar popiežius pritupia už krūmo?" **MV**

JAV, Jungtinė Karalystė (PolyGram, Working Title Films), 117 min., spalvotas (*Technicolor* sistema)

Režisierius Joel Coen

Prodiuseris Ethan Coen

Scenarijaus autoriai Ethan Coen, Joel Coen

Operatorius Roder Deakins

Kompozitoriai Carter Burwell, Sons of the Pioneers

Vaidina Jeff Bridges, John Goodman, Julianne Moore, Steve Buscemi, David Huddleston, Philip Seymour Hoffman, Tara Reid, Philip Moon, Mark Pellegrino, Peter Stormare, Flea, Torsten Voges, Jimmie Dale Gilmore, Jack Kehler, John Turturro

ŠVENTĖ (1998)
FESTEN

„Dogmos–95" turinys – danų kinematografo manifestas, kuris ragino grįžti prie filmavimo vietoje, rankinės kameros naudojimo, tiesioginio garso ir vengti specialiųjų efektų, – labiau buvo sėkminga reklama negu ideologinis proveržis, ypač sprendžiant iš dviejų pirmųjų meninių filmų, pastatytų pagal pateiktas pagrindines taisykles. Kalbame apie Larso von Triero *Idiotus* (1998) ir Thomaso Vinterbergo *Šventę*. Abu filmai faktiškai yra drąsus apolitinis kreipimasis į viduriniąją klasę. Vinterbergo kūrinys pagal įkvėpimą netgi tradiciškesnis negu von Triero juosta (prisiminkite Ibseną, Strindbergą, Bergmaną – filmas turi tokią pačią sprogstamąją galią ir itin paveikią vaidybą).

Šventė, nufilmuota pačia mažiausia videokamera, fiksuoja aštrių ir žiaurių šeimyninių ginčų, vykstančių užmiesčio name, kroniką. Neilgai trukus po to, kai nusižudė vyriausiojo sūnaus dvynė sesuo, švenčiamas šeimos patriarcho 60-metis. Ekstremalią nuo pat pradžių agresyvaus elgesio formą lydi karpytas Vinterbergo stilius – kryžminis rodymas nuslepia faktą, kad iš tikrųjų ši rimta psichologinė drama sukurta pagal labai gerai parašytą scenarijų su nuostabia vaidyba ir režisūra, taigi pareiškimas apie revoliucingą eksperimentą įvykdytas nebuvo. Tačiau keista dramatiška nuolatinio šeimyninių paslapčių atskleidimo galia vis dėlto užkariauja mūsų dėmesį. **JRos**

Danija (DR, Nimbus Film, SVT Drama), 105 min., spalvotas

Danų, vokiečių ir anglų kalbomis

Režisierius Thomas Vinterberg

Prodiuserė Birgitte Hald

Scenarijaus autoriai Thomas Vinterberg, Mogens Rukov

Operatorius Anthony Dod Mantle

Kompozitorius Lars Bo Jensen

Vaidina Ulrich Thomsen, Henning Moritzen, Thomas Bo Larsen, Paprika Steen, Birthe Neumann, Trine Dyrholm, Helle Dolleris, Therese Glahn, Klaus Bondam, Bjarne Henriksen, Gbatokai Dakinah, Lasse Lunderskov, Lars Brygmann, Lene Laub Oksen, Linda Laursen

Kanų kino festivalis: Thomas Vinterberg (žiuri prizas), kartu su *Sniego mokykla*, „Auksinės palmės šakelės" nominacija

JAV (Amblin, DreamWorks, Mark Gordon, Mutual, Paramount), 170 min., spalvotas (*Technicolor* sistema)

Čekų, anglų, prancūzų, vokiečių kalbomis

Režisierius Steven Spielberg

Prodiuseriai Ian Bryce, Mark Gordon, Gary Levinsohn, Steven Spielberg

Scenarijaus autorius Robert Rodat

Operatorius Janusz Kaminski

Kompozitorius John Williams

Vaidina Tom Hanks, Edward Burns, Tom Sizemore, Matt Damon, Jeremy Davies, Adam Goldberg, Barry Pepper, Giovanni Ribisi, Vin Diesel, Ted Danson, Max Martini, Dylan Bruno, Joerg Stadler, Paul Giamatti, Dennis Farina

„Oskaras“: Steven Spielberg (režisierius), Janusz Kaminski (operatorius), Gary Rydstrom, Richard Hymns (specialieji garso efektai), Michael Kahn (montažas), Gary Rydstrom, Gary Summers, Andy Nelson, Ron Judkins (garsas)

„Oskaro“ nominacija: Steven Spielberg, Ian Bryce, Mark Gordon, Gary Levinsohn (geriausias filmas), Robert Rodat (scenarijus), Tom Hanks (aktorius), Thomas E. Sanders, Lisa Dean (meninis apipavidalinimas ir dekoracijos), Lois Burwell, Conor O'Sullivan, Daniel C. Striepeke (grimas), John Williams (muzika)

GELBSTINT EILINĮ RAJENĄ (1998)
SAVING PRIVATE RYAN

Nuo pat pirmųjų juostų Stevenas Spielbergas pademonstravo beveik neįtikėtiną gabumą naudoti triukus ir specialiuosius efektus, tad nieko keista, kad žiūrovai į jo filmus eina miniomis. Tačiau neregėta ankstyvųjų filmų (*Nasrai*, 1957, arba *Artimi trečiojo laipsnio kontaktai*, 1977; pastarasis įšaldė įspūdingų moderniojo Holivudo filmų mentalitetą) sėkmė tam tikra prasme sumenkino Spielbergo reputaciją. Jis žinojo, kad jo filmai visada bus vertinami kaip plačiųjų masių pramoga ir techniniai pratimai.

Kūrybos horizontus Spielbergas bandė praplėsti brandžiais eksperimentiniais filmais: *Purpuro spalva* (1985) ir *Saulės imperija* (1987), bet tik sukūręs kančios kupiną filmą apie holokaustą *Šindlerio sąrašas* (1993), jis pagaliau nufilmavo juostą, kuri patenkino ir kritikus, ir žiūrovus. Nuo to laiko Spielbergas, išskyrus dviejų dalių trilerį *Juros periodo parkas* (1993, 1997), kūrė tik rimtus filmus.

Gelbstint eilinį Rajeną išryškino šį tą naujo režisieriaus arsenale – žiaurų, intuityvų veiksmą. Aišku, Spielbergas ir anksčiau lietė žiaurumo temą, bet ji buvo labiau apmąstyta arba tinkamai pasverta, naudojama kaip dramatiškas smūgis, paryškinantis didžiausio siaubo akimirkas. Scena, kuria prasideda filmas, sukurta be jokio gailesčio. Nespėjo amerikiečių valtys prisišvartuoti Normandijos krantuose, kai visi jaunuoliai žuvo po nesiliaujančia kulkosvaidžių ugnimi, šaižiai zvimbdamos kulkos varpė jų niekam nereikalingus šalmus. Kareiviai tiesiog sproginėja į gabalus, šie skrenda oru ir kalnais nukloja žemę. Jūra nusidažo bjauria raudona spalva. Kamera sukasi kaip išprotėjusi, o nykstančios filmo spalvos artėja prie mirties spalvos. „Naujasis“ Spielbergas įkaitų neima.

Aišku, ankstesnis Spielbergas negali visados atsisakyti nepakartojamo sentimentalumo. Filmo prologas ir epilogas nepagrįstai atsigręžia į grynai manipuliacinius tonus. Spielbergas patiki savo mylimiausiam kompozitoriui Johnui Williamsui įgarsinti šias scenas labiausiai širdį draskančiomis melodijomis, o ypač žiūrovus papiktina tai, kad režisierius naudoja vienodus techninius būdus parodyti karo siaubą baimę keliančioje pradžios scenoje ir tradicinį gėrio – blogio konfliktą filmo pabaigoje.

Tačiau mums įprastas skirstymas į gerus ir blogus vaikinus perkelia antikarinę filmo idėją į kai ką labiau iššaukiančio. Spielbergas pripažįsta, kad karas – pragaras, išskyrus tuos momentus, kai jūs laimite, kadangi būtent pergalė leidžia nustatinėti moralės taisykles. Filme *Gelbstint eilinį Rajeną* yra daug tamsių momentų, kad jis nebūtų kaltinamas aklu patriotizmu. Žiūrint į tūkstančius kapų, kareivis klausia savo žmonos: „Ar aš buvau geras žmogus?“ Taigi tai savotiškas būdas paklausti ne tik „Ar buvau šito vertas?“, bet ir „Ar tai buvo prasminga?“. Būtent šie klausimai, be abejo, persekioja visus tuos, kas išgyveno, kai baigėsi susišaudymas, tuos, kas laimėjo prieš mirtį ir aplink tvyrantį sunaikinimą, ir kuriems lemta įgyvendinti kilniadvasiškiausius siekius. **JKl**

JAV (CFP, Lions Gate, Muse), 110 min., spalvotas

Režisierius Vincent Gallo

Prodiuseris Chris Hanley

Scenarijaus autoriai Vincent Gallo, Alison Bagnall

Operatorius Lance Acord

Kompozitorius Vincent Gallo

Vaidina Vincent Gallo, Christina Ricci, Ben Gazzara, Mickey Rourke, Rosanna Arquette, Jan-Michael Vincent, Anjelica Huston, Kevin Pollak, Alex Karras, John Sansone, Manny Fried, John Rummel, Bob Wahl, Penny Wolfgang, Anthony Mydcarz

BUFALO 66 (1998)
BUFFALO 66

Aktorius Vincentas Gallo parašė scenarijų, nufilmavo juostą ir suvaidino pagrindinį vaidmenį šioje nepriklausomoje komiškoje dramoje, kurią pats pavadino šedevru – galbūt šiek tiek iššaukiantis pareiškimas, bet ne toks jau ir tolimas nuo teisybės. Jis vaidina Bilį, buvusį sukčių, kuris pagrobia drąsią merginą (Christina Ricci, apsitempusi sijonėliu ir avinti pasakiškas šlepetes) ir priverčia ją apsimesti mylinčia žmona, nes nori aplankyti sergančius tėvus (Anjelica Hustona ir Benas Gazzara), net neįtariančius, kad Bilis sėdėjo kalėjime. Savo nebuvimą jis aiškino atsakinga užduotimi, kurią jam, kaip slaptam agentui, patikėjo vyriausybė.

Neįprasta ir nuostabi yra šio mažo biudžeto keista, romantiška ir ekscentriška juosta, kurioje buvo pristatyti keturi pagrindiniai aktoriai (ypač reikia paminėti tėvą suvaidinusį Gazzarą). Pagrindinius veikėjus lydi eilė subtilių Mckey Rourke, Jano-Michaelo Vincento ir Rosannos Arquette improvizacijų. Gallo šioje juostoje puikiai atskleidė begalę savo talentų (jis netgi sukūrė filmui muziką, o savo tėvų namą pavertė pagrindine filmavimo vieta), apie giminingus santykius ir nusivylimus ironiškai pasakodamas vizualiniais brėžiniais ir vaizdiniais. **JB**

JAV (American Empirical, Touchstone), 93 min., spalvotas

Režisierius Wes Anderson

Prodiuseriai Barry Mendel, Paul Schiff

Scenarijaus autoriai Wes Anderson, Owen Wilson

Operatorius Robert D. Yeoman

Kompozitorius Mark Mothersbaugh

Vaidina Jason Schwartzman, Bill Murray, Olivia Williams, Seymour Cassel, Brian Cox, Mason Gamble, Sara Tanaka, Stephen McCole, Connie Nielsen, Luke Wilson, Dipak Pallana, Andrew Wilson, Marietta Marich, Ronnie McCawley, Keith McCawley

RAŠMORO KOLEDŽAS (1998)
RUSHMORE

Iš pradžių režisierius Wesas Andersonas ir jo bendraautoris Owenas Wilsonas sukūrė naują nišą – tai filmas *Butelis raketa* (1966), išskirtinai „vienetinis darbas", kuris grąžino į gyvenimą mažo biudžeto nepriklausomos komedijos žanrą. Antru jų pasirodymu tapo *Rašmoro koledžas*, žiūrovų pamėgta juosta apie vargšus, pateikusi kitokį požiūrį į nevykėlius ir keistuolius – personažus, tokius artimus autoriams.

Maksas Fišeris (jį vaidina Jasonas Schwartzmanas, Talios Shire sūnus ir Franceso Fodo Coppolos sūnėnas) – inteligentiškas akiniuotas apkiautėlis, visiškai nepopuliarus Rašmoro akademijos studentas. Būdamas faktiškai pašalintas už prastus rezultatus, jis sugeba tapti virtualaus renginio, organizuojamo studentų miestelyje, prezidentu. Nežiūrint į tai, kad jį užgriūna socialinės pareigos, jis sugeba įsimylėti nuostabią dėstytoją (Olivia Williams), o taip pat atranda globėją – turtingą, bet nuo depresijos kenčiantį Germaną J. Blumą (Billas Murray). Toks subtilus puikios komedijos posūkis tapo Murray'ui pačia nuostabiausia dramatine akimirka, leidusia pagaliau atskleisti gilumą, skausmą ir linksmumą – viską iškart. O *Koledžo* garso takelis, – daugiausiai 7-ojo deš. roko muzika, – panaikina įvykių šiuolaikiškumo pojūtį ir suteikia filmui nuo laiko nepriklausomą charakterį. **KK**

BĖK, LOLA, BĖK (1998)
LOLA RENNT

Vizualiai išradinga, dinamiška, jaudinanti Tomo Tykwero juosta *Bėk, Lola, bėk* yra nelauktų sprendimų pavyzdys. Filmas prasideda masine scena, kurioje praeiviai kartoja jo pavadinimą, aidintį ore kaip šūviai.

Siužetas paprastas: jauna, šokiruojanti ugniniais plaukais Lola kalbasi telefonu su savo vaikinu Maniu (Moritzas Bleibtreu). Manis paaiškina, kad jam buvo patikėta perduoti 100 000 Vokietijos markių gangsteriui, bet jis paliko rankinę su pavogtais pinigais metro. Dabar jis turi 20 minučių, kad rastų pinigus, nes kitaip jį nužudys, todėl nusprendžia apiplėšti banką. Lola nori rasti pinigus kitu būdu. Taip filmas juda paskui jos itin didelio greičio avantiūrą, kurios tikslas – suspėti išgelbėti Manį.

Taip jaunas vokiečių režisierius parodo žiūrovams išskirtinę, kliūčių kupiną Lolos misiją. Jos dvidešimties minučių istorija vyksta trijose laiko juostose, iš kurių kiekviena ypatinga ir turi savo pabaigą. Tykweris naudoja animaciją, paslėptą kamerą, spalvotą ir nespalvotą kiną, muzikinius efektus. Nepertraukiami Lolos ir Manio nuotykių kartojimai paverčia filmą eile kliuvinių, tarp kurių manevruoja norintys išgyventi veikėjai.

Potente, kuri vėliau pasirodė kartu su Mattu Damonu Holivudo filme *Bornas: sunaikinta tapatybė* (2002), sukuria neįtikėtiną kinematografinį rankomis mostaguojančios merginos ugniniais plaukais paveikslą; visą filmą ji bėga tekina keliais ir prospektais. Tačiau Lola pademonstruoja ir jausmingesnį vaidmens atlikimą tokiais momentais, kaip susitikimas su savo pasiturinčiu tėvu (Herbertas Knaupas), pas kurį ji ateina pinigų ir sužino, kad tėvas ruošiasi palikti jos motiną ir vesti meilužę.

Įdomus, nestandartinis, kvapą gniaužiantis kino eksperimentas, kupinas humoro ir neįtikėtinos energijos, dėl įžūlaus režisieriaus ir scenarijaus autoriaus talento gali būti priskirtas prie MTV kartos filmų. **JB**

Vokietija (Bavaria Film, German Independents, WDR, X-Filme, arte), 81 min., spalvotas

Vokiečių kalba

Režisierius Tom Tykwer

Prodiuseris Stefan Arndt

Scenarijaus autorius Tom Tykwer

Operatorius Frank Griebe

Kompozitoriai Reinhold Heil, Johnny Klimek, Franka Potente, Tom Tykwer

Vaidina Franka Potente, Moritz Bleibtreu, Herbert Knaup, Nina Petri, Armin Rohde, Joachim Król, Ludger Pistor, Suzanne von Borsody, Sebastian Schipper, Julia Lindig, Lars Rudolph, Andreas Petri, Klaus Müller, Utz Krause, Beate Finckh

Venecijos kino festivalis: Tom Tykwer – „Auksinio liūto" nominacija

Prancūzija, Italija, Danija, Olandija (3 Emme, Argus, CoBo Fund, DR, Jennie Cinematografica, La Sept, Canal+, Liberator, Nordic Film & TV Fund, October, PGO TV Holland, Rai, SVT, VPRO TV, Zentropa, ZDF, arte), 117 min., spalvotas

Danų kalba

Režisierius Lars von Trier

Prodiuseris Vibeke Windeløv

Scenarijaus autorius Lars von Trier

Operatoriai Casper Holm, Jesper Jargil, Kristoffer Nyholm, Lars von Trier

Vaidina Bodil Jørgensen, Jens Albinus, Anne Louise Hassing, Troels Lyby, Nikolaj Lie Kaas, Louise Mieritz, Henrik Prip, Luis Mesonero, Knud Romer Jørgensen, Trine Michelsen, Anne-Grethe Bjarup Riis, Paprika Steen, Erik Wedersøe, Michael Moritzen, Anders Hove

Kanų kino festivalis: Lars von Trier – „Auksinės palmės šakelės" nominacija

IDIOTAI (1998)
IDIOTERNE

Tai filmas tiems, kas kaip atsaką į juokelį išgirdo autoritetingą teiginį: „Tai visai nejuokinga, o šlykštu!" Mažo biudžeto, daugiausiai improvizacija besiremianti Larso von Triero juosta *Idiotai* pasakoja apie grupę vidurinės klasės atstovų, kurie gyvena hipių komunoje ir leidžia laiką „išdūrinėdami" žmones – vaidindami psichinius ligonius. Karen (Bodil Jorgensen) – romi, akivaizdžiai nesveika moteris susidomi „išdykėliais", nė nesuvokdama, kad yra apgaudinėjama, o vėliau pati pradeda ištikimai ieškoti savo „vidinio idioto".

Fragmentinis rodymas perteikia pokštus, sudėtingus santykius, ginčus, kuriuos keičia interviu su atskirais protagonistais, akivaizdžiai susirūpinusiais tuo, kuo ir likusieji, – kur gi jie atsidūrė. Filmas *Idiotai* kupinas linksmų ir jaudinančių scenų. Vienas iš pokštininkų kreipiasi į draugo reklamos agentūrą ir, apsimesdamas klientu, elgiasi kaip tikras kvailys, kitas lieka akis į akį su grupe baikerių, kurie sumuš jį, sužinoję, ką jis padarė, aplankysime Karen namus, ir taps aišku, kad ji jau netoli prarajos. Juostos šūkis yra tai, kad mes esame tie, kuo norime apsimesti, kadangi į laisvę paleisti vidiniai personažų idiotai atspindi gilesnę, kartais šokiruojančią tiesą apie juos. **KN**

JAV (Harvest, Plantain, Protozoa, Truth and Soul), 84 min., nespalvotas

Režisierius Darren Aronofsky

Prodiuseris Eric Watson

Scenarijaus autoriai Darren Aronofsky, Sean Gullette, Eric Watson

Operatorius Matthew Libatique

Kompozitorius Clint Mansell

Vaidina Sean Gullette, Mark Margolis, Ben Shenkman, Pamela Hart, Stephen Pearlman, Samia Shoaib, Ajay Naidu, Kristyn Mae-Anne Lao, Espher Lao Nieves, Joanne Gordon, Lauren Fox, Stanley Herman, Clint Mansell, Tom Tumminello, Ari Handel

PI (1998)
PI

Triukšmingas režisieriaus ir scenarijaus autoriaus Darreno Aronofskio debiutas buvo toks pat netikėtas kaip ir Williamo Gibsono kiberpanko stiliumi perkurta Davido Lyncho juosta *Galva trintukas*. Seanas Gullette vaidina genialų matematiką, kenčiantį nuo migrenos, draskančios jį į gabalus, bei nuo nesiliaujančių skaičių eilės, kuri jungia viską visatoje: nuo paprasčiausio organizmo iki Biblijos. Po didelio pasiekimo, kuriam teko paaukoti savadarbį kompiuterį, jis suartėja su radikalios europietiškos kabalos sektos nariais ir su ginkluotais nusikaltėliais iš Volstryto, nes jo galvoje atsirado du fantastiški skaičiai. Gulletto galvos skausmai sustiprėja, jo paieškos tampa vis pavojingesnės ir beprotiškesnės. Bet ką reiškia šis visatos skaičių kodas ir kodėl daugelis juo domisi?

Visa ši istorija nagrinėjama naudojant naujus techninius filmavimo būdus, juodos ir baltos kontrastą. Aronofsky palieka labai daug neišspręstų klausimų iki pat filmo pabaigos ir laiko žiūrovus visiškoje nežinioje, kuri sustiprina chaotišką, jaudinančią, slegiančią nuotaiką. Jo gabumas įkalinti spaudimu ir chaotiškumu į begalybę judančiu laiku, staiga bus nutrauktas mirties, kurį paliks didelį įspūdį ir jaudulį žiūrovams. **JKL**

LAIMĖ (1998)
HAPPINESS

Nedaugelis kino režisierių gali sukelti tiek daug emocingų žiūrovų atsiliepimų: juoką, šleikštulį, simpatiją. Toddas Solondzas vienas iš jų. Negalima keliais žodžiais apibendrinti visus filmo, kuriame vaidino aukščiausio lygio aktorių (Dylanas Bakeris, Philipas Seymouras Hoffmanas, Benas Gazzara, Lara Flynn Boyle, Camryn Manheim ir Jon Lovitz) komanda, įvykių. Užtenka pasakyti, kad *Laimė* – juosta apie skaudžius, subyrėjusius šeimyninius santykius, atkreipia mūsų dėmesį į meninę erdvę, į kurią tik nedaugelis režisierių drįsta kelti koją. Viena įsimintiniausių scenų rodo tėvą, kuris itin atvirai ir kasdieniškai atsako į savo jauno sūnaus klausimus apie jo homoseksualius veiksmus.

Galbūt filmas *Laimė* tiksliausiai gali būti apibūdintas kaip šiuolaikinių amerikiečių šeimų, kur iškrypimai slypi kiekviename žingsnyje, tarp keturių kiekvienos šeimos gyvenimo sienų, kaltinimas (jis veikia ir ekrane, ir už jo ribų). Solondzas, vystydamasis postmodernizmo kultūroje, pasiduoda stipriai Woody Alleno įtakai, ir pasirenka panašų, galbūt perdėtą matymą kaip savo kinematografinį kredo. Jam puikiai sekasi, kadangi jis neleidžia savo kenčiantiems personažams egzistuoti vienmatėje erdvėje. **MO**

JAV (Good Machine, Killer), 134 min., spalvotas

Anglų ir rusų kalbomis

Režisierius Todd Solondz

Prodiuseriai Ted Hope, Christine Vachon

Scenarijaus autorius Todd Solondz

Operatorius Maryse Alberti

Kompozitorius Robbie Kondor

Vaidina Jane Adams, Jon Lovitz, Philip Seymour Hoffman, Dylan Baker, Lara Flynn Boyle, Justin Elvin, Cynthia Stevenson, Lila Glantzman-Leib, Gerry Becker, Rufus Read, Louise Lasser, Ben Gazzara, Camryn Manheim, Arthur J. Nascarella, Molly Shannon

Kanų kino festivalis: Todd Solondz (FIPRESCI apdovanojimas)

PLONYTĖ RAUDONA LINIJA (1998)
THE THIN RED LINE

Kanada, JAV (Fox 2000, Geisler-Roberdeau, Phoenix), 170 min., spalvotas

Režisierius Terrence Malick

Prodiuseriai Robert Michael Geisler, Grant Hill, John Roberdeau

Scenarijaus autorius Terrence Malick (pagal Jameso Joneso romaną)

Operatorius John Toll

Kompozitorius Hans Zimmer

Vaidina Sean Penn, Adrien Brody, James Caviezel, Ben Chaplin, George Cloony, John Cusack, Woody Harrelson, Elias Koteas, Jared Leto, Dash Mihok, Tim Blake Nelson, Nick Nolte, John C. Reilly, Larry Romano, John Savage

„Oskaro“ nominacija: Robert Michael Geisler, John Roberdeau, Grant Hill (geriausias filmas), Terrence Malick (režisierius), Terrence Malick (scenarijus), John Toll (operatorius), Billy Weber, Leslie Jones, Saar Klein (montažas), Hans Zimmer (musika), Andy Nelson, Anna Behlmer, Paul Brincat (garsas)

Berlyno tarptautinis kino festivalis: Terrence Malick („Auksinis lokys“), trečia vieta („Berliner Mongenpost“ skaitytojų žiuri prizas), John Toll (garbės paminėjimas)

Po audringai priimtų ir didelę įtaką padariusių juostų *Nederlingos žemės* (1973) ir *Rojaus dienos* (1978) sukūrimo Terrence Malickas padarė šį tą neįtikėtino: garsus režisierius pradingo be pėdsako. Kalbų kilo begalė: buvo sakoma, kad jis pasirinko atsiskyrėlio gyvenimo būdą kažkokioje atkampioje vietoje, o galbūt keliavo per Teksasą, stebėdamas paukščius. Bet kad ir kur jis būtų pradingęs, jo sugrįžimas 10-ajame deš. buvo toks pat netikėtas. Naujo Malicko projekto detalės buvo rūpestingai saugomos ir visiškai neaiškios. Tiksliai buvo žinoma viena: filmas *Plonytė raudona linija* – Jameso Johnso romano apie Antrąjį pasaulinį karą ekranizacija, ir kalbėta, kad filme vaidins daugybė aktorių, pradedant daug žadančiais naujokais ir baigiant keletu garsių žvaigždžių.

Ir viena, ir kita pasitvirtino, bet vis dėlto daugeliui filmas pasirodė nelauktas. Po itin asmeniškos Steveno Spielbergo dramos *Gelbstint eilinį Rajeną* pasirodymo, Malicko juosta *Plonytė raudona linija* atrodė itin intelektuali. Du filmai negalėjo dar labiau skirtis vienas nuo kito, o jų sukelta reakcija tuos skirtumus išreiškė. Po *Gelbstint eilinį Rajeną* publika išeidavo sukrėsta iki sielos gelmių, o po filosofinės *Plonytės raudonos linijos* – kraipydama galvas.

Nepaisant to, nesunku atsakyti, kuri juosta palieka didesnį įspūdį. *Plonytė raudona linija* bando subalansuoti karo beprotybę tiksliai teoriniu, jei ne teologiniu, pagrindimu. Filmas teigte teigia, kad karas – daug daugiau negu vien dviejų žmonių grupių konfliktas. *Plonytėje raudonoje linijoje* karas vaizduojamas kaip gamtos ir kaip paties Dievo įžeidimas.

Malicko filmas įleidžia mus į kolektyvinę kareivių, besistengiančių suvokti gyvenimo trapumą per savo elgesio beprotiškumą, pasąmonę. *Plonytė raudona linija*, drąsiai pereidama nuo vieno veikėjo prie kito, žvelgdama į jų mintis, jungdama replikas į vieną nesibaigiantį vidinį dialogą, išsaugo kareivių anonimiškumo atmosferą.

Veikėjai aiškiai suvokia juos supančio pasaulio egzotiką, jo ryškų grožį. Filmo pradžioje vienas kareivis (Jimas Caviezelis) pabėga iš kariuomenės, gyvena paprastą ir primityvų gyvenimą pietinėje Ramiojo vandenyno gentyje, kol rojų primenantis jo gyvenimas sugriaunamas. Malickas negali atsispirti norui nukreipti kamerą į spalvingą laukinę aplinką arba pagauti pro išlakių medžių lapus įspindusią šviesą netgi tuomet, kai kariai slenka mišku. Rodos, pats Viešpats ir visi jo kūriniai stebi keistus padarus, naikinančius viską, kas yra gero šiame pasaulyje, ir stebisi, kaip galima tai daryti savo valia.

Juostoje išryškėja keletas personažų: jausmingas kapitonas, suvaidintas Eliaso Koteaso, užsidaręs pulkininkas karjeristas (Nickas Nolte) ir ciniškas seržantas, kurį suvaidino Seanas Pennas, nors Malickas perteikia tik pasakojimo užuominas. *Plonytė raudona linija* neturi įprastos pradžios ir pabaigos, ir, nors visą filmą išlaikomas kvapą gniaužiančių mūšių ir dramatiškų epizodų punktyras, tai – tiesiog pauzės, pertraukiančios meditaciją, kuri ne ką seklesnė negu režisieriaus gyvenimo prasmės ieškojimas. **JKI**

JAV (Fox), 119 min., spalvotas

Režisieriai Bobby Farrelly, Peter Farrelly

Prodiuseriai Frank Beddor, Michael Steinberg, Bradley Thomas, Charles B. Wessler

Scenarijaus autoriai Ed Decter, John J. Strauss, Peter Farrelly, Bobby Farrelly

Operatorius Mark Irwin

Kompozitorius Jonathan Richman

Vaidina Cameron Diaz, Matt Dillon, Ben Stiller, Lee Evans, Chris Elliot, Lin Shaye, Jeffrey Tambor, Markie Post, Keith David, W. Earl Brown, Sarah Silverman, Khandi Alexander, Marnie Alexenburg, Danny Murphy, Richard Tyson

PAKVAIŠĘ DĖL MERĖS (1998)
THERE'S SOMETHING ABOUT MARY

Nepaisant to, kad po filmų *Bukas ir bukesnis* (1994) ir *Kėglių karalius* (1996) į brolius Farrellus žiūrėjau su išankstiniu nusistatymu, bet palaipsniui jie pradėjo mane užkariauti, kadangi jų filmai gerėjo. *Pakvaišę dėl Merės* nuolat išlaiko įtampą. Brolių naudojamas stačiokiškas humoras dėl visų pagerinimų kompiuteriu iš esmės malonus, ir, nors filmas atrodo šiek tiek atsainokas, būtent scenarijus (jį kūrė Farrelliai, Edas Decteris ir Johnas J. Straussas) viską sujungia į vienumą.

Besiaukojantis veikėjas Tedas Stromanas (Benas Stilleris) trylika metų jaučia aistringą prisirišimą prie filmo veikėjos Merės (Cameron Diaz), kuri iškart po vidurinės mokyklos Rodailende baigimo išvažiavo į Majamį. Jis pasamdo privatų detektyvą (Mattas Dillonas), kad ją atrastų, o pastarasis pats ją įsimyli. Panašus jausmai, parodyti filme, kuriuos išgyvena vidurinioji klasė, kartais verti W. C. Fieldso. Scenarijuje yra visai nesimpatiškų, nors juokingų scenų, iš jų galima paminėti išleistuvių datą, šunį ir masturbaciją. Aš visiškai prisirišau prie Johnathano Richmano ir jo būgnininko, vieno iš vėplų muzikantų, kurie periodiškai pasirodo kaip ministreliai juostoje *Katinas Balu* (1965). **JRos**

Prancūzija (CNC, Canal+, Monteurs, Procirep, Zeie, Zélie, arte), 112 min., spalvotas

Prancūzų kalba

Režisierius Philippe Grandrieux

Prodiuseris Catherine Jacques

Scenarijaus autoriai Sophie Fillières, Philippe Grandrieux, Pierre Hodgson

Operatorius Sabine Lancelin

Kompozitorius Alan Vega

Vaidina Marc Barbé, Elina Löwensohn, Géraldine Voillat, Coralie, Maxime Mazzolini, Alexandra Noël, Annick Lemonnier, Sadija Sada Sarcevic, Lea Civello, Astrid Combes, Sylvie Granato, Tony Baillargeat, Marc Berman, Martine Vandeville, Antoine Debilly

TAMSA (1998)
SOMBRE

Tamsa atitinka savo pavadinimą, nes ekranas didžiąją laiko dalį yra užtamsintas, priversdamas žiūrovus tyrinėti jo gylį. Filmas tamsus ir moraliniu požiūriu, jis mumyse palieka nerimą ir niūrią nuojautą, kad slapčia žvilgtelėjom į tai, ko nebuvo galima žiūrėti. Po dviejų dešimtmečių, paskirtų darbui su videofilmais, ši juosta tapo pirmuoju Philippe'o Grandrieuxo meniniu filmu. Jis pasakoja apie vienišą vyrą (Marcas Barbé), kuris, žudydamas jaunas moteris, keliauja po Prancūziją. Filme rodoma vyro žmogžudysčių serija, bet pats veikėjas išlieka nejautriai mįslingas. Vieną kartą jis sutinka Klarą (Elina Löwensohn), kuri užmezga su juo iškrypėliškus santykius.

Tamsa galėtų mesti iššūkį jau vien savo siužetu, kadangi moteris noriai sudaro sandorį su savo agresoriumi. Tačiau Grandrieuxo stilius priverčia mus atsisakyti įprastinių vertinimų. Klaustrofobiška filmo tamsa, jo miglotas nuoseklumas, beveik nieko nepaaiškinantys dialogai verčia mus pačius daryti išvadas, kaip tai daro personažai šioje atmosferoje, kur viešpatauja geismas, noras ir mirties troškimas. Grandrieux iki šiol mažiau populiarus negu jo populiarumo siekiantys kolegos, tokie kaip Gasparas Noe, bet jis yra vienas labiausiai iššaukiančių ir bekompromisių naujojo prancūzų kino atstovų. **JRom**

SKAMBUTIS (1998)
RING

Šios istorijos apie dvasias pradžia atrodo apgaulingai paprasta: iš rankų į rankas keliauja prakeikta vaizdajuostė. Kiekvienas, ją pasižiūrėjęs, po savaitės mirs.

Kai televizijos reporterė Reiko Asakawa (Nanako Matsushima), tyrinėdama miesto legendas, sužino, kad jos dukterėčia tapo viena iš vaizdajuostės aukų, Reiko daro viską, kad surastų įrašą. Kai reporterė peržiūri vaizdajuostę, keisti ir mįslingi vaizdai įtikina ją, kad prakeikimas yra tikras, ir ji prašo savo buvusio vyro Rijudži Takijamos (Hiroyuki Sanada) pagalbos. Jie turi septynias dienas, kad iššifruotų vaizdus juostoje ir rastų būdą sunaikinti prakeiksmą. Jie labai skuba, kadangi juostą jau pažiūrėjo jų keturmetis sūnus.

Režisierius Hideo Nakata siekia nuolat augančios įtampos viso filmo metu, ypač kai Reiko ir Rijudži stengiasi iššifruoti juostos vaizdus. Jie išsiaiškina, kad viskas sukasi aplink daugelio metų senumo tragediją, susijusią su mažos, ypatingų psichinių gabumų turėjusios mergaitės mirtimi. Filme nenaudojami pigūs šokiravimo būdai, atvirkščiai, Nakata remiasi garsu ir aplinka, kad perteiktų neramios mirties, sklandančios virš gyvųjų, buvimą, mirties, pasiruošusios smogti.

Skambutis perteikia 10-ojo deš. pab. izoliacijos nuotaiką: dominuojantį neapibrėžtumo jausmą, nerimą dėl nuo atominio bombardavimo nukentėjusios šeimos iširimo. Mūsų gyvenimui, dominuojant šiuolaikinėms technologijoms, nuolat gresia pavojinga, neapibrėžta pabaiga. Visa tai lemia pojūtį, kad esame įtraukti į nuolatinį ir neišvengiamą Gyvenimo ir Mirties ciklą, tačiau mes neturime pasirinkimo ir turime tęsti šį kelią.

Kinematografe žanrų populiarumas yra cikliškas. Specifinis žanras tampa aktualiu, jeigu perteikia visos visuomenės nerimą ir rūpestį. *Skambutis*, be abejo, pagyvino XX a. siaubo filmų žanrą ir paskatino dviejų tęsinių atsiradimą. Pirmasis, tapęs priešistore, buvo nufilmuotas Korėjoje, o vėliau pasirodė griozdiškas, bet labai sėkmingas Holivudo perdarytas variantas (režisuotas Gore'o Verbinsky). Juosta tiesiogiai ir netiesiogiai paveikė daugybę siaubo filmų, sukurtų Azijoje, o vėliau ir Amerikoje. **AT**

Japonija (Kadokawa Shoten, Omega), 96 min., nespalvotas ir spalvotas

Japonų kalba

Režisierius Hideo Nakata

Prodiuseriai Shinya Kawai, Takenori Sento, Takashige Ichise

Scenarijaus autorius Hiroshi Takahashi (pagal Kōji Suzuki romaną *Skambutis*)

Operatorius Junichirō Hayashi

Kompozitorius Kenji Kawai

Vaidina Nanako Matsushima, Miki Nakatani, Hiroyuki Sanada, Uko Takeuchi, Hitomi Sato, Yoichi Numata, Yutaka Matsushige, Katsumi Muramatsu, Rikiya Otaka, Masako, Daisuke Ban, Kiyoshi Risho, Yuurei Yanagi, Yōko Ōshima, Kiriko Shimizu

JAV, Prancūzija, Japonija (BS Asahi, Bac, Eisei Gekijo, Imagica, Kadokawa Shoten, Canal+, Oshima, RPC, Shochiku), 100 min., spalvotas

Japonų kalba

Režisierius Nagisa Oshima

Prodiuseriai Shigehiro Nakagawa, Eiko Oshima, Kazuo Shimizu

Scenarijaus autorius Nagisa Oshima (pagal Ryotaro Shiba romanus *Su garbana ant kaktos*, *Sukilimas kalne* ir televizijos serialus)

Operatorius Toyomichi Kurita

Kompozitorius Ryuichi Sakamoto

Vaidina Takeshi Kitano, Ryuhei Matsuda, Shinji Takeda, Tadanobu Asano, Koji Matoba, Masa Tommies, Masato Ibu, Uno Kanda, Kazuko Yoshiyuki, Tomorowo Taguchi, Yoichi Sai, Jiro Sakagami, Zakoba Katsura, Kei Sato

TABU (1999)
GOHATTO

Nagisa Oshima – pagrindinė naujos japonų ir tarptautinės kinematografijos 7-ojo deš. bangos figūra – į kinematografiją grįžo 2000 metais, po keturiolikos metų nuo savo paskutinio filmo – komedijos apie beždžionių meilę *Maksas, mano meilė*, kuris žlugo ir buvo nušvilptas Kanų festivalyje, pasirodymo. Nepaisydamas smarkiai suprastėjusios sveikatos, Oshima sugebėjo atrasti jėgų, kad sukurtų sėkmingiausią savo darbą. *Tabu*, kuris galbūt taps paskutiniu vis dar sergančio Oshimos filmu, turi savybių, būdingų vėlyviems didžiųjų meistrų darbams, jame sudėta ir ankstesniųjų darbų stilistika bei tematika, ir pateikta pasiūlymų būsimiems kinematografams.

1865 metais kariuomenė atrenka naujokus samurajų paruošimui. Tarp Taširo (Tadanobu Asano) ir jo priešininko, gudriojo Kano (Ryuhei Matsuda), trokštančio pagrindinio samurajaus vaidmens, auga įtampa. Šis dviejų veikėjų rungtyniavimas turės įtakos visiems kitiems personažams, atverdamas seniai užgožtą įtampą ir emocijas. Oshima, pasitelkdamas itin profesionalias mizanscenas, sukuria neįtikėtiną pasaulio su jo griežta struktūra, atrodančia dirbtina, kaip tai dažnai būdavo jo darbuose, matymą. Fizinio troškimo sprogimas paskatina personažus daryti tai, ką jie nemanė sugebantys daryti. **RP**

JAV (Ghoulardi, New Line), 188 min., spalvotas

Režisierius Paul Thomas Anderson

Prodiuseriai Paul Thomas Anderson, Joanne Sellar

Scenarijaus autoriai Paul Thomas Anderson

Operatorius Robert Elswit

Kompozitorius Jon Brion

Vaidina John C. Reilly, Tom Cruise, Julianne Moore, Philip Baker Hall, Jeremy Blackman, Philip Seymour Hoffman, William H. Macy, Melora Walters, Jason Robards, Melinda Dillon, Michael Bowen, Ricky Jay, Felicity Huffman, April Grace, Pat Healy

„Oskaro" nominacija: Paul Thomas Anderson (scenarijus), Tom Cruise (antrojo plano aktorius), Aimee Mann (daina)

Berlyno tarptautinis kino festivalis: Paul Thomas Anderson („Auksinis lokys"), „Berliner Morgenpost" skaitytojų žiuri prizas

MAGNOLIJA (1999)
MAGNOLIA

Pasakodamas mus apsupančią istoriją apie šeimą, kurioje yra išdavysčių, paslapčių, galvos skausmų, scenarijaus autorius ir režisierius Paulas Thomas Andersonas seka nevalyvo moterų priešininko, smulkaus televizijos prodiuserio (Tomas Cruise) ir vienišo vaiko (Jeremy Blackmanas), pagyvenusio mirštančio mizantropo (Jasonas Robardsas), jo žmonos (Julianne Moore) ir jaunos moters – alkoholikės ir narkomanės (Melora Walters), populiaraus viktorinos vedėjo (Philipas Bakeris Hallas) ir viską painiojančio, vienišo kilniaširdžio policininko (John C. Reilly) tarpusavio santykius. Patys įvairiausi santykiai tarp šių žmonių, juos jungiantys sutapimai ir likimo vingiai – visa tai įgalina judėti epiškai sukurtą filmą.

Magnolija kupina biblinių citatų ir aliuzijų. Režisierius neslepia, kad numatė globalias temas – apie gyvenimo prasmę, apie blogio prigimtį, žmogaus vienybės sąlygas. Šią itin ambicingą juostą daryti tokį gerą įspūdį priverčia Andersono sugebėjimas apibūdinti problemas, sutelkiant dėmesį į smulkiausias sunkaus vidinio personažų gyvenimo detales. *Magnolija* pilna skausmo ir pykčio, bet ji nuolat veržiasi link svajonės, panašios į atpirkimą. **EH**

GRAŽUS DARBAS (1999)
BEAU TRAVAIL

Claire Denis – viena drąsiausių, talentingiausių pasaulio režisierių, o *Gražus darbas* – galbūt geriausias jos filmas. Paremtas klasikine literatūra, Hermano Melville'o apysaka *Bilis Budas, jūreivis*, filmas parodo atšiaurias, neapgyventas Afrikos vietas; jose užsienio prancūzų legionas, kuriame kariauja visų rasių ir visokio plauko žmonės, praeina mokymus griežtoje paruošiamojoje mokykloje. Neapgyventa dykuma su nesibaigiančiomis smėlio kopomis ir dantytais akmenimis, besidriekianti po mėlynu dangumi, – užburiantis pagrindas Denis, kuri poetės žvilgsniu fiksuoja vyrų pratimus, žygiavimą, maudymosi po dušu ritualus. Tiksliai sukurtose scenose kasdienio gyvenimo rutina virsta gracinga choreografija. Tačiau ši odė teigiamoms vyrų savybėms ir grožiui sukelia karininko, seržanto Galupo (Denisas Lavantas), pavydą vieno iš jo pavaldinių, Senteno (Gregoire Colinas), atžvilgiu. Šis jausmas veda link tragiško finalo.

Galupo balsas įgarsina pasakojimą. Karinės patirties homoerotizmas nepabrėžiamas, bet ir neslepiamas, tačiau visiškai nesugretina *Gražaus darbo* su „žydrojo" kinematografo pavyzdžiais, kaip iškart po filmo pasirodymo buvo paskelbę jo priešininkai ir gerbėjai. Denis interesai platesni. Trumpais, bet stipriais potėpiais ji iliustruoja rasinių tarpusavio santykių, ypač buvusiose Europos kolonijose, santykių tarp lyčių ir rasinės politikos klausimus. Matome sceną, kai vyrai, gavę laisvo laiko, eina į miestą ir santykiauja su vietinėmis moterimis. Visas filmas išlaiko savo nepalaužiamą dviprasmiškumą, niekad neturėdamaas specifinio požiūrio į šiuos dalykus. Labai svarbu, kad Denis naudoja minimumą dialogų, fokusuoja kamerą ties užburiančiais peizažais, kurie užpildo ekraną iš tolo nufilmuotais kadrais. Puikiai perteiktas ritualų ir pasikartojimų grožis, o taip pat dvasią žlugdanti monotonijos galia – ji tampa ir karinio ritualo, ir fizinio spaudimo priežastimi.

Neįprastas *Gražaus darbo* žavumas slypi įrėminimuose: ar tai būtų vyro, darančio pratimus, vaizdas, ar pavykęs saulės spindulio, atsispindinčio judančio traukinio lange, perteikimas, ar galų gale nelaimingo karininko, filmo pabaigoje šokančio skambant ausį rėžiančiai disko muzikai, figūra. Denis, turėdama ypatingą sugebėjimą matyti spalvas, apšvietimą ir kompoziciją, perteikia savo siužetus vaizdais, o dialogai ir scenarijus lieka antroje vietoje. **EH**

Prancūzija (La Sept-Arte, SM, Tanals), 92 min., spalvotas

Prancūzų kalba

Režisierė Claire Denis

Prodiuseriai Patrick Grandperret

Scenarijaus autoriai Claire Denis, Jean-Pol Fargeau (pagal Hermano Melville apysaką *Bilis Budas, jūreivis*)

Operatorius Agnès Godard

Kompozitoriai Charles Henri de Pierrefeu, Eran Zur

Vaidina Denis Lavant, Michel Subor, Grégoire Colin, Richard Courcet, Nicolas Duvauchelle, Adiatou Massudi, Mickael Ravovski, Dan Herzberg, Giuseppe Molino, Gianfranco Poddighe, Marc Veh, Thong Duy Nguyen, Jean-Yves Vivet, Bernardo Montet, Dimitri Tsiapkinis

Berlyno tarptautinis kino festivalis: Claire Denis („Berliner Zeitung" skaitytojų žiuri prizas – specialus paminėjimas)

JAV (Blair Witch, Haxan), 86 min., nespalvotas ir spalvotas

Režisieriai Daniel Myrick, Eduardo Sánchez

Prodiuseriai Robin Cowie, Gregg Hale

Scenarijaus autoriai Daniel Myrick, Eduardo Sánchez

Operatorius Neal Fredericks

Kompozitorius Tony Cora

Vaidina Heather Donahue, Joshua Leonard, Michael C. Williams, Bob Griffin, Jim King, Sandra Sánchez, Ed Swanson, Patricia DeCou, Mark Mason, Jackie Hallex

Kanų kino festivalis: Daniel Myrick, Eduardo Sánchez (premija už geriausią jaunimo užsienio filmą)

PROJEKTAS: BLEIRO RAGANA (1999)
THE BLAIR WITCH PROJECT

„1994 metų spalį trys kinematografijos studentai dingo Burkitsvilio miškuose, Merilendo valstijoje, kur jie filmavo dokumentinę juostą... Po metų jų įrašas buvo rastas." Taip prasideda Danieliaus Myricko ir Eduardo Sánchezo filmas *Projektas: Bleiro ragana* – mažo biudžeto „mokumentinis" (besityčiojanti pseudodokumentalistika) siaubo filmas. Jis sukėlė daug triukšmo, vien tik JAV atnešęs 140 mln. dolerių pajamas ir tapęs vienu iš sėkmingiausių finansiniu atžvilgiu savo laiko filmu.

Studentai, vadovaujami savimi pasitikinčios merginos – režisierės Heteros, keliauja į Burkitsvilį (jo ankstesnis pavadinimas – Bleiras), kad sukurtų dokumentinį filmą vietinės legendos apie Bleiro raganą pagrindu. Kalbama, kad ši paslaptinga figūra nuolat pasirodo Bleiro miškuose nuo XVIII a. ir būtent ji kalta dėl daugumos kraupių žmogžudysčių. Po kelių interviu su vietiniais gyventojais trejetas keliauja į mišką, kad nufilmuotų papildomos medžiagos. Jie nėra patyrę stovyklautojai, tad greit pasiklysta, o jų džiugų elgesį nugesina besiplečiantis baimės, kaltės, žlugimo ir panikos mišinys. Pradeda rodytis bloga lemiantis ženklai: šalia jų palapinės sukrauti akmenų kalnai, ant medžių kabantys mediniai atvaizdai, ir kt. Nepastebimai pradingsta Džošas. Filmo pabaiga padaro didžiulį įspūdį. Maiklas ir Hetera prieina griūvantį namą, kuriame tikisi rasti Džošą, bet įėję susiduria su baisiausiu siaubu. Matome tą patį, ką ir Hetera per savo kameros objektyvą: iš pradžių tamsa ir griuvėsiai, vėliau vaiko rankų pėdsakus ant sienos, o paskui ji kažkodėl praranda sąmonę, ir stebime tik baltas lubas iki tol, kol baigiasi juosta ir pats filmas.

Nežiūrint į tai, kad kritikai reiškė pastabas lėtokam filmo tempui ir mėgėjiškam filmavimui, sukeliančiam pykinimą ir galvos svaigulį, *Bleiro ragana* sėkmingai naudoja dokumentinę techniką, o tai žiūrovams kelia tikrąjį siaubą. Myricko ir Sánchezo naudojamas unikalus filmavimo metodas tapo legenda: aktoriai ne tik turėjo patys filmuoti visą juostą (tai truko aštuonias paras), bet taip pat jiems teko nešti visą įrangą ir sugalvoti visas savo replikas. Kelis kartus per dieną režisieriai rašė pastabas visiems filmavimo grupės nariams ir susukdavo jas į vamzdelius, kad tik adresatas galėtų perskaityti. Myrickas ir Sánchezas, pasiekę tokį aukštą realizmo laipsnį, palyginus su ankstesniais siaubo filmais, sukurtais mokumentine maniera, žengė žingsnį į priekį. *Bleiro ragana,* naudodamasi dauguma pagrindinių baimių – tamsos, nežinomybės, keistų garsų, – pasiekia neįtikėtinai emocionalų atgarsį. Patys baisiausi momentai yra tie, kai matome tik juodą ar baltą ekraną ir tai, ką sukuria mūsų vaizduotė, o juk tai daug baisiau negu viskas, ką gali sukurti šiuolaikiniai specialieji efektai arba grimas. Ir reikia tikėtis, kad tie, kas kūrė šį filmą, puikiai tai suvokė, nors daugelis šį faktą ignoruoja. **SJS**

TRYS KARALIAI (1999)
THREE KINGS

Trys karaliai – antikarinis tūkstantmečio pabaigos filmas, kuriame naudojami visi filmavimo būdai (greitasis montažas, judanti kamera, daugybė ekraną užpildančių spalvų), kurie jungiami su senamadiškomis kairiųjų pažiūromis.

Scenarijaus autorius ir režisierius Davidas O. Russellas pirmojo Persijos įlankos karo metu (1991 m.) vykstančią istoriją vaizduoja trijų amerikiečių kareivių, kurių nemokšiškumas, godumas ir naivumas dingsta įsitraukiant į šiame kare iškeltus politinius ir kultūrinius spąstus, akimis. Jiems tenka suprasti savo priešus ir demaskuoti savo šalies veidmainystę. Žiūrovams parodytas tas Persijos įlankos karo aspektas, kurio žiniasklaida (ypač Amerikos) niekada nerodė – nekaltųjų mirtis, aukštųjų karininkų korupcija ir melagystės, o taip pat „objektyviosios" žiniasklaidos suinteresuotumas. Tokia medžiaga tapo priimtina ir paklausi dėl aktualaus scenarijaus, neįtikėtinai greito juostos ritmo, nuostabių vaizdingų scenų ir aukščiausios rūšies pagrindinių aktorių vaidybos (George'as Clooney, Markas Wahlbergas, Ice Cube). Ryžtingas manipuliavimas žanru ir tonacijų kaita sudaro karinės istorijos ir žiauraus antikarinės pakraipos trilerio sintezę. Filmas galėtų subyrėti į dalis, tačiau taip neatsitiko, kadangi jame nėra nė vienos netikros gaidos. **EH**

JAV (Atlas, Coast Ridge, Junger Witt, Village Roadshow, Warner Bros.), 114 min., spalvotas (*Technicolor* sistema)

Anglų ir arabų kalbomis

Režisierius David O. Russell

Prodiuseriai Paul Junger Witt, Edward McDonnell

Scenarijaus autoriai John Ridley, David O. Russell

Operatorius Newton Thomas Sigel

Kompozitorius Carter Burwell

Vaidina George Clooney, Mark Wahlberg, Ice Cube, Spike Jonze, Cliff Curtis, Nora Dunn, Jamie Kennedy, Said Taghmaoui, Mykelti Williamson, Holt McCallany, Judy Greer, Christopher Lohr, Jon Sklaroff, Liz Stauber, Marsha Horan

ROZETA (1999)
ROSETTA

Nuo pat pirmųjų sekundžių belgų brolių Jean-Pierro Dardenno ir Luco Dardenno, 1999 m. Kanų festivalio „Auksinės palmės šakelės" laimėtojų, meninis filmas buvo labiausiai širdį draskantis tų metų žiūrovų išgyvenimas, pralenkęs visus holivudiškus sprogdinimus ir specialiųjų efektų ekstravaganciją. Filmas pasakoja apie beprasmius aštuoniolikos metų Rozetos (nuostabi neprofesionali aktorė Émilie Dequenne) bandymus rasti nuolatinį darbą. Rozeta su alkoholike motina gyvena vagonėlyje. Ji slaptai tikisi gauti darbą vafliais prekiaujančioje parduotuvytėje, kadangi nuolatinis pardavėjas, berods, ją įsižiūrėjo. Visa tai gali atrodyti it kartus neorealizmo aspektas, bet Dardenne'as istoriją perteikia negailestingai ir be sentimentų.

Dar nespėję suvokti Rozetos išgyvenimų reikšmės jaučiate, kaip jie dirgina jūsų nervų sistemą, tarytum broliai Dardenne'ai būtų ketinę tiesioginį šiuolaikinio pasaulio tyrimą paversti kvapą gniaužiančiu pasivaikščiojimu po temų sąžalyną. Taigi po šito bet kuri kita kino „realizmo" forma atrodo kaip trivialus ėjimas nuo tikrovės. Filmas nestokoja psichologinių atspalvių ir taip paveikė Belgijos gyvenimą, kad paauglių darbo užmokesčio įstatymas, priimtas 1999 m., buvo pavadintas „Rozetos planu". **JRos**

Prancūzija, Belgija (ARP Sélection, CNC, Cen.de Cin. et de l'Audiovisuel de la Comm, Franĕaise de Belgique, Laterne, Wallone, Canal+, Fleuve, October, RTBF), 95 min., spalvotas

Prancūzų kalba

Režisieriai Jean-Pierre Dardenne, Luc Dardenne

Prodiuseriai Jean-Pierre Dardenne, Luc Dardenne, Laurent Pétin, Michèle Pétin

Scenarijaus autoriai Jean-Pierre Dardenne, Luc Dardenne

Operatorius Alain Marcoen

Kompozitorius Jean-Pierre Cocco

Vaidina Émilie Dequenne, Fabrizio Rongione, Anne Yernaux, Olivier Gourmet, Bernard Marbaix

Kanų kino festivalis: Jean-Pierre Dardenne, Luc Dardenne („Auksinė palmės šakelė"), ekumeninės žiuri specialus paminėjimas, Émilie Dequenne (aktorė) kartu su Séverine Caneele iš *Žmogiškumo*.

Ispanija, Prancūzija (El Deseo, France 2, Renn, Via Digital), 101 min., spalvotas (*Eastmancolor* sistema)

Ispanų, katalonų, anglų kalbomis

Režisierius Pedro Almodóvar

Prodiuseriai Agustín Almodóvar, Michel Ruben

Scenarijaus autorius Pedro Almodóvar

Operatorius Affonso Beato

Kompozitorius Alberto Iglesias

Vaidina Cecilia Roth, Marisa Paredes, Candela Peña, Antonia San Juan, Penélope Cruz, Rosa Maria Sardà, Fernando Fernjn Gómez, Fernando Guillén, Toni Cantó, Eloy Azorin, Carlos Lozano, Manuel Morón, José Luis Torrijo, Juan José Otegui, Carmen Balagué

„Oskaras": Ispanija (geriausias užsienio filmas)

Kanų kino festivalis: Pedro Almodóvar (režisierius), ekumeninės žiuri prizas, „Auksinės palmės šakelės" nominacija

VISKAS APIE MANO MAMĄ (1999)
TODO SOBRE MI MADRE

Pedro Almodóvaro 1999 m. filmas prasideda žavaus jaunuolio Estebano (Eloy Azarknas), kuris labai artimas su savo vieniša motina Manuela (Cecilia Roth), vaizdu, ir kurį laiką (turint galvoje užuominas apie Trumaną Capote ir Tennessee Williamsą) atrodo, kad ruošiamės žiūrėti subtiliai užmaskuotą gėjaus autobiografiją. Atrodo, kad taip ir yra, nors Estebanas nužudomas per savo septynioliktąjį gimtadienį ir dėmesys perkeliamas į Manuelą. Juostoje *Viskas apie mano mamą*, kaip ir kituose Almodóvaro filmuose, moteriškumas vaizduojamas per nesavanaudišką mylinčio homoseksualaus vyro, kuris užaugo apsuptas jį mylinčios moters meilės, žvilgsnį. Apakinta sielvarto, Manuella važiuoja į Barseloną ir motiniškai rūpinsi AIDS sergančia nėščia vienuole (jaunutė Penelope Cruz viename iš savo geriausių Ispanijoje sukurtų vaidmenų, po kurio ji gauna kvietimą į Holivudą), pavargusia, lytį pakeitusia prostitute (Antonia San Juan), kuri ją išnaudoja pasitaikius kiekvienai progai, o taip pat lesbiete aktore (garsioji Marisa Peredes). Sudėtingas siužetas, kupinas prasmės, yra tik priemonė sujungti garsiai kalbančias moteris (turinčiomis savą krūtinę arba ne), kurios žliumbia, rėkauja, apkalba ir pašiepia viena kitą.

Kai moteris Almodóvaro filme verkia, ji daro tai pasikūkčiodama, alsuodama, kaip tikra aristokratė. Tačiau šaipūnas Almodóvaras iki šiol susidomėjęs socialinėmis problemomis. Vienuolė gali nusidėti, prostitutė gali išbristi, ir, nors abidvi eina savo likimo keliu, jų kančioms trūksta kartėlio arba pykčio. Netgi spalvos parinkimas suteikia filmui

rafinuotumo, o šiukšlės turi savotiško grožio: budinčios mašinos, kurios naktį surenka prostitutes po Barselonos tiltu, taip pat gražiai apšviestos mėnesienos kaip ir senoviniai miesto pastatai.

Juostos *Viskas apie mano mamą* pabaigoje prostitutė patenka į sceną, ir, vardydama begalę savo chirurginių operacijų, suakmenėjusiai buržuazinei publikai demonstruoja savo klubus su randais, kad parodytų, ką reiškia būti tikra. „Kuo jūs natūralesni, – sako ji, – tuo labiau esate panašūs į tai, apie ką svajojote.“ Almodóvaras mano, kad gamta yra pervertinama, o vaidyba ir netgi melas yra tas apvalkalas, kuris leidžia atskleisti ir gerąją, ir blogąją mūsų pusę. Šis puikus viliojantis darbas apibendrina nuostabų žmogaus tikėjimą, kuris pagyvina bet kokį jo sukuriamą filmą. Nors juostoje *Viskas apie mano mamą* yra labai skaidrių ir bjaurių momentų, kaip ir visuose ankstesniuose režisieriaus filmuose, bet jos tonas ramesnis, liūdnesnis ir netgi mįslingesnis; jis tapo toks nuo 1995 m. filmo *Mano paslapties gėlė* ir buvo tęsiamas nuostabioje juostoje *Pasikalbėk su ja* (2003). Kai filmas pasibaigia, šis kerintis raganų sąskrydis pertvarkomas į naujoviškas sąjungas; jį sutvirtina ne tik tamprus Almodóvaro moteriškumo apibrėžimas, bet ir susitaikėliška dvasia, kuri mus įtikinėja, kad nors anatomija ir negali būti tikslas, nepažįstamų moterų geranoriškumas yra kraštutinis. Kritikų pavadinti „moterišku kinu“, filmus apie gėjus kuriantys kinematografai, tokie kaip Almodóvaras ir Toddas Haynesas, galbūt buvo paskutiniai, kurie sukūrė stiprių moterų vaidmenis ir tikras mūsų ironiško amžiaus melodramas. **ET**

Prancūzija, Italija, Portugalija (Blu CNC, France 2, Gémini, Canal+, Lendemain, Madragoa), 169min., spalvotas

Prancūzų kalba

Režisierius Raoul Ruiz

Prodiuseris Paulo Branco

Scenarijaus autorius Raoul Ruiz (pagal Marcelio Prousto romaną)

Operatorius Ricardo Aronovich

Kompozitorius Jorge Arriagada

Vaidina Catherine Deneuve, Emanuelle Béart, Vincent Perez, John Malkovich, Pascal Greggory, Marcello Mazzarella, Marie-France Pisier, Chiara Mastroianni, Arielle Dombasle, Edith Scob, Elsa Zylberstein, Christian Vadim, Dominique Labourier, Philippe Morier-Genoud, Melvil Poupaud

Kanų kino festivalis: Raoul Ruiz – „Auksinės palmės šakelės" nominacija

ATGAUTAS LAIKAS (1999)
LE TEMPS RETROUVÉ

Paulas Ruizas, emigrantas iš Čilės, vienas įnoringiausių ir vaisingiausių kinematografų, nuo 1970 metų pasivadino prancūzų kino avangardistu ir nuo to laiko niekada nebuvo atsigręžęs atgal. Daugelis Ruizo filmų buvo skirti siaurai auditorijai, bet staiga įvyko proveržis ir jis, beveik neatsisakydamas savo neosiurrealistinių pažiūrų, tapo madingu 10-ojo deš. pab. kino meno atstovu. Labai netikėta, tačiau Ruizo lūžio filmas, turėjęs didelį finansinį pasisekimą Prancūzijoje, nuo pat pradžios atrodė kaip neįmanomas projektas, kadangi buvo sukurtas pagal Marcelo Prousto romaną (ir, ypač keista, – pagal jo *Prarasto laiko beieškant* paskutinį tomą).

Laisvas, asociatyvus Ruizo stilius veda mus per laiko ir atminties struktūrą, dar sudėtingesniu labirintu negu paties Prousto, pradedant nuo vaikiškų Marcelio svajonių iki neapčiuopiamesnių, savireflektyvių Prousto aspektų, perėjusių Ruizo svarstymus apie savo kūrybą.

Atgautas laikas vaizdingumo atžvilgiu nufilmuotas taip, kaip to galima linkėti kostiumų dramai. Ruizas kruopščiai tyrinėja kostiumų tradicijas, o ne priderina juos filmui. Nuostabus aktorių parinkimas (Catherine Deneuve, Emmanuelle Béart ir Johnas Malkovich, suvaidinęs žaismingą baroną Karlą) įplukdo papildomą srovę į Prousto komentarų apie suvokimą ir atmintį perspektyvą, o aktoriai tampa šviečiančiomis „žvaigždėmis" saloniniame Prousto pasaulyje. **JRos**

JAV (Art Linson, Fox 2000, Regency, Taurus), 139 min., spalvotas

Režisierius David Fincher

Prodiuseriai Ross Grayson Bell, Cejn Chaffin, Art Linson

Scenarijaus autorius Jim Uhls (pagal Chucko Palahniuko romaną)

Operatorius Jeff Cronenweth

Kompozitorius Dust Brothers

Vaidina Edward Norton, Brad Pitt, Helena Bonham Carter, Meat Loaf, Zach Grenier, Richmond Arquette, David Andrews, George Maguire, Eugenie Bondurant, Christina Cabot, Sydney Colston Rachel Singer, Christie Cronenweth, Tim De Zarn, Ezra Buzzington

„Oskaro" nominacija: Ren Klyce, Richard Hymns (specialieji garso efektai)

KOVOS KLUBAS (1999)
FIGHT CLUB

„Pirmoji Kovos klubo taisyklė skelbia, kad jūs negalite kalbėti apie Kovos klubą. Antroji Kovos klubo taisyklė skelbia, kad jūs negalite kalbėti apie Kovos klubą." Pagal Chucko Palahniuko romaną sukurtas *Kovos klubas* orientuotas į vyrišką brutalumą ir atrodo kaip labiausiai intriguojanti, griežta ir tuo pačiu metu protinga fantazija. Plačiai žinomas filmas meta moralinį iššūkį ir yra tapęs nepamirštamu dėl savo scenų.

Edwardas Nortonas vaidina švelnių manierų veikėją, kuris, iškankintas savo nepelningo darbo biure, lankosi palaikymo grupės „Dvylika žingsnių" susitikimuose, kad tik pasijaustų reikšmingesnis. Viename iš tokių susitikimų Džeikas susitinka ir susidomi Marija (Helena Bonham Carter), o vėliau susipažįsta su pavojingai nestabiliu Tyleriu Durdenu (Bradas Pittas). Tyleris įtikina Nortoną, kad jo gyvenimas galėtų pagerėti, jeigu jis išmoktų muštis. Netrukus jų groteskiškos muštynės pradeda pritraukti kitus vyrus, suteikdamos jiems tai, ko trūksta jų kasdieniame gyvenime – užgaulingą ir agresyvų orumą.

Neįtikėtinas filmavimo būdas, specialieji efektai, į raketos pagreitį panašus ritmas paverčia *Kovos klubą* jaudinančiu ir nerimą keliančiu filmu, kuriame netgi keisčiausi įvykiai atrodo įprasti, neaplenkiant vėžiu sergančio Meat Loaf veikėjo su siaubingai padidėjusiomis pieno liaukomis. Filmo pabaigoje laukite reikšmingo posūkio. **KK**

BŪTI DŽONU MALKOVIČIUMI (1999)
BEING JOHN MALKOVICH

Žinomas klipų režisierius Spike'as Jonze'as (tarp jo darbų buvo klipai Fatboy Slimo albumui „Weapon of Choice", o taip pat kolektyvo *Beastie Boys* darbui „Sabotage"), būdamas kinematografu, tapo vienu iš labiausiai neįprastų kino konceptualistų (taip jį pavadino scenaristas Charlie Kaufmanas), sukūręs išradingiausią paskutiniųjų metų filmą.

Kreigas Švarcas (Johnas Cusackas) – varganas lėlininkas, vos užsidirbantis duonai, rodo niūrų ir labai vaikus traumuojantį lėlių gatvės spektaklį. Jo visiškai neelegantiška žmona Lotė (beveik neatpažįstama Cameron Diaz) išleidžia turimus smulkiuosius, norėdama pastatyti žvėryną savo auginamiems gyvūnams. Kad užsidirbtų papildomų pinigų, Kreigas sutinka dirbti tarnautoju – administratoriumi keistoje firmoje, kuri yra vieno iš Manheteno dangoraižių 7½ aukšte. Jau pati legenda apie tai, kad biuras gali būti tarp 7 ir 8 aukštų, gali tapti filmo pagrindu. Tačiau Kreigas, atskleidęs tai, kas paslėpta už biuro, greitai paverčia visus filmo įvykius veiksmu, kadangi už jo kabineto yra durys, pro kurias pažvelgęs jis atranda metafizinį portalą, skubiai siunčiantį jį į aktoriaus Džono Malkovičiaus (vaidinančio patį save) smegenis. Čia jis 15 min. jaučia viską, ką daro Malkovičius, o vėliau yra išmetamas į pagrindinę Niu Džersio magistralę.

Aplink šią išskirtinę idėją Kaufmanas išmintingai raizgo intriguojantį siužetą, pradėdamas nuo to, kad Kreigas leidžia bendradarbei Maksinai (Catherine Keener) leistis su juo į kelionę, o ji vyrą įtikina įpareigoti žmones pačius išbandyti šią beprotišką išvyką. Jonze'as užmina mįsles kiekviename posūkyje šios puikiai sumanytos, keistos ir niūriai komiškos istorijos, kuriai jis parinko tokius aktorius kaip Cusackas ir Diaz, puikiai perteikiančius keistą režisieriaus požiūrį į veiksmą. Aišku, filmas *Būti Džonu Malkovičiumi* negalėtų išvysti dienos šviesos, jeigu jame nevaidintų pats pavadinime minimas aktorius, kuris puikiai parodijuoja savo įvaizdį. Ypač tai ryšku išties nepakartojamoje scenoje, kai jis norėjo savo kailiu išbandyti portalą, ir atsidūrė savo neįprastame pasaulyje, arba kai vakarieniauja restorane, kuriame prisėdę daugybė ponų Malkovičių. Nuostabus, išties neįtikėtinas reginys. **JB**

JAV (Gramercy, Propaganda, Single Cell), 112 min., spalvotas (*Technicolor* sistema)

Režisierius Spike Jonze

Prodiuseriai Steve Golin, Vincent Landay, Sandy Stern, Michael Stipe

Scenarijaus autorius Charlie Kaufman

Operatorius Lance Acord

Kompozitorius Carter Burwell

Vaidina John Cusack, Cameron Diaz, Ned Bellamy, Eric Weinstein, Madison Lanc, Octavia Spencer, Mary Kay Place, Orson Bean, Catherine Keener, K. K. Dodds, Reginald C. Hayes, Byrne Piven, Judith Wetzell, John Malkovich, Kevin Carroll

„Oskaro" nominacija: Spike Jonze (režisierius), Charlie Kaufman (scenarijus), Catherine Keener (antrojo plano aktorė)

JAV (DreamWorks SKG, Jinks/Cohen), 122 min., spalvotas

Režisierius Sam Mendes

Prodiuseriai Bruce Cohen, Dan Jinks

Scenarijaus autorius Alan Ball

Operatorius Conrad L. Hall

Kompozitorius Thomas Newman

Vaidina Kevin Spacey, Annette Bening, Thora Birch, Wes Bentley, Mena Suvari, Peter Gallagher, Allison Janney, Chris Cooper, Scott Bakula, Sam Robards, Barry Del Sherman, Ara Celi, John Cho, Fort Atkinson, Sue Casey

„Oskaras“: Bruce Cohen, Dan Jinks (geriausias filmas), Sam Mendes (režisierius), Alan Ball (scenarijus), Kevin Spacey (aktorius), Conrad L. Hall (operatorius)

„Oskaro“ nominacija: Annette Bening (aktorė), Tariq Anwar (montažas), Thomas Newman (muzika)

AMERIKOS GROŽYBĖS (1999)
AMERICAN BEAUTY

Jeigu 1986 m. *Mėlynasis aksomas* žvilgčiojo pro šiuolaikinio užmiesčio namo užuolaidas, tai po trylikos metų, filme *Amerikos grožybės,* jos buvo visiškai nuimtos nuo langų ir atkleidė mums nervingą, neramų šiuolaikinio gyventojo pasaulį.

„Čia mano rajonas, čia mano gatvė, čia mano gyvenimas“, – girdime užkadrinį Lesterio Bernhemo (Kevinas Spacey) balsą filmo pradžioje, kol kamera, dar nepasiekusi veikėjo namo, filmuoja miesto panoramą. – „Man 42-eji. Nepraeis nė metai, ir būsiu miręs. Žinoma, to aš dar nežinau. Tam tikra prasme aš jau miręs.“ Kaip ir Džo Gilis (WIlliamas Hołdenas) *Sanseto bulvare*, Lesteris ir auditorija nuo pat pradžių žino personažo likimą, bet suvokia, kad tai – tik nedidelė jo istorijos dalelė.

Amerikos grožybės – tai tamsi ir griežta komedija apie tai, kas iš tikrųjų yra gyvenimas tiems žmonėms, kurie, kaip manoma, yra pasiekę amerikietiškąją svajonę – žmonėms, kurie nejaučia nepritekliaus, bet yra nelaimingi, tušti ir nepatenkinti. Aišku, labiausiai tai – išvaizdaus Lesterio, kurį vaidina Kevinas Spacey, istorija. Tai pasakojimas apie vyro vidutinio amžiaus krizę, kuris bando vėl atgauti laisvę, nusikratydamas santuokinės pareigos ir tėviškos atsakomybės. Jis palydi žmoną į mokyklos krepšinio rungtynes, kuriose jo duktė yra sirgalių kapitonė, ir ten susižavi jauna nimfete Andžela (Mena Suvari). Jį pradeda persiekioti su mergina susijusios erotikos fantazijos (pati įsimintiniausia scena: ją, visiškai nuogą, dengia rožių žiedlapiai). Vaizdiniai visiškai keičia Lesterio gyvenimą, jis tikisi suvilioti Andželą.

Filmo scenarijus parašytas Alano Ballo, kuris vėliau sukūrė itin populiarų serialą *Šešios pėdos po žeme.* Juosta labai linksma, liūdna, ilgesinga, teikianti viltį, tačiau ji atveda visiškai ne ten, kur tikitės patekti. *Amerikos grožybės* – tai nuostabus ir gąsdinantis filmas, tapęs išties puikiu režisieriaus Samo Mendeso debiutu. **JB**

MATRICA (1999)
THE MATRIX

Matrica, itin populiarus mokslinės fantastikos filmas, sėkmingai suderinęs populiarias filosofines temas su puikiai suderintais veiksmo epizodais ir šiuolaikiniais specialiaisiais efektais, buvo sumanyta, paversta scenarijumi ir nufilmuota brolių iš Čikagos Andy ir Larry Wachowskių. Anksčiau buvę humoristinių knygų autoriai, jie panaudojo geriausias idėjas iš knygų *Ozo šalies burtininkas, Laukinė gauja, Alisa stebuklų šalyje* bei *Bėgantis taikinys, Miegančioji gražuolė* ir *Biblija*.

Matricos žvaigždė – Keanu Reevesas, vaidinantis kompiuterinį įsilaužėlį Neo. Jo dekartiškas skepticizmas apie tikrąją realybės prigimtį pasitvirtina po to, kai paslaptinga gražuolė Triniti (Carrie- Anne Moss) supažindina jį su legendiniu kompiuterių įsilaužėliu, dzenbudistu Morfėjum (Laurence Fishburne). Priėmęs Morfėjaus kvietimą leistis į protą ir mąstymą atveriančią, technologinę narkotinę kelionę, Neo sužino, kad pasaulis, kuriame jis anksčiau egzistavo, tėra kompiuteriu sukurta realybė, valdoma dirbtinio intelekto mašinų, jau seniai sumanytų žmogaus proto. Šios mašinos, kurioms tam, kad išliktų, reikalingas nuolatinis elektros tiekimas, visą žmoniją (išskyrus saujelę sukilėlių ir vieną požeminį miestą) laiko nuolatinės haliucinacijos būsenoje. Žmonės, be sąmonės gulintys automatizuotuose inkubatoriuose, priverčiami tikėti, kad iš tikrųjų jie gyvena aktyvų gyvenimą, o tuo tarpu realybėje vampyriški kompiuteriai siurbia jų gyvybinę energiją. Morfėjus įsitikinęs, kad Neo ir yra tas Mesijas, tas Vienintelis, kuris, pasak legendos, vieną kartą pasirodys ir išgelbės žmones nuo amžinos vergijos. Pasidavęs neįtikėtinai šeimyniškos aiškiaregės (Gloria Foster) įtikinėjimams, Neo kaupia vidines jėgas kovai su Dirbtinio intelekto karių būriu, o jam padeda Johno Woo stiliaus karinių scenų choreografija, sulėtintas, Samo Peckinpaho įkvėptas susišaudymo filmavimas ir kartojami pasižadėjimai.

Matrica nuo kitų mokslinės fantastikos pasakų apie virtualią realybę skiriasi epiniu pretenzingumu, apokaliptiniais obertonais ir kvapą gniaužiančiais vaizdais. Naujosios technologijos su itin sulėtintu filmavimu, kaip, pavyzdžiui, „Bullettime" (kulkos skridimo laikas), ore daromi akrobatiški triukai ir Woo-Ping Yueno (*Legendinis kumštis, Juodoji kaukė*) sukurti choreografiniai kungfu kovų epizodai – visa tai žymiai pakelia šio itin didelio biudžeto Holivudo filmo meninę kartelę. Vienas iš patraukliausių filmo dalykų yra būdas, kaip jis balansuoja tarp savirealizacijos bei progresyvių nonkonformistinių žinučių ir bendrų, Holivudo studijos sistemos primestų būtinybių. Vienas kritikas rašė: „Tai tikrai žiauru – pateikti viliojančias idėjas, o po to klausti publikos, ar ji pritaria šūviams bei rytiečių stiliaus dvikovai." Kiti kritikai gyrė Wachowskius už tai, kad filmas, prasidedantis detaliais kariniais epizodais su Triniti pirmajame plane, vėlesnėse scenose paverčia ją „Neo meilės objektu".

Panašios mintys kyla žiūrint juostą. Turint mintyje, kad po karo iš Žemės liks tik plika ir nesvetinga „realybės dykuma", o virtualus gyvenimas, kuriame užaugo Neo, nebus netekęs savo privalumų, ne visai aišku, ką iš tikrųjų sukilusi žmonija tikisi laimėti šiame mūšyje. Tačiau nekyla nė menkiausios aejonės, kad tokie ginčytini momentai žiūrovų nestato į keblią padėtį. **SJS**

JAV (Groucho II, Silver, Village Roadshow), 136 min., spalvotas (*Technicolor* sistema)

Režisieriai Andy Wachowski, Larry Wachowski

Prodiuseris Joel Silver

Scenarijaus autoriai Andy Wachowski, Larry Wachowski

Operatorius Bill Pope

Kompozitoriai Paul Barker, Don Davis

Vaidina Keanu Reeves, Laurence Fishburne, Carrie-Anne Moss, Hugo Weaving, Gloria Foster, Joe Pantoliano, Marcus Chong, Julian Arahanga, Matt Doran, Belinda McClory, Anthony Ray Parker, Paul Goddard, Robert Taylor, David Aston, Marc Gray

„Oskaras": Zach Staenberg (montažas), Dane A. Davis (specialieji garso efektai), Editing, John Gaeta, Janek Sirrs, Steve Courtley, Jon Thum (specialieji vaizdo efektai), John T. Reitz, Gregg Rudloff, David E. Campbell, David Lee (garsas)

JAV (Hollywood, Spyglass, Kennedy/Marshall), 107 min., spalvotas (*Technicolor* sistema)

Anglų, ispanų, lotynų kalbomis

Režisierius M. Night Shyamalan

Prodiuseriai Kathleen Kennedy, Frank Marshall, Barry Mendel

Scenarijaus autorius M. Night Shyamalan

Operatorius Tak Fujimoto

Kompozitorius James Newton Howard

Vaidina Bruce Willis, Haley Joel Osment, Toni Collette, Olivia Williams, Trevor Morgan, Donnie Wahlberg, Peter Anthony Tambakis, Jeffrey Zubernis, Bruce Norris, Glenn Fitzgerald, Greg Wood, Mischa Barton, Angelica Torn, Lisa Summerour, Firdous Bamji

„Oskaro" nominacija: Frank Marshall, Kathleen Kennedy, Barry Mendel (geriausias filmas), M. Night Shyamalan (režisierius), M. Night Shyamalan (scenarijus), Haley Joel Osment (antrojo plano aktorius), Toni Collette (antrojo plano aktorė), Andrew Mondshein (montažas)

ŠEŠTASIS POJŪTIS (1999)
THE SIXTH SENSE

M. Nightas Shyamalanas, 26-rių metų scenarijaus autorius ir režisierius, kurdamas savo antrą filmą faktiškai prikėlė dramatinio trilerio žanrą. Jis pasinaudojo kvapą gniaužiančia meilės istorija apie vaiduoklius, kuri šiuo metu yra prieštaringai populiari dėl savo nenuspėjamos pabaigos.

Vaikų psichologas Malkolmas Krou (Bruce Willis) turi naują pacientą – neramų vaiką vardu Kolas (Heley Joelas Osmentas). Panašu, kad berniukas mato mirusius žmones, kurie turi nebaigtų reikalų, ir tuos, kurie ateina pas jį ieškodami atsakymų į kankinančius klausimus. Kol Malkolmas stengiasi padėti Kolui, išbandomas jo asmeninis gyvenimas: kažkada laiminga santuoka su Ana (Olivia Williams) virsta abejingumu ir šaltais santykiais.

Šeštasis pojūtis nėra tiesiog filmas apie vaiduoklius, jis apima keletą emocinių lygių. Oda pašiurpsta, kai kenčiantys vaiduokliai lanko Kolą, tačiau vis dėlto tai labiau emocinė drama, negu įtemptas trileris, nes dėmesio centre – berniuko ir psichologo, Malkolmo ir jo žmonos, Kolo ir jo motinos (Toni Collette) santykiai. Osmentas yra nuostabus atradimas ir puikiai tinka vaidmeniui, kuris, suvaidintas pernelyg lipšniai, galėjo sužlugdyti visą filmą. Collette savo nepaprastam sūnui kiekvienoje scenoje suteikia po lygiai painiavos ir meilės. Tikrasis atskleidimas – tai Willisas, kurio nutylėjimų ir užuominų kupina vaidyba tapo filmo širdimi.

Be abejo, didžiausių pagyrimų nusipelnė Shyamalanas, sujungęs visus filmo elementus. Sumaniai naudodamas prigesintus tonus ir permatomas užuominas į tai, kas turi įvykti (temperatūra krinta, kai šmėkla yra dabartyje; raudonos spalvos naudojimas), o taip pat tokį dviprasmišką finalą, kad publika, nekreipdama dėmesio į tai, jog apsigavo, nori pasimėgauti filmu antrą, trečią ir ketvirtą kartą, o ne bambėti, kad buvo nuvesta visiškai kitu keliu.

Šiuolaikiškas, klasikinis, emociškai sudėtingas filmas, – tiek aštrus ir perveriantis, tiek stingdančiai įtemptas. **JB**

VARPŲ RINKĖJAI (2000)
LES GLANEURS ET LA GLANEUSE

Skaitmeninės technologijos padarė revoliuciją kino versle ir pavertė jį demokratiškesniu ir pigesniu, tačiau iš to kylančių teigiamų savybių, o ir pačios revoliucijos vertė gali būti nuginčyta. Labai dažnai naujuose filmuose nėra jokio stiliaus ir grožio vientisumo, nesimato menininko žvilgsnio. Dar daugiau – „individualus kinas", gimęs dėl skaitmeninės revoliucijos, dažnai nesubrendęs ir sau nuolaidžiaujantis. Tegul Agnès Varda, naujosios prancūzų bangos motina, parodo visiems naujokams, kaip tai daroma.

Labai radikalus savo politine pozicija, pereinantis nuo pamąstymų apie gyvenimą prie minčių apie meno vaidmenį visuomenėje, atiduodantis duoklę visuomenės šiukšlėms, filmas *Varpų rinkėjai* yra neįtikėtinai aktualus. Ir vis dėlto Varda neleidžia filmui nueiti per toli, žiūrovas nejaučia nieko, išskyrus tai, kad jis sėdi keleivio vietoje ir, vadovaujamas meistro, keliauja link dvasios atsibudimo. Puikus momentas, kai režisierė Varda, nuskynusi nuo medžio pernokusią datulę ir čia pat ją suvalgiusi, pratrūksta tirada, nukreipta prieš egoistų turtuolių godumą. Skirtingai nuo daugiažodžiaujančios, pasenusios marksistinės ideologijos ji tiesiog konstatuoja: „Jie nenori būti geri." Ši nuoga tiesa yra kartojama per visą filmą, kurio dėmesio centre – modernieji varpų rinkėjai, žmonės, kurie renka atliekas užsidarius gatvės turgeliams arba knaisiojasi po šiukšlių konteinerius, ieškodami maisto. Varda šiems žmonėms suteikia galimybę pasisakyti ir jie gražbyliauja apie viską, nuo pasaulio politikos iki asmeninių tragedijų, ir kad realiame gyvenime šie du poliai ne tokie jau tolimi.

Aštrūs socialinės nelygybės klausimai švelniai derinami su gydančia meno galia, su būtinybe atrasti grožį ten, kur gyveni, ieškoti jo aktyviai, kaip maisto ir pastogės. Tai filmas-protestas, kuris iš dalies yra socialinė kritika, iš dalies – kelionių kino projekcija, o iš tiesų – nuoširdus himnas žmogaus kantrybei. Per visą juostą rutuliuojama asmeninių Vardos pamąstymų apie gyvenimą ir mirtį tema. Tačiau, užuot kėlę gailestį ar liūdesį, šie momentai pabrėžia gyvenimą teigiančią mintį, kad kiekvienas, kas moka nugalėti gyvenimo negandas, yra savotiškas menininkas. **EH**

Prancūzija (Tamaris), 82 min., spalvotas

Prancūzų kalba

Režisierė Agnès Varda

Prodiuseriai Didier Doussin, Stéphane Krausz, Didier Rouget, Pascal Sautelet, Agnès Varda

Scenarijaus autorė Agnès Varda

Kompozitoriai Agnčs Bredel, Joanna Bruzdowicz, Richard Klugman, Isabelle Olivier

Vaidina Bodan Litnanski, Agnès Varda, Franēois Wertheimer

Didžioji Britanija, JAV (DreamWorks SKG, Scott Free, Universal), 155 min., spalvotas (*Technicolor* sistema)

Režisierius Ridley Scott

Prodiuseriai David Franzoni, Branko Lustig, William Wick

Scenarijaus autorius David Franzoni, John Logan, William Nicholson

Operatorius John Mathieson

Kompozitorius Hans Zimmer

Vaidina Russel Crowe, Joaquin Phoenix, Connie Nielsen, Oliver Reed, Richard Harris, Derek Jacobi, Djimon Hounsou, David Schofield, John Shrapnel, Tomas Arana, David Hemmings, Ralf Moeller, Spencer Treat Clark, Tommy Flanagan, Sven-Ole Thorsen

„Oskaras": Douglas Wick, David Franzoni, Branko Lustig (geriausias filmas), Russel Crowe (aktorius), Janty Yates (kostiumai), John Nelson, Neil Corbould, Tim Burke, Rob Harvey (specialieji vaizdo efektai), Scott Millan, Bob Beemer, Ken Weston (garsas)

„Oskaro" nominacija: Ridley Scott (režisierius), David Franzoni, John Logan, William Nicholson (scenarijus), Joaquin Phoenix (antrojo plano aktorius), Arthur Max, Crispian Sallis (meninis apipavidalinimas ir dekoracijos), John Mathieson (operatorius), Pietro Scalia (montažas), Hans Zimmer (muzika)

GLADIATORIUS (2000)
GLADIATOR

Šis filmas – pirmasis tikras Holivudo nuotykių epas apie Romą per pastaruosius tris dešimtmečius. Karių gerbiamas vadas Maksimas išvaromas iš kariuomenės po jo globėjo Cezario Marko Aurelijaus (Richardas Harrisas) mirties. Palikuoniu lieka valdžios trokštantis Cezario sūnus Komodas (Joaquinas Phoenixas). Tremtyje gladiatorius Maksimas treniruojasi ir prisiekia atkeršyti. Viską suprasite, kai sužinosite, kad Komodas ne tik išvarė Maksimą iš Romos ir bandė jį sunaikinti, bet taip pat išžudė jo šeimą.

Kaip ir reikėjo tikėtis iš Ridley Scotto, juosta tapo epine ne tik laiko atžvilgiu, bet ir dėl vaizdavimo apimčių ir tikras stebuklas, kaip ekrane buvo atkurta Roma (tai didelis Scotto operatoriaus Johno Mathiesono nuopelnas). Bet Scottas tarp kompiuterinių triukų, puikių mūšių ir nuostabių dekoracijų, kurios atkuria ekrane neįtikėtiną, siaubingą ir herojišką istoriją, neišleidžia iš akiračio žmogiškos istorijos pusės. Filme suvaidino tokie patyrę aktoriai kaip Russellas Crowe, puikiai vaidinantis J. Phoenixas ir Oliveris Reedas, deja, žuvęs filmo kūrimo metu, – jo paskutinės scenos buvo sukurtos dublerių ir pasitelkiant kompiuterinę techniką. **JB**

MEILĖS LAUKIMAS (2000)
DUT YEUNG NIN WA

Meilės laukimo veiksmas vystomas nedideliame, į mažus butukus suskirstytame Honkongo name 7-ajame deš., kur du kaimynai praleidžia tiek laiko vienas šalia kito, kad visai nekeista, jog galiausiai jų gyvenimai susipina. Tony Leungas ir Maggie Cheung įtaria, kad jų brangiausiosios pusės turi romaną, bet neįsitikinę, ar turėtų pasekti jų pavyzdžiu. Kol kas jie susitinka prie pietų stalo, tyliai šnekučiuojasi, leidžia laiką kartu, kol atitoksta, kad galbūt jie išties sukurti vienas kitam.

Tačiau režisierius Wongas, dirbdamas, kaip įprasta, be scenarijaus, leidžia istorijai apie neištikimybę vystytis santūria ir nenuspėjama maniera. Ten, kur žiūrovas nujaučia aistringo romano pradžią, Wongas mato liūdną atsisakymą. Du potencialūs įsimylėjėliai laikosi kartu it planeta ir jos palydovas, bet supranta, kad tikriausiai jie niekada neatsidurs vienoje orbitoje. Tai ne meilė be atsako, tai – atmetama meilė. Leungas ir Cheung kovoja, kad nebūtų vienas su kitu, nors viskas rodo, kad kartu būti jiems lemta. Wongas diriguoja šiems keistiems santykiams gracingu valso ritmu. Dirbdamas su savo nuolatiniu operatoriumi Christopheriu Doyle'u, kuris savo kamera tarsi sulėtina laiką, gaudydamas porą, kai jie susiduria ankštose laiptinėse, pyksta dėl oro apniukusiose gatvėse, paslapčia vaidina barnius, kuriuos galėtų pradėti, jei iš tikrųjų būtų meilužiai.

Wongas ir vėl puikiai panaudoja muziką, šįkart – instrumentinę Nato Kingo Cole temą. Nepakartojamoji Cheung, vilkinti nuostabiomis suknelėmis, – ideali pora gražiam ir rafinuotam Leungui. Dėl daugelio priežasčių jūs įsitikinę, kad veikėjai galų gale abu bus kartu. Jie nebus, ir tai nėra staigmena, tačiau emocinė jų neįvykusių santykių jėga pasirodo esanti nepaprastai paveiki. **JKl**

Prancūzija, Honkongas (Block 2, Jet Tone, Paradis), 98 min., nespalvotas ir spalvotas

Kinų kalbos Kantono tarme, prancūzų, literatūrine kinų, ispanų kalbomis

Režisierius Kar-wai Wong

Prodiuseris Kar-wai Wong

Scenarijaus autorius Kar-wai Wong

Operatorius Christopher Doyle, Pin Bing Lee

Kompozitoriai Mike Galasso, Shigeru Umebayashi

Vaidina Maggie Cheung, Tony Leung Chiu Wai, Ping Lam Siu, Tung Cho Cheung, Rebecca Pan, Lai Chen, Man-Lei Chan, Kam-wah Koo, Roy Cheung, Chi-ang Chi, Hsien Yu, Po-chun Chow, Maggie Cheung Man-yuk, Paulyn Sun, Man-lei Wong

Kanų kino festivalis: Tony Leung Chiu Wai (aktorius), Christopher Doyle, Pin Bing Lee, William Chang (didysis prizas už techniką), Kar-wai Wong – „Auksinės palmės šakelės" nominacija

Prancūzija, Izraelis (Agav Hafakot, Canal+, MP, R&C, Telad, Tele Plus, arte), 123 min., spalvotas

Hebrajų kalba

Režisierius Amos Gitai

Prodiuseriai Amos Gitai, Michel Propper, Laurent Truchot

Scenarijaus autoriai Amos Gitai, Marie-Jose Sanselme

Operatorius Renato Berta

Kompozitorius Jan Garbarek

Vaidina Liron Levo, Tomer Russo, Uri Ran-Klausner, Yoram Hattab, Guy Amir, Juliano Mer, Ran Kauchinsky, Kobi Livne, Liat Glick, Pini Mittleman, Meital Barda, Gidi Gov

Kanų kino festivalis: Amos Gitai – „Auksinės palmės šakelės" nominacija

KIPURAS (2000)
KIPPUR

Po savo debiuto 9-ojo deš. pr. Amosas Gitai tapo žinomas kaip skandalingiausias Izraelio režisierius. Nežiūrint į drąsą ir sąžiningus ketinimus, kartais jo filmai būna netaktiški ir netinkami – bet tik ne *Kipuras*. Ieškodamas prarasto laiko, Gitai atmintyje atkuria į dalis sprogstančius vaizdus iš karo veiksmų Yom Kipuro kare 1973 metais, kuriame jis pats buvo sužalotas. Du draugai, keliaujantys į Golano aukštumas, kad pasivytų savo būrį, jungiasi prie medicinos komandos, kuri iš malūnsparnio ieško ir gelbsti sužalotuosius. Pradedant scena, kai atsarginiai kariai iš galo išbėga į fronto liniją, ieškodami mūšio lauko, Gitai perkelia mus į švarių mėnesienos peizažų pasaulį, kur laikas, kūnai ir pati žemė pasmerkti sunaikinimui ir irimui.

Kipuras – mažiausiai specifinės grumtynės tarp kariaujančių pusių, o daugiausiai – vaizdingas karo atkūrimas: painiava, šokas, gąsdinantis nuovargis, nuolatinė garsų samplaika. Čia yra mažiausiai vienas epizodas, esantis ta substancija, iš kurios susidaro nakties košmarai: gelbėtojų komanda, iki kelių klimpdama purve, iš mūšio lauko bando išnešti sunkiai sužalotą kareivį, kurio kūnas nuolat krenta nuo neštuvų. Viena siaubinga ir visiškai beprasmiška scena Gitai priverčia mus pajusti visą karo bjaurastį, – asmeniškai ir visuotinai, realistiškai ir siurrealistiškai. **RP**

Taivanas, Japonija (Atom, Nemuru Otoko Seisaku linkai, Omega, Pony Canyon), 173 min., spalvotas

Anglų, literatūrinė kinų kalbomis, kinų kalbos pietų minų tarme

Režisierius Edward Yang

Prodiuseriai Shinya Kawai, Osamu Kunota, Naoko Tsukeda, Wei-yen Yu

Scenarijaus autorius Edward Yang

Operatorius Wei-han Yang

Kompozitorius Kai-Li Peng

Vaidina Wu Nien-Jen, Elane Jin, Issey Ogata, Kelly Lee, Jonathan Chang, Hsi-Sheng Chen, Su-Yun Ko, Michael Tao, Shu-shen Hsiao, Adrian Lin, Pang Chang Yu, Ru-Yun Tang, Shu-Yuan Hsu, Hsin-Yi Tseng, Yiwen Chen

Kanų kino festivalis: Edward Yang (režisierius), „Auksinės palmės šakelės" nominacija

VIENAS IR DU (2000)
YI YI

Pati suprantamiausia ir tikriausiai geriausia Edwardo Yango juosta nuo jo *Giedros vasaros dienos* laikų. Šis filmas seka trijų šiuolaikinės Taipėjaus šeimos kartų gyvenimą nuo vestuvių iki laidotuvių, ir nors tam reikia beveik trijų valandų, nė vienas epizodas neatrodo nereikalingas.

Vėl dirbdamas su neprofesionaliais aktoriais, Yangas sulaukia nuostabios vaidybos iš Wu Nien-jen (žymaus scenaristo ir režisieriaus), vaidinančio N. J. – vidutinio amžiaus žmogų, dirbantį besivystančioje kompiuterinėje kompanijoje ir besitikintį į partnerius gauti žaidimų dizainerį iš Japonijos. Tas, savo ruožtu, Tokijuje paslapčia susitikinėja su moterimi (Su-Yun Ko), kurią suviliojo prieš trisdešimt metų. Kiti svarbūs filmo *Vienas ir du* personažai – aštuonerių metų pagrindinio veikėjo sūnus (Jonathanas Changas), paauglė dukra (Kelly Lee), dvasiškai palaužta žmona (Elaine Jin), komos ištikta uošvienė (Ru-Yun Tang) ir skolose paskendęs svainis (Hsi-Sheng Chen). Sūnus (komiškas ir visai nesentimentalus stebuklas, vardu Yang-Yang) randa naują aistrą: jis fotografuoja tai, ko žmonės negali pamatyti, pavyzdžiui, jų pakaušius – jam tai yra praleista realybės dalis. Šis personažas galbūt artimiausias propaguotojo, išreiškiančio Yango mintis, atvaizdui. O Yangas jungia tarpusavy besikeičiančius požiūrius ir staigius emocinius posūkius, tokiu būdu kurdamas vieną turtingiausių šeimyninių portretų šiuolaikiniame kinematografe, ir, atrodo, nepraleidžia nieko. **JRos**

REKVIEM SVAJONEI (2000)
REQUIEM FOR A DREAM

Pasirodžiusi po sėkmingo debiuto, filmo *Pi* 1998 metais, ši Darreno Aronofsky'o juosta gan pastebima. *Rekviem svajonei* tyrinėja košmarišką priklausomybės nuo narkotikų pasaulį, sekdamas keturis veikėjus: Harry Goldfarbą (Jaredas Leto), jo motiną (Ellen Burstyn), jo merginą (Jennifer Connelly) ir jo geriausią draugą (Marlonas Wayansas). Kiekvienas iš jų turi savo narkotiką ir savo priklausomybę. Visi jie atsiduria skirtingose gyvenimiškose situacijose, bet visų priežastis viena – amerikietiškosios svajonės žlugimas. Aronofsky'ui svajonė mirusi, jo filmas – sielvartingas gedulas dėl jos aukų.

Vizualiai *Rekviem* daug ką pasiskolino iš Spike'o Lee filmų ir Danny Boyle'o *Traukinių žymėjimo* (1996), bet, skirtingai nuo Boyle'o, kurio kino struktūra remiasi subjektyvia haliucinacijų plokštuma, Aronofsky'is elgiasi atvirkščiai, priversdamas žiūrovus stoti objektyvumo pusėn. Visas filmas išlaiko tą narkotiškai nesveiką, subjektyvią įtampą. Iš Lee Arofonsky'is ima ypač dinamišką vizualinį suvokimą, kuriuo jis perteikia Bruklino nuotaiką, tačiau *Rekviem* ne tik išoriškai perima, bet ir tematiškai persvarsto šiuos elementus.

Aktorių vaidyba vienodai puiki: Leto, Connelly ir Wayansas savo vaidmenis atlieka neįtikėtinai stipriai. Bet išties nepakartojama Burstyn, vaidinanti Hario motiną, priklausomą nuo narkotinių tablečių; ir jeigu kas nors nori atrasti vieną vienintelę priežastį pažiūrėti šį filmą, ta priežastis – Burstyn vaidyba. Nominuota „Oskarui“ kaip geriausia aktorė, ji pralaimėjo Julijai Roberts (*Erina Brokovič*). Nepriimkite šito kaip nepagarbos filmui ar panelei Roberts, bet visgi... Tegu Roberts vaidmuo buvo geriausias jos karjeroje, bet Saros vaidmuo, atliktas Bustyn, buvo geriausias josios, nors vargu ar toks palyginimas teisingas.

Bet, paliekant šį ginčą nuošaly, pagrindinė priežastis, pasižiūrėti *Rekviem svajonei* (neįskaitant jo protingų minčių, išradingo žaidimo su subjektyvia narkotine realybe, gilios minties stilistikos ir puikios vaidybos) – tai nuostabus balansavimas tarp siaubo filmo (paskutiniai narkotinės beprotybės epizodai baisiausi iš visų anksčiau matytų) ir nuostabios europietiškos komedijos. Tik įsivaizduokite *Nuogus pusryčius,* kuriuos sukūrė Woody Allenas. **MK**

JAV (Artisan, Bandeira, Protozoa, Sibling, Industry, Thousand Words Truth & Soul), 102 min., spalvotas

Režisierius Darren Aronofsky

Prodiuseriai Eric Watson, Palmer West

Scenarijaus autoriai Hubert Selby jaunesn., Darren Aronofsky (pagal Huberto Selby jaunesn. romaną)

Operatorius Matthew Libatique

Kompozitorius Clint Mansell

Vaidina Ellen Burstyn, Jared Leto, Jennifer Connelly, Marlon Wayans, Christopher McDonald, Louise Lasser, Marcia Jean Kurtz, Janet Sarno, Suzanne Shepherd, Joanne Gordon, Charlotte Aronofsky, Mark Margolis, Michael Kaycheck, Jack O'Connell, Chas Mastin

„Oskaro" nominacija: Ellen Burstyn (aktorė)

Meksika (Altavista, Zeta), 153 min., spalvotas

Ispanų kalba

Režisierius Alejandro González Iñárritu

Prodiuseris Alejandro González Iñárritu

Scenarijaus autorius Guillermo Arriaga

Operatorius Rodrigo Prieto

Kompozitorius Gustavo Santaolalla

Vaidina Emilio Echevarría, Gael García Bernal, Goya Toledo, Álvaro Guerrero, Vanessa Bauche, Jorge Salinas, Marco Pérez, Rodrigo Murray, Humberto Busto, Gerardo Campbell, Rosa María Bianchi, Dunia Saldívar, Adriana Barraza, José Sefami, Lourdes Echevarría

Kanų kino festivalis: Alejandro González Iñárritu (didysis kritikų savaitės prizas), jaunųjų kritikų prizas – geriausias filmas

MEILĖ – TAI KALĖ (2000)
AMORES PERROS

Quentinas Tarantino taip stipriai ir tiesiogiai paveikė Amerikos kino veikėjus, kad savaime aišku, jog įtaka turėjo išsiplėsti ir į kitas šalis. Juostos pavadinimą *Amores Perros* galima išversti panašiai į *Meilė – tai kalė*. Atrodo, kad 2000 m. Tarantino stilingo smurto ir sujaukto pasakojimo modelis jau buvo prasiskynęs kelią į Meksiką. Juosta tapo meksikiečių režisieriaus Iñárritu meniniu debiutu. Ir jeigu filmas neparodo nieko ypatingai naujo, aistringa jo filmavimo maniera suteikė paprastam scenarijui energijos, humoro, šilumos ir intelektualumo.

Pasakojimo centre – trys persikertančios istorijos, kurias jungia vienas veikėjas. Filmas *Meilė – tai kalė* lieka ištikimas savo pavadinimui, kadangi kiekvienas pasakojimas šalia pagrindinių veikėjų vaizduoja vieną arba kelis šunis. Pirmoje istorijoje jaunuolis apgaudinėja savo brolį su jo žmona ir dalyvauja pogrindinėse siaubingose šunų kovose, tikėdamasis užsidirbti pinigų, kad išvažiuotų kartu su broliene. Antrasis pasakojimas nufilmuotas Edgaro Alano Po stiliumi ir Luiso Buñuelio maniera: katastrofą išgyvenusios žymios manekenės šuniukas patenka į skylę parkete, ją kankina besikankinančio gyvūno inkštimas, bet ji negali jam padėti. Paskutiniame pasakojime valkata stengiasi gauti atleidimą už savo gyvenimą ir paliktos šeimos pripažinimą.

Visi trys fragmentai ironiškai demonstruoja, kad jeigu žmogus žiaurus žmonių atžvilgiu, jis taip pat žiaurus ir su gyvūnais. Todėl prieš juostą *Meilė – tai kalė* informuojama, kad nė vienas gyvūnas filmo kūrimo metu nenukentėjo. Iš tikrųjų šunų žiaurumas (ir žiaurumas jų atžvilgiu) išreikštas taip natūraliai, kad kartais filme jo atrodo pernelyg daug. Dėl to Iñárritu pavysta perteikti neištikimybę, melą ir socialinius skirtumus labai stilingai, pasitikint savo aktorių talentu ir žiūrovu intelektu. **JKl**

PASKUTINIS JAUNIKIO IŠBANDYMAS (2000)
MEET THE PARENTS

Jeigu reikėtų įrodymų, kad De Niro niekada nesilaiko vieno kūrybinio metodo, tai užtektų prisiminti filmus *Komedijos karalius, Bėgimas naktį* ir *Sutrikęs gangsteris,* kad pripažintume jį esant komedijos talento savininku. Filme *Paskutinis jaunikio išbandymas* jis ne tik priverčia žiūrovus juoktis, bet kiekvienoje scenoje sudaro puikų duetą su Benu Stilleriu.

Gregas Fokeris (Stilleris) dirba medicinos slaugytoju ir nusprendžia pasipiršti savo merginai Pem (Teri Polo), tačiau sužinojęs, kad jo sesers jaunikis būsimojo uošvio paprašė merginos rankos, Gregas nusprendžia padaryti tą patį. Taip nuo pat pirmo apsilankymo Pem namuose prasideda komiški nesusipratimai. Jis suvokia, kad viskas, ką jis galėjo padaryti ne taip, būtinai įvyksta. Jis stengiasi padaryti įspūdį Pem tėvams, ypač tėvui, buvusiam CŽV agentui Džekui (De Niro), o nemalonumų daugėja geometrine progresija: iš pradžių jis įžeidžia keturkojį namų lepūnėlį, vėliau išbarsto Džeko motinos palaikus, sukelia lengvai užsidegančio stogo gaisrą. Tarsi to būtų negana, Gregas susitinka buvusį Pem sužadėtinį.

Stilleris, kurio vaidmuo iš pradžių buvo skirtas Jimui Carrey, itin įtikinamai vaidina vaikiną, kupiną pačių geriausių ketinimų, kuris, deja, negali nieko doro nuveikti. Bet, be abejo, De Niro nusipelno didžiausių plojimų už savo „rimtą" vaidybą labai juokingose scenose. **JB**

JAV (DreamWorks SKG, Nancy Tenenbaum, Tribeca, Universal), 108 min., spalvotas

Anglų, ispanų, hebrajų, prancūzų kalbomis

Režisierius Jay Roach

Prodiuseriai Robert De Niro, Jay Roach, Jane Rosenthal, Nancy Tenenbaum

Scenarijaus autoriai Jim Herzfeld, John Hamburg

Operatorius Peter James

Kompozitorius Randy Newman

Vaidina Robert De Niro, Ben Stiller, Teri Polo, Blythe Danner, Nicole DeHuff, Jon Abrahams, Owen Wilson, James Rebhorn, Thomas McCarthy, Phyllis George, Kali Rocha, Bernie Sheredy, Judah Friedlander, Peter Bartlett, John Elsen

„Oskaro" nominacija: Randy Newman (daina)

NARKOTIKŲ KELIAS (2000)
TRAFFIC

Tik 2000 m. Holivudas suvokė, kad turi tokį talentą kaip Stevenas Soderberghas. Nuostabą kelia jo 1989 m. debiutas *Seksas, melas ir vaizdajuostės*, meistriškai pastatyti *Dingti iš akių* (1998) ir *Anglas* (2000). Nors Soderberghą žinomą padarė *Erina Brokovič* (2000), pagaliau pripažinti jį vienu iš įdomiausių savo kartos režisierių privertė *Narkotikų kelias.*

Filmas pastatytas remiantis audringo pripažinimo sulaukusiu 1989 m. britų serialu; jame drąsia, beveik dokumentine maniera parodyti įvairūs narkotikų prekybos sluoksniai ir su ja susiję žmonės. Tai teisėjas (Michaelis Douglasas, kuris atsisakė vaidmens pirmą kartą pamatęs scenarijų, bet apsigalvojo, kai vaidmuo buvo išplėstas), dalyvaujantis prezidento kovoje prieš narkotikus ir tuo pačiu metu susiduriantis su šia problema savo tipiškame amerikietiškame name. Meksikiečių policininkas (žavusis Benicio Del Toro, už šį vaidmenį apdovanotas „Oskaru"), naudojantis abejotinus metodus, kad gautų tokį populiarų darbą už pietinio pasienio. Šokiruota būsimoji motina (Catherine Zeta-Jones viename iš geriausių savo karjeros vaidmenų), kuri priversta kovoti, nes jos vyrelį, narkotikų pardavėją (Stevenas Baueris), patupdo į kalėjimą.

Pagal Stepheno Gaghano (kiek anksčiau kūrusio epizodus serialams *Niujorko policija* ir *Amerikiečių gotika*) parašytą scenarijų reginys buvo idealiai nufilmuotas Soderbergho, kuris į juostos kūrimą įtraukė 130 aktorių ir panaudojo apie 110 filmavimo aikštelių. Be darbo rankinėmis kameromis jis papildomai naudojo įvairius kūrybiškus techninius kinematografinius būdus, kad sukurtų filmą, kuris sukelia jaudulį ir gilius apmąstymus. **JB**

Vokietija, JAV (Bedford Falis, Compulsion, IEG, Splendid, US), 147 min., spalvotas

Anglų ir ispanų kalbomis

Režisierius Steven Soderbergh

Prodiuseriai Laura Bickford, Marshall Herskovitz, Edward Zwick

Scenarijaus autorius Stephen Gaghan (pagal Simone Moore serialą *Traffik*)

Operatorius Steven Soderbergh

Kompozitoriai Brian Eno, Cliff Martinez

Vaidina Benicio Del Toro, Michael Douglas, Catherine Zeta-Jones, Denis Quaid, Alec Roberts, Miguel Ferrer, Luis Guzmán, Don Cheadle, Topher Grace, Erika Christensen, Jacob Vargas, Amy Irving, Tomas Milian, Majandra Delfino, Albert Finney, James Brolin, Steven Bauer

„Oskaras": Steven Soderbergh (režisierius), Stephen Gaghan (scenarijus), Benicio Del Toro (antrojo plano aktorius), Stephen Mirrione (montažas)

„Oskaro" nominacija: Edward Zwick, Marshall Herskovitz, Laura Bickford (geriausias filmas)

Berlyno tarptautinis kino festivalis: Benicio Del Toro („Sidabrinis Lokys" – aktorius), Steven Soderbergh – „Auksinio lokio" nominacija

JAV, Honkongas, Kinija, Taivanas (Asia Union, China Film, Columbia, EDKO, Good Machine, Sony, United China, Zoom Hunt), 120 min., spalvotas (*Technicolor* sistema)

Literatūrine kinų kalba

Režisierius Ang Lee

Prodiuseriai Li-Kong Hsu, William Kong, Ang Lee

Scenarijaus autoriai Hui-Ling Wang, James Schamus, Kuo Jung Tsai (pagal Du Lu Wango knygą)

Operatorius Peter Pau

Kompozitoriai Jorge Calandrelli, Yong King, Tan Dun

Vaidina Chow Yun-Fat, Michelle Yeoh, Zhang Ziyo, Chen Chang, Sihung Lung, Pei-pei Cheng, Fa Zeng Li, Xian Gao, Yan Hai, De Ming Wang, Li-Li Li, Su Ying Huang, Jin Ting Zhang, Rei Yang, Kai Li

„Oskaras": Taivanas (geriausias užsienio filmas), Timmy Yip (meninis apipavidalinimas ir dekoracijos), Peter Pau (operatorius), Tan Dun (kompozitorius)

„Oskaro" nominacija: William Kong, Li-Kong Hsu, Ang Lee (geriausias filmas), Ang Lee (režisierius), Hui-Ling Wang, James Schamus, Kuo Jung Tsai (scenarijus), Timmy Yip (kostiumai), Tim Squyres (montažas), Jorge Calandrelli, Tan Dun, James Schamus (daina)

SĖLINANTIS TIGRAS, TŪNANTIS DRAKONAS (2000)
WO HU CANG LONG

Pasak režisieriaus Ang Lee, kuriant *Sėlinantį tigrą, tūnantį drakoną* jo tikslas buvo nufilmuoti kaip įmanoma geresnį kovos menų filmą. Artistinis pasisekimas ir žiūrovų lankomumas liudija, kad jam tai pavyko. Dirbdamas pagal savo seno partnerio Jameso Schamuso, kuris daug pasiskolino iš kinų folkloro, kad sukurtų veiksmo filmo, fantastikos ir romantikos hibridą, scenarijų, Lee surinko tarptautinę garsiausių visos Azijos žvaigždžių, kurios, be kita ko, turi nuostabius aktorinius sugebėjimus, būtinus kino triukams atlikti, komandą.

Sėkmingas buvo Lee sprendimas pakviesti žinomą kovų kūrėją Wu-Pingą, pirmaujantį kovinio meno srityje. Semdamasis įkvėpimo iš kinų teatro, Wu-Pingas, nepaisydamas fizikos dėsnių, iškelia aktorius virš žemės: jie gali kovoti medžių viršūnėse, kaip akmenukai šokinėti vandeniu, užbėgti ant sienos ar kautis tiesiog ore. Vakarų žiūrovui, nepratusiam prie tokio baleto, neįmanoma atsispirti užburiančiam persekiojimui po kaimo namų stogus.

Chow Yun Fatas, Michelle Yeow ir nauja aktorė Ziyo Zhang lengvai susidoroja su antgamtiška fizine savo veikėjų prigimtimi, tačiau jų vaidyba niekada netampa pagalbine priemone įspūdingose susirėmimų scenose. *Sėlinantis tigras, tūnantis drakonas* sensacingas dėl savo ypatingo dėmesio siužeto ir charakterių išbaigimui – dviem retenybėms ambicingiausiuose kovinių menų filmuose, nes dažniausiai juose akcentuojami efektingi triukai ir kovos epizodai, o ne vaidyba.

Chow Yun Fatas vaidina karį, kuris ieško pagrobto kardo, „Žaliojo drakono". Jam padeda buvusi mylimoji Jo. Galiausiai Fato personažas sužino, kad Ziyo Zhang įvykdyta kardo vagystė susijusi su tamsiais, senoviniais garbės ir keršto reikalais. Visose scenose – triukuose, metančiuose iššūkį gravitacijai, ypatingo žiaurumo protrūkiuose, – Lee

dėmesio centre laiko tris pagrindinius filmo personažus, kurių požiūris į jėgos naudojimą ir kraujo praliejimą susiformavo labai skirtingomis gyvenimo sąlygomis.

Filme pastebima stipri feminizmo, kuris suteikia dar vieną matymo kampą jo filosofinei idėjai, įtaka. Skirtingi moteriški personažai įsivelia į muštynes dėl įvairių priežasčių, bet dauguma jų greičiausiai kovoja dėl pagarbos vyrų pasaulyje. Pabėgusi iš namų ir apsimesdama kariu, mažoji Zhang patenka į pakelės užeigą ir atsiduria tarp šlykščių banditų. Neišvengiamą kelių tuzinų numatomų užpuolikų pėrimą Lee vaizduoja komiškai, sukurdamas itin dinamišką variaciją apie bare vykstančias muštynes. Bet aistringame ir aiškiai išpūstame Zhang atsakyme kunkuliuoja pyktis, nes ji suvokia, kad, sužinojus jos lytį, ją greičiausiai būtų gėdingai išvaryta, o ne pripažinta lygiaverčiu priešininku.

Lee visas filmo scenas apgaubia panašiais atspalviais ir jausmais. Jo susirėmimų epizodai – tai ir kova su kardais, ir tuo pačiu psichologinis pasipriešinimas, nekaltumo ir patirties, agresijos ir taikdarystės susidūrimas. Bet, nepaisant visko, Lee palieka daug erdvės lengvabūdiškumui ir vizualinei poezijai, pasiekdamas retą grožio, jausmų, siaubo ir humoro harmoniją. **JKl**

MEMENTO (2000)
MEMENTO

Remdamasis savo brolio Jonaho istorija *Memento mori*, anglų režisierius Christopheris Nolanas sukuria savo antrą juostą – psichologinę mozaiką. Tarp kino gerbėjų filmas žinomas kaip „nufilmuotas atvirkštine chronologija". Tai šiuolaikiškas detektyvas. Scenos rodomos atvirkštine tvarka, po to filmas vėl juda į priekį ir suteikia informaciją, kuri visiškai nenaudinga be kitos siužeto „pozicijos". Tai, kas kito režisieriaus rankose būtų erzinantis triukas, Nolanui tampa efektingu būdu išnarplioti nužudymo, kur veikėjas žino ir nežino, kad jo įkalčiai visai ne įkalčiai, paslaptį. Sekdamas sena detektyvo žanro tradicija, režisierius apsunkina siužetą – pagrindinis veikėjas praranda atmintį, o tai dar labiau supainioja nusikaltimo atskleidimą.

Australų aktorius Guy Pearce vaidina pagrindinį veikėją Leonardą, nervingą ir kažkada elegantišką draudimo agentą. Jis vilki stilingus kostiumus ir vairuoja gražią mašiną, bet apsistoja nušiurusiuose moteliuose, taip išduodamas dabartinę savo, privataus detektyvo, padėtį. Sirgdamas reta ligos forma (medicinoje tai vadinama anterogradine amnezija, nesugebėjimu įsiminti naujos informacijos), Leonardas užsirašo visus savo veiksmus ant lapelių ir poliaroidinių nuotraukų, o pačias svarbiausias „tiesas" išsitatuiruoja. Vienintelis jo tikslas – atkeršyti už savo žmonos išprievartavimą ir nužudymą. Tai beveik neįmanoma, nes yra tik mažytė užuomina, bet jokių prisiminimų iš netolimos praeities. Kiekvienas iš jį supančiųjų, ar tai būtų meilužė Natali (Carrie-Anne Moss), ar linksmasis Tedis (Joe Pantoliano), gali būti draugas arba žudikas.

Kiekvienoje scenoje Pearce sukuria labai nervingo, bet žavaus žmogaus, kuris fanatiškai ištikimas savo idėjai, bet visiškai nesugeba priimti reikiamų sprendimų, įvaizdį. Narpliojimo ir visko į savo vietas sustatymo procesas – įmantri loginė delionė. Toks požiūris iš žiūrovų reikalauja nuolatinio dėmesio. Galiausiai įsimenama ne pati istorija, o tai, kaip ji yra pasakojama. **KK**

JAV (Remember, Newmaker, Todd), 113 min., nespalvotas ir spalvotas

Režisierius: Christopher Nolan

Prosiuseriai: Jennifer Todd, Suzanne Todd

Scenarijaus autoriai: Christopher Nolan, Janathan Nolan

Operatorius: Wally Pfister

Kompozitorius: David Julyan

Vaidina Guy Pearce, Carrie-Anne Moss, Joe Pantoliano, Mark Boone Junior, Russ Fega, Jorja Fox, Stephen Tobolowsky, Harriet Sansom Harris, Thomas Lennon, Callum Keith Rennie, Kimberly Campbell, Marianne Muellerleile, Larry Holden

„Oskaro" nominacija: Christopher Nolan, Jonathan Nolan (scenarijus), Dody Dorn (montažas)

ŠOKĖJA TAMSOJE (2000)
DANCER IN THE DARK

Tai vienintelė tokio tipo muzikinė Larso von Triero juosta, sukurta daugiausia „Dogmos 95" stiliumi: aštrus kameros darbas, improvizaciją primenanti vaidyba. Tačiau kelis kartus ji sklandžiai pereina į svajingas dainas, visai neprimenančias kitų muzikinių filmo numerių: išplaukę vaizdai gyvesni už filmo „tikrovę", nors dar nepasiekę MGM žavesio, melodija išsivysto į ritmišką garsą arba krebždesį (netgi trankant žudiko aukos galvą).

Kažkuomet 7-ojo deš. pradžioje, mažytėje, Europoje atkurtoje Amerikoje (kadangi režisierius atsisakė lipti į lėktuvą) vieniša motina, čekė Selma (Björk) dirba indų gamykloje ir susiranda papildomą darbą, kad gautų pinigų sūnaus operacijai, kuri išgelbėtų vaiką nuo įgimto aklumo – tokios pat ligos, kurios negali įveikti motina. Ji kuria muziką, vaikšto į kiną su drauge (nuostabus vaidmuo, kurį atliko Deneuve), kuri pasakoja, kas vyksta ekrane. Selma švelniai atstumia simpatišką vaikiną Džefą (Peteris Stormare). Visos jos jėgos ir veiksmai nukreipti į viena: užsidirbti pinigų ir sumokėti gydytojui Porkorniui (Udo Kieras) už operaciją. Selmos namų savininkas, policininkas Bilas (Davidas Morse), paskendęs skolose, bet kuriantis savo žmonai iliuziją, kad yra turtingas, sužino apie Selmos slaptavietę ir nusprendžia ją apiplėšti. Moteris priešinasi ir jį nužudo. Filmas nerealus kaip ir Guy Maddino juostos, bet visos scenos jus veikia. Björk vaidina nepriekaištingai, puikiai perteikia savo jausmus ir tą kalėjimą, į kurį ji užsidarė dėl beribės meilės, išreikštos paprastais žodžiais: „Tiesiog norėjau palaikyti kūdikėlį." **KN**

Danija, Vokietija, Olandija, JAV, Didžioji Britanija, Prancūzija, Švedija, Suomija, Islandija, Norvegija (Zentropa, Svenska, Väst, Liberator, Pain Unlimited, Cinematograph A/S, What Else? B.V., Icelandic Film Corp., Blind Spot, France 3, DR, arte, SVT Drama, Angel, Canal+, FilmFour, Constantin, Lantia Cinema, TV 1000, VPRO TV, WDR, YLE), 140 min., spalvotas

Režisierius Lars von Trier

Prodiuseris Vibeke Windeløv

Scenarijaus autorius Lars von Trier

Operatorius Robby Müller

Kompozitorius Björk

Vaidina Björk, Catherine Deneuve, David Morse, Peter Stormare, Joel Grey, Cara Seymour, Vladica Kostic, Jean-Marc Barr, Vincent Paterson, Siobhan Fallon, Zeljko Ivanek, Udo Kier, Jens Albinus, Reathel Bean, Mette Berggreen

Kanų kino festivalis: Lars von Trier („Auksinė palmės šakelė"), Björk (aktorė)

AMELIJA IŠ MONMARTRO (2001)
LE FABULEUX DESTIN D'AMÉLIE POULAIN

Scenarijaus autorius ir režisierius Jeanas-Pierre'as Jeunet jau atsiskleidė kaip meninių veikalų apie fantastinius pasaulius kūrėjas. Jo niūri komedija *Delikatesai* vyko ateities pasaulyje, kuriame maisto trūkumas sukėlė kanibalizmą viešbutyje, panašiame į juoko kambarį. Dar talentingesnėje juostoje *Pasiklydusių vaikų miestas* dėmesys buvo sutelktas į alternatyvų pasaulį, kuriame keistai suaugusių vaikų sapnus nori atimti senas, bailus pamišėlis mokslininkas, kuris pats sapnuoti nebeįstengia.

Tokių filmų fone kurtos *Amelijos* veiksmas rutuliojasi realiame pasaulyje. Jeunet, naudodamas daugybę specialiųjų efektų, pakeičia šiuolaikinę Prancūziją nuostabiu, siurrealiu realybės atspindžiu, kur pagrindinė veikėja plačiai atmerktomis akimis tarp ją supančių niūrių veidų spinduliuoja meilę ir laimę.

Pati Amelija taip pat turi baimių, todėl nusprendžia panaudoti dalį ją perpildančios energijos tam, kad rastų tikrąją meilę. Audrey Tatou suvaidinta Amelija – naivi išdykėlė, spinduliuojanti geranoriškumą ir subtiliai subalansuotą kenksmingumą, kuris atsispindi jos gudrioje šypsenoje. Ir nepaisant to, jog *Amelijos* pasaulis fantastiškas, jūsų vis vien neapleidžia nuojauta, kad filmas skirtas istorijai apie dvi širdis, kurios plaka didžiulio megapolio pakraščiuose, bet pasistengs susitikti ir plakti kaip viena. **JKI**

Prancūzija, Vokietija (Filmstiftung Nordrhein-Wesfalen, France 3, La Sofica Sofinergie 5, Canal+, MMC Independent, Tapioca, UGC Images, Victoires), 122 min., nespalvotas ir spalvotas

Prancūzų kalba

Režisierius: Jean-Pierre Jeunet

Prosiuseriai: Jean-Marc Deschamps, Arne Meerkamp van Embden, Claudie Ossard

Scenarijaus autoriai: Guillaume Laurant, Jean-Pierre Jeunet

Operatorius: Bruno Delbonnel

Kompozitorius: Yann Tiersen

Vaidina Audrey Tautou, Mathieu Kassovitz, Rufus, Yolande Moreau, Atus de Penguern, Urbain Cancelier, Dominique Pinon, Maurice Bénichou, Claude Perron, Michel Robin, Isabelle Nanty, Claire Maurier, Clotilde Mollet, Serge Merlin, Jamel Debbouze

„Oskaro" nominacija: Prancūzija (geriausias užsienio filmas), Guillaume Laurant, Jean-Pierre Jeunet (scenarijus), Aline Bonetto, Marie-Laure Valla (meninis apipavidalinimas ir dekoracijos), Bruno Delbonnel (operatorius), Vincent Arnardi, Guillaume Leriche, Jean Umansky (garsas)

JAV, Australija (Bazmark), 127 min., spalvotas

Režisierius Baz Luhrmann

Prosiuseriai Fred Baron, Martin Brown, Baz Luhrmann

Scenarijaus autoriai: Baz Luhrmann, Craig Pearce

Operatorius: Donald McAlpine

Kompozitorius: Craig Armstrong

Vaidina Nicole Kidman, Ewan McGregor, John Leguizamo, Jim Broadbent, Richard Roxburgh, Garry McDonald, Jacek Koman, Matthew Whittet, Kerry Walker, Caroline O'Connor, Christine Anu, Natalie Jackson Mendoza, Lara Mulcahy, David Wenham, Kylie Minogue

„Oskaro" apdovanojimai: Catherine Martin, Brigitte Broch (meninis apipavidalinimas ir dekoracijos), Catherine Martin, Angus Strathie (kostiumai)

„Oskaro" nominacija: Fred Baron, Martin Brown, Baz Luhrmann (geriausias filmas), Nicole Kidman (aktorė), Donald McAlpine (operatorius), Jill Bilcock (ontažas), Maurizio Silvi, Aldo Signoretti (grimas), Andy Nelson, Anna Behlmer, Roger Savage, Guntis Sics (garsas)

Kanų kino festivalis: Baz Luhrmann – „Auksinės palmės šakelės" nominacija

MULEN RUŽAS (2001)
MOULIN ROUGE!

Scenarijaus autorius ir režisierius Bazas Luhrmannas su dideliu pasisekimu prikėlė miuziklo žanrą šioje drąsioje, veržlioje, aistringoje ir unikalioje istorijoje, kuri tapo trečiąja jo filmų trilogijos „Raudonoji uždanga", prasidėjusios filmu *Tik šokių salėje* (1992) ir pratęstos *Romeo ir Džuljeta* (1996), juosta.

Mulen Ružas yra romantiško 1890-ųjų Paryžiaus XXI a. MTV versija. Pakilus scenos uždangai, mes supažindinami su Kristijano (Ewanas McGregoras), jauno anglo, atvykusio į Paryžių tam, kad taptų rašytoju, istorija. Netrukus jis susipažįsta su grupe jaunų menininkų, vadovaujamų Tulūzo Lotreko (Johnas Leguizamo), kuris nori pastatyti pramoginį spektaklį, ir patiki Kristijanui parašyti scenarijų. Jaunuolis prašo Mulen Ružo savininko Haroldo Zidlerio (Jimas Broadbentas) jį paremti, o lankydamasis klube pamato ir iškart įsimyli nuostabią Mulen Ružo žvaigždę Satiną (Nicole Kidman). Aišku, kaip ir prideda kvapą gniaužiantiems romanams, jų meilei nelemta išsipildyti, kadangi Satina yra pažadėta šlykščiam kunigaikščiui. Tačiau Kristijanas to nežino, be to, mylimoji miršta nuo džiovos. Plačiaakis MacGregoras labai įtikinamai vaidina charizmatišką rašytoją Kristijaną; didelį malonumą suteikia Kidman – seksuali, stipri ir itin žavinga.

Visas *Mulen Ružas* – ryški šventė, ir ne tik pramogų verslo, gyvenimo, spalvų, bet ir muzikos, kurią naudodamas režisierius pasiekia pritrenkiantį efektą. Skambančios dainos atpažįstamos, bet jos pateikiamos neįprasta maniera. Galite mėgti arba keikti šį prabangų šedevrą, bet niekada nepasakysite, kad iki tol buvote matę ką nors panašaus. **JB**

KANDAGARAS (2001)
SAFAR E GHANDEHAR

Nafas (Niloufara Pizira) gimė Afganistane, bet jaunystėje išskrido į Kanadą, kur tapo sėkminga žurnaliste. Ji grįžta į gimtinę, ieškodama sesers, kuri, sprogus minai, neteko abiejų kojų. Sesers laiškai aprašo tragišką, siaubingą egzistavimą valdant talibams, kurie privedė ją prie minties apie savižudybę per artimiausią užtemimą. Panikuodama Nafas, įpratusi mąstyti vakarietiškai, nusprendžia nusigauti į šalį ir pabandyti išgelbėti seserį.

Iraniečių režisierius ir scenarijų autorius Mohsenas Makhmalbafas derina šiuolaikinį dokumentinį filmavimą su išgalvota istorija, kad parodytų mums visuomenės, kurią valdo pamišėliai, iškraipę religiją ir kultūrinę tradiciją vien tam, kad įtvirtintų savo požiūrį į pasaulį, siaubą. Meninė *Kandagaro* galia labai paveiki, nes Makhmalbafas sugebėjo suderinti filme dramą, tragediją ir netgi humorą. Kol Nafas keliauja per šalį, prieš žiūrovus šmėkščioja ištuštėję karo ir tironijos vaizdai: nesibaigiantis vargas ir kančios, išskirtos šeimos, nuolatinė prievartos tikimybė. Mūsų nenustoja stebinti puikūs vaizdai ir sudėtingi personažai. *Kandagaras* atveria pasauliui tikrą, realų košmarą religinio, politinio ir kultūrinio chaoso, apie kurį daugelis mūsų neturėjom nė menkiausio supratimo, nors šis chaosas keičia pasaulį, kuriame gyvename, ir pranašauja besiartinančius pasaulinius karus. Liūdniausia šiame nuostabiame filme yra tai, kad jis dar labai ilgai išliks aktualus. **EH**

Iranas, Prancūzija (Bac, Makhmalbaf, Studio Canal), 85 min., spalvotas

Persų, anglų, lenkų kalbomis

Režisierius Mohsen Makhmalbaf

Prosiuseris Mohsen Makhmalbaf

Scenarijaus autorius Mohsen Makhmalbaf

Operatorius Ebrahim Ghafori

Kompozitorius Mohammad Reza Darvishi

Vaidina Niloufar Pazira, Hassan Tantai, Sadou Teymouri, Hoyatala Hakimi, Monica Hankievich, Zahra Shafahi, Safdar Shodjai, Mollazaher Teymouri

Kanų kino festivalis: Mohsen Makhmalbaf (ekumeninės žiuri prizas), „Auksinės palmės šakelės" nominacija

NIEKIENO ŽEMĖ (2001)
NO MAN‘S LAND

Kovų tema asocijuojasi su Pirmuoju pasauliniu karu – „niekieno žemė" reiškia tarp dviejų kariaujančių šalių esantį negyvenamą plotą, kuriame žudoma. Kai aplinkybės tokios, kad niekam nereikia laimėti, Balkanuose Danisas Tanovicas filmuoja savo dramą *Niekieno žemė*.

Viskas vyksta 1993 m., kai Bosnijos kareivių būrys, skubantis į pagalbą, pasimeta naktį pakeliui į frontą. Juos užpuola budintys serbų kareiviai ir visas būrys, išskyrus du išlikusius, sunaikinamas. Nespėjęs pasislėpti apkase Čikis (Branko Djuricas) peršaunamas, o jo draugas Cera (Filipas Sovagovicas) guli be sąmonės. Serbų veteranas ir jo naujasis partneris Nino (Rene Bitorajacas) siunčiami patikrinti apkasų. Veteranas „sugebėjo" pastumti Nino ant gulinčio be sąmonės Ceros kūno. Tą akimirką Čikis užmuša veteraną. Cera atsipeikėja, bet negali pajudėti. Galų gale visiems trims tenka bendradarbiauti, kad išgyventų, kadangi jie yra toli ir nuo pirmųjų, ir nuo galinių abiejų pusių pozicijų. Pradedant sargybiniais ir baigiant mirštančiu Cera, Tanovico filmas – tai grupinis karinių sąmokslų ir konfliktų pasmerkimo portretas. Čikis, Nino ir Cera ant savo pečių velka tragišką politinių, etninių, o labiausiai nacionalinių prietarų ir prieštaravimų naštą. Jauni žmonės miršta dėl prigimčiai prieštaraujančių šio pasaulio stipriųjų sumąstymų. Iš tikrųjų tai liūdnas dalykas, tačiau reikšmingas kinematografinis patyrimas kinta, kai tamsioje tamsioje komedijoje apie paklydimus tiesmuki patriotai simbolinius šautuvų durtuvus puošia laurų vainikais. **GC-Q**

Bosnija ir Hercegovina, Slovėnija, Italija, Prancūzija, Didžioji Britanija, Belgija (Casablanca, Counihan Villiers, Eurimages, Fabrica, Fonds Slovène, Man's, Noé, Maj, Centre du Cinema et de l'Audiovisuel de la Communauté Française de Belgique, Wallons), 98 min., spalvotas

Serbų ir kroatų, anglų, prancūzų kalbomis

Režisierius: Danis Tanovic

Prosiuserlai: Marc Baschet, Frédérique Dumas-Zajdela, Cédomir Kolar

Scenarijaus autorius: Denis Tanovic

Operatorius: Walther van den Ende

Kompozitorius: Danis Tanovic

Vaidina Branko Djuric, Rene Bitorajac, Filip Sovagovic, Georges Siatidis, Serge-Henri Valcke, Sacha Kremer, Alain Eloy, Mustafa Nadarevic, Bogdan Diklic, Simon Callow, Katrin Cartlidge, Tanja Ribic, Branko Zavrsan, Djuro Utjesanovic, Mirza Tanovic

„Oskaro" apdovanojimas: Bosnija (geriausias užsienio filmas)

Kanų kino festivalis: Danis Tanovic (scenarijus), „Auksinės palmės šakelės" nominacija

JAV, Japonija (Dentsu, Mitsubishi, NTV, Ghibli, Tokuma Shoten, Touhoku Shinsha Walt Disney), 125 min., spalvotas

Japonų kalba

Režisierius: Hayao Miyazaki

Prosiuseris: Toshio Suzuki

Scenarijaus autorius: Hayao Miyazaki

Kompozitorius: Jô Hisaishi

Vaidina (įgarsino) Daveigh Chase, Rumi Hiiragi, Miyu Irino, Jason Marsden, Mari Natsuki, Suzanne Pleshette, Michael Chiklis, Takashi Naitô, Lauren Holly, Yasuko Sawaguchi, Tatsuya Gashuin, John Ratzenberger, Ryunosuke Kamiki, Tara Strong, Susan Egan

„Oskaro" apdovanojimas: Hayao Miyazaki (animacija)

Berlyno tarptautinis kino festivalis: Hayao Miyazaki („Auksinis lokys"), kartu su juosta *Kruvinasis sekmadienis*)

STEBUKLINGI ŠIHIROS NUOTYKIAI DVASIŲ PASAULYJE (2001)

SEN TO CHIHIRO NO KAMIKAKUSHI

Su kiekvienu nauju filmu Hayao Miyazaki vis labiau kelia animacinių filmų kartelę. Jis turi tokį unikalų matymą, kad sunku nuspręsti, kur yra jo vieta kino panteone. Jis negrįžta į praeitį, kadangi niekas anksčiau nieko panašaus nekūrė, ir tikrai ne ateities pranašas, kadangi sunku įsivaizduoti jo vietoje ką nors kitą. Jis unikalus ir nepakartojamas, todėl jo filmai užima ypatingą vietą kino mėgėjų širdyse.

Tai ypač svarbu jo gimtojoje Japonijai, kur kiekviena jo juosta nurungia jo pirmtakus, o daugelis filmų užgožia pačias žinomiausias holivudines juostas. O viskas todėl, kad Miyazaki sukuria fantastiškus pasaulius, kuriuose nėra atsibodusių personažų ir nuolankaus daugelio animacinių filmų tono. Jo neabejotinai protingos juostos patinka ir vaikams, ir suaugusiesiems. Pirmiesiems – nes jos pakankamai aiškios, kad pajustum malonumą, antriesiems – nes pakankamai sudėtingos, kad galėtum jas suvokti kitame lygmenyje.

Baikšti ir jausminga Šihira (angliškai ją įgarsino Daveigh Chase) su savo tėvais važiuoja namo ir pakeliui patenka į paslaptingą tunelį. Išvažiavę iš tunelio, veikėjai randa iš pirmo žvilgsnio apleistą miestą, tačiau daiktai mieste ne visada atitinka savo paskirtį. Šihiros tėvai godžiai puola valgyti ir stebuklingu būdu pavirsta kiaulėmis. Šihira supranta, kad jie ne vieni. Atėjus nakčiai, miestą užplūsta šimtai vaiduoklių ir Šihira privalo nugalėti savo baimes, kad išgelbėtų tėvus ir grįžtų namo. Padedant draugiškiausiam vaiduokliui Haku (Jasonas Marsdenas), Šihira patenka į vidinį miesto mechanizmą, kuriame sutinka raganą Jubabą (Suzanne Pleshette), kuri valdo vaiduoklių miestą tarsi pelningą įmonę, o poilsio kurortai yra pagrindinė priviliojimo priemonė. Tik pelniusi šios paslaptingos senės ir jos nenuspėjamų draugų palankumą, Šihira turi viltį iš ten ištrūkti.

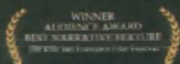
Stebuklingi Šihiros nuotykiai dvasių pasaulyje – tai daugeliu atžvilgiu Alisa stebuklų šalyje, pamatyta Miyazaki akimis. Scenos, nupieštos scenaristo ir režisieriaus ranka, kupinos energijos ir išradingumo, ir Miyazaki pilnai išnaudoja fantastinės istorijos privalumus, sugalvodamas begalę unikalių vaiduoklių, kurie blaškosi šiame pasaulyje, kuriame veikia slapti įstatymai ir nesuvokiama logika. Gigantiški kūdikiai išmeta iš savęs naikinančius blogos nuotaikos kamuolius, piktosios dvasios vilioja auksu, o vėliau naikina viską, kas atsiduria netoliese. Veikėjai keičia formą: vienas iš jų paeiliui tampa berniuku, drakonu ir vandens dvasia. Šihira su kiekviena iš šių būtybių elgiasi iš pradžių sumišusi, vėliau – baimingai, o galiausiai – drąsiai. Ji supranta, kad turi suvaldyti šį keistą pasaulį, jeigu nori kada nors grįžti namo. Kaip vaiduokliai, kuriuos sutinka Šihira, keičia jos požiūrį į gyvenimą, taip ir pati Šihira veikia vaiduoklius. Ji – keistuolė keistoje šalyje, kurios gyventojai laiko ją pačia keisčiausia būtybe. **JKI**

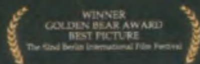

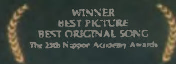
WALT DISNEY STUDIOS PRESENTS

A STUDIO GHIBLI FILM

MIYAZAKI'S SPIRITED AWAY

Prancūzija, Austrija (CNC, Eurimages, Canal+, Alain Sarde, MK2, WFF, Wega Film, arte, ORF), 130 min., spalvotas

Prancūzų kalba

Režisierius Michael Haneke

Prosiuseriai Yvon Crenn, Christine Gozlan, Veit Heiduschka

Scenarijaus autorius Michael Haneke (pagal Elfriede Jalineko romaną)

Operatorius Christian Berger

Vaidina Isabelle Huppert, Annie Girardot, Benoît Magimel, Susanne Lothar, Udo Samel, Anna Sigalevitch, Cornelia Köndgen, Thomas Weinhappel, Georg Friedrich, Philipp Heiss, Wiliam Mang, Rudolf Melichar, Michael Schottenberg, Gabriele Schuchter, Dieter Berner

Kanų kino festivalis: Michael Haneke (didysis žiuri prizas), Benoît Magimel (aktorius), Isabelle Huppert (aktorė), Michael Haneke – „Auksinės palmės šakelės“ nominacija

PIANISTĖ (2001)
LA PIANISTE

Filmo pagrindas yra 1983 m. Elfriede Jalineko romanas. Michaelis Haneke atsitraukia nuo romantinio melodramos svaigulio, kad parodytų šaltą, atšiaurią socialinę prievartos struktūrą. Pagrindinė juostos tema – tai psichoseksualinių neurozių, kurias sukelia ir netgi intensyvina klasikinio meno kūriniai, rodymas, o taip pat ritualai, kuriuos atliekame aplink juos.

Isabelle Huppert vaidina Eriką Kohut, gerbiamą, bet profesionale netapusią pianino dėstytoją. Visuomenės akimis Erika elgiasi kaip vyras, įdėmiai žiūrinėdama braškytę pornografiniuose žurnaluose ir pasilikdama sau teisę seksualiniam pasirinkimui. Bet kiekvieną kartą, kai nuo jos nusisuka arba ją įžeidžia, ji dar labiau pasiduoda iškrypimams.

Nuo tos akimirkos, kai Erika ir ja susidomėjęs studentas Valteris (Benoit Magimel) susijungia, filmas nenuilstamai demonstruoja būdus, kurie nepadeda vyrui ir moteriai susivienyti. Tampame atsisakymų, nusivylimų, tarpusavio nesupratingumo ir grubumo liudininkais. Filmas pervertas keista, nepakartojamas režisieriaus simpatija Erikai.

Pianistė šią tarpasmeninę tragediją pateikia socialinio patriarchato ir aukštosios kultūros kontekste. **AM**

Australija, Vokietija, 121 min., spalvotas

Režisierius Ray Lawrence

Prosiuseriai Jan Chapman, Mikael Borglund, Rainer Mockert, Catherine Jarman

Scenarijaus autorius Andrew Bovell (pagal pjesę *Speaking in Tongues*)

Operatorius Mandy Walker

Kompozitoriai Steve Hadley, Bruce Haymes, Paul Kelly, Peter Luscombe, Shane O'Mara

Vaidina Antony LaPaglia, Rachael Blake, Kerry Armstrong, Jon Bennett, Melissa Martinez, Owen McKenna, Nicholas Cooper, Marc Dwyer, Puven Pather, Lionel Tozer, Glenn Suter, Leah Purcell, Barbara Hershey, Natasha Guthrie

LANTANA (2001)
LANTANA

Lantana – tai australietiškas filmų apie gyvenimiškas istorijas ir likimus variantas. Juostos pavadinimas kilęs nuo visur augančio slenkančiojo augalo pavadinimo. Šis pavadinimas tapo filmo painių veikėjų santykių metafora.

Filmo pradžioje rodomas perkreiptas moters kūnas, gulintis tamsioje tankmėje veidu į žemę. Ji mirusi. Tai akivaizdu dėl nenatūraliai už nugaros užlenktos rankos, nors veido ir nematome. Labai protinga Ray Lawrence režisūra numatė greitą įvykių tempą. Tam, kad būtų rastas žudikas, reikia išsiaiškinti raizgius veikėjų santykius: žiauraus, savęs gailinčio policijos detektyvo Leono (Anthony LaPaglia), jo mylimosios Džeinės (Rachael Blake), Leono žmonos Sofijos (Kerry Armstrong), terapeutės Valerijos (Barbara Harshey) ir jos paslaptingo vyro, teisės profesoriaus Džono (Geoffrey Rushas).

Filmas labai gudriai sumontuotas, taip, kad kai lauki atsakymo į vieną gyvybiškai svarbų klausimą, jis pereina prie kito, dar labiau supainioto pasakojimo sluoksnio, bet istorija vis juda į priekį. Kiekvieno aktoriaus vaidyba pasižymi išraiškingumu, tiek pagrindinių aktorių, tiek antraplanių. *Lantana* – šedevras, kupinas klaustrofobijos jausmo, sukurto iš nuoskaudų ir melo, ir su pasimėgavimu rodo mums niūrias veikėjų paslaptis, esančias nelyg purvini apatiniai, kuriuos seniai reikėjo išskalbti. **KK**

TENENBAUMAI (2001)
THE ROYAL TENENBAUMS

Akivaizdžiai paveikta buvusių žurnalo „The New Yorker" numerių, su linksmo lepumo intarpais sukurta, neįprasta Weso Andersono juosta *Tenenbaumai* nenuvylė gerbėjų. Scenarijuje yra vizualinių juokelių (personažai apsivilkę vaikiškais didelio dydžio drabužiais, šautuvai komiškai iššauna, smūgiuojama kurioziškai), kandžių pastebėjimų, nors paties turinio iš esmės nėra. Režisierius kiek kitaip pažvelgė į šeimynines komedijas. Andersono ir jo kolegos Oweno Wilsono scenarijus, sukurtas remiantis nebaigta rašyti knyga, buvo nominuotas „Oskarui". Wilsonas taip pat atlieka vieną iš vaidmenų, bet ne vieno iš Tenenbaumų brolių, nors jo tikrasis brolis Luke vaidina Tenenbaumą.

Seniai su savo egzotiška žmona Etelina (Anjelica Huston) išsiskyrusiam, teisės praktikuoti advokato darbą praradusiam juristui Rojalui Tenenbaumui (Gene Hackmanas) atėjo sunkūs laikai. Jo trys suaugę vaikai savo laiku buvo vunderkindai – Ričis (Luke Wilsonas), buvęs teniso profesionalas, jo įdukrinta sesuo Margo (Gwyneth Paltrow), žinoma rašytoja, ir Časas (Benas Stilleris) – finansų genijus. Pavargę nuo tėvo ir kiekvienas kankinami savo problemų, visi trys atvažiavo pas motiną į vieną kampinį namą (aišku, su bokšteliu, ant kurio plaikstosi šeimos herbas, ir, aišku, šiuolaikiniame Niujorke). Etelina šiuo metu įsimylėjusi verslo partnerį (Danny Gloweras, prabangiai atrodantis su tvido kostiumu ir velvetinėmis kelnėmis). Rojalas, puikiai mokantis aktorinius triukus, apsimeta sergantis vėžiu, kad susigrąžintų šeimos meilę. Jam padeda nepatikimas tarnas Pagoda (Kumar Pallana), kuris myli Rojalą, bet stengiasi jį nužudyti, ir leidžia Rojalui pašmaikštauti: „Paskutinį kartą tu mane badai." Billas Murray ir Owenas Wilsonas puikiai papildo filmą savo vaidyba, kurdami nevykėlio psichiatro, Margo vyro, ir jos gerbėjo, knygų apie kaubojus autoriaus Eli, personažus.

Spalvingas, liūdnokas, truputėlį siurrealistinis šeimyninio gyvenimo ciklo nagrinėjimas filme *Tenenbaumai* pripildytas dvimačių personažų, kurie yra keistų įpročių ir neįprastų talentų rinkinys, ir tik Stilleris yra išties emocionaliai reikšmingas. Tačiau ir Hackmano personažas puikiai suvaidintas. Jo veikėjas – palyginti ramus ir save kontroliuojantis žmogus, bet iš tikrųjų jam nerūpi niekas, tik savi poreikiai. Širdies gilumoje jis beviltiškai kabinasi už visko, kas padės susigrąžinti šeimą esamomis sąlygomis. Heckmanui teko geriausios scenarijaus eilutės, kai Eli sako: „Visada norėjau būti vienu iš Tenenbaumų", o Rojalas paslaptingai pritaria: „Aš taip pat, aš taip pat."

Ir paskutinis dalykas: *Tenenbaumai* – visai patenkinamas hibridas, kuris pernelyg juokingas, kad taptų tikra drama, ir pernelyg energingas, kad būtų išties gilus. Lieka nuojauta lyg tarp kitko mesto džiaugsmingo ir skausmingo žvilgsnio į talentingą, bet pasmerktą šeimą. **KK**

JAV (American Empirical, Touchstone), 109 min., spalvotas (*Technicolor* sistema)

Režisierius Wes Anderson

Prosiuseriai Wes Anderson, Barry Mendel, Scott Rudin

Scenarijaus autoriai Wes Anderson, Owen Wilson

Operatorius Robert D. Yeoman

Kompozitorius Mark Mothersbaugh

Vaidina Gene Hackman, Anjelica Huston, Gwyneth Paltrow, Ben Stiller, Luke Wilson, Owen Wilson, Danny Glover, Bill Murray, Alec Baldwin, Seymour Cassel, Kumar Pallana, Grant Rosenmeyer, Jonah Meyerson, Aram Aslanian-Persico, Irene Gorovaia

„Oskaro" nominacija: Wes Anderson, Owen Wilson (scenarijus)

Berlyno tarptautinis kino festivalis: Wes Anderson – „Auksinio lokio" nominacija

Brazilija (Zazen), 150 min., nespalvotas ir spalvotas

Portugalų kalba

Režisieriai José Padilha, Felipe Lacerda

Prodiuseriai José Padilha, Marcos Prado

Scenarijaus autorius José Padilha

Operatoriai Marcelo „Guru" Duarte, Cezar Moraes

Kompozitoriai Sacha Amback, Joćo Nabuco

Vaidina Yvonne Bezerra de Mello, Sandro do Nascimento, Rodrigo Pimentel, Luiz Eduardo Soares

AUTOBUSAS NR. 174 (2002)
ONIBUS 174

Dokumentiniai filmai dažnai praranda savo patrauklumą, nes filmo kūrėjai nesugeba išreikšti tikrojo gyvenimo įvykių. José Padilhos ir Felipe Lacerdos *Autobusas Nr. 174* išvengia šio bruožo. Iš paukščio skrydžio rodomas Rio de Žaneiras apibrėžia erdvę ir laiką ir suteikia mums plačiausią galimą foną nelengvam, varginančiam miesto skurdo ir policijos nekompetencijos paveikslui.

2000 metų birželio 12 dieną Sandro do Nascimento užgrobė 174-ąjį autobusą ir, grasindamas ginklu, paėmė įkaitus. Jis profesionalus nusikaltėlis, jis įtūžęs, nenuspėjamas ir tik kartais suprantamas. Jis tapo unikalia problema policijos pajėgoms, stokojančioms centro įtakos arba tinkamos susisiekimo įrangos, dar garsėjančioms savo žiaurumu. Trūkstant apsauginių aptvarų, aplink autobusą buvo sustatytos gairės ir perduodama tiesioginė transliacija per Brazilijos televiziją. Atpirkimo ožiais tapo nekalti autobuso keleiviai, viena moteris žuvo, kai kulkosvaidžiu apsiginklavęs policininkas vertė Sandro pasiduoti.

Padilho dokumentinio filmo istorija dėliojama, leidžiant įkalčiams kalbėti patiems už save. Neutralūs ir įvairiapusiški interviu perteikia Rio skurdą ir nuosmukį, pabrėžiančius matomą šio kriminalinio nusikaltimo pusę. Kartu ekspertai (kai kurie iš jų buvo įkaitai) paaiškina lindynių gyvenimo aplinkybes, besikeičiantį lojalumą ir neišvengiamą niūrią į Sandro panašių, nuskurdintų ir į tolimiausius visuomenės pakraščius iškeldintų žmonių baigtį.

Tai, kaip išgyvenusieji tragediją lieka gyvi ir sveiki, yra potemė; pačią temą įspūdingai slepia Sandro asmuo. Vaizdai kalba aiškiau negu žodžiai, ypač per finalinį susidūrimą, kai policijos darbas parodomas visais įmanomais kampais. Tai sąlygoja mūsų naują suvokimą, jog Sandro istorija yra pernelyg tragiška, kad jos būtų galima išvengti. Nusikaltimas gali sukelti nusikaltimą, bet net ir labiausiai užkietėję nusikaltėliai atsiranda dėl tam tikrų aplinkybių, galiausiai paverčiančių juos visuomenės rykšte. **GC-Q**

PIANISTAS (2002)
THE PIANIST

Drama *Pianistas* apie muzikanto Wladyslawo Szpilmano, lenkų žydo Varšuvos gete išgyvenimą nėra idėjinis filmas. Jis neperteikia atskiro požiūrio į holokaustą ir neišsiskiria iš kitų Romano Polanskio filmų. Nors tai ne paties režisieriaus, išgyvenusio holokaustą, istorija, tačiau vargu ar kas nors suabejos, kad tai būtent tas filmas, kurį pastatyti režisierius norėjo visą savo gyvenimą.

Jam teko dirbti pagal detaliai surašytą Ronaldo Harwoodo scenarijų. Filmas puikiai nufilmuotas Pawelo Edelmano. Sodrios rudos spalvos, šiek tiek išblukusios, panašios į senoviškas nuotraukas, į istorijos spalvą, ne kartą sudilgins jūsų širdį. Neįtikėtinai santūrus Adrienas Brody vaizduoja gan šaltą Szpilmaną, kuris gelbėjasi nuo nacių itin kebliose situacijose, ir patenka į nepakenčiamą išsigelbėjusio pabėgėlio, visiškai priklausančio nuo geros nepažįstamųjų valios, izoliaciją. Filmas atskleidžia bauginantį kiekvieno vokiečių kareivio sadistiškumą ir viso nacių mechanizmo žiaurumą. Polanskis labai išmintingai neteikia jokių paaiškinimų: jis sau nusprendė, kad prieš taip smulkmeniškai suplanuoto košmaro veidą galima tik kuo teisingiau perteikti detales. **ET**

Didžioji Britanija, Prancūzija, Vokietija, Olandija, Lenkija (Agencja Produkcji Filmowej, Beverly Detroit, Canal+ Polska, FilmFernsehFonds Bayern, FBB, FFA, Héritage, Interscope, Canal+, Mainstream, Meespierson, R. P., Runteam, Studio Babelsberg, Studio Canal, TVP), 148 min., spalvotas

Anglų ir vokiečių kalbomis

Režisierius Roman Polanski

Prosiuseriai Robert Benmussa, Roman Polanski, Alain Sarde

Scenarijaus autorius Ronald Harwood (pagal Wladyslawo Szpilmano knygą)

Operatorius Pawel Edelman

Kompozitorius Wojciech Killar

Vaidina Adrien Brody, Emilia Fox, Michal Zebrowski, Ed Stoppard, Maureen Lipman, Frank Finlay, Jessica Kate Meyer, Julia Rayner, Wanja Mues, Richard Ridings, Nomi Sharron, Anthony Milner, Lucy Skeaping, Roddy Skeaping, Ben Harlan

„Oskaras": Roman Polanski (režisierius), Ronald Harwood (scenarijus), Adrien Brody (aktorius)

„Oskaro" nominacija: Roman Polanski, Robert Benmussa, Alain Sarde (geriausias filmas), Pawel Edelman (operatorius), Anna B. Sheppard (kostiumai), Hervé de Luze (montažas)

Kanų kino festivalis: Roman Polanski („Auksinė palmės šakelė")

Pietų Korėja, 120 min., spalvotas

Korėjiečių kalba

Režisierius Chan-wook Park

Prodiuseriai Dong-ju Kim, Seung-yong Lim

Scenarijaus autoriai Jo-yun Hwang, Chun-hyeong Lim, Joon-hyung Lim, Chan-wook Park, Garon Tsuchiya

Operatorius Jeong-hun Jeong

Kompozitoriai Yeong Wook Jo; Antonio Vivaldi

Vaidina Min-sik Choi, Ji-tae Yu, Hye-jeong Kang, Dae-han Ji, Dal-su Oh, Byeong-ok Kim, Seung-Shin Lee, Jin-seo Yun, Dae-yeon Lee, Kwang-rok Oh, Tae-kyung Oh

Kanų kino festivalis: Chan-wook Park (didysis žiuri prizas), Chan-wook Park – „Auksinės palmės šakelės" nominacija

SENIS (2003)
OLDBOY

Mistika, poezija, mokyklos laikai ir futuristinis miegamasis – tai tik keletas įstabių dalykų, kuriuos išvysite filme *Senis*. Šio trilerio pagrindinė ašis yra Edipo tabu ir aklas likimas, įtaiga ir pražūtis. Šis filmas – iš dalies veiksmo, iš dalies drama, iš dalies psichologinis trileris – Korėjoje pritraukė daugiau žiūrovų nei bet kuris kitas filmas. Ši istorija yra dar tikroviškesnė ir labiau pritraukianti, nei ankstesnis režisieriaus Chan-Wook Parko kūrinys *Simpatijos Keršto ponui*. Vyras įkalinamas 15-kai metų be jokio paaiškinimo. Jis turi tik penkias dienas, kad prieš pabėgdamas spėtų surasti savo pagrobėją.

Liūdnas ir prievartos kupinas šedevras sukurtas remiantis japonų manga animatoriaus Garon Tsuchiya kūryba. Aktorius Min-sik Choi, atliekantis savo kaskadinius triukus, pats jiems uoliai ruošėsi, kaip ir nelemtoji pagrobėjo auka Dae-su, žmogus, kuris iš belangės pabėgo sumaniai prasilaužęs per dangoraižio sieną į lauką. Kartą išsilaisvinęs, jis Monte Kristo stiliumi pasižada atkeršyti savo pagrobėjui, kuris atplėšė jį nuo dukters, nuo žmonos ir sugriovė visą gyvenimą. Taigi, dabar apskarusi kovos mašina Dae-su, primenantis išsigandusį ir besiplūstantį korėjiečių Charles Bronsoną, susidraugauja su nuostabaus grožio suši padavėja (Hye-jeong Kang), kuri sužavi gebėjimu valgyti gyvus kalmarus, o paskui juos išleisti ant prekystalio. Štai toks yra pritrenkiantis, kiek ištęsto stiliaus *Senis*. Pasakojimas paremtas logišku ir aiškiu plėtojimusi, todėl lengvai įterpiami įvairūs prisiminimai. Progresyvus tempas kartais priverčia sulaikyti kvėpavimą, tačiau tuo pačiu palieka vietos apmąstymams. Choreografinės *Senio* kovos scenos yra naujoviškos ir stebinančios, tačiau visa naudojama prievarta stumia siužetą tolyn. Nepaisant filmo brutalumo, tai tarsi juodoji komedija, kurioje susijungia trileris ir keršto misterija. 2004 m. Kanų festivalyje laimėjęs Didįjį žiuri prizą, režisierius pribloškė visą auditoriją, padėkojęs aktoriams, filmavimo grupei bei keturiems kalmarams, kurie paaukojo savo gyvybes ryškioje suši baro scenoje. **KK**

JAV, Naujoji Zelandija, Vokietija 201 min. (251 min. – speciali išplėstinė versija), spalvotas

Anglų ir sindų kalbomis

Režisierius Peter Jackson

Prosiuseriai Peter Jackson, Michael Lynne, Mark Ordesky, Barrie M. Osborne

Scenarijaus autoriai Fran Walsh, Philippa Boyens, Stephen Sinclair, Peter Jackson (pagal J. R. Tolkieno romaną)

Operatorius Andrew Lesnie

Kompozitorius Howard Shore

Vaidina Elijah Wood, Ian McKellen, Liv Tyler, Viggo Mortensen, Sean Astin, Cate Blanchett, John Rhys-Davies, Bernard Hill, Christopher Lee, Billy Boyd, Dominic Monaghan, Orlando Bloom, Hugo Weaving, Miranda Otto, David Wenham, Karl Urban, Ian Holm, John Noble

„Oskaras" Grant Major, Dan Hennah, Alan Lee (meninis apipavidalinimas ir dekoracijos), Ngila Dickson, Richard Taylor (kostiumai), Peter Jackson (režisierius), Jamie Selkirk (montažas), Richard Taylor, Peter King (grimas), Howard Shore (muzika), Fran Walsh, Howard Shore, Annie Lennox (muzika, originali daina „Into the West"), Barrie M. Osborne, Peter Jackson, Fran Wish (geriausias filmas), Christopher Boyes, Michael Semanick, Michael Hedges, Hammond Peek (garsas), Jim Rygiel, Joe Letteri, Randall Wiliam Cook, Alex Funke (vaizdo efektai), Fran Walsh, Philippa Boyens, Peter Jackson (scenarijus)

ŽIEDŲ VALDOVAS: KARALIAUS SUGRĮŽIMAS (2003)
THE LORD OF THE RINGS: THE RETURN OF THE KING

Finalinė trilogijos *Žiedų valdovas* dalis buvo projektas, kurio šūkis – „Viskas arba nieko". Tai nekeista, nes po pirmųjų trilogijos dalių kilo toks susidomėjimas tarp Tolkieno gerbėjų, buvo sužadintas toks smalsumas, kad visi nekantriai laukė, ar sugebės Naujosios Zelandijos režisierius Peteris Jacksonas paskutiniu plunksnos mostelėjimu užbaigti tai, kas pradėta. Jeigu *Karaliaus sugrįžimas* nenusisektų, tai visa trilogija, išgarsėjusi savo detalumu ir energingumu, pasibaigtų tokiu pat nusivylimu kaip ir paskutinė *Matricos* dalis. Pirminė šito filmo trukmė yra 200 min.; filmas prastas, vidutinis ir sunkus, bet jis susieja visas palaidas siužetines linijas.

Karaliaus sugrįžimas neišvengiamai turi daug pabaigų, bet tai ir yra jo paskirtis. Žiūrintieji pirmą kartą ir ne gerbėjai negalės *Karaliaus sugrįžimo* suvokti kaip savarankiško kūrinio, nes paaiškinimų labai nedaug (netgi mažiau negu *Dviejose tvirtovėse*). Nelengva Frodo, žiedų saugotojo, kelionė galų gale eina į pabaigą, prieš tai vos nesukėlusi baisios nelaimės (įspėjame bijančius vorų!). Golumą, patį žavingiausią trilogijos veikėją, suvaidino Andy Serkisas; aktoriaus pavardė buvo išties dažnai kartojama. Išleistas kinematografinių nusivylimų metais, *Karaliaus sugrįžimas* šiame fone atrodo svaiginančiai idealus. Jo sėkmė pavertė *Žiedų valdovo* trilogiją nauja kartele, į kurią lygiuotis ir stengtis peršokti turi būsimos trilogijos, tęsiniai ir dalys. Vienas trijų dalių filmas be vargo perkelia žiūrovus į kitas kraštus, ten, kur viešpatauja heroizmas, pasiaukojimas ir meilė. **KK**

VISO GERO, LENINAI! (2003)
GOOD BYE LENIN!

Berlyno sienos griūtis, gatves užplūdę Vakarų ir Rytų Vokietijų žmonės, linksmos ir triukšmingos jaunuolių minios, pranašaujančios Vokietijos susijungimą, – visa tai, atrodo, yra buvę tolimoje istorijoje, o įvyko 1989 metais. Toks vienos tautybės žmonių susivienijimas atnešė daug permainų į vokiečių gyvenimus, o Wolfgango Beckerio filmas *Viso gero, Leninai!* perteikė skausmą, liūdesį ir nedarbą, lydimus komiškų situacijų. Juostos *Viso gero, Leninai!* veiksmas vyksta Rytų Berlyne, netrukus po sienos griūties.

Aleksas (Danielis Brühlis) – išvaizdus jaunuolis, jo motina (Katharin Sass) – aktyvi kovos už socialinę Rytų Vokietijos ateitį dalyvė. Kai ji tampa sūnaus arešto už dalyvavimą studentiškose protesto akcijose liudininke, netenka sąmonės ir ilgam pasilieka komos būsenos, kuri tęsiasi kaip tik iki abiejų Vokietijos dalių sujungimo. Gydytojai Aleksui, kaip rūpestingam sūnui, praneša, kad bet koks sukrėtimas motiną gali nužudyti. Jis supranta, kad žinia apie visišką komunizmo išnykimą ir socialistinės Vokietijos žlugimą motinai gali tapti mirtina, todėl sugalvoja puikų sprendimą: jis atkuria senąją Rytų Vokietiją. Iškyla jausmingų ir linksmų momentų. Aleksui pavyksta įtikinti prie lovos prirakintą motiną, kad vis dar egzistuoja senoji santvarka. Jaunieji pionieriai lanko ją ir dainuoja socialistinius himnus. Aleksas tampa retų, beveik išnykusių VDR daiktų radimo ekspertu, bet linksmiausias filmo momentas yra mėgstamos žinių laidos televizoriaus ekrane atkūrimas. Vokiečių iš VFR atvažiavimą naujutėliais BMW Aleksas paaiškina kaip masinio bėgimo nuo kapitalizmo ženklą.

Tai sąmojinga ir labai linksma komedija, nors juostoje *Viso gero, Leninai!* kartais matoma mintis, kad Rytų Vokietijos gyvenime buvo savų teigiamų momentų, bet visą tai nušlovė nauja kapitalizmo banga, socializmo idealus pakeitusi stabilia valiuta ir komercijos dvasia. Filmo metu tampame dar vieno susivienijimo stebėtojais: Alekso tėvas, kadaise išėjęs į Vakarus, dabar – eilinis vokietis; jis vėl atsiranda, o mes suprantame, kad Alekso pastangos apsaugoti motiną nuo realaus gyvenimo iš tikrųjų nukreiptos ir savęs apsaugojimui nuo kitos, ne tokios patogios realybės. **KK**

Vokietija, 121 min., spalvotas ir nespalvotas

Vokiečių kalba

Režisierius Wolfgang Becker

Prosiuseriai Stefan Arndt, Marcos Kantis, Manuela Stehr

Scenarijaus autoriai Wolfgang Becker, Bernd Lichtenberg

Operatorius Martin Kukula

Kompozitorius Yann Tiersen

Vaidina Daniel Brühl, Katrin Sass, Chulpan Khamatova, Maria Simon, Florian Lukas, Alexander Beyer, Burghart Klaussner, Michael Gwisdek, Christine Schorn, Jürgen Holtz, Jochen Stern, Stefan Walz, Eberhard Kirchberg, Hans-Uwe Bauer, Nico Ledermueller, Jelena Kratz

Berlyno tarptautinis kino festivalis: Wolfgang Becher („Žydrasis angelas")

PASIKLYDĘ VERTIME (2003)
LOST IN TRANSLATION

JAV, Japonija (American Zoetrope, Elemental, Tohokashinsha), 102 min., spalvotas

Anglų, japonų, vokiečių, prancūzų kalbomis

Režisierė Sofia Coppola

Prodiuseriai Sofia Coppola, Ross Katz

Scenarijaus autorė Sofia Coppola

Operatorius Lance Acord

Vaidina Scarlett Johansson, Bill Murray, Akiko Takeshita, Kazuyoshi Minamimagoe, Kazuko Shibata, Take, Ryuichiro Baba, Akira Yamaguchi, Catherine Lambert, François du Bois, Tim Leffman, Gregory Pekar, Richard Allen, Giovanni Ribisi, Diamond Yukai

„Oskaro" apdovanojimas: Sofia Coppola (scenarijus)

Kiekvienas, kuriam teko pabūti atskirtam ir sumišusiam keistoje šalyje, pasijaus savas, išvydęs antrąjį režisierės Sofijos Coppolos filmą *Pasiklydę vertime*. Bedvasėje Tokijo viešbučio prabangoje susitinka du vieniši amerikiečiai: Bobas (Billas Muray), 50-metė besileidžianti kino filmų žvaigždė, ir miela, bet nepatenkinta 22 m. Šarlotė (Scarlett Johansson), kurios vyras, fotografas, ją atsivežė kartu. Kankinami nemigos ir laiko juostų skirtumo, jie abu jaučiasi degradavę. Bobas dėl to, kad per brangiai moka už japonišką viskį, Šarlotė dėl to, kad pastebi, kaip senka povestuvinė meilė, kadangi jos vyras yra labai užimtas ir nebūna kartu. Veikėjų pora sausai šaiposi iš savo situacijos, kai juos glumina neoninės šviesos su nesuprantamais ženklais, kai pilna keistų prekių, o vienintelė išeitis – pabūti vienas kito draugijoje.

Ne toks subtilus režisierius keblią padėtį greitai išspręstų, suguldęs Bobą ir Šarlotę į vieną lovą, o visas problemas užbaigtų atostogų romanu. Tačiau, užuot taip dariusi, Coppola kuria maloniai liūdną komediją, kurioje humorą pertraukia sušmėžuojanti melancholija. Niekšiško, bejausmio Murray veikėjo portretas atskleidžiamas labai gražiai, trūkčiojantis akies vokas arba kreiva šypsena byloja apie iliuzijų griuvimo metą, o Johansson perteikia guvų, ironišką intelektą, kuris atspindi visapusišką patrauklumą. Žybsinčių Tokijo gatvių vaizdas juos priverčia pasijausti dar svetimesniais, pasiklydusiais pašaliniais žmonėmis, ir netgi ima panėšėti į sapną. Santykiai yra visiškai tyri ir nedraudžiami, išreikšti žvilgsniais, šypsenomis ir išraiškingomis tylos pauzėmis. Filme atviriausiai parodyti prisilietimai yra toje scenoje, kai apsirengę herojai guli lovoje vienas šalia kito ir, spoksodami į lubas, dalinasi savo bejėgiškumu ir nepilnavertiškumu. Jiems besikalbant, Šarlotė suriečia kojas, o Bobas švelniai perbraukia jos pėdas. Tačiau šiame švelniame prisilietime yra sukaupta daug daugiau erotizmo, nei ilgose miegamųjų scenose. **PK**

GRAŽIAUSI JAUNYSTĖS METAI (2003)
LA MEGLIO GIOVENTÙ

Filmas *Gražiausi jaunystės metai*, vaizduojantis beveik keturis dešimtmečius dviejų brolių gyvenimų, neeikvoja be reikalo nė vienos savo šešių valandų trukmės minutės – jis suteikia savo veikėjams erdvės, kurios jiems reikia gyventi, ir leidžia jų tarpusavio istorijai atsiskleisti kaip nuostabiam romanui. Unikali itališka istorija, Marco Tullio Giordanos prizą laimėjęs epas giliai atskleidžia šeimos dramą, kartu rodydamas šiuolaikinę tautos istoriją ir tapęs abiejų veikėjų ir šalies saga.

Veiksmo pradžia – 1966 m., kai broliai Nikolas (Luigi Lo Cascio) ir Matėjus (Alessio Boni) Karačiai studijuoja universitete. Tuomet jie susipažįsta su Džordžija (Jasmine Trinca) – sutrikusios psichikos mergina; vaikinai ją išlaisvina ir leidžiasi į kelią. Nors jie supranta, kad Džordžijai nedaug kuo gali padėti, susitikimas visam laikui pakeičia jų gyvenimus. Nikolas trumpam tampa hipiu, o galiausiai – psichiatru, kad padėtų tokiems žmonėms kaip Džordžija. Matėjus, įsiutęs dėl netesėto Džordžijos pažado, meta mokslus ir išeina į kariuomenę, o galiausiai tampa policininku.

Nuostabus Sandro Petraglio ir Stefano Rullio scenarijus jungia brolius Karačius, jų draugus, gimines ir keletą pagrindinių šiuolaikinės Italijos istorijos momentų. Per 1966 m. vykusį potvynį, suniokojusį Florenciją, Nikolas sutinka savo tikrąją meilę Džiuliją (Sonia Bergamasco), kuri 1970 m. įpainiojama į Raudonųjų brigadų teroristinę grupuotę. Vyresnioji Karačių sesuo Džiovana (Lidia Vitale) tampa viena iš teisėjų per 1980-aisiais vykusius teismo procesus prieš mafiją.

Didelis filmo *Gražiausi jaunystės metai* nuopelnas yra tai, kad jis leidžia šalies įvykiams nusverti šeimyninę dramą. Tiksliau, Italijos istorija papasakota žvelgiant per šeimos prizmę, suteikdama ir asmeniniams, ir politiniams įvykiams vienodą svarbą. Šiems žmonėms laidotuvės ar vestuvės yra tiek pat svarbios kaip gamtinė nelaimė ar teroro aktas. Čia įtraukti netgi niūrūs dalykai, pvz., gamybos sustabdymas, nes Giordana parodo susidūrimus žmonių, kuriuos mes atėjome pažinti ir pamilti. **KW**

Italija (BiBiFilm, Rai Cinemafiction), 400 min., spalvotas

Italų kalba

Režisierius Marco Tullio Giordana

Prodiuseriai Angelo Barbagallo, Donatella Botti

Scenarijaus autoriai Sandro Petraglia, Stefano Rulli

Operatorius Roberto Forza

Vaidina Luigi Lo Cascio, Alessio Boni, Adriana Asti, Sonia Bergamasco, Fabrizio Gifuni, Maya Sansa, Valentina Carnelutti, Jasmine Trinca, Andrea Tidona, Lidia Vitale, Claudio Gioè, Paolo Bonanni, Mario Schiano, Giovanni Scifoni, Michele Melega

Kanų kino festivalis: Marco Tullio Giordana (specialus prizas)

JAV, Vokietija, 114 min., spalvotas

Režisierius Paul Haggis

Prodiuseriai Don Cheadle, Paul Haggis, Mek R. Haggis

Scenarijaus autoriai Paul Haggis, Robert Moresco

Operatorius J. Michael Muro

Kompozitorius Mark Isham

Vaidina Sandra Bullock, Don Cheadle, Tony Danza, Keith David, Loretta Devine, Matt Dillon, Jennifer Esposito, Eddie J. Fernandez, Brendan Fraser, Nona Gaye, Terrence Howard, Daniel Dae Kim, Thandie Newton, Michael Peña, Ryan Phillippe, Bahar Soomekh, Larenz Tate

„Oskaras": Paul Haggis, Cathy Schulman (geriausias filmas), Paul Haggis, Robert Moresco (scenarijus), Hughes Winborne (montažas)

„Oskaro" nominacija: Paul Haggis (režisierius), Kathleen York, Michael Becker (muzika), Matt Dillon (antrojo plano aktorius)

AVARIJA (2004)
CRASH

Metaforiško pavadinimo Paulo Haggiso *Avarija* 2005 m. apdovanotas „Oskaru" kaip geriausias filmas. Jis pasakoja apie įvairius veiksnius, įsikišančius į Los Andželo žmonių gyvenimus: Lotynų Amerikos gyventojų ir azijiečių konfliktai, įsiplieskiantys kartu su bet kokiu priešpriešą kurstančiu įvykiu (pavyzdžiui, vagyste).

Pasakojimo konfliktai hiperbolizuotai aštrūs, iškeliama žmonių tarpusavio ryšio metafora nuvalkiota, tačiau akivaizdi filmo galia juntama puikiai surežisuotuose stebimų filmo veikėjų dialoguose, suteikiančiuose siužetui subtilumo.

Pagrindiniai veikėjai: detektyvas Votersas (Donas Cheadle) ir jo partnerė Rija (Jennifer Esposito), kuri tiria žmogžudystę; žvėrišką apetitą turintis apygardos prokuroras Rikas (Brendanas Fraseris) ir jo kekšė žmona Džina (Sandra Bullock) Kabotai; pareigūnas Rajenas (Mattas Dillonas) ir jo partneris Tomas (Ryanas Phillippe); TV direktorius Kameronas (Terrence Howardas) ir spynų meistras Danielis (Michaelis Peña). Pastarasis padeda prekybininkui Farhadui (Shaunas Tobas), o aplink šį kryžiuote kryžiuojasi keliai ir klystkeliai, turintys paaiškinti „avarijos" idėją. Įtampa tarp šalia vienas kito gyvenančių žmonių palaipsniui kyla ir jie atsiduria vienas kito spąstuose.

Haggiso ir Bobby Moresco parašytas *Avarijos* scenarijus nėra nei realistinis, nei fantastinis. Filmo veikėjai fanatiškai blaškosi postkompiuteriniame amžiuje, kuriame vertinami kilnūs veiksmai, nes mes visi elgiamės vieni su kitais arba gerai, arba blogai, – tai priklauso nuo mus supančių aplinkybių. **GC-Q**

TREČIOJO REICHO ŽLUGIMAS (2004)
DER UNTERGANG

Trečiojo reicho žlugimas – pirmasis vokiečių filmas, įprastu pasakojimu perteikiantis Hitlerio portretą, Amerikoje režisieriui Oliveriui Hirschbiegeliui ir scenarijaus autoriui Berndui Eichingeriui užtraukė daugybę teisingos kritikos. Buvo nuspręsta, jog šis filmas – greito tempo, rodantis paskutinėmis savo dienomis atkakliai savo nuomonės besilaikantį Hitlerį (Bruno Ganzas) ir visus jo vidinio rato narius – sušvelnina Trečiąjį reichą ir jo apgaulingus kūrėjus, o tuo pačiu ir jų šiurpius darbus.

Hitleris, Eva Braun (Juliane Köhler), Jozefas Gebelsas (Ulrichas Matthesas) rodomi kaip paprasti žmonės, tačiau tiesa yra daug žiauresnė. Taigi, mums paliekamas tas nesmagus familiarumo jausmas, tarsi žiūrėtume, kaip įvairiomis paskirtimis veikia nacių mašina, kaip kliedi psichopatas romantikas, kaip jis meilikauja, racionalizuoja ir aprauda savo išgalvotos utopijos galą, bet visiškai neatsižvelgia į savo indėlį naikinant kultūrą.

Išmušimas iš pusiausvyros, decentralizuotas faktų perteikimas – štai kur slypi visas *Trečiojo reicho žlugimo* subtilumas. Hitleris dirbtinai nustumiamas į Hirschbiegelio kameros kadro pakraštį, o Ganzas savo vaidyba perteikia nuvytusią puikybę. Tuo tarpu kitoks elgesys (kai kada netipiškai susiejamas su šiuo istoriniu etapu) atskleidžiamas per likusius personažus: gailestis, užuojauta, drąsa, godumas, karjerizmas ir, nepaisant Hitlerio paniekos vokiečiams, gluminantis atsidavimas. Pastarąjį jausmą perteikia nerūpestingoji Braun ir plačiaakė Traudl Junge (Alexandra Maria Lara) – sekretorė, kuri šiuos įvykius smulkiai atpasakojo 2002 m. dokumentinėje juostoje *Akloji zona: Hitlerio sekretorė*. Ar jų lemtis buvo tragiška? Neklauskite. Žavus, subtiliai radikalus Hirschbiegelio ir Eichingerio aiškinimas, kaip imperijos sugriūva iš vidaus, išryškina daugybę variantų, kodėl taip atsitinka. **MH**

Vokietija, Italija, Austrija (Constantin), 156 min., spalvotas

Režisierius Oliver Hirschbiegel

Prodiuseris Bernd Eichinger

Scenarijaus autorius Bernd Eichinger

Operatorius Rainer Klausmann

Vaidina Bruno Ganz, Alexandra Maria Lara, Corinnaa Harfouch, Ulrich Matthes, Juliane Köhler, Heino Ferch, Christian Berkel, Matthias Habich, Thomas Kretschmann, Michael Mendl, André Hennicke, Ulrich Noethen, Birgit Minichmayr, Rolf Kanies, Justus von Dohnanyi

KLYSTKELIAI (2004)
SIDEWAYS

Alexanderio Payne *Klystkeliai* pasakoja apie Mailsą (Paulas Giamatti), nevykusį romanų rašytoją ir vidutinio amžiaus enofilą (vynų mėgėją – red. past.), kuris, norėdamas išblaškyti savo geriausią draugą Džeką (Thomasas Hadenas Churchas) likus savaitei iki jo vedybų, paima jį į kelionę po Kalifornijos vyno kraštus. Kelionės metu Mailsas sutinka ir susižavi vietine padavėja Maja (Virginia Madsen), o tuo tarpu Džekas suvedžioja Majos draugę Stefani (Sandra Oh). Gan greitai Džeko neištikimybė išaiškėja ir abi poros išsiskiria. Filmas baigiamas viltingai: Maja rašo laišką Mailsui, sakydama, kad jo menas yra vertingas, o jis pats – nuostabus.

Keli filmo momentai sutelkti ties alkoholizmu ir nesąžiningumu. Tai tiesa, tačiau *Klystkelių* tikslas nėra parodyti žmonių trūkumus. Tikrasis grožis slypi mažytėse intymumo akimirkose, dažnai išreikštose kvapą gniaužiančiomis metaforomis. Pavyzdžiui, Majos pasakymas, kuo ją traukia vynas: „Mėgstu galvoti apie tai, kas vyko, kol augo vynuogės: ar švietė saulė, ar lijo lietus. Man patinka galvoti apie visus žmones, kurie prižiūrėjo ir skynė vynuoges. Jeigu tai senas vynas, tai kiek iš jų jau mirę. Man patinka, kaip vynas tebebręsta, patinka, kad, jei atkemšu butelį šiandien, jo skonis yra kitoks negu būtų, jei atkimščiau kitą dieną, nes vyno butelis yra gyvas. Jis nuolat tobulėja ir sudėtingėja. Taip yra, kol jis pasibaigia." Galbūt filmo metafora yra sena, bet *Klystkeliai* išsiskiria, gyvenimo potencialui patvirtinti panaudodami vyną.

Šalia scenarijaus, už kurį Payne ir jo bendraautoris Jimas Tayloras pelnė „Oskarą" kaip už geriausiai adaptuotą scenarijų, pažymėtina puiki visų keturių pagrindinių aktorių vaidyba. Giamatti ir Madsen yra tiesiog nuostabūs, o prieš tai neaišku kur darbavęsis Hadenas Churchas tiesiog nepakartojamas. Kas galėjo pagalvoti, kad filmas apie vyno degustavimą leidžia taip pailsėti? **GC-Q**

JAV (Fox Searchlight, Michael London Productions, Sideways), 116 min., spalvotas

Anglų, armėnų kalbomis

Režisierius Alexander Payne

Prodiuseris Michael London

Scenarijaus autoriai Alexander Payne, Jim Taylor (pagal Rexo Picketto romaną *Klystkeliai*)

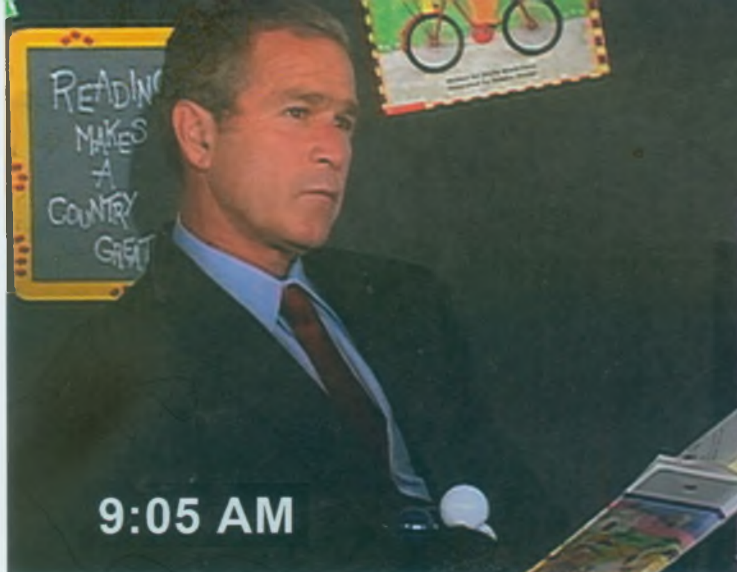
Operatorius Phedon Papamichael

Kompozitoriai Rolfe Kent, Fransisco Tárrega

Vaidina Paul Giamatti, Thomas Haden Church, Virginia Madsen, Sandra Oh, Marylouise Burke, Jessica Hecht, Missy Doty, M. C. Gainev, Alysia Reiner, Shake Tukhmanyan, Shaun Duke, Robert Covarrubias, Patrick Gallagher, Stephanie Faracy, Joe Marinelli

„Oskaras": Alexander Payne, Jim Taylor (scenarijus)

9/11 PAGAL FARENHEITĄ (2004)
FAHRENHEIT 9/11

Labiausiai aptarinėjamas 2004 m. vasaros kino filmas nebuvo užprogramuotas populiarumui. Tai buvo dokumentalisto Michelio Moore kūrinys, „Auksinės palmės šakelės" prizininkas ir prieštaringas požiūris į situaciją JAV po teroristų išpuolio Niujorko Pasaulio prekybos centre ir Vašingtono Pentagone 2001 metų rugsėjo 11 dieną.

Kaip ir turėtume tikėtis iš *Boulingo Kolumbinai* režisieriaus, juosta ryški, linksma, jausminga ir, svarbiausia, žavinga: Mooras numato vos per dvi valandas sunaikinti Busho administraciją (šitai jam netgi visai pasiseka). Kokių politinių pažiūrų bebūtumėt, vaizduojami Busho poelgiai privers susigūžti net konservatyviausią respublikoną (kad ir scena, kurioje Bushas jaunesnysis, praėjus vos septynioms minutėms po atakų Niujorke, tylėdamas žiūri į būrelį vaikų).

Nieko keista, jog Amerikos valdžioje esantys nenorėjo, kad jų potencialūs rinkėjai pamatytų šį filmą metai iki rinkimų (nors galų gale tai niekaip nepaveikė galutinio rezultato). Tendencingas, bet puikus Mooro filmas pradedamas ginčytinu epizodu iš Busho rinkimų į Baltuosius rūmus. Įvykiai 9/11 (gedulingai pažymėti juodu ekranu ir tos dienos garsais, o vėliau – su panikuojančių niujorkiečių minių kadrais), irakiečių karių įsiveržimas, Busho ryšis su Bin Ladeno šeima – viskas padėta po Mooro mikroskopu. Yra filme ir provokacijų, kurių galima buvo tikėtis iš režisieriaus: jis seka kongreso narius ir prašo jų nusiųsti savo sūnus į karinę tarnybą, jis važinėja arti Baltųjų rūmų ledų furgone ir skaito Aktą apie patriotizmą, kurį daugelis politikų pasirašė neperskaitę. Tačiau panašaus pobūdžio momentų čia mažiau, negu jo ankstesniuose filmuose. Režisierius suvokia, kad pateikta medžiaga kalba pati už save.

Stiprų poveikį daro juokingi epizodai, sumaišyti su liūdnais. Nesvarbu, ar sutinkate su Mooro politinėmis pažiūromis, ar ne, bet šį negailestingą, aistringą ir nepamirštamą filmą pažiūrėti būtina. **JB**

JAV, 122 min., spalvotas
Anglų ir arabų kalbomis
Režisierius Michael Moore
Prosiuseriai Jim Czarnecki, Rita Daugher, Carl Deal, Joanne Doroshow, Kurt Engfehr, Jeff Gibbs, Kathleen Glynn, Monica Hampton, Nicky Lazar, Tia Lessin, Jay Martel, Agnès Mentre, Anne Moore, Michael Moore, Meghan O'Hara, Bob Weinstein, Harvey Weinstein
Scenarijaus autoriai Michael Moore
Operatorius Mike Desjarlais, Kirsten Johnson, William Rexer
Kompozitoriai Jeff Gibbs, Bob Golden; Elmer Bernstien, Charlotte Caffey, Alvin Lee, Henry Mancini, Arvo Pärt, Kathy Valentine, Jane Wieldlin, Neil Young, C. King Palmer
Vaidina Michael Moore, Khalil Bin Laden, Jenna Bush, Neil Cavuto, John Conyers, Byron Dorgan, Al Gore, Abdul Henderson, Lila Lipscomb, Jim McDermott, Rep. Patsy Mink, Craig Unger, Ben Affleck, John Ashcroft, Barbara Bush, George Bush, George W. Bush, Jeb Bush, Laura Bush, Saddam Hussein, Osama bin Laden, Colin Powell, Dan Rather, Condoleezza Rice, Donald Rumsfeld, Britney Spears
Kanų kino festivalis: Michael Moore (FIPRESCI apdovanojimas), Michael Moore („Auksinės palmės šakelė")

Prancūzija, Belgija, Izraelis, Italija (Elzévir, Oï Oï Oï), 140 min., spalvotas

Amharų, hebrajų, prancūzų kalbomis

Režisierius Radu Mihaileanu

Prodiuseriai Denis Carot, Marie Masmonteil, Radu Mihaileanu, Marek Rozenbaum, Itai Tamir

Scenarijaus autoriai Alain-Michael Blanc, Radu Mihaileanu

Operatorius Rémy Chevrin

Kompozitorius Armand Amar

Vaidina Yaël Abecassis, Roschdy Zem, Moshe Agazai, Moshe Abebe, Sirak M. Sabahat, Roni Hadar, Yitzhak Edgar, Rami Danon, Meskie Shibru Sivan, Mimi Abonesh Kebede, Raymonde Abecassis

EIK IR TAPK (2005)
VA, VIS ET DEVIENS

Puikiai sukurtas Radu Mihaileano filmas *Eik ir tapk* yra pirmasis epinis filmas, palietęs Etiopijos žydų migracijos į Izraelį temą. Ši tema leidžia žiūrovams įsitraukti į istoriją, apie kurią dauguma žmonių už minėtos šalies ribų tikriausiai žino labai mažai.

Šlomo yra 9 metų etiopas, kurį motina išsiuntė kaip „Mozės operacijos" – programos, kuri grąžina Etiopijos žydus į Izraelį – dalyvį. Tačiau Šlomo turi paslaptį: jis nėra nei žydas, nei našlaitis, tai du melai, nuspalvinę visą jo egzistenciją. Izraelyje Šlomo apgyvendinamas rūpestingoje, laimingoje šeimoje, kurią sudaro beširdė motina, mylintis tėvas ir išmintingas senelis. Filmas iš esmės yra šeimos drama, apimanti be galo painią ir nesantaiką kurstančią Izraelio politiką, kur dėl šalies širdies nuosaikieji nuteikiami prieš religinius fundamentalistus.

Jaunasis Šlomo suvokia esantis įstumtas tiesiai į kunkuliuojantį šių debatų centrą, kuriame baltojo, juodojo, ortodokso ir pasauliečio požiūriai pereina į politinius procesus, oro antpuolius ir rasinius prieštaravimus. Mihaileanu susiaurina platesnį Izraelio kovos matymą, susitelkdamas ties trimis įvairiais Šlomo gyvenimo etapais: vaikyste (čia jį vaidina Moshe Agazai), paauglyste (Moshe Abebe) ir branda (Sirak M. Sabahat); kiekvienas etapas sekamas iki momento, kai veikėjas turi susitikti akis į akį su savo baimėmis ir didžiausiais troškimais.

Be viso to, *Eik ir tapk* yra istorija apie vieną berniuką ir istorija apie kiekvieną, kuris, atgimdamas naujoje žemėje, pradeda viską iš naujo. Išeidami iš teatro turėtumėte jaustis kaip nugyvenę Etiopijos emigranto gyvenimą Izraelyje. Įdomu visomis šio žodžio prasmėmis. **KW**

ROJUS DABAR (2005)
PARADISE NOW

Norint sukurti filmą apie tragišką, rodos, niekad nesibaigiančią kovą tarp Izraelio ir Palestinos, neužtenka vien atsidavimo ar politinių pasižadėjimų. Reikia ištvermės. Siekiant pavaizduoti taip giliai įsišaknijusį ir karštas diskusijas keliantį konfliktą reiškia polemizuoti, ypač tuomet, kai, kaip ir įsidėmėtiname scenaristo bei režisieriaus Hany Abu Assado filme *Rojus dabar*, tas vaizdavimas aiškiai nepasirenka vienos ar kitos pusės.

Saidas (Kaisas Nashefas) ir Khaledas (Ali Sulimanas) ilgą laiką buvo draugai, kartu dirbę mechanikais Nabule. Kartą juos pasikvietė Jamalis (Ameras Hlehelis) ir davė užduotį: vaikinai turės vienas po kito, padarydami 15 minučių pertrauką, susisprogdinti sausakimšoje Tel Avivo dalyje. Vardan ko? Kerštas yra akivaizdus dalykas, tačiau Khaledas ir Saidas turi savų priežasčių šiai aukai įvykdyti.

Aktorių vaidyba, pradedant pagrindiniais, iškili. Nashefas ir Sulimanas visiškai įtikinamai atlieka vyrų, užhipnotizuotų svajonėmis apie kankinystę ir religinį atpildą, vaidmenis. Paskutiniajame veiksme jie išties atrodo grėsmingai: švariai nusiskutę, tvarkingai apsirengę, tačiau po įprastai atrodančiais kostiumais jie slepia sprogmenis. Tokie gali praeiti gatve, ir niekas neatkreips dėmesio. Lubna Azabal taip pat puikiai vaidina desperatišką Suhą, taikos aktyvistę, kuri tiki, jog bombos ir prievarta nieko nepakeis. Ji artima su Saidu ir atsiranda tuomet, kai šiam labai reikia moralinio palaikymo. Ji yra priežasties balsas dažnai neracionaliame ir priežasčių neturinčiame pasaulyje.

Rojus dabar nusipelno pagyrų už režisieriaus parodytą ištvermę, o filmo bešališkumas garantuoja žiūrovų pripažinimą ir pagarbą. Be išankstinio nusistatymo pateikiamas politinis susidūrimas skatina daryti savo išvadas, atsižvelgiant į Izraelio ir Palestinos konfliktą, savižudžius sprogdintojus, ir netgi gilesnius klausimus, dėl ko gyvename ir dėl ko turėtume mirti. **KW**

Prancūzija, Vokietija, Olandija, Izraelis (Augustus, Lama, Razor, Lumen, Arte France Cinema, Hazazah Film, Eurimages, Filmstiftung, Medienboard Berlin-Brandenburg, Nederlands Fonds voor de Film), 90 min., spalvotas

Arabų kalba

Režisierius Hany Abu-Asad

Prodiuseris Bero Beyer

Scenarijaus autoriai Hany Abu-Assad, Bero Beyer, Pierre Hodgson

Operatorius Antoine Heberle

Kompozitorius Jina Sumedi

Vaidina Kais Neshef, Ali Suliman, Lubna Azabal, Amer Hlehel, Hiam Abbass, Ashraf Barhom

JAV (Alberta, Focus Features, Good Machine, Paramount, River Road, This Is That Productions), 134 min., spalvotas

Režisierius Ang Lee

Prodiuseriai Diana Ossana, James Schamus

Scenarijaus autoriai Larry McMurtry, Diana Ossana (pagal E. Annie Proulx apsakymą *Kuprotas kalnas*)

Operatorius Rodrigo Prieto

Kompozitoriai Gustavo Santaolalla, Marcelo Zarvas

Vaidina Heath Ledger, Jake Gyllenhaal, Randy Quaid, Anne Hathaway, Michelle Williams, Valerie Planche, Graham Beckel, David Harbour, Kate Mara, Roberta Maxwell, Peter McRobbie, Anna Faris, Linda Cardellinni, Scott Michael Campbell, David Trimble

„Oskaras“: Ang Lee (režisierius), Gustavo Santaolalla (muzika), Larry McMurtry, Diana Ossana (scenarijus)

KUPROTAS KALNAS (2005)
BROKEBACK MOUNTAIN

Ango Lee *Kuprotas kalnas* nusipelnė daug dėmesio kaip vienas pirmųjų vesternų apie gėjus, sulaukęs pasisekimo pagrindiniuose kino teatruose. Beje, Andy Warholas taikliai pataikė dar prieš tris dešimtmečius savo pionierišku filmu *Vieniši kaubojai* (1969), kuris buvo sukurtas Senosios Tusono studijos filmavimo aikštelėje, Arizonoje. Tačiau jei Warholo juosta buvo žanro parodija, tai Lee darbas yra mirtinai rimtas ir sukurtas su tikslumu ir rimtu meistriškumu, primenančiu Buddo, Boettichero, Johno Fordo ir Howardo Hawkso vesternus – nors Hawksas ypač būtų giliai įžeistas dėl *Kuproto kalno* objekto.

Pastatytas pagal Larry McCurry ir Dianos Ossanos scenarijų, Lee filmas pasakoja istoriją apie Enį Del Marą (Heathas Ledgeris) ir Džeką Tvistą (Jake Gyllenhaalas), kurie, vieniši ganydami avis Vajomingo apylinkėse, 1963 m. vasarą susitinka ir įsimyli. Iš pradžių abu yra tiesiog bičiuliai ganyklos namelyje, bet įpusėjus vasarai jie suartėja, vėliau santykiai perauga į meilę visam gyvenimui, nors tuometinėje visuomenėje tai uždrausta, nes skatina santuokų, kuriomis joks vyras iš tikrųjų nesirūpina, griūtį. Gyllenhaalas puikiai vaidina, o Ledgeris tiesiog atsiskleidžia: tylus, kuklus ir turintis savo nuomonę, jis dengia savo jausmus stipraus mačo kauke. Lee kamera fiksuoja nuostabių peizažų grožį ir tyrumą, o antrojo plano aktoriai – tarp jų Randy Quaidas, Anne Hathaway ir Michelle Wiliams – palaiko du pagrindinius nepriekaištinga vaidyba.

Kuprotas kalnas iš tikrųjų yra šiuolaikinė Amerikos klasika, išlaikanti vesterno tradicijas ir priverčianti papasakoti visą įtikinamą meilės istoriją, kuri nepasibaigia pasibaigus titrams. Širdį veriantis, tikras ir naujai atskleidžiantis savo temą, *Kuprotas kalnas* yra pagrindinis XXI a. Amerikos filmas. **WWD**

9

Jungtinė Karalystė, Pietų Afrika (IDC of S. A., NFVF of S. A., Moviworld, U. K. Film and TV), 94 min., spalvotas

Zulų, kosų, afrikanų kalbomis

Režisierius Gavin Hood

Prodiuseris Peter Fudakowski

Scenarijaus autorius Gavin Hood (pagal Atholo Fugardo romaną *Tsotsi*)

Operatorius Lance Gewer

Vaidina Presley Chweneyagae, Mothusi Magano, Israel Makoe, Terry Pheto, Percy Matsemela, Jerry Mofokeng, Benny Moshe, Owen Sejake, Zola, Kenneth Nkosi, Zenzo Ngqobe, Nambitha Mpumlwana, Ian Roberts, Thembi Nyandeni, Rapulana Seiphemo

TSOTSI (2005)
TSOTSI

Po kelerių pažadų metų Pietų Afrikos kinas atrodo pasiruošęs atradimams ir *Tsotsi* gali būti tai atlikęs filmas. Kaip dažnai atsitinka ankstyvajai kinematografijai, ji ima istorijas iš miesto gatvių ir perteikia jas realistiškai, su neprofesionaliais arba nepatyrusiais aktoriais. Pagrindinis filmo veikėjas Tsotsi (Presley Chweneyagae) – smulkus nusikaltėlis, kuris kartu su trimis bendrininkais traukinyje apiplėšia vidutinio amžiaus verslininką. Vagystės metu Tsotsi nuduria vyrą. Grįžus į lūšnyną, kuriame jie gyvena, vienas iš nusikaltėlių pradeda gailėtis dėl įvykio, tačiau silpnumo nepakenčiantis Tsotsi jį sumuša ir nuo šiol veikia vienas. Jis sužaloja moterį ir pavagia jos mašiną. Bėgdamas su pavogtu automobiliu, grobikas pastebi, kad ant galinės sėdynės yra apiplėštos moters vaikas.

Nors Tsotsi instinktas liepia jam palikti vaiką, tačiau kažkas jį sustabdo. Jis pasiima vaiką į savo lūšną ir stengiasi rūpintis juo bei maitinti. Tačiau kūdikiui reikia pieno, todėl Tsotsi priverčia jauną vienišą motiną iš gretimos lūšnos maitinti vaiką krūtimi. Miriam (Terry Pheto) rūpinasi vaiku ir stengiasi įtikinti Tsotsi grąžinti jį motinai. Galiausiai, nesugebėjęs gintis nuo Miriam, Tsotsi priverčiamas stoja akis į akį su savo gyvenimo būdu ir kryptimi.

Chweneyagae ir Pheto puikiai atliko vaidmenis filme, kuris perteikia miesto landynių Johannesburge žiaurumą ir skurdą, tačiau matyti stiprus tikėjimas žmogiškumu, kuris atsilaiko prieš sunaikinimą slegiančiu skurdo svoriu. Jeigu retkarčiais režisūra atrodo pernelyg teatrališka – su sunkiomis pauzėmis, kad suvoktume scenos svarbą, – tai nedidelė kaina, sumokėta už išraiškingą filmo įžvalgumą. **EB**

IŠTIKIMASIS SODININKAS (2005)
THE CONSTANT GARDENER

Fernando Meirelleso *Ištikimasis sodininkas* sutelkia dėmesį ties Senojo pasaulio privilegijų dvylipumu. Filmas paremtas Johno Carreso romanu ir sukurtas tokiu pat bravūrišku stiliumi, kaip ir naujoviškas Meirelleso *Dievo miestas* (2002). *Ištikimasis sodininkas* tyrinėja Senojo pasaulio nepagarbą Trečiojo pasaulio atžvilgiu ir klausia, kuo vienas gyvenimas yra pranašesnis už kitą.

Justinas Kveilis (Ralphas Fiennesas) yra elegantiškas Didžiosios Britanijos diplomatas. Po paskaitos, kurią skaitė savo viršininko, biurokrato pono Bernardo Pelegrino (Billas Nighy) vietoje, jis sutinka Tesą (Rachel Weisz). Netrukus jie įsimyli ir susituokia, po to persikrausto į naująją Justino tarnybą Kenijoje ir pradeda lygiagrečius gyvenimus: jo vyksta ambasadoje; josios – atrandant vargšų afrikiečių, kurie miršta dėl numanomo pasaulio gėrio, būtį. Pasirodo, Pelegrinas yra įsipainiojęs į šį didžiųjų farmacijos kompanijų sąmokslą – bandymą surasti vaistus nuo tuberkuliozės. Kai Tesa, greičiausiai tapusi savo bendrasąmokslininkio, juodaodžio Arnoldo Bliumo (Hubert Koundé) auka, miršta, Justino ramybės pamatai griūva ir atskleidžia aistringą sielą, kuri pasaulyje nesuvaldoma be jo mylimosios paramos.

Pažymėtina, kad *Ištikimasis sodininkas* šią meilės istoriją derina su afrikiečių genčių ir kastų sistema. Filmo pasakojimas ir atskiras, ir vientisas: filmavimas rankine kamera jungiamas su įrėmintu fokusavimu; vengiant pastovių kadrų, veiksmas seka veiksmą; nelinijinis siužetas šokinėja pirmyn ir atgal.

Danny Huston, Keith Pearsn ir Donaldas Sumpteris kuria įsimintinus antrojo plano vaidmenis, tačiau *Ištikimasis sodininkas* laimi, nes atskleidžia kiekvieną skurde atsirandantį šiuolaikišką patogumą ir išsivysčiusio pasaulio nerūpestingumą. Vis dėlto Meirelleso filme mėgaujamasi beviltiškumu, stebint bejėgius, randančius atramos tašką, į kurį remdamiesi paprasti, aplinkybių kliudomi žmonės keičia pasaulį. **GC-Q**

Jungtinė Karalystė, Vokietija (Potboiler, Epsilon, Scion, U.K. Film Council), 129 min., spalvotas

Režisierius Fernando Meirelles

Prodiuseris Simon Channing-Williams

Scenarijaus autorius Jeffrey Caine (pagal Johno Le Carré romaną *Ištikimas sodininkas*)

Operatorius César Charlone

Kompozitorius Alberto Iglesias

Vaidina Ralph Fiennes, Rachel Weisz, Hubert Koundé, Danny Huston, Daniele Harford, Packson Ngugi, Damaris Itenyo Agweyu, Bernard Otieno Odour, Bill Nighy, Keith Pearson, John Sibi-Okumu, Donald Sumpter, Archie Panjabi, Nick Reding, Gerard McSorley

„Oskaras“: Rachel Weisz (antrojo plano aktorė)

„Oskaro“ nominacija: Claire Simpson (montažas), Alberto Iglesias (kompozitorius), Rachel Weisz (antrojo plano aktorė), Jeffrey Caine (scenarijus)

JAV (Bigg Beach Films, Third Gear, Deep River, Bona Fide), 101 min., spalvotas

Režisieriai Jonathan Dayton, Valerie Faris

Prodiuseriai Albert Berger, David T. Friendly, Peter Saraf, Marc Turtletaub, Ron Yerxa

Scenarijaus autorius Michael Arndt

Operatorius Tim Suhrstedt

Vaidina Alan Arkin, Abigail Breslin, Steve Carell, Toni Collette, Paul Dano, Greg Kinnear

„Oskaras“: Michael Arndt (scenarijus), Alan Arkin (antrojo plano aktorius)

„Oskaro“ nominacija: David T. Friendly, Peter Saraf, Marc Turtletaub (geriausias filmas), Abigail Breslin (antrojo plano aktorė)

MAŽOJI MIS (2006)
LITTLE MISS SUNSHINE

Jonathano Daytono ir Valerie Faris *Mažoji mis* kvėpteli šviežumo giminės santykių melodramose, atnaujindama meilės ūglius ganėtinai įtemptu gyvenimo tarpsniu, kuris kupinas nesėkmių, trukdančių šeimos gerovei ir vieningumui. Tos negandos, aišku, perdedamos, tačiau toks išpūstas scenaristo Michaelio Arndto pasakojimo būdas parodo veikėjus ne kaip karikatūras, o kaip gyvus žmones.

Šeimą sudaro šeši nariai: mokslininkas, sveikstantis po nepavykusio mėginimo nusižudyti ir išgyvenantis didžiausią savo gyvenime dvasinį nuosmukį (Steve Carellas), apykurtis senelis, priklausomas nuo heroino ir tauškiantis visokias nesąmones (Alanas Arkinas), bręstantis paauglys, kuris nekalba ir ruošiasi geresniam suaugusiojo gyvenimui (Paulas Dano), mergaitė (Abigail Breslin), kuri ruošiasi varžytis grožio konkurse, ir tai yra pagrindinė filmo mintis, įstabus optimistas, atsidūręs prie pat bankroto ribos (Gregas Kinnearas), ir galiausiai – dirbanti mama (Toni Colette), neturinti nė menkiausios idėjos, kaip išgydyti šiuos sumišusius, gyvenimo nuskriaustus žmones.

Mažoji mis taip pat yra trumpų pasakojimų, kurie yra ekscentriški, veriantys širdį ir neįprasti matyti ekrane, rinkinys. *Mažojoje mis* triumfuoja sąmojingas scenarijus, nuodugniai sudėlioti akcentai ir grupinė vaidyba. Tai filmas, kurį reikėtų išvysti. **GC-Q**

PRESTIŽAS (2006)
THE PRESTIGE

Režisierius Christopheris Nolanas nuo superherojų iš filmo *Betmenas: pradžia* (2005) pereina į intensyvią ir sudėtingą istoriją apie dviejų magų konkuravimą Viktorijos scenoje. Aristokratiškas iliuzionistas Robertas Angieris (Hughas Jackmanas) kaltina savo seną draugą Cocknį Alfredą Bordeną (Christianas Bale'as) dėl fatališko scenos incidento; jo keršto troškimas pamažu virsta destruktyviu žaidimu siekiant pranašumo. Mirtina nesantaika fokusininkų pasirodymams suteikia iškreiptą formą. Jie paslapčia atskleidžia vienas kito triukus ir paslaptis, taip vienas kitą žemindami publikos akivazdoje. Greitai tampa aišku, kad konkurencinga kova baigsis, kai nebeliks jokios paslapties jų triukuose.

Nolanas savo filme fokusus rodo pseudogotikinėje erdvėje iš Christopherio Priesto novelių. Režisierius su jam būdingu fragmentiškumu be galo įtikinamai pasakoja istoriją apie iliuzionistų manijas. Jackmanas tobulai moka kalbėti greitakalbe, o Bale'as nepralenkiamas savo atžarumo technika. Antraplaniai veikėjai irgi įtraukti į dramatišką verpetą: Scarlettės Johansson suvaidinta dviveidiška mylimoji, Davido Bowie įkūnytas sugedęs išradėjas Nikolas Tesla. Šis filmas daugiau apie sudėtingas pramogų verslo machinacijas, nei apie kunkuliuojančias žmogaus emocijas. Pats Nolanas apsėstas noro išsklaidyti iliuziją: kruopščiai apgalvotas komandinis triukas pribloškia kiekvieną. Taip režisierius patvirtina esąs tikras menininkas. **TE**

JAV, Jungtinė Karalystė (Newmarket, Syncopy, Touchstone, Warner Bros.), 128 min., spalvotas

Režisierius Christopher Nolan

Prodiuseriai Christopher Nolan, Aaron Ryder, Emma Thomas

Scenarijaus autoriai Christopher Nolan, Jonathan Nolan (pagal Christopherio Priesto romaną)

Operatorius Wally Pfister

Kompozitorius David Julyan

Vaidina Christian Bale, David Bowie, Michael Caine, Rebecca Hall, Hugh Jackman, Scarlett Johansson, Samantha Mahurin, Piper Perabo

„Oskaro" nominacija: Nathan Crowley, Julie Ochipinti (meninis apipavidalinimas ir dekoracijos), Wally Pfister (operatorius)

KITŲ GYVENIMAI (2006)
DAS LEBEN DER ANDEREN

Kitų gyvenimai – debiutuojančio režisieriaus Floriano Henckelio von Donnersmarcko pasakojimas apie Rytų Vokietijos valdžios ypatybę sekti kiekvieną gyventojų žingsnį. Siaubą keliantis juodasis humoras tampa kandžia džiaugsmingai ironiško Wolfgango Beckerio 2003 m. filmo *Viso gero, Leninai!* pataisa.

1984-ieji. Kai kvanktelėjęs, griežtas kapitonas Gerdas Vaisleris (Ulrichas Mühe) nusprendžia sekti sistemai besipriešinantį dramaturgą Georgą Dreimaną (Sebastianas Kochas), „glasnost" niekur nesimato. Paslėpta blakė dramaturgo namuose Berlyne atskleidžia, kad jis nuoširdžiai tiki socialistine sistema, o Vaisleris susižavi gražuole Georgo žmona, aktore Krista Marija (Martina Gedeck). Viskas tampa dar labiau komplikuota, kai Dreimano viršininkas, kultūros ministras Hempfas (Thomas Thieme) taip pat susižavi Krista Marija ir pareikalauja pašalint Dreimaną. Netekęs galimybės ramiai šnipinėti, santūrusis Vaisleris delsia įvykdyti ministro įsakymą, kol nėra visiškai įsigilinęs į aplinkybes.

Šaltojo karo Rytų Vokietijoj bejausmingumas lengvai plinta, tačiau, kai įvykiai tampa neįtikėtinai tamsūs, von Donnersmrackas filmą paskanina juodojo humoro doze. Primenantis Kafkos stiliumi pastatytą Francis Fordo Coppolos *Pokalbį* (1974), *Kitų gyvenimai* laikytinas vienu svarbiausių Vokietijos filmų per pastaruosius 10 metų. **TE**

JAV (Bayerischer Rundfunk, Creado Film, Wiederman & Berg, arte), 137 min., spalvotas

Vokiečių kalba

Režisierius Florian Henckel von Donnersmarck

Prodiuseriai Quirin Berg, Max Wiedemann

Scenarijaus autorius Florian Henckel von Donnersmarck

Operatorius Hagen Bogdanski

Kompozitoriai Stéphane Moucha, Gabriel Yared

Vaidina Hans-Uwe Bauer, Matthias Brenner, Martina Gedeck, Charly Hübner, Volkmar Kleinert, Sebastian Koch, Ulrich Mühe, Ulrich Tukur, Thomas Thieme

„Oskaras": Vokietija (geriausias užsienio filmas)

Italija, Prancūzija (Cristaldifilm, Ariane, RAI, TF1), 155 min., spalvotas

Anglų, italų kalbomis

Režisierius Giuseppe Tornatore

Prodiuseriai Mino Barbera, Franco Cristaldi, Giovanna Romagnoli

Scenarijaus autorius Giuseppe Tornatore

Operatorius Blasco Giurato

Kompozitoriai Andrea Morricone, Ennio Morricone

Vaidina Antonella Attili, Enzo Cannavale, Isa Danieli, Leo Gullotta, Marco Leonardi, Pupella Maggio, Agnese Nano, Leopoldo Trieste, Salvatore Cascio, Tano Cimarosa, Nicola Di Pinto, Roberta Lena, Nino Terzo, Jacques Perrin, Brigitte Fossey

„Oskaras“: Italija (geriausias užsienio filmas)

Kanų kino festivalis: Giuseppe Tornatore (didysis žiuri prizas), kartu su *Tau per graži*, „Auksinės palmės šakelės“ nominacija

UNITED 93 (2006)
UNITED 93

United 93 yra pasakojimas apie 2001-ųjų rugsėjo 11-ąją musulmonų teroristų užgrobtą lėktuvą, kuris priklauso vienai iš keturių komercinių oro bendrovių – „United Airlines“. Nors paskutinių momentų nėra išlikę, tačiau aišku, kad keleiviai, skridę lėktuvu, nutaikytu rėžtis į taikinį Vašingtone, tačiau sudužusiu Pensilvanijos laukuose, priešinosi teroristams iki pat paskutinės akimirkos. Pavadinimas yra visų Rugsėjo 11-osios įvykių sinekdocha, o pats filmas – paminklas žuvusiesiems.

Šis kūrinys pasakoja apie drąsą, pasiaukojimą, o taip pat ir apie daugelį kitų dalykų. Teroristai ir keleiviai žūdami tapo istorijos dalimi, nors skrydžio reikšmės keleiviai taip ir nesuprato.

Filmo scenarijaus autorius ir režisierius, anglas Paulas Greengrassas buvo įpareigotas perteikti įvykius kiek įmanoma tiksliau, todėl pasirinko „netikros dokumentikos“ stilių, filmavo rankine kamera ir pakvietė daugiausiai nežinomus aktorius, taip pat keletą ryškesnių, pvz., Beną Sliney – žmogų iš FAA nacionalinio centro, kuris vaidino pats save. Kadangi stengiamasi išvengti klišių ir filmų apie tragiškai pasibaigusias keliones stereotipų, vaizduojami paprasti žmonės, užsiimantys savo kasdieninias reikalais. Filmas yra dramatiškas ir intelektualiai paveikus. **SU**

Jungtinė Karalystė, JAV (Universal, Strike, Hit & Run, Quietus), 109 min., spalvotas

Režisierius Alfonso Cuarón

Prodiuseriai Marc Abraham, Eric Newman, Hilary Shor, Iain Smith, Tony Smith

Scenarijaus autoriai David Arata, Alfonso Cuarón, Mark Fergus, Hawk Ostby, Timothy J. Sexton

Operatorius Emmanuel Lubezki

Kompozitorius John Tavener

Vaidina Claire-Hope Ashitey, Michael Caine, Chiwetel Ejiofor, Pam Ferris, Danny Huston, Charlie Hunnam, Julianne Moore, Clive Owen.

„Oskaro“ nominacija: Emmanuel Lubezki (operatorius), Alfonso Cuarón, Alex Rodriguez (montažas), David Arata, Alfonso Cuarón, Mark Fergus, Hawk Ostby, Timothy J. Sexton (scenarijus)

ŽMONIŲ VAIKAI (2006)
CHILDREN OF MEN

Alfonso Cuaróno filme *Žmonių vaikai* kuriama nyki netolimos ateities Didžiosios Britanijos vizija. Filmas, pastatytas pagal P. D. Jameso 1992-ųjų m. romaną, vaizduoja brutalų pasaulio pabaigos vyksmą, kai žmonės nebegali daugintis. Naujienos apie aštuoniolikos metų Baby Diego – jauniausios pasauly personos – mirtį konkuruoja su kasdienėm teroristų atakom ir kylančiom neofašistų grupuotėm.

Kaip geriausias mokslinės fantastikos kūrinys, *Žmonių vaikai* labiau orientuoti į dabarties analizavimą, negu į samprotavimus apie ateitį. Filme vaizduojama naujojo tūkstantmečio išvakarių Europa: joje aršiai kritikuojamos nacionalistinės jėgos, reakcionierių iškilimas ir prieš imigraciją nukreipta politika.

Sekdami globalios ekologinės katastrofos pėdsakais, *Žmonių vaikai* stebi pagrindinio aktyvisto Teo (Clive'as Owenas), užverbuoto teroristinės organizacijos „Žuvys“ lyderės Julijanos (Julianne Moore), veiksmus. Jam patikėta saugiai perduoti stebuklingai pastojusią moterį (Claire-Hope Ashity) į vandenyno mokslininkų kolektyvą, kuris aukojasi, kad išgelbėtų žmoniją nuo išnykimo. Filmo herojai nuolat priešinasi ypatingųjų interesų grupuotėms, kurios yra atsidavusios savanaudiškiems ir slaptiems užmojams. Puikus Cuaróno filmas įtraukia žiūrovą į tamsų, chaotišką ir neramų pasaulį; savo pragariškumu kūrinys primena Stainley Kubricko *Prisukamą apelsiną* (1971) ir Terry Gilliamo *Dvylika beždžionių* (1995).

PANO LABIRINTAS (2006)
EL LABERINTO DEL FAUNO

Pano labirintas – meksikiečių režisieriaus Guillermo del Toro filmas. Paskutiniai jo darbai – aukšto lygio specialiųjų efektų projektai (*Ašmenys 2,* 2002, *Pragaro vaikis,* 2004) arba bauginančios kito pasaulio scenos (*Velnio stuburas,* 2001). Šiame, turbūt viename brandžiausių savo filmų, režisierius sugebėjo sujungti šiurpulį ir specialiuosius efektus. Veiksmas vyksta 1944 m. Pasakojama apie Ofeliją (Ivana Baquero) – paauglę mergaitę, kuri atranda įstabią miško pasaulio kūriniją, kai jos mama pasiimą ją į Šiaurės Ispaniją pamatyti patėvio – pikto generolo, fašistų armijos nario.

Del Toro į savo filmą talkinti pasikviečia geriausius ispanų aktorius, tokius kaip Sergi Lopez, Ariadna Gil ir Meribel Verdú. *Pano labirintas* yra akivaizdi priešpriešа civiliniam Ispanijos karui ir tampa vertas publikos susižavėjimo. Nors filme daug puikiai suvaidintų scenų ir stebinančio grožio, jis palieka kažkokį nepasitenkinimą, kai alegoriniai istorijos elementai išsilydo realybės ir fantazijos maišalynėje. *Pano labirintas* lieka kaip dvi atskiros dalys, o ne viena visuma, tačiau visa tai pabaigoje netenka prasmės ir del Toro filmas dėl to netampa prastesnis. **AW**

Meksika, Ispanija, JAV (Warner Bros., Tequila Gang, Esperanto Filmoj, Estudios Picasso, OMM, Sententia, Telecinco), 112 min., spalvotas

Ispanų kalba

Režisierius Guillermo del Toro

Prodiuseriai Įlvaro Augustin, Alfonso Cuarón, Bertha Navarro, Guillermo del Toro, Frida Torresblanco

Scenarijaus autorius Guillermo del Toro

Operatorius Guillermo Navarro

Kompozitorius Javier Navarrete

Vaidina Álex Angulo, Ivana Baquero, Roger Casamajor, Ariadna Gil, Doug Jones, Sergi López, César Vea, Maribel Verdú

„Oskaras": Guillermo Navarro (operatorius), Eugenio Caballero, Pilar Revuelta (meninis apipavidalinimas ir dekoracijos), David Martí, Montse Ribé (grimas)

„Oskaro" nominacija: Meksika (geriausias užsienio filmas), Guillermo del Toro (scenarijus), Javier Navarrete (kompozitorius)

Jungtinė Karalystė (DNA Films, Fox Searchlight Pictures, FilmFour, Cowboy Films, Scottish Screen, Slace Films, Tatfilm, UK Film Council), 123 min., spalvotas

Režisierius Kevin Macdonald

Prodiuseriai Lisa Bryer, Andrea Calderwood, Christine Ruppert, Charles Steel

Scenarijaus autoriai: Jeremy Brock, Peter Morgan (pagal Giles'o Fodeno romaną)

Operatorius Anthony Dod Mantle

Kompozitorius Alex Heffes

Vaidina Gillian Anderson, James McAvoy, Simon McBurney, Kerry Washington, Forest Whitaker

„Oskaras": Forest Whitaker (aktorius)

PASKUTINIS ŠKOTIJOS KARALIUS (2006)
LAST KING OF SCOTLAND

Nenuostabu, kad istorijoje apie Ugandos prezidentą – diktatorių Idi Aminą pagrindinis vaidmuo atiteko Forestui Whitakeriui. *Verksmingo žaidimo* (1992) ir *Paukščio* (1988) žvaigždė puikiai įsijautė į vaidmenį ir perteikė Amino įtūžį ir charizmą. 1998 m. išleisto Giles'o Fodeno novelė įtvirtino Aminą kaip manipuliuojantį nusikaltėlį, kuris savo priešininkų galvas laikydavo šaldytuve. Tačiau jo keistuoliškas elgesys pelnė Ugandos žmonių paramą (netgi po to, kai sėkmingas karinis manevras pavertė jį despotu) ir palaikymą netgi užsienyje, daugiausia Britanijoje.

Režisierius Kevinas Macdonaldas (tai pirmasis jo pilnametražis meninis filmas po 2003-iųjų dokumentinės dramos *Paliesti tuštumą*) netaktiško škotų gydytojo Nikolo Garigano (Jamesas McAvoy) akimis atskleidžia Amino kompleksus. Prezidentas susižavi jaunu mediku atvykėliu dėl savo savybės susižavėti visais škotiškais dalykais. Gariganas per greit tikisi išgydyti Aminą, todėl išsvaisto visus jam duotus prabangius dalykus, netgi prašmatnųjį „Mersedesą". Griežtu britų užsienio reikalų departamento reikalavimu, Gariganas Aminą laiko beveik tėvu – tik taip jis gali perprasti kraupų vidinį prezidento pasaulį.

Puikiai kinematografo Anthony Dod Mantlio parinktoje Ugandos vietovėje nufilmuotas ir išraiškingai Jeremy Brocko pagal Fadeno bestselerį ekranizuotas *Paskutinis Škotijos karalius* – idealus pasakojimas, verpiamas aplink moralės šerdį. Filmas vienu geriausių 2006-ųjų metų filmų tapo Whitakerio, puikiai suvaidinusio paradoksalų tironą, dėka. **TE**

BORATAS: KAIP ŠAUNUSIS KAZACHSTANO ŽURNALISTAS AMERIKOJ PATIRTĮ GRAIBSTĖ (2006)
BORAT: CULTURAL LEARNINGS OF AMERICA FOR MAKE BENEFIT GLORIOUS NATION OF KAZAKHSTAN

Charakterizuotas kaip Kazachijos elito atstovas, Boratas Sagdijevas (Sacha Baronas Cohenas) pasižymi pusėtinu nekaltumu ir visišku fanatizmu. Aukštas, liesas, ūsuotas ir žingeidus, savo sunkiu akcentu, antisemitizmu ir postmodernistinėmis idėjomis pasižymintis Boratas tampa komišku, juokingu personažu. Bet šitos savybės priverčia žmones supainioti Coheno vaidybą su realybe, todėl atskleidžiami blogiausi jo kalbinamų žmonių bruožai.

Kai kurios vulgarybės *Borate*: ant stalo tarp ramių pietautojų atsiduria išmatų prikrautas portfelis; rodeo gerbėjas siūlo, kad visi homoseksualai turėtų būti išnaikinti; trys išgėrę koledžo nariai paisto apie nematomą moterų madą ir skirtingas rasines grupes; politikas Alanas Keyesas dalyvauja pasaloje surengtame interviu; Boratas ir jo geriausias draugas Azamatas (Kenas Davitianas) imasi visiškai nuogi, su tabaluojančiomis savo brangenybėmis; per knygos pristatymą pagrobiama Pamela Anderson.

Larrio Charleso režisuotame *Borate* ryškiai įžvelgiamas Amerikos išskirtinumas: savo prasčiokišku elgesiu pasižymintis pagrindinis veikėjas, blaškydamasi po pasaulį, suvokia, kad yra kaimo stuobrys ir filosofas, o pagrindinė filmo esmė yra žurnalisto interviu, kuriuose drįstama iškelti amerikiečių pranašumą, taip juos apnuoginant ir parodant kaip pagiežingus kvailius.

Prie filmo sėkmės prisidėjo ir scenarijaus autoriai Anthony Hinesas, Peteris Baynhamas ir Danas Mazeris. Jų sugebėjimas adaptuotis kuriant *Boratą* po *Ali G šou,* įrodo scenaristų visapusiškumą ir sugebėjimą improvizuotai parodijuoti – tai jiems leido surasti nišą tarp amerikietiško atvirumo ir kultūrų konfliktų realybės, kur kartais linksmas „cha-cha-cha“ virsta graudžiu „ach-ach-ach“. **GC-Q**

JAV (Dune Entertainment, Everyman Pictures, Four by Two, Major Studio Partners, One America), 84 min., spalvotas

Lenkų, anglų, hebrajų kalbomis

Režisierius Larry Charles

Prodiuseriai Sacha Baron Cohen, Jay Roach

Scenarijaus autoriai Sacha Baron Cohen, Anthony Hines, Peter Baynham, Dan Mazer

Operatoriai Luke Geissbuhler, Anthony Hardwick

Kompozitorius Erran Baron Cohen

Vaidina Sacha Baron Cohen, Ken Davitian, Luenell

„Oskaro“ nominacija: Sacha Baron Cohen, Anthony Hikes, Peter Baynham, Dan Mazer, Todd Phillips (scenarijus)

Prancūzija, JAV, Meksika (Anonymous Content, Central Films, Dune Films, Zeta Film), 142 min., spalvotas

Anglų, ispanų, japonų, berberų, arabų, prancūzų kalbomis

Režisierius Alejandro González Iñárritu

Prodiuseriai Steve Golin, Alejandro González Iñárritu, Jon Kilik

Scenarijaus autorius Guillermo Arriaga

Operatorius Rodrigo Prieto

Kompozitorius Gustavo Santaolalla

Vaidina Adriana Barraza, Cate Blanchett, Gael García Bernal, Rinko Kikuchi, Trevor Martin, Brad Pitt, Harriett Walter, Kōji Yakusho

„Oskaras“: Gustavo Santaolalla (kompozitorius)

„Oskaro“ nominacija: Alejandro González Iñárritu (režisierius), Douglas Crise, Stephen Mirrione (montažas), Alejandro González Iñárritu, Jon Kilik, Steve Golin (geriausias filmas), Adriana Barraza, Rinko Kikuchi (antrojo plano aktorė), Guillermo Arriaga (scenarijus)

BABELIS (2006)
BABEL

Guillermo Arriaga ir Alejandro González Iñárritu – scenaristų ir režisierių komanda, sukūrusi paveikią meksikietišką dramą *Meilė – tai kalė* (2000) ir *21 gramą* (2003), sugrįžta su *Babeliu* – istorija, pasakojančia apie viso pasaulio žmonių gyvenimus bei jų veiksmų padarinius.

Scenaristų pora dar kartą panaudoja sudėtingą pasakojimą, į kurį įpinamos keturios šeimos, gyvenančios atskiruose žemynuose. Greičiausiai dėl tiesmukumo trūkumo pirmajame filme, *Babelis*, kuriame vaizduojami personažai iš Maroko, Amerikos, Afrikos, Meksikos ir Japonijos, atskleidžia daug daugiau ambicingumo ir aistros kovoti su vis augančiom pasaulio problemom. Jei filmo ambicingumas būtų įvertintas, *Babelis* daugelio kritikų dėka atsidurtų tarp dešimties geriausių filmų.

Filmo kūrėjai, pasikvietę tokias žvaigždes kaip Bradas Pittas, Cate Blanchett ir Gael García Bernal, buvo priversti pasitempti ir pamėginti pritraukti kuo platesnę žiūrovų auditoriją. Žinant, kad „art-house“ numylėtinių perėjimas į populiarių filmų kūrėjų gretas visuomet būna sunkus, o rezultatas – blankesni, ne tokie efektingi ir, aišku, neišradingi filmai, jiems, kino pasaulyje bendradarbiaujantiems jau trečiąjį kartą, turėjo būti nesunku išlaikyti žiūrovą patenkintą. Iš tiesų vienas dalykų, verčiantis *Babelį* atrodyti tokį neįprastą, yra visiškas režisieriaus ir scenaristo atsisakymas derinti pasakojimo tipą su vizualiniu stiliumi, ieškant platesnės auditorijos. Tikriausiai tai aiškiausiai atsiskleidžia filmo pabaigoje, kuri nėra tokia, kaip įprasta Holivudo filmuose. **AW**

KARALIENĖ (2006)
THE QUEEN

Pagrindinė Stepheno Frearso filmo *Karalienė* mintis – ryšių su visuomene sudėtingumas, todėl filme dažnai keičiasi simpatijos ir antipatijos būsenos ir nėra aišku, kaip žmonės turėtų vertinti karališkąją šeimą arba savo išrinktus lyderius. Centrinė filmo figūra yra karalienė Elizabeth (Helen Mirren) bei jos gyvenimo tarpsnis po princesės Dianos žūties 1997-ųjų rugpjūtį, kai karališkoji dinastija, pasižyminti savo nepajudinamu formalumu, pradėjo nepritarti internetinio amžiaus pasekmėms. Di mirtis priimama nekeičiant įpročių ir nesuvokiant žuvusiosios populiarumo; filme vaizduojamas karalienės ėjimas plonyte linija tarp būtinos tradicijos ir naujovių, kurias ji gali įvesti kaip karalienė, kartu laviruodama tarp pompastiškumo ir prasmingų papročių.

Didelę dalį Peterio Morgano parašyto scenarijaus sudaro Tonio Bleiro (Michaelis Sheenas) politinis pakilimas. Premjeras stengiasi būti malonus ir patrauklus visuomenei, o Elizabeth yra šalta ir nepasiekiama. Bleiro iškilimas į politines aukštumas, dėl kurio jis iš dalies turi būti dėkingas princesę Dianą ištikusiai krizei, yra pavyzdys, įrodantis, kad politinis procesas glaudžiai susijęs su greitai praeinančiais susižavėjimais ir tautos norais. Karalienė įspausta į pagrindinio žmogaus valstybėje rolę, iš kurios ji niekada nepabėgs, taigi nepabėgs ir nuo karališkosios šeimos krizių.

Šis filmas yra tarsi mitas apie senovės kovą su nūdiena, tačiau nėra skirtumo, ar žiūrovas simpatizuoja Elizabeth, ar Toniui, kadangi filmas parodo, kai šie abu politiniai veikėjai yra priklausomi nuo jų aplinkos žmonių interesų. Princą Filipą vaidina Jamesas Cromwellas, princą Čarlzą – Alexas Jenningsas, Šeri Bleir vaidmenį atlieka Helen McCrory. Šie aktoriai puikiai pavaizduoja ir subtiliai kritikuoja klasių skirtumus modernioje visuomenėje. **GC-Q**

Jungtinė Karalystė, Prancūzija, Italija (BIM Distribuzione, Canal+, France 3 Cinéma, Granada Film Productions, Pathé Pictures International, Pathé Renn Productions, Scott Rudin Productions), 97 min., spalvotas

Režisierius Stephen Frears

Prodiuseriai Andy Harries, Christine Langan

Scenarijaus autorius Peter Morgan

Operatorius Affonso Beato

Kompozitorius Alexandre Desplat

Vaidina James Cromwell, Alex Jennings, Helen McCrory, Helen Mirren, Michael Sheen, Sylvia Syms

„Oskaras“: Helen Mirren (aktorė).

„Oskaro“ nominacija: Consolata Boyle (kostiumų dizainas), Stephen Frears (režisierius), Alexandre Desplat (kompozitorius), Andy Harries, Christine Langan, Tracey Seaward (geriausias filmas), Peter Morgan (scenarijus)

APOKALIPTO (2006)
APOCALYPTO

JAV (Icon Entertainment International, Icon Productions [us], Touchstone Pictures), 135 min., spalvotas

Majų kalba

Režisierius Mel Gibson

Prodiuseriai Bruce Davey, Mel Gibson

Scenarijaus autoriai: Mel Gibson, Farhad Safinia

Operatorius Dean Semler

Kompozitorius James Horner

Vaidina Ramirez Amilcar, Carlos Emilio Baez, Morris Birdyellowhead, Jonathan Brewer, Israel Contreras, María Isabel Díaz, Dalia Hernandez, Israel Rios, Rudy Youngblood

Kaip ir *Narsioji širdis* (1995) bei *Kristaus kančia* (2004), *Apokalipto* prikausto žiūrovų dėmesį kategoriškos melodramos ir triuškinančio įtūžio deriniu.

Pasakojama apie jauną majų genties vyrą, gyvenantį iš dalies idilišką gyvenimą su nėščia žmona, mažu vaiku ir savo gentainiais. Filmo pradžioje vaizduojama bendruomenė, darniai sugyvenanti su gamta ir jos dėsniais. Tačiau toks gyvenimo būdas subyra į šipulius, į kaimelį atvykus ir jį užėmus būriui atvykėlių, kurie ima žudyti vietinius gyventojus, aukodami juos saulės dievui piramidės viršūnėje. Pagrindinis filmo veikėjas, Jaguaro Letena, išsigelbėja ir tampa persekiojamuoju, kai pamėgina sugrįžti į kaimą ir išgelbėti savo žmoną su vaiku, kuriuos jis paslėpė prieš pabėgdamas. Nepaisant plačiai paskelbto sprendimo filmuoti majų kalba, Gibsono filmas yra labiau panašus į melodramiškas lenktynes su laiku, negu į antropologinį pasakojimą apie senąsias civilizacijas. Iš tiesų melodraminės filmo vietos išryškėja kai kuriuose fragmentuose, pavyzdžiui, kai gelbėjama Jaguaro žmona papuola į duobę, kurią lėtai užlieja lietaus vanduo.

Tačiau Gibsonas viską perteikia meniškai ir korektiškai. Džiunglės vaizduojamos kaip vešlus ir neįtikėtinai gražus rojus, o vietiniai gyventojai tampa simpatiški. Ypač impresyvūs yra vaizdai, kai piramidę supanti majų bendruomenė, lydima vis augančios įtampos ir isterijos, juda per kruvinus ir konvulsijų tąsomus gentainių kūnus link piramidės viršūnės. Šios scenos įrodo, kad Melas Gibsonas yra talentingas kurti tokius filmus, kurie panašūs į epines 6-ojo deš. Holivudo juostas. **AW**

INFILTRUOTI (2006)
THE DEPARTED

Sukurti pagal tarptautinės sėkmės susilaukusio Honkongo veiksmo filmo *Dviguba rokiruotė* (rež. Wai Keung Lau ir Siu Fai Mak, 2002) ir dviejų jo tęsinių (*Dviguba rokiruotė II* ir *Dviguba rokiruotė III* (2003)), Martino Scorsese'ės *Infiltruoti* sulaukė kino kritikų pripažinimo bei penkių Akademijos apdovanojimų nominacijų (iš jų – geriausio filmo ir geriausio režisieriaus). Pagrindiniai aktoriai – Mattas Damonas ir Leonardo DiCaprio, kurie kaip pasislėpę kurmiai dirba žmonių gerovei. Veiksmo rutuliojimas pagrindžiamas daugybe režisieriaus naudojamų stilistinių priemonių – nuo manipuliacijų garso takeliais iki ryškių svaiginančių panoraminių vaizdų.

Infiltruotuose ryškiausia tai, kad Scorsese'ė ir scenarijaus autorius Williamas Monahanas pagal „Dvigubos rokiruotės" filmus kruopščiai pritaikė jį vakarietiškajai auditorijai. Apgavystės ir konfliktinis lojalumas juostoje perteikti sklandžiai, kaip ir dviejuose Honkongo filmuose. Daug sudėtingiau, ir galbūt netgi nuostabiausia, yra tai, kad veiksmas perkeltas iš blizgaus postmoderniškojo Honkongo į visiškai socialiai ir geografiškai skirtingą Bostoną. Tai, kas galėtų būti dar vienas paprastas, nors ir efektyvus, perdirbinys, Scorsese'ė ir Monahanas paverčia rimtu ir kultūriškai tiksliu įsipareigojimu. Amerikos airių gyvenimai perteikti lygiai taip pat, kaip ir Amerikos italų gyvenimai 1973-iųjų Scorsese'ės filme *Piktos gatvės*. Atrodo, kad pagal *Infiltruotuose* pateiktus tropus ilgai galėsime atpažinti Scorsese'ės braižą. **JM**

JAV (Warner Bros. Pictures, Vertigo Entertainment, Initial Entertainment Group, Plan B Entertainment, Media Asia Films Ltd.), 151 min., spalvotas

Režisierius Martin Scorsese

Prodiuseriai Graham King, Brad Pitt, Martin Scorsese

Scenarijaus autoriai William Monahan, Siu Fai Mak, Felix Chong

Operatorius Michael Ballhaus

Kompozitorius Howard Shore

Vaidina Anthony Anderson, Alec Baldwin, Kevin Corrigan, Matt Damon, Leonardo DiCaprio, Vera Farmiga, Jack Nicholson, Martin Sheen, Mark Wahlberg, Ray Winstone

„Oskaras": Martin Scorsese (režisierius), Thelma Schoonmaker (montažas), Graham King (geriausias filmas), William Monahan (scenarijus)

„Oskaro" nominacija: Mark Wahlberg (antrojo plano aktorius)

Ispanija (Canal+ España, El Deseo S. A., Ministerio de Cultura, Televisión Española), 121 min., spalvotas

Ispanų kalba

Režisierius Pedro Almodóvar

Prodiuseriai Agustin Almodóvar, Esther García

Scenarijaus autorius Pedro Almodóvar

Operatorius José Luis Alcaine

Kompozitorius Alberto Iglesias

Vaidina Carlos Blanco, Yohana Cobo, Penélope Cruz, María Isabel Díaz, Lola Dueñas, Chus Lampreave, Carmen Maura, Blanca Portillo, Neus Sanz, Antonio de la Torre

„Oskaro" nominacija: Penélope Cruz (aktorė)

SUGRĮŽIMAS (2006)
VOLVER

Keturis dešimtmečius filmus kuriantis Pedro Almodovaras pateikia *Sugrįžimą*, – visiškai išnokusį vaisių. Tai pasaka apie mirtį ir iš jos nagų ištrauktą kultūrą gimtojoje režisieriaus La Mančoje.

Penelopė Cruz vaidina Raimundą – pažeidžiamą motiną, kuri sujungia tris moterų kartas. Ji kruvinai dirba, kad galėtų paremti savo dukterį Paulą (Yohana Cobo) ir jos stuobrį vyrą. Kartu su savo seserimi Sole (Lola Duenas), kuri dirba kirpėja įlankoje, jos iš Madrido keliauja atgal, į dulkėtąją La Mančą, kad galėtų išvysti senąją tetą Paulą (Chus Lampreave) ir nuvykti prie tėvų kapų. Deja, kvaištelėjusi Paula nepaliaujamai tvirtina, kad jos motina Irena (Carmen Maura) užsiima namų reikalais, nepaisant to, kad ji prieš trejus metus su savo vyru žuvo per gaisrą. Tačiau po to, kai Paula nenustoja to tvirtinus, seserų nuostabai ima vaidentis jų motina, kuri atskleidžia joms šeimos paslaptis.

Filme gausu įtaigių personažų ir įvairių temų (tarp jų paminėtina žmogžudystė, kraujomaiša, prievartavimas); *Sugrįžimas* artimas filmams *Pasikalbėk su ja* (2002), *Blogas auklėjimas* (2004), *Viskas apie mano mamą* (1999). Juosta pasiekia aukščiausią laipsnį – tai ryškus ir akinantis *joie de vivre*. Filme panaudoti nebylieji kadrai – veiksminga priemonė, pasitelkiama dėl kitų kūrėjų (nuo Douglaso Sirko iki Alfredo Hitchcocko) įtakos, padeda suprasti jausmingą mirtingumo kontempliaciją. Tai darbas režisieriaus, kuris išgyvena savo kūrybos viršūnę. **TE**

ABĖCĖLINĖ FILMŲ RODYKLĖ

ABĖCĖLINĖ REŽISIERIŲ RODYKLĖ

ILIUSTRACIJŲ SARAŠAS

Visi atvaizdai, kurių sąrašas pateiktas žemiau, paimti iš Kobalo kolekcijos archyvų. Siekta, kad renkami, sisteminami, saugomi ir paviešinti atvaizdai padėtų filmų gamybos ir leidybos įmonėms pareklamuoti jų filmus. Atsiprašome, jeigu netyčia įsivėlė klaidų, ir prašome apie jas mums pranešti, kad galėtume pasitaisyti vėlesniuose leidimuose.

1 20th Century Fox / Douglas Kirkland; 4 Paramount; 5 Miramax / David James; 6 United Artists; 7 Universal; 8 Warner Bros.; 9 Universal; 10 Embassy; 11 Columbia / Sony; 12 Dreamworks / Jinks / Cohen / Lorey Sebastian; 15 Amblin / Universal / Murray Close; 17 Columbia / Sony / Chan Kam Chuen; 19 Amblin / Universal; 20 New Line / Saul Zaentz / Wing Nut / Pierre Vinet; 24 Lucasfilm / 20th Century Fox / John Jay; 26 Méličs / StarFilm; 27 Méličs / StarFilm; 28 Edison; 29 Edison; 30 Epoch / Griffith Prods; 31 Epoch / Griffith Prods; 32 Gaumont; 33 Gaumont; 35 Wark Prods / Griffith Prods; 36 Decla-Bioscop; 37 Decla-Bioscop; 38 Griffith Prods; 41 Svensk Filmindustri; 43 Uco-Film; 44 Flaherty; 45 Flaherty; 46 Prana-Film; 47 Prana-Film; 48 Svensk Filmindustri; 51 Goskino; 52 MGM; 53 MGM; 54 Metro; 55 Metro; 57 Universal; 58 Goskino / Mosfilm; 59 Goskino / Mosfilm; 60 UA / Charles Chaplin; 61 MGM; 62 UFA; 63 UFA; 64 Karl Struss, Fox Films; 65 Karl Struss, Fox Films; 66 United Artists; 67 MGM; 68 Sovkino; 69 Sovkino; 70 Warner Bros. / First National; 72 MGM; 73 Paramount; 74 Bunuel-Dali; 75 Société Générale des Films; 77 Gainsborough / BIP; 79 VUFKU; 80 Nero-Film; 81 Nero-Film; 82 Universum / UFA; 83 Universum / UFA; 84 Vicomte / CDN; 85 Vicomte / CDN; 86 VUFKU Ukraine; 87 VUFKU Ukraine; 88 Warner Bros. / First National; 90 Tobis Film; 92 Universal; 93 Universal; 94 Roman Freulich, Universal; 96 Nero-Film; 97 Nero-Film; 98 Braunberger-Richebe; 99 Tobis / Dreyer / Klangfilm; 100 Paramount; 102 Paramount; 103 Paramount; 104 Gene Kornman United Artists; 105 Paramount; 106 MGM; 108 Warner Bros. / First National; 109 Warner Bros. / First National; 111 Paramount; 112 Paramount; 113 Paramount; 115 RKO; 115 RKO; 117 Paramount; 118 NSDAP; 119 NSDAP; 120 Gaumont / Nounez; 122 Irving Lippman, Columbia; 123 Irving Lippman, Columbia; 124 MGM; 125 MGM; 127 MGM; 128 Gaumont / British; 129 Roman Freulich, Universal; 131 UA / Charles Chaplin; 132 RKO; 133 Universal; 134 Irving Lippman, Columbia; 136 Goldwyn; 140 Réalisations D'art Cinematographique; 142 Paramount; 144 Columbia; 147 Olympia-Film; 148 Films Marcel Pagnol; 149 top RKO; 150 Ned Scott, UA / Walter Wagner; 151 Ned Scott, UA / Walter Wagner; 153 Irving Lippman, Columbia; 154 MGM; 155 MGM; 156 Universal / Ray Jones; 157 Irving Lippman, Columbia; 158 Selznick / MGM; 159 Selznick / MGM; 160 Raymond Voinquel Sigma Prods; 162 Nouvelle Edition Franêaise; 163 Nouvelle Edition Franêaise; 165 Selznick / UA; 167 James Manatt, MGM; 168 20th Century Fox; 170 MGM; 171 Universal; 172 RKO; 173 RKO; 174 A.L. 'Whitey' Schafer, Paramount; 175 Universal; 176 Warner Bros. / First National; 177 Warner Bros. / First National; 179 (t) Bert Six, Warner Bros. / First National; 179 (b) Warner Bros. / First National; 180 A.L. 'Whitey' Schafer, Paramount; 181 Paramount; 182 Gene Kornman 20th Century Fox; 184 Warner Bros.; 185 Warner Bros.; 186 United Artists; 187 RKO; 188 RKO; 189 RKO; 190 Warner Bros.; 192 Crown Film Unit; 195 20th Century Fox; 196 Universal; 197 ICI; 199 MGM; 200 Warner Bros.; 201 20th Century Fox; 203 Alma Ata / Mosfilm; 204 Paramount; 205 Paramount; 206 RKO; 208 Warner Bros.; 209 Warner Bros.; 210 Pathé; 211 Excelsa / Minerva; 212 Paramount; 213 Paramount; 215 Goldwyn; 216 Rank / Cineguild; 218 20th Century Fox; 219 20th Century Fox; 220 Haig / International / RKO; 221 G.R. Aldo, Discina / Andre Paulvé; 222 Warner Bros.; 224 Rank / Cineguild; 225 Rank / Cineguild; 226 (t) Ernest Bachrach, RKO / Vanguard; 226 (b) RKO / Vanguard; 227 The Archers / Rank / Independent; 228 RKO; 229 RKO; 231 RKO; 233 De Sica; 234 Rampart / Universal; 235 Rampart / Universal; 236 Diana / Universal; 238 Monterey / UA; 239 Transatlantic / WB; 241 Paramount; 242 The Archers / Rank / Independent; 243 The Archers / Rank / Independent; 244 Warner Bros.; 245 Robert Flaherty; 247 Ealing; 248 United Artists; 249 MGM; 250 Ealing / Rank; 252 Len Lee, British Lion / London Films; 253 Len Lee, British Lion / London Films; 254 MGM; 256 Daiei; 257 Daiei; 259 20th Century Fox; 260 Paramount; 261 Paramount; 262 Ultramar; 264 (t) Jack Albin, Warner Bros. / Feldman; 264 (b) Warner Bros. / Feldman; 265 Warner Bros.; 267 Horizon / Romulus; 269 Paramount; 270 20th Century Fox; 272 Silver; 273 RKO; 274 MGM; 275 MGM; 276 Toho; 277 Ponti / De Laurentiis; 278 MGM; 282 MGM; 283 Rizzoli / Indus; 284 Columbia; 285 Shochiku; 286 Paramount; 289 20th Century Fox; 290 Irving Lippman, Columbia; 293 Daiei; 294 Paramount; 296 Columbia; 297 Columbia; 299 Halas and Batchelor; 300 Paramount; 301 Paramount; 303 Ponti / De Laurentiis; 304 Toho; 305 Toho; 306 Lux; 308 Daiei; 309 Daiei; 311 Goldwyn; 312 Govt. of W.Bengal; 313 Govt. of W.Bengal; 314 MGM; 317 Palladium; 320 Floyd McCarty, Warner Bros.; 321 Floyd McCarty, Warner Bros.; 324 United Artists; 325 United Artists; 328 Whitney / Warner Bros.; 329 Whitney / Warner Bros.; 332 Universal; 333 Ray Jones, Universal; 334 Allied Artists; 337 Orion-Nova / UA; 338 Svensk Filmindustri; 339 Svensk Filmindustri; 340 20th Century Fox; 341 Svensk Filmindustri; 342 De Laurentiis / Marceau; 344 Epic; 345 Columbia / Horizon; 346 Mehboob; 347 Mosfilm; 349 Ashton / UA; 350 Universal; 351 Universal; 354 Paramount / Hitchcock; 355 Paramount / Hitchcock; 356 Film Polski / ZRF; 358 Aurora; 359 Aurora; 361 MGM; 363 Bernie Abramson, Ashton / Mirisch / UA; 364 Carlyle / Columbia; 367 Lion; 368 Satyajit Ray; 369 Satyajit Ray; 371 MGM; 372 Lux; 373 Lux; 375 Armada / WB; 378 Riama-Pathé; 379 Riama-Pathé; 380 Woodfall; 382 Cino Del Duca / PCE / Lyre; 383 Cino Del Duca / PCE / Lyre; 386 Shamley / Hitchcock / Universal; 387 Shamley / Hitchcock / Universal; 388 Galatea / Jolly; 389 Anglo-Amalgamated; 390 Mirisch / UA; 391 Mirisch / UA; 394 Argos; 395 Paramount / Pennebaker; 397 Nepi / Silver / Sofitepid; 400 Svensk Filmindustri; 403 Cineriz; 406 Horizon / Columbia; 407 Horizon / Columbia; 408 Universal; 411 Warner Bros.; 413 Universal / Hitchcock; 414 Lewis / Paramount; 416 Cineriz / Francinex; 417 Cineriz / Francinex; 423 SGC / Pathé / Titanus; 426 Argyle / MGM; 429 EON / Danjaq; 430 Puck; 432 Universal; 434 Hawk / Columbia; 435 Bob Penn, Hawk / Columbia; 436 Shensoa / Proscenium; 439 Palladium; 440 Arco / Lux; 443 Barrandov; 444 MGM; 446 Casbah / Igor; 449 Alpine / Espanola; 451 Rizzoli / Eichberg / Federiz; 453 Eve / RM Film; 456 Bridge / Ponti / MGM; 457 Bridge / Ponti / MGM; 458 Gonzalez / PEA / Constantin / Grimaldi; 459 Gonzalez / PEA / Constantin / Grimaldi; 462 Chenault / WB; 463 Chenault / WB; 464 Svensk Filmindustri; 465 Svensk Filmindustri; 468 Embassy / Deg; 469 Embassy / Deg; 473 Five / Paris; 476 Jalem / WB; 477 Jalem / WB; 478 MGM; 480 Penn / Beatty / WB; 481 Penn / Beatty / WB; 482 Mafilm / Mosfilm; 484 Barrandov / Ponti; 486 Barrandov; 487 Ceskoslovensky Film; 489 Paramount / Rafran; 490 20th Century Fox; 492 Paramount; 493 Paramount; 494 Memorial; 497 Svensk Filmindustri; 498 MGM; 499 MGM; 500 Svensk Filmindustri; 501 Saticoy / Bogdanovich; 502 Image Ten; 503 Image Ten; 505 Lian Bang / Union; 506 20th Century Fox; 507 Florin / Hellman / UA; 508 PEA / Grimaldi; 509 PEA / Grimaldi; 511 Maran / Marianne / Mars; 512 BBS / Columbia; 513 BBS / Columbia; 515 Pathé; 516 Warner Bros. / Seven Arts; 517 Bernie Abramson, Warner Bros. / Seven Arts; 518 Mosfilm; 520 Armenfilm; 522 Bernie Abramson, Columbia; 523 Panicas; 524 Wadleigh-Maurice / Warner Bros.; 525 Wadleigh-Maurice / Warner Bros.; 527 Stockbridge-Hiller Prods / CBS; 528 Barrandov; 529 Barrandov; 531 Goodtimes; 532 Maysles Films; 534 Neoplanta / Telepool; 536 Hawk / Polaris / Warner Bros.; 537 Hawk / Polaris / Warner Bros.; 539 Warner Bros.; 540 Dean Goodhill, Raab-Litinoff Films; 542 Paramount; 543 Paramount; 545 20th Century Fox; 546 MGM; 548 Yeah; 549 Columbia; 550 ABC / Amerbroco / Talent; 552 Werner Herzog; 555 Elmer / Warner Bros.; 556 Mosfilm; 557 Mosfilm; 558 Paramount; 559 Bo-Erik Gyberg, Svenska Filminstitutet / Cinematograph AB; 561 Autoren / Tango; 562 Universal; 563 John Waters / Dreamland; 566 Pressman-Williams; 567 Pressman-Williams; 568 Universal; 570 Scorsese / Warner Bros.; 571 Scorsese / Warner Bros.; 574 DLN / Paramount / British Lion; 576 Josh Weiner, Hoya / Warner Bros.; 577 Hoya / Warner Bros.; 578 VNF; 580 FC / PECF; 581 FC / PECF; 583 Daiei / Mosfilm / Atelier; 584 Brian Hamill, Zoetrope / Paramount / Coppola; 585 Vortex; 586 Mosfilm; 588 Paramount / Long Rd / Penthouse; 589 Paramount / Long Rd /

Penthouse; 591 Warner Bros.; 593 Paramount; 594 Peter Gauhe, Autoren / Tango / RUFF; 596 Peter Sorel, Fantasy / NV Zvaluw; 598 John Jay 20th Century Fox; 599 John Jay 20th Century Fox; 601 White / National Film Trustee / Python; 602 Hawk / Peregrine / Warner Bros.; 603 City / Tango; 605 Lino Brocka; 606 Artistes Associés; 607 Artistes Associés; 608 ABC / Paramount; 609 Querejeta y Garate; 610 Papalios; 611 Papalios; 612 Universal / Zanuck-Brown; 615 Elliott Marks, Chartoff-Winkler; 616 Columbia / Bill / Phillips / Judeo; 617 Columbia / Bill / Phillips / Judeo; 618 Michael Ginsburg, MGM / UA; 620 Angelo Novi, Artistes Associés / Artemis / PEA; 621 David James, British Lion; 622 (l) John Jay, Lucasfilm / 20th Century Fox; 622 (r) Lucasfilm / 20th Century Fox; 623 John Jay, Lucasfilm / 20th Century Fox; 624 Columbia / EMI; 625 Last Wave / Ayer Prods; 626 Brian Hamill, Rollins-Joffe / UA; 627 Brian Hamill, Rollins-Joffe / UA; 629 Skellig / Werner Herzog / ZDF; 631 Paramount; 632 Charles Burnett; 633 Charles Burnett; 634 AFI / David Lynch; 636 Blood Relations; 637 Blood Relations; 638 Rob Houwer Film; 639 Seda Spettacoli; 641 Gaumont; 642 EMI; 643 EMI; 644 Dave Friedman, Paramount; 645 Paramount; 646 Katherine Kolbert, MKR / Dawn Associated; 649 Compass / Falcon; 650 R.W. Fassbinder Foundation; 652 Vadim Murashko, Mosfilm / ZDF; 653 Bob Penn 20th Century Fox; 655 Josh Weiner, Columbia; 656 Sidney Baldwin, Lorimar / Fernsehproduktion; 658 Omni / Zoetrope / UA; 659 Omni / Zoetrope / UA; 661 Brian Hamill, Rollins-Joffe / UA; 662 Chic Stringer, Kennedy-Miller / Crossroads; 663 Claude Chiarini, Gaumont / Werner Herzog; 664 Marcia Reed, Paramount / Wildwood; 666 Hawk Films / Warner Bros.; 667 Hawk Films / Warner Bros.; 668 Terry Chostner, Lucasfilm / 20th Century Fox; 669 Frank Connor, Brooksfilms Ltd; 671 John Monte, Paramount; 672 Chartoff-Winkler / UA; 673 Chartoff-Winkler / UA; 674 Lucasfilm / Paramount; 675 Karl-Heinz Vogelman, Bavaria / Radiant / SDR / WDR; 677 Ladd Co.; 678 David Appleby, Barclays / JRS / Paramount; 680 Film Film Polski / Zespol Filmowy X; 682 Amblin / Universal; 684 Stephen Vaughan, Blade Runner Partnership / Ladd Co.; 685 Stephen Vaughan, Blade Runner Partnership / Ladd Co.; 687 Cactus Film; 688 Catharine Bushnell, MGM; 689 Catharine Bushnell MGM; 690 Beat Presser, Autoren / Herzog / Wildlife / ZDF; 691 Beat Presser, Autoren / Herzog / Wildlife / ZDF; 692 Columbia / Indo-British / NFDC; 694 Arne Carlsson, Svenska Filminstitutet; 696 Filmplan / Guardian Trust / Universal; 701 Zade Rosentha,l, Paramount; 703 Ron Grover, Ladd Co.; 704 Institute of Regional Education / Santa Fe; 705 Angelo Novi, Embassy International; 706 Sidney Baldwin, Universal; 708 Joyce Rudolph, Cinema '84; 709 Cinema '84; 710 Robin Holland, Road Movies / 20th Century Fox; 711 (t) Michael Leshnov, New Line / Smart Egg; 711 (b) Joyce Rudolph, New Line / Smart Egg; 712 Embassy Pictures; 714 Frank Connor, HBO / Thorn-EMI; 715 Cinesthesia Prods; 717 A&M / Universal; 718 Greenwich / Nipon Herald; 719 Greenwich / Nipon Herald; 722 Brian Hamill, Orion / Rollins-Joffe; 724 David Appleby, Embassy / Universal; 725 David Appleby, Embassy / Universal; 726 HB / Sugarloaf; 727 Mr Yellowbeard; 730 Les Films Adelph / Historia; 731 John Shannon, Warner Bros.; 733 Umberto Montiroli, De Laurentiis; 734 Brian Hamill, Orion; 736 Attila Dory, Brooksfilms / 20th Century Fox; 738 Black Snake Inc.; 740 Hemdale; 743 Paramount / Ralph Nelson Jr.; 746 Ralf Strathmann, Argos / Road Movies; 747 Ralf Strathmann, Argos / Road Movies; 750 Natant / Warner Bros.; 751 Natant / Warner Bros.; 754 Kerry Hayes, 20th Century Fox; 759 Macusa Cores, El Deseo / Laurenfilm; 760 Argos / Golden Egg / MGS / Movie Visions; 761 Argos / Golden Egg / MGS / Movie Visions; 763 Third Floor Prods; 764 Akira Committee; 766 David James, MGM; 771 20th Century Fox; 773 Amblin / Touchstone; 774 Stephen Vaughan, UA; 777 Castle Rock Ent; 778 Brian Hamill, Orion; 780 Jonathan Hession, Ferndale / Granada / RTE; 781 Film Workshop / Golden Princess / Magnum; 782 David Lee, Universal / 40 Acres & a Mule; 783 David Lee, Universal / 40 Acres & a Mule; 786 Diana Gary, Outlaw Prods; 788 Artificial Eye / 3-H / Era; 790 Barry Wetcher, Warner Bros.; 792 Ben Glass, Orion / Tig / Majestic; 793 Renata Paschel, CCC / Filmkunst / Losange; 794 Ron Batzdorff, Touchstone; 797 Zade Rosenthal, 20th Century Fox; 798 Maljack Prods; 801 Darren Stevens, Columbia; 803 ICA / Balfour / Yang & His Gang; 803 ICA / Balfour / Yang & His Gang; 804 Attila Dory, Recorded Picture Co / Naked Lunch; 806 New Line; 807 New Line; 809 Ken Regan, Orion; 810 Ben Glass, Warner Bros. / Regency / Le Studio Canal; 811 Ben Glass, Warner Bros. / Regency / Le Studio Canal; 812 Detour; 814 American Zoetrope; 817 Lorey Sebastian, Avenue / Guild / Spelling; 818 (t) Dog Eat Dog / Live; 818 (b) Linda R Chen, Dog Eat Dog / Live; 820 Bob Akester, Malpaso / Warner Bros.; 822 Swift; 823 Jean Claude Moschetti, Artistes Anonymes; 825 Louis Goldman, Columbia; 828 Murray Close, Universal / Amblin; 831 David James, Universal / Amblin; 832 Elise Lockwood, Polygram / Australian Film Finance; 835 Phillip Caruso, Paramount; 836 KTCA-TV / Kartemquin; 839 (t) Linda R Chen, Miramax; 841 Jet Tone;843 (b) Miramax; 844 CiBy 2000; 845 Pierre Vinet, Wingnut Films; 846 Superior; 847 Nordic Film / Zentropa; 848 Jim Townley, Kennedy Miller / Universal; 853 (t) Paramount; 853 (b) Elliott Marks, Paramount; 855 Peter Sorel, New Line; 857 Productions Lazennec; 858 Linda R Chen, Rosco / Bad Hat Harry / Polygram; 859 Christine Parry, 12 Gauge prods; 860 Michael Tackett, Gramercy / Polygram / Working Title; 861 Michael Tackett, Gramercy / Polygram / Working Title; 863 Zentropa / Sept Cinema; 865 Mohamad Ahmadi, MK2 / Sanaye Dasti; 866 Alan Pappe, Castle Rock; 867 Liam Longman, Channel Four / Figment / Polygram / Noel Gay; 868 David M. Moir, Miramax Film Corp; 869 David M. Moir, Miramax Film Corp; 870 Phil Bray, J&M / Miramax / Tiger Moth; 871 Block 2 / Jet Tone / Prénom H / Seowoo; 872 (t) Tokuma Shoten; 872 (b) Tokuma Shoten; 874 20th Century Fox; 875 G. Lefkowitz, New Line; 877 Wega; 878 CiBy 2000; 880 Merie W. Wallace, 20th Century Fox / Paramount; 882 David James, Dreamworks / Amblin / Paramount; 883 David James, Dreamworks / Amblin / Paramount; 885 Bernd Spauke, X Filme / Creative Pool; 887 Henny Garunkel, Good Machine / Killer Films; 888 Merie W. Wallace, 20th Century Fox; 889 Merie W. Wallace, 20th Century Fox; 894 Haxan Films; 896 Teresa Isasi, Renn / El Deseo; 897 Teresa Isasi, Renn / El Deseo; 899 (l) Melissa Moseley, Polygram Holding; 899 (r) Polygram Holding; 900 Dreamworks / Jinks / Cohen / Lorey Sebastian; 901 Jasin Boland, Warner Bros. / Village Roadshow; 902 Ron Phillips, Spyglass Ent; 904 Jaap Buitendijk / Dreamworks; 905 Block 2 / Jet Tone / Paradis; 907 John Baer, Requiem for a Dream; 908 Altavista; 910 Chan Kam Chuen, United China; 911 United China; 912 Danny Rothenberg, Remember Prods; 914 Douglas Kirkland, Bazmark / 20th Century Fox; 916 Touhuko Shinsha / The Kobal Collection; 917 Studio Ghibli; 919 James Hamilton, American Empirical / Touchstone; 920 Zazen Produces; 921 Guy Ferrandis, Studio Canal; 922 Egg Films / Show East; 923 Egg films / Show East; 924 New Line Everett; 925 WDR / X-Filme; 926 (t)-(b) Focus Features; 927 Rai / Bibifilm; 928 Lions Gate / Kobal Collection; 929 (t)-(b) Constantin Film / Ard / Degeto; 930 (t)-(b) Merie W. Wallace / Fox Searchlight Pictures; 931 Egg Films / Show East; 932 Canal+ / France 3; 933 Lumen Films / Lama Prods; 934-935 Focus Features; 936 Moviworld / MK2 / Miramax; 937 (t)-(b) Jaap Buitendijk / Focus Features; 938 (t)-(b) 20th Century Fox / Fox Searchlight Pictures / The Kobal Collection; 941 Tequila Gang / WB / Kobal Collection; 942 Fox Searchlight / Kobal Collection; 943 (t)-(b) 20th Century Fox / Kobal Collection; 944 (t) Anonymous Content / Dune Films / Kobal Collection / Murray Close; 944 (b) Anonymous Content / Dune Films / Kobal Collection; 945 Miramax / Kobal Collection / Laurie Sparham; 946 (t) Icon Ent / Buena Vista / Kobal Collection; 946 (b) ©2006 Top Foto; 947 Warner Bros. / Kobal Collection / Andrew Cooper; 948 ©2006 Top Foto; 949 ©2006 Top Foto.

1001 filmas, kurį privalai pamatyti per savo gyvenimą – parankinė knyga visiems kino filmų mėgėjams. Tarptautinė kino kritikų komanda įdomiai ir informatyviai pristato ištiso šimtmečio kinematografines įžymybes – nuo *12 piktų vyrų* iki *Z*, nuo *Kelionės į Mėnulį* iki *Sugrįžimo*. Tai filmai, atlaikę žiūrovų ir kritikų vertinimus, filmai, tapę klasika arba matomi pirmąkart, filmai, kurių nevalia praleisti.

ISBN 978-9955-06-180-9

